This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Slav 7790.30 (2)

Harvard College
Library

FROM THE BEQUEST OF

SUSAN GREENE DEXTER

VÝBOR

Z LITERATURY ČESKÉ.

DÍL DRUHÝ

OD POČÁTKU XV AŽ DO KONCE XVI STOLETÍ

OD

KARLA JAROMÍRA ERBENA.

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM, ČÍSLO LVIII.

V PRAZE,
V KOMMISSI U FRANTIŠKA ŠIVNÁČE.
1868.

Slav 7790.30

HARVARD COLLEGE LIBRARY
DEXTER FUND
Dec 14, 1926

Tisk Jaroslava Pospíšila v Praze.

FRANTIŠKOVI PALACKÉMU

PŮVODCI MATICE ČESKÉ

K SEDMDESÁTÉMU DNI VÝROČNÍMU

JEHO NAROZENÍ

SBOR MATIČNÍ.

PŘEDMLUVA.

Minulo již plných třiadvacet let, co díl první „Výboru z literatury české“, jenž obsahuje památky psané od nejstarší doby až do počátku XV století, vyšel tiskem. Obecenstvo české uvítalo jej s právem jednak jakožto bohatý poklad jazyka českého i pevný základ k dalšímu jeho vzdělání, jednak také jakožto mocnou zbraň proti národním našim odpůrcům, kteří v nekalých úmyslech svých oblíbili sobě upírati národu českému všelikou domácí osvětu i lidskou vzdělanost, vydávajíce a vyhlašujíce se v tom ve všem za naše dobrodince. Máme před sebou program čili původní rozvrh tohoto prvního dílu, vlastní rukou p. Františka Palackého sepsaný, jenž vysvědčuje, že od tohoto slavného, o národ náš velezasloužilého muže hlavně pocházelo umínění díla takového, které potom ctihodný patriarcha nevověké literatury české, Josef Jungmann, s pomocí některých sil mladších ve skutek uvedl.

Hned po vyjití dílu prvního počal Jungmann sbírati také material k dalším dílům Výboru, a vyhledav velikou sílu článkův literárních, ovšem takových, o něž by se útlé svědomí tehdejší císařské censury ani dost málo neurazilo, dal je přepisovati, ano již i k censuře je podal; ale v tom učinila smrť jeho tichému, neunavenĕ pracovitému životu konec (dne 16 Listopadu 1847).

Hnutí politické, které rokem 1848 vzalo svůj počátek a všelikou činnost literární na léta hlavně k potřebám časovým obrátilo, bylo toho příčinou, že vydání druhého dílu Výboru odložiti se musilo na čas příhodnější. K tomu material Jungmannem sebraný nyní za změněných okolností již nikoli nepostačoval, nébrž musil tak, jak toho veřejná svoboda tisku vyhledávala, z většího dílu znovu shledáván býti, aby podal úplný a věrný obraz literárního působení v Čechách za doby husitské, doby lítých vášní náboženských a krutých bojů domácích.

Léta 1856 přišlo konečně na to, aby se ve vydávání Výboru pokračovalo; kteroužto práci Sbor musejní pro vzdělání řeči a literatury české uložil podepsanému, přihlížeje k tomu, že jemu již za Jungmanna v sestavování dílu prvního svěřeno bylo jisté účastenství, a při tom zároveň ustanovil, aby díl druhý obsahoval dobu střední, od počátku XV až do polovice XVIII století, i aby vydán byl ve dvou částech, každá část po čtyřech sešitech. Tou měrou léta 1857 vyšel sešit první. Ale vydání druhého sešitu opozdilo se již opět až do roku 1861, a každý ostatní také teprv po třech po čtyřech letech následovati mohl, a to za příčinou skrovných výdajných příjmů Matice České, které po zapravení nákladův na časopisy a na jiná díla důležitá neb k onomu času potřebná i neodkladná, na vydání Výboru nepostačovaly. Takové prodlení, ač bylo snad mnohým nemilé, mělo však předce jednu stránku dobrou a prospěšnou. V čas, kterého první sešit dílu druhého vyšel, byly totiž okolnosti takové, že nadřečený Sbor musejní, nemaje veřejné censury, musil přes to sobě sám v jisté příčině zříditi censuru soukromou. Kdyby tedy místo toho prvního sešitu hned býval vydán celý druhý díl, byly by se musily některé články v něm, ne-li dokonce pominouti, aspoň oklestiti tak, jako v Historii Trojanské vypuštěno míst několik, jež překladatel do ní příležitě vetkal o kněžích svého času; a nebo nelze by jim bylo zniknouti podobných poznámek, jakých se do-

stalo rukou censorovou výpiskám z Husovy Postilly. Takové však okolnosti již potom pominuly a pozdější sešity Výboru neměly již žádného poručnictví ani obmezení.

Změněné okolnosti byly také toho příčinou, že s počátku roku nynějšího 1868 od předešlého snešení Sboru matičního ustoupeno jest a ustanoveno, aby druhý díl Výboru zavíral v sobě dobu XV a XVI století i aby sešitem čtvrtým byl ukončen, a další vydávání spisu toho aby se na ten čas zastavilo, proto že nejpřednější spisovatelé věku XVII, totiž Skála ze Zhoře, Slavata a Komenský, mezi tím již byli v celosti vyšli tiskem, a jiní, jako Hysrle z Chodův, k tisku se připravují, ostatní pak všickni že mají skrovnou toliko cenu literární, nemluvíc ani o zkaženém jazyku vůbec ve spisích XVII a XVIII věku až po dobu novější.

Podávajíce tedy váženému obecenstvu nyní konečně úplný díl druhý Výboru ze starší literatury české do rukou, při tom ještě dokládáme, že sme se v něm, co se vnitřní úpravy jeho dotýče, ve všem říditi hleděli dle dílu prvního. Z každého času i z každého znamenitějšího spisovatele snažili sme se vyhledati věc, která by netoliko byla ukázkou slohu a jazyka, ale která by spolu také zanímala svým obsahem. Pracem původním před pouhými překlady dávána přednost. Spisy kratší v celém jich znění vytištěny sou, ano i při věčších dílech hleděli sme vždy k tomu, aby výňatek, pokud možné, nebyl kusým toliko a jako nahodilým úlomkem. Mnohé věci vycházejí tuto poprvé tiskem; všecky pak články vzaty sou, pokud bylo možné, z pramenův původních, buďto z rukopisův a nebo ze starých, mnohdy velmi vzácných tiskův, a bedlivě s nimi srovnány. V každém spisu pilně šetřino zvláštností jeho jazykových, i v cizích slovích a v nesprávnostech grammatických, jakové se zvláště již ku konci XVI věku vyskytují, aby čtoucí měl věrný obrazec jazyka i slohu toho každého času i spisovatele před očima.

Vysvětlení slov a věcí k tomuto druhému dílu připojovati již zapotřebí se nevidělo, proto že jazyk od počátku XV věku od nynějšího jazyka spisovného již mnoho se neliší; a co se dotýče výkladu věcí některých snad neznámých, zkušením vědomé jest, že poznámky takové nikdy zúplna vyhověti nemohou, nemá-li se jimi kniha nad míru rozšířiti, a krom toho jsou již nyní před rukama mnohé jiné pomůcky, kde každý, komu na tom záleží, snadno nalezne, čeho mu třeba věděti.

V PRAZE dne 8 Června 1868.

K. J. ERBEN.

VÝBOR
Z LITERATURY ČESKÉ.

DÍL DRUHÝ

Z POČÁTKU XV AŽ KU KONCI XVIII STOLETÍ

OD

KARLA JAROMÍRA ERBENA.

Části I svazek 1.

Návěští.

Sborem musejním pro vzdělání řeči a literatury české ustanoveno jest, aby druhý díl Výboru tohoto, obsahující střední dobu literatury české, ježto počíná patnáctým a skonává v druhé polovici osmnáctého století, vyšel ve dvou částech téhož objemu jako díl první, i aby se vydával po svazcích dvanáctiarchových, na každou část čtyry jich počítajíc; volení pak článkův, redakci textu a vůbec veškerá úprava literarní díla toho podepsanému svěřena jest, však tak, aby díl první jemu byl přitom pravidlem. Zároveň pak odevzdán jemu veškerý od zvěčnělého velezasloužilého pěstouna novější literatury české, Dra. Josefa Jungmanna, k témuž druhému dílu Výboru shledaný material, záležející v přepisech, kteréžto však ani s prameny svými ještě srovnány, a z největšího dílu také svými náležitými úvody opatřeny nebyly, i dána jemu plná moc, z materialu toho dle svého uznání vybrati, coby se hodilo.

Podávaje takto nyní první svazek druhého dílu Výboru pp. zakladatelům Matice české, soudí podepsaný z některých příčin za dobré vůbec oznámiti, čeho při redakci díla tohoto šetřino za pravidlo. Jest-li jediný toliko rukopis kterého článku pramenem, hledělo se především bedlivě k tomu, aby se veškerý jeho ráz jazykový věrně zachoval, byť i rukopis nebyl sobě vždy ve všem důsledný. Kde však několiko rukopisův téhož článku bylo před rukama, vzal se nejstarší a nejzachovalejší za základ, a z ostatních přibíraly se jen opravy a lepší čtení. Články ze spisův tištěných vyňaté třebať ovšem také tak podati, jakož pramen tištěný je přináší. Důležitější opravy textu a varianty vytknuty jsou na svých místech dole pod čarou. Co v kterém článku od redakcí po dúmyslu toliko vyplněno a doloženo jest, v závorky pojato nalezneš. Nadřečených přepisův p. Jungmannových užito v tomto prvním svazku jen při sedmi článcích, totiž: str. 5—18, 39—74, 75—142, 167—176, 207—216, 271—278, 285—304.

V Praze, měsíce Listopadu 1857.

Karel Jaromír Erben.

ÚLOMEK LEGENDY O XII APOŠTOLÍCH.

Vydán od p. P. J. Šafaříka v Čas. česk. Mus. l. 1847, str. 296 z listu pergaménového tam také popsán. Náleží do druhé polovice XIII věku, podobaje se jak obsahem, tak jakem i pravopisem onomu zlomku legendy o sv. apoštolích, kterýž Fort. Durich na perg. tě v cís. dvorské knihovně ve Vídni nalezl a Dobrovský v Gesch. d. Liter. 1818 str. 3—107 vytisknouti dal, odkudž potom vzat do Starob. sklád. III, 251 a do Výb. z česk. 1845, d. I. str. 1143. Zde podáváme jej, jakož i několik jiných následujících článkův, datkem k dotčenému I dílu Výboru.

(Svatý Jan) — — — —
tom pak, přišed do Asie,
byl přeliutým pohanem,
sařem Domicianem.
t j'ho chtě mučiti, vsadi
olej vrúcí v plnej kádi.
yž osta bez všie bolesti,
ž (přich)any j'mu vylezti.
n byv živ devět let ke stu,
hem daný život z(nesl) tu,
ež jedné chvíle n'ochabil
e, až j'ho Bóh povábil,
: „Věz, ž' budeš vzat v neděliu
o bydlo, v nemž sě neděliu
tvé bratřie i od tebe,
ě tě jmieti podlé sebe
ej rozkoši obecanej,
ě i všem sbožným danej."
tomž pak, uslyšav hlas boží,
modlitvě sě položi,
k smrti hotov jsa dospěle.
By den té svaté neděle,
gdyž již s svými učenníky,
rozmluviv jich stav veliký,
posledniú radú je daře,
rozkáza podlé oltáře
svému rovu dól vytieti,
počem sám svatú mšiu pieti.
Dokončav pak tu mšiu o všem,
všie své mluvy slově po všem,
gdyžto juže v ten dól stúpi,
takáj j'ho světlosť ostúpi,
jakože při blsketu takém
nelzě by tam hnúti zrakem
po všem kostelu v Efeže;
takž mniece, by tu byl leže.
Gdyž pak ona světlosť minu,
liud sě oj j'ho rově svinu:
nali nenie co zahřesti,
kroměž v rově by nalezti

mannu na dně po všem rově,
jakžto koli gdyžto v nově
piesek z studně, gdyžto bývá,
že sě s vodú smiesiv vzplývá.
Mathiáš apoštol svatý,
losem (v) Judy miesto vzatý,
Judy, řku, jenž na svú škodu
zradil Boha, svú Hospodu.
Ten, jenž, gdyž visal v osidle
převeliké nevěry dle,
nemoha drobóv sdržeti,
musil sě v poly rozdřieti,
aby zlých ust čest v tom schoval,
jimiž byl Boha čeloval,
by těch as tak nepoškvrnil;
nebo byl i to provinil,
by j'ho dušc nešla tady,
jadyž slovem zlé prorady
v čelovániu dal znamenie
hřiešnej duši na ztracenie:
pro nežto své droby prolil,
že, v nichž své zradě povolil,
tej čiuš zradě, južto skutil,
s angely vešcken svět smutil:
protož při nich sě nesměstil,
alc k nimžto sě přičestil,
při těchž skončal jest v tom bydlc,
gdežto zlí duchové bydlé.
V tohož miesto apoštola
Mathiáš jest dosáhl stola,
na nemž po velikém trudě
sěde, liudské viny súdě.
Ten Mathiáš mnohé zdraviv,
mnohé liudi hřiechóv zbaviv,
posadil je v božiem lóně;
bral sě pak do Macedonie,
gdež j'mu pitie dáno bylo,
jímžto mnoho liudí zbylo,
napivše sě, svého zraku
pro neštovičnú povlaku:
tož j'mu také dáno píti,
chtiecej j'ho jím oslepiti:
všakž je pil, netbaje o něm,
i dal opět všem zrak oněm.
Potom tři dni j'ho hledavše,
tu, gdež při nich býval za vše,
nalezti j'ho nemohúce,
až pak sám dal sě jim v ruce:
tuž inhed byl ot nich svázán
a v želář vsadíti kázán.
Tehdy ty, již naň nastali,
tu, gdež před želářem stáli,
země, ústa svá rozdřevši,
pochytla je, vše požřevši.
Svatý Marek časa svého
trpěl mnoho protivného,
bydle u Penthanapoli.
Potom přišloj j'mu tu k vóli,
ž' chtěl do Alexandrie jíti.
A gdyž sěj j'mu tu da býti,
svú krviú mnoho duš pokúpi,
že sebravše sě biskupi
toho liutého pohanstva,
minuvše moc svého panstva,
vláčeli jeho po městu,
všady krviú kropicce cěstu,
a'n obač, coj j'mu toho dle
dal dušiu, Bohu sě modle.
Potom pak, chtěvše j'ho sžéci,
mohli věkem prec uteci
pro strach veliké hřímoty,
pro búřiu hrozné blyskoty,
jież sě byli tako lekli,
jakž každý, jamž mohl, utekli.

Tuž j'ho pohřebli křestěné.
Potom paky Benátčené,
tělo jeho odtad vzemše
a s veliků čstiú přijemše,
do Benátek je přenésli;
pro než sú viece prohlesli
jeho kostola drahotú,
a najviece svátosť pro tu,
jiež sě jim mnoho dostává,
že, ktož z nich na moři plavá,
ač jest gde v kterém nečasu,
vzdada prosbu svého hlasu,
v kterejž koli práci bude,
té jeho pomociú zbude.
Svatý Filip šestého dne
před svú smrtiú, chvíle hodné,
sezvav sbor žákovstva svého,
což bylo z biskupstva jeho
v Jerapolim toho města,
řekl: „Dětcie! to jest řeč zvěsta,
ž' mne Bóh ješče jest poščiedil
šest dní, bych váš stav zpořiedil:
protož prošiu, by v tom stáli,
v nemž byšte sě Bohu vzdali.
Jázť sě ot vás k němu bližiu.“
Řek to, by rozpat na křížiu
v tohoj jmeni, o nemž kázal,
i proňž svój život posázal.
Svatý Petr po mnozě skutciech
i po nejednakých smutciech,
v nichžto vždy byl uplakaje,
na tu chvíliu vzpomínaje,
v nějžto sě byl odřekl Boha,
sotně sobú vlásti moha
mdlobú i postem velikým
i svým nábožstvem všelikým,
ještoj jměl božie dlc lásky,
jakž po jeho líciu vrásky
plakáním byly tak svadly
i tak suchotú opadly,
jakož po všem jeho líciu
i plakáním i pak tščiciú
byla vše pleť jeho zprahla.
— — — — — — —

LEGENDA O DESÍTI TISÍCÍCH RYTIŘÍCH.

Legenda tato vzata jest z rkp. Passionálu l. 1395 psaného, jenž se nacházel někdy ve sbírce p. Václ. rytíře z Schönherru v Praze. Jiný rkp. legendy té chová se v knihovně kláštera Kremsmünsterského v Rakousích (N. 74. v 4.). Tištěna jest při prvním vydání téhož Passionálu okolo 1470—80, a posléze v Čas. Mus. 1840, str. 289.

Když po božiem umučení,
po slavném jeho vskřiešení
i na nebe po vstúpení,
za Adrianova ciesařstva
bieše ješče málo křesťanstva:
Adrianus chtě vzvěděti
svú moc, i svój lid viděti,
káza sě lidóm sebrati,

všem svým po sedmém dni vstáti,
chtě s nepřátely boj bráti.
Tehda přijedechu k nemu
králóv šest pomáhat jemu;
s nimiž lidu oděného,
k boji dosti dospělého,
třidceti tisiecóv bieše,
z nichž každý svój hav jmějieše.
Přijede zástup rytierstva
deset tisiec, vše křesťanstva.
Ermolaus přijel s nimi,
jsa za hlavu mezi nimi:
přived je k křesťanskej vieře,
zčinil je božie rytieře,
Agatie jmaje tovařiše,
biešta pány té všie řieše;
biešta sobě to slíbila,
by pro vieru život dala,
a radila tovařišem,
těm deset tisicc rytiefem.
Adrianus ciesař vida
tolik šlechetného lida,
tak v srdečnú radosť vstúpi,
až jako z smysla vystúpi;
vrátiv sě v smysl to pověděl,
i svým slovem zapověděl,
aby sě všickni v chrám brali,
jeho bohu chválu vzdali,
jemužto Astaroth diechu.
Hubení, to pověděchu,
by to byl Hospodin právě,
jenž prodlévá lidem zdravie.
V jitře jidiechu všickni tam,
bě lida pln bez mála chrám:
každý sě ďáblóm klanieše,
by to dobře činil, mnieše.
Ciesař na to pilně vzřieše
a to velmi rád vidieše,
že tak chválu jeho bohu
lid vzdávášc velmi mnohú.
Ermolaus s tovařišstvem,
Agatius s svým rytierstvem
k ciesařovi v chrám nevjidú,
ale v svatý kostel vnidú,
chtiec Bohu na česť zpievati,
Bohu Otci chválu vzdáti.
Ciesaři to pověděchu,
ež oni v chrámě nebiechu;
tu jim inhed před sě káza,
Ermolaa tak otáza
a řka: „Proč vy to činíte,
ež s lidmi v chrám nechodíte?
zda sě jinému modlíte
bohu a chválu činíte?“
Ermolaus odpověděl:
„Jiného Boha nevědě,
jáz jedno ctím Jesu Christa,
jehož jměla dievka čistá;
a pro ny sě z nie narodi
a svú svatú krev vycedi,
trudně mučen za křesťany,
maje na svém těle rány:
a proto k nám s nebes sstúpil,
by nás od ďábla vykúpil;
jenžto jest jeden v Trojici,
s Otcem, s Duchem v jednej moci,
jehož ty ciesaři neznáš.
Pravíť, ež v tom zlý smysl máš,
cž sě klanieš hluchým, němým
ďáblóm, rukú učiněným:
ale my toho nesmiemy
činiti, neb dobře viemy,
ež jest to obluda pravá!“
Tehda ciesař pro ta slova

rozhněva sě velmi silně,
a přikáza velmi pilně
křemenem jim ústa zbíti:
„Neroďte toho mluviti;
neb Bóh ovšem pravý, živý,
na věky věkoma živí:
chválíte Boha mrtvého,
od Židóv umučeného.“
Ermolaus před ním stoje
vece, nic sě ho neboje:
„Ovšem chcem mu na čest pieti
i hotovi zaň umřieti;
a ktož sú jej umučili,
věčně s ďáblem zahynuli.“
Ciesař tehda vzezřev na ně,
na tej řeči nic že nenie:
„Jáz vám, vece, pravi opět,
vzdajte mému bohu oběť:
pakli toho n'učiníte,
svými životy povržete [1]):
mým mečem zbavi života
vás, shlazi z tohoto světa.“
Ermolaus jemu vece:
„Neboji sě tvého meče,
ani na tvú hrózu tbámy:
Bohu svému my sě známy,
živú, čistú oběť vzdámy!“
Tehda inhed káza před nimi klekati,
a mezi oči plvati;
pak jim všem kázal na hlavu
dáti korunu trnovú,
i káza tisknúti rozkú,
by prošel trn až do mozku.
Pak zlatohlav s nich sebrachu,
jich svatá těla sedrachu
šípkem, hlohem až do kosti;
jměli sú bolesti dosti,
ano jde krev jako z brava,
zedrán život, zbita hlava;
pak je udicemi dráti
káza, až poče padati
maso na zemi s jich těla,
n'osta na nich jedna žíla.
V tom hoři jsúc k nebi zřiece,
řkúce: „Bože, ješče viece
chcem rádi pro tě trpěti,
jedno rač ny k sobě vzieti!“
Adrian to od nich slyše,
sedě po nich velmi vzdyše,
ž' tolik lida pořiedného [1])
(má) ztratiti [2]) nevinného;
však jako pes nestydatý,
lítý jako lev proklatý,
vrah všie ctnosti, přietel zlosti
a nepřietel všie milosti,
sobě zlý a horší druhu,
slyš od neho tuto túhu:
vida že je bez milosti
mučíchu, nenie v tom dosti,
opak je rukama sváza,
vésti k jednej hoře káza,
na nějž mnoho dřievie bieše,
Ararath jmenem slovieše;
tu je mučiti rozličně
káza, hrozně a nesličně:
tak jakož Bóh na svém těle
trpěl, to věz ovšem cele,
též sú oni vše trpěli
i túž muku všickni jměli;
nebo jedny křižováchu,
druhé na ostrvy metáchu,
některým hrdlo provřeli,

1) Rkp. povorzite.

1) Rkp. porziecznebo. 2) zatratiti.

Vysvětlení slov a věcí k tomuto druhému dílu připojovati již zapotřebí se nevidělo, proto že jazyk od počátku XV věku od nynějšího jazyka spisovného již mnoho se neliší; a co se dotýče výkladu věcí některých snad neznámých, zkušením vědomé jest, že poznámky takové nikdy zúplna vyhověti nemohou, nemá-li se jimi kniha nad míru rozšířiti, a krom toho jsou již nyní před rukama mnohé jiné pomůcky, kde každý, komu na tom záleží, snadno nalezne, čeho mu třeba věděti.

V PRAZE dne 8 Června 1868.

K. J. ERBEN.

VÝBOR
Z LITERATURY ČESKÉ.

DÍL DRUHÝ

Z POČÁTKU XV AŽ KU KONCI XVIII STOLETÍ

OD

KARLA JAROMÍRA ERBENA.

Části I svazek 1.

Návěští.

Sborem musejním pro vzdělání řeči a literatury české ustanoveno jest, aby druhý díl Výboru tohoto, obsahující střední dobu literatury české, ježto počíná patnáctým a skonává v druhé polovici osmnáctého století, vyšel ve dvou částech téhož objemu jako díl první, i aby se vydával po svazcích dvanáctiarchových, na každou část čtyry jich počítajíc; volení pak článkův, redakcí textu a vůbec veškerá úprava literarní díla toho podepsanému svěřena jest, však tak, aby díl první jemu byl přitom pravidlem. Zároveň pak odevzdán jemu veškerý od zvěčnělého velezasloužilého pěstouna novější literatury české, Dra. Josefa Jungmanna, k témuž druhému dílu Výboru shledaný material, záležející v přepisech, kteréžto však ani s prameny svými ještě srovnány, a z největšího dílu také svými náležitými úvody opatřeny nebyly, i dána jemu plná moc, z materialu toho dle svého uznání vybrati, coby se hodilo.

Podávaje takto nyní první svazek druhého dílu Výboru pp. zakladatelům Matice české, soudí podepsaný z některých příčin za dobré vůbec oznámiti, čeho při redakcí díla tohoto šetřino za pravidlo. Jest-li jediný toliko rukopis kterého článku pramenem, hledělo se především bedlivě k tomu, aby se veškerý jeho ráz jazykový věrně zachoval, byť i rukopis nebyl sobě vždy ve všem důsledný. Kde však několiko rukopisův téhož článku bylo před rukama, vzal se nejstarší a nejzachovalejší za základ, a z ostatních přibíraly se jen opravy a lepší čtení. Články ze spisův tištěných vyňaté třebať ovšem také tak podati, jakož pramen tištěný je přináší. Důležitější opravy textu a varianty vytknuty jsou na svých místech dole pod čarou. Co v kterém článku od redakcí po důmyslu toliko vyplněno a doloženo jest, v závorky pojato nalezneš. Nadřečených přepisův p. Jungmannových užito v tomto prvním svazku jen při sedmi článcích, totiž: str. 5—18, 39—74, 75—142, 167—176, 207—216, 271—278, 285—304.

V Praze, měsíce Listopadu 1857.

Karel Jaromír Erben.

ÚLOMEK LEGENDY O XII APOŠTOLÍCH.

Vydán od p. P. J. Šafaříka v Čas. česk. Mus. l. 1847, str. 296 z listu pergaménového tam také popsán. Náleží do druhé polovice XIII věku, podobaje se jak obsahem, tak jazykem i pravopisem onomu zlomku legendy o sv. apoštolích, kterýž Fort. Durich na perg. istě v cís. dvorské knihovně ve Vídni nalezl a Dobrovský v Gesch. d. Liter. 1818 str. 103—107 vytisknouti dal, odkudž potom vzat do Starob. sklád. III, 251 a do Výb. z česk. t. 1845, d. I. str. 1143. Zde podáváme jej, jakož i několik jiných následujících článkův, odatkem k dotčenému I dílu Výboru.

(Svatý Jan) — — — —
otom pak, přišed do Asie,
t byl přeliutým pohanem,
iesařem Domicianem.
eť j'ho chtě mučiti, vsadi
olej vrúcí v plnej kádi.
dyž osta bez všie bolesti,
ež (přieh)any j'mu vylezti.
en byv živ devěť let ke stu,
ohem daný život z(nesl) tu,
dež jedné chvíle n'ochabil
iše, až j'ho Bóh povábil,
a: „Věz, ž' budeš vzat v neděliu
to bydlo, v nemž sě neděliu
l tvé bratřie i od tebe,
tě tě jmieti podlé sebe
tej rozkoši oběcanej,
bě i všem sbožným danej.“
tomž pak, uslyšav hlas boží,
modlitvě sě položi,
k smrti hotov jsa dospěle.
By den té svaté neděle,
gdyž juž s svými učenníky,
rozmluviv jich stav všeliký,
posledniú radú je daře,
rozkáza podlé oltáře
svému rovu dól vytieti,
počem sám svatú mšiu pieti.
Dokončav pak tu mšiu o všem,
všie své mluvy slově po všem,
gdyžto juže v ten dól stúpi,
takáj j'ho světlosť ostúpi,
jakože při blsketu takém
nelzě by tam hnúti zrakem
po všem kostelu v Efeže;
takž mniece, by tu byl leže.
Gdyž pak ona světlosť minu,
liud sě oj j'ho rově svinu:
nali nenie co zahřesti,
kroměž v rově by nalezti

mannu na dně po všem rově,
jakžto koli gdyžto v nově
piesek z studně, gdyžto bývá,
že sě s vodú smiesiv vzplývá.
Mathiáš apoštol svatý,
losem (v) Judy miesto vzatý,
Judy, řku, jenž na svú škodu
zradil Boha, svú Hospodu.
Ten, jenž, gdyž visal v osidle
převeliké nevěry dle,
nemoha drobóv sdržeti,
musil sě v poly rozdřieti,
aby zlých ust čest v tom schoval,
jimiž byl Boha čeloval,
by těch as tak nepoškvrnil;
nebo byl i to provinil,
by j'ho duše nešla tady,
jadyž slovem zlé prorady
v čelovániu dal znamenie
hřiešnej duši na ztracenie:
pro nežto své droby prolil,
že, v nichž své zradě povolil,
tej čiuš zradě, južto skutil,
s angely vešcken svět smutil:
protož při nich sě nesměstil,
ale k nimžto sě přičestil,
při těchž skončal jest v tom bydle,
gdežto zlí duchové bydlé.
V tohož miesto apoštola
Mathiáš jest dosáhl stola,
na nemž po velikém trudě
sěde, liudské viny súdě.
Ten Mathiáš mnohé zdraviv,
mnohé liudi hřiechóv zbaviv,
posadil je v božiem lóně;
bral sě pak do Macedonie,
gdež j'mu pitie dáno bylo,
jímžto mnoho liudí zbylo,
napivše sě, svého zraku
pro neštovičnú povlaku:
toż j'mu také dáno píti,
chtiecej j'ho jím oslepiti:
všakž je pil, netbaje o něm,
i dal opět všem zrak oněm.
Potom tři dni j'ho hledavše,
tu, gdež při nich býval za vše,
nalezti j'ho nemohúce,
až pak sám dal sě jim v ruce:
tuž inhed byl ot nich svázán
a v želář vsaditi kázán.
Tehdy ty, již naň nastali,
tu, gdež před želářem stáli,
země, ústa svá rozdřevši,
pochytla je, vše požřevši.
Svatý Marek časa svého
trpěl mnoho protivného,
bydle u Penthanapoli.
Potom přišloj j'mu tu k vóli,
ž' chtěl do Alexandrie jíti.
A gdyž sěj j'mu tu da býti,
svú krviú mnoho duš pokúpi,
že sebravše sě biskupi
toho liutého pohanstva,
minuvše moc svého panstva,
vláčeli jeho po městu,
všady krviú kropicce čestu,
a'n obač, coj j'mu toho dle
dal dušiu, Bohu sě modle.
Potom pak, chtěvše j'ho sžéci,
mohli věkem prec uteci
pro strach veliké hřímoty,
pro búřiu hrozné blyskoty,
jież sě byli tako lekli,
jakž každý, jamž mohl, utekli.

Tuž j'ho pohřebli křestěné.
Potom paky Benátčené,
tělo jeho odtad vzemše
a s velikú čstiú přijemše,
do Benátek je přenesli;
pro než sú viece prohlesli
jeho kostola drahotú,
a najviece svátosť pro tu,
jiež sě jim mnoho dostává,
že, ktož z nich na moři plavá,
ač jest gde v kterém nečasu,
vzdada prosbu svého hlasu,
v kterejž koli práci bude,
té jeho pomociú zbude.
Svatý Filip šestého dne
před svú smrtiú, chvíle hodné,
sezvav sbor žákovstva svého,
což bylo z biskupstva jeho
v Jerapolim toho města,
řekl: „Dětcie! to jest řeč zvěsta,
ť' mne Bóh ješče jest poščiedil
šest dní, bych váš stav zpořiedil:
protož prošiu, by v tom stáli,
v nemž byšte sě Bohu vzdali.
Jázť sě ot vás k němu bližiu.“
Řek to, by rozpat na křížiu
v tohoj jmeni, o nemž kázal,
i proňž svój život posázal.
Svatý Petr po mnozě skutciech
i po nejednakých smutciech,
v nichžto vždy byl uplakaje,
na tu chvíliu vzpomínaje,
v nějžto sě byl odřekl Boha,
sotně sobú vlásti moha
mdlobú i postem velikým
i svým náboženstvem všelikým,
ještoj jměl božie dlc lásky,
jakž po jeho líciu vrásky
plakáním byly tak svadly
i tak suchotú opadly,
jakož po všem jeho líciu
i plakáním i pak tščiciú
byla vše pleť jeho zprahla.
— — — — — — —

LEGENDA O DESÍTI TISÍCÍCH RYTIŘÍCH.

Legenda tato vzata jest z rkp. Passionálu l. 1395 psaného, jenž se nacházel někdy ve sbírce p. Václ. rytíře z Schönherru v Praze. Jiný rkp. legendy té chová se v knihovně kláštera Kremsmünsterského v Rakousích (N. 74. v 4.). Tištěna jest při prvním vydání téhož Passionálu okolo 1470—80, a posléze v Čas. Mus. 1840, str. 289.

Když po božiem umučení,
po slavném jeho vskřiešení
i na nebe po vstúpení,
za Adrianova ciesařstva
bieše ješče málo křesťanstva:
Adrianus chtě vzvěděti
svú moc, i svój lid viděti,
káza sě lidóm sebrati,

Svatá Maří, buožie máti!
ty nám račiž spo(má)hati,
daj nám tvého syna znáti. Kyr.
Křikněmž všickni k Hospodinu,
ať nám spustí naši vin(u),
i dá nám v ráji dědinu. Kyr.
Všichni nebuděm bez něho,
ostavmy sě diela zlého
a nehněv(ajmy) viec jeho. Kyr.
Otče, Synu, Duše svatý,
nedaj našim dušiem ztráty,
naplň námi kuor desátý. Kyr.
Spasiteli duše, těla,
rač ostřieci zlého diela,
daj duši, by tě viděla. Kyr.
Svatá Maří př(ijdi k trudu)
všichni světí k svému liudu [1]),
dřéve nežli duše zbudú. Kyr.
Nejmějž, Tvorce, na ny hně(vu)
pro tvú matku žalostivú,
pro muky tvé a bolest tvú. Kyr.
Viemy, Tvorce, že máš rány,
rucě, nožě, bok (prok)laný,
život vešken zbičovaný. Kyr.
Líce svatého znamenie
ostavil si dle pomněnie
tělo (sva)té a krve tvoje. Kyr.
Pro tvé muky i bolesti,
a tvé matky pět žalostí,
zbav nás smutka, daj ra(dost)i. Kyr.
Pojděm, pojděm, Buoh před námi,
a budemy jemu známi,
ať sě smiluje nad námi. Kyr.
(Sv)atá Maří jdi před námi,
prosiec syna svého za ny,
za ny, za hřiešné křesťany. Kyr.
Ktož tuto pie(seň) zpievají,
buožie muky rozjiemají [1])
a jich paměť znamenají, — Kyr.
Přijměmž všickni požehná(nie)
našim hřiechóm na zbavenie,
našim dušiem na spasenie. Kyr.
Ujměmž všickni za ten pramen,
(ať ná)s nežže věčný plamen,
rcěmyž všickni vóbec: Amen, amen, amen.

O TĚLE BOŽÍM.

Z rkp. archivu Třeboň. (A. 16), kde píseň tato položena pod nápisem: „De corpore Christi. Canitur sicut: Jesus Christus nostra salus.“ Vytištěna jest také v Čas. Mus. 1848, d. II. sv. III. str. 270 z rkp. cís. veř. knih. (I. F. 13) s nepatrným různočtením.

Otče Bože všemohúcí,
ješto's nám dal v člověčenstvie
Syna svého jediného,
Jesu Krista, na spasenie.
Jenž jest pro ny s nebe sstúpil,
z věčné smrti nás vykúpil,
svú svatú krev za ny prolil
i své tělo nám ostavil.

1) Rkp. lidu.

1) Rkp. pamatují.

Ó přeslavné Tělo božie,
věrných duší jisté sbožie,
utěšenie spravedlivých,
obrana v tě ufajících.
Račiž nás dnes navštieviti,
naše srdce osvietiti,
dar Ducha svatého dáti,
abychom tě mohli znáti.
Abychom sě hřiechóv káli,
potom sě jich varovali,
kteréž sme dřieve páchali,
bychom jich věrně pykali.
A když nám bude umřieti,
rač dobré paměti přieti,
hróz sě ďábelských nebáti:
pane Bože, rač to dáti!
A když nás budeš súditi,
račiž nám milostiv býti:
pro tvú matku, čistú pannu,
otpustiž nám hřiešným vinu.
Chvála Otci nebeskému,
i jeho Synu milému,
amen i Duchu svatému,
ot božstvie nedělenému,
jakož byla na počátku,
tak buď věčně i bez zmatku. Amen.

HVĚZDA MOŘSKÁ.

Nalézá se v rkp. latinském z druhé polovice XIV věku v cís. veř. knih. (I. E. 25) na l. 134, a vydána byla v Čas. Mus. 1848 d. II. sv. III. str. 269. Z jiného rkp. s některými různočteními také vytištěna jest ve Star. sklád. III. 121.

Zdráva matko přežádúcie!
hvězdo mořská přesvětlúcie!
zdráva ty přemilosrdná,
všech hřiešných zvolená!
Zdráva buď milosti plná,
Maria, ty panno čistá!
jsi všech bludných cěsta jistá:
k tobě všickni dnes voláme
a tvé spomoci žádáme.
Ej ty panno, také matko!
pro tvé zmilitké děťátko,
naše hlasy přelkajície
uslyš, k sobě volajície:
nedaj nám v hřiešiech zhynúti,
ale rač ny k sobě přivinúti.
Pros za ny, za nebožátka,
svého milého děťátka,
pro jeho umučenie,
ať nás nepodá na zatracenie;
ale ať dá věčné nám spasenie
tu, kdež nikdež smutka nenie.

MARIA SPOMOCNICE.

Z rukopisu knihovny Lobkovické v Praze, při Kronice Trojanské na konci.

Divná milosť božie,
nade všecko sbožie
nám hřiešným vydána
od nebeského pána,
Maria panno čistá!
Zvolena's s počátka, [1])
aby byla matka
krále nebeského;
bez poznánie mužského
porodila's Krista.
O panno jediná!
popros za ny Syna;
zbav ny zlého vraha,
ďábla [2]) přelstivého.
My k tobě volámy,
neb silně ufámy,
že nám móžeš spomoci
svého syna mocí
od ohně pekelného.
Ty's hřičšných naděje,
o tom písmo pěje,
že's prvnie po Bohu;
toť jistě řéci mohu,
matko přečádúcie!
o panno předraná!
Zač koli poprosíš
syna, vše obdržíš;
tobě neodpovie,
každýť věrný to vie, [1])
Maria ruože stkvúcie!
Když přijde hodina,
popros za ny syna,
dřév než budeme mřieti,
ať nám ráčí popřieti
zkrúšenie dobrého.
Při [2]) zpovědi svaté
zbav nás hřiechem spaté,
daj svaté pokánie,
hřiechóm odpuštěnie
(a nebeskú radosť. Amen.)

1) Rkp. od počátka. 2) od ďábla.

1) Rkp. toť každý věrný vie. 2) Potom.

MISTR LEPIČ.

V lat. rkp. z počátku XV věku v cís. veř. knihovně (V. A. 23) na vnitřní straně deštky nalezena a v Čas. Mus. 1848. d. II. sv. III. str. 271 vydána.

Slýchal-li kto práv při vieře
také divy ot hrnčieře,
jakož tento múdrý, jenžto
nazývá sě Lepič? — Věz to:
Slepil velmi malú látku,
dal z nie dosti všemu sňatku:
angelskému i rajskému,
vedlé toho i zemskému.
Viz, kterým ji darem daří!
šestera věc v jednej tváři:
víno s medem, mléko s stredem
a smetana s bielým chlebem.
Dal jí jednej dievče vlásti,
řka: Krmiž každého zvlášti,
tak starého i mladého,
velikého i malého.
Jež sem zval, nechtie přijíti:
vynda kaž všem vóbec vníti,
nemocnému, bolhavému,
slepému i pocestnému.
Nemocné, trudné na stranu
sázej, krmieci smetaná;
biedné medem, slepé stredem,
daj pocestným vína s chlebem.

ÚLOMEK HRY DIVADELNÉ NA UMUČENÍ PÁNĚ.

Dva listové rkp. pap., jež prof. Gindely v knihovně kap. Praž. nalezl v jednom rukopise latinském přilepené na vnitřní straně deštěk. Písmem i jazykem náležejí v konec XIV nebo v počátek XV věku, obsahujíce věci tyto: a) Konec hry divadelné, tuto položený, téhož spůsobu i zrna jako Mastičkář (Výbor, I. 65). b) Dvě řeči žertovné, jichž se při dotčených hrách bez pochyby za epilog užívalo. Jedna jich, „sermo bonus“, tuto níže též vytištěna jest; o druhé již i sám rukopis v nápisu jejím vysvědčuje, že žádné ceny nemá. c) Počátek jiné hry divadelné, s nápisem: „Ludus palmarum“, 166 veršových řádkův. Přepis obou listův chová p. Hanka. Některé na svých místech poznamenané proměny v textu vidělo se tuto za potřebné učiniti pro nabytí smyslu.

Osoby jednající.

Maria.
Jan.
Josef.
Pilat.
Kaifáš.
Longín.
Gotín, sluha Longínův.
Setník (centurio).
Tři vojínové.
Satan.
Belzebub.
Holomci pekelní.

(Johannes.)

— — — — — — — —
— — — — syn přikázal
a mě tobě za syna dal
a tě mú matkú nazval,
učiniž mé žádanie:
podiž do města nenie,
čekaj jeho skončenie.
Et recedat Maria, cantet antiphonam de laudibus . . . . . .

Primus miles.

Milí! zda sme zapomněli sukně jeho?
však jest již bez něho;
i co déle o ni nehráte?
zda jie komu chováte?

(2.) *Miles.*

Vrzme sě o ni, sadúc krychle,
některýť ji ziště rychle.

(3.) *Miles.*

A toť kosti nové jmáte,
to vy sami dobře znáte;
mecteż spravedně oko líci,
neb dám někomu po holici!

Miles retinens taxillos dicit:

Který najviece uvrže,
ten sě v sukni uvieže.

Et projiciat. Demum dicit.

Já mám s žiežem eš:
ti sú nejednomu obervali pleš!

Primus miles.

Já mám dryji s kotrem:
nejeden bude pro ni lotrem.

Secundus.

Já dryji s túšem mám,
chci tu sukni vzieti sám.

Tertius.

Nemluvteż tak dvorně:
přidajteż mi k tomu své škorně,
neb sem uvrhl dva žíže;
nebo lotruom potřebie kterého jíše.

Secundus.

Toť črt pomože ve vrzě [1]),
že o ně rváti nelzè!

Tunc centurio videns eos super (taxillis dicit):

Ba věru, že to Syn boží bieše,
jenž mnoho divóv činieše!

Longinus vocet servum:

Gocíne! Gocíne!

Servus.

Co kážeš, pane Longíne?

Longinus.

Pokaž mi toho proroka,
ať sě hozi jeho boka:
ukážeš-li mi jeho právě,
dámť vól a dvě krávě;
bude-liť po té ráně živ,
toť bude veliký div!

1) V rkp. psáno: we sye.

Servus.

Toť, pane, kopie proti boku,
dajž mu ránu až do hrotu.
Tunc Longinus recipiens hastam perfodit latus ejus. Secundus videns vulnus (dicit):
Toť mu da [1]) velikú ránu,
až by tam vložil celú vránu.
Longinus deinde prospiciens sanguine oculis asperso dicit [2]):
Jakž krev mého oka dojide,
inhed slepota s něho snide;
tudy očima prozřech
a svatú krev na sobě uzřech.
Zajisté to vám pravi:
věrní [3]) na tom zprávu dávají,
že beze všech jeho vin
na kříži pní boží Syn!
Deinde venit Satan et Belzebub, dicit(que) holomcis suis:
Kto je ten,
ješto je dnes umučen?
pravie, žeť jest prorok taký,
jehožť nenie pod oblaky:
však tam běžeti musíme
a jeho duše pokusíme.

Belzebub dicit:

Věru tiem sě nemeškajme,
angelóm k němu jíti nedajme;
jáť k němu s perem běžeti musím,
a bude-li živ, toho pokusím,
že bychom mohli jeho duši mieti;
musili bychom sě tomu smieti.
Et teneat . . . . . os . . . . Satan ad Belzebub:
Hlédaj dobře s oné strany,
jehožť má bok proklaný,
zda bychom mohla ustříci,
bychově měla [1]) svíci
k tomu, pravi tobě nové:
kromě ukradli-li sú duši angelové.

Belzebub dicit:

Ach nastojte! jižť nám netřeba tuto déle státi,
potřebie jest nám rujíce řváti;
neb jest ten prorok umřel,
jenž jest na duše v mukách súcie vzezřel.
Ach! co tomu zdějeme,
neb pro něho učiniti nic nesmieme;
neb jest prorok svrchní ten,
jenž námi strčil pro náš pych z nebes ven.
Ach, bychom to byli věděli,
jináče [2]) bychom Židóm byli radili!
že sú jej umučili,
vé, co sme skutili!
musíme sě do pekla preč bráti,
tu črt črta hněvem bude žráti.
Ach ach! již běžíme,
zlú novinu před Lucipera stěžíme!
Si(mon, Joseph,) Maria et Johannes (veniunt) ad Pilatum, rogantes corpus Christi. Joseph dicit:
Králi! nenieť podobno,
ani všemu lidu hodno,
byť na kříži dlúho pnělo
před hody umřelé [3]) tělo.

Pilatus.

Ještě-li co viece pravíš?
co-li ty mně k tomu radíš?

1) Rkp. da dam. 2) *Totoť asi smysl místa v rkp. nečitedlného.* 3) Rkp. věru.

1) Rkp. myla. 2) na čem. 3) umřelo.

Joseph.

Odpusť jej s kříže složiti
a v nový hrob položiti.

Pilatus.

Vezměteż to svaté tělo,
neb jest nic zlého nezdělo;
a s kříže je sejměte,
pohřebteż je, jakž umiete;
dobuďte velikého kamene,
přiložte hrob, ať nevstane,
ať napíši na znamenie:
„Židovského krále umučenie.“

Caiphas.

Uslyš slovo lida svého,
králi! neroď činiti toho,
by králem psal Židovským jeho.

Pilatus.

To sě jinak nemóž státi,
by to kto směl smazati.

Joseph.

Králi! tvé milosti děkuji,
dajt Bóh zdravie v tvém pokoji.

Tunc vadunt ad crucem. Tunc Joseph stans ante crucem dicit:

Auvech, Tvorce milostivý!
tvój svatý život nelstivý
tak jest náramně proražen,
i všem na divy obnažen.
Spasitcli všeho světa,
mé veselé, má rozněta!
tak sta zbitě ruce i nože,
v tvé hlavici ostré hložie,
v tvém bocě rána veliká:
kakož kříže neproniká?
Proši tvé milosti, Bože!
vezmi mú duši v nebeské ložc.

Tunc deponunt corpus et Joseph dicit:

Račteż všichni z vašie milosti
pomoci pokorně pohřiesti
to přesvaté božie tělo,
jenž na kříži pro hřiešné pnělo,
bychom pokorně plakali
a s náboženstvím pohřebli;
by Buoh také ze své milosti
podlé své veliké vysokosti
při našem skončení ráčil býti,
když sě bude duše s tělem děliti,
bychom sě jemu dostali
a s ním věčně přebývali.
Toho rač nám býti pomocen
Otec, Syn, svatý Duch, všejeden
Hospodin. Amen.

Et recedunt cum corpore ad sepulcrum, cantantes ricmum: Recessit pastor.

Sermo pascalis bonus.

Slyšte, panny i vy panie!
takoť praví naše psanie:
v starých kúliech i v okřiních
málo pravdy máte při nich;
a však vy některú mrtvici,
neheť, rúpy i studenici
na své srdce obdržíte,
ač mně právě uvěříte.
O přeneščastné staré báby,
jenž skřehcete jako žáby,
panny i panie spravujíce
i všech stavóv posuzujíce:
ty odpustky vy obdržíte
a u pekle jich užívete,
i se všemi s těmi zlými,
ješto pohrzejí slovy mými . . . .
Ktož [1]) snad dva mazance jmaje,

1) Rkp. žeť. *Zdá se, že mezi tímto řádkem a předešlým něco vynechdno jest.*

a Kaifáše dobře znaje,
i nedá jednoho jemu:
se vší školú přídu k němu.
Ba mám psáno v starém záchodě:
„Nebývaj skup v tomto hodě.
Skorbrys Abraham azbynuky
prislíka: ktož má dvě sukni,
prodaj jednu, kup sobě meč;
a ktož má dva mazance,
vrz druhým do školy preč [1])!“
Nechcete-li mi věřiti,
chci vám divy dolíčiti,
jichž sě děje nenie mnoho;
i zda ste neslýchali toho,
žeť sú slepí nevídali
a chromí sú vždy kulhali?
ještěť pověděl jeden div,
jestiť křivda, jakž sem živ:
že-tě baba promluvivši
a k teleti sě zasmievši,
na stúpě-tě létala
a potom na herce sě honila,
pak-tě trlici dojila
a všecken-tě měsiec szobala.
Ó slyšte baby klevetnice,
a vy svodné čaroděnice:
vy ste horšie nežli čertice
a pravé ste domudnice!
A tohoť chci dolíčiti:
muožeš viece než črt učiniti:
črta sě odžehnati muože —
rač zlé baby uchovati, Bože!
Ba obraťte sě, živy buďte,
a vy baby čárov zbuďte;
přijmětež vy požehnánie,
ať vám bude na zatracenie!
Jmáte, dietky, odpustky
z pústky do pústky,
šišky v háji a kaliny ve kří.

1) Rkp. pryč.

DVĚ KRONIKY
O ŠTILFRIDOVI A BRUNCVÍKOVI.

Tyto v historickém i zeměpisném ohledu nesmyslné, a však nikoli bez poetické ceny bájené románky, zvláště první, mají patrné stopy, že původně ve verších psány byly, a s Tristramem i Tandariášem v jednu dobu náležely. Zdá se, že básníkovi na mysli tanula historie o Vratislavu II a Vladislavu II, jichž onen od Jindřicha IV (1086), tento pak od cís. Fridricha (1158) za rekovnou pomoc v důstojenství královské povýšeni byli, a Vladislavovi nad to lev, nynější znak Český, na štítu udělen. Znamenati také sluší, že román německý o Siegfriedovi s našimi, zvláště s Bruncvíkem, v nejedněch okolnostech se srovnává. I tam hrdina jinému králi pomocný saň lítou zabíjí. Románky takové vždy Čechům byly oblíbeny. Prefat z Vlkánova v předmluvě na svou Cestu (v Praze 1563) o nich se zmiňuje, řka: Protož ti a takoví nechť sobě toto mé prosté sepsání místo Bruncvíka a kroniky o Štilfridovi, a místo jiných neužitečných básní čtou a rozjímají &c. Vydáváme je z rkp. cís. veř. knih. z XV stol. (XI. B. 4), z něhož také od p. Hanky vzaty a s položením starých forem pod textem v Praze 1827 vydány. Tištěny byly před tím v Jindř. Hradci 1738, v Praze 1752, 1762, v Příbrami a jinde přečasto bez oznámení roku a místa.

O ŠTILFRIDOVI.

V České zemi jeden pán a kníže bieše, ten jmeno Štilfrid mějieše. Ten byl mysli vysoké, nebo čte se o něm, že což jest umyslil, to i dokonal. Ten mějieše paní překrásnú, dceru krále Lambarského, a její jmeno Theodora, z níčto jmějíše syna, jemuž káza řiekati Bruncvík. Jednu chvíli je se Štilfrid s svú ženú raditi, řka: Paní milá! věz, že naši starší dávali nám tuto radu, abychom kdež mohúc dobývali svému jazyku cti a jmena dobrého. A já sem umyslil, že mieni jeti a zase nepřijeti, bychť za to měl hrdlo dáti, leč své zemi a sobě cti věčšie dobudu; neb tento kotel, kterýž na svém štítu nesu, velmi jest nemil, a protož sem sobě umyslil, nebo orla přinesu na svém štítě, neb i kotel ztratím. I stalo se, že poručiv ženu i sbožie svým věrným, i jede v mále, a přikázav tak svým, aby jeho nikdy kniežetem nenazývali. I jel jest po rozličných zemiech na královské a na kniežecie dvory, a nikděž sobě rovni nenalezl v udatenství a v klání s ostrým. I zvěděv to do sebe, i jel jest do cizích velmi dalekých zemí. A když se jemu uda k Napulanskému králi přijeti, jemužto říkali Astronomus, i přikázal se k dvoru jeho, a král Astronomus ochotně káza jeho

připsati k svému dvoru. Tehdy [1]) Štilfrid je se králi s pilností služiti, a král vida to, milováše [2]) ho velmi, a svú najpilnější radu (s ním) bráše. Pak v jednu chvíli král Mezopotanský a nebo Englický, jmenem Filosofus, svadi se s králem Astronomem, i je se jemu zemi hubiti a páliti i lidi jímati. Tehdy Štilfrid vida to, je se králi mluviti, řka: Žádný králi! vida bezpravie veliké svých chudých lidí, i nechceš [3]) se hájiti? věz to, žeby proto neslušalo žádnému dobrému u tebe býti. Uslyšav to král, vece: Štilfride, rytíři milý! rodem královským a ctěním jsem jemu roven, ale bohatstvím nemohu jemu roven býti, a protož snad musím jemu poddán [4]) býti a ze země své něco postúpiti. A Štilfrid vece: Králi! já tobě to pravím, lépe by bylo tobě i s námi zemříti, nežli hubeně a nesměle živu býti; a chceš-li mě, králi, poslúchati, chciť tu radu dáti, že mi budeš bohdá děkovati. Král vece: Rady tvé chci rád poslúchati, než bojím se s ním bojovati. Štilfrid vece: Kaž svolati pány, rytíře, což jich pod tvú ruku slúší, a vytáhni proti němu v pole. A když káza svému všemu dvoru u sebe vojensky býti, i sta se tak z rozkázanie královského. Potom vytažechu na pole a vojska se obapolně uzřechu. Tehdy král Napolský přivolav Štilfrida i vece jemu: Nuže Štilfride! raďiž nám, což najlepšieho jest, nebo sám již dobře vidíš, žeť má lidu král Englický třikrát viece než my. K tomu Štilfrid vece: Poněvadž nechceš se s nimi bíti, opět chci jinú radu dáti. Kaž před se píseři svému, a kaž list psáti v tato slova: Ty králi [1]) Englický, Filosofe! hubíš mé lidi bezpravně; věžiž, žeť se tvému bezpraví miením brániti bohdá. Protož jsi-li dobrý, povoliž mi rovného, jako [2]) já tobě: vybeř [3]) z svého vojska dva tisíce koní, což najlepších máš, osedlaných, zavěžiš každému na sedlo tisíc hřiven zlata, a já chci tolikéž z svého vyhrati, s tolikéž zlata. A když to učiníš, vybeř opět rytieřuov dvanácte nebo kniežat, což najstatečnějších máš, a jáť chci jednoho z svého vojska vybrati, a tomu se káži s těmi dvanácti bíti, po jednom vybíraje; a jest-li tvých dvanáct mého jednoho přetepú, tehdy ty koně a ten základ pobeř, a já se tobě chci se vším královstvím poddati v službu; a paklič pán Buoh a svatý Václav mému pomuož, aby mi se v též právo poddal. Tehdy král uslyšav to, i poče se rozpakovati, řka: Milý Štilfride! u velikú bych se věc podal, nebť to nenie snadná věc, aby jeden dvanáct pobil, aniž já ho v svém vojště mieti mohu. I vece Štilfrid: Jáť jsem ten, králi! jenž těch dvanácte chci podstúpiti, vezma svatého Václava na pomoc; a protož, milý králi, vezma srdce mužské naději plnú měj v pána Boha, žeť ráčí pomoci proti tomu velikému bezpraví. A když jeho král v tom poslechne, posla ten list k Englickému králi. Uslyšav to král Englický, jal se tomu diviti a smieti a kunsty mieti, i pošle pro svú radu a ukáže jí list. Tehdy jeho rada poče jemu mluviti: Králi Filosofe veliký! neslušalo by tobě živu [4]) býti, kdyby to

1) Rkp. Thedy (*a tak vůde*). 2) milovavše. 3) nenechceš. 4) roven.

1) Rkp. krále. 2) a. 3) vyberu. 4) živo.

podánie rovné chtěl zavrci; neb kdyby jel až na západ slunce, počna od východu, nepotkáť tebe tak rovné, jako tě nynie potkává. Neb to vieš, že máš lidí dosti statečných u sebe; protož vybera sobě dvanácte, nechť se předse koná, osvědče to, a list ukáže králóm jiným a knieżatóm. A tak Englický odešle Napulskému, že což žádá, to míti bude. A tak sobě rok položista za dvě neděli, a v tej chvíli obešlí obapolně krále a okolnie knieżata, aby mezi nima zápis učinili. A když se sjede králuov a knieżat mnoho, učinichu zápis mezi nimi; a připravivše obojie strana koně s sbožím, i učinichu jim na jedné lúce okrslek [1]) a to ošrankovachu, aby jí lidé nepřecházali [2]). A když den přicházíše, ještě se měli bíti, král Englický jel po svém vojšce, vybra dvanáct knieżat a rytieřuov statečných, i zavola jednoho, řka: Symforiane z Levštítu! vseda na svuoj kóň, jedíž na onu lúku, a jest-li že proti Štilfridovi obdržíš, dámť tisíc hřiven. Tehdy Symforian křepce na svuoj kóň vskoči, přiběže na tu lúku, i je se na Štilfrida volati, smie-li se s ním ostrým potkati? A vida Štilfrid, že již čas přichází, kázal sobě dvanáct dřev připraviti, na každém praporec jiné barvy bieše. A když se v svój stroj připravi, káza sobě plavý kóň přivesti, a vseda naň vece: Bože všemohúcí a svatý Václave! račiž mi dnešní den pomocen býti; neb toho pro žádnú chlúbu, ani pro peníze nevedu, ale pro česť jazyka svého českého. I vece: Podajte mi praporce bílého, neb ta barva znamenává veselosť a radosť každého dobrého. A tak dosáhna dřeva s praporcem, na kterémž bieše z jedné strany kříž zlatý, a z druhé strany jmeno svatého Václava, a běžc [1]) vesele na tu lúku proti Symforianovi. A když ta dva dobrá druhy proti sobě hnásta, prudce koně k sobě pustista. Štilfrid da Symforianovi silnú ránu, že daleko s koně letě na stranu; potom Štilfrid skoči s koně, jal se jeho mečem bíti. Symforian nevěda zisku, poče se jemu dávati. Knieżata Štilfrida za ruku ujevše, vesele jej z šrankuov vyvedechu, Symforianóv kuoň vedú. I je se Englický král na jiného volati: Lipolte, Rakúský [2]) vývodo, ty veliká svobodo! pokus své síly, dokudž jsem já živ, budeš v přízni. Lipolt na kóň vseda v šranky běže, na Štilfrida skřikl a řka: Štilfride! toť povídám, že já tvé síly dnes ohledám. Štilfrid vece: Podajte mi praporce zeleného, neb ta barva jest naděje každého dobrého. A znamení bieše na něm překrásné, též kříž zlatý. S dobrú nadějí [3]) se v šranky bráše, a pod ním kuoň jeho plavý bujně plesáše. Tu Lipolta daleko za kuoň svrže, skočiv s koně i meč vytrže, i jal se jeho postříhati a rány veliké jemu dávati. Lipolt nemoha obrany míti, poče jemu na milosť jíti. Štilfrid od něho preč jel a tak vesele z šrankuov vyjel. Englický opět voláše: Kde jsi Rudolte, viero naše! rozpomeň se na své udatenstvie, ať Štilfrid tvú sílu zvie. Rudolt spěšně tam přijede. Štilfrid se za se ohledna, vece: Podajte mi praporce červe-

1) Rkp. okřek. 2) nepřekázali.

1) Rkp. bieše. 2) Ipolite Rakúské. 3) Z dobra naděje.

ného, neb ta barva zapaluje srdce udatného. A když dřeva s praporcem doseže, hněvivě proti Rudoltovi poběže, tu jej dřevem mužsky [1]) protasi. Zarmúti se tiem Englický král, řka: Kde jsi Typartite, vývodo Řecký! neroď se rozpakovati: ostojíš-li proti Štilfridovi, chcit přívoz na moři dáti. Typartit jeda na lúku, voláše [2]): Kde jsi Štilfride! tak jemu praviše [3]), nespomuožeť ani kříž ani znamenie, budúť o nás praviti noviny. Štilfrid to uslyše, poděkova svatému Václavovi, vece: Podajte mi praporce žlutého, ta barva jest stálosť každého šlechetného. Typartitus hněvivě křičiše, a na svém koni se bujně točiše. Štilfrid nemeška pohnati [4]), tu jeho skokuov brzo ukráti: svrže jej za kuoň daleko, až štít i s helmem letěl nad kuoň vysoko; a prvé než země dolcě, už z něho duše vyletě. Englický poče smutně volati: Theobalde! učiň s Štilfridem statečné [5]) hnánie, ať poděkují panny i panie. Theobaldus markrabie vesele na tu lúku běžíše, řka: Ohledni se, Štilfride! za se, a neutiekaje [6]) stuoj, neb to jináče býti nemóže. I vece Štilfrid: Podajte mi praporce modrého, ta barva znamenává ustavičnosť muže šlechetného. Dosáh kopie, rychle tam běžíše; Theobaldus prvé se tam točiše. Štilfrid, podviha dřevo, proti němu poteče; Theobaldus, boje se, před ním uteče. Štilfrid po něm poběže: Stuoj, neběhaj dobrý druze! Theobaldus předse běžíše; Štilfrid za ním k vojsku chvátáše a hlavu jemu spudíše. Viďa to král Englický, poče opět volati, řka: Tristrame z Opočan! chcit sto koní [1]) dáti, nalož všecku sílu svú: jest-li že Štilfridovi ostojíš, vždycky mým přítelem býti musíš. Tristram běže v zahradu, chtě s Štilfridem míti svádu, na Štilfrida voláše, řka: Musíť tebe zaplakati tvá máti, chcit skoku tvého ukrátiti; nebude se třeba námi [2]) chlubiti. Štilfrid vece: Buoh vie, co mi se má státi; svatý Václave, rač mi pomáhati! I vece: Podajte mi praporce blankytného, ta barva vyznamenává chytrosť muže každého. A tak chtivě proti Tristramovi hnáše, sraziv jej s koně, mečem jej protkáše [3]) a vesele na kóň vsede [4]) (a) k svému králi přijede. Král vece: Buď pozdraven Štilfride, rytieři milý muoj! račiť tebe pán Buoh požehnati, a budiž živ, aby to vždy dokonal dobře, což si koli počal: dokavadž jsem, chci tvú česť plodití. Opět Englický voláše: Pitopase z Mezihradie! však se mnozí pro tvú česť vadie: chcit město Englii dáti, budeš-li moci Štilfridovi ostáti. Tuť Pitopas v šranciech křičéše, řka: Štilfride, Štilfride! skryl-li si se mně, čili se bojíš? nezbudeš mne [5]) svú chytrostí, budeš na mně míti čerta dosti. Štilfrid vece: Pitopase! mnoho mě haníš, tiem mne neuhrozíš. Tuť na svuoj kuoň skoči křepce a velmi hněvivě se třeséše, i vece: Podajte mi praporce brunatného, ta barva znamenává hněvivosť muže udatného. A v té hněvivosti do šrankóv pudíše, a Pitopas proti němu prudce běžíše, řka: Štilfride! braň se, jižť jest čas; budeš se mnú míti

1) Rkp. muške. 2) volavše. 3) praviv-še. 4) pohnuti. 5) statečnie. 6) neutiekajíc.

1) Rkp. konie. 2) s námi. 3) protykáše. 4) vskočil. 5) mie.

zlý kvas. K němu se Štilfrid přiboči, da jemu ránu, že za kuoň na tři kopí skoči; dobyv meče silně jej práše, že nohy i ruce jemu obrubáše; potom mečem jej protasi, a na svuoj kuoň prudce se vtasi. Englický omdléváše, a však ještě ze mdloby voláše: Adriane, pane Africký! ty's k mé službě hotov vždycky, neroď se oddalovati, a s Štilfridem v šranky hnáti. Uzřev [1]) to Štilfrid, vece: Podajte mi praporce fiolného, ta barva znamenává udatnosť muže každého. A v tom v šranky běžíše, a velikú prudkostí Adriana promrštíše. Opět Englický povědě: Bryndo, markrabie z Tas! proti němu (se) obor a Štilfrida s koně sbor. Brynda do šrankuov potaže, korúhev [2]) proti němu roztaže, řka: Štilfride! nemuoť to jinak býti, musíš ode mne zabit býti. Štilfrid vece: Podajte mi praporce plavého, ať barva znamenává pevnosť u vieře muže dobrého. Pevně se proti němu vyda, kuoň i jeho samého na smrť vyda. Opět Englický v smutku voláše: Benedikte, knieže Tyřské! učiniž tak (dielo) rytířské, dajž Štilfridovi pevnú ránu, a tak učiníš česť svému pánu. Benedikt vysoké mysli bieše, v červeném praporci tři panny mějéše, hněvivě na lúku (běžieše) a na Štilfrida křičíše: I navrať se, navrať se zase, Štilfride! vidím, že musíš ostati zde. Vece Štilfrid: Ruče podajte mi praporce šerého, ať barva znamenává pokoru každého tichého [3]); ačť Benedikt bez sváru nebude, tú hrdú myslí mne nezbude. Pokorně se na lúku bráše, Benedikt proti němu prudce hnáše. (Štilfrid da jemu silnú ránu), až [1]) Benedikt s koně upade, a od tej rány duše zbude. Štilfrid z šrankuov jeda, Bohu děkováše. Englický opět v žalosti voláše: Naderšpane, pane Uherský veliký! ať poděkuje člověk všeliký, kaž kuoň svuoj osedlati, a se proti Štilfridovi rozehnati. Králi! to chci učiniti, a chci se s ním mužsky bíti. Když Naderšpan v šranciech bieše, takto na Štilfrida voláše: Smieš-li se se mnú utkati, musíť tě zlé ode mne potkati. Vece Štilfrid: Pročbych nesměl, neviem sám; zda proto že jsi Římanóm dobře znám? až tebe Naderšpane budu prositi, toť mě tepru rač živiti. Štilfrid vece: Podajte mi praporce šarlatného, neb ta barva vyznamenává statečnosť všelikého běhu rytieřského. Pod praporcem v šranky statečně pudíše, až pod jeho koněm země hřmíše. A když se k Naderšpanowi přibra, škaredě kopím jeho život zedra, prudce jej dolóv s koně svali, a skočiv doluov s koně, k němu se přitasi a hnedky skrze něj ostrý svuoj meč protasi. Vida to Englický král, vece: Ach nastuojte! neščestí, v žalosti jsi mi dáno, ješto mi se toho nikdy ve snách nezdálo. Vece král Englický: Žibříde Ruožený, má největší útěcho! již jest má věc zle pohřiechu: jestli-že již nebude tvé spomoci, již stanu mé králové moci! Protož sem tě naposledy zuostavil, aby mne mé žalosti zbavil, neb nad tě u svého dvoru silnějšího nemám: obdržíš-li proti Štilfridovi, puol tobě královstvie dám, a k tomu svú dceru drahú chcit dáti na má vieru. Žibřid vece: Chci se na to snažiti, bychť od Štilfrida měl za-

1) Rkp. uzřel. 2) korohev. 3) tiechého.

1) Rkp. až od své rány Benedikt.

hit býti. Žibřid knieže Témařské bieše, velmi se přípravně mějéše; štít jeho a helm od zlata se stkviše, a v červeném poli na štítu osmnácte ruoží zlatých mějíše, a ty ruože miniechu, když se zasmál, (že) okolo něho pršiechu. V těch zemích krasšieho nebieše, a k tomu životem udatný hrdina bieše; drahé oděnie na sobě mějéše, to všecko perlami a drahým kamením prodělávano bieše. A když na svuoj hynšt sedáše, jemužto Skropil řiekáše, bujně se pod ním točíše, a on v své ruce zlatú korúhev držíše, pod nížto vesele do šrankuov pudíše; tu hněvivě na Štilfrida křičíše a řka: Štilfride! kam si se poděl, zdaliž se skryl? vyjeď ke mně spieše! zdali's mne ostatnieho nevěděl? netřebať se jedenácti chlubiti, neb já takých čtyř a dvadceti chtěl bych ubiti; protož tobě bude hyběti, jest-li že se mnú se budeš bíti. A tak jej mnoho haníše, až se tomu Štil(frid) smějéše, vece: Na mú vieru! proč bych se s tebú nesměl bíti? leč pro drahé oděnie, že se na tobě svietí? protož Žibříde, jest-li že mi tebe pán Buoh pomuož dojeti, věruť s tebe musí ruože prěti! a nechť pomuož dcera krále Englického: jáť beru na pomoc svého Boha a Václava svatého. A když na svuoj kuoň vskoči, tuť se pod ním bujně zboči a točíše. Postáv chvíli malú, vzdav Bohu čest a chválu, (vece: Podajte mi praporce barvy lvové, tať barva znamenává čest a chválu) jazyka mého českého. Ochotně a statečně v šranky proti Žibřidovi hnáše, k tomu mnoho tisícuov lidu přihlédáše. Tuť se prudce v hromadu srazista, až obě dřevě o se zlámasta; králi a kniežata diviechu se tomu, ano dřievie to třešti jako od hromu. I vece Žibřid na tom poli: Štilfride! kterakť se líbí? poně nenie po tvé vuoli? musíš lépe Ruoženého poznati, nic to není, lépe tě chci znamenati! Štilfrid vece: Ažť se budu Žibříde modliti, tepru se mnú budeš chlubiti; ale ťať rána neškodnať mi jest, ještěť při mně jestiť čest. Než ty ohledaj na svém štietě znamenie: zdá mi sě, že čtyř ruoží nenie. Opět tu [1]) podachu dřeva obú, a opět učinichu hnánie s sebú, prudké rány sobě dasta, až opět obě dřevě zlámasta; oba na koniech oseděchu, ale od Žibřida štít a helm letiechu; a jakž koli Žibřid na koni osedíše, však jej Štilfrid hluboce zabodíše. Štilfrid vece: Kéž [2]) se chlubíš? a ty poně smutně na koni sedíš, poně se ruože s štítu rozsypala? ach, kdyby to věděla dcera krále Englického, tohoť by měla za zlé mieti, že's se dal tak sprostnému raniti! Žibřid vece: Nechtěl bych to za čest mieti, bychť se dal hubenějšiemu jieti. Štilfrid vece: Bohdá to máš shledati, žeť jsem tak dobrý, i ve všem se chci vrovnati, leč ruože žeť se mne neprší; věziž, žeť Štilfrid to vše zruší. I podachu jim po třetí kopie, tuť tepru proti sobě hnáchu. Da jemu Štilfrid velikú ránu, Žibřid na kopie letě na stranu; (Štilfrid) skočiv s koně, hněvivě meče dobuda, k Žibřidovi přibuda [3]), poče je(j) velmi rubati, až perly počechu vysoko skákati. Opraviv se Žibřid, poče se brániti, i počesta se velmi bíti; od poledne až do nešporuov se tepíchu, až jiskry od jich mečuov letiechu. Králi a kniežata tomu se diviechu, k té

1) Rkp. jest. 2) Krs. 3) přiboda.

bitvě snažně přihlédáchu. Ach škoda těch jinochů! nelze jest živu býti, vecechu. Anglický král Žibřida napomína [1]), řka: Pomni se, viero naše! neboť má dcera o tě pečuje; i přidajž života svého a hledaj života jeho. Žibřid vece: Králi! máš to shledati, žeť musí přede mnú v šrancích běhati. Štilfrid vece: Buoh vie, čemu (jest) se státi. Chceš-li mi však milosť dáti, budu-liť před tebú běhati, rač mi tepruv milosť dáti; ale já beru na pomoc Boha mého, a chciť ukrátiti skoku tvého. Tuť se opět v hromadu srazichu, a velmi se prudce tepichu. Uda se Štilfridovi dáti ránu, že Žibřid poče postúpati na stranu, křepce Žibřida na obě ruce silně rubáše; (Žibřid) nemoha žádné obrany mieti, před Štilfridem poče běžeti; třikrát přes šranky přeběže, Štilfrid jej postiže, k němu se statečně přirazi; tu jej poče převelmi rubati, že počechu s něho ruože pršeti. Prudkými jej ranami rubáše: Žibřide! již-li s tebe ruože prší? tak říkáše, již-li vidíš, žeť mohu roven býti? věziž, žeť tobě nelze smrti zbýti. Všecko s něho oděnie obrubal bieše, a Žibřid vešken krvavý bieše. Žibřid vece: Ach nastojte! toho mi se nikdy nepřihodilo, co mi se kdy s kým bíti udalo; již tomu nelze jinak býti, prosím, Štilfride, rač mě živiti. Tu knížata k tomu přiskočichu, a všickni Štilfrida prosíchu, řkúc: Poněvadž se dává tobě, přijmiž jej na milosť sobě. Štilfrid vece: Králové a knieżata veliká, i vy rozličná sběř všeliká! pro vaši prosbu to chci učiniti, a k vaší vuoli jeho živiti; než pro hrdú řeč jeho neslušelo by mi živiti jeho! a Žibřide vstaň, již tě chci pustiti a milosť svú s tebú učiniti. A když se tak všecko dokona [1]), Štilfrid klek na svá kolena, poděkova pánu Bohu i také svatému Václavu. Tepruv kázal svú korúhev českú rozvinúti, na niež [2]) bieše kotel z jedné strany v okrúhlém poli. Vidúce to knieżata a králové, tepruv poznají, že jest Štilfrid knieżetem Českým; tu s velikú poctivostí vedechu jej z šrankuov pod jeho korúhev. I vece král Astronomus: Štilfride, pane veliký! ohlašuji jmeno tvé přede všemi knieżaty, že jsa pánem velikým, nedav se znáti, i podstúpil's věci veliké s ruky velikými dvanácti a všecky's přemohl, a mně si tiem dobře pomohl, a tú velikú nesnadností mně si učinil mnoho dobrého svú statečností. Tohoť jsem napřed převelmi vděčen, než totoť pravím: bychť byl věděl, že jsi knieże České, bych byl měl všecko své královstvie ztratiti, pro něž bychť se byl nedal bíti! a poněvadž se již tak stalo, cožkoli požádáš, málo nebo mnoho, máť býti tvá vuole, nebo si pro mě nevážil sobě i hrdla svého. I ujev jej za ruku, radoštěmi plakáše na poli (a) posadi jej na své stolici. V ty doby rúcho drahé knieżecí přinesechu jemu, a velicí páni a knieżata, veliké dary a klénoty nesúc, jemu se oznamují, a druzí v službu se poddávají. V tu dobu král Englický pod svú korunú pojide před krále Astronoma, a před Štilfridem vzev korunu [3]) s své hlavy, poctivě před nimi klečíše, a všecko královstvie jim zdáváše. Tehdy král Napulský, uradiv se s Štilfridem, i vráti jemu

1) Rkp. napomena.

1) Rkp. dokonalo. 2) na němž. 3) koruev.

královstvie pod takovým zápisem: aby proti němu nikdy nebýval, a jeho se rady dokládal; a také, kdyby bylo třeba, aby třiceti tisícuov lidu vydal na pomoc, koní tisíce dva, a by to sbožie pobral. I vece Štilfrid: Králi! pomni na to, že's mi volení dal, abych prosil za dar: za sbožie neprosím, než za čest svého jazyka českého, a syna mého Bruncvíka jediného; prosím, aby mi dal erb krále Englického, totiž orla černého [1]) v zlatém poli za tento kotel, kterýž na svém štítu nesu. I vece jemu Napulský král: Věru Štilfride, neřku orla, kteréhož jsem dobře mocen dáti, ale královstvie svého polovici tohoť mocně dávám, ráčíš-li; a tiem buď dobře jist, zač prosíš, že to míti budeš a máš. A hnedky kázal kotel zetříti, a orla černého v zlatém poli kázal malovati na jeho korúhvi [2]) i na jeho všech praporcích. Štilfrid z toho poděkoval, na pospěch do své země poslal, v kteréž jest již tři léta nebyl, aby proti němu vyjeli, připravivše se. A když již biechu v Napulské zemi, Astronomus král ve všech městech přikázal, aby plná potřebu jim vydávali. A páni zvěděvše, že jejich knieže dobyl jest České zemi veliké cti i sobě také, počechu radost velikú míti a jemu děkovati, jako pánu svému milostivému. A když kázal se připravovati, chtě do své země jeti, vida to Napulský král, poče tiem smuten býti a vece Štilfridovi: Pane milý! muožeš-li svú mysl přemoci, ostaň se mnú; cožť sem řekl, puol královstvie tohoť chci postúpiti a po mé smrti všeckoť mocně dávám. Štilfrid vece: Děkujiť, milý králi [1])! než prosím, nerač mi toho přieti, abych svú ženu opustil, a syna svého; a protož již déle nemohu ostati. A vida to král, že nechce ostati, kázal své koně také sedlati a vzhuoru trúbiti, a oněch dva tisíce koní přivesti se vším sbožím a Štilfridovi dáti. A tak vsedavše [2]), i jeli do své země České, a král Astronomus životně s ním jel jest. Tu se stala veliká radosť České zemi [3]), nebo Štilfrid jí dobyl veliké cti; a pak po všech městech, na všech branách kázal malovati orla v zlatém poli, a kázal zvoniti a zpievati: Te Deum laudamus. Pražané daleko byli proti pánu svému vyjeli a vyšli (s) svátostmi, staří i mladí, dávajíce jemu milé vítánie; i krále Napulského převelice ctili a veliké mu dary dali. Vida král veliků milosť od nich a čest, poče jim velice děkovati; a uzřev Bruncvíka, syna jeho, že jest poctivý a slušný mládenec, i slíbi jemu svú dceru dáti, řka: Budiž tobě poručena má dcera [4]) drahá Neomenia a tobě dána, a račiž pán Buoh váma všecko dobré dáti. A po nemnohém času přinesli sú ji do Čech poctivě za manželku Bruncvíkovi, a tu svadba veliká a dvuor valný [5]) bieše za dva měsíce. Štilfrid v dobrém z tohoto světa sjide, ostaviv svému synu sbožie a zemi. Tu ovšem veliká žalosť České zemi [6]) přijide, a za dlúhý čas plakáchu jeho jakožto otce svého. Budiž Bohu chvála!

1) Rkp. červeného. 2) své korohvie.

1) Rkp. krále. 2) sedavše. 3) země. 4) dcerta. 5) volaný. 6) země.

O BRUNCVÍKOVI.

Když bieše po smrti Štilfridově, tehdy Bruncvík, syn jeho, uvázal se (u) všecko zbožie. I poče to zpravovati s velikú pilností, dokládaje se starších rady, podlé rozkázanie a naučenie otce svého; uměl každého podlé řádu jeho uctiti, světské i duchovnie, sirotky, vdovy [1]), panny i panie; nebo bieše poctivé knieže a velmi šlechetné, že po všech jiných zemiech o něm praviechu dobrú pověst. A když bylo po dvú letú a po třech měsíciech po smrti otce jeho, rozpomenuv se Bruncvík na dobrodinie otce svého, co jest dobrého on České zemi učinil a dobyl svým životem, i řekl jest k své paní: Má Neomenia! toť věděti dávám, žeť já mienim jeti a hledati cti jazyku svému; neboť nesluší žádnému dobrému tak umříti, aby nic památného po sobě neučinil. A protož otec muoj to mi radil, i předkové naši, abychom kdež mohúc dobrého jmena dobývali. Otec muoj ten jest orla svým životem dobyl, a já buohdá mienim lva dobyti. A toť prsten na svědomie dávám a tvuoj prsten s tvého prstu beru, protož aby žádnému nevěřila, leč ten prsten sama uzříš. Znamenajž jej převelmi dobře: jest-li že jeho v sedmi letech neuzříš, věz, žeť živ nejsem. A co sem na své mysli umyslil, jinak toho neučiním, bychť měl hrdlo ztratiti. Neomenia poče srdečně plakati, říkúc: Běda již [2]) mně nebožce! komuž mne ostavíš, muoj najmilejší pane? otec muoj i matka má jsú ode mne velmi daleko, komuž [1]) já se smutná utěším? Bruncvík vece: Královna milá! neodjedu tebe tak lehce, jako se tobě zdá; chciť po tvého otce poslati, ačby na mém miestě zpravoval zbožie mé a tobě pomocen a raden byl. Jinému tebe neporučím, nežli otci tvému, a věz to jistotně, jest-li tobě žel, že já jedu pryč od tebe, mněť jest daleko větší žel; ale toť již jináče býti nemuože. Královna Neomenia vece: Byť tobě žel bylo, měl by s právem z daleka ke mně přijeti a mne utěšiti; a již pohřiechu vidím, že mne chceš zapomenúti! běda mně toho dočekavší! A obchytivši [2]) ho s pláčem velikým, i pykáše jeho a poče prositi, aby se rozpomenul a s ní ostal. Bruncvík vece, zařva: Neplač, najmilejší paní má! jižť svého slibu neproměni; neb knieżecie slova nemají nikdy zpět jíti, aniž buohdá zase puojdú. A zatiem obesla otce jejího, aby k němu přijel, a přikázal třidceti koní sedlati. I jel jest do rozličných zemí, jmena dobrého dobývaje sobě, a to tak daleko, že pro vody dále nemohl jeti. A když na moře přijeli, jezdě po břehu, mysli [3]), co tomu učiniti; a dobyv sobě korábu, i jel s svú čeledí. A když bieše čtvrť léta na moři jezdě [4]), tehdy jedné noci strže se vietr veliký na moři; i zehra se moře, velmi se zdvižechu vlny i metáchu korábem, až druhdy na tři

1) Rkp. vdovie. 2) biedaiz.

1) Rkp. komuož. 2) obchytivše. 3) mysle. 4) moře jezdie.

lokty pod vodú bieše. Bruncvík u velikém nebezpečenství bieše, tak že se o něm píše, že když v tom velikém búření[1]) bieše, hluk a zvuk mořský s velikým[2]) větrem vrže korábem daleko za se, že se již k hoře jakštýnové blížíše. Mařináři to uzřevše, tu tepruv od nich pláč a zvuk a křik bieše veliký, a pravíchu řkúce: Již tepru neštěstie nás potká! A tak se jest pohřiechu stalo. Když padesát mil biechu od té hory, zarazi je převelmi veliký blesk a vnoně silná z jakštýnové hory, že v okamžcnie k sobě přitrže je všecky. A ta hora má tu moc, což jest u padesáte miléch se všech stran, v okamženie k sobě přitáhne, buďto lidi, ptáky, ryby i dřiví i tváři mořské, a tomu nelze než věčně při tom jakštýnu zuostati. Jiného pod tú horú nenie, než jeden ostrov velmi krásný a slove Zelator, jakoby řekl radostný nebo milovný; na kterémžto vida se Bruncvík s svú čeledí, poče sobě velmi stýskati. A tu uzře na tom ostrově mnoho zetlelých korábuov, a také lidských kostí i jiných hromady veliké. Vida to Bruncvík, poče sobě převelmi stýskati a jednak se veseliti, řka: Kto doma v svém pokoji sedí, ten se zlé příhody schodí; a tak o ničemž žádný mluviti nesmie, leč příhody zvie, ten potom je jiným zpraví. A dokavadž měli stravu, dotud vždy veseli[3]) byli; ale jakž se stravy nedostane, tak se jim převelmi stýska. Tu se rozličně pokúšeli (v) mistrovství velikém, chtíce odjeti, ale to mistrovstvie málo jim platno bylo: když sú již puol míle odpluli, hnedky v okamžení na tom ostrově se viděli. Tehdy nevědúc tomu co učiniti, a již se jim nedostávalo stravy, počechu své vlastnie koně jísti, a vždy čekajíce smilování božieho. A když jednú uda se jemu samému po té hoře jezditi a procházeti se, uzře jednu panenskú hlavu a ruce, a ostatek všecko ryba; ta jest slúla Europa. I promluvi k ní a řka: Zlé-li jsi čili dobré? mluv se mnú. A ona jemu vece: Bruncvíče! jsem tak, jakž mě vidíš, ani zlé ani dobré. Vece Bruncvík: Mohu-li s tebú jaké utěšenie mieti? Ona vece: Časem muožeš a časem nemuožeš. Slyše to Bruncvík, i přijal se jí a přebýval s ní, a to za utěšení měl. A když se potom koní nedostalo, počechu se sami jiesti, čekajíce vždy smilování božieho. Třetie léto již přicházíše, Bruncvík již jediný bieše s jedním starým[1]) rytieřem, jmenem Balád. I řekl jest Bruncvíkovi: Pane milý! této tvé příhody nevie paní tvá milá, ani tvoji zemané, co se jest nám přihodilo. Slyše to Bruncvík, i byl velmi žalostiv. Tehdy Balád vece: Nestýskaj sobě, muoj milý pane! jest-li že ty mne chceš poslúchati, chcit tu radu dáti, že odsud vyjdeš; ale nevím, blíže-li čili dále budeš. Jáť již starý netbám, mněť jest již zde ostati; než přijdeš-li kdy k štěstí, rozpomeň se na mú věrnú službu. Bruncvík vece: Věrný rytieři muoj! kterakby to mohlo býti, bych já odsud vyšel? neb sem slýchal, kto k jakštýnové hoře přijde, ten tu věčně ostati musí. Vece Balád: Jest pták jeden, noh slove, a máť obyčej, že sem na každý rok jednú[2]) přiletí, a což mrchy ostane, v okamžení pochytí i letí preč; a tu on hodinu dobře vie, kdy má

1) Rkp. búřením. 2) velikem. 3) vesele.

1) Rkp. starém. 2) jeden.

přiletěti [1]). Ten tě má vyvesti, jest-li že ráčíš; ale dále pak nevím, kterak se bude dieti. Vece Bruncvík: Věrný Baláde! i ovšem dobrá jest to rada, bychť jediné mohl z toho vězenie jíti, nebylo by mi žel umřieti; a snad by mi se ještě někdy udalo, že bych k svým vlastem mohl přijíti. Tehdy Balád vzav koňskú kuoži, i zmazal ji krví velmi dobře i vsadi do nie Bruncvíka, meč k němu vloživ, i zašil jej [2]) dobře řemenem, a vloži ho na tu horu. V devátý den noh přiletě v času svém, v okamžení pochytiv jej, i zaletě [3]) s ním daleko na pusté hory, žeby jedva pěší ve třech letech mohl tam dojíti od té hory (jakžtýnové); a noh třetí den přinese jej, a uvrže mezi své děti, aby jedly; a tu jeho povrna, i letěl sám na jinú vnadu. Tu ovšem bieše Bruncvík u velikém nebezpečenství, když ptáci trháchu tu kuoži mezi sebú, hněvivě křičíce hlasy svými, nebo hladoviti biechu. A když tu kuoži okolo něho trháchu, Bruncvík nevěda jiné rady, dobyv meče a vyskočiv, i sruba jim hlavy. Tu se ovšem Bruncvík statečně mějíše, nebo mu toho potřebí bieše. A píše se o těch ptáciech v jiných knihách, že každý ten pták jest tak silný, že na každý paznehť muož jeden kuoň vzieti, a tak jest veliký, že s jedné hory na druhú kráčí, a má na každé noze tři paznehty. Těch ptákuov nenie mnoho, neb se sami zlepú a snědie. A když to Bruncvík učini a pán Buoh jemu pomože, že jest je zbil, podivi se tomu; i pozdvihl se z toho miesta a poče u velikém strachu běžeti po těch pustých horách, neb ani ptáka ani zvieřete [4]) tu bieše.

1) Rkp. přiletiti. 2) je. 3) přiletě. 4) zvieřata.

A když Bruncvík odtad devět dní a devět nocí běžíše a vždycky do věčších a pustších hor jdieše, i uda se jemu do jednoho údolé hlubokého vjíti. Tu zaslyše zvuk a hřmot veliký, zastavi se poslúchaje, ano hřmot vždy věčší. A přistúpiv blíže i uzře, ano lev a saň přeprudce se tepú. Tehdy Bruncvík stoje i poče mysliti, řka takto: Nuž milý Buože! kterémuž pomoci? pro to zvieře, pro lva, vyjel sem z své země; i veliký strach mám, a ještě neviem, kterak mi se stane. Protož nelzeť jest jinak, než lvu pomoci, dějž se jakž se děj [1]). I dobyv svého meče, přiskoči k sani i poče (se) s ní bíti, lva zastúpiv; neb bieše lvovi velmi těžko. A ten drak jmějíše devět hlav, z každé oheň jako z výhně vycházíše. Opět Bruncvík veliků nebezpečnosť mějíše, nebo saň jej velmi páléše; a z druhé strany také lva se báše, a tak dvěnásob viece sebú nebezpečen bieše. Vida lev veliků vieru Bruncvíkovu, padl na zem i odpočinul sobě, neb jej saň velmi bieše ubila; a Bruncvík se vždy (s) saní tepíše, že již šest hlav s ní obrubal bieše. Tu se tepru saň rozhněva, i poče Bruncvíka až k zemi mnohokrát [2]) plamenem poráželi, že jej byla převelmi umdlila, že již s velikú núzí se bránil. I vida to lev, rozběh se i roztrže ji velikým hněvem na poly, i na malé kusy ji rozmeta. Vida Bruncvík sílu do něho tak veliků, poče (se) lva velmi báti, aby jemu též neučinil. I šel jest preč, chtě lva rád zbýti. Ale lev pro nic nechtěl ostati; nebo kamžkolvěk Bruncvík se obrátil, za sebú vždy lva viděl, a několiko dní šel vždycky ve

1) Rkp. děje. 2) mnokrát.

dne i v noci, zdaliby kde mohl odbyti toho lva. I nabrav s sebú žaluduov a bukvic v ňádra, neb stravy tu jiné žádné nemějíše, i vstúpil jest na velmi vysoké dřevo, zdaby v té chvíli lev kam odšel, aby on sejda dolnov, pryč odšel. Tu na tom vysokém dřevě seděl jest tři dni a tři noci, a lev vždycky sedieše pod tiem dřevem na nohách, hledě na huoru. Tomu lvu velmi toho žel bieše, že jemu Bruncvík nevěříše; i zařva v té žalosti lev tak silně, že se pod ním země velmi zatřásla, a Bruncvík velikým strachem s dřeva doluov upad, stlúkl se velmi. Vida to lev, odběhl rychle, i narýpa[1]) kořenie, přinesl jest v ústoch a obkládal jest Bruncvíka, tak že v malé chvili se zhoji. Tu opět Bruncvíka zlé bylo potkalo, neb jest s vysokého dřeva doluov upadl; ale jakž jemu lev pomohl, tak ho velmi miloval, a ještě jemu právě nikdy nedověřil. A když bieše po tom úrazu, sedě Bruncvík u veliké mdlobě od hladu, nemaje co jísti; a vida lev na něm hlad, běžev i uhoni srnu, a přinese i roztrže ji na poly, i vloži v ústa, poče srnu tu tak horce péci jako v najhorčejšie peci, a vyňav i položi předeň. Vida již Bruncvík velikú vieru lvovu, i milováše[2]) jej opět převelmi, a lev pectivě přilehna, hlavu svú jemu na lóno položi. Tu Bruncvík poče jeho hladiti a krotiti. A potom posilniv se Bruncvík, vsta[3]) i jide mezi veliké lesy s hory na horu; a tak opět poče blúditi plné tři léta po těch vysokých a pustých horách, a lev vždycky za ním, stravú jeho obmyšluje. A když se jemu uda na jednu horu převelmi vysokú jíti, všed na dřevo, zdaliby kde hrad a nebo město uzřieti mohl, a patře na vše strany, i uzře jeden hrad v moři velmi daleko; a sšed doluo, poklek na svá kolena, i prosil pána Boha, aby jemu ráčil pomocník býti z toho blúzení; nebo jiného nic nevědě, než kam jej oči nesly a mysl vedla, tam šel. I umieniv sobě cestu k tomu hradu, i jide tam. A když patnácte dní jide, i vyšel jest z těch pustých hor k moři pustému; a stoje nad mořem poče mysliti, kterakby k tomu hradu mohl přijíti. A nevěda jiného vymysliti, i poče mečem kuolie a prútie rubati, a lev na hromadu smýkati. I upletl jest sobě lésu širokú, a vloži ji na voda i vsede. A v tu chvíli lev stravu honě obmeška se málo; tedy Bruncvík chtě lva zbýti, odstrči se od břeha. A v tu chvíli lev nesa vepř divoký v ústech, rozhněva se i vskoči po Bruncvíkovi, nesa vepř v ústech, ledví že předníma nohama doskoči; a tak lev dvěma nohama drže se lésy i plul dobrú chvíli. Vida opět Bruncvík, že ho vždy lev ostati nechce, i poče mu pomáhati s velikú nesnadností, až jemu na lésu pomože. Tu opět Bruncvík velikú nebezpečnost mějíše, tak že se jedva na té lése obdržal, že do moře neupadl; a jakž koli se obdržal, však vždy u vodě jednak do hrdla, jednak do pasu sedíše. A tak v té vodě osmnácte dní pluval jest, lev z jednoho konce a on z druhého seděl, a tak jeden druhému utuniti nedal. Devět dní a devět nocí moře s nimi hráše, a druhých devět dní a nocí u veliké tmě mezi horami se viděli. Když přijede k jedné hoře, zdaleka uzře, ano se ta hora svítí jako plamen. I dobyv meče

1) Rkp. nařípa. 2) milovavše. 3) vstav.

a podplynuv pod ni, udeří silnú ranú, že jie utě kus jako člověčí hlava. A ta hora karbunkulus převelmi čista bieše, a to světlo od té hory jim [1]) svietíše, až z těch hor a miest tmavých vyjeli. A když se k tomu hradu blížíše, poče se diviti, ano rozličné potvory [2]) mořské okolo něho biechu. Hrad převelmi krásný bieše, ale na něm potvory mořské všecko biechu. I vece sám k sobě Bruncvík: Buď zlé nebo dobré, mněť jest na tom hradě býti, bych měl neviem co trpěti. A když již bieše na tom hradě, tu opět jej veliký strach podjide; i uzře, ano král toho města, Olibrius, mějíše oči na před i na zad, i prstuov na každé noze XVIII i na rukú tolikéž. A okolo něho mnoho rozličných lidí viděl: jedny o jednom oce [3]) a jiné o jedné noze, a mnozí rohati nad očima, jiné o dvú hlavú, jiné s psíma hlavama, jiné polovice šedivé a polovice bílé, jiné hrbovaté jako velbloudové, jiné jako lišky červené. Tehdy poče Bruncvíka strach podjímati, ano křik a zvuk od nich veliký; nebo jedni vyjí, druzí vrčie, třetí skučie, tak svému králi služíc. I poče Bruncvík zpět postúpati, chtě z toho hradu sjíti. Vida to Olibrius, promluvi k němu: Bruncvíče! tvé jmeno dobře viem, ač toho se v našich vlastech nikdy nepřihodilo, by takový člověk mohl mezi námi vidien býti; a protož z vuole-li si sem přišel, čili z núze? Bruncvík vece: Králi milý! i ovšem po vuoli sem z své vlasti ven vyjel, a již mi se, pohřiechu! tato má nešťastná příhoda z veliké núze děje. I vece král Olibrius: Bruncvíče! věřím to, že s námi musíš v núzi přebývati; a však chceš-li se v jednu věc uvázati a mé dcery Afriky dobyti, kteráž mi jest vzata třetího léta od draka Baziliška na hrad, jemuž říkají Arabia, na pustém moři ode mne tři sta mil, věziž, žeť chci pomoci k tvé zemi [1]) a pustiti tě skrze železná vrata, — jichžto bieše mocen ten král Olibrius, a jinudy nebylo lze Bruncvíkovi jíti než skrze ta vrata. Tehda vece Bruncvík: Králi! toto mi jest najprvé divno, že nevídav [2]) mne jmenuješ mě. A to jakož o dceři mluvíš, v nesnadné mě věci podáváš; a však chceš-li to plniti, což mi slibuješ, chcíť se o to pokusiti, vezma na pomoc pána Boha svého. A král poče jemu slibovati, a jeho velice cíti. Bruncvík káza třetí den připraviti korábec, na který nabrav stravy, aby mu za pět měsícuov trvala, vsed se lvem i jel jest. A když přijel pod ten hrad velmi krásný, přivázav koráb i šel, a lev za ním. A když biechu u prvních vrat, tu uzří ukrutných dvé zvieřat, any na stříebrných řetězích ležíchu, střehúc toho hradu. Ta zvieřata slula Monetrus, veliké potvory biechu; nebo každá mějíše hlavu jako člověk, tělo jako kuoň, ocas jako svině; a ta velmi silná biechu. Uzřevše Bruncvíka se lvem, hněvivě se třesechu, až se veškeren hrad hýbáše. Vida to Bruncvík, dobuda svého meče, mužsky se s nima o ty vrata tepíše. Vida to lev, že pán jeho mdléše, rozběhna se, jedno na pravě [3]) pole hněvy velikými roztrže, a potom i druhé. Tak první vrata obdržavše, i jidechu dále. A když u druhých vrat biechu, opět uzřie dvě silnější, a těm řiekáchu Glato; každé mělo

1) Rkp. jest. 2) proměny. 3) oči.

1) Rkp. země. 2) nevídavše. 3) pravo.

dva rohy na dva lokty dlúhá, ostrá jako břitva. Ta zvěř i podnes, když (se) s kým svadí, jedním rohem seče a druhý na hřbet položí; a když jemu jeden ustane, tehda ten položí a druhým [1]) se brání. To zvieře nebojí se nic jiného, než červené barvy, a jestiť tak udatné na vodě, jako na zemi. S těmi opět Bruncvík (velikú) práci mějíše, a však dobyv meče, poče se opět s nimi bíti velikú chvíli tak prudce, že se hrad třesíše. Tu ovšem lev jemu vděčen bieše, nebo je opět hněvem roztrhal; a tak druhá vrata obdržavše, i jidechu k třetím vratóm. Tu uzřechu tepru strašlivá zvieřata a veliká, jenž slovú Sidforové. Ta zvieřata takových srstí biechu jako nedvěd, a rohy jako ďáblové mějíchu, a zuby černé jako koňské; a každé z nich ústa převeliká mělo, že pojednú člowěka pohltilo. Těch zvieřat všecka jiná zvieřata zemská i mořská se báchu, s nimižto se Bruncvík mějíše bíti. Však Bohu se poručiv, i bil se jest s nimi tak prudce, že zvuk u mořských zátokách slyšiechu; ale pohřiechu, by Boha napřed a lva nebylo, bylo by již na mále zdravie Bruncvíkova. Tu lev všecku svú sílu sebrav, i poče se s nimi velmi bíti a je ruozno trhati, tak že jim Buoh pomože, že všecky lev roztrha. A tak dobyvše všech vrat, jidechu do pravého hradu. Tu krásy mnoho vidiechu, ale žádného člověka na něm nebieše. Stříebra a zlata tu dosti bieše a jiného nic nevidiechu [2]). A když přijidechu na ten palác, uzře Bruncvík pannu velmi krásnú; její hlava a ruce až do pasu (biechu podoby lidské,) a ocasové hadoví dva miesto noh u nie biechu. Ona uzřevši Bruncvíka, i vece: Mládenečku milý! tu se div nad divy stal; pověz mi, kterak si se sem dostal, Bruncvíče? (On die:) Afriko, panno milá! otec tvuoj Olibrius, ten mě jest sem poslal, a slíbil mě [1]) skrze vrata železná propustiti [2]), jest-li že tebe budu moci dobyti. Afrika panna vece: Ó milý Bruncvíče! nesnadnáť jest věc ta; by měl sílu tisíce mužov, ještěť bych se kázala s nimi se všemi radějie bíti, nežli s těmito rozličnými (zemskými) a mořskými potvorami. A protož, milý Bruncvíče! pověz mi, spí-li ta zvieřata u prvních trojích vrat, že si sem pro ně tak snadno přišel? Vece Bruncvík: Afriko, panno milá! ovšemť spie a spáti budú. Panna vece: Když spie, Bruncvíče milý! beři se z hradu, a otci mému pověz, že jsem zdráva, a kterak mne choval, tak jemu děkuji. Bruncvík vece: Afriko, panno milá! buď já živ nebo mrtev, staň se vuole boží, zlé nebo dobré, bez tebe z tohoto hradu nepojedu. A když jest to slyšala panna, hlediec [3]) naň, i poče jej velmi milovati; a posadivši [4]) jej vedlé sebe, s plácem jej objevši [5]), i vece: Milý Bruncvíče! když nechceš beze mne jíti, nať prsten muoj, a prosím tebe, pomni na to: když tě bude který strach podjímati a na tě počnú bíti, nemeškaj jeho na pravý palec vzíti. Ten prsten má XXIV mužuov sílu, ale nic proti tomu není; by takových měl sto prstenuov na každém prstu, nic nespomuož proti takové síle. Nebo otec muoj na to několiko tisícuov naložil, chtě mne zase

1) Rkp. druhem. 2) nevědóši.

1) Rkp. mi. 2) popustiti. 3) hlediece. 4) posadivše. 5) objevše.

dobyti, nic tomu nemohl učiniti: kterak ty pak, jsa sám jediný, chceš mne dobyti? Ó zlý, nevěrný otče! mohl si mě [1]) téměř sám na svém hradě zahubiti, než si mi tu velikú žalosť obnovil. Nebo pohleď a věz, muoj milý Bruncvíče! těch mých zlatých pasuov: teď dva ocasy hadové mé nohy obklíčily až do pasu, a na každý den od poledne až do večera muoj pán, Basiliskus, těmi hady obklíčuje mě, a pak celú noc až do poledne čistá panna a krásná bez těch haduov jsem. A toť má za obyčej, že se přivalí ke mně s poledne tři hodiny, i leží až do nešporuov na mém luoně, jiného nic než se mnú to utěšenie maje [2]); a přes puol hodiny, nebožčíčku! nepuojdeš-li pryč, tvé se hoře a tvá bieda počne. Vsta Bruncvík i poče pánu (Bohu se) modliti, aby jemu z těch hruoz ráčil spomoci. A když přicházieše k tomu času, drak Basiliskus hne se v té své jeskyni, až se veškeren hrad třesíše. Tehdy panna Afrika vece: Pomni se, a nepostúpaj; již máš v takém nebezpečenství býti, jakéhož si nikdy neslýchal, ani viděl. A v tu chvili vzejde křik, pískánie, zvuk od hadóv, že kdyby čtyři trubači velmi silně trúbili, pro ten pisk a zvuk byl by jich neslýchal. A když se povali se všech stran množstvie haduov a ještěrov velikých a jiných potvor jedovatých, chtíce Bruncvíka ubiti, tu se jim Bruncvík poče brániti svým mečem, že po padesáti poče jednú ranú přetínati; a čím jich viece bil, tiem jich viece přibývalo, a druzí tlustí jakžto břevno, a druzí ďábelskými hlasy křičiechu. Bruncvík na to nic netbáše, ale se mužsky s nimi potýkáše a až do pasu v jedu brodíše; a lev je převelmi trháše, a okny z hradu metáše. Vida to drak Basiliskus, že sluhy jeho mordováše, tepru se sám hněvy velikými, chtě jich pomstiti, pod zlatú korunú povali, tlustý jako drabiny [1]); a mějíše osmnácte ocasuov a obnoží hadových, a to tak ostrých, že jednú ranú veliké břevno přesekáváše. Tu tepru u boji Bruncvík veliké hoře mějíše, (neb) silně jej drak raníše, až k zemi častokrát na svú tvář padáše. Tuť lev jej zastupováše a silně se s tiem drakem Basiliškem tepiše. Bruncvík zhuoru vsta, k lvovi poběže; a tak jeden druhému věrně pomáháše, (a) od nešporuov celú noc až do poledne s ním se tepiechu. Bruncvík již vešken krvavý (bieše) a velikú mdlobú na zemi letieše. Vida to lev, že pán (jeho) již ležíše, žaloštěmi velikými zařva velmi; i poče se s drakem prudce bíti a ocasy okolo něho hněvi(vě) trhati, (až) všecky obnožie s draka obtrhal bieše. Bruncvík s velikými bolestmi zhuoru skoči, i tu tepru (se) udatně s drakem tepíchu, neb jich již nemohl čím raniti; a (lev) na kusy jej roztrha [2]), až z něho pramenové jako potokové tečiechu. A když drak zabit bieše, od velikých ran Bruncvík k zemi letiše; tři dni a tři noci slova nepromluvil, a lev nad ním vždy žalostivě stáše. Afrika panna velmi jeho želeše, a smutně nad ním stáše. Nevěda lev, co tomu učiniti, nemeška z hradu po kořenie běžeti. Naryv kořenie, v ústech přinese, a panna Afrika lékařstvie učini [3]) jemu, že jej

1) Rkp. mie. 2) má.

1) Rkp. drebnig. 2) roztrhachu. 3) učiniti.

v devieti dnech zhojí. A potom Bruncvík k té panně vece: Nuže Afriko, panno milá! mělť sem pro tě veliké nesnáze; protož nemeškaj k otci svému radostně jeti. A ona objevši [1]) Bruncvíka, vece: Ó najmilejší muoj Bruncvíče! chci vesele s tebú jeti. A tak nabravše stříebra a zlata, a drahé(ho) kamenie a klénotóv za několiko tisícuov, i šli sú k králi. A když sú přijeli k hradu, král velikými radoštěmi poběže doluov proti Bruncvíkovi a proti své dceři, i da jemu milostivé vítánie, řka: Zdráv buď Bruncvíče, synu milý! věžiť, žeť chci svú dceru dáti i všecko své zbožie. A k tomu Bruncvík, ač nerad, přivoli. A když s ní bieše několiko časuov, vždy o to myslil, kterak by do své země mohl přijíti. I uda se jemu jednu, chyíli s tú pannú na nocleh jíti, i nahledl do jednoho starého sklepu; i uzře jeden meč velmi starý bez jilcuov, a vyňav jej, poče ohledovati, ano ostrý náramně, i slíbi se jemu. A on sejma jilce s svého meče, i vstrči naň a do svých nožnic jej venda, a svój do sklepu (položi. A když k té panně přijide, otieže jí, jaký by to meč byl v tom sklepě?) Ona to uslyšavši, že on o meči mluví, vsta velmi ráno, zamkla sklep na devět zámkuov, i lehla zase podlé Bruncvíka, i vece: Divno mi jest ta věc, kterak si ty ten meč viděl, ano několiko let žádná mužská hlava jeho neviděla! kdyby ty věděl, co ten meč mnoho moci má, tomu by se podivil. Bruncvík vece: Panno milá! muožeš mi povědieti, však jej máš v své moci. Panna Afrika vece: Když chceš zvěděti, povímť: ten meč má tyto moci: kdyžby jeho z nožnic potrhl a řekl [1]): Hlava jedna, deset, dvaceti, třiceti, sto, tisíc hlav doluov! hnedky by doluov hlavy skákaly. Bruncvík se poče tomu smieti, a to sobě na mysl vze. Potom jeden čas ty potvory mořské přišly byly do komňatky. (I) dosáh Bruncvík meče, chtě pravdu zvěděti, toliko by meč ohledal, a potrna jeho z nožnic, řekl: Nuž tiemto mečem prvním potvorám hlavy doluov! a hnedky biechu v okamžení hlavy skákaly, což jich tu bieše, a on je rychle do moře umetal; a tak zvědě pravdu. Potom po malém času, když král se všemi za stolem sedieše, vytrže Bruncvík meč, i vece: Nuž, milý meči muoj! těmto potvorám, i králi se pannú [2]), všem hlavy doluov skákajte! A hnedky v okamžení všem hlavy doluov skákáchu. Tu Bruncvík nabrav tlumokuov zlata a drahého kamenie za několiko mnoho tisícuov, i odmekl železná vrata, vsed se lvem a s tiem zbožím na koráb, i jel pryč. A když opět po moři daleko jezdíše, i uda se jemu mimo jeden ostrov jeti, jenž slul Tripatrita. I uslyše trúbenie, bubnovánie i rozličné zpívánie, i chtě zvěděti, coby to bylo, jide [3]) na ten ostrov. A když tam přijide, tu uzře mnoho zástupuov na koniech (i pěších), ano jedni kolí, druzí tancují a všeliká veselé mají s sebú. Stoje Bruncvík, i poče se tomu dívati. Tehda přijda jeden z nich, vece jemu: Ó Bruncvíče! i kterak si sem přišel mezi nás? a jakž si pak kolvěk přišel, · toběť jest tancovati a zde s námi přebývati. A po-

1) Rkp. objevše.

1) Rkp. potrhal a řek. 2) se pany. 3) jida.

davše Bruncvíkovi ruce, i spali jej velmi. Vida to Bruncvík, že opět dobře nenie, potrna meče, i die: Nuž tomuto prvniemu hlava doluov, skoč! A hnedky se tak stalo. Vidúc to zástupové, že hlava dole, mnozí z nich vecechu: Ó Bruncvíče! tiem našich rukú neujdeš; toběť jest s námi tancovati a s námi na těchto koních jezditi. A to biechu Azmodeové ďáblí, a tu se mučiechu. Vida to Bruncvík, ano jej nutí, dobyv meče i vece: Nuž těmto všem ďáblóm hlavy doluov. Tu opět těm všem ďáblóm skákaly hlavy doluov. A on opět vsede v koráb se lvem a jel jest pryč. A opět jest na moři [1]) bludil patnácte neděli, tu se jemu opět velmi stýskáše. I uzři město velmi krásné, ano se svietí od zlata a od drahého kamenie, že záře od něho po moři [2]) deset mil vzcházíše. Tu Bruncvík připlul, i vjide do města. Město to slulo Egbatanis; překrásní domové v tom městě biechu, ale žádného člověka v něm nebylo. I chodíše duom od domu, ano všudy jiesti a píti dosti; stolové kryti biechu a jídla v kuchyních dosti nachystáno. Tomu se Bruncvík velmi diviše, že žádného v tom městě neviděl. Jednožť po malé chvíli uslyše trubače, bubenníky, ano náramně velmi trúbie, a vojsko do toho města jelo; a to biechu Astriolové, to jest nevidomci, jenž v tom městě přebývali. Znamenav opět Bruncvík, že dobře nenie, a proto mezi nimi poče choditi. Oni vecechu jemu: Bruncvíku nebožčíku! pověz, kterak [3]) si se sem dostal? A on vece: Viem, že se vás nebojím, jakž sem kolvěk mezi váš přišel. Tehdy oni uchytivše jej, i vedli před svého pána Astriola, kterýžto vece: Nebo nám slib zde s námi býti věčně, nebo tě káži na ohnivý kuoň vsaditi, a tak věčně na něm budeš hořeti. Vece Bruncvík: Nevěrný Astriole! tvét se hruozy nebojím; doufámť já svému Bohu, poněvadž mi z velikých strachuov pomohl a z nebezpečenství, žę mi odtavad také pomuož: a ty zlý Astriole, ty's toho zaslúžil, ty máš tu býti a budeš. Vece Astriolus: Hrdé's mysli, a však tvé hrdosti pokusím. I kázal kuoň ohnivý přivesti, a přiskočivše čtyřie, počechu se s Bruncvíkem trhati, chtíce jeho na ten kuoň vsaditi. Nemoha Bruncvík déle meškati, potrna meče, i vece: Nuž těm čtyřem hlavy doluov! A hnedky hlavy skákáchu; i přiskoči lev, hnedky je roztrha. Vida to Astriolus, že není klamu, pokřikne na jedno vojsko. Tu jej s velikými kříky obklíčichu několiko tisícuov. Opět Bruncvík vece: Nuž dvaceti mužóm, nuž třiceti, nuž sto, nuž tisíce hlav doluov! A hnedky takový hřmot od hlav vzejde, až se všecka země třesieše. Vida to Astriolus, i vece: Pomni se, Bruncvíče! pomni se pro svého Boha a schovaj meč! slibuji tě do tvé země dovesti, jedno nemorduj viece. Tehdy Bruncvík vece: Ovšemť to pro svého Boha učiním, ale ne pro tě, jest-li že mi splníš to, co slibuješ, (mne) beze všeho strachu a úrazu s tiem se vším, což mám, i se lvem do mé země přinesti. On jemu viece slíbi. I stalo se, že ve čtvrtek v první súmrak posadi Bruncvíka na rozhraní s tiem se vším sbožím i se

1) Rkp. na moře. 2) záři — po moře. 3) kerak.

lvem. Když se uzře Bruncvík před Prahú, vzav na se šaty pústeničie, i pojide se lvem. V ty časy král Astronomus vdával svú dceru a jeho manželku Neomenii za jedno knieže Assyrské, jmenem Kleofáš: neb již sedm let minulo bieše, jakž Bruncvíka neviděla. Zvěděv to Bruncvík, i šel jest na hrad, a lev s ním. A když uzře [1]) svú královnu, ana s tiem knieżetem Kleofášem sedí, i bylo jemu to velmi líto; a však čekášše času. A když bylo po stole, přinesechu pitie v střieberniciech i v zlatniciech; i hleděvše na Bruncvíkovu osobu [2]), podachu mu pití z zlatnice, z nížto pil knieže Kleofáš s kněžnú Neomenií. A Bruncvík sňav prsten s ruky, i vloži jej do zlatnice, a hnedky z hradu jide, učině jim poctivosť. I jda z hradu, napsal nad vraty: že ten, kterýž před sedmi lety vyšel bieše, byl jest na hradě. I počechu o tom sobě praviti, kto by to byl? A královna schovávajíc zlatnici, nalezla prsten, (a) pozna jej, že jest jejího milého Bruncvíka. I pověděla to otci svému, a tepru o něm veliké pověsti pojidechu. A knieže Kleofáš poče tiem náramně smuten býti; i vsedal jest sám třidcátý na koně, i honíše Bruncvíka. A když jeho uhoni, jemše Bruncvíka, chce jeho zahubiti. Vida to Bruncvík, potrhna meče i vece: Nuž tomuto ženichovi hlava doluov i s jeho služebníky! A tak se všech hlavy skákáchu, a lev ostatek roztrhal, a koni do města běželi. Potom šel Bruncvík na jeden hrad, a tu pro pány zemské tajně poslal. Tehdy páni a zemané s radostí velikú jako k pánu svému milému přijeli sú, a do Prahy s ním jeli. Tehdy když jest král Astronomus s dcerú svú Neomenií pravdu zvěděli, s velikú radostí proti němu daleko vyjeli. Mnoho také jiných z Prahy, starých i také mladých, vyjelo jest proti němu. Tu se radosť veliká stala vší zemi, že knieže jejich lva přinesl. A kterak jest měl velikú práci, všem jest to zvěstoval; zvlášče jeho milá královna Neomenia, tať jest největší radosť měla. Potom kázal Bruncvík po všech městech volati a lva na branách malovati, a na zemské korúhvi s jedné strany lva bílého v červeném [1]) poli. Čtyřidceti a pět let živ jsa, potom jediného syna s svú královnú mějíše, a tomu přezděl Ladislav; a pak v dobré starosti dni své dokonal. A lev velikú věrú a tesknostmi nechtěl jest (po něm živ zuostati, než zařval a zemřel.) Chvála buď Bohu na výsostech!

1) Rkp. uzřev. 2) na Bruncvíka osobu.

1) Rkp. šerého v černém.

HISTORIE TROJANSKÁ.

Pod tím jmenem známý jest román, jejž l. 1287 Quido de Columna Messanensi sepsal aneb raději přeložil z Dykta Řeckého a Dareta Trojanského, protože, jak týž Quido dokládá, Cornelius, starý překladatel Římský, mnoho byl opustil. Pro květný sloh byla někdy vůbec oblíbena, a proto z latiny přeložena jest i do češtiny z rozkazu p. Petra Zmrzlíka, nejvyššího mincmistra království Českého, l. 1411, jakož zlomek zachovaný v česk. Mus. dokazuje. Nalézá se v několika rukopisích, mezi nimiž Strahovský od r. 1437, Lobkovický 1441, v Museum 1468 (bývalý Osecký) a v veř. bibl. 1469 jsou zvláštnější. Tištěna byla brzo po vynalezení tiskařství, k pravdě podobno v Plzni l. 1468, potom v Praze 1488, 1603, 1790, 1812, 1843. Za základ při výpiscích těchto vzat rukopis Lobkovický a jinými opraven i doplněn.

KNIHY ČTVRTÉ.

Kapitola druhá.

Gvido vypisuje čas podletní, v němžto králi a vévody Řecké vypravili sú se k městu Trojanskému.

Čas biešc, v němžto kvapie slunce během svým pod okrslkem nebeským, jemuž Řekové řiekají Zodiacus, a my Čechové okrslek zvieřecí nazýváme, proto že hvězdná znamenie v tom okrslku jmena mají zvieřat, jakožto Beran, Býk, Blížněnci, a tak dále. A tak slunce bieše v ta doby v znamení, totiž pod tiem znameniem hvězdným, ješto slove Beran; v ta doby, kdyžto čas počíná sě ochotně jmieti k smrtedlným jasností povětřie a teploty; kdyžto rozpúštějíce sněhy, měkcí větrové polední dýmajíce kadeřavé činie vody; tehdy když studnice z sebe vody s tenkými pěnkami vyřinují; tehdy když vrchové stromóv a větvie z lóna země pokrm hojný berúc, pukají sě, ktvú i zelenějí; tehdy když okrášlena bývá země travami, kvietím a bylinami, zpievají ptáci a v sladkého zvuku hlasy přehudají; tehdy když bieše pól měsiece Dubna pominulo, kdyžto moře svých vln búře ukrotilo a svrchek svój zarovnalo: v ta doby dřieve řečení králi a vévody, a Jason a Herkulcš, s lodími svými na to připravenými a zásobenými všelikú potřebú vojenskú, počnú plúti, plátna rozpenše. A tak dlúho dnem i nocí kvapně plynú, beze všech přickaz i nesnází, až i doplynú k břehu králevstvie Trojanského, a přistanú v tom přistavadle, ješto slove Singeum. A když tu přistachu, slunce tiehnieše k západú; a protož káží kotvy uvrci v moře, aby lodie pevnějie sě ustanovily. A když sě tmy po světě rozprostrú v prvém súmraku, kdyžto měsiec s malým světlem vynikáše od vzchodu slunečného; a když svým během bude povýšen, světlem zajatým neb puojčeným čině den jalový, a tak tiem světlem popuzeni jsúce Řekové, hodným spósobem sstúpie s lodí na zemi. A to jim bylo snadno učiniti, poněvadž na-

lezli sú břehy bez stráže. A tak vyvedú koně své a oděnie i braň na zemi, stany zdvihají a stavějí, a ponocné stráže spósobie se všech stran.

A když slunce na obličej země vystře plný den, král Pelleus vzkáza králóm i vévodám, a zvláště Jasonovi a Herkulešovi, do stanu svého přijíti. A když přijidechu, a by osazen každý na svém hodném miestě, král Pelleus k nim takto promluvi, učiniv rukú mlčenie: Ó mužie velikú udatností zvětedlní! okrslek zemský znáť moci vašie; nikdyť slýcháno nenie, na kohož byšte vy vložili moci své, by ten vítězstvie obdržal; protož nespravedlivá králeva Laumedontova bezpravie spravedlivú nám připravila sú při proti němu, abychom vtrhli vojensky do země jeho. A poněvadž líbilo sě jest bohóm v tuto zemi vstúpiti na záhubu krále dřieve řečeného, úžitečnoť jest nám, ke třem věcem napřed přičiniti pilnosti naše: najprvé, abychom pilni byli brániti a zachovati osoby naše před nepřátely našimi; druhé, abychom na nepřátel našich konečnú vzkázu všickni zmužile povstali; třetie, abychom všemi mocmi našimi usilovali, bychom vítězstvie nad našimi nepřátely konečně obdržali. Prvnieť nesnadně móž jíti; než dvé poslednie s přiezní bohóv nám bude puojčeno, jímžto úžitkóv přemnoho dosiehneme, naše nepřátely pohubiece. Neboť to známo jest všem, že Trojanští hojnost sbožie mají, jichžto když vítěznú rukú dobudeme, mním, že k jich pobrání naše lodie nestačie. Protož jižť nám slušie všecky věci rozměřiti, abychom mohli s přiezní bohóv žádostí našich dosieci.

A když král Pelleus svú řeč skona, přejem jiným řeč Herkuleš, takto odpovědě: Chváleni sú skutkové, chváleny sú i řeči, kteréžto před námi sú propovědieny, a též chvály hoduo jest, abychom k vyvedení pře našie chválené rady přičinili: a však daleko jest chvalnějšie, dobrú radu k skutku přivesti. S zachováním vždy rady zdravějšie mně sě zdá hodné, abychom i hned, dřieve, nežli den nastane, kterýž by naše přijetie ohlásil, abychom my i lid náš na dvé byli rozděleni. A v jednom diele buď král Telamon se vším lidem svým, a ty, pane králi, se vším lidem svým; a k tomu Jason a já se vším lidem naším abychom i hned za tmy táhli tajně k městu, a stáli v jich sadiech a viniciech okolních. A druhý diel všeho lidu ostaň při lodiech; neb nečáhneť den býti, ažť král Laumedont zvie náš do země své příjezd, a hned s rytierstvem svým ku břehu potáhne, a my z těchto záloh vyskočiece, město obdržíme. A pak z druhého dielu lidu našeho tři zástupy nebo vojska učiníme: prvním ať vládne Nestor vévoda s lidem svým, druhým král Kastor, třetiem král Pollux, kteřížto proti králi Trojanskému na tomto miestě břehovém, kdež nynie jsme, sě postaví; a tak král Laumedonta mezi našimi vojsky s obú stranú jsa obklíčen s svým rytierstvem, snáze bude poražen. Jáť věřím, žeť k našim žádostem přijíti lepšie cesty nenie.

Tu slíbi sě rada Herkulešova všem jednostajně, a rychle aby sě stala, všickni ponúkají. A tak hned král Telamon, král Pelleus, Jason a Herkuleš s svými vojsky v oděnie sě rychle připraviec, vsědají na koně, jedú tiše

k městu Trojanskému, a po miestech skrytých zálohy zdělají; a ostatek všeho vojska při lodiech na břehu ostane, hotovi k boji proti králi Laumedontovi, kdyžby přitáhl.

A když slunce své jasnosti paprsky po zemi rozprostře a tmy nočnie zapudí, hlučná pověst krále Trojanského dojide o příjezdě valném Řekóv; pro něž všem rytieřóm, i panošem k boji hodným, i měšťanóm káza býti rychle hotovu. A zřiediv vojska v roty s velikú opatrností, a na koně vsědavše, táhnú z města s myslí zmužilú, a nevědúc tajných záloh od města blízkých, kvapie ku břehóm. Tehdy Řekové, jimižto biechu břehové statečně osazeni, vidúce vojska mnohých oděncóv, naručesť sě k boji strojie, a však s nemalú úžestí. A tak vévoda Nestor prvý s svými potka sě udatně. A když nasta boj náramně lítý, lomoz ratiští a loskot mečóv by hrozný; padají terče, rušie sě přielbice; mnoho s obú stranú zhitých, mnoho by i raněných; krev barví červeně zemi: než k ostatku množstvie Trojanské přemáha, neb sám vévoda Nestor s svými bojováše. Tehdy král Kastor, muž přeudatný, hned s velikým množstvím svých rytieřóv a panoší vchna do boje proti Trojanským. Křik by hrozný v krutém s obú stranú bojování. Než Trojanští padají, nemohúce snésti úprku silného čerstvých mužóv. Tehdy král Laumedon, obyčejem lva v hněviech řevúcieho, ten svým udatenstvím onyť kole, onyť seče, ony s koní srážie a na úrazu i záhubu Řekóv tišče, bráně svých. A to vidúce Trojanští od svého krále rekovstvie, silně na Řeky tisknú, raniece i tepúce bez milosti; a když tak kvapie Trojanští, tiem hlučnějie klesají, duše púštějíce. A tak Řekové když počnú v bojování mdleti, a mnohé z sebe tratiti, tehdy král Pollux, vida z daleka Řekóv trud silný, s svým rytieřstvem čilým přihna k boji a na Trojanské ukrutně sě oboří, mnohé zbi, a mnohé smrtedlně raněné s koňóv srazi. Tu král Laumedon málo vyhnuv z boje, vida, sno jeho lidé trudně bojují, boje sě škodnějšie příhody, a protož hrózami i prosbami pokřiče na své, aby málo zasě postúpili, a v jednu rotu káza sě jim sběhnúti.

A v ta doba vévoda Nestor, uhlédav Laumedonta krále, a zvěděv, že on jest, povrhl kopie, úprkem otda sě k němu, všeho nechav. A král to vida, udatně s kopím hna proti němu; a tak oba konské boky krutě svierajíce, náramným během sě stečesta. Ale Nestorovi rytieři krále Laumedonta kopie meči svedú, že Nestora neuhodi; ale Nestor kopím svým na štít králóv silně uhodi, a jej na dvé rozrazi, kterúžto ranú král Laumedon hrubě jsa zaklán, spade s koně. Ale aniž sě pádu, ani rány užas, hned sě vzhóru z země vzchopi, a dobyv meče, přiteče pěškami na Nestora s zmužilú smělostí. Ale jeden mládenec, rytieř Trojanský, jmenem Cedar, kterýž to léto byl k rytieřství pasován, jakž uzře krále svého opěšalého v takém nebezpečenství statečně bojujíce, jakožto pánu svému poddaný a věrný, zastyděv sě, velice sě rozhorli, a sevřev kóň ostrohama a kopie uchytnuv, prudce na vévodu Nestora přihna, a kopím raniv jej na prsech, s koně ho svrže před nohy krále svého. A král vida Nestora před sebú le-

žiece na zemi, mečem svým silně naň a často tepa, srazi nánosek s jeho přielbice, a jej v tvář velmi rani. A v tu chvíli byl by Nestor zabit od krále, neb truden byl, a krev jeho bieše ušla náramně; ale Řekóv jeho množstvie na pomoc jemu přihnavše, na krále Laumedonta sě obořichu. A kakžkoli tu mnozí z Řekóv zahynuchu, a však Nestora vévodu svého od noh královych odtrhše, na kóň jemu pomožechu. Pak král Kastor vida, že Cedar, rytieř Trojanský, Nestora sbodl s koně, žádaje toho pomstiti, u veliké horlivosti hna na Cedara; ale dřieve, nežli k němu doklopota, jeden Trojanský, Sekuridam řečený, téhož Cedara přietel přirozený, vsunuv sě mezi ně, a úprkem pravým hnav na krále Kastora, zbáma oň kopie, však neraniv jeho. Ale Kastor svým kopím Sekuridama v bok silně uhodi a smrtedlně pobode. A to vida Cedar, že jeho přietel tak raněn, v hrozné horlivosti žádaje mstíti jeho, s mečem vytrženým udatně žene na krále Kastora, a zmužile sěka, najprvé štít srazi, a u přielbice nánosek odtasiv, smrtedlně jej v tvář rani a s koně srazi, a kóň násilím uchvatna, jednomu svému da chovati, hanebnými slovy Kastora haněje pro raněnie přietele svého Sekuridama. A když Kastor král opěše, a Trojanští usilováchu jej mezi sebú uchvátiti, proti nim sě udatnú silú bráníeše; ale sám mezi tolik nemohl odolati. A tak byl by v tu chvíli jat, by byl král Pollux na pomoc jemu nepospiešil, maje s sebú sedm set rytieřóv udatných. A tak hnav na hluk, kterýž sě brojieše okolo krále Kastora, velikú mocí bojuje, hluk rozrazi, raně, tepa i porážeje; a tak bratra svého vysvobodi z jich rukú.

A pak král Pollux v náramné horlivosti na jednoho Trojanského hna, sebrav všecky své síly, Gliach jmenem, a jej smrtedlně rani, že s koně spade. A ten Gliach bieše syn krále Kartaginského, a sestřenec krále Laumedonty, z jeho sestry vlastnie narozený. A to vida Laumedonta, velice zplaka, sestřence svého přehanebné smrti želeje. A u velikých tesknostech své všecky svolav, napomína žalostně, aby na pomoc jeho sestřence zmužilú silú povstali. A když zatrúbi v svú trúbu, na sedm tiseciov rytieřóv sta před ním, a jeho rozkázaním hnavše proti Řekóm, nelitostivě je tepiechu, raniechu a mordováchu rukama udatnýma, tak že musíchu Řekové utiekati; kteréžto stíhali sú Trojanští, ústavně tepúce, až na břehóv končiny.

A v ta doby byl by král Laumedonta konečně svítězil; ale že za tiem král Telamon, král Pelleus, Jason a Herkuleš do města Troje úkladně byli vtekli a vskočili, a muže silnějšie v něm zbili, a Telamonem králem osadivše, vystrojili sě svým Řekóm na pomoc k boji. Mezi tiem jeden z Troje, jsa raněn náramně, přihna k králi, jemužto v sloviech plačtivých a lkání tesklivém vypravil dobytie i zkaženie města jeho Troje od Řekóv nepřátel jeho. Protož král Laumedonta to uslyšav, tesklivě poče vzdychánie častá opakovati, a trúbením své trúby svolav své všecky, nechav Řekóv na březe již přemožených, taže k městu. A když nedaleko bieše odjel s svým vojskem, uzří zdaleka veliký diel nepřátel

svých jedúc z města, a že kvapí proti němu bojovně v rotách lidu rytierského; a ohled sě za sě, a aj nalit vojska Řecká od něho přemožená po něm pospiechají; užas sě velmi, nevědě, coby měl učiniti, jsa mezi silnými nepřátely s obú stranú. Co dále? počne sě boj přehrozně lítý, ale ovšem nerovný; neb Řekové daleko byli Trojanské přesilili lidu množstvím. Padají Trojanští ranění i zbití, a bez meškánie přitieže Herkuleš, muž udatný a přesilný, s rytieři svými, sedě na oři silném kropiečem ostřeném, smrtedlnými ranami lidi poráží, a pluky rytierské rozráží nepřátelské. A když jeho moci nemožiechu snésti Trojanští, z cesty jemu sě vyhýbajíc a padajíce před ním, zahubeni sú. Potom proti Laumedontovi králi, zažřev jeho, hněvivě sě zdviže úprkem na něho; jehož dohnav, silně jej uchopi i zabi, a stav hlavu s těla jeho, mezi své s hrdostí uvrže. A to viduce Trojanští, pláčí, jsúce svého krále zbaveni takú smrtí, jimžto ižádná naděje nenie zóstavena, aby k svým ženám i statkóm do svého města byli navráceni, aniž čijí, by kam měli útočiště neb pomoc kterú naleztí; a tak padají sem i tam nebožátka, a druzí pole opustiece, běžie, kamž kto vida, utíkajíce, tak však, že ti, kteříž sú z toho boje utekli, musili sú daleký cíl mieti od Troje, zachování svému útočiště. A tak té vojně i tomu boji smrtedlnému by skonánie.

Ale Řekové svítězivše, do Troje města žádaného s korúhviemi vítěznými vjedú s velikým veselím, kteréžto na poly plné starými muži, ženami a dětmi zostalými, kteříšto chtiece toliko své životy zachovati, biechu utekli do chrámóv bohóv. Než mnohé ženy, zvěděvše smrť mužóv svých, a žalostí i bázní jsúce otrápeny, z města sú s dietkami sem i tam biedně sě rozběhly, nesúce dietky své ušaslé na svú rukú. A též panny, násilé neb smrti sě bojíce, vyběhly sú, nevědúce kam sě podieti, zostavivše své domy plny statkóv, kteréžto Řekové osedše, pobrali sú a sobě osobili; a k tomu toliko brání, shledávání a vybierání měli sú celý měsiec dosti činiti, ústavně to vedúc se vší pilností. A potom obořivše věže i zdi, i také domy vysoké zbořili sú, a všecky chrámy obyčejem lúpežným oblúpivše, staré muže, i kteréžto v nich naleznú, bez výměny ztepú a zmordují, chrámy všecky zbořie, vše panny mladé a pěkné ženy s sebú zjímané pojímají u věčnú službu. Pak na dvór krále Laumedonta sě oddavše, a jeho dobyvše i vybojovavše, nalezli sú pannu divné krásy i ctnosti, Exiona řečenú, dceru toho krále Trojanského, kterážto ó by nikdy sě byla na svět nenarodila, nežli by z té slávy královské, a tak uličilé krásy v hanebný stav byla uvedena! nebo Herkuleš za vítězstvie dal ji Telamonovi králi, proto že týž král do města Trojanského prvý byl vskočil. Ale odivná nevděčnosť vítěze toho z tak ušlechtilé odplaty! poňavadž tobě, ó Telamone! dostala sě za odplatu Exiona, tu jest měla tobě přitovařišiti jejieho urození a šlechetnosti vděčnosť, tak aby tak přeurozenú pannu, tak veliké krásy spósobú nad jiné spósobenú, tak přeušlechtilými mravy okrášlenú, man-

želstvie věrným spójením aby k sobě přivinul: ne tak, aby ji šeřadné vilnosti narčením poškvrnil, aby tu dievku, ješto by sě ledva mohla tobě dostati k manželství, učinil ji sobě ženimú! A pro tu Exionu vyšla jest příčina nevýmluvného zlého potom dálého mezi Trojanským králem, Priamus řečeným, a mezi Řeky.

A tu obořivše Řekové město Trojanské ze dna, se vším zbožím tu pobraným vstúpie na své lodie, a opustivše břehy Trojanské a plátna rozpeněe, v libém povětří a u velikém veselí dny i nocmi šťastně plováce, vrátíchu sě do Řecké země. A tak raduje sě všechna země Řecká náramným veselím z jich slavného vítězstvie i přielišného obohacenie, a bohóm svým hojné oběti a pocty časté činie, jakožto svým pomocníkóm v té válce a vojně.

KNIHY PÁTÉ.

O ustavení města nového a převelikého Troje nazvaného od krále Priama, syna Laumedonty krále Trojanského.

Po oboření města Troje a hanebném zahubení krále Laumedonty, téhož města dědičného pána, se mnohými kniežaty, pány, rytieři i panoši a najvýbornějšími Trojanskými měšťany, a po rozprodání žen mladých a panen ušlechtilých k věčné službě, a po vzetí té překrásné a přeurozené panny Exiony, dcery toho krále Trojanského, v ženimstvo krále Telamona: mužie opatrní snažně prohledněte, a uzříte, jak jsú v tomto světě divné příhody, a že druhdy úžitečnějie jest, i veliké přezříeti bezpravie, nežli mstíti; neb malé bezpravie jestiť jako jiskra malá, kterážto zplodí plamen veliký, a druhdy všie obci škodný. Tuto také měli by sě učiti králi, kniežata i páni cizozemcóm nepřekážeti, kteřížto do jich vlasti pro svú potřebu sě přiberú bez jich škody. Nebo tohoto světa štěstie jestiť jakožto nebe nestálé: vysokéť níží, a nízké výší svého obyčeje zvláštní zvláštností. A tak čím kto na vyšším vstupni štěstie stojí, tiem sě viece má báti poníženie. Příkladóv toho máme plny kroniky, a tuto přítomné příhody o králi tak mocném a slavném Laumedontovi, jehožto moc, sláva i zbožie na jeden den sú pohynuly pro jeho spupnú řeč k cizozemcóm. A z toho kmene zlostného pošlo jest, že syn Laumedonty krále, mstě toho zlého, což byli Řekové nad jeho otcem i nad sestrú jeho, i na jeho dědictví nepřátelsky spáchali, i život, i slávu svú, i zbožie ztratil s dětmi svými i se vším lidem svým, a to velebné město Troji, kteréž byl znova ustavil, a tak sě, i mnohé krále i kniežata, i mnoho tisiecóv lidu rytieřského zavodl o jich životy, čest i statky. A o tom bude v těchto knihách rozpravenie.

Kapitola druhá.

O rodu Priama krále Trojanského.

Laumedonta král jmějieše syna dospělého, Priama, mnohé udatnosti muže, a velikú múdrostí ozdobeného. Toho mnoho časóv před túto zlú a hanebnú příhodú byl vyslal na své nepřátely s vojskem valným. A on pojem s sebú ženu svú i s syny svými, byl v obležení hradu jednoho v ci-

ziem krají v ty časy, když Řekové do jeho dědičného království vtrhli, a tu záhubu, o niež dřieve praveno jest, učinili. Ten Priamus jměješe ženu přeurozenú a krásnú, Hekuba řečenú, s nížto měl pět synóv a tři dcery. Z nichžto prvorozence slovieše Hektor, kterýžto potom bieše muž neslýchané síly a udatnosti, a rytieř nad jiné bojovný, o němž mnohá a divná, paměti věčné hodná vítězstvie v těchto potomních knihách jsú popsána. Druhý syn jeho slul Paris, kterýžto potom nazván jest Alexander, mezi všemi mládenci najkrasší po všem těle, umělý nad jiné z lučiště střelec. Třetí slul Deiphobus, muž udatný a statečný, dómyslóv plný. Čtvrtý nazván jest Elenius, muž umělý, všeho učenie svobodného nad jiné dospělý. Pátý slul Troilus, muž ctnostný a udatný v boji, jehož slovútní činové v této kronice nejsú opuštieni. Ale Virgilius psal jest, že týž král Priamus z též své královny jměl ještě jiná dva syny: jednoho řečeného Polidora, kteréhož král Priamus v letech jeho dětinských, jakž najprvé zvěděl, že Řekové sbierají lid, chtiec táhnúti proti němu, poslal k jednomu králi, přiteli svému, s velikým zlata pokladem, aby u něho byl zachován, dokudž by nezvěděl, kterak sě jemu v té válce povede; ale ten král, jsa otrápen lakomstvím a toho zlata žádostí, zvěděv, že králi Priamovi zle sě vede, káza toho Polidora zahubiti, a u některého břehu pochovati. A druhého měl syna, řečeného Ganimeda, jehožto ten bóh Jupiter, když lovil v lese, unesl do nebe, a šenkem neb číšníkem svým ustavil. A pak týž Priamus měl tři dcery. Jedna slula Eleusa, ta jest byla Enešova manželka, kterýžto byl syn Anchise s tú ženú, ještě slove Venus, o niež tato kronika mnoho bude praviti. Druhá sestra jejie slula Kassandra, kterážto kakžkoli byla panenská etí ozdobena, však svobodného učenie úměním viece byla ošlechtěna a známostí budúcích věcí. Třetie dci Priama krále byla jmenována Polixena, panna divné krásy a pěknosti nesmierné.

A mimo tyto děti týž král Priamus jměješe třidceti synóv z rozličných ženim narozených: první slul Ordinal, druhý Antonius, třetí Exadrax, čtvrtý Debiris, pátý Sinselemius, šestý Quintilenus, sedmý Modenus, osmý Casilaus, devátý Decidoron, desátý Trostarus, jedenáctý Pitagoras, dvanáctý Cintinalot, třináctý Helistras, čtrnáctý Menelaus, patnáctý Isidorus, šestnáctý Kotras, sedmnáctý Celidonias, osmnáctý Emargoras, devatnáctý Median, dvadcátý Sardus, jedenmezicietmý Margariton, dvamezicietmý Achilles, třimezicietmý Santel, čtyřmezicietmý Benius, pětmezicietmý Matan, šestmezicietmý Almadian, sedmmezicietmý Dialces, osmmezicietmý Collodans, devátýmezicietmý Duglas, třidcátý Cador z Ostrovóv.

Kapitola třetí.

O ustavení města Troje nového a hradu o něm, a o osazení jeho měšťany a řemeslníky, a o hrách tu o městě vymyšlených.

A když bieše král Priamus s ženú i s dětmi, i s lidmi svými v obležení jednoho

hradu velmi tvrdého, přijide jemu ta žalostná i hrozná novina o zabití otce jeho Laumedonta, krále Trojanského, i rytířstva i lidu jeho, o zboření Troje města krásného, a o sestře jeho, Exiona řečené, že jest vzata od krále Telamona za ženimu. Užase sě Priamus toho rozpravenie, a přielišnú žalostí jsa tesklivý, ustavnými slzami žalostivé hlasy s svými věrnými vydáva; a hned káže všem býti hotovu, a opustě toho hradu obleženie, rychle táhne se vším vojskem k Troji. A když k nie přijide, a uzře ji zkořen vyvrácenú, a váše škody své i svých, velmi jest plakal, a za tři dni v té trval jest žalosti. Ale po třech dnech sám sě k rozumu navrátiv, věda, že ižádná žalostí škody nebývají navráceny, ale přispářeny, mnoho s myslí svú i s věrnými svými přejměv vážných potazóv, ustanovi, aby to město zasě vzdělal, a tak rozšířil i zveličil i utvrdil, aby sě ižádné moci nepřátelské nebálo, a žeby mohlo všem nepřátelóm statečně silno býti.

A tak svolav i shledav mistrných a vtipných kamenníkóv, zedníkóv, tesařóv i jiných rozličných dělníkóv převeliké množstvie z mnohých zemí i vlastí, a káza ram veškeu vyčistiti, a na témž miestě město daleko většie, širšie i delšie založiti ve jmě boha Neptunus řečeného, a týmž jmenem, jakožto i dřieve, Troja káza jmenovati. A bieše to město vzdéli pět dní pūti, a tolikéž vzšieři, tak že ani před ustavením, ani po ustavení toho města nečte sě, by které město tak velíké kde bylo ustaveno, a tak výborným a pevným i opatrnú zřiezeností ustavením. Neb nejprvé ohrazeno jest zdí přetlustú, loket čtyřidceti a dvú stú z výši, z kamene tesaného, jichžto svrchek veškeu ozdoben bieše rozličných barev mramorem, že milo jest bylo na ně se všech stran pohleděti. A v té zdi věží přemnoho, vždy věže nedaleko bieše jedna od druhé, jichžto výsost padesáte loket nad zdí bieše vyzdvižena. A však jměji bieše toliko šest bran ve všie ohradě, jichžto jedna slula Dardanides, druhá Tymbrea, třetie Helias, čtvrtá Cechas, pátá Trojana, a šestá Antenorides. A každá z těch bran bieše brannýma dvěma věžema osazena a rytými obrazy mramorovými okrášlena, jichžto každá svú krású přátelóm libé dáváše vcházenie, a nepřátelóm hrozné přistúpenie okazováše. Pak okolo všech zdí bieše roveň všady přeutěšená a prostranná, trávníky rozkošnými a kvietím výborným i rozličným ozdobená, okolo nieżto všady biechu přiekopové hlubocí, širocí a vyzdění. Pak v těch zdech, totiž v té převeliké a tvrdé ohradě, bez čísla bylo vzděláno krásných a rozličných domóv měšťanóm ku příbytku, jichžto město bylo ozdobeno množstvím ulicemi prostrannými a dlúhými, tak že s obú stranú každé ulice biechu zdělány lúbie sklenuté u předdomí, aby v čas dště neb nechvíle mohl každý jíti, kamžby chtěl po městě, such a po suše. A v tom městě bylo tak vysoké stavenie, že nebyl dóm v něm šedesáti loktóv nižší, a všichni domové ozdobeni s předu rytinami obrazóv rozličných, lidských i zvieřecích. A po těch ulicech zdělána biechu bydla a stavadla všelikterakým řemeslníkóm: odeť

bydléchu kamenníci, onde zedníci, onde obrazníci, onde maléři, onde mramorníci, onde truhláři, onde stolaři, onde ložináři, onde vozníci, onde koláři, onde tesaři, onde lopatníci, onde neckáři, onde okřináři, onde tvořidlníci, onde zámečníci, onde vochláři, onde hřebenáři, onde zlatníci, onde konváři, onde flašnéři, onde zlatotepci, onde zlatoměnci, onde zvonaři, onde kotláři, onde rendlíkáři, onde šípaři, onde sviecnáři, onde platnéři, onde přielbičníci, onde pancieřníci neb brnieři, onde ostrožníci, onde kováři, onde šínaři, onde sekerníci, onde mečieři, onde nožieři, onde šídlaři, onde jehláři, onde hrotníci, onde pukláři, onde kotevníci, onde sviecníci, onde kolobečníci, onde češieři, onde mísaři, onde metláři, onde vidláři, onde struhaři, onde prknáři, onde plotnáři, onde kúdelníci, onde provazníci, onde nevodáři, onde sítaři, onde řešetáři, onde bubenníci, onde tenetáři, onde sietkaři, onde bednáři, onde pluhaři, onde ratištníci, onde lavičníci, onde bečváři, onde lžícaři, onde korytníci, onde húžvaři, onde súkenníci, onde hedvábníci, onde zlatohlavníci, onde plátenníci, onde barevníci, onde valcháři, onde krajčieři, onde kabátníci, onde hacníci, onde koželuzi, onde ševci, onde kožišníci, onde řemenníci, onde prtáci, onde tobolečníci, onde měšečníci, onde poštářníci, onde tlumočníci, onde pasieři, onde uzdáři, onde púzderníci, onde střenaři, onde pošváři, onde pokladnáři, onde sedláři, onde mědnáři, onde kuchenníci, onde pekaři, onde vinaři, onde mlynáři, onde klohúčníci, onde čepičníci, onde tkaničníci, onde nitaíci, onde dratevníci, onde hrnčieři, onde lútečníci, onde pernikáři, onde šachovníci, onde kostkáři, onde krčemníci, onde vrhcamníci, onde stavníci, onde přesličníci, onde vřetenáři, onde věnečníci, onde pokryvači, onde trubači, onde trubaři, onde pištěbníci, onde pištci, onde husléři, onde hudci, onde strunaři, onde varhanáři, onde varhanníci, onde herci, onde kajkléři, onde aptekáři, onde lékaři, onde kořenáři, onde ranlékové, onde holiči, onde lazebníci, onde břitváři, onde košatníci, onde srpníci, onde ženci, onde lodnáři, onde klévaři, onde sadlníci, onde kolomastníci, onde smolaři, onde kletnáři, onde kotečníci, onde posadníci.

A pak skrze město řeka veliká, bystrá, čistá a rybná tečieše, mající přiekop mramorem vyzděný, jiežto jmeno bieše Xantus, a po březiech s obú stranú mlýnóv přemnoho vtipně ustavených. A z té řeky po trubách mosazných bieše vedena voda do všech ulic, v nichžto biechu studnice mramorem vydělané, do nichž voda ústavně tečieše ku potřebě všem bydlitelóm a přebývajícím města Trojanského. Pak do toho města král Priamus všeho svého království lid uvede k osazení města tak velikého, jimžto rozda domy hodné vedlé dóstojnosti, povahy i stavu každého. I by město velmi lidné, urozenými lidmi ozdobené i také vtipnými.

A protož v tom městě vymyšleny sú divné a rozličné hry k kratochvilnosti lidské. Tuť jest zajisté vymyšlena ta hra šachová divné opatrnosti; tu hra vrhcábnie, dvú neb tří kostek náhodným metá-

ním vedená; tu i jiné hry všeliké kostečné; tu chvalná i hanöcie skládánie zamyšlena sú vtipných řečí, kakýkoli druzí pravie, že chvalná skládánie zamyšlena sú dřieve v ostrově Sicilském; tuť jest také mnoho her osobných zamyšleno, jimižto těla lidská rozličným hýbáním, běháním i skákáním rychlosti navykají ke všem skutkóm i pracem rytieřským, s velikú těm, ješto je páchají, libostí a kratochvilí, i všem přihlédajícím.

Pak král Priamus ustavi sobě dóm na vysoké skále, se všech stran přieliš příkré, v miestě vylučilém, překrásný, všie ozdoby plný, pěti set loktóv zvýši, kromě okolních hustě ustavených věží, jichžto výsosť k oblakóm saháše, z nichžto všechny susedné v okol krajiny mohly býti opatřeny. A toho všeho hradu zdi biechu mramory rozličných barev divně zdělány, a rytinami obrazными ryčně ozdobeny, že každému divadlo z sebe přeutěšené vydávaly. A toho domu okna křištálem vydělána v zlatě osazeném; sieň pak na tom hradu dlúhá a prostranná čistým mramorem vyzděna; ale sklenutie jejie bieše z dřievie a z prken uhlazených cedrových a vazových, zlatými škudlami opažených. A všickni vnitř bokové stkviechu sě drahým malováním divných obrazóv. A v hlavách té sieni bieše stolice královská, předivným mistrovským řemeslem z slonových kostí, z zlata a cedrového dřievie ustavená, k niežto bieše sedm stupňóv z alabastru a z drahého kamenie uděláno, po nichž bieše vzchod na tu stolici k sedění; před nížto stáše stól drahý, týmž dielem stvořený, a pak na každém boce velmi dlúzí stolové a lavice alabastrové k sedění čeledi královské. A u protičelí bieše ustaven oltář zafierový, k němužto bieše stupňóv dvadceti z alabastru a z ametystu a jiného kamenie drahého. Na kterémžto oltáři stáše obraz veškeň zlatý, z zlata čistého slitý, patnácti loket zvýši, a mnohým i rozličným drahým kamením okrášlený boha řečeného Jupiter, v kterémžto král Priamus jmějieše veliké doufánie, žeby jím měl býti zachován v dlúhém zdraví i štěstí se všemi svými, i to město před každým nepřátel násilím.

A když král Priamus vedlé vóle a úmysla svého uloženie město Troji i hrad, jmenem Ilion, dokona, a jich ustavenie tvrdosť i lidu množstvie udatnosť, i sílu a sbožie hojnosť na své mysli vážně převáži, připade jemu na mysl rozličné bezpravie, škodné i hanebné, otci jeho, jemu i jich lidu, i městu od Řekóv bezpravně učiněné. A nemoha toho déle v svém srdci snésti, nastroji dvór slavný v městě Trojanském. A když sě všickni jeho synové, urození rytieři, panoše i měšťané starší sjedú, kromě Hektora syna jeho najstaršieho, kterýžto tehdy v Uherské zemi, jeho otci poddané, kázaním otcovým přebýváše s velikým lidu statečného množstvím: tu král v své královské slávě sedě na sieni své a na své stolici, uloživ ruky své pokynutím mlčenie, promluvi k nim a řka: Ó mužie věrní a mně milí! v jistotě máte býti mé žalosti z práva tovařišie, kterúžto hodně mám z náramného bezpravie, kteréž mi sě jest stalo i mému otci božské paměti, vám všem, i mému všemu království

od těch Řekóv zpupných, našich nepřátel a vrahóv, kteříž sú mně i vám otce i přátely šeredně zmordovali, statky pobrali a město obořili, a mú sestrú vlastní, tak urozenú a tak uličilú pannu, hanebně pohaněvše, za ženimu držie, a též dcery vaše, ženy i sestry z domóv otcovských vytrhše, hanebnými službami sobě služiti pudie, statky mé i vaše lúpežně pobrali a domy s zemí srovnali sú svú hrdostí. Protož zdálo by mi sě za podobné i spravedlivé, abychom s přiezní bohóv, ještoť pyšným ústavně sě protivie, abychom sě jednú myslí svoléce, učinili pomstu takého bezpravie. Viete, že máme město tvrdé, veliké a lidné, a že my máme rytieře a panoše zmužilé, síly udatností obdařené; mámeť i sbožie hojnosť a zásob, a mocné krále i knieżata k našemu požádání hotová. Protož mněť sě zdá, žeť jest čas hodný i vzácný, abychom proti nepřátelóm našim i vrahóm braň i oděnie vzchopili, a na jich záhubu vší snažností již myslili, skutky přiložiece statečné. Ale žeť válek i bojóv skonánie vždy jest v omylu; nebť nevie ižádná strana, komu bohové popřejí vítězstvie; byloť by bezpečnějie válek nechati, byť nás tak přehrozné škody a přehanebná bezpravie nenabádala ústavně. I zdali mi jest poctivo, zdali slušno neželeti a nemstíti, že mi sestru najmilejší nepřietelé naši mají, a jie ne v manželském řádu, ale v nevěstčím neřádu ústavně požívají? byť pak všech jiných nám dálých nebylo žel škod a bezpravie. Protož, zdá-li sě vám hodné, ty nepřátely naše slovútným obeslati a napomenúti poselstvím, aby mně mú sestru Exionu poctivě navrátili, a že jim škod jiných potom nechceme zpomínati, ale v tiché mlčedlivosti přezříeti?

A tak král Priamus svú řeč dokona, a všickni před ním stojíce, chválé řeč i radu jeho jednostajně. A král vida všie obce k svému úmyslu svolenie jednomyslné, aby to bylo k miestu přivedeno, zvoli Antenora, muže múdrého a v královských běziech velmi opatrného, vyvoli a vyda za posla; jehož král i prosbú i kázaním ku přijetí toho poselstvie i vypósobenie připravi dost odporného. A tak Antenor to poselstvie na sě přijav, k tomu sě připravi bez meškánie; a připraviv lodí se vší k tomu hodnú zásobú, přijem k sobě hluk slušné čeledi, vsěde na lodí. A maje povolné povětřie, skoro připlove do Tessalie k jednomu městu, ještoť slove Menusium, kdežto král Pelleus v ta doby náhodú bieše. A když král Pelleus najprvé Antenora poctivě přivíta, otieže příčinu příjezdu jeho. Jemužto Antenor těmito slovy odpovědě: Od krále Priama poslán sem k vám, nebť jest král Priamus toto po mně vzkázal vám: Těžká zajisté a nehodná bezpravie, kteráž ste jemu učinili, nemníť by z vašie vypadla paměti, kdyžto bez těžkého úrazu viny otce jeho vtrhli ste do královstvie, a jeho nešlechetně zabivše, vyvrátivše z kořen město jeho, zahubivše biedně měšťany jeho, a jimžto ještě příhoda zostati v živnosti popřála, v službu ste podrobili. A dále sestru jeho Exionu, pannu královskú, hanebně unesli ste, a nevěstčím obyčejem chováte jie, komuž sě jest dostala. A protož, že jste veliké

rozomnosti král, vás týž král Priamus prosí i napomíná, ať tady přestane zloba válečná a budúcie pohoršenie nezostanú, kterážto v ohyzdě mají býti dobrým a vážným. Pilnosť, ač sě líbí, chtějte naložiti, ať aspoň sestra jeho Exiona bude jemu navrácena, a ať jiné škody i bezpravie uklizeny budú od něho.

A když král Pelleus všecko to vyslyše, hned sě zapáli v horlivosti a prudkosti, neuskrovniv hněvu svého, zpupnými slovy oboři sě na Priama krále, bláznovstvie jemu připisuje smysla jeho, a hrozením bezpravným Antenorovi káza pryč jíti: pakli by chvilku váhal v jeho zemi, žeby chtěl jej na smrť dáti. A to uslyšav Antenor od krále Pellea, nevzem odpuštěnie, rychle na lodí vsěde, a odplynuv od přistavadla mořského, na vysoké moře sě otda. A plyna po neznámém moři, v nemnohých dnech připlynu k městu Salernia řečenému, kdežto v ta doby král Telamon přítomen bieše, k němužto Antenor bra sě s svými. Jehož když uzřel král Telamon, nepřivíta ho tváří přieznivú, proto že chtěl obdržeti Exionu, a ke všem Trojanským nenávisť jmějieše. A pak otáza Antenora, očby přijel? Jemužto Antenor povědě, že jest poslán od krále Priama, a tu jemu vypravi řád svého poselstvie v tato slova: Král Priamus, Trojanského královstvie pán, urozenie vaše napomíná, abyšte sestru jeho Exionu, jiežto na sieni vašie neslušně požíváte, jemu navrátili, poňavadž nemnoho přistupuje k vašie slávě, dceru královu a sestru jmieti v nepočestném tovařišství, kterážto měla by od rovně urozeného neb vyššieho hodně býti uctěna; aniž od jiných od vás jemu hanebně učiněných bezpraví bude trápen žalostí, jest-li že jemu ji dobrotivosť vaše navrátí, kterúžto ještě král mój Priamus bude moci poctivě vdáti.

A když Antenor řeč svú dokona, král Telamon náramně sě rozhorli, a posměšným obličejem takto jemu odpovědě: Přieteli, kterýž jsi koli! lehkosti krále tvého velmi sě divím, nebo poňavadž ani já jemu, ani oň mně přiezní jest přivinut, nezdá mi sě podobné, abych prosby jeho uslyšal; nebť vie ten král tvój, žeť sem já na pomstu někakého nešlechetenstvie s jinými urozenými z Řekóv proti Laumedontovi králi, té viny pachateli, s vojskem přitáhl, a v mé krve vylévání nemalém oděnú rukú do města Trojanského najprvé sem vtekl, pro něžto z povolenie všeho vojska za mého vítězstvie odplatu dána mi byla Exiona, abych z nie učinil, cožbych ráčil. A jáť toho dánie nemám za lehké, poňavadž ona jest přielišnú krású ozdobena, mnohým znamenita uměním, a mravóv poctivostí okrášlena; protož nenieť mně tak lehko tak drahú věc vrátiti a takým života mého nebezpečenstvím dobytú. Protož pověz králi tvému, žeť Exiony nevyprostí leč ostrostí meče sěčného. A těť mám za blázna udělaného, že's takového poselstvie břiemě na sě přijal, poňavadž's měl věděti, že sě tiem vydáš na zjevné nebezpečenstvie. Protož vyjdi z této země na ručesť; pakli toho neučiníš, věz, že smrti hořké neutečeš.

To uslyšav Antenor, ani požehnav krále, hned pospieši k lodí; a plyna šťastně s do-

brým povětřím, připlul k Achai, kdežto dva blížence a krále bydlésta. K nimžto Antenor, z lodie vystúpiv, přijide, a vypraviv své poselstvie, od Priama krále jemu poručené o navrácení jeho sestry, a o bezpraví, kteréž sú sě jemu staly bez viny, o zahubení jeho otce, a oblúpení i zmordování lidu jeho, a města zboření. A když Antenor přesta líčenie, Kastor přísnú řečí odpovědě: Přieteli, jakýž jsi koli! anit mníme, anit věříme, bychom Priamovi kterú škodu neb bezpravie učinili, poňavadž Laumedon král, otec jeho, dal příčinu všeho zlého svého, kterýžto jakožto neopatrný nám bezpravie učinil na některých země našie věcech; a tak což sme nad ním i zemí jeho učinili, za toť sě před ižádným nestydíme. A zdá-lit sě tvému králi oč pokusiti, myť toho netbáme; neb jeho nenávisti viece žádáme nežli pokoje, a již proti němu i všem jeho úmysl nepřátelský nosíme. Anižť věřím, by tě miloval, ktož jest tebe k tomuto poselství ponúkal; a ty sobě život svój lacině vážíš, že o takú věc smieš sě k našim krajinám přiblížiti. Protož ižádné pomeškánie tebe nedrž v této zemi, než pospěš z nie, ač nechceš života svého zbaven býti.

A ta slova uslyšav Antenor, bez odpuštěnie otjide, kvapě k lodí; a plyna pohodlně, přista k té zemi, ještoto slove Filon, kdežto vévoda Nestor obýváše dvorem svým. Před něhožto přišed Antenor, pravě sě poslem krále Priama Trojanského, oznamuje jemu úplně vóli jeho, jakožto jiným dřieve učinil. Ale Nestor uslyšav poselstvie, veškeren sě zbúři u prchlivost, a změniv tvář svú, na Antenora horlivým zrakem vzhlede, a v tato slova jemu hněvivě odpovědě: Sluho nešlechetný! proč tě taková směłosť sem přivedła, aby směł takovými slovy nakázati? a byť mne má nezdržała urozenosť, kázałť bych z úst tvých jazyk vytrhnúti, kterýž jest směł takové věci praviti na hanbu i škodu krále tvého; zlehka bych tě kázał koňmi vláčiti, a potom tvé tělo na kusy rozsékati. Protož beř sě, beř sě z země mé na ručesť, jinak tě to hned potká.

A tak Antenor lek sě té řeči a ukrutnosti Nestorovy, na ručesť jide k lodí své, i plynu po moří. A když na moře vysoké přijede, tehdy zbúři sě tak veliké povětřie z protivného větrov dýmánie ústavného, kdežto přievalové sě lejí, hromobitie hrozná i blýskánie sě dějí, a tady vlny mořské sě nadýmají, a lodí jeho brzo na dno vod a brzo na vrch vln sě zmietá. A jsa Antenor i s svými u velikém nebezpečenství, voláchu k bohóm s náboženstvím. A když potrá té búře hrozná nebezpečnosť, však potom přestanú větrové, utiší sě moře; a tak plavci od velikého nebezpečenstvie vysvobozeni jsúce, bohóm dieky vzdáváchu. A tak plynúce libým povětřím, k vlasti Trojanské k břehu přistachu; a sstúpíce s lodí, hned sě do města Trojanského berú, děkujíce bohóm, že sú sě ve zdraví od tak lítých nepřátel vrátili, a takže Antenor obětovav obětí znamenité bohóm. Potom na krále Priamóv dvór sě berú s množstvím lidu, ještoto sě radováchu jeho ve zdraví navrácení.

A když sedieše král Priamus na sieni své s staršími svými, i s syny svými dřieve řečenými, a při něm stáše množstvie rytieřův i panoší, Antenor pozdraví krále i jiných, jsa od nich laskavě přivítán, rozpravi všecko, což mu se přihodilo v Řecké zemi. Napřed pravi, že měl těžkú odpověď od krále Pellea; hrózy i haněnie od Telamona krále; hanebné odpovědi od králův Kastora a Polluce; tvrdé řeči a hroznú postavu i s hrózami od Nestora vévody. A král se všemi svými vyslyšav docela řeči jeho, zamúti se velmi z toho, že jeho posla, s hodným poselstvím vyslaného, tak hanebně a nepřátelsky sú odbývali Řekové, a že sestry jeho Exiony nechtie nikoli vrátiti.

ŠESTÉ KNIHY.

O radě krále Priama s syny svými, rytieři i měšťany, coby mělo činěno býti, a o mnohém návěští, aby Paris nejezdil na pomstu do země Řecké.

A když král Priamus po Antenorově rozpravení jasně srozumě o nepřiezni Řecké, a že nemienť jemu nikoli Exiony sestry jeho navrátiti, umysli konečně vojsko silně do země Řecké vypraviti, a svého i svých nad nimi bezpravie mstíti. Ale ó králi Priame! který však z osudóv nešťastný osud tak velikého neštěstie z směšlosti tvého klidného štěstie úmysla jest popudil, že's těch prvních úmysla tvého pohnutí skrze dospělé rady nemohl skrotiti a od škodné vóle tvé býti odvrácen, aby dávných škod radějie přezřel bezpravie, nežli nové zbudil na konečnú záhubu svú i svých! Nešetřil si obecného přísloví, jímžto říekají, že mnozí mstiece bezpravie malého, upadají u většie; a ktož dobře odpočívá, nekváp ku práci. Než jisté štěstie tvé chtěl si poručiti osudóm mylným, kteříž sú tě i tvé v strasť a v pověsť věčnú věkóv budúcích uvedli, jakož o tom hude v této kronice dlúhé rozpravenie.

A tak král Priamus svolav na dvór svój syny své, a staršie pány i měšťany Trojanské, takto k nim promluví: Aj, jakť sem vedlé rady vašie Antenora vyslal k Řekóm o navrácenie sestry mé Exiony, aby tedy mezi námi i jimi vší nepřiezni byla příčina ukrocena, vrátil sě jest, jakož víete, jsa od nich hanebně uhaněn; aniž chtie potbati na škody a bezpravie, kteréž sú nám učinili, alebrž větší pýchú jsúce naduti, nám hrozie většími škodami. Nedajte toho, bohové! aby sě nám stalo, čehož oni žádají, a to, což sú spáchali, aby jim sešlo bez pomsty hodné, kterúžto my jim s přiezní bohóv učiníme. Neb doufáme, že jsme jich mocnější i bohatější, majíce město tvrdé a lidné, před každú mocí nepřátelskú bezpečné; neb máme lidu statečného udatenstvie množstvie převeliké, a ve všech obyčejích bojovných zvyklé, králóv a kniežat přátel k našie pomoci mnoho, a zásoby k jedení a pití, i sbožie hojnosť velikú beze všeho nedostatku. Protož zdá mi sě hodné, užitečné i počestné, ač sě vám též vidí, abychom proti Řekóm, našim nemilostivým vrahóm, zkusili as poně v něčem našich mocí, vyšléce na jich zá-

hubu vojska naše, kteréžto by na jich země a lidi rychle připadli, a jim na osobách i statciech nenabytné škody učinili, dřieve nežli by sě oni sebrali na obranu svých lidí. A tady škod svých nabudeme, a pomstíme bezpravie. Aniž sě tiem rozpakujte, žeť sú oni proti předkóm našim svítězili; neb to nové nenie, žeť často přemožený vítěze svého přemáhá.

Tehdy všichni k té řeči králově svolichu jednomyslně, vydávajíce sě chtivě k vyvedení vóle jeho. A král vida jich hotovost, tiem svú smělosť viec vyzdviže, a poděkovav jim z toho, všecky rozpusti měšťany, s nímžto synové jeho zostachu a dvořené; a tu bieše i Hektor prvorozený syn jeho, kterýžto sě byl vrátil z Uher rozkázaním otce svého. K nimžto král Priamus takto promluvi s pláčem nemalým: Zdali nepamatujete, milí synové! děda vašeho, otce mého, smrti, a Exiony, vašie tety a mé sestry, služby hanebné? s nížto jako s nevěstkú naši obierají sě vrahové, a my na to mlčiec hledíme, a tak velikú moc majíce. Protož hodnéť by bylo i spravedlivé, abyšte toho obého statečně pomstili; a byšte pak již těch věcí mstíti nechtěli, ale abyšte naplnili v tom mú žádostnú vóli. Neb já pro ta bezpravie jsem v ústavné tesknosti a v žalosti náramné; a poňavadž sem vám na svět dopomohl, a počestně vás z dětinstva vychoval, máte z práva mne želeti i mstíti věrně mé žalosti. A patře k Hektorovi, vece: A ty, synu najmilejší! jenž jsi všech bratróv tvých prvorozený, a udatností i síly tvé statečností všecky bratry své přesáháš, přijmi má tato napomínánie, a rozkázaní mých vypósob snažným udatenstvím; a buď ty sám vévodú a zpravcí té vojny mocným, a všickni bratřie tvoji, i lid veškeu vojska tebe buďte všickni poslušni. Neb ty v mohútnosti síly tvé umieš i móžeš skrocovati pyšné, a v tvé udatnosti smělosti zpupných šieje skrocovati neb skloňovati. Neb já po dnešní den a potom takých věcí ovšem sě zbavuji, a na tvoji pleci mocnějšie ovšem vkládám; neb ty v své bujné mladosti a síle móžeš práci snésti bojovnú, jiežto já pro starosti mdlobu nemohu vésti ani strpěti, jsa věkn sešlého.

A když král svú řeč skona, Hektor s poctivú stydlivostí a stydlivú poctivostí k slovóm odpovědě otce svého: Najmilejší pane, mój králi! zdaliť nenie lidem od lidského přirozenie pošlým přirozeno, aby žádali mstíti bezpravie jim bezpravně učiněného? a protož ač my urozenie velebností jsme povýšení, jimžto všeliké bezpravie větší hanbu přinášie, žádámy sě nad svými bezpravníky mstíti: tiem z mezí nevystúpáme přirozenie lidského, poňavadž vidíme, že túž žádosť němá zvieřata mají. Protož, najmilejší otče! ižádný mezi tvými syny, ani mými bratry nenie, byť tak dlužen byl želeti smrti děda našeho bezpravné, jakožto já, jenž jsem skrze prvorozenosť věkem k němu najbližší; a tady mám býti i prvý v žádosti pomsty děda našeho milého. A protož žádámť se vší chtivostí mstíti jeho smrti nevinné, a v jich sě krvi pokochati, kteříž sú krev našeho děda, našich přátel, našich rytieřóv, našich mě-

štanóv i panoší ukrutně vylévali, viny nemajíce. Než totoť jedno k tvé paměti, milý králi! přivodím: aby této vojny našie netoliko snabděli počátkóv své opatrností, ale i středmosti i skonání; neb nenie múdré rady vášniem patřiti, kterak má válku začieti, ale viece, kterak ji má skonati, a co z nie móž vyjíti. Neb co platno jest komu snad něco chvalně začieti, jehož by nemohl dobře dokonati? a tak bylo by lépe druhdy nepočínati těch věcí, kteréž mají mylná skonánie, a často k horšiemu sě chýlé, nežli počnúc, pro zlé vedenie neb skonánie počátku pykati škodně. A tatoť slova, milý králi! proto mluvím, aby pomsty náruživá chtivosť radě dospělé nepřekážela. Vieš, otče najmilejší! že dva diely světa bytedlného jsta Řekóm mocně poddána, totiž Afrika a Europa, a jak množstvie veliká majie rytieřstva, udatenstvím znamenitě slovútným ohlášená, jak hojná zbožie držie. A tak dnes všecka Asia, od moře Středzemného až do východu slunce rozprostřená, nemá tolik mohútnosti, jakožto vlastí Řekóm poddané; neb ač Asia má přemnoho lidí, však nejsú tak zvykłí v práci rytieřské. A protož má to nám býti jisto bez omyla, počneme-li s mocnějšími sebe váleti, bychom mohli k miestu přivesti, jehož žádáme. Stav náš tak velikým pokojem uklizený, a tak velikého štěstie hojností ozdobený žádáme zbúřiti, a z utěšeného otpočívánie ku práci žalostivé našich osob. Zajisté Exiona nemáť tak draho vyplacována býti, když bychom my všichni, aneb z nás lepší měli za ni býti otměněni. A protož zamčenýma očima nenieť nepodobné Exiony přezříeti příhodu, kterážto tolik již let trpěla jest své bezpravie; a snad ji smrť skoro s tohoto světa sejme a tak nám bude připravena všem příčina klidu věčnému. Aniž mni, milý otče! bych tyto řeči mluvil z bázni války aneb z nesmělosti: ale že sě lekám, by zlé příhody případ tvé slávy i našie neponížil; protož nerad bych k tomu pospiešil, z něhožto to často pochází. Neb dopuštieno jest i slušno zdravú radu přijieti, aby nebylo počínáno, jehož by skonánie potom musili želeti.

A po těch sloviech Hektor opatrný i udatný umlče. Ale Paris, bratr Hektoróv, řeči té pilně pozorovav, takto promluvi: Najmilejší otče a králi! rač slyšeti o skonání šťastném. Kto z nás móž dóvodně sě lekati, ač proti našim vrahóm válku počneme? zdali nenie nás tolik udatných, a tolik mocných, tolik bohatých, a v tak mocném a tvrdém městě usazených? i kto dóvodně móž sě domnievati, bychom my tak bezpečně a šťastně zjednaní mohli býti kým zamúceni? Protož staň sě směle, najmilejší otče! což tebú povědieno jest: ať budú vyslány lodie plné rytieřstva na záhubu Řekóv hanebných, kteříž to nás i naše předky, i naše lidi sú pohubili, a město naše slavné z kořen sú vybořili. A mě, ač sě líbí, najmilejší otče! pošli s nimi; neb v jistotě tiem jsem jist, že bohové chtie Řeckú zemi těžce zamútiti a oblúpiti, a ušlechtilejší ženu Řekóm otjieti a dáti mně, a do Trojanského města přinesti, kteráž za tvú sestru Exionu snadně bude moci býti otměněna. A chtěli-li by-

šte to zvěděti, kudy to já vjem, dám vašemu svědomí jisté znamenie, kteréž sem od bohóv v jistotě přijal. Nemnoho dní jest minulo, když to slunce pod znamenie nebeské, jemužto řiekají Rak, najprvé podjíde, v pátek jel sem na lov do lesa s množstvím lovcóv; do něhož když vjidech na úsvitě, a celý den pracuje, nic sem neuhonil. A když bieše k večeru, nahodi mi sě jelen krásný; jehož žádaje dostihnúti, opustiv své tovařiše, honem prudkým po něm žena, přijedech na púšť, jenž Ida slove, toho jelena ztratich, že snad v húšť utekl, i vjidech do temné húšti. A tak ustav já i kóň mój vešken v potu, ssedech s koně, přivázav pevně kóň mój k dřevu a leh na zemi trávné, kterážto bieše ještě zelená, protože větovní stromové ji od horkosti slunečné kryjiechu; a odloživ od sebe túl i luiště, učinich z nich podušku hlavě své, a ihned bez meškánie tvrdě usnuch. A v tom spaní viděl sem divné viděnie: nalit bóh Merkurius vede tři bohyně s sebú, jedna bieše Venus, druhá Pallas, a třetie Juno. A hned přistúpiv ke mně, málo od těch bohyň odstúpiv, vece: Slyš, Paris! aj přivedl sem k tobě tři bohyně, proto žeť jest sváda mezi nimi, o nižto na tě samého přicházejí, ažby tvým súdem i nálezem ta sváda byla rozdělena a rozeznána. Když jediechu na hodech slavných, jedno jablko divné způsoby, ryté z drahé věci, uvrženo jest mezi ně, na němžto řeckými slovy bieše psáno, aby krasšie bylo dáno. A když z nich každá o to stojí, chtieci býti najkrasšie a tudy to jablko jmieti, tvémuť sú sě rozsúzení poddaly; a každá z nich skrze mě slibuje tobě za odplatu tvého nálezu dáti veliký dar, kterúž najkrasší vypovieš. Neb vypovieš-li, že Juno jest najkrasšie, učiní tě mezi všeho světa velebnými najvelebnějšieho; pakli vypovieš, že Pallas jest najkrasšie, dáť za odplatu, že tě učiní ze všech najumělejšieho; pakli vypovieš, že Venus jest najkrasšie, budeš mieti za odplatu ze všech zemí Řeckých najkrasší ženu. A já uslyšav to od boha Merkuriáše, takto jemu odpověděch: že o tom súdu pravého vydati bych nemohl, ležby sě ty bohyně nahé přede mnú okázaly, abych všecky údy opatře, pravý súd mohl vydati. A hned vece Merkurius: Staneť sě, jakož dieš. A když sě každá zvlášť nahá přede mnú okázá, zdálo mi sě jest vědlé pravého rozsúzenie, že Venus svú způsobú a krású oně dvě očitě přesáhla; a protož přisúdil sem jie jablko. A tu Venus tiem, že to jablko velebností své krásy mým súdem obdržala, jsúci vesela, pošepta mi, že slib od Merkuriáše pravený bez pochyby mám mieti. A když otjidechu ote mne, i hned procítich a vstach. Zda mníš, milý otče! byť bohové sliby své rušili? v jistotěť viem, jest-li že mě do země Řecké pošleš, žeť najkrasší ženu odtud přinesu, vedlé slibu božského. A protož pošli mě, milý otče! do Řeckóv; viemť bez pochyby, žeť ženu najkrasší přinesu, kterážto v jistotě tvój smutek zapudí a tvé srdce obveselí. A tak Paris svú řeč skona.

Tehdy povstav Deifobus, třetí syn krále

Priama, a když by učiněno mlčenie k jeho promluvení, úmysl svój takto propovědě: Najmilejší otče a králi! poněvadž v každém činu, k němuž kto má přistúpiti, a chtěl by na všecky věci, zvláště na budúcie, pamětiti, nikdy by nižádný nepřijímal na sě práce žádné; neb by vždy oráči pilným rozmyšlením převážili, co semen jich ptáci vyzobú, co nevzroste, co rzí, močem, neb suchem, neb krůpami zahyne, nikdy by polí neosievali: a protož, najmilejší otče! budte přihotovány lodie, na niežto by Paris s hodným lidem byl do země Řecké vypraven, neb nesluší radě Pavidově sě protiviti dóvodné. Neb udá-li sě jemu která urozená neb krásná unesti ženu, snadněť sě stane, žeť za ni Exiona, sestra tvá, bude otměnú vydána, pro nižto všeho našeho rodu pohaněna jest ušlechtilosť, a hanbú zprzněna jest.

Pak Elenus, čtvrtý syn krále Priamóv v řadu urození, jakž Deifobus svú řeč skona, povstav z miesta svého, úmysla svého hnutie těmito slovy oznámi: Velikomyslný králi a otče najmilejší! žádosti slepá chtivosť tebe nepochycuj mětěnie; neb vieš, že přiezní bohóv dáno mi jest umění ku poznáuí budúcích věcí, a to's poznal na minulých věcech, že nikdy z úst mých nevycházela řeč o budúciech věcech, kteráž by nebyla v púhé pravdy jistotě shledána. A protož nedopúštěj, byť Paris směl sě do země Řecké dopustiti; neb to věz opatrnosť tvá v jistotě: pojede-lit Paris do Řekóv, a to, což jest řekl, učiní, uzříš, žeť toto přeušlechtilé město bude z kořen vyvráceno od Řekóv, a měštané naši na smrť dáni, i tě, i nás všech, kteříž sme z tvých bedr pošli, zmordují: A protož vzdrž sě od těch věcí, jichžto skonánie žalosť a vývod smrť hořká, dřieve nežli uzříš sám sě v piesčitém dolu zařícena, Hekubu manželku tvú zabitu, a všecky tvé mečem lítým zmordované. Neb ty věci všecky sú v pravdě budúcie za jisté, pojede-lit Paris do země Řecké. A to poněvadž, navráti sě s žalostí na svého miesta seděnie.

A těmi řečmi Elenovými vikláše sě úmysl králóv a v úžasť vstúpi. A protož by mezi všemi pomlčenie, aniž bieše kto mezi nimi, ještoby směl co promluviti. Pak Troilus, mlazší z synóv, vida, ano všickni mlčie, velikú otrápeni jsúce žalostí, tuto řeč propovědě: Ó mužie urození a velikým udatenstvím obdaření! proč sě mútíte pro řeč jednoho kněze nesmělého? však viete, žeť jest zvláštie zvláštnosť kněžská, vystříchati sě válek i bojóv, jimžto sama nesmělosť velí milovati rozkoší, a v samé jiedla a pitie sytosti sě radovati. I kto jest ten múdrý, by věřil, že kto móž přezvěděti budúcie věci bohóv? neslušieť múdrému takým pověstem věřiti, poněvadž pocházejí z lehkosti bláznové. Nechajť sě béře Elenus, jest-li strachem poražen, do chrámóv božských, a dopusť, ať ti, ještobohóm oběti činie, udatně za něho bojují. I co, králi, i vy jiní pro slova jeho sě mútíte marná? kaž lodie připraviti a rytieřóm hotovu býti na cestu vojenskú, poňavadž neslušie nám déle takých škod, bezpravie i hanby trpěti bez spravedlivé pomsty. A to vypověděv, umlče Troilus,

jehožto udatnosť a řčenie pochválichu ti, kteříž při tom stáchu.

A tak přikázaním královým přestavše rady, král s svými jide k stolóm již krytým. A když by po obědě, sedě král na své stolici, v svých úmyslech trvajíc, a aby v skutciech byli vyvedeni, velmi píle. I povola synóv svých Parida a Deifoba k sobě, a zjevně poručí, aby jeli do Uherské vlasti kvapně, a odtud přivedli rytieřstva udatného valné množstvie, s niemž by na lodiech táhli do země Řecké. A ihned král toho dne vypravi je na tu cestu do Uher. A tak Paris a Deifobus, požehnavše krále, otjidesta.

Pak den druhý král Priamus povolav měšťan Trojanských, mluvi k nim a řka: Ó věrní a milí mně měšťané! dostit jest oznámeno vám, kterak velikými škodami nenabytými, bezpravím i hanbú od těch Řekóv jsme trápeni. Aniž jest na tom dosti, že sme to vše od nich trpěli, ale že jsme tady v pověsť a v posměch všem cizím krajóm i lidem dáni. Aniž mé milé sestry Exiony hanebné u nich obývánie dopustí, aby mé žádosti ku pomstě odpočinuly; a poňavadž na ni pamatuji ústavně, ustavičnú jsem žalostí zamúcen. A viete, věrní a milí měšťané! žeť sem opatrného Antenora slal do zemí Řeckých; a ten že nenie uslyšán v podobných mých žádostech, ale vražedlně uhaněn, odvojila mi sě jest, vězte, žalosť. Ale žeť železem mají léčeny býti rány, jimžto masti lékové neprospievají, protož uložil sem Parida syna svého s vojskem převelikým rytieřstva udatného do Řekóv vyslati, ať na vrahy naše mocně připadna, je škodami trápí nelitostivě, zdali by kterú ušlechtilú ženu unesl a ji do města našeho přinesl, za niž bych mohl s přiezní bohóv své milé sestry dobyti zasě. Ale žeť toho nemienim vyvesti bez vašie rady pochválenie, protož sem vám to oznámil; neb bude-li sě vám to zdáti hodné a podobné, tehdyť na tom přestanu úmyslu. Neb kterakž koli ty všecky věci mne sě najviece dotýčí, však sě i vás všech zajisté dotýkají; a což sě všech dotýče, toť má ode všech býti pochváleno.

A když král svú řeč skona, a když všichni mlčiechu, tehdy jeden rytieř, syn někdy Eufebia, velikého mudrce, v němžto, jakož Ovidius praví, duše mudrce Pythagoras řečeného vstúpila, povstav, takto mluvi: Ó přeurozený králi! poňavadž jsem tvé velebnosti dlužen nád jiné býti věren, ty věci, kteréž ku paměti tvé přivesti nechci opustiti, rač milostivě přijieti, jakožto pověděné z úmysla věrného. Nebť vie tvá ušlechtilosť, žeť sem měl otce, Eufebius řečeného, kterýžto viece nežli sto a osmdesát let byl v stáří, a jsa všeliké múdrosti naučen uměním, jměl i plnú známosť budúcích věcí. Tenť mi jest často pravil, a zajisté tvrdil, že pojede-li syn váš Paris do Řecké země, aby od nich lúpežem neb únosným obyčejem přivedl ženu, že toto vaše ušlechtilé město a převeliké, Troje, bude kořenně vyvráceno od Řekóv, a vy všickni budete ukrutně zbiti. Protož, přemúdrý králi! nelekaj sě, ani sě styď upóslechnúti slov mých; neb nenie bezpečno takého mudrce řečí pohrdati, a zvláště v těch věcech, jichžto nechánim

nebude nižádná uražena dóstojnosť tvá, a v jichžto zostání móž býti příčina věčného pádu vašeho. I proč žádáš lákánie přidati k tvému otpočívání, a klid tvój jistý nejistým poručiti příhodám, kteréžto všech nebezpečí plemena v sobě mají? Pročež nechaj svého úmysla, ačť sě zdá a líbí, a dny své šťastně bez trápenie nesnází vyvedše v dlúhé věky. Ať syna váš Paris mezi Řeckých sě nedotýká, anebo as poně jiný do země Řecké buď vyslán.

Těmi slovy Penthea zbúřichu sě velmi všickni, kteříž tu biechu, jeho otce proroctvie hanějíce, a Pentheovy rady zamietajíce: jimžto ó by byli radějšie svolili, byli by budúcích příhod neželili! Ale což osudové usúdie komu, nelze toho ujíti jemu; a protož všichni chválé a pondkají, aby Paris do země Řecké byl vyslán. A když to zvědě Kassandra, dci věšťie králova, jako by sě zbláznila, vzúpě velikými hlasy, a řkúci: Haha, přeušlechtilé město Troja! proč tě tak líti táhnú osudové k tomu, aby v malých letech tvé vysoké věže byly i s domy vyvráceny a zbořeny? Haha, nešťastný králi Priame! čiem si provinil, aby své i svých všech musil smrti oplakati, a věčné mnohých služby a púti? A ty králová Hekubo! kterého's prohřešenie poškvrnú zkálena, že uzříš všecky porody, aniť ukrutnú smrtí hynú? proč nezabráníš Paridovi jeti do Řecké země, kteréžto svú jiezdú bude příčina všech těch pótek zlých budúcích? A tu přestavši úpěti, k otci svému králi bra sě s náramným pláčem, napomínajíc jeho žalostivě, aby svého úmysla počatého nechal, vědúc svým slavným naučením budúcie zlé, kteréž králi, i městu, i všem jeho mělo v jistotě připadnúti. Ale protivní osudové, kteřížto k svému cieli i ty dobrovolně táhaní, kteříž trpěti biedu mají, tak že k svému zlému budú kvapiti, ješto mají zahynúti. Ó králi Priame! by ty rad Hektorovy a Elenovy, Pentheovy rozprávky a Kassandry plačtivého uposlúchal napomenutie, i dnes by tvé slavné všemu světu město Troja stálo v svém štěstí, a tvého rodu kmenové v něm by kralovali. Ale nemilostiví osudové, jichžto uloženie ani prosba, ani oběť móž změniti, tamť lidi i s jich dobrú volí pudie bez rozpači, kdeň sú jim ciel uložíli.

KNIHY SEDMÉ.

O výpravě Parida a Deifoba s valným vojskem do země Řecké na pomstu.

Čas bieše, když dešťová a větrná shvězdénie biechu sluncem přeběžena, a slunce pod znamením nebeským, jemuž Býk dějí, běh svój koňáše, a když ten měsiec Máj rozličným kvietím polí rovnosť bieše ozdobil, a novými zelenými větvemi a květu množstvím ovoce hojnosť slibováše budúcí: tehdy Paris a Deifobus, z krajóv Uherských sě vrátivše, tři tisíce rytieřóv s sebú přivedechu v bojích udatných a silných. A když připravichu dvamezcietma velikých lodí, všie potřebné zásoby naplněných, král Priamus Antenorovi a Eneášovi, o nichžto svrchu psáno jest, a Polydamantovi, synu Antenorovu,

poruči i přikáza, aby s Paridem do Řecké země s jeho vojskem sě vypravili. A když oni věrně k tomu přivolichu, král Priamus povolav všech, kteréžto byl umienil na těch lodiech vyslati, takto k nim promluvi: Nenieť vám potřebie o té při, kteráž jest vám poručena a ot vás přijata, mnoho řečí opakovati, poňavadž vám známa jest úplně; kteréžto hněte ústavně srdce mé teskností, pro nižto uložil sem vás do země Řecké poslati. A jakž koli ta příčina o záhubě otce mého, rytieřóv, měšťan i panoší, a o zboření města našeho měla mě i vás hnúti ku pomstě; ale že ižádnú pomstú nemóž ta škoda býti nahražena, protož tato vina zostává nám najpilnějšie, abych mohl svú zasě mieti sestru, kterážto pod velikú hanbú a tesklivým neštěstím přebývá. K jejímu dobytí všicknu snažnosť máte věrně naložiti, a vžie udatnosti silú přivstati; neb o jejie navrácenie spravedlivú válku začínáme proti tomu, ješto ji netoliko bezpravně, ale i hanebně drží. Vy vietę, že nespravedlivě sú Řekové na nás sáhli, a nám škody i hanby nenabytné učinili. Spravedlivě proti nim vojnú nepřátelskú povstáváme, poňavadž tomu podlé spravedlnosti má býti odpuštieno, ktož trpě bezpravie, žádá sě mstíti. Protož vás napomínám, jakúž koli móžete, přiložte snažnosť čestnú v dobývání mé mílé sestry. Neb nynie jest čas vzácný, aby skrze zámutek našich nepřátel vaše síla i šlechetnosť byla ohlášena, i udatnosť sě okázala, kteréžto bujejí v vás: vědúce to do mne, že zdaříe-li bohové žádosť mú vámi naplniti, vámť sě dary svými takú štědrostí okáži, že budete mieti ústavně z čeho děkovati. A bude-lit vám které pomoci proti Řekóm v této vojně potřebie, takúť vám bez meškánie vyšli, jížto moc vedlé vás tak Řeky utiskne a tolik škod učiní, aby byli připuzeni vaší přítomností ku pláči. A k vypósobení těch věcí Parida, syna mého, budete mieti za vévodu, a Deifoba druhého, s radú Antenora a Eneáše, mužóv múdrých a opatrných, kteřížto s vámi budú vypraveni.

A když přesta král mluviti, tehdy všecka vojska, požehnavše krále, jidechu vesele k lodím; pak Paris a Deifobus, s plácem vzemše od krále otpuštěnie, vstúpichu s svými vojsky v lodie. A tak odvázavše provazy, a zdvihše kotvy, plátna rozestřevše, ve jmě bohóv Jupitera a Neptuna na vysoké moře vzplynú; a tak pohodlným plynúce povětřím, k večeru k ostrovóm Cyklades řečeným, a vlasti jmenem Romania, přistanú, mimo nějž jako neznámí kyprú snažností plynú. A tak plynúce při březiech tiem blíže, potkají sě náhodú s jednú lodí, na niežto bieše král Menelaus, jeden z větších králóv Řeckých, s svú čeledí, kteryžto v ta doby, od vévody Nestora jsa pozván, plavieše sě k městu Pyrra řečenému. A bieše ten Menelaus krále Agamemnona bratr, maje ženu jmenem Elenu, kteráž v ta doby divnú způsoby krású nad jiné všecky vévodieše, jenž bieše sestra těch dvú králí Kastora a Polluce, kteříž to v městě Samastar spolu bydlésta, chovajíce u sebe Ermionu, vnuku svú a dceru Eleny sestry své.

A Trojanští když na tu lodí patřiechu, viděli sú, ana sě jim z potkánie daleko vyhýbá; a protož ani títo oněch, ani oni těchto mohli poznati. A tak Trojanští s libými větry ustavně plynúce, přistanú k ostrovu v kraji Řeckém, Cytera řečenému, jemužto i dnes plavci Cyprus říekají. K tomu ostrovu Trojanští přistanú s svými lodími, a kotvy na dno svrhúce, provazy lodie svieší k břehu, i vystúpí s radostí na zemi. A na tom ostrově bieše chrám krásný, a bohatě nadaný a sbožie plný, na čest té bohyně Venus ustavený. Neb všecky země okolnie vedlé obyčeje pohanského veliká naději v nie pokládáchu, neb od nie jmieváchu odpovědi k svým žádostem. A ty dni slaviechu hod té bohyně najznamenitějšie ženy, a protož biechu sě ze všech okolních vlastí panie i penny v svých najkrasších přípravách sebraly. A když to zvědě Paris, přistroji sě krásně s svú rotú, i bra sě do chrámu, a vedlé obyčeje Trojanského s prostným obličejem a s modlitbami náboženými oběry veliké na zlatě i na stříebře přede vším lidem obětova. A bieše Paris mládenec, divná krású všecky jiné převýšiv; protož všickni lidé jeho sě krásě diviechu, a jeho královské přípravě; a protož všickni sě ptají, kto by byl, a odkad a oč jest přijel muž tak výborný. A když sě tak pilně ptají, bude jim povědieno, že jest Paris, syn krále Priamóv Trojanského, kterýžto přijel s vojskem valným, aby dobyl Exiony, sestry otce svého, z moci Řecké. A tak o tom biechu rozličné rozprávky mezi nimi. Ale žvatorná pověst, kterážto mnoho mocí dobývá, jdúci po krajích okolních, sě ohlásí, že Paris, mládenec převýborné krásy, přijel do chrámu té bohyně Venuš jmenované; až i k té královně Eleně ta novina přijide, kterážto rozličné vóle žádosti v nie zbúří, jakož obecně v ženské mysli činí. Protož před svými zamysli, aby k slavnosti té bohyně vyjela, aby v jejiem chrámě sliby i oběti své vyplnila: majíci toliko žádost, takú lepost mládence královského opatřiti. Co viece? Elena chtiec své žádosti dosti učiniti, svým některým čeledínóm káza přichystati všeliké potřeby na cestu potřebné, aby jela na púť do chrámu té bohyně Venus řečené; neb nedaleko bieše ten ostrov od jejieho království, neb od mezí jeho malým mořem byl rozdělen. Aniž meškánie by v tom: biechu hotovi koni i prívodce poctiví, a ona v královské slavné přípravě vsedúc na svój mimochodník, jede k břehu, a malým přievozem plynúc k tomu ostrovu, jede k chrámu s svú družinú, kdežto ji všichni poctivě přivítají; a ona do chrámu vjide Venuše, a tu oběti své drahé s nábožností obětuje. A když to zvědě Paris, že Elena, krále Menelaa žena, tu přijela do chrámu, o jejiežto převýborné krásě dřieve slýchal, v rotě urozených, hlučně a čestně připravené, a sám největší sě přípravú ozdobiv, vjide do chrámu. Jižto když uzře Paris, počne, milost k milosti přikládaje, páli v jejie lásce; a čiem na Elenu viece a pilněji hledí, tiem viece na nie příčin shledává milovánie; neb každý úd její svú krású novú dáváše k milování omluvu a příčinu. A protož vší pilností

blíž přistúpi Paris k Eleně a své oči upře na ni, ústavně patře a divě sě krásě jejie dřieve nevídané. A jakúž žádost i libost má Paris v zhlédání na lepost její, takúž i větší Elena má chtivost, též stydlivě vzhlédajíc na Parida, divi sě jeho převýborné krásě; a tak sama sobě súdí i svědčí, že na něm jest viece krásy, nežli jest o něm praveno, a že nevídala nikdy mládence krasšieho, na všech údech přeušlechtile zpósobeného a k jejie libosti hodnějšieho. A tak Elena nikam nevzhledne, ani své tváři obrátí k nižádným hrám ani službám, kteréžto sě v chrámě dějiechu, jedno na Parida hledieci. A čiem naň viece patří, tiem sě jie viece líbí, a v jeho milování viece a viece sě zaněcuje. A když tak dlúho na sě třiedú vzhlédáta, až na sě spolkem budeta vzhlédati, a milým vzhlédáním milost v srdci skrytú sobě vespolek oznamovati. A když oba o to myslíta, kterak by jeden druhého mohl dojíti a jemu úmysla svého povahu oznámiti: však Paris okem dřieve jie dá návěštie, žeby s ní rád mluvil, a ona ponúkne okem, aby k nie v čas hry obecné v chrámě přistúpil. Kdežto Paris nemoha svým odolati žádostem, všemu studu sě oprnuv, tu kdež Elena v své královské slávě sedieše, směle přistúpi, a úmysl mysli své jie pošepmo oznámi. A když jiní ryčných her obecně všickni šetřie, kteréžto sě dáchu v chrámě, on jie a ona jemu tajně zjeví s velikým vzdycháním milost vrúcí obapolně k sobě, a coby mělo z toho sě státi, krátce sobě vypovědie. A tu Paris s velikú poctivostí a pokorú vzem od Eleny odpuštěnie, vesele jide z chrámu s svými, a ona ho očima milýma provází.

A přišed k lodím, všech starších v radu povola, k nimžto těmito slovy udatně promluví: Ó mužie najsilnější! známo jest vám, pro kterú příčinu líbilo sě jest králi Priamovi nás do země Řecké vyslati; neb byl jest jeho vešken úmysl, aby Exionu, sestru svú, naší pilností a snažností zasě měl. A zdá-li sě vám, že to nemóž býti, as poně učiniti Řekóm měli bychom škody kterýmž koli móžeme obyčejem. Neb jest nám nelze Exiony dobyti, poněvadž král Telamon má ji, kterýž jest nás zde daleko mocnější; a tenť nám jie nevrátí, ležby těžkým bojem ot nás byl přemožen, neb ji miluje náramně; a my té moci s sebú zde nemáme, bychom to mohli učiniti, aniž jest moc tuto taká v nás, bychom mohli dobyti jednoho města Řeckého, proto žeť jest zde lidu množstvie. Protož zdáť mi sě, abychom chvalným darem nepohrdali, kterýž nám bohové skytú na tomto miestě. Neb v tomto chrámu jsú nynie z větších měšťanóv Řeckých i z žen urozenějších veliké množstvie, a mezi nimi Elena královna a žena krále Menelaa. A v chrámě jestiť složie převeliké na zlatě i na stříebře, na zlatohlaviech, perlách i drahém kamení. Protož když bychom sě na ty lidi udatně otdali a je zjímali, a ty klénoty pobrali, velikú toho čest jmieti budeme i užitek, a naše nepřátely tiem velice zamútíme. Protož zdá-liť sě vám podobné, abychom v noci tajně v oděnie sě připravíce, na chrám udeřili, a muže i ženy zjímali, a což jest v něm drahého, po-

brali, a zvláště Elenu, kterúžto budeme-li moci unesti, plnáť bude naděje, žeť Exiona bude za ni otměněna. Protož viz tuto každý z nás, co máme učiniti, dřieve nežli by nám toho učiněnie snadnosť byla odjata. A tak řeči své Paris konec učini.

Tu mnozí z těch, ješto při něm stáchu, úmysla jeho nepochválichu, a přes to větší diel pochváli. Než po mnohém urázení na tom všickni zostachu, aby když noc přijde, a měsiec své blesky pokryje, v odění a brannú rukú chrám vybili a všecko v něm pobrali, a lidi zjímali. I sta sě v noci, kdyžto noc hvězdy pokáza, a měsiec na západ svój táhnieše, Trojanští oděnie na sě a braň k sobě pobravše, a stráž statečnú na lodiech zostavivše, i hned do chrámu vběhnú, a kteréž tam naleznú, zjímají a vedú na lodie. Ale Paris královnu Elenu i s její rotú neb družinú beze všie otpory pojma, přivede na lodie, a nechav jie s jejími pod věrnú stráží, vráti sě do chrámu, a tu pobra všecky klénoty i drahé věci z něho. A v ta doba sta sě křik veliký od zjímaných, kteřížto žádáchu radějie zbiti býti, nežli zjímáni, kterýž sě po tom kraji hlasitě rozléháše; i zbudí posádku silnú na hradě, kteráž toho chrámu ostřieháše, kteřížto brannú rukú stekše sě na rychlosť, na Trojanské udatně udeřichu, majíce za to, žeby je měli poraziti, a kořisť i lidi zjímané odjieti. I by o to šermice veliká, tak že by s obú stranú mnoho raněných a mnoho zbitých; ale že Trojanských bieše mnohem viece, tištiechu směle na Řeky, a oni nemohúc státi, dáchu sě na běh, a Trojanští je tepúce, hnáchu pod samú horu hradovú; a vrátivše sě s vítězstvím Trojanští, vsedachu na lodie s lidmi zjímanými, i se vší kořistí převelikého bohatstvie. A tak zpósobivše lodie ku plavení, s dobrým povětřím a veselím plynú; pro něžto den sedmý k mezem Trojanským připlovú, a k některému hradu šest mil od Troje vzdáli, jemužto jméno bieše Tenedon, přistanú šťastně; a vmecíce kotvy do moře, a provazy lodie přiviežíce pevně k črpadlu, radujíce sě, vystúpí na břeh, kdežto od lidí všech, jakožto od svých vlastních, s velikým veselím sú přivítáni. Tu Paris na ručesť, jakž z lodie vystúpi, posla ku Priamovi králi jednoho svého, aby jemu pověděl, že Paris se všemi svými k hradu Tenedon šťastně připlul, rozprávěje jemu všecko, co jest tam sě dálo napořád, jako ten, kterýž byl při všech příhodách.

A když tu u hradu Tenedon bieše Paris, tehdy Elena královna mezi jinými smutnými vězni, jakož sě zdáše těm, kteříž při nie stáchu, velikú bieše trápena žalostí, tak že slzami líci močieše i prsy, plačíc muže i bratří svých, dcery i vlasti i známých svých, kterážto častým kvielením teskliva jsúc, ani jiesti ani píti chtieše. A to Paris velmi těžce trpě, přistúpi k nie, pokornými prosbami i řečmi ji lahodnými těšieše, aniž mohl jie utěšiti ižádným obyčejem. Protož jako hněvivě takto k nie promluvi: Co jest to, paní, že ústavnú sě mútíš žalostí, aniž kdy odpočineš? i kto jest ten, ješto by tolik žalostných hlasóv tak dlúho mohl snésti, poňavadž ve dne i v noci kvielíš a pláčeš?

zda mníš, byť tobě to neuškodilo, a tvé osobě nepřineslo velikého neduhu? Již by měla syta býti svých slzí, by tolik byla sě vody napila, jakož si slzí vylila! protož ráčiš-li, svému pláči učiň konec, a přijmi utěšenie k svému posilení; neb v království otce mého ižádný tebú vlásti nebude, ani věžni tvými, jimžto kážeš shověti; neb ty v tvé velebnosti ctěna budeš, jakožto všech největšie, u velikém sboží a dóstojenství, a věžňové tvoji, kteréž ty kážeš, budúť z vazby vypuštieni, a v království otce mého bezpečně budú moci živi býti. K tomu královna, setřevši slzy, odpovědě: Viem já, pane, chtěj já neb nechtěj, musímť činiti tvú vóli; neb ženská moc nemóž odolati mužské, a zvláště jsúc v jeho vazbě. A protož co mně jaté, neb jiným se mnú zjímaným, dobrého kto učiní, tent bude mieti od bohóv odplatu; neb nad zamúceným velí sě slitovati člověčie přirozenie, a bohóm sě líbí milosrdenstvie lidská. Jiežto Paris vece: Najurozenějšie paní! což koli rozkážeš, bez pochybenie bude učiněno: jediné toliko přijmi utěšenie, a buď vesela. A ujem ji za ruku, s malú její otporú z jejieho miesta jie povzdvižc, i vede ji s sebú do stanu svého, s velikú okrasú královskú připraveného, aby tu s ní o všech věcech mohl podobnějie rozmluviti. A když tu jiesta i piesta rozkošně, vece k nie Paris: Zdali mníš, paní přeurozená! poňavadž sú tě bohové a osudové od tvých a od tvé vlasti vzdáliti chtěli, a ke mně a mé vlasti tebe podali, byť ta odměna tobě na čem škodna byla, aby zde většieho sbožie, většie slávy i rozkoší nedosiekla? zdali nemníš, žeť Trojanská vlasť Achajanský kraj plodností daleko přesáhá, majíc hojnosť všelikého dobrého v sobě? zdali mníš, bych dóstojenstvie tvé králové chtěl hanebně zprzniti? Zajisté většie sbožie i čest zde mieti budeš, a u většie kochati sě budeš rozkoši; a nehrdáš-li mnú, jenž jsem tobě v urození i v slávě z lehka roven, mě budeš jmieti za věrného i laskavého manžela: neb já tě sobě za najmilejší manželku chci pojieti, a s tebú věčostati v posvátném manželství. Aniž sě toho lekaj, že malé království, z něhož si vzata, za toto veliké směníš, poněvadž království Trojanskému mnohá Asie království jsú poddána, kterážto tebe ve všie počestnosti služebně budú poslušna. Aniž ztracenie muže tvého máš želeti, poňavadž mne jest i v urození, i v udatenství, i ve sboží, i ve cti, i v milování tebe, i v jiném nižší. Neb to věz zajisté, žeť v milosti tvé veškeu plám, a od toho, ktož tě viece miluje, většieho máš sě nadieti všelikého dobrého. A protož přestaň plakati a nechaj tužby, a žalosť svú proměň u veselé, a v tom uslyš pokornú prosbu mú. A tu ona odpovědě: I ktožť móž pláče nechati u veliké žalosti? chtěla bych, by bohové o mých usúdili příhodách. Ale poňavadž již jinak býti nemóž změněno, ač neráda, tvúť prosbu uslyším, poňavadž protiviti sě tobě ižádné moci nemám. A ihned poče opět plakati a lkáti, jiežto však Paris řečmi lahodnými ukoji; a když přesta plakati, Paris vzem od nie odpuštěnie, a kázav pannám jejím k nie,

i roskáza jie rozkošnú večeři připraviti, a tu jie připravi lože v stanu svém.

A pak zajtra ráno da jie Paris rúcho zlatohlavové, drahým kamením a periami okrášlené, kteréž byl jemu dal král Priamus otec jeho, a kása jie na kóň velmi krásný, zlatým sedlem, pochvami náprsnicemi i uzdú ozdobený vsaditi; a způsobiv panny jejie, i jiné vězně, na koně podlé jich stavu a dóstojenstvie, kása jim napřed jeti s velikým rytieřstva hlukem; a po nich sám Paris v přípravě výborné, a Deifobus s ním, a po nich Antenor, Eneáš a Polydamas s množstvím urozených lidí, rytieřóv i panoší jedechu hodná váhá. A když biechu blíž od města Troje, král Priamus s syny svými u velikém zástupu slavných a slovútných lidí vyjeda proti nim, a své syny i posly vesele přivítav, královně Eleně ochotná tváří da vítáne se všemi svými, a jie sě obětuje ke všie přiezni, dívě sě i s svými krásě jejie. A když vjedechu do města, tu od velného a bez čísla velikého zástupu lidí, mužóv, žen, panen městských s velikým veselím a rozličným plesáním, s hudbami, trúbením, bubnováním i s piščbú sú přivítáni. A tu král sed s koně svého, a ujem za uzdu kóň Eleny, vede ji, jda pěškami, u velikém množství urozených na dvór svój s veliků poctivostí i radostí. Co viece? by po všem městě i v dvoře králově nevýmluvné veselé a neslýchané hodováníe nastrojeno, při tak milých a vzáených hostech celá noc téměř ztrávivše u veselí.

A na zajtřie ráno všickni sě s králem připravivše, slavně královnu Elenu do chrámu bohyně, řečené Pallas, s velikým veselím provodichu, a tu Parida s ní slavně otdachu podlé obyčeje slavného pohanského. Kdežto král s svými syny, i se všim dvorem svým, i se všemi měšťany Trojanskými slavné hody i veselé nastrojichu, a tak kvasiece desět dní pořád ztrávichu. A když Kassandra, dci věštčie krále Priama, zvědě, že Paris bratr její královnu Elenu sobě za manželku pojal, žalostivými vzdpě hlasy, a tážebná bovyčenie počě vydávati silně, a takto říkáci: Haha, proč neštastní měšťané Trojanští! veliká veselé strojíte pro svatbu Parida a Eleny? pro nějžto na vás na všecky z Trojanského královstvie tak mnoho budúcicho zlého má přijíti, a skrze nějžto smrti vašie i vašich plakati budete synóv, kteréžto uzříte zmordovány před vámi, a svých mužóv ukrutně zbitých mrchy ženy ovdovělé opatříte! Haha, biedné matery! jakú žalostí srdcí vašich schrány budete pilovati, když uzříte, ano z plodóv vašich střeva vymietají! Ó biedná Hekubo! odkad tolik budeš moci vyvesti slzí na záhubu všech tvých synóv, kteréžto sěkati budú a řezati mečové nemilostivých? Haha, lidé slepí a své ukrutné smrti nevědomí! proč násilnú rukú neodejmete od nespravedlivého muže ženy cizie Eleny, a jie nepospiešíte navrátiti muži jejiemu, dřieve nežli tvrdý meč nepřispieší, a meč ostrý u vašie sě krvi nezahřeje? zda mníte, byť lúpež Paridóv bez těžké pokuty a hořké pomsty mohl minúti, z něhožto má vám všem konečně přijíti? Haha, nešťastná Eleno, líťá lvice! co nám naro-

díš žalostí! Ó biední měšťané! vypuďte nemilostivú mrchu z domóv vašich, a dokudž dopuštieno jest, smrti za život utecte. A když ty řeči, i hroznějšie, s velikú horlivostí Kassandra křičieše, a k napomínání krále Priama, otce svého, nikoli přestati nechtieše, král ji káza jieti a v okovách do sklepu vsaditi, kdežto Kassandra mnoho časóv bieše u vězení. A by byli Trojanští jejieho naříekánie šetřili rozumně, a jie uposlechli, byli by své záhuby nikdy nepykali věčné, jiežto nynie mnozí uši své češie; neb pro svú slovútnost nemóž býti uvedena v zapomenutie.

KNIHY OSMÉ.

O radě Řeckých králóv a knieżat, kterak by sě pomstili nad Trojanskými únosu Eleny královny, lúpeže chrámu a mordu lidí.

A když sě ty věci staly, totiž únos Eleny a mord lidí i zjímánie, i o lúpeži v chrámě té bohyně Venus řečené, jakož svrchu praveno jest, pověst hlasitá, mnohým rozpravením ohlášená, k Menelaovi králi přijide, jenž v ta doby bieše v městě Pyrra řečeném s vévody Nestora tovařišstvím, tak že jemu by povědieno o oblúpení chrámu na ostrově jeho panstvie, řečeném Cytare, a o mordu i zjímání lidu tudiež, a zvláště o únosu ženy jeho Eleny, kteréžto viece nežli sě milováše, i s její čeledí: tak sobě velice zateště, že nemožieše právě mluviti. Než po dlúhé chvíli sám k sobě sě navrátiv, v náramné srdce svého žalosti je sě plakati únosu své najmilejšie ženy, mordu i zjímánie svých lidi i všie čeledi, želeje zvláště, že s milú ženú jeho má sě jiný obierati v kochání; a tak svému pláči, žalosti i naříekání ciele nemá. A když to bude zvěstováno Nestorovi, jide k němu, jakožto k svému milému a velmi zamúcenému přieteli; a vida náruživú žalost jeho, zaplaka, a poče lahodnými řečmi těšiti Menelaa. Ale že nechtě žádného přijieti utěšenie, tehdy Nestor ve množství rytieřstva svého a s žalostí jej do královstvie jeho doprovodi.

A on jsa v svém království, posla hned po krále Agamemnona, bratra svého, prosě, aby k němu přijel bez meškánie; a též vzkáza králóm Kastorovi a Polluci. Kteřížto uslyšavše posly jeho, ihned ti tři králi k němu spěšně přijedechu. A král Agamemnon vida Menelaa, bratra svého, v také žalosti, těše jej, takto vece: Proč, milý bratře! takú jsi žalostí poražen, aniž máš odpočinutie? a jakž koli máš příčinu žalosti spravedlivú, a však neslušie na muže opatrného úmysla svého pohnutie zjevným ohlásiti znamením. Protož učiň sě veselým, ač i žalost máš; učiň sě, jako by toho netbal, o němž největší péči máš. Neb ne tesklivým pečováním, ani sízí vylévánim čest bývá dobývána, neb pomsta učiněna: mečem má býti pomsta učiněna, opustiec žaloby žalostivé; a na tomť má býti poznána múdrého muže šlechetnost, když to otporami jsúci zkúšena protivnými, umie snésti v tichosti protivenstvie, a pod břemenem zlých věcí nepaďne. Smělý přijmi sobě úmysl pomsty; a protož zbuď své udatnosti mysl ku pomstě, ať by bez-

pravie tobě i nám učiněné neminulo bez pomsty ukrutné, kterážto ne slzami, ale silú naší má býti vyvedena. Vieš dobře, žeť máme hojnú moc, a také k té pomstě že máme mnohé dobré tovařiše, neb v té při všech zemí Řeckých povstane řieše; a kteříž od nás budú napomenuti králi i kniežata, viem, žeť nám pomoci neodpovědie. A tak v přielišné moci lidí, a ve množství lodí k Troji jednomyslně vojensky přitrhneme. A udá-liť sě nám stany naše na jich březiech rozbiti, tvrdoť bude, a brž nelze Trojanským nás z břehóv sehnati dřieve, nežliť jich větší budú zbiti, a lid jich věčné službě podroben. Neboť mocí naší Troja bude z kořen vyvrácena, a ten Paris, toliko zlých věcí pachatel, udá-liť sě nám jej chytiti, jako zlý lotr na šibenici jsa zavěšen, přehořkúť pokutu zaplatí. Protož slušieť přestati všie žalosti i tesknosti, a ke všem králóm Řeckým, vévodám, hrabiem, pánóm i urozeným naše listy rozeslati, ať nám v té při hanby tak veliké našie na pomstu pomoc svú dadie.

A když Agamemnon řeč svú skona, král Menelaus k nie svoli, a ihned po všech králiech i kniežatech Řeckých listy rozeslachu. První přijidechu urození a udatní Achilles a Patroklus, a ten náramně přesilný Diomedes. Ti uslyševše té pře povahu, všickni slíbie býti na pomoc se vší svú mocí; a též všickni králi, kniežata i hrabie, sjevše sě, jednostajnú myšlí svolichu sě i slíbichu se vší silú věrně a statečně spomáhati. A aby to na ručesť k miestu bylo přivedeno, uradichu sě, aby jednoho z sebe vydali za vévodu a za zprávci všech vojsk, jehož by všickni poslušni byli, a pod jehožto opatrnú zprávú vešken lid byl hodně zpravován. A tak z svolenie všech, kteříž tu biechu, Agamemnona krále, muže udatenstvie mnohého a zdravé rady rozumnosti výborného, za zprávci a za vévodu svého přijechu, a slíbichu jemu poslušenstvie.

A davše jemu plnosť moci, řečená dva bratry, Kastor a Pollux králi, mniece, by ještě Trojanští do Troje s těmi vězni a s tú kořistí sě nevrátili, ale žeby ještě na moři obývali, s několiko lodími rytieřským lidem naplněnými pustie sě po nich na moře, zdali by, je postihnúce, jim vězně a lúpež odjali. A druzí pravie, že ta dva bratry nedočakavše obeslánie, zvěděvše, že jich sestra Elena jest jata se mnohými, i hned sě s velikým vojskem na lodiech po nich po moři pustili. Než což koli jest o tom obeslání neb neobeslání, totoť jest jisto, že když sú sě po Trojanských na moře otdali, a za dva dni pluli, na ručesť nebe sě oblaky zaclonilo a tmy se všech stran husté uvedlo, z nichžto hrozná blýskánie a hromobitie vycházejíce, srdce všech děsiechu náramně, a zahustivše sě oblakové, z sebe převalné přievaly štědře vyléváchu. A když sě rozmnožichu velicí větrové, nadýmáše sě moře a u vlnné hory vody vyzdvíháše, z nichžto ustavným vespolek porážením pěny vycházejí zbělelé, z moře zeleného vrúce. A tiem silným povětřím zlámachu sě stromové, roztrhovachu sě plátna i provazové, a všecky věci hynú, vesla i pravidla od-

padají, lodie sě rozlúčichu a od sebe sěm i tam plúchu. A sama ta lodie, na nież ta dva krále biesta, mocí búře všech zpravidl i pomocí jsúc oblúpena, i sěm i tam sě zmieta, a roztrhnúc sě, i s nimi potone, i se všemi, kteřížto s nimi biechu. A též i jiné jich lodie, na miesta nebezpečná jsúce připuzeny protivným povětřím, ztonuly se vším vojskem.

A že lidu pohanskému těch tak slovútných králóv smrť nebyla mnohým známa, mnozí za to jmějiechu, že sta pro svú ctnosť do nebes za živa od bohóv vzata, a že z nich ustaveno jest znamenie nebeské, ješto slove Blíženców; nebo když slunce běh svój plní, dvakrát déle pod nimi nežli pod jiným nebeským znamením obývá, jakož hvězdáři pravie.

DESÁTÉ KNIHY.

Kterak Řekové poslali posly slavné s velikými obětmi k bohu Apollo nazvanému, aby byl otázán, kterak sě jim má ta vojna zdařiti.

I stalo sě jest, když králi, vévody a knieżata Řecká sjeli sú sě k městu Athény řečenému, jakož svrchu popsáno jest, svolav král Agamemnon krále, vévody a knieżata i starší na jednu roveň před městem, a když sě posadichu vedlé řádu svého, pokynuv rukú, aby mlčeli, vece Agamemnon k nim: Ó mužie urození! kteřížto v ctností vašich mocnostech sjeli ste sě, očitě spolu vidíte, jak veliká jest mocí vašich mohútnosť, jak veliká jest mužóv udatných i také bojovných u vašich rukú síla a hlučnosť. I kto jest kdy vídal, anebo slýchal v časiech pominulých aneb nynějších tolik králóv, tolik vévod, tolik knieżat i hrabí vespolek a v jedné vóle svornosť sebraných? tolik mládencóv udatenstvím slovútných, sjednaných v jednu vóli, aby brannú rukú všickni vespolek a zmužile proti nepřátelóm byli hotovi v tak velikém množství? V jistotěť zjevným bláznovstvím veden jest a duchem pravé slepoty, ktož smie proti vám směle sě pozdvihnúti, a moci vašie k boji vzdrážditi. Zajistéť pravím vám všem, kteříž tuto v tomto vojště jste shromážděni: sto mocnějších tuto znám, jichžto jeden stačil by k vypósobení toho šťastně i k dokonání, jehož my všickni žádáme. Ižádnému z vás nenapadaj v pochybovánie, jakým jsme nynie potkáni pohaněním, a kterak velikými škodami, nám a našim učiněnými, zbúřeni jsme proti Trojanským nepřátelskú rukú povstati a krutě s nimi podstúpiti boje. A abychom horlivými úmysly na pomstu hodnú takových hanebných bezpraví jednomyslně povstali, k tomuť nás rozumná potřeba ponúká, a spravedlivá žalosť popúzie: najprvé, abychom hanebným utrhačóm cti našie ústa zatvořili a naše uhaněnie shladili, tak aby Trojanští potom takových hanebných skutkóv tak bez umu a tak snadně sě nedopúštěli, a za to, což sú již neřádnú směloství učinili, spravedlivé nad sebú pomsty počili, a potom ke škodnějším sáhati nesměli. Nebť sú starší naši nenavykli svého pohaněnie mlčedlivostí nesmělú pominúti: aniž my, zamžiece oči, máme své hanby

přezřieti, z nieżto i našim budúcím mohlo by býti porokováno v časiech budúcích, a zvláště že toliko jest nás v jednu vóli sebraných, a v tak veliké sme moci ustaveni. I kto jest nynie, jenž by naše úplně vyměřil mohútnosti? tenť by porozuměl, že by žádný proti síle našie nesměl sě vzchopiti: kromě tohoto lidu přieliš blázniveho Trojanského, kteříżto slepú a neopatrnú radú úmysly bezumými proti nám sú povstali. Však to vie diel světa převeliký, aniž to móž býti utajeno kterým obyčejem, kterak někteří z našich na krále Laumedonta, otce tohoto krále Priama Trojanského, sě obořivše, zabili sú ho ukrutně, a téměř všecky jeho, i město jeho z kořen vyvrátili. Zdaliť nenie jich i podnes přemnoho v našich krajích, od našich v ta doby zjímaných a k nám přivedených, a porobených v službu věčnú? Zajisté nenie nesnadno, aby to tisíce mocnějších učinilo, což sú čtyřie méně mocní zmužile spáchali. Jáť za to mám v jistotě, žeť oni vědie naše na jich konečnú záhubu strojenie; a protož sobě mnoho dobývají z jiných krajin pomocí, aby sě nám mocně opřeli a sebe proti nám zmužile bránili. Protož nynie sě mi zdá vzácno i úžitečno, ačť vám to jest vděčno, abychom dřieve, nežli od tohoto břehu k nim sě hneme, posly naše věrné do ostrova Delfos řečeného k bohu Apollo jmenovanému s obětmi zvláště hodnými vyslali, abychom od toho boha i jiných bohóv našich jisté přijali odpovědi, coby nám potom slušalo činiti, což sme v našie při umienili počieti; neb bohové naši budúcie věci jasně vidie, kteréž jsú skryty před očima rozumu lidského.

A když král Agamemnon řeč skona, všickni králi, vévody i kniežata řeči jeho i rady pochválé, a aby sě to stalo, což on uložil, jednostajně uložichu. A protož k tomu poselství jednú myslí všickni Achilleše vyvolichu a Patrokla, aby oni tu práci podstúpili pro obecné dobré, kteréžto sě všech dotýče, a do ostrova Delfos pluli, a odpovědi na to od Apollina boha požádali a obdržali. A tak Achilles a Patroklus, vsědše na lodí, majíce povolné povětřie, s přiezní bohóv rychle k ostrovu umieněnému připluchu, a bieše ten ostrov mořem všady otočen.

O kterémžto ostrovu domnievají sě druzí, že jest ostrov řečený Delos, ale písařskú neopatrností a vadú to slovo v Delfos jest obráceno; a jestiť mezi těmi ostrovy, jimžto Cyklades říkají, v moři Elespontském usazený téměř první. A na tom ostrově, jakož praví Isiodorus, Latona porodila jest Apollina a Dianu; a protož na tom ostrovu jestiť ustaven chrám převelmi krásný, veliký a slavný, ve jmě boha Apollo řečeného. A řečen jest Delos proto, že když pominula potopa za Deukaliona v světě, dřieve všech krajin zemských najprvé paprsky slunečnými osvieceu jest a měsiečnými; neb Delos slove ukázanie, neb řecky δῆλον vzní „zjevně“. A že s toho ostrova najprvé opatřeny sú slunce a měsiec, a protož řekli sú pohané, že ten ostrov jest vlasť slunce a měsiece, a proto že sú bohové v něm známi všemu světu, protože všem svietie; neb Apollo

slove slunce, a Diana měsiec. A ten ostrov slul jest také Ortygia, protože na něm najprvé zarodili sú sě řeřábkové, kteréžto Řekové ὀρτύγια nazývají. Toho Apollina pohané pravili sú, by byl bóh, a říkúce, že jest on slunce, jemuž i Titan dějí, jako takto: „proti jednomu zbúření", kterýžto proti Jupiterovi bohu nic neučinil. Téhož nazvali sú Febum, totiž *ephebum*, jenž sě vykládá „mládenec", proto že slunce na všaký den sě omlazuje, když vycházie z záhořie. A téhož nazvali sú Pythium od Pythona přehrozného hada, od něho zabitého; a odtad některé ženy slovú *pythonissae*, umějíce o budúcích věcech praviti, jakož i ten Apollo těm, kteříž ho tázáchu, prorokováše. A o té pythonisse psáno jest v starém zákoně, kterážto ku prosbě Saulově vzkřiesila Samuele proroka, aby jemu budúcie věci prorokoval, totiž o smrti jeho. A tak v tom chrámě bieše převeliký obraz, vešken z zlata, toho boha řečeného Apollo, kterýžto ačkoli byl němý a hluchý, však podlé bludóv pohanských jemu sě klaněli, když sú sě opustili klaněti věčnému a pravému Bohu, kterýžto v múdrosti, totiž v svém věčně urozeném Synu a sobě ovšem rovném, stvořil jest všecky vídané i nevídané věci; i přidrželi sú sě k modlám němým, nazývajíce je bohy, ješto jsú stvořenie němé, aneb lidé hřiešní a smrtedlní v tomto světě byli sú, a jichžto moc ižádná nenie. Aniž sú odpovědi šly od těch obrazóv samých: ale ďáblové zchytralí, aby lidi svodili od jich spasenie, vidúce jich velikú příchylnosť k obrazóm, vstupujíc v obrazy, i dáváchu jim odpovědi, aby v těch bludiech věčně zostali.

A protož Achilles a Patroklus, připluvše k tomu ostrovu, s radú kněží, kteříž tudie té modle posluhováchu a toho boha zveličováchu, vešli sú do toho chrámu s velikú pokorú a s náboženstvím, a učiniwše oběti přeštědré tomu bohu řečenému Apollo skrze ruce kněžské. Kdežto když by prošen Apollo, aby jim odpověděl k otázkám jich, kterak by sě jim mělo u Troje zvésti? odpovědě nízkým a mlklým hlasem, a řka: Achilles, Achilles! vrať sě k Řekóm tvým, a pověz jim zajisté, žeť k Troji šťastně a zdravě připlynú, a tu mnoho bojóv mieti budú, a desáté léto svítězie, Troji z kořen vyboříe, jejieho krále i manželku jeho i syny jeho ztepú, a všecky zlúpie i zahubie, kromě těch, kteréžto vóle Řekóv zachová. A to Achilles uslyšav, velmi sě uradova i s Patroklem. A když ještě v chrámě bieše Achilles, sta sě divná příhoda. Neb jeden z Trojanských, biskup Kalchas řečený, syn Nestoróv, v umění mnohém dospělý, kterýžto přikázaním krále Priamovým vyslán, vjide do chrámu, chtě od boha toho odpověď obdrženi, coby sě mělo od Řekóv státi Trojanským. A když po obětech velmi sě tomu bohu za to modléše, odpovědě Apollo: Kalchas, Kalchas! viz, aby sě k svým nenavracoval, ale ihned do Řecké lodie, kteráž jest nynie u tohoto ostrova, s Achillem bezpečně vstup, s nímžto i do vojska Řeckého rychle vejdi, a nikdy od nich neodcházej: neb budúcie jest, že Řekové svítězie proti Trojanským s volí bohóv; neb ty Řekóm

budeš velmi potřeben tvými radami i naučením, dokudž oni toho vítězstvie nedosáhnú.

A Kalchas tieže i vzvědě, že Achilles jest v chrámě, rychle k němu pospieši, a sšedše sě, i spřiezniста sě spolu, zjevivše sobě o řečených věcech pravdu mezi sebú. A protož Achilles toho Kalchanta biskupa k sobě přivinuv, mnohým pohodlím ucti jej vesele; a tak vsedše na lodí, připluchu šťastně a vesele k Athenám; a vystúpivše z lodie, Achilles toho Kalchanta biskupa před Agamemnona krále a před jiné krále Řecké přivede. A když Achilles odpověď bohóv o budúciem vítězství jich proti Trojanským vypravi, a kterak tudiež Kalchas, krále Priamóv posel, protivnú odpověď obdržal, a že jemu bóh Apollo rozkázal, aby sě k Trojanským nevracoval, ale aby s Řeky, dokudž by bojovná búře trvala, přebýval, všickni Řekové sú obveseleni, a s velikú radostí tři dni slaviechu bohu Apollinovi, a řečeného Kalchanta přijmú za svého věrného v púhé lásce, slibujíce ve všech věcech činiti jemu zadosti.

KNIHY JEDENÁCTÉ.

O radě Kalchanta, tajného zrádce Trojanských, Řekóm vydané, o pohnutí a plynutí vojska Řeckého.

Řekové přijemše vděčně odpovědi od bohóv, a oslavivše dni bohóm, váháchu sě odtad hnúti, majíce z města veliká pohodlé. Tehdy Kalchas, biskup Trojanský, druhý den po hodech s Achillem a s Patroklem jíde ráno do stanu krále Agamemnona, kdežto sě biechu sešli mnozí králi Řečtí, vévody i kniežata, kteříž před králem Agamemnonem vedlé řádu svého sediechu. A když jim Achilles, Patroklus i Kalchas odpověď boha Apollina opáčichu, káza jim král Agamemnon sěsti. Kdežto Kalchas ihned uprosiv mlčenie, ke všem takto promluvi: Ó najurozenější králi, vévody i kniežata, kteříž ste sě túto sešli! však jest byl úmysl váš přední, proti Trojanským, zjevným vašim nepřátelóm, vojensky povstati, kteříž velikým svým prohřiešením, proti vám dopuštěným, vašich sil moc sú zbúřili: proč pak počátkóm statečným dleniem přikládáte zmařenie, poňavadž vždy škodilo jest prodlévati hotovým? zdali nevěříte, neb nemníte, by král Priamus mezi vámi neměl tajně svých zpytačóv, kteříž to po svých mládcích jemu vzkazují o vašem váhání ústavně? neb vám nic tak nebezpečného nenie, jako když jemu dáte svobodné prodlenie, aby sobě zásoby i pomoci dobyl, a pomocníky své shromáždil. A již jest drahně časóv k tomu hodných pominulo, v nichžto měli ste mocnú rukú v jeho královstvie upadnúti; však tohoto léta několiko minulo jest měsiecóv, v nichžto ku plynutí po moři jměli ste časy vzácné: ano sě ukrotila moře všecka, a k plavení po sobě všecky plavce mile zovú; kdyžto sladkým šumáním větrové polední dýmajíce, po mořských rovnostech těm, kteříž plúti žádají, ponúkajíc velé sě plaviti. Pročež pak v letniem horce mysl vaše nehorlí plúti po mořicch, abyšte líbým plavením snadně a skoro přitáhli k břehóm vašich nepřátel

přelítých, aby jich uši pověst o vašic valné moci uděsila? a netoliko o vašie valné a převeliké moci, ale i o vašie snažnosti neváhavé: ale ne tak, aby vašeho dlenie leností oni sě veselili, proti vám sě zsilili zásobami i lidmi, a vám sě prodlévaly i s škodú vaší vaše žádosti. Zdali mníte, byt slibové bohóv věrných na vás sě změnili, když byšte, jich jsúce vděčni, rychle ruce k dielu přiložili? Ale strach jest, byšte svým váháním jako nevděční přiczni bohové nepotratili, aby slibóv svých libých v protivné vám neobrátili: neb jim velice nelibo jest nevděčenstvie. Protož zrušte váhánie svá, odvěžte lodie od břehóv, a vyzdvihnúce jich plátna na výsost, rychle proti nepřátelóm vašim cestu svú s přiezní bohóv počněte statečně, abyšte slibóv bohových v skoře a šťastně dosiehli.

A tak Kalchas, tajný zrádce Trojanský, řeč svú skona; a oni srozuměvše řeči jeho, pochválichu jie. A tu hned Agamemnon trubači ohlási, aby všickni zhóru byli a na lodie své vstúpili. A tak od Athen města odtrhnú, a na vysoké moře vzplynú v povolném povětří. A když ještě nebiechu od Athen patnácti honóv vzdáli odplynuli, na ručesť jasné povětrie v temné mrákoty nočnie sě proměni, a tiché povětrie v hlučný vietr sě obráti, z něhož by blýskánie i hromobitie přehrozné a búře po všem moři, tak že vlny jakožto veliké hory sěm i tam počechu sě válcti a zmietati náramně lodími, dšťové lijaví ústavně jíti; pro něžto na všecky strach veliký připade, když sě vidie v nebezpečenství smrti ovšem posazené. Ale ten Kalchas, chytřec veliký, mezi většími a staršími zprávcemi lidu Řeckého pověděl, a řka: Viem, proč sě jest vztrhlo takové povětrie; neb Diana bohyně, ta sě jest z toho rozhněvala, že tací králi, tak slavní, mocní, múdří jsúce i bohatí, u Athenského města hlavnieho stavivše sě, neučiníli jie hodné oběti na svém odtrhnutí. I poradi králi Agamemnonovi, aby se všemi lodími k ostrovu řečenému kázal přistati, a tu v chrámě, v němž sě Dianě klanějí, aby Agamemnon sám svú rukú za veškeu lid vojenský jie vzácnú oběť obětoval; nebo když ona bude ukrocena, všeckuť búři staví, a čas libý ku plavení našemu způsobí. A bez meškánie káza král Agamemnon k ostrovu řečenému všem připlúti, a sstúpiv na ručesť s lodie, jide do chrámu Diany, a nábožným srdcem jie drahú oběť učini. A hned ta přehrozná búře minu a jasné nasta všudy povětrie, a tak potichnú mořské vody, a lodiem chutné cesty způsobie.

A tak hvězdáři dospělí i dnes pravie, že Diana, totiž měsiec, jest panie vod i cest, tak že působí šťastné púti putujícím, když vedlé běhu přirozeného čas jeho nastane panovánie, a zvláště když jest v domu desátém neb dvanáctém obývánie svého. Než má-li kto stvoření némému věřiti, svěř sě stvořiteli radějie, kterýž i moc, jiežto hvězdám i všemu stvoření pójčil, móž odjieti i proměniti, jakož ráčí.

A tu Agamemnon káže trúbiti, aby všickni hotovi byli. A když sě plaviechu v dobrém povětří beze všie překazy dnem i nocí, připlynú k břehóm vlasti Trojan-

ských, a do přistavadl pod jedniem hradem, Sarkonaba řečeným, všickni přistanú. A že tu bieše silná posádka Trojanských k stráži těch přistavadl, udatně a rukú brannú na Řeky z toho hradu stekú, mnějíc, ale bláznivě, by jim mohli brániti na zemi vystúpenie; a tak sě neradně na Řeky obořie. Ale Řekové mocí převelikú počechu na ně tisknúti, kteréžto oni snésti nemohúce, na běh sě oddadie; a Řekové je sekúce i tepúce až blíž k hradu stíhají, a dostihnúce, ztepú; a na hrad vejdúce, kteréžto bieše otevřien, aby svoji do něho mohli před Řeky uteci, ač by bylo potřebie, a všeděe do hradu, věže, domy i zdi vysoké položie a zbořie; a což tu sobě úžitečného naleznú, všecko poberú, a s velikým vítězstvím k svým sě lodiem navrátie. A vstúpivše na lodie, ku přistavadlu Trojanskému upřiemo plynú a k němu přistanú, složiece plátna a kotvy do moře umecíce.

A nad tiemto přistavadlem bieše hrad velmi tvrdý, posádkú valný a bohatstvím velmi hojný, a jeho položenie miesto bieše rozkošné a vše útěchy plné; a ten hrad bieše od Troje jedno šest mil vzdáli, Tenedon nazvaný. A tak ti s hradu, rytieři i panoše udatní, hrad osadiece a sě připraviece v oděnie, v silné rotě na Řeky sběhnú, a s nimi v boj zmužile sě svičí, tak že raněných i zbitých drahně bude s obú stranú. Než potom pak Trójanští, nemohúce Řecké sile převeliké odolati, na běh sě oddadie; a kteříž do Troje utekú, ti sě zachovají, ale jiní všickni zbiti sú od Řekóv, neb biechu od hradu zastiženi. Pak Řekové k hradu sě oddadúc, jeho statečně dobývají, jimž sě hrdinsky s hradu bránie, tepúce je brzo kamením, brzo střelbú, a brzo kopími bodúc. Ale Řekové nastrojivše rozličná diela, a se všech stran řebříky přistavivše, k nim udatně lezú na zdi; a Trojanští strkajíce je s řebříkóv, mnohým hlavy zlámají, a mnohé zmordují. Pak Trojanští ústavným bráněním ustavše, počnú sě slabě a ženský brániti; a to vidúce Řekové, a se všech stran sě srotíce, pravú mocí hrad zlezú a zteků, a kteréž koli tu shledají, aneb mečem zahubie, aneb s hradu svrhú, ižádnému stavu ani věku neodpustie. A když všecky zbichu, tehdy Řekové všecky skrýše toho hradu přehledachu, a což v nich úžitečného sú nalezli, to vše pobrachu, a na lodie své vnesše, vrátichu sě na hrad, a jej vypálivše zbořichu.

KNIHY DEVATIMEZCIETMÉ.

O rokování mezi Řeky a Trojanskými, na kterémžto rokování jednána jest zrada a úklad toho slavného města.

Trojanští zavřevše již brány, u veliké tesknosti a žalosti přebývají, poněvadž již ižádné pomoci ovšem odnikudž nečekají; a protož již nic na práci jiného nemají, než aby města ostřiehali. A protož věrné a ctné stráže zjednachu k tomu, vědúce, že mají okolo města zdi převysoké a přetlusté, že jich ižádný nemohl by dobyti malú obranú osazených, a žeby na věky věkóm mohli v něm bezpečně přebývati, kdyby v něm tolikú zásobu s žízní měli.

A protož již jiné ponechavše žalosti, jedno smrti té věrné a přeudatné královny Pentesilie velice želejí, kterážto tak z daleké vlasti byla jim na pomoc přijela, a tak zmužile s dievkami svými udatnými za ně bojovala, až na tom i zahubena s velikú rotú dievek statečných. A nad to želé král Priamus se vším dvorem svým, želejí i všichni měšťané Trojanští, že jejieho těla nemohú mieti, aby slavným pohřebem těla jejieho její vieru i sílu zpomínali.

Ale Řekové před každú branú městskú stráži silnú z lidu udatného osadie a způsobie, aby ižádný z města vyjíti, ani do města mohl vjíti. A tělo Pentesilie někteří sú chtěli psóm k snědku vyvrci, ale Pyrrus nedal, než aby jako urozená hodně byla pochována. Než Diomedes řekl: To tělo nenie hodno pochovánie, neb jest mnoho sešlo Řekóv od jejích rukú! A pak na tom zostáno jest konečně ode všech starších Řeckých, aby jejie tělo nebylo v zemi pochováno, ale do jednoho jezera aby bylo uvrženo, kteréžto bieše od města nedaleko.

A když král Priamus i se všemi svými biechu v tom zavření velice tesklivi, tehdy Anchises s synem svým Eneášem, a k tomu Antenor s synem svým Polydamem v radu vstúpichu, kterak by mohli životy své zachovati, aby od Řekóv nebyli zahubeni; a jest-li že nemohli by toho jinak zjednati, žeby chtěli město Řekóm zraditi. A protož zostachu na tom mezi sebú, aby krále Priama na to navedli, aby on žádal od Řekóv pokoje, a že chce Elenu králi Menelaovi vrátiti, a za škody, kteréž sú učiněny od Parida na ostrově Cytarea řečeném, dosti učiniti. Ó jak šťastně, králi Priame! by sě tobě bylo stalo, by byl od Řekóv chtěl přijieti smlúvy, kteréž sú na počátku svého vtrženie do tvé země žádali! neb kterakž si koli velikého hrdinstvie syny ztratil, i bez čísla jiných, a tolik škod přijal: však by byl tú smluvú život svój i svých, i statky i město zachoval! Než v přísloví jest: když mohl, nechtěl, a když chtěl, nemohl učiniti; a že smlúvy mladé jsú dobré, totiž když sě ihned na počátku svády dějí, ale ne ty, kteréžto po velikých škodách sě dějí a osnují. A kto by, jsa rozumu zdravého, mohl tomu věřiti, by již Řekové tu smlúvu chtěli přijieti, již nad králem Priamem v poli svítěživše, a tolik urozených ztativše, a škody vzemše nenabyté? A protož móž tomu každý srozuměti, že ta rada z úkladu a ze lsti těch rádcí pocházela: než toliko proto sú to zamyslili, aby měli přístup k Řekóm k rozmluvám, aby jim město zradili a své osoby i statky zachovali. Ó nevěrní a nešťastní zrádce! kam ste vieru i čest svú poděli, že chtiec sě zachovati, takého krále s takú čeledí, takú obec přemnohú i také město převeliké hanebně ste zradili? bylo vám bez čísla lépe se ctí a věrú, takému králi i také obci zachovanú, zemřieti, nežli cti a viery jsúc obnaženi, živu, by to mohlo býti, věčně zostati!

A tak zlosynové zrádní, chtiec úmysl svój šeradný k miestu přivesti, ku Priamovi králi přišedše, o to mluviechu. A při tom bieše Amfimachus, z jeho synóv při-

rozených najmilejší, a mnoho sic rytieřóv, panoší i měšťanóv. A král přeslyšav, že Antenor a Eneáš, jimžto nad jiné věřieše, jemu to radie, aby bylo rokováno o pokoj s Řeky, ihned sě domně v mysli své, že z nevěrné lásky ta by rada vycházela. Ale když o to rozjímánie by mnoho, odpovědě jim král Priamus odporně; taje však úmysla svého, vece jim, že sě chce o to potázati. Jemuž oni vecechu: Slyš také naši radu, a nebude-liť sě líbiti, budeš moci jiných radu přijieti. Jimžto odpovědě král: Radyť vašie nezamietám, než rád ji slyším i jie věřiti chci, jest-liť dobrá; pakliť by nebyla úžitečná, nemá sě vám to nelíbiti, když bych sě chytil lepšie. Tehdy vstav Antenor, vece: Nemóžť vaše opatrnosť nevěděti, kterak velikým nebezpečenstvím vy i vaši všichni jste obstúpeni; neb sú vaši vrahové již mocně oblehli brány městské. A tu jest viece nežli patdesáte králóv s mocí svú, a ti všickni nic jiného nežádají tak velmi, než toto ušlechtilé město z kořen obořiti, a z vás i z vašich aby žádný živ nezostal. A u vás nenieť také moci, byšte mohli svítěziti nad nimi, aneb sě jim mohli obrániti; neb jste tak zemdleni, že svých bran nemóžete svobodně otevřieti, aniž čijete kterých pomocníkóv, ješto by vás a vaši zemi před jich mocí obránili. Poňavadž všichni synové vaši i pomocníci v boji sú zahubeni, takliž pak vy i my zemřieti mámy v tomto zavření? hodněť jest, aby ze dvého zlého menšie zlé za dobré bylo přijato. Protož zdá sě nám všem úžitečné, počestné a ovšem podobné, abychme hledali míru a pokoje od Řekóv tady, aby Elena Menelaovi byla navrácena, pro niž jest tolik urozených zmordováno, poňavadž Paris jest umřel; a také aby škody, kteréž jest Paris učinil na ostrově Cytarea řečeném, byly Řekóm nahrazeny.

Tehdy Amfimachus, syn přirozený krále Priamóv, povstav, mnohým řečem jeho odmlúváše, a porokuje jemu z jeho řeči, i vece: Kterú naději král Priamus i my máme v tobě podnes jmieti, poněvadž ty, jenž by měl nad jiné ku Priamovi králi i k městu tomuto pevný úmysl mieti a stálý, i chvěješ sě jako trest na bahně beze všie stálosti? jenž by s námi zlé i dobré, život i smrť měl stále trpěti, a již obrátiv pláštěk na ruby, radíš nepoctivě, aby král Priamus žádal pokoje od Řekóv, v tak velikém tvém pochybení od něho, jehož by měl svú radú posiliti v jeho mdlobě a v jeho smutku utěšiti. Zajisté tvrda jest řeč tvá: dřieveť zahyne dvadceti tisícóv lidu, nežliť v skutek bude uvedena tvá rada; nebť ne z milosti miery pochází, ale z hanebné zrady úmysla.

Ale Eneáš chtieše sladkými slovy horlivosť Amfimachovu ukrotiti, a řka: Ovšem tak jest, že již ani mózem s nepřátely našimi bojovati, ani svobodně otvierati bran městských. Protož nezdá sě, by cesta mohla úžitečnějšie býti nalezena, než pokoje hledati.

Ale král Priamus, nemoha déle krýti úmysla svého s hněvem proti Antenorovi a Eneášovi, žehře jim, takto vece: Kterak móžete vy v tak veliké nevěry smělosti se mnú bez hanby obcovati? zajisté vaší radú mně

tesknosť činíte a v zufalstvie mě uvodíte konečně, poněvadž všecko, což sem činil dosavad proti Řekóm, toť sem činil vaší radú! Však ty, Antenoře, vieš, když si sě z Řekóv vrátil, byv ode mne k nim vyslán o navrácení Exiony, sestry mé, radil si mi, abych Parida do Řekóv poslal, aby je lúpil a jim škody činil. Z mé smělosti nikdy jest to nepocházelo, abych válel s nimi, a maje klidný pokoj s svým lidem v svém království, než tvých rad nabádáním ústavným mne si k tomu připravil. A ty, pane Eneáši! však's s Paridem do Řekóv jel, a jemu's radil uneseti Elenu, a pobrati, což bylo v chrámě; byť tvé tomu rady nebylo, nikdy by Elena tohoto města neohledala! A již pak po smrti všech synóv mých, a po toliko škodách mých nenabytých povstali ste v radu nehodnú a mně velmi hanebnú i škodnú, abych hledal pokoje od Řekóv a jim škody nahrazoval, kteříž sú mě tak vražedlně i konečně zahubili s mými najmilejšími syny! Zajisté nenieť hodné, bych té rady uposlúchal, kteráž by mój život v pohanění skonala.

Ale Eneáš, rozhněvav sě, proti králi mnoho hrdých řečí mluví. A tak Antenor s Eneášem jidechu od krále s hněvivými řečmi. Tehdy král Priamus zateskl sobě velmi, zaplaka, již sě v jistotě boje, by oni Řekóm města nezradili. A protož chtě úmysl jich zrádný zrušiti, s Amfimachem synem svým tajně mluvi, a řka: Milý synu! však vieš, žeť jsem já otec tvój a ty's syn mój; já tvá krev a ty má; nemóžem jedno smrtí býti rozlúčeni, protož sě jie, což móžem najdél, vystřiehajme. Vieme já v jistotě, že tato dva mienita město Řekóm zraditi, a nás i naše všecky o statky i životy připraviti; a protož byloť by spravedlivé, abysta ona upadla do jámy, kterúž sú nám kopali. I umyslil sem je zbíti, prvé nežli od nich zbitie i se všemi svými dočekati; protož večer, když ke mně v radu přijdú, ty buď tajně na této sieni s některými našimi věrnými hotov k tomu, abyste na ně vyskočiece, je zbili. A Amfimachus slíbi to králi věrně učiniti a to tajně při sobě jmieti. Ale žeť pole má oči a les uši, ta rada Enceáše dojide i Antenora; a protož přisiežesta s některými rotníky svými město Řekóm zraditi, a budú-li v radu královu povoláni, že chtie v množství oděncóv přijíti. Neb bieše tehdy Eneáš velmi mocný v Troji sbožím i přátely, že sě mohl i králi bez mála rovnati. A též bieše i Antenor. A tak mnoho cest i obyčejóv mezi sobú ptáta, kterak by mohla s Řeky podobně mluviti o zrazení jim města, a aby od Řekóv byli ujištěni, aby oni i s přátely svými i statky byli zachováni.

Mezi tiem král Agamemnon pošle, aby Antenor a Eneáš k němu vyšli, aby radili, na čem by mělo již konečně býti zostáno. Ale oni vyjíti nechtiechu pro zlé domněnie, leč by král Priamus k tomu svolil se vší obcí Trojanskú; a protož ku Priamovi králi jidechu v množství branných lidí. A to vida král, káza Amfimachovi, aby nechal toho, což mu bieše dřieve rozkázal. I prosísta krále, aby kázal zajtra ráno všem měšťanóm býti v potazu o obecné

dobré. A když sě sjidechu, Eneáš povstav, napomína i radi všem vóbec zchytralú velmi řečí, kryje jí úmysla svého i tovařiše svého zrádného, aby s Řeky o pokoj bylo rokováno. A k tomu všichni Trojanští přistúpichu. A když král Priamus proti tomu odmlúva, vece jemu Eneáš: Proč sě dobrému obecnému protiviš? chtěj neb nechtěj ty, budeť s Řeky o pokoj rokováno! A vida král, že jeho odpora platna nenie, a nechtě obce popuditi proti sobě, i vece k Eneášovi: Což koli vám sě zdá učiniti v této při, to učiňte, neb já to také vzácně přijmu. Tuto znamenajte, králi, kniežata i páni! kterak jest krátká vzácnosť i sláva jich: hle, dotad trvá, dokudž při nich štěstie jich jest! jakož i král Priamus: dokud měl štěstie, dotud vzácna byla řeč jeho ke všem i pozorována; a když pade v neštěstie, jeho vlastní netbáchu na něho!

A když sě o to potázachu Trojanští, Antenor by zvolen poslem k Řekóm, aby s nimi rokoval o pokoj. A když sě rada rozjide, Trojanští všedše na zdi městské, větvie olivové Řekóm okazováchu na znamenie míru; a Řekové to vidúc, téhož okazováchu na znamenie míru. A protož Antenora spustichu se zdí městských k Řekóm. A když ho Řekové přivítachu a k Agamemnonovi králi přivedechu, král Agamemnon potázav sě s králi, s kniežaty i s staršími vojska Řeckého, králi Kretskému a Diomedovi a Ulyssovi všicku moc v té při poručichu, slibujíce všecko, což ti tŕie zjednají, věrně v pevnosti držeti. A toho všichni Řekové svými potvrdichu přísahami. A když ti tŕie sstúpivše s cěsty s Antenorem, slyšenie jemu dáchu, Antenor, pln lstí a úkladóv, slíbi jim zraditi město, aby s ním svú vóli učinili, ale tak: aby jeho a Eneáše i s jich přátely ujistili pevně, aby ani jich osobám neuškodili, ani na jich zbožích. A to ti tŕie svrchu jmenovaní slíbichu učiniti, i přísahú toho potvrdichu; a to aby stálé jměli, prosi Antenor s velikým snažeństvím, aby skrze pronesenie nejmělo iżádné přiekazy, to což jest umluveno. A prosi jich Antenor pilně, aby sliby své listy i pečetmi utvrdili; a to aby podobnějie bylo konáno, žáda, aby Kalcibius král, poctivý muž a starostí obtiežený, jemuž by snáze bylo věřieno, s ním byl poslán do Troje, kterýž by chytře sě uptal úmysla Trojanských, žádají-li obecní všichni pokoje? a žeby Řekové chtěli pokoji, aby to pravil. A tak Antenor s králem Kalcibiem, vzemše odpuštěnie od Řekóv, do města jidechu; a králi Priamovi jich příchod zvěstují.

A na zajtřie král Priamus svola měšťany, aby slyšeli poselstvie od Antenora; i káza Antenorovi, aby přede všemi pověděl, na čem jest s Řeky ostal. Ale Antenor, chtě svých úkladóv lesť přikryti, zosnova řeč velmi dlúhú, pravě o veliké síle Řecké, o jich jistotě v slibiech, kteréžto vždy sú zachovávali, chtě tiem chytře dovesti, aby jim bylo věřieno o zdržení příměřie, jehož sú nikdy neporušili. A pak poče řečiti o přielišné mdlobě Trojanských, a že nejsú k ničemuž přivedeni, než aby v tesknostech a v žalostech ústavných

časy své ztrávili. A tak slovy svými ovšem pilen bieše dolíčiti, žeby již bylo úžitečné i hodné, té cesty sě uptati, a uptané sě pevně nadržeti, jíž by mohl těm tesknostem i žalostem cíl býti uložen; a přida také k tomu, že k tomu nemohú přijíti, leč dadie Řekóm zlata a stříebra přemnoho za nahrazenie škod jich, kteréž sú dosavad vzali. A protož radieše všem, kteříž mají penieze, a zvláště králi, aby pro zbavenie tolika žalostí a strastí ruce své zotvierali štědře, poněvadž, vedlé obecného přísloviе: lépeť jest měšec uraziti než osobu. A že ještě nemohli sú na Řeciech konečné vóle jich v tom zvěděti, žádal jest Antenor i chválil, aby s ním Eneáš o to k ním byl vyslán, aby na nich konečně jich vóli zvěděli, což by za ty škody chtěli mieti; a také aby Řekové lépe ujištěni byli těch slibóv, kteréž jest jim Antenor učinil. A tak řčenie Antenorova všichni pochválichu; protož Antenor a Eneáš s králem Kalcibiem brášchu sě k Řekóm.

Ale král Priamus po rozchodu té rady jide do pokoje svého tajného, kdežto mnoho slzí u přielišných žalostech vyli, snášeje v svém srdci zrádné úklady Antenorovy a Enešovy; a že jest všecky syny své, tak zdařilé a tak udatné, ztratil a tolik škod přetrpěl, a že ještě bolesť k bolesti musí přičiniti a sě i své z rukú nepřátel svých takými výplatami vyplacovati, kteříž jemu tolik škod sú učinili; a že na tu výplatu všecky své poklady musí vydati, kteréž jest od mnohých časóv shromáždil; a když to všecko vydá, tady sě ochudě, ještě by to přijal za dobré, by toliko byl bezpečen svým a svých věrných životem! A tak král Priamus v svých tesknostech nevie, co má učiniti, poněvadž již musí činiti jich vóli, kteříž to na zrazenie jeho všeho dobrého i života vší mocí tisknú i usilují. Ale Elena, zvěděvši, že rokují o pokoj s Řeky Antenor a Eneáš, v noci jide k Antenorovi tajně, i prosi jeho snažně, aby s králem Menelaem, jejím dřévním mužem, zjednal, aby s ním byla smířena a jemu navrácena; kdežto Antenor slíbi to zpósobiti. A tak Elena jide od něho a na dvór králóv sě vráti. A mezi tiem Glaukus, mrtvý syn krále Priamóv, poctivě jest pochován s velikú žalostí. A v ta doby král Filimenis zjedna o těle Pentesilie královny, aby nebylo pochováno, ani kam utraceno, dokudž by sě smlúva o pokoj nestala, žeby to tělo chtěl provoditi do královstvie Amazonského, aby v svém království poctivě bylo pochováno obyčejem královským.

A tak Antenor a Eneáš berú sě do stanóv Řeckých, kdežto s těmi třmi, kteréžto biechu Řekové vydali z sebe za smlúvce, o zrazenie města pevně sú smlúvali, a o smířenie Eleny s králem Menelacm, mužem jejím; a tu sú jie ihned zjednali milosť pevnú od něho. A protož Řekové uložie, aby Ulysses a Diomedes s Antenorem a s Eneášem šli do města. A když vjidechu do města, tehdy lid obecný, mysli vrtlavé a neopatrné, nepatřece všem příhodám lestným, nežli toliko k řeči, jenž jim mír a pokoj zvěstovala, vzradova sě velice, naděje sě pokoji;

neb poněvadž oba jsta krále, a oba rozumna, mnie, že snáze s nimi o pokoj pevně a věrně bude uloženo. A zajtra ráno všichni Trojanští sejdú sě na královu sieň královým rozkázaním; kdežto vstav Ulysses, chytrú řečí vece jim, že Řekové dvú věcí žádají: najprvé nahrazenie škod svých velikú zlata a střiebra zaplatú, a druhé, Amfimachus aby z města byl vypovědien beze všie naděje navrácenie. A to všecko byl způsobil úkladně Antenor, proto že on odmlúval, když Antenor a Eneáš králi radili, aby od Řekóv pokoje žádal. Tuto spatř každý opatrný, a vystřiehaj sě, aby v čas búře obecné řečníkem nebýval; a kdež by viděl, že řeč platna nenie, aby raději mlčal, nežli mluvil. Neb die mudřec, že často želel mluvenie, ale mlčenie nikdy. Než potom stalo sě též Antenorovi zjednáním Eneášovým, že byl z Troje věčně vypovědien, jakož potom bude praveno; neb nenie hodnějšieho, než aby ten též trpěl bezpravie, kteréž jest jinému učinil.

A když všichni biechu na sieni králově, náhle sta sě křik velmi veliký a úpěnie zevnitř sieně, tak že sě lečesta Ulysses a Diomedes, bojiece sě, by lid sě nezbúřil na jich záhubu; a druzí mniechu, by synové přirození králové pro vypovědenie Amfimachovo taký povyk a úpěnie nastrojili; ale pilně sě na to ptajíc, nemohli sú zvěděti, odkad by sě to stalo. A tu pomluviwše, všichni sě rozjidechu. Než Antenor odvede sě s Diomedem a Ulyssem na tajné miesto, kdežto bezpečně možechu rozmlúvati o tajných věcech. A když ti tři sjidechu sě spolu, Ulysses vece Antenorovi, proč by tak prodléval splniť jich žádosti? Jemužto Antenor odpovědě: Vědieť bohové vóli mú, žeť o jiné nebdím, než aby slibové moji brzo byli vám splněni. Než přiekaza toho najpilnějšie jest jedna způsoba bohóv, a tu vám, líbí-liť sě, vypravím. Jemuž vece Diomedes: Rádi to uslyšíme. Jemuž Antenor povědě, že když v tomto městě král Ilins, od něhožto Troja Ilion nazvána, ustavil chrám ke cti té bohyně, Pallas řečené, a již všecky zdi byly dokonány, a toliko střecha měla býti ustavena: tehdy s nebe jakés divné znamenie a divně mocná věc sstúpila jest, a podlé oltáře velikého božským zjednáním divně velnula v zeď, a tu vždy stojí a nedopustí sebú ižádnému pohnúti, kromě strážnému svému knězi; a nynieť má jednoho strážného kněze Toanta, kterýž té věci ostřiehá s velikú pilností. A jakož jsem zpraven, ta věc jestiť najviece učiněna z dřeva; ale kteraké jest dřevo, ižádný nevie, aniž kto vie, kterak v tu způsobu mohlo by býti uvedeno. A ta bohyně Pallas, kterážto z milosti své tu věc Trojanským dala, pověděla jest, která moc v tom dřevě jest a v tom znamení: že dokudž to znamenie v tom chrámu neb v ohradě městské ostane, Trojanští města neztratie, ani králi, ani dědicové jich budú zbaveni království. Toť jest naděje přejistá Trojanských, pro nižto bezpečně živi jsú v Troji, nebojiece sě dobytie, ni zbořenie. A toho znamenie jmeno jest Palladium; neb věřie, že ta bohyně Pallas jim

to dala jest. K tomu vece Diomedes Antenorovi: Jest-liť tak o tom Palladium, daremnáť jest práce naše, poněvadž pro ně město nemóž býti dobyto. Odpovědě Antenor: Divíte-li sě, proč měškáme sliby své plniti vám, toť jest příčina dlenie. Než ját sem již mluvil s kněžem a strážným o to znamenie, aby bylo nám vydáno tajně; než chceť mieti za to mnoho zlata v jistotě, abychom jemu dali, a že je nám chce vydati. A netáhneť mi vydati to Palladium, ažť já je vám vydám, a tak sě dokoná v jistotě žádosť vaše. A vizte, najmilejší! ať tato rada nikoli nebude pronesena, abychom v tom zmatku neměli. A také mé tuto s vámi dlenie aby nemělo zlého domněnie, musímť ku Priamovi králi dojíti a jemu zamyšleně povědieti, že sem s vámi rozmlúval o zlatu, kteréhožto žádáte od krále a jeho měšťanóv. A tak pošehnavše sě vespolek, bra sě Antenor ku Priamovi králi.

TŘIDCÁTÉ KNIHY.

O dobytí, nébrž zrádném ztečení města slavného Trojanského, a o zboření, zlúpení i vypálení jeho, o zmordování krále i všech jeho téměř dvořan i měšťan, o zjímání panen i žen mnohých velmi podobných i krásných a šlechetných.

A když Ulysses a Diomedes do stanóv sě vrátista, Antenor vece králi Priamovi, aby kázal býti všem měšťanóm na potazu. A když sě sjidechu, v svém líčení oznámi jim smlúvu učiněnú s Řeky: aby jim bylo vydáno za jich škody dvadceti tisícóv hřiven zlata a tolikéž střiebra, a sto tisícóv mtóv obilé; a to aby bylo jim ve dnech určených vydáno, a od Řekóv jistota o zdržení nepohnutedlném pokoje a míru věčného přijata. A když k tomu by svoleno, aby to bylo v určených dnech sebráno a vydáno, zlý Antenor a vrah své vlasti jide tajně v noci k Toantovi knězi a strážnému toho Palladia, nesa s sebú přemnoho zlata, kteréžto dávaje jemu, vece: Aj zlata množstvie! jímžto ty i tvoji dědicové, dokud jste živi, bohati budete. Vezmi je sobě, a Palladium vydaj mně, ačbych mohl je odnesti, a ižádnýť toho nezvie, což va dva učiniva; neb jakož ty žádáš v nelibosť Trojanských neupadnúti, též i já. Neb já mienim to Palladium Ulyssovi vydati; a bude-liť potom u něho nalezeno, budeť jemu připsáno, že on je z chrámu ukradl, a my budemy ovšem nevinni. Ale Toanta pop za veliký diel té noci odpieráše, nechtě k tomu přivoliti. Než dřieve nežli by čas přišel a hodina, v niež by Antenor musil od něho odjíti pro udnénie, jsa osidlán zlata lakomstvím, nehodný kněz, kněžské cti i viery zapomanuv, vyda Antenorovi Palladium a zlato přije od něho; a Antenor dones je domóv, obinuv pilně a zavázav, po svém pacholku té noci posla Ulyssovi. A by potom ohlášeno, že Ulysses svú chytrostí dobyl toho z chrámu. Ale ó vy bohové! poněvadž kněz Toanta raději jest chtěl svátosť vaši prodati a město své zrádně zavesti na zahynutie, nežli zlato zmrhati: které město bude moci býti bez-

pečno, když svátosť neporušitedlná bude porušena?

A když Trojanští zlato i stříbro i obilé shierachu a do chrámu Minervy, té bohyně, snášiechu, i slíbilo sě všem Trojanským, aby slavnú oběť bohu Apollinovi učinili v jeho chrámě, ve množství hovad i bravóv. A když podlé obyčeje pohanského ta hovada i bravy na oltář vzkladechu rozebraná, pod ně drva suchá podloživše, v hranici složená, nemožechu kněžie drev nikoli zapáliti, na deseť krat o to sě pokušejíc; pakli sě kdy zapálila, ale hned uhasla a plamen v dým sě obrátil. A druhý sě div sta tento: že když droby těch hovad i bravóv kněžie připravivše na oltář položichu, tehdy orel letě v povětří, s křikem velikým sletav, ty droby pochopi a je na lodie Řecké vnese. A tu Trojanští zamútichu sě velmi, vidúce ta dva divy, a užasechu sě náramně, a srozumějí po prvním zázraku, že bohové sě na ně hněvají. Než aby těm zázrakóm srozuměli dokonce, žádají rady od Kassandry, věštie dcery krále Priamovy. A ona ó prvém divu vece: že Apollo sě na vás hněvá, že ste v chrámě jeho lidi zbili a krví lidskú chrám jeho poškvrnili. Ale za to máte toto učiniti: k Achillovu hrobu, kterýž v chrámě zabit jest, jděte a tu světlo zažžete, jímžto oběti zapálíte, a toť světlo nikdy neuhasne. O druhém divu řekla jest: že jest znamenie jisté zrady města Trojanského, jížto vaši statci i lidé drazí budú pobráni a na lodie Řecké vneseni i uvedeni. Ale Kalchas biskup o těch zázraciech, jsa otázán od Řekóv, řekl jest: že skoro bude vám město Trojanské poddáno. I radi jim s kněžem Chryses řečeným, aby oběti své bohu Apollinovi učinili s náboženstvím. A to sě ihned stalo.

Pak kněz Chryses, kaplan Řecký, svolav staršie z Řekóv, tajně jim poradi, aby ku podobenství koně kóň měděný kázali sliti, tak veliký, v němž by mohlo tisiec rytieřóv oděných býti schováno. A ten, vece, buď dělán, jakož já rozkáži, neb to jest vóle všech bohóv. A ten kóň bude udělán řemeslem a vtipem Apia, múdrého řemeslníka, v němž budú udělána zavieradla skrytá, že nebudú moci zevnitř býti znamenána, jimižto, když toho mieсto a čas bude, zavření rytieři, v koni jsúce, budú moci sobě otevrúce vyjíti. A když ten kóň bude udělán od něho, vstúpie do něho rytieři, a budete prositi krále Priama, ať jej přepustí do města uvesti, že chcete jej té bohyni Pallas řečené obětovati, podlé slibu svého. A tak podlé rozkázanie jeho, toho kněze Chryses řečeného, dnem i nocí ústavně dělajíce řemeslníci mnozí, ledva jej dokonají to léto, jakož jim město zrazeno.

A v ta doby ti králi, kteříž králi Priamovi na pomoc přijeli, o nichž svrchu praveno jest, vidúce smlúvu hanebnú, kterúž byl král Priamus s Řeky učinil, jedechu z Troje, pojemše dievky Amazonské s sebú, jichžto bieše jedno čtyři sta zostalo, i vrátichu sě do svých vlastí.

A na zajtřie, jakož bylo umluveno pode lstí, aby Řekové přisáhli Trojanskému králi i obci o zdržení míru a zachování

pokoje, tu Řekové své svátosti poctivě vystavichu na stól přikrytý prostřed pole, a král Priamus vyjide u velikém množství. A tu Trojanští i Řekové přisaháchu podlé roty jim vydané, jakož byl Antenor způsobil mezi nimi řádně. A tak najprvé Diomedes přisaha ten pokoj zachovati bez porušenie, jakožto Antenor uložil; a též jiní přisaháchu Řekové. A tak Řekové vymlúvají sě, že sú křivě nepřisahali: neb sú tak s Antenorem umluvili, aby lstivě přisahali a svú vóli nad Trojanskými splnili. Ale měli by věděti: ktož úkladně přisahá, tenť úkladně jest zle přisáhl. Než ctný král Priamus i s svými Trojanskými prostě a beze všie lsti přisáhli sú, mniec, by též Řekové jim věrně přisahali. A když přísahy s obú stranú stachu sě, král jim Elenu vrátiti slíbi, jim ji poručeje, i prosi jich prosbami pokornými, aby ji mile přijali, a nedopustili, by sě jie pro to unesenie které stalo protivenstvie. A to Řekové slíbichu učiniti. A tu jim, Řekóm, zlato, stříbro i obilé požádané by vydáno, nébrž na jich lodie vneseno. Ale Řekové, zlého kněze, Chryses řečeného, návodem, chtiec úmysl svój úkladný splniti, a vedlé zrady Antenorovy a Eneášovy, krále, lid jeho i město oblúpiec a zhubiec zrušiti, prosíchu krále Priama, aby kóň měděný, kterýž ke cti té bohyně, Pallas řečené, byli, ale úkladně, učinili, dopustil v město Trojanské uvesti a před chrámem té bohyně Minervy postaviti, aby Pallas, tak velebnú obětí jsúci ukrocena, jim krádež znamenie svého, Palladium řečeného, odpustila, a na jich cestě, kdyžby sě do svých vlastí vracovali, jim milostiva byla a jim dobré ku přievozu přes moře zjednala. A kaká koli král Priamus nic k tomu neodpovědě, čije, že sě to úkladně děje, ale Eneáš a Antenor, o tom úkladu vědúce, ponuknú, že sě to má státi, a praviece, že ten dar a ta oběť zostane k věčné cti a slávě města Trojanského. Než král Priamus nerad k tomu svoli, což Eneáš a Antenor lstivými úklady pojičili. A tak když by po poledni, všichni Řekové, sšedše sě, s velikým zevnitřním náboženstvím, ale lstivým srdcem, s provázením svých kněží zlosynských, provazy ten kóň měděný a lidu plný uvázavše a na vály hodné připravivše, tiežéchu až ku bráně městské; a že brána nebieše té širokosti a výsosti, aby tak veľmi veliká věc mohla býti uvedena, i musíchu Trojanští, řečených zrádcí rozkázaním, zdí na stranách i svrchu mnoho vybořiti, aby ten kóň zlořečený mohl do města uveden býti. A tak již ten kóň sami Trojanští s velikú radostí do města vtažechu, nevědúce, že sobě smrť a žalosť táhnú a svého slavného města zkaženie. A Řekové byli sú do toho koně někakého Šimona k oděncóm vsadili, a jemu od zámkóv toho koně klíče poručili, aby v zápětí, když by srozuměl, že v městě lidé sě poklidie v domiech svých, ty oděnce z toho koně vypustil a Řekóm zapálením ohně návěštie dal, aby přiženúc do města, tiem snáze Trojanské zmordovali.

A toho dne Řekové pošlí lstivě, falešně a úkladně ku Priamovi králi, že táhnú od Troje, a že té noci chtie k přístavu a k břehu připlúti, Tenedon řečenému, a že tu chtie

nocovati a tu Elenu přijieti v noci — neb na°ni mnozí sú nevražili, pro své přátely i pány, kteréž sú pro ni ztratili — aby jie nezabili, a že chtie po ni v noci poslati, když svú chvíli uzřie. I slíbichu sě ta slova králi Priamovi, neb mnieše, by upřiemá byla, nalit lsti a úkladóv plná! A když Řekové na lodie své vsědachu, plátna lodnie roztáhše, a počechu plúti od břehóv Trojanských, ano Trojanští se zdí na to patřie a tiem jsú velmi vesceli, k čerpadlóm řečeným Tenedon přistanú málo před západem slunečným. A když tu s velikým utěšením večeřechu na tom břehu, noc připade, a Řekové všichni oblečechu sě v oděnie a velmi tiše brachu sě k městu Trojanskému. Ale Šimon, jemuž biechu klíče toho koně poručili, jakž srozumě, že Trojanští sú sě uklidili, oheň zapáli a všecky oděnce vypusti. A vidúce Řekové oheň, směle skrze vybořenú bránu a valně do města vjidechu, a hned sě v roty rozděléce, domy vybíjejí, na Trojanské měšťany, ani spie, ižádné péče nemajíce na ně, a do domóv vběhnúce jako vzteklí, mordují napořád všecky, kteréž zastihnú, ani stavu, ani věku, ani kterému pohlaví odpustie, a berúce jich statky napořád. A tak dřieve, než sě den prosvieti, viece nežli dvadceti tisícóv mužóv zmordovachu, a chrámy všecky zlúpichu. A tak by přehrozné úpěnie a křik žalostivý po všech domiech i uliciech.

A uslyšev král Priamus to úpěnie všady po městě, ihned srozumě, že jest zrazen od Antenora a Eneáše, jakož sě byl i dřieve nadál. A tak s velikým strachem, žalostí i pláčem vstane z lože, a obleka sě na ručesť, běží z sieni své, a běže do chrámu Apollinova, kterýžto v jeho dvoře bieše, mnie, by hned měl od nepřátel umrtven býti; a tak před velikým oltářem pade na tvář, smrti jisté čekaje. Ale Kassandra, jako by sě zbláznila, sama uteče s hradu a do chrámu Minervy běžie, kdežto kvielí smrti všech svých; a jiné královské ženy na sieni královské v náramných žalostech i pláčích zostachu. A když hy ráno, tehdy Řekové vedeni sú od Antenora a Eneáše, své vlasti i svého pána hanebných zrádcí, na hrad králóv, ješto slul Veliký Ilion, a že v něm ižádné odpory nenalezechu od dvořan, protož všecky ty zmordovachu. A Pyrrus, syn Achillóv, vběh do chrámu Apollinova, kdežto král Priamus před oltářem leže, své smrti čekáše, ano na to Antenor a Eneáš patříta, ihned zabi krále Priama, tak že i oltáře větší diel zkrvavi. Ale královna Hekuba s tú převýborné krásy dievkú Polyxenú, dcerú svú, chtie uteci, ale nevědie kam; a tak jdúce potkají sě s Eneášem, jemuž královna Hekuba vece: Haa nešlechetný zrádce! kudy jest od tebe mohla vyjíti tak veliké ukrutnosti nemilosť, že's na krále Priama, pána a věrného přietele tvého, od něhož si tak veliká sbožie přijal, a tak velikú slávú i ctí si zveleben, jeho vrahy přivedl, aby ho tak hanebně zmordovali: jehož smrť měl's svú smrtí vyplatiti a jeho život svú smrtí zachovati! zradil si vlasť vlastní i město, v němž si sě narodil a v němž si tak slavným byl mnoho časóv! I kterak móžeš na záhubu

jeho hleděti, a na lúpež, mord i pálenie? Ač's pak sě nad těmi všemi nechtěl smilovati, as poně smiluj sě nad dcerú jeho Polyxenú! a nechce-lit zlý úmysl tvój sě nad ní slitovati, slituj sě nešlechetné oko tvé, aby mezi toliko zlými věcmi, kteréž si spáchal, as poně toto malé dobré bylo shledáno, když ji při cti a životě zachováš! — A Eneáš hnuv sě těmi slovy, přija Polyxenu; a proměniv někakým přístěrkem hlavu její, aby krása jejie nebyla poznána, i schova ji v tajném miestě. Ale Telamonovic [1]) Ajax z chrámu Minervy Andromedu, někdy ženu Hektorovu, a Kassandru, dceru krále Priamovu věští a umělú, pojem, vede s sebú. A král Menelaus z sieni královy svú ženu Elenu vesele poje. Pak Řekové svú ukrutnosť množiece, vešken hrad ten překrásný obořili sú, a všecko téměř město spálili, kromě domóv těch hanebných zrádcí, Antenora a Eneáše a jich přátel, kteřížto majíce znamenie, od Řekóv zachováni sú.

A když téměř z kořen obořichu Troji, král Agamemnon do velikého chrámu Minervy káza sě sjíti Řekóm, i otáza jich o dvojí věci: najprvé, slušie-li těm vieru zachovati, jichžto pilností Řekové sú svítězili a učiněni sú pány města Trojanského, totiž Antenorovi a Eneášovi? druhé, který obyčej má býti a která způsoba zachována v rozdělování kořistí a pokladóv i statkóv městských? K tomu Řekové odpověděchu: že Antenorovi a Eneášovi i přátelóm jich má viera naše i slib náš zachován býti, jichžto radú město jest dobyto; a že ta kořisť má býti rozdělena mezi všecky podlé stavu, zaslúženie a práce každého. Ale Telamonovic přijda a řka: žeby Elena měla býti umořena, pro nižto mnoho tisícóv lidí jest pohubeno. A k té radě mnozí králi přistúpichu; ale dva v ta doby, král Agamemnon a král Menelaus, Elenu zachovásta před smrtí. Tu také král Ulysses proti nim rozumem i řečí dovede, že Elena ničímž vinna nenie: neb jest mocnú rukú vzata, a toho nežádala, aby o ni vojna byla; a že mohúc jinam ujíti, prosila jest po Antenorovi, aby muži svému byla navrácena. A k té řeči všickni králi i starší vojska svolichu, aby Elena byla svobodna. Pak král Agamemnon pilně stál před králi, aby jemu Kassandru, dceru krále Priamovu, dali za odplatu jeho práce; a oni jemu pojičichu. A též Antenor a Eneáš přistúpichu před ně, praviece, kterak Andromeda, žena Hektorova, a Elenus, syn krále Priamóv, vždy sú radili králi, aby Řekóm neškodili a s nimi pokoj jměli; a že jich přímluvú dopuštieno jest, že tělo Achillovo jest pochováno v městě Trojanském; a protož hodni jsú z vazby propuštěnie. I dachu je Pyrrovi, synu Achillovu, a k tomu králi svolichu. A pak Elenus, milosť obdržav, prosi králóv i Andromeda za dva syny Hektorova, jakožto strýc za synovce své a mátě za syny své; a k tomu také svolichu, i Pyrrus k tomu svoli, kteréžto je v své moci jmějieše. A na tom zostachu, aby všecky ženy urozené, kteréž sú živy zostaly, byly svobodny jíti, kamž by chtěly, a též i panny.

A potom chystáchu sě všickni Řekové,

1) Rkp. Telamonius.

aby do svých krajin sě navrátili; ale zbúři sě tak náramně veliké a protivné povětřie, že za měsiec nemožechu sě odtud hnúti. A když ta búře tráše, Řekové otázachu Kalchanta, biskupa zrádného, proč sě jest vztrhlo to povětřie, že za měsiec nemožechu sě odtad hnúti? Jimž on odpovědě: že to činie buřičky pekelné; neb ještě nenie dosti učiněno té bohyni, v jejiemžto chrámě Achilles jest zabit, ani záduší jeho; neb ještě smrti jehó nenie pomstěno. A protož Pyrrus snažně pta sě, co jest sě stalo o Polyxeně? poněvadž nenie svědomo ižádnému o smrti jejie, ani o jetí, kterážto byla jest příčina prvnie smrti Achillovy, a všickni obecně pravie, že živa jest. A protož král Agamemnon pilně sě ptáše na Antenorovi; a on přieše a pravě, že o ní nic nevie. A přes to, když naň Agamemnon i jiní Řekové utiekáchu, a on vida tu nesnáz, jakožto syn všie nešlechetnosti, aby zradu svú úplně dokonal, mnoho dní o to s pilností pta sě i túla, až i sě upta, snad na své zrady tovaříši Eneášovi, že skryta jest v jedné věži staré. A všed tam, vytiečе ji, a ihned před krále Agamemnona ji přivede. Ale král Agamemnon Pyrrovi ji posla, a on ji káza vésti k hrobu Achille, otce svého. A to vidúce králi, kniežata i jich rytieři a panoše, že tu překrásnú pannu vedú, sběžechu sě; a spatřivše její přielišnú krásu, obecně želejí, že má býti zahubena. A již by byli z rukú Pyrrových ji brzo vysvobodili: než řeč lživá Kalchantova překáže, jenž byl pověděl Řekóm, že dokudž ona živa bude, dotud nebudú moci Řekové do krajin svých sě navrátiti. A když Polyxena k hrobu Achillovu by přivedena, pokornými slovy sě vymlúva, praviec: že o jeho smrti nic jest nevědělа, aby sě státi měla; a když zvěděla, že sě stala, že toho nadčitě želela. A že sě tomu diví velmi, kterak králi Řečtí mohú to trpěti, aby nevinná ovšem dievka jako vinná byla zahubena: ne proto, by ona smrti lekala sě, poňavadž život jest jie nad smrť těžší, v němž by snad tak velebného rodu dievka měla býti na své cti poškvrněna aneb někomu hubenějšiemu sebe v službu poddána, a zvláště těm vrahóm svým, kteříž to sú otce jejieho i bratry najmilejšie zahubili. A tak lépe jest jie v své vlasti s zachováním cti své umřieti, nežli s nectí v těžkostech chudoby po jiných krajiech hanebně sě túlati; a že smrť vděčně přijímá, ještо ji toho dvého zbaví: necti totiž a chudoby. A že dnes svú čest panenskú i smrť nevinnú bohóm obětuje. A když umlče ta přeurozená a překrásná i přemúdrá panna, všemi ctnostmi ozdobená, ihned Pyrrus u hrobu otce svého jie ukrutně hlavu stě, a ukrutně jie údy jejie rozseka, tak že hrob téměř se všech stran její krví okrvavi. A když ta urozená, ctná a opatrná žena, královna Hekuba, uzře smrť najmilejšie dcery své, tak líté ukrutnú a přielišnú žalostí jsúci poražena, ihned sě zblázni; a tak sem i tam běhajíc, kohož mohla, jako pes lítý kúsáše, a kamením na každého chrléše, a mnoho Řekóm činieše nesnází. A protož kázachu ji Řekové jieti, a na ostrov od Troje blízký,

Aulida řečený, vésti a ukamenovati. A však kázachu tělu jejiemu hrob znamenitý učiniti ku paměti věčné, jehož i podnes jest znamenie. A slove to miesto i dnes „Nesnadné“, pro nesnázi, kteréž sú Řekové od Hekuby trpěli v jejiem bláznovství.

JANA HÁJKA Z HODĚTÍNA
ČESKÉ ZŘÍZENÍ VOJENSKÉ,

sepsané l. 1413 na rozkaz krále Václava. Z rkp. v archivu Starého města Pražského (Chaos rerum memorab. E. II. 3, f. 133) vytištěno v Čas. Mus. 1828, I. 29. s úvodem p. Palackého. Byl pak Hájek tento purkrabím na Protivíně (1410), po dvou letech královským kuchmistrem, l. 1417 a 1418 podkomořím markrabství Moravského, a l. 1420—1422 píše se purkrabím na Zvíkově. Král Václav pomoci a rady jeho ve všelikých důležitostech často užíval.

Léta hožieho tisícieho čtyřstého třináctého slavné paměti král Václav Český, když jest pro zprotivenie pana Puoty z Skály proti JMtiK. kázal obehnati hrad Skálu nadepsaného pána, tyto kusy podepsané a práva vojenská rozkázal jest slovútnému panoši Hájkovi z Hodětína, podkomořiemu královstvie Českého, popsati, pro budúcie Čechy bojovné, aby se uměli u vojskách zpravovati; a přikázal jest je u vojště před nadepsaným hradem písařóm vojenským čísti, tak aby je všichni drželi pod pokutami dole psanými. A takto se ve jmeno božie počínají:

Najprvé, aby byli služby božie všichni hajtmané i jich poddací i jim poručení pilni, a neřáduov ižádných aby u vojště nedopúštěli, aby skrze to pán Buoh nebyl rozhněván.

It. Všechny hry neslušné a neřádné aby byly stavovány, a zvláště kostky, karty, koule aby nebyly u vojště dopúštieny; neb z toho dopuštěnie mnoho zlého pochodí, jakožto zanetbánie na vartách a na ponuockách, i jiné škodné věci vojskám a těm osobám, kteréž hrají. Pakli se kto přes to které hry dopustí, takový bude před vojskem v řetěze čtyři dny veden, a úředníku k tomu od nás usazenému deset grošuov musí bez milosti dáti.

It. Všechna lánie a nestydatá mluvenie aby stála a přestala; pakli kto bude láti a usvědčen bude, takový čtyři dny před vojskem v řetěze choditi musí.

It. Kurevstvie aby žádného nebylo dopúštieno u vojště, ani před vojskem, ani okolo vojska, ale aby takové zlé ženy bez milosti pryč hnány a puzeny byly od richtáře vojenského; a jest-li žeby toho richtář zanetbal, tehdy buď k němu hledieno jako k neposlušnému. Pakli by se

kto dopustil toho zlého, tomu šilink bude dán bez milosti skrze pračata.

It. Jest-li žeby kto násilé které panně neb panie učinil kdekoli a usvědčen byl, takový bude hrdla zbaven bez milosti.

It. Kostelové a klášterové aby žádní vybíjeni nebyli, ani vypalováni, lečby bylo rozkázáno hajtmany k tomu zřiezenými; a proto vždy aby posvátnými věcmi, jakožto vornáty, kalichy, zvony, kněhami i jinými okrasami kostelními, a zvláště pak Tělem božím, nikakéž nebylo hýbáno, ani bráno. Nebo, ktož by který kostel vybil, takovému bude ruka ufata; pakli by kto Tělo božie s puškú, aneb kterú jinú svátost vzal a vysypal, takový bude bez milosti upálen.

It. Jest-li žeby kto který oltář zbořil, nebo obrazy v kostelích a v klášteřiech zbil, nebo na cestách v slúpiech přibité ztrhal a zkazil, ten hodnú pomstú kázán bude vedlé práva vojenského.

It. Na přátelském bude-li kto bráti jiné věci, nežli pokrm sobě skrovný a koňóm obrok, takový bude kázán jako lúpežník.

It. Koní, krav i jiného dobytka a šatuov na přátelském aby žádný nebral, ani jiných věcí, kteréž k hospodářství přísluší: neb takový kázán bude jako lúpežník.

It. Jest-li žeby kto kterú svádu u vojšitě počal, takový bude kázán slušnú pomstú.

It. Jest-li žeby kto svú braň na druhého obnažil, takovému bude ruka bez milosti ufata.

It. Jest-li žeby kto koho u vojště neb před vojskem skrze svádu zabil, takový bude bez milosti stat.

It. Pěší aby všickni v svých haufiech řadem pod korúhvemi a pod praporci šli, jakž a kdež jim přikázáno hajtmany na to vydanými. Pakli by se kteří a čížkoli vytrhli z svých haufuov bez rozkázanie a vuole pánuov hajtmanuov, takoví budú kázáni, jakož na takové slušeti bude.

It. Jiezdní aby také nikam nejezdili, ale v svých haufiech aby řádně táhli, tak jakž jim hajtmané rozkáží, kterýmž poručeno bude. Pakli by kto přes to, své vuole požívaje, vytrhl se na kterú stranu a v tom jat byl, anebo kterú škodu vzal, o takového žádného nechcem státi, ani jim také škod platiti. A jiní šlechtici a věrní naši milí též k svým takovým služebníkóm se jmieti mají a budú: lečby hajtmané komu kam jeti kázali, takový bez viny bude.

It. Ktož mají napřed v koněberkách jezditi, aby byli vydáni slušným během, aby z haufuov se nerozjieždeli. Pakli by kteří z haufuov se vytrhli, aby jim koněberky koně brali a nevracovali zase žádnému až u vojště, a od každého koně aby deset grošuov vzali, žádnému milosti nečiniece, ani odpúštějíce. Též i pěším aby samostřiely brali, jest-li žeby z haufuov kam bez odpuštěnie hajtmanuov chodili, a aby jim zase nevracovali až u vojště, když od každého samostřiela dadie po pěti grošich.

It. Kteří haufové mají a dostane se jim který den za vozy jeti neb pěším jíti, aby se žádní nikam nerozjieždeli, ani rozcházeli, ale stáli nad vojskem, dokudž se

všecko vojsko nepoloží. Pakli by kteří poslušenstvie toho neučinili, ti budú tak tresktáni, jakž hajtmanóm vydaným bude rozkázáno a poručeno; nebo skrze takovú neposlušnosť mohla by se hanba i škoda státi, jčšto bychme se toho neradi dopustili.

It. Kterémuž vojsku dostane se napřed taženie, aby se druhé nehýbalo, ažby prvnie své vozy zřiedilo. Pakli by se kto s svými vozy vytrhl, a vtrhl v jiné šiky vozy z svého šiku, takový bude kázán obyčejem vojenského práva slušnú kázní.

It. Jest-li žeby kto, buď jiezdný neb pěší, vytrhna se i chtěl sobě zvláště holdovati přes naše přikázanie, nebo tu překážeti, kdež naši hajtmané prvé holdovali, takoví budú kázáni s radú našie rady a šlechticuov, kteréž bychom s sebú jměli nebo k tomu vydali.

It. Pálenie žádného aby žádný nečinil, lečby bylo rozkázáno hajtmany našimi k tomu vydanými. A zvláště byl-li by který zámek dobyt, aby nebyl zapalován bez vuole a rozkázanie týchž hajtmanuov. Pakli by kto přes to zapálil, takový bez milosti upálen bude.

It. Když bohdá nepřietelé budú na poli v poráżce neb na zámku zjímáni, ti všickni aby k našie ruce královské našim hajtmanóm vydáni byli.

It. Jest-li žeby kto s vědomím a dopuštěním hajtmanuov jeda stranú, vězně které zjímaje přivedl, s tím podlé rady našie učiníme.

It. Jest-li žeby kto zbodl nepřietele na harci, tomu má ten kuoň býti dán; a ktož by ten kuoň lapil, tomu jedna kopa grošuov dána býti má od toho, ktož onoho zbodl, ač chce a bude chtieti ten kuoň jmieti.

It. Bude-li se na koho doptáno, žeby jma vězně, na koláči pustil, nebo holdy vybieral bez povolenie našich hajtmanóv na to vydaných, takoví budú kázáni, jakož na to slušie právem vojenským.

It. K osazení ponuocek v noci okolo vozuov a v branách aby od každého vozu kromě komorních a špižierních po jednom bylo vydáváno; pakli by bylo pilné potřebie, aby bylo viece vydáno vedlé rozkázanie hajtmanuov; a ktož by zanetbal toho učiniti, ten každý aby dva groše dal pokuty tomu hajtmanu, kterýž ponuocky neb varty osazuje.

Také, jakož jest rozkázáno, jakož vína, piva i jiné potřebné věci do vojsky mají voženy a nošeny býti, přikazujem všem, aby těm, ktož by vozili nebo nosili, nebylo na cestách ani u vojskách bráno, ani kterakž koli překážieno. Pakli by kto kolivěk jim překazil nebo bral, takový bude kázán, jakož na lúpežníka slušie.

It. Hajtmané, kteříž budú jmenováni nad jiezdnými a pěšími i k zpravování a k kladení vozuov, těch aby všickni poslušni byli, nad kýmž budú ustaveni, a nikterakž se jim neprotivili, ani se s nimi potýkali řečí ani skutkem. Pakli by kto svévolně z poslušenstvie těch hajtmanuov vytrhna se, chtěl své vuole požívati, nad takovým poměstieno bude tak, že se jím jiní kázati budú.

It. Chcem tomu, aby žádný písařóm

vojenským nepřekážel, ani na ně kto kterým právem sahal: lečby v čem nešlechetném shledán byl, to aby před se hajtmané vzeli a v to nahledli.

It. Kterýž by koli písař vojenský byl usazen od kterého koli pána neb hajtmana, nebo od měst, času vojenského neb bojovného, kdyžby žoldnéřóm žold vydáván byl, ten aby jměl od kopy jeden groš, buďto žeby placeno bylo na poli neb na hradě, nebo na městě, nebo na které koli posádce, neb při obležení zámku některého; v tom aby mu ižádný odporen nebyl, dokudž by ta válka stála: kromě kdyžby placeny byly škody, od těch aby nic nebral, neb k tomu práva žádného nemá, cožby se škod dotýkalo.

It. Při bitunciech kterých koli má písař vojenský seděti a s hajtmany to děliti, a vedlé nich v tom má diel jmieti, tocižto od kopy každé po 1 groši; a též i od holduov má jmieti po 1 gr.

It. Když by který žoldnéř, vezma řádné odpuštěnie z příčin hodných, postavil miesto sebe jiného pacholka hodného: ten kterýž odjíti má, aby dal písaři zápisného 1 gr., a nový žoldnéř přistupuje aby dal puol groše.

It. Každý setník, neb padesátník, nebo rotymajstr, kteréž by koliveк pod sebú jměl, ten aby před písaře všechny přivedl, kdyžby jim jměl žold dáván býti; a tu všeliký neb každý desátník aby své dráby osobně před písařem okázal, i kdyžby ponnocky neb varty osazovány jměly býti. Pakli by kto písaři toho odporen byl, má býti kázán od hajtmanuov jako neposlušný.

It. Písař vojenský má zbroj a samostříely ohledovati vždy jednú v měsieci, aby byli tak nalezeni, jakž sú vyšli. Pakli by kto tomu odpieral, k tomu má hledieno býti jako k neposlušnému.

It. Na tažení, na picování, nebo kdež koliveк na potkání, kdežto silnější hauf neb rota mdlejší rotu postihne nebo potká, aby silnější mdlejším nebrali a nikterakž nepřekáželi, ale u pokoji nechali. Pakli by přes toto rozkázanie kteří koli silnější mdlejším co pobrali neb překazili, takoví budú kázáni jako lúpežníci.

It. Kdež se již vojska položie, aby žádný doluov, jimž hebauf řiekají, nekopal ani dělal; neb takový proto kázán bude.

It. Včelám aby žádný nepřekážel ani vydieral, nebo takovým nebude odpuštieno.

It. Když vojska lehnú, a žeby v noci vzhuoru bylo trúbeno neb voláno, aby každý s svú braní na plac běžel a nikam jinam. Pakli by nepřietelé kde k vozóm přilnuli, tehdy se tam mají obrátiti.

It. Mezi vozy aby opatrně a s pilností ohně nietili a pálili, tak aby se žádnému škoda nestala a nedála.

It. Kdež koliveк, buďto na přátelském neb ne na přátelském, kdež se ženy s uzly a s šaty vynesú a na nich i při nich sednú, aby jimi žádný nehýbal, ani těm ženám co bral, ani jich přehledoval. Pakli jim přes to kto bráti bude, takový bude kázán jako jiný lúpežník.

It. Jest-li že jsú mezi kterými pány, rytieři, zemany, šlechtici nebo městy, neb kýmžkoli která záštie, kyselosti nebo nelibosti kterakž koliveк, buďto prvé před

tiemto polem, a nebo nynie na poli vzniklé a povstalé: ty všecky aby přestaly, a nebyly od žádného na tom poli zdvihány a zpomínány, ani které pomsty o to činěny, až domuov s pole vrácenie; ale bylo-li by kde potřebie, buďto na harci neb u šturmu, aby sobě takoví a všickni jiní vespolek pomáhali, takových kyselostí a záští zlým nikterakž nezpomínajíce. Pakli by kto přes toto naše přikázanie usvědčen byl, takový bude kázán právem vojenským.

It. O mlýniech přikazujem, aby žádného nepálili, nebořili ani kazili, ani kterých mlýnských želez brali, tak aby ku potřebě našich vojsk mohlo mleno býti. Pakli by kto proti tomu učinil, budeť jemu bez milosti ruka ufata. Též také jinde ve dvořiech neb v chalupách, zvláště v přátelských, aby žádných zámkuov, řetězuov, neb jiných želez kterýchž kolivěk, jakožto šínuov s kol neb hřebíkuov z bran nesbíjeli neb nevybíjeli a nebrali; a také na poli s pluhuov želez neboli s jiných příprav aby nebrali.

It. Kdež se táhne po přátelském, aby takové nekřesťanské záhuby se chudým lidem nedály, ani překážieno bylo; chalup aby nevybíjeli, dobytka ani koní aby jim nezajímali, ani ven z vojska nevodili; a žen ovšem aby na pokoji vždy nechali, jim nepřekážejíc. Také, kdež se vojsko klade, aby chalup a dvoruov lidem netrhali ani bořili, a takových nekřesťanských záhub aby nad lidmi nečinili.

It. Komuž by který kuoň utekl jezdný, buďto na poli neb kdežkoli, ten kuoň ktož bude moci lapiti, aby lapil, a ktož jej polapí, tomu buď jeden groš dán, a od vozníka puol groše.

It. Rybníkuov malých ani velikých, ani také haltéřuov žádný aby nekopal, ani také v nich lovil, ani jich spúštěl, lečby komu hajtmané rozkázali.

It. Pitie před vojskem ať jsú šenkována, a osobami od hajtmanuov na to zřiezenými ať jsú sazena; a netoliko pitie, ale i chléb buď sazen, i jiné potřeby, jakožto obrok koňský, tak aby se všem spravedlivé dálo.

It. Jest-li žeby se kto toho dopustil aneb přes to učinil, což se tuto nahoře vypisuje, a na těch (věcech) chudým lidem překážel, aneb ty věci brał a sobě schoval, aneb krčmářóm zastavoval, dával, prodával, aneb komu jinému: takový i ti, ktožby od nich co kupovali neb přijímali, proto budú trestáni jakožto lúpežníci.

It. U každého vozu aby byla dva vozataje a aby jměli lebku a pavézu; a pod vozem aby bylo prkno a řetěz. A při každém vozu aby byla jedna hakovnice se vší přípravú, a dvě sekyře, dvě lopatě, dvě kratci, dvě motyce, dva rýče a taras s berlú, a jedno kopie s hákem a s praporečkem.

It. Aby před každým řadem vozuov, když se táhne, šli s motykami, kratcemi, rajči, lopatami a s sekyrami, bylo-li by kde cest potřebie opravovati; a odtud aby neodcházeli, pod vsazením do řetězuov za tři dny.

ÚLOMEK BIBLÍ ČESKÉ PÍSMA GLAGOLSKÉHO.

Dva listy papírové v malém 4., nalezené v Lanžově na faře od někdejšího faráře Miletínského, p. Jana Arnolda. Císař Karel IV. založiv l. 1348 klášter Emauzský v Novém městě Pražském, povolal do něho mnichy slovanské z Charvát, kteřížto užívajíce písma glagolského, knihy slovanské týmž písmem psané s sebou do Čech přinesli. Od nich naučili se písmu tomu klášterní jich bratří Čechové a psali potom až do válek husitských knihy české obsahu náboženského písmem glagolským. A takový také jest tento úlomek, jenž jazykem svým náleží na počátek XV věku; a však jsou stopy, že to přepis ze staršího rukopisu téhož písma. Díl jeden biblí české glagolského písma, l. 1416 na perg. ve fol. psaný, jenž někdy témuž klášteru Benediktinův Emauzských náležel, chová se nyní v cís. veř. knih. v Praze. Obsahuje knihy Paralipomenon — Tobiáš.

(Z knihy přísloví kap. 4.)

Slyšte, synové! kázeň otcovu a snabděte, abyšte uměli múdrosť. Dar dobrý dávám vám, zákona mého neotstupujte. Neb sem já byl syn otce mého rozkošný i jednáček u mé mateře, a učila mě jest řkúci: Přijmi srdce tvé slova má, ostřiehaj rozkázanie mého, a budeš živ, obdržíš smysl, obdržíš múdrosť. Nezapomínaj ani sebe otchyluj ot slov mých úst. Nevypúštěj jie ot sebe, bude tebe ostřiehati. Miluj ji a zachovát tě. Múdrosti počátek a obdrženie múdrosti, a ze všeho jmění tvého hledaj múdrosti. Popadni ji, a povýší tebe, budeš ot nie oslaven; k tobě když ji přivineš, dáť tvej hlavě přísporek milosti a oslavnú korunú zachrání tě. Slyš, synu mój! a přijmi slova má, ať se rozmnožie tobě léta tvého života. Cesty múdrosti okáži tobě a povedu tě po stezkách pravosti. A když na ně [1]) vzejdeš, nebudú súzeni tvoji kroci, a běže nebudeš jmieti úrazu. Drž kázeň a nepropúštěj jie, střež jie, neb' jest ona život tvój. Nekochaj se na stezkách hřiešníkových, ani se tobě lib cesta jich. Běž ot nie a nechoď po nie, otchýle se pustiž ot nie. Neboť neusnú, leč dřieve něco zlého neučinie, a nebude pochycen sen ot nich, poň až někoho neoklamají. Jedie chléb nemilostivosti a víno nepravé pijí. Ale spravedlných stezka (jest), nebo světlosť blštiec se vzcházie a roste do svrchovaného dně. Cesta hřiešných temná jest, nevědie, kde spadnú. Synu . . . . . .

1) Rkp. ni.

M. JAN HUS.

Narozen l. 1369 v Husinci městečku kraje Prachenského, študoval v Praze, stal se l. 1393 bakalářem a l. 1396 mistrem svobodných umění, potom l. 1394 též bakalářem theologie; l. 1398 počal co professor vyučovati na universitě, a l. 1401, dne 15. Října, učiněn děkanem fakulty filosofické, načež l. 1402, dne 14. Března, ustanoven kazatelem v kaple Betlémské nedávno předtím (1391) založené. Téhož léta 1402 a potom také l. 1409 povýšen na rektorství university Pražské. Pro veřejné nešetrné s kazatelny tupení porušenosti mravův tehdejšího kněžstva uvalil na se jeho nenávist, a pro hájení kněh Viklefových, za bludné nalezených, přišel l. 1408 v rozepři s arcibiskupem Pražským; načež tento l. 1410, dne 10. Června, zapověděl všeliké kázaní v kaplách, a tak i v kaple Betlémské, i na všech jiných místech kromě kostelův kollegiatních a farních, a hned potom dne 16. Června klatbu na Husa vydal. Téhož léta, dne 25. Srpna, rozkázáno Husovi, aby se postavil před stolicí papežskou na soud; on ale spoléhaje na ochrance svého, krále Václava IV., neuposlechl, nébrž poslal na místě svém M. Jana z Jesenice a jiné dva doktory, aby jeho hájili. Léta 1412, dne 7. Června, disputoval v Karolíně veřejně proti odpustkům, jež papež sliboval těm, kdož mu pomoc učiní proti králi Neapolskému, začež naň vydána klatba a na Prahu těžký interdikt, dokudby se tu zdržoval. K žádosti Václava krále opustiv Hus téhož léta s počátku Prosince Prahu, přebýval na Kosím Hrádku blíž Ústí nad Lužnicí a potom léta 1413 na zámku Krakovci v Rakovnicku. Ku konci l. 1414 odebral se dle pozvání krále Zikmunda a na bezpečný od něho mu daný list průvodní ke sboru církevnímu, v Kostnici shromážděnému, kdežto jat, uvězen a dne 6. Července 1415 co kacíř upálen jest.

I. POSTILLA.

Mezi spisy M. Jana Husi, jež sepsal v jazyku českém, nejčelnější jest Postilla, totiž „výklad na všecka čtenie nedělnie“, jinak výklad na nedělní evangelia. Zachovaloť se několiko starých rukopisů Postilly této, jichž nejznámější jsou: a) rkp. Budišínský v knih. Gersdorfské, psán na perg. l. 1412; b) rkp. cís. veř. knih. v Praze (XVII, A, 11), dokonán „léta 1413 v den postní svatých apoštolóv Šimona a Judy na hradě, jenž slove Kozí,“ ve 4. na pap.; c) rkp. musejní v Praze (2. D. 18), ve fol. na pap., správnější než předešlý, s dokladem: „Tyto knihy sú skonány v sobotu před svatú Kateřinú léta od narozenie božieho tisícieho čtyrstého čtrnadctého, skrze ruku Zigmundovu z Domažlic. Dajž pán Bóh, abychom čtúce skutkem plnili, což jest tuto psáno. Amen.“ d) rkp. knihovny městské v Norimberce, psán mezi l. 1443—1453 na pap. v 4.; e) opět jiný v c. veř. knih. Pražské (XVII. B. 13) asi z téhož času, na pap. ve fol. Tiskem vydána byla v Norimberce l. 1563. Následující výpisy vzaty jsou z rkp. musejního. Podobná, jako tuto, předmluva obsahu mluvnického a pravopisného nalézá se i při jiných větších spisích Husových. (Viz Jungm. hist. lit. str. 59.)

Aby, ktož budeš čísti, rozuměl mé české řeči, věz, žeť sem psal tak, jakož obyčejně mluvím; neb v jednom kraji českém jinak mluvie, a v jiném jinak; u příkladě: já píši „nižádný nevie“, a jiní řiekají „žádný nevie“; opět já diem „musiem učiniti“, a jiní řkú „musím“; opět já diem „tělestný“, a jiní „tělesný“; já „protiv“, a jiní „proti“; já „vzjeviti“, a jiní „sjeviti“; já „popad ho“, a jiní „popad jej“; já diem „bychme byli dobří“, a jiní „bychom byli dobří“. A jest jiných drahně proměn. Protož prosím každého, ktož bude psáti, aby jinak nepsal, než jakož sem já psal; než chybil-li sem kde, čteny, neb sřeku, neb slovce opustil, za to prosím, aby opravil, jest-li jist plně, aby mi pravého úmysla nepřevrátil; neb viem, že mnozí, mnějíce by lépe rozuměli, což dobře jest psáno, shlazují, a zle napisují. A na ty sě velmě hněval svatý Jeroným, neb sú jemu to činili.

Milosrdný Spasitel, pán všemohúcí, syn boží, Ježiš Kristus, pravý Bóh a pravý člověk, přišel jest na svět, aby svědectvie pravdě vydal, o nebeském království kázal, ovcě zahynulé shledal, a cěstu jim slovem i skutkem k věčné radosti ukázal, v tom plně vóli Otcě svého, pána Boha. Milostivý Spasitel v pokoře a v tichosti i v chudobě, jsa zavržený od pyšných lidí a od chytrcóv tohoto světa, a zvláště od biskupóv, od mistróv, od kněží a od zákonníkóv, jenž sú mu sě vždy protivili; pracoval jest s lidem v kázaní až do smrti, a to jest učinil z velikého slitovánie. Protož píše svatý Mat. v 9. kap. řka: Vida Ježíš zástupy, slitoval sě nad nimi, neb sú byli trápeni, a leželi sú jako ovcě, nemajíce pastýřě. Protož řekl jest učedlníkóm svým: Jistě žeň mnohá jest, ale dělníci nemnozí; protož proste pána žni, ať pošle dělníky na žeň svú. To jest: mnozí sú lidé, jenž by rádi slovo božie slyšeli, a tak jako pšenicě v stodolu králevstvie Kristova sě hodili; ale nemnozí sú dělníci: to věz, že málo jest věrných kazatelóv, kteří z lásky pro chválu boží, pro lidské a pro své spasenie pracují s lidem božím. Protož die Spasitel: Proste pána žni, to jest Boha, jenž jest pán všeho světa, ať pošle žencě věrné na žeň svú. To slovo sv. Řehoř váží, žeň mnohá a pracovníci nemnozí, řka: Toho bez těžké truchlosti mluviti nemóžeme, neb ač sú ti, kteříž by rádi dobré věci slyšeli, ale nejsú ti, kteří by pravili. Ai svět kněžími jest naplněn, a však ve žni boží velmě řiedký pracovník bývá nalezen; neb úřad kněžský přijímáme, ale skutku úřada neplníme. Ale važte, bratřie moji! važte, co die Pán: Proste pána žní, ať pošle dělníky na žeň svú! Vy za nás proste, abychom úžitečné věci vám připraviti mohli, aby jazyk od napomínánie neustal; a poňavadž miesto kázanie sme přijeli, aby před spravedlivým súdcí nás naše mlčenie neodsúdilo. To sv. Řehoř; jehož řeč, ale

prvé svého Spasitele já vážě, abych ovšem kněžského úřadu neopustil, času nezmařil, umienil sem pro chválu boží, pro spasenie Čechóv věrných, kteříž žádají vóli boží poznati a plniti, čtenie nedělnie všecka kratičce s boží pomocí vyložiti, žádaje, aby ti, kteříž budú čísti neb slyšeti, byli spaseni, napřed sě hřiechóv varovali, Boha nade všechny věci milovali, spolu milost drželi, v ctnostech prospievali, a za mě hřiešného pána Boha poprosili. A že nemají obecně čtení česky psaných, a výklad netak sě brzy přijme bez založenie, protož chci vždy prvé čtenie položiti a potom výklad, aby našeho Spasitele slovo vždy najviece vznělo, a tak věrným bylo k spasení oznámeno; neb ktož je v milosti do smrti slyšie, ti budú spaseni a zde jsú blaženi, jakož die sám Spasitel: Blažení ti, kteříž slyšie slovo božie a ostřiehají ho. To vážiece, máme pilně, mile, statečně a vesele slova našcho milostivého Spasitele poslúchati, jiným je praviti a kázati, pilně k rozumu přivoditi, a vedlé jiného písma druhé vykládati, jakož světí božím darem vykládají. I mámť úmysl, abych, což mohu, najlehčejie vyložil k rozumu čtenie, ač ne ovšem týmž obyčejem, jako káži.

ČTENIE NEDĚLE PRVÉ V ADVENT.

Píše svatý Mat. v 21. kapitole.

Když přiblížil sě Ježíš k Jeruzalému, a přišel jest k Betfage, k hoře Olivetské, tehdy poslal jest Ježíš dva učedlníky svá, řka jim: Děte do hrádka, jenž proti vám jest, a ihned naleznete oslici přivázanú a oslátko s ní, odvěžte a přivedte mi. A ač kto vám co die, řcěte, že Pán jich potřěbie má, a ihned nechá jich. A to všecko stalo sě, aby bylo naplnieno, co řečeno jest skrze proroka, jenž die: Pravte dcerci Sion: Aj král tvój jde tobě tichý, sedě na oslici, a na oslíku, synu poddané. A šedše učedlníci, učinili sú, jakož přikázal jim Ježíš, a přivedli sú mu oslici a oslátko, a vložili sú na ně rúcha svá, i kázachu jemu na ně vsiesti. A mnohý zástup stlali sú rúcha svá na cěstě, a jiní řezáchu ratolesti s stromóv a stláchu na cěstě. A zástupi, kteříž napřed jdiechu, a kteříž po něm jdiechu, voláchu, říkúce: Osanna synem Davidovým! Požehnaný, jenž jest přišel ve jméno božie!

Toto čtenie v skutku stalo sě na Květnú neděli, protož viece záleží k tomu dni ku paměti, nežli k dnešniemu dni. Avšak dnes je čtenie, pamatujíce příchod jeho, kterýž dnes pamatuje sbor křesťanský, řiekajíce Čechové advent po latinské řeči; neb latině adventus česky slove příchod neb navštievenie. A to pamatuje cierkev svatá od dnešnieho dne až do Kristova dne narozenie; a tak již ten vešken čas nazývají advent, to jest čas, v němž pamatují Kristovo navštievenie. Tu věz, že Kristovo navštievenie jest troje, jakož písmo ukazuje. Prvé v tělesenství. Tiem jest nás navštievil, když sě, jsa Bohem, v životě panny Marie vtělil. O tom sám die v 16. kap. sv. Jan: Vyšel sem od Otcě a přišel sem na svět. Druhé navštie-

venie Kristovo jest duchovnie, jímž navštěvuje milostí svú nás; neb on die: Miluje-li mě kto, řeči mé zachová, a Otec mój bude ho milovati, a k němu přídeme. To miení Kristus, že on a Otec přídú k tomu člověku, kterýž Krista miluje a jeho řečí zachovává. A o tom navštievení die vzjevení sv. Jana v 3. kap.: Ai já stojím u dveří a tluku: uslyší-li kto hlas mój a otevře mi dvéře, vejdu k němu, a budu s ním večeřeti a on se mnú. U dveří Kristus stojí, tak že hotov jest milostí vóli člověka navštieviti, a tluče, když napomíná vdechnutím, bolestí, hrózú neb nemocí, aneb dáváním darov rozličných. A ktož uslyší hlas jeho přikázanie, a otevře dvéře Kristovi, hřiech opustě a vóli svú k dobrému plně obrátě, k tomu Kristus vejde, milostí svú jeho navštievě; a skoná-li v té milosti člověk, k hřiechu sě nenavracuje, tehdy bude Kristus s ním večeřeti a on s Kristem, to jest, radosti bude věčné požívati. A tak Kristus navštěvuje člověka duchovně, i kdy hřiechóv smrtedlných člověk nechá, a on jemu je odpustí, i kdy zvláštní milostí jeho obdaruje, i kdy na smrti milostí svú k němu přichodí. A též také i zlé lidi navštěvuje hrozú, pomstú a věčným zatracením a zvláště na smrti. Protož die sv. Mat. v 24. kap.: Bděte, neb neviete, v kterú hodinu Pán váš přide. A vzjevení sv. Jana v 3. k. die: Protož nebudeš-li bdieti, přídu jako zloděj a nezvieš, v kterú hodinu přijdu k tobě. Třetie navštievenie Kristovo jest budúcie v súdný den, o němž sám die v 25. k. sv. Mat.: Když přijde Syn člověka v oslavnosti své a všichni angelové jeho s ním, tehdy sedne na stolici království svého, a sebráni budú před něho všichni lidé. O tom také příchodu řekáme v vieře, že přijde súdit živých i mrtvých. Pak z toho dále máš, že prvnie navštievenie to sě jednú stalo, jakož jedinú sě vtělil; druhé to sě každý den děje, jakož každý den věrné svú milostí navštěvuje, a zlé pomstú neb napomínáním; třetie to sě má jedinú státi. Prvého navštievenie máme býti velmě vděčni, a tak mile je pamatovati; druhého máme býti pilni, aby s námi ráčil přebývati, a aby nás zvláští milostí na den svého narozenie navštievil, máme sě nábožně mieti; třetieho máme velmě pilně čakati, neb velí nám velmě pilně bdieti, to jest od hřiechu sě ostříhati a v boží milosti prospievati. A pro ta tři navštievenie ustavila cierkev svatá, abychom od dnešnieho dne pilnějie než prvé sě v ctnostech způsobili, pamatujíce, že jest vtělením k našemu spasení přišel, a že milostí svú nás zvláště navštievi na den svého narozenie, a že třetie v súdný den přijda i dá nám věčné království. A k tomu navštievení jest troje příprava: prvá, aby věrní, čekajíce svého Pána, poctivě sě měli, a zvláště když sě blíží. A to záleží na onom slovu sv. Isaiase v 1. k.: Přestaňte zle činiti, učte sě dobře činiti. A jakož die David: Odchyl sě od zlého a čiň dobře. Druhá příprava jest, abychom slyšiece, že tak veliký Pán blízko jest, připravili sě, a to trojím obyčejem: Prvé, připraviece jemu dóm, to jest, vyčistiece jemu duši od hřie-

chóv; neb on die skrze Isaiase v 1. k.: Umyjte sě a čisti buďte, odvrzte zlost myšlení svých od očí mých! Druhé, máme sě připraviti v rúcho krásné, jakož die Isaias v 52. k.: Oblec sě rúchem oslavy své, Jeruzaléme, město svaté! Jeruzalém v tomto miestě znamená věrných sbor, jenž jest město svaté, v němž má král Kristus na věky přěbývati; a to město má sě obléci v rúcho oslavnosti, to jest v ctnosti, jenž činie člověka slavného; a to rúcho jest lepšie každé duši nesmierně, než všechna rúcha tohoto světa, jimiž sě tělo odievá: né jedna ctnosť lépe odievá člověka, než které rúcho tělestné; a to rúcho má býti bielé, to jest hřiechem nezprzněné. Třetie, máme sě připraviti, abychom hodnú krmi tak velikému pánu dali. Krmě hodná, jíž sě krmí Kristus, jest vóle jeho naplněnie, jakož sám die v 4. k. sv. Jana: Mój pokrm jest, abych činil vóli jeho, jenž mě jest poslal, abych dokonal skutek jeho. A opět die: Připravujte pokrm, ne ten, jenž hyne, ale ten, jenž ostává u věčném životě, kteréžto pokrm dá vám Syn člověka. Ti sobě připravují pokrm, jenž nezhyne, kteříž plnie vóli boží a v tom setrvají, neb na věky budú v radosti božstvie požívati. A tak věrní křesťané krmie Krista každý den, když jeho přikázanie plnie. A to on sám vyzná v súdný den, když die spravedlivým: Lačen sem byl, a nakrmili ste mě; žiezniv, a napojili ste mě. Ai tak sě máme připraviti, abychom hodně jeho svaté navštievenie prvnie pamatovali, k druhému a k třetiemu sě připravili, a tak dóstojně jeho svaté tělo na božie narozenie přijímali. Neb die svatý Augustin v kázaní: Bratřie najmilejší! z milosti božie již přišli sú nám dnové, v kterýchžto žádáme, abychom božie narozenie světili; protož prosím a napomínám, abychom jakož najlépe mózem pracovali, abychom na ten den s čistým svědomím, s velikú pilností, s čistým srdcem i tělem k oltáři božiemu mohli přistúpiti, a tělo jeho a krev jeho, ne k súdu, ale k uzdravení duše a k spasení hodni byli přijieti. Neb v Kristově těle život náš záleží, jakož on sám die: Nebudete-li jiesti těla Syna člověka a jeho krve píti, nebudete mieti života v sobě. Protož proměň život, ktož chce vzieti život; neb nepromění-li života, k súdu vezme život, a viece bude z něho porušen, než obživen. Ó kterak zčastna jest ta duše, která s boží pomocí tak svój život jest zpósobila, že jest hodna, aby Krista hostí přijala! Též zasě, kterak nezčastné jest to svědomie a žalostivé, kteréž sě zlými skutky tak zprznilo, že v něm Kristus neráčí přěbývati, ale ďábel počne panovati! To vše die sv. Augustin. Z té všie řeči, jakožť i svatý Pavel v dnešní epištole velí, vezměme naučenie: zavrzme skutky temnosti, to jest, odbuďme hřiechóv, jenž vedú k věčné temnosti, a oblecme sě v oděnie světlosti, to jest: přijmeme ctnosti, jenž vedú nás k věčné světlosti. Neb tak jsúce živi, dobřě budeme pamatovati navštievenie Kristovo troje; budem hodni, aby nás zvláštní milostí navštievil nynie, potom na smrti, a konečně v súdný den. Již jest nás navštievil svým

vtělením; to navštievenie pamatujeme, že sě již stalo. Také nás navštievil svú milostí na krstu, že nás hřiechóv zbavil; a ač sme po krstu hřěšili, ale navštievil nás milostí v pokání; pakli sú kteří nehřěšili smrtedlně po krstu, ale navštievil jest je zvláštú milostí a navštěvuje. A třetieho navštievenie v súdný den čakáme, jehož čakajíce, máme vždy hotovi býti, neb on sám die: Buďte hotovi, neb v kterúž hodinu nemníte, Syn člověka přide. A máme tak býti hotovi, abychom mile, což nás potká, pro milého Krista trpěli, jakož on jest za ny za hřiešné, nejsa nám dlužen, za své protivníky, mile ukrutnú smrt trpěl, k kterúžto smrti dobrovolně jest do Jeruzaléma přišel, a na oslíku přijel s velikým pláčem, ukazuje lidu Jeruzalémskému milostivé navštievenie. Protož čte sě čtenie to dnes o navštievení duchovniem, jímž jest navštievil věrné skrze své svaté utrpenie: ne aby jim zbožie pobral, ani aby je hrdloval, ale aby z smrti je vykúpě, jim věčné královstvie dal. Protož prorokuje svatý Zacharias, die k cierkvi svaté: Ai král tvój přišel jest tobě spravedlivý a spasitel, on chudý sedě na oslici a na oslátku. V té řeči prorok těší cierkev svatú, řka: Ai král tvój, král milostivý ku pomstě, mocný k obraně, múdrý k zprávě, bohatý k odplatě. Die tvój, že tě stvořil, tvój, že tě živí, tvój, že tebe od ďábla hrání, tvój, že tě vykúpil smrtí, tvój, že tě do smrti miloval, tvój, že dá věčné královstvie, ač konečně budeš vděčen. Protož die: Ai král tvój přišel jest, neb přijel, tobě spravedlivý, jenž dá každému vedlé jeho zaslúženie; spasitel, neb jest přišel, aby spasil, jakož sám die: Tak jest Bóh miloval svět, aby Syna svého jednorozeného dal, aby každý, ktož věří v něho, nezahynul, ale měl život věčný; neb neposlal jest Bóh Syna svého na svět, aby súdil svět, ale aby svět byl spasen skrze něho. Ai teď máš jeho svědectvie, že poslán jest od Otce na svět tento, aby nesúdil světa, ale aby spasil svět, to jest: lid vyvolený k spasení z světa, neboť těch nebude súditi k věčnému zatracení. Protož die prorok cierkvi svaté: Ai král tvój jde tobě spravedlivý a spasitel! a on chudý, aby tě chudobú svú zbohatil, jakož die sv. Pavel: Kristus pro ny chudý učiněn jest, abychom my jeho chudobú zbohatěli, to věz: nynie v ctnostech a potom v radosti nebeské; neb proto jest přijel on chudý na oslíku, jakož čtenie svědčí, jehož nechci nynie vyložiti; neb lépe mi sě zdá, abych je zachoval k Květnie neděli, neb sě v tu dobu dálo, a také, abych již neprodlil. Protož, najmilejší! mějte na tomto dosti, a připravte sě k navštievení druhému a posledniemu, želejíce hřiechóv, prospievajíce v ctnostech, plniece pokánie, a žádajíce srdečně jeho navštievenie.

NEDĚLE ČTVRTÁ U PUOSTĚ.

Svatý Jan v 6. kapitole.

V ten čas odšel jest Ježíš přes moře Galilejské, jenž jest Tiberiadské. A šlo jest po něm množstvie veliké, neb sú vi-

děli divy, které jest činil nad těmi, kteříž sú nemocní byli. Tehdy všel jest na horu Ježíš, a tu sedieše s učedlníky svými. A bieše velmě blízký beránka den slavný Židóv. A když povzdviše očí Ježíš, a uzřé, že množstvie velmě veliké jde k němu, die k Filipovi: Odkud kúpíme chleby, aby jedli tito? Ale to jest řekl, pokúšeje ho, neb on věděl jest, co by měl činiti. Odpovědě jemu Filip: Dvú stú peněz chlebové nestatčie jim, aby každý maličko co vzal. Die jemu jeden z učedlníkóv jeho, Ondřéj, bratr Šimonóv Petróv: Jest dietě jedno zde, jenž má pět chlebóv ječných a dvě rybě; ale teď co sú mezi tak mnohé! Tehdy vece Ježíš: Kašte lidem siesti! a bieše sěno mnohé na miestě. I sědli sú mužie v počtu jednak pět tisícóv. I vzal jest Ježíš chleby, a když dieky učini, rozdělil jest sedícím; též i z ryb, kterak sú mnoho chtěli. A když sú plni byli, řekl jest učedlníkóm svým: Sběrte ty, kteříž sú zostali, úlomky, ať nezhynú. Tehdy sebrali sú a naplnili sú dvanadct košóv úlomkóv z pěti chlebóv ječných a ze dvú rybú, jenž sú zostali těm, kteříž sú jedli. Tehdy ti lidé, když sú uzřeli div, který jest učinil, řekli sú, že tento jest jistě prorok, jenž přijíti má na svět.

Svatého čtenie rozum jest dosti zjevný, ač mnoho Spasitel móž dáti svým věrným vtipóv u něho, jimiž by mohli duši své utěšenie naleznúti. A že toto svaté čtenie jest o nasycení Kristovu, protož ač sě jako dnes nestalo, ale že znamená nasycenie duchovnie, jímž sytí Kristus své věrné: protož dnes pro utěšenie pravých a nábožných kajících božím způsobem jest položeno. Neb od počátka postu vždy sú epištoly a čtenie, jenž napomínají ku pokání. A že již kající mají někaké v duchu utěšenie mieti, protož mše vesele sě i slovem i notú neb zpěvem počíná; neb die kněz: Raduj sě Jeruzaléme! to jest, ty duše, jenž čekáš radosti nebeského Jeruzaléma; neb raduj sě Jeruzaléme, to jest, ty sboře křesťanský, jenž již hřiechóv pozbyv, máš chlebem od Krista, to věz, jeho svatým tělem krmen a nasycen býti. O kterémžto nasycení v podobenství dje sě na mši: Raduj sě Jeruzaléme! a sejděte sě všickni, kteříž milujete ji, to věz, cierkev svatú; radujte sě s veselím, kteříž ste zamúceni byli, aby veseli byli a nasyceni od prsí utěšenie jejie! Tolik sě miení, aby sě radovala cierkev svatá, jenž jest sbor věrných synóv božích, a jenž znamená sě skrze Jeruzalém. Druhé, aby sě všickni sešli a družbili, vláště kteříž milují cierkev svatú; aby ti také byli veseli v duchu, byvše zamúceni pro své hřiechy, neb budú nasyceni od prsí neb od cecíkóv cierkvi svaté: jeden cecík jest milost božie zde, jíž skrze cierkev svatú krmí své syny mlazšie; druhý cecík jest radost v nebesiech, jíž krmí syny staršie, a bude potom krmiti všechny spolu. Protož věrní kající synové boží mají dnes veseli býti v duchu a saíti sě v hromadu láskú, nábožensťvím a Těla božieho přijímáním. Neb tak sě vesele zpievá na mši: Sejděte sě všickni, kteříž milujete ji, to věz cierkev svatú, a radujte sě s ve-

selím, kteříž ste v zamúcení byli, aby již byli veseli a nasyceni, nynie u milosti a potom v radosti. Kterého nasycenie abychom byli hodni, Kristovo nasycenie milostivě znamenajme. Ai, die svaté čtenie: Odšel jest Ježíš přěs moře Galilejské, té vlasti Galileje, jenž jest Tiberiadské, to jest toho města Tiberias, kteréžto jest na tom moři od Eroda ustaveno ke cti ciesaře, jenž jest slul Tiberius. Přěs to moře odšel jest Ježíš, slyše, že Jan Krstitel stal, aby nebyl příčina k popuzení zlosti Eroda. Proto jest odšel Ježíš; také aby dal příklad svým potom budúcím k prospěšnému ustúpení. A šlo jest po něm množstvie veliké, a tak až dotud: a bieše blízký beránka den slavný. Ve čtení latinském stojí *paška*, a to slovo ani jest latinské, ani řěcké, ani židovské, než vzato jest některak z řěči židovské. A tolik sě die paška česky přěstúpenie, proto že Židóm pán Bóh přikázal, vyved je z Egyptské země z pohanského násilé přěs moře, aby beránka jedli a slavný hod měli; a o tom hodu beránka jest teď zmienka. A nezdá mi sě, by paška v tomto čtení česky dobřě bylo vyloženo velikonoční hod; neb velikonoční hod v ten čas ještě nebyl. A bychom také znamenali, že veliká noc slove noc, v níž jest velikú věc učinil veliký Kristus, z mrtvých vstav, tehdy bychom rozuměli, že paška v tom miestě neslove veliká noc, ale hod beránka, jakož sem řekl, o němž die čtenie: A bieše velmě blízký beránka den slavný. A když povzdviže oči Ježíš a uzřě, že množstvie veliké jde k němu. Množstvie veliké šlo, jako prvé jest řečeno, pro čtveru věc: pro uzdravenie nemoci, pro nasycenie, pro divy, pro slova jeho slyšenie; a pátá příčina velmě lichá: pro utrhánie a v řěči popadenie. A bez pochybenie každý skutek Kristóv v tom svatém čtení má nám býti velmě znamenit k naučení: neb jeho odjitie na horu znamená od světa odstúpenie a v životě povýšenie; a jeho na hoře učenie znamená jeho čtenie povýšenie; a jeho tolik lida nakrmenie divné znamená nakrmenie duchovnie, o němž píše sv. Jan před tiemto čtením; a jeho přijetie k sobě znamená jeho veliké milosrdenstvie, a nasycenie jeho moc velikú; a jeho otázánie jest k naučení jeho milostivému, a také nám jest příklad, abychom sě tázali jiných, když co velikého máme učiniti. A k tomu mluví sv. Augustin na toto čtenie, řka: Ai, když sě přibližoval hod beránka Židóv, Pán množstvie to, kteréž jest po něm šlo, slovem i skutkem k spasení vzdviháše; neb, jakož jiný evangelista píše, mluvil jest jim o království božiem, a kteříž sú byli potřěbni uzdravenie, ty jest uzdravoval, a učenie a uzdravenie dokonav, z malých pokrmóv velmě hojně je nakrmil. Protož my, bratřie najmilejší! týmž příkladem, žeť sě přibližuje velikonoční hod našeho vykúpenie, s pomocí jiných bratří Pána plným srdcem následujme; kterú cěstú skutkóv šel jest, velmě pilně znamenajme, abychom jeho šlapějemi jíti byli hodni. To sv. Augustin, uče nás, abychom k hodóm sě připravili, následujíce milého Spasitele, aby nás svým tělem ráčil nakrmiti, slovem naučiti, a ko-

nečně pojieti k své milosti. On moře toho biedného světa již jest přěšel, a sedí nahoře s učedlníky v nebeském království. Tiehněm po něm, jako sú táhli zástupové, kteříž to, jako die sv. Remigius, (znamenají) sbor svatý křesťanský, jenž následuje svého Pána: ne nohami tělestnými, ale činy svatými, jakož on sám die: Ktož mi slúží, poď po mně, a kdež sem já, tu bude i sluha mój. A abychom nezhynuli na cěstě, že jest daleko jíti, potřěbie jest pecencóv a rybic pojiesti. Kteréž znamenati mohú pecenci ti a rybice, jimiž jest Kristus zástupy nakrmil? Prvý pecnec jest bázeň věčného zatracenie; toho máme často požívati. Věrně ját ho často požívám; viz každý o sobě. Neb jest sám Spasitel často kladl ve čtení: temnosti zevnitřnie, pláč a skřěhot zubóv, rukú i noh svázánie, oheň věčný a peklo, řka: Umřěl jest bohatec a pohřěben jest v pekle. Druhý pecnec jest paměť smrti; neb ta sě velmě hodí k výstraze od hřiecha, jako die písmo: Pomni na najposlednějšie věci a nebudeš nikdy hřěšiti; pomni, že lidé zbožie, červie tělo a duši čertie vzěli, nebudeš-li dobrý; pomni, kterak těžko bude umřieti, proto že člověk nevie, kam má jíti. Třětí pecnec, ostánie hřiecha; velí pán Bóh ten jiesti, řka: Opusť zlý cěstu svú zlú. Čtvrtý pecnec, bolesť veliká za hřiechy; neb die písmo Jeremiáše v 6. k.: Dcerko lidu mého, opas sě žíní a pospi sě prachem lkánie jedinkého syna; učiň sobě pláč hořký. Dcera ta lidú božieho jest duše, která jest hřěšila; ta sě má opásati žíní, vezmúc někaké utrpenie na sě tělestné, a má sě posúti prachem, to jest pokorně pamatovati, že jest prach a v prach sě obrátí; má sobě učiniti lkánie jediného Syna Krista, jenž jest pro ny umřěl, a ona pak toho syna hřiechem ztratila. Jistě mát býti věčšie želenie pro ztrátu toho Syna božieho, než by ztratila svého syna jediného, majíc velmě milého. A má učiniti sobě pláč hořký. Co velmě hořké jest, to až k srdci prorazí, když ho člověk okusí: taký má býti pláč na hřiechy, ne falešné slinění, jež činie ženy, chtiece k božiemu Tělu, a však potom nenechají smilstvie a jiných hřiechóv. Protož pátý pecnec jest nechtieti hřěšiti. Ten pecnec dal jest biskup Ježíš za pokánie cizoložnici, již sú popadše v cizoložství, předně přivedli, aby ji odsúdil, an jí potom řekl, když sú ti kněžie utekli, jenž sú na ni žalovali, nejsúce pro své hřiechy jie hodni súditi, řka: Nižádný tebe, ženo, neodsúdil? to věz, na smrť. A ona: Pane, nižádný. A on jí: Aniž tě odsúdím; jdiž a neroď viece hřěšiti. Toť pokánie, bez něhož nemóž hřiech odpuštěn býti; toť jest pecnec, jehož zufalí nejedie, ani ti, kteříž sě v hřiechy navracují. Pecenci tito jsú ječní: chléb ječný bode, nechutný jest jiesti, nedobřě sě dá rozžiti; protož rozkošní nerádi ho jedie. Rozkošný člověk, maje jiný chléb, dlúho by nesnědl pěti ječných pecencóv: též tito pecenci rozkošným v hřiešе jsú nechutní, trpcí, bodlaví, nechutní a nechtie v hrdlo jíti, neb jich nechtie rozžvati. Ó kterak bode paměť věčného zatracenie! a však těžce vende v žádosť člověka ostánie hřiecha.

Ale jistě velmě krmie ti pecenci člověka kajícieho; protož tomu na znamenie die toto čtenie, že ti, kteříž sú jedli, z těch pěti pecencóv naplněni jsú. Dvě rybě, k těm chlebóm ječným jenž příslušieta, jsta náboţná modlitba a puost svatý; neb s těmi rybami, oněmi pěti pecenci sytí pán Ježíš vešken zástup kajících, kteříž sě znamenají skrze pět tisícóv mužóv. Ale a koho ty pecencě a ryby vezmeme? Věru, Ondřej, bratr Šimona Petra, nám ukazuje, řka: Jest dietě jedno teď, jenž má pět pecencóv ječných a dvě rybě. Kteréž jest to dietě, ukazuje nám sv. Mat. v 12. k., že k němu die Bóh Otec: Ai, dietě mé vyvolené, jež sem vyvolil, milý mój! Již máme, že dietě to jest Syn boží Ježíš, jenž nese těch pět pecencóv, jimiž nemóž nižádný nasycen býti, jedné ač on je vydá, a když vedlé jeho přikázanie kající sědnú na zemi, to jest pokořie sě, že jsú nehodni pro své hřiechy, a sědnú na sěně, pamatujíce svú křěhkosť, že jako dnes jsú a zajtra jako sěno uvadnú. Pak dvanadcť košíkóv, naplněných úlomkóv aneb otruskóv od těch pecencóv a ryb, jest dvanadcť apoštolóv, jenž sú lépe sebrali, než jiní, úlomky, vedúce život nad jiné lidi, a požívajíce těch pecencóv i ryb v těch příčinách, kterých jiní kající sú nedosáhli. To kratičce ku pokání. Ale ještě móž býti otázka: kterak jest to, že pro bázeň nepřátel nepřišel jest Ježíš k hodu beránka do Jeruzaléma, poňavadž Jan Krstitel bez strachu tresktal jest Eroda krále až do smrti? Tu móž býti dána troje příčina: prvá, aby věda vóli boží, že má vedlé jeho uloženie smrť jíti k prospěchu lidského spasenie, svú vóli sjednal s boží volí; druhé, aby moc svú ukázal, ucházěje smrti proti vóli nepřátel, aby věděli jeho moc, že na jeho vóli bylo, kdy a kterak chtěl jest umřieti; třetie, aby dal příklad svým potom budúcím, kdy mají opatrně ujíti před svými nepřátely. Aniž měj pochybenie, byť Kristus nebyl smělejší, než svatý Jan Krstitel, i ve všech ctnostech dóstojnější, ač jest Kristus v obci bydlil, maso jedl a pil víno, a Jan nic: a však Kristus přěsáhl jest Jana, že sě postil čtyrydcieti dní a čtyrydcieti nocí na púšti, a Jan nic. A též i o jiných ctnostech, jimiž jest Jana přěsáhl, i smělosti řádné, že tresktal jest kněží, ani sě kamenie chápají, a to častokrát; a když sú jiní utekli, on sám ostav, ještě sám sě jim zjevil a tresktal je, že to činie mocí temnosti, řka: Tať jest moc temnosti, to věz, od ďábla v vašem srdci položená, aby zlú žádostí mě na smrť dali. Ale ještě jest otázka, kterak Kristus jest vymluven, že vedlé zákona pro bázeň nebyl jest na hodu beránka? Tu jest odpověď, že ti, kteříž sú měli úhlavnú nepřiezeň, byli sú vymluveni před Bohem od nestánie. A tým obyčejem, ufám Bohu, jsem vymluven, že sem nestál v Římě, pohnán jsa, před papežem: prvé proto, že sem své poručníky za tři léta postavil, a těm nikdy nebylo dáno slyšenie, a ti byli sú jímáni i vězeni, proto že sú pravdy žádali *a)*. Druhé, že dále jest z Prahy do Říma, než od zámořie Tiberiadského do Jeruzaléma, do něhož z Je-

ruzaléma byl jest odšel Kristus. Třetie, že nenie v zákoně božiem přikázáno, aby tak dalecko do Říma lidi darmo pohonili. Čtvrté, že málo jest u dvora papežova božie pravdy, již by vedli vedlé zákona božieho. Páté, že bych zmeškal lid v slovu božiem, a sám na cěstě co bych dobrého mohl činiti? a ač bych k dvoru přišel, které bych svatosti u něho nabyl? jedné svárov, a chtěl-li bych svatokupčiti. Šesté, že bych mnoho almužny darmo utratil, nabera na lidech. Sedmé, že pře, kterúž já vedu, jest proti papežovým obyčejóm a proti jeho moci, ne od Boha pójčené, ale od ďábla vymyšlené; neb papež Alexander pátý vydal jest bulu na penězích, v níž jest zapoviedal, aby nikdež v kaplách nebylo kázáno slovo božie lidu, ač sú na to ustaveny a od papežóv stvrzeny *b)*. A také stálo v té bule, aby nikdież jinde nebylo kázáno, jedné u far a v klášteřiech. A té buly dobyl jest dobré paměti kněz Sbyněk, arcibiskup Pražský, s jinými preláty. A mnich Jaroslav, planý biskup, ten v poselství jezdil o tu bulu, v níž jest také stálo, že v království Českém v Prazě, a v markrabství Moravském mnohých srdce jsú kacieřstvím tak velice zprzněna, že potřěbie jest přizřěnie a tresktánie. A tak ta bula ukazuje, že sú proti zákonu božiemu i papež i kněz Sbyněk učinili: papež vydávaje a Sbyněk dobývaje, aby slovo božie nebylo kázáno svobodně, proti čtení i proti skutkóm Spasitele Jezu Krista, jenž jest přikázal učedlníkóm, aby šli po všem světě, kážíce čtenie každému stvoření. A oni sú kázali všudy, tak die sv. Marek v 16. k., všudy, to věz, kdež kolivěk byl jest lid způsoben, aby slyšal *c)*. A Spasitel náš v dnešniem čtení kázal na púšti, a jindy na moři stoje na lodí, a v ulicech, a po městečkách bez kostelóv, a po vsech; a řekl učedlníkóm svým, aby kázali i po střěchách, a sluhy své, aby volali k večeři věčné, poslal i mezi ploty i v rozcěstie: kterakž tehdy ta bula s písmem a skutky Kristovými sě sjednává? Nikoli; protož od té odvolal sem sě prvé ku papeži, a že též i tohoto papeže sě dotýká, protož pravda miesta nemá. A tak druhý kus buly móž býti prav v tom, že mnohých srdce kacieřstvím jsú zprzněna v Praze, na těch, jenž sú buly proti písmu a proti spasení lidskému dobývali a k ní přivolili. I co dobrého sú žádali v tom, aby slovo božie v kaplách nebylo kázáno, ani kde jinde, jedné u far a v klášteřiech? Jistě v tom jest závisť, lakomstvie, zlosť protivná slovu božiemu, a úmysl, aby kapla Betlém byla slova božieho zbavena. Jiní arcibiskupové stavěli kaply, aby v nich kázali, a kněz Jan, arcibiskup Pražský, ten svú rukú založil jest tu kaplu Betlém a stvrdil: a pak nebožčík Sbyněk, jsa naveden od kanovníkóv a od farářóv Pražských i od mnichóv, jenž sú sě o Betlém smiešili s faráři, chtěl jest tu kaplu v slovu božiem zkaziti, a tak mně kázanie úplně odjieti! neb sú tak byli uložili, kdybych již vedlé přikázanie papežova v kaple nekázal, a jinde miesta nenie kromě far a klášterov, jakož velí papež; a oni faráři i mnišie tak sú sě svolili, aby mně

nedopustili. Protož poznav to také, proti přikázaní nehodnému a proti jich chytré zlosti, vzem milosrdného Spasitele na pomoc, postavil sem sě. A konečně nestál sem u dvora papežova proto, abych darmo života neztratil; neb všudy nepřátel jest plno, i Čechóv i Němcóv, jenž mé smrti hledají: nepřietel papež súdcě, nepřietelé i kardinálové, jakož sem shledal v jich listech, ani mě píší kacieřem, nikdy neslyševše, ani vídavše; neb i papeže i kardinálóv dotýká sě, když sě káže proti pýše, proti lakomství a zvláště proti svatokupectví: protož stala by mi sě pravda, jako Ježíšovi *d)*. A zvláště, že sem shledal svědky křivé a jich svědectvie, jenž sú na mě svědčili v Prazě, svědectvie do Říma poslali; mezi kterými svědky jeden svědčí, že bych kázal, že když kněz mši slúží, že tu nenie Tělo božie. Druhý svědčí, že když kněz, jsa v hřieše smrtedlném, mši slúží, že požehná chleba, ale nebude Tělo božie *e)*. Třetí svědčí, že sem kázal, že baba jest dóstojnějšie ve všem než papež; a jiných kusóv mnoho křivě mi přikládají. A na listech, jež na mě vydal kardinál, súdcě najprvnější, již mě pokládá svodcí lida, nalezačem hludóv; a v žalobě od kněze Sbynka, Michal farář z Nového města od svatého Vojtěcha pokládá, že všichni věrní křesťané mají mě za kacieře, kteříž sú v Českém království, a že každý den u Betlémě bludy a kacieřstvie káži, a že jsem knieže kacieřské a hlava kacieřóv. Ale to mi, ufám milému Kristovi, neškodí, aniž mne to mútí; neb viem, že sú jeho svaté milosti kněžie též učinili, a konečně ohavnú smrtí a ukrutnú umořili; jehož svaté milosti poručil sem svú při, aby ji dokonal, jakž ráčí, buď to i mým od lidí potupením i smrtí, a od své pravdy aby mi nedal odpadnúti. Ale ještě řiekají: Kéž dostojí smrti a jde do Říma, jako Kristus šel do Jeruzaléma. Odpoviem: bych věděl, že jest božie vóle, abych v Římě umřěl, tehdy bych šel; a bych věděl, že bych někaký prospěch učinil, jako jest Kristus lidu potom budúciemu i před sebú svatým učinil: ač jest neprospěl k spasení biskupóm, mistróm, kněžím a zákonníkóm, jenž sú ho z závisti, a proto, že jich hřiechy tresktal a lidu oznamoval, jako svódci a kacieře ukrutnú a ohavnú smrtí zamordovali. Nechť pošlí po mě biskupové a kněžie od najvyššieho biskupa, jako sú poslali po Ježíše. Byli sú počeli Němci, když sú v odění s samostřiely, s sudlicemi a s meči přiběhli na Betlém, a já káži, jichž póvod byl jest Bernard Chotek: ale pán Bóh zmátl jim cěstu, že sú nevěděli, co mají činiti, jakož to jest mnohým lidem známo; nevhod přišli *f)*. Byli sú také na pána Ježíše biskupové poslali, an káže; ale že hodina ještě byla nepřišla, protož sluhy biskupóv radějše sú ho poslúchali, než jímali: též ještě nepřišla mé smrti hodina, i nechali sú mne, až do božie vóle. Potom sú Němci, radu vzemše, chtěli Betlém ohořiti, svolivše sě na radnici, neb po německu na rathauzě; a od nich mluvil Čech Holubář k Čechóm, chtie-li k tomu přivoliti, jako sú Němci přivolili, aby Betlém byl zbořen? Tu věrní

Čechové, poznavše, že to jest proti Bohu a proti jeho slovu, proti spasení lidskému, a že to jest Čechóm na hanbu, a že té moci nemají, aby v takém městě chrám boží úžitečný obořili, nechtěli sú přivoliti. Patři smělosti německé: nesměli by súsědu obořiti peci aneb chlévcě bez královy vóle: a pak směli sú sě pokusiti o chrám boží *g)*! Ale nedal jim v tom pán Bóh moci, aby lehčejie sě pokáli, a potom sě tak lehce bořenie chrámu jeho nechápali. Totoť sem psal potomním na výstrahu: dobrým, aby o pravdu směle stáli, a slepým v pravdě, aby sě téhož varovali, a těm, kteříž nevědie mé přě a utrhají, aby poznajíce pravdu, utrháním nehřešili.

POZNAMENÁNÍ.

Podávajíce u Výboru kusy některé z čelnějších spisů věků minulých na ukázku jazyka i psaní spůsobu vůbec, nemíníme proto k smýšlení toho každého spisovatele již se přiznávati, aneb dokonce bludů jeho hájiti. A protož pro uvarování všelikého nedorozumění vidělo se za potřebné, k místům některým závadnějším tohoto druhého čtení Postilly Husovy, svými písmeny vytčeným, připojiti následující poznamenání:

a) Hus byl sám osobně do Říma pohnán, aby se očistil; on však nemaje důvěry k věci své, poslal za sebe poručníky, aby ho zastávali. Není tedy divu, že tito, přišedše proti pořadu práva, nebyli slyšáni, a že když se od papeže odvolávali k obecnému sboru církevnímu, jakožto rušitelé řádu právního byli ztrestáni.

b) Kdo měl právo povoliti, aby se v Betlémě kázalo, měl také právo zapovědíti, aby se tam nekázalo, vida, že se uděleného povolení zle užívá. Hus přijímal toto dané povolení, ale neuznával vydané zápovědi, proto že popírání moci papežské, ano vůbec moci církevní, nepokládal za zlé užívání úřadu kazatelského.

c) Z toho, že apoštolé všudy kázali, nenásleduje, že může i každý *neposlušný* a *odpadlý* kněz všudy kázati, bludy roztrušovati i neposlušenství rozšiřovati. Kdo jinak smýšlí, dává pravdě i bludu rovný průchod a rovné právo, mylně se domnívaje, žeby spolek církevní při takovém řádu mohl obstáti. Apoštolé sami jiného byli smýšlení, neb se opírali statečně bludařům a lidem kázně neuznávajícím, i vystříhali před nimi jiné.

d) Výborně posuzuje takovéto řeči Husovy p. Palacký ve svých Dějinách národu Českého, d. III. č. I. str. 101, kdežto dí: „Nepřestávaje (Hus) kárati veřejně vady a poklésky představených církve, zapomínalť lehce, že také pokora i poslušenství jsou cnosti křesťanské; odkrývaje před lidem všecky křehkosti duchovenstva, nepomýšlel na to, že usiluje o zničení autority, jejížto podání od věku k věku náleží k samé podstatě církve Římské.“

e) A vždy předce Hus k tomuto bludu, jenž z jeho učení o církvi přímo vyplýval, sám se přiznal na sněmu Kostnickém, ač v obmezení velmi subtilném. Palacký píše o tom na str. 190 spisu nadřečeného takto: „Veliký hluk spůsobila zvláště sada ta, že papež, prelát neb kněz, když hřeší smrtelně, není papežem, prelátem a knězem. Když Hus ji výkladem tím ospravedlniti se snažil, že jím arci býti může co do úřadu (quoad officium),

nikoli ale co do bytnosti čili podstaty své (quoad meritum), dokládaje za příklad, že i král, když smrtelně hřeší, není v skutku králem: volán jest Sigmund, an s falckrabím a Normberským purkrabím z okna se vychýliv, právě o nebezpečnosti Husova učení byl rozmlouval. Hus musel opakovati sadu svou, načež král jen řekl, že nikdo nežije bez hříchu; kardinál pak Alliacký osupil se na Husa, že nemaje dosti na zlehčování duchovenstva, také jal se podrývati moc světskou.“ Z toho se může znáti, že Hus i tomu, co první a třetí svědek o něm tvrdí, v jistém smyslu bez pochyby také učil.

f) Příběh tento z objektivnějšího stanoviště vypravuje Palacký na str. 129—131. Z čehož viděti jest, že Němci, o kterých Hus tuto mluví, byli ozbrojení měšťané Staroměstští, kteří s vědomím magistrátu Starého města Pražského, v jehož okrsku kaple Betlémská ležela, přišli sem v úmyslu, aby co rámě světské vykonali nález nejvyššího soudce Husova, kardinála Petra od Sv. Angela, jenž byl nařídil, aby Hus byl jat a vydán arcibiskupovi, a kaple Betlémská, co hnízdo kacířské, aby byla zbořena.

g) Cizí peci a cizího chlévce nesmí ovšem nikdo bez moci královy zbořiti; ale se svou vlastní pecí může každý učiniti, co se mu za dobré vidí. Také mohla i církev, kteráž to tehdáž samostatně vládla svým jměním, i bez povolení králova kaplu Betlémskou zrušiti a se zemí srovnati. Měšťané Staroměstští jednali tuto jen co rámě světské z rozkazu nejvyšší autority církevní, a protož cizího jmění a práva dotýkati se nechtěli, a tudy také zapotřebí neměli povolení královského: anobrž Hus, opíraje se o moc královskou, vyzýval autoritu světskou proti nenáviděné autoritě církevní.

II. DCERKA

aneb

„O POZNÁNÍ CĚSTY PRAVÉ K SPASENÍ.“

Dcerka potud jen dvěma rukopisy známa jest, jež oba v Českém Museum se chovají: jeden, psán l. 1414 rukou Sigmunda z Domažlic, týž, v kterém i Husova Postilla se nalézá; druhý (3. F. 22.) v 4. na papíře, pochází z druhé polovice XV století, a obsahuje také kroniku Martiniani, Solferna, počátek Beliala i jiné věci. Tiskem vydal ji p. Hanka v Praze, 1825, ve 12. u J. Fetterlové z Wildenbrunu. Vyjímky tuto položené jsou z prvnějšího rukopisu.

Slyš, dcerko! a viz a přichyl ucho své: slyš uchem, viz rozumem a přichyl volí ucho své pilně, aby slyšiec rozuměla, rozumějíc toho, co bude psáno, pilna byla, a jsúc pilna, aby naplnila, naplniec odplatu věčnú vzala, a s chotem svým Ježíšem, pravým Bohem a pravým člověkem, přebývala, jenž jest panenstvie zvelebil nad jiné stavy, ráčiv sě z čisté panny uroditi a panicem čistým býti, aby nám

i panictva i panenstvie potvrdil, a nad jiné stavy zvelebil a povýšil. To slyš, dcerko! jenž si jemu panenstvie zaslíbila: slyš, dcerko! a přichyl ucho své a věz, žeť chci, aby poznala sě, vědúc k komu jsi podobná stvořena; druhé, aby poznala své svědomie; třetie, aby poznala nynějšieho života biedu; čtvrté, aby poznala zdejšieho přiebytka pokušenie; páté, aby poznala tři nepřietele; šesté, aby pravě sě kála; sedmé, aby dóstojenstvie duše vážila; osmé, aby k budúciemu súdu pilně hleděla; deváté, aby život věčný vážila; desáté, aby pána Boha nade všechny věci najviece milovala. A v tom toto písemce konečně chci zavřieti.

Kapitola prvnie.

Slyš, dcerko! a viz, a přichyl ucho své, žeť sem řekl najprvé, aby sě poznala, vědúc [1]) k komu jsi podobná stvořena. Nebuď jako ti, jenž mnohé věci umějí, a sami sebe neznají; na jiné lidi hledie, a sami na sě nepomnie. Ty od sebe počni, aby snad sebe neznajíc, jiné věci daremně chtěla znáti. Ty poznaj sě, neb čím viece sě poznáš, tiem viece Boha poznáš; a čím viece Boha poznáš, tiem viece k němu přistúpíš a viece ho milovati budeš; a čím viece milovati ho budeš, tiem viece on tě zasě bude milovati. Slyšiž, dcerko! viz, a přichyl ucho své, a poznaj sě, že jsi člověk, a tak že máš tělo a duši. Tělo slove člověk zevnitřní, duše člověk vnitřní; tělo tiehne k hřiechu, a duše k ctnosti. Duše má tři věci v sobě, jimiž na Boha pomní, jeho zná a žádá: prvá věc paměť, druhá rozum, třetie vóle: pamětí na Boha vzpomíná, rozumem k němu hledí, a volí sě ho drží, neb chápá. Když ty tři věci v duši své poznáš, tehdy shledáš, že's jiná stvořenie nerozumná přěsáhla a k Bohu duší podobná jsi stvořena, tak že jakož Bóh, jeden duch, jest tři osoby, to věz Otec, Syn, svatý Duch, tak duše tvá jest jeden duch, a tři tyto věci: paměť, rozum a vóle; a jakož Otec nenie Syn, ani Duch svatý, též rozum nenie paměť, ani vóle; a tak jakož Syn, ani Duch svatý nic nevolí, než což Otec volí, též tvá paměť a vóle nic nemá přijieti, než což rozum ukáže. A když sě ty tři věci v duši tak sjednají, tehdy držie v ní obraz a podobenstvie svaté Trojice, jenž jest tě podobnú k sobě stvořila, a to mocně, múdře a dobrovolně. Pomniž na moc Otcě Boha, jemuž zvláště přísluśie pro lidi moc, aby nemněli, by proto, že jest Otcem, byl ne tak mocný, jako Syn; pomni na múdrost Syna božieho, jemuž přísluśie zvláště múdrost, aby nemněli lidé, by proto, že jest Synem, nebyl tak múdrý, jako Otec; pomni na dobrovolnost Ducha svatého, jemuž zvláště přísluśie dobrovolnost, neb dobrotivost, aby nemněli lidé, proto že jest Duchem, by nebyl tak milostivý, jako Otec a Syn. A z toho zbéřeš, že rovné jsú tři osoby v božství: v moci, v múdrosti i v dobrotě. A ty tři osoby stvořily sú každé stvořenie, a zvláště člověka učinily k sobě podobného; a dal mu Otec moc, aby mocně stál proti zlosti, a Syn múdrost, aby uměl sě vystřieci

1) Rkp. vidúc.

od zlosti, a Duch svatý vóli svobodnú, aby nevolil zlosti. A když ty tři věci člověk zachová, tak sě znaje, tehdy drží obraz a podobenstvie svaté Trojice, k níž jest vnitřním člověkem, mezi všemi věcmi stvořenými, najviece podoben; a v tom člověku vnitřniem Trojice svatá přebývá milostí, když pamětí, rozumem a volí najviece po ní tiehne. Protož ty pomni, že tě Bóh stvořil k sobě podobnú; rozuměj, že on jest všeho světa stvořitel, a tak sě jemu samému klaněj; a žeť on jest najlepšie dobré, protož jeho najviece miluj. Když na Boha vzpomeneš, nepójdeš daleko, v sobě ho nalezneš, a v něm sě pokochášš, jakož on ráčí pójčiti, a srozumieš, že Bóh v sobě jest neosažený rozumem; neb on jest prvý i poslední, počátek i konec všech věcí: počátek nepočatý, ale od něhož sě všechny jiné věci počínají; a konec neskonalý, ale v němž sě všechny jiné věci konají. A tiem srozumieš, že nenie rozumem osažený, že on všechny věci osahá a osáhl jest, a jeho nižádná, neb on jest nesmierný. Pomni také, že on, jsa věčný, stvořil jest angely i jiné věci; a tak v angeléch jest žádúcí, neb oni žádostivě v něho rozumem hledie; v svatých jest utěšený, neb oni ustavičně v něm sě radují; v stvořených věcech jest divný, neb všecky věci stvořil jest, a činí mocně a zpravuje múdře, a rozdává všem věcem potřěbu milostivě; v lidech jest milovný, neb jest jich Bóh, a oni jsú jeho lid, on v nich přebývá jako v chrámu, a oni jsú jeho chrám; nižádným nepohrzie, neb ktož kolivěk ho v paměti má, kto ho zná rozumem a miluje, s tiem jest milostí: a má ho každý milovati, neb on prvé miluje nás, a učinil jest každého k sobě podobného. On svatý, proto že znaje všecky věci, nemóž býti hřiechem zprzněný, a činí lidi svaté, že dal jest jim rozum, a pak zachovává je od zlosti konečně. A tak slove člověk svatý, neb angel svatý, když maje rozum od Boha daný, zachovává sě od zlosti, a zvláště od přivolenie k hřiechu. Protož ty poznajíci sě, žeš tak od Boha svatého stvořena, buď svata, nebť on toho žádá, řka: Světí buďte, nebť já svatý jsem, pán Bóh váš! buď svata: zachovaj sě od smrtedlného hřiecha, a od všednieho, jakož dále móžeš, a bude v tobě a s tebú Bóh přebývati. Znamenaj, kterak slavné stvořenie jsi, k Bohu podobné, jemu velmě milé. Patři, aby nic zlého s přivolením v srdce nevpustila s libostí; patři, co vypustíš z úst v řěčí, aby nebylo nic marného. Každý den znamenaj pilně, kterak's podobna k Bohu, aby podobenstvie nezšeřadila hřiechem smrtedlným. Viz prospěch svój v dobrém, a raduj sě; spatři nedostatek, a pokoř sě. Pomni co jsi, odkud jsi, a kam pójdeš: co? že božie, rozumné, slavné a krásné v duši stvořenie; odkud jsi? že od Boha pošlá; a kam pójdeš? že k Bohu v radosť věčnú, ač jeho obrazu konečně hřiechem nepoškvrníš. Pomni, že učinil tě Bóh věčnú, a v tobě chce věčně přebývati: věčnú, to věz, nezhynulú, neb na věky nezhyneš; a aby nezhynúc byla v radosti věčné, dal jest Bóh Otec Syna jediného, Boha pravého, sobě rovného,

a on Syn dal sě sám za tě na smrť ohavnú a velmi ukrutnú, aby nezahynula na věky: on najlepší, najkrašší, najmúdřejší, najbohatější, a tak najoslavnější! Protož to pomni, a poznaj sě v duši, zda's ho kdy rozhněvala, a pokoř sě, a pros milosti u něho; a on tobě buď choť najmilejší, jemuž jsi svú vieru slíbila: tu drž, té jinam neobracuj, k němu nadějí tiehni, žeť jest odpustil, co's provinila, že tě od hřiechu smrtedlného zachová, ruky, to věz, moci své od tebe neodtrhne, a po smrti v život věčný přijme. Tak sě poznaj, že jsi podobna k Bohu, aby pamatovala, Boha znala a milovala, a tak s ním zde v milosti ustavičně přěbývala.

Kapitola třětie.

Slyš, dcerko! a viz, a přichyl ucho své, že potřěbie tobě jest, aby poznala nynějšieho života biedu. A věz, že bieda jest nedostatek dobré věci, a tak jest bieda v duši i v těle: v duši bývá bieda, když milosti božie nemá, a tak když Boha pravě nezná; protož hřiech smrtedlný duši jest najvěčšie bieda, ač toho lidé biední neznamenají. Pak nedostatek těla jest prácě, žiezeň, lačnosť, horko, studenosť neb zima, nahota, opilstvie a jiné bolesti, jenž sě držie člověka až do smrti: toť jest-li zdráv a nemá zbožie, chudoba ho nuzí; jest-li bohat, zbožie ho mučí; jest-li nemocen, toť bolesť hubí; jest-li pánem, musí slúžiti sluhám, aby dal každému potřěbu; a tak zbožie dobývá s prací, drží je s bázní, aby neztratil, a konečně pustí je lakomý s bolestí; pakli jest chudý, slúží-li, toť biedy dosti, tu musí střepěti, aby pánu neb paní ve všem uhověl; a nelzě vždy uhověti, ani dobré obrátě ve zlé, ani sě zespí, ani pravě odpočine. I ktoby mohl vymluviti, neřku vypsati všecky psoty, co jich móž člověk v světě mieti! jest-li mlad, nutí ho žádosť tělestná k smilství, ku pýše, k rozkoši; nemá-li toho, toť jest otrápený; pak-li má, toť vešken jest poražený. A tak pravé jest písmo, jenž die: Člověk urozen jsa z ženy, krátký jsa časek živ, plní sě mnohými psotami; pakli příde k věku starému, ihned srdce jeho bude tesklivé, hlava sě jemu třěsc, truchliva jest duše, duch smrdí, tvář sě vraská, velikosť sě krčí, blikáta i tečeta oči, z nosu chlípí, ústa slinie, zuby pršie, rtové hnijí, vlasy lezú, uši hlechnú, hlas chřípí, srdce mdlé, chrop v prsech a hudci v hrdle, a co jiných po těle nedostatkóv! A v duši kterak starý neduží, shledám, že takto: starý, v zlosti zastaralý, nebrzo sě polepší, jako křivé dřevo staré nebrzo kto napraví; starý brzo sě popudí, a těžce a nebrzo sě ukojí, brzo zlému uvěří, a nebrzo od toho odstúpí; starý lakomý a skúpý, smutný a žalobný, brzký k mluvení, a zpozdilý k slyšení, a hotový k hněvu; má-li penieze, těch taji, maje požívati, sě bojí; nerad dává, rád béře, když dadie; chválí lidi staré, zmrlé, hyzdí živé; túží po času minulém, chlubí sě dávními skutky, vzdychá po nich, zatřásá hlavú, sklesna zuby pořehtává, že nemóž hřěšiti; již sě mu srdce třese, plíce jedva vietr k dychání přijímají, pleci sě nad hlavu pozdvihují, chřbet

sě krčí, tělo sě třese, již na paty cídí, a smrť u dveří stojí; a však šiet neb baba pokřikne: Hý! a Jan-li mi nedá skočiti přěs zahrádku, ó túho veliká! Ai, neskrotí člověka tak psota rozličná; aniž mladý kunstuj starým, neb což jsme, on jest byl, a budeme snad někdy, co on jest. A znamenajme ještě, co túhy jest v světě: péče nutí, pilnosť, práce mútí, strach smrti hrozí, bolesť trutí, a bude-li kdy světské veselíčko, tehdy ihned aneb po malém času mnohým pomine zamúcením; neb die Šalomún, jenž jest v království svém vše libosti zkusil: Smiech s bolestí bude smiešen, a konec radosti drží sě lkánie. A tak jest pán Bóh způsobil, že nemóž nižádné veselé býti světské bez někaké bolesti. Ai, lidé světští za najutěšenější věc pokládají libosť v smilství krásných lidí, a písmo svaté i pohanské praví, že v tě milosti jest najviece tesknosti. Die Ovidius: Ta milosť vysušuje duši, ta milosť jest tesklivosť, rána, hanba i smrť. A jinde die: Kolik kvietkóv na poli, tolik bolestí v milosti. A opět die: Ach běda! že nižádným milosť nemóž býti uléčena kořením. A těchto bolestí a tesklivostí jsú prázdny čisté panny, a čistí panici, a svaté vdovy, a také sě nalézají svatí manželé. Pak co jiných psot a běd jest v tomto biedném našem životě, ktož móž vypsati? než toto věmc, že čím nás Bóh déle čaká, nepolepšíme-li sě, tiem nás ukrutnějie súditi bude. Proč tehdy tak pilni jsme, abychom dlúho byli živi, jsúc v tomto životě tak mnohými bědami obklíčeni? a čím jsme déle živi, tiem viece hřiechóv přibývá, a také tiem věčšie muka nás čaká. Každý den zlosti přibývá, a dobroty ubývá; vždy sě člověk mění, i v zčestí i v nezčestí, a nevie, dnes-li sě smrť přiblíží; jako jiskra sě ukáže, a ihned uhasne: tak člověk jedné chválú světskú poblyskne, a ihned zhyne. A když najradějie chce býti živ, a u veselí přěbývá, a mní, že má dlúho býti živ, a klade před sebú, že mnoho způsobí: a ihned sě ho nemoc chopí, a smrť ho udáví; bez opatřenie duše s tělem sě rozlúčí, a s velikú bolestí a házní. Neb die sv. Bernard: že přijdúce angelé, chtie ji vzieti a před súd vésti hrozného súdcě; a ona vzpomenúci na své hřiechy, kteréž jest i v noci i ve dne páchala, chce jich zniknúti; a hřiechové jako by řekli: Ty si nás činila, tvoji skutkové jsme, tebe sě nepustíme, s tebú budeme vždy; a ďáblé sě také nezmeškají, hrozní sě jí ukáží, a bude-li v hřiešе smrtedlném, ihned sě jie chopie, a do ohně věčného ji vzlupie. Co prospěje krása, urozenie? co bohatstvie i uměnie? co dlúhá zde rozkoš i smilněnie? co síla i všeho světa oslava, aneb chvála? již po smrti ukáže konec, kam chvála světa chýlí; již pozná duše, že co bude kto zde sieti, to bude po smrti žieti. Psota po psotě leze, a duše sě do pekla veze. Brzky utěšenie minulo; mladosť, chvála, krása, bujnosť i zbožie na smrti neutěšie. Tak máme vážiti tohoto života psoty a biedy, abychom sě zde netěšili, bydla dlúhého již nežádali, ale znajíce tu biedu, domóv k svému milému otci, k věčné radosti statečně pospiechali.

Kapitola sedmá.

Slyš, dcerko! a viz, a přichyl ucho své, a važ dóstojenstvie duše své, že duše tvá, jenž jest duch, jest stvořenie rozumné, k svaté Trojici podobné, jenž jest přěsáhlo všechna jiná stvořenie nerozumná; a tak tvá duše jest vzácnějšie Bohu, než nebe i země. Neb dic sv. Augustin: Jakož Bóh přěvyšuje každé stvořenie, tak duše každé stvořenie hmotné svým přěsáhá přirozením. Protož velmi ji má člověk vážiti, neb duše jest chrám boží, jakož die sv. Pavel: Chrám boží jste vy, a duch boží přěbývá v vás; a poškvrní-li kto chrám boží, rozptylé ho Bóh, neb chrám boží svatý jest, jenž jste vy. A jest duše svatá chrám boží: prvé, že jest miesto modlitebné, neb v ní člověk má sě modliti; druhé, že v ní obětuje sě oběť Bohu vzácná: mysl pokorná a duch skrúšený; třětie, že v ní jest oltář, na němž sě Kristus obětuje. Oltář ten jest viera živá, a oheň, jenž nikdy nemá uhasnúti v duši, jest milovánie pána Boha. Čtvrté, duše svatá jest chrám boží, že v ní jest napsáno podobenstvie Trojice svaté a Kristovo umučenie. Páté proto, že v ní Bóh přěbývá svú milostí, a viece sě v ní kochá, než ve všech chrámiech, klášteřiech, i v kaplách, z čeho kolivěk, neb kterak kolivěk krásně udělaných; neb chrámi nejsú, ani mají pro jiné býti do súdného dne, jediné, aby duše byla pánu Bohu k věčnému přicbytku zachována. Ai, to slyš, dcerko! a viz, a přichyl ucho své: poznaj dóstojenstvie duše své, a viz, kterak ukrutné sú byly jejie rány, pro něž musil jest, neb jest chtěl, Syn boží ukrutně v své tělo přijieti rány; ale netoliko chtěl býti raněn, ale chtěl býti zabit, a nelehkú smrtí, ale najohavnější a najukrutnější. A by toho netrpěl, šla by i se mnú na věčné zatracenie, v němž jsú věčné temnosti, oheň věčný, i všeho utěšenie věčné zbavenie. Přichyl, dcerko! ucho své, a slyš sv. Augustina, jenž die: Ó duše křesťanská! prociť, a jest-li v tobě která moc lásky, kteráž láska vše strpí, následuj šlapěje; znamenaj, kterak mnoho tisiecóv tobě sú cěstu utlačili; co tisiecóv mučedlníkóv šli sú již, panny i panici, a ještě sě bojíš? však povede tě, jenž jesti cěsta, pravda i život: cěsta nebludná, pravda nezklamávající, a život, jenž nezhyne. To slyš, dcerko! a viz dóstojenstvie duše své, a neroď sě strachovati utrpenie. Ai, Spasitel plakal jest pro tě, plač ty sama na sě; on potil sě krvavým potem pro tě, a svú krev vylil, a ty jsúc vděčna, to mile pamatuj; on jest umřěl pro tě, umři ty hřiechu pro něho i pro sě. I malé-li jest dóstojenstvie duše, že pro ni, aby ji spasil, Bóh chtěl býti člověkem, aby člověk některak byl Bohem? Bóh věčný chtěl biedným v těle býti, aby člověk byl slavným; chtěl Bóh nesmrtedlný umřieti, aby člověk smrtedlný mohl věčně živ býti! To slyš, dcerko! a važ dóstojenstvie duše své, a chovaj jie velmi čistě.

Kapitola desátá.

Slyš, dcerko, a viz! a přichyl ucho své, žeť sem řekl desáté, aby pána Boha nade všechny jiné věci milovala; neb když to

naplníš, tehdy všecky dřéve psané řeči lehce zdržíš. A slyš, a přichyl ucho své, že Boha milovati jest, dobře dobré Bohu chtieti. A ten dobře dobré Bohu chce, ktož nejsa v hřieše smrtedlném, chce vše, což Bóh chce, a tak sjednává sě s ním u vóli. A že Bóh volí vše dobré, protož ktož Boha miluje, ten volí, a tak i miluje vše dobré. A čím co jest lepšie, tiem viece má to milovati; a že Bóh jest najlepšie dobré, protož Boha má člověk najviece milovati. A což kolivěk najviece miluje, v tom najvěčší libosť má, k tomu najviece tiehne a najviece ho žádá. Protož dóvod má člověk, že Boha najviece miluje, když o něm najviece myslí a žádá, aby což móž najspieše býti, aby s ním byl, a vší snažností stojí o to, aby jeho přikázanie plnil; neb tak pozná, že Boha miluje, když jeho naplní přikázanie. Neb die Kristus: Zachováte-li přikázanie má, ostanete v milování mém, jakož i já přikázanie Otce svého zachoval sem a přěbývám v jeho milování. Ale snad dieš: Kterak mohu zasti, držím-li jeho přikázanie? Tu diem, že když člověk položí pevně v srdci svém, žeby radějie umřěl, než by přikázanie božie přestúpil, a tak stojí v úmysle, tehdy má veliké znamenie, že jeho přikázanie plní, a že jeho miluje viece, než své tělo, jehož hotově poddal by na smrť, než by Boha rozhněval. Neb již člověk nemá věčšieho milovánie k komu, jedné, že života pro něho hotov jest na smrť nasaditi. A to die Kristus; aniž móž mieti člověk věčšieho znamenie, že Boha miluje, kromě zjevenie božieho. Již pomni, že Boha máš najviece proto milovati, že jest najlepšie dobré, nad něž nemóž lepšie pomyšleno býti. Také má Bóh proto milován býti, že jest svému stvoření dobrý; a tak člověk má Boha milovati proto, že z své dobroty stvořil jest tento svět, a že člověka učinil rozumným stvořením a k blahoslavenství, ač bude chtieti vděčen býti; neb poňavadž člověk miluje otcě tělestného z přirozenie, že mu dal byt tělesný, jehož by nemohl dáti, by Bóh nedal: ovšem viece má milovati Boha, jenž jest stvořil i duši jeho i tělo. A poňavadž člověk miluje přietele, že jemu pomáhá, a jest na něho laskav: ovšem viece má milovati Boha, že nesmiernú láskú, dav jemu vše, což má člověk, ještě Otec dal Syna na smrť, a Syn dal sě sám za něho, aby ohavnú a ukrutnú smrtí svého protivníka od věčného zatracenie vykúpil. A poňavadž choť svého choti miluje, že má s ním utěšenie krátké: ovšem má člověk viece milovati Boha, s nímž má mieti utěšenie věčné. Ale vždy má člověk tak milovánie zřiediti, aby najviece proto Boha miloval, že jest najlepšie dobré, a potom že jest jiným věcem dobrý. Neb jakž by ho miloval proto viece, že jemu jest dobrý, dávaje jemu potřěbu, než proto, že v sobě jest najlepšie dobré, tehdy by již nepravě ho miloval; neb již by viece miloval to, co jemu dal, než jeho samého, jako miluje prázdná žena toho, ktož jí dává, protož že jí dává; neb když nebude dávati, již ho nebude milovati: ale pravá věrná manželka, ta vždy svého choti miluje, daj neb nedaj, a trpí s ním ráda

všelikakú núzi. Též choť Kristova. Toho sú milování dokázali i mladé dievky: svatá Kateřina, Margareta, Dorotea, Lucia i Barbara. Protož všichni, kteříž v chudobě, neb v kterém protivenství, ne tak milují Boha, jako když sú byli bohatí a když sú měli vše k své vóli, ti mají do sebe věděti, že Boha nemilují pravě, když z chudoby a z protivenstvie repcí, nechtějíce rozuměti, že pán Bóh nic nepřepustí na člowěka, než pro jeho lepšie. Protož dic sv. Pavel, že milujícím Boha všechny věci pomáhají k dobrému těm, kteříž vyvolením božím nazváni sú světí. A tak i chudobu, i pokušenie, i nemoc, i smrť, když Bóh přepustí, má mile člowěk vše trpěti; neb přijde jemu k prospěchu konečně, když setrvá v bázni boží; a prospěje ne k malé věci, ale k životu věčnému, to jest k němu, jenž jest život věčný, jakož dic svatý Augustin: Život věčný pro tě podstúpil smrť, aby ty vzal život věčný. A sám Kristus dic: Já sem život! A tak sbera člowěk v rozum svój, že Bóh jest najlepšie dobré, že jest otec najlepší, stvořitel i přietel milostivý, choť i život věčný, má ho milovati nade všechny jiné věci: neb proto pozná, že k němu jest podoben, pozná své svědomie, pozná tohoto světa biedu, pozná zdejšieho světa pokušenie, pozná tři nepřietele, bude sě uměti pravě káti, bude dóstojně své duše vážiti, bude pilně k súdu budúciemu hleděti, bude život věčný vážiti. A tak všech desět kusóv, kteréž sem položil, bude spolu mieti. To slyš, dcerko! a viz, a přichyl ucho své: slyš uchem, viz rozumem, přichyl pilnosti, aby rozuměla, pamatovala a naplnila. Neb co by bylo platno toto, co jest psáno, bude-li od tebe čteno, rozumieno, a nebylo-li by naplnieno? Protož přilož pilnosť, aby čtla, rozuměla, sě poznala a Boha milovala; aby bojovala, svět, tělo a ďábla přěmohla; a aby prácě tvá obrátila sě v odpočinutie, lkánie v radosť, a aby po temnostech světa tohoto viděla slunce spravedlnosti, Ježíše Krista, s jeho matkú i se všemi svatými, a jsúc oslavna, s nimi sě radovala. Toho tobě rač dopomoci mocný Bóh Otec, múdrý Syn boží, milostivý Duch svatý, jeden Bóh všemohúcí na věky požehnaný! Amen.

III. LISTOVÉ ZE ŽALÁŘE.

Mezi spisy Husovými zachovali se také listové jinak epištoly jeho, které byl v Kostnici v žaláři psal svým věrným a přátelům. V rkp. kníh. Křižovnické v Praze, z XV věku v 4, nalézá se jich devatero, na str. 400—436. Tiskem vyšly dva listy l. 1459, při Pasionalu l. 1495 čtyry, při Postille l. 1563 sedm, a v Čas. Mus. 1848, l. 401, všech devět. Následující tři vzaty jsou ze spisu Petra z Mladenovic, rkp. z XV věku v Mus. (4. F. 35). — Ostatně slouží při čtení listův těchto pamatovati, že jako v Postille, tak i tu Hus mluví s osobního svého stanoviště, o jehož platnosti neb neplatnosti rozhoduje nestranná historie.

1.

Mistr Jan Hus, v naději kněz a sluha pána Ježíše Krista, všem věrným a milým bratřím i sestrám v pánu Ježíšovi, jenž sú božie slovo skrze mě slýchali a přijeli, milost a pokoj od Boha otce našeho i od Ducha svatého, aby bez poškvrny v pravdě jeho přěbývali.

Věrní a milí přietelé! viete, že sem s vámi po dlúhý čas věrně pracoval, káže vám slovo božie bez kacířstvie a bez bludóv, jakož viete, a má žádosť byla jest i bude až do mé smrti vaše spasenie. A byl sem umienil vám kázati před svú jiezdú, než bych odjel k svolání do Konstancie, a ze jmena vám ohlásiti křivé svědectvie i svědky, jenž sú proti mně lživě svědčili, jež mám všecky popsané i s jich svědectvími; a tiť vám budú ohlášeni proto, aby, potupí-li mě, neb na smrť odsúdie, aby vy, to vědúce, nelekali sě, bych pro které kacířstvie, jež bych držel, byl odsúzen; a také proto, abyste stáli v té pravdě bez strachu a bez viklánie, kterúž dal vám pán Bóh skrze věrné kazatele a skrze mě nestatečného poznati; a třetie proto, abyste sě uměli lstivých a pokrytých kazatelóv varovati. A jižť vypravil sem sě na cestu bez klejtu mezi velmi veliké a mezi mnohé nepřátely, mezi nimiž najhorší jsú domácí nepřietelé, jakéž na svědectví poznáte a po skonání svolánie zviete, jichž mnoho bude: biskupóv, i mistróv, i knížat světských, i zákonníkóv. Ale ufámť svému milostivému, múdrému a mocnému Spasiteli, že skrze své zaslíbenie a skrze vaši věrnú modlitbu dá mi múdrosť a statečnosť ducha svatého, abych setrval, a oni aby nemohli mne na křivú stranu uchýliti: ač mi dá pokušenie, haněnie, vězenie, neb smrť trpěti, jakož jest sám trpěl, a své najmilejší sluhy v též poddal, a nám dal příklad, abychom pro něho a pro své spasenie trpěli; on Bóh, a my jeho stvořenie, on pán, a my sluhy; on všeho světa král a my lidičkové nestateční; on nepotřěbný, a my potřěbní; on mnoho trpěl pro nás hřiešné, i proč bychom my netrpěli? však naše utrpenie v jeho milosti jest naše vyčištěnie ot hřiechóv a od věčných muk zbavenie, a smrť naše jest naše vítězstvie. Zajisté

věrnému jeho sluze nelze sě jest ztratiti, když s jeho pomocí setrvá. Protož, milá bratřie i milé sestry! modlte sě snažně, ať mi ráčí dáti pán Bóh setrvánie, a aby mě ráčil ostřieci od poškvrnění; a jest-li k jeho chvále a k našemu prospěchu má smrt, ať mi ji ráčí dáti bez strachu zlého podstúpiti; pakli jest k našemu dobrému neb lepšiemu, aby mě ráčil vám navrátiti, i tam, i zasě jeda bez poškvrny, abychom ještě spolu v jeho zákoně sě poučili, a antikristových sietí něco porušili a budúcím bratřím po sobě dobrý příklad ostavili. Již snad u Prazě viece mne před smrtí neuzříte. Pakli mocný Bóh mě vám ráčí vrátiti, tiem sě vesclejie uzříme, a ovšem když v radosti nebeské spolu sě shledáme. Bóh milosrdný, jenž svým dává pokoj jistý zde i po smrti, a jenž jest z mrtvých vyvedl Pastýře velikého krví jeho vylitím, jenž jest našeho spasenie věčné svědectvie, rač vás ve všem dobrém způsobiti, aby plnili jeho vóli v svornosti bez roztrženie, aby majíce pokoj v ctnostech, došli pokoje věčného skrze pána našeho Jezu Krista, jenž jest Bóh věčný a člověk pravý, z panny Marie narozený, jemužto jest chvála a bude na věky se všemi vyvolenými, s nimiž v pravdě setrvajíc, v radosti budeme přěbývati. Amen. Datum anno Domini MCCCCXV. post festum S. Wenceslai, in recessu ad Constantiam.

Najmilejší! prosím vás já v žaláři sedící, jímž sě nestydím, pro pána Boha v naději trpě, jenž jest navštievil mě milostivě i nemocí velikú, a opět uzdravil, přěpustil nepřátely velmi tuhé, ty, jimž sem já mnoho dobrého činil a srdečně je miloval: prosím vás, prostež pána Boha za mě, ať sě mnú ráčí býti, v němž samém naději mám a v vašie modlitbě, žeť mi dá setrvati v své milosti až do smrti. Ráčí-li mě nynie k sobě pojieti, buď jeho vóle svatá; pakli ráčí mne vám navrátiti, také buď jeho svatá vóle. Jistě třebať mi jest veliké pomoci; a však viem, že on nepřěpustí na mě nižádného utrpenie, ani pokušenie, jedno pro mé a pro vaše lepšie, abychom jsúce zkušeni a setrvajíce, velikú odplatu vzeli. A věžte, že ten list, kterýž sem vám po sobě ostavil, vyjev ven, velmi sú jej lživě nepřietelé v latinu proměnili a přěložili, a artikul proti mně z něho vybrali, a tolik kusóv vydávají, že mám dosti psáti odpoviedaje z žaláře, a nenie člověka, jenž by poradil, kromě milosrdného pána Ježíše, jenž jest řekl svým věrným: Dám vám ústa a múdrost, jíž nebudú moci odolati všickni protivníci vaši. Ó najmilejší! pomněte, žeť žádostivě pracoval sem s vámi, a vždy žádám vašcho spasenie, i nynie jsa v žaláři a u velikém pokušení. Psán v sobotu, ten den přěd svatým Fabianem.

2.

Bóh s vámi rač býti, aby proti zlosti, proti ďáblu, proti světu a tělu stojiece setrvali.

3.

Mistr Jan Hus, v naději sluha boží, všem věrným Čechóm, jenž pána Boha milují a budú milovati, žádosť svú vzkazuje, aby

pán Bóh dal jim v své milosti přěbývati i skonati, a v radosti nebeské na věky přěbývati. Amen.

Věrní a v pánu Bohu milí páni a panie, chudí i bohatí! prosím vás a napomínám, aby pána Boha poslúchali, jeho slovo velebili, a rádi slyšeli i plnili; prosím vás, aby pravdu, kterúž sem z zákona božieho psal a z řečí svatých kázal, aby sě té drželi; prosím také, ačby kto ote mne slýchal na kázaní nebo súkromě co proti pravdě boží, aneb ačbych kde psal, jenž ufám pánu Bohu, že toho nenie, aby toho nedrželi; prosím také, ač kto vídal jest mě v lehkých obyčejích v mluvení nebo v skutciech, aby sě jich nedržal, ale aby za mě pána Boha prosil, aby mi ráčil odpustiti; prosím, aby kněží dobrých obyčejóv milovali a velebili a je ctili, a zvláště kteříž pracují v slově božiem; prosím, aby sě varovali lstivých lidí, a zvláště kněží nehodných, o nichž die Spasitel, že jsú v rúše ovčiem a vnitř vlci hltaví; prosím pánóv, aby své chudině milostivě činili a pravě ji zpravovali; prosím měšťanóv, aby své obchody pravě vedli; prosím řemeslníkóv, aby své dielo věrně vedli a jeho požívali; prosím sluh, aby svým pánóm a paniem věrně slúžili; prosím mistróv, aby jsúce dobře živi, své žáky věrně učili: najprvé aby pána Boha milovali, pro jeho sě chválu učili a pro prospěch obce a pro své spasenie, ale ne pro lakomstvie, ani pro světské zvelebenie; prosím studentóv i jiných žákóv, aby mistróv svých v dobrém poslúchali i následovali, a aby sě pilně pro boží chválu a pro spasenie své i jiných lidí učili; prosím všech spolu, aby panu Václavovi z Dubé, odjinud z Leštna, a panu Janovi z Chlumu, panu Jindřichovi z Plumlova, panu Vilémovi Zajiecovi, panu Mikšovi, i jiným pánóm z Čech i z Moravy, i věrným pánóm Polského královstvie děkovali, i jich pilnosti vděčni byli, že oni jakožto boží stateční obrance a pomocníci pravdy postavili sú sě proti všemu sboru, častokrát i dovodiece i otpoviedajíce k vysvobození mému; a zvláště pan Jan z Chlumu a pan Václav z Dubé, jimž věřte, což budú praviti, neb sú byli v sboru, když sem já otpoviedal, po několiko dní; onit vědie, kteří Čechové a kterak mnohé a nehodné věci sú na mě vedli, kterak veškeren sbor proti mně křičal, a kterak sem já odpoviedal, což sú na mně žádali. Prosím vás také, aby za Královu Milost, Římského a Českého krále, pána Boha prosili, a za svú královú, i za pány, aby milý pán Bóh s nimi i s vámi přěbýval v milosti nynie a potom u věčné radosti. Amen.

Psal sem list tento vám v žaláři v okovách, čekaje na zajtřie na smrť otsúzenie, maje plnú naději ku pánu Bohu, abych pravdy božie neustupoval, a bludóv, kteréž sú na mě křiví svědkové svědčili, abych sě neodpřisáhl; kterak se mnú pán Bóh milostivě činí, a se mnú jest v divných pokušeniech, to potom poznáte, až sě u pána Boha v radosti s pomocí jeho shledáme. O mistru Jeronymovi, mém mílém tovařiši, nic neslyším, než že jest v těžkém vězení, čekaje smrti jako i já, a to pro svú vieru, kterúžto

jest statečně Čechóm ukazoval: a Čechové, najukrutnější naši nepřietelé, dali sú nás jiným nepřátelóm v moc a u vězenie! Prosím vás, abyste za nás pána Boha prosili. Také prosím vás zvláště Pražané, abyste na Betlém, na to miesto poctivé a pánu Bohu milé, byli laskavi, dokudž pán Bóh všemohúcí popřeje, aby v něm slovo božie kázali; nebo pro to miesto dábel sě rozhněval a proti němu farářóv a kanovníkóv popudil, spatřiv, že jeho královstvie v tom miestě sě rušilo. Ufámť pánu Bohu, žeť to miesto zachová do své svaté vóle, a učiní v něm prospěch věčší skrze jiné, než jest skrze mě nestatečného učinil. Také prosím, aby sě milovali vespolek, dobrých násilím tlačiti nedali, a pravdy každému přáli. Dán tento list v noci, u pondělí před sv. Vítem, po dobrém Němci.

M. JERONYMA PRAŽSKÉHO
LIST PANU LACKOVI Z KRAVAŘ.

Dán u vězení v Konstancí, dne 12. Září 1415.

Jeronym, z rodiny vládycké v Praze narozen, byl o několik let mladší nežli Hus, a však od mladosti své jeho přítelem. Studovav v Oxfordě, dosáhl v Paříži hodnosti mistrské. Mnohé cesty konal do zemí dalekých, a mnohé také měl nesnáze pro náklonnosť svou k učení Viklefovu. Spoléhaje na svou výmluvnosť, vydal se l. 1415 za přítelem svým do Kostnice; byl ale z rozkazu sboru jat, souzen a dne 30. Května 1416 též co kacíř upálen. Následující list jeho vytištěn byl z rkp. Kartus. Dolan. nejprvé v Dobrovského Geschichte der böhm. Literatur 1818, str. 404, a pak v Archivu českém, III. str. 297.

Služba má napřed, urozený pane milý a dobrodějce mój zvláštní! Dávám Tvé Milosti na vědomie, žeť sem živ a zdráv v Konstancí. A slyším, žeby drahná búře byla i v Čechách i v Moravě pro smrť mistra Husovu, jako by byl křivě odsúzen a kvaltem upálen. Protož totoť z dobrej vóle píši, jako svému pánu, aby věděl k čemu sě přičiniti; protož tiemto písmem prosím, nejímaj sě toho, aby sě kde o to zastavoval, jako by mu sě křivda stala. Učiněnoť jest při něm, mým vědomím, cožť jest mělo učiněno býti. A nemni, pane, bychť toho z núze psal, aneb bychť pro který strach jeho odpadl. Hruběť sem držán u vězení, a mnohoť jest se mnú velikých mistróv pracovalo, a nemohliť sú mnú hnáti z úmysla toho. A mněťť sem též, byť sě jemu křivda dála. A když sú mi dány byly ty kusy jeho k ohledání,

pro kteréžto jest potupen, ohledav je velmi pilně, a rozmítav v rozumu i sem i tam ne s jedním mistrem, úplně sem to shledl, že z těch kusuov některí jsú kacířští, někteří bludní, a jiní způsobiví k pohoršení a škodliví. Ale ješče sem vždy pěkterak pochyboval, nejmaje za to, by jeho nebožčíka ti kusové byli, ale nadál sem sě, žeby úrubkové byli řečí jeho a útonkové, kteříž by smysl jeho změnili. I počal sem státi pilně o vlastní knihy jeho; i dalo mi k ohledání koncilium jeho vlastní rukú psané. A tak s mistry písma svatého velebnými ty kusy, pro kteréž upálen jest, srovnal sem a přirovnával k knihám jeho vlastní rukú psaným, a nalezl sem ty všeckerny kusy tak úplně a v těch smyslech státi v knihách jeho. A protož nemohuť říci jinak spravedlivě, než žeť jest nebožčíček mnohé kusy psal bludné a škodlivé; a já, který sem byl přítel jeho, i svými ústy obrance cti jeho na vše strany, shledav toho, bluduov těch nechciť obrance býti, jakoť sem také dobrovolně vyznal přede vším sborem v širších slovích. A nynie mnoho činiti maje, nemohlť sem psáti tak široce: ale mám za to, žeť bohdá skoro své běhy široce spíši, i pošli Milosti Tvé. A s tiem sě Tvé lásce porúčiem. Psáno mú vlastní rukú, v Konstancí, ten čtvrtek najbližší po dni narozenie Matky božie.

POČÁTKOVÉ HUSITSTVI.

Z rkp. v bibl. kapituly Vyšehradské vydáno od p. Palackého v Starých letopisích českých (Script. rer. Boh. T. III.), str. 470.

Sluší každému věděti,
a budúcím to povědieti,
kterak sú kniehy Viklefovy do Čech přišly
a mezi mistry vešly.
Když mistr Mařík doktor u sv. Kříže
v Praze byl,
ten toho Viklefa kulhavého dobře znal,
kterýž jest proti papeži i biskupóm i kněžím kniehy psal,
proto že jeho kardinálem neučiněli,
neb jeho bludným dobře znali.
V Englantě jedno město Viklef slovieše,
v němž ten Jan Viklef farářem bieše;
také učený a slovútný bieše.
Pak po jeho smrti mnoho divného psaní
a skládání nalezeno;
a proto jeho za bludného odsúdili,
také kniehy jeho potupili.
A když mistr Jan Hus a Jeronym
a jiní mistři ty kniehy mezi sebú jměli,
a rádi se velmi v nich učiechu,

i poče mistr Hus proti papeži a proti všem kněžím kázati,
lakomce, svatokupce, k...áře jim dávati,
a lidé počechu hned kněží v nenávisti mieti.
Král Václav káza kněží lúpiti
a sboží jim odjímati.
Voksa, Racek Kobyla,
ta sta korrektory byla;
kněží velmi šacováchu,
a což sú měli, jim vše pobíráchu.
Potom Racek Kobyla
do Hory sta přijela,
chtiece u sv. Barbory kněží šacovati,
klénoty a stříebro jim pobrati.
Když to havéři zvěděchu,
velmi se brzo sebrachu,
a na Racka udeřichu
a v kusy jej rozsekachu,
a sama 12. v šachtu vmetachu;
nebo některé v domě zbili
a některé z domu smetali.

A to se vše stalo pro kázaní mistra Jana Husi, jenžto kázal na svých kázaních, aby kněží žádných sboží neměli. A v tom král Václav zle učinil, že k tomu svolil Rackovi Kobylovi. Potom král to i jiné chtě staviti, i nemohl, neb dal jiskře uhlem býti. Potom se kněží rozlítili a od krále se odtrhli, a k své vóli činili, jak chtěli, i podnes; a to léta 1416 na Hromnice.

Léta božieho 1413 mistr Jan Hus z Prahy pro kletbu vyhnán bieše.
Ten na Kozím v stodole služieše i kázáše,
a mnoho na jeho kázaní z Ústí býváše;
neb proti papeži, biskupóm, kanovníkóm velmi kázal,
i napořád velmi duchovní haněl.

Tu kněz Věněk poče děti v rybníce křtíti,
a křižmo svaté i olej tupiti,
a vodu svěcenú haněti.
Potom mistr Hus do Prahy se vráti,
a král jemu na roce v Konstancí káza státi;
a odtud se zase nevráti;
neb jeho tam upálichu,
a mistru Jeronymovi po roce též učinichu.
Potom se v Praze kněží zbúřili
a Krev boží rozdávali:
mistr Jakúbek počátek učinil u sv. Michala;
odtud až do Ústí přišlo.
Tu se o to vadili,
a kněží jedni druhé z kostela honili.
Tu u Johy pekaře sobě slúžiechu,
a bezmál do roka tu bydléchu.
Pytel súkenník tu bohatý bieše,
ten kněží na ztravě mějieše:
mistra Jičína, Věnka, Petra velikého,
Antoše, Petra Ústského,
Pšeničku, Kániše, Bydlína;
i jiní kněží ztravu tu jmějiechu,
a jakž se jim zdálo, tak činiechu;
a skrze to město na tré děléchu,
a nikdy mírem s sebú nebiechu
a mnoho lidí o životy připravichu.
A skrze to město zkazichu
a pusto je učinichu.

Potom kanovníci a faráři v hromadu se sebrachu,
o to pilnú radu vzechu,
mistra Husi do Říma pohnachu,
v kletbu jej vehnachu,
službu boží po vší Praze stavichu,
a potom (jej) z Prahy vyhnachu,

a naposledy v Konstancí upálichu,
léta božieho 1415 v sobotu v ochtáb sv.
Petra a Pavla apoštolóv.
Toho léta v Praze
na příkopě u Černé Róže
mistři a bakalářové Drážďanští bydléchu,
a tu bursu mějiechu:
mistr Petr, mistr Mikuláš,
Kagliš a Nikolaus Loripes.
Ti z Drážďan vyhnáni biechu,
neb tajně boží Krev rozdávachu.
Ti počechu mistru Jičínovi raditi,
aby počal Krev boží rozdávati;
a Jičín se toho přichopi,
a mistra Jakúbka k sobě namluvi,
a jiných kněží mnoho,
aby se drželi toho.
A když počechu Krev boží rozdávati,
i hned počechu od far utiekati;
mniši z klášterov utíkachu,
a Viklefové se jim posmievachu.
Také měšťané Pražští od svých domóv
běžiechu,
a Viklefové na to netbachu.
Potom pan Čeněk Vartmberský z Lipnice,
učinil v Čechách málo dobrého, nebo nic:
jal biskupa Heřmana planého,
na Lipnici nese jeho;
tu musí kněží bezděky světiti
a k vóli jeho býti;
a by toho byl neučinil,
byl by život svój za to dal.
A cožkoli tu jich byl světil,
žádný se jemu nezdařil;
neb potom všickni proti němu byli,
a vším zlým se jemu odplatili.
Nebo což on jim dobrého učinil,
že z nich kněží načinil,
potom, když sú Přibenic Táboři dobyli,
pak sú toho času biskupa pod mostem
utopili,
a za to svěcení se jemu dobrým odplatili.
Také pan Lacek Moravský,
a pan Petr Strážnický,
a pan Heralt Skalský,
a pan Jan Tovačovský,
ti sobě kněží Viklefov do Moravy nabrali,
aby tam Krev boží rozdávali;
a na ně biskupové Moravští velmi reptali,
a oni na to málo tbali.
Potom se v Moravě Viklefové rozmnožichu
a mnoho zlého učinichu,
měst, hradóv dobývajíc,
kostely, kláštery velmi bořic.
Páni počechu se hněvati,
a kacíře jim dávati,
proto že sú kostely bořili
a nekřesťansky sú to činili.
Neb by byli páni Čeští i Moravští biskupóm v právo jich nesahali,
aby oni kněží sami trestali,
nikdy by bludové v Čechách nebyli;
ale tepruv chtí staviti,
když tomu nemohú nic učiniti:
ano se již tak rozmohli biechu,
že již i po horách chodiechu
a bez ornátóv mše slúžiechu.
Léta božieho 1420
Pražané Vyšehrad oblehli,
a přes celé léto před hradem leželi.
Tak dlúho tu ležiechu,
až je hladem vyležechu,
že hrad musiechu dáti.
Král Sigmund Uherský měl je retovati,

i zmeškal jednu hodinu,
že jim nepřijel na retunk tu.
Té chvíle král v Říčanech podlé Prahy ležieše
a Vyšehrad retovati chtieše.
A když sv. Pankraci dojede,
tu se s Pražany sjedé.
Tu spolu boj vzechu,
a krále Uherského tu bojem pobichu,
pánóv Českých a Moravských mnoho zbichu.
Tu zabichu pana Petra Konopištského,
a pana Jindřicha Plumlovského,
pana Henricha Bechynského,
pana Voka z Holštejna,
pana Mikuláše Zajiece,
pana Samvalského z Malenovic,
pana Černohorského a Michalce mladého,
a Sobína rytiěře udatného,
a jiných pánóv tu mnoho snide;
a král Sigmund s velikým hořem z Čech vyjede.
Potom Pražané a Žižka Horú vládièchu,
a vždy jim vieru Viklefovu držeti veléchu;
a (Horníci se) tím velice rmútiechu,
a králi Uherskému toho túžiechu.
Potom král po roce do Čech přijede,
a Horníky s sebú z Čech ven vyvede.

ZBARVENÍ MNICHOVÉ.

Důtklivá tato satyra, kárajíc nějaké dva mnichy, Filipa a Prokopa, kteří zběhše z kláštera přichytili se nového učení, složena byla, jakož ze všeho k tomu se podobá, již na počátcích hnutí husitského. Nalézáť se v souvěkém rkp. Česk. Mus. (4. D. 12. fol. 186 a 241) a vytištěna jest v Čas. Mus. 1852, sv. II. 76.

Vlka poznáš po srsti,
a mnicha po jeho chytrosti.
Když (s) sebe svrže kápí
a světského sě rúcha chopí,
mní, by ho čert nepoznal
a v tom rúše sě Bohu dostal:
musil by v stúpě stlúci srdce
vše jeho, i ruce;
nemóž sě tak měniti,
by ho čert nemohl poznati!
V Soběslavi je barvie,
jinde to všady pravie:
z bielého, šerého neb z černého
tu učinie světského:
protoť jej čert zná dobře,
u farářově dvoře i kóře.
Filip apostata s kandal
drahně lotóv střiebra prodal;
též Otík, farář z mnicha,
jenž ženám popravuje . . . . .
Mníš, by to bylo skryto,
co's u Moravě činil? viem to:
šenkoval's v Znojmě s ženú,
ještěť tebe odsad poženú!

puol's léta v žaláři seděl,
toť sem já dobře věděl:
i chceš jiné tresktati (z) zlostí,
maje jich sám do sebe dosti!
Mní, by jiné zkázal,
an ho čert svú mocí svázal;
požívá čertové chytrosti,
aby kázal jeho zlosti.
Co je proti cierkvi svaté,
to je kázal zde i jinde také,
proti mistróm sboru Pražského
i také Konstanského;
slyševše to pamatují,
a však tomu nic neději.
Když kto coť káže, zapři,
máš před svú stranú dobrú při:
však jest pán Buoh přikázal,
aby pro žádnú věc nelhal
proti svému bližniemu,
toj' proti člověku každému.
To kázavše zpieváte,
však toho v srdci nejmáte:
nepožádáš věci jeho,
ani obroka kterého;
již by rádi pobrali
skopce, berany, by vám dali!
V kostely ste sě uvázali,
koně i krávy pobrali:
dřiev ste toho bránili,
již ste to vše sami pohltili!
Protož sě dobře opatřte,
na jiné to necpajte;
chcete-li u Boha býti,
musíte vše opustiti:
sbožie, ženy i děti,
a tak nikděž nic nemieti;
to čtenie ukazuje
a tiem vrše dva zavazuje.
Apoštolé příkladem božím sú lásku kázali,
a tu po vše časy mezi sebú zachovali:
vy kážete sváry!
Natešiť vám v kláštěře zpáry,
když sě zasě musíte vrátiti
a pokánie činiti!
vedlé řeholi vašie
musíte požívati kaše.
Proč ste z kláštera vyběhli?
aby svú vóli měli,
aby starších neposlúchali,
kudy chtěli, běhali.
Vlk z jámy vybera sě,
nerad uhodí zasě:
též mnich, vybera sě z nich,
nerad pójde opět do nich.
Črta když zaklínají,
do pekla poslati moc jmají;
ač volí svú nechce jíti,
však to mosí učiniti:
musíť mnich do kápie sě bráti
a do smrti sě káti!
Již by ho rád ostal črt,
an běhá za ním vždy jako chrt:
nechceť jeho ostati,
mosíť sě jemu najposléz dostati!
Sdělta sě o tuto řeč;
pak pojdeta (z) Soběslavě preč,
Filipe s Prokopem!
spařieť vás jako psy úkropem.

ŽALOBY NA HUSITY.

I.

Píseň tato, asi z l. 1417 pocházejíc, nalezla se ve dvou rukopisích: jednou v knihovně Roudnické a potom v pozůstalosti prof. Bočka v Brně, a tak i dvakráte v Čas. Mus. vytištěna jest, t. léta 1828, II. 70 a léta 1851, III. 116. Však ale text obou rukopisův od sebe nemálo se liší, jak ve slovech, tak i v počtu a pořádku sloh. V tomto vydání text rukopisu Bočkova, jakožto zachovalejší, vzat za základ a z rukopisu Roudnického v některých místech opraven; důležitější pak rozdíly dole pod čárou poznamenány jsou.

Všichni poslúchajte,
chválu Bohu vzdávajte:
žalujiť na ty Husy,
žeť nám vedú bludné kusy
v našej dobrej [1]) vieře.
Žalujmyž božej Matcě,
žeť sě nám děje krátcě;
tupieť Římskú stolici,
řkúc: Papež nemá té moci
neposlušného kleti!
Svatý Václave, knieže náš!
ty od Boha tu moc jmáš,
by sě ráčil smilovati,
Viklefy ven vyhnati [2]);
činieť mnoho zlého.
Prosmyž Lidmily svaté,
ať sě přimluví také
před Bohem Otcem svatým,
ať těm Viklefóm klatým
nedá déle tráti.
Svatý Prokop, český dědič,
vyhnal mnichy Němce pryč:
by sě ráčil smilovati,
Viklefy z Čech vyhnati
do Anglie na Zlú horu [1]).
Pražský biskup, svatý Vojtěch,
z Polsky přinešen do Čech;
Čechové mír, pokoj jměli,
dokudž jeho piesň pěli:
„Hospodine, pomiluj ny!“
Prosmyž pěti bratří snažně:
Benedikta, Matěje,
Jana, Isáka, Kristina,
ať prosie božieho Syna,
ať nám ráčí jednotu dáti.
Prosmyž všech svatých spolu,
ať tu Betlémskú stodolu [2])
ráčie rozbořiti,
i z kořen ji zrušiti,
v niežť učie novej vieře.
Což v svatém písmě koli,
ješto nenie po jich vóli,
ihned to obrátie opak,
řkúc, žeť to nenie tak:
chcme své doktory cíti [3]).
Tupie zákony, také

1) Var. dávnej. 2) Viklefy všechny upokojiti.

1) Var. na zlú Konstanskú horu. 2) školu. 3) čísti.

mistry, doktory svaté:
Jeronyma, Ambrože,
Augustina, Řehoře,
nechtieť na ně tváti.
Což nedovedú řečí,
to chtie přemoci sěčí:
pěstí, trdlem, palicí,
cepem [1]), mečem, sudlicí,
tiem chtie právi býti.
Za svaté písmo mají,
lepšie, než jsú [2]), hanějí;
písmu nechtiec rozuměti,
křesťanské obce trpěti,
neštastná nebožátka!
Nábožný stav vedú,
chodiece s dlúhú bradú;
každý dolóv k zemi hledí,
a protoť jsú všichni [3]) bledi,
jsúc plni nemilosti [4]).
Budiž toho Bohu žel,
žeť lúpie svatý kostel
ti lháři [5]) bakaláři,
i ti také stodoláři,
jsúce plni zlosti.
Jan Viklef, ze Zlé hory farář,
praví: Cierkev svatá byl jest lhář!
A ktož jeho knihy držie,
pravě v Boha nevěřie;
mají je za kacieře [6]).
Jan Hus z Husince rodem,
i s svým proklatým plodem,
kázali kněží lúpiti,
obci od nich odstúpiti,
řkúc: Netbajte na kuběnáře!

Vizteť toho zufánie,
žeť svatého pokánie
za hřiechy nedávají,
ktož sě jim zpoviedají,
nepodobnoť k vieře!
Ještěť chci povědieti,
žeť křstie v rybníciech děti;
takéť hodín neřiekají
a česky mši zpievají:
odkud jim ta smělosť dána!
Svátosti za nic nemají,
a v tom sě všichni znají,
aby sě jí neklaněli,
ani které cti činili:
nenie tak v písmě psáno!
Toť sú přičinili nově [1]),
že svatých obrazové
od nich trpaslci nazváni,
nám k náboženství dáni [2]);
tiemť mienie blud vésti.
Nehledieť na stvořenie,
duchovnie ustavenie;
svátkóv nedají světiti,
ani na púti choditi,
bránieť mnoho dobrého.
Tu kdež vyhnán pravý farář,
tu sě vlísal Viklef lhář;
bude hospodařiti,
dokudž jest co vařiti;
nemieníť dlúho tráti.
Nevědie, večť ufají,
žeť takú smělosť mají
boží Krev rozlévati,
obecně lidu dávati,
nepodobno k vieře! [3])

1) Var. kyjem. 2) mnohé dobré. 3) mnozí. 4) jsúce plni zlosti. 5) zlí lháři. 6) svědčí sbor svatého Víta.

1) Var. Toť jsú příčiny nové. 2) nám ku podobenství vydáni. 3) velmi nepodobně.

A nad to nade všecko,
když již pokřstie děťátko,
ihned rozžijíc vložie
v ústka jemu Tělo božie:
patřteż té zufalosti!
Kdež jest tu rozeznánie,
pravé viery poznánie,
smysl, rozum i skrúšenie?
toho všeho nic nenie
při dětinej mladosti.
Ach, hrozné smělosti té,
že tebe, Jezu Kriste,
sobě za nic nejmají;
neb na písmo netbají,
když již česky umějí.
Témužť učie řemeslníky,
krajčieře i ševčíky,
kováře i pasieře,
vedúc je po svej vieře,
jimžto sě múdří smějí.
Račteż sě varovati,
křesťané! přijímati,
způsob [1]) dvojích nechajíc:
pod jednú přijímajíc
k spasení věčnému.
Desátky i oběry,
toť jsú jich pilné [2]) odpory,
by žádnému nic nedali,
aby sami vše pobrali;
nechtieť málo vzieti.
Světským [3]) pánóm k libosti
vedú mnoho pochlebnosti;
ke zlému radu dadie,
a s duchovními je vadie,
měščany i sedláky.

Tak sú pánóm šeptali,
aby kněží jímali,
jedno pleš ostavili,
nad sbožím popravili;
Bóh pomozi z lásky!
A coť mohú vymysliti,
a čím kněží zlobiti,
toť povědie za celo,
jakoby tak to bylo;
nestydieť sě lháti.
Zleť sú sobě vymyslili,
aby Husóv den světili
Viklefové zde v Čechách!
snad jim omaščen máslem hrách:
račteż jej sami jiesti.
Nebylit sú v dobrej radě [1]),
žeť sě světili na hradě,
na skále na Lipnici:
potom z nich budú zvoníci,
bude-li jim Bóh přieti.
Byť byl najlepší člověk,
jakž nastal křesťanský věk:
a ktož s nimi nedrží
a v jich vieru nevěří,
mluvie o něm mnoho zlého.
A vědúc škaredý kus,
že s druhým upálen Hus:
a však nechtie potbati,
že je má též potkati,
nebudú-li sě káti.
Bóhdaj sě s Bohem smieřili,
a žlutý kříž nosili!
potom družce milovali,
a Kristu sě dostali;
křikněmyž všichni: Amen.

1) *V obou rukopisích psáno:* osob. 2) Var. silné. 3) Mnohým.

1) Var. v mej radě.

II.

Z rukopisu archivu Třeboňského (A. 16.).

Slyšte, Čechové!
což sě nynie děje
mnoho zlého v České zemi
od těch kněží Viklefóv.
Kristus o nich praví,
v svatém čtení radí,
abychom sě jich varovali,
těch falešných prorokóv,
ještoť chodie v ovčiem rúše,
a vnitř jsú vlci hltaví.
Svatéť sě cierkvi protiví
a na ni nic netbají,
i poslušenstvie nedrží,
neboť v světské ufají;
naostřilit sú jazyky své
jako praví hadi.
Jednoť klevety káží,
lidi v hromadu vadí:
viduc v cizích očí mrvu,
a v svých nevidie klády.
Pannyť, panie hanějí,
ze jmena jmenujú,
nevěduc do nich nic zlého,
chtieť tudy svú zlost skrýti.
Buď kněžie, neb žáky,
měšťany, dvořáky:
ktožť jich kacieřstva nedrží,
jmúť sě ho bez luha mýti.
Všeckyť sú vuobec svadili,
měšťany i sedláky;
láskuť sú v lidech zrušili
mezi kněží i žáky,
takož mezi ženami,
jako mezi dvořáky.
Však jest prvé bylo dobře,
dokudž kacieři nekázali:
velmit sú nás nepodobně
svým kázaním zmazali;
bychom měli s centnéř mýdla,
nic bychom sě nezprali!
Ti kuklíkové sprostným lidem
velé boží Krev z kalicha píti,
ano jim to nedáno:
toť jest ten kus,
kteréhož nedržal Hus;
byť světští Krev přijímali,
ot něho neslýcháno!
Znamenajte všickni
věrní Čechové,
co pò všem křesťanství
o vás zlého mluvie:
že svatú cierkev zamietají,
papeže za nic nemají,
písma nechtie tháti.
Chtieť býti svobodni
bez božie bázně,
anit chtie mieti
nad sebú kázně:
než svobodně lháti,
věrné křesťany hyzditi
beze všeho studu.
Jeli sú sě duchovnieho

řádu kaziti;
a by tu mohli v neřády vstúpiti,
přijeli sě kniežat,
i Českých pánóv,
i mnohých měšťákóv:
ačť sú jim písmo
křivě vykládali,
a pod svým pokrytstvím
mnohé zklamali;
pány i měšťáky,
panoše i sedláky,
všechny obelhali.
O bohaté fary přieliš pracují,
a na chudé kostely nic netbají:
dokud co mají bráti,
dotud tu chtie státi,
a potom pryč běžie.
Bránieť svaté almužny
všem jiným dávati,
a samiť chtie ve dne i v noci bráti!
mužie sladkú řečí kojí,
a ženám měšce dojí
beze všeho strachu:
a toť jest jich zákon,
o který stojí,
všeckno zlé činiece,
Boha sě nebojiece;
ktož by jim to chtěl staviti,
chtěl by toho brániti
s krve prolitím.
Ó neščastné Husy!
kde ste sě vzeli?
zdali ste vy z pekla
do Čech přiletěli,
že ste Čechy zhyzdili,
kacieřstvo rozplodili
v České zemi!
Kde ste to písmo vzeli,
v kterém položení,
že mnichy vyhoníte
i šlechetné kněží?
kláštery bořítе,
kostely kazíte
bez bázně boží!
Slyš to, milý králi,
synu ciesařóv!
kteraký blud pošel
od těch Viklefóv:
rač sě k tomu snažiti,
Viklefy z země vyhnati
pro tvé spasenie!
A vy milí páni,
k Čechóm přirození!
nedajte zahubiti,
ať viece nevyvodí.
Nuž ty milá obci
viery křesťanské!
znamenaj velmi pilně,
co sě děje:
že sú Čechy zhyzdili,
kacieřstvo rozplodili
po všie zemi.
Zkřikněm všickni věrní
k milému Bohu,
ať sě ráčí přikloniti
k našemu sboru:
rač Viklefy spáliti,
věrné křesťany spasiti,
pro tvé svaté rány! Amen.

III.

Z téhož rukopisu. Vytištěno v Časopise Mus. 1852. II. 78.

Když Lev umřel pravú tíhú,
sedláci, vstavše od pluhu,
i nechtěli dělati,
ni mlátiti, ni orati.
Mnozí řemeslníci spolu
zarazili novú školu,
zbavivše nás všeho statku,
z dobré viery šli do zmatku.
Blud podjal mnohé u vieře,
panoše i rytieře,
pány, kněžie, také žáky,
vládyky, zpupné sedláky;
každý chtěl lehce živ býti:
baba shnilá, předuc niti,
ledva jsúc opista kožú,
již poznala zákon boží!
Ach nebožátka vzteklá,
slepě lezete do pekla!
radímť vám, toho nechajte,
na pokánie sě dajte.
Lakomstvo toť je zklamalo,
davše sbožie jim, i vzalo
těm, jenž sú lúpili kněžie;
mnozí pryč od svého běžie.
Vědúc, že dědictvie božie
jest to všechno kněžské sbožie:
ktož je chce Bohu odjieti,
nebudúť i svého mieti.
Ctná knieżata co nadala,
aby sě čest Bohu dála,
to ste vy všechno odjali,
lakomstvo v tom ukázali.
Zlú radu, pohřiechu! máte,
že zlých kněží poslúcháte:
tiť vám pravdy nepovědie,
vaše to duše dobře zvědie.
Nuž vy noví zákonníci,
Viklefovi učedlníci,
k tomu také i Husovi!
poznali ste zákon nový:
pravteż nám své učenie,
to-li jest všechno čtenie?
pobrali ste koně, krávy,
dobrým ste stínali hlavy,
zhubili ste dobré kněžie,
mnozí dobří od vás běžie,
páni i počestné panie:
to-li božie přikázanie?
pobravše kněžské platy,
kalichy, kniehy, ornáty,
tlačili ste božie Tělo,
jenž za ny za hřiešné pnělo;
mnohé zbořili ste kostely,
k tomu také i kláštery;
v křtitedlnice ste nadcídili,
jenž ste své hřiechy myli;
obrazy ste všecky spálili,
jenžto vaše kniehy byly;
Matky ste božie neuctili,
jejieho dne nesvětili.
Pomsti toho Buoh nad vámi,
co sě stalo mezi námi

mnoho zlého tu u Praze!
ktož tam nebyl, tomu blaze.
Milý Orle! přileť v skuoře,
rozplaš Husy pryč za moře;
pomsti smrti svého Lvíka,
krále Václava, bratříka.
Husyť sú jemu nepřáli:
pomsti toho, milý králi!
učiň pro Buoh, jeho Matku,
neostavuj toho zmatku.
Učisť to nečisté plémě,
vyžeň pryč z křesťanské země
ty nešlechetné Husy,
ježto držie bludné kusy.
Osvěť zasě cierkev svatú,
vezmeš ot Boha otplatu;
navrať kněžie k službě božie,
vezmeš v nebi česť i sbožie!
Pane Bože! rač to dáti,
Matko božie, jeho máti,
i všichni světí proroci,
račteť již králi spomoci.
Prosmež svatého Václava,
jenž jest České země hlava;
k tomu svatého Vojtěcha,
ať Husy vžene do měcha.
Svatý Zikmunde, Prokope,
České země slavný pope:
račteť sě již přičiniti,
Českú zemi vyčistiti,
bychom Bohu poslúžili,
a vás v České zemi ctili,
jako sme dřieve činili,
potom sě Bohu dostali. Amen.

ÚLOMKY RÝMOVANÉ KRONIKY ČESKÉ, z r. 1419 a 1420.

Z rkp. archivu Třeboňského (A. 16). Dva původní listy pap. ještě s opravami.

1.

— — — — — — — —

Ale oni na Beránku
shrnuchu svú boží stránku;
na Táboře, jinde také,
jmiechu sňatky nejednaké;
u pokoře, v náboženství,
v lásce, v bratrském svoreńství
jeden s druhým i vajéčko
dělil, i chleba maléčko;
i Krev boží přijímáchu,
tak po horách putováchu.
Řekl král Václav, když to zvěděl,
ktož tu byl, když mu pověděl:
„Znamenajte pilně ten lid,
žeť učinie v zemi neklid:
jakž nynie s hólkami chodie
v pokrytství, když sě rozplodie,
válku velikú povedú,
z řádóv lidi v bludy svedú!“

Múdré to královo slovo
potom, jakž řekl, bylo novo;
neb brzo to sě naplni,
když sě v processí shrnuli,
konšely jeho smetali
v Novém městě, zmordovali,
z rathauzu nemilostivě.
Král sě smuti žalostivě,
až od té žalosti snide;
tak horšie šelma přijide.
Sebrachu sě v dosti mále
v Praze, plačíc smrti krále;
kostely, kláštery také
i obrazy všelikaké,
až i stolíce vybichu,
varhanám neodpustichu.
Majíc na tom málo dosti,
rozsypachu svatých kosti;
v tom oltáři i ornáti
musíchu sě dáti znáti.
Kartúsy kláštер spálichu
a mnichy ven vyvodichu,
řkúce: „Hý na ty Němice!
ležie jak vepři v krmníce.“
A na Křížkách tisíc mnoho
sebra sě pak lidu toho,
lásku zevnitř okazujíc,
s hólkami sprostě putujíc.
Ihned Sigmund, Uherský král,
slavné listy Čechóm jest slal,
mnohú řečí ozdobené:
aby i páni Pražané,
oněch búrek nechajíce,
v kostely nesahajíce,
řádem za král vzeli jeho,
jakžto dědice pravého,
aby v zemi pokoj měli.
Když sú na to k němu jeli,
velmi sě poddávajíce,
za pána přijímajíce,
s tiem žádali pilně jeho,
by Krev kalicha svatého
Kristovým ustanovením
dopustil bráti poddaným,
jakž to svědčí svaté čtenie
i skutky cierkve prvotnie,
mnozí doktorové světí:
král toho nechtě přijieti,
vida, že sě mu modliechu.
Čeho sě bráni, pohřiechu!
málo múdré rady maje,
potom to přijal pykaje;
a svátosti mnoho k tomu
i sbožie Českého domu
rozdal vojsku velikému:
neprospěl úmyslu svému;
krve vylitie mnohé vzjide,
nežli on k zemi přijide.
Radíť mudřec z Mudrovaně:
„Přijmi rovné podávánie,
ač chceš v tom ctný prospěch jmieti;
potomť sě móž jinak dieti.“
Běh ten v sobě sě jmějieše:
když král v Vratislavi bieše,
i kázal konšely stieti,
měštěnina z Prahy jieti,
jenž byl tam na jarmark přijel,
Krása sobě ten jmeno jměl.

— — — — — — — —

2.

— — — — — — — —

Lid z Prahy i s Vyšehradem
měl příměřie s Pražským hradem;
tu však tehda u Plzeňtě,

u Vltavště i v Bechyniště
Žižka s lidem malým rotně
jezdil, pále neochotně
kláštery i kněžské domy,
maje v tom dvorné rozomy:
slušné že jest, protivníky
božie bíti, zákonníky.
K tomu kněžie mu radíchu,
že přemnohé kněžie zbichu,
ač jich potom žádni byli:
falešní sě v ně vlúdili;
mnozí jsúce řemeslníci,
zdělali sú sě kněžíci;
u vieře sú sě zblúdili,
mezi kněžie sě vmiesili.
V úterý o masopustě
vskočichu do Ústie hustě,
též mnichy, kněžie ztepichu
a to město vypálichu.
V Hradišti sě budováchu
a tu sě osazováchu;
onde, kdež pána dobychu
na hradě, a jej zabichu,
dědictvie jeho odjechu
a tomu Tábor přezděchu.
I tu sě jich sebra mnoho,
hájiec silně města toho,
až z pustého udělachu
nové, s něhož bojováchu
a mnohú škodu činíchu.
Když sě silně rozmnožichu,
lid ukrutný přielich bieše,
neb kněžie falešné jmieše:
u vieře velmi blúdili,
bez ornátóv mši slúšili,
zarostivše sobě pleše,
dlúhá brada takých bieše;
jakžto ševci druzí holí,
nejsúc slani boží solí;
což by najhoršieho bludu,
ten kázáchu i bez studu,
až mordy, oheň zvalichu
a mnoho křesťanóv zbichu.
K tomu i při božiem Těle
hrozný blud kázali směle,
až nechci toho praviti;
lépe toho zatajiti.
Kněžie i lid města toho
žrali v puostě masa mnoho;
nedržiechu o poctění
svatých [1]), ni o jich prošení,
muky také očistcové.
Ti i jiní tu bludové
a neřádi sě kázáchu,
a jinde sě rozmáháchu.
Potom v pátek u veliký
Žižka maje nevelíký
proti králi lid sebraný,
porazi mu lid vybraný
rychle u Vožici v noci;
i hned dále tu z té moci,
ač by množstvie proti němu,
však neodolachu jemu.

— — — — — — —

1) Rkp. k svatým.

O SMRTI KNĚZE JANA Z ŽELIVA.

Z rkp. knihovny řádu Křižovnického v Praze a z rkp. Děčinského pp. hrabat z Thunu vydáno od p. Palackého v Starých letopisích českých (Script. rer. Boh. Tom. III.), str. 480.

Pro ukrocenie a stavenie mnohých řeči, jenž bieše o smrti slavné paměti kněze Jana, kazatele obce Pražské, já, jenž sem při tom byl na rathúze Starého města Pražského, jenž sem viděl a slyšel, kterak sú se k němu měli lstivě a ochotně jeho pokrytí nepřietelé; a kterak jest on jim zase upřímě odpoviedal, nevěda o jich lstivém a jidášském o jeho krve vylití skonání, tiemto napsáním vyznávám všem, kterak se jest dálo a jinak nic. Najprvé, kterak v druhú neděli v postě po obědním kázaní přišli dva konšelé, jeden Novoměstský a druhý Staroměstský, hledajíce kněze Jana, aby šel na rathúz Staroměstský, že jeho páni o pilné věci potřebují. A nenalezše jeho doma, šli preč. Potom několik posluov přišlo, a vždy doma nebyl nalezen. Pak jako po dvú hodinú opět posel přišel, tu jest ho nalezl doma, i řekl k němu: Kněže Jene! páni sú vzkázali, aby již dnes na rathúz nechodil, neb sú již páni doluo sešli, než v jitře po samém kázaní rač přijíti. Tedy jsa nazajtřie po kázaní, pojem mne s sebú, i šel, a na cestě, než sva došla k rathúzu, potkala sme dva konšely, ani poň jdú, aby pospiešil, že páni ho čakají. A když sme přišli, já chtěl před světnicí zuostati, a jeden z těch dvú konšeluo vece: Kněže Jene! pojmi tohoto s sebú. A když sme vešli do světnice, všickni sú proti němu povstali, a velmi ochotně jeho přivítali. A když sedl mezi nimi v lavicech, tedy Petr Věžecký vece: Nuže milý kněže Jene! radiž nám o výjezdu na pole, kam bude najlépe jeti, do Moravy-li, čili k bratřím Táborským, jenž toho velmi žádají na nás, čili Krasíkuom retunk dáti? Tehdy kněz Jan vece: Zdá mi se, abyšte obeslali bratří Táborské, ať se sberú s obcí Klatovskú, Sušickú, Domažlickú, Piseckú, a my obtečeme Hrádek, a tuť k nám věrní odsud potáhnú. A odtud pošlem jiezdné, a lidu něco pěšieho, ať s Táborskú obcí a s jinými Krasíkuov retují. A Věžecký Petr s purkmistrem, oba smějíce se, vecesta: Rovně si se, kněže Jene, s námi úmyslem srovnal. Tehdy purkmistr vece poslu: Chutně jdi po hajtmana po pana Haška, ať ihned ráčí přijíti, neboť jest toho pilné potřebie. A jiné posly rozeslal po purkmístra a konšely Nového města, a tomu poslu, kterýž jest šel po pana Haška, vece: Pověz pánu, žeť již kněz Jan přišel, ať pospieší. A po malé chvíli přijide hajtman, a Věžecký Petr vece: Pane hajtmane! toť se jest kněz Jan rovně

s námi úmyslem srovnal o pole. A po malé chvíli vece purkmistr Staroměstský: Již-li sú přišli ti všickni, po kteréž sme lístky rozeslali? A posel vece, že již. A on jich kázal zavolati. A když přijidechu, vece jim purkmistr Staroměstský: A kde Jeronym Šrol a Jíra rukavičník? Tu počne se hněvati, a káza poslovi tu po ně jíti; i kázal jim ven vystúpiti, ažby i ta dva přišla. A když vystúpichu, vece purkmistr Staroměstský: Milý kněže Jene! tebeť jsú poslušni, přičiň se k tomu, abychom je smieřili, než na pole vyjedem. Tehdy kněz Jan vyňav dešticky, i poče mluviti, a řka: Chcete-li obec sjednati, toto máte zachovati: nebeřte domuov, vinic, i jiných věcí, což jest komu veliká obec dala; a služebníkuov zkušených, pánu Bohu i obci věrných, tak hanebně nelučte od sebe, a zvláště Bzdinky i jiných, neb nikoli nesjednáte, než k větším kyselostem zbúříte. A vzhled na Haška, vece jemu: Pane Hašku! kdyby ty co dobrého této obci učinil, a jí věrně něčím poslúžil, a oni tě potom nepoctivě od sebe jako nevěrného odstrčili, bylo-liť by to libo? A on vece: Ne, jistě nebylo. A kněz Jan řekl: Nepřejtež jiným. Tehdy purkmistr Staroměstský poče mluviti, řka: Nechmež toho, kněže Jene! staneť se podlé rady tvé. A když to pověděl, kázal pozvoniti, a posel vkroči do světnice, a purkmistr vece jemu: Milý, již-li jsú tu všichni s lístky? A on řekl: Ještě nenie Jeronyma Šrole, a Jíry rukavičníka. I káza poslu, aby jim kázal vjíti, kteříž sú přišli. A když přijidechu, pan Hašek vstav jide ven; i vece k nim purkmistr Staroměstský: Nuže pro milý Buoh, pusťtež všecky kyselosti z srdcí, abycbme vás mohli smířiti, a zvláště kteří ste byli ondy zjímáni. Petřík Rezek vece: Páni! já proč sem ondy u vězení byl, jistěť to pravím, a dá-liť mi to pán Buoh, chciť na tom umříti, žeť s těmi zrádnými pány, a s jinými protivníky nechci se zapisovati, dokavadž neuzřím, ani skutečně plní zákon boží. I jedné tu řeč dokona, velmi po malé chvíli richtář s bičicem vskočiv do světnice, zkřiče: Stuojte! zjímáni jste. I poče bičické pacholky palcátem bíti, aby je chutně svláčeli a vázali. I přistúpivše dva, zdvižechu kněze Jána, a on kynuv rukú, i vece: Ponechtež mne, jižť vám dobře rozumím. A když jej pustichu, šed ke dveřuom, jimiž vstupují do světnice, v kteréžto obec bývá, i kleče u lavice sepnuv ruce, a tu dobrú chvíli poklečev, vstav jide mezi ně do lavic, i poče s nimi něco šeptati; a purkmistr Staroměstský vece: Jižť, kněže Jene, jinak býti nelze. Tedy kněz Jan vece: Pro Buoh, rozmyslte se o to, nic by o mú smrť nebylo, ale sámť neumru, vizte ještě co z toho přijde; jáz bych byl dávno netbal, coť by tu duši ze mne vypudilo, ne, jakéžť sem měl bydlo mezi vámi! A pověděv to, i vece: Prosímť vás, odpusťte mi k knězi jíti. I přišed ke mně za stuol ke dveřuom, pánu Bohu se vinen dal přede mnú z hřiechuov, a to mi řekl: Muoj bratře! jižť já odtudto nikoli nevyjdu, než mám za to, žeť tobě nic neučinie. Milý bratře! pomuožť-liť pán Buoh, prosiť tam

kněží, ať s obcí, nebožátky chudými, až do té krve vylití věrně pracují, a zraditi se nedadí. A o kniehách učiniv rozkázanie, dav mi ruku vece: Nuž milý bratře! Buoh tě žehnaj, a prosím tebe tiem snažněji, popros pána Boha za mne. A šed ode mne, sčiniv ruce i sklopiv hlavu, počal po světnici choditi, a biřicové v ty časy jiné vázáchu. A Petřík Rezek uzřev, an kněz Jan tak chodí, a vida ani ho ani drží, ani svláčí, mně, by mu nic nechtěli učiniti, i vece: Milý kněže Jene! přimluv se, ať z toho něco horšího nevyjde. A on vece: Toť se přimlúvám, milý bratře! buď nám žel hřiechuov, zemrúce i puojdem spolu ku pánu Bohu. A kynuv rukú i vece: Míš ty, bych já odsud vyšel? nevyjdeť již Jan odsud! I poče opět choditi, jakoby co myslil po světnici chodě. A jiní bratří, kteří sú s ním stínáni, každý přišed ke mně, pánu Bohu se vinen dal z hřiechuov; a tu sem jich tázal každého zvláště, řka: Milý bratře! jižť vám o životy jde; jakož sú se mnozí o vás domnievali, žebyste něco pochybovali o Těle a o Krvi pána Ježíše Krista. A oni mi odpověděli, řkúce: Nic, milý bratře! a my dnes přijímali Tělo a Krev svého milého pána Ježíše Krista, a tiem bohdá veseleji zemřem. A když je připravichu k své vuoli, i řekli sú: Podiž s nimi, kněže Jene! A on ihned neřekl slova, i šel před nimi napřed ze světnice, sepnuv ruce i řekl: Otče nebeský! děkujiť, že's mi dal od svých trpěti. Pak dále pravie, ktož sú tu byli, kterak se jest pokorně měl, a beze všeho strachu pod meč hlavy naklonil. A kat nám pravil, že klekl, a sepnuv ruce, a kat jemn řekl: Milý kněže Jene! dáš ruce, ať svieži, neb bych nemohl tak nic učiniti. A tak svázav jemu ruce opak, ť stal mu hlavu, i jeho bratřím. A to léta od narozenie Syna božieho 1422, v pondělí den svatých Crhy a Strachoty.

Potom po malé chvíli zvěděvše to Novoměstští, zvonili k šturmu u Matky Sněžné, a obce něco chudé sběhše se, nemajíce k zprávě znamenitějšieho, než Vítka od Červených zvonuo, i běželi do Starého města k rathúzu; a tu chvíli konšelé utekli z rathúzu někudy z zadu. A tu přiběhše, nalezli Haška, z kurvy syna toho zrádného, an jezdí krotě lid, a praví, že kněži Janovi nic nenie. A obecní mnozí zvolali, řkúce: Nenie-liť jemu nic, kaž nám jeho ukázatí. A vidúce an plete, i zkřikli naň druzí: Haha, zrádný nevěrný pane, i s jinými zlosyny! zamordovali ste nám kazatele našeho milého! A on s svými obrátiv koně, nuž se pryč, a oni po něm; a zatiem zastavi žoldnéřuov něco s samostřiely na několiko set v Železné ulici. A když se obec proti nim zbúři, ihned se rozpršichu a utiekáchu, druh druha poráželeje. A na rathúze ti, kterýmiž byl rathúz osazen, jali se také k šturmu zvoniti. A obec přiběhše, jedni počechu vrata rathúská sekati, plechy odlupujíce, a druzí okny a střechami tam se dobývati, a dobyvše se tam, zjímali sú ty některé, jinými rathúz osadivše. A pak brzo některaký bratr nalezl hlavu kněze Janovu, i vyběhl s ní z rathúzu, a vběhl s ní na hromadu [hnojovú, i jal se ji lidu ukazovati.

A uzřevše lidé hlavu kněze Janovu, v taký křik, a v taký pláč, a v taký hřmot, a v takú žalosť dali se, ježto já nevím, by který člověk uměl to právě vypraviti. Potom také dosáhl jí nějaký robenec, i běžal s ní pryč přes ulice s některakú velmi divnú chtivostí; a potkav jeho kněz Jan farář z Březnice, chtěl mu ji vzieti, a on s velikým pláčem a křikem nechtěl mu jí z ruky pustiti, až mu ji vždy vydřel, a vzem ji, chodil po ulicech. Tu opět ten pláč a lámání rukú od žen a od dětí, takové rvánie i od mužského pohlaví dálo se jest, že sú mnozí velikým hořem omdlévali a braň z rukú púštěli, nevědúce co jsú; i pochodiv s tú hlavú kněze Janovú po ulicech, vida náramné od lidu starého i mladých dítek kvílenie, nikdy k nim nemohl právě promluviti. Také sám velikým hořem pro jeho nevinné krve vylitie, svého věrného bratra, jenž naň také byl velmi laskav, ledva k Matce boží Sněžné se vrátil. A zatiem lidé vzemše tělo kněze Janovo, vložili na máry, a opět s nesmírnú žalostí a pláčem a s rváním přieliš s žalostivým nesli do kláštera, v kterémž on kázal. A tak pro ukrocenie lidu, a pro rozjitie domuo musili sú tělo kněze Janovo v kaple zamknúti. Pak nazajtřie k večeru kněží jeho oblekše ve zlú albu a vloživše v koryto, vynesli před božie Tělo k velikému oltáři, i zpievali: „Tě Boha chválíme, tě Boha vyznáváme," až do konce. A potom kněz Jakub, pomocník kněze Janov v kázaní, vstúpiv na stolici i mluvil k lidu řeč, kteráž stojí psaná v skutciech apoštolských o svatém Štěpanu. A když po jiné řeči počal toto praviti: „Pochovali sú Štěpana, muže bojícího se pána Boha, a učinili sú kvílenie veliké nad ním," potom brzo vzemše tělo kněze Janovo, i nesli k kazatelnici k hrobu, začavše: „Veselý nám den nastal," až do konce. Tu se opět nevýmluvný křik stal a dav. A kněz jeden opět vzav hlavu kněze Janovu, vstúpiv na stolici, chtě jich něco potvrditi a napomenúti, aby pomněli a skutečně plnili, co sú dobrého z té hlavy slýchali, jakož ráno téhož dne kněz Jakub učinil, i vida ten kněz přielišný zámutek v lidu, nemohl k nim slova promluviti; neb tak veliké zarmúcenie bylo v lidu, že některé jako napoly mrtvé vláčili z kostela, a někteří sú se zbláznili a v ložiech leželi, nemocni jsúce. A s tiem jeho tělo pochovali pod stolicí, na kteréž mnoho pravdy božie lidu věrnému zvěstoval. Budiž pán Buoh na věky pochválen, že Českú zemi takovým jest mučedlníkem oslavil. A dajž, milý Bože! takové zprávce i takový lid, ať by v lásce a v pravdě zde bydlíce k tobě se dostali. Amen.

ŽIŽKOVO TAŽENÍ VÁLEČNÉ DO UHER
l. 1423.

Z rkp. Děčinského vydáno ve Starých letopisích českých (Script. rer. Boh. Tom. III), str. 57, a též v Čas. Mus. 1827, II. 115 vytištěno.

Potom jednoho času táhl jest Žižka do Moravy a podmaňoval sobě lidi; i přitáhl také k Kramicu (Hranicím?), a tu jest některý čas ležal. A bratří naň domlúvali, aby někam tažení učinil; a on zpraviv čtyři řady vozuov, a děl což mohl najviece, i táhl jest přes hory do Uher. A tu sú jemu Uhři tažení nebránili, a nikdiež jemu nepřekáželi, chtiec zdaby se ubezpečil i z řádu některak povystúpil, zdaby jej tak kde poraziti mohli. Neb sú se naň velmi silně jezdecky sebrali, a sebravše se naň sú táhli, i množstvie děl měli. A on porozuměv tomu, že dobře nenie, obrátiv sobě k Moravské zemi zase vozy, i takto je zpravil: najprvé sobě lidi u voziech zpravil, jiezdné i pěší, a táhl jest s zavřenými vozy. A takto sobě krajní vozy zpravil: proti každým vozuom se dvěma pavézama, a za ty pavézy po dvú neb po třech střelcích; a to z té příčiny udělal, jest-li ježby mu na tažení chtěli do vozuov skočiti, aby toho ti bránili. Neb ten den těžké mu taženie před nimi přišlo; neb kdež se najméně pozastavil, velmi mu do vojska bili. I nemohl jim nic odolati, ale táhl jest až do noci; a to z té příčiny, aby ho nemohli tak v noci shlednúti, kde se položí, a do vojska mu bíti; a v svém vojště nedal žádných ohňuov dělati. A oni pojezdicc okolo něho, nemajíc kde koňuov vázati, musili do vsí jeti a to podál, aby před ním také bezpečni byli. Tu on poležav, což mu se zdálo, táhl jest nazajtřie k jednomu jezeru, kdežto jezero mezi jedniem vrchem. A takto se u něho položil: jednú stranú k jezeru a druhú stranú pod vršek; a to z té příčiny, chtěli-li by do vojska střieleti, aby jej přestřelovali. A sám takto udělal: pojav pící vozy, vytočil je na ten vršek, udělal z nich u přední brány baštu i u zadní druhú; i vkopal je, a vkopav je vpravil do nich děla. I nedal jim nikdiež na těch vrších ostati. A tak ten den bezpečně tu ležal i tu noc. Opět potom třetí den od toho jezera táhl jest k jedné vodě, kteráž teče k Narhedu, i položil se u té vody; i tu jest se velmi bál poraženie, aby přepustíc mu něco lidí přes tu vodu, (do zadních vozuov jemu nevskočili. A protož) celú noc vkopával krajní vozy od jednoho břehu až k druhému; a z druhé strany vody přepravil sobě pící vozy, i též je vko-

pával tak, aby na ně úprkem jiezdní nemohli. A všecky břehy skopal, aby mohl všemi čtyřmi řady táhnúti přes tu vodu. Kdež oni vpustivše jej do té vody s vozy, i pokusili mu se k zadním vozuom; kdež jest on je od těch zákopuov odbil, kdež sú i pěšky i jezdecky k němu šturmovali. Tu jich je mnoho zranil i pobil; a odbiv je, na onu stranu přepravil se s vozy i s lidem svým. I děkoval pánu Bohu, že mu pán Buoh ráčil pomoci přes tu vodu se přepraviti. I hned táhl jest odtud mezi jedny lesy, kdež jsú bahna a luhové, i položil se takto mezi zákutí; a to z té příčiny, aby k němu z děl býti nemohli. I tu jest přes noc zuostal. Čtvrtý den táhl jest k jezeruom jedněm, a neboli k stavuom, kdež jsú za Trnavú. A tu sobě zpravoval vozy, vybieraje z placních řaduov, a to z té příčiny, kdež mu v krajních vozích v řadích mnoho koní i vozuov polámali i pobili. A tehdáž ho ponechali. A on položiv se u těch stavuov, zpraviv sobě ty všecky věci, v pátý den táhl jest k jedné stráni. Tu sú naň opět přitáhli jezdecky i s děly. A on jest táhl podlé té stráně, že měl jednú stranú obranu, že jemu snáze bylo jedné strany brániti nežli obú. A oni vidúc, že jemu nemohú nic učiniti, i táhli sú pryč od něho; a on položil se na jednom vrchu. Kdež tak pravie lidé, že jest veliká psota a bieda tu na nich byla, tak že za jeden koštál zelený byli by drahně peněz dali; a to z té příčiny, že jim z vozuov nikam nedali, že sú mu jiezdnými silni byli, a naň se dáti pěšky nesměli. Než když kolivěk je k tomu připravili, že sú jiezdní doluov ssedali a pěšky k němu šturmovali, neb se s ním bili, že je vždycky porazil, aneb od něho velmi biti byli. Neb jináč se strojí jezdecky k bitvě a jináč pěšky, že jim to jest neobyčejná věc; neb kdež se mají čemu učiti, než tomu zvyknú, žeby musil k tomu nějaký čas býti neb nějaká chvíle.

Šesté taženie Žižkovo, když se hnul od té stráně, kdež se jemu dostalo táhnúti k horám, i kdež mu ten den na jeden řad vozuov přišlo k tažení, že jináč táhnúti nemohl. Tehdá Uhři vidúce to, táhli naň velmi silně, nadějíce se, že již jeho zpráva ani jeho šikové nic jemu neprospějí, že ven z vozuov musejí. A on takto proti tomu strojil, bráně se toho: položil se u samých lesuov pod jedním vrškem, a to pro tu příčinu, budú-li k němu z děl býti, aby jej přestřelovali; a sám s svými děly uteki se k tomu vršku. A potom kázal koně z vozuov vypřahati, a na ně s sekyrami, s lopatami a s rejči vsedati, aby cesty zohledovali, jest-li žeby jemu kde zarubali; a to z té příčiny, aby po stranách na ně na vozy jiní udeřiti nemohli, cesty velmi dobře kázal opraviti. A když měl z lesuov ven vytáhnúti, as za puoldruhých honuov, kázal s jedné strany cesty staré novú cestu dělati, a s druhé strany druhú; a to z té příčiny, aby předtáhnú-li jej nepřátelé, aby tú starú cestú děla a pěší sobě obrátil; a to proto, jest-li žeby mu chtěli toho pole brániti, kudyž jest z lesu měl vyjeti, aby je tudy vystřílel a vybil; jakož se jest pak stalo tak.

I takto s oné strany lesuov vozy sobě zpravili: udělal sobě z těch čtyř řaduov, v kterýchž táhl, dva; a pojav sobě pícovní vozy, i protrhl sobě vozy, i udělal sobě z nich řady čtyřmi jakožto zeď, aneb jakožto baštu od jednoho konce lesu až k druhému. A kázal je húžvemi svírati v hromadu, aby mu jich roztrhnúti aneb převraceti tak snadně nemohli. A to udělal proto, jest-li žeby chtěli jemu do vozuov skočiti, aneb děla z zadu pobrati, aby oni tu se bránili za těmi vozy jako za zdí; jakož se pak tak stalo. I takto jest púštěl do lesu, najprvé děla, což mu se zdálo, i pustil něco pěších, a potom padesát vozuov po pravé ruce. A když těch padesát vozuov vyšlo jest, opět dal mezi ně něco pěších, což mu se zdálo; i pustil opět druhých padesát vozuov z levé strany, a opět mezi ně dal něco pěších. A tak vždycky dával, pokudž mu těch vozuov stačilo, po padesáti; a mezi ně pěší dával, pokudž ta potřeba kázala. A to z té příčiny, jest-li žeby mu chtěli na lesích vozataje zbíti, aneb vozy také vybrati, aby ti pěší, kteří jdú mezi vozy, toho bránili. Tehdy kdy poslední vozy púštěl na zad, tehdy obořili se Uhři, chtiec mu děla pobrati. Tehdy oni s toho vršku utáhli za ty pícovní vozy, kdež jest sobě z nich řady zdělal; tu se v těch vozích zavřeli, a pěší se z nich bránili, tak až oni s děly do lesa ujeli, i pěší potom za nimi táhli. A tak se Uhruov nic nebáli; než sú se oni do těch vozuov dobyli, až oni něco i cesty zarubali, aby za nimi jezdecky táhnúti nemohli. To vidúce Uhři, že jemu žádné škody udělati nemohli, i někteří táhli předeň, chtiec mu z lesuov brániti; a někteří táhli domuov, praviec tak, že nenie člověk, než že je čert, že mu ty rozumy dává, neb že se nám ničímž užiti nedá. I takto se jest z lesa vypravoval ven, kdež sú byla nějaká pole mezi nějakými stráněmi: když přitáhl k těm cestám, kdež sobě nové zdělal, najprvé těm padesáti vozuom kázal hnúti tú novú cestú, kterú sobě novú udělal po pravé ruce; i když sú na pole vytáhli, podlé samé stráně, a to z té příčiny, že od pole měli pěší vozy, a za sebú stráně, a tak tudy se jiezdných nebáli. A z druhého řadu po levé straně též kázal hnúti podlé druhé stráně; a tú starú cestú vypustil děla ven z lesa, i byl opanoval sobě to pole. A tak pomalu vždy vozy těmi ven vytahoval; neb sobě byl též také vozy zpravil všecky v jeden řad, že je zprovíjel jako věnec. A to proto udělal, aby oba řady sobě pojednú dělal, aby je sobě z toho pole vytiskl mocnú rukú. Neb tak jemu těch vozuov vždy přibývalo ven, až jimi všemi vytáhl ven. A tak jemu pán Buoh pomohl z Uher vytáhnúti. Ale jakž jest Žižka počal bojovati, najtěžší jemu přišlo.

ŘÁD VOJENSKÝ
JANA ŽIŽKY A SPOJENCŮV JEHO.

Vzato z kopiáře musejního (23. E. 10.) z první čtvrti XVII věku, a s tím také srovnán přepis Balbínův v cís. veř. knih. (XVII. A. 5.), jehož nápis jest: Constitutio militaris Joannis Žižka et exercitus sui, et civitatum confoederatarum et in haeresi obfirmatarum. Dle téhož Balbínova přepisu vydáno v Bienenbergově Geschichte der Stadt Königgräz, str. 280; potom v Neuere Abhandl. der böhm. Gesellschaft, I. B. Prag 1791, str. 377; a posléze od Karla Hynka Tháma v Praze 1817 u J. F. Fetterla, v 8. str. 16.

Z milosti a z daru Otce a pána Boha všemohúcího uvěřivše a přijevše osvícení jisté, stálé, ohlášené a duovodné pravdy a zákona božího:

Nejprvé, abychom slovu božímu svobodu dali v kázaní všudy, žádného místa nevymlúvajíce, a to v svých srdcích mile přijímajíce, skutečně plnili a drželi, potom i jiné k tomu vedli a učili.

Druhé, abychme Tělo a Krev pána našeho Ježíše Krista, Boha všemohúcího, všickni přijímali s bázní, s náboženstvím a s poctivostí, staří i mladí, dítky hned po křtu, a potom vždy dítky, žádných osob nevymieňujíce, je k tomu raději nutili a pudili, nejméně v neděli každý týden.

Třetí, abychme kněžstvo přivedli a uvedli k životu Syna božího, pána Jezu Krista, a k životu apoštolskému, a nadání jich a zboží svatokupectví rušili a zkazili s pomocí boží.

Čtvrté, abychme sami na sobě napřed i v sobě hříchy smrtedlné i všední stavovali, rušili a kazili; potom na králích, na knížatech i na páních, na měšťanech, na řemeslnících, na robotězích, i na všech lidech mužského i ženského pohlaví a pokolení, žádných osob nevymieňujíce, starých ani mladých, a vždy s pomocí pána Boha všemohúcího. A kdožby těchto kusuov a artikulnov svrchu psaných držeti a jich skutečně vésti i plniti, jich pomáhati, hájiti a brániti nechtěl, toho žádného nevymíně, aniž chcme trpěti mezi sebú i u vojště s boží pomocí a na hradích, na tvrzech, v městech, v městečkách hrazených i otevřených, ve vsech, i ve dvořích, žádného miesta nevymieňujíce, ani vymlúvajíce, ale nevynímajíce, všecky všudy napomínati, raditi, puditi, honiti k tomu dobrému s pomocí pána Boha našeho. A protož hnuti jsúce duchem dobrým, vědúce a rozomějíce, že všecky tohoto světa věci jsú padúcí a minulé, ale pravda pána Jezu Krista, Boha všemohúcího, zuostává na věky:

My Jan bratr Žižka z Kalichu, Jan Roháč z Dubé, Aleš z Rysmburka a z Vřešťova, Jan z Potštaina na Žampachu, Boček

z Kunstatu a od jinud z Jevišovic, Bartoš a Bernart bratří z Valečova, Bartoš, Jan, Martin bratří z Vysoké; a my purkmistři a konšelé i všecky obce města Hradce nad Labem a Čáslavi; my Beneš z Mokrovús, Jaroslav z Kaliehu, Václav Horina z Honbic, Křištan z Žernosek, Frencl z Litožnic, Jíra z Řečice, Jan z Studené; a my purkmistr a konšelé i všecka obec města Jaroměře; my Zdislav Zeman, Vavřinec Polák z Paňova, Blažek z Kralup, Jakub z Březové, Petřík Kralovec z Přibramě, Jan z Domažlic, Jan z Tehova, Martin z Borovnice, Havel Orebský; a my purkmistr a konšelé i všecka obec města Dvora; a my Chústník z Košova, Ondřej z Studené, Šarka z Slavného, Kříž Setník, Beneš Setník, Mikat Brada Odraný, Alcš z Hostačova, Polévka z Hoštky, Mikuláš Orebský, Veta z Chlumčan, Litobor z Trubče, Linhart z Sleze, Beneš z Horošovic, Jan Baštín, Mařík Velek Ščňk, Jíra Roh, Mikuláš Brada, hejtmané, páni, rytíři, panoše, purkmistři, konšelé i všecky obce panské, rytířské, panošské, městské, žádných nevymieňujíce ani vymlúvajíce: my všichni svrchu psaní ke všem, i všech prosíme, řádně napomínajíce přikazujeme, i chcme tomu, aby řádné poslušenství bylo; nebo skrze neposlušenství a neřádné výtržky veliké škody sme brávali na bratřích i na statcích, a hanbu často od nepřátel božích a našich trpěli; již s pomocí boží a vaší i všech věrných mínice se toho vystříci těmito obyčeji:

Nejprvé, když bychom chtěli vytrhnúti z města kterého, nebo-li kde se hnúti chtěli z miesta, kdež bychom polem leželi, aby nižádný napřed nejezdil k městu, ani šel, aniž se vezl, sobě místa anebo hospody zastávat, ani se kde polem klad bez dopuštění a rozkázaní města jmenovaného od jmenovaných starších hejtmanuov, kteříž na to a k tomu vydáni a jmenováni budú. A jest-li žeby se kdo jinde položil a vytrhl, nebo-li postavil bez rozkázaní těch starších, chtěli bychom pomstiti a popraviti nad ním i nad takovým, i k jeho statku i k jeho hrdlu, jakožto k neposlušným, buď kdož buď, kteréhož koli řádu, žádných osob nevynímajíce. A kdyžby se chtěli hnúti z toho místa, kdežby polem leželi, s dopuštěním a rozkázaním těch starších jmenovaných, aby vytrhli na pole, kdežby místo podobné a hodné bylo k tomu, a tu sebe zčekali, aby se všecko vojsko hnulo z stanoviště; a žádný aby nezapaloval bud, ani kde jinde pálil, kde bychme táhli, nebo leželi, jedno ti, ješto k tomu vydáni a ustaveni budú, a to pod velikú pokutú, aby toho žádní jiní nečinili. Potom nežby se ihned z miesta hnuli, prvé nežby které věci činili a rozkázali, aby se nejprv pánu Bohu modlili, kleknúc a padnúc před Tělem božím a před tváří boží, když vytržení bude z vojska, a nebo z města, aby pán Buoh všemohúcí ráčil svú pomoc dáti, a tu svú při svatú provesti k své svaté chvále a k rozmnožení toho dobrého, a věrným k spasení a ku pomocí. Pak potom aby lidi šikovali nebo zřídili, každú rotu pod své korúhve, heslo aby bylo pověděno, a potom aby se ihned hnuli a tak

táhli, která napřed rota bude šikována ten den pod svými korúhvemi; a jiní aby se v ně nemísili, ani jim překáželi, ani se kam odtrhali; jakož komu kde, a jakž které roty nebo korúhve sšikovány budú, aby tak táhli v svém šiku a pohromadě, jedni k druhým se nemísejíce, a to opatrně, napřed i nazad i na stranách vojska ostříhajíce i sami sebe, jakož komu kde od starších poručeno bude. A jest-li žeby Buoh neuchoval, žeby kterú škodu vzeli skrze jich neopatrnosti a zmeškání které, neb těch hejtmanuov, u vojště, nebo-li na vartách, nebo na poli, neb v strážech, kdež jim poručeno bude a svěřeno od starších a od obcí: žádných osob nevymieňujíce, mínieť i chtie nad nimi hejtmané i všecky obce k nim toho zříti i jim k hrdlóm popraviti i k statkuom a pomstiti, buď kníže, pán, nebo ktož kolivěk, žádných osob nevymieňujíce, ani vymlúvajíce. Ale jest-li žeby kde pán Buoh dal nepřátely přemoci a poraziti, města, tvrze, hradu dobyti, táhnúce polem, nebo polem ležíce, kterých kořistí dobyti: aby ten vzatek a ty kořisti snesceny, svedeny, svezeny a na hromadu skladeny byly, kdežby bylo tomu místo ukázáno a jmenováno od starších, buďto mnoho nebo málo; a k tomu aby byli vydáni a voleni starší ze všech obcí, panských, rytířských, městských í robotězuov [1]), aby věrně spósobili ty věci chudým i bohatým, a spravedlivě, jakž na koho sluší, rozdány a rozděleny byly, aby nižádný sám sobě nebral, ani co kdo zachoval. Jest-li pak žeby kto co vzal, nebo-li zachoval, a to bylo usvědčeno dobrým svědomím: k tomu takovému chtěli by popraviti, k jeho hrdlu i statku, buď kdož buď, žádných osob nevynímajíce, jakožto k zloději božímu a obecnému, jakož se jest stalo Achanovi [1]) pro čepici dcer královských a pro plášť; nebo-li jiné smrti, buďto kníže, pán, rytíř, nebo panoše, měštěnín, řemeslník, nebo sedlák, nižádného nevymlúvajíce, ani k osobám hledíce a zříce, s pomocí boží takovým činiti nad nimi pomstu dali. Sváruov, křikuov a potrhání aby žádných nebylo u vojště, ani mezi námi. Jest-li žeby kdo koho byl ranil, ochromil, nebo zabil, buď nad ním pomstěno podlé zákona božího, jako pán Buoh dopustí, žádného nevymieňujíce, ani k osobám zříce. Dále vězte, že kdoby se kolivěk kradl, nebo šel, nebo jel, aneb vezl od nás z vojsky, když bychom polem táhli, nebo leželi, bez odpuštění starších jmenovaných svrchu, a znamení jistého nebude míti, buď kníže, pán, rytíř, panoše, měštěnín, řemeslník, nebo robotěz [2]), nebo kterýž kolivěk člověk, a bylby popaden, že chtí k jeho hrdlu i k statku popraviti, jakožto nad zlodějem nevěrným, jenž se krade od pře boží a věrných bratří z vojsky, kdež vojsko bude nebo leží. Také nechcem trpěti mezi sebú nevěrných, neposlušných, lhářuov, zlodějuov, kostkářuov, lúpežníkuov, plundréřuov, opilcuov, lajcí, smilníkuov, cizo-

1) Rkp. robotěncův.

1) Rkp. Achiorovi. 2) robotíř.

ložníkuov, smilnic a cizoložnic, i všech zjevných hříšníkuov a hříšnic: ty všeckny z sebe chcme puditi a honiti, nad nimi popravovati s pomoci Trojice svaté vedlé zákona božího. Míníť také bratr Žižka i jiní páni hejtmané, rytíři, panoše, měšťané, řemeslníci i robotězi svrchu psaní a jmenovaní, i všecky obce, s pomocí boží a obecní ze všech neřáduov trestati i bíti, trestáním honiti, mrskati, bíti i zabíjeti, stínati, věšeti, topiti, páliti, i všemi pomstami mstíti, kteréž pomsty na zlé slušejí vedlé zákona božího, nižádných osob nevynímajíce ze všech stavuov, mužského i ženského pohlaví. A tak budeme-li zachovávati, činiti a plniti artikule svrchu psané a spasitedlné, pán Buoh bude s námi svú svatú milostí a pomocí; neb to přísluší k boji božímu tak činiti, dobře, křesťansky, v lásce zřízeni, v bázni boží živu býti, své žádosti, potřeby i naděje v pánu Bohu setrvale bez pochybení položiti, čekajíce od něho věčné odplaty. I prosímeť vás, milé obce ve všech a ze všech krajin, knížat, pánuov, rytířuov, panoší, měšťanuov, řemeslníkuov, robotězuov, sedlákuov, i lidí všech stavuov, a zvláště napřed všech věrných Čechuov, abyšte se k tomu dobrému svolili, a nám toho radni a pomocni byli. A my vám zase též držeti, plniti i mstíti chcme, pro milého pána Boha, pro jeho svaté umučení, pro vysvobození pravdy zákona božího, svatých, a jich zvelebení, ku pomoci věrným církve svaté, a zvláště jazyka českého i slovenského, i všeho křesťanství, ku pozdvižení věrným a ku potupě neústupným a zjevným kacířuom a pokrytým a zloskvrníkuom, aby pán Buoh všemohúcí nám i vám ráčil svú pomoc dáti a svítěziti nad nepřátely svými i našimi, a za nás i s vámi bojovati svú mocí, a neodlučovati nás své svaté milosti. Amen.

Budiž pán Buoh s námi i s vámi, v nichž jste, a kdež se líbí Trojici svaté! A toho pro lepší svědomí a potvrzení a jistotu s větší pilností vedlé duchovenství nad bídný rozum světa tohoto, my svrchu psaní s dobrým rozmyslem vědomě, dobrú volí k tomuto zápisu a listu svolujeme, a svolujeme jej skutečně držeti a zachovati, i ostříhati s pomocí nestvořené a na věky požehnané Trojice svaté. Amen. Tak pán Buoh dej!

LISTOVÉ JANA ŽIŽKY Z KALICHU.

1.

1422, 10. Ledna (?) — Z orig. arch. Třeboňského vytištěno v Archivu Českém, III, str. 301.

Pán Buoh všemohúcí rač býti s vámi i s námi svú svatú milostí. Bratřie v pánu Bohu! Jan Žižka z hradu Kalichu, zprávce obcí České země příchylných a plnících zákona buožieho v naději buoží: richtáři, purgmistru, konšelóm i obci města Třeboňského. Posielám k vám Rybku z Luž-

nice, ukazatele listu tohoto, svých úmyslóv zpraveného; i žádámť, abyšte jemu věřili, což bude s vámi mluviti, nenie v tejto mieře, jako bych já sám s vámi mluvil osobně. Dán list nenie v sobotu u Německého Brodu na poli

2.

Bez datum. — Z orig. arch. Domažlického vytištěno v Dobrovského Gesch. der böhm. Literatur, 1818, str. 406, a pak v Arch. Česk. III, str. 301.

Pozdravenie vám od Boha Otce a pána našeho Jesu Krista, jenž sě jest dal za naše hřiechy, a netoliko za nás, ale za vešken svět, aby nás z tohoto světa zlostného vysvobodil, jemuž jest čest a chvála na věky věkóv. Amen. Žádosť všeho dobrého, v pánu Bohu bratřie milí! A věděti vám dávám, žeť mě jest zpravila nebožce Gutštajnova žena ze Dvorce, že jest dala schovati peřiny a šatstvie své tu u vás Šprochovi. Protož vás prosím, abyšte jí to propustili, což jest jejieho.

Jan Žižka z Kalichu,
zprávce lidu Táborského v naději boží.

Hejtmanóm i všie obci města Domažlického buď tento list dán.

3.

Bez datum. — Z přepisu Balbínova v cís. veř. knih. v Praze (XVII. A. 5) vytištěno v Neuere Abhandl. der böhm. Gesellschaft, I. B. Prag 1791, str. 375, a též od K. H. Tháma vydáno v Praze, 1817 u J. F. Fetterla, spolu s Žižkovým řádem vojenským, vše v jazyku obnoveném.

Bože dejž, byšte se navrátili ku první lásce, abyšte hodné skutky první činili. Bratří v Boze milí! Prosím vás pro pána Boha, abyšte v bázni boží jakožto synové nejmilejší trvali, a nestýskali sobě, když od něho trestáni bývátе; ale rozpomínajíce se na rozmnožitele víry naší, pána Jesu Krista, proti takovým zlostem, které se od těch Němců dějí, statečně se postavili, vezmúc staré Čechy, ješto zatknúce klanici za škorni, netoliko o boží při, ale i o svú bili sú se. A my pak, milí bratří! hledíce k zákonu božímu a k obecnému dobrému, větší snažnosť máme naložiti, aby kdož můž kej v ruku vzíti a kamenem lučiti, vzhůru byl. A protož, milí bratří! věděti vám dávám, že lid sbíráme ze všech stran proti takovým nepřátelům božím a zhúbcím České země; protož i vy kažte kněžím, ať na kázaní lid vzbuzují k boji proti takovému antikristu, a sami trhem volejte, ať všichni, kteří mohú pro starosť a mladosť, vzhůru jsú na každú hodinu. A myť k vám bůhdá brzy přijedeme: jedno mějte chléb, pivo, obrok koňům připravený, a všickni braň vojenskú; neb již jest čas, netoliko proti domácím, ale i proti cizozemcům. Pomněte na váš první boj, ješto ste malí proti velikým, nemnozí proti mnohým, neodění proti oděným statečně bojovali: však ještě ruka boží není ukrácena! Protož doufajíce v Boha, buďtež hotovi. Pán Bůh rač vás posilniti!

Jan Žižka z Kalichu,
zprávce lidu Táborského.

Statečným hejtmanům a obci města Domažlického, bratřím milým (buď dán).

4.

1423, 26. Března, na Vilémově. — Z orig. v archivu Mus. vytištěno v Arch. Česk. III, str. 302.

Milost Ducha svatého račiž přebývati s vámi i s námi, a osvietiti srdce i rozumy naše k vuoli Synu všemohúciemu! Bratřie v pánu Bohu najmilejší! Dávám vám věděti, žeť jsem nynie na Vilémově, a žádám vás některého, abyšte ke mně přijeli jeden z vás, abychom spolu rozmluvili o poctivé a líbezné našeho pána Boha všemohúcieho. A takéť vám věděti dávám, žeť sem s Táborskými zostal za jeden člověk, a poddali sú sě dobrovolně mne poslušni býti jakožto kdy; i kázalť sem pole sbierati a počclíť sú. I také posielám do vašich měst, ať by všickni věrní byli nynie s veliky noci v středu neb konečně ve čtvrtek u Brodu Německého, abychom sě pokáli tu, kdež sme zhřešili, a tu zostali podlé rady božie za jeden člověk, a podlé jeho zákona svatého a rady chudých i bohatých, v pravdách Otce našcho, pána všemohúcieho, proti nevěrným pokryvačem, domácím i cizozemciem. Takéť věděti vám dávám, žeť jest knieže vyjelo pryč z země. A příměřie aby se panem Čeňkem nečinili, leč byšte měli i s jinými súsedy okolo sebe. A o ty věci bohdá rozmluvíme. Datum in Wilemov, feria sexta post Annuntiationem Mariæ virginis gloriosæ.

Jan Žižka z Kalichu.

Slovútným, statečným bratří v naději božie, Bartošovi, Bernartovi z Menšieho Tábora na Valečově buď dán.

VÁLEČNÁ PÍSEŇ TÁBORŮV.

Staré podání jmenuje Jana Žižku z Trocnova skladatelem této písně. Vytištěna byla již několikkráte, a pokud se ví, nejprvé při knize bratrské: „Zpráva a naučení křesťanům věrným“ atd. vydané na Karmeli, 1530, i při pozdějších vydáních knihy této, mezi jinými písněmi vojenskými, ježto se zpívaly ve válkách proti nepříteli všeho křesťanstva, Turku; potom v Kancionálu bratrském; v Rulíkově učené Čechii, III, str. 24; v Listech Vídeňských l. 1815, str. 164, a konečně v Malém výboru z veškeré literatury české, od Fr. L. Čelakovského, v Praze, 1851, str. 90. I podáváme ji tak, jak se zachovala, v jazyku již obnoveném, dle nadřečené knihy bratrské, i s notou, řídkou to památkou zpěvu tehdejšího.

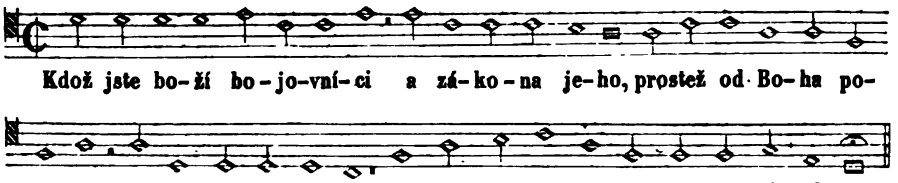

Tenť Pán velí se nebáti
záhubcí tělesných;
velíť i život ztratiti
pro lásku bližních svých:
protož posilňte
zmužile srdcí svých.

Kristusť vám za škody stojí,
stokrát víc slibuje;
pakli kdo proň život složí,
věčný míti bude:
blaze každému,
kdož na pravdě sejde.

Protož střelci, kopidlníci
řádu rytířského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všickni
na Pána štědrého.

Nepřátel se nelekejte,
na množství nehleďte;
Pána svého v srdci mějte,
proň a s ním bojujte
a před nepřátely
neutíkejte.

Dávno Čechové říkali
a přísloví měli,
že podlé dobrého pána
dobrá jízda bývá,
s nímž věrný sluha
rytířství dobývá.

Vy pakosty a drapanti
na duše pomněte,
pro lakomství a laupeže
životů netraťte,
a na kořistech
se nezastavujte.

Heslo všickni pamatujte,
kteréž vám vydáno;
svých hejtmanů pozorujte,
retuj druh druhého;
hleďiž a drž se
každý šiku svého.

A s tím vesele zkřikněte,
řkauc: „Na ně! hrr na ně!“
braň svau rukama chutnejte,
„Bůh náš Pán!“ zkřikněte:
bíte, zabíte,
žádného neživte!

VÁCLAV, HAVEL A TÁBOR

čili

ROZMLOUVÁNÍ O ČECHÁCH ROKU 1424.

Z rukopisu knihov. Duchcovské vytištěno v Čas. Mus. 1831, str. 378.

Když čas bieše léta od narození Syna božieho
tisíc čtyř set čtrmecietmého,
tehdy země Česká u veliké bieše biedě;
co se zlého činieše, známoť jest, dobře vědě,
a však na paměť a pro výstrahu slušie psáti,
ač mi budú snad mnozí změtenci z toho láti.
Když se sta roztrženie veliké u vieře křesťanské,
zahubeno by najprvé kněžstvo, potom sbožie panské;
šibalské biechu tehdy moci silné,
náboženstvie tehdy bieše pokrytské, velmi divné:
ktož ukrutnější mordéř, násilník, žhář bieše,
ten heslo to: „obrance zákona božieho“ jmějieše.
Kostely, kaply, kláštery, oltáře, to vše bořiechu napořád,
lúpiec, berúc, mordujíc, diechu: „Toť jest dobrý náš řád!“
O boží zákon ústy velmi pilně mluviechu,
sbožie cizieho zuby i nehty se pevně držiechu.
Českú zemi mezi sebú na tré rozbrojichu:
Pražáci najprvé jednu rotu sobě strojiechu;
Táboři šielenci Žižku za hlavu zvolichu,
ten učini v České zemi mnoho zlého;
osta Čechuov něco vedlé Václava svatého,
ostřiehajíce se toho bludu prokletého.
Čtvrtý také lid takový bieše,
ten se sem i tam mezi třmi stranami vrtieše.
Kterak se zdviže ta nechvíle tak hrozná,
kto bude chtieti, z zjevného písma to pozná.
Tuto chci toliko trojí řeč položiti,
budeť se, dá-li Buoh, budúcím lidem hoditi.
Sta se toho léta, bieše jeden pátek,
snidechu se tři, a ten den bieše svátek.
Václav první jmeno křestné jmějieše,
druhý *Tábor*, třetí *Havel Vrtoš* bieše.
V vypáleném se snidechu kostele;
i vece Tábor bledý, hledě jako jiné tele:
„Bratřie! jáť mám vepřovú pečeni,
v této peleši sediece snieme ji.“
Havel Vrtoš k tomu brzo odpovědě,
a řka: „Co mám činiti, toho ještě pravě nevědě;
snad jest hřiech u pátek maso jiesti.
Kmotře Václave! chceš-li vedlé nás tuto siesti?“

Václav vece: „Táboře! pohan-li jsi, či-li žid?
a ty Havle Vrtoši! svú se řečí také styď,
či-li nevieš, že se postiti máme dnes?
nebuď lakoten, jako Tábor, hltavý pes;
také v božiem domu máme se Bohu modliti,
neslušieť nám v posvátném miestě stoliti.“

Vrtoch k tomu tak řka, vece:
„Jáť ještě dnes masa nebudu jiesti lehce,
ale rád bych, abychom byli za jednoho člověka,
jakož se jest dálo od počátku starého věka.“

Tábor s palicí stoje velmi křiče,
maje na sobě potvorné a zbledělé líce:
„Ty, Václave! vždy jsi protivník boží,
toť již vědie na tě bratřie naši mnozí.
A ty, bratře Vrtochu! raziť, neposlúchaj jeho,
najez se masa, budeš dobře silen z něho.
Poveduť tě k našemu dobrému knězi,
ten vie dobře pravého božieho zákona mezi,
dáť ihned tobě Tělo a Krev boží,
jakoť činie světí lidé mnozí;
pójdeš s Bohem a s námi na protivníky,
tu teprv pravě shledáš božie zákonníky;
budeš mieti plnú svobodu, a k tomu božie dosti.
Když zavítáme mezi protivničie hosti,
pobeř i spal, zabij s Bohem vše napořád,
toť písmo velí, a náš vešken svatý řád.
V jich krvi své ruce často umyješ,
a tudy zákonu božiemu velmi prospěješ.“

Vrtoch uslyšav to, i podrba se v hlavě,
řka takto: „Byltť sem v Čechách i v Moravě,
a však úplně nejsem zpraven toho,
bych zabil nebo zlúpil pro Buoh koho,
bych také božie domy bořil nebo pálil,
do té chvíle od toho ještě sem se vždy vzdálil;
božie Krve také hyzditi vždy nemohu:
popóm sbožie chceš-li odjímati, tohoť pomohu.
A přes to ještě bych rád pravě prvé slyšel,
proč jest mezi námi tento veliký neklid vyšel?“

Tábor se rychle k své řeči uteče:
„Mlčiž ty protivníče, Václave!“ to jemu vece,
„a jáť Vrtocha snadně a upřiemně zpravím toho,
nebť nenie k tomu řeči třeba přieliš mnoho.
Bylitť sú papeži, legáti, kardináli, biskupové, mnišie, faráři
lakomí svatokupci, svaťokrádci, nesmierní kuběnáři,
zatajili božieho zákonu pro svú nešlechetnú lenosť,
a tudyť se jest zjevila na ně ta jich všecka zlosť.
I dal jest Buoh Ducha svého svatého
v dobrú kněží naši, i v nás také člověka všelikého,
zjevně věděti, co jest z moci božie vuole;
protož Boha bránièce, své sme opustili všechny role.
By Bohu nelíbilo se, co my koli děláme,
sám by to již stavil, za to my všichni máme.
To jest ta búře a největší k tomu příčina;
na popy krvavé jde ta jistá všecka vina.

Protož ode mne přijmi tuto všichnu svatú zprávu,
chceš-li mieti svú hlavu bez bolesti a bez úrazu zdrávu.“
Václav odpověděv pěkně k této řeči, vece:
„Chceš-li, Táboře, ponechati svých křikuov a svého meče,
chcit se také k vaší řeči dobře přimluviti;
protož žádám, by pomoc božská ráčila se mnú býti.
Toť vám i také sobě pravé naučenie dávám:
mluvmež spolu v dobrotě, vážiec slova,
tohoť žádám.“
Vrtoch proti tomu vece: „Dávnoť sem žádal toho,
bych byl spraven kdy té pře od někoho.“
Tábor k tomu velmi brzo odpověděl:
„Mluv, protivníče boží! tuto mezi námi sedě.
Zdali mníš, bychom neuměli božieho zákona?
a tu se jest námi zjevil, a námi se také dokoná!“
Václav spěšně odpověděl k tomu:
„Z toho, Táboře, tě trestati dobře mohu.
Svatý Pavel píše k Římenínom v epištole,
snad vám toho nekáží vaši kněžie v Táborské škole,
že boží zákon přestupujíc jím se chlubíte,
a pod heslem zákona božieho Českú zemi hubíte.
Zdali ste neslýchali Jesu Krista pána svatého čtenie,
kteréž sú měli světí apoštolé od toho pána řečenie,
a řka: „Když to vše, což jest přikázáno, učiníte,
rcete, že sluhy jsúce nehodné, v pravdě se viníte.“
A že mne nazýváš také protivníka zákona božieho,
pravdu pravieš; dotkni se také svědomie sám svého:
neb dieme-li my, že my hřiechu žádného nemáme,
sami se v tom, jakož die svatý Jan, klamáme;
poněvadž každý hřiech jest proti božiemu rozkázaní,
takéž jsi ty protivník boží i s jinými Táborany.
Pravý člověk má se najprvé sám viniti,
ani dobrým, ani zlým skutkem nemá se chlubiti.
Protož chceš-li se mnú mluviti o zákon boží,
s rozmyslem mluv, jakož činie múdří lidé mnozí.“
Vrtoch pochváli řeči Václavovy:
„Pravěť jest v tom pověděl,“ to vece Táborovi;
„ale poněvadž sta dotýkala božieho zákona oba,
napřed povězte, co jest boží zákon? to jest naše doba.“
Tábor přijev otázku, takto k ní odpovědě:
„Poviemť o tom, také že Václav pochválí, dobře vědě;
slušie to praviti i také vážiti dosti draze,
tomuť sem se naučil dobře dávno v Praze:
boží zákon božie jest přikázanie, a k tomu svaté čtenie,

jiné, písmo Bohem dané, v němž nic zlosti žádné nenie,
co jest popsal Mojžieš a jiní proroci světí,
v kniehách biblí plný zákon jest, chceš-li za to mieti.
Vrtochu, chceš-li písmo božieho zákonu převěděti,
musíš se výkladuov našich dobrých kněží držeti.
Choď k nám na kázanie, na nižádného netbaje,
ač tobě kto po starodávnu jinak baje.
Stařít sú nesrozuměli, jako lidé hlúpí,
z písma zvěz, kde najdeš drahú kúpi.
Naše písmo a náš výklad proti všem starým osta,
zbožie kněžské, královo, panské tudy se nám dosta.
Protož, Vrtochu, již slyšiž tuto všichnu zprávu,
drž se nás chutně, nechaje toho starého stavu."
Vrtoch vece: „Mnohoť ještě mám pochybenie,
ještěť tuto plné zprávy při mně nenie;
nechť k tomu Václav něco řekne také,
zda bych se ještě vtípil řeči jaké."
Václavova odpověď zajisté bieše tato:
„Neměj, Vrtochu, ihned úplně za to,
což Tábor radí, když tak chytře odpovie;
toť na něho mnohý křesťan dobře vie,
že pěkně počnúc, a však zle konají,
pravdu povědúc, mnohé bludy kovají.
Najprvé sú božie přikázanie kázali,
ale již sú je svými skutky zlámali a zmazali;
duchem počavše, tělem konají,
ale svatého Pavla výstrahy netbají;
jakož ti lidé sami k sobě vyznávají,
když na lakomstvi svú řeč dokonávají.
Napřed dobře jest pověděl, co jest boží zákon;
týž počátek o zákonu já pravím také jako i on:
ovšem boží zákon jest božie přikázanie a svaté čtenie,
jiné, písmo Bohem dané, v němž nic zlosti žádné nenie.
Chcit to dále všecko rozšířiti,
v písmě svatém svú řeč pravú založiti.
Veškeu zákon i všechny cesty božie
viera jsú a milosrdenstvie, toť jest pravé zbožie,
jakož sv. David svědčí i jiní mnozí proroci;
proti tomu žádný bludný nemá moci.
Boží zákon jest, aby pravú vieru měl o Bohu,
bližnieho jako sám se miloval; to ještě řéci mohu,
že ve všem písmě svatém prvé jest rozkázanie,
těmato se základoma všecko písmo klanie.
Netřebať jest těch čtyř kusóv Pražských k tomu,
jenž sú mnohého křesťana vypudili z jeho domu.
Vierať jest nečitedlné a jisté božie poznánie,
láska pravá Boha, a bližnieho svého milováuie.
Proti vieře drahú táhnú pohané a všichni Židé,

proti lásce kacieři, tak die sv. Řehoř, a všichni zlí lidé;
sě také nalézáme v písmě mnohé kacieře, ježto sú blúdili proti křesťanské pravé viere.“
Vrtoch vece: „Že v tom se oba sjednáváte, za zákon boží přikázanie a písmo svaté máte,
a že viera a láska veškeu boží zákon zavierá,
viem, že na tom leží křesťanská naše viera.
Povězteż mi, co mají věrní křesťané věřiti,
zdali bychom se mohli kdy všichni vespolek smieřiti.“
Tábor: „Kterak chceš mier mezi námi tuto mieti?
čekaj, až nebudú v Čechách i v Moravě co mieti žieti;
teprvť protivníci pod bratřie slušeti budú,
až jim bratr Žiška dá kázeň tvrdú.
Chceš o viere věděti viece a plněji?
věř v jednoho Boha, toť jest najpilnější;
když sobě samého Boha zachováš,
i co viec na koho jiného tbáš?
Jedno vyvrz z sebe ten tvuoj starý kvas,
tak teprv vděčně přijmeš nové viery hlas.
Na tomť sme ostali s Pražany dávno mnozí,
že Tělo zvláště a Krev přijímáme boží“ . . .

Dále ve verších 207—311 následuje hádka učená o přijímání pod obojí způsobou, kteréž tuto pomíjíme; na to praví Václav:

„Všecko písmo pravě tichne na to,
všichni světí také svorně mají za to,
že podstata našeho spasenie i dokonánie viera jest, a skutečné božie milovánie.

O hádánie se dotýká Tábor, i také o slyšenie,
že se s nimi naši hádati nesmějí: to pravda nenie.
Král jim dával častokrát čas i miesto k slyšení,
Vikleft sú byli vždycky lstivě k tomu lení.
Protož radím, nechvátaj, milý Vrtochu,
všetečně nepřijímaj obojie způsoby, milý kmochu,
ať také, jako Táboruov, čert tebe neposede,
a v zufalé skutky opět tebe nepřivede.“
Uslyšav to Vrtoch, vece: „Kterak se nemám vrtěti,
ponidž jistoty od vás ižádné pravé nemohu mieti?
neb oba z písma mluvíta všecko podobně,
protož neviem, co mám pravě držeti ještě hodně.“
Tábor zakaliv své oči velmi hrozně křiče:
„Hyběti tobě, Václave, krvavý a nešlechetný protivníče!
bratřieť rukama lép nežli písmem dovedú toho;
světlúť pravdu máme, k tomu písma příliš mnoho.
Jiť o to dále musím a chci mluviti,
a před Vrtochem také chci se s tebú súditi“ . . . .

Pokračuje se v další o témž hádce z písem svatých, ze svatých otců atd. ve verších 334—667; potom praví Václav:

„Donidž Pikharti té svátosti tak nepřijímali,
v pokoji i také u viere i v lásce přebývali:

ale jakož se z kalichu napíjeti počechu,
tak se krásti, páliti, mordovati i rúhati jechu.
A pán Ježíš řekl, že po skutciech máme je poznati,
kto zlý nebo dobrý jest, ovocem rozeznati.
Viz, co jest v malé rotě roztrženie:
Pikhartóv, Táboruov, Pražan, Viklefóv, Cafuróv vztrojenie;
z nich právě tří nenie, by se úplně sjednali,
by svých bluduov rozličně vymýšlejíc nekázali.
Dobře se šelmě o mnohých hlavách přirovnávají,
ač se hlavami dělé, však ocasy se srovnávají.
Ale veliká obec křesťanská v jednotě jest,
jeden je Buoh, jedna viera, svátosť, jeden křest;
neb v jedné čeledi má býti jeden obyčej,
kdež jednoty nenie, vše zlé jest, za to jistě měj;
neb milosť, láska a svornosť záleží v jednotě,
kdež jie nenie, nic dobrého nenie v žádné rotě.
Protož každý věrný křesťan varuj se silně
přijímati pod obú způsobú, přikazujít pilně.
Viz mnohé, donidž sú nepřijímali tak té svátosti,
neměli v sobě mnohých zlých skutkuov ani žádostí:
ale jakž sú přijímali pod obú způsobú,
jako Judáše ďábel je ihned posedl v tu dobu;
že svatú Krev proti zřiezení přijímají,
proto křesťanskú krev směle vylévají,
lúpie, pálé dobré lidi vše napořád,
pravieť ještě, že v tom vedú pravý boží řád!"
Tábor vece: „Co my na tvé mnohé písmo dáme;
myť lepšie písmo nežli vy máme.
Však sme na božiem přikázaní svú při založili,
hrdé sme popy a pány zemské pod bratřie porobili.
Dřéve bratřie naši nátisky měli rozličné,
zpovědi, posty, desátky, oběry i rozličné poplatky,
pro něž bratřie nesnázi měli a mnohé zmatky:
ale když vstachu Mahomet, Viklef Angliš a Čech Hus,
ti nám zjevichu na zlé popy jeden dobrý kus,
aby kněžie, páni i panoše zbožie ižádného nedrželi;
toť sme s pravdú všichni rádi vzeli.
Ale aby za to, Václave protivníče! nemněl,
bychť v tvém klevetání ovšem já seděl,
že nám vytýkáš lúpežĺ, pálením, mordy oči,
taktoť proti tobě písmem jasným kročí:
byť se Bohu nelíbila naše dobrá diela,
dávnoť by od něho samého stavena byla;
ale Buoh na protivníky krvavé přepustil,
bychom je hubili, zbožie jim brali, dopustil.
Či-li nevieš, že Židé Egyptskú zemi sú zlúpili,
vše pohanstvo v slíbené zemi sú zahubili?
zdali's toho v svatém písmě neslýchal,
kterakú pomstu Mojžieš na modlosluhy dal:

mnoho tisíc lidu jednoho dne zbil,
neb jest statečně božie křivdy mstil.
Též my také mstíme pána Boha,
neostanet krvavých protivníkuov i jedna noha . . . .“

Verše 723—748 vynechány.

Vrtoch uslyšav tu řeč, velmi sobě stěžuje,
řka: „Musím s vámi pilně pomluviti ještě;
toť mi se nelíbí do tebe, bratře Táboře!
že se vždy bouříš, jako větrem moře;
neodpověděv úplně Václavově řeči,
strojiti chceš za odpověď velmi škodné seči;
nelíbí mi se do tebe ta vaše pomsta náhlá,
Kéž jest vaše moc na Židy neb na pohany sáhla,
ještoto se zjevně vieře a zákonu protivie;
žádný Žid z kalicha nepije, to z vás každý dobře vie!
jedno ste svú zemi zahubili, a kazili jazyk svuoj,
k zahlazení všech Čechuov vy svuoj vždy strojíte boj.
Již jest opuštěna v Čechách mnohá dědina,
potom osadí ji cizozemská rodina;
když zahubíte a zemdlíte zemi Českú,
potom zvelebíte v zemi rotu německú,
a tak nás snadně z toho světa zhladíe.
Učiníte vy na tom velmi přieliš mladě,
mniec, aby byla jedna viera pravě jako druhá;
byt nás nedotkla ještě větší túha!“

Václav vece: „Však sem napřed tobě to všecko založil,
bychom sobě k rozumu mluvili, to sem tak položil.
Vidím, že se dlúhá řeč nehodí oběma váma:
pomlčiž, Vrtochu! ať my krátce pomluvíma sama.
Ty toliko jedno o pokoj zemský stojíš,
neb se života svého a zbožie ztratiti bojíš.
Vrtochu, zlý ještě svuoj úmysl máš,
když na vieru a na dobrotu málo tbáš:
s Táborem držíš, aby také cizie držal zbožie;
se mnú držíš, nebo věrní křesťané také hrozie.
Zbožie se tobě líbí i všelikaké věci kněžské,
zahubení se tobě nelíbí, ovšem také české.
Třetím jazykem chceš pokoj v zemi činiti,
a tiem jazykem nemuožte řeči kliditi;
zradě se rovná ten tvuoj jazyk třetí,
potom snad další řeč jinde budeš o tom mieti.
Ty s tiem držeti chceš, ktož ovšem ostojí,
žádosť máš toliko k tělesnému pokoji:
nelzeť jest jinak mieti takového pokoje,
než v starý řád vstúpiti, nechajíce rozbroje,
nových zámysluov nechati, po něž jest tato nechvíle,
s obecnú věrú držeti věrně, pravě a mile . . . .

O témž dále verše 791—896; mluví pak Václav k Táborovi:

„Pakli vy diete, že o tom od Boha přikázanie máte,
který toho duovod nám o sobě dáte?
když se před vámi, jako před Židy, moře rozstúpí,

ohnivý slúp v noci, oblak ve dne k vám sstúpí;
když váš Mojžieš, Žižka kat, s Bohem bude mluviti,
udeří metlú v skálu suchú, a pojdú vody ku pití;
když suše přejedete přes Dunaj, jako Židé přes Jordan,
vešken kraj za Dunajem bude vám dán;
když sedmkrát Plzeň objedete, a zdi samy padnú,
budete mieti božskú válku velmi snadnú,
jako se stalo Židóm, když přijeli k Jerichu městu,
když jim sám Buoh činil do slíbené země cestu.
Ale vy pro svój zámysl, pych a lakomstvie
svú zemi pracnú hubíte, dobývajíc sobě panstvie.“

Tábor vece: „Tvé řeči, protivníče! již rozumiem,
bychme byli kacieři; rád to na tě viem,
že hanieš svatú obec naši:
nemohúť toho dovesti všichni kněžie vaši.
Vy jste sami kacieři krvaví,
toť na vás každý z nás směle praví;
hanič všecku zemi Českú,
búříš na nás mocnú ruku světskú.
Bych byl bezpečenstvie k mluvení nedal,
coť bych učinil, toby ty dobře shledal.
Krvavý Mahometo, zrádný, nečistý!
jistě viem, že's protivník boží jistý.
Které vedeme kacieřské kusy?
pověz chutně, ještěť od tebe slyšeti musi.“

Václav vece: „Pražáci z toho se hněvali,
že sú druhé bludné jmenovali,
a ti to na vás svědčie sami,
že sú mnohá kacieřstva mezi vámi.
Vypsalit sú na vás mnoho hrozného,
ostřez Buoh těch bluduov každého zbožného!
Najprvé se vyveďte z toho Pražákóm,
mistróm, kněžím i jiným žákóm;
ze jmenať jmenujie: Ambrože, Jakuba, Mikuláše,
Martina, Kycla, Markolta, Kondrada, Jičína, kněžie vaše.
Skutcit zlí na vás ukazují,
kláštěři, kostelové, kališi, obrazové žalují,
vsi, města mnohá i hradové,
vdovy, sirotci, opálení v plotech kolové;
všichnu ste zemi již ve psí učinili,
i pohané sú vás šielenstvím vinili,
jako die Šalomún: Šielenci město kazie.
Vizte, co ste udělali té někdy slavné Praze,
okrase, obraně, někdy radě, cti, koruně české:
zklali ste všecko dobré městské,
oltáře ste rozmetali, ornáty roztrhali,
zlúpivše poklady obecné, ty ste rozmrhali,
božie Tělo a svátosť nohami tlačili,
na oltáře cídili, kostely svaté zmlátivše pálili,
věrné křesťany ste rozehnali, zmordovali mnohé,
páléc, topiec, nosy, uši, prsy řežiec, lití lvové!
panny Bóhu zaslíbené ste porušili,
pojímati sú sobě muže mnohé musily;
falešný peniez tepete v ciziem rázu,
vší obci učinili ste v zemi velikú zkázu,
málo ste již v Čechách kotluov ostavili,

neb ste všechno na falešný peniez obrátili.
Nenie div, že falešnú vieru i falešný peniez máte,
v tom sami se vinny znáte;
pro vás poklady země České sú utraceny,
mnozí na těle i na duši zatraceni.
Povězteż jeden svuoj dobrý skutek:
nic dobrého v zemi nenie, jedno lúpež, mord a smutek!
maso v pátek i v puostě žerete směle,
hovadný život s Pikharty vedete vy v svém těle,
smilně, obžerně bydlíte jako pohané,
Pikharti, Cafuři, svatokrádci, šielení rohané!
Ktoby mohl vaše zlosti vyčísti,
co ste zlého učinili, zufalci nečistí!
co biedy trpie mnozí pro vás v cizích zemiech,
vešken svět již má Čechy u posměch;
na křesťanskú ste zemi zlé vnesli slovo,
po mnohých letech budúcím našim to bude novo;
nebude-li samé obrany božské,
zhlazenoť bude pro vás všechno plémě české.
Budiž tobě, svatý Václave! žalováno,
že tvé kněžstvo bludné jest nazváno!“
Tábor vece: „Ha, ha, ha! to-li jest dobrý dóvod váš,
že od Pražan na nás svědectvie máš?
chceš-li jim ve všem věřiti,
musíš mnoho lží pokrytstvím peřiti.
Pražáci dřéve nedali žádného Čecha kaceřovati,
sami nás chtie jako kacieře vyobcovati.

Když s tebú dokonám tuto řeč,
proti Pražanóm, bude-lit třeba, vytrhnu z písma meč.
Pražáci zase v plachtách slúžie,
dojdúť s námi ještě veliké núze;
chtie z věrných bratruov již vyniknúti,
ještě se s námi musie schuknúti.
Tit sú dobře jako my kostely pálili,
ot zbožie cizieho sami se nedálili,
kostely zbořivšc lúpili,
kostelnie kamenie na Vítkovu horu vozili:
a píší nám, že se lúpežem živíme!
v tom my se jim velmi divíme,
že břevna v oku svém nevidie,
činivše viec než my, mluviti se nestydie.
Ale že nás viníš našimi dobrými skutky,
že sme zkazili v kosteléch mnohé lútky,
v tom sme nezhřešili,
že sme mnohé pýchy umenšili.
Potom, že jest Česká země v zlé pověsti,
chcit k výmluvě tobě písmo přivesti;
jest ve čtení psáno:
Blahoslaveni, když vám bude láno ....“
Následujících veršů 1005—1163 pominuto;
potom dokonává Václav těmito slovy:
„Vie to každý dobrý, ktož rozum dobrý má,
že toho Buoh nevelí, což zapoviedá,
a všem lidem to za přikázanie položil,
u přirozeném zákoně to za právo uložil,
aby žádný druhu nečinil toho,
co sobě nechce kto od jiného koho.
Táboři nechtie, by je bili a pálili:
by dobrý smysl měli, jiných by také nedávili.
Také, Táboře, chceš-li svuoj duovod držeti,

nemajíť tebe naše diela odporná mrzeti.
My bychom také nic nemohli proti vám,
leč by nám tu moc dal pán Buoh sám.
Ten řád staré viery křesťanské,
jemuž se vždy protiví plémě kacieřské,
božím zjednáním jest utvrzen,
proč tedy od vás jest tak velmi súžen?
ponidž tvuoj duovod jde proti tobě,
nehrň ho viec, radímť, k sobě;
neb tvú řečí a tvým duovodem
svú při tak dobře jako ty povedem;
každý Žid, každý pohan bludu svého
brániti muož vedlé klevetánie tvého.
Tvým tě mečem již porazím,
tvuoj bluď tvú lží já snadně pokazím;
neb vída, že zle činíš, nechceš tváti,
musíš se za to v pekle kátí.“

BITVA PŘED ÚSTÍM

léta 1426 dne 16. Června.

Vydáno dle rukopisu p. V. Hanky, z XVII věku, a dle nějakého jiného staršího rkp., jehož věrný přepis nový před rukama jest; nemnohé pak jich obou různosti vytknuty pod čarou. Nějaký rukopis písně této, a snad týž, jejž nyní p. Hanka chová, nalezen byl l. 1745 s mnohými jinými věcmi pamětnými v makovici vížky jedné u S. Jindřicha v Novém městě Pražském. Z chatrného přepisu vydal ji Jaroslav Schaller ve spisu svém: Beschreibung der k. H. u. R. Stadt Prag, IV. 189. Dle vydání Schallerova předělal ji kdosi času nedávného celou, a zvláště v rýmech mnoho zpravoval, méně šetře věrnosti jmen historických i správnosti jazyka. Sloha první tohoto nepravého textu dostala se i do Jungmannovy Hist. lit. české, str. 63.

Zpívá se jako: Ej nuž važme.

Slušíť Čechuom spomínati,
že jim dal pán Buoh u Ústí
vítězstvie nad nepřátely,
když pro svú vieru boj vedli.
A to léta tisícicho,
čtyřstého, šesmezcietmého,
po svatém Vítě v neděli
Němci před Čechy běželi.
Mnozí sú na to hleděli,
Čechuom pomoci nechtěli;
neb by to rádi viděli,
by Čechové utrpěli.
Ale my Bohu děkujme,
jemu čest, chválu vzdávájme,
žeť nám ráčil pomoc dáti,
Němce ven z země vyhnati.
Kněžna Saská, mocná paní,
s pány, s kniežaty, s zemany,
sebrala vojsko veliké,
vtrhla s ním do země České.

Věrné Čechy chtiec zhubiti
a národ jich vypleniti,
Ústie již opanovala
a vuokol mordy činila.
O tom slyšiece Pražané,
páni, rytieřstvo, zemané,
vojska dvě: Pražské, Táborské,
též Zikmund, knieže Litevské,
až k Bavoruom silně táhli,
byť křižovníky zahnali,
jež papež z Říše [1]) poslal sem,
by každý věrný byl zhuben.
Však morduov svých litovali,
a k nim na pomoc vyslali,
řkúc: „V tomť stojí česká viera,
kdyžto retuje druh druha!“
U Předlice na Biehani
sjela sú se [2]) vojska s braní:
stateční Němci, udatní
Čechové, co lvové lační.
Když pak na vojnu zvolali,
by Čechové ustúpili
viery své, jim se poddali,
aneb hrdel svých nechali [3]),
řkúc: „Nám se neobráníte,
neb proti nám hubeni jste:
vizte naši sílu takú,
jest nás viec než kbelík máku!“
Na to jim řekli Čechové,
že neustúpí viery své,
a vlasti své chtie hájiti,
by měli v bitvě zuostati.
„Ač pak nás jsú malé húfce,
co jedna lžíce horčice:
však budem proto perni vám,
to nám rač dáti Kristus pán!

Než ten řád buď mezi námi:
kdo budú z našich jímáni,
vězte je, nezabíjejte [1]),
od nás se téhož nadějte.“
Řekli: „To nám nenie možné,
než vedlé klatby papežské
napořád vše zabíjeti [2]),
ženy, starce, panny, děti.“
Češi též na tom zuostali,
aby Němcuov nejímali;
ale každý k Bohu volal,
na čest, vieru pamatoval.
Pověděl hrabie Míšenské:
„Sběže-li se vojsko české,
o nás hned dobře nebude;
braňme, ať v hromadu nejde.
Strach na mě, jakž vidím cepy,
a onyno černé chlapy:
pravie, že každý oněmie,
na komž poderú [3]) oděnie!“
Řekl pan Vaněk Černohorský,
hajtman polní: „Kto chce božský
boj tento řádně konati,
musí se s Bohem smieřiti.“
Tu v pátek před tím v čas ranní
Čechové měli kázaní,
Tělo, Krev boží přijali,
by pro zákon bojovali.
Též kněz Zikmund jest učinil
a s pláčem se Bohu modlil,
lid k boji napomínaje,
zemkuom mysl dobrú dávaje.
Němci se jim porúhali
a koně své proježděli:

1) Var. s Říší. 2) sčeleny sú. 3) bránili.

1) Var. a nemordujte. 2) mordovati. 3) na komž oni drú.

„Husy, prý, co husy zbijem
špicí [1]), dykú aneb kyjem.
Tuť nejedna panna, panie
otce, bratra, muže ztrątie,
v sirobě smutná zuostanc,
hoře sirotkuom nastanc!“
Když se vojska v hromadu strhly,
Čechové k Bohu zvolali;
viděli před sebú jiezdného
sobě prvé neznámého.
Táboři bitvu začeli,
jak mužie předse trčeli;
kdež sú velnuli Sirotci,
tekli krvaví potoci.
Když se začalo to bitie,
kněz Zikmund, mnozí tomu chtie,
že jest tak hýbal svým životem,
až se všudy zaléval potem.
Též také jeho Polané,
Čechové i Moravané,
stateční páni Pražané
nepřátely bili udatně.
Pan Václav mladý Kravařský
počínal sobě hrdinsky,
slušieť ho v tom pochváliti:
Bože, rač jej pozdraviti!
I ti, jenž s Jankem Smiřickým,
s Čeňkem Mičánem Klinštýnským,
s Albrechtem Kamýckým byli,
s Němci se udatně bili.
Pan Vácha z Říčau jakžto lev
držel kniežecí korúhev,
statečně se s ní ohýbal,
až se boj boží dokonal.
Pan Hynek jmenem z Valdštýna
vedl sobě jako hrdina;
též také Bavor z Pernštýna,
a s nimi Hynek Krušina.
Viktorin Kunštat, pan Boček,
věz, žeť byl každý pravý rek:
kteří sú na to hleděli,
tiť by viec o nich pověděli.
Pan Burda Lipnický Trčka
vehnal se do prostřed vojska;
mněli, žeby se již ztratil,
ale on se s praporcem vrátil.
Pan Jaroš z Chlumu, pan Čeněk
z Vartmberka, Petr Kuneš,
Hanuš Kolovrat, Jan Vrbata,
Chlum Markvart i jejich rota:
všudy je kladú s čelními
v stráži, v boji udatnými;
Škopka, Zárubu Dohalského,
Benedu Bohdaneckého.
Pan Jošt z Blankštýna, Jan z Górky,
a s nimi kněz Fridrich ruský,
Václav Březovec Mašťovský
v čelích drželi cepníky.
Bylo jiných mnoho dobrých
rytieřuov i panoší ctných,
nemožné všech jmenovati:
rač jich rodu, Bože, vzrost dáti!
Neb sú v té bitvě udatně
pravdu boží bránili, ctně
své životy vydávali,
aby s tebú v nebi byli.
Boj ten boží když se ratil,
na Němce se vietr obrátil:
tu sú hned Čechuom hřbet dali,
k lesuom, k horám utiekali.
A kteří uteci mohli,
markrabině žalovali

1) Var. špísy.

na Čechy, zuořivé kacieře,
jak jsú stálí při své vieře.
Čtrnadct hrabat a též pánuov
s svých hynštuov ssedalo doluov,
meče své v zemi strkali
a Čechuov za milosť prosili.
Oni na to nic netbali,
střiebrem, zlatem pohrdali:
vedlé odpovědi jejich
žádného neživili z nich.
Padesát a dva tisiece
nepřátel zbito, neb viece,
krom těch pacholátek malých,
kteří na straně stáli v helmích.
Těch sú živých zanechali,
aby pomniec rozprávěli
kněžně, též i přáteluom svým
o bitvě božie před Ústím.
Došlo poselstvie markrabiny,
jak lid její poražený;
lekla se, až padla k zemi:
„Ach běda! smutné noviny!“
Rusé vlasy kadeřavé
trhala s krásné hlavy své,
řkúc: „Buď žel tobě, Bože milý!
lidí mých a jejich síly!“

Též i jiná krásná panie
měla smutné naříkánie
pro bratry, strýce, manžely,
že sú v tom boji zhynuli.
Druhé poselstvie do domu
přišlo k králi Uherskému,
by radil lidu Míšenskému.
On vece hned k Plavenskému:
„Milý! poraď nám k tomu,
ať kniežata v hanbě nestanú.“
Řekl: „Kdo chce v Čechách boj vésti,
měj rozum, sílu i štěstí:
Sedm let sem v Čechách bojoval
a nic sem nikda nezískal!
Hleď Čechuov na se nedrážditi,
kdo chceš škody, hanby ujíti.“
Ej nuž [1]) každý věrný křesťan,
pán, rytieř, Pražan i měšťan,
následuj v vieře předkuov svých,
dokaž, že si pošel z krve jich.
Buď při pravdě boží stálý,
tak dojdeš od Boha chvály,
ať rod tvuoj pán Buoh požehná,
dá život věčný věkoma.

1) Var. Nuže.

O ZAJETÍ SIGMUNDA KORYBUTA
v Praze dne 17. Dubna 1427.

Z rkp. kron. Pulkavovy v knihovně knížat z Lobkovic v Praze. Vytištěno také ve Starob. Sklád. V. 228, s některými odchylkami, pod titulem: „Pražská příhoda".

Z dobrého jmena Čechové,
všudy slovútní rekové!
želejte Pražské příhody,
jejie nenabyté škody.
Neb jako naše mátě jest,
měli sme jie všudy čest;
ale již kněžstvo všetečné
dalo ji v slovo ohyzdné.
Mistr Jakúbek, kněz Rokycan,
Lupáč, Ožeh, kněz Jaroslav,
ten den u veliký čtvrtek
spáchachuť šeradný skutek.
Slichuť o ctné knieže pikel,
dobrýmť jest lidem toho žel,
ještoť to s jich nenie volí,
než srdceť je proto bolí.
Již sme toho dočekali,
což sú nám kněžie zjednali:
mnohé lidi zachovalé
šeradně zradú zmazali.
Takť sú ten řad i dolili,
se vším nás světem svadili,
když sme již Polsko ztratili,
odkudž sme dřév pomoc měli.
Oniť na to nic netbají,
v Pražeť sě dobře schovají!
na toť sě často neptají,
kterak sě sedlácí mají.
Tužť na neřády volají,
když obec na ruce mají,
a na smrť sě vydávají,
ale z Prahy nechvátají.
Kdyžť by kněz z Prahy jíti měl
a haufuov s sebú neviděl,
inhedť die, žeby neprospěl,
ačť by pak pro Buoh smrť trpěl.
Nalezneť omluv bez čísla,
řka: „Má hodina nepřišla!"
jakoť tak rádi řickají,
když před strachem utickají.
Na rathauziechť by radili
a samiť by sě vadili:
jakož to věc jest očitá,
žc sě dva těžce smluvíta.
Než by své vuole neměli,
radějšeť by to viděli,
byť sě lidé zrazovali
a napořád mordovali.
Již také z světského sboru
najprv jmenujme Rozvoru;
on čelo vedl, a svojí sě
miesto nebožcę Jidáše.
Sediec v středu za obědem
se ctným knieżetem Zigmundem,
tu sě s ním pilně radili,
by masa k hodóm dobyli.
On jim k jich vieře poručil,
jakož jim nad jiné věřil:

„Což vy učiníta koli,
to jest všecko po mé vuoli.“
S večera z města vyjedúc,
jeho vše tajemstvie vědúc,
vrátie sě ráno do Prahy,
vedúc s sebú jeho vrahy.
Káží k šturmu udeřiti
a jmú sě lidí bůřiti;
kněžie Týnští nemeškají
s Bohem na rynk vyskočiti,
volajíc: „Dobrá družino!
o nás jest to uloženo.“
Tu sú na lidi volali,
že zrádné listy přejali.
Víšek Polák, Šrol Jeronym
velmi pomocen byl jim,
volajíc na lotrovinu:
„O vást běží, o chudinu!“
Toho světí nečiníi,
by lži a zrady strojili:
když sě na čem právi čili,
pokorněť na smrť chodili.
Nynější noví proroci,
o těch jistě mohu řéci:
bude-liť kto je tresktati,
káží jej z města vyhnati.
Jakož sú to učiníi,
když jim zlého nechválili
Svatomichalští kněžie ctní,
a ti, kto jsú k nim přichylni:
vodichuť je do vězenie,
volajíce na ztoponie.
Vždyť pak dobře učinichu,
že je z města vypudichu!
Ktož kněžím nepochlebuje,
tenť nadarmo usiluje:
buď vdova nebo sirotek,
i na rathauziechť má zmatek.
František Šilink udatný,
tenť jest v tom kusu opatrný,
že kamž vietr tam pláštěk obrátí:
tenť Rokycany neztratí!
Hedvika, krajčí misterný,
byl někdy člověk pokorný:
jižť jedné palcátem kývá,
liží faleš pevně podšívá.
Matěj Smolař spravedlivý,
spravujeť sirotky, vdovy,
zákon boží vypravuje:
v domyť sě jim uvazuje.
Črť nám nahodil Engliše,
tenť chodí po Prazě tiše,
vydávaje z Englantu práva,
ještoť Čechóm nejsú zdráva.
Hodíť sě k nim mistr Vavřinec,
byť jim opravil koneo;
umieť písmo přeložiti:
z pravdy křivdu učiniti.
Štraboch, tenť by rád pokoji,
nebť sě za svuoj statek bojí;
sedíť jako pod ostřiešem
i s Zdenkem, svým tovaryšem.
Obec všecka potom hoří,
viklá sě jako na moři;
žádnáť jim rada nesstojí,
súseď sě súseda bojí.
Majíť lidé dosti núzě:
bude-li toho na dlúzě,
nelzě dobře dokonati,
budú-liť kněžie jednati.
Přizřiž k tomu, pane Bože!
ašby lid srozoměl v skuoře,
byť jim tu uzdu otjali,
byť tolik nešafovali! Amen.

PRÁVA STARÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO.

Práva tato sepsána byla, jakož ze všeho patrno, v časech husitských, asi za knížete Sigmunda Korybuta Litevského. Při spisování jich užito sice starých nadání, nálezův rady a zvyklostí, pokud se hodily k okolnostem a snahám času tehdejšího; ale obdarování krále Jana, ježto se zvěstuje nápisem počátečním, nepravé jest, ano i samo datum jeho nesbodné, neb úterý před sv. Blažejem léta 1310 nebyl Února měsíce, nébrž připadal na 27. den měsíce Ledna, a nad to Jan Lucemburský teprvé dne 1. Září téhož léta ve Spýře byl králem Českým jmenován a dne 5. Prosince do Prahy uveden. Ačkoli práva tato nikdy nedožila potvrzení královského, nicméně magistrát Staroměstský až do 17. věku nezřídka se jimi spravoval, zvláště v případech pochybných, jakožto zákonem podpornym. Tuto vydána jsou z prvotního jich pramene, totiž z nejstarší knihy privilegií Starého města Pražského, str. 244—262, odkudž i známá práva Soběslavova, tak řečená, pocházejí, ježto nejprvé Václav Hájek, a však neúplně, uveřejnil v Kronice své; ano tato práva městská mohou se téměř za pokračování Soběslavových považovati, jsouce touž bedlivou rukou písaře jich souvěkého psána, a beze vší přestávky po nich následujíce. Důkladné posouzení práv Soběslavových od Kašpara hraběte ze Šternberka lze čísti v Časop. Mus. 1827, III, str. 31—36. Ostatně nalézají se tato práva Staroměstská i v jiných rukopisích, ale vše pozdějších, jichž nejznámější tito jsou: rkp. Mus. (23, C. 2), veř. bibl. Pražské (XVII, C. 22), kapit. Vyšehradské, knížete Koloreda-Mansfelda, Třeboňský (B. 3), Fürstenberský s poznamenáním: „per me Wenceslaum de Semechow, anno 1507“, rytíře z Neuberka a j. (Srovn. Jungm. hist. lit. české, str. 36.)

Léta od narození Syna božieho tisícieho po třech stech desátého, Února měsiece, ten úterý před svatým Blažejem, těmito dary jest město Staré Pražské obdarováno od krále Jana, krále Českého a krále Polského a hrabie Lucemburského, otce dobré paměti krále Karla, ciesaře Římského a krále Českého.

Němec nemá purgmistrem býti.

Najprvnější kus jest tento, že žádný Němec, kterýž by česky neuměl, nemá purgmistrem býti.

Nemá pečeť dána býti od purgmistra žádnému než králi.

Item. Když konšelé dosedie svého roku, tehdy purgmistr nemá dáti pečeti žádnému než Králově Milosti v jeho ruku.

Kolik jmá býti konšeluov.

It. Jmá býti dvanadcte konšelóv Čechóv a šest Němcóv, kteříž by česky uměli.

Od koho konšelé mají přísahu bráti a kde.

It. Nemají konšelé nikdež jinde přísahy bráti než před Královú Milostí od jeho rady.

Kto nemá býti konšelem.

It. Nemá býti žádný dvořák konšelem, ani ten, ktož ležáky chová. Item, žádný cizoložník nejmá býti konšelem, ani richtářem, ani žádným úředníkem.

Kto mají k králi jezditi v poselstvo.

It. Nemají konšelé k králi v poselství jezditi bez obecních přísežných, než kteříž by byli vydáni aneb voleni.

Nemá býti konšelem.

It. Nemá býti konšelem ižádný ten, ktož na draho a na šadkaufy aneb na lichvy dává.

Kto listy kupuje.

It. Nemá býti konšelem, ktož listy na zmatky anebo pro póhony kupuje.

Každý z starých konšelóv jmá dáti tři napsané.

It. Když král chce konšely voliti, tehdy každý z starých konšeluov jmá tři napsané dáti, a z těch napsaných osmnadct jmá přísahu vzieti.

Kto za penieze přisahá.

It. Nemá býti konšelem, ktož lidem za penieze přisahá, jsa vinen. A také za vražda když přisahá, jsa vinen.

O záhnutí obce na konšely.

It. Kdyžby obec na konšely sáhla svú mocí, tehdy ti konšelé nemají viece súditi, ani do rady choditi, leč to na Králova Milosť vznesú.

Nemá býti konšelem, leč prvé tři léta bude přísahu mieti.

It. Nemá ižádný konšelem prvé učiněn býti, než ten, kterýž by prvé v obci tři léta přísahu jměl, a maje právo městské.

Konšel nemá z rady jíti ani z města jeti.

It. Ižádný konšel nemá z rady jíti, ani z města jeti bez odpuštěnie purgmistrova. Pakli by proti tomu učinil, tehdy purgmistr jmá jej pod přísahú obeslati; a kdyžby vždy nepřišel, tehdy nemá do rady jíti, lečby purgmistra a konšeluov odprosil. Pakli by jej purgmistr po druhé obeslav pod přísahú přikázaním všech konšeluov, a on by vždy nepřišel, tehda jmá všem pánóm oběd dáti za tu pokutu. Pakli by toho všeho neučinil, žeby obědu nedal, ani jich odprosil, tehdy jmá jej třetie obeslati, a nepřijde-li po třetiem obeslání a tomu všemu prvniemu dosti neučinil by, tehdy viece nemá do rady choditi, dokud ta rada sedí.

Měšťénin usedlý jmá býti konšelem.

It. Nemá býti konšelem ižádný než měšťénin ten, kterýž se všeho svého zbožie s městem trpí, kteréž jmá na zemi i v městě, ponuockami i všemi poplatky.

Purgmistr s pečetí nemá choditi z města.

It. Nemá purgmistr jeti ani jíti z města s pečetí, než jinému konšelu dáti aneb poručiti, aby obec nebyla meškána.

Kteraký mnoho jmá mieti, ktož konšelem bude.

It. Nemá ižádný konšelem býti ten, kterýž výše padesáti kop očitého zbožie nemá.

Nemají konšelé býti.

It. Nemá býti konšelem ižádný lazebník, ani bradieř, ani pištěc, ani hudec.

Pokud konšelé mají seděti.

It. Konšelé, kteříž na radě sedie, nemají déle seděti nežli jeden rok. A na tom konšelství tento řád jmá býti, že ižádný konšel nejmá v krčmách na řadiech sedati. Pakli by se který konšel buďto jako dnes opil, tehdy na zajtřie nemá do rady jíti. A když ti konšelé jeden rok vysedí, tehdy mají počet učiniti obci starší.

Konšelé nemají na obecní groš hodovati.

It. Ižádný konšel nemá na obecní groš hodovati, ani kvasuov strojiti; pakli by byl nalezen v tom, jmá hrdlo ztratiti.

Ortel nemá řčen býti než ráno.

It. Nemají konšelé ižádného ortele řékati, než ráno na rathúze. A také, kdyžby jměli který ortel vyřknúti, nemá tu býti richtář, ani žádný posel.

Kto radu pronese, co má trpěti.

It. Kdyby který konšel radu pronesl, ten jmá hrdlo ztratiti.

Konšelé nemají v radě šeptati.

It. Ižádný konšel nemá s druhým v radě šeptati, ale pře pilně poslúchati, aby spravedlnosť stranám učinil.

Které pokuty konšelóm přiležie.

It. Nemají konšelé ižádných pokut mezi se děliti, než což jest méně sedmi kop; a všecky pokuty, kteréž jsú výše sedmi kop, ty pokuty jmají jíti na obecná diela anebo na městská opravovánie.

O přitištění pečeti k listu židovskému.

It. Nemá ižádný konšel ani měštěnin své pečeti k židovskému listu přitisknúti ani přivěsiti.

Konšel nemá ubrmanem býti.

It. Ižádný konšel nemá na rociech ubrmanem býti neb bývati.

O vystúpenie konšela z rady.

It. Nemá konšel z rady vystúpiti, dokudž se pře nedokoná, kteráž jest prožalována, ani stranám co raditi pod přísahú.

O svádě konšeluov v radě.

It. Kdyžby se konšelé v radě svadili, tehdy purgmistr nemá jich ruozno rozpúštěti dotud, dokudž jich nesmíří. Pakli by který konšel purgmistrem pohrzel, tehdy ten konšel nemá v radě seděti až do smířenie.

Věžni dokud muož milosť učiněna býti.

It. Dokudž konšelé na věžně ortele nevyřknú, mohú jemu milosť učiniti; pakli ortel vyřknú, nemuož již jemu žádný pomoci než mocná ruka, jakožto knieže anebo král.

Kdyžby Židóm aneb knězi bylo k dědictsví při kšaftu rozkazováno.

It. Ižádný konšel ani písař městský nemá při kšaftu býti, kdyžby co Židóm, anebo kněžu, aneb kterýmžto koli duchovním lidem bylo rozkazováno k dědictství.

Kto jmá súditi vinice a vinaře.

It. Nemá ižádný súditi vinic ve třech mílech okolo Prahy, i vinařóv, než konšelé Staroměstští, buďto v duchovním sboží neb v světském.

Klíč kto má chovati od truhly.

It. Klíč od truhly jmá ten konšel chovati, kterýž jmá potomním purgmistrem býti.

Alafancové nemají bráni býti.

It. Ižádný konšel nemá alafancuov brátí od stran, kteréž súdí; pakli by byl který nalezen, tehdy jmá z rady vyvržen býti.

O ztracenie klíče.

It. Kdyžby konšel klíč ztratil od truhly, tehdy za tu vinu jmá všem konšelóm oběd dáti.

Kto jmá konšely a úředníky tresktati.

It. Nemá ižádný konšeluov ani úředníkuov tresktati, než purgmistr v radě.

Kto jmá nad odsúzeným popravu rozkazovati.

It. Nemá ižádný nad člověkem odsúzeným popravy rozkazovati než purgmistr.

Tito řádové vespod psaní na purgmistra slušejí:

Pokuta purgmistrova, kdyby pečeť ztratil.

It. Kdyžby purgmistr ztratil pečeť, tehdy jmá dáti králi padesáte kop grošuov za jinú pečeť, a viece do rady nemá choditi. A v té nové pečeti jmá býti některaká proměna pro výstrahu staré ztracené pečeti.

O rovné práci purgmistra s konšely.

It. Purgmistr jmá rovně s konšely pracovati v ortelích i v poselstvích.

O otbytí najprv kněží a hostí a sirotkuov.

It. Purgmistr jmá najprvé kněží, hostí a sirotkuov otbývati.

Purgmistr kde má nalezen býti.

It. Purgmistr nemá jinde nalezen býti nežli na rathúze anebo doma, aby pro něho lid obecní na svých potřebách nebyl meškán.

Purgmistr jmá súd učiniti.

It. Každý purgmistr v svých čtyřech nedělích jmá súd učiniti, aby se pravda stala.

Pocta purgmistrova kněžím a ženám.

It. Kdyžby kněz, paní, anebo která kolivěk žena, buďto i úředník do rady přišli, purgmistr jmá jich tiem poctiti a kázati jim sednúti.

Purgmistr nemá zavazovati města.

It. Purgmistr nemá bez konšelského a obecnieho vědomie města v niveč zavaditi, ani o penieze, ani o které sliby.

Kolik má býti súduov do roka.

It. Jmá býti do roka devět súduov plných a tří posudkové: první tří súdové po Sviečkách, a druzí tři po svaté Trojici, a třetí tři po svatém Havle; a po každých třech súdiech jmá richtář práva pomáhati a posudek jeden učiniti, aby se obci spravedlnost stala.

Kterak dlúho jmá býti purgmistrem.

It. Purgmistr nemá býti déle purgmistrem nežli čtyři neděle.

Pokuta o zmeškánie hodiny přijíti do rady.

It. Kdyžby purgmistr konšelóm hodinu do rady uložil, kterýž by zmeškal, jmá šest haléřóv pokuty dáti.

Tyto kusy na richtáře příslušejí:

Kolik jmá súduov jmieti richtář.

It. Richtář nejmá v radě sedati mezi pány, ale jmá na každý týden dvakrát súd jmieti: z jitra má jmieti súd, což pod deset kop, a druhý súd po obědě, což pod kopu méně. A ktožby vinen na tom súdě byl, jmá třetí den k němu práva pomoci.

Kto mají do obce v radu choditi.

It. Nemá ižádný v radu do obce choditi, než přísežní, kterým budú lístky dány. Pakli se bude peněz dotýkati, tehdy mají býti všickni usedlí, ale žádný domovník, ani nájemník, ani podruh.

Kterak mnoho jmá richtář do roka jmieti.

It. Richtář jmá jmieti deset kop do roka a porybné. A za to jmá dva koně na rathúze postaviti, na kterýchžto koních mají na popravu voditi; a také mají na těch koních nevolné lidi honiti; a také pro berně, aby na nich na zájem [1]) jezdili.

1) Rkp. na zájem aneb fentovat.

Ktoby křivě přisahal na súdě.

It. Kdyžby kto na súdě křivě přisahal, jmá jemu týlem jazyk vyvlečen býti.

O základu vzatém v dluhu od richtáře.

It. Kdyžby richtář vzal komu základ v dluhu, tehdy jmá čtyři súdy vyvolaje, každý ve dvú nedělí, muož tepruv prodati (sic). Pakli by se co nedostalo, jmá dlužník hotovými penězi doložiti třetí den.

Co richtáři přísluší od zloděje.

It. Když richtář zloděje popadne a bude ten zloděj odpraven, tehdy jmá jmietí richtář to vše, což jest na něm i pod ním, kromě biřicova práva, a také kromě toho, po čemžby póvod šel; neb tomu jmá vráceno býti, komuž jest ukradeno.

O lánie aneb rúhánie Bohu.

It. Ktožby Bohu lál aneb se porúhal, jmá jemu jazyk uřezán býti.

Co muož richtář od zájmu bráti.

It. Richtář nejmá viece bráti od zájmu [1]): což pod kopu níže jest, od toho nemá viece vzieti než groš; a což pod deset kop, od toho jmá vzieti tři groše; a což nad deset kop, od toho jmá vzieti pět grošuov, a tak až do tisíce čtúce.

Podrichtařie nemá nikam choditi, dokudž páni na rathúze.

It. Dokudž páni na rathúze sedie, do též chvíle nemá podrichtařie nikam s rathúzu jíti.

Základ v berni vzatý dokud jmá chován býti.

It. Kdyžby richtář základ komu vzal v berni aneb v zadržaném úroce, tehda muož anebo jmá jej třetí den prodati.

1) Rkp. od fentovánie.

Kto jmá na židovském súdu seděti.

It. Když jest židovský súd, tehda jmá na něm seděti křesťanský richtář a dva přísežná, aby se křesťanóm pravda stala.

Stavenie host hostě.

It. Host hostě muož staviti pro každé penieze na své právo.

Kto jmá plac držeti v kostkách.

It. Nemá ižádný placu držeti, kdyžby hráli v kostky, než podrichtařie, a jinde nikdiež v městě nemá hry býti, aby morduov nebylo.

Kolik jmá richtář jmieti panoší.

It. Richtář hlavní jmá pět panoší jmieti, a podrichtařie čtyři, a písař krevní tři.

O zapečetění od práva, ktožby pečeť otlomil.

It. Kdyžby bylo komu zapečetieno od práva, a on by otlomil pečeť, jmá pánóm puol sedmy kopy dáti; pakli by se právu bránil, anebo haněl, jmá hrdlo ztratiti.

Písař najvyšší.

It. Najvyšší písař v radě, ten jmá jmieti padesáte kop grošuov do roka. Ty penieze mají jemu dány býti z úřadu. A také jmá jmieti listy kšaftové a listy posélacie; a také ortele, kteréž konšelé v radě vyřkú. A z rúcha pánóv nemá upomínati.

Písař menší.

It. Menší písař, ten jmá jmieti čtyřmezdcietma kop grošuov; a k tomu jmá jmieti trhy viničné, i také trhy domové, i také všecky dluhy, v kteréž se lidé přiznávají: to jmá vše zapisovati a od toho bráti. A také listy na zdi, nebo na okna světlá a vody, i o všecky meze:

to jmá menší písař psáti a od toho bráti; a z rúcha nemá upomínati.

Písař bernič.

It. Menší písař, jakožto bernič, také ten jmá jmieti dvanadcte kop grošuov. Také ten nemá z rúcha upomínati.

I také jiní písaři městští mohú kšaftóm chodíti, a od toho nemocného jmá jmieti za práci čtyři groše. A potom ten kšaft jmá dáti najvyššiemu písaři do kanceláře, aby ten pečeť přiložil k tomu listu, a tepruv znova byl vyplacen u něho.

Písař krevní.

It. Krevní písař ten jmá přes celý den před šatlavú seděti, aby tu nalezen mohl býti, ktožby jeho potřeboval.

O svátečních panoších.

It. Nemá žádný svátečních panoší chovati, než písař krevní.

O posléch městských a o jiezdném poslu.

It. Posel městský jiezdný nejmá jmieti viece než puol kopy grošuov na týden na dva koně. A poslové jmají jmieti rúcho polovičné, aby od jiných lidí mohli poznáni býti.

O pokutě pro hru a pro kurevstvie.

It. Kdyžby byla u kterého měštěnina hra anebo kurevstvie nalezena, tehdy jmá dáti pokuty kopu grošuov pánóm.

Pěší poslové po čem mají jmieti.

It. Poslové městští pěší jmají jmieti po desieti groších na týden.

Kto jmá úřady rozdávati.

It. Nejmá žádný jiný úřaduov městských rozdávati, než konšelé.

Voda pokud jmá držána býti od mlynářuov.

It. Nemá žádný mlynář výše vody držeti, než jakž jim konšelé s přísežnými mlynáři vyměřie. Pakli by kto výše držal, jmá pánóm deset kop dáti.

Kto jmá mlýny a jezy súditi.

It. Nejmá žádný jiný mlýnuov a jezuov súditi, než konšelé Pražští.

Kto mají úředníci a poslové býti.

It. Nejmá žádný úředníkem býti, ani poslem, ktož jmá obchod jiný, anebo řemeslo.

Kto jmá měštěnina súditi.

It. Nejmá žádný měštěnina súditi, než konšelé Pražští, ani král, ani úředníci, ani páni.

Když měštěnin o svém zbožie kúpeném súdy vydrží.

It. Když měštěnin zbožie kúpí a čtyři súdy vyvolá, a rok a den mine bez otpory, a zprávce vynjdú, tehdy potom viec nemá o to zbožie žádnému odpoviedati.

Půhý Němec nemá richtářem býti.

It. Nejmá žádný půhý Němec richtářem v městě Pražském býti; a také nejmá na úřadiech ani na berniech seděti.

Němec nemá domu na rynku kúpiti.

It. Nejmá žádný Němec na rynku domu kúpiti, ani jemu mají toho konšelé dopustiti, ale jmá kúpiti v osadě německé, jenž slove u svatého Benedikta.

Ktož muož měštěnina přesvědčiti.

It. Nejmá žádný přesvědčiti měštěnina o penieze, ani o žádné naříknutie, než dva konšeli, což jest výše pětmezdcietma kop grošuov.

Kde jmá měštěnin své zbožie vzdáti.

It. Žádný měštěnin nemuož svého zbožie

vzdáti než v tom právě, v kterémž to sbožie přileží, mezi čtyřmi lavicemi, a čtyři súdy vyvolati v roce a ve dni ten, ktož přijímá; a nebude-li otpory v tom roce, tehdy to sbožie jmá jemu čisto ostati bez překazy.

Na koho jmá spadnúti sbožie, kdyžby měštěnin umřel bez poručenstvie.

It. Když měštěnin umře anebo měšťka bez poručenstvie, tehdy sbožie jeho slušie na najbližšicho přietele jeho, na toho, kterýž s městem trpí ponuockami i poplatky, buďto po meči anebo po vřeteně. Pakli by ižádný přietel nebyl, tehdy dvě části s jeho sbožie slušieta na krále, a třetie část na jeho ženu.

V šesti nedělách jmá kšaft dokonán býti.

It. Když měštěnin umře, kšaft učině, a nebude-li dokonán a zapečetien v šesti nedělách od toho dne, v kterýž jest umřel ten měštěnin, tehdy ten kšaft moci nemá.

O dělení statku dětí dielných s neodbytými.

It. Kdyžby měštěnin umřel bez poručenstvie, dada svému synu diel, anebo dceři, a jiní by děti ostali neotdielní, pak chtěl-li by ten syn již otbytý jmieti diel s dětmi neotbytými, tehdy jmá položiti to vše, což jest prvé vzal, a tak bude potom se pravě děliti s jinými dětmi.

Mluvenie proti kšaftu.

It. Jměl-li by kto co mluviti proti kšaftu, aneb proti sboží tomu, tehdy v šesti nedělách jmá napomínati; pakli by nenapomenul v těch šesti nedělách, tehdy poručníci nemají moci otpoviedati až do sirotčích let.

Syn dielný bera se na jiné právo od otce svého, ztratí nápady.

It. Když syn vezma svuoj diel od otce svého, i bral se do jiného práva, a byl by tam rok a den bydlem, tehdy nápady i všecka svá práva ztratí, proto že v jiném právě přísedí a s nimi trpí.

Měštěnin muož dětem svým dáti za diel, co chce.

It. Měštěnin muož svému synu dáti, což chce, za jeho diel, a syn ani dcera nemají otce z viece upomínati v každém právě.

Na koho jmá jíti nápad, když děti mrú před lety.

It. Když děti nemajíce ještě let zemrú, tehdy nemá jíti nápad na máteř, ale s dietěte na dietě. Pakli by všecky děti zemřely, tehdy na najbližšieho přietele jmá spadnúti ten všecken statek, kterýž s městem trpí.

Utečenie měštěnina z města.

It. Kdyžby měštěnin z města utekl pro zradu, aneb pro války, a s obcí nechtěl ostati v městské potřebě, nejmá viec do města býti přijat, než jmá počet učiniti se všeho svého sbožie, a prodada vedlé městského práva v roce a ve dni, jmá se pryč bráti.

Kněz, mnich, jeptiška nemají býti poručníci.

It. Ižádný kněz, ani mnich, ani jeptiška nemá poručníkem býti, ani ižádný člověk, kterýž jest v duchovních súdiech úředníkem; ani ten žádný, kterýž písařem městským jest v Starém městě.

Komu muož měštěnin své zbožie poručiti.

It. Měštěnin muož své zbožie dáti neb poručiti nemovité buďto měštěninu nebo hosti, světskému člověku, kromě duchovních lidí, aneb písaře městského.

Dcera měštěnina když jest vydána na jiné právo, nemá nápadu.

It. Když měštěnin vydá svú dceru v jiné právo s jejiem dielem, tehdy nejmá nápadu jmieti s svými bratřími i s sestrami po smrti svého otce, lečby jie co otec před smrtí kšaftem odkázal.

O napomenutí dětí o dluhu otcovu.

It. Kdyžby děti let dojdúce i byli napomenuti o dluhu otcovu, a nechtěli-li by o tom nic věděti, tehdy učiniec právo na kříži, jmají toho prázdni býti.

Zbožie nejmá kupováno býti knězi, mnichu a jeptišce.

It. Nejmá ižádný měštěnin ani měšťka synu svému knězi, nebo mnichu, nebo jeptišce platuov dědičných věčných kupovati, ani zapisovati, než do života, a po jich životiech aby spadlo na bratří příbuznú, aneb na přátely najbližšie.

O nadánie kaplanstvie.

It. Nejmá ižádný měštěnin ani měšťka kaplanstvie stvrzeného nadati, než manualně do své vuole.

Měštěnin muož své ženě kšaftovati, což chce.

It. Kdyžby měštěnin kšaft činil, tehdy jmá své ženě v tom kšaftu otkázati, co chce; pakli by nic neotkázal, tehdy ten kšaft falešný jest a moci nemá.

Měštěnin muož kšaft učiniti v jiném právě také.

It. Měštěnin Pražský muož svuoj kšaft učiniti v jiném právě, tu kdež jej nemoc neb potřeba zastihne, pod pečetí vladaře toho zbožie anebo těch kmetuov.

Měštěnin kdyžby do rady byl obeslán a nevěděl by proč.

It. Vstúpí-li měštěnin do rady, a nebude věděti, pročby byl obeslán, a přijde naň žaloba protivná, tehdy jmá jemu býti dán rok do třetieho dne, aby mohl s přátely přijíti.

Pokuta, kdyby měštěnin měštěninu lál.

It. Když měštěnin měštěninu laje pro penieze, a prvé právem pohrdaje, tehdy jmá pánuom puol sedmy kopy dáti.

O nařčenie měštěnina a měšťky.

It. Kdyžby měštěnin byl nařčen, aneb také i měšťka, z kterýchž koli věcí, a s jistinú nebyl popaden, buďto o vraždu aneb o zlodějstvie, tehdy jest ten každý bližší své cti hájiti právem, než by jej kto jiný přesvědčil kromě konšel.

Svědectvie dvú přísežných o penieze.

It. Dva přísežná jmáta moc o pětmezdcietma kop grošuov svědčiti a níže, z prosby obú stranú. Pakli by ten dlužník řekl, že jest ty penieze zaplatil, tehdy jmá sám třetí přisieci za ty penieze přes jich vysvědčenie.

O nařčenie měštěnina, kterýž by zbožie kúpil a jinému ve dcsky vložil.

It. Kdyžby měštěnin byl nařčen, že jest zbožie kúpil a jinému ve dcsky vložil pro berně, a toho by zapřel a nechtěl se přiznati, a duovodu by naň nebylo žádného, ani svědomie, a věřiti mu vždy obec nechtěla, tehdy konšelé mají súd osaditi

a obec svolati; potom ten, kohož se dotýče, jmá klekna přisieci na božích mukách v tom súdě a řéci tak: že jsú to jeho peniezi nikdy nebyli, za které penieze jest to zbožie kúpeno.

Kterak drahé pasy měštěnin a měšťka mají mieti.

It. Ižádný měštěnin nemá jmieti dražšieho pasu střiebrného, než ote dvú hřivnú, a žena jeho ot jedné hřivny.

Proč muož měštěnin staviti zemenina.

It. Měštěnin muož zemenina staviti o ztravnie až do pěti kop, ač i usedlý k zemi jest.

Co jmá učiniti, ktož chce býti měštěninem.

It. Kto chce měštěninem býti, ten jmá list svého zachovánie přinesti, a potom puol kopy a čtyři groše dáti, a potom rok svobodně seděti, a dvě potom s městem trpěti; a za to jmá rukojmie zastaviti, aby tři léta s městem trpěl, a potom se bral, kamžby chtěl, ačby mu se nelíbilo viece v městě býti. A však jměl-li by které zbožie nemovité, jakožto domy, dědiny, platy, tehda také v tom roce prvniem jmá s toho platiti.

Úřady vezpod psané samo město Pražské mají zpravovati.

It. Město Pražské mají sami všecky úřady zpravovati, kteřížto úřadové města se dotýkají, jakožto ungelt, trh ovocný, trh solný, trh šruotky, trh chmelový, trh masný na frýmarku, trh vaječný, trh obilný, trh uhelný, trh rybný živých i tunných ryb, trh drevný, trh prkenný, i všecka tržná, kteráž u městě jsú; a také tržná všecka, kteráž v jarmarky berú.

Město Pražské mají richtáře učiniti měštěnina svého.

It. Město Staré Pražské mají sami richtářstvie zpravovati a držeti, a svého měštěnina mají richtářem učiniti, člověka dobře zachovalého a usedlého.

Jakú pomoc město Pražské jmá učiniti, kdyžby jizda byla na meze.

It. Město Pražské nemají ižádné pomoci dáti lidem, kromě toho, kdyžby byla jizda na meze, tehdy mají dáti deset helmuov a pět vozuov.

K králi kto jmá dieti poselstvie obecnie.

It. Nemá ižádný jiný poselstvie dieti obecného k králi i k obci nežli konšelé; a také ten, ktožby od obce k konšelóm mluvil, nemá u poselství k králi jeti.

Z čeho má býti od králuov napomínáno město Pražské.

It. Město Pražské nemá býti od králuov z nižádných poct upomínáno, než z nového léta.

Co jmá město Pražské dávati k jizdě na meze.

It. Město Pražské nemá ižádných berní dávati, kromě zemské berně, a kromě toho, kdyžby jizda na meze byla.

Každý súsed muož duom svuoj dělati, jakž se mu líbí.

It. Každý súsed muože dělati svuoj duom, jakž se jemu najlépe líbí, kromě druhého súseda škody. A však druhému súsedu muože světlo zahraditi, když druhý súsed listóv na to nemá; ale vodú jemu nemá škoditi. Pakli by chtěl duoł dělati, tehdy se jmá od jeho zdi puol druhého lokte otměřiti od súseda, a potom dělati,

což jemu bude potřebie. Pakli by přes svú mezi na jeho dicla sáhl, tehdy jmá pánóm puol sedmy kopy dáti.

V kterakém rúše řemeslníci nemají chodíti.

It. Žádný řemeslník ani řemeslnice nemají chodíti v kunách, ani v popeliciech, než měšťěnině a zemenine, kteříž mají svá zbožie na platech anebo na dědinách.

O témž.

It. Ižádný řemeslník nemá chodíti v stříhaném rúše, ani jeho pacholci.

O dělání jednoho řemesla.

It. Ižádný řemeslník nemá dvú řemesl dělati než jedno, aby druhému řemeslu nepřekážel.

Kterak se jmá řemeslník zachovati při svém osazení.

It. Když chce řemeslník mistrem siesti, jmá najprvé ukázati řemeslo své, a čtyři groše za dčber piva dáti do bratřstva, a cechmistróm věrdunk k odění, a k tomu groš na každé suché dni; a jiného obtieženie jmá býti prázden.

Židé nemají v svém rúše chodíti s obojky.

It. Ižádný Žid nemá v svém rúše chodíti s obojkem, než s ožidlím; pakli by byl nalezen v rúchu s obojkem, tehdy to rúcho jmá na richtáře spadnúti.

Židé nemají puojčeti peněz na klénoty kostelnie.

It. Žid nemá puojčeti peněz na ižádné klénoty kostelnie, buďto na kniehy, na kalichy, anebo na ornáty, aneb na kteréž koli klénoty kostelnie.

Když Žid puojčí peněz na základ křesťanu, má jemu dáti lístek a sám druhý mieti.

It. Kdyžby Žid křesťanu na základ peněz puojčil, jmá jemu Žid dáti lístek a sobě druhý; a na těch lístkách jmá býti napsána suma těch peněz puojčených. Pakli by Žid lístku nedal, tehdy ty penieze puojčené ztratí. Pakli by Žid viece početl, než jest puojčil, tehdy jmá hrdlo ztratiti, a jeho zbožie jmá na krále spadnúti. Pakli by křesťan nechtěl vzieti, tehdy tiem nebude Žid vinen.

Kdyžby Žid puojčil peněz na věc kradenú a zapřel, a byla potom nalezena.

It. Kdyžby Žid na kradenú věc puojčil peněz, a ptal-li by kto, a Žid toho zapřel a potom u něho nalezena ta věc byla, tehdy to jmá darmo vrátiti.

Pokuta, kdyžby manželé byli popadeni v cizoložství.

It. Kdyžby byl manžel anebo manželka v cizoložství popadeni, tehdy ti popadení jmají na pranéři hodinu státi. A druhé popadenie potom jmá oběma čelo prožženo býti a potom se mají s richtářem o jeho právo umluviti. Pakli třetie budú popadeni tíž cizoložníci, tehdy jim mají oči vylúpiti, a ven z města vyhnati.

Řádové kupecští z jiných zemí.

It. Ižádný kupec déle s svú kúpi v Praze nemá leżeti nežli čtyři dny, a pátý den dada ungelt a cla, muože skrze město jeti nerozvazuje zboží. Pakli chce to zbožie v Praze prodati, tehda jeho nemá rozvázati, ale jmá prvé vzieti k tomu písaře z ungeltu a halzgrafa, pak jmá to zbožie ve čtrnadcti dnech prodati; a kožby po čtrnadcti dnech ostalo, to jmá do najbližšieho jarmarku chovati, anebo leżeti nechati. A toho zbožie nemá host u hostě

kupovati, ale mají kupovati měšťané u hostí. A také měštěnin ižádný nemá svých hostí ani jiných fedrovati, ani s nimi spolkuov jmieti, ani sám co u nich kupovati. A také nemá nikdiež jinde sklad býti kúpiem, kteréž z jiných zemí jdú, nežli v Praze. Pakliby kde jinde bylo nalezeno, tehdy to mají dáti králi polovici, a městu Pražskému Starému polovici.

Co jmá dáti kupec host ungeltu, a co měštěnin.

It. Kupec jmá dáti ungeltu po puol groši s kopy host, a měštěnin po třem haléřóm s kopy.

Co jmá dáti kupec ungeltu, veza kúpi skrze město.

It. Kdyžby který kupec vezl kúpi svú skrze město, tehdy polovici ungeltu jmá dáti.

Chmele neprodánie.

It. Kdyžby host chmel přivezl a neprodal by ho, třetí den muož jej pryč vézti.

O prodánie cizieho sbožie.

It. Když kto cizie sbožie prodá miesto svého, jmá hrdlo ztratiti.

V každém řemesle a obchodu mají býti dva přísežní.

It. V každém obchodu i v řemesle jmají dva přísežná býti, aby to ohledovali, aby se obci spravedlivé stalo.

Bielé pivo kterak má býti šenkováno.

It. Pivo bielé cizie nejmá býti dráže šenkováno, než jako jiné pivo mladé Pražské.

O vína přivezeného Židóm.

It. Kdyžby Židé víno sobě přivezli z jiných zemí, tehdy mají dáti pánóm puol kopy grošuov ot drajlinku, a od fudru pět a čtyřidceti grošuov. Těch peněz jmá jíti třetina na pergmistra. A toho vína nemají Židé šenkovati křesťanóm, jedno sami sobě, pod ztracením toho vína.

O šenkování piva Svidnického.

It. Nemá ižádný Svidnického šenkovati piva, než samo město v domu jednom.

Léta ot narozenie Syna božieho po tisíci, po třech stech po padesáti proniecho, Karel ciesař Římský a král Český těchto kusuov jest potvrdil.

Vína zemská dokud mají v Praze býti šenkována.

It. Všecka vína zemská, kteráž se dále rodie tří mil okolo Prahy, mají šenkována býti až do nového léta, a potom nemají do Prahy vezena býti, ani šenkována, až do svatého Jiřie.

Vína cizie mají býti šenkována po svatém Jiří až do svatého Havla.

It. Vína cizie z jiných zemí přivezená, ta nemají šenkována býti než po svatém Jiří až do svatého Havla, aniž sem mají přivezena býti pod ztracením toho vína, kteréž by přivezeno bylo. Ale vína těžká, totižto malvazie Romanie, Rivola vlaské, ta vína mají šenkována býti; a ta vína mají konšelé posaditi, po čem šenkována mají býti. Ta všecka vína těžká, i všecka vína lehká z jiných zemí přivezená nemají jinak načínána býti, než po čem je purgmistr se dvěma konšeloma posadí. A k tomu sudu, v kterémž jest to víno, jmá lístek přilepen býti s purgmistrovú pečetí, a na tom lístku jmá býti napsáno, po čem jest víno načato. A ta vína cizie,

kteráž ostanú po svatém Havlu, ta nemají šenkována býti jeliž po svatém Jiří, pod ztracením toho vína.

Zemenin i sedlák mezi dědinami svými mají cesty opravovati.

It. Každý zemenin i sedlák jmá mezi svými dědinami cesty opravovati; pakli by neopravoval, mohú jemu přes jeho dědiny jeti.

Kdyžby nový král do Prahy jel, tehdy každé řemeslo jmá svú korúhev jmieti pod svým cechem a znamením k vyjití proti němu.

Řezníci.

It. Řezníci mají napřed jíti, a na své korúhvi červené mají jmieti lev bielý bez koruny o jednom ocasu; a na druhé straně té korúhve jmá býti malována mřieže, jenž nad branú visí, a s obú stranú oděnec, an ji seká sekyrú. A ten erb mají od krále Jana slepého; neb když jest před městem ležal, tehdy sú řezníci bránu sekyrami vyrubali, aby jej pustili do města.

Zlatníci.

It. Zlatníci mají jmieti korúhev modrú a v ní kalich zlatý; a k tomu na druhé straně štít bielý a v něm tři štítkové červení. A pod tú korúhví mají jíti zlatníci, malěři a štítaři.

Platnéři.

It. Platnéři mají jmieti korúhev zelenú, a na nie oděnec v ostrohách s mečem i ve všem oděni zavřeném. A také pod tu korúhev slušejí brnieři, jehláři, helméři, ostrožníci, rotšmidové, sedláři, konváři, uzdáři, řemenáři, pasieři, kováři, mečníci, tobolečníci, mečieři, túlaři, zámečníci.

Kožišníci.

It. Kožišníci mají jmieti korúhev červenú a přes ni štrych běliznový. A s nimi mají jíti jircháři, rukavičníci, i také všickni, ktož kuože barvie.

Krajčieři.

It. Krajčieři mají jmieti korúhev modrú, a na nie mají býti nuože krajčieřské a postřihačské. A pod ni také slušejí postřihači a valcháři.

Nožieři.

It. Nožieři mají jmieti korúhev červenú s noži. A pod ni slušejí čepelníci, nožíkáři a šlejféři.

Ševci.

It. Ševci mají jmieti korúhev blankytnú, a na nie tři nohy s ostrohami.

Sladovníci.

It. Sladovníci mají jmieti korúhev bielú, a na ní svatý Václav. A také pod ní mají jíti pivovarníci a vozataji.

Pekaři.

It. Pekaři mají jmieti korúhev červenú, a na ní calta bielá a přeclíky. A pod ni také slušejí mlynáři.

Bečváři.

It. Bečváři mají jmieti korúhev bielú, a na ní jmá býti palice pobíjecí, a na druhé straně kružidlo.

Lazebníci.

It. Lazebníci mají jmieti korúhev bielú, a na ní zelený věník.

Súkenníci.

It. Súkenníci mají jmieti korúhev bielú, a na ní krample a štětky.

Kramáři.

It. Kramáři mají jmieti korúhev zelenú a na ní váhy červené.

O odpravě člověka odsúzeného.

It. Kdyžby richtář člověka odsúzeného odpravil, buďto mrskáním neb vypovědením z města, anebo kterúž koliveк popravú, tehdy to, což jest na něm pod kopú, biřicovi jmá býti, a což nad kopú, to richtářovi jmá býti. A biřic jmá sám třetí s richtářem choditi.

Dokud měšťénin jmá zbožie, nejmá pro dluhy vězien býti.

It. Žádný měšťénin nemá pro dluhy věsien býti, dokudž jmá zbožie před očima. Pakli by neměl a vsazen byl, nemá v městském vězení déle býti než do třetieho dne, a potom jmá dlužníku za ruku dán býti. A ten dlužník anebo věřitel jmá jej chovati vedlé městského práva; pakli by jej jinak choval, tehdy jmá dluh ztracen býti. A tomu věžni jmá na každý den dáno býti za peniez chleba, a pinta piva mladého, a dvě krmi teplé k obědu: hrách a kus masa, a k večeři zelé a kus masa, anebo polévku. A ten dlužník nemá žádného železa na sobě jmieti, a také nemá ve tmě seděti, než v světlém a teplém miestě.

O popadení u vinici.

It. Kdyžby kto byl u vinici popaden bez vuole toho, čież jest vinice, ten jmá svlečen býti od pergmistra. Pakli by nalezen byl, an víno béře, aneb les vinný, aneb žeby co ukradl u vinici, ten jmá hrdlo ztratiti. Pakli by stoje před vinicí i lámal ovoce anebo víno, přes zeď rukú sahaje, ten jmá ruku ztratiti. Pakli by se bránil pergmistrovi a on jej zabil, tehdy nemá zaň viece dáti nežli tři haléře. A byl-li by kto v cizoložství u vinici popaden, ta poprava slušie na pergmistra.

O zvedení na vinici pro dluhy.

It. Když koho pergmistr na vinici zvede pro dluhy, nemá viec ot něho vzieti jedno pět grošuov. Pakli by kterú vinici rozdával v úrok, tehda nemá viec vzieti než pět grošuov od každé osoby, a písaři groš, a měřiči od každého strycha puol groše. Pakli by komu list dal k dědictví, tehdy jmá pergmistr deset grošuov jmieti, a písař pět grošuov. Pakli by kto mezi druhému překopal, tehda jmá pergmistru kopu dáti.

Kto jmá špitály zpravovati.

It. Žádný nemá zpravovati špitáluov, kteříž v městě ležie, než konšelé a obecní, kteříž k tomu budú vydáni.

Od špitáluov zbožie nemá býti prodávano.

It. Žádné zbožie nemuož býti otprodáno od špitáluov; a toho jsú dobré listy magestáty a potvrzenie ot krále Otakara a druhé od ciesaře Karla.

Mistrská a kollegiatská zbožie nemají býti prodávána.

It. Žádná zbožie mistrská, kteráž slušie k učení aneb k kolleji, nemají prodána ani zastavována býti; toho jsú dobré listy a potvrzenie ot krále Otakara a od ciesaře Karla.

O nalezení kněze aneb mnicha v světském rúše.

It. Kdyžby byl kněz anebo mnich nalezen v světském rúše, an se proměnil,

tehdy tak jmá súzen býti, jakž jest nalezen, a proti tomu nejmá duchovní mluviti; a toho jsú listy od ciesaře Karla.

Pro soádu hokyné toto trestánie jmá býti.

It. Když se hokyně svadie anebo prodavačky, kteréž na trhu sedie, tehdy jmá jedna žernovky kamenné nositi a druhá ji buosti, a ona ji zase od praněře až k šatlavě.

O zvonění o zvonec richtářuov u večer.

It. Když vyzvonie v richtářuov zvonec u večer, tehdy nemá ižádný neusedlý bez světla jíti. Pakli by byl bez světla nalezen, tehdy braň, kterúž jmá u sebe, jmá ztratiti a v šatlavě seděti tu noc; a nebude-li zloděj, tehdy jmá zjitra čtyři groše od šatlavy dáti richtářovi a bířici groš, a jmá puštěn býti.

Tomu, ktožby zloděje na cestě uhonil, co mu jmá učiněno býti za jeho práci.

It. Kdyžby kto uhonil zloděje na cestě, tehdy což jest pod ním a na něm, to jmá jemu za jeho trúd [1]) a práci dáno býti, a zloděj jmá dán býti ku právu. Pakli by kto poznal co svého podlé toho zloděje, tehdy jmá jemu zase navráceno býti na koláči za onoho trúd a za práci.

Pokuta pro lání, kdyžby se poznal.

It. Kdyžby kto komu nalál a nepoznal se, jmá za to práv býti; pakli by se poznal, tehdy jmá pět grošuov richtářovi dáti a onoho odprositi, aby mu pro Buoh odpustil.

O lichvě měštěnina s Židy.

It. Kdyžby byl měštěnin nalezen s Židy lichvě, neb kterakž koliveк lichvě, jakožto žeby paojčoval do určeného času někomu na základ peněz, a pro nevyplacenie základu na určený čas nechtěl by potom měštěnin základu vrátiti vyplacujíciemu, chtě aby základ ztracen byl; aneb žeby některú věc prodada, i túž věc nepokaženú, ale tak dobrú, jakž ji jest prodal, od téhož zase laciněji kúpil, a tak dále o jiných kusiech lichvy: tehdy ten měštěnin, anebo buď to host, ztratil jest hrdlo i zbožie na odsúzenie konšelské.

O utečení lichevníka z města.

It. Jest-li žeby ten lichevník z města utekl, tehdy jeho zbožie nemovité, jakožto domy, vinice, dvorové, spadlo jest na obec; a zbožie movité, jakožto penieze, koni, oděnie, rúcho jeho, na krále. A ženě jmá býti vydána domová příprava, kteráž slove hauzroth, jako rúcho chodicie jejie a léhacie, a což k stolu a k kuchyni příslušie, ačby dětí neměl; pakli by dětí měl, tehda těm dětem muož i jmá obec milosť učiniti pro tu příčinu, že každý měštěnin kupuje domy sobě a svým dědicóm a budúcím: a to jsú najspravedlivější jeho budúcí, děti.

O zapsánie měštěnina domu svého aneb jiného zbožie podlé sebe v kniehy čené, dětem aneb přátelóm.

It. Kdyžby v městském řádu měštěnin duom, neb vinici, aneb kteréž koli zbožie sobě kúpil a své ženě neb dietěti svému, neb kterému přieteli svému, kteréhožto jmeno podlé jmena svého v trh neb v kniehy psáti by kázal, tehdy nemuož jemu, přieteli svému, pro to jmeno psané v kně-

1) Rkp. truud.

hách jeho dielu vzieti, a tak ženě, ani dietěti. Neb každý měštěnin neb měšťka muož své zbožie dáti anebo zapsati přieteli svému bez vědomie jeho: ale vzieti zase bez vuole a vědomie jeho nemuož.

O utečenie měštěnina pro zradu, mord, zlodějstvie, násilé a t. d.

It. Kdyžby měštěnin pro zradu, neb pro mord, neb pro zlodějstvie, neb pro násilé, neb pro výboj [1]) utekl z města, tehdy dvě části jeho zbožie spadly sú na obec, a na jeho ženu třetina a příprava domová, kteráž slove hauzroth: a to ačby o těch vinách nevěděla; pakli by co věděla, tehda by své právo všecko ztratila. A jest-li žeby ten měštěnin hrdlem trpěl, tehda to všecko zbožie jeho jmá při dědicích jeho ostati, ale tak, aby to navráceno bylo těm, komuž by ukradl neb byl vinen ten měštěnin podlé nálezu konšelského.

Opět o utečenie nemajícieho žádné viny.

It. Kdyžby měštěnin utekl z města, nemaje k sobě žádné viny, než že nechtěl s obcí ostati, a jeho žena ostala s obcí, tehdy třetina toho zbožie spadne na ženu a dvě části na obec. Pakli by jemu kdy milost dána byla, tehdy on své zbožie, kteréž jest na obec spadlo, ačby je obec dadúci někomu neb prodadúc kterak zavadila, jmá vyplatiti u toho, ktožby je držal, vedlé jeho vuole a vedlé milosti, anebo buď i obce.

O stávání řemeslníkuov na trhu.

It. Každé řemeslo aneb obchod jmá pohromadě státi s trhy svými, kdež jim bude miesto ukázáno, jedno druhému nepřekáżeje.

Placenie berně po čem z domu.

It. Ižádný měštěnin výš berní platiti nemá, než s každé kopy, kolik jich za duom dá, po třem haléřóm za jednu berni, a s dvoru polovici i s dědin.

Placenie s jiného zbožie.

It. Kúpil-li by mlýn, anebo vinici, a plat komorní, anebo doživotný, z toho jmá počet učiniti; a tak s každé kopy, za kolik kop to svrchu jmenované zbožie kúpí, jmá dáti po třem grošóm.

Zemenin a vládyka jsúce v městě v podruží, kterak mají zachováni býti.

It. Kdyžby se přistěhoval zemenin a vládyka do města, a byl v podruží a hospodářova ohně užívaje, a nepožíval ničímž města, ani obchodu měl kterého v městě, tehdy nenie viec povinen než zdí brániti v městě. Pakli by pokoj najal, tehda jest povinen z dýmu platiti dva groše jedné berně. Pakli by duom najal, tehdy povinen jest ponuocky držeti a vojny. Pakli by piva vařil, anebo hosti choval, tehdy vinen jest s padesáti kop platiti.

Pokuta, kdyby měštěnin anebo vládyka byli zsečeni.

It. Přihodilo-li by se, žeby měštěnina pravého, nebo vládyku, kterýžto nemaje jiného obchodu jedno dědinami anebo platy u městě by seděl, kto zsekl, a ten od toho zsečenie kterým údem chrom byl, tehdy za každú chromotu ten, ktožby takového měštěnina ochromil, jmá dáti sto grošuov. Pakli by toho měštěnina ohavnú ranú zseka kterak ohavil, tehda by ten

1) Rkp. kvalt.

měštěninu měl a jmá dáti za tu ránu ohavnú padesáte grošuov. Pakli by byla měštěninu z toho bitie modrá rána, tehdy ten, ktožby měštěnina takovú modrú ranú ohavil, jmá pětmezdcietma grošuov měštěninu tomu dáti. Pakli by měštěnina ranil, kterážto rána byla by skrytá, za tu měštěninu jmá dáti patnadcte grošuov. Pakli by jemu ruku anebo nohu utal, anebo oko kterak vyrazil, tak ješto by jím neviděl, tehdy ten, ktožby to učinil, jmá platiti za puol člověka. Pakli by ten měštěnin od těch ran zsečených umřel, tehdy ten, ktožby jej zsekl, jmá zaň padesáte kop grošuov dáti.

O svobodě městské při svádě dvú.

It. Jest-li žeby se dva svadila v městě, a jeden před druhým chtě požiti městské svobody, utekl by do domu, jsa přemožen, a běžal-li by po utiekajícím s nahú braní ten do domu anebo na duom, tehdy jmá hrdlo ztratiti, proto že jest učinil proti městské svobodě.

Pokuta o zsečenie řemeslníka, kdyžby od toho umřel.

It. Zsekl-li by kto řemeslníka a on od těch ran zsečených umřel, tehdy ten, ktožby jej zsekl, jmá za hlavu deset kop grošuov dáti. A byl-li by těžieř neb služebný který zabit, za těch hlavy jmá pět kop grošuov dáno býti.

Dokud jmá měštěnin duom prodaný aneb vinici zpravovati.

It. Kdyžby který měštěnin duom anebo vinici komu prodal, tehda ten nemá tomu, komuž prodal jest, dále zpravovati, než od prvnieho súdu, v kterémž jemu ta vinice [1]) ancb ten duom prodaný vzdán, až do roka a do dne.

*

Tyto jsú svobody městské.

It. Že měštěnin, buď konšel, nebo kterýkoli úředník, muož otpuštěnie od města vzieti a počet učiniti, s kopy po šesti groších dáti se všcho sbožie, kteréž jmá před očima, movitého, čtyři súdy na se provolati v tom roce; a když rok mine a šest neděl, tehdy svobodným člověkem ostane před tiem právem.

Otec synu muož dáti, což chce.

It. Druhá svoboda jest v městě, že otec svému dietěti muož dáti, což chce, za jeho diel, a on nemuož na něm viec jmieti ze zlé vuole, ani žádným právem, doniž jest živ: než po smrti nápady spravedlivé, ačby bez poručenstvie umřel.

Měštěnin muož své sbožie dáti, komuž chce.

It. Třetie svoboda jest, že měštěnin muož své sbožie dáti, komuž chce, buď měštěninu, nebo hosti, beze všie překazy; než dá-li je hosti, a ten host chce-li to sbožie prodati a penieze preč otnesti, tehdy jmá z těch peněz počet učiniti s každé kopy šest grošuov. A byl-li by ten měštěnin co dlužen, ješto by mohlo ukázáno býti vedlé městského řádu, tehdy ten dluh napřed jmá zaplacen býti s toho sbožie.

1) Rkp. tu vinici.

ZÁPISY STARÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO.

A. SOUKROMÉ.

Z knihy zápisův ve velkém fol. pap. v obecním archivu Praž. s nápisem: Liber III. Veteris urbis, quo complectuntur variorum casuum effectus.

1.

1418, 18. Května. Smlouva o napsání bible. (f. 15, p. v.)

Léta ot narozenie božieho tisícieho čtyřistého a šestnadctého prvú neděli po vzetí Matky božie na nebe. Já Jan z Králové Hradce umluvil sem sě se panem Janem Rabsteinem, abych jemu biblí napsal, a to této úmluvú: že mám psáti quinternu veliký, na kterémžto má býti patdesát řádkóv na každé kolumně anebo stránce, z patnadcte grošuov; ale že již pro mú chudobu pan Jan Rabstein dal mi jest napřed puol druhé kopy grošuov, protož mám jemu ten quintern psáti po deseti gr., a to tak dlúho, dokavadž bych té puol druhé kopy grošuov sě nesvětil; ale když s toho dluhu vyjdu, tehdy mi má po patnadcte grošuov od quinterna, kterýž napíši, dávati. Item, mám a slibuji všecky kapituly a všecky tituly knih rubrikú znamenati, tak jakož to slušie. Item, mám a slibuji všecka versalia rubrikú přetrhovati. Item, mám a slibuji, že sě nechci na písmě horšiti v těch knihách, ale lepšiti. Item, mám a slibuji, což bude po mém psaní na těch knihách z pravého, kteréž já panu Janovi píši a psáti budu, to všecko svú rukú opraviti a v ty knihy vsaditi. Item, mám a slibujem, že v ižádné jiné písmo nechci sě uvázati, ani komu psáti, dokavad těchto knih panu Janovi nedokonám. Item, mám a slibují, že chci vzdy ve třech neděléch dva kvinterny napsaná a úplně dokonalá a zpravená u mistra Havla z Úterého položiti. Item, mám a slibuji knih, z kterých budu psáti, dobře chovati a jich neztracovati, ani kde zastavovati. Pakli bych kterým kolivěk obyčejem ztratil, že je chci zaplatiti vedlé vóli (sic) páně Janovy Rabsteinovy, a to pod pokutú vdole psanú. Pakli bych této úmluvy panu Janovi svrchupsanému nesdržal, jehož Bože nedaj! tehdy chci, aby on pan Jan dřévemenovaný, kdež (by) mě kolivěk nalezl, právem stavil, tak dlúho, ažbych mu to všecko dokonal a splnil, což svrchupsáno stojí, a já k tomu mám jemu osmdesát grošuov a pět, kteréž mi jest pro pána Boha odpustil i k mistrově Havlově prosbě, ty mám navrátiti a splniti, a k tomu také i této puol druhé kopy, kteréž sem jemu nynie dlužen, a toto pod

pokutú svrchupsanú i také pod páně rektorovú obtiežení klethú. Item, vyznávám před každým dobrým, že sem tuto smlúvu dobrovolně a s dobrým rozmyslem učinil; a pakli bych kde mluvil, žebych byl od koho k tomu tištěn anebo nuzen, aby mi v tom ižádný nevěřil. A tohoto pro potvrzenie a pro lepší jistotu, milí páni! prosím Vašie Milosti, abyste toto v své knihy písaři svému kázali vepsati; a já také svú ruká přiepisy panu Janovi svrchujmenovanému na svědectvie chci rád dáti. A toto sě stalo v radě plně léta od narození božieho tisícieho čtyřistého osmnadstého, tu středu po Letnicích.

2.

V Ostrově, 1419, 26. Února. Klášter Ostrovský směňuje s Janem Korkyní a s jeho bratří zboží své, Hořany, za zboží jich, Oboru a Kamenná vrata se třemi vískami.
(f. 68, p. v.)

My kněz Franěk z božie milosti opat kláštera svatého Jana Ostrovského, s plnú volí i s povolením všeho konventu téhož kláštera Ostrovského, vyznáváme tiemto listem obecně každému, ktožby jej četl anebo čtúce slyšal, že sme s dobrým rozmyslem, i také s přátelskú věrnú radú učinili takovúto směnu s slovútnými panošemi, s Janem řečeným Korkyní i s jeho bratří o ten dvór o Hořany i s rybníkem, s lukami, s lesy i s dědinami ornými i neornými, i s plným panstvím, nic tu sobě neostavujíce, o to o jich dědictvie a o ten dvór o Oboru, a k tomu o Kamenná vrata se třmi veskami, ješto slovú Bohuliby, Lúky a Podlučie, a to s rybníky, s lukami, s lesy, s potoky, i s dědinami ornými i neornými, k jich plnému panství, nic tu sobě neostavujíce; a na tom jim nemáme překážeti, ani naši budúcí. A k tomu sme od nich přijeli na to zbožie osmdesáte kop gr. peněz čistých střícbrných rázu Pražského, peněz hotových. A na potvrzenie toho všeho já kněz Franěk, opat svrchupsaný, pečeť svú a pečeť konventskú kláštera svrchupsaného s mú i s jich všech dobrú volí k tomuto listu sem přivěsiti kázal. Jenž jest psán a dán v Ostrově v kláštere léta od narozenie božieho M.CCCC. bez jednoho dvadcátého, v tu neděli před masopustem.

3.

1422, 1. Července. Veliké a Nové města Pražská zapisují Mikšovi Tkaničkovi, měštěninu svému, ves Dobroviz za služby jeho v poselství k knězi velikému Litevskému.
(f. 169, p. v.)

Ve jmeno božie amen. My purgmistr i všechna obec Velikého a Nového měst Pražských vyznáváme tiemto listem obecně všem, ktož jej uzřie nebo čtúce uslyšie, že znamenavše věrnú a pilnú práci, kterúž jest opatrný muž Mikeš Tkanička, měštěnin náš věrný milý, v tom poselství k knězi velikému Litevskému o chválu boží i o obecnie dobré učinil, v němžto poselství blíž póldruhého léta, své všecko opustiv, s jinými bratří trval pilně a ustavičně, jemu Mikšovi svrchupsanému, ženě jeho, dědicóm i budúcím jeho ves řečenú Dobroviz, s dvorem, dědinami, lidmi, platy,

potoky, s mlýny, s lukami, s lovy, s poplatky i s tiem se vším právem a příslušenstvím, což k tomu dvoru, k té vsi a k tomu zboží od starodávna příslušie, svolili, dali sme a mocí tohoto listu s povolením plné obce veliké dáváme a svolujeme, kterúžto obec veliká, sama od sebe hnuta jsúci, z nižádného jeho napomínánie, dala jest jemu a dědicóm jeho dobrotivě, slibujíce svú dobrú věrú a beze všie zlé lsti svrchupsanému Mikšovi, manželce jeho, dědicóm i budúcím jeho to dánie naše zdrżeti nynie i v budúcích časiech milostivě, dávajíce jemu i dědicóm jeho plnú moc i plné právo s tiem zbožím učiniti i nechati, jakožto s svým vlastním a dědičným zbožím. A na to naše dánie prosíme všech budúcích králóv a kniežat milostivého potvrzenie. Toho na svědomie a pevnosť věčnú pečeti měst našich svrchupsaných s naším vědomím přivěšeny jsú k tomuto listu, jenž dán léta od narozenie Syna božieho tisíc čtyřista ve dvúmezcietmém létě, tu středu před svatým Prokopem.

4.

Na hradě Pražském, 1427, 16. Listop. List osvědčení úředního Mikšovi z Lojovic v příčině zboží jeho. (f. 112.)

Já Jiřík z Rúdné, úředník hradu Pražského, vyznávám tiemto listem obecně každému, ktož jej uzřie nebo čtúc slyšeti budú, že slovútný Mikeš z Lojovic přišel jest před mě na hrad Pražský den svatého Martina, i opověděl sě jest přede mnú jakožto před úředníkem a pravě, že rok jest dal Kakamerdovi před mě hodinu dvadcátú, i čekal jest jeho od hodiny dvadcáté až do hodiny jedenmezcietmé; a když jest Kakamerda k té hodině nepřišel, tehdy týž Mikeš žaloval mi jest na něho i osvědčil mi jest a pravě, že mocí a bezpravně na jeho zbožie dědičné sahá, a že násilím v jeho zbožie dědičné sě vieže; i osvědčil jest přede mnú i před jinými mnoho dobrými lidmi, ještoť sú při tom stáli a byli, a řka: „Slyšímť, že týž Kakamerda list falešný na mé dědičné zbožie, kteréž mám na zemi, sobě jest udělal.“ I osvědčil mi jest týž Mikeš jakožto úředníku, i těm všem dobrým lidem, kteříž sú při tom byli, a prosil jest nás všech, abychom to u paměti měli, že ten list Kakamerdóv za neřádný a za falešný odvolává, a že ižádné moci nemá; i přisahal jest na svú vieru i na čest bral před námi přede všemi, že o tom listu skutkem ani radú nevie. A také mi jest jakožto úředníku to zvláště osvědčil, i těm, ktož sú při tom byli, a řka: „Pohřiechu! když ižádné moci nad sebú nemámy, ještoť by nás zemským řádem bránila, já sem sě utekl na svědomie k svým pánóm města Starého Pražského, jakžto v těchto časiech nebezpečných páni, rytieři, panoše i zemané v svých zápisiech i v jiných potřebách k svědomí téhož města nadepsaného obecně sě utiekají. I vstúpil sem do rady plné před pány konšely na rathúze v Starém městě, i osvědčil sem pánóm konšelóm, že zbožie všechno své dědičné, kteréž mám na zemi, to všechno zbožie Janovi Rečkovi, měšťěninu téhož města nadepsaného, ve dskách zemských za svobodné k pravému dědictví zapsal

sem po své smrti; a prosil sem pánóv konšelóv, aby to mé před nimi osvědčenie a tu paměť v měscké kniehy také kázali zapsati, a tak měsckým právem a knihami měsckými zápisu desk zemských témuž Rečkovi sem potvrdil.“ A tak týž Mikeš osvědčil mi jest ty všechny věci, kteréž jest na rathúze před pány konšely osvědčoval, i těm dobrým lidem, kteříž sú při tom byli; i prosil jest nás všech, abychom ta všechna osvědčovánie nadepsaná u paměti měli, kdyžby jemu toho koli potřebie bylo. Také týž Mikeš prosil jest mne, abych jemu z úřadu svého těch všech nadepsaných osvědčování na svědomie list pod svú pečetí vydal. A my Jan starší z Šárky, Jan z Libečova a Matěj podpurkrabie téhož hradu Pražského vyznávámo podlé tohoto listu, že sme při těch všech osvědčování(ch) byli a stáli, a ta všechna osvědčovánie nadepsaná od prvnieho až do poslednieho slova slyšeli sme; i prosil jest nás týž Mikeš, abychom na svědomie těch všech věcí nadepsaných své pečeti podlé Jiříka úředníka hradu Pražského k tomuto listu přitiskli. Jenž jest psán na hradě Pražském léta od narozenie Syna božieho po tisíci po čtyřech stech dvadcátého sedmého, tu neděli po svatém Martině.

5.

1428, 30. Dubna. Staré město Pražské přijímá Martina mlynáře Nelahozevesského, hrdla i statku odsouzeného, na milost. (f. 91.)

My purgrmistr a konšelé Velikého města Pražského všem i každým nynějším i potomním tiemto zápisem oznamujeme a na vědomie dáváme, že velikė rady anděl, spravedlivý súdce, jehožto milosrdenstvie nade všecky jeho skutky jest, spravedlivosti své ponechav k milosrdenství zasě jest sě navrátil, když jest viděl, ano přestupníci hodné pokánie chtie učiniti: tak my také, příkladem toho súdce najlepšieho a najspravedlivějšieho, Martinovi mlynáři z Nelahozovy vsi, člověku vedlé všech práv zemských i městských odsúzenému, jenž jest pro svú vinu a přestúpenie, kteréž jesti nám i vší obci města našeho Pražského z své zpurné vuole učinil, k hanbě a k škodě nemalé, podávánim lesu po vodě do Rúdnice ku posilnění a k uohradě božích a našeho města úhlavních nepřátel, mimo přikázanie naše a radu svých přátel, zapomenuv sě nad svú ctí a věrú; kterýžto Martin vedlé těch práv spravedlivě měl jest statku i hrdla zbaven býti, ale k prosbě snažné a časté osob duchovních i svěckých, i jiných mnohých dobrých lidí, tudiež i jeho přátel, ty jisté viny a přestúpenie všechna jemu sme odpustili a odpúštieme; neb jest ten jistý Martin, jakožto člověk odsúzený pro své viny a nepravosti, kteréž jesti učinil proti nám a městu našemu, slíbil a dobrovolně podvolil sě jest věčným zasluhováním a nahražováním obci města našeho, kdyžby koli napomenut byl, a zvláště jisté sumy peněz dánie sto kop grošuov jmenem poručenstvie, jakožto člověk odsúzený na smrt, aby za to byl kúpen prach a jiné potřeby městské, a tisíce strychuov žita. Kteréžto penieze svrchupsané a obilé slíbil jest a mocí tohoto zápisu slibuje dáti

a platiti rozdielně, tocižto: patdesáte kop grošóv ve čtyřech dnech od dánie tohoto zápisu, a patdesáte kop gr. v témdni od dánie již jmenovaného počítajíce; než obilé svrchupsané to má plniti: tři sta strychóv ve dvú nedělí od téhož dánie počítajíce, dvě stě strychóv do sv. Havla nynie najprv příštieho, a pět set strychóv do sv. Jiřie potom ihned budúcieho, kdyžby byl napomenut, beze všeho prodlenie má vyplniti. Dále ten jistý Martin tudiež stoje osobně v plné radě děkoval jest najprv pánu Bohu a potom vší radě z toho milosrdenstvie, kteréž sě jest nad ním, jakožto nad člověkem nehodným a odsúzeným stalo, slibuje mocí tohoto zápisu radě nynějšie i nikteré potomnie, ani vší obci anebo-li komu neb kterým z nie, doňavadž jest živ, nikdy nezdvihati a zpomínati ničímž zlým, buďto tajně nebo zevně, skutkem ani radú, sám skrze sě ani skrze kterú jinú osobu duchovní nebo svěckú, přátely nebo nepřátely, pod najvyšším právem, obyčejem ižádným kterak koli vymyšleným. Pakli by co učinil mimo toto podvolenie, anebo učiniti mienil, a to naň bylo osvědčeno, tehda sě ihned mocí tohoto zápisu odsuzuje hrdla i statku svého. A toto svolenie jeho dobrovolné beze všeho jeho přinucenie stalo sě jest u pátek před svatým Philippem a Jakubem apoštoly, anno Domini M.CCCC.XXVIII.

6.

1429, 26. Listop. Purkmistr a konšelé města nějakého žádají purkmistra a konšel St. města Pražského za naučení v jisté při; načež tito nálezu oněch potvrzují. (f. 110 p. v.)

Páni milí! račte věděti, že stala sě taká příhoda: Jeden súsěd náš umřel v náhle, ostaviv po sobě sirotka, a v toho uvázal sě strýc jeho, uručiv jemu, aby tomu sirotku též zasě postúpil. I zpravoval to sbožie až do let toho sirotka. A když vedlé našeho práva s panským pochválením tomu sirotku léta sme nalezli, tehdy ten sirotek učinil poručníka očima svého, jemuž mocně před námi a plným naším súdem mlýna i všeho svého statku, málo neb mnoho, sstúpil a vzdal. Pak ten poručník žádal na strýci toho sirotka, aby jemu toho mlýnu sstúpil, a strýc řekl to učiniti. I prosil nás poručník, abychom s ním do toho mlýna šli a ohledali, jest-li tak, jakož ten mlýn přijal, čili jest co pohoršeno. A my pojemše s sebú druhé z uobce, a hosti mlynáře, ješto k tomu rozomějí, nalezli sme, aby ten strýc puoltřetie kopy gr. za polepšenie poručníku dal vedlé rokóv námi uložených. A to obě straně přijale. A že poručník nechtěl v tom strýci věřiti, uručil jemu strýc pánem svým první kopu gr., a ta aby byla rukojmie puoldruhé kopy ostatnie. Tehdy rukojmie, ješto byli slíbili za toho strýce do let sirotka, podali na nás, již-li sú rukojmie prázdni, poňavadž sirotek léta maje poručníka učinil a rukojmie jiné za polepšenie přijal? A my z potazu našeho nalezli sme, že sú již rukojmie prázdni. Na to nám a obci rukojmie dali sú památné, groš za pivo, vedlé obyčeje. Pak potom poručník dal z dobré vóle tomu strýci dvě neděli rok, aby jemu mlýn vyprázdnil a ven sě vystěhoval. A když

přišel poslední den těch dvú neděl, poručník prosil nás konšel, starosty richtáře, i těch propuštěných rukojmí a druhých obecních súsěd, abychom s ním do toho mlýna šli, chtě sě veň uvázati. A to bylo v úterý málo s poledne, kteréžto den ten celý měl lhótu sě vystěhovati. I řekl ten poručník: „Již-li's mi vyprázdnil, abych sě v své uvázal?“ Odpověděl: „Ač sem nevyprázdnil, ale chci ihned vynesti a vymetati; poňavadž mi nepřeješ, ty sě v své uvaž, opravuj, dělaj, a na mě ižádné péče neměj.“ Poručník řekl: „Nemohu s tebú spolku mieti.“ A to řek i šel pryč. Tehdy starosta s obcí řekli poručníku: „Nechoď nikam, však ještě den neminul.“ A když sme nemohli jeho odvolati, postávše rozešli sme sě také pryč. Pak potom ten poručník po dobrém času přišed i sáhl na toho stýce i na rukojmie propuštěné, aby jemu ty škody, kteréž sú sě v jeho odjití na tom mlýnu staly, zaplatili. A když bylo na nás podáno od rukojmí řkúcích: „My sme z rukojemstvie propuštěni, jakož vám konšelóm, starostě i obci svědomo jest; nejsme v tom nic vinni;“ a dále vyvedli před námi též rukojmie svědomím, že ten poručník v jiných vesniciech o svój mlýn sfrýmarčil a stržil; a my slyševše obě straně, potázavše sě, vyřkli sme vedlé našeho zdánie: že ti rukojmie propuštění mají u pokoji býti, a že nic nejsú vinni poručníku tomu. A ten poručník nás haněje [1]), k Vaší Milosti dokládá. Protož prosíme Vašie Milosti, račte nás naučiti, kto jest vinen těmi škodami na tom mlýnu: tento-li poručník, ješto svým nedbáním ten mlýn opustil, čili rukojmie dávno propuštění?

A my purgmistr a konšelé svrchupsaného města Pražského, slyševše súsědóv nadepsaných nalezenie a vypověděnie svrchupsané, spravedlivě a pravě učiněné, ve jmeno božie potvrdili sme jeho, a tiemto zápisem skutečně je potvrzujem, jemu moc a obdrženie plné dávajíce. Actum pleno in consilio, sabbato post Katharinæ, tempore regiminis Nicolai a Sagena, magistri civium.

1) Rkp. nehaněje.

7.

V Praze, 1430, 14. Listop. Ondřej Štuk z Kamenice postupuje Václavovi Štukovi z Cholpic a Václavovi z Miletína, purkrabímu Hasištýnskému, zboží svého v Kamenici, v Skuhři, v Olešovicích a j. v dluhu. (f. 145. p. v.)

Já Ondřej řečený Štuk z Kamenice vyznávám tiemto listem přede všemi, ktož jej uzřie anebo čtúce uslyšie, že jsem dlužen pravého dluhu a spravedlivého osm set kop gr. dobrých střiebrných rázu Pražského slovútným Václavovi řečenému Štuk z Cholpic a Václavovi z Miletína, v ktorémžto dluhu, nemaje jim peněz dáti a zaplatiti, i postúpil sem jim a mocí tohoto listu postupuji zbožie svého a dědin svých v Kamenici, tvrze, dvoru poplužního s poplužími, dvoróv kmetcích s platem; v Skuhři, v Olešovicích, v Ladvém, v Ladevci, v Pichoticích vsí, dvoróv kmetcích s platem; v Kunicích, v Svojšovicích, ve Mstěticích, ve Vskuřiech dvoróv kmetcích s platem, se vším, což tu tam mám, s dědinami, s lukami, s lesy, s potoky, s rybníky,

s mlýny, s poddánými kostelními, i se vší zvolí a plným panstvím, což k těm sbožím příslušejí, i se všemi nábytky, kterým by koli jmenem mohly jmenovány býti, i jiných všech svých dědin a sboží i nábytkóv, kteréž nynie mám neb potom mieti budu, k jmění, k držení, požívání, vládnutí, prodání, zapsání a k učinění z nich, cožby sě jim líbilo, jakož z svých vlastních a dědických, beze všie překážky mé i mých budúcích. A jest-li žeby kdy zemské dsky byly v svém řádu, jako dřieve, tehdy mám i slibuji svrchupsaným mým věřitelóm toto zapsánie dskami zemskými potvrditi a pojistiti beze všie zpuory a nesnáze; pakli by dsky zemské nebyly v svém řádu, a byl který jiný řád v této zemi vyzdvižen miesto desk, jehož by obecně páni, rytieři a zemané této země požívali a oň sě svolili, ale tiem řádem a tvrzením mám a slibuji jim pojistiti a potvrditi; pakli by toho obého nebylo, ani desk, ani kterého jiného tvrzenie, a pán Buoh mne v tom neuchoval, ale toto mé zapsánie a list tento aby byl v takové moci, pevnosti i tvrdosti, jakož by dskami zemskými se vší ohradú a opatrností přitom (od) starodávna držaných a zachovalých, i s přiznáním před úředníky desk zemských vedlé řádu a práva země této bylo utvrzeno a zapsáno. A toho na potvrzenie a jistotu svú sem pečeť vlastní mým pravým vědomím k tomuto listu přivěsil, a k mé snažné prosbě pro dalšie i větčie svědomie pečeť urozeného pana Jaroslava Zajiece s Hazmburka a slovútných panoší Mikše Rysa z Vranieho, Pertolta z Mezného, Jana z Kopaniny a Jana z Přietočna, že sú své pečeti k mé prosbě přivěsili k tomuto listu. Jenž dán v Praze léta od narozenie Syna božieho tisíc čtyrstého třidcátého, v úterý po svatém Martině.

8.

1433, 3. Prosince. List posledního poručenství Šimona od Bílého lva, měštěnina St. m. Pražského. (f. 153 p. v.)

Ve jmeno božie amen. Poňavadž každý člověk, maje statek v časných věcech, jest od pána Boha nad ním rozdavačem a poručníkem, i povinen jest jej tak rozdati a opatřiti, aby pánu Bohu nedal z něho počtu těžkého: protož já Šimon od Bielého lva, měštěnin Starého města Pražského, oznamuji tiemto listem všem lidem, nynějším i budúcím, že maje nějaký statek pánem Bohem všemohúcím mně pojčený, abych sě mohl z něho na dléch vyměřiti a vyčistiti nětoliko pánu Bohu, ale i lidem, a zvláště chtě přátelóm svým a příbuzným po mé smrti příčinu súdóv a svárov odjieti, ačkoliveč jsa nemocen a neduživ na těle, však proto s dobrým rozmyslem, a požívaje svobody zdravého rozomu, tudiež i paměti, toto své ostatnie poručenstvie zjednávám, činím a zpuosobuji obyčejem tiemto dolepsaným: Najprvé chci a vuole mé jest, aby dluhové, jimiž jsem vinovat zuostal, ješto by řádně a dobrým svědomím mohli dokázáni býti, z statku mého napřed byli zaplaceni. Dále, duom U vola, podlé druhého domu mého, se vším, což k němu od starodávna příslušie, k mostniemu dielu odkazuji. Item,

sedm kop platu na Alšovi z Krajnic na Zlechově obci Staroměstské odkazuji, kromě vsetie, a bylo-li hy seno toho času, kdyžby mne pán Buoh neuchoval, to sestře své Maří odkazuji. Item, Radlice ves se vším, což k tomu příslušie, odkazuji pannám Svato-Anenským, jakož sem to byl od nich kúpil, kromě dobytek všechen, koně i jiný nábytek, a jest-li žeby bylo víno mými náklady, aby to na Maří, sestru mú svrchupsanú, a na jejie děti spadlo. Item, odkazuji paní Martě, manželce své, napřed všechno rúcho chodicie ženské; všech peřin, polštářóv, podušek, prostieradl, všech koberców, všech koltr, všech ubruscóv, všech konví, mis, všech nalévadl, všech kotlóv, hrncóv měděných, všech truhel aby pravú polovicí jměla, kromě střiebra a almar velikých; a k tomu aby jí sto kop grošuov hotových bylo dáno, a třidceti kop gr. jí paní Martě odkazuji na Vaňkovi od Pěti korun, na tom dluhu, jakož mi dlužen, a stolóv polovici, kromě dlúhých. Dále rozkazuji, aby v ruce mistrově Rokycanově a mistrově Václavově z Betléma sto kop gr. hotových bylo dáno, a všechno střébro, tak aby oni to na studenty, pakli by kaká pilnějšie potřeba byla, obrátili a sami nad těmi poručníci byli, anebo kohož sě jim zdáti bude, ustanovili. Dále poručníka miesto sebe činím Jakúbkovi sirotku nebožce Václavovu s Malé strany Otmara Malostranského, měštěnina Starého města, a k tomu sirotku, i za to, ačbych mu co dlužen byl, i tak čtyřidceti kop gr. odkazuji hotových, a dvadceti kop bez dvú, jakož mi Aleš dlužen. A což sem nákladóv činil a puožitku bral, toť počet v knihách měsckých a vruby letošnie i registra má okazují. Kteréhožto sirotka nic sem viec k sobě nevzal a nepřijal, nežli truhlu s kniehami lehkými, kteráž v mém pokoji stojí; pancieř těžký u Mikuláše sedláře, tři meče, čtvery dveře železné v sklepě; a jiné věci byly sú dány k jeho babce, a ty jest voda, jakož ona nám pravila, potopila. Dále odkazuji Velce, sestře nebožky panie Aničky, třidceti kop gr., tak aby sobě dvadceti kop vzala, a jiným přátelóm panie Aniččiným, jakož je ona zná, deset kop rozdala, bližším viece a dalším méně. Dále odkazuji pět kop gr. sirotkóm nebožce Chvalovým z Úhonic, kterýž jest umořen na Libšteině, kteréžto zná dobře Beneda, aby přietelé jich vzali a zaručili a jim k jich letóm dochovali, anebo na to k řemeslu je dali. Potom odkazuji Jilce, sestře své, dvadceti kop gr. s jejie dětmi, ale tak, aby sestře Maří na Chrast nesáhala. Dále odkazuji Mikulášovi sedlářovi všechno své oděnie, suté i kované, s jeho ženú a s jeho dětmi, a k tomu deset kop gr. na tom dluhu na Vaňkovi od Pěti korun, po těch, jimž jest svrchu odkázáno. Dále kniehy mé aby mistr Rokycana převrhl, a cožby sě hodilo do libráře, to aby dal, a mým sestřencóm, cožby sě jim hodilo, aby ostavil, a k tomu deset kop z mého statku aby vydáno bylo na librář obecní. Mšál najlepší v červené kóži a ornát zlatohlavový k svatému Linhartu, k tomu kostelu, odkazuji. Item, druhý mšál pod tiem do Tochovic odkazuji, a jiné

mšály a postilly aby byly po chudých farách do vsí rozdány. Item, tudiež do Tochovic pět kop gr. odkazuji na kostel. It. k svatému Linhartu na kostel a na školu pět kop gr. It. farářovi u svatého Linharta dvě kopě gr. Dále odkazuji Benedovi, Martinovi Dubkové zeti, a Laurinovi písaři svému, jim spolu, všechno rúcho své chodicie, sukně, kabátce, kožichy, kukly i čepice, aby oni to mezi sě rozdělili: kromě pláště s kunami a pláště jednoduchého postavcového, to chci aby prodáno bylo, a za to, a k tomu deset kop přičiniece, aby postavóv chudým žákóm, kněžím i jiným chudým kúpeno a rozdáno bylo, a to hned a beze všeho meškánie. It. Vítkovi u mne jakož byl starostú, odkazuji pět kop gr.; a jiné mzdy všechny, což bych komu nedodal, aby zaplaceny byly. Dále odkazuji všechny jiné věci, buďto peniezy hotové, duom ten u Bielého lva, dluhy všechny, jakož v registrách psáno stojí, i všechna jiná nádobie, i všecken statek, kterým by koli jmenem mohl jmenován býti, Maří sestře své vlastní a jejie dětem, synóm každému dva diely a dceři každé jeden diel, a jednoho do let vlastních umrlého aby na druhé živé týmž během spadlo; a to tak dětem dávám, ačby jie poslúchali a pánu Bohu rádi slúžili a k čemu sě dobrému vedli; pakli by toho nebylo, aby měla moc, jim dáti nebo jinam ku boží chvále odkázati; kterúžto Maří, sestru svú, činím mocnú a plnú poručnicí k uvázání v ty ve všecky věci ku vydání všech věcí svrchu psaných, věře jí, že v tom věrně a spravedlivě učiní, a že pěkně odbude panie Marty, mé manželky, tiem během, jakož sem rozkázal. Kteréžto sestře své Maří přidávám pomocníky, k čemuž by jich žádala, svrchupsané Mikuláše sedláře, Benedu a Martina, prosě jich, aby jí radni a pomocni byli těch věcí dokonati. Dále rozkazuji, aby s toho domu u Bielého lva věčně lampa, hořície dnem i nocí, před božie Tělo k svatému Linhartu jednána byla; a tak bylo-li by kdy potřebie ten duom prodati, aby vždy tak a v tom prodáván byl; pakli by to kdy obmeškáno bylo, ale aby kostelníci s richtářem o to mohli na ten duom sáhnúti; pakli by kostel ten sšel, ale do jiného, vždy před božie Tělo. Dále o tom sirotku Sigmundovi z Měcholup, toť má registra ukáží, po Mikulášově smrti od Vrše co sem přijal úroku, a co Židóm vydal, co na sirotka naložil; jest-li žebych mu co ostal, aby jemu dáno bylo, a listy jeho v zvláštní škatulce jsú. It. Benedovi odkazuji kuoň svój; pakli by koně nebylo, ale pět kop gr. aby mu bylo dáno. Laurinovi písaři pět kop gr. a Martinovi pět kop gr. odkazuji. Také sem pojčil Zmrzlíkóm bez jedné dvadceti kop gr. a pár koflíkuov pozlacený(ch). Toho všeho na potvrzenie pečeť má vlastnie, a pro dalšie svědomie pečeti opatrných mužóv: Vaňka od Pěti korun a Ondráčka uzdáře, přísežných konšelóv Starého města Pražského, přivěšeny sú k tomuto listu. Jenž dán léta od narozenie Syna božieho tisícého čtyrstého třidcátého třetieho, ve čtvrtek po svatém Ondřeji.

9.

1435, 5. Září. Nález mezi mistry řemesla střelcovského a mezi tanléři o prodávání samostříluv. (f. 166 p. v.)

Jakož jest pře a róznice byla mezi mistry řemeslníky řemesla střelcovského s jedné, a mezi Maříkem tanléřem s strany druhé, o samostříely nové a podělávané, kterýchž sú sě tanléři jeli prodávati: tu my purgmistr a konšelé Velikého města Pražského slyševše žaloby i odpory mezi nimi s uobú stranú vzniklé, i také práva střelcovská opatřivše a jich pilně a dobře považivše, přikázali sme a mocí tohoto zápisu ortelem naším vyřiekajíc nalézáme a přikazujeme, aby tanléři nových ani podělávaných samostřielóv na tarmarce, ani v sklepiech nebo-li po hospodách neprodávali; než v jarmark tu mohú a mají tanléři pod věžemi střelcovskými samostříely prodávati vedlé obyčeje starodávnieho. Actum pleno in consilio f. II. ante nativitatem Mariæ, præsentibus Johanne a Cantaris magistro civium, Johanne Welwar, Barthossio pannifice, Michaele aurifabro, Petro a Pomis paradisi, Jakssone carnifice et ceteris consulibus, anno XXXV.

B. OBECNÉ.

1.

1420, 26. Července, v Praze. Obec Pražská všecka zboží a statky měšťan z Prahy uteklých a obci nevěrných k obci potahuje. Z knih soudních Star. města Praž. vyd. v Arch. Č. III. 217.

Chvála buď na výsosti pánu Bohu všemohúcímu z těch ze všech světlých úžitečných a spasitedlných pravd božích, kteréž jest nám z své milosti ráčil zjeviti z zákona svého svatého, a zvláště o velebnú svátosť Těla jeho svatého a Krve jeho svaté; o kteréžto božie pravdy, a zvláště o tu velebnú svátosť Těla a Krve božie, stalo sě svolenie všie veliké obce, proti každému živému člověku hájiti a brániti zákona božieho do těch statkuov a do smrti, a to dobrovolně slíbivše pánu Bohu a zdvihše prsty. Tu někteří učinivše ten slib, utekli pryč od domuov a od jiných statkuov, v největší núzi, v obležení města; a tu sú zrazovali obec a leželi polem proti městu. Protož obec veliká znamenavši nezdrženie slibu a nevěru těch uteklých, sebravši sě v hromadu, uvázala sě v ty domy otběhlé, u vinice, u forberky i ve všelijaké takové jiné statky a zbožie dědičně, jakožto pravý pán a dědic spravedlivý a nápadný takových domuov i všelikakého jiného takového zbožie otběhlého; a na tom jest konečně ostála, aby domové těch všech, kteříž sú z města vyběhli, z městských kněh byli vymazáni, a aby vepsáni byli v městské knihy těm, kteříž sú je u obce kúpili; a obec zpravuje takové domy vedlé práva

městského. Stalo se v sobotu ten den po S. Jakubu apoštolu, léta Páně MCCCCXX°.

Thomassko judex, Laurentius Claudus magister civium, assessores, Beness de Gradu et Paulus Kabath cingulator consules etc.

2.

1421, 21. Července. „Výnos obce veliké Pražské, učiněný v pondělí před sv. Maří Magdalenú léta božieho MCCCCXXI.“ Z knih pamět. Star. města Praž. (str. 214) vyd. v Arch. Č. I, 204.

Najprvé, pro odraženie všelikterakého domněnie bludóv a všetečností, obec všecka Pražská za jeden člověk ostává a ostati mienî s pomocí boží, a nikoli sě děliti nemienî v kusiech všelikterých, kteříž by sě dotýkali viery křesťanské, stálé a dóvodné, ty jednostajně a jednosvorně držeti, a jich hájiti i brániti mienieci vší upřémostí beze všeho straněnie.

It. Kterýž by kolivěk kněz do města Pražského přijda nebo přijeda, a s našimi mistry a kněží sě nesjednával ve všech kusiech viery, i obyčejích svatých a řádných, a zvláště při službě boží, takovému aby nebylo dopuštieno slúžiti ani kázati; a ktožby z obce takového zastával, choval, krmil anebo kterak kolivěk jinak slovem nebo skutkem nakládal, k takovému aby hledieno bylo k hrdlu a k statku, jako k zevnému božiemu a té obce nepřieteli.

It. Aby ižádný kněz bez núze přielišné jinde nežli v kostele nikoli neslúžil, ani kto jinde kromě kostelóv při službě bez núze přielišné býval, pod pokutú svrchupsanú.

It. Aby ižádných kněží scházení kromě rathauzóv měst našich nikdiež nebývalo, pod túž pokutú ztracenie hrdla i statku.

It. Mistróm, kněžím a úředníkóm vydaným na zkaženie neřádóv a hřiechóv smrtedlných, kteříž jsú nebo za času budú, aby ižádný v jich úřad nesahal ani překážel, cožby jednostajně učinili, aby to před sě šlo, pod pokutú svrchupsanú.

It. Kněžie Prokop a Philipp, z vězenie hodného vydaná, aby zasě postavena byla, a ta i s těmi súsedy dnes stavenými nikoli aby nebyla propúštiena bez vuole všie obce veliké; a ktožby těm kněží anebo súsedóm staveným anebo jiným takovým kterýmž kolivěk nakládal a pomáhal, buď muž nebo žena, aby páni, toho sě uptajíc, naň týmž stavením sáhli, a nikoli bez vuole obecné nepropúštěli.

It. Aby ižádný v pátek, a v jiné dni k poštění velikými Svatými uložené, bez núze zřetedlné, masa, ani věci masné jiesti nesměl, ani jedl, pod vyhnáním z města a z obce vyvržením.

It. Všichni, ktož jsú nákladni těm kněžím a súsedóm staveným svrchupsaným, aby zajtra na pole vytáhli; a k tomu všichni lidé hostinní aby vyjednáni byli na pole s těmi se všemi, kteříž jsú na pole voleni a vydáni; a ktožby kolivěk u vojště které roztrženie jednal, anebo svádu učinil, k takového hrdlu aby inhed popraveno bylo bez meškánie.

It. Z každého města aby vybráno bylo mužóv padesát hodných, do nichžby žádného domněnie bludóv nebylo, a ti aby sě pilně ptali na pikardy a na ty, kteříž by

těm nebo jiným bludóm, anebo kterým všetečnostem nakládali, a zvláště kněžím, kteříž by z poslušenstvie mistrov našich za staršie vydaných vytrhali, nakládali, a ti aby plnú moc měli takové do vazby dávati, bez nichž ižádný jiný do vazby daný propuštěn býti nikoli nemá.

It. Ve čtvrtek po svaté Maří Magdaleně (24 Jul.) obec nalezla jest, aby ižádný druha nehaněl, a zvláště pikardstvím, ani z kunštu ani z přinosti (?) nepotýkal. Pakli by kto kterak kolivěk koho pikardem nazval, anebo kterak kolivěk jinak haněl, a toho nedovedl hodným dóvodem, takový aby sám utrpěl túž pomstu, kterúž by ten zhaněný, kdyžby dovedeno, byl podstúpiti měl.

It. U pátek den stětie svatého Jana (29 Aug.) obec nalezla o všech úrociech v uohradě městské zapsaných anebo jinak kterakž kolivěk objištěných a utvrzených, aby ižádnému věčně placeni nebyli; kteréž obec z moci své tiemto nálezem snímá a zdvihuje, domy i jiné věci těmi úroky obtiežené vysvobozujíc z plácenie dalšieho, kromě těch, ktož které úroky mají kúpené, anebo kterakž kolivěk jinak na ně připadené, kteříž by jistiny své nevybrali, ta aby jim byla od těch, kteříž taková zbožie úroky obtiežená držie, anebo držeti mienie, dodána a úplně penězi hotovými zaplacena beze všie odpornosti.

3.

1422, 5. Února, v Praze. Výpověď rozsudní mezi Pražany Staro- i Novoměstskými. Z týchž knih (str. 136) vyd. v Arch. Č. I. 209.

„Pronuntiatio arbitrorum praetextu furtivae ablationis sigilli nostrae civitatis promulgata.“

Pán Buoh všemohúcí rač býti se všemi svú svatú milostí. My Jan Puška z Kunstatu, Hašek z Valšteina, Viktorin z Kunstatu, Václav z Kravař, Hynek z Valšteina, Jan Žižka z Kalichu, Jan z Dubé Roháč, Zbyněk z Buchova, Hynčík z Holšteina, Petr z Chrastu, Diviš z Miletínka, Jan z Smiřic, Jan Valkún z Adlaru, Jiřík Kroměšín z Březovic, Bernhart z Valečova, Jiřík z Chvalkovic, Beneš z Mokrovús, Jan z Viecemilic, a Jan Rozvoda z Stakor, vyznávámy tiemto listem obecně přede všemi, ktož jej čísti budú nebo čtúce uslyšie: tak jakožto múdří a opatrní páni purkmistr, konšelé i všecka obec Starého města Pražského s druhými z obce Nového města s nimi nynie v jednotu spojenými s jedné strany, a páni purkmistr, konšelé i všecka obec Nového města Pražského s druhými z obce z Starého města nynie také s nimi v jednotu spojenými s druhé strany, o všecky nynějšie róznice, rozstrky, nechuti, nesnáze a záštie, kteréžto mezi sebú s obú stranú až do dnešnieho dne měli sú, nic nepoostavujíce, na nás jakožto na mocné ubrmany s obú stranú mocně přišli sú a zapsali sě, pod základem, jakožto listové jich s městskými pečetmi, kteréžto od nich s obú stranú mámy na to ubrmanstvie, plnějie ukazují: tak my mocí svého ubrmanstvie k jich prosbě a žádosti, a hnuti jsúce láskú křesťanskú, mezi nimi s obú stranú vypověděli sme a tiem-

to listem vypoviedámy v tato slova dolepsaná:

Najprvé, aby purkmistr, konšelé i všecka obec se všemi úředníky z Starého města, a též purkmistr, konšelé i všecka obec se všemi úředníky Nového města, všickni spolu sě sešli a pohromadě byli, tu kdež jim miesto námi ukázáno bude, a purkmistróm, konšelóm i všem úředníkóm i hauptmanóm obojích měst přikazujem, aby z obce vystúpili a do obce nechodili, dokudž obec z obojích měst sobě nových konšelóv a úředníkóv po svých čtvrtech voliti nebude podlé našie výpovědi.

Také vypoviedámy a přikazujem těm, jenž sú nynie na radě na Starém městě usazeni pro potřeby obecné, aby do obce šli, tak aby nižádný v tejto mieře úřad nebyl osazen až do volenie nových konšel, jakož sě svrchu píše.

Viece vypoviedámy a přikazujem: aby obec Staroměstská tu inhed volila sobě konšely po svých čtvrtech, lidi řádné a bohobojné, ježto by sě k tomu úřadu hodili. A jest-li žeby po těch čtvrtech volenie sě dostalo na kterého z těch, ježto nynie na úřadu seděli najposléze na Starém městě pro potřeby obecné, aby ti na úřadě konšelském podlé toho volenie byli zachováni. Takéž obec z Nového města aby také inhed tu volila sobě konšely nové po svých čtvrtech, lidi řádné a bohobojné, ježto by sě k tomu úřadu hodili. Zvláště toto vynímajíce, kteří sú koliveк byli konšelé na prvniem neb na druhém aneb na třetiem úřadě konšelském, aby z těch na obú městú nižádný nynie k tomu úřadu konšelskému nebyl volen.

Viece vypoviedámy a přikazujem: aby ti obojí noví konšelé volení, i Staroměšťí i Novoměšťí, z obce vyšli a v hromadu obojí sě sešli a sstúpili, a dále nás poslušni byli, což jim tu rozkážem. Takéž přikazujem obojím obcem, Staroměstské i Novoměstské, aby krom těch nových konšelóv také obláště spolu sě sešli a sstúpili, a nás dále poslušni byli, což jim tu rozkážem.

Dále vypoviedámy, přikazujíce všem těm konšelóm voleným Staroměstským i Novoměstským, i všem těm starším k obce usedlým také obojích měst, aby všichni za jeden člověk šli spolu na rathús na Starém městě, a tu od starších konšelóv a úředníkóv obojích měst úřady a pečeti přijali. A což sě počtóv neboli jiných práv městských v tom dotýče, v to jim nesahámy.

Viece přikazujem všem starým konšelóm a úředníkóm obojích měst, aby tu na rathausě na Starém městě obcem z obojích měst všecky úřady vzdali, a pečeti jim tu obojích měst položili.

Opět vypoviedámy přikazujíce: aby ti konšelé noví volení z obojích měst nebyli s toho úřadu konšelského ssazeni ani štěpováni od dánie tohoto lista najméň do roka.

Přikazujem viece a vyřiekámy: aby z těch konšel z Starého města polovice seděla s polovicí Novoměstskými konšely na rathausě na Novém městě; také zasě, aby z Novoměstských konšel nových polovice

seděla s polovicí Staroměstskými na rathausě na Starém městě, a obojí súdili a zpravovali lid k chvále božie a k obecnému dobrému za jeden člověk nerozdielně.

Viece vypoviedámy, aby všelikakých požitkóv spolu požívali společně jakožto prvé za jeden člověk, a věrně to obracovali k obecnému dobrému.

Také přikazujem všem těm novým konšelóm obojích měst, aby nižádnému mistru, ani kterému knězi na nižádném rathausě, ani kde jinde, k sobě do nižádné rady nedali choditi neb vstúpiti: lečby který z nich od vás byl povolán pro správu z zákona božieho, a toho potřebie bylo, tehdy kněz radu svú tu učině, anebo k otázce z zákona božieho odpověda, aby ihned preč šel.

Viece vyřiekámy a přikazujem všem hauptmanóm, purkmistróm, konšelóm i jiným úředníkóm i všem obcem obojích měst: ačby který člověk světský neb duchovní, a zvláště který mistr nebo kněz z Pražské obce aneb odjinud přišlý, nechtěl u Praze poslušen býti mistróv dolepsaných, Jakúbka, Engliše, Kardinála a kněze Jana, a jiných světských, jenž k nim přidáni budú z konšelóv a z obce ke zprávě a k ohledání duchovních věcí a k neřádóm stavení, a s nich sě strhl, nebo mimo jich vóli které kusy vedl neřádné, neb búřil kterú obec, neb kázal které věci, ježby písmem svatým stálým a z zákona božieho dovesti nemohl, a to od těch mistróv volených napředpsaných a od těch k nim z světských přidaných na kterého bylo ukázáno a dovedeno: takový každý má od dřievepsaných hauptmanóv, purkmistróv, konšelóv a obcí tresktán býti a z obcí vyhnán, a nikoli nemá trpien býti. Pakli by od těch mistróv a k tomu usazených v bludiech shledán byl neústupně: tehdy buď nad jeho životem popraveno, jakožto nad bludným neústupným slušie.

Také přikazujem: aby nižádných zvláštních scházení neřádných neb rotních v nižádných domiech, ani na kterém jiném miestě tajně ani zjevně nebývalo, krom na rathausiech; a ktožby chtěl na rathaus jíti pro kterú potřebu, aby šel pokojně a řádně beze všeho sbieránie v rotách.

A ty všecky kusy a artikule svrchupsané my všickni ubrmani napředpsaní jednostajně, a mocí svého ubrmanstvie, všem obcem i každému obláště přikazujeme tiemto listem, aby byli zdrženi, a v lásce a v svornosti zachováni úplně a docela. Pakli by která obec nebo strana tejto našie výpovědi nepřijala neb nedržala ve všech kusiech a artikuléch, jako sě svrchu píše, nebo v kterém kusu neb artikulu zvláštniem, a proti tomu sě zpiečila neb búřila a rotila a poslušna nás v tom nebyla, tak jakožť sú sě s obú stranú na nás zapsali: na tu stranu nebo obci neposlušnú tej našie výpovědi vyznávámy všickni ubrmané svrchupsaní za jeden člověk, žeť jest napřed ztratila česť a vieru, a straně poslušné slibujeme a chcme se vší svú mocí na tu neposlušnú stranu pomáhati, jakožto na nehodné a bezectné. Pakli by které zvláštnie osoby z které koli obce tej našie výpovědi v kterém kusu anebo ve všem nedržali, ti všickni takoví také napřed česť

svú a vieru ztratili; a přikazujem hauptmanóm, purkmistróm, konšelóm i všem úředníkóm a obcem obojích měst, aby takové z sebe vyobcovali a vyhnali, a k jich hrdlóm a statkóm toho hleděli, a zvláště aby jich statkové na obecné dobré byli obráceni.

Také vypoviedámy mocí svého ubrmanstvie a přikazujeme vám všem purkmistróm, konšelóm a jiným úředníkóm a obcem obojích měst: aby ty všecky róznice, rozstrky, nechuti, nesnáze nebo záščie, kterážto mezi vámi ancbo mezi vašimi pomocníky a služebníky s obú stranú až do dnešnieho dne kterak kolivěk zašly, nic nepoostavujíce, sobě viece nezpomínali ani zdvíhali skutkem ani slovem, ale aby minuły a umrtveny byly věčně v budúcích časiech, pod ztracením cti vašie a viery.

A viece vypoviedámy přikazujíce, aby tato naše výpověď ve všech kusiech svých a artikuléch, jakož tuto slovo od slova napsána stojí, takéž v obojích knihách městských Pražských na obú rathausú byla vložena a napsána pro paměť budúcí. A tej všie našie výpovědi svrchupsané na svědomie a na potvrzenie své sme pečeti s naším vědomím dobrovolně přivěsili k tomuto listu.

Dán u Praze, léta od božieho narozecnie čtrnácte set let dvamezcietmého léta, ve čtvrtek po hromniciech.

4.

1422 (28. Máje). „Výnos obce veliké, učiněný v ochtáb božieho vstúpenie r. 1422.“ Z týchž knih (str. 215) vyd. v Arch. Č. I. 213.

Račte poslúchati, žeť sě stalo milostivé léto: že kněz Sigmund JMť se vší obcí, s chudými i bohatými, na tom sú ostali, aby ty všechny nechuti mezi bratřími pominuly, kteréž sú nechuti vzrostły były pro smrť dobré paměti kněze Jana a jiných lidí v ta doby stínaných. A aby všichni mistři, páni, panoše i měštěnině, kteříž sú proto a pro strach mnozí vyběhli, zaš do města sě navrátili, a vinní aby sě i kniežeti i obci pokořili a odprosili. A tak aby v svornosti a v jednotě v pravdách božích stáli a sobě pomáhali, a ničímž zlým toho sobě nezpomínali, ale sobě milostivě jako laskaví bratřie odpustili. Pakli by čím zlým která strana druzie zpomenula, ten má hrdlo i statek Kněžie Milosti a obci propadnúti.

Dále račte poslúchati: žeť sě pronášejí pokútné rady a schodové dávno obcí zapověděné. Protož ktožby takové věci jednal, a kněze sě a pánóv doneslo, neplatíť jemu než hrdlo.

Dále račte poslúchati: aby arcibiskup, všichni mistři a kněžie k zákonu božiemu příchylní v tu neděli, ježto nynie najprvé přijde, v hromadě byli a sněm jměli, a tu aby sě ustanovili vedlé zákona božicho a vedlé písma svatého, aby výtržek ižádných nebylo, ale aby sě v svornosti Bohu čeť a chvála dála.

Račteż dále poslúchati: že kněz Sigmund JMť všem pánóm, rytieřóm, panošiem i všem hostem, buďte Poláci nebo Čechové, přikazuje a zapoviedá, aby ižádných svárov nestrojili, ani v domiech, ani před domy, ani v které kostky anebo v kterú hru hráli,

ani láli, ani které oplzlosti mluvili ani činili. Pakli by kto to přestúpil, a meč nebo kord neb jiná braň na koho vytrhl a pozdvihl, buďto v domu nebo před domem, tomu platí ruka; pakli by kto ranil, tomu nic jiného neplatí než hrdlo.

Item, aby všichni domácí i hosté odkudž kolivěk a za kterúž kolivěk kúpi brali penieze i groše v Pražských mincech dělané; a pakli by kto nechtěl brátí, tomuť má ten statek pobrán býti a chudým rozdán, a sám na Kněžie milosti a na panské býti.

Item, knieže, páni i obec přikazují, aby žádný hospodář nechoval ižádných prázdných žen frejovných a oplzlých; pakli by kto byl v tom shledán, žeť jemu i jí neplatí než hrdlo.

Item, k žádosti Kněžie Milosti obec veliká povolila jest a přikázala, že pan Záviše Černý jest propuštěn na postavenie od svatého Bartoloměje nynie najprvé příštieho.

Item, ku přikázaní obce veliké Kněžie Milosti jest Hradu Pražského postúpeno.

5.

1429, 30. Ledna, v Praze. Výpověď úmluvčí ve při a v záští vzniklém mezi Starým a Novým městy Pražskými. Z týchž knih (str. 144) vyd. v Arch. Č. I. 224.

Ve jmeno božie amen. My Chval z Chotče, Otík z Vřeskovic, Bartoň hajtman Brodu Českého, Sigmund hajtman města Slanského, Jan řečený Velvar, Vaněk Peškovic, Václav řečený Hedvika, a Křížek z Koňského trhu, ubrmané a přátelské úmluvce ot múdrých a opatrných pánuov, purgmistrów, konšeluov i obcí Starého a Nového měst Pražských mocně vydaní a zvolení: z kteréžto moci ubrmanské, nám od Vašie Milosti dané a pojčené, vypoviedáme a přikazujem i ukládáme mezi vámi s obú stranú příměřie křesťanské s jistými výmluvami ot dánie tohoto listu až do svatého Jakuba Velikého, apoštola božieho, nynie najprv příštieho, a ten den celý až do západu slunečného; na kteréžto příměřie listy hlavnie s rukojmiemi, pode ctí a pod věrú a pod základem tří tisícuov kop grošuov, abyšte sobě s obú stranú v témdni aneb konečně ve dvú nedělí dokonajíce jedni druhým položili.

Druhé, o ty trhy takto vypoviedámy: aby plné svobody řemeslníci, kupci a trhodějce v těch trziech jměli, jakožto dřéve před těmito ruoznicemi, a stávali, však vždy bez pohoršenie práv a svobod obojích měst. A jest-li žeby který řemeslník, kupec a trhodějce na též miesto jíti nebo státi nechtěl, ale ten den jinde proti tomu trhu státi, ani překážeti nemá; a v ty dni ižádný jim nemá brániti, ani zapoviedati k trhóm jíti. A jest-li žeby kto nechtěl na svém miestě státi anebo seděti, v tom strana strany aby nehonila, a to až do dalšieho opatřenie.

Třetie, o tom boření, kopání a o dělání takto vypoviedáme: aby byly svobodny cesty, brány i také portny chudému i bohatému; a páni Novoměstští aby ty cesty zasě zrovnali, a to dřievie, kteréž jest na těch cestách, a což bude námi ubrmany ukázáno, otklidili a cesty napravili; a Sta-

roměstští páni mají brány a portny otevřieti ve dne i v noci, a ty obrtle, kteréž jsú v branách a v portnách, mají vymetati, a to až do dalšieho ohledánie obú stranú, v jich práva vždy nesahajíc. A to všecko s obú stranú má býti napraveno zajtra v úterý a konečně v středu do západu slunečného.

Dále také vypoviedáme, abyšte v tomto křesťanském příměří k konání dalšieho záštie mezi vámi vzniklého s obú stranú jiné osoby z sebe i z hostí týmž obyčejem a počtem, jakožto nás, vydali a volili, aby počaté dobré k konci a k miestu bylo přivedeno, a to aby sě stalo konečně do svatého Jiřie najprvé příštieho.

Pak naposledy vypoviedáme i přikazujem, abyšte tyto všecky naše úmluvy a výpovědi ve všech kusiech a artikulích svrchupsaných úplně a docela zdrželi a v skutku zachovali, pod základem u příměřných listech položeném (sic). Toho na jistotu, potvrzenie a na zdrženie, pečeti sme naše vlastnie s dobrým a jednostajným vědomím přitiskli k tomuto listu. Jenž jest dán léta ot narozenie pána našeho Jezu Krista tisícieho čtyřstého a bez jednoho třidcátého, v neděli před Hromnicemi.

ZÁPISY SNĚMOVNÍ.

1.

1415, 5. Září, v Praze. Zápis velikého sněmu pánův Českých i Moravských, v Praze o S. Jiljí držaného. Z kopie v arch. Třeboň. vydáno v Arch. Česk. III. 193.

My Čeněk z Veselé jinak z Vartemberka, najvyšší purkrabie Pražský, Lacek z Kravař, hauptman markrabstvie Moravského, Boček starší z Kunstatu jinak z Poděbrad, Hanuš z Lipé, najv. maršálek král. Českého, Petr z Kravař jinak ze Strážnice, najv. komorník desk Olomúckých, Jan z Lomnice, najv. komorník desk Brněnských, Vilém ze Zvieřetic, Jan starší ze Hradce, Vilém z Pernštaina, Mikeš z Potenštaina jinak z Žampachu, Jindřich Škopek z Dubé, Oldřich ze Hradce, Jan mlazší z Opočna, Vaněk z Boskovic jinak z Črnéhory, Jan z Bietova, Aleš z Kunstatu jinak z Rajic, Smil ze Šternberka, Hynek Krušina z Lichtenburka, Boček mlazší z Kunstatu, Jaroslav ze Šternberka jinak z Veselé, Vok z Holštaina, Erhart mlazší Puška z Kunstatu, Milota z Kravař, Heřman z Landštaina, Jan z Rožmitála, Puota z Častolovic, Sigmund a Milota bratřie z Křižanova, Petr z Sovince, Zdislav ze Zvieřetic, Vok z Valdštaina, Václav ze Zvieřetic, Vilém z Potenštaina, Arnošt z Richemburka, Petr ze Zvieřetic, Jan z Vlašimě, Jan z Landštaina, Zdeněk Medek z Týnce, Zdeněk z Rožmitála, Kuník z Drahotúše, Štěpan z Vartemberka, Dobeš z Cimburka, Milota z Tvorkova, Jindřich z Valštaina,

Jan Ozor z Boskovic, Jindřich z Lipé, Mikuláš z Valštaina, Petr z Janovic jinak z Chlumce, Artleb z Věteřova, Jimram Dúbravka z Dúbravic, Zbyněk z Dúbravic, Zbyněk ze Strálek, Mikuláš z Mochova, Jan z Milčína jinak z Kostelce a Jan z Košemberka: vyznáváme tiemto listem všem, ktož jej čísti aneb slyšeti budú, že sme vstúpili, a mocí tohoto listu vstupujem v takovú smlúvu: Najprvé, abychom poslali do Konstancí k tomu sboru o M. Jana Hus, a o nevinné a křivé naŕčenie królovstvie Českého a markrabstvie Moravského, tak (jakž) sme smluvili. Také abychom po všech svých panstvích a zbožích přikázali, aby svobodně slovo božie bylo kázáno a slyšenie dáno, ráno, po obědích i po nešpořích, v kostelích i v klášteřích bez překážky. A kterýž by kolivěk kněz přišel a prosil ve jmě božie, aby jemu odpustili slovo božie kázati podlé písma svatého, aby byl dopuštěn; a byl-li by ten kněz, který by kázal, kterým neřádným bludem naŕčen, aby byl pohnán z toho před toho biskupa, pod kteréhož sluší, v Čechách neb v Moravě; a bylo-li by naň dovedeno písmem svatým ohlasně, žeby které bludy kázal, toho aby biskup nad ním popravil a pomstil ohlasně, jakož by na to slušelo, a my tomu knězi nemáme dáti ani připustiti viec kázati na našich panstvích. Pakli by který biskup mstil kterých naŕčení neřádně, neohlasně a nedóvodně písmem svatým nad kterýmž kolivěk knězem, tehda bychom takových kněží viec nechtěli dáti ani přepustiti před toho biskupa pohnati, než před rektora, doktory a mistry písma svatého učenie Pražského, aby ti toho rozdielce byli podlé ustavenie božieho a písma jeho svatého. Také sme smluvili, abychme všemu duchovenství, kteréž pod sebú máme, přikázali, aby žádných kleteb nepřijímali od žádného, kromě biskupóv těch, pod kterýmiž sedíme v Čechách a v Moravě; neb těch póhonóv i kleteb řádných chcme rádi poslušni býti. Pakli by který z těch biskupóv, pod kterýmiž sedíme, chtěl nás neb naše duchovenství neřádnými kletbami neb mocí tisknúti pro slovo božie neb zákon jeho, neb proč pro jiné, ježto by prvé k světskému súdu slušalo: těch bychom nechtěli poslušni býti, ani jich přijímati, než těm se protiviti, a toho sobě pomocni býti, abychom od nich nebyli tištěni. Pakli by nás ktož kolivěk kterými kolivěk jinými cizími kletbami chtěl tisknúti, a na pomoc vezma ruku světskú podlé vydánie těch kleteb: toho sobě máme i chcme také pomocni býti, abychom tištěni nebyli, poněvadž řádných kleteb a póhonóv svých biskupóv chcme poslušni býti. A kdyby milý pán Bóh ráčil zjednati z své milosti, žeby jeden papež zvolen byl tím řádem, jakož za našich předkóv bylo, a v svém řádu a v své stolici Římské seděl svobodně a mocně bez překážky: tehda chcme k JSti poselstvie učiniti, a jemu své veliké hanby túžiti, která se je přede vším křesťanstvím nám nevinně stala, i toho nevinného a křivého naŕčenie, kterýmž jest naše koruna Česká zhyzděna; a což nám kolivěk JSt rozkáže, ježto by proti pánu Bohu a jeho zákonu nebylo,

v tom ve všem chcme JSti poslušni býti, jakož sú kdy naši předkové poslušni byli. A toho všeho my svrchupsaní, což jest v tomto listu obsaženo i napsáno, slibujem sobě pomáhati a podlé sebe státi pode cí a pod věrú a pod tím, což máme. Pakli by kto z nás od nás odstúpil a nám toho nepomáhal, jakož svrchupsáno jest, a naň to napředpsaní páni Čeněk, Lacek a Boček starší jednostajně seznali: ten aby propadl čest a vieru, a to což má k těm, kteříž by spolu stáli a svrchupsaných kusóv sobě pomáhali; a ti aby mohli se v jeho zbožie uvázati mocí aneb právem, a ten aby se tomu neprotivil ani řečí, ani skutkem. Pakli by který z těch tří pánóv, Čeněk, Lacek, Boček, odstúpil a nezdržel, co svrchupsáno stojí, a to dva ostatní jednostajně naň seznala: ten aby propadl základ, jakož svrchupsáno stojí; pakli by dva z těch tří pánóv odstúpila, tehda ten třetí, kterýž by ostal, podlé svrchupsaných pánóv má plnú moc základ seznati svrchupsaný na tato dva, jakož by všichni třie spolu byli. A také bylo-li by, ježeby k nám potom ktož kolivěk chtěl přistúpiti a nám takýž zápis, jakož jest tento, na se dáti: tomu sme povinni a dlužni též pomáhati, kdyžby nám list položil u jednoho z těch tří pánóv, jakoby se s námi zapsal v tomto listě pod tím základem svrchupsaným. A také bylo-li by kdy potřebie, že bychme sobě proti komu měli pomáhati, to máme učiniti podlé rozkázanie těch tří pánóv napředpsaných; a umřel-li by který z těch tří pánóv napředpsaných, ta dva zostalá majie plnú moc, miesto toho umrlého k sobě voliti třetieho z těch ze všech pánóv svrchupsaných i jiných pánóv, kteříž by k nám přistúpili, kolikrátž by toho potřebie bylo, k vyznání základu a k rozkázaní pomoci, a tak aby vždy dva pány z Čech byla a jeden z Moravy. A tato smlúva má trvati mezi námi za šest let pořád zběhlých; a po šesti letech aby žádné moci neměla, leč bychom znova ji obnovili. Tomu všemu na potvrzenie, pevnosť i jistosť, my všichni svrchupsaní své sme pečeti s naším dobrým vědomím k tomuto listu přivěsili. Jenž jest dán v Praze léta od narozenie Syna božieho tisícieho čtyrstého patnáctého, ve čtvrtek sv. Viktorina.

2.

1421, 7. Června, v Čáslavi. Zápis velikého sněmu Čáslavského proti králi Sigmundovi etc. Z rkp. knížat Lobkovických vyd. v A. Č. III. 226.

My purkmistři, konšelé i obce Velikého a Nového měst Pražských; Konrad, boží milostí arcibiskup kostela Pražského a papežské stolice legát; Oldřich z Rožmberka, Čeněk z Vartemberka odjinud z Veselé, Jindřich Berka z Dubé, seděním na Húsce, Oldřich ze Hradce, Hynek Krušina z Lichtemburka, Aleš Škopek z Dubé odjinud z Dražic, Jan z Skalska, Mikeš z Žampachu, Jindřich z Vartemberka, Viktorin a Jindřich z Kunstatu, Heřman a Jan z Lantšteina odjinud z Borotína, Jan z Lichtemburka řečený Krušina, Jindřich Lacenbok z Chlumu, Václav ze Zvieřetic, Arnošt z Richemburka, Jan z Chlu-

V PRAZE.

TISK JAROSLAVA POSPÍŠILA.

1857.

Cena 1 zl. stř.

VÝBOR
Z LITERATURY ČESKÉ.

DÍL DRUHÝ

Z POČÁTKU XV AŽ KU KONCI XVIII STOLETÍ

OD

KARLA JAROMÍRA ERBENA.

Části I svazek 2.

Páté, abychom krále Sigmunda Uherského, jímž sme a jeho pomocníky najviece zavedeni, i všecko království České jeho bezpravím a ukrutenstvím škodlivosti došlo převeliké, za krále ani za pána dědičného koruny České, jież sě jest tú nehodností sám znehodnil, nikoli nepřijímali ani jměli, dokudž nás a jeho živosti najdále stávati bude; lečby pán Buoh ráčil, a vuole i hlas najprvé byly k tomu slavného města Pražského, pánuov Českých, obce Táborské, rytieřuov, panoší, měst i jiných obcí Českých, kteříž a kteréž sú již přistúpili a ještě přistúpie ku pravdám artikuluov svrchupsaných: neb jest ten král zjevný tupitel těch pravd svatých častopsaných, písmem svatým jasně doličených, a vrah cti i osob jazyku Českého. Pakli by kteří páni a zemané, města nebo obce které koli, od jiných sě pánuov nebo zemanuov vytrhnúce ku pravdám božím příchylných, tomu králi nákladni a pomocni byli, buďto radú nebo skutkem, bez svolenie obce Pražské, pánuov, zemanuov i obcí jiných svrchupsaných, a to na ně dovedeno bylo dobrým svědomím, a jsúce napomenuti posly nebo listy jistými, toho hned skutečně neodpadli: tehdy aby ten nebo ti v pokutu dolepsanú upadli.

Šesté sme sě společně a jednostajně svolili, a vyvolili z sebe mužuov múdrých, stálých a věrných dvaceti: Oldřicha z Rozmberka, Čeňka z Vartemberka odjinud z Veselé, Oldřicha ze Hradce, Hynka Krušinu z Lichtemburka a Jindřicha Berku z Dubé z pánuov; Jana z Kněževsi, Lidéře z Radkovic, Pavlíka, Jana Charváta z pánuov Pražských a obce; Jana Žižku z Trocnova, Zbyňka z Buchova, Janka ze Smilkova, Mikuláše z Barchova, Milotu ze Chřenovic, Onše z Měkovic, Jindřicha z Boharyně, Francu z Rosentála, Vacka z Žatče, Matěje Pražáka ze Hradce na Labi, Petra Hostic z Kúřimě, k zprávě, k řiezení a k všelikaké způsobě koruny a království Českého. Kterýmžto úředníkóm, zprávcím a vladařóm všem vespolek dali sme a mocí tohoto listu dáváme plnú moc a právo k zřiezení, ku poklidu a k všelikému země České upokojení i ukrocení všech potřžek a nesvorností, i neřáduov všelikakých k stavování mezi obcemi i osobami v království Českém vzniklých aneb vznikujících. Slibujíce dobrú naší věrú, beze všie zlé lsti, cožby koli napředpsaní vladaří a zprávce společně a jednostajně, anebo k čemuž by sě s obú stranú větší diel obapolně svolili, přistúpili, sjednali a vyřkli, anebo nám všem neb komu z nás co přikázali, to my všecko věrně bez meškánie přijíti, učiniti, splniti a poslušni býti máme; a zvláště v tom, když bychme všichni anebo někteří z nás od těch úředníkuov anebo zprávcí napomenuti byli ku pomoci a obraně země aneb jiné krajině: tehdy slibujem osobně se vší svú pomocí vzhóru býti, a tu kdež nám rozkáží, sě postaviti a jich rozkázanie naplniti. A tiem každý z nás jest povinen, lečby která hodná příčina v tom překazila, kteráž by od těch vladařuov přijata byla. Ale vždy moc naše, kteráž muož od nás jmiena býti, aby vyslána a vypravena byla. Také jest znamenitě

svoleno, že ačby kto nechtěl k této úmluvě a k artikuluom spasitedlným svrchupsaným přistúpiti, ten nebo ti k tomu mají připuzeni býti, a jej nebo je za naše nepřátely mieti, podlé nálezu svrchupsaných vladařuov. Dále jest společně svoleno, že neuchoval-li by Buoh kterého v tom času z těchto vladařuov, aneb žeby některý z nich obci sě nelíbil, tehda táž obec, z kterejž jest ten vladař, bude moci na jeho miesto jiného hodného tak movitého voliti a postaviti. Také ti úředníci svrchupsaní mají v svých nesnažiech věcech, kterýchž by sami rozděliti podlé zákona božieho nemohli neb neuměli, dvú duchovní, totiž mistra Jana Přibrama a kněze Jana kazatele mezi sě povolati, a jich dobrú a řádnú zprávu slyšeti, a každému řád a spravedlnosť učiniti. Dále také znamenitě jest toto přičiněno, aby ti jistí vladaři a zprávce moc svrchovanú od nás jim společně danú toliko do sv. Václava nynie najprv příštieho měli a nic dále; leč bychom v tom času krále pánem Bohem došli, tehdy každý stav svrchupsaný při svých řádiech a svobodách má ostati, tak aby čtyřie artikulové spasitedlní svrchupsaní v tom byli od každého stavu zachováni, lečby na to znova všech nás zvláštnie a jednostajné svolenie ustanoveno bylo od pánuov a obcí svrchupsaných.

Také jest společně svoleno, aby byl uložen společní sněm všech kněží starších po království Českém, kteříž lid zákonem božím zpravují, a tu aby knězem arcibiskupem, mistry a kněžími byl vešken řád kostelní ustanoven, neřádóm a výtržkám všelikakým ku poražení a zkažení. Pod kterýžto řád kostelní všeckno kněžstvo i žákovstvo v království Českém jednostajně a svorně má podniknúti a podstúpiti; a jest-li žeby sě který kněz vytrhl a z řádu vystúpil, chtě jinak vésti neb kázati, ten ode pánuov a obcí nikoli pro své výtržky nemá trpen býti, než ihned má odeslán býti k úředníkóm arcibiskupovým.

Také toto jest znamenitě přidáno a ustanoveno i svoleno, že všichni páni, rytieři, panoše i obce, kteříž v tomto listě nejsú jmenováni a popsáni, a kteříž potom ku pravdám božím a k nám chtieti budú přistupovati, ti všichni ve všechny kusy v tomto listu hlavniem uložené podniknúti mají a podstúpiti, listy svými s pečetmi visutými ku potvrzení sě ku pokutám v tomto listu uloženým zavázati, tak jakoby jich jmena křestná v tomto listu úplně byla sepsána a jmenována. Slibujíce všechny kusy v úmluvě svrchupsané položené i každý z nich vésti, držeti a skutečně zachovati úplně a docela, pod ztracením cti a viery našich, kteréž sě tiemto listem beze všeho na nás vyznánie odsuzujem, a aby zbožie i statkové naši na obecné dobré připadli, jakoby v zemských dskách byli zapsáni, a pod věčným vypověděním z království Českého, jest-li že bychom na čem, jehož Bože nedaj, který kus přestúpili svrchupsaný, a toho opraviti vedlé nálezu vladařuov napředpsaných nechtěli, a to na nás očitě hodným a řádným nálezem aneb svědomím bylo dolíčeno a světle dokázáno. A tomu všemu na potvrzenie a lepší jistotu pečeti sme naše

vlastnic s naším dobrým vědomím k tomuto listu přivěsili. Jenž jest dán v Čáslavi na obecném sněmu, léta od narozenie Syna božieho tisícieho čtyřista v jedenmezcietmém létě, tu sobotu post Marcelli.

3.

1423, 1 Listopadu, v Praze. Zápis velikého sněmu v Praze, jímžto předešlý (neznámý) sněm Kolínský se potvrzuje, mocní zprávcové země České s obou stran se ustanovují atd. (Z knih pamětních Star. města Praž. vyd. v A. Č. III, 240.)

Ve jmeno božie, amen. My Konrad boží milostí arcibiskup kostela Pražského a papežské stolice legát, Jan starší z Michalovic, Čeněk z Vartenberka jinak z Veselé, Aleš z Dubé seděním na Úšči, Jindřich Berka z Dubé seděním na Húsce, Albrecht z Dubé seděním na Kostomlatech, Smil ze Šternberka seděním na Zaječicích, Aleš ze Šternberka seděním na Týřově, Jan Puška z Kunstatu seděním na Kostomlatech, Jan z Opočna, Hašek z Valdšteina, Puota z Častolovic, Mikuláš z Hasenburka seděním na Budyni, Hynek Krušina z Švamberka, Hynek z Kolštcina jinak z Valštcina, Frídrich z Kolovrat, Hynek Krušina z Lichtenburka, Jan mladší z Michalovic, Heřman z Lanšteina jinak z Borotína, Hanuš z Koldic seděním na Krupce, Zdeněk Medek z Valdeka seděním na Týnci, Václav, Markvart, Petr a Beneš bratřie ze Zvieřetic, Vok z Valštcina řečený Voksa, Plichta z Žerotína atd., purkmistři, konšelé a obce měst Pražských, Diviš z Miletínka, Vilém z Postupic seděním na Hrádku, Bohuněk z Hořovic seděním na Rabšteině, Jan ze Smiřic, Zdeněk z Drščky, Hlas z Kamenice, Duc z Vařin purkrabie na Nečtinách, Petr z Chrastu atd., i jiní páni, rytieři, panoše, města i obce země České, na obecném sněmu města Pražského ve jmeno božie sebraní, vyznáváme tiemto listem všem, ktož jej uzřie nebo čtúce uslyšie: že znamenavše mnohé rozličné veliké nesnáze, búře, záhuby, pálenie, násilé, bezpravie i jiné rozličné neřády království Českému škodlivé i ohyzdné, a v něm zvyklé pro nesvornost vuole a rozumu ku pravdám božským v zemi naší z dávna ohlášeným, žádajíce vší naší pilností, z přirozené našie povinnosti, ty neřády v řád, búře v poklid a svornost uvesti, a tady obecné dobré téhož království napraviti a upevniti, učinivše a svolavše sněm obecný České země všichni vespolek a za jeden člověk v městě hlavním Pražském svrchupsaném, tak že po mnohých sněmiech častokrát námi dřieve držaných v konečný mír a v upokojenie svorné a v jednotu všie svornosti, jiež by tato země bohdá nevinně zhyzděná a nepravě naříčená, od takových neřádných pověstí, ohyzd a naříčenie najpoctivějie mohla očištěna a vyvedena býti, chtiece uhoditi, a dalších záhub a škodlivostí sě nedopúšteti, v takovúto smlúvu a jednotu vnikli sme a vstúpili, i mocí tohoto listu vnikujíce i vstupujíce:

Najprvé, úmluv sněmu v Kolíně námi společně před tiemto sněmem Pražským učiněného potvrzujíce, slyšenie řádné, poctivé, svobodné a bezpečné beze všeho utištěnie, na ty kusy pravd božích, těm

kteříž sú sě o ně z nás zasadili a toho slyšenie z dávna žádali, pod jistými gleity vedlé zápisuov gleitovních mezi námi učiněných, kteříž jim od nás pánóv druhé strany mají zjednáni býti, před sě abychom vedli a jeho neopúštěli; tak aby to slyšenie řádné a poctivé, bezpečné a neutištěné, v Brně městě markrabstvie Moravského na Nové léto nynie najprvé příštie anebo o středopostí tehdy příštieho z těch dvú rokú jmenovaných na jednom, má drženo i přijato i jednáno býti, měsiec napřed těch dvú rokóv jmenovaných, anebo mezi těmi dvěma rokoma na určený den nám čtyři neděle napřed věděti dadúc, listy gleitovnie svrchupsané v táž slova neb v týž rozum, jakož jest vydáno na rathauze města Pražského Velikého, položiece, pány, Prażany, rytieře, panoše, města, mistry a kněze k tomu slyšení s jinými osobami jich vydané v Kolíně na Labi, v moc a obranu naši věrnú my Jan starší z Michalovic, Čeněk z Vartenberka, Aleš z Šternberka, Mikuláš z Hasenburka seděním na Kosti, Fridrich z Kolovrat, s jinými pány k nám příchylnými, máme a slibujeme přijeti a je svými životy do Brna města svrchupsaného, i zasě na též miesto do Kolína nad Labem, dokonaj sě to slyšenie anebo nedokonaj v Brně uložené, kdyžby koli toho na nás požádali, věrně provoditi vedlé listóv gleitovních. Na kterémžto slyšení ty pravdy svaté mezi námi ohlášené aby mohly býti svobodně vyznány a písmem svatým stálejším doličeny a dokázány, páni obojie strany, k těm pravdám svatým příchylní i jim odporní, přijmúce sobě z měst, rytieřóv i panoší každá strana zvláště, kohož ráčí, a to toliko z našich zemí, České a Moravské, máme a mají býti a příseděti, a dóvodóv stálejšieho písma svatého kteráž strana povede, máme a mají pochváliti jednostajně podlé svého řádu, a na tom má přestati, a s obú stranú máme k tomu přistúpiti, to držeti, tvrditi a vedlé pochválenie hájiti i brániti. A kdyžby to slyšenie tak provedeno bylo, jakož svrchupsáno stojí: tehdy o jiné světské věci, ktož by kolivěk z České i Moravské zemí které osobě z nás anebo my komu z druhé strany vinu kterú dali, toho páni, rytieři i z měst z našie strany i z druhé strany k tomu přijatými společně mají mocni býti, jakož svrchupsáno stojí, a na nich s obú stranú má přestati. A jest-li žeby kterých věcí tu v Brně nedokonali: tehdy tíž páni, rytieři, panoše i z měst obú dvú stranú mají moc, rok na jiné miesto, kamžby sě jim za podobné zdálo, odložiti, smluviece sě jednostajně.

Item, že sme společně vyvolili sobě a vyvolujem mocí této našie úmluvy, urozené pány strany jedné: Jana staršieho z Michalovic, Čeňka z Vartenberka, Oldřicha z Rosenberka, Alše ze Šternberka, Hynka řečeného Hlaváč z Lipého, Fridricha z Kolovrat; a strany druhé: Haška z Valštejna, Heřmana z Borotína, Hynka z Kolštejna, Hynka Krušinu z Lichtenburka, Diviše Bořka z Miletínka a Jana ze Smiřic, za mocné zprávce a hauptmany země této všie České, jim plnú moc a právo dávajíce, tu zemi i nás všech zpravovati, zřiediti a všecky věci jednati, což by bylo k upokojení a v řád uvedení nám i této zemi potřeb-

ného a úžitečného. Kterýchžto zprávcí i hauptmanóv máme i slibujem poslušni býti, a k nim věrné zřenie mieti, což by sě upokojenie této země a dobrého obecnieho dotýkalo; a zvláště v tom, když bychom s obú stranú od nich společně, anebo ode dvú, nebo-li od viece z nich, ku pomoci a k obraně země našie, ktož by kolivěk ji hubiti, neřády vésti a v ní búřiti chtěl, byli obesláni, našimi náklady vlastními věrně a statečně sami osobně se vší svú mocí pomáhati máme a na ty zhúbce vzhóru býti, kamžby nám od zprávcí a hauptmanóv svrchupsaných bylo přikázáno. A tiem každý z nás jest zavázán a povinen, lečby která hodná příčina v tom překážela, kteráž by od těch zprávcí anebo od jednoho z nich přijata byla: ale vždy moc naše, kteráž móž od nás jmiena býti, aby vyslána a vypravena byla podlé každého z nás jměnie, a vedlé těch zprávcí i hauptmanóv rozkázanie a uloženie.

Item, také znamenitě jest svoleno i uloženo, jest-li žeby kto nechtěl k této úmluvě naší proti zhúbciem země této přistúpiti a neřádóv pomoci stavovati, ten anebo ti má anebo mají k tomu připuzeni býti, a jej nebo je za naše nepřátely mieti, a podlé rozkázanie zprávcí svrchupsaných k tomu je připraviti. Také jest-li žeby která zbožie na těch, kteříž by s námi v těchto úmluvách býti nechtěli a na zhúbce zemské pomáhati odpierali, anebo na kterých jiných našich nepřietelích dobyta byla, ta na obecné dobré mají obrácena býti, podlé rozkázanie zprávcí a hauptmanóv svrchupsaných.

Dále jest také svoleno a ustanoveno, jest-li žeby neuchoval pán Buoh koho z těch zprávcí nebo hauptmanóv dřieve jmenovaných, anebo žeby některý z nich své sě obci nelíbil: tehdy ta obec, z kteréž jest zprávce nebo hauptman volen, móže a bude moci na jeho miesto jiného téhož řádu postaviti.

Item, jest znamenitě vymieněno, aby všecka zbožie pánóv, rytieřóv, panoší a měst, vynímajíce měšťany vyšlé, vlastnie a dědičná, v těch válkách s obú stranú dobytá a odjatá, v těchto úmluvách ve dvú nedělí od dánie tohoto listu úmluvného bez dalšicho pomčenie byla postúpena a k věrné ruce člověka hodného té strany, o něhož by sě smluvili, anebo pod vyručením hodným a podobným těch zámkóv vedlé zápisuov mezi stranami o ty zámky a zbožie učiněných. Pakli by který ústrk mezi nimi byl, to mají mezi nimi hauptmané a zprávce ohledati, a na jich vyrčení s obú stranú mají přestati, a tvrzí i zámkóv vypálených i zbořených s obú stranú v těch úmluvách neopravujíce, a zdělaných po vyjití těch úmluv i v tom času a nastupování nerušiece. Pakli bychom v příměří mezi námi uloženém u konečnú smlúvu nevstúpili a konečně sě neumluvili: tehdy na Dušky po Všech Svatých před vyjitím příměřie ti zámkové i ta jistá zbožie vlastnie a dědičná zasě těm, ktož by kterých v této mieře před těmito našimi úmluvami v držení byl anebo byli, mají s obú stranú tak, jakož svrchupsáno stojí, bez odpornosti všelikteraké a beze lsti zasě postúpena býti, vedlé vy-

ručenie a slibóv i zápisóv mezi námi dále učiněných.

Item, jest znamenitě vymieněno a s obú stranú svoleno, jest-li žeby kteří ústrkové mezi námi anebo mezi kterými z nás vznikli o která zbožie kněžská anebo království, o to na zprávciech mají jednostajně přestati; a na čemž by těmi jednostajně anebo větší stranú zuostaveni byli, tomu obvyknúti mají beze všie odpornosti.

Item, jest-li žeby kto z nás sě na která zbožie anebo zápisy, kněžská, mnichovská anebo království dědičně nebo doživotně táhl kterými listy majestátovými krále Václava slavné paměti, anebo listy arcibiskupa, biskupóv, anebo jiných prelátóv, konventóv, kapitol, klášterov a kostelóv v zemi našie za času krále Václava paměti slavné svrchupsaného řádně vyšlými a obdrženými, toho tiež zprávce svrchupsaní mají mocni býti; a kteréž by listy při moci zóstavili aneb nezóstavili, proti tomu žádný odpierati nemá.

Item, jest také s obú stranú svoleno, že vězňové s obú stranú mají rok mieti, a beze všeho upomínánie i šacovánie v pokoji státi do vyjití příměřie mezi námi s obú stranú uloženého. Pakli by kto svým vězňóm (sic) svěřiti nechtěl, ten je na hodné rukojmě dáti má do času svrchupsaného vedlé rozkázanie dvú hauptmanú s obú stranú v tom kraji přísedících.

Item, jest-li žeby kto z nás v těch úmluvách anebo pro tu úmluvu kde jat byl, o toho zproštěnie společně a věrně vaší i naší pilností státi máme, kudy bychom je z té vazby vysvoboditi a zprostiti mohli.

Item, jest-li žeby v těch úmluvách našich který hrad, tvrz nebo město komu z nás nebo z našich ztečen, aneb kterak kolivěk úkladně dobyt anebo obehnán byl: tehdy inhed bez meškánie všichni společně zhóru býti máme, sobě stále a věrně pomáhati proti takovým úkladóm, jeden druhého nečekaje, kdyžby to nás došlo, a o to byli obesláni. A zvláště bylo-li by které potřebie městu Pražskému hlavniemu proti kterým jich ukladačóm, a jimi byli obesláni a požádáni, tehdy všeho nechajíce jim ku pomoci se vší naší mocí hotovi býti máme beze všeho prodlévánie i omluv všelikterakých, aby to město hlavnie v celosti a v své moci bylo zachováno a při svém řádu zuostaveno.

Item, aby tato země pro rozličnost mincí před chvilí zniklých dále zahubena a zklamána nebyla, svolili sme a mocí tohoto listu zápisného svolujem společně jednostajně, chtiece, aby pro obecné dobré a zasě opravenie i zvelebenie této země České groš a peniez jednostajný Horský rázu Pražského, dobrý střiebrný a za spravedlivý shledaný, s řádnú přísadú diela nynějšieho, i kterýž před časy za slavné paměti krále Václava i po jeho smrti spravedlivý a střiebrný dělán jest a obecně brán; a aby od každého za všelikterakú kúpi bez odpornosti po všech trziech a obchodech byl brán jednostajně: my všichni páni, rytieři, panoše i města napřed je sami od svých poddaných za úroky i za jiné poplatky berúce, k témuž je braní peněz tak připraviti slibujem i po trziech hlasem biřicovým provolati káže-

my; takový na to řád ustanoviece, aby po všech městech a trziech někteří přísežní, na penězích a na grošich spravedlivých sě znajíce, vydáni byli pro lidi sprostné, ačby sě kto neznal, ale aby dojda k přísežným k tomu vydaným, a podlé jich rozeznánie a kázanie takový groš a peniez bral beze všie odpornosti; a ktož by toho učiniti nechtěl, aby k tomu byl připraven pod některú hodnú pokutú, v každém městě i městečku na to uložená. A jest-li žeby kto bez řádné přísady měděné groše anebo penieze mezi dobré vmiesil beze lsti, takovému ti peniezi mají přestřihání býti ohledači a úředníky na to sazenými; pakli kto z úmysla které penicze měděné nebo olověné nebo které jiné, jež by v sobě žádné přísady neměly, vměšoval by mezi dobré, a to naň hodným dóvodem shledáno: nad takovým aby pomstěno bylo hodnú pomstú, jakožto na pokladače záleží. A jest-li žeby kto kde jinde v kterém kolivěk miestě mimo *Horu* od starodávna vysazenú groše nebo penieze koval nebo dělal na škodu a na záhubu této země: proti takovému slibujeme vší naší mocí společně sě postaviti, k jeho hrdlu i statku hlediece, jakožto k falešníku peněz a škódci země této a obecného dobrého.

Item, jest umluveno a svoleno, ktož by kolivěk na nás všecky, anebo na některého z nás, ježto v této smlúvě zápisu s námi jest, anebo potom bude, bezpravím nebo mocí kterak kolivěk sahal: tehda my všichni se vší naší mocí inhed, jeden druhého nečekaje, mámc a slibujem našimi životy a s našimi lidmi k obeslání hauptmanóv dvú anebo viec na takové bezpravce sáhnúti a vzhóru býti bez meškánie.

Item, také pro uvarovánie budúcie drahoty a zpuštěnie země našie chcme, aby všecky silnice od starodávna obyčejné z jiných zemí i v našie byly odevřeny a svobodny, tak aby kupci a obchodníci bez přiekazy všelikteraké své kúpě mohli jednati a vésti. Pakli by kto na svobodných silnicech lúpil a překážel, na takového máme sobě pomoci a sáhnúti tak, jakož na zjevného lúpežníka a škódci této země záleží.

Také toto jest znamenitě přidáno, ustaveno i svoleno, že všichni páni, rytieři, panoše i obce země České, kteříž v tomto listu nejsú jmenováni a popsáni, a kteříž po této našie smlúvě k těmto našim úmluvám a ku příměří a k nám budú chtieti přistupovati, ti všichni ve všecky kusy v tomto listu hlavniem uložené a sepsané mají podniknúti a podstúpiti, listy svými s pečetmi visutými ku potvrzení a ku pokutám sě v tomto listu uloženým zavázati, tak aby ti, ktož jsú v zemi, ve třech nedělech, a ktož jsú z země, ve třech měsieciech ode dne provolánie těchto úmluv v Praze i po krajinách učiněného a ohlášeného počítajíc, konečně učiniti a přistúpiti mají. A těm my všecko v tomto zápisu sepsané držeti máme, jako by jmena jich křestná v tomto listu byla úplně popsána, a pečeti jich přivěšeny byly.

Item, také jest znamenitě vymieněno, jest-li žeby páni, rytieři, panoše, města a obce markrabstvie Moravského s obú stranú mezi sebú listy úmluvnie v táž slova

učiníce k nám přistúpiti chtěli: tehdy my jim a oni nám máme sobě s obú stranú radni i pomocni býti. Slibujíce naší dobrú věrú beze všie zlé lsti společně a jednostajně všichny kusy v této úmluvě položené a sepsané i každý z nich věrně vésti a držeti i skutečně zachovati úplně a docela. Pakli bychom na čem přestúpili anebo nedrželi, anebo kto z nás přestúpil a nedržal (jehož pane Bože nedaj), a toho vědlé nálezu zprávcí a hauptmannov svrchupsaných anebo většie strany obapolně opraviti nechtěli anebo nechtěl, a to naň anebo na ně očitě hodným a řádným svědomím bylo dolíčeno a světle dokázáno: tehdy každý z těch přestupujících a nedržících čest, vieru a právo řádu svého beze všeho naň vyznánie jest ztratil a propadl, a zboží takových i statkové jich jim odjati mají býti a na obecné dobré připadnúti, jakoby v zemských dskách bylo zapsáno; a k tomu z země České věčně mají nebo má vypovědieni býti beze všeho prodlévánie. A k tomu my, ktož bychom úmluvu tuto svrchupsanú drželi, na takové na nedržícíe máme a slibujem sobě věrně a společně pomáhati a je k tomu připraviti, kterýmiž koli obyčeji budeme moci. A tyto všecky úmluvy svrchupsané mezi námi učiněné mají mezi námi též trvati do svatého Martina v rok, jakožto i příměřie, a nic déle. Anno Domini M°CCCCXXIII°, in die Omnium Sanctorum.

PAŠIJE DLE SV. MARKA.

Z evangeliáře Olomouckého l. 1421, rkp. Zprávu o tomto evangeliáři podal J. Jireček v článku: „O českém prvotním překladu sv. evangelií“ atd. v aktech kr. české učené společnosti v Praze, č. V, sv. 10, str. 165.

Bieše Veliká noc a Přiesnosť po dvú dní. I hledáchu svrchní popové a písaři, kterak by Ježíše lstivě jali a zahubili. Vecechu tehdy: Ne ve dni hodném, aby snad rozbroj nebyl v lidu. A když bieše Ježíš v Bethanii v domu Šimoně malomocného a sedieše, přišla žena mající alabastrovú pušku masti drahej, a otevřěvši alabastr, vylila na hlavu jeho. Biechu tehdy někteří hněvajíce sě sami v sobě a řkúce: I proč ztráta tejto masti stala sě jest? mohla jest tato mast prodána býti viece než za tři sta peněz a dáno býti chudým. I skřipichu na nie (sic). Tehdy Ježíš vece: Nechte jej; co na ni hněvivi jste? dobrý skutek učinila jest na mně. Nebo vždycky chudé budete mieti s vámi, a když budete chtieti, můžete jim dobřě učiniti; ale mne nevždycky budete mieti. Což jměla, to učinila a předešla jest mazati těla mého na pohřěb. Věru pravím vám: kdež kolvěk kázáno bude toto čte-

nie po všem světu, a že jest to učinila, praveno bude na památku jeho. A Judas Škarioth, jeden ze dvanásti, šel jest k najvyšším popóm, aby proradil jeho jim. Kteřížto uslyšavše radovali jsú sě, i slíbili jemu penieze ony dáti. I hledáše, kterak by podobně jeho zradil. A prvý den Přiesnic, když beránek velikonočný obětováchu, vecechu jemu učenníci: Kam chci (sic) a puojdem a připravímy tobě, abychom jedli beránek velikonočný? I poslav dva z učenníkóv svých i diej' jim: Jděte do města a střětneť vás člowěk lahvicu vody nesa. Jděteż po něm, a kamž kolvěk vende, řcete pánovi domu: Mistr praví: kde jest krmišče mé, kdež bych beránek velikonočný s učenníky mými jedl? A oné ukáže vám večeřišče velmi široké, a tu připravte nám. A šedše učenníci jeho, i přišli do města i nalezli, jakož pověděl jim, i připravili beránek velikonočný. A když večer bieše, přišel se dvanásti učenníky svými, a sediecích jich a jedúcích vece jim Ježíš: Věru pravímť vám, že jeden z vás zradí mě, jenž jie se mnú. A oni počechu sě smucovati a praviti jemu každý: Zdali já? I vece jim: Jeden ze dvanácti, kterýž dotýká sě se mnú rukama v mísu. A syn zajisté člověčí jde, jakož psáno jest o něm; ale běda člověku tomu, skrze něhož syn člověčí zrazen bude. Dobré bylo by jemu, by narozen nebyl člověk ten. A jedúcích jich vzal Ježíš chléb a požehnav zlámal a dav jim i vece: Vezměte, toť jest tělo mé. A vzav kalich, diek učiniv dal jim, i pili z něho všichni. I vece jim: Toť jest krev má nového ustavenie, jenž za mnohé prolita bude. Věru pravím vám, že již nebudu píti z tohoto rodu kořene až do toho dne, když to píti budu nové v královstvě božím. A řěč ta řka, vyšli jsú na horu Olivetskú. I vece jim Ježíš: Všickni vy pohoršíte sě nade mnú v tejto noci; nebo psáno jest: Bíti budú pastýřě a rozprchnú sě ovce stáda. Ale pak když vstanu, předejdu vás do Galilee. Tehdy Petr vece jemu: A ač všichni pohoršeni budú, ale ne já. I vece jemu Ježíš: Věru pravím tobě, že ty dnes v tuto noc, prvé než kokot hlas vydá, třikrát mně jsi zapěrač. A on viece mluvíše: A jest-li žebych mosel spolu s tebú umříti, tebeť nezapřím. A též všickni učenníci praviechu. A přišedše na pole, jemuž jmeno Gethsemany, i vece učenníkóm svým: Seďte tuto, doňvadž sě nepomodlím. A vzav Petra a Jakuba a Jana s sebú, poče sě tesknìti a mútiti. I vece jim: Truchla jest duše má až do smrti. Shovějte tuto a bděte se mnú. A když odjide malíčko, padl na zemi i modlil sě, jest-li že móž býti, aby odešla od něho hodina, i vece: Abba otče! všecko tobě pod(dá)no jest. Odejmi tento kalich ode mne. Ale ne což já chci, ale což ty. I přišel podruhé i nalezl je spíce, i vece Petrovi: Šimoni spíš? nemohl's jednej hodiny bdieti se mnú? Bděte a modlte sě, abyste nevešli v pokušenie; duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno. A opět odšed modlil sě, túž řěčí řka. A navrátiv sě potom nalezl je spíce. A biechu oči jejich obtieženy a nevědiechu, co by odpověděli jemu. A přišed třetie i vece jim:

Spěte již a odpočívajte. Dostiť jest. Přišla hodina a aj zrazen bude syn člověčí v ruce hřiešných. Vstaňte a poďmy. Aj jenžť mě zradí, blízkoť jest. A ještě jeho mluvíce, přišel Judas Škarioth, jeden ze dvanásti, a s ním zástup veliký s meči a s dřívím, poslaný od najvyšších popóv a písařóv a starších. I dal jim byl zrádce znamenie řka: Kteréhož kolvěk líbati budu, oť jest, držteť jej a veďte opatrně. A když přijide, inhed přistúpiv k němu vece: Zdrávť mistře, i políbil jest jeho. A oni ruce vvrhli na Ježíše a drželi jej. Tehdy jeden z přistojících vyňav meč, udeřil sluhu svrchnieho kněze i utal jemu ucho. A odpověděv Ježíš vece jim: Jakžto k lotrovi vyšli jste s meči a s dřívím popadnúti mne; a na všaký den u vás byl sem uče v chrámě, a mne jste nedržali. Ale aby sě naplnila písma. Tehdy učenníci jeho opustivše jej všicci utekli. Mládenec některaký jdiše po něm, oblečen jsa v čechel na nahо; i udržichu jej, a on nechav čechla nah utekl od nich. I přivedechu Ježíše k najvyššiemu kněži. I sešli sě vespolek všechna knížata i písaři i starší. Ale Petr zdaleka šel jest po něm až vnitř do síně svrchnieho kněze a sedíše s služebníky i shřieváše sě u ohně. Tehdy svrchní kněží a všechen sbor hledáchu protiv Ježíšovi svědectvie, aby jeho k smrti vydali, i nenalezechu. A mnozí falešné svědectvie praviechu protiv němu, a podobna svědectvie nebyla. A někteří vstavše falešné svědectvie vydávali protiv jemu řkúce, že my slyšeli smy jeho řkúce: Já rozrušim chrám tento rukú udělaný a po třech dnech jiný ne rukú udělaný ustavím. I nebíše podobné svědectvie jich. A vstav najvyšší kněz v prostředek, otázal sě jeho řka: Neodpovídáš ničehož nic k tomu, což tobě obvrženo jest od těchto? Ale Ježíš mlčíše a nic neodpověděl. Tehdy opět najvyšší kněz otázal sě jeho řka: Ty jsi Kristus syn Boha požehnaného? A Ježíš vece jemu: Já jsem. A uzříte syna člověčieho na pravici moci božie sediece a přicházejícieho s oblaky nebeskými. Tehdy najvyšší kněz, roztrh rúcho své, vece: Což ještě požádámy svědkóv? Slyšeli ste rúhánie. Což sě vám vidie? Kteřížto všichni potupili jej býti vinna smrti. I počachu někteří plvati jej a zakrývati tvář jeho a zášijky jej bíti a řieci jemu: Prorokuj! A služebníci políčky jej bíchu. A když bieše Petr v síni duole, přišla jedna z děvek najvyššieho kněze, a když uzřieše Petra shřívajíce sě, vzezřěvši naň vece: A ty s Ježíšem Nazaretským byl jsi. A on zapřev vece: Aniž vím aniž znám, co pravíš. I vyšel ven před síň a kokot zazpíval. A opět když uzřěla jej jiná děvka, poče praviti stojícím, že tento z oněch jest. A on opět zapřěl. A po malej chvíli opět, jenž stáchu, vecechu Petrovi: Věrně i ty z oněch jsi, nebo i Galilejský jsi. A on poče sě kleti a přisahati, že nevím člověka, kterého pravíš. A inhed opět kokot zazpíval. I zpomenul Petr slova, jenž řekl jemu Ježíš: Prvé než zazpívá kokot dvakrát, třikrát mne zapříš. I počal plakati. A inhed ráno radu učinivše najvyšší

kněží (s) staršími a s písaři a se vším sborem, svázavše Ježíše vedli jsú i dali Pilátovi. I otázal sě jeho Pilát: Ty jsi král Židovský? A on odpověděv vece jemu: Ty pravíš. I omlúváchu jej najvyšší kněží na mnohém. A Pilát opět otázal sě jeho řka: Neodpovídáš ničehož nic? Vidíš-li, že v mnohém tě omlúvají. A Ježíš viece nic neodpověděl, tak aby divil sě Pilát. A přes den hodný přivykl byl jim jednoho púščeti z vězňuo, kteréhož by kolvěk prosili. A bieše tehdy, jenž slovíše Barrabáš, jenž s mordéři byl popaden, kterýžto v mordu učinil vraždu. A když přišel zástup, počal prositi, jakož vždycky činil jim. A Pilát odpověděv jim vece: Chcete-li pustím vám krále Židovského. Neb vědieše, že pro závisť dali jej najvyšší kněží. A biskupi nutili zástup, aby raději Barrabáše pustil jim. A Pilát opět odpověděv vece jim: Což tehdy chcete, učiním králi Židovskému? A oni opět voláchu: Ukřižuj jej! Tehdy Pilát vece jim: A co jest zlého učinil? A oni viece voláchu: Ukřižuj jej! Tehdy Pilát, chtě dosti učiniti lidu, pustil jim Barrabáše a dal jim Ježíše biči zbitého, aby ukřižován byl. A rytieři vedše jeho vnitř do síně radnej i svolali všechen sbor, i oblekli jej v zlatohlav a vložili jemu upletše korunu trnovú, i počeli pozdravovati řkúce: Zdráv králi Židovský! I bíchu hlavu jeho třstí a plváchu na něho a kladúce kolena svá modlili sě jemu. A když odšpotovali sě jemu, svlekli jej (z) zlatohlava i oblekli jej v rúcho jeho, i vyvedechu jeho, aby ukřižovali jej. I hrdlováchu míjejícího některakého Šimoně Cyrenenského, jenž přišel bieše ze vsi, otce Alexandrova a Rufova, aby vzal kříž jeho. I přivedechu jej k Golgata, jenž jest vyloženo: obyzdné miesto, i dáváchu jemu píti s myrrú víno, ale nevzal. A křižujíce jeho rozdělili rúcho jeho, púščíce losy na ně, co kto by vzal. A bieše hodina třetí, i ukřižovachu jej. A bieše nápis viny jeho napsaný: Král Židovský. I ukřižovali s ním dva lotry, jednoho na pravici a druhého na levici jeho. I naplněno jest písmo, jenž řeklo: A s zlořečenými počten jest. A míjejíce rúhali sě jemu, třesúce hlavy své a řkúce: Vach, jenž kazí chrám boží a ve třech dnech jej ustavuje, zdrava učiň sám sě, sstúpě s kříže. Též i najvyšší kněží, špotujíce jeden k druhému, s písaři vecechu: Jiné zdrávy činil, sám sě nemóž zdráva učiniti. Kristus král Israhelský sstup nynie s kříže, abychom viděli a uvěřili jemu. A kteříž s ním ukřižováni biechu, přimlúváchu jemu. A když bieše hodina šestá, tmy staly sě po vší zemi až do devátej hodiny. A devátú hodinu zvolal Ježiš hlasem velikým řka: „Heli heloji lamazabethani!“ jenž jest vyloženo: Bože mój, Bože mój, i proč jsi opustil mě! A někteří z okolo stojících slyšíce vecechu: Aj Heliáše volá tento. Tehdy běžav jeden a naplniv húbu octa a vzloživ na trest, pitie dáváše jemu řka: Nechajte! vizmy, přide-lit Heliáš k složení jeho. A Ježíš vypustiv hlas veliký zdechl. A opona chrámová roztrhla sě na dvé od vrchu až dolóv. Tehdy viděv centurio, jenž protivo stáše, že tak volaje zdechl, vece: Věru tento člověk syn boží

byl. A biechu tu ženy, zdaleka přihlédajíce, mezi kterýmižto byla Maria Magdaléna a Maria Jakobova menšieho a Josefova matka a Salome. A když bieše v Galileji, následovaly jej a posluhovaly jemu, a jiné mnohé, kteréž spolu sstúpiły s ním do Jerusaléma. *Čtenie.* A když již večer sě učinil, že bieše hod, jenž jest před sobotú, přišel Josef od Aromatie urozený od Kurio (decurio), jenž i on bieše čekající království božího, a směle všel k Pilátovi i prosil těla Ježíšova. A Pilát divíše sě, již-li by umřel, a přivinuv centuriona otázal sě jeho, již-li umřel jest? A když poznal od centuriona, dal tělo Ježíšovo. A Josef kúpiv plátno a složiv jej i obalil v plátno, i položil jej v hrobu novém, jenž bieše vytesán v skále. A přivalil kámen ke dveřóm hrobovým.

M. JAN Z PŘÍBRAMI.

Mají za to, že Jan z Příbrami, aneb jen krátce Příbram nazván, byl již učenníkem M. Matěje z Janova († 1394); však teprvé léta 1409 bakalářem a l. 1413 mistrem učení Pražského učiněn jest. Oblíbiv sobě učení přítele svého M. Jana z Husince, již záhy se zastavil na cestě novot náboženských a stal se pak hlavním odpůrcem Táborův, jimž tehdáž Pikarti přezdívali, i Viklefa samého. V rokování na Malé straně v Praze l. 1420 vedl slovo jmenem všech theologů českých proti řečníkovi strany Římské, M. Petrovi Pavlovi de Vergeriis. Při zajetí knížete Korybuta v Praze l. 1427 byl zároveň s jinými mistry a kněžími Pražskými, kteří s Korybutem se poddávali pod papeže, od strany Rokycanovy zajat a vsazen do vězení v radnici Staroměstské a potom z města vypovědín; avšak léta 1429 již opět v Praze bydlil, jako prvé horle proti Viklefovi a hádaje se s přívrženci jeho. V čas jednání o kompaktata l. 1433 byl v čele těch, kteří se přičinili o jich stvrzení, tak jak posly Basilejskými byly umluveny, nedbajíce, aby M. Rokycana povýšen byl na arcibiskupství Pražské. Když l. 1437 Čechové vypravili posly ke sboru Basilejskému, byl Příbram, spolu s Prokopem Plzenským, jich řečníkem, háje ze jmena učení o přijímání pod obojí. Téhož roku v Květnu farářem u sv. Jiljí ustanoven jest. Po smrti M. Krištana z Prachatic volen dne 7 Listopadu 1439 s týmž M. Prokopem Plzenským za administratora konsistoře Pražské pod obojí, jímž zůstal až do smrti své. Léta 1442 byl správcem kaply Betlémské. Téhož také roku smířil se s M. Rokycanou, i podporoval od té doby žádost národní, aby Rokycana arcibiskupem Pražským byl učiněn. Zemřel l. 1448 dne 20 Prosince. Obšírněji o něm v Palackého Dějinách nár. Česk. d. IV, č. 1, str. 383. Mezi drobnými spisy jeho, jichž dosti hojný počet nás došel, vyniká „Život kněží Táborských", kterýž se zachoval v archivu Třeboňském v rkp. A 16. Z tohoto přepis uložen v Museum kr. Česk. pod znam. IV, C 30.

Tuto sě vypisuje život kněží Táborských od jich počátku aš do tohoto léta (1429).

My kněžie i kazatelé i jiní Čechové věrní, světští i duchovní, Českého jazyku milovníci snažní a ústavní, nemohúce trpěti více toliko bluduov i ďábelných nálezuov od těch kněží Táborských, kteréž den ote dne huoře a huoře vynášejí a po zemi rozsé-

vají po hřiechu nenabyté záštie i ohavenie této siré země České, nemajíce s nimi súdce a opravce jiného, ani světského ani duchovnieho, žalujem pánu Bohu všemohúcimu a jeho žádáme srdečné pomoci i rozsúzenie, žádáme všie říše nebeské na pomoc a těch hroznych zlostí na opravenie, žádáme všie cierkve svaté i všech Čechuov věrných za plné rozváženie, prosíme, voláme i napomínáme: slyšte vážně tyto přeúžitečné výstrahy vší zemi České, slyšte, prosíme, aby vám nebylo k svědectví vašeho zatracenie naše vystřiehánie a vaše netbánie a neposlúchánie, aby na nás nepřišlo této země nenabyté ohavenie pro vaše zmeškánie. Aj s velikú žalostí i s nevýmluvnú srdce našeho teskností míníme oznámiti a ohlásiti mnohé a přehrozné bludy a nepravosti těch kněží Táborských, které jsú od počátku svého počeli vésti, aby na ty jich veliké bludy a nehody všichni věrní kazatelé duchovní i světští procítili a proti nim sě vystřiehali, a jim jakožto svuodcuom a lhářóm a falešným prorokóm viece nesvěřovali. Daj Buoh, aby as poně pozdě již Čechové prozřeli, a znamenajíce toto všecko zlé od nich uvedené, již sobě proti nim rozuom i výstrahu vzeli tuto, proti listu a ustavení jich bludném, léta tohoto na Táboře ustaveném (sic).

Najprvé oznamujem všem věrným, že ti kněžie Táborští, to je Mikuláš, omylný a obludný biskup Táborský, Markold, Čapek a Koranda a jiní jich tovařišie, majíce mistra Petra Angliše cizozemce obrance svého v radě s sebú, léta tohoto učinili sú sobě svolánie na Táboře, a tu společně, jakož sami píší, všichni sú sě svolili a tyto bludné a druhé i kacieřské nálezy své proti viece křesťanské za právo sú sobě ustanovili a po městech všudy rozepsali:

Najprvé, aby křesťané nevelebili všeho řádu křesťanského při mší slúžení, kterýž vedú poctivě kněžie a mistři Pražští ke cti božieho Těla a Krve, i všichni věrní křesťané po všem světě, kterýž řád, jako svatý Dionysius apoštol menší a tovařiš svatého Pavla píše kořenně, vydali sú jemu vuodce jeho velicí apoštolové, a kterýž vedla jest cierkev svatá od apoštolského kázanie až do nynie, a kterýž složen jest z najušlechtilejších pravd a modliteb svatých jako z perel svatých drahých a z kusuov zlatých, a z drahého kamenie pravdy a viery křesťanské. A proto v tom kusu tolikkrát ďábelně blúdie kněžie Táborští, kolik těch přespasitedlných pravd i modliteb v tom řádu položených všetečně skládají a opušťují, a tolikkrát a tak sú velicí svuodce a lháři, ktcrak veliké křesťanstvo po všem světě od apoštoluov až do nynějších časuov i s mistrem Janem Husí i se všemi Čechy v tom řádu odsuzují a potupují, a netoliko ty, ale svého Viklefa v tom potupují, jenž je slúžil až do smrti mši se vším řádem v ornátích, jako cierkev svatá má obyčej, kterýž vypisuje, co je mše, v kniehách de Eukaristia v kapitule čtvrté takto die, řka: „Mše jest služba složená ze všie služby kněze slúžícieho od znamenie prvého až do znamenie, rozuměj poslednieho, kterúž lid měří od toho času, když sě kněz obleče, až do toho, když sě svleče.“ A jinde vypisuje všecko rúcho kněžské mešné, potvrzuje

jeho i všeho řádu mše od prvnieho až do posledniecho. A to tito změtenci všecko tupí, své neřádné mše potvrzují. A proč sú složili všecku poctivú službu na mši? že pro blud Těla božieho.

Item, že v témž listu svého nálezu píší a přikazují, aby jich mši potvrzená vyzdvihli bez ornátuov, kteréž jsú proti Bohu i proti řádu všie cierkve sv. všichni velebili a kázali říkúc, že tak dobře a bez hřiechu slúžie, a toho ani zjevně ani tajně aby na nich netupili. Ale věrní křesťané mají to věděti, že kněžie Táborští, kdyť jsú v bludy a v kacieřstvie o drahém Tělu božiem upadli, nevěříce, by tu v svátosti bylo Tělo božie pravé přirozené z panny Marie narozené, tehdy inhed z toho nečistého kořene jali sú sě všicku poctivosť zevnitřní drahého Těla božieho skládati, ornáty trhati a mšály, to je kniehy mešné, proto že jsú modlitbami (k) Kristovi a k Tělu božiemu naplněné, sekati, rubati a páliti, oltáře bořiti a kostely rušiti a páliti a z nich chlévy dělati, a všecko zpievánie kostelnie, z svatých Bohu ke cti a Tělu božiemu vydané, i všicku službu kostelní jako ďáblové kaziti a jí sě porúhati. A protož, žeť jsú toho bludného kořene tak řád svaté mše zavrhli a potupili, všichni věrní křesťané mají sě mší jich jako změtencuov bludných varovati, vědúce, že ktož koli jich neřádóm svolí a takovému neřádnému slúšení sě neprotiví, že každý jest nebezpečen svú duší. Nebo také tito obludové a změtenci činie proti svému Viklefovi, kterýž v kniehách de Eukaristia v kapitule čtvrté takto die: že kněžie mají sě srovnati v službě s vlastí, v kteréž jsú, a v obyčeji cierkve svaté i v posvěcování i ve všech řádiech kostelních. To Viklef; a tudieť die, že hřešie kněžic, posvěcujíce v jiném jazyku než v latinském, proti obyčeji té vlasti, a tak rozuměj, žeť hřešie i v jiných proměnách cierkve svaté.

Třetie, ustavilit jsú a píšíť, aby při podávání všech jiných svátostí, řáduov od cierkve svaté uložených a od svatých potvrzených nevelebili, zvláště těch, (v) kterých sě dělé s námi kněžími, kazateli i s mistry Pražskými; a tiemť porazují řád křtu svatého, řád svaté zpovědi, řád při Tělu božiem i jeho všicku poctivosť kostelní, řád při podávání i mazání olejem svatým, řád při kněžském svěcení i při biřmování, a tak vešken řád kostelní ve čtení, v zpievání mší, nešporuov i jitřní, kteréž jsú velicí světí, jakožto svatý Dionysius, Ambrož, Řehoř i jiní světí duchem svatým skládali i vydali. A ten kus tolik v sobě zavierá hřiechóv a zmatkóv, kolik těch úžitečných a poctivých kusuov při všech těch svátostech skládají a potupují. Také ten kus tupí mistra Husi i mistra Matěje i jiné věrné vuodce země České.

Čtvrté, ustavilit jsú v tom listu púhé kacieřstvie a je jsú rozepsali, aby nižádní křesťané ku panně Marii ani k svatým apoštolóm ani k jiným svatým, ješto v nebi kralují, na pomoc nevolali, ani jich za pomoc prosili ani žádali, ani toho velebili. A v tom jsú hrozné kacieřstvie učinili: najprv, že mši svatú porazivše, Tělo božie z svátosti vyrazivše, všicky svátosti ohavivše, vešken téměř řád kostelní potupiv-

še, již pak na drahé svaté sahají a panně Marii, matce všech křesťanuov, i všem apoštolóm i jiným svatým i angelóm moc, kteráž jim je dána od Boha, lúpežně a svatokrádežně odjímají; a v tom viece blúdie a viece hřešie, nežli tělesní největší lúpežníci a zloději. Také v tom nevýmluvně netoliko svatým, ale vší cierkvi svaté škodie a škodu nevýmluvnú netoliko spravedlivým, ale všem hřiešným činie, kteříž by mohli požiti prosbami panny Marie na svých hřiechóv odpuštěnie a potřeb a núzí svých opravenie. Také tiem kusem vešken řád prosby, poctivosti i modlitby, kteréž cierkev svatá činí ku panně Marii i k svatým apoštolóm i k jiným svatým přes celý rok buďto na mšech neb na nespořiech nebo na jiných hodinách poražují. Také tiem kusem netoliko mistra Jana Husi, jenž na smrť jda, zpieval je modlitbu panně Marii, aby jemu pomohla, ale i svého Viklefa v tom potupují, jenž modlenie k svatým radí, velí i velebí, řka o panně Marii v jednom kázaní o vzetí panny Marie do nebes takto: že panna Maria jest svým ctitelóm velmi pomocnice milosrdná, a že nelze jest nižádnému do nebes vjíti bez pomoci Marie, a že nenie nižádného člověka ani věku buď zlého buď dobrého, byť nepotřeboval prositi jí za pomoc, a chce-li spasen býti, musíť jie za pomoc prositi. To Viklef. A z té řeči Viklefovy máš, žeť Táborští kněžie, jenž modlitby od panny Marie skládají, žeť nebudú spaseni.

Páté, v tom listě ustavili jsú, aby nižádný nevelebil očistce po tomto světě. A to je kacieřstvie, kterýmž oblúpivše svaté z moci, již lúpie siré duše v očistci z spasitedlné pomoci. To je proti čtení a svatému Pavla a proti všem sv. doktoróm od prvnieho až do posledniebo, nižádného nevymieňujíc, kteříž dovodie očistce čtením i zákonem po tomto světě, a že služba za mrtvé i modlitby dály jsú sě za .... [1]) apoštolský, a svatý Kliment, tovařiš svatého Petra. A tak tiem kusem odsuzují ty všecky svaté i mistra Husi, i písmo mnohé svaté i všecky křesťany věrné, nébrž odsuzujíť svého Viklefa, jenž mnohokrát dovodí očistce, a zvláště v jedněch kněhách, jenž slovú De dominio civili, v poslednie kapitule takto die: „Musí býti očistec duší po tomto světě“; a toho dovodí svatým Pavlem, sv. Augustinem a mnohými písmy svatými, a řka: „Kdyby nebylo očistce, jinak Kristus zle by řekl, že hřiech Ducha svatého nebude odpuštěn ani na tomto světě ani na onom.“

Šesté, ustanovilit jsú, aby nižádný nevelebil, ani světil všech svátkuov panny Marie, i všech svátkuov apoštolských, i svatého Jana Křtitele, i všech mučedlníkuov, i panen svatých, i angelóv svatých, plniece v tom proroctvie zlých lidí v žaltáři, o kterýchž jest řečeno: „Zapálilit jsú na zemi chrám tvuoj a poškvrnilit jsú obydlé jmena tvého, a jako v lese vyrubalit jsú sekyrami dvéře jeho. A to pokolenie řeklot jest spolu v srdci svém: Učiňme, ať přestanú všichni dni sváteční na zemi.“ A proti tomu píše svatý Jan Zlatoústý, kterak těžce hřešie, ktož svátkuov mučedlnických nesvětiec na

1) Tuťoť patrně řádek vynechán.

jich dni nescházejí sě do kostela, aby slyšeli jich vítězstvie. A v tom kusu tupie M. Jana Husi, nébrž i svého Viklefa, kterýž v jednom kázaní, jenž sě počíná latině: Distribuit recumbentibus, tekto die: „Potřebie jest nám nebeské svaté krotiti modlitbami, nebo na to svátkové svatých jsú zjednáni, jakožto svatého Klimenta, jehož svátek nastává dnes, a musíme ten svátek světiti, znamenajíce jeho život, kterým je Bohu slúžil, a následujíce jeho, aby za nás on prosil.“ To Viklef.

Sedmé, ustavilit jsú, aby nevelebili lidé ani vedli postuov, kteříž sě dějí ty dni před hody panny Marie a před hody jiných všech svatých apoštoluov a mučedlníkov. A netoliko tyto posty, ale o jiných všech postech, jakožto o pátcích, o velikém postu i o suchých dnech, i o sobotách vedli jsú i kázali, že lidé v ty dni mají svobodu jiesti, což sě jim zdá, skrovně. A tak přemnožstvie veliká lidu rozpustili jsú v žranie ty dni nestydatú, žeť jedie jedno maso, někteří sýr a vajce, a druzí což chtějí. A v tom jsú potupili všecku cierkev svatú a téměř všecky doktory svaté od apoštoluov i od apoštolského ustavenie i mistra Husi, jenž ty posty velice přikazují a písmem zavazují, né také tupí v tom svého Viklefa, jenž v kněhách De veritate sacrae scripturae die: „Zjevno jest, že poněvadž sě je Kristus postil, že dlužni jsme sě postiti čtyřidceti dní, zdržujíce sě od hřiechu i od krmí;“ a též mluví v jednom kázaní, ješto slove Dominum Deum tuum adorabis, a dovodí téhož svatým Augustinem.

Osmé, tupie v tom listu i jinde vod svěcenie, buďto ke křtu nebo jiných. Ale o tom mají věrní věděti, žeť pán Buoh v starém zákoně sám přikázal je vodu světiti a jí všecka orudie kostelnie vymývati. A takť sú inhed náměstci apoštolští od nich učení i svěcení drželi, jakožto psáno stojí o Alexandrovi biskupu Římském, jenž bieše pátý od svatého Petra, jenž je ustanovil takto řka: „Vodu solí pokropenú světíme, aby sě jí všichni posvěcovali a čistili, a to všem kněžím přikazujem, aby to činili,“ a pokládá sě to De consecr. 3 aquam. A též sv. Augustin die De consecr. 4: „Non est aqua prophana.“ A žeť v tom tupie Viklefa svého, kterýž ze čtenie dovodí, žeť voda má svěcena býti, a že sě jí mají kropiti, to uzřieš inhed dolejie.

Deváté, tupie v tom listu svěcenie krmí, mazancuov i vajec, jako by to blud byl. Ale žeť to blud nenie, a žeť to muož dobře s Bohem býti, máš o tom písmo sv. Pavla k Timoteovi ve čtvrté kapitule, kdež die, že ty krmě posvěcují sě skrze slovo božie a modlitbu: skrze slovo božie, to je, když sě nad nimi čtú čtenie aneb jiné písmo, jakožto žalmové; a skrze modlitbu, kteráž kněžie nad nimi sě modlé, a to proto, jako die Lira, žeby dábel neměl aniž má té moci, skrze ty věci svacené pokúšeti a zavoditi lidi lakotú. A to je velmi podobné; a k témuž mluví svatý Jan Zlatoustý v kněhách De opere imperfecto, i jiní světí. A v tom kusu tupieť svého Viklefa, jenž ze čtenie dovodí, že ta svěcenie mají býti, a to v kněhách svých De blasphemia capitulo XVII, kdež mluvě o svě-

cení vody a kropení a o svěcení chlebuov, jehnědu, ohně, vosku, kadidla, ovoce rozličného, takto die: „Neslušieť řéci, byť kropení takovú vodú nic platno nebylo; nebo jakož v první cierkvi svaté, to je za apoštoluov i potom, učedlníci Kristovi jměli sú moc divy činiti, takť sú jměli moc i věci rozumné, jakožto lidi, i ty věci nerozumné svrchu pověděné posvěcovati. Nebo svatý Marek v poslední kapitule píše, že ti, kto u vieře tato znamenie budú činiti, ve jmeno mé ďábly budú vymietati etc. A poněvadž ďáblové tají sě někdy u věcech živých, někdy v neživých, jako duovod jest, že jsú u vepřích byli a v povětří, a v jiných věcech — kdež najviec škodie, tuť sě najviec tajie: a proto čtenie ne toliko kněžím, ale všem v Krista věřícím dává moc vyháněti ta ďábelstvie.“ To Viklef. A z té řeči máš, kterakť zákonem dovodí, žeť ty věci mohú věrní činiti a světiti, a kto jsú proti tomu, tupie v tom zákon boží.

Desáté, v tom listu vyznávají, že nechtie následovati cierkve svaté Římské v řádích služby božie; a jinde sú ustanovili, řkúce, že řáduov kostelních též cierkve Římské, od niež u vieře sě dělíme, nechceme následovati. A tak odstupují od cierkve svaté Římské, to je ode všeho křesťanstva sboru Římského, i u vieře i ve všech téměř řádiech svatých a spasitedlných; a takť sú praví oddělenci i změtenci, neb téměř s nižádným křesťanstvem na světě sě nesrovnávají, ale svými běhy téměř ode všeho křesťanstva sě oddělují. A z toho strach je, že chtiece býti ze všech najmúdřejší, by nebyli najbláznivější, a chtiece (býti) najsvětější, by nebyli najprokletější, a chtiece býti najvěrnější, by nebyli najbludnější; nebo zajisté v tom činie proti čtení a Kristovu přikázaní: „Na stolici Mojžiešově sedú mistrovstvo a zákonníci, to je zprávce a starší; což vám koliveк řkú, to čiňte, ale podlé jich zlých skutkuov nerodte činiti.“ A jinde Kristus mluvě o božských ustaveních a o kostelních, die: „Tyto věci musí býti, abyste činili, a těchto abyste neopúšteli.“ Také činie proti apoštolu, když die: „Což koli jest k vzdělání, rozuměj chvály božie, abyste vespolek zachovávali.“ A jinde die apoštol: „Naplňte radosť mú, abyste za jedno byli i za jedno smyslili.“ A jinde die: „Pilni buďte zachovati jednotu ducha v svazku pokoje.“ Ale tito svým oddělováním tupieť tato písma, a tupieť téměř svaté všecky staré cierkve svaté, najprv svatého Cypriana, jenž die: „Cizíť jest, proklatýť jest, nepřietelť jest, nemuožť mieti pána Boha Otce, kterýž všeho křesťanstva jednoty nezachovává.“ Et ponitur XXIV, q. 1ma. A k témuž svatý Augustin: „Zachovajme, bratří, jednotu, nebo ktož nenie v jednotě, byť tak svatý byl, žeby divy činil, nic nenie.“ Item týž sv. Augustin die: „Ty věci kostelnie, kteréž psány nejsú, ale vydány, zachováváme, kteréž po všem světě zachovávají. V tom sě dává rozuměti, že jsú od apoštoluov pošlé a nebo od plných sboruov křesťanských, jichž jest přespasitedlná moc v cierkvi svaté; nebo to, což nenie proti vieře ani proti ctnostem, má pro jednotu křesťanskú zachováno býti.“ Et ponitur di.

XII. A k témuž jest sbor křesťanský veliký a starý Tolletanský, v němž přikazují, aby sě ode všeho křesťanstva nižádný nedělil ve mše slúžení a ve všem kostelním zpievání i přisluhování. Et ponitur di. XII: „De hiis qui.“ A k témuž mluvie téměř všichni světí jiní i sborové křesťanští, kteréž tito všecky potupují, a netoliko je, ale i svého Viklefa potupují, kterýž písmem dovodí proti takovým, takto řka v kněhách De potestate papae cap. XI, kdež die, žeť „má býti zachováván každý řád a obyčej cierkve svaté, ačť pak nenie položen zjevně v písmě svatém; nebo přieliš by byl široký a obtiežený zákon boží, by všecky obyčeje i řády i přisluhováníc kostelnie byly zjevně popsány. Protož věřiti máme, že Duch svatý pilnějšie věci křesťanské popsal je, ale lehčejšie pod jedniem slovem svatého Pavla zavřel je, když die skrze svého apoštola: „Všecky věci poctivě a řádem aby byly vedeny od vás.“ A v tom zavierají sě všichni obyčejové kostelní, ješto k službě přisluhují, všichni řádové jiných menších obcí, a krátce řka, každý obyčej kněžský neb lajkovský chválený.“ To Viklef. Aj žeť jeho naučení v tom zamietají, ačť sě i na písmu zakládá! By aspoň rozuměli, co die Aristoteles, že malitké rozdělenie, to je malitká dierka v korábu celý koráb utopuje, i také malitké rozdělenie v obyčejích činí veliké a nenabyté zlé.

Jedenácté, že poslušenstvie od Římského kostela i stolice odtrhují a za veliké zlé a neslušné mají a potupují. Ale to vše činie, aby nižádného nad sebú nejměli a své všetečnosti i bludu aby tiem svobodnějie vyvodili. A to činie proti svrchupsanému čtení pána Krista, kdež die: „Na stolici Mojžéšově“ etc. Také činí proti svatému Pavlu, jenž die: „Každá duše aby byla poddána mocem svrchovanějším.“ A jinde die svatý Pavel: „Poddáni buďte úředníkóm ne toliko dobrým, ale i zlým a pobělým, ačkoli ne ve zlém, ale v dobrém.“ A k témuž píše svatý Kliment, kterak je mezi apoštoly jeden vládl nade všemi, jako stojí psáno di. XXI decretorum, kterak je svatý Petr byl pánem Ježíšem vystaven nade všecky, a jiní sú jemu byli poddáni. A k témuž mluví sv. Ambrož, dovodě, že Řím toliko má držeti knieżetstvie duchovnie všech národuov, kde knieżata kostelnie najvýše mají seděti; a pokládá se to II, q. VII: „Beati Petrus et Paulus.“ A k témuž mluví svatý Cyprian a řka: „Ktož stolici svatého Petra, na níž je zasazena cierkev Kristova, opustí, nemni, by ten byl viece v cierkvi svaté.“ Et ponitur di. XCIII: „Qui cathedram.“ A k témuž jest sv. Jeronym et pon. XXIV, q. I: „Quoniam vetus.“ et cap. „Haec est fides.“ A tudież Beda cap. „Quicumque,“ a svatý Augustin tudież cap. „Omnis catholicus,“ a k témuž tudież cap. „A recta“ et I, q. I: „Ita fit,“ et capit. „Si enim.“ A v tom kusu tupie tito i zákon boží i tyto svaté, i mistra Jana Husi, jenž v jednom traktátci v žaláři psaném vyznává poslušenstvie kostela Římského. Takéť tupie i svého Viklefa libro De quatuor sectis, capitulo primo, že křesťan má hotov býti s poslušenstvím papežóm, tak jako by věrní poslúchali svatého Petra. A též mluví De eccle-

sia cap. II, že poslušenstvie má býti zlým i dobrým a najviece papeži. A též mluví in supplemento Trialogi: „Chci, aby bylo poslúcháno papeže, jakožto pána Jezu Krista náměstka a sv. Petra, a nic více.“ A též mluví De ecclesia cap. II, a řka: „Bez pochyby, že my všichni dlužni jsme, abychme byli poddáni papeži, tak jakož on nám radí mistra pána Krista, jako jeho pravý úředník.“ A týž cap. V mluví, že je on hlava křesťanstvie, a že je úřadem najsvětější, najblahoslavenější časem svým. A též mluví in Dialogo, a též libro De potestate papae cap. I, VI et X, že moc zemská hlavu má krále na zemi a moc duchovnie najvyššieho biskupa, to je papeže, ktcráž převyšuje všecky jiné moci světské v duostojenství a v úžitku, jako duše převyšuje tělo. A toť má papež nad jiné, aby jemu bylo najviec věřeno pro svatost života, a buďto žeby ruhačem byl, ještě lid má jeho poslúchati. I též poddává sě papeži, že bude-li od něho lépe zpraven nebo od jiných starších prelátuov, že chce pokorně jim povolen a poslušen býti. A to činí v kněhách in Dialogo de potestate papae cap. ultimo tractatu de Eukaristia, cap. VI.

Dvanácté, že potupují práva a ustavenie staré cierkve svaté i téměř všech sboruov křesťanských, jimiž po čtení přespasitelně sě zpravuje najlépe všecko křesťanstvo; o nichž die sv. Augustin, že těch plných sboruov křesťanských jest převážná a spasitelná moc v cierkvi svaté. Et ponitur XII, di. III; a o nichž die sv. Řchoř, že práva duchovnie sboru Nicenského a Konstantinopolitanského a Efezského a Kalcedonenského nápodobně jako kniehy čtyř evangelist vším náboženstvím a poctivostí mají zachována býti. A k témuž psáno stojí XXV, q. I: „Quae ad perpetuam“ et e. q. „Violatores,“ et XXV, q. II: „Quis pie,“ et XXXV, q. „Omnibus“ et cap. „Loci.“ A to jsú slíbili kněžie Táborští věrně činiti i plniti před desieti lety na sněmu všeho křesťanstva i žákovstva o svatém Prokopě v Praze učiněném, to je, aby věrně drželi sbor a vyrčenie apoštolská, práva všecka sboru Nicenského i všech jiných sboruov prvnie cierkve svaté i jich ustavenie, jakožto úplně ukazuje druhý artikul popsaný téhož sněmu Pražského. Ale pohřiechu jižť to všecko přerušují, a den ote dne hóře a huoře zacházejí a ode všech téměř řáduov staré cierkve svaté odstupují.

Třináctéť píší a ohlašují, že ta svátosť vidomá jest v pravdě chléb požehnaný, rozuměj týž, jako od žáka pečený. A jinde píší a vyznávají, že Tělo božie v ten chléb až do súdného dne s nebe nesstúpí. A z toho jich proklatého naučenie již mezi nimi ta svátosť jest ohavena a ohavně potupena, tak že před ní nedadie klekati, ani pánu Kristu v ní dadie sě modliti. Ale věrní mají věděti, že téměř všichni svatí doktorové dovodie, že v té svátosti chléb přirozený v pravé tělo Kristovo přirozené sě proměňuje, tak že již ne chléb, ale tělo pravé a krev jeho pravá tu bude. Dóvod toho, neb jest Kristus řekl: „Toť jest tělo mé pravé nic jiné, než kteréž za vás na kříži zrazeno bude, a toť jest krev má, kteráž za vás na kříži vylita bude, a jáť

jsem chléb živý, který sem s nebe sstúpil, a ktož jie mě," vykládají světí: v té svátosti, „ten živ bude pro mě." Aj, žeť jest tu tělo pravé na kříži pověšené, a žeť jest tu živý Kristus, a žeť jest on tu, když die: „Ktož jie mě, ten živ bude pro mě." A tiemto kusem téměř všecky svaté doktory a mistra Jana Husi jako kacieře potupují, jenž svú rukú, kterúž zde máme, mnohokrát napsal jest, že v té svátosti neostává chléb tělesný ale nebeský, a že v té svátosti Kristus má duši, tělo přirozené, božstvie, údy i všecky kosti své.

Čtrnácté, že v témž listu velebie velice Viklefa a zastávají v kusích mnohých bludných, na něho i nynie i prvé ohlášených, jakožto ve čtyřidceti artikulách, i v mnohých jiných přehrozných a bludných, ode všie cierkve svaté potupených a zavržených, a zvláště v kusích zlých o Tělu božiem, kteréž je před lety dvadceti mistr Jan Hus se vším sborem všech mistruov a doktoruov českých z plné rady a povolenie potupil a zavrhl i zabránil, přikazujíce všemu množství sboru českého, aby nižádný těch artikulóv Viklefových nedržel ani učil, pod vypověděním z Českého jazyku, v rozumiech kacieřských a bludných a pohoršivých, a zvláště těchto tří prvních: najprv, že Kristus nenie v té svátosti bytem svým v své vlastní tělesné přítomnosti; druhé, že chléb pečený ostává v svátosti v svém přirození; třetí, že zpuosoby chleba v svátosti nezuostávají bez přirozeného chleba. A k tomu přiznali sú sě mistři téměř všichni léta tohotó na hádání v Praze, řkúc pod svým svědomím, že jsú byli při té i v té radě, a slyšeli sú a vědie v jistotě, že je tak mistr Jan Hus i s jinými mistry ty artikuly světle a ohlasitě potupil. A toho ještě jest na duovod veliké množstvie kněží, kazateluov, žákuov světských i duchovních, ještosú při tom byli a to vyrčenie slyšeli všech těch mistruov. A tak kněží Táborští zastávajíce v těch kusiech Viklefa, potupujíť M. Jana Husi i všecky ty mistry české. Ale neslušieť jim v tom věřiti jako změteným u vieře a pravdě.

Item, jistá jest věc, že též artikuly Viklefovy, to je čtyřidceti jich, potupil je veškeu sbor mistruov Pražských, sbor mistruov Anglických, sbor mistruov Římských, a též i jiní sborové křesťanští, jimž nevýmluvně slušie více věřiti než těmto změtencóm u vieře i v pravdě pochybilým, kteříž ty artikuly za pravé mají.

Tuto pokládá ještě 28 kusův čili článkův, v nichž dovozuje: „kterak kněžie Táborští falešně Viklefa v svých bludiech zastávají, ale v přemnohých kusiech dobrých a pravých jeho tupie a zamietají", a potom píše dále:

Již z těchto všech řečí věrní křesťané mohú úplně a v cele rozuměti, že kněžie Táborští v svém listu a ustavení ošemetně, lstivě a hamišně bráníce a zastávajíce Viklefa, zastávajíť jeho ošemetně, lstivě a hamišně, nebo toliko v kusích některých, kdež sě jim líbí, zvláště v kusiech výtržných: ale v mnoho stech kusiech svrchu pověděných i v jiných mnohých jinde položených, kteréž Viklef řádně drží a praví, a písmem jich i rozumy dovodí, tuť jeho zamietají a šeředně potupují; a větší stranu

těch kusuov Viklefových za bludné a za kacieřské mají, a takť s své strany těch kusuov Viklefových tolikéž nebo více než jiní kaceřují. Ale v tomto jsú velmi nespravedlivi, že sami chtie ty kusy mnohé Viklefovy kaceřovati neb bludné nazývati, ale jiným nikoli nechtie téhož práva dopustiti, než chtie, aby všichni jiní kromě nich v ničemž Viklefa nepotupovali, ale aby jemu ve všech řečech jeho všichni věřili. Ale žeť to jest nepodobné a nehodné, duovod jest toho tento: Najprv, že Viklef nenie doktor cierkve svaté, a proto nejsú jemu dlužni křesťané věřiti jako jiným doktoróm svatým z zavázánie cierkve svaté. A proto, kto chce jemu věřiti, věř, a kto nechce, nenie zavázán, ani má proto vinen býti, že Viklefovi nevěří. Druhé proto, neb je jeho cierkev svatá nepřijala za doktora, ale v mnohých kusiech, jakožto o Těle božiem i o jiných, jeho jest potupila a zavrhla. A též jest učinil mistr Jan Hus s mistry sboru Pražského, a též téměř všichni jiní sborové mistrští; protož v tom věrní mohú jemu svobodně nevěřiti. Třetie, neb Viklef jest mistr nedávný a nový, jako od padesáti let vzešlý. Čtvrté, že svatým doktoróm starým i řádóm všeho křesťanstva jest velice nesvorný, ale protivný a duovody svými odporný. Páté, že sám o sobě svědčí, mluvě na řeč svatého Petra prima Petri 4: „Estote prudentes“ a řka: „Vyznávám, že jsem často blúdil a prosím, aby všecko křesťanstvo to mělo za blud, a osvědčuji, že psal-li sem co proti písmu svatému, že to žalostně odvolávám.“ To Viklef. A z té řeči máš, poněvadž je Viklef často blúdil a to sám o sobě praví a prosí, aby křesťané to za blud jměli, a že to odvolává: tehdy křesťané mohú a mají v pravdě řéci, že je Viklef mnohokrát blúdil a bludný byl, a netoliko že je bludný byl, ale vyznává sám o sobě contra Focium cap. 16 a řka: „Vyznávám, že kacieřstvím při Tělu božiem dlúhý čas byl sem zaveden nebo sveden.“ A z té řeči máš, že veliké bláznovstvie jest, řéci o mistru Janovi Husovi, neb o kom jiném věrném, žeby on Viklefa chtěl všudy zastávati: tehdyť by jeho i v bludích jeho, kteréž sám na sě zná, musil zastávati. Ale snad die někto: však mistr Jan Hus a několik mistruov českých bránili jsú všech kněh Viklefových na stolici mistrské. K tomu v pravdě odpovídáme před milým Bohem, řkúce, žeť to nenie pravda; než to známe, že když jsú všecky kniehy byli preláti potupili, to je i školnie i o písmě svatém, jenž jich muož ke stu blíž býti, tehdy mistrové někteří vidúce, že v některých v školních nenie bluduov, nechtiece, by i ty byly potupeny, i bránili jsú těch kněh školních, a žádných z písma svatého, kromě jedněch, jenž jsú o desateru božiem přikázaní. A protoť v tom faleš na mistry pravie. Ale toť mají věrní věděti, že mistr Jan Hus i s jinými mistry potupujíce Viklefových kusuov čtyřidcet, zabránili jsú zjevně a zapověděli všem pod vypověděním z Českého jazyku, aby nižádný kromě mistruov ani držel ani četl najpilnějších kněh Viklefových, to je o Tělu božiem a Dialogu a Trialogu, ale školních aby požívali. A tak

M. Jan Hus řékal na kázaní, jakož to jest svědomo mnohým, že nižádného bludu Viklefova, ani koho jiného chce zastávati. Také kázal je, že jest-li Viklef v nebi, že pros za nás Boha, jest-li v očistci, pomáhaj mu Bože, a jest-li v pekle, buď pán Buoh pochválen. A to je v Konstancí před smrtí zjevně přede všemi řekl: „Co mě viníte Viklefem? co mi do něho? však jest Viklef nebyl Čech, anit jest otec muoj, ale byłt jest Angliš; protoť psal-lit jest bludy, nechť zaň Angličové odpoviedají.“ A z té řeči máš, žeť sě jest mistr Jan Hus Viklefa jako odřekl. Učiňmež my Čechové též, a řekajme: „Co nám do Viklefa? však je Čech nebyl, ani otec náš, proto nechceme jeho jmieti za apoštola ani za evangelistu; ani chtějme Viklefové slúti, abychme jmenem tiem všech bluduov Viklefových na sě nevzali a sebe velice proti Bohu i proti všemu křesťanstvu nezmazali a nezavedli.

Dokonává sě řeč odporná proti tomu listu bludnému ot kněží Táborských léta tohoto vydanému, z nież máš, że ten list pln jest bluduov a šacht pekelných a škodlivých neřáduov proti Bohu i proti vší cierkvi svaté.

M. PROKOP Z PLZNĚ.

Byl přítelem M. Příbrama i měl na mnoze také s ním jednostejné příhody. L. 1403 stal se bakalářem a l. 1408 mistrem umění svobodných na universitě Pražské, kdež potom také některý čas byl professorem. V tehdejších rozbrojích náboženských náležel mezi nejmírnější opravovatele církevní; přidrže se strany Husovy, odchyloval se snad ještě méně od učení Římského nežli Příbram sám, i horlil ve spisech svých proti Rokycanovi neméně nežli proti Táborům. V letech 1414 a 1439 byl děkanem fakulty filosofické a v letech 1420, 1426 i 1443 rektorem university. Na synodě l. 1421 zvolen byl sám čtvrtý a l. 1439 s Příbramem sám druhý za administratora konsistoře Pražské pod obojí. V bouři proti knížeti Korybutovi l. 1427 spolu s jinými kněžími strany Příbramovy zajat jest a z Prahy vypovědín. Léta 1437, jsa farářem u sv. Jindřicha v Praze, poslán byl spolu s Příbramem do Basileje ke sboru o stvrzení kompaktát. Posléze za života připomíná se l. 1448, kdežto se s Příbramem o to zasazoval, aby Rokycana byl povýšen na důstojenství arcibiskupské. Zůstavil po sobě dosti hojný počet spiskův rozličných, jichž rukopis archivu Třeboňského A, 16 sám sedmero zachoval:— Pochází pak tento rukopis Třeboňský, ve Výboru již častěji (II, str. 23, 245, 249, 251 a 409) jmenovaný, od nějakého kněze katolického, Kříž z Telče jmenem, jenž o literaturu českou i o dějepis vůbec zásluhy nemalé sobě dobyl tím, že sbíraje spisky rozličné věku svého, věcí náboženských se týkající, je sobě přepisoval a tak mnohé jich nám zachoval, jež bez něho by byly zahynuly. Kromě rukopisu Třeboňského nalézá se také jeden díl sbírky jeho v cís. knihovně universitní v Praze, rkp. XI, C, 8, pod titulem: *Manuale fratris Crucis de Telcz.* Z tohoto rukopisu cís. bibl. dovídáme se o Křížovi, že l. 1463 byl na kněžství vysvěcen (jmenuje se totiž *sacerdotem novum*), a že se zdržoval v Týně

Horšovském; pak že téhož roku od Dra. Hilaria ustanoven byl vikářem při chrámu Páně všech Svatých na hradě Pražském, kdež ještě l. 1465 v domě vikářském zůstával. L. 1477 byl kazatelem v Soběslavi a kanovníkem Vyšehradským, jakož patrno z jednoho listu jeho k Tobiášovi faráři Táborskému poslaného. (Viz Manuale fol. 164, 178 a 224.)

Veřejné napomenutí k Čechům i Moravanům, aby námluvy se sborem Basilejským učiněné přijali a jich dokonali, l. 1435. Z původního rkp. v Třeboni (A. 16, l. 198 sl.) vytištěno v Archivu Českém III, str. 437.

Urozeným, statečným a věrným bratřím v Čechách a v Moravě, všem, ježto o božie Krve přijímánie věrně stojie, N. váš věrný bratr a té božie pravdy věrný sluha: žádost múdré opatrnosti na vše strany, i upamatovánie ku počátku této božie i našie pře, i k jejiemu konci.

Milá bratřie! Pomněm, že země naše Česká dřéve stála jest v stavu spravedlivém, v tom, že jest byla poddána pod vyšší moc královskú a panskú; jinak by naši předkové zemřeli v nespravedlnosti. Ale že nám poddánu býti vyšším mocem jest spravedlivé, o tom píše sv. Pavel k Římenóm ve XII kapitole: „Všeliká duše poddána buď vyšším mocem; neboť nenie moci než ot Boha; ale které věci jsú ot Boha, řádnéť jsú; protož ktož sě moci protiví, řádu božiemu sě protiví; ale kteří sě tak protivie, ti sobě zatracenie dobývají.“ A potom die: „Protož z núze a z práva poddáni buďte, netoliko pro hněv boží, ale pro svědomie, nebo proto i poplatky dáváte“ etc. Též die sv. Petr (I Petr. kap. 2): „Poddáni buďte všelikému stvoření pro Boha, buďto králi, jako vyššiemu, neb vévodám, jako ot něho poslaným; neb jest to vuole božie.“ A potom die: „Všecky ctěte, bratrstvo milujte, Boha sě bojte, krále ctěte, sluhy poddáni buďte pánóm ve vší bázni, netoliko dobrým a spravedlivým, ale také i zlým; nebo to jest milost, by pak kto trpěl bezpravně pro božie svědomie; nebo i tak Kristus trpěl jest za nás, nám ostaviv příklad, abychom následovali jeho šlapějí“ etc. A na ten příklad také pán Kristus byl jest poddán vyšším mocem, tak že jest úrok dal ciesaři, jako psáno jest Mat. XVII; i Josef se pannú Marií dali sú úrok v Betlémě v tu chvíli, kdy sě Kristus narodil, přiznávajíce sě pod moc ciesařovu.

Pomněm také, že sme sě zasadili proti těm mocem, když sú nás tiskly ot pravdy Krve božie, a v tom jest mnoho bratří zahynulo, bohdá na pravdě a spravedlivosti; a by nás ty moci nebyly tiskly ot té pravdy a daly nám byly v ní svobodu, byli bychom nikdy sě nezdvihali proti těm mocem, ale byli bychom jim jako naši předkové poddáni.

Pomněm také, že sme to hlásili na vešken svět i rozpisovali, žádajíce v té pravdě, i v jiných, zprávy a slyšenie, a že bychom rádi pokoj se vším světem měli, a že bychom chtěli rádi poddáni býti pod těmi vyššími mocmi, i duchovními i světskými, kdyby nám v těch pravdách svobodu daly; a proč pole sme držcli neb bojovali: řekali sme, že to z núze činíme, o pravdy sě zasazujíce a otlisknúti sě ot nich nedadúce.

Pomněm také, že sme již slyšenie měli i ohlášenie těch pravd před lidem ze všeho křesťanstva, a že sú již nám těch čtyř artikulóv ote všeho křesťanstva pochválili v pravých rozumiech, a jako za získané dali nám v tom zasazení o ty pravdy.

Pomněm také na to, že nám sě již podává svoboda v těch pravdách i v Čechách i v Moravě, i ot koncilium a stavu duchovnieho, i ot ciesaře a stavu světského, mocí všeho křesťanstva, jediné chceme-li v tom dále na budúcie časy jednotu a pokoj mieti se vším křesťanstvem v jiných řádiech kostelních, podlé písma svatého a svatých doktorunov; a že nemá nám v svobodě těch pravd ot nižádného na věky překážieno býti, a to tak má nám potvrzeno býti, jakúž sami tvrz rozumná o to budem sobě vymysliti uměti. A to bychom byli rádi přijali před lety patnácti, by nám toho bylo podáváno.

Pomněm také, že sě nám podává, že budem-li chtieti a uměti dovesti o boží Krvi, že jest ustavena všem lidem pod božím přikázaním, že má to rozdávánie božie Krve přikázáno býti po všem křesťanstvu. Pakli bychom toho nechtěli dovesti, tehdy netoliko nám v tom nemá překážieno býti, ale již také všem v Čechách i v Moravě svoboda sě dává, aby ktož koli chce, boží Krev přijímal beze vše překážky.

Pomněm také na svój slib a úmluvu, kterú sme učinili na jednotu a pokoj se vším křesťanstvem skrze naše mistry a kněžie s posly ot koncilium poslanými, kterú sme potvrdili ruky podáváním a jasným hlasitým slibováním ote všech obcí, zeman i měst, z Čech i z Moravy, a na to potvrzenie zpievali sme, Boha chváléce. Jinak kto nám potom bude věřiti, aneb s námi oč rokovati, nedržali-li bychom toho, což na rokování umluvíme a slíbíme? A neobraťme sě na ty, ježto nás ot toho slibu jednoty a pókoje roztrhují, hyzdiece ty, kteříž své vieře a slibu chtiec dosti učiniti, držie tu jednotu slíbenú, a od toho slibu s nimi nechtie pro svú česť otstúpiti, nechtiece sě dáti o svú vieru a česť zavesti; ani sě na ty neobraťme, ježtoť nás hrozie podtržením o ty pravdy: neb těmi rozličnými zámysly rádi by tu jednotu slíbenú a pokoj rozrušili, bojiece sě svého poníženie a svého vladařstvie umenšenie. Však toho podtrženie o ty pravdy, ačby kto mienil, móžem sě vystřieci výmluvami a zápisy opatrnými, kteréž na nás podávají.

Protož lidem dobrého svědomie a bohabojným a nesvévolným zdá sě, že již nemáme příčiny, proč bychom sě dále proti těm mocem posazovali, aneb války vedli na záhubu i lidí i statkuov, a ovšem duší našie České země. Poněvadž nám již mají ty pravdy svobodně v zemi jíti, o něž sme dávno stáli, zasadili a váleli, a již sme je provedli i ohlásili na slyšení, i za pravé sme je obdržali a získali, a svobody sme sobě v nich dosáhli, tak že nižádná moc, ani světská ani duchovnie, nemá nám v nich na věky překážeti, a již sme o to úmluvu a slib na zdržánie učinili: i nepoostává nám již podobná příčina, proč bychom té jednoty a pokoje, slíbených ot nás, nedržali a nedokonali, leč bychom zamysliti sobě chtěli o tyto dva kusy ještě boje a války vésti: první, abychom svobodni jako říše

byli a pod nižádného pána neslušeli; a nebo druhé, abychom ta zbožie, kteráž sme osáhli a podrobili aneb obholdovali, abychom je sobě osobili a jich z rukú nevypúštěli. Ale to jistě máme věděti, že z toho najprvé dali bychom o sobě řeč po světě, že sme o pravdy a zákon boží sě nezasadili a bojovali; a druhé, že již válku bychom vedli jedné o svú vuoli a své povýšenie a pýchu, nechtiece pána nad sebú mieti; aneb třetie, že bychom již chtěli váleti o zbožie cizie a o lakomstvie; a čtvrté, učinili bychom to proti našim předkóm a proti starému a spravedlivému vysazení našie země, kteráž jest vysazena pod mocí vyšší panskú a kniežecí. A tak páté, chopili bychom sě meče cizieho, nechtiece pod pána slušeti, proti pánu Kristu a proti písmu svrchupsanému svatému. A šesté, slibu svého bychom nedržali, a té úmluvy, kterúž sme s posly z koncilium učinili, nezachovali. A sedmé, přede vším světem v rozličných klamiech shledáni bychom byli. A osmé, novú válku mezi sebú sami v zemi bychom začali, a sami bychom sě spolu hubili a konečně zkazili, jeden na druhého sahaje a druh pod druhého slušeti nechtě. A deváté, všeho světa bychom proti sobě popudili, jemuž bychom již neodolali, pro zlú svú při. A desáté, všem neřádóm a bluduom i všem hřiechóm zjevným v zemi bychom miesto dali, kdyby hlavy světské a duchovnie nebylo, ježto by ty hřiechy a neřády kazili, aniž by kteří řádové a práva v zemi miesto měli. Jedenácté, po všem světě budem roznešeni jako bludní a neústupní neb kacieři. Dvanácté, nižádný ot nás z země nebude moci svobodně a bezpečně do jiných zemí nahlednúti aneb hlavy vyskytnúti. Třinácté, všecky potřeby ot jiných zemí staveny budú se všemi cestami i silnicemi, a tak by země byla súžena. Čtrnácté, že mluviece o zvelebení našich pravd a artikuluov, i budem sami proti nim činiti, a na úraz a na ohyzdu je po všem světě vydáme, kdyžto by pravili, řkúce: Hleďte, což jest z těch artikuluov zlého vyšlo! A patnácté najhoršie, ktož by v těch válkách umřel bez pokánie a v těchto hřiešiech a neřádiech, bez pochyby šel by na zatracenie věčné. A pakli by sě ta nová válka opět božím přepuštěním za chvíli podařila, jehož o tom ani naděje ani čáky nenie, ale vždyť jí někdy konci jest býti; a prvé nežli všecko křesťanstvo převáléme, prvé všichni zahyneme. A zpomeňme, kde jsú a co mají zisku naši již zbití všichni největší rekové a válečníci!

A pak podlé světa mluviece, porozuměj-me již sobě, že již jako za získané máme proti všemu tak mluviec světu, a že tak velikú čest máme před světem, ano nám to vše domuov a v ruku jde, oč sme stáli; a co sú bojem nemohli proti nám mieti, již nám pokojně a z dobroty k naší vóli svolují.

Protož milá bratřie! i ku pánu Bohu patřiece, i k tomu světu, pro nevýmluvné naše i naší země dobré, i k tělu i k duši, a pro výstrahu nenabyté škody a přemnoho zlého, smilujme sě sami nad sebú a nad chudými v naší zemi, a nezamietajme také cti a chvály i před Bohem i před lidmi, a to což sě nám rovného a spravedlivého k naší žádosti podává, nepohrzejme, a nedajme sobě již v tom viece plésti a zmatkuov či-

niti těm lidem duchovním neb světským, nesvatým, nedoučeným a nestálým, o nichž viece zlého vieme než dobrého, ale pro moc, která sú sobě vyzdvihli, musíme jim druhdy přehověti. Jimžto povýšenie jich a cizie čest neb zbožie viece sě líbí, nežli obecná jednota svatá a pokoj; neboť takoví jiné na smrť nasazují, a jie sě sami varují; ačby na nás potom pán Buoh nepřipustil, že bychom rádi rovnému, ano by nás snad minulo pro naši pýchu; a vyššímu svým řádným mocem nechtiece poddáni býti, podlé písma svatého, aby snad proto nás pán Buoh viece neponížil a neumenšil, nežli jest nás kdy pozdvihl, a pod ty aby nás nepoddal, nad které jest nás ve čas povýšil; a po veliké naší chvále a cti a sčestí aby nás nepotkala tiem většie hanba a nečest i nesčestie, snad i zde i na onom světě: jehož milý pán Buoh rač ostříci! Amen.

KRÁL PŘEMYSL OTAKAR A ZÁVIŠ.

Z rkp. kapit. Vyšehrad. s pozn. J. Dobrovského vytištěno v Čas. Mus. 1828, I, 53.

Král Přemysl když králem bieše,
ten zprvu laskav na Čechy bieše,
a mnoho s nimi bojuov obdržováše:
ale jakž poče v své radě Němce mievati,
tak ihned poče na Čechy netbati.
Pan Zderad pán koruhevný v zemi bieše,
ten rádce krále Českého největší bieše.
Ten krále Přemysla z mnohých věcí rád káráše,
řka: „Nechoď se kúpati v neznámých vodách a cizí zemi,
ať tebe Sasíkové nepodskočí a škody neučiní.“
Z toho se naň velmi rozhněva, a ihned o to myslil,
kterak by jeho hrdla zbavil.
I vylúdi jeho před Prahu, jakoby se s ním chtěl oč poraditi,
i káza svým služebníkuom na tom miestě hned zabiti.
A na tom miestě káza klášter postaviti
a zbožím velikým jej nadati,
a křižovníky v něm ustaviti.
Potom poče se se pány zemskými vaditi,
města, hrady poče jim odjímati,
a jiná zbožie místo toho jim dávati;
neb páni čeští dobrá města jmějiechu,
a proto králi hrdi biechu.
Tu se Záviše, rytíř udatný, proti tomu postavi,
ale proti tomu odolati nemože,
tak že vždy Záviše král z země vypudil,
a králi Rudolfovi Říšskému jej slúžiti připudil.
Také jej proto vyhnal bieše,
že u králové na freji bieše.
Když to bratří Závišovi zvěděchu,
tomu velmi neradi biechu,
že jim bratra jich Záviši z země vyhnal bieše,

že chtiechu se proti tomu protiviti;
a on poče jim na zboží škoditi,
neb na ně Němce posíláše,
a by jim škodili, veléše.
Tuť na nich poče toho žádati,
aby jemu dali město Hradiště,
(jemuž již nynie Tábor vzděli),
a chtě jim za to zbožie jiné dáti,
neb je chtěl král k koruně České rád mieti;
neb město dobré, tvrdé i bohaté bieše,
hory střiebrné okolo sebe mějieše,
a protož jemu král rád chtieše.
Páni Ústští Vítkovici slověchu,
ti na Hradišti seděchu;
neb jich praděd Vítek slovieše,
a ten Vítek otec všech Ruožích bieše;
neb sú od nie všecky Ruože klénoty braly,
a od toho času *Pater rosarum* jmeno měli.
Tato jmena tito páni sú měli:
Hynek, Sezema, Jan, Hrdoň, Záviše.
Ti jsú všickni bratřie byli,
a páni Rožmberští i Hradečtí od toho sú pošli.
Tehdy král Přemysl zradú toho města hledáše dobyti,
nebo měštěné někteří k králi příchylni biechu.
Ale pan Sezema když to zvědě,
bratřím svým takto povědě:
„Dřieve než bez našie vuole (je) bude mieti,
chcemeť je raději sami ohněm spáliti!“
I spálichu město Hradiště,
v trh největší když bieše,
a pusto je učinichu,
a potom zdi okolo něho zbořichu.
Tak to město pusto stálo,
puoldruhého sta let bezmál zuostalo,
až je Táboři osadichu,
a jiné jmeno jemu Tábor dachu,
a zdí pevně ohradichu.
Tehdy pan Sezema a měštěné do Ústí se stěhovachu
a to městečko opravichu;
neb Ústie městečko malé bieše,
a zdi okolo sebe nejmějieše.
Počechu je hraditi
a domy dobré stavěti.
Potom páni Ústští,
Sezema, i jiní páni,
musichu z země ven vyjeti
a Rudolfovi králi Říšskému
do Rakús se přikázachu.
Tuť jsú dlúhú chvíli byli
a u něho sú slúžili,
a na krále Českého netbali.
Tehda král Přemysl nemoha svého hněvu ostati,
i jal se na Rakúského vojensky táhnúti;
tak se byl na Čechy rozlítil,
že nechtěl, by na Pražském mostě který Čech slyšán byl.
A když do Rakús s Němci jede,
až i k Dunaji přijede:
tuť Rakúský proti němu táhnieše,
a mnoho lidu s sebú jmějieše.
A když vojensky proti sobě ležechu,
tehda Záviše a bratřie jeho k králi poslachu,
chce-li jim milost dáti,
„chcemeť zajtra s svými životy počestně poslúžiti
a svá hrdla podlé tebe složiti.“
Tehdy král jim odpověděl,
toho učiniti nerodě,

řka: „Vy jste dřieve nevěrni byli,
i ještě věrni býti nemuožete!“
Tehda na zajtří v boj se udeřichu,
a hrozné pobitie učinichu.
Tu zabili krále Otakara udatného,
a podlé něho jiných pánuov mnoho.
Tu nesechu do Znojma tělo jeho,
a v kláštеře u Bosákuov položichu jeho.
A tak to zbožie v Rakúsiech od Čechuov odešlo,
aniž ještě zase přišlo.
Král Přemysl syna Václava jmějieše,
dvanadste let v stáří bieše,
a ten s mateří svú na Bezdězi sedieše.
Ten jede do Znojma pro tělo otce svého,
a do Prahy přinese jeho;
tu pochova otce svého
u svatého Václava dědice Českého.
Ten král Přemysl mnoho zlého pánuom Českým činieše,
města a hrady jim odjímáše:
panu Čéčovi Budějovice odjal,
a jiné zbožie jemu za to dal;
Kladsko odjal Žerotinským
a Lúny město odje Zvieřetickým,
a jiným pánuom odje mnoho zbožie jiného
a učini jim mnoho zlého:
pana Beneše káza u věži upáliti,
a Záviše rytiče káza z země vypuditi.
Pak po smrti Přemyslově Záviše a bratřie jeho do země se vrátichu,
a Rudolfa krále Říšského s sebú přivedechu.
Tu Záviše královú Alžbětu sobě za ženu poje,
a hajtmanem zemským bieše, s ní se koje.
I jměl s ní syna krásného,
a Záviší nazval jmeno jeho;
zemským mistrem křižovníkem učini jeho.
Potom Přemyslová umře v skuoře,
a po časiech Záviše dojide hoře.
Potom Záviše nechtě sebe poníziti,
poče sestře Uherského krále frejovati.
Ta bieše jeptiška
v kláštеře u sv. Františka,
a vílována bieše;
jížto on pilně frejováše,
až jí vždy z kláštera sobě doby,
a za kněžnu ji poje.
Ale musil z Říma absolucí dobyti
sobě, tepruv muože s ní býti.
Proto se naň král Uherský velmi rozhněval,
ale potom jemu skuoro milost dal.
Potom Záviše chtieše se s králem Uherským smířiti,
poče jeho na hody k sobě zváti;
také pozva krále Václava Českého,
toho pastorka svého.
I učini hody veliké,
turnej, klánie všelikė,
neb s ní měl syna krásného;
ale na těch hodech přihodi se Závišovi mnoho zlého.
Neb oba krále o něm zlú radu učinista,
a oč sta se uradili, to dokonasta.
Král Václav Český, pastorek jeho, vece:
„Záviše jest mú máteř prol-hal,
a tobě, králi Uherský, tvú sestru z kláštera bez tvé vuole pojal,
a ještě z nás své blázny činí
a zuove nás na hody své:
nechť toho, jakž zaslúžil, požive zle!“
Tu jeho na těch hodech jechu
a tři léta na Zlaté věži na hradě držechu.

A v tom vězení Záviše mnoho dobrých pie-
sní skládáše.
Pak bratřie Závišovi králi hrozíchu,
a jeho mstíti chtiechu.
Pak se král z toho rozhněva,
a Záviši na Hlubokú nésti káza,
a prknem jemu hlavu strčiti rozkáza.
Ta se jemu smrť pro jeho ženu Přemy-
slovú stala.
Jeho smrti mnohá panie plakala.

PÍSEŇ O ŠTEMBERKOVI.

Z rkp. Třeboňského z druhé polovice XV století vytištěna v Čas. Mus. 1827, I, 17. Zdá se býti složena ku konci XIV stol.

Tuto se počíná pieseň o Štemberkovi.

Račte poslúchati, co vám chci spievati,
což se stalo dávno v Mělníku:
sebrali se páni spoluměštěné,
a tuť sú se spolu pilně radili,
a o Štemberkovi zradu skládali,
kterak by Štemberka života zbavili.
A když sú se spolu pilně radili,
inhed Štemberkovi před se kázali:
„Poslúchaj, Štemberku, co mluvie páni:
račiž poslúchati, milý Štemberku!
co pravie páni měštěné z Mělníku,
chceš-li ty zuostati při svém životu.“
A když Štemberk to slovo zaslyšal,
inhed služebníkovi kuoň sedlat kázal:
„A sedlaj ty koně, budeva vsedati.“
A když Štemberk na svuoj kuoň vskoči,
před pány měšťany pěkně se zatoči:
„A Buoh vy rač žehnati, milí měštěné!“
„A rač tě Buoh žehnati, milý Štem-
berku!
pospiechaj, Štemberku, z města Mělníku,
chceš-li ty zuostati při svém životu!“
A když Štemberk z brány jedieše,
jeho pěkná Anička v okénci stojieše,
a tak velmi srdečně jest zaplakala.
„Rač tě Buoh žehnati, má milá Aničko!“
„Žehnaj tě milý Buoh, muoj milý Štem-
berku!
a komuž's mne poručil, smutnú dievčičku?“
A když Štemberk v pole jedieše,
inhed svému koníkovi čelo protieráše
a své samostřiely oba znapínáše.
Tuť sú se sebrali všickni měštěné
a o Štemberkovi zradu skládali,
kterak by Štemberka života zbavili.
A jeden z nich vece: „Poslúchajte, páni!
vyjeďte za ním, jměte jej na poli;
cele vám pravím, přijdeť vám bez hanby.“
A když Štemberka u poli viděli,
za ním páni měštěné hlasem volali:
„Postoj, počekaj nás, Štemberku milý!
a nestřielej na nás, milý Štemberku!
však jsme my páni měštěné z Mělníku,
a však jsme my páni měštěné z Mělníku!“

„A když jste vy páni měštěné z Měliníku,
slibujete-li mně mému životu,
já na vás věru střieleti nebudu.“

„My tobě slibujem, vieru zastavujem,
že my tvému životu nic neučiníme,
že my tvému životu nic neučiníme.“

A jeden sedláček ten oral v stráni,
a všecko poslúchal, co mluvie páni:
„A hleďte, páni, byste mu zdržali!“ —

„A neběhaj, Machu, muoj milý brachu!
a neboj se sedmi pánuov strachu,
všakť jest náma jindy tieže bývalo!“

Jeden, Kačeruov syn, ten s koně skoči,
utne Štemberkovi obě ruce, noze,
a želiž, pod glejtem, muoj milý Bože!

A když Štemberka do města nesechu,
proti němu panny, panie vyjedechu:
„A vítaj, Štemberku, náš sluho věrný!“

„A já vám děkuji, panenky i panie!
jedinýchsedm pánuov učinilo hnánie,
a ti sú mě na svú čest, vieru, vzali.

A ti sú mě na svú čest, vieru, vzali,
a tak sú mne hanebně velmi osekali:
a želiž se tobě, náš z Prahy králi!

A všeckoť já to mám pro pěknú Aničku,
ještoť mi jest dala perlovú tkaničku,
a za toť jí složím svú milú hlavičku!“

A protož já pravím starému mladému:
kto kolivěk vládne u poli sám sebú,
nedávaj se žádný na takovú vieru!

LÉČITELSTVÍ.

Z rukopisu cís. veř. knihovny XVII, B, 18, na papíře z počátku XV věku. Rukopis tento jesti sbírka rozličných spisů lékařských a hojičských, učiněna od nějakého bratra apotékáře řádu sv. Františka ze spisovatelů rozličných, ze jmena z Ishaka ben Soleimana, M. Ipokrasa, Galiena, Constantina, Bartoloměje, M. Petra Hispanského, M. od hory Cassina, Gilberta, Ortolfa, Akvina a j. Připisována byla neprávě M. Krištanovi z Prachatic, ač i z něho věci některé, jako o pouštění krve, do ní pojaty jsou. Jiné rukopisy sbírky této, však více méně obšírné, jsou tyto známé: rkp. cís. veř. knih. XI, C, 2, z l. 1440, a XVII, D, 10, okolo l. 1498; rkp. knih. kostela kapitolního v Praze L, XIX, dokonaný l. 1518; rkp. knih. Roudnické od l. 1516; rkp. Stokholmský, asi z l. 1528, z bibl. někdy Rosenberské pocházející, a jiný rkp. Stokholmský, jenž l. 1550 náležel Jindřichovi ze Švamberka, hejtmanu kraje Prachenského. — Výňatky tuto položené: O čtyřech rozdílech léta, pak o zdraví lidském, čtou se v rkp. nahoře jmenovaném na listech 21—23; Herbář pak na listech 115—139. O Herbáři budiž tuto doloženo, že jen první a poslední bylina, Angelika a Zenikl, na ukázku v celém znění přepsány, při ostatních pak bylinách pravidla, nač a kterak se jich užívati má, pominuta jsou.

Veliká múdrosť od pána Boha jest a s ním byla jest před počátkem. Kteřížto milují múdrosť, od něho hledajte a u něho proste, neb on dává všem na zbýť a neodpoviedá. On zajisté jest výsosť a hlubokosť všeho umění a poklad všie múdrosti, kterážto z něho a v něm a skrze něho jest vše, a bez jeho vuole nic nemuož býti.

Kdežto na počátku mé řeči prosím jeho svaté pomoci, kteryžto jest studnice a východ všeho dobrého, aby on skrze svú dobrotu a své svaté milosrdenstvie ráčil mój malý rozum neb učenie naplniti milostí Ducha svatého, aby skrze mé učenie světlosti, kteréžto v temnostech bylo, abych mohl jim zvěstovati a bludné na cestu zpraviti a zvésti, aby on ráčil puojčiti, kterýž sedí na výsosti a všecky věci zpósobuje a zpravuje, kterémužto chvála i čest na věky věkóv. Amen.

O čtyřech rozdielech léta aneb roku znamenaj.

Rok aneb léto dělí se na čtyři strany, tociž na podletie, v léto, na podzimie a v zimu. A protož aby bylo poznáno, co a v kterém diele roku má člověk činiti, aby mohl zdravie zachovati, i počnem od podletie.

O prvniem rozdielu, to jest čas podletní.

V čas podletní púštěj krev z žíly plicné, ač jest v těch žilách mnoho krve, aneb jest-li v nich krev porušena; jez kapúny, rozvařené řeřábky, lociku, kozie mléko pie na čtitrobu, a také pelynek s kozí syrovátkú, a kaž se húbú v lázni třieti.

O času letniem.

V čas letní vystřichaj se věcí suchých a horkých, od masa uzeného, od cibule, od česneku, vína silného a od sytosti přielišné; ale ty věci jez, ješto sú studeného a vlhkého přirozenie, jakož jest maso telecie, kuřenčí, múka ječná s mlékem mandlovým, hrozny vinné, zralé fíky a lociku: (ze jmena) ti, ješto jsú žluté krve, totiž horkého přirozenie; neb to teplosť přirozenú navracuje z žaludku.

O času podzimniem.

Podzimní jest čas studený a suchý, a protož v tom času slušie požívati krmí teplých a mokrých, jakožto slepice, kapúny, maso skopcové, beranové, a stará vína píti. A vystřiehaj se od mnohé smilnosti a slaných ryb a uzených, a suchého masa uzeného, a ode všech krmí, kteréžto černú krev zarozujú.

O času zimniem.

Zima jest čas studený a suchý; požívaj v tom času krmí horkých od přirozenie, jakožto jsú holubenci, skopové maso, fíky, ořechy vlaské; víno dobré červené slušie píti, a lektvaří horkých od přirozenie máš požívati ráno i večer, a na to dobré vonné víno píti, a krve z žil nepúštěti, a v teple život mieti, a zvláště hlavu, hrdlo a prsy.

O zdraví lidském.

S boží pomocí ktož chce dlúho živ býti, takto učiň, jako tento mistr Agvin tak řečený etc. Praví zajisté, že když člověk šesteru věc činí, že bude s boží pomocí dlúho živ a zdráv. Prvá, dobrého povětřie hledati a zlého se varovati. Druhá jest skrovnosť v napití a najedení, aby to bylo čisté a zdravé. Třetie, od otpočívánie ložnieho a múdrého hýbánie a tvým životem oblovánie. Čtvrté, v hod spáti a v hod bdieti. Páté, aby se choval, aby nebyl tvrd v životě, ani velmi měkek. Šesté, aby se choval přielišného veselé. Toť jest těch šest věcí; ktož je má na paměti, bude dlúho zdráv. A protož o každé věci ten

mistr zvláště učí, kterak má činiti, a teď vykládá o těch šesti věcech.

Najprvé o povětří.

Najprvé, o povětří tak praví: všelikého povětřie nejasného a nečistého se chovaj, leč buď smrduté neb nesmrduté; a proč? Když jest jasné, zákon jest ráno vstávati; a když jsú mrazové a mračno, zákon jest dlúho spáti. Varuj se smradu bahenného neb z močidla, a mršieho; neb od toho se zarozují tajné nemoci v životech šlechetných. A protož ktož chce ten smrad od sebe zapuditi, ten drž oman před jazykem.

O jedení.

O druhém, to jest o jedení a o pití, učí: aby člověk vždy málo pochodil aneb pojezdil; a když přijde žádosť k jedení, ihned jez a nedli, a vždy vstáti od stola, málo lačen jsa. Také žádného ovoce na čtitrobu nejez, a to pro jeho náhlé požitie a v hnuoj obrácenie; ale po krmiech můžeš jiesti aneb hrýzti, ale skrovně. Také se vždy držeti dobrých krmí, jakožto jsú: kozlenci, kuřenci, kuroptvy, bažanti i jiné maso, když svój čas má. Také varuj se studených krmí; od mléka na žádném obědu a ryb aby nejedl; neb to praví mistr Avicena, že člověk často od toho malomocen bývá. A také když se napieš, na to pitie nic nejez, leč by se velmi chtělo, a to učiň skrovně; také pitie bývá z pomyšlenie. Také vody na lačný život nepí, nebo všecku žádosť k jedení uhašuje. Také pitie vždy čisté píti, a kalného se a slévaného a podčepie varovati. Také na sytý žalúdek nepí mnoho, ale radím se každému procházeti. Také věz: čímť jest lepšie pitie, tiemť jest hned požívati [1]) škodnějšie; jakož praví mistr Avicena, že to silné pitie porazí nepožitečné krmě svú mocí, a tu životu uškodí. Také v létě muožete jiesti studené krmě, ale ne vždy; ale v zimě vždy horké. Také se na plný žalúdek nemyti, ani po lázni brzo jiesti; neb žalúdek v lázni své přirozenie ztratí, pro rozličné věci toho požiti [2]) nemuož. Také v rozličných lázních nemyti se; neb se od toho mnohá nemoc stává.

O hýbání.

O třetiem, o hýbání, a tak mnoho choděním aby sobě neuškodil člověk, nahýbáním, ani mnoho chodil úsilně, ani jezdil, ani skákal, ani běhal přielišě; nebo také těžké vichtovánie duši ven pudí. Také sluší skrovně pokornu býti, aby okem měl pravú smieru.

O spaní.

O čtvrtém, to jest o spaní, učí: aby vždy v čas lehl, to jest když mrká, a vždy na pravé ruce učinil sen prvý; potom líbí-lič se, muožeš se na levú ruku obrátiti. Také ve dne dlúho nespati, a najviec, když žalúdek jest prázden, jako v nešporní hodinu; nebo se od toho stává studená nemoc. O tom mistr Ipokras praví: Sen jest jako smrť obecen. Také aby v noci neběhal a dne nezameškal v jeho diele. Také na chřbetě, tak mním, aby nespal; neb od toho se stává padúcie nemoc.

O tvrdosti a měkkosti v životě.

O pátém učí: aby tvrd ani měkek byl v životě. Aby se také horkého povětřie

1) Rkp. po životě. 2) položiti.

choval, nebo pro veliký pot bude měkek. Také máš se varovati veliké zimy; nebo svieže mokrosť a tudy žalúdek bude tvrd.

O veselí.

O šestém, o veselí a o smutku učí. O smutku a o veselí takto učí mistr Galienus: varuj se přielišného veselé; nebo velikým veselím srdce se otevře a duši vypudí. O tom praví mistr dřieve řečený, že viděl jest, že jeden směje se i umřel jest. Také stává se od velikého hněvu neb od velikého smutku; neb srdce tudy raní od smutku mdlé, odtud se stává nemoc. O tom praví mistr Avicena: veliké radosti se chovati a přielišnosti, a také smutka přes noc ostaň. Toť jest těch šest věcí, na nichž každého člowěka zdravie záleží; a jest vybráno z knih lékařských krátkými slovy.

O lékařství obecném každému člowěku, který chce dlúho živ býti.

Každý člowěk, jenž chce ostati při dlúhém zdraví, způsob sobě krmě požitedlné podlé svého přirozenie a stavu i věku, tak aby člowěk horkého přirozenie, a zvláště robotný, požíval hrubých krmí a tiem hojnějie, a člowěk studeného přirozenie lehkých tiem skrovnějie aby požíval, a zvláště člowěk prázdný [1]) od diela i chodby. Druhé, aby člowěk měl určený čas svému jiedlu i pití, i v svém spaní. Třetie, aby to, což má jiesti, bylo dobře uvařené i upečené; neb z nedovařeného stává se žáha a parnosť hrubá, jenž vstupuje v hlavu a v ní bolesť rozličnú činí, a oči zatemnie se, uši zapeklíta se, a ve všem životu škodu vezme. Čtvrté, aby rozličných krmí na jedné večeři anebo na obědě nepožíval; nebo jako dic ten slovútný mudřec a pěstún ciesařuov někdy Nero řečený, ctný Seneka, v jedné epištole k Lucillovi rytieři Římskému a vladaři Sicilskému: Rozličnosť krmí zplodila rozličnosť neduhuov a učinila rozličnosť lékařstvie. Páté, aby krmě i nápoj byl čistý a v své přirozené váze neporušený; neb porušený pokrm i nápoj porušená krev i tělo zarozuje. Šesté, kdež muož člowěk, ryb aby se vystřichal jiesti, a zvláště suchých a nasolených tunných, a nad to bahenných, které nemají lupin. Sedmé, aby se měl skrovně v jiedlu a v pití, neb to jest svrchované všech lékařství. Osmé, aby před jedením vždy se potúlal aneb projel se na koni aneb na voze, neb tiem člowěk připraví tělich svuoj k vyprázdnění požitých krmí dřieve přijatých, a zbudí v něm horkosť přirozenú a žádosť k jedení. Po jiedlu skrovně má pochoditi, aby krmě polehla a na dno žalúdka postúpila, aby tiem snáze požita mohla býti. Deváté, smutku a žalosti a zvláště hněvu se vystřiehati, jakožto od vraha svého života; neb dic ten mudřec Ježíš Sirachóv: Od zámutka přispievá smrť a přikrývá moc člowěčí; a jakožto červ dřevu a mol rúchu, též smutek mužovu srdci škodí. A Šalomún praví: Um veselý ktvúcí věk činí; duch smutný vysušuje kosti. A dřieve řečený Ježíš dic: Utěšenie srdečné to jest život člowěčí. Desáté, aby člowěk přielišného horka a studena se vystřiehal.

1) Rkp. pracný.

HERBÁŘ.

Počínají se knihy o mocech rozličného kořenie, které kořenie jest ktery moci, a to pořadem abecedy, a najprvé o Andělice, to jest Svatého Ducha kořenie.

Angelika aneb Svatého Ducha kořenie jest pomocno proti čáróm, ktož je při sobě nosí a vždy ráno hryze; a také proti jedu, ktož je ráno hryze, ještto snie nebo vypie, toť svú mocí vyžene; proti břidkosti, ktož je vaří u vodě a na čtitrobu pie, všecky břidkosti od srdce vyžene, neb jest silné a horké; také proti ukusení vzteklého psa, ktož je ztluče s medem a na ránu navieže, velmi jest spomocno; také proti tracení, ktož ji na čtitrobu hryze, stavuje se v něm, že nebude krceti; také aby měl žádosť k jedení: hryz ji často na čtitrobu a budeš mieti žádosť k jedení. Také proti povlace na oči: vezmi angeliku a bedrník, a to obé vnově ryté, a ztluč každé obláště, a vydav z nich z každého vodu aneb tuk a směš v hromadu, ať bude jednoho jako druhého, a tu vodu púštěj vnoko po peru, a tak povlaka sejde. Ale bude lépe, když přičiníš bielku z vajce nového a velmi dobře ztlučeného, a to směš v hromadu a púštěj vnoči.

Aniz. Benedikt kariofilata, jest dvój, bielý a červený. Balsam, jest strom egyptský velmi drahý, jenž má listie podobné k rútě. Balšán nebo marule. Bazilikon jestiť dvój: první má malé a drobné listíčko, a slove řecky cariofilatum, a toť jest obecní bazilikon; druhý, jenž má lístek drobný, a ten slove majorana, tociž veliknější. Bedrník. Bukvice. Bodlák veliký. Bobek. Borák, má listie chlupaté. Bavlna roste na dřevě jakožto vlakénko na staré vrbě. Božie dřevce nebo brotan. Barvienek. Břečtan. Blén. Bzový květ. Bolchlav. Bělmové kořenie. Černobýl, jakož mistři pravie, že jest mátě všeho kořenie. Čakanka. Celidonia. Černohlávek anebo chmelík. Citvar. Chebdie kořen. Česnek, ten slove dryák sprostných lidí. Cibule. Chřen. Kapusta. Čubr, saturegia. Koliandr. Chvojka rajská. Dětel jest dvuoj, domácí a lesní. Drobíšek aneb červec, a také slové zubné kořenie. Fiola. Galgan. Jehlice. Jitrocel. Húba lesnie jest dvuoje a latině slove agaricus; a to mievají v apatéce, to jest samcem i samicí; a rosteť na dřevě samice a jest zpuosobu, jakžto šlojeřík nesúc na sobě; ale samček jest celistvý, bez těch vrap. Hruštička zelina. Horčice černá. Horčice bielá. Hadové kořenie aneb ráček, tak řečené. Hřebíčky. Hořký lupen. Hrách. Husie noha neb zindava, alchemilla. Jáhly, proso. Jalovec. Izop. Kolovratec. Kosatec bielý zahradní, lilium. Kosatec červený, ještto na lukách roste, a má listie jakožto i bielý, ale tenčie a delšie, a květ mievá žlutý a kořen jest červený. Kozie brádka. Kozlova brada jest zelina, ještto roste na skalí. Koňský štěvík. Kmín luční. Kmín

zdejší, podoben jest kmínu mureninskému. Kmín černý. Kopr vlaský. Kopr český. Kopytník. Kuří mor. Krtičné kořenie. Kozlík, paldrian. Kapusta. Květ rajských jablek, a také jabloně lesnie. Kopřiva. Kopřivné siemě. Kopřiva hluchá aneb psoser. Kotáčka anebo máčka. Konopě ozimé. Libšték. Lekořice. Locika. Lajko vlčie, lupinus. Lebedka červená. Lebedka bielá. Lebeda. Mák. Máta. Máta planá, aneb o bielé lebedce. Bielá lebedka jest truoje: prvá má listie podobné k bazilikonu a s súčky anebo políčkami čtverohranými, a květ brunátný; druhá jest podobná k poleji na vuoni i na listí; třetie jest podobná k mátě polské. Muškát. Muškátový květ. Mandly jsú dvuoje: to jest hořké a sladké. Manholt aneb ron, tak slove to zelé a jest podobné k jitrocelu. Matky božie slzy. Sv. Mařie Magdaleny kořenie. Medunka. Mateřie dúška. Netěk jest zelina na puol piedi zvýši, jenž má tvrdý kmen bez květu; siemě i listie má podobné k koliandrovi, a rosteť na miestech zasloněných a vedlé břehóv. Nedvězie noha. Netřesk. Oman. Opich. Oves. Ožanka většie, máť modrý květ. Ožanka malá, rosteť na skalí a máť listíčko malé a řezané, a jest podobné k listu dubovému; jestiť chuti náhořké a máť květ brunátný. Ostrýš. Osladič. Očim. Omich. Pepř. Přímětné kořenie. Posedl má listie jakožto břečtan, a ze zpod veliký kořen bielý smrdutý; a ta zelina pne se vzhuoru jako břečtan, a má jahódky černé. Polej. Podražec jest dvuoj: jeden jest dlúhý a ten slove samec, a druhý okrúhlý a slove samice, a jest smrdutý obój. Por. Peltram. Pivonka jest dvuoje: jedna má červený kořen a druhá černý; a ta jest většie, ještě má červený kořen, a má kořen větší nežli ruce. Peniezkové siemě. Pastrnák. Psie víno, solanum. Petružel. Pelynek. Rmen jest truoj: některý má bielý květ, a druhý má lesknatý žlutý, a třetí brunátný. Řeřicha. Rúta, jest ušlechtilé kořenie. Rúta polská. Ředkev. Ruožený květ jest převelmi rozkošný. Chceš-li učiniti, aby druhé ruože kvetla, když dospěje jako jí býti, strhajž ji doluov, a k tomu vše kvietie, což jest na tom dřevě, a hleď, aby nižádného lístku na dřevě neostavil, a nechaj toho dřeva tak státi, a to věz za celo, žeť bude druhé kvésti. Řebříček. Řecké seno. Řepa. Střiebro. Šalvěje. Starček. Sítie. Skořice. Sléz. Střielové kořenie. Štěvík. Tučen mužík. Trpkyně jest strom v Babilonii, tociž plané trnky. Třebule. Třemdala aneb dyptan. Verbena. Vrátič. Volový jazyk jest bylina, jenž má kmen nebo stéblo chlupaté, i list také má chlupatý, a máť květ brunátný. Všedobr. Zázvor. Zeměžluč. Zahradník. Zenikl jest proti otoku suchému a vyvinutému. Vezmi jej i s kořenem a s bielkem vaječným ztluka naložiž na bolesť, ažť se dobře rozpaří; potom vezmi rozchodník a staré sádlo, ztluč to a maž tak, až bude bolesť ruozno hnáti a bude celeti.

RANNÉ LÉKAŘSTVÍ RASISOVO.

Z rkp. XV věku ve 4, jenž někdy náležel p. z Schönherru, radnímu při kr. soudu zemském v Praze. Nový přepis téhož rukopisu, l. 1818 prof. dr. Antonínem Jungmannem učiněný, chová se nyní v Museum K. Č. — Rasis neb Rhazes, jinak Mohamed Ibn Sachariah Abubekr, z Raya v Persii, narozen l. 860, výborný skoumatel a plodný spisovatel, byl dozorcem nad nemocnicí v Bagdadě a zemřel l. 940. Na základech učení Rhazesova o ranném lékařství vyučoval v Montepesolaně o věci té mistr Vilém Burgenský t. Vilém Roger z Congenis anebo z Parmy (1180), a nějaký krajan náš, jenž téhož Rogera v Montepesolaně poslouchal, dle něho toto lékařství ranné sobě popsal, jakož o tom vyznává v následující předmluvě. Spis tento, prvotně latinský, v češtinu přeložen asi s počátku XV věku.

Předmluva.

Tyto knihy sberu králi, jemuž požehnaj Buoh. Rasis knihy své, kteréžto popsal ke cti pána svého krále, takto počíná: „Tyto knihy sberu králi, jemuž požehnaj Bóh to, což poznal.“ Rasis žádostnějšieho a spasitedlnějšieho od Boha požádati pánu svému nemohl [1]), když se jest Bohu modlil, aby pánu jeho požehnal: a my jeho příkladem požádajme, ať nám požehná Bóh, nebo božie požehnánie jest jeho dobroděnie; protož požehnaj nám Bóh. Já popíši lékařstvie ranného dobroděnie — toho dobroděnie potřebují lékaři ranní, aby zbohatěli, ranění aby uléčeni byli — potřebujícím užitečné. Mistr Vilém Burgenský byl jest v Montepesolanu ženatý, učený, v statku movitém i nemovitém hojný člověk převelikého zkušenie nebo dospělosti, a předobrého jmena; nebo jmeno jeho slavné bylo po všech krajinách, nebo k němu na radu všichni nemocní, od jiných lékařuov ranných [1]) zmeškaní, ode všech stran světa, totiž od západu, od poledne, od východu slunce i od puol noci utiekali jsú se a u něho sú radu i pomoc shledávali, nébrž i mezi Saraceny jmeno jeho slavné jest bylo; a také sami mistři, čtúce na mistrských stoliciech, bez studu a často sú jeho na svědomie svých řečí přivodili, a to jest bylo jemu za jeho života k veliké sláve. V nichžto onoho přeslavného muže, pána a mistra Vilhelma z Congenis, pánem a mistrem proto [2]) nazývá, nebo jmeno samo mistra v Montepesolaně hanebné jest: nebo tam každý, i ten, jenžto osly honí, slove mistr. Mieru a obyčej léčenie, jakož sem od něho slyše i vida naučil sem se, jakož věrnějie budu moci, uložil sem vypraviti. Mistr Vilhelm měl obyčej při najmenším dvakrát čísti do roka, totiž na narozenie pána Krista, a na velikú noc. Když jiní přestali čísti, on jest počal, a tento obyčej čítánie byl jeho: měl před sebú knihy

1) Rkp. požádal jest.

1) Rkp. raněných. 2) proto jeho nazývá.

Rasis o lékařství ranném, a těch jest nečetl, jakož obyčej jest čísti s výklady, ale podlé řádu kapitol těch knih vypravoval obyčeje lékovánie jeho, a některých jest pochválil, druhé v lepšie proměnil, a některé, jakožto obyčej zvyklý nemajíce, ovšem utal. Aniž sem bez příčiny takové a tak úžitečné dielo za tak dlúhý čas oznámiti prodlil; nebo sem dosavad čekal, zdali kto z tovařišóv našich, patře k božské odplatě aneb as poně k lidské přiezni, tu práci podstúpil; a že dosavad nižádný se o to nepokusil, jakož slyším a rozumiem, že učitel náš dluh těla vyplatil, tu práci na se rád přijímám. Protož tyto knihy na pět dielóv rozdělené tiemto řádem umyslil sem vyvesti: První diel počnu od vrchu hlavy, a v něm vypravím léky hlavnic, kteřížto slušejí na lékaře ranného. Druhý bude o léčení hrdla, šíje a hrtanu. Třetie od hrdla doluov až do bočné mázdřice sstúpím. Tento však třetí diel pan mistr Vilhelm ztáhl až do klúbu bedrnieho, ale tento z jedné činí dvě: jednu ztaha až do bočné mázdřice, druhú od bočné mázdřice až do klúbu bedrnieho, a to jest z jeho vuole a nenie bez rozumné příčiny; a od ran, kteréžto bývají na lidech raněných, třetí diel počnu. V čtvrtém dielu o ranách a lékařství ran úduov krmitedlných, kteříž sú pod boční mázdřicí, a tu prodlím až do kapitoly od některého klúbu bedrnieho, jenž slove *scia*. Pátý diel počna od ní, ježto slove *scia*, a v tom přeběhnu léky údóv, které níže kosti klúbné na bedru až do nártie; a na prstech nožních skonání knihy.

Počínají se kapitoly prvého dielu knih, v nichž se pokládá, o čem v které pravi.

Kapitola prvá.

O ráně.

Bývá druhdy rána — jenž jest rozpuštěnie celosti těla; nebo na kosti slove zlomenie, nebo tvrdé věci se lámají — na hlavě bez zlomenie lbi mečem, palicí neb kamenem, tak však, že nenie s bázní; nebo jest-li žeby se bál o zlomení lbi, tehda by rána nad tiem neměla býti zavřena, ažby dřieve leb byla napravena o zlomení lbi, jest-li mečem a rána podluhovatá. Přirozenie na leb málo masa jest přiložilo, protož v plti nemohú býti rány hluboké, leč by rána byla na pošik, totiž žeby šla od vrchu dolóv k ušima s kteréž koli strany hlavy; a ty rány často sú okrúhlé, a druhdy dosti dolóv sstupují, a většie nesnáz, kteráž na nich jest, ta jest, aby slušně byly sšity: jinak budú škaredí a mrzcí šrámové na těch miestech. Bude(-li rána podluhovatá) neb něco okrúhlá, bude šitie od jednoho kraje nebo konce rány až do druhého, jakož se lékaři zdáti bude. Nebude-li rána velmi odlúčena, tehdy móž býti šitie na pořád; pakli jest dlúhá, nebo scházie dolóv okrúhle, tehdy nemá aniž muož býti šitie napořád, jakož jesti obyčejno na rukávě, než má býti s někakým zdálením stehu od steha, a tak, aby vždy dva stehy měla jednu nit, a to rozměřiti ostavuje sě opatrnosti lékařově; a ihned má přiložen býti prach červený, o němž dole poviem, nebo prach kadidla nebo *masticis*, a nebo sám prach z kadidla. Mistr tuto praví o prostných praších; viece chvá-

lil je nežli smiešené, nebo řekl, že viece platen jest prach k střielení, kterýž bývá z *sanguine draconis*, neb z kadidla nebo z *mastice*, nežli jiný prach červený, jehož jest mnohé složenie nebo smiešenie. A také řekl jest, kdyby nemohl jmien býti prach *sanguinis draconis*, že sám z kadidla platen jest, kakžli nenie červený. To sem od něho slyšal a před každým smiem svědčiti; a protož pravi: kdyby lékař ranný neměl *sanguinis draconis*, nebo svalníka, neb *bolum*, proto nemá raněného opustiti, poněvadž samo kadidlo — muož býti nalezeno totiž v kaplici každé — mnohé jiné zastává, jakožto miestem a časem mohú jmieny býti potřebné věci, než v núzi, na niežto viece záleží. Malý knot buď vložen; ale třetí den, aneb když sě rána stulí, poznenáhla buďte vytaženy niti, a opět buď naložen prach červený. Pakli třeba bude hnój zaroditi v ráně, vlož na ni *embrotam*, totiž flaster z listie a kořenie omaštěného. To jmeno *embrota* jest jmeno ranných lékařuov, a jestiť též, jako u ranného lékaře *cataplasma*; a bývát *embrota* z listie, bylenie a z kořenie, sádla a tukóv, másla a oleje; druhdy z některých semen, jako semene lněného, sěna řeckého, a druhdy z múky ječné nebo pšeničné [1]) a z podobných věcí; ale tuto jedno dvě pokládá, dvě embroty k zarození hnoje k ráně. Ale ne [2]) každé ráně jich třeba, než tu, kdež se málo rodí hnoje v ráně. A znamenaj, což kolivěk hnój zarozuje v ráně, toť také zarozuje v nežidu nebo v hlízě; a zase také věz, že každá bylina, buď z přirozenie horká nebo studená, když jest toliko teplá, hnój zarozuje; i také sama voda teplá též činí. A však některé jsú věci zvláštnie a silnějie to činie; proto sem to řekl, zdali by kto nemohl mieti těch věcí všech, kteréž sú popsány, tehdy jedna sama [1]) z těch věcí učiní embrotu takovú: sémě lněné a sémě sěna řeckého, svařená v oleji dřevěném až do vysmaženie oleje, a to klaď na miesto. Druhá embrota sléz a vysoký sléz buď(te) vařeny u vodě, a pak vysáknúc vodu ztlučeny [2]) buďte s starým sádlem nesoleným; a ta embrota teplá má býti přikládána. Pakli by k vóli mistrově všechny věci mohly býti jmieny, aby nebyl vidien, by příliš prostými věcmi léčil — mezi mnohými počestnými muži druhdy některý [3]) chytrý a nerovný bývá shledán, kterýžto počna pohrdovati vtipností mistra svého, proto že prostými věcmi léčí, a pro takové druhdy slušie něco nesnazšieho činiti — buď udělána embrota taková: vezmi slézu — sléz obecný velmi jest potřebný rannému lékaři v embroty mastech a v podobných věcech; a také když raněný zatvrdne v životě, tehdy bývá z zelé [4]) a z listie řepného s málem petružele a kmínu polského, a s tučným masem vepřovým, přidadúc několiko listóv *tithymali*, skočcových, větčího skočce, aby viece obměkčilo; — a druhého slézu, a *parietariae*, totiž den a noc, *cymbalariae*, totiž zvone-

1) Rkp. psenicze. 2) na.

1) Rkp. jednu samu. 2) slučeny. 3) některzy. 4) z nich zelee.

čkové, a listie sěna řeckého: ty všecky věci buďte ztlučeny s sádlem, a potom s červeným vínem, a nebo i také s vodú, podlé rozličnosti času v rocě, u malého ohně buďte vařeny a ústavně lopatkú hýbány, ažť i zhústne; a ty embroty požívaj lékař. A když rána dobře se vyhnojí a počne celeti, máť ujímáno býti knota. To jest obecné, kdež koli vkládán bývá knot, že jeho po nenáhlu má býti ujímáno, až i ovšem jeho třeba nebude.

Kapitola druhá.

O ráně hlavné bez šitie.

Když rána bude v hlavě palicí nebo něčím takovým, nebo kamenem, kterážto [1]) šita nemóž býti ani má, však bez zlomenie lbi, tehdy hned měkkú rúšku a útlú v bielku vaječném má omočiti, a něco vyždma, všecku ránu všady pilně naplniti, a na to chomáček kúdele přiložiti. Proto na počátku bielek vaječný bývá přikládán, aby se bolesť utišila a rána se čistila, i také proti otoku; a chomáček proto se přikládá, aby to, což jest v ráně nebo na ráně, bylo zachováno; a k zarození hnoje přiložena buď některá ze dřievních embrot. A když se vyhnojí, tehdy rúšku suchú klaď do rány, až se rána vysuší; a když bude vysušena, tehdy vkládaj ostruhu z rúchy lněné, ještoť slove *carpia*, a podlé toho, jakož masa bude přirostovati, ponenáhlu má té *carpiae* ujímáno býti; a od toho dne zarozenie hnoje až do vysušenie rány hodně muož masť podkládána býti pod tu *carpiam*, kterážto slove masť smědá, a latině *unguentum fuscum*. S tú carpí kladena bývá do rány, a pod carpí móž býti kladena, pomažíc tú masti rúšku k scelení rány; a k tomu, jakož die mistr Vilhelm, tolikéž sě hodí masť smědá obecnie, jakožto jiná která koli, jakož svědčí jeho pochválenie; nebo dobře čistí i sceluje, a k tomu jest od opatrných nalezena, a protož die: masť ranného lékařstvie neobyčejná.

Kapitola třetie.

O otoku hlavy bez rány.

Od úrazu palice nebo kamene bývá otok na hlavě bez rány a bez bázni; nebo kdyby byl otok od zlomenie lbi, tehdy by mělo viece razáno býti k zlomení nežli k otoku. A tehdy má hned naložena býti na otok střieda s solí, a máť suol mačkáním nebo hnětením vtělena býti té třiedě; pakli by otok tak nemohl býti sehnán, tehdy buď přikládána některá dřievních embrota, ať by věc od boku obrátila sě v hnuoj. A že obecná suol jest leptavá, jehož leptánie snad by ten nemocný nemohl strpěti, tehdy pod onu střiedu osolenú má rúška tenká podložena býti. V městě Montpesolaně o vánociech byl sem maje otok žláz převeliký, neb sem na počátku byl zmeškal požívati lékuov otrážiých; a byl jest ten otok žláz v třieslech, a večer, když jidech spat, naložil sem naň tu střiedu solnú až do jitra, a tak uby otoku i bolesti, že sem mohl ve dne choditi. A po druhý večer opět to učinich [1]), a by mi lépe; a tak sem to činil, až sem

1) Rkp. kteraks to.

1) Rkp. učinil.

všechen otok zmalil, že byl jakžto ořech leskový, ale byl tvrdý jako kámen. A že sem nemněl, by mohl se rozpustiti, i přiložil sem cibuli velmi horkú pod popelem pečenú, aby uzrál ten otok; a tak přes noc ta všecka tvrdosť zmisala. A proto sem toto všecko napořád, jakož se přihodilo, popsal, aby se tomu naučil, komuž by se též přihodilo. Pakli by otok byl malý, přilož hned železo studené nebo kámen, aneb jinú věc skutečně studenú, oby otrazila otok. Ten lék dětinský jest a velmi obecný, a z toho má viece slávy nežli pohaněnie.

Kapitola čtvrtá.

O ráně s zlomeném lbi velikým a zřetedlným.

Přiházie se druhdy stranu hlavy zlomenie lbi, a druhdy zlomenie jest veliké a znamenité, a rána nad ním široká a prostraná: tehdy hned, leč by se neskrovného toku krve bál, kosť nebo cožby tu jiného bylo, vytrhni, a potom přetenkú rúšku mezi lbí a mázdřicí tvrdú, nádobú málo nahnutú, jenž *casta* slove, pilně opatře, opatrně vlož, tak aby diel té rúšky byl lbi všady podložen a na mázdřici tvrdú prostřien. Pro dvoji příčinu rúška má býti položena mezi lbí a tvrdú mázdřicí: najprvé, aby nedala plúti vlhkostem na mozk, druhé, aby ústavným hýbáním mozk nebyl ven vypuzen. A ta rúcha má býti suchá; a však jest řékal mistr Vilhelm, jakož sem od něho slyšal, že ta rúcha létě má býti omočena v bielku vaječném, a zimě v strdí, a zvláště, když se bojíme studeného povětřie, kakž koli stred sám má něco ostrosti. A má ta rúcha tkána býti pod sě, nebo by mázdřice mozku mohly býti uraženy; ale v stranu má býti vedena, aby mázdřici přikryla. Ale to zlomenie lbi chomáčkem hedvábným buď všecko naplněno. Muož-li jmieno býti hedvábie, dobré jest; pakli (by) miestem a časem nemohl nikoli mieti lékař, proto nemá opustiti raněného bez rady i léku: ale miesto hedvábie položen buď chomáček čisté kúdele nebo lnu, aneb *carpiam*, totiž ostruhu s plátna, dokudž by hedvábie nedobyl; a na ten chomáček jiný chomáček z kúdele větčí a širši buď položen, kteryžto zachová dolejší, aby hýbáním mozku nebyl svržen. A ta rána dvakrát létě a jednú v zimě má býti vázána, a při každém vázání i rúšky i chomáčkové mají býti obnoveni. V obyčeji vázánie lbi zlomené mezi mistrem Vilhelmem a mistrem Rasis ižádné nenie proměny, a v čemž se ona sjednáváta, nenie třeba co nového pokúšeti, nébrž tento obyčej takový jest, že kdyby jej kto chtěl proměniti, dobře čině nemohl by, a najviece o kladenie rúchy lněné, kteráž má lbi býti podstrčena [1]), a o chomáčciech, kteřížto mají na tu rúchu kladeni býti. Toliko o přikládání leptavých věcí dělíta se: nebo kdež (mistr) Rasis velí klásti húbu mořskú, mistr Vilhelm brání. Když raněný chce léci aneb odpočívati, má na stranu býti bolestnú kladen; a ten lék má býti zachován až do plného lbi napravenie. Pakli by dřieve lbi zcelenie na mázdřici tvrdé které maso zrostlo zbytné, kúdelí konopnú drobně zřezanú [2]) buď spuzeno: nebo mistr Vilhelm, jakož sem od něho slyšal, húby pro její slanosť

1) Rkp. kterez ... podstrziczen. 2) zrziszano.

nedal na to miesto přikládati, ale kúdel konopnú kázal přiložiti. Též když by po zacelení lbi maso zbytné na miestě zaceleném se zarodilo, húba mořská buď přikládána, a tiem bude spuzeno, nebo jiná věcí lehce leptavú; a pak rána zevnitř v plti přikládáním samé rúšky neb ostruhy s rúchy bude uléčena. Když již leb scelena jest, tehdy rána zevnitřnie v plti muož býti zacelena samým [1]) rúšky nebo té ostruhy přikládáním, a druhdy má přikládána býti mast smědá, s přikládáním druhdy prachu červeného, až do konce bude uléčena.

Kapitola pátá.

O zlomení velikém lbi a ráně úzké scela.

Druhdy zlomenie lbi veliké jest a rána nad ním úzká, tak že o velikosti zlomenie pochybenie jest. Mistr Vilhelm nikdy o to mnoho nepracoval jest, aby se velmi od mistra Rasis dělil; protož druhé kapitoly, jako i tato, nejsú velmi rozdielny [2]), nébrž druhdy též pravie, kdežto ani potřeba, ani úžitek děliti se velí. Tehdy přičiň prst k ráně, a sem i tam vuokol jím makaj. Prst k tomu dielu jest hodný, totiž má býti k makání dobře spuosoben, aby neměl křeči ani dny, tak(é) aby měl tenkú kuoži — a to jsú slova mistra Vilhelma a slova jsú textu — ažť o velikosti zlomenie dobře budeš ujištěn. A když budeš ujištěn o velikosti zlomenie, tehdy ta rána nad zlomením břitvú na kříž buď rozřezána, a maso i s kožú svú od lbi odjato, a ty čtyři stránky budte vypáčeny, a hned, bude-li kost a nebo co jiné vidieno hodno k vynětí, buď vyšato, leč by mdloba nemocného nebo tečenie krve překáželo. Což koli má býti vytaženo z rány, čím muože spieš býti vytaženo, tiem jesti lépe; a protož nemá býti tiem dleno leč pro hodnú příčinu. A po vynětí rúšky, jakož svrchu psáno jest, mezi leb a mázdřici tvrdú nádoba, ještto slove *casta*, buď vložena, a v jiných tak vnitř ve lbi, jako zevnitř, buď pilně jednáno; a ta kuože na čtvero rozřezaná na ty chomáčky, kteří jsú ve lbi, i na leb buď uvedena, a velikým chomáčkem přiložena, kteří by ji drželi, aby se stránky jejie nepohnuly. Aby lékař uměl hodně pokládati svá vázánie, tudy často učiní nemocnému veliké pohodlé, a on také svému úmyslu tiem mnoho spomábá, a to také počestné jest i umělé v sobě velmi. A pak rána pro rozličnosť miesta uraženého opatrně buď vázána. A tak od jitra až do večera, a od večera až do jitra ostavena buď rána uvázaná; a když se lékař k vázání navrátí, nalezne-li, ano [1]) ty čtyry kožky otekly, dobré jest znamenie; pakli jinak, tehdy zlé. Skrze to, což tuto řekl mistr Vilhelm, rozumí se, že duchové a mokrosti sběhují se na to miesto, a že moc jest v něm přitahujície, a že to miesto živo jest a krmí se; a pakli toho otoku nenie, tehdy mrtev jest. A ten lék má býti veden, dokud plně leb nebude napravena; a pak ty kuože budú na své miesto navráceny a rána ostruhú rúšnú a červeným prachem scelena.

1) Rkp. samými. 2) rozdielny.

1) Rkp. ana.

Kapitola šestá.

O rozštiepení lbi.

Jakožto škulinka leb se druhdy rozsedne, tak že jedna (strana) mimo druhú se nepomíší ani povýší, a také nenie viděti, by se z nich která nalomila. Leb zevnitřním dielem má nějakú celistvosť a hustosť, a toto má pevnosť, a ten svrchek slove dešťka zevnitřnie lbi; a též s vnitřnie strany od mozku má také celistvosť, a ta slove vnitřnie dešťka lbi; a mezi těma jest pichavité a řídké zpuosoby. A protož, aby lékař mohl býti ujištěn, jest-li leb nakloněna, aneb s obú stranú se rozsedla, vli na to miesto černidla, kdež se naděješ, a potom pilně setři černidlo; a jest-li které nalomenie, to černidlo, kteréž setřieno nemuož býti, okazuje. Polož trošku vlny nebo lehké peřie na to miesto, a nemocný zacpaj sobě ústa i chřípi, a oddechni zmužile; a jest-li že jaký duch tú rozsedlinú vyjde, že tiem chlupem nebo perem pohne, tehdy se jest leb skrze a skrze rozsedla. A v té příhodě takto má býti jednáno: jest-li nad tú rozsedlinú úzká rána, uprostraněna buď, a leč by rozumně překáželo, tehdy podlé rozsedliny s jedné strany, kteráž se bude zdáti lékařovi, s velikú opatrností má zvrtati několiko děr, jako se jemu bude zdáti potřebné podlé velikosti rozsedliny; nebo bude-li dlúhá rozsedlina, má býti viece děr, pakli krátká, tehdy méně; a potom pilkú od jedné diery do druhé buď pilována leb. Slušie věděti, že když takové pilovánie má se dieti, tehdy má nemocný posazen býti na světlém miestě a skrovně horkém i studeném, a osoby nepotřebné nebuďte přitom, než ti, ješto se tomu chtie učiti, buďte k tomu připuštěni, aby viděli, kterak se dějí ti řezové na lbi a na jiných vnitřních údech; nebo se tak viece naučie vidúce, nežli slyšíce. A také kteříž budú chtieti s tiem se obírati často, vidúce takové věci, vezmú smělosť jim velmi potřebnú; nebo s toho, že kto toliko slýchal, ale diela nevídal, ižádný nesmie se v dielo uvázati, a zvláště v příhodách svrchu psaných, aby snad svú smělostí, kteréžto sám neznal, když co počal, s škodú i hanbú by nedovedl. V Monpesolanu na špitále sv. Ducha, když mistr Vilhelm měl jednomu leb lámati a otevřieti, jakož i učinil, jeden z učedlníkuov jeho, kteříž přitom stáchu, když sňal diel lbi mistr, vida ano se mozk hýbá, omdlel. A protož radím, aby se ižádný o takú věc nepokúšel, leč by dřieve sám se poznal, tak však, až do krajóv té rozsedliny to řezánie konal. A skrze to pilovánie a také rozsúzenie, což by těch trtin na mázdřici tvrdú připadlo a připrchlo, bavlnú nebo přetenkú a měkkú i útlú rúškú buď setřieno. A potom o scelení té lbi a rány nad ní buď jednáno, jakož svrchu dobře povědieno jest o zlomení lbi velikém a zevném, s velikú pilností. Protož tak die, že v takých léciech nikdy lékař nemá býti bezpečen; nebo když se ubezpečí, tehdy zmešká, a když se leká, tehdy se bezpečí.

SOLFERNUS.

Román duchovní, obsahující rozepři pekelné říše s Bohem pro vyvržení ďáblů z nebe. Výňatek tuto položený pochází z rkp. Mus. 3, F, 22, v 4° na papíře, jenž kromě Solferna a Beliala také v sobě zavírá kroniku Martimiama per manum Pauli de Radnic, A. D. 1400; potom život Adama a Evy a Husovu Dcerku, obé touž rukou psáno; a konečně krátký letopis český, od l. 1270 počínající, jehož poslední přípisky až do l. 1437 dosahují, touž rukou psány jsouce jako Solfernus a Belial, z čehož souditi se může, že tyto dva spisy také asi l. 1437 psány byly. Krom toho chová se v Mus. 3, F, 23 ještě jiný rkp. Solferna pohromadě s Belialem, psaný l. 1470 písmem drobným o jednom sloupci s nápisy červenými, ve 4°, a však necelý, jenž někdy náležel pastorovi Danielovi Korbelymu na Slovensku, jehož rukou, pokud se Solferna dotýče, dopsán. Také veř. bibl. v Praze má jeden rkp. Solferna, XVII, F, 26, ve 4° též necelý, a jeden rkp. chová se u sv. Vojtěcha na faře. Sixt z Ottersdorfu vydal tento spis jazykem od Hájka z Libočan opraveným t. obnoveným, s nápisem: „Frigonia doktora Jerusalémského knihy rodu neb života Adamova," řečí arabskou složeny a sepsány, pak v latinskou přeloženy, nyní v českou převedeny od Sixta z Ottersdorfu, u Jana Kosořského v Praze, 1553 ve 4°. Potom vydán v Olomouci u Günthera, 1564 ve 4°, v Praze u J. Otmara Jakubea, 1600, a v Opavě u Evy Šindlerky skrze Jana Kašp. Breyra, 1721 v 8°. František Jan Tomsa pojal z rkp. veř. bibl. předmluvu českého překladatele spisu tohoto, králi (Sigmundovi?) svědčící, do své chrestomathie, 1805; a Jan Nejedlý vytiskl částku knihy té, dle vyd. Ottersdorfova, v Hlasateli, II, 1807, str. 304—333.

Tuto ještě také doložiti sluší, že prvé nežli celý Solfernus v češtinu byl přeložen, někdo všecka ta místa, ježto vlastně popisují život Adama a Evy, ze spisu latinského vyňal a v češtinu vyložil jazykem starším, plynnějším i správnějším, nežli se čte v Solfernu. Totoť jest onen svrchu dotčený „Život Adama a Evy", jenž se nalézá v rkp. Mus. 3, F, 22, jsa touž rukou psán jako Husova Dcerka. Jiný rkp. o Adamu a Evě v 11 kapitolách, nápodobně při kronice Martimiama, chová se u ryt. z Neuberka. Také cís. veř. knihovna v Praze, XVII, B, 15, má jeden rkp. od l. 1465, s nápisem: „Knihy o životu a pokání, smrti i pohřbu prvostvořeného otce našeho Adama a mateře naše Evy na tomto světě." Tištěn byl životopis tento v Plzni okolo l. 1498 v 8° listův 17, a výňatek z rkp. cís. bibl. v Anthologii ze staré literatury české, v Praze 1860, str. 58. (Sr. Jungm. hist. lit. české II, 137 a III, 919, potom Rozpravy vyd. od bratří Jirečkův, ve Vídni 1860, I, str. 76.)

Stalo sě jest, když ten ďábel Loquencius oklamal Evu a Adama, při všech věcech byv, kteréž Hospodin způsobil a zjednal v ráji, spatřiv pilně, které a kteraké zlořečenstvie Hospodin na hada přepustil a způsobil, odšel jest s rychlostí pilná a spěšná ku pánóm svým ďáblóm, kteříž jeho čekáchu s velikým veselím; a když mezi ně přišel jest, počal jest jim praviti o všech věcech pořád zvláštně a řádně, kterak to svú chytrostí dovedl k miestu, což jemu poručeno bylo. I stala sě jest radosť veliká mezi všemi čerty, proto že bieše Hospodin vyhnal Adama a Evu z ráje, a přikáza Luci-

per, aby ti čertie, kteříž ustaveni jsú strášní, od Adama a Evy nikam neodcházeli, ale aby je navodili ke všemu zlému, zvláště k protivení Bohu. A když Loquencius poče mluviti, kterak pokolení hadovému veliké bezpravie stalo sě jest, tak že pro ně upadlo jest v zlořečenstvie na věky a nepřiezeň věčnú, a že musí na břiše svém hledati sobě pokrmu z země utvrzené; i želeli sú toho všichni žalostí velikú, a všichni žádáchu toho pomstiti. Ale Luciper vece: „Páni milí a přátelé! vidíte již sami, kterak veliká neupřiemá a ohyzdná bezprávnost děje sě nám od toho Boha vysokého, že na toho hada, kterýž nám byl popřál své způsoby, také přepustil zlořečenstvie, až teskno o tom mysliti i zpomínati. A poněvadž on brání činiti jiným vuole našie, proč bychom i my též neučinili a nebránili jiným činiti vóle jeho?“ I byla sě jest líbila ta řeč všem a kázachu paměť o hadu vepsati v knihy práv svých pekelních, a zuostachu na tom, aby toho hada vždy pomstili nad stvořením božím.

Tehdy vstav Loquencius, vece: „Osvicený knieže, i vy všichni páni! jistě tuto dnešní den stalo sě jest nám mnoho dobrého, v kterémžto dni slušie sě nám radovati, neb protivník náš potřien jest a vyvržen z ráje mocí naší, i poddán jest biedě a psotě zemské. I majíce toto sami veselé, neslušieť nám toho tajiti před obcí naší; ale račte to vznésti na všicku obec, ať o témž vědie. Také jistě hodnéť jest na to pomysliti, abychom toho pomstili, a neopustili toho hada, kterýž pro nás zašel jest; ale nynie nechte toho umlčení, poněvadž na zemi lidského pokolenie málo jest. Ale jáť znám, žeť sě rozmáhati budú; i když jich viece bude na zemi, zjednáme a způsobíme mezi jich pokolením nějaký svár a rúš, ještoť bude pomsta hodná pro našeho hada, dobrého přietele našeho. Ale s tiem mlčte nynie, poněvadž paměť o tom již napsána jest.“ A když dokona řeč Loquencius, svolichu k tomu všichni; nebo túto radú obveseleni jsúce, chvátáchu jiným to praviti, i počechu tak ctíti a velebiti Loquencia mezi všemi čerty. I káza Astarot hejtman všecku obec pekelnú svolati, a když by svolána, počechu jim praviti o těch věcech, které sě byly přihodily v nově v ráji; i počechu chváliti a ctíti Loquencia velikú počestností, řkúce: „Ó hodný cti všie, pilný, věrný sluho! buď pochválen a zveleben i s svým pokolením na věky.“ I trvalo jest veselé veliké mezi všemi čerty a ďábly čas nemalý jako hodin šest, a potom v svém čertovském způsobení všichni rozešli sú sě na miesta svá, a čertie a ďáblé zuostavše na věky věkóv.

Potom pak Adam a Eva, když vyhnáni biechu z ráje rozkoší, i udělali sobě stánek, a biechu sedm dní plačíce a lkajíce u velikém smutku, a poslední den počeli sú lačněti, a hledáchu sobě pokrmóv, aby jedli, ale nemějiechu jich. I řekl jest Adam k Evě: „Paní má! lačen jsem velmi; protož pohledajme, co bychom jedli, až i uzříme, ať snad shledne a smiluje sě nad námi pán Buoh, a navrátí nás do miesta, kdežto byli sme.“ A povstav Adam chodil jest sedm dní po vší zemi té, i nenalezl jest pokrmu takového, jakýž mějiechu prvé v ráji. I řekla

Eva k Adamovi: „Pane mój! již si muěl, bychom zemřeli hladem, již máme pokrm týž; ale ó bych já umřela, když by jediné tě uvedl pán Buoh opět znova do ráje, neb sě jest pro mě rozhněval pán Buoh. Chceš-li, zabi mě, ať já umru, a snad, když já zabita budu, uvedeť tě pán Buoh do ráje zasě; nebo pro mě vyhnán jsi z něho.“ Odpověděl jest Adam a řekl jest: „Neroď Evo tak mluviti, ať snad opět nějakého zlořečenstvie neuvede na nás pán Buoh; nebo kterak to móže býti, bych já pustil ruku mú na tělo mé? Protož vstaň rychle, a hledajme sobě pokrmóv, čím bychme živi byli a nezahynuli.“ A chodiece hledali sú devět dní pokrmu téhož, jako sú v ráji měli, a nenalezli sú, jediné jakožto zvieřata a hovada jedli sú. I řekl jest Adam k Evě: „Tento pokrm dán jest zvieřatóm a hovadóm zemským, aby jedly a požívaly jeho: ale náš pokrm bieše angelský; protož sě kajme toho a želejme před obličejem Pána našeho, kterýž jest stvořil nás, a kajme sě u velikém pokání: snadť odpustí nám a smiluje sě nad námi pán Buoh náš, a způsobí nám, čím bychom živi byli.“ I řekla jest Eva: „Pane! pověz mi, co jest pokánie, a kterak sě budem káti, abychom snad práce na sě nevložili, kteréž bychom nemohli naplniti? a snad by nebyly uslyšány prosby naše, a odvrátil by snad od nás tvář svú pán Buoh náš, jest-li že co slíbíme a nenaplníme. Ale však, pane mój! jakož si umienil, kaj sě, neb sem já uvedla na tě práci a tesknosť.“ I řekl jest Adam k Evě: „Nemóžeš ty toliko učiniti pokánie, jako i já učiním: postiti sě čtyřidceti dní; ale ty vstaně, jdiž k řece Tigrim, a vezmi kámen a stuoj na něm u vodě v řece, a žádná řeč nevychoď z úst tvých: nebo nejsme hodni jmenovati Hospodina, nebo rtové naši jsú nečistí učiněni od dřeva neslušného a zapověděného. A budiž v té řece u vodě jeden a třidceti dní, a já budu u vodě Jordanské čtyřidceti dní; ať snad smiluje sě nad námi pán Buoh.“ I chodieše Eva k řece Tigrim učinila jest, jakž jie byl Adam rozkázal; a též Adam chodieše k řece Jordanské, a stáváše na kameni u vodě až do hrdla. I řekl jest Adam stoje u vodě: „Tobě pravím, vodo Jordanská! stuoj a želej mne, a shromažďte sě spolu, jenž v tobě plovú duše, a obkličte plačícieho, ač jste vy koliveк neshřešily, ale já.“ A ihned všecky plavajície a živúcie přišly sú k němu a plakaly sú spolu s ním lkáním a teskleníм velikým, proto že bieše přestúpil přikázanie božie, a že jest vyvržen z také slávy rozkoší. A voda Jordanská stála jest od té hodiny netekúci, až minulo bez jednoho čtyřidceti dní.

Tehdy rozhněval sě jest Satanáš, knieže ďábelské, a svolav radu svú, i tázal sě jest, co by s tiem činiti měl? I mluvil jest Solfernus ďábel a řka: „Pane náš! pokánieť jest věc veliká, jenž člowěka odlúčeného od Boha zasě k milosti navracuje; i přepustíte-li Adamovi pokánie dokonati, strachť jest toho, byť jim Buoh prvnie viny neodpustil, i neuvedl jich do slávy prvnie, do radosti rozkoší rajských, jenž by nám na to patřiti bylo velmi těžko. A snad bychom

náklady a práce prvnějšie vedli, a jednak nadarmo; ale mně zdálo by sě, poněvadž Loquencius jednú pokusiv sě šťastně oklamánie na Evě provedl a obdržal jest, aby ještě proměně sě ne v hada, ale v člověka, i hral sě ku potoku Tigrim, v kterémž Eva kajíci sě stojí, a tu mluvil s ní, zdali by ji mohl vyvesti, aby přestala od pokánie, a nedokonala jeho; neb počátek bez skonánie za nic jmien nenie; neb muož někdy někto něco dobrého početi, a když nedokoná, nic platno nenie. A protoť pravím, aby sě v zpósobu člověčí proměnil, zda by opět sě Buoh rozhněval, a jakož zlořečenstvie dal nám na hada našeho, též zlořečenstvie aby pak přepustil na pokolenie lidské, proto že v té zpuosobě mluví k Evě.“ I líbila sě jest řeč všem, a zuostachu na tom, aby opět Loquencius, ďábel múdrý a výmluvný, šel k svedení Evy k řece Tigrim. Ale Lunarius vstav i počal jest mluviti a řka: „Poněvadž každé pokánie, jakož pravíte, bez dokonánie nic platno nenie, toť jest velmi snadné k zrušení jim: jediné jdúce tam, a vyhnati je z té vody a zahnati je na pustiny, kdež by sě nám líbilo, a tudyť by jim platno nebylo jich pokánie, a jáť bych o to nestaral sě žádaje jich přelstiti řečí pěknú, ale musili by činiti, co bych jim kázal.“ Tehdy vece Luciper: „Lunáři! snad jsi neslýchal, že všeliký skutek dobrovolný vzácnější a líbeznější jest, než ten, k kterémuž kto přinucen jest? a učinili-li bychom tak, jakož radíš, bylo by proti právóm našim; neb práva káží, abychom žádného bezděčně nenutili k činění vóle našie; a by sě pak tak již stalo, jakož ty pravíš a radíš, však by daremnie práce naše byla, neb co by oni činili, to by musili učiniti ne z dobré vuole, ale bezděky; a vuole za skutek pokládá sě; i nenieť podobná řeč tvá. Ale ty Loquencí, jdi nemeškaje, a konaj vedle svolenie obecnieho.“ Tehdy počal jest mluviti Loquencius, a řka: „Pane náš! sluha tvój hotov jest učiniti vuoli tvú; ale však poviem prvé úmysl svój před tebú, pánem mým. Jistě zdá sě vám, bych já zpuosobu člověčí na sě vzal, a v ní s Evú mluvil, Adama opustě: viete, že jsta dva člověky toliko na světě; i budu-li mluviti s Evú, musil bych mieti zpuosobu Adamovu, kteráž jie ovšem velmi známa jest. A zdá(-li) sě Solfernovi, že by tudy zlořečenstvie přišlo od Boha na pokolenie lidské, jakož přišlo na pokolenie hadovo pro oklamánie Evy: i zdáť mi sě to velmi neslušné; neb viete, že již jednú zlořečenstvie na ně přišlo jest od Boha, a proto vyhnáni sú z ráje, že tam nchodni jsú přebývati; i nenieť podobné, byť jim dal zlořečenstvie po druhé, poněvadž Buoh dvakrát nemstí, než jednú. Ale totoť móže býti, že já pokusím sě ještě o to v zpuosobě angelské, a budu s Evú mluviti, jakož vnuknutie vnitřnie přijde mi na mysl mú; a budu-li moci Evu vyvesti od počatého pokánie, přičiním sě k tomu s pilností, práce ovšem nelituje.“ Tehdy vece Luciper: „Jdi, přieteli náš dobrý a věrný a milý! a moc pomoci našie buď s tebú, aby šťastně s radostí vrátil sě k nám.“

Tehdy šel jest Loquencius ďábel k řece Tigrim k Evě a proměnil sě jest v své-

tlosť angelskú, a nalezl ji plačící; a on ďábel jako železje jie, počal jest plakati a lkáti, a řekl jest k Evě: „Ó Evo, poctivé a ušlechtilé stvořenie božie! vyjdiž ven z řeky, a nemeškaj, a již viece neplač, ale přestaň od žalosti své a od lkánie svého; a aniž již viec huď pečliva ani smutna ty, ani tvój muž Adam: neb uslyšal jest pán Buoh lkánie, i přijalť jest pokánie vaše, a všickni angelé modlilit jsú sě za vás, prosiece Hospodina. I poslal mě jest pán Buoh, abych vás vyvedl z vody, a dal vám pokrm týž, kterýž ste měli v ráji, za kterýž nynie pláčete; protož již nynie vyjdiž z vody, a doveduť vás na miesto, kdežto připraven jest vám pokrm váš.“ I uslyšavši to Eva uvěřila jest, a vyšla jest z vody, a tělo jejie bieše jako kuora pro studenosť vody. A když bieše vyšla, pro velikú mdlobu padla jest na zemi. A pozdvihl jest jie ďábel a vedl ji k Adamovi. Ale když jest ji viděl Adam s ďáblem, zvolal jest hlasem velikým, a řka: „Ó Evo! jak si opět svedena od protivníka svého, skrze kteréhož jsme zbaveni přiebytka rajského a radosti duchovnie!“ A když jest uslyšela Eva, poznala, že jest jie to radil ďábel, z vody vyjíti, i padla jest na zemi na tvář svú, i odvojil sě jie pláč a bolesť, i křikla jest, řkúci: „Běda tobě ďáble! proč s námi bojuješ? co jest tobě do nás, nebo nám do zlosti tvé? i zdali sme my odjali slávu tvú, aneb my-li sme tě učinili beze cti? proč sě nám protivíš v pláči až do smrti nemilostivě a žalostivě?“

Tehdy odpověděl jest Loquencius ďábel, a zalk sě řekl jest k ní: „Všecka nepřiezeň a závisť a bolesť od vás přišla jest; nebo pro vás vyhnáni sme od slávy své, a vzdáleni sme od jasnosti své, kterúž sme měli v nebesiech s archangely, a pro vás vyhnáni sme na zemi.“ Odpověděl jest Adam a řekl jest: „Co sem já tobě učinil? kerú vinu ke mně máš, poněvadž nejsi ode mne ani urážen, aniť sě jest co stalo? co sě pak protiviš mně i mé ženě, však my vám ižádných skutkóv ďábelských jednati a vésti nebráníme.“

Odpověděl jest ďábel a řekl jest: „Ó že ty praviš, co's nám učinil? tiežeš sě: však pro tě svrženi sme na zemi, z země živých a z slávy nebeské, neb ten den zajisté, kterýs ty stvořen, my od tváři božie svrženi sme; nebo když Buoh vdechl duch v tě, učinila sě jest tvář tvá a podobenstvie tvé k obrazu božiemu, i vedl jest tě Michal, a kázal sě tobě klaněti a tě ctíti před obličejem božím, a řekl jest pán Buoh: Aj, již sem tě stvořil ku podobenství našemu. A vyšed Michal, zavolal jest všech archangelóv i angelóv, řka jim: Klanějte sě obrazu božiemu, jakož jest přikázal pán Buoh náš. A on Michal najprvé klaněl sě jest, a zavolal jest Lucipera, pána našeho, a řekl jest jemu: Cti obraz pána Boha našeho, a dobrořeč. Jenž odpověděv: Já mám sě klaněti Adamovi? A když jeho nutieše Michal k klanění i nás, tudiež řekl jest k němu: Nebuduť sě klaněti škaředějšiemu a horšiemu. Neb Buoh mě jest prvé stvořil než jeho. A poněvadž mě prvé stvořil než jeho, oni mě ctíti má a klaněti sě mně, ne já jemu. To uslyšavše jiní angelé, kteříž pod námi biechu, řekli sú: Chcem sě klaněti.

I řekl jest opět Michal k němu: Klaněj sě obrazu pána Boha, nebo jest-li že nebudeš sě klaněti, rozhněvát sě na tě pán Buoh náš. A on řekl jest: Jest-li že sě rozhněvá na mě, co učiním? postavím stolici mú nad paprsky nebeské, a budu roveň nejvyššiemu. I rozhněval sě jest proto pán Buoh, a přikázal jest nás s angely našimi vyhnati, i vyvrhl jest ven slávu naši. A pro tě na tento svět sehnáni sme od slávy našie a přiebytkóv našich, a svrženi sme na zemi, a ihned učiněni sme v bolesti, a oblúpeni sme z také slávy; i měli sme pak viděti tě v také radosti? Protož lstí obklíčivše ženu tvú svedlit sme ji, a Buoh přikázal jest tě pro ni vyhnati z plnosti slávy rozkoší svých, jakožto i my vyhnáni sme od slávy našie." To když jest Adam uslyšal od ďábla, i řekl jest: „Pane Bože mój! život mój jestiť v rukú tvú, zjednaj, ať tento protivník mój daleko přebývá ode mne, kterýž hledá duši mú zahladiti; a račiž mi dáti slávu svú, kterúž on ztratil pro neposlušnosť svú." A uslyšav to ďábel, řekl jest: „Dobře jsi sám poslušný: tak jsi strpěl rozkázanie božie a zachoval, až jsi též v psotu sehnán jako i my. Nehanějme sebe, vše jsme šeři!" A řek to ihned jest neukázal sě jemu viece.

Ale Adam zuostal jest v pokání čtyřidceti dní v řece Jordanské. I řekla jest Eva k Adamovi: „Život tvój, pane, odkud jest tobě? nebo jakožto prvé, též druhé zbaven jsi jeho, a nejsa sveden. Ale já života zbavena jsem a svedena, nebo sem neostřiehala přikázanie božieho. Protož nynie rozděl mě z světla života tohoto; a neboť pnojdu k západu slunce, a buduť tam, ažť umru. Jenž neodpověděl jie slova.

A když uzřela to Eva, počala jest jíti k západu slunce do těch krajin, a počala jest lkáti hořce s velikú žalostí. A učinila jest stánek, majíc v břiše plod; a když sě jest přiblížil čas porodu jejicho, počala sě jest mučiti bolestmi, i zvolala jest k Hospodinu, a řkúci: „Smiluj sě nade mnú, Hospodine, pane mój! a spomoz mi." I nebyla jest uslyšána, aniž bieše milosrdenstvie božie při ní. I řekla jest sama v sobě: „Kto zvěstuje pánu nému, Adamovi? a prosímť vás, světlosti nebeské! když sě navrátíte k východu slunce, povězte pánu nému, žeť sě trápím bolestmi." I srozuměl jest Adam skrze hnutie jich, žeby sě Eva mučila velikú bolestí, i řekl jest: „Žalosť přišla mi jest; snad hadové přišli sú k Evě, a bojují s ní u veliké jejie tesknosti, poněvadž pán Buoh nepřiezeň uložil jest mezi nimi věčně, když dával na nás zlořečenstvie v ráji." A vstav Adam, bral sě jest k západu slunce. A když jest přišel k Evě, řekla jest Eva k němu: „Jakž sem tě uzřela, pane mój! obvlažila sě jest duše má v bolestech; protož nynie prosiž za mě pána Boha tvého, zdaliť by tě uslyšal a vzhledl na mě, a zprostil mě z bolestí mých, kterýmiž hynu a omdlévám." I prosil jest a modlil sě jest Adam za Evu. I přišlo jest dvanácte angelóv a dvě mocnosti, i stáchu na pravici a na levici Evy, a Michal bieše na pravici Evy, i udeřil jest Evu od tváři až do prs, a řekl jest k ní: „Svatá jsi, Evo, pro Adama; nebo prosby jeho veliké jsú před Bohem; a pro ty jeho veliké modlitby

poslán sem k tobě, aby přijala pomoc naši. Protož povstaniž nynie, a připrav sě ku porodu.“ I učinila jest tak, i bieše převelmi jasné dietě. Ale Eva nevědúc, a diviec sě, coby to bylo, jenž porodila bieše, řekla jest k Adamovi: „Pane! zabí toto, abychom my snad od toho zbiti nebyli; neboť sem to snědla na koření převelmi jedovatém.“ I odpověděl jest Adam a řekl jest: „Nikoli, neboť tělo a krev jest naše.“ A ihned mladátko běžalo jest, a držieše kořenie sladké a divné moci, kteréžto dal jest mateři své. A ihned zamilovala jest láskú srdečnú přirozenú, a nazvala jest jeho jmenem tiem Kajn. Ale angel boží ukázal jest Evě, kterak by dietě krmiti měla a ssáti jemu dávala. Tehdy Michal archangel pojal jest Adama a Evu i dietě, i vedl je k východu slunce, a pán Buoh poslal jest po svém angelu semena svá rozličná, a ukázal jest je Adamovi, a rozkázal mu, kterak by měl dělati a orati zemi, aby měl úžitek, jímž by živi byli oni i jich pokolenie po nich; a zpósobil a zjednal jest pán Buoh potřeby a nástroje, kteréž by sě hodily k věcem, užívajícím puožitka lidského; a rozkázal jest jemu angel, kterak by měl sieti a toho požívati, a oběti z toho obětovati pánu Bohu svému.

Ale Eva počevši porodila po Kajnovi syna druhého, a nazvala jmeno jeho Abel. I přebývala sta Abel s Kajnem na jednotě. Ale jeden den řekla jest Eva k Adamovi: „Pane mój! když sem spala, viděla sem viděnie, jakožto krev syna našeho Abele rukama vyjíti.“ I řekl Adam: „Ať by snad nezabil Kajn Abele, rozdělme je od sebe a učiňme jim přebyvadla každému zvláště.“ I udělali sú Kajna oráčem, a Abele pastýřem, aby byli rozlúčeni od sebe.

Tehdy stalo sě jest, když onen jistý ďábel vrátil sě jest k Luciperovi a jiným ďáblóm, oklamav již druhé Evu, přijat jest ode všech s radostí velikú; a děkováchu jemu všichni z té pilnosti, kterúž jest okázal pro pokolenie ďábelské. A když jest pak Luciper zvěděl, že lidí přibývá od stvořenie božieho, totiž od Adama a Evy, srozuměl jest, že sě v časech budúcích rozmáhati budú, rodiece sě na stvořené zemi, i maje péči a žádosť toho, aby od dobrého svým zlým vnuknutím pokolenie lidské svoditi a przniti nepřestával v časy budúcie, svolal jest radu svú, ďábly a staršie z uobce pekelné, a mluvil jest k nim: „Mužie, bratřie a přietelé moji věrní a milí! slyšíme od poslóv, kteréž na zemi při tom Adamovi máme, že čímž jich dále vždy přibývá a rodie sě, rostú den ode dne; i necháme-li jich tak úmysla konati v dobrém, bojímeť sě, by nám v naší při újma nebyla skrze to veliká; neb nebudem-li pilni překážeti jim v dobrém jich úmysle naším zlým vnuknutím, také oni v tom dobrém setrvají, což počnú, i vejdúť zasě v milosť boží, a my panovánie nebudem mieti nižádného. Protož zdá-liť sě vám, vyšleme z sebe někoho, jenž by búřku a svár a závisť vnukl aspoň mezi těmi v nově narozenými; neb ti ještě v puotkách protivných málo sú bývali, aneb nikdy; a zdali by zbúřiece sě závistí jeden proti druhému, proto že snad neděje sě oběma za jedno, i měla proti sobě nechuť; neb

já zpraven sem, že Buoh vzácnějie oběť jednoho přijímá než druhého: ale však aby z dobré vuole k tomu byl naveden, ne z přinucenie. Slyšalť sem také, že Kajn jest něco prchlivosti a popudnosti poddán; ale Abel žeby milostí a dobrotivostí byl obdařen. A poněvadž tak jest, snázeť bude, mněť sě zdá, prchlivého a popudného popuditi k hněvu proti bratru Abelovi.“ Tehdy ode všech vydán jest Lunarius ďábel, aby šel a snabděl pilně obyčejóv Kajnových, a že on vždy rád obierá sě s válkami; i proto tiem hodnější bude k tomu, poněvadž svády rád miluje. A když pekelná všecka k tomu obec svolila jest, prosili sú Komunitaria, aby vuoli všech přede všemi oznámil. Kterýžto vystúpiv, počal jest mluviti a řka: „Velebností a velikú skrytú světlostí pane náš Lucipeře obdařený, i vy všickni vuokol stojící! račte vědúce znamenati, že poněvadž věc taká a tak pilná jest, o kterúžto pán náš dosti rozumně zmienku učinil jest, a kterážto také nemiluje prodlážénie nižádného, i také a takové věci, slušie nám z sebe vybrati člověka rozumného, k tomu hodného, aby tu věc počna uměl k konci a k miestu přivesti šťastnému; i líbí sě pánu mému i všem tuto voleným a k radě přidaným, aby Lunarius konečně byl vydán a vyslán na svět, a tu búřku mezi bratří zjednaje, i dokonal mord mezi nimi, skrze kterýžto nám jistě sem přibude ta duše zabitá, a moci našie nám nikoli neujde, poněvadž v knihách života stojí psáno: Milujte sě vespolek, a lásku jeden k druhému mějte. I již sě tuto láska zruší, když bratr od bratra zabit bude, neb z milosti a z lásky nikoli jeden druhého zabiti nemóže. Protož ty, pane poctivý Lunáři! rač tu na sě práci přijieti, poněvadž obec toho všecka žádá a za to prosí, neb věc slušná jest nám sobě pomáhati vespolek k roztržení vuole našie dobré, lidí stvořených, a také k jednání vuole našie proti takovým, jenž vóli boží žádají plniti; i nebraniž sě tomu, ani toho odmlúvaj, ale přivol k tomu s ochotností, odpieránie všeliké opustě pro dobré našie obce ďábelské. To také, šlechetný pane! věda, že budeš přiveden bezpečně až rovně k osobě toho jistého Kajna a Abele, a budeš moci vnitřním vnuknutím navoditi jeho, k čemuž sě tvé vuoli líbiti bude. Také pomni na to, že's měl o to tesknosť, když had, pomocník náš, v také zlořečenstvie od Boha upadl jest, pro malú jistě vinu, i přičiniž sě k tomu, abychom sě pomstili i takého přietele našeho.“

Tehdy svolil jest Lunarius i počal jest mluviti a řka: „Toto račte věděti: jáť již učiním podlé žádosti vašie, a chci sě s pilností přičiniti, zdabych v tom mohl vuoli vaši naplniti. Ale viete to, že mezi námi jsú mnozí divných úmyslóv, i jest-li žeby mi sě nezdařilo v čem vedlé vuole vašie čehož přivesti k konci počatému, a já navrátě sě zasě měl bych proto od jiných pomlúván býti, jistě nepřepustil bych na sě hrdě mluviti nižádnému; a tak snad chtiece jednotu uvesti mezi sebú, strach, bychom búřenie neučinili některakého. I račteť to opatřiti, aby mi slíbili, zdař mi sě nebo nezdař, a zjednaj jakž zjednaj, ať mi v tom vuole jest dána ode všech; neb viete

i znáte úmysl muoj, že já s Bohem přiczni nežádám ižádné, leč by nám všem od něho stalo sě spravedlivé, aby nás odprose, což nám křivdy a žalosti učinil, i navrátil nás u příbytky naše a v duostojenstvie a v čest věčnú do královstvie nebeského. Také za toť vás všech prosím, abyste sě k tomu přičinili pilně, ať by ten Buoh nespravedlivý obojím královstvím nevládl, nebeským i zemským, ale ať má na svém nebeském dosti, a nám ať zemského královstvie nechá, ani nám v něm co překážie; než my ať máme plnú svobodu aspoň na světě zemském, poněvadž nám nechce dopustiti svobody mieti v našem dědičném, v království svém nebeském, než sehnav nás, i drží nám to mocí; i vládněmž my aspoň svobodně zemskými, nebeské opustiece, a nedajme sě od toho odtisknúti, ležť moc mocí odolána a přemožena bude.“

Když Lunarius svú řeč dokona, tehdy svolichu k tomu všichni čertie, kteří v té radě biechu, aby měl moc na svět jíti a plnú svobodu, tam zjednaje, zasě sě k nim navrátiti, a v tom ani proto aby hindrován nebyl od nižádného. Také líbiečе sě jim to, aby svět, kdež mohú, pod svú moc podmaňovali a v držení jeho vešli. A tak čertie za to mějechu, že všiem světem vládnú od té chvíle; neb jim v tom překážky dlúho tak nestalo sě jest tak znamenité, až do té chvíle, když Hospodinu vnukovachu, aby jim počest učinil, že jemu chtie královstvie všcho světa dáti. Tu poznali sú opět moc velikú jeho zvláštní, neb slovem svým odehnáni sú od něho, když jim řekl: „Jdi Satanáši! nebudeš pokúšeti pána Boha svého, ale jemu samému služiti budeš.“ Tu nový hněv povstal jest mezi čerty, tak že sú lidi na světě svým vnuknutím proti Spasiteli svému zbúřili, aby byl shlazen s světa vedlé člověčenstvie svého, v kterémž pro milování lidské poníżiti sě ráčil, jakož o tom evangelisti vyznávají.

I stalo sě jest, když tento jistý ďábel Lunarius připravil sě řádně a podobně, jakož obyčej jest k takým věcem, pojem s sebú špehéře jednoho, jmenem Torquerina, i bral sě na svět; i šel jest upřiemo do krajin východa slunce, kdežto přebýváše Adam s Evú a s syny svými; nebo tudy jeho ten špehéř vedieše. A když jest přišel k nim, nalezl jest Kajna, an oře zemi, a Abele, an stádo pase. I přihodilo sě, když vedlé přikázanie obětováchu oběti své, Kajn z svého úsilé, a Abel z své práce, i okázal sě jest nad obětí Abelovú Hospodin milostí svú, a vděčně jeho oběť přijal jest; ale Kajnovu netakéž. I vnukl jest ďábel tento úmysl v Kajna, a pomyslil jest sobě a řka: „Zabiem já bratra mého, a sám budu milým milostníkem u Hospodina, a bude oběti mé ochotně přijímati, jako nynie přijímá od něho.“ I vnukl mu opět ďábel v mysl a jako pošeptal jemu, a řka: „Jistě učiň to, neb to dobře bude: poněvadž obě práci na sě vezmeš, oránie i pastvu, Buoh tiem laskavějí na tě bude, i budeš moci ukrocovati Pána obojí obětí.“ I žádáše Kajn skonati úmysla svého nešlechetného. I stalo sě, když jednú sešla sě biešta spolu, zabil jest Kajn Abele, a bieše Abel ve stu letech a v padesáti. Ale Kajn přirozením

hnut jsa, nešel jest k uotci svému, boje sě, by tresktán nebyl od něho, ale bral sě jest na púšť, a v tom upadl jest v zufalstvie vnuknutím ďábelským. I stal sě jest s nebes hlas k němu, an chodí po púšti: „Kajne, Kajne!“ Jenž odpověděv řekl jest: „Teď jsem, Pane!“ I řekl jemu Hospodin: „Kde jest Abel bratr tvój?“ I vece Kajn: „Neviemť já jeho; i zdaliť jsem já strážným nad bratrem mým?“ I řekl k němu Hospodin: „Co's učinil? aj krev bratra tvého volá ke mně z země! a protož zlořečena země, kteráž přijala jest krev bratra tvého z ruky tvé!“ I upadl jest v zufalstvie Kajn vnuknutím ďábelským a řekl: „Shřešil sem, Pane! a hřiech veliký a těžký učinil sem. Viem, že mi nelze než zahynúti, neb mi neodpustíš, a poněvadž mé prohřešenie větčie jest než tvé milosrdenstvie.“ A tak zufav sobě, nedav sě vinen Bohu, ani toho mordu želeje, chodil jest na púštiech, a tam přebývaje zahynul jest, jakož Genesis o tom dále svědčí. A tento jistý ďábel navrátil sě jest k čertóm svým, a vesele od nich přijat jest a přivítán; ale že zlořečil jest Buoh zemi pro vylitie krve Abelovy, proto hněvali sú sě čertie a ďáblé, praviece: „By svá nebesa zlořečil, dokad chce, a země nám u pokoji nechal, málo bychom na to tbali; ale vždy svú všemohúcností vládne a vlásti žádá a rozkazovati nepřestává!“ A uradivše sě ďáblé, coby dále potom měli činiti, rozešli sú sě z rady.

Potom opět stalo sě jest, když jest poznal Adam ženu svú, urodila jest syna, a nazval jest jmeno jeho Loth; a řekl jest Adam k Evě: „Aj máš syna miesto Abele.“ A potom urodil jest Adam Setha, maje devět set let; a urodil jest synóv třidceti, a dcer tolikéž kromě Kajna a Abele a Setha. I řekl jest Adam k synóm svým, svolav je všecky: „Buduť vám praviti, které sem věci viděl a slyšal: když já a matka vaše byli sme v ráji, a biechom na modlitbách, tehdy přišel jest Michal archangel boží. I viděl sem vuoz jakožto vietr prudký, a kola jeho biechu ohnivá; i popaden sem do ráje spravedlnosti, i viděl sem Hospodina sediecicho, a tvář jeho bieše jakožto oheň zapalující a nesnesitedlný; a mnoho set tisícov na pravici toho vozu. A uzřev to zamútil sem sě, a bázeň podjala jest mne, i modlil sem sě před Bohem, pad na zemi. I řekl mi jest Hospodin: Aj, proč si ty přestúpil přikázanie mé, a poslechl si hlasu ženy své, kterúž sem tobě dal v moc tvú, aby ji měl k své vóli? a tys pak poslechl jie, a slova má přestúpil si! A když sem slova božie tato uslyšal, pad na zemi, modlil sem sě ku Pánu a řekl sem: Pane najvšemohúcnější, Bože, otče svatý! nebuď shlazeno jmeno paměti tvé velebnosti, ale navrať duši mú, když umru; a když duch vyjde z úst mých, neodlučuj mne od tváři tvé, nebo's mě z hlíny zemské stvořil. I řekl jest ke mně Buoh: Poněvadž podobenstvie srdce tvého učiněno jest milujícíe uměnie, protož nebudeť odjato od semene tvého až na věky, byť mně neslúžilo. A když sem to uslyšal, pomodlil sem sě Hospodinu a řka: Ty jsi věčný Buoh a svrchovaný, a všechna stvořenie vzdávají tobě chválu a čest; ty jsi nad všeliké světlo a nesnesitedlné v slavné moci; ty činíš s lidským

pokolením veliké věci milosrdenstvie tvého. A když sem sě Hospodinu modlil, ihned Michal vzal jest ruku a vyvrhl mě z ráje navštievenie božicho a viděnie, a drže Michal prut v ruce své, udeřil jest vod, kteréž biechu v ráji, a svázal je, a Michal šel jest se mnú zasě na to miesto, odkad mě pojal byl do ráje. Slyšal sem opět, synové moji! a ty slyš, Seth, jiné budúcie svatosti zjevné mně, kteréž sem poznal, jeda s dřeva umění; srozuměl sem zajisté, které věci biechu v tomto světě časné a budúcie, kteréž učinil jest Buoh stvoření a pokolení lidskému. Zjevíť sě Buoh v plameni ohnivém u velebnosti své, a dáť všem přikázanie svá a posvěcovati budú jeho, a ukážeť jim pán Buoh miesto velebnosti své; a kteříž světiti budú pánu Bohu svému na zemi, oni je krmiti bude. A tuť přestúpie přikázanie jeho. A když státi budú, zapálé sě svatiny jich, a jich země zpuštěny budú, a oni také budú rozptýleni, proto že sú rozhněvali Boha. A opět je spasí od rozptýlení jich; a opět dělati budú duom boží, a bude vzdělán poslední chrám krásný a větší, než prvé bieše; a opět bude přemožena zlosť zlostí; a potom bude přebývati Buoh s lidmi na zemi vidomě. A tehdy počne sě zlosť zjevovati, a duom boží na věky ctěn bude, a nebudú moci protivné věci škoditi, a zbudíť Boha Spasitele na věky věkóv, a nemilostiví zkaženi budú od svého krále, kteříž nechtěli sú milovati zákona jeho. Nebe a země, den a noc, a všechna stvořenie posluchajíť Boha, a nepřestupujíť přikázanie jeho, anit následují skutkóv svých; a protož odženeť Hospodin nemilostivé od sebe, a spravedliví zuostanú jakožto slunce v spravedlnosti před tváří boží. A v tom času budúť sě očišťovati od hřiecha lidé vodú, ale potupeniť budú nechtějíce sě čistiti vodú."

A když jest byl již učiněn Adam v devieti stech letech a ve třidceti, věda, že dnové jeho dokonají sě, řekl jest k Evě: „Kaž, ať sě shromáždie všichni synové moji, abych mluvil s nimi, a požehnám jim prvé než umru." I shromážděni sú na tři strany před tváří otce jich před modlitebnicí, kdežto sě modléváše, a bieše jich v počtu sto tisícóv kromě žen a dětí. A když sě biechu sebrali všichni, jedniem hlasem řekli sú: „Co jest, otče náš, že si sě kázal nám sjíti, a proč ležíš na loži?" Odpověděl jest Adam a řekl jest: „Synové moji! zle jest v kostech." I řekli sú všichni synové jeho: „Co jest to, milý otče, zlo mieti v kostech?" Tehdy syn jeho Seth řekl jest: „Pane otče! zdaliť sě snad zachtělo ovoce rajského, kteréhož's požíval, a zamútiv sě snad proto, ležíš? pověz mi, ať já puojdu k branám rajským a budu plakati v tesklivosti veliké, prose pána Boha, a snadť uslyší mě, a pošleť angela svého, aby mi přinesl z dřeva toho ovoce, z kteréhož ty žádáš?" A řekl jest opět Seth: „Co jest to bolesť? pane otče! neroď toho před námi tajiti, ale pověz nám." Odpověděl jest Adam, a řekl jest: „Když stvořil jest nás Buoh, mě a mateř vaši, stvořil nás v ráji, a dal jest nám všeliké dřevo k jedení, a řekl jest k nám, abychom s dřeva věděnie dobrého a zlého nejedli nikoli, kteréž jest uprostřed ráje; a dal nám jest byl Buoh dva angely, aby nás ostřiehali. I při-

šla jest hodina, že angelé boží k modlení vstápili sú před tvář boží; a ihned nalezl miesto nepřítel náš ďábel, když tu nebiechu angelé boží, a svedl jest mateř vaši, aby jedla s dřeva neslušného. I jedla jest, a mně podala jest také; a já sem také jedl. A ihned rozhněval sě jest na nás pán Buoh, a řekl jest ke mně: Kterak si to opustil přikázanie mé, kteréž sem ustavil tobě, (a jeho) neostřiehal? Jáť pomstu ustavím nad tělem tvým: sedmdesáte ran rozličných bolestí od vrchu hlavy a od úst až do nehte nožnieho po všech údech, jenž tě mučiti budú. Toť jest ustavil v švihání rozličných bolestí, a také i práce. A tyto všecky psoty přepustil jest Hospodin na mě i na všecko pokolenie naše." A mluvě toto Adam ke všem synóm svým, křikl jest velikým hlasem, a řekl jest: „Auvech! obklíčenť jsem velikými bolestmi. Co učiním nešťastný a biedný, já položený v takových bolestech!"

A když jest viděla Eva jeho v takových bolestech položeného a plačícieho, počala jest i ona plakati, řkúci: „Pane Bože! otejmi bolesti jeho, neboť sem já shřešila." I řekla jest k Adamovi: „Milý pane! daj mi stránku bolestí tvých, neboť pro mú vinu přihodilyť sú sě tobě." I řekl jest Adam k Evě: „Vstaň, a jdi s synem mým s Sethem k branám rajským, a naspěte sobě prachu na hlavy své, a padněte před tváří pána Boha našeho a plačte: snadť sě smiluje nad námi, a pošleť angela svého k dřevu života, a dáť nám z něho malíčko, abyste pomazali mě; a odpočinuť od těchto bolestí, kterýmiž hynu."

I šli sú Seth a mátě k branám rajským, jakož jest jim byl přikázal Adam, vzeli sú prachu s země a vsypali sú na hlavy své, a padli sú na zemi; i počeli sú plakati lkáním velikým, prosiece Hospodina, aby poslal angela svého, aby jim dal oleje milosrdenstvie z dřeva života. A když sú sě již oni tak modlili a prosili Hospodina mnoho hodin, a aj, angel boží Michal zjevil sě jest, a řka: „Jáť sem ustaven od Boha nad tiem; ale poviemť vám: Sethe, člověče boží! neroď plače modliti sě, prose za olej milosrdenstvie, aby jím pomazal otce svého Adama pro bolesti těla jeho; pravímť tobě, že ižádným obyčejem nebudeš jeho mieti, jediné v poslední den, když sě dokoná pět tisícóv let a dvě stě bez jednoho od prvnieho dne stvořenie světa; neb tehdyť přijde na zemi najvyšší Kristus, Syn boží; přijda budeť sě krstiti v řece Jordanské; a když vyjde z vody, tehdyť pomaže olejem milosrdenstvie všechny v sě věřiece a s olejem milosrdenstvie od pokolenie až do pokolenie těm, kteříž obživeni sú z vody a z Ducha svatého u věčný život; a tehdy když sstúpí na zemi Syn boží, najvyšší Kristus, uvedeť zasě otce tvého do ráje k dřevu milosrdenstvie."

A ihned odešel jest angel od něho, a vrátiv sě opět k němu, i přinesl jest jemu ratolestku se třmi listy z dřeva věděnie dobrého a zlého, pro kteréž Adam bieše vyhnán z ráje s Evú; i dal jest Michal archangel ji Sethovi, a řka: „Toto přines otci tvému, neboť sě jest naplnil čas života jeho; ještě po šesti dnech, a vyjdeť duše jeho z těla jeho, a uzříš divné věci veliké

na nebi i na zemi, i na světlostech nebeských.“ A pověděv to Michal, i odšel jest.

I navrátili sú sě Eva a Seth, a vzemše s sebú ratoléstku a vonné věci, totiž: nardus a šafrán a skořice, a jiné vonné věci. I stalo sě jest, když sú šli, Seth jdieše přes řeku Jordanskú: a aj, ratolesť, kterúž jemu byl dal angel, i upadla jemu prostřed řeky; a bieše řeka převelmi prudká. A když sú přišli Seth a mátě jeho k Adamovi, pověděli sú jemu všecky věci, kteréž sě byly přihodily jim na cestě, a kterakú odpověď dal jest jim angel, když sú sě modlili k Hospodinu za olej milosrdenstvie. I řekl jest Adam k Evě: „Aj, Evo! co's učinila? uvedla's na nás rány velikého opuštěnie a hřiech veliký na všecko pokolenie naše. A že si ty to učinila, budúť praviti po naší smrti synové naši synóm svým, a ti opět svým; a tak od pokolenie až do pokolenie na věky; nebo kteříž povstanú z nás pracujíce, nebudúť moci stačiti nám zlořečiti řkúce: neb tyto zlé věci uvedli sú na nás rodičové naši, kteříž byli sú na počátku světa.“ Tehdy uslyševši tyto všecky řeči Eva, počela jest slziti s pláčem. I řekl jest Adam synu svému Sethovi: „I zdali jest mi nic neposlal angel?“ Ale zamútiv sě Seth, a lekl sě, že nebieše nalezl toho, což mu byl angel poslal, řekl jest otci svému: „Otče milý! toliko jediné ratoléstku se třmi lístky poslal tobě angel z ráje, kterážto upadla mi jest prostřed Jordanské řeky.“ Jemužto odpověděv otec jeho, řekl jest: „Jdi, synu muoj, a na témž miestě, kdežto jest upadla, nalezneš ji; a přinesiž ji, ať prvé uzřím, nežť umru, a požehnáť tobě duše má.“ A navrátiv sě Seth k řece Jordanské, nalezl jest ratolesť uprostřed řeky, jenž sě nikdiež s miesta nebyla hnula. A zradoval sě jest Seth, a vzem ji, přinesl ji otci svému, kterúžto když jest uzřel a vzal, radoval sě jest radostí velikú, a řekl jest: „Aj smrť a obživenie mé.“ I prosil jest všech synóv svých, aby vsadili tu ratolesť v hlavy hrobu jeho. A potom pak po šesti dnech přišla jest smrť, jakož jest byl předpověděl Michal archangel. A když jest poznal Adam, že jest přišla hodina smrti jeho, řekl jest ke všem synóm svým: „Aj jsemť v devieti stech letech, a ve třidceti letech; a kdyžť umru, pochovajte mě proti východu božiemu na poli přiebytku jeho, kdežto se mnú rozmlúval jest v čas modlitebný.“

I stalo sě jest, když jest přestal mluviti všech svých řečí, pustil jest duši. A aj, zatmělo sě jest slunce a měsíc a hvězdy, a sedm hodin. A když jest přišel, tu Seth objal jest tělo otce svého, a plakáše pláčem srdečným nad ním. A všichni synové jeho plakáchu převelmi hořce, a řkúce: „Běda nám, pane otče! i zdali si ty uvedl bolesť a smrť na nás?“ A v tom aj Michal archangel zjevil sě jest, stoje v hlavách Adamových, a řekl jest Sethovi: „Vstaň od těla otce tvého, a poď ke mně, aby viděl otce tvého, co Buoh z něho učinil jest, z svého stvořenie, žeť sě jest smiloval nad ním.“ Tehdy Seth viděl jest ruku boží ztaženú, a držéci Adama, i dal jest jeho Michalovi, a řka: „Aj, ať jest

v stráži tvé, až do dne rozdělenie v mukách do posledních let, v kterýchž já obrátím lkánie jeho v radosť; a tehdy sedne na tróně toho, kterýž jeho svedl jest.“ A řekl jest opět pán Buoh k Michalovi, aby jiným angelóm rozkázal, a řka: „Přineste mi troje rúcho jednostajné, a rozestřete na tělo Adamovo, a jiným rúchem odějte Abele syna jeho, a pochovajte Adama i syna jeho.“ I šly sú všeckny moci angelóv napřed, a posvěceno jest usnutie smrti jeho, a pochovali sú Adama a Abele Michal a Uriel, angelé boží, na tom miestě, jenž slove „přichodné miesto“; a to sú viděli jediné Seth a mátě jeho, a nižádný jiný, a řekli sú k nim Michal a Uriel, angelé boží: „Jakož ste viděli, tak pochovávajte mrtvé své.“ A dokonavše to angelé, odešli sú od nich.

Ale Seth, syn jeho, vsadil jest ratolesť dřeva tohoto v hlavy hrobu jeho, jakož za to bieše prosil jeho otec Adam, kterážto ratolesť zrostla jest u veliké dřevo. A po mnoho letech nalezeno jest od lovcuov Šalomúnových, a potom jemu přinešeno a od něho rozličnými obyčeji okrášleno bylo; a potom královně od končin země okázáno, kteráž přijela byla, aby slyšela a viděla múdrosť Šalomúnovu, kteréžto také on ukázal všecky věci své tajné, i to dřevo divně v chrámu okrášlené. Kteréžto, když jest je uzřela, ihned prorokovala jest, že skrze to dřevo všecka královstvie a mazánie kněžská nynějšie a zákon židovský pominú, a zkaženy budú. A když jest to uslyšal král, tehda kázal jest z toho dřeva slúpati zlato a drahé kamenie, a do rybníka zkusitedlného, na ně kamenie navázati kázav, kázal je potopiti, kdežto potom angel boží vždycky sstupováše, a vodu zarmucoval jest, a uzdraven bieše jeden každý den až do Krista; kterýžto jest ráčil trpěti na tom dřevě, a oběšen na něm býti na tom miestě, jenž slove miesto Kalvarie, a na ten kámen toho dřeva vstaveno, tak že krev našeho Spasitele na hlavu prvnieho rodiče tekla jest. Tak píše v svých knihách doktor Jerosolymitanus, široké dóvody o tom čině, kterýž byl židem a potom křestanem učiněn jest. A byl velikého uměnie, vzácný a bojící sě Boha, chodě v spravedlnosti před Bohem i před lidmi.

B E L I A L.

Román duchovní obsahu podobného jako Solfernus, totiž rozepře sboru pekelného s Kristem pánem, proto že svaté otce vysvobodil z předpeklí. Sepsán jest na způsob skutečné pře právní, se všemi formálnostmi a tůčkami jejími dle práva církevního, původně v jazyku latinském, od arcipryšta Jakuba z Teramo, a l. 1378 podroben opravě papeže Urbana VI. Na konci dí spisovatel: „Dáno v Averse podlé Nápule v den 14 měsíce Října léta 1388.“ Překlad český učiněn bez pochyby touž osobou, kteráž přeložila Solferna, a čtení jeho, jak se podobá pro cenu právnickou, bylo v 15 věku v Čechách nad Solferna

rozšířenější a oblíbenější. Následující ukázka vzata z téhož rkp. Mus. 3, F, 22, jako v Solfernu. Krom toho jest ještě několik rukopisů Beliala v Mus. K. Č., totiž: rkp. 3, F, 24, v malé 4ce na papíře, čistě psaný, s nápisem: „Počínají se knihy, řečené Belial, úžitečné, k súdu práv duchovních příslušejície, kteréžto mají čteny býti po knihách, ježto slovú Adam, jakož též knihy ty věci a to všecko okazují šíře.“ Na konci: „Finito libro sit laus et gloria Cristo, Amen. V Habřině MCCCCL.“ Potom rkp. 23, G, 12. Napřed: Práva Maidburská i Wikpildská zemská ciesařská, a pak na listech 180—302 Belial. Na konci: „Explicit Beliam A. D. oc. LIX (1459). Dále rkp. 3, F, 23, o němž při Solfernu řečeno, někdy D. Korbelymu náležitý, necelý, však rukou p. Hankovou doplněný. Na konci: „Dokonány jsú knihy tyto den sv. Lamperta, jenž slovú Belial, položené v hlubšiem a širšiem rozumu nežli v napředpsaných knihách, řečených Solfernus; neb sě mají spravovati jedny knihy druhými skrze duovody svatých proroknov i jiných mnohých svatých; a tak jsú složeny jedny múdrostí podlé druhých, neb sě z jedněch do druhých světlejší rozum ukazuje, léta božieho 1470.“ Také v bibl. kapitolní nalézá se jeden rkp. ve 4°, maje listův 110. Rkp. farní u sv. Vojtěcha v Praze má jen prvních 68 kapitol. — Hilarius, děkan kostelu Pražského, ve spisku svém proti králi Jiřímu (1466) na konci rozdílu třetího zmiňuje se o Belialovi těmito slovy: „Jiřík praví, že nenie kacieřem: a ďábel, když sě súdil před Šalomúnem s pánem Kristem, podlé řeči Beliala a Adama, ačkoli to v příkladě psáno, čtúl sě práva, a co jemu písma přivedeno, žádnému nechtěl věřiti, ale všecky súdce měl v podezření, až vždy musil v pekle zuostati, když sě nebes nemohl dosúditi.“ — Tiskem Belial potud nikdy ještě nevyšel.

Svatí otcové ta slibovánie vědúce, jim od Boha učiněná, svými žalostivými křiky u předpeklí bydléce k nebesám náramně voláchu, a řkúce: „Prosíme tebe, milý Hospodine! pošli toho, kohož máš poslati; spatřiž biedu lidu tvého, jakož si mluvil, přiď a sprosť nás.“ Jímžto voláním pán Buoh jsa pohnut, takto milostivě a duchovně v svaté Trojici mluvieše: „Kto puojde z nás?“ I hned syn odpovědě, a řka: „Otče, na počátce knih psáno jest o mně, abych učinil vóli tvú; slíbíť sě v tom otci?“ Otpovědě otec: „Slíbí.“ Tehda vece syn těm otcóm volajícím: „Počekajte málo.“ A ku otci vece: „Oběti spálené nežádal's za hřiech. Tehdať sem řekl: Ej přijdu.“ To uslyševše otcové světí, u peklích přebývající, velikým veselím vecechu k božiemu Synu: „Hospodinę súdce náš! Hospodine zákonóv ustaviteli náš! Hospodine králi náš! ty přijdeš a spasíš nás.“ Potom vece Otec nebeský Synu svému: „A protož, Synu, opas sě mečem svým na bedro tvé najmocněji, vstup a kraluj.“ Kterýžto vzhled na pannu, jižto ze všeho pokolenie ženského bieše vyvolil, i poslal k nie posla andělského; jehožto slova ihned slyšéci uvěřila jest a Syna božieho počela jest. A ta velebná Svátosť před ďáblem byla utajena, dřieve než jest boží způsobú spravedlivému Josefovi otdána; neb tak die písmo Tobiášovo: „Ti, jenž manželstvo přijímají, a Boha ot sebe a ot své mysli vyhnali a smilství slúžili, nad těmi má moc ďábel; ale kteříž svatě a poctivě manželstvie chovají, od těch bývá otehnán zmek.“ A toť

móž býti rozum a příčina, proč ďábel nic nemohl věděti o vtělení pána Jesu Krista, ale mněl jeho synem Josefovým. A když přišel jest čas, porodila jest syna, Boha plného a zdravého člověka; neb jakož bez poškvrny panenské všel jest v život panny matky své, též bez jejieho porušenie vystúpil na zemi, na světě rostl, s lidmi obcuje, a u pokušení ďábla přemáhaje, přišel jest vedlé znamenie Mojžiešova, kázal jest mrtvým vstáti a vstali sú; slepým: buďte osvieceni; malomocným: buďte očištěni; němým: mluvte; chromým: choďte; neduživým: buďte uzdraveni; a tak sě jest bez pochyby stalo. A tak jest byl podoben k Mojžiešovi v člověčenství a zákona vydání. Ten dóstojný dobrovolně od Židóv jímán, a ot vladaře Piláta pro křivých vin svědectvie a hrózu lidskú u pětimezcétmý den Březnový byl otsúzen na smrť kříže přeukrutně, na němžto pně hřebíky přibit, velikým hlasem volaje: „Bože, Bože mój, i co's mě opustil!“ pustil jest duši svú, a své mrtvé tělo dal jest v opukovém hrobě pochovati, jakožto čtenie pravda plně svědčie.

Jenž tak bieše ot časné smrti dobrovolně přemožen, jakožto vítěz slavný s velikú mocí, jsa obklíčen vojskem angelóv i archangelóv, sstúpil jest do pekel, a jich zástupy svým dóstojným vojskem, jakožto korunú, jest je obklíčil v své boží moci. Tehdy pán Ježíš ochotnú řečí napomínal jest ďábly, a řka: „Povzdvihněte vrata vaše, kniežata pekelná! a buďte povzdvižena vrata věčná, ať vejde král slávy.“ K tomu hlasu kniežata pekelná lekše sě odpověděchu, a řkúce: „Kto jest ten král slávy?“ Odpovědě král, a řka: „Pán silný a mocný u boji.“ Tehdy kniežata pekelná schukše sě počechu zpytati, kto jest ten král chvály a silný a mocný? a velice sě diviechu; neb nikdy tak mrtvý nevstupoval jest do pekel s tak velikú mocí a silú. I kázali sú vrata utvrditi pilněji nežli dřieve. To uzřev pán Ježíš, vece druhé těm kniežatóm: „Zdvihněte vrata svá, kniežata, a buďte povzdvižena vrata věčná, ať vejde král chvály.“ Tehdy kniežata pekelná nechtějíce otevřieti vrat pekelných, ale pevnějie utvrzujíc, i vecechu: „Kto jest ten král chvály?“ Odpověděl král nebeský: „Pán ctnosti, oný jest král chvály.“ A vida milý pán Ježíš, že nechtie zpurně otevřieti, přistúpiv, jakožto mocný bojovník, silně stroskota jich mosazné brány a železné závory, i vjide do pekla, a kteréž sezna své věžně, ty jest mocně a radostně vyvedl, a v ráj věčné radosti uvedl, a Satana ďábla, zlých činóv spašitele, u věčné smrti vazbu jest posadil. A když sě bráše král chvály s tiem slavným zástupem, a oný sě s nimi béře první rodič lidského pokolenie, králi, prorokové, i bez čísla mnozí jiní, jenž sú v zákoně božím myslili ve dne i v noci, a s ním onen stvúcí zástup mladátek, ten veškeu sbor v nevýmluvné radosti duchovnie zpieváchu, a řkúce: „Přišel si, vykupiteli náš! chvalme Hospodina, neb jest dobrý, neb jest na věky milosrdenstvie jeho. Rcete nynie ti, jenž sú vykúpeni od Hospodina, že jest dobrý, neb na věky milosrdenstvie jeho!“ Tu jest naplněno slovo proroka Davida, jenž die: „Do večera bude přebývati pláč, a do jitřnie

veselé.“ Tehdy vstúpiv Syn boží v tělo, jenž bieše leže v hrobě, a navrátiv duši, jenž bieše smrti otjata, plný Buoh a člověk dokonalý vstal jest mocí božskú z zavřeného hrobu.

V ta doby sšedše sě ďáblové, a spatřivše, co jest tu spáchal pán Ježíš, nenalezše svých vězňóv, a uzřevše své knieže v ukrutné vazbě, jakožto lvové žalostivě řevúce plakáchu; a nevědúce, co tomu učiniti, všecku sběř pekelnú svolavše, plačtivě kvieléchu. Tehdy vstav mezi nimi Astarot, takto múdře mluvil jest k nim, a řka: „Bratřie najmilejšie! vidíte, že naše lsti a chytrosti a múdrosti málo nám prospěly sú proti tomuto člověku, jenž nám tuto škodu učinil; protož přestaň žalosť a truchlosť vaše: ale jakožto opatrní a zvěhlasní nic jiného nemysleme, nežli abychom mohli navráceni býti k našemu právu i držení. Myť vieme, žeť Buoh spravedlivý jest, a u něhoť nenie přijetie osob; budem-liť mieti pravdu, ihned sě nám spravedlnosť ot něho stane. My sme od něho oblúpeni; viem, že dovedeme neb nedovedeme, že sme byli v držení, a že se nám násilé stalo; a když to dovedeme, ihned pravým súdem budem navráceni. Práva sú o tom zjevná psána, a budem mieti zjevnějšie; a protož učiňme v tom opatrně.“ A když to Astarot pověděl, všickni čertie jako by procítili ot truchlosti, k veselí sú sě navrátili. I pověděl dále Astarot: „Ještě máme mezi námi s sebú lidi v práviech dospělé; jich vezmúc radu, veďmež právem při svú.“ A když přistúpichu učení v práviech, takto jim radiechu: „Potřebieť jest nám, abychom ustavili sobě poručníka obecného jednoho aneb viece, aneb řečníky opatrné, kteřížto jmenem naším obce naše mohli by vésti i brániti přenašie; neb toho práva světská i duchovnie psaná doličují.“ A když to pověděchu, všickni zmekové to mile přijechu. A ihned obec pekelná učini svého poručníka neb orodovníka Beliala, u práviech učeného a tu přítomného, kteryžto přijal práci na sě před obecným písařem; a na to učiněn jest list obecný. A tu obec pekelná dala jest tomu svému poručníku (plnú moc), aby v té při mohl prositi, vésti, brániti viny a nedostatky praviti, přísahy činiti, aby strany nehaněl a pravdu pověděl, a obecně, aby mohl všecko jednati a pósobiti, což móž pravý poručník učiniti, jako líčie práva duchovnie i světská.

Tehdy Belial poručník, maje to poručenstvie, bez obmeškánie bral sě jest do konsistoře anebo miesta súdného, v němžto čtrmezcétma starcóv sediechu okolo stolice pána a Boha všeho stvořenie, kdežto svatí otcové a prorokové stáchu, a tisíc tisícóv jemu posluhováchu, a desetkrát tisíce sto tisícóv při něm stáchu. Před tím Belial hlasem udatným a vysokým sladce takto jest mluvil: „Najvyšší panujících pane a kralujících králi! jemužto tajno nic nenie, a jehožto vóli nic sě nemóž protiviti v svých cestách, spravedlivý a svatý ve všech skutcích svých! rač ke mně najniššiemu, všie sběři pekelné poručníku, své dobroty uší přikloniti a slyšeti, což tvé velebnosti sprostně mám povědieti. Když Satan a jiní zmekové u pekle přebývajíce tvým milostivým pojičením, jakožto vie Tvá Svatosť, v držení

měli sú a drželi sú lidi na zemi bydlející a jich duše se vším právem a panstvím tak dlúhý a dávný čas, že proti tomu lidská paměť nenie, tehdy jeden, jenž slove Ježíš, syn Josefóv a Marie, pro své nehodnosti od svých vlastních umrtven jest na světě; a potom s tak velikú mocí a silú sstúpil do pekel, že všickni dábli náramně sú sě lekli, i vecechu mezi sebú: Nikdy tak mocný mrtvý k nám jest nepřicházel do pekla. A tu volal jest a křičal: Otevřete vrata králi chvály! A když jemu vecechu: Kdo jest ten král chvály? tehdy on odpovědě: Pán silný a mocný v boji. A protož vidúce zmekové na něm takú moc, závorami mosazná vrata pevnějie nežli dřieve zavřeli sú. A to viděv dřieve řečený, ihned pravú mocí a násilím stroskotal jest jich vrata, a všeckno peklo všech duší i panstvie i práva úplně jest zbavil, a Satana, jich pána, ohnivými řetězy velmi ukrutně u vazbu jest posadil. Protož najvyšší pane! poručník jmenem dřieve řečeným o svrchu psaných věcech žádám, aby mi sě stala dokonalá pravda. A kakž koli, najvyšší pane! měl bych Tvú Milost v této při za súdci voliti, ale že i svaté pře bez domněnie mají jíti, jakožto duchovnie právo svědčí; neb pře synova jest pře otcova, a též zasě, jakož praví duchovnie právo; a ten Ježíš častokrát na světě, jsa živ, pravil jest, že Buoh jest otec jeho: protož žádám Tvé Svatosti, rač tu při jednomu múdrému muži poručiti, o němž žádná strana nemá žádného domněnie, jenž jest u právě dospělý." Odpovědě jemu Hospodin: „Z kteréhožto biskupstvie jest ten Ježíš?" Vece Belial: „Z Nazaretského; neb sě jest v Betlémě rodil a v Nazaretě jest vzchován." Odpovědě Buoh: „Buď poručena ta pře v Jerusalémském biskupství; neb odtad nenie vzdáli cestú jednoho dne; neb to móž býti podlé práv duchovních." Vece Belial: „Otče svatý! rač věděti, že ta věc, o niežto pře, jest jinde." Otpovědě Buoh: „Netbaj toho, neb každý má ot miesta bydlenie pohnán býti, buď oč buď, jakžto práva svědčie. Také věz, nechtěl-li by v Jerusalémě súdce mieti, toho nemóžeš učiniti; neb jest miesto znamenité, a tu jest dosti umělých u práviech." Vece Belial: „Mámť, pane, na tom dosti, ať tu bude ta pře poručena." Odpovědě Hospodin: „Máš-li dosti na Šalomúnovi, králi Jerusalémském?" Vece Belial: „Ovšem, pane! neb jest súdce spravedlivý a spravedlnosť miluje, a rovnosť viděla jest tvář jeho."

A protož Hospodin svým listem poručil jest tu při Šalomúnovi, kterýžto takto vznie, počátek i skonánie: „Šalomúnovi, králi Jerusalémskému, vzkazuje zdravie. Při, jenž běží mezi poručníkem pekelným, jmenem Belial, a strany jeho, všeho pekelného sboru (sic), proti Ježíšovi synu Josefovu a Marie, Jerusalémského biskupstvie, o nějakém lúpeži a násilí skrze toho Ježíše, jakžto pravie, u pekle učiněném, tak o panstvie, jakžto o vladařstvie tohoto světa, i o právu jich, jenž mají ke všem lidem i k jich dušem, takto poručíme: aby svolaje ty, jenž mají přivoláni býti: slyš všecko, což slušie k súdu, vládenie i žádánie, kteréžto obě straně povedú, ať tu při dokonají hodným skonáním; a svědci, ješto

budú jmenováni, nebudú-li chtieti pro přezeň anebo bázeň státi k svědectví, připuď naší mocí. Dán v ráji v šestmezcietmý den Březnový.“

Tehdy Belial, maje ten list poručenstvie, v čas hodiny přišel jest s obecným písařem a s svědky k králi Šalomúnovi, a poklek před ním, takto pokorně mluvil jest, a řka: „Všeho světa pán tento list vám posielá, a zdravie vzkazuje i požehnánie.“ Tehda Šalomún, sněm čepici královskú a poklonív své hlavy, ten list s počestností jest přijal, kterýžto přečet a pečeť i šnóru pilně opatřiv, jakožto na jeho úřad slušie: neb má súdce všeckny věci zpytati, jakžto právo duchovnie svědčí; a když král Šalomún nenalezne ižádné vady falešné na těch listech, přikáza Danielovi, svého dvora písaři, v akta ten list poručenstvie vepsati, i podánie jeho i přijetie; neb tak právo velí. A o těch o všech kusiech Belial poručník kázal sobě učiniti obecný list. A tiem spósobením Šalomún okázal jest své právo súdné. A poněvadž žalobce, dada súdci list poručný, nemá o jiné státi, nežli o póhon: ihned teď Belial žádáše póhonu ot Šalomúna. I vece k němu Šalomún: „Kterým súdem chceš vésti?“ Otpovědě Belial: „Pane, súdem vladařstvie.“ To uslyšev súdce Šalomún, káza písaři svému to v akta znamenati, i káza jemu póhonný list dáti, jeho přiepis tento:

„Šalomún král Jerusalémský, súdce daný od stolice božské v té při, jenž běží mezi Belialem poručníkem s jedné strany, a Ježíšem z Betléma s druhé strany, Azaelovi běhúnovi najručejšiemu vzkazuje zdravie. Přikázanie božské, aneb listy božské, věz, žeť sme takové přijali, počátek i skonánie, jakožto svrchu plně psány sú; a protož chtiece přikázanie božského býti poslušni pokorně, jakžto slušie, tobě v té mieře mocí, kteráž máme, kazujíc přikazujeme, aby dřieve řečeného Ježíše ot nás najviece boží mocí pilen byl pohnati, aby třetí den po přijatí toho listu před námi v domu našeho příbytku sám svú osobú, anebo skrze vlastnieho poručníka sě okázal a postavil; kterýžto rok jemu za dvoje přikázanie a za třetie zavilé aneb poslednie vzkazujeme pro dalekosť cesty, abychom stranám uhověli a uskrovnili na práci i na zdravie, aby odpověděl z práva Belialovi, pekelnému poručníku, na žalobě o lúpežech a násilí v tom pekle od toho Ježíše učiněných ku bezpraví a škodě pekelné sběři, jakžto na svrchu psaném božském poručenstvě jest plně popsáno; jinak podlé zpuosoby přikázanie nám daného, jako z práva budem moci, v té při povedeme pro nestánie každého. Pakli ten rok připadne v svátek, tehdy druhý den všední rok zavilý jemu k stání dáváme. A den ten, když jeho poženeš, a kterak a před kým, nám buď pilen zvěstovati; neb tvému právu plně uvěříme. A na toho pevnějšie svědectvie kazali sme k tomuto listu pečeť naši přivěsiti. Jenž dán jest v Jerusalémě v sedmezcietmý den měsíce Března.“

Tehdy Azael vzem list póhonný, i bra sě i pohna milého pána Ježíše; a vrátiv sě i vyzna a vysvědči póhon před Šalomúnem. I by to popsáno od Daniele písaře v aktách súdních.

Tehda pán Ježíš jsa pohnán, a vida, že svú osobú nemóž státi: neb na pilnějšie biečo sě obrátil, totižto ku poslání Ducha svatého k apoštolóm, aby šli po všem světě zvěstujíc slovo božie; ustanovil jest poručníka svého vlastnieho k vyvedení té pře před obecným písařem, dav jemu plnú moc tak vésti a jednati, jako by on učinil; a to poručenstvie přijal jest Mojžieš, v zákoně dospělý, a slíbil tu při věrně vésti a snažně.

A když přijide rok k stání, tu hodinu, jakž obyčej jest na súdě seděti, ihned po nešpoře až do súmraku, jakož psané právo velí, sedě Šalomún na stolici súdné, a ku prosbě Belialově bičicovým hlasem Ježíš by zavolán. Ale pán Ježíš ufaje v poručníka, i nestál jest k súdu; a poručník zapomenuv roku, i nestál jest také. A protož Belial by tiem vesel, i žáda, aby bylo psáno stánie jeho a Ježíšovo nestánie; a prosil jest Šalomúna, aby (byl) vsazen v držení té věci, o niežto pře; neb tomu právo chce. Otpovědě Šalomún, a řka: „Nechci toho učiniti, ani nestánie dáti psáti.“ Tehdy zvola Belial: „Ó múdrý Šalomúne! kde jest spravedlnosť tvá? však spravedlivě mluvím a prosím.“ Vece Šalomún: „Ovšem spravedlivě prosíš; tu spravedlnosť mózem obměkčiti, počekaje nestalého do druhého dne, a na tom nižádnému neučiniti bezpravie, jakožto právo líčí.“ A protož káza Danielovi, aby prodlenie roku do zajtřie napsal v akta kniehy.

Potom druhý den, totižto prvý a třidcátý měsíce Března, v hodinu súdnú obecnú, Mojžieš, poručník Ježíšóv, stál jest před Šalomúnem, vymlúvaje nestánie své, že jest mněl, by dnešní den byl rok k stání; i položi v akta list obecný poručenstvie svého, prose, aby bylo napsáno v akta. A když povola bičic, Mojžieš odpovědě, a řka: „Teď stojím.“ I otáza Šalomún jeho, chtěl-li by co proti osobě Belialově? Odpovědě Mojžieš: „Kakž koli měl bych mluviti proti poručníku i osobám, jichžto jmenem jest uprošeno, ale nechci nynie.“ Vece jemu Belial, pekelný poručník: „Což chceš potom mluviti, to pověz nynie zjevně.“ Otpovědě Mojžieš: „Chceš-li, ať poviem?“ Vece Belial: „Chci rád.“ A otevřev Mojžieš ústa svá, vece: „I zdali ty nejsi kletý, a ti, ještos sú tě poručníkem učinili? i zdali ste pro pýchu vaši nevymetáni z nebes, jakožto kletí, a jste odlúčeni ot obcovánie nebeského božieho i všech svatých andělóv? i zdali to nenie svědomo všemu světu? A protož pohnaný od vás nebyl jest dlužen vám státi, neb ty nemáš osoby k stání k súdu, jakožto césařská i duchovnie práva svědčie; a najviec proto, že počátek tvého běhu v tejto při má vadu: neb si prosil na Bohu poručenstvie k Šalomúnovi, jsa v kletbě; a protož i póhon jest nestatečný a za nic má jmien býti, jakožto právo líčí. Druhé, poručenstvie dáno na miesto nepřátel pána našeho Ježíše; neb Jerusalémští měšťané protivili sú sě jemu i zahubili sú jeho; a protož nemá tu s právem státi, jakožto psáno jest v ciesařských i duchovních práviech. Také kde to máš psáno, by mój pán Ježíš mohl pohnán býti v den sváteční, totižto na velikú noc? neb jest hod znamenitý a slavný, v němžto strašný hlas bičicový má uml-

kúti, jakožto oboje právo velí. A však přes to chtěl sem vóli súdce pohodlen v tom býti, i stojím na ten den, ještoby bych neměl podlé práva; a přes to netbám toho, chci s tebú tu při vésti.“ Přeslyšav to Belial, poručník pekelný, jako by toho nemohl trpěti, takto Mojžiešovi odpovědě: „Mojžieši, v zákoně dospělý muži! jest-li že tak rozumieš, zajisté že dosti nesmyslíš, a nemohuť trpěti tvé múdrosti v takém bludu; neb jiní slyšiece měli by za pravdu. Neb bludu, jemuž sě neprotivíme, toho potvrzujeme, a pravda bývá utištěna; jakož psáno jest v práviech duchovních. Ty dieš, že já i ti, jenž sú mě poručníkem učinili, jsme v kletbě: věz, že ti, ještosú mě učinili poručníkem, jsú v jednotě, a tak jsú celá vobec; a kdež to nalezneš psáno, by obec, aneb sbor který mohl v kletbě býti? neb sú ustavenie duchovnie proti tomu. A protož neprav toho, by obec pekelná v kletbě byla; ale věz to, žeť jest otlúčena ot angelóv božích, jako ti, jenž sú vně, jako židé a pohané od křesťanóv. Ale pověz mi podlé svých práv, móže-li žid neb pohan pohnati křesťana o svój dluh spravedlivý? zajisté nenalezuji, by to kde bylo zapovědieno; a protož dlužen byl i s svým pánem k mému póhonu státi. A ještopravíš o miestě zlého domnénie, buď to na tvé vóli, a chceš-li, proměň je: ale ten mi jest miesto ukázal, jenž jest všech stvořitel. A o tom, jakož dieš, že Ježíš nesměl pohnán býti v sváteční den: však vieš, žeť jest on učinil u pekle hrozné bezpravie, a našeho krále jímal; a pro tak hrozné bezpravie mohl jest i v sváteční den pohnán býti; neb to právo pokládá. A tohoť Mojžieši nezapomenu: i zdali ty nejsi nešlechetník, poněvadž si člověka pohana zamordoval, a schoval's jeho u piesku, mně, by toho žádný neviděl? a jsa odsúzen od Faraona, utekl si, jako psáno jest v druhých knihách tvých v druhém rozdiele. Protož mohl bych tě jako nehodného poručníka od súdu odehnati podlé práva; ale nechci, a raději s tebú nežli s jiným chci tu při vésti.“ To uslyšav Mojžieš leče sě i umlče. Tehdy vida Šalomún ten svár uhanění, vedlé práva svého úřadu chýléše strany k dobrotivé smlúvě; neb to právo ciesařské i duchovnie velí. Vece Belial Šalomúnovi: „Pane Šalomúne! jáť chci rád k smlúvě přistúpiti: nechajť najprvé budú navrácena práva oblúpeného pekla skrze Ježíše, a on nech stojí o své svaté, a peklo stane o své.“ Odpovědě Mojžieš: „Ty velice blúdíš; neb peklo, a všickni v něm přebývající jsú Ježíšovi, ale ne ďábelští.“ Vece Belial: „A protož přistupme k súdu.“ Odpovědě Mojžieš: „Přistupme.“

Tehda Belial, jakožto opatrný ve všech běziech, ihned tři lístky žalobné jednostajné z váčku vyňav, jeden Šalomúnovi obětova, druhý Mojžiešovi da, třetí u akt ostavi, jakožto právo velí, jenž takto vznieše: „Před vámi, najjasnějším pánem a pánem Šalomúnem, králem Jerusalémským, súdcí od Boha ustaveným, ot božské stolice, v té při, ještoběží mezi pekelnú sběří s jedné strany, a Ježíšem z Betléma s druhé strany, vykládá Belial poručník jmenem poručníkovým a strany poctivé všie sběři pekelné proti dřieve řečenému Ježíšovi, a proti všelíké

jiné osobě za něho vlastně orodující, a řka: Když ta obec pekelná držala jest, a vládla lidmi i jich dušemi, tak na zemi jakožto u pekelném přiebytku bydlejícími, a také moc i právo plné nad nimi měla mnoho tisícov let pokojně bez přiekazy: však jeden Ježíš, syn Josefóv a Marie, někakým udatenstvím neopatrným jsa veden, dřieve řečenú obec pekelnú ot dřévně svrchu psaného práva násilím svrhl jest a oblúpil jest, a ten lúpež drží bezpravně, osobiv sobě proti právu spravedlnosti; a také Satana, jich knieže, tímž násilím u propasti pekelné hanebně jal jest, a ještě nynie drží u vazbě. Pro něžto svrchu psaný poručník, týmž jako svrchu jmenem, tebe spravedlivý súdce prosí a žádá, aby dřieve řečeného Ježíše svým dokonalým súdem a odsúzením odsúdil, a pekelnú obec k držení a k vladařství ráčil navrátiti těch všech lidí i duší, jenž sú jim takým násilím otjati, i se všemi škodami i úžitky, kteréž odtad měla anebo mohla mieti.“ A oznamuje o nákladiech, ješto již na to naložil a kteréž potomně má učiniti; neb takým obyčejem má žalováno býti, jakož práva svědčie.

Když ten list žalobný by obětován ot Beliala, poručníka pekelného, ihned Mojžieš prosi Šalomúna, aby dal příročie ku odpovědi a k žalobě. Tehda vece Belial: „Pane súdce! ráčiš-li, ukrať prodlenie; neb lépe jest tu při rychle provesti, než prodliti. A to mluvím proto, neb mám práva hotová, při dobrú a svědomie jisté.“ Vece Mojžieš: „Staň sě tak, jako žádá Belial, neb mám spravedlivější při a lepší právo; i ovšem, pane súdce! rač v tom nedliti, neb mi jest toho pilná potřeba: neb pán mój, Ježíš, již by byl vstúpil na nebe, aby seslal Ducha svatého apoštolóm, kteréžto má rozeslati po všem světě, aby kázali čtenie svaté pro spasenie lidského pokolenie; a toho jest pilná potřeba, a dobrota k tomu radí: poněvadž moc pekelná od dávných časov držela jest u vazbě národ člověčí, náramně je muče a kviele; a protož šlechetně i podobně jest o jich vysvobození stál súdem vše dny i v svátky, neb tomu práva chtie.“ Odpovědě Belial: „Rád k tomu přistupuji.“ A protož vece Šalomún: „Ját k tomu přivoluji.“ A obrátiv sě k Mojžiešovi, a řka: „Tobě dáváme rok první den Dubnový, aby odpověděl k žalobě, a jiné aby vedl, co potřebie jest k dokonání té pře; a protož ten den buď před námi.“ A to všecko Daniel písař v akta napsa; neb to z práva býti má.

A když přijde rok, stášta obě straně před Šalomúnem. Tu Belial žádáše, aby Mojžieš odpověděl k jeho žalobě; a súdce káza to učiniti. Tehdy Mojžieš pokorně sě pokloniv a spav ruce, takto mluvieše: „Najmúdřejší a najjasnější králi Jerusalémský! Vašeho prosím panstvie, aby ke lstivým slovóm a ke lstivějším skutkóm tohoto nešlechetníka neráčil přichýliti, neb sú medná zevnitř, ale vnitř hořká jsú nad pelyněk. Neb o nich psáno jest: Žluč drakova víno jich, a jed hadový neulečilivý. A jakož to vie Vaše Velebnosť, ont jest svádu v nebi učinil, lesť v ráji, i vraždu mezi prvními bratřími, a ve všech skutciech lidských hřiešný kúkol jest rozsál; neb v jedení položil jest lakotu, u položení vilnosť, ot puol noci nutí lenosť, v obcování závisť, u pa-

nování pýchu. Oni duší pokušije, těly obluje, u bdění hýbá ku křivým činóm, ve spaní k hřídkým snóm, veselé chýlí k rozpuštění, smutné k zufání. Co viece? všecky světské věci jsú jeho nešlechetnostmi zprznĕny, jakož o tom psáno jest v svatém písmě i v duchovním právě. Protož, duostojný súdce! rač opatřiti, aby od něho nebyl oklamán.“ Tehdy zamúti sě Belial, s svrašti tvář svú, a takto Mojžiešovi odpovědě: „Vezdajšie neštěstie jest jazyk tvój! podlé onoho přísloviе: chtieti mnoho mluviti, vonĕ bláznivými činy; jakožto písmo učí: štěbetný jazyk každému škodí. Otpověz k mé žalobě, Mojžieši!“ I vece Mojžieš: „Rád, a kakž koli mohl bych tě uhoniti o vlastnosti, otmluvě proti tvému žádání, a ihned bych toho dolíčil, a toho právo ciesařské i duchovnie dopúštie; ale chci tě v tvém nešlechetenství uháněti, otpieraje pravi, že Satan a ďábelská sběř, a ty s nimi, najprvé ste oblúpili pána mého Ježíše ze všeho z toho, z něhožto žalujete na svém žalobném listu, zavierajíce jemu vrata k jeho dědictví, a proti mému pánu Ježíšovi, všeho světa králi, sě posazujíce, a jeho na tom lúpiece. Kterýžto pán Ježíš, vida na vás takovú spurnosť mnoho časóv, nynie na skonání věkóv, moc mocí otháněje, vás jest ot držení dřieve řečených dědictví a vladařství otehnal, v též právo své sě uvazuje. Kterúžto odporu chci hodnými svědky a dóvody dolíčiti, a k jejiemu dovedení mám z práva dopuštien býti. I za to prosím tebe, spravedlivý súdce! neb to mi nemá překážeti, že on pokládá v své žalobě, že sú byli toho v držení; neb to velí oboje právo.“ Otpovědě Belial: „Ó Mojžieši! bez úraza tvé počestnosti a tvých ustavení, nenieť tak, jakož praviš. I zda nevieš, že pře o lúpeži jest tak vysvobozena: beze všie odpory dovede-li, že jest oblúpen a sstrčen s svého držení, ihned má navrácen býti; neb to právo svědčí. I zdali nevieš psáno u práviech, že i lúpežník má býti navrácen k svému, ot něhožto jest sehnán? A protož, spravedlivý súdce! připuď jeho, ať sepřenie učiní bez přičkazy té jalové otpory.“ Otpovědě jemu Mojžieš: „Ó Belial! ty praviš, že jžádná otpora nemá dopuštiena býti u při o držení. Nemni, by mě mohl tak oklamati; neb mnohé otpory mají v také při býti dopuštieny, kterézto snad dobře vieš: prvnie jest o jiném lúpeži; druhá o slibu, aby viece o to neupomínal; třetie, když kto má držení s některú výmluvú; čtvrté, jest-li držení čekancové; páté, jest-li držení z milosti: těch věcí otpora překážie, že oblúpený ot držení nebude navrácen k držení; a šesté, když kto bude ihned vyhnán ot držení; neb to psáno jest v obojech práviech. A protož mé otepřenie má s právem býti dopuštieno.“ Tehdy Belial dále otmlúvaje, takto Mojžiešovi odpovědě: „Ó Mojžieši! tato otpora nikda nenie z oněch konečných otpor, jimižto přiekaza bývá v sepření; a protož líbí-liť sě, učiň sepřenie.“ Odpovědě Mojžieš: „Bez úraza cti poslucháčóv! tehda by též mohlo býti řečeno o otpoře o příbuznosti, kterážto překážie navrácení, že nebude-li dovedena, překazí navrácení; a ktož při takú vede, i ot držení otlučuje, jakož práva svědčie.“ Uslyšav to Belial, kleče před Šalomúnem, takto

sladce mluviešе: „Najmúdřejší králi! vašie múdrosti paprslkové po všem světě sú sě osvietili, a tvé múdrosti pověsť kralová Sabská uslyševši, ot krajin zemských přijela jest s velikými dary, aby tvú múdrosť slyšela; jejiežto nesnadné otázky a těžké pochybenie zvěhlasným smyslem si zpravoval; u múdrosti a u bohatství byl si zveleben nade všecky krále zemské, a všecka země žádáše opatřiti tvář tvú přejasnú, aby hojnosť múdrosti vám ot Boha dané mohla viděti, pro nižto měl si a máš rozličných věcí darovánie nad lidi tohoto světa. Protož vás i té tvé múdrosti prosím snažnými modlitbami, jimižto mohu najviece, aby vaše múdrosť viděla, má-li ta Mojžiešova otpora dopuštiena býti z práva anebo nic? a na to rač svój odsudek vypovědieti.“

Tehdy rozmysliv sě Šalomún, káza knihy práv ciesařských i duchovních přinesti; a spatřiv obú stranú řeči i dóvody, a tomu dobře srozuměv, takto v té róznici vypověděl jest, a tu strany biechu přítomny, a řka: „My Šalomún, král Jerusalémský, a súdce vydaný ot božské stolice v té při, ježto běží mezi Belialem poručníkem pekelným s jedné strany, a Mojžiešem poručníkem Ježíšovým s druhé strany: ot Mojžieše byla jest vydána otpora konečnie, o niežto svrchu psáno jest; a proti tomu Belial rozličné činil dóvody, jakož dřieve psáno jest; o to měvše potaz i radu s učenými u práviech, u přítomnosti obú stranú sediece na súdě vypovídáme: že dřieve řečená Mojžiešova otpora má z práva dopuštiena býti.“ A to ihned Daniel v akta napsa. Protož zvola Belial a řka: „Jsem obtiežen!“ Vece jemu Šalomún: „Nejsi obtiežen bezpravně; jáť otvolám nález svój.“ A když to uslyše Belial, umlče. Tehda Šalomún da rok zavilý Mojžiešovi den pátý Dubnový, aby položil rozdělenie pře té odpory, a k dóvodu toho a k dalšiemu té pře vedení; neb tomu práva oboje chtie.

A když rok přijide, Mojžieš, jakožto pilný poručník, té otpory rozdělenie a dóvodné položenie obětoval jest v súdě, a vznie takto: „Položenie rozdělenie na ten den a rok dané od Mojžieše, poručníka Ježíšova, pro dolíčenie své otpory proti žalobě vydané ot Beliala, poručníka pekelného, na něžto a zvláště na každé žádá Mojžieš, aby Belial odpověděl pod přísahú, aby skrze odpověď Belialovu měl na svých polehčenie, neb to oboje právo velí. A najprvé pokládá a chce dovesti, že člověk pro neposlušenstvie božské padl jest v smrť; jakožto psáno jest v rodných knihách v třetie kapitole, a v žalmě v stém a šestém: Sediece v temnostech a v stienu smrti svázáni v žebrotě a v železe, neb sú rozdráždili řeč boží a radu najvyššieho sú zmrhali. — A opět pokládá a chce dovesti, že smrť ta měla trvati, dokudž by Syn boží netrpěl; jakožto psáno jest v žalmě ve čtvrtém a ve stém: Ponížili sú vuokovách noh jeho, železo prošlo jest duši jeho, dokud nepřišlo slovo jeho. A v žalmě v stém a v šestém: Poslal jest slovo své a uzdravil jest je, a zprostil jest je z zahynutí jich. — A opět pokládá a chce dovesti, že Buoh jest pán země i nebe, okršlka zemského i pekla i všech bydlejících v nich, a z těch i na těch učinil jest, což koli chtěl,

a pekla má plné vladařstvie i měl vždycky; jakožto psáno jest v žalmě v třímezcétmém takto: Božie jest země, a plnosť jejie okršlek zemský, a všickni, jenž bydlé v něm. A v žalmě ve stém a šestém: Království tvé království všech věkóv, a panstvie tvé ve všem pokolení a pokolení. A v prvních královských knihách v druhé kapitole: Buoh mrtvé živí, uvodě do pekel i vyvodí. A v žalmě stém a v šestém: Buoh náš nade všecky bohy všecko, což kolivěk chtěl, učinil jest na nebi i na zemi, na moři i ve všech propastech. — Potom pokládá a chce dovesti, že Buoh jakožto maje panstvie plné a drženie pekelného přiebytka, ku prosbám Eliseovým duši dietěte, dcery vdoviny, již umrlé, z hlubokosti pekelné vyňal jest a vlil v to tělo, obživil to dietě; jakžto psáno jest v čtvrtých knihách královských v jedenácté kapitole; a též duši jednoho mládence z pekla jest vyňal a v tělo navrátil; jakožto psáno jest v čtvrtých knihách královských v 14 kapitole. — A opět pokládá a chce dovesti, že Buoh věčně urodil jest Syna; jakožto psáno stojí v žalmě stém a devátém: S tebú počátek, v den mocnosti tvé z břicha před Luciperem urodil sem tě. A v žalmě druhém: Buoh jest řekl ke mně: Ty jsi Syn mój, já sem tě dnes urodil. A v Izaiášových knihách v třetie a v čtyřidcaté kapitole: Přede mnú nenie Buoh stvořen, a po mně nebude. Já jsem pán a kromě mne nenie spasitel. A v týchž knihách u poslednie kapitole: I zdali já, jenž jiné činím roditi, neporodím, die pán Buoh všemohúcí; budu-li já jalový, ješto všem plod dávám? die pán Buoh všemohúcí. — A opět pokládá a chce dovesti, že Buoh ty všecky věci svrchu jmenované dal jest Synu svému jednorozenému v dědictvie; jakožto psáno jest v žalmě druhém: Žádaj ode mne, a dám tobě pohany v dědictvie tvé a vladařstvie tvé krajiny zemské. A v žalmě v sedmdesátém a prvním: A bude panovati od moře až do moře, a ot řeky až do krajin zemských. A v knihách Izaiášových v osmé a třidcáté kapitole: Dal sem smlúvu lidem, aby zbudil zemi a v držení měl dědiny rozptýlené, aby řekl těm, jenž jsú vězňové: Vyjděte; a těm, jenž jsú v temnostech: Buďte osvieceni. — Potom pokládá a chce dovesti, že týž Syn boží pro vykúpenie těch vězňóv z temnosti, a chtě vjíti u plné držení země okršlku zemského, a všech bydlejících v něm, podlé všech písem prorockých z panny čisté přijal jest člověčenstvie, v němžto sě urodil, umřel i pochován, a z mrtvých vstal jest, jakožto plněji svědčí čtenie, a to jest téměř všemu světu svědomo. — Opět pokládá a chce dovesti, že ten Syn boží, maje panstvie pekelné a vládánie, duši syna oné Naimské vdovy a duši Lazarovu z Bethanie vyňal jest z pekla a je zkřiesil z mrtvých; jakožto svědčí čtenie. — Potom pokládá, že dva spolu jedné chvíle a túž věcí vlásti nemohú nerozlučně; jakožto psáno jest o dóvodiech v kapitole, jenž sě počíná: Kakžkoli; a v pożitých práviech o dobývání vládánie. — A opět pokládá a chce dovesti: poněvadž jest Buoh vládl a vládne peklem, kterak

pak Satan a sběř pekelná jím vládne ot Boha, aneb jmenem božím móž vlásti, leč by byli tiem vládli ot Boha? a to jest právem dojištěno, že ten vládne, jehožto jmenem kto vládne; jakožto psáno jest o navrácení lúpežóv v kapitole: Když přijde a osvobodí; v kapitole: Ač pilně; a u požitých knihách o dobytí vládenie ustavenie, jenž sě počíná: Že v tom; a v ustavení obecně. — Pak pokládá a chce dovesti, že Satan a sběř pekelná, zavřevše a zatvrdivše vrata svá pekelná, dřieve řečeného Syna božieho, an volá a křičí: Otevřete sě brány králi chvály! nechtěli sú jeho do pekla pustiti, tak jeho dědictvie jeho vlastnieho násilím a mocí zbavujíce. — Opět pokládá a chce dovesti, že ihned Syn boží moc mocí otháněje svrchu psaných, ta pekelná vrata svých protivníkóv ztroskotal jest svú mocí, a všed do něho, učinil jest z nich a z duší tu nalezených, jakožto z svých, dědictvie a vládánie, neb to s právem móž učiniti. — Najposléze pokládá a chce dovesti, že o těch všech kusiech jest obecný hlas a pověsť mezi lidmi a po lidech, a to práva svědčie ciesařská, že ktož dolíčí pověsť obecnú, tehdy jediným svědkem obdrží."

A když Mojžieš tu při rozděleně položenú obětova, a písař ji v akta napsa, prosi Mojžieš, aby pohnána byla strana a svědci, aby strana věděla přísahu svědkóv, a také aby odpověděla k těm kusóm; neb tomu právo chce. Tehdy Šalomún přikáza napsati list, jenž vzní takto: „Šalomún, král Jerusalémský, súdce od božské stolice ustavený v té při, jenž běží mezi Belialem poručníkem pekelným s jedné strany, a mezi Mojžiešem poručníkem Ježíšovým s druhé strany, Azaelovi, běhúnu rychlému, vzkazujeme zdravie. Věz to, žeť sme přijali listy a přikázanie božské takto vznějiecie" — jako svrchu psáno stojí. „Ale že na vyřčených rociech před námi v súdě některé odpory sú vydány ot Mojžieše proti žalobě Belialově, na něžto potřeba jest, aby svědky provedl, protož tobě tiemto přítomným listem pilně přikazujem, aby dole psané svědky pohnal, ať svými životy první den po tvém póhonu před námi stojie v domu našeho přiebytka pod kletbú; a tu aby přisáhli a svědectvie pravdě vydali na to, což budú ot nás tázáni. Také buď pilen, aby dřieve řečeného Beliala k témuž roku pohnal pod túž pokutú, aby před námi v súdě stál, aby viděl těch svědkóv přísahy, a otpověděl k otpoře a jejiem kusóm od Mojžieše vydaným. Požeň a odpověz. Dán den druhý Dubnový pod naší pečetí. A jmena těch svědkóv jsú tato: Abraham, Isák, Jakob, David, Jan Křtitel, Aristotyles, Virgilius a Ipokras."

Tehdy Azael podlé přikázanie Šalomúnova ihned pohna Beliala a svědky svrchu psané, a to súdci zvěstova. A když Šalomún na súdě sedieše, bířic na pohnané ze jmena zavola, a oni tu osobně stojiece, vecechu: „Teď sme." V ta doby otázachu Beliala na položenú žalobu, a on nechtieše odpovědieti. A když káza jemu súdce, tehdy boje sě Belial, když by neodpověděl, žeby jemu to za právo bylo postaveno za vyznánie; neb to právo duchovnie i ciesařské velí; i přisaha, že chce

pravdu povědieti, a vyzna všecky kusy žalobné, kromě těchto: Najprvé, že Satan a shěř pekelná byli sú spravedliví vladaři pekelní, ale ne Buoh. Druhé, že Syn boží ještě sě nenarodil, ani umřel. Třetie, že Ježíš neothánějе moci, ale lúpě a vybojuje do pekla jest všel. A když sě ta odpověď sta, súdce podlé řádu káza od svědkóv dřieve řečených přísahu vzéti na svatém čtení, na ty kusy žalobné od Mojžieše vydané, aby pravdu pověděli na obě straně, a nižádné křivdy nevesti, ani pro nenávisť, ani pro milosť, ani pro strach, ani pro dary aneb úžitek časný; neb to právo velí. A slušie znamenati: jest-li že svědek, když přisaha na položené kusy žalobné, a bude co jiného svědčiti: což koli mimo ty kusy povie, nemá moci; jakožto práva svědčie.

A když sě to dokona, uzřev Belial, že svědci jsú dopuštieni ku přísahám, a hned sě proti tomu postaví a řka: „Pane súdce! mají tito za svědky přijati býti?“ Odpověď Mojžieš: „A proč nic?“ Vece Belial: „Však tato pře jest jich a na ně slušie; oniť jsú jedni z těch, ještо sú nám mocí a lúpežem odjati. A to sám vieš, že ižádný nemá býti svědkem v své při, jakožto právo svědčí.“ Vece Mojžieš: „Bez poroka nemajíť nynie otpory dány býti z práva proti svědkóm, ale mají zachovány býti do hádánie; nebť nynie nenie podobné zavrci svědky takým obyčejem, dokudž nenie známo, proti tobě-li svědčí, čili tobě na pomoc; ale když to bude, tehda mohú býti zavrženi, jakožto práva svědčie. Leč v těch kusiech: najprvé, jest-li nepřietel ve při hřiešné: ale to ihned musí býti dovedeno; druhé, jest-li svědek sluha zakúpený a praví, by byl svobodný, nemá býti dopuštěn k svědectví, leč ukáže list vysvobození; neb tomu chce právo ciesařské. Aniž to ostojí, že dieš, by pře tato jich byla, že sú vám lúpežem odjati: neb poněvadž ty vedeš při proti Ježíšovi, ale ne proti těmto, a list tvého poručenstvie nemóž sáhnúti na jiné osoby, nežli na ty, jichžto jmena jsú níže psána, jakožto práva svědčie. Také ty, Belial, vieš dobře, žeť bych práva svého nemohl jiným tak podobně dovesti, jako tiemto, a zvláště o tom, co sě jest dálo u pekle; neb to, což sě doma děje, nemóž-li jinými býti dovedeno, těmi, ještо v domu jsú, móž býti dosvědčeno; a tomu chce oboje právo.“ Odpověď Belial: „Ty nechceš toho šetřiti, že tito svědci jsú někteří z čeledi Ježíšovy, a tiť ovšem nemají býti dopuštieni k svědectví, jakož právo velí.“ Vece Mojžieš: „Ač jsú jeho čeledíné, ale však nebydlé v Ježíšově vlastniem domu, aniž jim móž co překaziti, leč co jest z práva dopuštieno; neb jest je obecně nazýval přátely, ale ne sluhami.“ Odpověď Belial: „Však Ježíš jest pán jich, a také jsú v jeho moci.“ Vece Mojžieš: „Ovšem, jsú-li oni jeho služebníci skutečně; ale Ježíš jest jim cizí od každého z nich, podlé onoho písma v žaltáři: Cizí učiněn jsem bratřím mým, a pútník synóm mateře mé. Buďto pak, že jsú jeho synové, sluhy neb přietelé, neb vedlé ciesařského ustavenie syn jest u moci otcově, dokudž nenie dielen jeho; a když jest dielen, tehdy slove cizí, jakožto jiný, avšak

jest synem. Též Ježíš oddělil jest všecky lidi, když jest jim dal svobodné království učiniti, což koli chtie, buďto dobře, aneb zle. Neb psáno jest, že Buoh stvořil jest člověka, a ostavil jeho v ruce jeho rady. Zda-li nevieš, že bratr za bratra móž svědčiti? jako psáno jest v práviech.“ Vece jim Šalomún: „Nechajte svády, zachovajte to do času hádánie; proveďte svědky.“ A když je provedechu, ihned Belial osvědčil jest proti osobám a jich svědčení, že chce odpory položiti svým časem. A to učiniv, káza to v akta vepsati. A ihned připravi sě Belial, aby dal otázánie svědkovi, a ty jest obětoval súdci, žádaje, aby podlé nich svědkové pilně byli zkúšeni. A tázánie takto vzniechu:

Najprvé, die-li který svědek, že Ježíš narodil sě jest na zemi, umřel, pochován, a že jest vstal z mrtvých, otiežte: kterak to vie, byl-li jest při tom, a proč jest byl tu, a viděl-li jest? Druhé, na kterém miestě narozen jest, na kterém umřel jest, a kde jest z mrtvých vstal, v kterém domu, v které straně domu, v kterém městě, v kterém dielu města? Třetie, zná-li toho Ježíše? v kterých letech jest, které postavy, které barvy, které zpuosoby? neb takové otázky z práva býti mají. Čtvrté, jest-li Ježíš syn boží? a kterak to vie, a byl-li jest při tom? Páté, die-li svědek který, by to pravda byla, že Ježíš moc mocí otháněje všel jest do pekla, lúpě peklo, otiežte jeho: kterak vie to, byl-li jest při tom a s kým?

A když tajně a zvláště svědkóv pokusichu podlé těch otázání, a úplně jimi jest dolíčeno, což biešo Belial zapřel, a to velmě široce, a o vzkřiešenie z mrtvých, že Ježíš jest syn boží, a o věděnie, praviece Abraham, Isak i Jakob, že sú byli při tom s nebeskú říší, když Buoh řekl jest s nebes nad Ježíšem, a řka: „Teď jest syn mój milý, v němžto mi sě dobře slíbilo, jeho poslúchajte!“ A Jan Křtitel svědčil jest, když řečeno jest od Boha jemu, totižto Ježíšovi: „Ty jsi syn mój milý.“ A při tom byli sú mnozí, ješto sú to slyšeli; a též ti, jenž sú byli u pekle, to slyšeli, i všickni jiní, jenž s nimi biechu, svědčili sú, že Buoh tak náramným hlasem ta slova jest pověděl nad Ježíšem, že oni u pekle to slyšeli, i všickni jiní, jenž s nimi biechu; a že jim také to svědomo, že čertie sú Ježíšovi veliké násilé učinili, nechtiec jeho pustiti do pekla, a kterak moc mocí otháněje ztroskotal jest vrata pekelná, a závory zlámal, úplně svědčiece o vědění, o času, o miestu, jakožto právo velí.

A když biechu svědci zkušeni a přijati, stáše o to Mojžieš, aby jich svědčenie byla zjevena: ale nemohla sú býti zjevena, leč by druhá strana byla přihnána; neb tomu práva chtie. Tehdy Mojžieš způsobi, že by přihnána druhá strana. A když obě straně stášta před Šalomúnem v súdě, a obě odeřceta sě, aby viece svědkóv o to nevedla, tehdy v šestý den Dubnový oznámena sú svědčenie, a tak sú v akta napsána. V ta doby da Šalomún stranám rok osmý Dubnový, aby vzat byl přiepis té pře přeběhlé, a o tom aby hádáno bylo před súdcí, jakož z práva má býti.

Tehdy Belial velice tiem sě zamútiv, však vzav přiepis sepřenie, bra sě do

pekla a svolav všecku sběř pekelnú, hledáše rady, a zvláště ot dospělých u práviech. A když jeho s veselú tváří přivítachu, poče jim rozprávěti, kakú jest pilnosť a snažnosť v té při učinil. Tehdy sběř pekelná na tomto osta: poněvadž nemohú z práva navráceni býti v drženie (vládenie) pekelného i světského, aby ponechaje pře o drženie i vedl při o zvláštnosti; neb to z práva býti móž. I přikázachu Belialovi, aby tak vedl.

Tehdy v osmý den Belial, když mějieše sě hádati, přistúpi k súdci, prosi pokorně, aby dopuštien byl k vedení pře o vlastnosti, opustě při o drženie; a tak káza v akta napsati. Uslyšav to Mojžieš, takto mluvil: „Pane súdce! rač věděti, že tento zlý syn chce umiesiti, aby tato pře byla prodlena viece, než má býti z práva. Tvá milosť dobře vie, že tuočka nemá dopuštiena býti z práva, protož prosím, ať sě vede pře počatá.“ Odpovědě Belial: „I zdali nemohu z povolenie práva vésti při o vlastnosti, opustě při o drženie? a zvláště, poněvadž nenie pře skonána? jakožto práva svědčie.“ Vece Mojžieš: „Co mluvíš? vše proti tomu mluvie práva, totižto, že ot pře o vlastnosti anebo prošenie móž ustúpeno býti do pře o drženie, ale zasě nic.“ Odpovědě Belial: „Opatř výklad na práva, ješto to pokládají.“ Vece Mojžieš: „Kterak to móž býti, žeby to pravda byla? tehdy by vlastnosť překážela držení, ale toho nenie; jakožto práva svědčie.“ Odpovědě Belial: „Co mluvíš, miestoť má, když by o rozličných krajinách bylo vedeno, ale jinak nic; tomuť chtie práva. Pověz mi, ó Mojžieši! když poručný súdce súd vydá, a buďto bez pohoršenie, žeby obdržal při o drženie, jest-li že potom já obdržím o vlastnosti? zdali nebudu navrácen i k držení? neb drženie následuje vlastnosť podlé obého práva; a protož z práva mám býti dopuštien.“ Vece Mojžieš: „Prosím, pane súdce! rač o to úmluvu učiniti.“

Tehdy Šalomún rozmysliv sě, takto jest vyřekl: že najprvé Belial má ovšem vzdáti při o drženie, a pak má dopuštien býti ku při a vlastnosti, neb tomu práva chtie. A tu ihned káza obú stranú pohnati k devátému dni Dubnovému na súd k obětování žaloby a ku přijetí a k dalšiemu vedení. Vece Mojžieš: „Musím povoliti, ale nerad.“ Otpovědě Belial: „Nenieť to libo? več si ufal, Mojžieši, i zdali v svědky? i zdali Abraham nenie zjevný člověk, jemužto řečeno jest: Vyžeň děvku a syna jejieho? jakož psáno jest v tvých prvních knihách v 21 kapitole; a protož jeho svědčenie nemá moci, jakož práva pravie. I co platno jest svědčenie Isákovo, lživého přisežníka, ješto pod přísahú zapřel své ženy? jakož stojí psáno v tvých knihách v 26 kapitole; a protož jeho svědčenie nemá moci, jakož práva svědčie. Také Jakub, zdali nebyl lstivý násilník, zloděj a lotr, kterýžto svú lstí přijem od otce nevidomého požehnánie i vstúpil v svého bratra staršieho v dědictvie? jakož psáno stojí v tvých knihách v 27 kapitole; a takto jeho svědectvie nic nenie. Také co platno jest svědectvie Davidovo cizoložníka a vražedl-

niku? jakož o tom stojí psáno v druhých knihách královských v 11 kapitole; zajisté nenie platno, jakož tomu práva chtie. I což jest Virgilius, jenž jsa zklamán krású ženskú, vyvěšen byl z věže v truhle na div každému? A Ipokras kaký jest svědek, jenž pro nenávisť zahubil jest svého bratra neb vnuka? I co jest Aristotyles, jenž chtivě uchvátil knihy Šalomúnovy za krále Alexandra, a tady múdrosti sobě osobil jest? O Janovi Křtiteli nic nediem, neb jest všie šlechetnosti pln: a však jeho svědectvie málo mi škodí, neb pravenie (svědka jednoho jest jako pravenie) neb svědčenie ižádného; nebo tomu všecka práva chtie. A protož, ó Mojžieši, čeho želéš?" Odpovědě Mojžieš: „Byť bylo o to hádánie, byl bych toho dobře dolíčil, žeť jsú hodni." Vece Belial: „Tito nedostatci svědkóv dovedeni sú svatými; a protož jest zjevné dolíčenie, jakož tomu práva chtie." Otpovědě Mojžieš: „Mysl o žalobu." A s tiem sě rozlúčista.

ŽIVOT ALEXANDRA VELIKÉHO,
krále Macedonského.

Jestiť to kronika přeložená z latiny, rozdílná od Alexandreidy veršem sepsané, bajkami naplněná. Nalézá se v rkp. pergam. od r. 1433 v bibl. veřejné (XVII, H, 4) i v jiném tamže od r. 1469 ve fol. (XVII, B, 6). Výpisky zde podané vzaty jsou z prvnějšího těchto dvou rukopisů, některé pak varianty a opravy z druhého. Ještě jiný rkp. chová se v bibl. rytíře z Neuberga při kronice Martimiana, od r. 1445, s nadpisem: Tuto se počíná celá kronika o velikém Alexandru atd., majíc 146 kapitol. Tištěna byla s titulem: Kniha o všech skutcích velikého Alexandra, v Plzni 1513, 8, u Mikuláše Bakaláře.

Kapitola 59.

Tuto Dariáš sebrav lid vytrhl jest polem proti Alexandrovi.

Alexander pohnuv svým vojskem přitrže k řece Grankum, a tu jest rozbil stany své. Ale Darius vytáhl jest polem proti Alexandrovi, aby s ním opět bojoval. A měl jest jiezdných oděncóv čtyři sta tisícóv, a pěších dvě stě tisícóv a vozóv kosatých deset tisícóv. A druhý den sjeli sú se obě vojsce na pole rovně. Ale Alexander vsed na svój kuoň Bucifal, hnal jest velikú prudkostí přede všecko své vojsko. Jehožto když sú uzřeli Perščí, lekli sú se velmi, neb se jim zdáše jeho hrozné vzezřenie. Potom trubači trúbiechu k boji, a hned Alexander zdviže se úprkem proti svým nepřátelóm, hned se v hromadu smiešiechu roty i počechu ukrutně bojovati a padáchu s obú stranú rytieři ranění a zbití. A střelcóv bieše pře-

veliké množstvie, a mrtvými bieše přikryto všecko pole. A ten boj bieše se počal, když slunce počalo vycházeti, a trval až do západu slunečného. Ale Peršěí počechu velmi padati, a protož vida Dariáš, že jeho velice hynú, obrátiv se i poběže. A již bieše zatemněná noc a množstvie vozóv utíckajíce Perské mnobé mordováchu, a padáchu lidé před kosami vozními jako obilé před srpy, anebo když od mnohých jiezdných bude utlačeno. A když přijede Darius k řece řečené Grankum, naleze ji zamrzlú, i přejede sám s lidem nemnohým; ale jiezdní všeckno lože řiečné naplnichu. A když biechu na puol řeky, hned se led provali, a což jich tu bieše, všickni se potopichu a ztonuchu. A druzí nemohúce přejeti přes řeku, od nepřátel sú zmordováni. Sešlo jest zajisté v tom boji a pobití Dariova perského lidu tři sta tisícov, kromě kteří sú v řece ztonuli; a Alexandrových sešlo jest devadesáte tisícov.

Kapitola 60.

Tuto Darius přijev do města Susis i padl na sieni a plakal.

Utiekaje Darius před mocí Alexandrovú, vjel jest do města Susis, a všed na sieň svú, i pade na tvář svú a náramně vzdychaje a pláče, mluvieše k sobě takto: „Běda mně nebožčíčkovi! neb nebeský hněv a zámutek mě jest potlačil, neb já, jenž běch až k hvězdám pozdvižen, již jsem poběhlým a poddaným učiněn Dariáš, kteréžto všecky na vzchod slunce bydlejícé v svú službu byl sem podrobil. Ale by známo bylo biednému člověku, co se jemu má přihoditi potomně, na to by u přítomném času myslil; nebo okamženie anebo jednoho dne neb času přijde, v kterémžto pokorné až do oblakuov pozdvihne, a povýšené až do hlubokosti a temnosti zatlačuje a pohrazuje.“

Kapitola 61.

Dariáš posielá Alexandrovi, aby mu máteř a ženu vrátil.

„Panovateli mému, Alexandrovi Macedonskému, Dariáš král Perský posílá radost. Kterak veliká jest múdrost, jenž Váš úmysl plodí a zpravuje, že minulých i budúcích i přítomných věcí tajnosti spatřuješ, a bez poroka všecka svá diela šťastně a spósobně zpravuješ! A protož poznaj šlechetnost Vaše, že jistě jste z tělesné mateře stvořeni. A protož nepozdvihuj se srdce Vaše tak vysokým věcem, ale brž na poslední dny Vaše myslete, poněvadž vždy první s posledními nesjednávají se. Neb dosti jest člověku válečnému, dosiehne-li vítězstvie. Rozpomínajte Xerxa, krále přemocného, od něhožto my sme pošli, kterýžto mnohé jest boje páchal a vítězstva obdržal, a s velikým šťestiem se sktvieše: ale že bez miery srdce k výsostem bieše se pozdvihlo, a všecka svá vítězstva neščestiem jest skonal. Vězte, že božským převěděním obdržel ste vítězstvie. A protož nám prosícím Vaše milosrdenstvie vzložte, vraťte nám máteř, ženu a dceru, a dáme vám poklady, ješto máme v Gaddě, v Susis i v Baktře, kteréžto Naši rodičové zachovali sú v skrýšiech pod zemí, a dámeť Vám Medské a Perské královské dóstojenstvie, a požívajte vítězstvie, jehož Vám popřál Jupiter buoh svrchovaný.“

Kapitola 62.

Tuto poslové Dariášovi dali list Alexandrovi a on jim z úst odpověď dal.

Přišedše poslové Dariášovi k Alexandru podali sú jemu listu, a on káza jej přede všemi čísti. A uslyševše rytieři Alexandrovi, radovali sú se velmi. Tehdy jeden z kniežat rytierských, jmenem Pamanon, vece Alexandrovi: „Největší ciesaři! vezmi všecko zbožie, kteréž slibuje tobě dáti Darius, a vrať jemu máteř i ženu.“ Uslyšav to Alexander, zavola posluov Dariášových a přede všemi takto povědě: „Povězte ciesaři vašemu: divieme se tomu, že chceš za odplatu z Našich rukú mieti máteř i ženu. Jest-li přemožen Dariáš, ať Nám odplaty neslibuje, ale že se podrobí jha Našemu a velebnosti Naší: všecka dóstojenstvie i zbožie Našie velebnosti vydaj; pakliť nenie přemožen, ale ať opět boj s Námi vede.“ A to řka, da poslóm dary výborné a pusti je. Potom káza rytieřóm, aby zbitá těla v hrobiech pochovali, a raněné aby zléčili.

Kapitola 63.

Tuto Alexander rozbil stany podlé řeky řečené Grankus.

Pohnuv odtud vojskem rozbil jest stany podlé řeky řečené Grankus, a tu jest bohóm vítězné oběti obětoval. I biechu podlé té řeky sieni překrásné, svrchovanými řemesly pozdvižené, kteréžto ustavil bieše král Xerxes. Tehdy Alexander kázal je zapáliti; ale zželi mu se toho i přikáza, aby jich nezapalovali. A bieše na tom miestě pole veliké, kdežto staří králi Perščí se kladiechu, na němžto kopajíce Macedonščí, v hrobiech zlaté orudie a drahého kamenie mnoho sú nalezli. Tu sú také nalezli jeden hrob assyrský a perský a z jednoho kamene amatistového vyrytý, an má zevnitř ryté ratolesti palmové a ptáky rozličné, a tak světlý bieše v sobě ten kámen, že to tělo skrze něj bylo viděti. A bieše na tom miestě věže velmi vysoká, úzká a šeředná, v niežto mnoho lidí bieše, majíce ruce utaté, jiní bez noh, druzí bez očí. Ti uslyševše hřmot oděnców, křičechu všichni k Alexandrovi. Uslyšav ten křik Alexander, káza je z té věže vytáhati. A spatřiv je, a želeje jich a pláče, řekl jest jim: proč by tu byli vsazeni a tak škaredě ohaveni? A oni sú odpověděli, řkúce: „Největší ciesaři! Dariáš král, ten jest nás zjímal a nám tuto ohavnosť učinil, proto že sme z urozeného kmene pošli, boje se, aby z nás některý po něm nepanoval, vsázel do této věže, chtě nás zmořiti, a naše zbožie svým sluhám jest rozdal.“ I přikázal jim dáti deset tisícov zlatých, a slíbil jim jich zbožie navrátiti.

Kapitola 64.

Tuto opět Dariáš strojí se s Alexandrem bojovati.

Mezi tiem vrátivše se poslové Dariášovi od Alexandra, pověděli sú jemu, co jest mluvil Alexander. A Dariáš rozhněvav se, poče opět sbierati lid, chtě s ním boj mieti. I poslal jest list k Porovi králi Indickému, aby jemu lid poslal, takto vznící:

Kapitola 65.

Dariáš posielá Porovi Indickému, žádaje pomoci.

„Dariáš, král Perský, Porovi králi Indickému radosť. Nedávno sme Vás prosili, aby nám proti těm, ješto naši sieň chtie zrušiti, na pomoc přijeli, zajisté vědúce, žeť Vám so též přihodí zahubenie, budete-li to trpěti a nám nepomóžete, a vidúce naše knieżetstvie, ano je tak hanebně hubie. Neb ten Alexander, jenž tak válé s námi, úmysl má divoký a ukrutný, kterýžto jako lev horlivý a jakožto moře búří se, kdyžto od větrov mocných bývá pohnuto. A přes to, ač neradi, však lidu sběřem bez počta, a umínili sme s ním až do smrti bojovati. Neb nám jest lépe rychle zahynúti u boji, nežli lidu našeho záhubu viděti a mnoho časov u bolesti živu býti. A protož Vás pokorně prosíme, abyste naše prosby až do tajnosti třev Vašich dopustíce nám v naší tesknosti spomáhali. Nebo Vám slibujem, že každému rytieři Vašemu, jenž k nám přijede na koni, deset šilinkov zlatých dáme a pěšímu pět beze všeho prodlenie. A kdeż koli Vaše vojsko polem lehne a naše vedlé Vašeho, vydáme jim sto a sedmdesáte mladiček v zlatém rúše připravené, a Bucifal kuoň Alexandrov se vší přípravú, a všicknu kořisť, kteréžto dobudem, Vám a Vašemu vojsku dáme.“

Kapitola 66.

Tuto dva rytieře Dariášova zabili krále Dariáše.

Mezi tiem utekšc někteří z rytieřov Dariášových, pověděli sú Alexandrovi, kterak Dariáš opět se strojí, aby s ním bojoval, a kterak poslal ku Porovi, králi Indickému, aby pospiešil k jeho pomoci. A když to uslyše Alexander, hned hnul vojskem, umíniv proti Dariášovi táhnúti. A ustanovi na své mysli, aby nikoli jmena ciesařského nepřijímal, leč by královstvie Dariášovo prvé obdržal. Ale Darius a Perščí uslyševše příjezdu Alexandrovu, lekli sú se velmi. Ale někteří z knieżat rytieřstva Dariášových, jednomu jmeno bieše Bysso a druhému Onobrazantes, hned jakž sú uslyšeli příjezdu Alexandrovu, přisáhla sta sobě, aby Dariáše zabili, mniece by od Alexandra byli obdařeni hodnú a vzácnú odplatú. To mezi sebú utvrdivše, vešli sú na sieň před Dariáše, vytrhavše meče; kteréž uzřev Dariáš vece jim: „Najmilejší moji! dosavad sem vás nazýval služebníky svými; ale již vás pány jmenuji, neb mě chcete zahubiti. I zdali nemám od jinad dosti umučenie? zabíte-li mě tajně, a nalezne vás Alexander, učiní nad vámi věčší pomstu nežli nad lotry.“ Ale oni nikoli dobrotú nejsúce pohnuti, počechu jeho séci, a on zavrh se rukú pade na zemi raněný. I nechachu jeho na poly mrtvého.

Kapitola 67.

Alexander vjel do města Susis, i nalezl Dariáše, an ssečen.

Uslyšav Alexander příhodu Dariášovu přijel do města Susis, a Perščí hned sú brány otevřeli a přivítali sú jeho poctivě. Ale ti, jenž biechu ssekli Dariáše, hned sú se skryli, žádajíce srozuměti Alexandrově vuoli na to, co sú byli učinili nad Dariá-

šem. Ale Alexander všed na sieň, a chodě po nie nemálo se divieše ustavení jejiem(u); neb bieše ustavil tu sieň Cyrus, král Perský, a podlahy jejie biechu rozličného kamenie, ale stěny rozličného zlata a z kamenie drahého, a hvězdami skvúciemi biechu spósobeny, a biechu slúpové zlatí, to ustavenie zdržujíce. Kteréžto spatřiv Alexander divieše se velmi, a pochodiv po sieni vnide do komory, kdež Darius ležal na poly mrtev. A uzřev jeho Alexander, hnut jsa milosrdenstviem, svlekl jest s sebe pláště ciesařský i přioděl jest jeho. I poče jeho objímati pláče, a mluvil jest k němu a řka: „Posilni sebe, pane Dariáši! vstaň, a jakož si kdy čest ciesařskú držal a byl si slavný, též nynie přijmi korunu perskú a vládni; neb tobě přisahám skrze najmocnějšie bohy, žeť upřiemě tobě všeho ciesařstvie sstupuji, neb s tebú žádám krmě požívati, jakožto syn s svým otcem. Nebo ižádný požívaje dóstojenstvie, nemá se radovati o neščesti druhého, v tém dóstojenství postaveného. Prosímť, ukaž mi mordéře své, ať tebe mečem pomstiem, ať muku trpie.“ A když to pláče pověděl, tehdy Dariáš ztáh ruce své, objal jest Alexandra, a ruce jeho líbáše a mluvil jest k němu takto:

Kapitola 68.

Tuto Dariáš mluví s Alexandrem i pustí duši v rukú jeho.

„Synu Alexandře! jakož lépe anebo plněji tvá múdrosť vie a móže věděti, že vešken svět u porušení posazen jest, neb zajisté božské převědčnie vše převie, myšlení lidská zpytuje: tak jest svět od počátku stvořil, aby na něm nic ustavičného, ani pevného nebylo, ale v své váze běžíce obrátili se v své protivenstvie. Nebo by byl buoh učinil vše ščestie na lidi, aby neproměnitedlné a hojné na nich ostalo, tak veliká pýcha na lidech by byla a marná chvála, jenž nad přirozeniem lidským panuje, žeby všecky věci ne bohóm, ale sobě a své vlastní moci připisovali, a tak by lidé odstúpili od svého stvořitele. Pakli božské věci dóstojnosť tak svěckú spósobu zjednala, aby všeliké zlé a neščestie uvedla na lidi bez odvolánie, tak jsú veliké křehkosti, kteréžto člověčie přirozenie následuje, že bychom všickni v osidlo a v zufalstvie byli vtrženi, tak že bychom neměli ižádné naděje dobroty od pána boha. A protož tak jest chtěl buoh, aby všecko bylo u proměnění, když pln jsa ščestie, pro svú hrdosť sebe nepozná, a s výsosti hrdé v nízkosť doluov byl pohřížen, aby což skrze pozdviženie biedné zpomanul [1]), jakož si na mně spatřil, jenž běch tak veliký velebností roztyl pro množstvie zbožie, kteréžto mějech, že sem se již mněl ne stvořeniem božím, ale jeho tovařišem; a jehož sem tehda pro sleposť pýchy neviděl, již skrze břidkosť pokory opatřuji a poznávám. Ale když bude některý člověk neščestiem obtiežen a zufá nad boží milostí, nečekaje nižádného polepšenie, však pozdvihuje jeho buoh k ščestie prospěšnosti, aby jakožto na příkazu maje svěckú biedu o bohu nemohl právě smysleti, jsa opraven přemnožstviem ščestie, aby po-

1) Tuto v rkp. cos pominuto.

znal. Nebo ten, ješto povyšuje člověka, téhož může v hlubokosť ponížiti. A protož mój milý synu! nepozdvihuj se srdce tvé, ani mysl tvá k svrchovaným věcem povstávaj pro mnohé vítězstvie tobě pójčené od boha. By pak i to činil, co bohové vlastně činie; by pak ruce tvé i nebe dosiehali: vždy na své na najposlednějšie dny zpomínaj, neb jsi smrtedlný, a smrť na každý den vidieš. I zdali neshledueš, že jedinké mé hnutie činie mě na světě, a život náš paukovému řemeslu jest přirovnán, kteréžto přemistrným dielem jest utkáno, a když přide přemalé větrné povanutie, hned se strhá a k ničemuž se obrátí. A protož vzhledni na mě, viz kterakým sem včera byl, a jakým jsem dnes, jenž sem se biedně až do prachu pochýlil, a jenž téjměř veškeu svět v ruce své držech, a již sám sebú nevládnu. Prosímť tebe, mój milý Alexandře! pochovajte mě ruce tvoji předobrotivě, a přiďte na pochovánie mé Perščí, Medščí, Macedonščí a Řekové, a potom královstvie Perské a Macedonské jednoty požívajte. Máteř svú Rogodinu velice poručuji, a ženě mé buď milostiv; Roxanu dceru mú vezmi sobě za ženu, neboť z urozených rodičóv urozené plémě pochází.“ A to mluvě v rukú Alexandrově pusti duši. A protož podlé obyčeje ciesařského složil jest tělo jeho a s velikú přípravú a poctivostí kázal jej nésti k hrobu. A jidechu před niem oděnci perščí, medščí, macedonščí a Řekové. Ale Alexander skloniv hlavu, jda po něm přehořce plakáše; ale Perščí plakáchu netoliko pro smrť Dariášovu, ale viece pro dobrotivosť Alexandrovu.

Kapitola 69.

Alexander vrátiv se s pohřebu i sedl na stolici Dariášové divné.

Vrátiv se král Alexander s pohřebu jide na sieň, a toho dne sedieše na stolici královské zlaté, kteréžto byl udělal král Cyrus někdy Perský; a svolav Perské i Macedonské i vstavi na se korunu Dariášovu, kteréžto tak drahá bieše, nebo od jasnosti jejie všecka se sieň stkvieše, od drahého kamenie, kteréžto v nie bieše. A bieše stolice všecka zlatá, nad ní lvice sedmi loket povýšená, a po sedmi stupních vcháziechu králi na tu stolici. První stupeň bieše z amatistu, druhý z smaragdu, třetí z topazia, čtvrtý z granátu, patý z diamantu, šestý z zlata ryzieho, sedmý z bláta stvořený; aniž bez velikých příčin biechu udělány a zřízeny. Nebo první stupeň, jenž bieše z amatistu, jenž tajnosť v sobě držieše, neb jakožto amatistus od přirozenie utlačuje sílu a parnosť vína, a ktož jej nosí u sebe, nedopúščie, aby se v své paměti proměnil: též musí býti král dokonalého smysla a skrovný, kto chce vstúpiti v královské dóstojenstvie, aby nikoli pro příčinu nemilosti nepřichýlil se k křivdě. Druhý stupeň bieše z smaragdu, kteréžto zrak toho, jenž jej nosí, čistí a zachovává: též slušie na krále, aby měl ostrú opatrnosť v svém smysle a v srdci, aby to, což má věděti, věděl a opatrně rozeznal. Třetí stupeň jest z topazia, jenž jest také tajnosti a jasnosti, že ktož chce v něm svú spósobu viděti, zdá mu se, by nohy jeho byly vzhóru zdviženy, a hlava jeho by se na zemi sklonila: též slušie králi na své na najposlednějšie

dny a časy pomnieti a patřiti, aby jakožto ten kámen ukazuje, že doluov hlavú visí a nohama vzhóru, tociž dóstojenstvie aby nebylo do prachu stiščeno. Čtvrtý bieše z granátu: neb jakožto granát svú zardělostí všecko kamenie přemáhá, též král má svú stydlivostí býti zardělý, aby nevystupoval z slušných činóv, čině nešlechetně. Pátý stupeň ten bieše z diamantu, jenž jest také tvrdosti, že ničímž nemóže býti lámán, leč bude krvi kozlovú oblit: též král tak má býti ustavičný, aby pro žádnú věc od upřímnosti spravedlivé nepostúpil ani sebe pohnul. Šestý stupeň bieše z ryzieho zlata: neb jakožto zlato všickny věci leskнaté krású a drahostí svú přemáhá, též král nade všecky jest usazen, aby všickni jeho kázaniem byli zpravováni. Sedmý stupeň bieše z bláta, aneb blatného třepu proto bieše učiněn, aby člověk, když bude v královském dóstojenství pozdvižen, aby pamatoval, že jest z země stvořen, a v zemskú postavu máš se proměniti a vrátiti. Na té stolici sedieše Alexander, královskú korunú jsa korunován a oblečen rúchem ciesařským; a svolav Macedonské a Perské káza listy po všech krajinách rozeslati tiemto obyčejem:

Kapitola 70.

Tuto Alexander kázal všem Persidským a vladařóm všecky obeslati.

„Král nad králi a pán panujících Alexander, syn boha Amona, Olympiady královny, všem kniežatóm, vévodám, vladařóm, popravciem duostojenstvie, a lidem městským po všem království Persidském bydlejícím svú milost vzkazujem. Poněvadž se jest bohóm slíbilo, abychom na velebnosti Dariášově seděli, máte se radovati a veseliti nemálo. Protož přikazujem vám, abyste v každém mieste kniežata a správce zjednali, jako sú za času Dariášova ustaveni, jimžto vzkazujem, aby spravedlnost mezi všemi činili rozumně a zachovali, jichžto přikázanie aby od poddaných všech beze všie odpory bylo drženo, a každý v zvláštnostech svých buď v držení; ale oděnie v domích buď zachováno královych, a jich nesměj ižádný vzieti, ani nositi. Přikazujem také, aby od Persidy až do Macedonie silnice byly otevřiny a bezpečny, aby jedúce sem i tam beze všeho přiekazu poctivě a bezpečně své věci jednali.“

Kapitola 71.

Tuto kázal mordéře Bysso a Onobrazantes stínati. Přikázanie Alexandrovo.

A potom káza všem mlčeti, i vece: „Kteří z vás byli sú zahubitelé Dariášovi, přistupte ke mně, abyste vzali odplatu milostivú a hodnú; neb přisahám skrze největšie bohy a skrze mú milú matku Olympiadu, že jim hodnú odplatu dám.“ A když takově přiecže, všickni Perščí hořce plakáchu, a ti přenešlechetní mordéři Bysso a Onobrazantes přistúpista dobrovolně k Alexandrovi a vecechu jemu: „Největší ciesaři! my sme Dariáše vlastniema rukama zahubili.“ Vzezřev na ně Alexander, přikáza svým rytieřóm, aby je zjímali a vedli hned k hrobu Dariášovu, a tu aby hlavy jich byly stínány. Ale oni počechu volati a říkúce: „Největší ciesaři! však's přisáhl skrze množstvie bohuov a skrze mateře své zdravie, že nic bezpravně budem trpěti.“ Jimžto odpověděl

Alexander: „Nikdy byste se byli okázali, leč bych takově se zapřisáhl; ale myšlenie umu mého takové jest bylo od počátka, aby mordéři stínáni byli, kdež by se zjevili.“ A když to vece Alexander, počechu jeho Perščí chváliti. A tak sú stínáni.

Kapitola 72.

Tuto Alexander pojal dceru Dariášovu sobě za ženu Roxanu.

Potom Alexander všicku moc perskú ustanoviv, u pokoji v svém království a po všech městech správce a úředníky jest učinil a usadil. A ten čas bieše jeden člověk starý, ujec Dariášóv, jmenem Dinertus, jehožto všickni Perščí velice milováchu. Toho ku prosbě obecné ustanovi Alexander vévodú země Perské. A jiný den sedě na stolici Alexander v zlaté koruně a přípravě ciesařské, podlé prosby Dariáše ciesaře káza, aby Roxana dci jeho před přítomnost Alexandrovu byla přivedena, a majíc zlatú korunu s drahým kameniem na své hlavě, i poje ji sobě za ženu podlé obyčeje perského, a káza jie seděti s sebú na stolici zlaté, a přikázal všem, aby ji jako královnu ctili. A to vidúce Perščí radovali sú se velice, a hned zdvihše své bohy přinesechu je před Alexandra, a ti počechu se klaněti Alexandrovi jakožto bohu a řkúce: „Ty jsi buoh, neb což bohóm libo jest, to činíš.“ Uzřev to Alexander, zamútil se jest velmi, a třesa se velice vece jim: „Nerodte mne cíti jakožto bohóv, neb jsem člověk jako i vy, porušitedlný a smrtedlný.“ Potom káza psáti list mateři své a Aristotylesovi mistru svému o mnohých bojích a tesknosti, jenž jest trpěl v Persidii, a o velikém bohatství, jenž jest nalezl. A také psal jest, aby za osm dní světili svatbu jeho pro Roxanu dceru Dariášovu, kteráž jest vzal sobě za ženu.

MILLION MARKA PAVLOVA.

Marek Pavlův, po vlasku ***Marco Polo***, Benátčan, kterýž žil u dvora Kublaje-chána (kv. okolo 1269) i projel východní Asii, Čínu, Thibet, Východní Indii, mnohé ostrovy moře tamnějšího a částku východní Afriky, psal cestu svou, řečenou Million, za svého zajetí (1295), jak se podobá, jazykem latinským, kterýžto spis potom do starobenátského, několikrát do italského a franského jazyka, a z italského zase do latiny přeložen jest od Francischina Pipina z Bononie l. 1320. Z latiny potom učiněn překlad český, bez pochyby v první polovici věku XV. Jediný potud známý rukopis tohoto překladu z polovice XV věku ve 4 chová se v Museu K. Č. (3, F, 26). Na konci psáno: „Dokonal jsem s boží pomocí knihy tyto, jenž slovú Million, Markusovy z Benátek, jenž z prvu tyto věci popsal o obyčejích a položení krajin na východ slunce, a jsú dokonány a psány na Letovicích v sobotu po svaté Markarétě.“ Rozuměj tuto Letovice moravské, jakož i sám rukopis některými moravismy dosvědčuje, že psán byl na Moravě. V témž rukopisu nalézá se také Mandevil-

lova cesta, avšak rozdílným jazykem psaná. Překlad český Millionu Marka Pavlova potud nikdy ještě tiskem nevyšel. Ukázku z něho podal J. Jireček ve své Anthologii ze staré literatury české, 1860, str. 120. Co se pak dotýče výňatků následujících, třeba ještě doložiti, že varianty a opravy jmen, dole pod textem poznamenané, vzaty jsou dílem z vydání textu latinského v „Recueil de voyages et de mémoires de la société de géographie, Tome I, Paris 1824" (P); dílem pak z překladu německého: „Die Reisen des Venezianers Marco Polo im XIII Jahrhundert, deutsch mit einem Kommentar v. August Bürck. Leipzig, 1845" (B).

Kterak a proč pan Mikuláš Pavluov z Benátek, a pan Matúš brali sú sě do krajin na východ slunce. Knih prvých kap. 1.

Času tohoto, kteréhožto Baldvín knieže duostojenství Konstantinopolitánského ciesařstvie spravováše, léta tociž od narozenie buožího tisícího dvústého a padesátého, dva urození a poctivá a múdrá vlastnie bratřie z výborného města Benátek bydlem, v vlastní svú lodí, rozličnem zbožiem a kúpí obtieženú, s obecnú a spolní svorností na březe Benátském vsedše, v prospěšném povětří s božím spósobením do Konstantinopoli sě brali. Z těch bratrú dvú starší mějiše jmeno Mikuláš a druhý Matúš, jichžto pokolenie duom Pavlóv sloviše. A když tu v Konstantinopolitánském městu v krátkém času věc svú po své vuoli spósobili, jedúce odtud pro lepší prospěch přišli sú k břehu města Armenského, jenž slove Saldaida [1]), kdežto drahy dary připravivše, podlé toho, jakž jim rada byla dána, brali sú sě k dvoru jednoho velikého krále Tatarského, jenž slove Barka [2]), jemužto všicky dary, kteréžto sebú biechu přinesli, dadúce, velmi milostivě sú od něho přijati, od něhožto zasě mnohem většie dary sú vzali. A když v jeho království již celý rok biechu, a již zasě do Benátek vrátici sě chtiechu, brzo mezi dřieve jmenovaným králem Barkú a jinem králem Tatarskem jmenem Alau [1]) nová a převeliká válka sě vtrhne. A když sě v hromadu obú dvú zástupové tepúce srazie, Alau král tu svítězi a krále Barkóv zástup velmi porazi; pro kterúžto věc na těch cěstách, kteremiž sú byli tam přijeli, veliké bieše nebezpečenstvie, tak že tudy zasě domuov nesmějíchu. A však poradivše sě, kterak by sě mohli zasě do Konstantinopoli vrátiti, musili zpět království Barkovo objeti. A tak jedúce, přijeli sú do města jednoho, jenž slove Euchata [2]), a tudy jedúce, převezli sú sě přes potok, jenž slove Tigris, kterežto jest jeden ze čtyř potokuov rajských. A tak sú přešli jednu púšč cěstú sedmnácte dní dlí, a tu sú nemohli nižádného města ani žádné vsi nalezti, až právě došli jednoho velmi krásného města, jenž slove Bochara [3]), v Perské vlasti, v němžto sedieše jeden král, jmenem Barach [4]), kdežto sú tři léta přebývali.

1) *P.* Soldandia; *B.* Soldadia, *nyní* Sudak. 2) *P.* Barchacham.

1) *P.* Alauchaam. 2) *B.* Oukaka, *jinak také* Okak i Uvěk. 3) *B.* Bokhara. 4) *B.* Barak.

Kterak krále velikého Tatarského došli sú. Kap. 2.

Toho času jeden muž pln múdrosti, od dřieve řečeného krále Alau k velikému Tatarskému královi jsa poslán, přijel bieše do toho města Bochara, a nalez tu dřieve řečené muže, ani sě již biechu tatarské řeči úplně naučili, velmi jest tiem vesel byl, proto že Vlachuov nikdy jinde bieše nevídal. A když drahně dní s nimi tu přebývaje v tovařišství, o mnohých věcech rozmlúváše, shledav jich počestný obyčej a vzácné mravy, radil jim, aby s ním k velikému králi Tatarskému došli, a slibuje jim, že jim chce velikú libosť ukázati a velmi ctíti. Tehdy oni znamenavše, že nemohú bez veliké nesnadnosti snadně sě domóv vrátiti, poručivše sě pánu Bohu, zdvihnú sě s ním spolu, majíce s sebú čeleď křesťanskú, kterúžto z Benátek s sebú vedli; a tak v jednom plném roku došli sú k najvěčšiemu královi všech Tataruov, jemuž řiekáchu Kublaj [1]), jenž jejich jazykem veliký kám slove a latině veliký král nad králi. Příčina prodlenie času nejedna tato byla, neb pro veliké sněhy a rozlitie řek a potokóv musili sú očekávati na cěstě, poněvadž snieh, jenž sě bieše zřítil, a vody, jenž sě biechu rozlily, pominuly. I bieše cěsta jejich toho léta po puolnočniem větru, jenž od Benátčan slove jejich jazykem přirozeným Tramontana. A to, což sú tu na cestě viděli, na svém miestě v těchto knihách pořád bude psáno.

Kterak u toho krále milosť nalezli. Kap. 3.

A když již před velikého krále káma biechu přišli, ten jistý král, jenž velmi dobrotivý bieše, mile je přijal, i ztazoval na nich po mnohokrát o položení krajin na západ slunce, o Římském cisaři, o králích a knížatech křesťanských, a kterak v jejich v království spravedlnosť držie, a také kterak u věcech bojovných sě mají. Také jest pilně tázal o vlaských obyčejích a mravjech. Pak nade všecko a pilnějie tázal jest jich o papeži křesťanském a o způsobení modlení viery křesťanské. A oni, jakožto mužie opatrní, velmi múdře ke všem kusóm jemu pořád odpovídáchu; pro něžto často je k sobě přivesti kazováše, neb mějéše velikú milosť k nim.

Kterak je ten král poslal k Římskému papežovi. Kap. 4.

Tehdy pak jeden den dřieve řečený kám, poradiv sě prvé s svým panstvem, prosil svrchu jmenovaných mužuov, aby to jeho dlé učinili a vrátili sě ku papežovi s jednem z jeho pánuov, jenž slovíše Kokatal [1]), a prosili papeže od něho, aby k němu sto mudrcuov křesťanských poslal, jenž by uměli rozumně a múdře ukázati jeho mudrcóm, jest-li to pravda, žeby viera křesťanská byla najlepšie mezi všemi, a žeby bohové tatarščí byli ďábli, a žeby oni i všickni jiní na vzchod slunce byli sklamáni v modlení svých bohuov. Neb žádáše slyšeti rozumně a otvořetě, která by viera měla spravedlivějšie následována býti. A když sú pokorně jemu sě poklonili, a řkúce, že jsú

1) *P.* Kublim. *B.* Kublaï-Kaan.

1) *P.* Cogotal. *B.* Khogatal.

hotovi ke vše jeho libosti, kázal král psáti listy jazykem tureckem ku papežovi Římskému, i dal jim, aby jemu je donesli; dsku také zlatú svědečnú jednu dáti kázal znamením královým vyrytú a znamenanú podlí obyčeje stolice své, kteréžto ktož sebú nese, má provozen býti z města do města ode všech zprávcí zemí jeho království poddaných bezpečně, i s těmi se všemi, což by jich s ním bylo; a kterak kolivěk dlúho chtěl by v kterém městě neb městečku býti, má jemu plná potřeba ve všem dána býti. A také rozkázal jim král, aby toho oleje, jenž visieše u hrobu božího v Jerusalémě, jemu přinesli, když se vrátí, neb věřieše Krista býti z počtu jednoho bohuov dobrých. A když již biechu na králově dvoru poctivě připraveni, vzemše od krále odpuščenie, na cestu se zdvihnú, list králóv a dsku zlatú sebú nesúce. A když biechu již dvadset dní spolu jeli, ten šlechtic neb pán Kogatal, jehož sebú jmějéchu, těžce se roznemuož; proněž s jeho volí a s mnohých radú ostaviše jej tu, konali sú cestu počatú, a pro tu dsku zlatú, kteréžto sebú jmějéchu, byli sú vezde počestně přijati. Ale pro rozvodněnie řek a potokuov, jež sú v mnohých miestech nalézali, musili sú často cestu svú mešKati; neb plná tři léta na cestě sú byli, dřieve než sú k břehu města Armenského, jenž slove Elasa [1]), dojíti mohli. Pak z toho města Elasa jedúce po moři přišli sú do města Akon [2]) měsiece Dubna léta božího tisícího dvústého a sedmdesátého druhého.

Kterak sú čekali v Benátkách volení papeže. Kap. 5.

A když sú došli byli města Akon, slyšeli sú tu, že kněz Kliment papež čtvrtý nedávno bíše umřel, proněž biechu sě velmi zamútili. I bieše v tu chvíli v tom městě Akon jeden legát papežuov, to jest kněz Teobaldus [1]) z pořádky neb z pokolenie miestohrabě z Placence, jemužto vše, o češ sú posláni byli, rozprávěli. A jeho rada byla jest, aby ovšem volení a stvrzení papežova čekali. A tak došli sú do Benátek, aby své navščívili a tu přebyli, až by papež volen a potvrzen byl. A když sú přišli do Benátek, nalezl pan Mikuláš, ano žena jeho umřela, kteréžto byl odšel, ana dietětem těžka; i nalezl syna, jmenem Marek, jenž již bieše patnácte let stáří, jenž po jeho východu z Benátek bieše sě narodil z dřieve řečené jeho ženy. Toť jest ten Marek, jenž jest složil tyto knihy, jemužto kterak ty všecky věci svědomy byly, potom shledáno bude. Zatiem volenie papežovo tak sě jest přihodilo, že plně dvě létě sú tu bydleli v Benátkách, toho volenie na všaký den čekajíce.

Kterak sú sě vrátili k Tatarskému králi. Kap. 6.

Po dvú pak letú dřieve řečeného krále poslové, bojíce sě, by král jejich přílišnem chvílením sě nezamútil, mněje by sě již nechtěli zasě k němu vrátiti, vrátili sú sě do města Akon, Marka dřieve jmenovaného vedúce sebú. A tak s odpuštěním toho legáta jevše k hrobu (božiemu do Jerusaléma,

1) *P.* Laiasum; *B.* Giazza, *někdy* Issus.
2) *P.* Achon; *B.* Acre.

1) *B.* Tebaldus de Vesconti di Piacenza.

odtud oleje z lampy, jakož král jich za to) požádáše, vzali sú; a vzevše listy od toho legáta královi, v nichžto jim svědčieše, že sú věrně jednali, a že Římský kostel ještě papeže nemá, i šli sú do Elacie [1]). A když oni jedné z města Akon vyšli biechu, zatiem přijedechu kardinálští poslové k dřieve jmenovanému legátu, že sú jej papežem volili. I vloži sobě jméno Řehoř; a ihned své posly pošle, aby je zasě navrátili. A když sě vrátichu, tehdy je přijal velmi mile, jimžto jiné listy dal královi Tatarskému, a dva bratry zákona Predikátoruov dobře učená a počestná, jenž tu biechu v městě Akon, s nimi poslal, z nichžto jeden jmějéše jméno bratr Mikuláš Vicenc-(ský), a druhý bratr Vilém Tripolitánský [2]). A když biechu přišli do Elacie, žoldán, Babylonský [3]) král, svým velikem zástupem na Armeny udeři; a ti dva bratřie zákonníci pro nebezpečnost těch válek a zlých příhod na cestách bojíce sě, žeby nemohli k Tatarskému královi dojíti, s mistrem chrámu Armenského v Armenii ostali sú; neb sú často byli v zlých příhodách na smrt. Ale poslové královi všech sě zlých příhod váživše, s velikú prací přijeli sú k královi, jehož sú nalezli v městě řečeném Klemeinfu [4]). A byli sú na cestě z břeha Elacie až Klemeinfu léta tři s polúročím; neb cesta jejich zimě pro sněhy a pro veliké vody a pro velikú zimu malý prospěch mohla mieti. Tehdy král Kublaj uslyšev zdalcka o jejich vrácení, poslal proti nim posly na čtyřideceti dní cesty, jenž sú kázali zvláštím přikázáním královým, aby jim byla na té cestě ve všem plná a zšlechtilá potřeba dána.

1) *P.* Layassum; *B.* Giazza. 2) *B.* Fra Nicolo da Vicenza — Fra Guielmo da Tripoli. 3) *B.* Babilonia, *takto slulo tehdáž město* Kairo. 4) *P.* Clemenfu; *B.* Clemén-fu, *správněji* Chemen-fu.

Kterak sú od něho přijati. Kap. 7.

A když sú přišli na králóv dvór, přišedše před krále, poklonili sú sě s velikú poctivostí jemu a padli před ním. Tehdy on dav jim milé vítánie, kázal jim, aby vstali, a kterak sě jim na cestě vedlo, kterak sú s papežem učinili, aby jemu pravili. A když jemu všecko pořád vypravichu, a podachu jemu listóv papežových Řehořových, král listy papežovy vesele přijal a jejich věrnej snažnosti pochválil, a olej z lampy hrobu Pána našeho Jezu Krista poctivě přijal a počestně schovati přikázal. I otázal král o Marku, kto by byl? a uslyšav, žeby byl syn páně Mikulášóv, velmi jej vesele přijal. A tak je všecky tři mezi svými čeledíny za najpočestnějšie měl, pro něž ode všech dvořeninnov u velikej poctivosti jmieni biechu.

Kterak Markus, syn pana Mikuláše, rostl u milosti před králem. Kap. 8.

A tak Marek v krátkém času nauči sě obyčejóv a mravuov tatarských, i také řeči čtyř jazykuov rozličných, tak že v každém z nich psáti uměl i čísti. I chtieše král shledati jeho opatrnost, i poslal jej pro jednu pilnú věc královstvie svého do daleké vlasti, do nížto přes čtyřie měsicce přijíti nemohl. Tehdy on velmi opatrně sě měl v těch věcech, že to král, což jest jednal, vzácně přijal. A kterak libost jmějéše sly-

šeti noviny, mravy a obyčeje lidské, i položení rozličných zemí, a tak Marek, kudyž kolivěk jdieše, velmi sě snažně dáváše v takové noviny, aby sě jich naučil, a aby skrze to mohl sě králově milosti slíbiti; pro něž let sedmnáste, v nichžto bieše čeledinem královem, tak jemu vzácen byl, že jej ustavičně po velikých svých věcí jednánie posieláše. A proto tento jeho dóvod jest, proč dřieve řečený pan Marek tak sě naučil na vzchod slunečních krajin novin, kteréžto potom dále pilnějšie popsány budú.

Kterak po mnoho časích obdržali sú od krále, aby sě domuov vrátili. Kap. 9.

Potom žádajíc dřieve řečení páni vrátiti sě do Benátek, často sú od krále odpuščenie prosili; a král pro velikú milosť, kterúžto k nim jmějéše, k povolení nemohl sě přikloniti. Zatiem tři pánové neb šlechtici jednoho krále z Indíe, jmenem Argon, k velikého krále Kublaje dvoru přijedú, z nichžto jeden jmějéše jmeno Oulatej, druhý Álpusta, a třetí Kojla [1]), žádajíce od pána svého a prosíce, aby jemu ženu dal svého pokolenie. Tehdy jim da jednu v sedmnácti let starú, jmenem Gogatim [2]), a oni jmenem pána svého vděčně ji přijmú. Až vědúce, že pan Mikuláš, Matúš a Marek žádají sě vrátiti do své vlasti, budú od krále za milosť a za odpuštěnie pilně prositi, aby jejich králi ke cti svého království ty tři pány k němu poslal s královú, odkovadžto, chtěli-li by, ščeby sě mohli vrátiti do svých vlastí. Tehdy král k ustavičné jejich prosbě, a nemoha zavrci jejich prosby, jakž kolivěk sě o to zamútil, však dal k jejich žádání povolenie.

Kterak sě do Benátek vrátili. Kap. 10.

A když mějíchu sě na cestu zdvihnúti, káže král čtrnácte lodí velikých se vší potřebú a stravú za dvě létě připraviti, z nichžto každá lodí mějíše čtyři sochy a čtyři opony nebo plátna. A když již po posledně od krále jdiechu, jenž velikú nechutnosť pro jejich preč jdénie jmějéše, dal jim dvě stě zlatých, aby ve všech královstvích, jenž biechu jeho poddána panství, jim byl dán bezpečný průvod a plná potřeba na stravě. A také jim dal poselstvie ku papežovi a k některým králóm křesťanskem. Tehdy tak vezúce sě, po třech měsících přišli sú do jednoho ostrovu, ještó slove Java. Odtud přes Indické moře vezúce sě puol druhého léta, přijedú k dvoru krále Argon, mrtva jeho nalezli sú. Tehdy pannu tu, kterúž sú byli králi Argonovi přinesli, syn jeho pojme sobě ji za ženu. A tu jsúce, počtli sú z těch, jako s nimi jeli, jenž sú byli na cestě zemřeli, pět set a dva a osmdesáte; neb jich bieše všech spolu kromě muženinú šest set. A odtud pak dále jedúce, čtyři dsky zlaté s přikázáním vzali sú tu od knieżete řečeného Acatu [1]), jenž miesto kralovice královstvie spravováše; neb kralovic ještě mlad bieše k zpravování království svého; a tak aby po všem tom království čtěni

1) *P.* Oulatam, Alpusca, Cor; *B.* Ulatai, Apusca, Goza. 2) *B.* Kogatin.

1) *P.* Achatu; *B.* Ki-akato, *vlastně* Kaikhatu.

byli a bezpečně provozeni, jenž sě velmi dobře stalo. Po mnohých pak časiech a s mnohú prací s božiem spósobením přijedú do Konstantinopoli, a odtud s velikem zbožiem a s velikú čeledí zdrávi sě do Benátek vrátili léta božieho tisícieho dvástého a devadesátého pátého, děkujíce pánu Bohu, že jich ráčil stráž býti a sprostici také práce a zlých příhod. Protoť sú tyto věci všecky popsány na počátku těchto knih, aby poznal ten, ktož tyto knihy čísti bude, odkud nebo kterak věděti mohl pan Markus Pavlóv z Benátek to, co jest v těchto knihách dále psáno. Neb jest byl svrchu psaný pan Markus v krajinách na vzchod slunce let šest a dvadsieti, jakožť je sám s velikú snahú je počítal.

Popsánie vlasti na vzchod slunce, a prvé o menší Armenii. Kap. 11.

Po vypravení cěst našich, již ku pravení o tom, což smy viděli, přistúpímy; a najprvé o menšie Armenii psáti budem. Armenie dvě jsta, menšie a většie. Menšie Armenie království Tatarom v plat poddáno jest. Tu smy nalezli krále spravedlnost zachovávajíce, a v tom v království mnoho měst a městeček, jenž země jest plodná a kratochvilná; lovuo zvieřecích i ptačích jest v nie mnoho, ale povětřie velmi zdravé. Armenínové země tej, ještoto sú byli za staradávna, byli sú udatní bojovníci. Tu jest nad mořem město řečené Glacia [1]), maje břeh mořský, k němužto se scházie mnoho kupcóv z Benátek, z Janova a z jiných mnohých vlastí. Nebo tu jest mnohé kupectvie drahého kořenie rozličného, i jiného zbožie drahého země sklad veliký. A také ti, ktěříž chtie jeti do zemí na vzchod slunce, ti prvé přijedú do Glacie.

O Tureckej vlasti. Kap. 12.

Turecká země smiešený lid v sobě má z Řekuov, z Armenóv a z Turkuov. Řeč svú zvláščí mají a ohyzdného Machometa zákon. Neučení a hlúpí jsú lidé, po horách a po žlabinách bydlé, kdež mohú dobytku lepšie pastvy míti. Stáda veliká mají velikého i drobného dobytka. Tu koni a mezkové jsú v drahé ceně. Ale Armeninové a Řekové, kteříž jsú v tej zemi, ti v městech a v městečkách bydlé. Na hedvábí a na postaveciech velmi zšlechtile dělají. Měst mnoho mají, mezi nimiž zvláštie a najjmenovitější jsú Gonío, Kasarie a Sebasta [1]), kdežto svatý Blažej umučen jest pro pána Jezu Krista. A jsú poddáni jednomu z královuov Taterských.

O jednom ukrutníku, jenž slove Stařec. Kap. 28.

Muletské [2]) království neb vlast, kdežto panováše knieže jedno velmi zlé a ukrutné, jenž slovieše Stařec z hor, o němž já Marek neb Markus to, což sem od mnohých slýchal v tej zemi, to pravím. Knieže to i se vším lidem, kterem vládl, zákona Machometova následovníci byli sú, i vymyslil sobě neslýchanú zlosť, že jest měl služebníky i všicky své lidi vždy s meči chodiec; a protož jim říkáchu mečiořie a jich vlastnem jazykem ... [3]), aby skrze jich udatnosť

1) *B.* Giazza.

1) *P. S.* Goino, Casseria et Sabasta; *B.* Kogni, Kaisariah, Sevasta. 2) *P.* Melete; *B.* Mulehet. 3) *Slovo pominuté, aniž ve kterém vydání přichází.*

zabil, koho by chtěl, tak aby sě jeho každý bál. Ten jistej v jednom sličném údolí, jenž slove . . . [1]), a bieše obklíčeno horami velikemi, vysokými, velikú a krásnú sobě učinil ohradu, v niežto všelikakej vóně kořenie, kvietie rozkošného i ovoce množstvie bieše. Tu biechu domové a palácové krásní divným a rozličným malováním i pozlacením. Tudy tečechu potokové rozličné vody, vína, strdí i mléka. Tu chováchu ženy mladé a předivně krásné; ty umějíchu skákati, zpievati a hústi na všelikakém nástroji hudby; rúcho rozličné a drahé mějéchu a velmi předivnú okrasú připraveny biechu. Těch [2]) úřad bieše, jinoší, jenž tu usazeni biechu, všie kratochvíle a rozkoše nakrmiti. Tu bieše rúcha, postelí, jedenie a pitie, i všeho, což člověk žádal, množstvie. O žádnej smutné věci tu zmienky nebieše. Také nic jiného tu nebieše lze jednati, než v někakých hramotách a v nepoctivostech kratochvilných sě chochati. I bieše tu u vrat tej ohrady hrad velmi mocný, jehož velmi pilně hlédáchu, aniž jinú cestú tudy možéše kto jíti sem neb tam, než na tu ohradu. Stařec ten, jakož našim jazykem tak slovieše, ale jmeno jeho pravé bieše Alaodim [3]), ten při sobě tu držieše v svém paláci kromě toho mieste (i) jinde mnoho mládencuov, kteréž způsobilé vidieše a silné; a velieše jim a je k tomu vedieše, aby sě učili v Machometově zákoně nepodobných věcí. A slibujíc přeneščastný Machomet následovníkóm svého zákona, že na onom světě v budúciem životě takovéž kratochvíle a chochánie budú mieti, jakož o něm svrchu psáno jest. A když bieše [1]) z těch mládencuov některý k brani s měči udatný, kázáše některého nápoje dáti; a když sě napili toho nápoje, tehdy sú inhed zesnuli velmi tvrdě; a když tak zesnuli, tehdy je nesiechu do té ohrady. Tehdy po malé chvílj, když procitěchu, uzřiece sě v takové rozkoši, zdáše sě jim, by v rajských radostech byli podlé slibu nešlechetného Machometa. A po několiko dnech kázal z nich, kteréž chtěl, týmž nápojem napojiti a ven vynesti; a když procicichu, inhed velmi smutni biechu, uzřiece, že sú takého utěšenie zbaveni. Tehdy ten ukrutník, jenž sě božiem prorokem nazýváše, jistil jim to, a řka: když by pro jeho poslušenstvie umřeli, učiníce jeho kázanie, tehdy by inhed tam zasě byli uvedeni. A protož pro jeho poslušenstvie umřieti žádáchu. Tehdy rozkázal, aby onoho neb onoho zabili, a aby sě nestrachovali smrti: neb by inhed vedeni byli do tej slavnosti a utěšenie, jakož byli. A tak oni všelikej strasti sě poddadúce, radovali sú sě, když by pro jeho poslušenstvie zhubeni mohli býti. A tak jakož rozkázal, aby koho zabili, oni to dokonati inhed snažichu sě. Tú chytrostí dlúhý čas šieléše tu zemi; pro kterúžto věc mnozí mocní a velicí páni, bojiece sě smrti takové, jemu sě v daň poddávachu.

O smrti toho Starce a o zrušení města.

Kap. 29.

Tehda léta od narozenie božieho tisícieho dvústého a šedesátého druhého Alau, král

1) *Taktéž.* 2) *Rkp.* Tehdy. 3) *B.* Aloeddin.

1) *Rkp.* chtieše.

Tatarský, to město, kdež ten ukrutník přebýváše, oblehl jest, chtě takú strasť z svých krajin vypleniti. Po letech třech jal toho starce Alaodima i s jeho se všemi, neb jim již k jedení a k pití potřeby nedostáva sě, i zahubi jej s těmi všemi s jeho mordéři, a to město, kdež bydlichu, z kořen [1]) rozmetáno jest.

O městu Karokoram. Kap. 51.

Dokonajíc cestu tej púšče, jest přijíti k městu Karokoram [2]), kteréžto záležie k straně puolnoci, kdežto počátek měl jest pán Taterský; neb sú dřieve přebývali po poli a na velikech planinách tej vlasti. A tu nebieše ani měst ani městeček, ale jedné biechu trávníkové a vody a řek mnoho; aniž sú pána měli z lida svej země, ale biechu poddáni v daň velikému královi, jenž slovíše Uncham [3]), jemuž latině neb vlasky pop Jan řiekají, o němž vešken svět mluví. Potom pak, až sě již rozmohl lid Taterský, bál sě ten král, aby jeho to množstvie někdy neurazili, když by chtěli protivni býti; i myslil jest, kterak by je mohl ruozno v diely rozděliti a do rozličných vlastí [4]) rozeslati, aby tiem moc jejich mdlejšie byla. Ale nechtiece sě nikakž rozlúčiti ruozno, všichni spolu šli sú na jednu púšč na puolnoční stranu, i přišli sú na jedno miesto, kdež sú sě dřieve řečeného krále nebáli a jemu potom viec daní dávati nechtěli.

O prvniem králi Tatarském, jenž slul Chinchiš. Kap. 52.

Po malých letech z božieho způsobenie muže jednoho poctivého a múdrého, jenž slovieše Chinchiš [1]), králem nad sebú ustavili, a to sě jest stalo od narozenie Syna božieho tisícieho jednoho sta osmdesátého sedmého. Tehdy po jeho korunování všichni Tatařie, kteří sě biechu po jiných vlastech rozběhli, přijdúce k němu, pod jeho panstvie velmi rádi dobrovolně sě poručichu, a on ten jistý sobě poddaný lid velmi mádře a opatrně spravováše. Tehdy po malém času osm jiných vlastí dobyl. A když jest kterého města neb hradu přes hlavu mocí dobyl, po svítězení žádného zabíti ani oblúpiti dal, kterýž sě jemu dobrovolně poddal a s ním chtěl jeti jiných měst dobývat; proněž sú jej všichni divně milovali. A vida sě tak povýšena v takej chvále, posly své královi svému pošle, prosě, aby jemu svú dceru v ženu dal. A to bylo již léta od narozenie božieho tisícieho dvústého. A ten král tu řeč velmi hněvivě přijal a nelibě, a poslóm velmi osuhle odpověděv, řekl jest k nim: žeby dceru svú chtěl raději v oheň vrci, než by ji chtěl svému slúze dáti. A posly Chinchišovy nepočestně od sebe vyhnal, a řka jim: „Rcete pánu svému: proto žeť sě jest směl v takú pýchu vznésti pán váš, žeť jest směl prositi za dceru pána svého, musíť za to ukrutnú smrť vzieti.“

O bití Tatarov s tím králem. Kap. 53.

A když to uslyšal Chinchiš, rozhněval sě jest velmi; a sebrav sě s velikem zástu-

1) *Rkp.* z krten. 2) *B.* Karakoran, *t.* Karakorum. 3) *P.* Unchan; *B.* Unkhan. 4) *Rkp.* vlastech.

1) *P.* Cinghym; *B.* Cingiskhan.

pem, i jel jest do země krále Uncham, jenž slove pop Jan, i položil sě jest polem na krásnej a velmi (velikej) rovni, jenž slove Tenduk [1]), i posiał k králowi, aby sě bránił. Tehdy ten král s velmi velikem vojskem přitáhne a položi sě na jednom poli blíž vojska Taterského za dvadcet mil. Tehdy Chinchiš, Taterskej král, přikáže čarodějníkóm a hvězdářóm svým, aby pověděli uhodnúce, kerakej by konec jejich boj měl vzieti. Tehdy ti odpověděli, a na dvé rozdělili trst na dlí i položili [2]) před sebú na zemi, a jednej straně převzdělí Chinchiš a druhej Uncham, i řekli králowi: „Když my budem čisti v svých knihách nad těmi trstmi rozščepenými, tehdy tě dvě polowici trsti budú spolu bojowati; a ten král svítězí v boji, čież polowice tej trsti na druhej uběhne.“ Tehdy když sě veliké množstwie lida sběhne k přihlédání, a tak když ti čaroděnící a hwězdáři sú čtli v svých knihách, oně dwě polowice trsti hnuchu sebú, a zdáše sě, by jedna polowice proti druhé powstáwała. Tehdy ta polowice Chinchišowa položi sě swrchu na polowici Unchanowě. Uzřewše to Tatarowé a ujistiwše sě budúcím swiecezením, weselili a posilili sú sě welmi. A tak na třetí den podali sú boj, a mnoho jich z obú stran zhynulo. A wšak Chinchiš zwítězil a král Uncham zabit byl, a Tatarowé jeho wšecko jeho królowstwie sobě podrobili. I kraloual jest Chinchiš po smrti Unchamowě let šest, w nichžto jest mnoho wlasti dobył; a po šesti letech, když jeho někteří jednoho hradu dobýwáchu, tehdy král Chinchiš, tak dobýwaje šturmem, přistúpi k hradu, šípem w koleno zastřelen jest, od kteréhožto zastřelenie po malých dnech umřel jest. A pohřeben jest na hoře welikej Alkaj [1]), na niežto potom pohřebují wšecky welké krále Tatarské, i ty, kdož jsú z jejich pokolenie. Když by welký kám umřel tu, ješto by bylo za sto dní cesty od tej hory Alkaj, tělo jeho wezli by k tej hoře k pohřebu.

O čísle a o porášce Taterských. Kap. 54.

První Taterský král byl jest Chinchiš, druhý Tuj, třetí Batuj, čtwrtý Ezi, pátý Mongon, šestý Kublaj [2]), jenž nynie kraluje; jehož moc jest większie, nežli jest byla wšech jiných napřed jmenowaných pěti, ježto před ním zemřeli. Také jest jeho samého panstwie większie, nežli by mohli býti wšeckna spolu królowstwie a panstwie wšech králuow křesťanských, i wšech Saracenských, jakož w těchto knihách na swém miestě o každém zjewně popsáno bude. A když tělo welikého kám ku pohřebu wezú na horu Alkaj, ti, ktož po něm ku pohřebu jdú, člowěka každého, kteréhož potkají, toho mečem zabijí, řkúce: „Jděte, a pánu wašemu na onom swětě služte.“ Takým bláznowstwím a nemúdrostí sú od škaredého ďábla obklíčeni, že mnie, by ti zbití pro tu wěc, jakož oni mínie, měli na onom swětě w jiném žiwotě w službu tomu králowi poddáni býti. Též i wšicky koně i také krávy zbijí, aby je na onom swětě žiwy wzal. A když

1) *B.* Tenduk. 2) *Rkp.* položie.

1) *P.* Alchay; *B.* Altai. 2) *P.* Cinghym, Cui, Bachui, Alau, Manguch, Cublay. *B.* Cingis-khan, Chyn-khan, Bathyn-khan, Esukhan, Mongù-khan, Kublaï-khan.

tělo velikého kám přinešeno bude k tej hoře, ti jistí rytieřie, ještoprovázeli tělo, pro tu jistú věc, jakož svrchu pravi, zmordují viece lidu nežli dvaceti tisiecuov.

O druhém velikém hodu Únoru měsiece.

Knih druhých kap. 15.

V prvních dnech měsiece Února, to jest první den léta podlé počítánie taterského, veliký kám i všickni Taterové, kdež kolivěk ten den jsú, veliký hod činie. Než král, šlechtici jeho i také jiní Tataři, mužie i ženy, kteříž mohú dostati v ten den, všickni v bílé krásné rúcho sě zobláčie. A nazývají hod toho jistého dne bielý, i pravie, že rúcho bielé má dobrý osud, a že skrze to ten den a rok dobré ščestie mají mieti. Ten den všickni zeměčí páni a zprávce, jenž kterakéž kolivěk nápravy neb úřady od krále držie, nesú před krále čest, obětujíce jemu dary od zlata, od střiebra, perly, drahé kamenie, sukna čistá neb bielé koně, tak že někdy na ten den dostane sě královi darem těch bielech koní sto tisiecuov. Takéž i jiní Taterové v ten hod šlí sobě dary bielé jakéž kolivěk jeden druhému, a jsú velmi veseli, tak aby ten celý rok vždy veseli byli. Také v ten den vedú na králuov dvór všeckny jeho slony, a těch jest v čísle do pěti tisiec, a ti všickni slonové přikryti jsú krásnými a rozličnými deky, a na těch deciech vyšívána jsú rozličná zvieřata a ptačstvo z drahého sukna; i nese každý slon na sobě velmi čistá dva tlumoky, s každé strany jeden, v nichžto jest rozličná drásta od zlata i od střiebra, i jiná mnohá zbrojie k tomu bielému hodu potřebná. Také mnoho velblúduov přivodie k dvoru přikrytých čistemi sukny, jenž na sobě mnohé věci k tomu hodu potřebné nesú. A všicka ta zvieřata tak obtiežená před krále vedú a on sě tomu dívá a kratochvíl má. Ráno, to jest v ten den bílý, dřieve než stoly připraví, tehdy všickni králi, kniežata, vévody, šlechtici, rytieři, lékaři, hvězdáři, nápravníci zeměčí i všickni úředníci velikého krále sendú sě v hromadu k dvoru královu. A kteříž sě vně pro množstvie směstati nemohú, do jiných siení, jenž jsú na stranách tej sieni, sberú sě, kdežto král, sedě na své stolici, muož všickny obezřieti. A tak ssadie všickny pravým řádem, každého podlé jeho dóstojenstvie. Tehdy vstana jeden křikne velikem hlasem a řka: „Klanějte sě a modlte sě!“ A po tom křiku všickni brzo vstanúce padnú na kolena a hlavu k zemi přikloníc, královi jakžto bohu sě modlé, a to po čtyřikrát učinie. Učiniece to i jdú všickni svým řádem k oltáři, jenž jest v tej sieni ustaven, a na tom oltáři jest jedna dska, na niežto jest napsáno jmeno velikého kám. Tu jest také připravena kadilnice velmi čistá, v niežto jest kadidlo velmi vonné, a tak s velikú poctivostí pokadiece tej dsky velikého kám, vrátí sě každý na své miesto. A to učiniece, každý své dary před králem ukáže, o nichž dřieve praveno jest. Potom stoly připraviec jedie, majiece pyšne oběd s velikú radostí a s veselím. Pak po obědě piščci, hudci a jiní herci rozličné tu kratochviele ukazují. Také na takovech hodech lva pitomého přivodie a ten velmi krotče ležie u královych noh jako ščeně, jakžto vyznávaje, že on jest jeho pán.

O zšlechtilém městě Singuj tu píše. Kap. 64.

Singuj [1]) jest město, jehož okrslek jest mil šedesát. Tu jest lidu veliká věc. A tak jest ta vlasť Mangi [2]) lidu plná, že kdyby ten lid vešken udatný v odění byl, všeho světa dobyti by mohli a přemoci. Ale kupcóv a řemeslníkuov mnoho jest, a mnoho lékařuov a mudrcuov mezi nimi jest. V tom městě mostuov kamenných jest do šesti tisiec, tak vysokých, že pod každý z nich móž s galií s tú lodí volně podjeti; a také pod mnohemi mosty z těch jistých dvě galie mohú spolu jeti. Na horách města toho roste kořenie to, ježto slove reubarbarum. Tu roste zázvora také množstvie, že za jeden stříbrný Benátský dali by osmdesát liber zázvora nového a velmi dobrého. To město má pod sebú jiných měst šestnácte mnohé kúpě a mnohých řemesl. Měščené v tom městě Singuj tejměř všickni v postavcovém rúše chodie, neb tu mnoho postavcuov dělají. I slove to město Singuj, to jest město zemské, a druhé město velmi veliké slove Kvinsaj, to jest město nebeské. A ta sobě jmena obdržala ta města, neb na vzchod slunce jsú najzšlechtilejšie města.

O divném městu Kvinsaj tuto píše sě. Kap. 65.

Po vyndení z města Singuj jdúce pět dní cesty nalezne měst mnoho, v nichžto kupčenie veliké jest. Potom jest přijíti (k) zšlechtilému městu Kvinsaj [3]), jenž našim jazykem slove město nebeské, jenž jest největšie v světě a jest v tej vlasti Mangi. Já Markus byl sem v tom městě a velmi pilně sem sě ptal o všem položení a o obyčejích jeho, a to vše řádem a krátce vypravím. Toho města okrslek zdí okolo města má dobře sto mil i viece; má mostóv kamenných dvanácte tisíc tak vysokých, že lodí veliká volně podejde. A to město na vodách jakžto Benátské, a kdyby mostóv nemělo, tehdy z ulice do ulice po zemi nemohl by jíti, a protož musí tak mnoho mostóv býti. V tom městě jest řemeslničích krámuov dvanácte tisíc, v nichžto řemeslníci dělají; a v každém krámu mistróv a pacholkóv některde deset, některde patnácte nebo dvadcet, a bývá někdy v některých do čtyřidceti dělníkóv. Tak jest tu veliká věc řemeslníkóv a kupcuov, že ti, ktož sú toho neviděli, nesnadně tomu dověřie, neb sě jim zdá nepodobno. Lidé toho města velmi rozkošně živi jsú. Bohatí řemeslníci, kteřížto jmenovitější jsú, velmi počestně bydlé, takže ani oni, (ani) ženy jejich rukami svými nic nedělají, než sluhy jejich a pacholci. Neb jest to ze starého ustavenie královstvie toho obyčej, aby každý v svém domu řemeslo měl a krám, jakož otcové jejich až do tej chvíle měli. Jest-li který bohatý, nenutí jeho žádný, aby svýma rukama dělal. V tom městě jsú ženy velmi krásné, a obecně jsú u velikej rozkoši. Ku poledni jest v tom městě jezero veliké, jenž v okrslek má třideceti mil. Okolo toho jezera jest mnoho palácóv a mnoho krásných domuov panských, a ti domové jsú i vnitř i zevnitř velmi krásně

1) *B.* Singui, *nyní* Su-čéu-fu. 2) *B.* Manji. 3) *B.* Quin-sai, *nyní* Hang-čéu-fu.

ozdobeni. Jsú také tu kostelové, v nichž jsú modly. Prostřed toho jezera jsú dva malá ostrovy, na každém ostrově jest palác velmi krásný, v nichžto jest všickna příprava kterakemž kolivěk hodóm nebo svatbám. A tak chce-li kto z nich na počestném miestě hody míti kteréž kolivěk, ten tam jde, nebo tu muož míti každý. V tom městě Kvinsaj mnoho krásných domóv jest. Jsú také po ulicích toho města malé kamenné věže k obecnému úžitku zjednané, aby když sě z příhody v městě zažže, súsědé mohli (v nich schovati) zboží své, aby jim neshořalo, neb v městě mnoho dřevených domuov jest, protož sě často v městě zažiehá. V tom městě modlám sě modlé, maso jedie koňské, psie i jiných všech zvieřat. Tu jde ráz penieze od dvora velikého kám. V tom městě veliká stráže jest neb posádka z přikázanie velikého kám proto, aby sě město neprotivilo, nebo aby tu zlodějstvie nebo vražd nebylo, a tak že na každém mostě toho města i v noci i ve dne deset strážných jest. V tom městě hora jedna jest, a na tej hoře věže, a na věži mají některaké dsky. A když sě v městě zažže, mohú-li to viděti strážní tej věže, vezmúce veliké kladivo dřevené, i tlukú v tu dsku, aby ten zvuk byl slyšán na vše strany, a tak aby sě sběhnúce lidé, mohli sobě pomoci. Též také činie, když svára jest neb kteraká kolivěk potřeba mezi lidmi. Cesty všecky i ulice podlaženy sú kamením tak, že všecko město jest velmi čisté. V tom městě jest dvoróv, v nichžto lázně jsú, do tří tisíc, velmi krásné a čisté, v nichžto sě lidé často myjí, neb sě velmi snažie o čistotu tělesnú. Dále za tiem městem Kvinsaj v pěti a dvadceti miléch, v tu stranu na vzchod slunce jest jedno město řečené Gamfu [1]), kdežto jest břeh velmi dobrý, k němuž sě scházie lodí veliké množstvie z Indie a z jiných vlastí. Pak od města až do moře jest potok veliký, po němžto lodě k města jdú, kteréžto potok jde skrze mnoho jiných zemí. Tu vlasť Mangi rozdělil veliký kám v devatero království, a každému království dal zvláščieho krále, podlé toho, jakž sě jemu zdálo. I jsú ti králi velmi mocní, ale každý z nich slušie pod velikého kám, neb každý z nich na všaký rok z svého království úžitkóv musí úřadníkóm velikého kám počet vydávati. A jeden z těch králóv ustavičně bydlí v tom městě Kvinsaj, a ten pod své panstvie má sto a čtyřidceti měst. Má ta jistá vlasť Mangi všech měst tisíc a dvě stě, a v každém těch měst veliký kám posadil stráže, zdali by sě chtěli protiviti. Těch strážných množstvie jest bez čísla, a nejsú všecko Taterové, ale jsú lidé rozličných vojsk a žoldnéři velikého kám. V tom městě Kvinsaj i po všie tej vlasti Mangi obyčej jest, že inhed jakž sě děti narodí, starosty jeho káží napsati den jeho narozenie i hodinu, i pod kterým sě planetú narodilo. Také po všech cestách i ve všech svých skutciech, což kolivěk činiti mají, zpravují sě po hvězdářském naučení, a protož chtie zvěděti svého narozenie den i hodinu. Když kto v tej vlasti umře, jeho

1) *P.* Ganfu; *B.* Gampu, *t.* Kan-pu, *přístav nyní pískem zanesený.*

všickni přirození přátelé v měchy sě plátěné [1]) obláčie a mrtvých těla s velikem spievánim z města vynesúc, obrazóv nadělajíce pacholčích, děvčich, koňských, penězových, všickno s ním spálé. A ty všickny obrazy z papíru dělají, a mají za to, že to všeckno, co tu s ním spálé, že ten mrtvý na onom světě to všecko jistě bude míti takovéž věci, jakož tu s ním sú v podobenství spáleny. Potom spáléce jej, s velikú radostí a s veselém káží hásti a pískati na rozličné nástroje a řkúce, že bohové jejich s takovým veselím je přijmú, jakož oni je tu spálé. V tom městě Kvinsaj jest palác velmi předivný, v němžto Fakfu [2]), král jejich, dvór svój někdy držal. Najprvé městiečе to veliké ohraženo jest zděmi okolo velmi vysokými, kterážto ohrada v okrsli má deset mil, mezi kterýmiž zděmi jsú sadové velmi krásní i s ovocem. Tu jsú studnice a jezera, v nichžto jest ryb mnoho velmi dobrých; pak v postředce tej ohrady jest palác velmi krásný, větší, než by kde v světě mohl nalezti. Ten palác má sieni krásných okolo sebe dvadcet, tak velikých jako sám palác, v niežto každé mohlo by seděti jedáce desět tisíc lida velmi prostranně, když je právě ssadie. A ty sieni jsú zmalované a pozlacené velmi čistě. Také v tom paláci jest komnat na tisíc i viece. V tom městě Kvinsaj jest obhóv, podlé přísloví vlaského mluvíce, nebo čeledí toliko v počtu, jenž by mohli sáhnúti v počtu ke stu a k šedesáti tmám, a tma slove desět tisíc. Toliko jest všech čeledí tu, že jich počet na tisíc tisiecóv a šest set tisicóv čeledí móž sáhnúti. Palácóv jiných v tom městě jest mnoho a krásných velmi; a v tom ve všem městě jediný kostel křesťanský jest. Také v tom městě i ve všie tej vlasti Mangi musí každý hospodář na dřevech svého domu kázati napsati jmeno své, ženy své i všech svých čeledinóv, a také počet koní svých. A když kto z čeledi umře neb hospodu promění, že sě jinam béře, musí inhed shladiti jmeno toho, ktož odtud šel neb umřel, a napsati na to miesto jmeno toho, ktož sě kolivěk tu z novu narodil neb do hospody přibyl. A tiem obyčejem móž snadně svědéti počet lidí, což jich v městě jest. Též také i hosciničší hospodáři musejí popsati sobě v knihy všech svých hostí jmena, kteréž sú kolivěk měli, který-li měsiec nebo který den do jeho hospody přijat jest.

O úžitcích, jenž béře veliký kám (z) Kvinsaj a vlasti Mangi. Kap. 66.

Již budem praviti o jich úžitcích a platu, které veliký kám béře z města Kvinsaj a z vlasti Mangi. Na všaké léto vezme od soli, ježto dělají v tom městě Kvinsaj a v těch krajinách okolo něho, osmdesáte váh zlatých, kterážto váha slove vlasky tomajn [1]), a každý tomajn sáhne k osmi tisícóm zlatých, ježto slovú sagium, a ten sagium [2]) viece váží než florenský zlatý. Pak od jiných kúpí a od jiných věcí kromě soli béře veliké daně bez čísla. V tej vlasti viece mají cukru než ve všech jiných vlastech ve všem světě. Jest také tu ve-

1) *Rkp.* plácené. 2) *B.* Fanfur.

1) *B.* toman. 2) *B.* saggio.

liké množstvie všelikakého kořenie i drahé vóně. (Z) všelikého kořenie drahého béře veliký kám ode sta měr pól čtvrty miery. Takéž ode všech jiných kúpí, což jich tu bývá, vždy béře ode sta měr pól čtvrty miery. Od vína pak, ježto dělají z rýžóv a z rozličného kořenie, velikej pózitek béře. A od hedvábie, jehož jest v tej vlasti Mangi veliké množstvie, béře ode sta měr deset měr, když prodávají. Od mnohých také jiných věcí dávají deset měr ode sta měr. A já Markus slyšal sem, počítajíc summu jeho úžitkóv, kteréžto veliký kám béře z královstvie Kvinsaj, jenž jest devátá část tej vlasti Mangi, a shledáno bylo, že ti jeho úžitkové kromě soli sáhnuli do roka ku patnácti tisíc tisícóv a šest set těch zlatých, ještó slovú sagium.

O vlasti Ruskej nebo o Rusích. Kniha třetích kap. 53.

Ruská vlasť, jenž jest veliká velmi, v tu stranu, kdežto stojí ta hvězda polus arcticus. V tej zemi lidé křesťané jsú, ale držie v kostelním řádu obyčej řecký. Bielí jsú lidé a velmi sliční mužie i ženy, rusé vlasy majíce; poddáni jsú v daň králi Tatarskému, jemuž v tu stranu na vzchod slunce přiležie. Tu jest množstvie veliké drahých kožek, jakžto sobolóv, hranostajóv, popeličných i jiných takových. Jest také mnoho rudy stříbrné. A jest vlasť studená velmi a až do moře velikého ta vlasť studená velmi (sic). V tom moři jsú některací ostrovové, v nichžto sě plodie neznámí sokolové a rarohové, velmi mnoho, kteréžto odtud do rozličných zemí roznesú.

M. VAVŘINEC Z BŘEZOVÉ.

Narozen v Novém městě Pražském z rodu vládyckého l. 1370, studoval na universitě Pražské a dosáhl l. 1394 mistrství umění svobodných. V letech 1392 a 1406 připomíná se farářem v Lounech. Později duchovního stavu zanechav, stal se úředníkem krále Václava, i složil jemu ku potřebě, „aby budúcích věcí jistotu mohl poznati,“ Snář, dílem z latiny, *Somniarium Slaidae*, dílem z jiných kněh podobných jej sebrav. Král Václav připsal jemu l. 1413 co výsluhu jisté důchody. V bouřích náboženských po smrti téhož krále stál na straně Rokycanově i náležel mezi neposlední, kteří se l. 1427 přičinili o vypuzení knížete Sigmunda Korybuta. Téhož asi času, jsa kancléřem Novoměstských, přeložil z latiny a z němčiny na jazyk český privilegia Nového města Pražského, kterážto když l. 1434 při vpádu Staroměstských do Nového města v originálech přišla na zmar, potom l. 1437 císařem Sigmundem na zprávu M. Vavřince v překladu jeho zas obnovena a potvrzena jsou. Kdy zemřel, s jistotou se neví. Mimo nadřečený Snář přeložil také z němčiny popsání cest, jež v letech 1332—5 vykonal v Asii Angličan Sir John Maundevile (Mandevilla), dílo plné nepodobných báchorek a lží, ale za svého věku, i ještě potom dlouho velmi oblíbené. Dů-

ležitější nad to jest jeho Kronika světa, z kteréžto však jen dvě kusé části jsou před rukama, totiž: doba od stvoření světa až do Daniele proroka dle vypravování biblického, a doba od l. 3—678 po nar. P., jinak také „Kronika o Římských císařích“ řečená, přeložená z latiny. Dle svědectví Hájkova sepsal také M. Vavřinec spis nějaký, nyní neznámý, „o slávě Čechuov, Boemuov a Slovákuov, mnoho vyhledav z starých kronikářuov, a to tak pořádně, že každý člověk najhloupější, to čta aneb slyše, tomu víru dáti musí.“ Nejdůležitější však dílo jeho jsou příběhové země České z let 1414—1422, sepsané latině, jež dle rukopisu Vratislavského vydal Dr. Konst. Höfler ve spisech cís. akademie nauk ve Vídni: *Fontes rerum Austriacarum* v I odd. 2 sv. 1856, str. 321, pod titulem: *Magister Laurentius de Březina de gestis et variis accidentibus regni Boemiae.* Obšírnější životopis M. Vavřince z Březové najdeš ve Slovníku naučném, I, str. 891.

a) SNÁŘ.

Rkp. v knihovně Mikulovské na Moravě, na pergaméně pěkně psaný, snad týž, jenž králi samému byl určen; jiný rkp. v Štokholmě na pap. ve 4, l. 1471; opět jiný rkp. l. 1483 ve 4, v pozůstalosti Bočkově; také na Slovensku nachází se, prý, někde jeden rkp. l. 1539, jejž viděl někde Jiří Ribay, kazatel v Činkotě. Hájek jej vydal tiskem v Praze l. 1550. Po druhé vyšel v Praze u Dačického l. 1580, v 8, pod titulem: „Snář velmi pěkný z mnohých spisův mudrců starých i nových i z kněh zákona obojího vybraný, vedlé příhod lidských skrze sny jim od Boha zjevené atd., nyní opět znovu vytištěný.“ Ukázky následující vzaty jsou z vydání Hájkova.

I knihy kapitola 1.

Kdyby se někomu udalo ve snách viděti, sni mrtví vstávají, a ten že pamatuje místo, na kterémž vstávali aneb z hrobův vycházeli: tu spravedlnost veliká svůj příchod míti bude; na tom místě, jest-li žeby někteří lidé, a zvlášť zločinci, byli u vězení, vezmou konec svých životův. Ale jest-li žeby týmž vězňům křivda se dála, toho vězení budou zproštěni, a to proto: neb sám pán Bůh, soudce nejspravedlivější, když mrtví vstanouce z mrtvých před jeho soudem stanou, odplatí jednomu každému spravedlivě vedlé skutkův jeho.

I kn. kap. 16.

Zvonem kostelním zvonil-li by někdo ve snách, ten kdož měl ten sen, vzácný bude, tu kdež zvonil v té obci, řečmi úžitečnými a příjemnými lid svolávaje a veda k své libosti. Pakli by to viděl pán aneb zprávce lidu, někoho sebe vyššího ponukne k dobrému. A hlas toho zvonu života jeho dlouhost dnův jemu znamená.

Pakli on kníže neb pán, aneb jakýž koli zprávce lidu nezvonil, ale zvoniti slyšel, toho snu týž jest výklad, jako by sám zvonil. Pakli jest člověk obecný, aneb služebník, v své službě povýšen a zveleben

bude. Ale sen ten bude-li míti žena, obávati se má hanby světské a zlé pověsti, aby jako zvuk toho zvonu o ní rozhlášena nebyla.

I kn. kap. 46.

Zub kelní, ten kterýž jest mezi předními a stranovnými, zdálo-li by se někomu, že mu se zlámal: jeden z přátel příbuzných jeho upadne v nějakou těžkost, bez náděje povstání. Pakli mu se zdálo, an se viklal aneb zčernal: bude nemocen, však z té nemoci povstane. Pakli by ten zub zbělel, příbuzný bude statkem okrášlen. Pakli by vyrostl zub ten ke škodě a ku překážce jedení aneb mluvení: on, kdož to viděl, zbohatne ke škodě a ku překážce rodu svému.

II kn. kap. 40.

Oka hnutím aneb hlavy pokynutím jest-li žeby někdo někoho k sobě přivolal: ten kdož pokynul, tajnosť nějakou toho k sobě přivábeného zboří a zkazí. Pakli by tak někdo k sobě přivábil ženu neb pannu: vedlé způsobu krásy té ženy radosť toho roku míti bude. Pakli jest škaredá, obávati se má zármutku, též vedlé způsobu škaredosti. Pakli by tak přivolal nepřítele, rady jeho tajné přemůž a učiní sobě z něho přítele i rádcí tajného.

III kn. kap. 37.

Zemi viděti svou, ana se rozšířila a jest větší než prvé: sen ten udalo-li se viděti králi aneb knížeti, on dlouhověký bude na zemi a děditi bude v zemích svých nepřátel. Pakli by se to chudému člověku viděti udalo: zboží jeho bude rozmnoženo, i dílo a práce jeho, kterouž před sebou má. To rozšíření pěkné a zvláště zelené bude-li barvy: radosť znamenité tomu, komuž se to snílo, přijde.

III kn. kap. 52.

Žena jedna přistoupivši k mudrci a snův vykladači kaldejskému, řekla k němu: „Mistře učený! udalo mi se skrze sen viděti této předešlé noci, ano veřeje obě domu mého padly, jedna přes prah z domu a druhá do domu, a prah svrchní na nich ležel.“ Mudřec odpověděl: „Máš-li muže aneb děti?“ A ona řekla: „Mám manžela, syna a dceru.“ A on k ní řekl: „Dcera tvá vydána bude za manželku jinému ven z domu tvého, a syn tvůj pojme manželku a uvede ji do domu tvého. Manžel tvůj i ty skrze jejich práci na nich odpočívati budete.“

IV kn. kap. 25.

Jeden z knížat Palestinských k Megapentovi, mistru Syrskému, přistoupiv, jenž byl vykladač snův toho času nejdokonalejší, řekl k němu: „Mistře učený! zdálo mi se v nočním spaní, a já jel na výborném ryzím arabském koni až na pomezí, kteréž dělí Palestinu od Arabí. A když sem byl pod horami řečenými *Petræ arabicæ*, tu vsedl na mne ten kůň a jel na mne až k studnici Dán, a tu mne povrhl na zemi.“ I řekl mistr: „V kterou to bylo hodinu?“ A on řekl: „Při skonání předešlé noci, když již svítati počalo.“ I odpověděl mudřec: „Při skonání tohoto měsíce konec života vezmeš.“ Knížc zapomenuv na sen i na svého vykladače snu, jel do boje proti Arabským, a v tom boji zahynul, den po tom snu osmnáctý.

V kn. kap. 1.

Slunce všelikterak osobu královskou znamenává. Neb jakožto slunce měsíci i všem

jiným hvězdám své uděluje jasnosti, a tím jí sobě nic neumenšuje: král také bez umenšení svého království rozličnými a mnohými své poddané obdařuje milostmi. Slunce mezi věcmi všeho světa má největší jasnosť, a světlosť jeho osvěcuje všecken svět: tak král má míti nejvíce do sebe ctností, aby všickni jeho poddaní, příklad na něm berouce, ctnostni byli.

V kn. kap. 2.

Zdálo-li by se někomu, an chytil slunce: milosť královskou míti bude a ji obdrží, vedlé toho způsobu, jak dlouho to slunce držel v své moci. Sen ten přihodil-li by se králi: krále jiného se zmocní a jím vládnonti bude, též vedlé mocného a dlouhého držení toho slunce. Králi udalo-li by se skrze sen viděti, an tepe slunce: bitvu míti bude s sobě odporným králem, a vítězství míti bude, vedlé přemožení téhož slunce. Pakli by se ten sen člověku obecnému viděti udalo: těžkosť od krále míti bude, a z toho velikou tesknosť a snad i smrť, a zvláště byl-li by přemožen od toho slunce.

VI kn. kap. 1.

Stromoví krásné a velmi vyrostlé viděti: to urozené lidi a zvláště ženy znamenává. Protož vidí-li kdo ve svém snu, že všel do zahrady, v kteréž krásní stromové rostou: mezi lidmi urozenými a vzácnými postaven bude. Pakli by učesal ovoce z stromu toho některého: zboží nabude od některého znamenitého člověka. A bylo-li by to ovoce zralé: ženu krásnou a bohatou pojme vedlé způsobu aneb krásy toho ovoce. Ale bylo-li by to ovoce nezralé: žádostiv bude ženy znamenité a nebude jí míti.

VII kn. kap. 9.

Roucho vlněné míti ve snách času zimního: radosť znamenává; ale jest-li ten sen času letního aneb podletního, zboží s žalosti ukazuje. Oděv lněný času zimního: zármutek znamená, ale letního času zisk a radosť sníčímu ukazuje.

VIII kn. kap. 26.

Krávy tučné dobrá, hojná aneb úrodná léta; ale churavé zlá a hladovitá znamenají. Proto zdá-li se někomu ve snách, an nalezl krávy krmné aneb tučné: dobrých a úrodných let má očekávati. Král viděl-li by v svém snu, ano mu stádo krav tučných přihnali: úrodná léta v své zemi míti bude, vedlé počtu krav. Zdálo-li se někomu, an jí maso kravské vařené: ten zbohatne pomocí svého pána, a manželka urodí mu syna. Pakli to maso vařené bylo tvrdé: s těžkostí přijde k statku.

IX kn. kap. 17.

Peníze jest-li žeby kdo nalezl ve spaní, kteréž byly v zemi zakopané aneb ve zdi zazděné, aneb žeby od někoho vzal peníze: komuž se to snílo, ten bude nemálo zarmoucen od svých domácích aneb čeledínův. A jest-li že i jiným jich udělí, i jiné v té žalosti bude míti účastníky. Snílo-li se někomu, an peníze neb grošc, aneb jinou minci dělá, anebo ráz tepe a nejsa toho řemesla: ten sen mu zlou pûtku oznamuje, také záhubu na jeho statku.

X kn. kap. 20.

Vlk osobu člověka skoupého, lakomého a nevěrného ukazuje, a někdy kníže neb pána neupřímného oznamuje. Protož zdálo-li

se někomu, že na potkání s vlkem bojoval: pána jeho strach a sváda naň se oboří. Král neb kníže měl-li by v svém snu, an se potkal s vlkem, a všed s ním v odpor, zabil jej: on přemůž nepřítele svého skoupého a nevěrného, a jej buď mocí svou, aneb právem spravedlivým zahubí. Pakli by ho vlk, bráně se mu, okousl: skrze nepřítele vezme škodu na svém statku.

XI kn. kap. 16.

Čáp znamená osobu mohoutného člověka. Protož udalo-li se někomu ve snách viděti čápa, an chodí po zemi: ten sen mu radosť a veselé znamenává, a zvláště jest-li nemocen, povstane z nemoci a bude zdráv. Pakli by ten čáp vidín byl, an letí, a zvláště k straně polední: veselé i zboží zvěstuje. Pakli k východu slunce: pád s vysoka oznamuje. Pakli k západu: chudobu ukazuje. Pakli letí na půl noci: smrť tomu, komuž se to snílo, praktikuje.

XII kn. kap. 8.

Komárové lehké ale škodlivé nepřátely znamenají. Viděl-li by někdo v nočním spaní, an komárové dům jeho neb příbytek naplnili: ten mnoho nepřátel (ač nevážných, ale sobě odporných) očekávati má, a slyšal-li by je, ani bručí: řečí budou chtíti uškoditi. Pakli by se po stěnách posadili: skutkem a násilém chtěli by statek pobrati. Zdálo-li by se pak, an ten, do jehož domu přiletěli, utíká před nimi: od nepřátel přemožen bude.

XII kn. kap. 30.

Svrčkové mnozí byli-li by slyšáni v některém příbytku: mnoho klevet a rozličných svárův mezi obyvateli bude v tom domu. Pakli by byli svrčkové vidíni v některém domu, ani skáčí a nesvrkají: čeledínové domu toho budou v dobrém pokoji veseliti se, a poslušenství zachovávati budou pánu svému. Též i poslové s dobrými novinami přijdou do toho domu.

b) Z KRONIKY O ŘÍMSKÝCH CÍSAŘÍCH.

Z rkp. veř. bibl. XVII, F, 47. Tu též chová se rkp. na pap. v 4, XVII, J, 47.

Liberius.

Léta od narozenie Syna božieho po pěti stech sedmdesátého a pátého Liberius by ciesařem Římským a ciesařoval sedm let. Ten byl ctný křesťan a milosrdný velmi chudým. A když rozdáváše štědře chudým ku pomoci poklady své, a žena jeho jemu často z toho porokováše, žeby mrhal obecné dobré, odpoviedáše a řka: „Doufám pánu Bohu, že pokladové naši nezahynú, když my z toho, což nám dal, almužny a spomoci chudým a strastným činiece, poklady sobě v nebi zdělámе.“ A když již téměř na pokladech nic nejmějicše, jeden čas po jedné sieni ciesařské túlaje se uzře kámen mramorový mezi jinými, jímžto bieše sieň podlažena, a na něm ukáže

se kříž vyrytý. I vece svým sluhám: „Zdvihněte ten (kámen) a s cesty odložte, neb nesluší na znamenie kříže svatého hřiešnýma tlačiti nohama, jenž na čele a na prsech bývá lidských znamenán.“ A když ten kámen zdvižechu, uzřechu pod ním také druhý s křížem, a když i ten káže zdvihnúti, pod nímžto nalezl poklad převeliký. Protož slušieť chudým milosrdně spomáhati, neb Buoh toho i na tomto světě i na vonom odplacuje. O prvém máš psáno v žalmě, kdežto prorok die: „Blahoslavený, kterýž rozumí na nedostatečného a chudého,“ totiž činí jemu rozumné milosrdenstvie; „v den zlý zprostí jeho Hospodin. Hospodin zachovaj jeho a obživ jeho, a blahoslaveného učiň jeho na zemi, a nedaj jeho v ruce nepřátel jich! Hospodin pomoc přines jemu na lože bolesti jeho!“ Viz což žádá jemu dobrého, ktož chudým spomáhá. O druhém píše svatý Matúš v svém čtení, kdežto Kristus v den súdný die milosrdným: „Pojďte požehnaní otce mého, přijměte královstvie; neb sem lačen byl, a nakrmili ste mě; žiezniv sem byl a napojili ste mě; nah sem byl a oděli ste mě.“ Spatř, žeť (pro) milosrdenstvie Hospodin dává nebeské královstvie. A protož jinde die pán Kristus: „Blahoslavení milosrdní, neb milosrdenstvie dosiehnú oni.“

Mauricius.

Léta od narozenie Syna božieho po pěti stech osmdesátého a šestého Mauricius by ciesařem a ciesařoval let dvadceti. Za jeho času slovúten byl svatý Řehoř. Tehdy lid Asachetský válechu proti Římanóm; ale viece zlatem nežli braní přemoženi sú. Ten Mauricius byl křesťan dobrý a úžitečný obci. Ten prvého léta svého ciesařstvie skrze vladaře svého Perskú a Armenskú země pobil a pohubil plenem dobytka i lidí. Toho (času) v městě Safat nedaleko od Jerusaléma nalezena jest sukně nešitá pána Jesu Krista v schráně mramorové od biskupóv Řehoře Antiochského a Tomáše Jerosolymitanského a přinešena jest do Jerusaléma. Toho času svatý Řehoř archidiakon byl zvolen za papeže Římského, jehož zvolenie potvrdil Mauricius ciesař svými listy; a léto čtrnadcté jeho ciesařováníe svatý Řehoř poslal do Englanta Augustina mnicha, aby na vieru křesťanskú obrátil Sasice, neb biechu nedávno osedli v zemi Britanské. Neb Britanští, (národ), z něhož ještě Galiští sú zuostali, byli sú dávno na vieru křesťanskú obráceni od Eleuteria papeže. Potom ciesař s svatým Řehořem se svadi, a by ta sváda hrozná; neb o svatém Řehoři zle mluvieše i psáše, a některé jemu kostelnie zbožie odjal, a hrozieše jemu zabitím. Tehdy zjevil se jemu v Římě jeden muž v mnichovém oděvě, a nesa meč nahý po městě chodě a volaje a řka: „Toho léta Mauricie ciesaře tiemto mečem zabiem.“ A to zvěděv ciesař, kál se zlých skutkóv svých a kázal kněži i jiným dobrým za se Boha prositi, a sám s pláčem prosieše snažně, aby ten odsudek naň jako na hřiešného vydaný ráčil proměniti nad kajícím. A když to pilně činieše, uslyšal hlas ve snách řkúcí k němu: „Kde chceš, zde-li, čili v budúciem súdě, ať by bylo měštieno nad tebú?“ Tehdy ciesař vece: „Milovný milosrdenstvie Bože! zde mi otplať zlosti mé, ale potom mi na onom světě odpusť.“ Potom když ten

ciesař mocnú rukú vtrhl do Asie le (sic) do zemí na východ slunce položených, a rytieřóm bránieše lúpiti lidi, oni všecko vojsko proti němu zbúřichu a Foku ciesařem nad sebú učinichu; a on utekl jest s svú ženú a dvěma synoma na jeden ostrov, a tu nalezen od Foky i zahuben. Tento první z řeckého rodu držal ciesařstvie Římské. Toho času v městě Doanium řečeném žena porodila dietě bez očí, bez rukú, bez paží, a od bedr bieše až dolóv jako ocas rybí. Také v řece Nilus řečené vedlé ostrova Delta jmenem Ochochule v tvárnosti mužské i ženské vidieny sú od vojska Římského od jitra až do poledne. Toho času kněz Jan, biskup Alexanderský, byl velmi slovúten pro přielišné milosrdenstvie, kteréžto ústavně činieše a štědře chudým.

Fokas.

Léta od narozenie božieho po šesti stech druhého Fokas by ciesařem Římským a ciesařoval osm let. Ten, jakož dřieve praveno jest, učiněn jest ciesařem od vojska ciesaře Mauricia. Neb když Mauricius vojsku svému nedal zemí dobytých lúpiti, a řka: „Však máte nájem svój ote mne určený!“ zahnali sú jeho a toho učinili; a on chtě bezpečen býti, ciesaře Mauricia zahubil. Ten měl časté boje s ciesařem Perským, a ot něho přemožen, že musel jemu mnoho vlastí, kteréž sú slušaly pod Římského ciesaře, postúpiti, i Jerusaléma. Ten jest pojčil Urbanovi papežovi svatému, aby chrám v Římě, všem modlám od dávna posvěcený, všem Svatým posvětil. Pak Priskus mocný vladař poslal do Africké země po Eraklia krále, aby syna svého Eraklia s vojskem valným poslal, že mu chce ciesařstvie Římského dopomoci. A tak se stalo, že Eraklius Foku přemohl a zabil, a sám ciesařem byl.

Eraklius.

Léta od narozenie Syna božieho po šesti stech jedenadcte Eraklius s Konstantinem synem svým počc ciesařovati v Římě, a ciesařoval šest let. Za jeho časóv Sisibutus, Gotské knieže slavné, mnoho měst Římských, jenž se jemu protiviechu, sobě podrobil, a Židy svého královstvie přibezděčil, že křest i vieru křesťanskú přijeli. Za jeho časóv Machomet křivý prorok Saracenský vznikl; neb když Římským kardinálem (byl) a Deodatus papež byl umřel, a on vší pilností stál, aby byl papežem volen, a jiní k tomu nechtěli přivoliti, ale Bonifacius zvolen: a on se z toho rozhněvav, přisáhl, že chce vieru křesťanskú vší silú, vší chytrostí rušiti. A tak odšed z Říma, bral se mezi Saracény, maje s sebú Sergia mnicha, jehožto rad i chytrostí ve všem poslúchaje, někaké omylné divy kúzedlné činieše a tady ten lid hlúpý k sobě přivine, a řka se apoštolem Boha všeho stvořenie a poslem k nim zvláště poslaným pro jich spasenie. A že jeho padúcie nemoc často trápieše, protož učinil zámysl a tak lidu pravil, že v ta doby anděl (sic) a protož inhed padne, ale radoštěmi se třesieše. Ten když již měl lid převeliký, jenž jemu věřiece, ten zákon viery své popsal i dal, a ty kniehy nazval Alkoran, pravě, že sú andělé je psali a jemu sú s nebe poslány, v nichžto přemnoho bludóv stojí, jenž jsú ku překážce viery křesťanské. Ten když se lidu

tak zachova, by volen králem, a v království jsa, vostatek lidu k své vieře mocí připudi, a pak s tiem lidem i okolnie země sobě podrobuje, všem jednu vieru kázal držeti. Ten jedny časy přišed k Sergiovi k svému milostníku a rádci, a s ním u veselí víno pie, opie se i usnul; a sluhy Machometovy nóž jeho vyněmše, toho mnicha Sergia zabijí, a když procíti Machomet, řkú, že on to učinil; a on tomu uvěřiv, zaslíbil vína nepiti pod pokutú smrti. A tak Saraceni i dnes vína nepijí, a kdež mohú, vinice kazie. Znamenaj tuto, což zlost s chytrostí stovařišena zlého spáše, a nad to když jest mohútnosť k tomu připřežena. Protož die Aristotyles mudřec řecký: Najlítějšie jest nespravedlivosť, majíc braň, a svrchovaná braň zlosti jest chytrosť a moc; neb což moc nepřemáhá, často chytrosť vieže, a kdež chytrosť nestačí, tu moc dotiskne. Potom ten Eraklius v jiný blud před svú smrtí upadl, totiž Monachelitarum le mnichovický, kteříž to dějí, že v pánu Kristovi jakož jedno přirozenie, totiž božské a člověčie, v jednotu osobnú nevýmluvně spojeno, a protož v něm jsú dvě vóli a ovšem svorně, totiž božská a člověčie; neb poněvadž jsa Bohem má vóli vlastní, a jsa člověkem má také vóli, neb té jest nepotratil, jinak by člověkem dokonalým nebyl, poněvadž vóle jest moc vlastnie a přirozená podstata duchu rozumného. A v tom hlúpém bludu umřel jest Eraklius, maje vodné tele (sic). A tak za svého zdravie mnoho vlastí Římskému ciesařství poddaných zmrhav, naposledy hanebně i duši ztratil. Viz což zlého činí se zlými rozmlúvánie časté. Protož die apoštol Korintským: „Porúšejí dobré mravy zlá rozmlúvánie.“

Konstantin.

Léta od narozenie Syna božieho po šesti stech sedmdesátého prvého Konstantin, syn Konstantinóv, by ciesařem Římským a ciesařoval sedmdesáte let. Za jeho časóv byl sněm pátý duchovních otcóv dvě stě a osm v Konstantinopoli proti Řehořovi patriarchovi. A ten ciesař byl muž múdrý, křesťan dobrý. Za jeho časóv Tičínské město, valné a lidné, morem velikým tak jest opuštieno; neb jakož bez čísla lidu v něm jest zemřelého a ostatek na hory a na lesy se vybrali, tak že město travú a chamrdím a dřevičím bylo porostlo. Za jeho času krále Perského žena, jmenem Cesarea, s malú čeledí tajně přišla do Konstantinopole ciesaři, a tu pokřtěna i s svými u velikém náboženství, a ciesař ji sám zdvihl ze křtu a poctivě ji choval, a kázal ji naučiti všemu pořadu křesťanskému. Pak Perský (král), že ji velmi milováše, rozeslal po rozličných vlastech, aby jí hledali. A když ji nalezli v Konstantinopoli, poslal k ní kniežata, kněžny i pány, aby se k němu navrátila, že jí toho nechce ižádná nechutí zpomínati. A ona odpověděla, že poněvadž božím zjednáním pravého Boha, všeho světa stvořitele, vieru jest poznala, že nechce viece býti jemu poddána, leč by túž vieru přijal i s svú čeledí. A on nechtě se jí ztratiti, přijel pokojně do Konstantinopole, maje čtyřidceti tisícóv jezdcóv; a tu poctivě od ciesaře i své ženy přivítán a vieře naučen, i pokřtěn se vším lidem; a jsa pokřtěn u vieře a velmi darován od ciesaře, pojem

svú královú, vrátil se do své země, pobrav s sebú kněží a žákóv mnoho, jimž tam kostely zdělal a mnoho lidu svého na vieru křesťanskú obrátil, a dobře skonal. Toť jest žena všie chvály hodná, kterážto královskú ctí, slávú i zbožím vzhrdavši a života se převáživši vlastního, tak přes daleků cestu mezi neznámé lidi brala se, aby křtu a viery poznánie plnějšieho došla, jižto bieše božským nadšením znáti počala. Toť jest žena srdce mužského, o níž die Šalomún: „Dobré ženy blahoslavený muž, a dobrá žena koruna jest muže svého.“

c) Z CESTY JANA MENDEVILLY.

Rukopisy v Museum K. Č. dva: jeden při Millionu Marka Pavlova, druhý z l. 1483; jeden rkp. z 15 věku v 4 na pap., jenž někdy náležel faráři Houserovi, chová se nyní v bibl. Strahovské, jiný u rytíře J. z Neuberka z l. 1445; také jeden u Minoritů v Praze, na pap. fol.; potom u Křižovníků v Praze, z l. 1472, v 4; a v Mikulově na Moravě, v 4 na pap. Tištěna byla tato kniha v Plzni l. 1510, 1513, a v Praze l. 1576, 1610, 1796 a 1811. Toto dvoje poslední vydání pominulo některé báchory, jichž tam i krom toho dosti zůstalo. Výpisy následující dílem jsou z rkp. křižovnického, dílem z musejního. Doložiti také sluší, že některé rukopisy, jako musejní při Millionu, předmluvy druhé od M. Vavřince nemají.

Tyto knihy pravie o jednom rytieři, jenž jest byl veliký lantfaréř nebo jezdilec, o němžto mnoho slýcháno jest; téměř celý svět zputoval a zjezdil. A pravie o mnoho divných věcech, o ostroviech a zemiech, kteréžto v moři ležie, a o mnohých rozličných lidech, a o jich bydlení a přiebytku, a o jich věrách, a o jich bohatství, a tak o mnoho divných a dvorných věcech, kteréžto mnohému člověku, jenž jest nebýval daleko, těžky jsú k věření. Avšak jest to celá pravda, jakož jest on svýma očima spatřil, a nebo od jiných lidí slyšal.

Předmluva prvá.

Já Otta z Dymerinka, kanovník v Meci v Luturingí, přeložil sem tyto knihy z vlaské a latinské řeči v německú, aby mohli také Němci čísti a zvěděti o rozličných a dvorných zemiech a věcech a zvieřatech, kteréžto v nich popsány sú; a o rozličných lidech a o jich vieře a bydlení a ráže, a mnoho divóv, jakož potom stojí psáno ve všech kapitolách.

Předmluva druhá.

Pak já mistr Vavřinec, najmocnějšieho a najjasnějšieho knieżete pána a pana Václava Římského a Českého krále služebník, přeložil sem tyto knihy z německé řeči v českú, aby i Čechové také mohli čísti a zvěděli o rozličných a dvorných zemiech a věcech a zvieřatech.

Předmluva třetie.

A tyto knihy rozprávějí z těchto našich zemí o cestách k Jerusalému a k svaté Ka-

teřině k hrobu, o těch zemiech a diviech, kteréž na té cestě mohú shledány býti; o žoldánově moci, o jeho panství. A pravie, ač by kto tento svět objeti chtěl, co by divného mohl naleznúti na mnohých miestech a ostroviech, na něž přišel. A pravie o těch cestách a zemiech až do velikého Kanifu země z Kataje, kterýž největší jest pán v světě, jemuž nižádný nemóž se rovnati v zlatě a v drahém kamení a na zbožie, kromě jediného kněze Johanesa z Indie; a o velikého Kanifa vieře a obyčejích, a kterak jest najprvé zniki, a o mnoho jiných věcech, ježto jsú tudiež. A pravie o Indii a o knězi Johanovi, a o jeho panství, a o jeho svatosti a poctě, a o vieře a obyčejích a o jiných diviech mnohých, kteřížto tudiež jsú. A pravie o pohanských věrách a obyčejích; a také o rozličné vieře křesťanské, jež jest na pomezí, a nemají plné viery našie; a také o rozličné vieře židovské, a kterak rozličtí lidé křesťanští jsú.

Ktož kromě svého narozenie země nebýval jest, ten mnie svú zemi najlepší. Však kaž koli jeden takově zchován bude, že nikdá dále nebýval, však rád slyší o cizích zemiech; a co tu slyší divného, ježto jest neznámé, to by rád spatřil. A proto, ktož vysoké mysli jest, ten nemá dosti na jedné samé zemi známosti. Protož někteří putují v rytieřství ve mnohé země, a druzí pro náboženstvie, třetí pro kupectvie, čtvrtí aby divy opatřili, a pátí pro milosť a nebo pro jinú příčinu. A mezi těmi všemi, kteříž sú kde země zjezdili, jedva čítáme o kom, jenž by tak mnoho spatřil, jako tento rytieř, ježto tyto knihy skládal o mnohých zemiech.

A já to praviem, že u Pařieži a Bruku a v Englantě a jinde od čestných rytieřóv tyto knihy za pravdu držány sú, a od Brukse města, do něho ze dvanácti království kupci přicházejí, kteřížto tyto knihy rádi slyšie čtúce. A pak já sem je z vlaské a latinské řeči v německú proměnil. A ten čestný rytieř, ježto tyto knihy po své smrti k věčnému záduší učinil jest a ostavil, ten počíná takto a die:

Počíná se rozdiel prvý knih těchto o času výjezdy tohoto ctného rytieře z Nižších zemí, a jmenuje ty vlasti, kteréž jest zjezdil.

Já Jan Mandivil rytieř, urozen z jednoho města v Englantě, jenž slove Alban, vsedl sem v lodí toho léta, jakož počítáchu od božieho narozenie třínácte set let a dvamezcietma let, den svatého Michala, a plul sem po moři, a dlúho sem vně byl, a projel sem mnoho zemí a ostrovóv. A jel sem skrze Turky, a skrze Armenii velikú i malú, a skrze Tatěrskú zemi, a skrze Syrskú a Persickú, a skrze Arabskú a Egyptskú, bližší i další, skrze Libickú a Múřenínskú zemi, skrze Kaldejskú a Amasonskú, skrze malú Indí, a skrze střední a skrze větší Indí, a skrze rozličné ostrovy okolo větší Indie, jenž v moři leží, v nichžto móž mnoho divných věcí spatřiti, kteréž v obyčeji i v spósobě neznámy jsú k vidění.

Druhý rozdiel praví cestu z těchto Nižších zemí do Konstantinopole, o Dunaji a tom městu, a o mosazném obrazu Justiniana ciesaře.

Ktož z Nižších zemí vzhóru chce jeti, jako z Englantu, z Škotské země, z Nor-

vegie, ten móž jeti skrze Německé země, a skrze Uherské království, jenž přieleží ku Panonii a k té zemi Slavie. A jakož přijede v zemi Uherského království, jedúce k božiemu hrobu, tehda pojede k jednomu městu, jenž slove Cypion, a to jest hlavné město v tom království. A potom přijede k jednomu zámku, jenž slove Eisenburg, a pak bude plúti po Dunaji. Ten s sebú vede dobře čtyřidceti vod a vyprýščí se z Lamparských hor, a plyne skrze Uhry a Řeky, a skrze Trackú zemi, a padá u moře blíž na východ slunce s takú velikú mocí, že ta voda Dunajská drží svój běh a chuť viece než dvacet mil vzdáli u moři, dřieve nežli se s chutí mořskú smiesí. Potom přijede do Pilgarie, a pak do Bulgařské země, a potom na jednu vodu, jenž slove Marione, na most kamenný. Potom skrze Bystervie zemi, a potom do Řekóv, do Athene, do Zinope a do Napole, a potom do Konstantinopoli. V tom městě bydlí ciesař Řecký obecně, a jest v něm překrásný kostel a převeliký, v němž jest na devět set stlúpov kamenných, jako ve všem světě jest. A jest dělán ke cti svaté Sofie, totižto svaté Múdrosti, jenž jest Syn boží. A před tím kostelem je muž slitý z mosazi, a jest pozlacený, a jest korunován jako ciesař, a měl jest jablko pozlacené v ruce, jenž znamenalo veškeu svět. A ten muž znamená Justiniana ciesaře. Ale jablko vypadlo jest jemu z ruky. A mají za to lidé, že mu jest v ta doby vypadlo z ruky, když jest Justinian zemí mnoho ztratil. Neb ten Řecký ciesař panoval jest nad Římem, nad Asií větší, nad Syrií, a nad tú zemí, v niežto Jerusalém leží, totiž nad Egyptem, nad Arabií, nad Perskú zemí. A ty země všecky jest Justinian ztratil, kromě diel Řekóv. Protož dějí, když bylo tomu obrazu to jablko z ruky vypadlo, tehda chtěli sú jemu je zase včiniti, ale nechtělo se nikdy obdrželi. Ten mosazný muž obrátil se jest tváří na vzchod slunce, a hrozil všem, kteříž by zle chtěli. Také ten jistý obraz jest postaven na velikém mosazném slúpě.

Třetí rozdiel praví o svátosti, kteráž jest v Konstantinopoli, a z koliko dřev a z kterých byl jest udělán kříž boží, a proč a kady to jest přišlo.

V Konstantinopoli jest kříž pána našeho Jesu Krista, a jeho sukně nesšitá; také húba i ta trest, v niežto pánu Kristovi ocet a žluč byla poskytena na kříži. A jest tu také jeden hřebík pána našeho Jesu Krista. Někteří mnie, by polovice toho kříže byla v Cypře v jednom kláštere mnichovém, jenž slove Hora svatého Kříže. Ale tohoť nenie; neb ten kříž v tom kláštere jest toho dobrého lotra Jezmas, nad nímž se pán Bóh smiloval. Ale když tam lidé přijdú k oběře, tehda mniši pravie, by to bylo pól kříže božieho. Také vězte, že ten kříž Pána našeho byl jest udělán ze čtverého dřívie. Nebo to stojaté dřevo bylo jest cypřešové, a přičné dřevo bylo jest palmové; peň, v němž stál kříž, bylo jest cedrové, a nad křížem dska přibitá pól druhé nohy vzdéli, ta jest byla z olivě, na niežto bylo psáno: Ježíš Nazaretský, král Židovský. Také slušie věděti, jakož se někteří domnívají, že ti nešlechetní Židé udělali sú ten kříž pravú zlostí z toho čtvera

dřievie, neb sú oni mněli, by pán Bóh měl tak dlúho paieti na kříži, dokudž by tělo trvati mohlo. A protož učinili sú peň z cedrového z dřeva, neb to dřevo nehnie; také proto, že sú mněli, by tělo božie mělo smrděti. Protož stojecie dřevo učinili sú z cypřešu, jenž dobře vonie, aby tělo od smradu zachovalo, aby tu tiem déle viselo. Pak přiečné dřevo bylo palmové; neb v starém věku byl obyčej, ktož svého nepřietele přemohl, ten byl korunován palmú; a že Židé mněli sú, by svého nepřietele přemohli, jeho ruce na palmové dřevo sú přikovali. Ale svrchnie dska, na niežto jeho oznamek byl popsán, byl jest z olivě, jenž znamená mier; neb holubice, jižto Noe z korábu vyslal, přinesla jest ratolest olivovú; neb Hospodin již byl k mieru přistúpil lidského pokolenie. Protož Židé mniec, by již pokoj měli, že sú svého protivníka umrtvili, olivovú dsku na kříž sú přibili. Také domnievají se druzí múdří Řekové i také křesťané, ješto jsú za mořem, že cypřešový strom, jenžto byl ztopořen, byl jest z toho dřeva, z něhož Adam a Eva v ráji jablko zapověděné sú snědli. Neb tak nalézají psáno: když Adam na smrtedlné posteli ležéše, poslal syna svého k angelu, jenž ráje střežieše, aby jemu oleje milosrdenstvie poslal, jímž by pomaže svých údóv, zdráv byl. Jemuž vece angel, že nemóž toho oleje dáti, ale dal jemu tři zrnce, aby svému otci vložil v ústa, když by jej měl pochovati, a vece: „Když ten strom z těch zrnec zroste a ovoce ponese, tehda otec tvój z toho velikého neduhu vzmóže, v němž jest.“ A když se vráti, naleze otce mrtvého, i vloži jemu v ústa ty tři zrnce i pochova jeho. Pak z těch zrncí vyrostechu tři stromové, z nichžto potom byl boží kříž udělán, jehožto drahým ovocem nejen toliko Adam a Eva, ale všecko jeho pokolenie uzdraveno jest od těžkého neduhu věčného zatracenie. Potom po umučení božím ten kříž byl skryt pod zemí, pod tiem pahorkem, jenž slove Kalvárie, a tu ležal vícce nežli dvě stě let, až do svaté Eleny, jenž bieše dci krále Englického, nebo z veliké Britanie ji pojal ciesař Konstantin za ženu. Ten ciesař tak mnoho křesťanstvie dobyl, že i dnes tiem mocnější jest. Také vězte, že ten kříž boží byl jest osmi loket vzdéli, a pól páta v šíři.

Čtvrtý rozdiel praví o korunách božích, jimižto byl korunován den svého umučenie, a o hrobu a o kopí a o svatých tělech, ješto leží v Konstantinopoli.

Krále Franského v kaple u Paříži tu jest koruny hlohové polovice, jížto Hospodin korunován byl, a jeden hřebík, a sic mnoho svátostí. A leží ta koruna v krásném v křišťále. A ten klénot kúpil jest jeden král Franský od jednoho ciesaře Konstantinopolitánského. A kakž koli pravie, by ta koruna byla z hlohu neb z trnie, však toho nenie: ale jestiť z mořského sítie neb rákosie bodlavého spletena, a bodeť jako trn. A jáť sem ji velmi pilně opatřil, i tu v Konstantinopoli i onu v Paříži, a že sta byle v hromadu spleteně z mořského sítie nebo rákosie, a že jest na dvé rozpletena, jiežto jedna strana jest u Paříži. A mněť sě jest dostal jeden bodláček, podobný k trnu bielému, ale tajně mi dán k veliké přiezni;

neb jest těch bodlákóv mnoho, jenž ležie v tom křištále, v němž ta koruna leží, a ukazujíť ji hostem pánóm, sč žádají toho. Také slušie věděti, že sú byli rozličné koruny, jimížto byl pán Kristus korunován; neb tu, kdež pán Ježíš byl jat, tu byl jest korunován hlohovú korunú, na němžto hlohyně rostú, a tu sú jemu vtiskli v hlavu, že krev po jeho tváři i šiji tečieše; a protož hloh má veliké a mnohé moci, že ktož jej nad sebú nese, tomu nemóž ani hrom ani blýskánie uškoditi, ani která búřc, ani zlí duchové mohú ostati v tom domu, v němž hloh jest. Potom byl jest veden k Anášovi biskupu pán Ježíš, a tu byl jest posmieván, uplván, poličkován, a také korunován bielem stromem z toho domu vzatým zahrady; protož má ten strom veliké moci, a dělajíť dobre angrešt z něho. Pak třetí byl jest korunován pán Ježíš v radném domu Pilátově korunú z sítie neb z rákosie mořského bodlavého. Také slušie věděti, že ciesař Německých zemí má ratiště božieho kopí, ale hrot jest u Paříži, jakož mnějí druzí. A také praví ciesař Konstantinopolitánský, že má ten hrot, a tak byla by dva, a já sem oba viděl. Ale ten v Konstantinopoli jestiť širší nežli u Paříži. Také v Konstantinopoli jest mnoho miest svatých. Neb tu leží svatá Anna, Matky božie máti, a tu jest svatá Elena z Jerusaléma přinesena. Také leží tu svatý Jan Zlatoústý, jenž jest tu byl arcibiskupem. A leží tu svatý Lukáš Evangelista, neb jeho kosti byly sú přivezeny z Bethanie. Také tu jsú mnozí čbánové i sudcové jako mramoroví, kteréžto ares nazývají, z nichžto ústavně teče voda, a však jsú vždycky zase plni sami od sebe, aniž třeba jest co v ně včiniti.

Pátý rozdiel o položení města Konstantinopole, o Troji, o krajinách Řeckému ciesaři poddaných, o tělu Aristotyle, o hoře vysoké, ježto na nie nižádný vietr nevěje.

Konstantinopole jest velmi ušlechtilé a krásné město, dobře ohražené zdmi a věžemi, a jest obklíčeno jednú zátokú mořskú, jenž slove svatého Jiřie Páže. A s druhé strany ze zátoky ležalo jest Troje, veliké město, na jednom utěšeném a rozkošném miestě a rovni, ale jest málo ustavené. Také ležíť okolo Řecké země mnoho ostrovóv u moři. A země Řecká má mnoho zvláštních krajin i řečí, kteréžto všecky tomu ciesaři Řeckému sú poddány, totiž: vlasť Turepole, Konmanis, Trache, Macedonie, z niežto byl veliký Alexander, a mnoho jiných zemí. V tej zemi narozen jest Aristotyles u městě, ježto slove Diachemus, a tu jest i pochován. A stojí oltář na jeho hrobě, a na každý rok slavie den jeho jako svatého; a putují lidé často v té zemi k tomu oltáři na potaz, a mnie, že jim odtad múdrá rada pocházie. Tu leží jedna hora vysoká, jiežto stien sáhá do Alojure, jenž jest od nie šestmezcietma mil vzdáli. Na té hoře nevěje ižádný vietr, aniž móž na nie který pták nebo zvěř živa býti, neb tu povětřie nemóž nižádné vlhkosti mieti. A pravie tu v zemi, že někdy mistři vcházeli sú na ni, aby hvězdy spatřili, majíce s sebú húby mořské plny vody pro rozvlaženie povětřie, aby sě nezadchli, a

psali sú slova na vrchu u múce; a když po roce opět na tu horu vešli, tehda sú nalezli písmo to bez hnutie, jako by v túž hodinu psáno bylo. A potom sú znali, že nižádný vietr přes celý rok na vrch té hoře nepovál, ani déšč, ani která z oblakóv zároda.

Šestý rozdiel praví o paláci neb domu ciesaře Konstantinopolského, o mrtvém těle divného proroka.

Palác nebo dóm ciesaře Konstantinopolského jest ušlechtilého a krásného velmi stavenie. A před ním jest dvór velmi široký ke klání a jiným dielům rytierským. A okolo toho dvoru vzděláni sú stupňové mramoroví, aby lidé na nich stáli k dívání, a pod těmi stupni sú zděláni konice mramorem sklenuté. Stalo se, že ciesař Konstantinopolský kázal svého přietele mrtvého pochovati v kostele svatej Sofie tu v Konstantinopoli; a když hrob kopali, nalezli sú mrtvé tělo muže některého neporušené, a vedlé něho dcku neb škudlu zlatú, na niežto bylo ryto toto písmo: „Jesus Kristus narozen bude z Marie panny, a věřím v něho. A když budú kralovati Konstantin a Hyrene ciesařové, od slunce opět mě uzříš.“ A to písmo bylo jest dobře dva tisiece let před božím narozením v stáří, jakž ten prorok umřel, a psáno jest řecky, žiďovsky a latině. A tu dcku mají ješče v tom kostele při jiných pokladech a klénotech kostelních. Řekové pravie, že jest ten byl Hermes, přemúdrý mistr uměnie hvězdářského přirozeného, jenž jest mnoho divóv činil, kteřížto sú popsáni a ostaveni Řekóm.

Sedmý rozdiel praví o vieře Řecké a proč pod papeže neslušejí.

Kakž koli Řekové křesťané jsú, však držie některé kusy, jichž my nedržíme. Neb oni pravie: že Duch svatý nepocházie od Syna Boha, ale od Otce samého. Také pod papeže Římského neslušejí, neb pravie, že jich patriarcha, jehož sami usazují, má tolik moci jako papež. Protož papež Jan XXII psal bieše jim list, kterak cierkev svatá jest jako jeden dóm, jehožto hospodář jest papež náměstek Jesu Kristóv, jemužto všecka moc dána svázati i rozvázati, a tak napomenul je, aby jeho poslušni byli. Ale oni odpověděli sú jemu v této mieře: „Moc tvú najvyšší vedlé tvých poddaných pevně věříme. Pýchy tvé najvyššie strpěti nemóžeme. Lakomstvie tvého najvyššieho nasytiti nemieníme. Pán s tebú!“ Jiné odpovědi nemohl jest na nich mieti. Také Řekové držie svú měi s kvašeným chlebem, a pravie, že my činíme křivě, že v té svaté oběti chleba nekvašeného požíváme. Neb když jest Hospodin to ustavil u veliký čtvrtek, dal jest jim dobrý chléb, to jest zkynulý. Protož oni na každé léto u veliký čtvrtek dělají ten chléb, a usušie jej na slunci, a chovají jeho přes celé léto, a dávají jej nemocným, jako zde božie Tělo. Také nemaží nemocných posvátným olejem, řkúc, že to mazánie, ješto na křtu přijímámy, jest dosti k spasení, neb moc toho oleje jest věčná. Také pravie, že nenie nižádného očistce, a že nynie duše z těl smrtí vyvedené ani muk ani radostí mají až do dne súdného; neb tu bude každému odplaceno vedlé jeho zaslúženie. Také smilstva za hřiech

smrtelný nepočítají, řkúc, že jest přirozený. Také pravie, že nižádný nemá vstúpiti viece v manželství než jedinú; neb ktož se druhé žení neb ona pojímá, těch děti jsú lože nepravého a v hřiešich přirozeni. Také jich kněžie mají ženy oddané, jako i jiní lidé obecní. Také nespievají mší u postě. Také nedadie našim kněžím na svých oltářiech mše slúžiti; pakli by se to přihodilo, tehdy zmyjí své oltáře svěcenú vodú. Také pravie, že pán náš Ježíš nikdy jest nejedl ani pil, ale tak činil, jakoby jedl i pil, jakožto činili angelé v starém zákoně. Také počítají za veliký hřiech, ktož by vlasy s hlavy nebo s brady sholil; nebo to jest znamenie mužstvie pána našeho Jesu Krista, a že ti, jenž se holí, (to) činie proto, aby se světu a ženám slíbili. Také mají za hřiech což koli zadáveného jiesti aneb se krví; neb jest Bohem zapovědieno, jako i maso sviňské. Také počítají za hřiech u pondělí a v úterý maso jiesti, a v středu a v pátek mléčné, a všecky klnú, kteříž v sobotu masa nejedie. Také ten cisař z Konstantinopoli dělá i usazuje patriarchu a biskupy svú mocí, i ssazuje všecky svú mocí v své zemi tak duchovnie jako i světské, když ráčí.

Osmý rozdiel praví cestu z Konstantinopole do Jerusaléma.

Proto že mój úmysl jest cizích zemí přiebytky a viery rozprávěti, tiem sem delší řeč měl o tom. Ale již přijdu zase k té cestě k Jerusalému, putujíc přes zemi i po moři. Po zemi móž jíti skrze Turky k jednomu městu, jenž slove Skuter, a skrze bránu, jenž slove Thenckam, a táhne se k jedné hoře, jižto zdalcka móž spatřiti, a jenž také slove Theneka, a jest dobře pól míle od Skuter na přeutěšených pastviščiech. Pakli kto radějie chce plúti po vodě, ten plove po svatého Jiřie Páši, totiž po zátoce mořské, jenž jest u Konstantinopole vzhóru, a plyne skrze to moře Barské, kdežto svatý Mikuláš leží, a skrze mnohá jiná města. A prvý ostrov, k němuž připlyne, sloveť Zylo nebo Cydon, kdežto roste mastyx, drahá pryskyřice, lékařóm dobře známá. Potom plyne k jednomu ostrovu, jenž slove Pathmos, kdežto svatý Jan psal knihy zjevenie. A bieše dvú a třidceti let, když Bóh na nebe vstápil. A potom byl živ dobře sedm a šedesáte let. Potom přijde k Effeson; to jest velmi pevné město. Potom do Pucharas, potom do Mirre, kdežto svatý Mikuláš byl divně volen za biskupa. Potom připlyne k jednomu ostrovu, jenž slove Krete. A odtud do ostrova, jenž slove Ellade nebo Lange, v němžto panoval jest Ipokras, přeslovútný lékař, a tu se jest mnoho divného dálo, i dnes se děje.

Devátý rozdiel praví o Ipokrasové dceři v drakovú tvárnosť kúzlem proměněné, a o dvú rytieřú, jenž sú pro ni zahynuli.

Rozprávějí, že v tom ostrovu, jenž slove Lange nebo Ellade nebo Allidos, jest i podnes dci Ipokrasova v tváři drakové kúzlem proměněná, a ta jest slula Diana. Neb když byla po svém otci jakožto dědička toho ostrova ostala, a protož pro svú přielišnú krásu mnoho kniežat i králov snúbci měla; toho jie okolnie kněžny závidiece, chytrých mistrov osnováním proměnily sú ji v tvárnosť draka přeškaredého, sto latróv vzdéli, jehožto hrózú měščené z města hla-

vnieho, v němž ona bydléše, utekli sú, a město zpustělo. A ta dievka v té drakové tvárnosti tu ostala. Ale jáť sem jie neviděl; ale lidé toho ostrova to jistie a nazývají ji paní té země, a pravie, žeť z toho města obořeného vycházie na každé léto třikrát, a nižádnému nic neškodí, leč ji rozhněvá. A onť mnie, žeť se ješče má navrátiti v svú panenskú tvárnosť: když by který rytieť tak udatný byl, žeby toho draka v ústa políbil, tehda by se v svú tvář navrátila, ale dlúho by živa nebyla. I byl jest jeden šlechetný rytieť z špitále svatého Jana v Rodě; ten vedlé toho ostrova blíž leží. Ten byl umienil, toho draka políbiti a tu pannu té ohavy zbaviti. I jel k tomu městu, kdež ten drak leživše. Tehda drak protiv němu vyjide, a své hlavy přehrozné protiv němu pozdvíže, a on se i kóň jeho tak náramně ušase, že se inhed s niem pravým úprkem zdvíže na vysokú skálu a skoči do moře, i utonú kóň i s svým pánem. Také byl jeden mládenec, jenž s jinemi kupeckými lidmi plul po moři. A když k tomu ostrovu plavci přistachu, chtiece odpočinúti, uda se tomu mládenci procházeti v tom ostrově, a nevěda o tom draku nic, i přijide k tomu městu obořenému, i uzře krásnú dívku, ana sobě vlasy rozčesuje, vzhlédajíce se v zrcadlo. A on mnieše, by byla ženka prázdná. A když se k nie přiblíži, ona jej upatři v zrcadle, a ohlédši se zase, otáza jeho, co by chtěl? A on vece: „Chtěl bych tvým milíkem býti.“ A ona odpovědě: „Jsi-li rytieřem?“ On vece: „Nejsem.“ Tehda ona povědě: „Nemóžeš mým milíkem býti, leč by byl rytieřem. Protož kup od svého tovařiše rytieřstvie, a příď sám zajtra sem, a jáť proti tobě vyjdu v drakové tváři, a tu mě polib v ústa, a jáť budu inhed zbavena své strasti a buduť tvá, i poklad mój veliký, i tato země všecka. A kakž koli mě uzříš v té hrozné postavě, však se nelekaj, nebť tobě nic zlého neučiním, a jsemť tak zakúzlena, a jinakť nemohu býti té ohavnosti zproščena.“ Tehda ten mládenec vráti se do lodie, a pověděvšem tovařišóm svú příhodu. A kúpiv rytieřstvo, a zpósobiv, aby jeho tu čekali, i jide ten druhý den. Tehda ten drak vyjide proti němu. A když mládenec jeho velikosť a škaredosť opatři, leče se velmi, i poče utiekati, a drak plazieše se po něm; a když uteče do lodie, a lodí od břehu odstrčichu, drak ten hrozným křikem vzúpě, i vráti se na své miesto, a ten mládenec tiem ušesením třetí den umře. Potom pak i před tiem mnozi sú jej vídali, ale pro hrózu nesmějí se o to pokusiti.

Tuto praví o Machometovi a jeho přiebytku, o pústevníkovi jeho milostníku, o zákoně a o smrti Machometové.

Machomet byl najprvé člověk chudý z Arabie rodem a posluhoval kupcóm, kteřížto jezdiechu do Egypta, do Kaldic, do Indie, nebo honiše jim jich velblúdy s kupectvím z jedné země do druhé, a tak polepši sobě na statku, že by sám bohatem kupcem. A v ta doby Egypščí biechu dobří křesťané. A vznie, že Machomet v skoře by vladařem u jednoho pána a tak sě zachova, že když pán jeho umře, on poje paní svú, a sebrav lid, poče dobývati zemí. A že šťestie ve všem měl a často pobitie ziskoval, dal lidu na vědomí, že Buoh s ním jest

a že s ním mluví i jeho andělé, a že jemu přinesli kniehy, ježto slovú Alkoran, jenž jsú o božské svatosti, o Kristu a o Marii. A lidé to slyšíce, že Krista a pannu Marii chválí a svaté i proroky, tiem viece byli k němu příchylni. A tady doby mnoho zemí boji i náboženstvím, kteréžto i budúcí jeho držali sú až do žoldána, a již je má žoldán. Machomet byl jest z pokolenie Ismahelova, jenž byl Abrahamů syn z dívky Agar, a ještě z toho pokolenie jest mnoho mocných pánóv v pohanech a slovú Ismahelšči a druzí Moabitšči, Amonitšči po synu Lothově, jenž slul Moab. A tak viera tej země vznikla jest a smiešena jest (z) židovské a křesťanské viery. Machomet byl jest v největčie moci, když to psáchu ot narozenie Syna božieho šest set a dvacet let, a protož za času ciesaře Karla Velikého byla ta viera ještě nová, neb ještě křesťané nevěřili sú Machometovi. Ale ti pohané z jeho pokolenie tak zlí a ukrutní biechu, že vtáhše silně do křesťanstva, velikú jim škodu učinichu až do německých zemí, chtiece aby jeho vieru přijali. Machomet byl laskav na křesťany svaté; protož mějieše jednoho púsťeníka, jmenem Sergius, jenž bydlel na púšči, jdúce na Sinaj, na cěstě, jížto z Arabie do Kaldei a do Indie jdú, k tomu často chodieše. A když jednú měl k němu do peleše vniti, a dvéře biechu nízké a úzké, a když sě schýli, chtě vkročiti, inhed ty dvéře povýšichu sě a pošířichu, že prost tam vende. A to prve div jest učinil Machomet. Pravie také, že Machomet rád sě opíjel až do němoty a ot zemdlení padal; a k výmluvě toho řiekal, by anděl Gabriel v ta doby s ním mluvil a s tak velikým bleskem přišel, žeby jeho přirození toho snésti nemohlo, a protož musil by padnúti. A těmi slovy těšieše ženu svú, kterážto bieše zamúcena pro to padánie. I sta sě, když jednú jide Machomet k tomu púsťeníku Sergiovi, a nepřítelé jeho byli tajně s jeho služebníky uložili, aby jej zahubili. A když bieše tam Machomet s tiem púsťeníkem u peleši, a že sě byl opil i usnul tvrdě, ti služebníci vynmúce nóž Machometovi i zabili toho púsťeníka. A když ten púsťeník umře, Machomet procítiv i poče sě tázati, kto by to byl učinil? Tehda oni vecechu: „Ty's jeho sám zabil.“ A on tomu uvěři, neb nóž jeho bieše krvav. Tehda vece Machomet: „Běda, běda mně! co sem učinil! Bože odpusť mi! ot vína mi sě stalo! zlořečené buď víno i ktož kdy víno pie!“ Protož pohané vieru jeho držiece vína nepijí; pakli kto sě napie, toho mají za zlého člověka, ale pijí nápoj s kořením dělaný, jenž sladký jest a zdravý životu. — A když pak po mnoho letech umře Machomet, tělo jeho vložichu v drahú skříni, zlatem a střiebrem udělanú a drahým kamením ozdobenú, a postavili ji v jednom chrámu u městě Saldasta řečeném, a v tom městě ležal jest dobře dvě stě a šedesáte let; a potom přenešen jest do města, ježto slove Mecha, a to jest to město, kteréžto biechu křesťané obořili, neb Ojieř v něm věžíše; a již jest opět pevně zasě vzděláno. A tu ještě leží v té drahé skříni, jakož praví pohané ti, jenž jsú pod žoldánem.

PETR CHELČICKÝ,

předek a původ jednoty Bratří českých a moravských, narozen okolo l. 1390, studoval v mládi na vysokých školách Pražských, leč jen krátký čas, tak že nedosáhl ani učeného gradu, ani dostatečné známosti jazyka latinského. Již l. 1420 míval učené hádky s předními theology onoho věku, M. Jakoubkem a knězem Martinem Táborským. Zůstav laikem, trávil později věk svůj v soukromí ve vsi Chelčicích blíž Vodňan, odkudž i jeho jméno; nebyl však ani pánem té vsi, ani v ní poddaným, nébrž náležel k nižší a chudé šlechtě tehdejších vládykův. Spisovatelem stal se, jak se podobá, teprvé v letech pozdějších, alespoň četní spisové jeho, mezi nimiž *Postilla* a *Síť víry* nejdůležitější jsou, zdají se všickni psáni býti v letech 1433 — 1443. Zemřel okolo l. 1460. Obšírnou, velmi důkladnou a zajímavou zprávu o působení tohoto znamenitého muže viz v p. Palackého Dějinách nár. Česk. d. IV, č. 1. str. 407 a t. d.

a) Z REPLIKY PROTI MIKULÁŠOVI BISKUPCOVI TÁBORSKÉMU O VEČEŘI PÁNĚ.

Rkp. souvěký v archivu kapit. Olomucké, na pap. v 4 (G, 18), jenž sedmero spisův rozličných P. Chelčického v sobě zavírá.

Poněvadž mé pozdravenie a prošenie hóře jest padlo v tobě, nežť bych zjevně lál: jižť jeho nechám, ale to řku, že ze dvého jedno najpodobnější své mysli učinil si, když si ani povolil, ani se jinak pomstil, jediné aby toho pohaněl jako bláznovstvie z nenávisti skládaného na tě; nebo snáze jest tobě uviniti mě, než samého se. A poněvadž to, že sem tebe pozdravil a prosil, aby trpělivě přijal to, což sem psal, a ve zlé sobě toho neobracel, jest takéž jako Jidášovo a Joabovo pozdravenie a jako katovo prošenie: toť čiji na svém svědomí, žeť nedosáhne té miery bohdá. Nebo Joab měl jest složenú v úmysle nenávisť, aby pozdravuje nebo líbaje Amazu, mečem protekl jeho, a tak jesti v skutku učinil: ale já sem neučinil, ani pomyslil, ani jesti na mé srdce vešlo, abych tě mečem protekl, anebo co nelibého tobě požádal, tak jako svému životu. Jidáš nenávistně v úmysle položiv, aby Krista zradil, a pojem zástup oděncóv skrze políbenie jim Krista v ruce zradil: ale já sem tobě toho neučinil, ani pomyslil, ani jest to na mé srdce vstúpilo. Kat penieze bera za to, ješto stíná nebo věší, prosí člověka, kteréhož stíná, aby jemu odpustil: ale já sem ani peněz vzal za to, ani sem toho učinil, ani pomyslil, ani jest to vstúpilo

u mé srdce, aniť na tě meče kterého ostřím, aniť kterými lidmi hrozím; jedinéť sem na listu napsal, věda to, žeť někteří hrozie. Nenieť nepodobné, ani písmu odporné mezi křesťany, v takové věci prositi jeden druhého, aby trestánie neb napomenutie tvrdé trpělivě přijal, nebutě se proto hněvy a zase se mstě, a tak sobě v zlé obracuje. A poněvadž se jest tobě nezdálo podobné, ani tomu povoliti, tak ani za dobré přijieti, nejsi té prosby nic škoden a při svém ostav: nebo si se pomstil, haněním se na to obrátiv, a pokojně si nepřijal.

Kap. druhá. Potom, ještoť dieš, žeby se prvé smrti nadál, než bych já i s jinými z nás tak lstivě na tobě dobýval těch všech písem k tomu konci, který již jest zjeven: opět toho nebylo jest v mém srdci, bych proto lstivě s tebú u přiczeň všel, abych tě projda, i písem na tobě dobuda, potom povstal jako nepřietel proti tobě. Protož pomni se dobře na tom, žeť sem ani počátku já v té přiczni s tebú učinil, ale ty, a já jako i dnes neviem, proč si ty to učinil. Nynie mním tři léta tomu jsú, jakž sta byla s knězem Lukášem u Vodňanech, a tu sta po mě poslala, a tu sta mne tázala sediece na hrázi rybničné: co já slyším o vás, kterak vy držiete o tělu Kristovu? A jáť sem řekl, že slyším, ano pravie jedni, že dobře držiete, a druzí, že zle držíte. A ty's řekl, že's proti tomu nikdy nebyl, a že to držíš právě podlé čtenie, a že's měl tu žádosť i práci o to, aby odlúčil od té svátosti rozomy křivé a od lidí zamyšlené. A mnoho o to řeči bylo tu. A když si tak mluvil, mně se jesti to dobře líbilo. Potom po dlúhém času opět si po mě poslal, abych přišel k vám. Tu si opět v týž rozum mnohé řeči mluvil o též věci: ty vieš u koho a s kým. A ty řeči, tak jakož ste je mluvili ke mně, líbily sú se mně; a těch sem požádal, aby mi je napsal: ne toho mysle, abych tě zradil jimi, anebo se proti tobě zdvihl, dobuda toho na tobě, ale chtě sobě k úžitku přivesti jako věrné naučenie; neboť sem o ničemž nic nevěděl sprostně, dokavadž sem jiných tvých písem neměl a právě jich neroztíkal. Kterýchžto ne všech sem já na tobě dobýval, ale když si k nám přišel, dal si nám jedno sám od sebe; a jiná sú mi dána od těch, ještoť sú s tebú jako čeleď v tovařišství byli, tvú rukú psaná. Protož nižádnú lstí bohdá já ani kto z našich písem nižádných nedobývali sme na tobě: ale když sem v tvých písmiech jinak nalezl, než si ty mně najprvé vyznal, toť mi se jest zdálo pomluviti o to prostě, tak jakož ta písma okazují, na ruozno rozdielně; i nemohlo to býti. I popsal sem ty věci tak, jakož sem já mohl rozoměti podlé věci: a ty mi přidáváš, žeť sem křivdu učinil, proměniv písma tvá, zujímav některých a druhým přidávaje a z některých jiné rozomy táhna, ještoť jich tvá písma ani tvé řeči nemluvie. Tohoť sem v mysli neměl, ať bych kterú řeč tvú tak změnil, abych ji v jiný rozom uvedl, než ona jej prvotně v sobě má. Ale na tom rozomu nižádnému nemóž překaziti, ktož hledí v úmyslu té řeči nebo jiné, nebo přidá jí slov: tiem zevnější úmysl řeči móž býti; anebo v kratčiech sloviech týž rozum móž

ostati: ale v jiný rozum řeč obrátiti, anebo bráti z nie, což ona nemluví, toť jest křivda písmu každému. Protožť měl sem to na mysli, chtě psáti, ačbych vaše písma napřed položil, tak jako ste vy svú rukú popsali, a hledě k tomu, o čemť mluví, to držímť, žeť mienie písma tvá i Němcova, o čemť mnoho rozdielóv sem i tam činie, samotně ze jmena vykládajíce, co kterak má rozomieno býti. Protož já hledě, kterak vy sami svá písma vykládáte s pilností, za jistú věc mám, že to jesti úmysl váš v řeči, k němuž táhnete řečí; nebo vykládánie řečí rozdielně v strany jest zjevenie úmyslu, k čemu táhne. A což ste tak zjevně svých úmyslóv v řeči oznámili, k tomuť sem zřel, a tohoť bych vám nerad převrátil v jiné rozomy.

b) Z VÝKLADU NA PAŠIJI SV. JANA.

V témž rkp. Olomuckém.

„Ale jeden z rytieřóv kopím bok jeho otevřel jest, a ihned vyjide krev a voda.“ V této řeči ukazuje nám čtenie velikú a zvláštní věc v tom, ješto die: jeden z rytieřóv bok Ježíšovi otevřel; protož to máme vážiti, že die: otevřel bok; a druhé, že jest jej otevřel Ježíšovi; třetie, že jest krev a voda vyšla z toho boku. A v tom mózem veliké věci poznati, rovnajíce podlé viery: neb pán Ježíš jesti syn boží z největší lásky Otce Boha k spasení našemu; a ten, kterýž jesti dán laskavě k spasení našemu, ten to teď ukazuje skutečně, neb dal se jest umrtviti a všicku krev z sebe vytočiti, aby nás v ní omyl od našie nečistoty, a zaplatil vinu najtěžší za nás. Protož die tuto čtenie, že jest jemu otevřel bok a tiem bokem krev a voda vyšla jest. A bok jest proti srdci, a v tom se miení a ukazuje láska veliká pána Ježíše; nebo v tom, že jesti dal sobě bok otevřieti, a odtud vyšla jest krev a voda, aby nás umyla a vykúpila: tehdy to otevřenie boku jest otevřenie srdce toho přieliš laskavého. A to srdce laskavé stvořil jest Bóh najlaskavější, a to abychom poznali, kterak jest laskavě dal se Bóh nám všem, když se jest otevřel bok; neb to srdce laskavé tehdy jest otevřelo milosrdenstvie otce všie dobroty, kterúžto dobrotu ukázal nám v synu svém. Nebo když sme tak daleko padli, abychom vstáti nemohli nižádným obyčejem, jediný jest byl tento obyčej našeho navrácenie, aby ten byl obyčej najvyšší, jenž nebe jest všecko stvořil a všemu život dal, aby se ten ponížil a byl roven lidem, aby ponížil se pod hubenství prací a nedostatkóv těla smrtedlného, pod hubenství prací a nedostatkóv mnohých a pod smrť

najpotupnější. A tak ta sama chvála chtěla se zmařiti a potupena býti, aby se navrácenie tudy stalo. Protož toť jest milosrdenstvie největší Boha našeho k nám padlým lidem tak těžce, kteréžto nemóž řečeno býti, to jest: nám dal syna svého u potupu, aby nás tudy vysvobodil od zatracenie. Protož když jest otevřen bok anebo srdce, tehdy jest otevřieno největší milosrdenstvie božie; neb tento laskavý pán a spasitel, kterýžto děje poselstvie od otce, dělaje to milosrdenstvie, ten jest sobě dal otevřieti bok a srdce, a vyšla jest z něho krev a voda, jako by nám řekl spasitel: vizte tuto lásku, kterú sem měl k vám, nebo srdce mé všecko otevřieno jest k vám, a v tom vidíte, že mru pro velikú lásku za vás, neb srdce mé všecko jest otevřieno k vám; a protoť sem dal sobě otevřieti srdce a krev z něho vytočiti na obmytie vašich nečistot, abyste poznali to, žeť sem měl pravé milovánie z srdce k vám. Kteréžto milovánie ukazuje v této těžké smrti, nebo většieho milovánie nad to nižádný nemá, jediné ktož dá život svój za své přátely. A když jest otevřien ten bok, tehdy jest otevřiena cesta k životu věčnému, aby šli skrze ni všickni, kteří jsú pravého srdce, bezpečně, nebo ten jest otevřel, po němžto nižádný nikdy nezavře. Otevřel jest bok, aby veň utekli všickni zarmúcení a tesklivi, nebo on jest útočiště od zámutku; toť koráb Noe, kterýž jest byl udělán k tomu, aby neztonuli ti od povodně, kteříž vejdú veň. Povodeň jest přezlá zlosť mnohá tohoto světa, a ktož nebude nalezen v tomto korábu, každý utone v zlosti tohoto světa; nebo Kristus syn boží v pravdě jest korab, a ktož v něm nebude nalezen, ten utone v zlosti a v zatracení věčném, jakož die apoštol: To vězte, že každý, ktož odcházie a neostává v učení Kristovu, ten Boha nemá, a když Boha nemá, tehdy peklo má; nebo jakož jest onen korab Noe zachoval od potopy všecky věci, kteréž sú v něm byly, též tuto ktož ostanú v Kristu, skrze vieru živú nezahynúť na věky. A jakož se jesti stalo tam, když se jest hněv boží skonal, tehdy jesti Noe otevřel okno, ješto jest bylo na bocc korábu, a pustil jesti holubici ven: takéž tuto, když jest odnešen hněv boží ode všech lidí, kteří sú uvěřili v pána Ježíše, tehdy jest odevřieno na boce v tomto pravém korábu, to jest v boce pána Ježíše. Tam jest Noe vypustil oknem, ale tuto jest otevřien bok jeho, a vyšla jest krev a voda na vykúpenie a na omytie hřiechóv, a tehdy jest vylita milosť Ducha svatého hojně na ty, kteříž sú umyti krví túto. Kterýžto duch svatý ukázán jest v tvářnosti holubičí, když jest krstěn spasitel náš, jenž jest pravý korab k zachování od potopy; protož otevřieno jest okno na boce u tohoto korábu, a vyšla jest krev a voda na omytie hřiechóv, aby milosť Ducha svatého věřícím byla rozmnožena, neb skrze tu krev jest vykúpenie a rozmnoženie všech dobrých věcí. Protož jest otevřieno okno na boce u tohoto pravého korábu, v němžto jest pravé zachovánie života a z něhožto všecky věci milosti božské plovú, aby každý všel v ten bok otevřený milosrdenstvie božieho; má-liť kto hřiechóv mnoho, studni-

ceť jest otevřena domu Davidova na umytie hřiešníka a ženy krvotoké. Neroď se báti nižádný pro mnohé veliké hřiechy, ktož má vóli dobrú a ktož věří, že jest tato studnice otevřiena tak štědře, aby se v nie mohl umyti vešken svět ode všech nečistot, což jich móž mieti, jako jeden člověk, a jeden člověk jako vešken svět. Protož nezufávaj nižádný pro mnohé hřiechy, neb jest nás miloval a umyl nás ve krvi své od hřiechóv našich. Pakli koho trápie pokušenie těžká a súžila sú jeho, že se bojí, aby nezahynul, a vstupují myšlenie mnoho v srdce jeho protivná jako povodeň, chtiece utopiti mysl jeho zlú nebo smutkem, anebo nevěrú, aneb zufalstvím, slušie se ruče uteci v tento koráb otevřený na boce a řeci s prorokem: Pane! spasena mne učiň, neboť sú vody vešly až v duši mú; přidaj viery, pane Bože! neboť hynem od povodně moře nepokojného. Pakli se komu stýště na světě jako u bezbydlí tesklivém, tak jest, (sic) kdežto nic tesklivého nebude. Také tento spasitel náš jest Adam nový, jemuž jest vyňata Eva z boku nová; nebo jakož onen první Adam, když jesti byl stvořen od Boha, tehdy jest dal Bóh naň otrapenie snu, a v tu chvíli vyňal jest jemu kosť z boku: takéž tento Adam nový když visal na kříži, dal jest Bóh naň otr(a)penie snu smrti, a v tu chvíli otevřien jest jemu bok, a vyšla jest krev a voda, a v té krvi stvořena jest Eva nová, choť pána Ježíše, ne podlé těla, ale podlé ducha novým stvořením božským; nebo veškeren byt i moc duchovnie jest z této choti Kristovy pošla z boku Kristova, a v tu chvíli, když jest vyšla krev a voda, aniž by mohla býti jeho choť, když by jie moc a dóstojenstvie nebylo dáno z toho boku. A v tom se ukazuje veliká láska pána Ježíše ke všem věrným, jenž jsú jeho choť, neb tu se jest ukázala láska z srdce, jakož se má mieti věrný choť k své choti; neb jest jie srdce otevřel přiliš laskavě, dav sobě bok otevřieti k jejiemu utěšení a úžitku. Protož tam Bóh vzal kosť Adamovi z boku od srdce a učinil z nie ženu, aby Adam měl k nie milosť z srdce: ale v tomto Adamovi novém lépe to naleznem, neb on jest milosť měl horlivú a čistú božskú z srdce k své choti, neb jest dal sobě bok otevřieti, aby jie v tom pravú lásku z srdce ukázal. Protož svatý Pavel tiem podobenstvím napomíná lidí, aby mužie měli pravú a čistú milosť k ženám svým, aby se hovadsky nemilovali, a die jim: Mužie, milujte ženy své jako i Kristus miloval jest cierkev a dal se samého za ni, aby ji osvětil očišťuje ji umytím krve a vody v slávě života, aby vydal ji sám sobě slavnú cierkev, ješto nemá poškvrny, ani vrásky, ani co takového, ale aby byla svatá a nepoškvrněná. Protož jest-li že srdce věrné raduje se v tom, kterakého chotě bude mieti syna krále najvyššieho, krásného nade všecky syny lidské, kraššieho nežli slunce a laskavého nade všecku milosť jinú: ale ne tělestnú hovadnú milosť, ale čistú božskú milosť, nebo z srdce tu milosť posvětil jest své choti, ačby byla bez poškvrny. Nebo muž tělestný svú milostí porúší a ohyzdí ženu svú: ale tento svú milostí činí horlivější

a viece miluje, tiem viece posvěcuje a čistú činí; protož aby ukázal pravú lásku své choti, dal jest sobě bok otevřieti a krev a vodu z něho vytočiti, aby v nie umyl choť svú sobě ke cti a jie k radosti. Dajž Bóh v naše srdce, abychom uměli vážiti lásku tohoto chotě, a ktož jest nezvolil sobě chotě na zemi smrtedlného, neboť přieliš miluje toho, ktož chce choti jeho býti.

A dále die čtenie:

Ten, který jest viděl, svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho a on vie, že pravdu die, abyste i vy uvěřili. Tuto se ukazuje jistota těch věcí velikých, kteréž sú se staly o našem vykúpení, kteréžto vykúpenie stalo se jesti v smrti Kristově, o němž jest řeč před tiem byla. Protož čtenie dic tuto: ten, kterýž jest viděl, ten jest svědecstvie vydal, a pravé jest svědecstvie jeho; a to jest proto položeno, aby veliké dobroty, které sú nám ukázány od Boha skrze smrť pána Ježíše, v nás byly nemálo vážny tak velikých věcí z milosti veliké od Boha daných, a pro to svědecstvie dobré srdce budeť sobě vážiti draze to dobré od Boha. Ale však jest toto přieliš věc divná do našeho Boha, že jest nám dal a tak velikú milosť ukázal, dav nám syna svého na vykúpenie našich duší; i chtěl jest, abychom vážili a jistú věc my drželi budúcie, ještoto sme toho nevěděli. Protož jest svědky na to ustavil, abychom k tomu snáze přistúpili; ale budeme-li hleděti na svědky těch věcí velikých, nebudúť jim věřiti mnozí. Ale najviece lidé chudí jsú zavrženi, světu nevzácni, svět jich nepřijme, aniž jim věřit budc, neboť svět svého na nich nic nevidí; protož, pane Bože! byť živi chodili svědecstvie vydávajíce o těch věcí (sic), řkúce, že sú to viděli, neuvěřieť jim svět nynější zavedený, a jim nynie nebudú věřiti, ještoto jest napsáno černidlem na papieře. Ovšemť svět neobrátíť se na to, neb tu nic nenie psáno o dědinách, aniž tu mají zápisóv na platy, ani na města, ani na hrady, ani na vsi, ani na dědicstvie, ani na dobrý pokoj, ani na to, což jest pochotného tělu; nebo písmo tvých skutkóv, pane Bože! nejsú dsky v Praze, kdežto lidé tohoto světa vpisují v ně své zbožie, a potom s velikú prací a s náklady se ptají často na to, kterak jest psáno ve dskách o jich shoží, aby jeho neztratili, protož tuť čtú a ohledují ty věci. Takéž v práviech, v hvězdářstvích a v lékařstvích, tuť vždy jest těch dosti, ještoto se tomu učie a v tom čtú s pilností; a jiní se táží, kterak jest psáno, chtiece zvěděti něco o svém zdraví, neb ta písma ty věci ukazují, což k zdraví těla jest, a mnozí lidé chtiece zdrávi býti, tiežie se na ta písma, neb milují život tělestný: ale v tomto písmě, což tvojí svědkové píší, ničehož toho nenaleznú, což k zdraví v oněch písmiech naleznú; nebo tato písma velejí trpěti smutky, bolesti, rány, škodu, zbožie velejí opustiti. Protož pane Bože! nebudúť věřiti, aniž se na to obrátie, neb si chudé rybáře postavil sobě na svědecstvie, aby svědecstvie vydali o tobě a o tvé pravdě, nepřivěsivše pečetí olověných, aby jim tiem lépe věřili pro ty pečeti; a tak sprostně ten chudý rybář,

nejsa král, ani knieže, ani pán bohatý, ani papež, ani biskup, ten prostě die svědecstvie vydávaje o tobě: Ten, kterýž je viděl, ten svědecstvie jest vydal, aniž jestěť jmena svého položil, z kterého jest hradu rodem, aby jemu lépe věřili. Ale jakýž jsi svědek, takéž ti věřie. Ale ty, pane Bože! dobrý jsi a všecko dobré si učinil, a nižádný tebe tresktati nebude ani učiti, neb ty jsi sám jediný, ješto nepochybuješ. Položil si před námi pravdu sprostnú a upřiemnú, beze všech ozdob krásných řečí výmluvných: ale to, což psáno jest, pravéť jest, nebo slova tvá a skutkové tvoji duch a život jsú milosti a pravdy těm, kteříž mají v sobě pravdu, ale nevěrným a převráceným úraz jsú a jáma ty věci. Protož tento svědek die: Ten, kterýž jest viděl, tenť jest svědecstvie vydal a pravé jest svědecstvie jeho, abyste i vy věřili; a v tom se ukazuje, že jest pravá pravda to, což praví, ale toho jediné spravedliví požívú, ktož věřie těm věcem božským a duchovním, těmť budú vážny, nebť v nich poznají jasnú pravdu a všecko, což k věčnému životu sluší. Totť tu naleznú ti, kteříž uvěřie; nebotť i tento svědek die: Pane! kto uvěří slyšení našemu? ktoť se ten nahodí, aby uvěřil tomu: zbožie opustiti, chválu zdejší potupiti, budúcieho života pilně hleděti? a lidé milují svět a chválu jeho, milují život tělestný a jsúť oslepeni, protož nebudúť tomu věřiti: ale vy, kteříž jste věrni a pánu Bohu milí, ješto ste pravdu poznali, vámť jest toto písmo psáno, abyste vy věřili těmto velikým věcem božským, kteréž sú vám napřed povědieny o našem vykúpení, neb v nich jest vám slíben život věčný. Jestě můžeme vám tuto řeč úžitečně vážiti, když tuto čtenie praví o svědecství pravém a die: Ten kterýž jest viděl, svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho proto, neb jest viděl to, o čemž svědecstvie vydává, abychom my v tom naučili se, kterak o čem svědecstvie vydáváme, anebo od jiných o něčem svědecstvie přijímáme. Když má pravé svědecstvie býti před Bohem, jest nám potřebie, abychom věděli to, co jest svědecstvie, abychom nebyli lháři proti pravdě. Ale že dvoje jest vidění, podlé něhož svědecstvie móž vydáno býti: jedno jest tělestné, zevnitř což očima vidíme, a druhé vnitř v rozomu pravé světlo, a když by podlé toho svědecstvie šlo, móž býti pravé, když by byla láska boží v člověku; ale nenie-li lásky božie, jestě ono viděnie dvoje nebude platno, a nepójde svědecstvie právě. Nebo když má svědecstvie vydati o blížniem anebo o jeho věcech, a má-li býti pravé, tehdy musí jistotu mieti o tom takovú, že jest nebo viděl anebo slyšel od něho něco takového; když bude mieti jistotu z jeho skutkóv nebo z obyčejóv, aneb z řečí skrze činěnie, slyšenie a viděnie, tehdy se má ujistiti protož jeho úmyslóv a jeho pokušenie, náhlosti, porážnie, zatměnie jeho, aby to rozsúdil v rozomu, z kteréhož jest úmysla onen co učinil, nebo promluvil, neb snad něco ustavičně vede, a kteraké kdy hnutie k čemu mieti bude, z pokušenie-li čili ze zlosti ty věci činí. A když to vše pozná právě v rozomu i zevnitř očima uzří, tehdy móž pravé svědecstvie vydati o svém blížniem jiným, po-

dlé úmyslóv váže jeho skutky zevnitřnie neb podlé jestie samých skutkóv zevnitřních móž řéci: takto tento jest učinil a toto jest mluvil, a podlé této jisté jistoty bude pravé svědecstvie. Ale má-li ten člověk, kterýž vydává svědecstvie, pravdu a lásku v sobě, neb ne každé věci, kteréž jest jist člověk, že se jest tak stala, móž právě pravě praviti, nebo mnohé se věci dějí marné a lehké, nemúdré, a bude-li kto druhému praviti o nich, což to platno bude, že to praví? ač se jest to stalo tak, avšak nenie k úžitku tomu, jemuž mluví, ani jemu samému; protož ač to samo v sobě pravé jest, že se jest tak stalo, ale toho, aby on jie pravil, nic jest třeba nebylo; protož bez pravdy praví tuto pravdu, a tak nemóž, by jeho svědecstvie pravé bylo; a takových věcí plno jest mezi lidmi, ješto některak pravdu pravie a lživí svědkové jsú. Ale toto jest horšie, když jsú puotky o některé věci mezi lidmi, tak že se srdce raní hněvem a bude horká a nechutná jedna proti druhým, a v tom potkají se řečmi potupnými, počítajíc křivdu aneb škodu jeden proti druhému. A z toho mnoho křivého svědecstvie vyjde z obú stranú; neb když jest to srdce raněno hněvem a nemá v sobě pravého rozsúzenie v rozomu, aby poznal právě tu křivdu, kteráž se jemu děje od blížnicho, neboť hněv oslepuje rozom, že nemóž pravého súdu učiniti o ničemž, neb se také miluje velmi; protož lituje sebe a lahodí sobě, a tiem porazí v sobě pravý súd, a tu již nenie pravé lásky k druhému. Protož jsa oslepen nerozsúdí právě pádu blížnicho svého, ani úmyslóv jeho, ale že se miluje a těžce svú křivdu váží, a v tom nemaje pravé lásky k němu, neslituje se nad ním, ale ukrutně bude jeho súditi v srdci svém, rozkazuje, rozkládaje křivdy, kteréž proti němu učinil druhý anebo řečí se jemu protivil, a váží sobě to těžce, že jemu neměl tak mluviti, a s tiem srdcem nepokojným a nepokorným, nelaskavým jme se štědře žalovati jiným na toho, že jemu křiv, a že jemu tak řekl jest a haněl jeho. Protož tu se mnoho křivého svědecstvie vymluví z toho srdce nelaskavého, neb tu mluví to, ješto by nesnadně dovedl, by tak onomu v srdci bylo, ač jest něco učinil, nebo provinil, aneb promluvil: ale tento jsa oslepen hněvem a nemaje v sobě pravého rozsúzenie v rozomu, aby poznal rozum jeho, ani křehkostí jeho, súdí, protož daleko sáhá jemu v srdce jinak, nežli jest onen mienil, protož zle vykládá jeho řeči a skutky; a z toho srdce nepokojného to všecko pojde a bude tu mnoho utrhánie a potupenie a ohyzdění a lživého svědecstvie, neb tu lásky nenie; nebo kdyžby láska byla, mohl by se slitovati jeden nad druhým, ačby v pravdě poznal to, že jest onen velmi křiv, ale želel by pádu jeho a nemúdrosti, a nevšady ohlašoval jeho hřiechu jiným na potupu a na hanbu jemu. Protož ktožť jest věrný, máť sobě vážiti pravdu tuto ve čtení položenú, neb teď die: Ten, kterýž jest viděl, svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho, abychom my se tomu naučili právě poznajíce a ujistiece se podlé pravdy, ne podlé srdce hněvivého, teprv svědecstvie vydávati o svém blížnicm, abychom mohli mnoho lží a utrhání vinni nebyti. A když pak právě se ujistíme toho,

kterak jest onen zle učinil, budeme-li tak praviti jeho pád a neslitujem se nad ním, jestě vždy křiví svědkové ostanem; neb toho pán Bóh nepřikazuje, abychom vidúce hřiech bližnicho svého, ohlašovali naň jeho viny, ale slitovali se nad ním a pomobli jemu z toho pádu. Pakli budem utrhati, lživé svědecstvie vydáváme o něm a horší ostanem nežli onen. Jiným obyčejem mnoho se děje křivého svědecstvie: když kto koho neřádně miluje, ten nemóž o něm pravého svědecstvie vydati, neb jest jemu učinil neřádně podlé těla, protož nemúdře chválí jeho ve všem a neváží na něm nic bludóv jeho, leč něco zjevně velmi neslušného učiní, ježto nemóž řéci, by to dobře bylo, ale omluví to ještě a bude jemu lehčili, a což menších bludóv, těch jemu neváží na tom, kohož tak tělestně miluje, a vždy by bez viery chválil jeho ve všem, a v tom chválení a omlávání mnoho svědecstvie lživého vymluví o něm, jsa tak oslepen milostí, neb ta milosť tělestná lahodí a nemá v sobě súdu pravdy. Též jest, když se sám tělestně miluje člověk, tehdy sám sobě se líbí; protož vždy se chce vymluviti, aby zlým neostal, a ve všem se brání, neb chce za dobrého jmien býti, a jinak mnoho vypravuje o svých skutciech a o své dobrotě, mnoho křivého svědecstvie o sobě vymluví. Pakli se přieliš slepě pokoří, budeť se vždy najhoršího pokládati, a tu bude mnoho lží svědčiti, neb nevie za jistú věc, on-li jest najhorší, čili kto jiný; a když povie jinak nežli jest před Bohem ta věc, vždyť jesti lhářem, tudy se také lhářem ukáže, když sám o sobě svědčí, že jest najhorší, a když pak od jiných velmi málo lží nechce ostati; když jemu co řkú, v tomto zle činíš, tehdy se ihned hněvá a vymlúvá. Protož kto vymluví to, co se děje toho svědecstvie křivého mezi lidmi, postavu podobnú ukázati a úmyslóv pravých nemieti, jest svědecstvie křivé mluviti a ukazovati se. Co se jeho v súdech děje, toho nechám; neb súdové křivým svědecstvím, dary, přiezní, přísahami nynie založili (sic) sú, protož mne poslúchati nebudú, aby podlé pravdy súdili.

c) Z POSTILLY.

Vyšla tiskem pod nápisem: „Kniha výkladův spasitelných na čtení nedělní“, v Praze 1522, fol., potom 1532.

Tuto se počínají spasitedlní výkladové na Čtenie nedělní mnohými dary obohaceného muže Petra Chelčického, Čecha Bohu věrného, kterýž jest byl horlivý milovník pána Jezu Krista a pravdy jeho. A najprv předmluva jeho takto:

Pán Ježíš, jenž jest počátek i dokonánie všech věcí, budiž pomoc má v této práci,

aby prospěšna mohla býti k jeho chvále. A že ti, kteříž žádají Bohu věrni býti a plniti přikázanie jeho, mají hleděti dobrých příčin a k tomu pomocných, i chci řeč učiniti o tom přikázaní, ješto die pán Buoh: Pomni, aby den sváteční nebo sobotní nebo nedělní světil. Toho svěcenie rozum ukazuje odpočinutí od hřiechuov smrtedlných, nebo s těmi žádný člověk nemuož nic světě a dobře činiti, ani v neděli, ani v jiný čas. Druhé odpočinutie v den sváteční jest upokojenie ducha i těla s Bohem v dobrých činech a zaneprázdnění v modlitbách a v slovu božím a v tom, což ku pamatování dobrodiní božských příslušie. Protož křesťané v slyšení slova božího, v přemyšlování a v čtení trvati mají v den nedělní. A poněvadž jsú čtení zvláštnie položena na každú neděli, protož aby příčina byla k úžitečnému svěcení, myslím tuto rozumy těch čtení popsati tak, jakž já jim po jiných mistřích mohu rozuměti. A že sú v každú neděli i v jiné svátky zřídili a položili čtenie najvýbornějšie, zdá se po tom řádu, že sú ti milovali pána Krista a jeho čtenie. Ale nynie, hledíece na duchovnie úředníky, viděti jest po skutcích, že těmi řády slavnými v kostelích toliko zakrývají svá šeredstvie svých ohavných životuov, lakomých, svatokupeckých, smilných a prázdných, v rozkošech vychovaných, kteřížto v chrámiech oslavují čtenie, vysokými hlasy je křičíce, zvoníce, jemu kadíce, žehnajíce i líbajíce je, a tiem činem svú lež odievajíce a pokrytstvie, a lid o duše i o statky klamajíce a v slepotu je uvodíce, aby pro jich slavné řády a pro jich mylnú naději nic pravého a upřímého nemohli poznati. Protož ač tiem svrchním hlasitým velebeniem povyšují čtenie a oslavují jím všecky časy, však svým peským životem a nepříkladným každému se rúhají a je potlačují. K tomu, aby je vysokými hlasy zpievali a jemu kadili, přes rok sú časy každému zřídili: ale činiti skutečně čtenie, tomu sú nižádného času nepoložili, nebo jsú nepřítelé čtenie, v skutku jeho zapierajíce a pro ně věrné kazatele na oheň odsuzujíce i jiné lidi spravedlivé pro ně tisknúce a kacířujíce. Protož jich oslavováníe čtenie jest peněz lovenie, zbohacenie a rozkoší těla shromáždění, nebo jsú nepřítelé kříže Kristova. A to jich slavné povyšování přes rok čtenie jsúť znamenie liživá, v nichž jest přišel člověk hřiecha (na) zatracenie, jenž se povyšuje nade všecko, co slove Buoh, aby těmi znameními svedl všecky ty, kteříž jeho lži následují a nevěří pravdě. A tak ta čtení s jich slovami jsú tvář těch pokrytcuov, o nichž die svatý Pavel, že budú mieti tvárnosť dobroty, ale moci její budú zapierati. A že jest leč a lesť na kněžiech i na lidu, to se ukazuje z toho, že sú opustili všecka přikázanie božie a jsú zlořečeni před Bohem, toliko ústy svými velebíce Boha, ale srdce jich daleko jest od něho. Ale jakž sú koli těch čtení pokrytci a lidé duchovní požívali k svému zisku tělesnému a k oklamání lidu, však proto jsú od pána Krista věrným lidem k spasení ostavena, kteříž by je v skutku činiti chtěli, k utěšení čísti a k urozumění o ně spolu rozmlúvati a na tom den nedělní ztráviti. Protož bude-li vuole božie, a dá rozum a pomoc svú k tomu, a odpustí ko-

nati, budu něco psáti o těch čteních k úžitku těch, kteříž sú poznali a milují pravdu. A že od Adventu počínají se čtenie přes rok, a prvnie neděle v Advent čtenie také čte se na Květná neděli, a tam se na všecko výklad činí, protož tuto jediné tu řeč, která se chýlí k Adventu, z něho vezmu, kdež die atd.

NEDĚLE PRVÁ PO SVATÉ TROJICI.

Čtenie sv. Lukáše v kap. 16.

V ten čas řekl pán Ježíš učedlníkóm svým: Člověk jeden byl bohatý a obláčel se v zlatohlav a v kment, a hodoval na každý den rozkošně. I byl jeden žebrák, jmenem Lazar, kteryžto ležel u vrat jeho pln jsa nežitnov, žádaje nasycen býti drobty, kteří padali s stolu bohatce, a žádný jemu nedával, ale i psi přicházejíce lízali nežity jeho. I stalo se jest, že umřel žebrák a nesen jest od angeluov do přiebytka Abrahamova; umřel jest také i bohatec a pohřeben jest v pekle. Tehdy pozdvihl očí svých, když byl v mukách, uzřel Abrahama z daleka a Lazara v luonu jeho, a on volaje řekl: Otče Abrahame! smiluj se nade mnú a pošli Lazara, ať omočí konec prstu svého u vodě, ať svlaží jazyk muoj, neb se mučím v tomto plameni. I řekl jemu Abraham: Synu, rozpomeň se, že si bral dobré věci v životě svém a Lazar též zlé, protož nynie tento se těší, ale ty se mučíš; a v tom ve všem mezi námi a vámi cíl veliký utvrzen jest, že ti, kteříž chtí odsud k vám jíti, nemohú, ani od onud sem přijíti. I řekl: Prosím tebe, otče, aby ho poslal do domu otce mého, neb mám pět bratrnov, ať jim svědčí, ať by i oni nepřišli do tohoto místa muk. I řekl jemu Abraham: Mají Mojžíše a proroky, nechť jich poslúchají. A on řekl: Nic, otče Abrahame, ale když by kto z mrtvých šel k nim, pokání by činili. I řekl jemu: Poněvadž Mojžíše a prorokuov neposlúchají, aniž byť kto z mrtvých vstal, uvěří jemu.

V tomto čtení Spasitel ukazuje dva životy dvú člověkuo všem lidem, aby je měli před očima jako živé dvě zrcadle, aby bohatí, majíce před očima bohatce pohřbeného v pekle, varovali se pýchy, rozkoší, lakomství, kteréžto tři hřiechy měl jest tento bohatec na sobě a pro ně v pekle pohřeben; a chudí duchem, patříce na Lazara nemocného a bídy plného, aby potěšení měli a v pokoře mile trpěli biedu na těle, a zármutky zde snášeli za krátký čas, majíce naději, že s Lazarem budú odpočívati. Nebo pán Ježíš podobně jako dva řebříky před očima všem postavil jest: jeden, po němž vstupují do přiebytka Abrahamova, a to jest Lazaruov život bolestný a lačný; a druhý, po němž sstupují do pekla, a to jest život bohatcuov rozkošný a sytý. Řebřík ten bohatcuo udělán jest z pýchy a z rozkoší a nemilosrdenstvím scvřien. Protož potřebí jest poptati se každý sebe: po kterém řebříku jdeme? k bohatci-li skrze rozkoši do pekla, čili k Lazarovi skrze chudobu a bolesti v odpočinutí? A že die Pán: „Byl člověk jeden bohatý," byl a již ho není, byl na malý čas, a dnové jeho jako stien pominuli jsú; málo se v rozkošech pokochal a v okamžení do pekla sstúpil, za malý rozkoší svých čas věčný pohřeb v pekle nalezl. Jeden byl, osamělý a sirý bez Boha, ač byl zástupy podlé těla obklíčen a

bohat, ale na duši chudý. Jmeno toho bohatce Pán zamlčel, nebo jest zde bylo z pýchy povýšeno a zvelebeno, protož jest tam od pravdy zamlčáno a v zapomenutí věčné dáno. I vyčítá Pán pořád jeho život a die: „A obláčel se v zlatohlav a kment“ k oku lidem pro zvelebení pýchy své, aby se jemu klaněli a chválili jej, že se páně milost čistě a slavně připravila. A die dále: „A hodoval na každý den rozkošně,“ to jest v hojnosti neskrovně, s rozmnožením pokrmuov a nápojuov k rozkoši připravených; a to činil na každý den, aby ho nikdy rozkoš nepominula, aby se žádosť těla ustavičně pásla a nedala v se hladu dopadnúti. A die tu „skvostně,“ jedno na zchlúbu, druhé pro rozkoš v kořeních vonných a v tučnostech chuť dávajících. A tu se vše stkvělo, netoliko krmě, ale mísy, lžíce, taléři, koflíkové, konve, stoly od střiebra a od zlata a od jiných drahostí, aby se oči pásly a bylo se jim čím chlubiti, že páně milosť počestně u svýho stolu bydlí. A někdy u těch bohatých viece pýcha jie, nežli ústa. A na takových hodováních obyčejně bývá veselé, húsle, buben, píštěly a písně chutné; protož co jest takový lid? jediné přezlého zufánie, ješto naděje budúcího dobrého, aby jemu podlé slibuov božích přišlo, nemá; protož ten život pase a hledá jemu rozkoší což najviece muož, drže se onoho písma: „Jezme a pijme a zítra zemřeme.“ A takoví lidé náramně stojí o zbožie, kterak by koli jeho dobyti mohli, buď násilím, lúpežem, zlodějstvem, nevěrami, lichvami i jinými obyčeji, aby nahromaždiece jeho, založili na něm ustavičné hodovánie a rozkoši, v nichž žádají život skonati. Protož tento bohatec v pekle pohřebený množství má následovníkuov: králuov, kniežat, pánuo, rytieřuov, měšťanuov i sedlákuov mnohých, nébrž i kněží a preláti kniežatóm a pánóm se u stoluov rovnají; co kde najdražšího a najchutnějšieho k jiedlu a k pití, to kněží se pány sehltí, a den ode dne ty rozkošné krmě a pití mieti chtí. A takový stuol bohatcuov najviece jest kněží na světě neúžitečných, tělesných a slepých, ješto přieliš křesťanstvo pohoršují a kazí. Též oděvy takovéž, jako bohatec, nynie nesú, zlatohlavové, postavcové, od perel, od kamenie drahého, i což najdražšího v světě nalezti mohú. Kto by také vypsal pýchu ženskú v oděvích? mám za to, že ani bohatec ani jeho žena takové pýchy a rozkoši neměl jest, jako ženy nynie mají, a on pro své pyšné rúcho pohřeben jest v pekle! Ale nynie již nižádný hřiech nenie, ale vše slušie a poctivosť a čistota jest. Byť hřiech nebyl v takových pýchách choditi, nikdy by tak těžkého zatracenie bohatcova neohlásil Kristus pro oděv drahý a rozkošný, ani by chválil Jana Křtitele srstí velbloudových. A ktož nosí rúcho hesovné a dvornostmi rozličnými zkrájené a zstřihané, ten svú poběhlosť vnitřní okazuje, že jest v mysli své takový, jakož zpuosob oděvu jeho ukazuje. Protož by to svět mohl znáti, kterak jest přieliš obtiežen hřiechy bohatcovými, již nechaje toho, že pro ně v pekle pohřeben bude, ale co zlého a těžkého zde přítomně má, mohl by sobě stesknúti s těmi hřichy mnohými, nebo pro pýchu v oděvích drahých, pro lakotu v pokrmích rozkošných a

hodováních častých mnoho musí honiti a neustihá. Neb takové pýše a lakotě bezedné nemuož nikdy královstvie veliké stačiti králi, ani panství pánu, musí násilé činiti chudině své i nesvé. A panoši nestačí sto kop platu, hospodářstvie všecko i s nábytky: vše to pýcha a lakota sehltí a prokvasí, že již jedno slove pánem, ale dlužen jest druhým, že k zaplacení všecken statek nepostačí. Takéž řemesla vždy loví a drou jedni druhé, nebo lakota a pýcha pudí je k tomu. Ale když jest Spasitel pověděl o bohatém, kterak se jemu zde šťastně dálo ve cti tohoto světa, v rozkošech ustavičného hodovánie, již potom také praví o chudém Lazarovi, v kterake biedě a nedostatcích ztráven jest zde život jeho, a die: „A byl jeden žebrák, jmenem Lazar, kterýž ležal u vrat jeho, nežitnov plný, žádaje nasycen býti z drobtnov, kteříž padali s stolu bohatce, a nižádný jemu nedával, ale i psi přicházejíce, lízali nežity jeho.“ Touto řečí věrný, múdrý a dobrý řečník při chudého vypravuje a tiem hřiech bohatcuo obtěžuje, nebo řekl-li by bohatec, chtě se vymlúvati: Mnoho jest bylo chudých, nemohl sem všech nadati, nebo: Almužny jest nepotřeboval, nebo: Neznal sem jeho, nebo: Mohl jest sobě vydělati, nebo: Nevěděl sem, kde leží, nebo: Činil se jest nemocen a nejsa, nebo: Nežádal jest, nebo: Chtěl jest penězóm nebo lahodným krmiem, nebo: Však mu jest čeleď dávala: ty všecky výmluvy, každú zvláštními slovy, tuto potupil jest a milosrdnější psy ukázal nežli pána i s čeledí jeho; protož psi, hovada němá, lížíce nemocného Lazara, odsúdí hřiešníky ty nemilosrdné. A takovíť jsú i nynější bohatci, ještо sami mnoho sehltají s čeledmi svými prázným, ještо se pickují jako koňové a smilní na jich zboží a kaší se rozličnie dvornosti v oděviech vymýšlejíce. Ale o milosti chudých tu nemluv; více jie uzřieš k psuom, nežli k chudým; těchť dosti mievají: chrtuov, vyžlat, ohařuov, a hojně je chlebem krmí; psíky také chlupaté mají, ty pak na polštářích podlé sebe kladú, do lázně je nosí, myjí, češí, maso kupují a vaří jim: ale Lazar chudý nemá poč k jich stolu; smrděl by jim. Někdy roznemuož se u nich člověk, ihned s ním se dvora pospieší, aby na ně z něho smrť nepřišla. Potom die čtenie: „I stalo se jest, že umřel žebrák, a nesen jest od angeluov do přiebytka neb do luona Abrahamova; umřel jest i bohatec, a pohřben jest v pekle.“ Ukázav Spasitel napřed život bohatce i chudého, kterak na krátký čas zde život bohatcuov přeběhl jest v dobrém bydle, v rozkoši a ve cti krátké a marné, jako stín pominul, a chudého život v hubenství a v bolestech: již tuto ukazuje obúdvú odplatu věčnú a opět nerovnú a velmi změnénú, bohatého rozkoši v muky ohně a chudého bolesti v radosť. Ale prvé v přiebytku zdejším bohatého položil jest, ale tuto již chudobu napřed pokládá, aby v tom ukázal, že se zde bohatí napřed předkládají jiným a předcházejí v slávě, v moci, v rozkoši, v panování, ale chudí vždy s hanbú u nich, vždy křivi a utištěni jsúce, na zad se vleků, jsúc jako psi před očima bohatých. Protož již se jest teď kolo obrátilo zpět, již bohatec na zad leze, bíden jsa, ale chudý již v radosti stojí, napřed jsa postaven. A pro-

tož die: „A nesen jest od angeluov do luona Abrahamova.“ Brzká proměna stala se jest na Lazarovi; krátké utrpenie přeběhlo a věčné utěšenie jemu nastalo; kterýž nedávno opuštěn byl od lidí, nižádného pohodlíčka ani služby od nich v své biedě nemaje, jediné psy měl, kteříž nežity jeho lízali: již teď angelové nesú jej, ne jeden, ale mnozí, aby jemu hojná odplata byla, za opuštěnie lidské služba angelská. Protož tyto věci pravené k naději spravedlivých připraveny jsú, kteříž by Boha zde strpěli, by jim byl kto věře; ale málo se jich na to obrátí. A že jest divný pán Buoh v svých soudech, jenž podlé vuole své provede svaté, některé uloží v nemocech, aby kysali v neduziech a ukrutnými bolestmi stieráni byli mnoho časuov, někdy snad proto, aby tresktáni byli za první hřiechy, a očištěni byli od nich těmi bolestmi, anebo aby zachováni byli od budúcích, aby v ně nevpadli skrze svobodu těla zdravého. A někdy pán Buoh nemoci dává pro větší odplaty, a to muož na Lazarovi známo býti. Jiné zvolúje s životy dobrými, aby sami od sebe z dobré vuole život Lazaruov na se brali, chudobu, umenšenie, nedostatky zvolujíce, rozkošmi a hojnostmi zbytečnými pohrzejíce, skrovně živi jsúce. A někteří sú k tomu u vieře přišli, že netoliko nedostatky těla strpievají, ale i životy své pro jmeno pána Krista na smrť vydávají, a takoví všickni mají diel s Lazarem, v úzkém zde a bolestném životě a potom v radosti s angely; ale kteříž nic Lazarovi v životě bolestném nebudú z milosti podobni, také ani v radosti účastni jeho budú. Die dále Spasitel i o bohatém: „Umřel jest i bohatec a pohřeben jest v pekle.“ Po tak rozkošném životě, an nepřivykl zlému bydlu, léhání tvrdému, odieval se měkkým, v peřinách měkkých léhal, horka se varoval, chladu se držal, a již v pekle jsa, přivykl pekelnímu ohni. Umřel bohatec, ač smrti nečekal, ale ona jeho střiehla na každé cestě; umřel jest, ač v svých rozkošech vždy a věčně rád by byl živ, ale smrť jemu nedopustila, nebo takoví bohatci, o lepším životu nevěřiece, tohoto zde hřiešícieho ostřiehají, chovají, jemu hovějí a pilně jej léčí, aby mohli dlúho živi býti. Ale smrť, přijdúci, na to na vše nic se neobrátí, leckdys v nenadále kvas velmi milý jim zboří, a po radosti malé tudíž postaví je v žalosti pekelní. Umřel jest na těle jako i chudý žebrák: ale prvé jest byl dávno umřel na duši, skrze hodovánie své rozkošné milosti boží zbaven jsa, jenž jest smrť duše. Třetí smrť bohatce jest v pekle pohřebenie, to jest věčné odlúčenie od Boha i ode všech spravedlivých, i od požívánie všech dobrých věcí; ale smrti věčné živ jest a smrť jemu život bude, nebo červ jich neumře a oheň neuhasne. Protož přezlá bývá smrť hřiech, jako tohoto bohatce. Dále o něm Spasitel die: A pozdvihl očí svých, když byl v mukách, uzřel Abrahama z daleka a Lazara v luonu jeho, a on volaje řekl jest: „Otče Abrahame! smiluj se nade mnú a pošli Lazara, ať omočí konec prstu svého u vodu a svlaží jazyk muoj, neb se mučím v tomto plamenu.“ Tyto věci jsú múdrým k trestání, ale blázen těmito ani jinými slovy nebude zkázán. Bohatec v mukách jsa, tepruv očí pozdvihl; prvé zlosť zavřela oči jeho, aby

nepatřil na budúcí věci: a již teď muka ukrutného ohně otevřela mu oči vnitřní, aby pohleděly na ty věci, na kteréž sú zmeškaly hleděti v času potřebném; již je nynie ohleduje a věří jim k své veliké žalosti. Protož k obtiežení svých muk vidí radosť na tom, jehož prvé v ošklivosti měl, a volá žádaje smilování, kdež není smilování nalezndti; nebo zde jest místo i čas k nalezení milosrdenstvie, zde se milosť nalézá a zasluhuje, a potom odplata zaslúžení zdejších nalezena bývá, a za hřiechy nynější ohně věčného muky připraveny jsú. Žádá a prosí bohatec Abrahama, aby jemu Lazara z daleka poslal: a prvé sám sluhy poslati nechtěl, aby jemu kus chleba donesl; a žádá, aby Lazar omočil konec prstu u vodě a svlažil jazyk jeho, již nemluvě o Seremské a o malvazie, aby jemu v zlatém kofíku přinesli a dlúho před páně milostí drželi, klanějíce se, aby jeho milosť ráčil vonné píti, ale již žebráku mrzkému s prsta krůpě vody žádá; již by s vodú ostal, a prvé by byl mněl, že ho s ní zimnice napadne. Protož knihy života toto jsú, aby na ně patřili, ktož ráčí, a poznali to, nač přijde lidem potom a co jim budúcí čas přinese. A že najviece bohatec na jazyk úpí, nebo bezpochyby mnohými hřiechy skrze jazyk hřešil jest za stolem v rozličných krmiech, v dlúhých sedáních na noc mnohé nápoje sedě trýbal, řeči zlé, nečisté, oplzlé, chlubné, lživé i jinak marné mluvě, kochal jazyk svój s libostmi, protož hodná pomsta muky dána jest jemu na jazyku pro mnohé hřiechy jazyka. Protož k prosbě bohatcově odpověděl jest Abraham, řka: „Synu, rozpomeň se, že si bral dobré věci v životě tvém, a Lazar též zlé, protož ty se mučíš a on se raduje.“ Nebo tak má býti podlé spravedlivosti boží, aby ti lidé, kteříž zde zvolé mieti život po své vuoli v rozkošech a v žádostech tělesných, v pokoji a v svobodě zlé a v soběvolnosti, jakož's ty měl, aby potom ukrutnými mukami trápeni byli na věky. Takéž vuole božie spravedliva jest, aby ti, kteříž pro jmeno božie strpievají nemoci, bolesti, hlad, žiezeň a jiná pokušenie, jako Lazar tento, aby se na věky radovali. Nebo to dvé člověku pán Buoh položil jest u vuoli svobodné jeho, aby sobě vyvolil, které chce: nebo aby zde psotu, úzkosť, zámutky trpěmilc k vuoli boží potom se na onom světě radoval, anebo aby zde hoduje a svú vuoli za malý čas maje potom se na věky v pekle mučil. Protož v té řeči Abraham odjímá konečnú naději od bohatce o všelikém milosrdenství božím větčím i menším, a k té prosbě jeho klade jemu tu spravedlnosť boží, aby se na ni rozpomenul, že jest dobré a libé věci přijal za svého života, a zvolil rozkoši a slávu v světě, v hřiešich Bohu protivných, Boha tupě až do smrti. Protož za ty hřiechy a za rozkoši v nich ty muky trpíš, protož nepuojdeť Lazar máčet prstu u vodě, aby tě utěšil v tvých mukách, nebo si již ztratil věčné milosrdenstvie boží. Druhé jemu odpoviedá k jeho prosbě, že to býti nemuož, aby tam Lazar poslán byl, a die: „A nad to nade všecko veliký cíl utvrzen jest mezi námi a vámi, aby žádný nemohl od nás k vám přijíti, ani od onud k nám,“ to jest, že ta dalekosť a nemožnosť utvrzena jest samým Bohem, aby zlí od do-

brých nemohli již utěšeni býti, ani zase zlí dobrých zarmútiti, ani v který spolek místem mohli kdy přijíti, nebo to jedna radosť svatých bude, že tovařišství na věky nebudú se zlými mieti. Protož ta viera v tomto čtení pánem Kristem položená zuostává o každém bohatci rozkošném, pyšném a nemilosrdném, že setrvá-li v tom do smrti, pohřeben bude v pekle, jinak by toto čtenie nadarmo ostaveno bylo lidu budúcímu. Protož máme-li tu vieru držeti o zlých bohatcích, pročež tehdy vykúpenie z pekla jim slibují? počnúce od zlého až do najhoršieho, všem sú ustavili zákon v třetím pekle, z něhož vykúpenie skrze své mše a náboženství slibují. Ale není div, neb preláti a jiní kněží jsú podobni tomuto bohatci v životě rozkošném a pyšném, a jsú jedno s světem, s největčími bohatci rozkošnými a násilnými největčí přiezeň a spojení mají, neb jsú od nich zbohaceni zbožím a páni zdělání a v takových rozkošech ustaveni, jako kniežata a páni světští. A pro tu příčinu kněží i preláti nepočítají kniežatóm, pánóm ani tučným měšťanóm za hřiech života bohatcova rozkošného, smilného, prázdného, pyšného, lakomého, nemilostivého, ukrutného, násilného, nebo jsú sami v témž odsúzení, jako páni; aniž takoví dějí pánu násilím roztylému upřímě: „Do pekla puojdeš, nebo si vyrostl v sádlo skrze násilé chudých, hoduje na každý den stkvostně, i jinak peský život veda," ač vidí, že v takovém životě bohatcově do smrti stojí, ale radějít učiní jemu pohřeb příliš slavný: kněží, žákuo i jiných lidí veliká procesí bude, mnohé zvonění, mší mnoho, zpívání a sviec, oděra, veliká chvála na kázaní, že se z toho zdá, že jest nelze zahynúti té duši. A k tomu ještě viece: že budú věčně prositi za tu duši, nadadí mnichy i jiné kněží, aby mše slúžili za páně milosť, žaltáře, vigilií i jiná náboženství aby konali za něho, „neb jeho milosť mnoho dobrého našemu zákonu učinil;" protož v knihy klášterské i u jiných kostelnov vpíší tu duši, a věčná prosba za ni bude. A tak té duši vždy jest spasenu býti, dovedou-li, že jsú ty věci pravé; pak-li jest pravda, což die Pán ve čtení: „Umřel jest bohatec a pohřben jest v pekle," tehdy selhú oni i všecky mše, i žaltářové i zapsánie v knihy duše bohatcovy. Potom die čtenie: „Ale otče, prosím tebe, aby jeho poslal do domu otce mého, neb mám pět bratruov, ať jim svědčí, aby i oni nepřišli v místo toto muk. I vece jemu Abraham: Majíť Mojžíše a proroky, nechť jich poslúchají. A on vece: Nic, otče Abrahame, ale ač kto z mrtvých puojde k nim, pokánie činiti budú. I vece jemu: Jest-li že Mojžíše a prorokuov neposlúchají, by pak kto i z mrtvých vstal, neuvěřít jemu." Ty věci z příčin potřebných pověděl jest Spasitel o bohatci, a najviece to, že čehož se jest koli chytil v prosbě, v ničemž není uslyšán, ani sám za se, ani za bratří, aby tiem pekelníkuov naděje odjata byla vší věcí. A ty prosby jeho rozličně mistři vykládají a zvláště v tomto rozumu, žeby, boje se, by k němu nepřišli do pekla s těmi hřiechy, kteréž sú zde spolu činili, pro to jich pokání rád byl, aby přijdúce tam, viece jemu muk nepřidali; nebo ten rozum jest: s kolika člověky zde kto hřeší, s tolika a pro toliko muky v pekle trpěti

bude. Jiní z mistruov řkú: Poněvadž bohatec zatracený měl jest slitovánie a péči o duše bratří svých, aby do pekla nepřišli, čím viece my živí máme péči mieti o dušech, které jsú v třetím pekle, v očistci, modléce se za ně na svatých mšech a na hodinách, jim mše zaprošujíce, a by hanba nebylo řieci, zakupujíce, za ně se postíce? Počněteż tehdy vy, kněží roztylí, postiti se, ať vám sádla ubude v břiše! Ale byť platilo dovoditi bohatcem takového milosrdenství dušem, kteréž jsú v třetím pekle, tehdy ou pravější nalézá cestu k slitování duší, nežli mistři, neb on zřiecznně prosí Abrahama, aby poslal Lazara k jeho bratřím, aby jich ponukl ku pokání, aby do pekla nepřišli. Pokánie jest Bohem vydané: ale tito zlí lidé, pustivše všecken svět širokú cestú, aby bez pokánie valem do pekla šel, i vymýšlejí jakás milosrdenství těm pekelníkóm, své tobolce neodporná, aby tak svět dokonce zklamali o duše i o statky. Ale že tuto při končí čtenie, znamenitá se věc praví, že jest nechtěl svoliti Abraham k prosbě bohatcově, aby skrze mrtvé cesta pokánie byla kázána, proto že mají lidé zákon a proroky k tomu, aby pokánie činili; nebo na to jest zákon od Boha vydán, aby lidé Boha ctili a na cestě jeho se zpravili podlé zprávy zákona a prorokuov, a najviece již podlé naučenie Syna božieho, jenž jest najviece pokání kázal činiti lidem, bydle s nimi, jemuž má nade všecko věřeno býti, neb on jest řekl: „Nebudete-li pokánie činiti, všickni spolu zahynete!“ Protož ani živým ani mrtvým jinak věřiti nemáme, než tak, že všechen svět do pekla plove, stoje bez toho pokánie, kteréž sú proroci učili, aby nemilostivý opustil cesty své zlé a muž nepravý myšlenie svá, a činil pokánie ze všech hřiechuov svých, a chodil ve všech přikázaních božích; neb bez toho žádný pravého pokánie činiti nemuož, jedno nějaké mylné k oklamání svému. Ale není těch, kteří by podlé zákona a prorokuov ku pokání vedli, nebo sami kněží nekají se hřiechuov, aniž chtějí péče mieti o duše podlé zákona. Protož o nich Buoh dí: „Ti, kteříž zákon držiechu, neviděli sú mne, protož básně, sny a svedenie srdce svého pravili sú lidu.“ A toť najviec překážie, žeť svět pokání nečiní, nebo pastýři odstúpili sú od Boha a nevědí jeho. Ale poněvadž tuto máme ze čtení Kristova jistotu, že jest Buoh nechtěl, aby cesta pokánie kázána byla živým skrze mrtvé, ale toliko skrze jeho zákon, jenž jest tak veliké moci pokánie pravé, že se jemu slibuje království nebeské, a bez něho všem zahynutie věčné: a z toho jest jistota, že Buoh neposlal jest těch mrtvých na svět, o nichž někteří doktoři praví, aby skrze ně zvěstován a utvrzen byl světu ten očistec, kterýž drží tvrdě svět, odstúpiv od Boha a stoje ve všeliké nečistotě, kteráž v ďáblu jest, i věří, že se po smrti v třetím pekle očistí z těch nečistot, v kterých se zde kálé, a že potom do nebe puojde, a pro takovú doufánie odstúpá zde od pokánie a má utěšení svá v hřieších a nižádné čistoty duší svých zde nehledá, kteruž jest Buoh zde ustavil v dobrém a čistém svědomí, podlé zachování přikázanie jeho, a v pravém pokání a ve krvi Kristově. Ta všecka čištěnie duší zavřena sú, ale samo pekelnie čištění

otevřelo jest ústa mistróm i kněžím a všem hřiešníkóm tohoto světa. Protož na věčné oklamánie všcho světa mohú ďáblové to okazovánie sennie jednati ve jmeno těch mrtvých z přepuštěnie božieho lidu tomu cizoložnému, ješto pravdě boží nevěří a jeho nectí, ale hotov jest věřiti lži, snuom a zázrakuom. Toho nás rač zachovati Otec, Syn i Duch svatý, Amen.

PÍSNĚ SVĚTSKÉ.

V jednom rukopise archivu Třeboňského z druhé polovice XV věku zachoval se dosti hojný počet staročeských písní milostných i jiných popěvků, vše rýmovaných, kteréžto však vesměs veliké ceny nemají. V. Hanka je vydal pod titulem: „Staročeská svitaníčka“ v Čas. česk. Mus. 1838 str. 295 a 459, potom 1839 str. 17. Tuto jen některé z lepších na ukázku podány. Písně: „Nesnáze lásky“, „Měj se dobře srdéčko“ a „Ptačí hody“ mohly skutečně býti národními, ano v první jich, ve sloze čtvrté, zdá se, jakoby se ozýval počátek písně rukopisu Kralodvorského: „Ach ty róže.“

Nesnáze lásky.

Přečekajc vše zlé stráže,
puojduť k milé, hrdlo váže;
svuoj kuoň pustím po dúbravě,
sám s ní sedu rozmlúvaje.

Tiem spievaním, tiem voláním
ubudich tu krásnú paní.
Když se j' ze sna probudila,
ke mně mile promluvila,
a řkúc: „Bráchku! čas jest vstáti,
skuoroť bude již svítati;
den se blíží, ten já znaji,
vše stráže vzhuoru vstávají.“

Již ptáčkové vzhuoru vstali,
vzhuoru vstavše zaspievali,
zaspievavše pryč letěli:
mne smutného zde nechali.

Rozlúčenie mezi náma,
klevetníčkóm radosť dána;
protož, milá, buďvaž věrná,
žádný zlý sok mezi náma!

„Noci milá, proč's tak dluhá?
po mém milém jest mi túha,
že mi nelze s ním mluviti!
komu se mám utěšiti?“

Již mé srdce bydlí v strasti,
v smutku, v túžebné nápasti: [1])
to vše činí nebývánie
u té najmilejšie panie!

Milý Bože! nedaj dlúze
po mé milé býti v túze.
„Bráchku milý! nestyšť sobě,
nad jiné chci přieti tobě.“

1) *Rkp.* žalosti.

Žalost.

Ach nešťastná žalosti!
bych tě věděl komu dáti:
již mám tebe přieliš dosti,
ujala's mne k své libosti.
Žalosti! mníš, by moc měla,
že mne vzdy chceš umořiti?
by jediná panie ráčila,
tať mi tě muož zrušiti.
Ale onať snad tomu ráda jest,
že já smutný po ní túžím:
dnes to beru na svú vieru,
žeť jí nade všecky slúžím.

Měj sě dobře, srdéčko!

Stratilať sem milého,
v tom srdci jediného:
měj sě dobře srdéčko!
„Stratila-li's milého,
hledaj sobě jiného:“
měj sě dobře srdéčko!
„Když to nelze jinak zdieti,
musíme sě dobře jmieti:“
měj sě dohře srdéčko!
Jáť sě, milý, dobře jmám,
na tě srdcem zpomínám:
měj sě dobře srdéčko!
Bielá ruože prokvítá
(mně naděje nesvítá):
měj sě dobře srdéčko!
Ach muoj mocný pane Bože!
jinak to býti nemuože:
měj sě dobře srdéčko!

Ptačí hody.

V Strachotině hájku
tuť biechom veseli:
ptáčkové zpievachu
za dvě neděli.
Který zpieváše lépe
na patnáctém létě?
sovka a lelek.
Hrdlička, jiřička,
pěnkava, zezhulka
tuť sú hody měly.
Drozdík v háji zpieváše
s slavíčkem (vcsele);
vzhlédajíce na sě,
zpievásta tiem déle.
A stehlíček s střízkem,
s militkým papúškem
tuť sú radosť měli.
A kalander jasně,
ten zpieval tak krásně
v tom hájku zeleném.
Ale jižť sú zaletěli
ptáčkové od nás,
nemohliť sú zde ostati
pro studený čas.
S kým nám chvíle krátiti,
ptáčkóv nemajíce,
zmilitkých nevídajíc?
Čížek na oslíčku:
vyzřiž, pacholíčku!
pověz, co tu jest.

Přadlené k novému roku.

Paní milá! k tvé milosti,
k utěšení i k libosti
přediž zdráva a vesela,
jakž by koli sama chtěla:
buďto tlustě, nebo tence,
nevyhlédajíc z okénce,
by vřeténka nezlámala

a přeslénka neztratila.
Račiž to ode mne přijieti,
a daj Buoh dobré léto mieti!

Viera i nevěra.

Panno milá! pomni na to:
dražší viera nežli zlato.
Ty hledaj svého,
a já od Boha pomoci milého.
Nevěra nevěru klamá:
však viera nevěru lámá.
Naději sě,
ale neviem, stane-li sě!

Dobrá rada.

Služba, tužba.
Blaze tomu, kdo má v domu:
nevěř tomu, komu ufáš,
jeliž na něm vieru shledáš.

Hubená viera.

Milovati a nemieti,
jako séti a nežieti.
Srdce milé! nepyč toho,
ač túžíš, však máš pro koho:
hubená viera ženská na světě
takéž v zimě jako v létě!

Zištná láska.

Miluji tě, to věz:
miluješ-li mě, to mi také pověz.
„Paniče v červené nohavici!
tvář jest milost pod lavicí:
než ty milost mú poznáš,
až utratíš, což kde máš!“

Rovná láska.

Kdo chce mnohé táhy zbýti,
neroď výše milé mieti,
aniž miluj hrdšie sebe,
ať nemievá klamu z tebe.
Nebo nikdy písmo neklamá:
že břiemě rovné chřbetu nezlámá.

Čeho třeba k milování.

Milovánie bez vidánie,
jakožto noc bez svítánie;
a vídánie bez mluvenie,
jako role bez osenie.

Marné milování.

Kto miluje nevěda,
raději miluj nedvěda;
a kto miluje v naději,
bývaj doma raději.

Co jest milosť?

Milosť nic jiného nenie
než lidské sklamánie:
hlavě zhúba,
v měšci diera,
v srdci konečná muka.

Opatrnosť.

Bych měl to, což nemám,
dal bych za to, což mám:
a čehož já nemám,
nedám za to, což mám.

Klevetníkovi.

Ktož v tvář pěkně,
a odejda štěkne,
trhaje pověsť,

ten, ktož koli, jest
jako žravý pes,
i včera i dnes.
Tomu my, chtiece,
přikazujem, by vicce
nechodil k nám,
ač jest i znám.
Pakli viece přijdeš,
od nás nevyjdeš:
leč na špalku
tvú hádalku,
když lehneš,
odrbá dobře
březový les!

Zlé hospodářství.

Kdež sě žena muže nebojí,
tu hospodářstvie zle stojí;
kdež kep vládne mostem,
radím nebývati tu hostem:
spieše moře bez vody bude
a havran své černosti zbude,
než by žena schytralá
své chytrosti a lsti nechala.

Neštěstí.

Ach má přenešťastná jiezda:
vyhnala vrána sokolíka z hniezda!
Buď to Bohu žalováno,
žeť jest chrtu od věžníka odpuštěnie dáno!

Klín klínem.

Ktož sě večer opie,
ten o tom dobře vie:
ten pie ráno opět,
bude čerstev jako květ;
slušieť tomu poraditi
a klín klínem vyraziti.

Studiosus.

Z lat. rkp. Mus. z polovice XV věku vytištěno v Čas. mus. 1829, I, 80.

Detrimentum patior
nyní i v každém času,
usque ad mortem quatior,
a vše pro její krásu.
Regitur nunc ratio
vše podlé její vóle;
objuxatur batio,
jakžto meč srdce kole.
Nam ejus absentia
mě, ach! smutného pálí;
o felix essentia,
každý tvú krásu chválí.
Coeli sub cacumine
nenie kraššie tváři,
zodiaco fulmine
rovna slunečné záři.
Velut solis radius
zrakem srdce projímá;
eminens ut gladius
túha mě ach! podjímá.
Electa cordis unica,
nedaj mi zahynúti!
tua ut sunt punica,
túhúť chci rozplanúti!
Careo hoc famine,
bych mohl vše vypraviti:
vale in Dei nomine,
ten tě rač uzdraviti!

ROZUMOVÉ MUDRCŮV.

Průpovědi tyto z nejmenovaných auktorův vybrané, ač nemnohé, nacházejí se v rkp. Musejním z XV stol. se spisy zde doleji uvedenými: Seneky o mravích, přísloví, a o čtyřech stežejných ctnostech.

Počínají se rozomové rozličných mudrcóv z rozličných kněh vybraní.

Nenieť tajnějších úkladóv nežli ti, kteříž tajíc se v pokrytství úřada, neb v některém přiezni jmenem; neb toho, ktož zjevně jest nepřietel, snadně vystřiehaje se zbudeš. I Trojanské kuoň proto jest zklamal, neb obrazem Minervy, totiž bohyně múdrosti, zelhal jest jiné. Mezi stěnami našimi vítězstvie má hledáno býti. Tak jest najspravedlivějšie spravedlivosť, kterážto při nižších bývá zachována. Vítězstvie neviny jest nehřešiti, kdežto slušie moci. Nad kýmž móžeš viece hřešiti, přestaň. Přemahať svědomie, což koli smyslil zlého jazyk. Bezpravie učiněné toho jest pohaněnie, ktož je činí. Muže dobrého jest vlastnosť, neuměti učiniti, ani trpěti bezpravie. Přietele vyutracuje penieze, i jeho i penieze ztratím. Tiežť jest mezi dvěma přáteloma nežli mezi dvěma nepřáteloma rozsuzovati. Kvas jest přiezeň s dobrými, hodovánie se zlými uhaněnie jest. Nad nepřietelem vítězstvie, počije-li tě, ztratil's; tieže protivníka v bezpečenstvě zklamáš. Uškoditi neumějí, kteříž sú chtěnie uškozenie ztratili. Když vzcházie slunce, radu, a když zapadá, kvas měj. Chceš-li pokoji, války změny nečiň. Úžitečnějie jest styděti se, nežli strašlivu býti. Hanebná jest chudoba, kterážto z slávy se rodí. Jednaj tak cizí při, aby své nezapomínal. Příteli tak prospěj, aby sobě neuškodil. Což máš, tak toho požívaj, aby cizieho nepotřeboval. Mnozí své tratie, když žádají cizieho. Těžšie jest práce, z nież úžitek nepocházie. Raději o svém nežli o cíziem usiluj. Peněz slušie dobývati a jich chovati, než miera má v tom jmiena býti. Hněvivosť a nezsčestie se dvojie. Odpoviedáť sám sobě, ktož nesnadnú věc prosí. Z cizieho zlého nečiň sobě veselé. Svědomie viece střez, nežli lidské pověsti. Snadněť pohrdá všemi věcmi, ktož se mnie, by měl zejtra umřieti. Marná jest modlitba, když křivý jest skutek. Každý život múdrého člověka jestiť přemyšlovánie smrti; každý čas, v němžto o Bohu nemyslíš, ten měj za ztracený. A když v myšlení vuole nenie utištěna, jižť v skutku panuje. Marná řeč poškvrňuje mysli.

Skondávají se rozomové rozličných mudrcóv.

SENEKY SPIS O MRAVÍCH.

Z téhož rkp. Musejního.

Počínají se knihy slovútného mudrce Seneky o mraviech.

Tomuť každý smyslí, čemuž se jest učil. Vychovánie a kázeň činí mravy. Každý hřiech jest účinek, a účinek každý jest dobrovolný, tak počestný jako hanebný; protož dobrovolný jest každý hřiech. Sejměte výmluvy, nižádnýť nehřeší bezděky. Protož dobrý obyčej má vyraziti, což jest zlý uvedl. Dobřeť slušie činiti, dobřeť slušie mluviti. Nenieť rozdielu, kterým úmyslem činíš, což hřiešného jest; neb činové bývají vidieni, ale ne úmysl. Nižádná chvála nenie to nečiniti, což nemóžeš. Rád trp, co musíš. Bolesť trpělivostí bývá přemáhána. Nežádaj se slíbiti mnohým, ale dobrým. Mnohé prodlévajície život smrť nejistá předchodí; protož každý den má jmien býti za poslední. Na tom zpolehni, aby radějí slyšel, nežli mluvil. Smutku móžeš-li nedopúštěj, pakli dopustíš, ne všem oznamuj. Přátely tajně treskci, zjevně chval. Věci věcmi mají býti činěny, ne osobami. Orodovníkem se mni, když sobě, co slušie, doličíš. Jakožto rozpustilé sluhy umu přikázáním skrocuj: jazyk, břich, vilnosť. Což chceš, aby tajno bylo, nižádnému neprav; neb což sám nezamlčíš, nemni, byť jiný utajil. Posměšno jest, když kto pro nenávisť vinného svú nevinu ztratí. Potvoře podobno jest lakomstvie starého; neb co jest bláznivějšieho, nežli když cesty ubývá, viece ztravy ptáti? Všecky dietky nahé země přijímá. Nestyď se tak živu býti, jako si se narodil.

Co jest milejšieho, nežli mieti přítele, s nímžto o všecko smieš jako sám s sebú mluviti. Slušieť vší snažností jeho zachovati, kohož řiedko móžeš naleznúti, přítele; nebť jest druhý ty. Co jsi, to váž, ne za koho tě mají. Dříve než slíbíš, rozmysl se, a slibě plň. Ještě nejsi zsčastný, dokud se tobě hluk neposměje. Chceš-li zbožným býti, najprvé pohrdaj pohrdáním. To čiň, ať nižádný tebe nenávidí tvým zaslúžením. Neučiní-liť nepřietel tobě tvé bezpravie, učiníť cizie závisť. Hledáť sám živ býti, ktož chce jedno s nevinnými bydliti. Najlepší um jest ctitel boží. Vzdržíš-li se od cizoložstvie, dáš roditelóm tvým milosť, příbuzným a přátelóm vieru, vinným milosrdenstvie, všem rovenstvie. Vystřiehaj se ukrutnosti a sluhy jejie, hněvu. Nebudeš jinak živ na púšti, a jinak na tržišti. Nežádaj toho na jiném, co máš odpovědieti jemu, aniž jinému odpovídaj, co na jiném sám žádáš. Měj pokoj s lidmi a válku s hřiechy. Toť má každá žádosť, že nač ona blázní, mní, by jiní prchali. Velikýť v tom hřiech jest, ktož hledá mnohým se slíbiti nelepší. Chceš-li všem býti znám, dřieve zpuosob, aby nižádného ne-

znal. Zle o tobě mluvie lidé? činie, ne co si zaslúžil, ale co sú navykli. Zle o tobě domnievají se lidé, ale zlí? zlým se ohyzditi, jest chválenu býti. Vlasť tvá všady jest, kdež jsi. Zle o tobě mluvie lidé? jest-li že hodně, neželém mluvenie, ale že lží, mluviece; méně bych želel, žeby lhali, nežli že nelží. Velikéť jest zbožie, nežádati jeho; protož tenť má najviece, ktožť žádá najméně. Počestnějšieť jest, když rozeznáš milovati, nežli když miluješ rozeznávati. Přátely přísné věci najlépe činie, a protivné najjistějie zkúšejí. Horšieť jsú nenávisti skryté, nežli otvořité. Almužna netoliko platna jest berúcím. Největší chudoba jest lakomstvie. Nižádného svědka tvých hřiechóv se neboj, jako sám sebe; neb jiných móžeš ujíti, ale sebe nic. Penězóm slušie přikazovati, ne slúžiti. Pravé zsčestie nevina jest. Nešlechetnosť sama sobě pomsta jest. Ktož dal dar, mlč; ktož vzal, prav. Vilnosti hřiechu tehdy se báti budeš, když na skonánie jeho pomysliš. Obéť škodné jest: všem věřiti a nižádnému nevěřiti; však prvnie jest počestnějšie, ale druhé jest bezpečnějšie. Nemni byť které miesto bez svědka bylo. Což koli máš praviti, dřieve, nežli jiným povieš, sobě pověz. Jakýž muž, takýž účinek. Nenieť rozdielu mezi hněvivým a bláznivým. Tak buď živ, aby od svrchních nebyl potupen, a nižším nebyl strašen. Najnesnáze jest se samého přemoci. Tak počni milovati, jako by neslušalo přestati. Mnozí, když jiným zlořečí, sami se hanějí. Mně věř, žeť nižádný spolkem nemuož býti bohatý a zsčastný. Mnohé věci, kteréž sú neuzdraveny rozomem, uzdraveny sú časem. Býti potupenu hodně, mukať jest. Tehdy se mni zsčastným, když budeš moci otevřenými dveřmi živ býti. Stěny tvé tě kryjte, ne skrývajte. Zda-li silný muož se silú chlubiti, jehož nadějí zloděj neb násilník móž odjieti? Zda-li má se chlubiti šlechta, mnohokrát zchlapilým posluhujíc? Snáze ujde chudý potupy, nežli bohatý závisti. Vždy v žehránie něco lahodného přiměš; neb snáze pocházejí slova, kteráž lehkú mělkú cestú jdú, nežli kteráž tvrdú. Ktož pro milování peněz, neb pro vilnosť umierá, zřejmě okazuje, že jest sobě nikdy živ nebyl. Snažšíť jest do podolé hřiechóv stok, ale nesnadný k vrchu ctnosti vchod. Hněvť nenie pohnutie umu, jenž rozomu poslúchá; neb hněv rozom přesahá.

Tak zajisté slušie nám živu býti, jakož bychom v obezření všech živi byli. Tak máme i mysliti, jako by kto mohl do vnitřností našich prsí patřiti, i móžť; neb co platno jest od člověka co utajiti? nic Bohu zavřeno nenie.

O ČTYŘECH CTNOSTECH STEŽEJNÝCH.

Z téhož rkp. Musejního, kdež hlavní částku působí. Jsou pak tyto stežejné ctnosti ony Stoické virtutes cardinales: Spravedlnosť, síla, opatrnosť a skrovnosť; zde toliko z první na ukázku něco podáno. Celý spis tiskem vyšel v Plzni r. 1505, 1529 a v Praze r. 1553.

Jakož praví Šalomún v přísloviech: Milosrdenstvie a pravda ostřiehají krále, a tvrdí se milosrdenstvím truon jeho. Ale že jsú čtyři ctnosti stežojné, kteréžto všelikého krále neb kniežete velebie, povyšují i ozdobují, totiž Spravedlivosť, Mudrosť, Skrovnosť a Síla, protož o nich některé rozprávky příkladné a výstražné v těchto knížkách se vypisují, jakož jest sepsáno z skutkóv kniežat a mudrcóv pohanských. Neb příkladové Svatých dosti známi jsú v skutciech jich a v knihách Písma svatého. A že spravedlivosť jest najčistčie všech jiných ctností, a v nie jest všeliká ctnosť, o niežto mudrci dějí, žeby měla tvář zlatú, protož o nie bude najprvé praveno.

O Spravedlnosti. Kap. 1.

Spravedlivosť bude-li vzdálena od královstvie, tehdy co jsú královstvie, jediné veliká padstvie nebo roztrženie? a co jsú padstvie, jediné malá a chudá královstvie? Jakož praví svatý Augustin, podobenstvie přivodě o jednom zběhu mořském, jemuž diechu Dionides, neb jednú lodí na moři překážieše lidem, a mnohé časy lúpieše plavce. Jehožto Alexander král na mnohých lodech kázal honiti; kteréžto když byl popaden, otázal ho Alexander, proč by lúpil na moři? Dionides svobodnú smělostí odpovědě: „Proč i ty veškeren svět lúpíš; ale že já čině to lodičkú jednú, nazván jsem lotr, ty pak velikým vojskem též čině, nazván jsi ciesařem. By Dionidovi mnozí lidé slúžili, byl by Dionides ciesařem; bude-li Alexander lán sám jediný, budeť lotrem. Neb jelikož kromě nenie rozdielu, jediné že hohyzdnější, ktož násilím lapá, nešlechetnější, ktož spravedlivosť opúštie, a ktož zevně protiví se právóm: protož právóm, jichž já pobiehám, ty se protiviš. Já varuji se obého a ty zhrzieš; mě nezdčestie a chudoba činí lotra, tě povýšenie pýchy a lakomstvie nenasycené zlodějem činí. By zdčestie mně shovívalo, byl bych snad lepší: ale ty čím bohatější jsi, tiem horší budeš.“ A podiviv se Alexander ustavičnosti Dionida a řeči jeho dóvodné, že právě jej treskláše, vece Dionidovi: „Zkusím toho, budeš-li lepší; proměním tvé nezdčestie, aby potom nevymlúval se chudobú, což by zlého činil.“ I kázal jej připsati k svému dvoru, aby mohl svobodně podlé pravdy panovati. A tak stalo se, že ten, jenž prvé byl zběh a lotr moře, bieše potom zprávce najvyšší Alexandrova dvora, a divný milovník spravedlivosti. Z této řeči má býti

vědieno, že kniežata a králové mají mieti trpělivosť, přijímajíc spravedlivé káránie, a k těm, ktož je treskcí, mají býti dobrotivi, zbožím je darujíc. Jakož o tom svědčí Valerius, že jeden urozený rytieř Alexandrov, chtě jej tresktati z toho, že přieliš světské moci a cti žádáše, tak že netolik pozdravovati, ale jakožto Boha cíti se přikazováše; jemužto vece: „By bohové tělo tvé malé vedlé žádosti mysli tvé u povětří chtěli nositi, tehdy veškeren svět nemohl by tobě miesta dáti; nebo rukú pravú sáhl by až na východ, a levú až na západ slunce. A poněvadž tělo tvé s úmyslem nemóž se sjednati, ani bohóm se přirovnati, pročež o také veliké cti takovým úsilím pracuješ? proč neznamenáš stromóv na výsosti dlúho rósti, a jedné hodiny vyvráceni bývají? Znamenaj aspoň, že ty nebo jsi Buoh, nebo člověk, anebo nic: jsi-li Buoh, tedy bohóv v tom následuj, aby lidem dobroděnie rozdával, a jim jich statkóv nepobieral; jsi-li pak člověk, znamenaj, že jsi smrtedlný, přielišné věci žádati přestaň; pak-li nejsi nic, pomni, aby sám sebú pohrdal a nepečoval o těch věcech, jenžto jsú minuté. Nebo nic nenie tak silné a mocné, by někdy škody nevzalo od mdlého; ano lev, král všech zvieřat, někdy najmenšiech ptákóv bývá pokrm.“ Protož kniežata a lidé urození mají věděti, že nade vše toto zvláštnie zlé jest na člověku, když kto nebojí se Boha rozhněvati skrze vinu, a lidí pohoršovati skrze zlý život; když kto netolik zmeškává, ale také zdaluje se od tresktánie. Jakož píše se o Nerovi, vnuku Gaje ciesaře, jenž byl horší děda svého, Seneku mistra svého zabil, proto že tresktánie od něho trpěti nemohl; máteř svú, tetu, ženu, bratra zahubil, větší stranu měšťan Římských zbil jest, Řím zapálil, aby podobenstvie Troje hořícieho viděl. Tak byl nešlechetný, že nezdálo se jemu, by kto mohl dobrý býti. Všeliké hřiechy páchati přepustil. Tak veliké pýchy byl, že zlatými sietmi lovil ryby, a provazy u sieti zlatohlavové. Nižádného rúcha dvakrát neobláčil, střiebrné střevíce nosil. A když pro svú zlost měl zahuben býti, utekl na púšť, a tam zahubiv se, od vlkóv sněden jest.

Spravedlivosti zachováníe. Kap. 6.

Předkové staří spravedlivosť zachovávali netoliko k sobě, ale také k svým nepřátelóm, jakož svědčí Valerius o jednom vévodě Římském, jemuž Kamillus diechu. Ten když byl oblehl město Falitských, byl jeden mistr, jenž učieše a pěstováše děti Falitských. Ten děti před město jako na hru vylúdil, a lahodnú řečí až do stanuov Římských přivedl. A postaviv je před Kamilla vece: „Aj, v moc tvú poddávám Falitské; nebo otcové těchto držie město, u něhož ty ležíš.“ To uslyšev Kamillus, vece: „Ty nešlechetníče! novú zlostí chtěl by zraditi Falitské? Myť boj i mír vedem spravedlivě. Oděnie nenosíme proti dětem, nebo také těch netepem města vybojujíc; ale mámeť oděnie a braň proti mužuom a oděncuom, ježto mocí a bojem přemohu beze všech úkladóv.“ A tak netolik pohrzel jest úkladem toho pěstúna, ale přikázal, aby jemu ruce svázali s zadu, a děti aby mrskaly metlami prozradcí svého až do

města. Tu spravedlivosť znamenavše Falistové, viece skutkem té dobrotivosti přemoženi sú, než mocí, tak jenž před tiem proti Římeninóm myslí biechu pozdviženi a nenávistí i hněvem zapáleni, potom žádali pokoje a dobrovolně brány městské Římeninóm otevřeli sú.

Dále slušie znamenati, že trojím obyčejem Římené panovali sú nepřátelóm svým: uměním, častým vítězstvím bojóv a vierú. Jakož se přihodilo jednoho času, že Hanibal král byl jal jednoho z Římeninóv. A když jest držán u vojště za některý čas, tehdy ten jistý zastaviv čest a vieru, vrátil se do Říma, aby jmenovaný den určené penieze šacunkové poslal Hanibalovi; pakli by peněz neměl, ale aby sám se postavil. To učiniv chlubil se, že jest oklamal Hanibale křivým slibem, a žeby tiem měl prázden býti. A když ten účinek přišel před staršie, přikázachu jeho jieti. A když byl jat, poslán jest k Hanibalovi, aby nepřerušil viery a slibu k hanbě Římenóv.

O témž praví Valerius, že jeden Římský konšel, řečený Fabius, byl vyručil z vězenie některé Římeny od Hanibale pod úmluvú určených peněz. A když přišel čas plnění, vida, že sú ho jistci nevyvadili, prodal jest své dědictvie a Hanibalovi penieze dal, chtě radějí všeho statku pozbyti, než by on a jeho vlasť v které nevěře a necti narčeni byli, pamatuje ono přislovie: Ktož ztratí vieru, ten viece ztratiti nemóž; a nemá miesta řeč jeho, ktož jest shledán v které křivdě. Ještě k témuž praví týž Valerius, že Demokrates, lékař toho krále, jenž slul Pyrrus, přišed v noci k Fabriciovi, slíbil otráviti krále svého Pyrra jedem, jest-li žeby mu vděk bylo, a chtěl-li by jemu to poslúženie zaplatiti. To uslyšav Fabricius, kázal ho svieźice dovesti ku pánu jeho, a to vše kázal povědieti Pyrrovi, což jest mluvil lékař o jeho umrtvení. Tehdy Pyrrus podiviv se nad dobrotú Fabricia, vece: „Snáze slunce móž běh svój změniti, než Fabricius od své dobrotivosti převrácen býti.“ Tak Římené nechtěli sú jedem bojovati, ale oděním. A tak sú milovali spravedlivosť, že svých nepřátel nižádnú lstí nechtěli sú hubiti, a těch, jenž sú nebyli hodni smrti, nechtěli zahladiti. Protož poněvadž pohané neznajíc božích přikázaní byli sú slovútní a velicí v skutciech spravedlivých, tolik pro zvelebenie vlasti své a pro marnú chválu: čiem větší a lepší mají býti křesťané v skutciech spravedlivosti božie! Ale že všickni hledie svého, netbajíc o Bohu, protož jsú chudí a obecné dobré hyne; neb poněvadž každý svého hledí úžitku, táhne k sobě i cizie. Protož pohřiechu časté trú boje, zrady, lsti a potrženie rostú. Nižádného práva, ani přísahy ani viery držie. Tyto časy již lidé proti běhu přirozenému a proti zákonu božiemu povstávají proti pánóm svým a chtie svobodu mieti, aby svévolně, což by koli chtěli, páchali.

O spravedlivosti. Kap. 10.

Spravedlivosť jest ctnosť navracujíc každému, což jeho jest, totiž většiemu, rovnému a menšiemu. Výššiemu slušie poslušenstvie a pocta, rovnému rada a spo-

moc, nižšiemu ostraha a kázeň. Protož počesť, již vzdáváchu staří povýšeným a dóstojným, tato bieše, jakož svědčí svatý Augustin, že Římené za časuov dávných ctnosť a česť jako bohy ctiechu, a jim dva chrámy postavili tak spojená a zpuosobená, aby nižádný nemohl vníti do chrámu cti, jediné leč by prvé prošel chrám ctnosti; nebo sama ctnosť činí člověka hodna cti. Nižádný zajisté zlý nenie hoden cti; nebo otplata ctnosti jestiť česť, a přileží k dobrým. A na znamenie toho Římené nectili sú nižádného, jediné leč jest kdo prvé zaslúžil skrze ctnosti. A ačkoli zaslúženie ctnosti jest otplata cti, však častokrát česť protiví se ctnosti, kdyžto úmysl toho, jenž ho ctie, pozdvihá se u pýchu. Protož čte se, že trojí česť Římené vzdáváchu vítězóm, kdyžto se domóv vracováchu: první, že lid s veselím a s pěním vstřiec proti vítězi vycházechu; druhé, že všichni vězňové, majíc svázané ruce na zad, jdiechu za jeho vozem; třetie, že ten vítěz sedieše na voze, jejž vezechu čtyřie koni bielí, a vezen jest až do domu radného. Ale aby se nepozdvíhal a sám sebe nezapomenul, jsa povýšen tak velikú ctí, toho dne trpěl jest troje protivenstvie: první, že seděl s ním jeden člověk chudý a zavržené postavy, na znamenie, aby všeliký člověk, kterakž kolivěk chudý, měl naději dosáhnúti cti takové, ač by prvé ctnostmi se ušlechtil; druhé, že ten člověk sedě na voze s ním, často jej políčkováše, a takto k němu mluvieše: „Poznaj sám se, a nechtěj pýchati z takové cti tobě učiněné, a pomni na to, že člověk jsi;“ třetie, že toho dne každý, ktož jest chtěl, bez překazy mohl protivné a hanebné řeči k tomu vítězi mluviti. Jakož Juliovi ciesaři, když po mnohých vítězstviech do Říma jedieše, rozličné protivenstvie beze všie pomsty jemu činiechu. Protož česť a chvála povýšených lidí jest úzkosť velikých počlivostí. Jakož svědčí Valerius o jednom králi, jenž měl korunován býti. Drže v ruce dlúho korunu, řekl jest: „Ó koruno ušlechtilá viece, než zsčastná! nebo by kto věděl, kterak mnohých nebezpečenství a počlivostí jsi plna, i s země nezdvihl by tebe.“ Též Fabius, když ote všeho lidu volen byl knieżetem Římským, vymlúval se jim a řka: že nemóž pro starosť kralovati. A čímž viece otpíráše, tiem viece jej nabádáchu, aby přijal knieżetstvo. A vida jich prosbu ustavičnú, řekl jim: „Hledajte sobě jiného, k němuž byste tu česť obrátili. Nebo budu-li přinucen, abych vládl nad vámi, tehdy já nebudu moci vašich obyčejóv převrácených trpěti, ani vy mohli byste snésti bázni mé.“ Oni vecechu: „Čímž jasnější a čistší budeš v úmysle, tiem viece musíš býti počlivý v panování.“

Dále slušie znamenati, že dřévnie knieżata měli sú paměť o smrti budúcí. Nebo když ciesaře korunováchu, ihned přijděchu k němu hrobníci, tiežíce ho: z kterého rovu chtěl by hrob mieti? A také jeho život porušitedlný a minutý připomínáchu, řkúce: „Zpósobuj královstvie své dobrotivě, a měj péči o duši tvé.“ Také k spravedlivosti knieżat slušie pochlebníkóv neposlúchati. Jakož svědčí Tullius o jednom ukrutníku, jménem Dionysius, jehož jeden přietel jeho, řečený Damokles, pochlebuje, přiliš chvá-

léše, zbožie, jeho, velebnosť, povýšenie a hojnosť jmění jeho veličieše, a nad to pravieše nade všecky najlepším jeho býti. K němuž Dionysius odpovědě: „Ukáži tobě zsčestie mé a velebnosť mú.“ I kázal přietele svého v sieni své pozlacené posaditi a oběd hojný připraviti, a kázal mládencóm nádobným jemu slúžiti. A potom kázal nahý meč na koňské vlasině nad hlavú Damokla pověsiti. A když on pro velikú bázeň ani služebníkóv pěkných patřieše, ani sáhnúti na stuol smějieše, ani okrasy sieni tbáše, boje se meče, aby naň nespadl, tehdy řekl jest ukrutník: „Takovýť jest byt mój, jejž ty zsčastným býti nazýváš.“ Ale Damokles prosieše ukrutníka, aby kázal vzieti meč ten, jenž visieše nad ním, a pryč odložiti. Protož vědomé jest, že takový život nenie zsčastný, při němž jest strach a bázeň. Tak Dionysius, ačkoli byl jest ukrutník, avšak jest zhrzel pochlebenstvím. Nebo pochlebníci jsú Ochechule, lidi sladkými řečmi svodiec, jichžto vší pilností slušie se vystřéhati, a jich podtržení srozoměti. Jakož Ipseuzippus mudřec řekl jest pochlebníku jednomu: „Pochlebníče! mlč a přestaň, nic neprospěješ, nebť rozomiem tobě.“ Též také Alimandus řekl jest: „Mocný ciesaři! najviece v tom skví se múdrosť tvá, že pochlebníci tito tebe sú nepodtrhli v nemúdrosť, jenž když lahodie tobě, netolik bohóm, ale také tobě i lidu činie bezpravie. Neb bohuom pocty ujímají, je tobě rovnajíc; tvé přirozenie křehké povahy oklamávají, když tě smějí bohuom rovnati; lid k modloslúžení přivodie, když smrtedlné velejí jako nesmrtedlné cíti. V tom na sobě moc božskú ukážeš, ač všechny tyto, jenž dóstojenství tvému lstivě lahodie, kážeš na muky dáti.“

O témž píše Valerius, že Athenští jednoho úředníka svého, Dimagora, jenž pochlebováše králi Dariovi, jali sú a nad ním pomstili hlavy stětím.

M. VÁCSLAV KORANDA.

Dva byli mužové toho jmena živi v XV věku, oba z Plzně rodem. První Václav Koranda, kněz a kazatel v Plzni, vedl odtud léta 1419 processí k velikému na Křižkách sebrání lidu pod obojí přijímajícího. Potom připojiv se k straně Táborské, léta 1420 s jinými kněžími Táborskými jat a na hradě Příbenicích uvězen, ale pomocí Táborských zase vysvobozen jest. Léta 1437 z rozkázání císaře Zikmunda zabráněno mu, aby nekázal a toliko na Táboře obýval a jinde nic, pod pokutou utopení. Když pak Aeneas Sylvius (potomní papež Pius II), jeda léta 1451 v poselství na sněm Benešovský, při té příležitosti pohostinu se zastavil v Táboře, mluvil tu také s tímž Václavem Korandou i vylíčil jej co „starého otroka ďáblova“. — Druhý Václav Koranda narodil se asi l. 1423, studoval na vysokých školách Pražských, kdežto l. 1454 bakalářem svobodných umění a l. 1458 mistrem učiněn jest. Potom od l. 1459 byl professorem a kollegiatem kolleje Karlovy, dě-

kanem fakulty filosofické l. 1460 a rektorem university, pokud se ví, v letech 1463, 1471 a 1513. Léta 1462 poslán byl od Jiřího krále s jinými, totiž s p. Zdeňkem Kostkou, p. Janem Malovcem, p. Prokopem z Rabštýna, kancléřem K. Č., a mistrem Václavem Vrbenským, do Říma o potvrzení kompaktat, kdežto před papežem Piem II směle hájil přijímání pod obojí. Po smrti Rokycanově zvolen byl l. 1471 (okolo 23 dubna) za administratora strany pod obojí. Zemřel l. 1519 dne 9 Února, maje věku svého bez mála sto let. Nadřečené poselství své do Říma popsal obšírně na způsob deníku, kteryžto spis nyní se chová v král. bibl. v Štokholmě, a přepis jeho, léta 1819 rukou neb. V. Hanky učiněný, v Museum království Českého (3, G, 28). Tuto níže podáváme jej z přepisu musejního celý. Krom toho sepsal ještě také v jazyku českém traktát o Svátosti oltářní, a spisek polemický tohoto počátku: „Nenie ptáčníkuov atd.“, háje v něm přijímání pod obojí.

POSELSTVIE KRÁLE JIŘÍHO DO ŘÍMA K PAPEŽI.

Když sme přijeli do Říma v středu o suchých dnech v postě, léta božieho MCCCC°LXII°, hned tu sobotu potom poslal pan Rabštýn Fantina ku panu Zdeňkovi, vzkázav po něm, že papež chce, abychom sami dva k němu přišli; i přišedše k němu, mluvil pan Rabštýn takto: „Otče najsvětější! posláni jsme učiniti poslušenstvie a poctivosť a některé prosby na Vaši Svatosť znésti; poslušenstvie od krále našeho, tak jakož obyčej jest jiným kniežatóm a králóm, a jakož jeho předkové činili, to učiniti hotovi jsme, když se líbiti bude Vaší Svatosti.“

Papež odpověděl: „Od vašeho krále neslušie přijieti poslušenstvie, tak jako od jiných kniežat křesťanských; neb královstvie jeho nenie v jednotě s cierkví, jako jiná královstvie, ale odděleno jest v řádech od nie, a král váš z toho šibalstva bludného vyzdvižen jest. A když měl korunován býti, kardinál S. Angela poslal k němu dva biskupy z Uher: ti jeho korunovati nechtěli, leč by přisáhl státi poslušenstvím cierkve, jako jiný král křesťanský; bludy, kacieřstvie, oddělenie v řádech aby zkazil v svém království, a tak lid ku poslušenství aby navedl a navrátil. A že jest toho ještě nesplnil, poněvadž ten zlý člověk Rokycana ještě káže, lid přijímá pod dvojí způsobú, králová na kázanie chodí, a sám král na den božieho Těla, opustiv procesí kostela Pražského, v procesí bludné a kacieřské jeho chodil; protož nenie nám slušné přijieti od něho poslušenstvie, leč to splní, což jest přisáhl, a vy na to učiníte přísahu, že tak bude. Pohleďte, což jest učinil král Ladislav, ještě jsa dietětem, když sú s procesí dobří křesťané chodili: před božím Tělem učinil jest poctivosť, jako na to slušie, poklek na kolena; ale když jest ten Rokycana s svými se přiblížil, stál jest, kleknúti nechtě. V tom jeden přistúpiv, řekl: „Králi, proč neklekneš před božím Tělem?“

odpověděl: „Já před božím Tělem rád klekám, ale že jest v rukú zlých lidí, neučiním toho.“ Tento ještě jsa v mladých letech odtrhoval se od těch: ale král váš věku již dospělého, a jsa opatrný, netbá, a mohl by, by chtěl, se od nich odtrhnúti, a byl by tiem velmi zvelebcn, jakož sem jemu to radil, když sme spolu byli v Benešově.“

Pan Rabštýn a pan Zdeněk: „Otče najsvětější! s tiem, s čím jsme posláni, to učiníme rádi a hotovi jsme; ale toho, což nám nenie poručeno, učiniti nemóžem, a přes to, bychom učinili, nebylo by platno ani pevno.“ Papež: „Dám vám čtyři kardinály, uhoďte s nimi některaký prostředek, a my, což bude s naší ctí a stolice této, rádi pro krále i pro královstvie učiníme.“

Potom v neděli, přišedše k kardinálovi Nicenovi, kdežto přijeli dva kardinálové, S. Petra a S. Angela, tu kardinálové samým pánóm kázali před se vstúpiti, kdežto kardinál S. Angela takto mluvil: „Král váš, ač jest sliby a přísahy učinil při svém korunování, také potom i v Senezi po poslu svém i po listu, těch neplní ani drží; neb oddělenie a bludové ještě vzdycky stojie a trvají v království jeho, a těch netbá zkaziti, netoliko v lidu, ale ve dvoře vlastniem, poněvadž chová a trpí u svého dvora tak přijímajícé pod dvojí způsobú, ješto to blud jest; chová také kaplany toho šibalstva a bludu; králová jeho zjevně přijímá, a sám král kterak, to jest tajno. Item řekl jest král váš, že ne mečem, ale múdrostí to království chce vyvesti z bludóv a chce přivesti ku poslušenství: my žádné múdrosti nevidíme, kterakž tehdy od něho móž přijato býti poslušenstvie, aneb jeho slibóm kterak móž věřeno býti? Protož vy, máte-li rozkázánie a moc, abyste (k) konci vedli, položte v ruce najsvětějšieho našeho i vašeho otce s strany krále i království to všecko, což jest při tom rozdělení, bludech a odpornostech, a potom budete-li čeho žádati, otec svatý jest milostivý, neopustíť žádostí a proseb svých synóv.“

Odpověď pánóv: „Nejsme s jiným posláni, jediné učiniti poslušenstvie a poctivosť, a také některé prosby vznésti, o nichž pan Zdeněk s mistry jsú svědomější nežli já; tyť oni, když tomu čas bude položen, vypravie: ale což se dotýče poslušenstvie, to mně napřed kázáno učiniti.“ Potom vyšli sú, a po malé chvíli sám pan Rabštýn vstúpil jest před kardinály, a vyšed vece ku panu Zdeňkovi: „Kardinálové pravie, že žádným během poslušenstvie nebude přijato, leč budú prvé slyšány prosby.“

V úterý sami páni přijedše k kardinálovi Nicenovi, jemu dali list od krále; on poděkoval jest, že král má jeho v své paměti. V tom pan kancléř mezi jiná řečí mluvil takto: „Poctivý otče! jakož otec najsvětější a kardinálové dotýkali, že pán náš a král, opovrha procesie kostela Pražského a chodí za Rokycanú: nechtějte toho tak před se bráti, byť on to učinil z potupy, ale někdy bývá tuto a někdy onde; ano při větších svátciech viece bývá nahoře; a jakož viete, že dvój lid jest v Čechách a král náš obého jest pán, musí oboje snášeti; nebo přidržel-li by se jedné strany a jí nakládal, strach jest, by mu se druhá nezprotivila.“

K tomu kardinál: „Poněvadž ste zmienku učinili, musím povědieti, hle, co se jest dnes stalo. Od mnoho let Francúzové nemějechu útočiště k stolici spoštolské, a již král jich ve všem se poddal, slíbiv všecky, ktož by to chtěli rušiti aneb proti tomu mluviti, že takové chce tresktati A máte věděti, že v Francii jest jeden a sto biskupóv, opatství mnoho a prelátstvie veliká, a duchovní toho skutku králova nechtěli dopustiti, ale zpět proti tomu sú usilovali; a když jest král chtěl, pohleďte, ačkoli jest mnoho prelátóv a jich pomocníkóv, co sě jest stalo: tak také, byť váš král chtěl, brzo by mohl uvesti, což by chtěl, a zvláště, poněvadž všichni znamenitější, múdřejší i mocnější, také doktorové a lidé velicí a učení jsú v jednotě kostela Římského a bludóv těch nedržie v přijímání pod dvojí způsobú, ale z oněch, kteříž ty bludy držie, jsú lehci a nevážni, a kněžie jich neučeni a nevzácni. Viděli ste, jaká sě jest stala čest králi Franskému: i váš král byl' by zveleben, byť též chtěl učiniti a staviti ty bludy kacieřské, a těm, kteříž jsú té strany, nenakládal. Což sě pak dotýká té procesie, váš král netoliko že jest podál, ale byť pak bylo za dvě neb za tři míle, mělť by jeti, nežli za těmi bludnými choditi jim ku posilnění.“

Ve čtvrtek ráno páni přijedše k patriarchovi, kterýž ochotně je přijal a ctil, mezi jinú řečí pan Rabštýn mluvil takto: „Otče najpoctivější! račte sě přičiniti, abychom slyšenie mohli mieti etc. Item, viete, že v našem království jsú dvojí lidé: jedni kteříž prostě stojie v jednotě s cierkví, a druzí nic, a oboje strany jsú velmi mocny. Máte také věděti, že náš král najjasnější miení a chce konečně ty k jednotě cierkve svaté přivesti; a bych nebyl toho jist, nechtěl bych před vámi toho praviti.“

V pátek papež, zavolav pana Zdeňka samého, mluvil k němu mnoho řečí a v tom i toto: „Budete-li prositi za podobné věci, stanet se viece, než prositi budete; pak-li za jiné, svoláme kardinály bratry naše, a s jich potazem a radú což bude usúzeno, to vám bude odpovědieno. Divím sě, že tolik stojíte o ty kompaktáta, ano již jsú minulá aniž mají moci; neb v nich stojí: „Těm toliko, ktož obyčej mají;“ takových již jest málo, a jiným nenie dáno. Item praví sě v kompaktátiech: „když by prosili a žádali, má svátosť dána býti;“ ale vaši kněžie dávají dietkám, kteréž ani sebe zkusiti ani prositi mohú; a poněvadž oni tak mnoho proti kompaktátóm přestupují, v tom kompaktáta jsú zrušena a nemají dále moci. A máš věděti, pane Zdeňku! žeť nejsú dopuštiena jinak, jediné pro tvrdosť jich, jakož učinil jest Mojžieš Židóm, aby tiem spieše mohl pokoj býti, a ten když by uveden byl, aby od takového přijímánie přestali a sjednali sě s cierkví. Také by pak které moci byla ta kompaktáta, však jest v naší moci zdvihnúti je pro něco lepšieho. Item, praví sě v kompaktátiech: „koncilium mělo moc dáti kněžiem rozdávati, budú-li prositi toho Čechové,“ ale že sú neprosili; pak-li sú prosili, ale koncilium jest nedopustilo; neb proti tomu dekret sú učinili, a ten sú do Čech poslali, a protož kompaktáta nemají žádné moci.“

Biskup jeden, jsa při tom, tázal sě jest pana Zdeňka: „To přijímánie drží-li u vás z potřebnosti spasenie, čili toliko, že jim jest dopuštieno od koncilium?“

Pan Zdeněk: „Někteří jsú v Čechách praviece, že z potřebnosti, když by toho čas byl a miesto etc., že viece milostí se béře pod dvojí způsobú, než pod jednú; a jiní jsú, jenž toliko držie to přijímánie z pójčenie koncilium, ale těch jest málo.“

Tehdy papež vece: „Proti prvniemu jsú kompaktáta zjevně; o druhém bude okázáno, že nic nejsú kompaktáta, aniž mají které moci; a pak by byla které moci, máte našcho rozkázánie poslušni býti, neb tato stolice má moc složiti a změniti, což bieše ustaveno, jakž lépe bude sě viděti k spasení lidskému.“

Pan Zdeněk: „Chtěl bych při tom něco povědieti, jakž rozumiem, bych byl lepší literát; ale neumiem, toliko, jakož bych chtěl, vymluviti a jakož by mělo býti.“ Papež: „Pověz, však my rozuměti budem.“ Pan Zdeněk: „Račte micsto dáti kompaktátóm pod tiem během, jakž najprv sú vydána, a bude-li, jakož pravíte, že nic nejsú, okázáno, Čechové praviece, že moc mají, braňte toho, a to král i královstvie poznají-li, že moci nemají, snáze budú moci vašemu přikázání státi; ale vaše Svatosť rozkáže-li, aby nechána byla kompaktáta, a dóvodu žádného nebude okázáno, strach jest, že nesnáze veliká vznikne. Také nechali-li by tak snadně toho přijímánie, dóvodu žádného na to neslyšiec, že toho nemá býti, bylo by zjevno a praveno, že Čechové drželi blud a kacieřstvie, a že hodně jsú potupováni a kacěřováni.“ Tehdy papež: „Bóh jest na nebi a my na zemi; božie mámc, ne své cti hledati: ale Bóh najviece chce poslušenství, protož viece máte hledě děti k poslušenství, než k své cti, předkládajíce sobě před oči Saule, krále Židovského, kterýž viece k své cti hledě než k poslušenství, padl jest, a královstvie odjato od jeho rodu; tak nebudete-li prostého poslušenstvie, a neučiníte-li, jakž sě vám rozkáže, od těch bludóv neodstúpíte-li, odvoláno a zkaženo bude i král i královstvie, a vězte, žeť to mohu učiniti.“

K tomu pan Zdeněk: „V Čechách pravie, že majíce a držiece kompaktáta, vždycky jsú v poslušenství a v jednotě s cierkví, neb což činie, činie z úmluv, z pochválenie a z vóle koncilium Basilejského.“ Tehdy papež otázal sě pana Zdeňka: „Chceš-li ty státi pod poslušenstvím a toho přijímánie nechati?“ Odpověděl papeži pan Zdeněk: „Chci ostati, jakož mám obyčej a v čem sem zrostl.“ V tom papež poslal pro kardinála S. Petra, aby s sebú přinesl kompaktáta; svému také komorníku kázal jiné kniehy přinesti, i vzev je, vece: „Tyto kniehy dal mi Papúšek, v nichž mám kompaktáta a mnoho běhóv, ješto sě v Čechách dáli.“ A otevřev je, řekl jest: „Viz, což stojí v kompaktátiech: že měli Čechové žádati a koncilium mělo dáti, a že sú nežádali, nenie jim dopuštieno.“ Tu kardinál S. Petra vece: „Byli sú poslové čeští v Basilei, prosiece za ten artikul přijímánie a za jiných sedm, ale koncilium jest nedopustilo.“ Při tom papež několiko kusóv okázav a vše k tomu, že kompaktáta

moci nemají, vece: „Pane Zdeňku! zóstaň a buď v tom, jakoť sú tvojí otcové byli.“ Odpověděl: „Však mój otec také (byl) pod dvojí zpósobú.“ Tehdy papež: „Ale buď, jako tvój děd a praděd! Pan Zdeněk: „Zóstanu tak, jak sem počel.“ A papež: „Viz, odkud jest počátek vzalo to přijímánie, že od Jakobella, mistra dětinského v grammatice, ne od někoho velikého a znamenitého aneb učeného. Co jeho následujete? stójte v jednotě s cierkví a budete zvelebeni, král, královstvie i vy nad jiné lidi a královstvie.“ Kardinál S. Petra mluvil (mnoho) s ním při tom. Chci povědieti jedno: „Četl sem mnoho písma od času S. Petra až do těchto časóv, a nenalezl sem, by kdy tiem obyčejem přijímal lid obecný od kněží pod dvojí zpósobú, jako vaši činie; ale toto sem četl, že v prvotní cierkvi svaté při velikých svátciech biskup svého biskupstvie svolal lid do města hlavnieho, tu sám rozdával pod první zpósobú a potom jiný pod druhú; a pro tu příčinu ještě sě velicí kalichové nalézají, v nichž bieše krev božie posvěcována pro lidi, a ti kalichové měli lévky, po nich krev božie do menších kalichóv nalévána byla. Item, otec svatý při hodech velikonočních dává také laikóm, kteříž jsú při tom, Tělo božie pod první zpósobú, a jeden z kardinálóv Krev boží z kalichu pod druhú zpósobú; a ty, pane Zdeňku! byl-li by při tom a žádal, byloť by tobě dáno též i s tvými: ale u vás jeden kněz rozdává pod obojí zpósobú, a to jest proti cierkvi.“

K tomu pan Zdeněk: „Poněvadž tak praviťe, tehdyť nenie blud přijímati pod dvojí zpósobú.“ Vece kardinál: „Kto praví, by byl blud, blázen jest; ale totoť jest blud, by viece bylo milosti pod dvojí zpósobú, než pod jednú, jakož u vás pravie.“ Pan Zdeněk: „Tehdyť já tak zostanu, poněvadž nenie blud.“ Vece kardinál: „Lépe jest státi v poslušenství a v jednotě cierkve svaté“ etc. Tyto řeči ten den pan Zdeněk (oznámil) panu Rabštýnovi, a on řekl: „Od téhož kardinála já sem též řeči slyšel před několiko lety v Novém městě.“

V sobotu, před třetí nedělí v postě, dáno poslóm slyšenie zjevné, kdežto přede všiem dvorem papežovým, přísedících tudiež kardinálóv XXIV, arcibiskupóv, biskupóv množstvie, doktorów, žákovstva i jiného lidu mnoho, kdežto poslové, stojíce za kardinály proti papeži, poselstvie sú dáli, a najprv doktor od ciesaře řeč učinil, od ciesaře k papeži (s) poctivú prosbú, aby král Český v svých prosbách byl uslyšán; potom pan Rabštýn, předloživ příčiny a vymlúvaje krále, že tak dlúho prodléval učiniti poslušenstvie, to poslušenstvie učinil jest tak, jakž mu bieše poručeno, s listu.

K tomu papež: „Činíte poslušenstvie z strany krále toliko, an obyčej jest i z strany královstvie činiti.“ Tehdy pan Rabštýn vece ku panu Zdeňkovi: „Co chcme učiniti? jáť učiním z strany mých, a viem, žeť bude jich povolenie, a ty učiň z strany svých, aneb jakť sě líbí.“ Pan Zdeněk vece: „Pověz ode všech, neb což král činí, proti tomu královstvie nebude, poněvadž s povoleniem královstvie tyto věci sě jednají.“ I učinil tak. Potom papež řekl: „Máte-li co viece před sebú, pravte!“ Tehdy jeden

z mistrov, upřiemo stoje proti papeži, poselstvie od krále i od království učinil jest tiemto během:

Poselstvie od krále a království etc.

„Když jest vypraveno jedno poselstvie, otče najsvětější! maje druhé vyložiti, kterak slušně budu moci v ně sě vložiti? an velikosť jeho a nesnadnosť zajisté nevolená dobrovolně, ale slavných, mocných a těchto pánov mých daná rozkázáním a snažnostmi obtěžuje mluviecieho, a nad to Vašie Svatosti povýšenie velebné, najpoctivějších otcov kardinálov slavnosť vnitř i zevnitř naplňuje člověka, ani v umění, ani v obierání v takových věcech nikterakž nezvyklého. Z toho, poněvadž rozumem lidí osviecených nelíbí sě obierati v prostých řečech, lekám sě a stydím převelmi, bych nemluvil prostějie, nežli před Vaší Svatostí a stolicí túto bieše zachováno, aneb snad s umenšením, nežli by lépe a kráše nad mne tito pánové a spolu moji poslové vymluviti mohli; a tak byl bych nalezen v nedostatku, by mne živá nezdržovala naděje, tak v pánu Bohu všemohúciem položená, jemužto, jakož podobno, tak i snadno řeč ačkoli nevzácnú učiniti příjemnú, jakož v dobrotě Vašie Svatosti, o níž sě praví po všech krajinách země, že nezhrzieš hlúpými ani nevýmluvnými, ale obyčejem otce litostivého nevýmluvné někdy snášieš a neumělosti jich v takovém běhu vymlúváš. Protož jakž koli, buďto slovem nebo skutkem kromě toho zachovánie najlepšieho, kteréž by slušelo, přihodilo by sě v poselství jednati méně dobře, pokorně prosím, otče svatý! rač dáti prosíciemu odpuštěnie pro svú milosť. Této milosti dopuštěním břiemě na sě vložené složím s sebe slovy dolejšími.

To což v srdci měl a v skutku zachovával pán a knieže náš najjasnější, Jiří král Český a markrabie Moravský etc., po těchto slavných teď spolu přístojících svých poslech když před Vaší Svatostí, poctivými otci kardinály, i před jinými hodnými otci a lidmi světle jest oznámil, jakož urozený pan Prokop, kancléř království Českého, to dobře, široce a krásně vymluvil jest, hodné tocižto, nébrž slušné Vaší Svatosti, jakož vikáři Kristovu, náměstku s. Petra, a tak toto stolici apoštolské poslušenstvie z strany krále našeho najjasnějšieho učinil i s námi. Toho poslušenstvie pod zřiezením s žádostí učiněného, on, král náš přejasný, své i také království svého i markrabstvie potřebnosti i nedostatky bude moci již tiem směleje a s věčím doufáním před Vaší Svatostí předložiti (s) prosbami obkročenými, maje plnú naději, že Vaše Svatosť, pastýř jako milostivý, k potřebným jeho prosbám nachýlíte sě milostivě, nedostatky království a markrabstvie vyslyšiec, nad to, jakž lépe, jakž spasitedlnějie slušeti bude, ty nedostatky napraviti ráčíte. I máme za to, že před Vaší Svatostí nenie skryto, v napřed minulých časiech a letech království České a markrabstvie Moravské kterakými boji, porážkami, záhubami ukrutnými a prolévánim krve nekřesťanským bylo trápeno a všelikterak kašeno; ale již zase z milosti božie jakého pokoje nynie požívá. Zlosť takového zlého kterým jest vznikla počátkem, kterakým sě dála během a kudy

jest stavena, zdá sě, nébrž jest potřebné a hodné odevřieti, potom krále a království položiti pozorováníc, jímžto sú sě hnuli k tomuto poselství, a najposléz žádost s prosbami učiniti, některé kusy krátké dolejie přičiniece.

Najprvé potřebie jest, otče svatý! běhóv předešlých učiniti připomenutie: jest-li žeby znám byl některak próchod jich a vzniklost, aby tiem lépe a plnějie pochopen byl z řečí dolejších; takových také prací a nákladóv aby poznána byla příčina, úmysl proseb a žádostí aby vidien byl, a mysl, jež žádosti žádajie, aby tiem ochotnějie nachýlena byla. Kdežto přede vším z strany krále, království i také nás pokorně osvědčujem, že nic nechcme takového praviti, odkudž by pohoršenie mohlo vyjíti aneb dobré pověsti neb cti čiež koli mělo by umenšeno býti, ale podlé řeči Aristotylesovy, jenž die: „Řeči mají brány býti podlé podstaty příčin a skutkóv," tak poselstvie a zvlášť o prvniem kusu vylíčiti, jak sě jest dálo v skutku. A dálo sě jest, abych mluvil s odpuštěním, během tiemto:

Z daru božieho a z osviecenie Ducha svatého když mistrové a kněžie království Českého a markrabstvie Moravského pravdu přijímánie svátosti velebné od lidu pohlavie obojieho pod dvojí způsobú z písem svatých, tak z zákona božieho, jakžto z rozumóv svatých doktorov pevnú a stálú poznali sú tu pravdu, učili sú a vedli v skutku, písmy svatými potvrzujíce, z jich kázanie urození a znamenití rytieři, a slovútní, múdří a opatrní měst Pražských i také jiných měst, městeček a vsí zprávce a obyvatelé napřed dotčených království a markrabstvie tu pravdu přijali sú, oblíbili, ne z které koli aneb také příčiny lehké, ale z pravého náboženstvie a z upřiemého milování svých duší spasenie: hned proti tomu někteří povstavše, odpierati sú počeli, nešlechetným bludem tu pravdu nazývajíce. To shledavše Čechové a Moravané, k sboru obecnému tehdáž v Konstancii svých poslóv nemeškali sú vyslati, k dokázaní pravdy množstvie písem svatých sebránie po těch poslech poslavše a prosiece snažně a pokorně, aby mocí toho koncilium takový skutek dóvodný, úžitečný a spasitedlný, přijímánie svátosti velebné pod dvojí způsobú, zabráněn byl a staven bludem proklatým nazýván býti. Prosby takové rozumné že sú neměly miesta, z toho pošlo jest, že král Zigmund Uherský, biskupové a preláti, kniežata a páni vókolnie po smrti krále Václava, slavné paměti, na království a markrabství s velikými vojsky obořili sě, zemi viec nežli móž sě vypraviti, jali sě kaziti, Čechy a Moravany haněním, lúpežem a nátiskem trápiti, a nad to staré i mladé, ženy i muže ukrutně hubiti až do smrti. Tehdy Čechové a Moravané, své žádosti s prosbami vidúce nepřijaté, a vidúce, že nepřátelé povstávají proti nim a silní hledají duší jich, takových násilí a ukrutenství déle snésti nemohúce, šik odporně zdvihli sú proti nim, takovým neklidóm statečně odpierajíce a v obraně sobě tiem opatrnějie opatrujíce. A Pán nad pány, jenž v sě doufajících neopúštie, ale mocně vysvobozuje, dal jest sílu, zjednal jest spasenie v prostřed země, tak že malý počet

Čechóv ne jednú, ale mnohokrát vítězstvie obdržovával jest nad mnohými; od Pána stalo jest sě toto divné po dnešní den před očima mnohých. V tom ačkoli Čechové a Moravané často své nepřátely přemáhali, však srdce neústupného sni šije zatvrzené nikdy sú nebyli, by kdy co takového chtěli učiti aneb všetečně držeti, což by písmu svatému bylo odporno, ale hotovi jsúc ustavičně sě poddávati, zdravějšiemu a lepšiemu naučení miesto dáti. A toho jest dóvod tento, neb králóm a knieżatóm častokrát vzkazovali, žádajíce od nich, aby před papežem a králem tehdáž Římským, Zigmundem, prostředek obdrželi a milosť, jimiž by k zjevnému a svobodnému slyšení mohli přijíti, kdež by svú při mohli vyličiti, a podlé toho, což by bylo spravedlivé a hodně dóvodné, snášeni a zostaveni býti. To v času dobře dlúhém nemohlo k miestu přivedeno býti, až zatím mocí Eugenia papeže, zčastné paměti, sbor obecný vyzdvižen jest v Bazilei, odkadž byli posláni Čechóm listové s žádostmi a prosbami, aby z sebe vyslali své posly k tomu sboru, jisti jsúce o svých životiech a věcech. To když Čechové, jakž najprv zvěděli, hned jakž dávno žádachu, rychle sú povolili, přede vším však k roku v Chbě položenému s legáty Basilejskými sjeli sě, kdežto drahně dní rokujíce o řádu a o běhu, kteří by měli zachováni býti při takovém slyšení, listy od legátóv vzeli sú na kleity, na svobodné slyšenie a poctivé, i na to, bylo-li by co mezi koncilium a posly českými rozděleno, na kterém súdci s obú stran měli by přestati; a potom hned bez meškánie své posly vyslali sú k tomu sněmu. Títo čeští poslové čas nemalý trvajíce v Basilei, o napřed dotčené pravdě přijímání pod dvojí zpósobú, i o jiných třech artikulách, písmo zákona božieho, řád prvotnie cierkve svaté, rozumy doktorów svatých a práv duchovních položili sú v prostředek, dovodiece toho zjevně i odpoviedajíce k hádání proti sobě za mnohé dni. Ti artikulové když sú s obú stran rozjímáni s pilností, božským zjednáním, co by křesťansky smyšleno mělo býti, přišlo jest od obú stran k zavřeným a přijatým smluvám neb kompaktátóm, kteréžto poctiví legátové od koncilium do Čech vyslaní z jeho rozkázánie vyzdvihli sú a ustanovili sú netoliko svými vlastními pečetmi, ale pro lepší jistotu ciesařovú i vévody Rakúského pečetmi utvrdivše též, jenž jest samo koncilium přijalo a potvrdilo listem svým neb bullú s visutú volovénú pečetí. Ten list s jinými listy k tomu příslušejícími král náš najjasnější má neporušené v své moci, a jich všech přepisy s sebú sme přinesli, hotovi jsúc je vydati, když sě bude líbiti Vaší Svatosti. Skrze tyto kompaktáta veliká nesnáze války tak domácie jakžto vókolnie, pod nížto krve bieše mnohé vylévanie, tak že pláčem Jeremiášovým mohla přirovnána býti, zpět sě obrátivši, pominula jest, pokoj a svornosť vyšel jest a Čechové s nepřátely v pokojné sú pokoje smlúvy uvedeni. Nad to ciesař Čechóv a Moravanóv, jakož sě praví, najukrutnější nepřietel, skrze ty smlúvy za pána a za krále jsa přijat s milosti, uveden jest do

Prahy s velikú slavností a s poctivostí, kdežto při množství lidu o Svátosti, z vóle řečených legátóv, týž ciesař čtverým jazykem, latinským tocižto, českým, uherským a německým, přikázal jest provolati hlasy vysokými, aby smluvám tak zjednaným všichni dadúce miesto, Čechóv a Moravanóv z příčiny přijímánie pod dvojí způsobú a jiných tří artikulóv žádný aby nesměl ani sě pokúšel, kteréhož by koli stavu byl i národu, potupovati, kaceřovati ani kterak koli haněti, ale mocí kompaktát (je za) věrné a dobré syny cierkve svaté vyznávati a přicznivě a přátelsky k nim sě jmieti. Dále ciesař velebný vysokými sě zavázav sliby, přísahami a zápisy, slíbil jest Čechy a Moravany při běhu a zřiezení kompaktát zachovati a jich v tom brániti a hájiti přede všemi, ktož by je chtěl od řečených kompaktát odtrhnúti. Potom náměstkové jeho, králové Čeští, král Albrecht, král Ladislav slavné paměti i nynější král náš Jiří, v svém přijímáni na královstvie k témuž sú sě zavazovali sliby a přísahami svými, vždycky s opatrností rozvažujíce, jakož i nynie rozumem móž dosáhnuto býti, že kdyby koli na jednu neb na kterúž koli stranu vystúpeno bylo, kterak by k těžkému, nebezpečnému a zlému, jehož Bože nedaj! mohlo přijíti: roztržek, rozbrojóv a válek.

Aby o druhém bylo povědieno, otče svatý! nenie v pochybení, že jest známo Vašie Svatosti, kterak zjednáním božské dobroty a našeho krále múdrostí a opatrností předivnú, jimiž jest obdařen od Boha z výsosti hojně, trápenie a búřek opět začatých odešla jest zlosť daleko, pokoje pak dobrého dobré sě jest rozmnožilo spasitedlné, jakéhož ani staří lidé v řečených královstvě a markrabstvě nepamatují za svého věku. Ten pokoj netoliko v svých vlastních, ale také králóv i kniežat vókolních panování král náš přejasný nepřestává ani sě oblenuje s mnohými náklady svými uvozovati a tvrditi, věda to a za vieru drže: kdež jest horlivosť a svár, tu jest neustavičnosť a všeliký skutek nepravý; a tak zasě: kde jest pokoj a svornosť, tu jest hojný úžitek mnohého dobrého. Ale že rozjímati časy slušie na múdrého, podlé řeči Senekovy, na minulé tocíž zpomínati, nynějšie spatřovati a budúcím stráž přiložiti, toto, po opatrnosti cestách chodě, král náš ku paměti řečených dávních běhóv zlých i dobrých, budto v Čechách neb v Moravě, nezmeškává sobě přivoditi dobře, ovšem připomíná, kudy nepokojové s jiným zlým dobrému pokoji miesta sú postúpili, a nenie jiného, než dobrota božské milosti a svaté a šťastné zjednánie smluv neb kompaktát, kteréžto ne mylným ani lehkým, ale zdravým a dospělým rozumem, pracemi mnohými a náklady velikými, najvyššími a také najznamenitějšími a najučenějšími obojího stavu, duchovnieho i světského, lidmi sú způsobena a utvrzena za času koncilium Basilejského. Totéž dobré Jasnosť královská jednak v mysli své sám, jednak v radě čelních urozených svých a šlechticóv rozjímá s pilností, žádostí žádaje sě samého i lid svój zachovati a radovati (sě) za dlúhé časy, poněvadž sú příčina mnohého dobrého.

Dále, podlé řeči múdrého Katona: „Za časov pokojných slušie sě varovati nepokojných,“ zpomínaje král náš na věci na zlé, pod nynějším pokojem vystřiehá sě a všelikterak kazí počátky zlých věcí, dokudž jsú v nově, aby to zlé prodléváním sě nerozmohlo. A že nynie mnozí, tak domácí jako cizí, povstávají proti zpósobeným smluvám neb kompaktátóm, Čechy a Moravany hanebně tupiti a tlačiti, aby snad tudy prvnie zlé, jehož Bože nedaj! válek a nesnází navráceno a uvedeno bylo, a (což) nad to horšie jest, všetečností jakús neslušnú bludné odřezance a kacieře zjevně i tajně praviti i spielati ani sě bojé, ani sě stydie, praviece, že to povolením a vnuknutím činie Vašie Svatosti a této stolice apoštolské: to ovšem králi ani království nezdá sě k vieře podobné, nébrž prostě nevěřie tomu, by kdy od takové studnice milosti tak ukrutný a tak nemilostivý skutek měl vyjíti, by také tak slavný skutek Vašie Svatosti předkem a obecným sborem, jímžto mnoho úžitečného vyšlo, tak lehce měl zrušen býti. Tiemto, jakož sě předkládá, haněním Čechové a Moravané až dosavad zkušováni bývají v trpělivosti, jsúce pokúšeni, potupováni bývají zjevně; pomíjejí však ušima zavřenýma takové zlé, ač nesnadně dívati sě radějie až do času, nežli mstíti chtiece takovému protivenství, aby i v tom dosti učinili, což v kompaktátiech přikazuje sě těmito slovy: „Jest-li žeby kto proti tomu učinil, nebuď rozumieno, by pokoj byl zrušen, ale má býti z toho opravenie slušné.“ Takové opravenie že sě žádným neuvozuje pro takové přestúpenie proti Čechóm etc., a synové lidští beze všie bázni božie páší zlé věci: strach jest, by božským dopuštěním k horšiemu nežli prvé zlému nepřišlo. Protož doufajícím silně budúcieho nezamietati lékařstvie, (že) otče svatý! jenž jsi milostivý, nad křivdu trpícími sě slituješ, jenž jsi mocný, křivdu Čechóm, ktož činie, tresktati a stavovati budeš, a jenž jsi svornosti a pokoje milovník, Čechy a Moravany s jinými křesťany smíříš podlé zpósoby a kompaktát na to ustavených: v tom králi, království i markrabství toto činícím poselstvie líbilo sě jest útočiště mieti k Tvé Svatosti.

Již třetieho potřebie dotknúti, co žádosti a prosby, od nichž jsme vysláni, žádají: a zajisté jakož ne před mnohými lety Čechové a Moravané své žádosti a prosby s náklady před tuto stolici apoštolskú sú položili po svých poslech, tak i nynie s větči žádostí, neb jest toho potřebie z strany královstvie a markrabstvie dotčených, po těchto slavných, a po mně najmenším, jich poslech kladú sě před Vaší Svatostí i túto stolicí apoštolskú, jenž prosí s náboženstvím upřiemým a se vší pilností, aby očima Vašie Svatosti ohledány byly ty prosby, ohledané, jakož otec od synóv a pastýř od ovcí přivykl jest, tvú pravicí byly dokonány dobrotivě a milostivě. Král pak náš najjasnější za své poddacie, jenž ho ustavičně prosí, se vší poctivostí prosí Vašie Svatosti, aby prosby jich předpravené byly dopuštieny a přijaty (a jmeno) Vašie Svatosti viec a viec tvrzeno a velebeno aby bylo, tak aby Čechové a Moravané často pravení viece na pověsti nebyli lúpeni,

u vieře nebyli hyzděni ani kaceřováni, ale jakož znějie kompaktáta, za věrné, poslušné a poctivé syny cierkve svaté obecné byli vyznáváni a jmíni, aby v tom tak jsúce upokojeni slavným pokojem, otče svatý! tebú prostředkem, tebú spomocníkem v protivenstvích dosáhli odpočinutie, v dávno očekávaných vzdycháních neb žádostech byli potěšeni a novými sě spolu radovali radostmi.

A jsú toho příčiny zvláště přikázané, aby povědieny byly, kteréžto, otče svatý! Vaši mysl i také poctivých otcóv kardinálóv mají pochotnu učiniti a náchylnu k řečeným prosbám: najprv proto, neb svatý otec a stolice tato apoštolská střeva milosrdenstvie všem sebe hledajícím v pokoře přivykla jest okazovati; druhé proto, neb tudy česť, sláva a velebnosť Vašie Svatosti velmi sě rozmnoží, když to království a markrabstvie upokojeno bude, a tudy hotovějie poslúchati bude Vašie Svatosti; třetie proto, že král náš najjasnější takový maje pokoj dobrý v svém království a markrabství, s svým lidem v potřebách cierkve svaté a zvláště proti nevěrným pohanóm, Turkóm, tiem hotovějie a silnějie bude moci spomáhati a odpierati.

Tytoť jsú žádosti, tytoť jsú prosby a příčiny jich, v nichžto abychme vysl(yš)áni byli, posláni jsme k tobě, otče svatý! prositi Tvé Svatosti. Protož postupiž tvých poddaných a dopusť jich prošenie, tak aby lékařstvie nedostatkóm i potěšenie potřebnostem přiložil; a zajisté takový skutek tak znamenitý, tak slavný a tak božský netoliko lidé nynějšieho věku, ale i budúcieho přijmú s vděčností a věčnými chvalami slaviti budú, a tak bude jmeno Tvé Svatosti i s vosobú hodně, hodně milováno, slavně pamatováno a až do nebes zvelebeno: to Tvé Svatosti, otče svatý! i této stolici apoštolské rač dáti milostivý Pán požehnánie na věky. Amen.“

Poděkováníe tohoto poselstvie papež mluvil jest téměř za dvě hodině, a což mózcem pamatovati, mluvil jest takto: „Aby srdce vaše, bratřie a synové najmilejší moji! nebyla v nejistotě, hodné jest po žádosti najjasnějšieho ciesaře, potom o poslušenství krále a království Českého i té jich prosbě, odkud by byla, jaká by byla i čemu by byla, učiniti zmienku, aby ty věci tiem lépe zjeveny a ohlášeny býti mohly.“ Tu papež velebě ciesaře rozličně, mezi jiné řečí řekl jest: „Prosbu ciesařovu hodnu pravíme, neb on hodný jest, a prosba jeho před námi vždycky vzácna jest. Dále o poslušenství krále i království Českého nám učiněném rádi slyšíme, ale daleko prodlelo jest, a praví sě obecně, že ten nechce učiniti, ktož sě dlúho rozmyšluje. Ale však jakž syn náš, kteréhož i vidíte, pan Prokop, kancléř království Českého, nám vždycky věrný a milý, příčinu položil jest, vymlúvaje krále, dopúštiemy těch příčin, jakož i nám toho také něco svědomo. Tento král múdrý jest a v království vstúpil jest ne z královského rodu, ale volením toliko, neb z šlechticóv z Poděbrad, známo jest, že jest pošel. Prvé zajisté království České kniežaty a pány z pokolenie Českého bieše zpravováno, potom že sě mužského pohlavie nedostalo, k ruce německé sě do-

stalo, a již opět nynějšiemu králi z téhož národu Českého jest navráceno. O tom království a lidu Českém, synové najmilejší! máte věděti, že jest království hojné ve všech živnostech, krom vína a soli, kteréž jim od jinad přinešeno bývá, ve všech rudách zlata etc. hojné, ano když ještě jsúce v menším úřadě, byli sme na Táboře s panem Prokopem, s synem naším milým, z jedné řeky přinešena k nám a okázána zrna zlata čistého v té řece nalezená. Dále Praha jest město slavné, v prostředce téměř království položené, mezi jinými v těch krajinách všech (vzácné). Najpotomně jest i Vratislav město krásně ustavené a příslušie k království; jsú i jiná města i hradové etc., jimižto království ozdobeno jest a jest pevno. Lidé toho království věrní všichni, hospodáři nábožní, nad jiné lidi silní a stateční, sami od sebe svým nepřátelóm brániti sě mohúce. Knieżata a králové u větčie straně pošli sú od Přemysla, jehožto Libuše, tehdáž paní jsúci toho království, od pluhu vzemši sobě za muže a za knieże zasnúbila.“ Přitom mnoho jest vypravil papež o Přemyslu, o Libuši i o jiných potomních knieżatech, králéch až do krále Jana slepého, kteréž z Lucenberga jsa vzat za krále Českého, po sobě zostavil syna Karla Čtvrtého, ciesaře Římského. O tom slavné věci uvedl, že zákony, kostely, kláštery, hrady, učenie Pražské etc. slavně jest vyzdvihl, ustanovil a nadal. Po něm byl syn jeho Václav, král Římský a Český spánlivý, lení a nethatedlný, pod jehožto kralováním, což předkové jeho zvelebili, všecko počelo hynúti; neb pro jeho list a povolenie k učení Paříżskému vyšlo jest na třidceti tisícóv Němcóv z Prahy jednoho dne, ježto skrze to stalo sě jest umenšenie veliké tak oslavného učenie Pražského. Toho tak času knihy Jana Wikleffa odsúzené sú do Čech přinesli a tu sú rozmnožený, v nichžto Čechové učiece sě pilně, v hádání jiné přehádali a přemáhali svými vtipy, a zřejemnost tudy velikú činili. A tu všeho zlého stal sě počátek; neb v ty časy vyzdvižen jest Jan Hus, kteryż z knih toho Wikleffa, jsa dospělý, učil jest, že duchovní nemají zbožie světského mieti, že desátkové jsú prostě almužny, a že světští nejsú zavázáni, aby ty desátky dávali, jediné z dobré vóle. Potom povstal jest Jakobellus, a zajisté člověk nevelikého rozumu ani učenie, ale toliko v gramatice mistr dětinský; ten vida onu řeč svatého Jana: „Nebudete-li jiesti těla etc. Vizte a šetřte, že slovem Spasitele našeho přikazuje sě, aby svátosť Těla božieho a Krve pod dvojí způsobú ode všech přijímána byla, pod věčným zatracením. I běda nám, že od našich předkóv nebyli sme naučeni! a že tak zmeškáni jsme, strach jest, že otcové naši jsú na cestě zatracenie. Což sě vám tehdy zdá? písmo jisté jest, přikázánie božie jest: dajme miesto pravdě, tu učme a lid k ní veďme a rozdávajme, abychom my i lid přísně nebyli káráni.“ Tento Jakobellus blúdil jest se všemi sebe přidržejícími: neb ta řeč sv. Jana jediné toliko o duchovniem přijímání má rozumiena býti, jakož doktorové svatí pravie všickni a svatá držic cierkev; a že jest tak, sám Spasitel málo dolejie to oznamuje, pravě:

„Slova, kteráž já pravím, duch jsú a život;“ a tak to písmo má rozumieno býti o duchovniem přijímání. Item, tudiež sě praví: „Ktož jie chléb tento, živ bude na věky.“ Tato slova jsú o času nynějšiem; a známo jest, kdy Spasitel to mluvieše, že jest neustanovil toho času této svátosti, aniž jest vydal učedlníkóm svým k přijímání. A protož ta slova nemají býti rozumiena než o duchovniem přijímání, neb duch jest, jenž obživuje, tělo neprospievá ničehéhož; protož blúdil jest Jakobellus, blúdili sú i ti, ktož jeho následovali. Ale lid že jest prostý, nábožný a obbitý ke všemu dobrému, jakož móž v křesťanstvu nalezen býti, uvěřil jest kněžím svým, i přijal jest jich učenie, ne z které zlosti a všetečnosti, ale z pravého náboženstvie a milovánie svých duší spasenie, a to v Čechách i v Moravě, ale rozdielně: v Čechách lid obecný uvěřil jest a přijal jich učenie, ale páni a znamenitější zostali sú stálí v jednotě s cierkví; v Moravě pak urození a šlechtici zpět sú sebú šinuli, a obecní lidé v městech zostali sú s cierkví. Z tohoto rozdělenie dóvod jest, že to, což držie, nenie pravda. Toho času vyvedli sú kněžie lid z měst a z městeček na Křížky na jednu lúku blíž ke třidceti tisícóm, kdežto kážiece o takovém přijímání pod dvojí způsobú, stali (?) kteréž s sebú jmějéchu, vložichu na sudy, tak svátosť velebnú sú posvěcovali a lidu rozdávali, netoliko starým, ale ještě mladým dietkám rozumu nemajícím. Ó kterak veliké zlé, kterak veliká nešlechetnosť, když kněžie ti bez kostelóv, bez oltářóv s tak oslavnú svátostí obierali sě bez poctivosti, když k stolu božiemu lid jakožto k jinému stolu častnému přistupováše, a když dietkám, kteréž sě zkúšeti nemohú, svátosť Těla božieho proti písmu apoštola, jenž die: „Zkus sebe sám člověk etc.“ jest dáváno! Lidu takové sebránie král Václav když jest zvěděl, lekl sě jest, boje sě, by proti němu nebylo spiknutie vojska, vyslal jest některé z svých, (aby) co sě jedná, pilně znamenali. To když zvěděli kněžie na lukách, jeden z nich, přijmí Koranda, vstúpiv na miesto povýšenějšie, učinil kázanie k lidu, a mezi jiná řečí velebě krále rozličně, že dobrý, že milostivý a že pravdám dává miesto, ponukl jest lidu, aby za krále pána Boha prosili, aby jemu ráčil dáti živu býti ve zdraví a v ščestí za dlúhé časy. Král to vzvěděv, netbánlivostí všeho pominul, poněvadž, jakož mluvieše ten kněz, uvěřil jest, že sě proti němu nic zlého nemyslí ani jedná; potom však šibalstvo to chtěl rád zkaziti a nemohl jest, a za tiem i umřel. Tehdy ta hned rota počela sě rozmáhati, jiné utiskovati, mnichy a jeptišky z klášterov honiti, kostely a kláštery jako v křesťanstvu krásné vypalovati a kaziti bez božie bázně. My ještě jsúce v menšiem úřadě, když sme byli v Benešově za krále Ladislava, to sme svýma očima sezřeli, a nemohli sme sě zdržeti od pláče takového domóv božích zkaženie. To zlé když jest tak trvalo v České zemi, jeden z toho šibalstva, jmenem Žižka, a ten slepý, sebrav vojsko lidí bojovných, sobě podmaňoval mnohé, a kteříž mu odporni biechu, vybojoval je, velikú ukrutnosť nad nimi páše. Po něm Prokop Holý, a ten zlý a jiný Prokop Malý, též činiechu, krále Zigmunda

a pána svého přirozeného v království dopustiti nechtějíce. Tento král sebrav množstvie lidu rozličného, obořil sě jest na království ruká válečná, kdežto mnozí staří i mladí, ženy i mužie, a krev lidská, jakož dotýkal posel český, byla vylévána ukrutně v Čechách. Bratřie najmilejší! vězte, že tak mnoho mučedlníkóv pro vieru křesťanskú jest vyšlo, jakož z kterého království světa: an jeden znamenitý muž, jmenem Koblih, když jat bieše, páléchu jej pomalu od noh až nahoru, muku jemu velikú činiece; a když napomínán byl, aby svolil k přijímání pod dvojí způsobú, nechtěl jest, ale život svój v jednotě cierkve dokonal jest. Nemají sě z čeho Čechové chlubiti, že tak jiné přemáháchu: tak jest pán Bóh chtěl, jenž pro naše viny a hřiechy častokrát dopúštie na své volené, aby protivenstvie trpěli na tomto světě, aby tudy zbaveni byli zatracenie věčného na světě budúcím. Takové zlé když trvalo v Čechách za mnohá léta, vyzdviženo jest koncilium v Basilei, kdež byli přijeli i poslové čeští, Jan Rokycana a jiní tři, mezi nimižto bieše mistr Engliš arcikacieř, kterýž když jmenován bieše Englišem, povstali sú, řkúce: „Nenie Engliš, ale zlý Engliš“ etc. Tito čtyři poslové čeští své všecky bludy a rozdělenie od cierkve svedli sú ve čtyři artikule, proti nimžto z koncilium vystaveni hiechu jiní čtyři. Při těch běziech, my jsúce v menších úřadech, co sě dálo v Basilei, byli sme a mnohého sme památni. Čtyři ovšem jsú artikulové čeští: první jest, že kněžstvo zbožím časným nemá vládnúti. Proti tomu artikuli ten, jenž bieše ustaven od koncilium, řekl jest: „Nikdá sem nečetl, by který doktor bránil zbožie kněžstvu mieti; ale zase na to mnohá sem písma doktorská četl.“ Tento, bráně cierkve, na smrť sě poddal, buďe-li mu jediné písmo pokázáno na ten artikulík, a nemohli sú žádného písma okázati: neb by kněžstvo nemělo zbožie a vladařstvie mieti, kterak k mnohému zlému cierkev svatá přišla by, kterak by státi mohla? Druhý artikul, že slovo božie od každého a všudy móž svobodně kázáno býti, to jest zjevně proti apoštolu řkúciemu: „Kterak budú kázati hodně, leč budú posláni?“ i neslušie každému všudy slova božieho kázati, aby řeč božie nepřišla v lehkosť a v potupenie. Třetí artikul: aby zjevní hřiechové, jakožto nevěstky a hry etc. žádným během nebyli dopúštieni, ale všelikterak stavováni. Pohleďte, bratřie a synové moji najmilejší! proti čemu sě Čechové zastavují a co chtie, ježto cierkev nemóž bez toho býti, an sv. Augustin praví: „Odejmi nevěstky, a naplníš všecko cizoložstvem.“ Nenieť k pravdě podobný artikul český, neb by nevěstek nebylo, mnohé by zlé přišlo, kteréž ovšem praviti nenie slušné, abychom pohoršením neurazili dobrých srdcí; na tom buď dosti, že cierkev některé rozumně věci snášeti dopúštie, aby horších uvarováno sě mohlo býti; a ten jest rozum doktoróv, jenž pravie: „Mezi mnohými zlými menšie zlé má voleno býti.“ Čtvrtý artikul jest o přijímání pod dvojí způsobú, kterýž mezi jinými jest prvotní; a tento artikul, že nemá základu, vypadá od pravdy, a proto jest zjevný blud; nebo jakož sme

napřed pravili, ona řeč svatého Jana: „Nebudete-li jiesti těla etc.“ nemá rozumiena býti o posvátném přijímání, ale duchovniem toliko; neb (by) o posvátném rozumiena byla, všichni k němu obecně byli by zavázáni z potřebnosti, a tak by bylo z přikázanie proti tomu v koncilium v Basilejském. Cierkví svatú učiněn jest dekret nebo ustanovenie také: ačkoli Kristus tak jest ustanovil a prvotní cierkev svatá držela a zachovávala, ale však cierkev potomnie a otcové světí, naši předkové, mají sobě moc danú, od Boha způsobenú, řéditi a způsobovati při svátostech kostelních k spasení lidskému. Ti vidúce pod druhú způsobú mnoho nebezpečenství přiházeti, svátosť božieho Těla a Krve aby přijímána byla od lidu obecného pod první způsobú toliko, sú ustanovili, a samým kněžím pod obojí zóstavili; to zachovává všecka obecná cierkev kromě samých Čechóv. Čechové tak prvé drželi sú, a ačkoli koncilium jim dopustilo, dopustilo jest těm toliko, kteříž obyčej mají, z nichžto málo zostává živých, a k jiným neznějí kompaktáta. A tak koncilium ne naprosto, ale na čas pójčilo jest toho přijímánie, aby tociž, když by přestaly a pominuly války v Čechách, Čechové aby sě poznali, bludóv nechali, a k jednotě cierkve, od nież sú vypadli, aby sě navrátili: a to jest, jenž sě praví v kompaktátech, že Čechové měli žádati, budú-li chtieti v tom přijímání setrvati, a koncilium že jim mělo na to dáti odpověď; a že Čechové nežádali sú, ani koncilium toho dopustilo ani dalo. Protož ta kompaktáta zrušena sú, žádné nejsú moci, a nynie pravíme, že za nic nestojie, a tak nemají sě vyzdvihovati Čechové ani praviti: „Máme kompaktáta od koncilium, a ty sme bádáním obdrželi.“ Vieme, co jsú kompaktáta, kterak dopuštiena sú: neb že k jednotě a k naučení cierkve povoliti nechtěli a tvrdi byli v bludiech svých, a tak přemoženi sú nemohli býti; neb die svatý Augustin: „Kacieř móž pohaněn býti, ale přemožen nemóž býti.“ Dále pak, že král váš činil poslušenstvie: to učinil i prvé při svém korunování, když jemu na to byli vysláni z Uher dva biskupové, jimžto přisáhl to přijímánie i jiné všecky bludy zkaziti a lid přivesti k jednotě cierkve svaté, jinak byl by nekorunován na království. I nevidíme, by král učinil dosti svým přísahám, poněvadž to přijímánie ještě trvá, ani jeho tbá zkaziti, a kněžie té strany pravé křesťany tupie a hanějí, mrtvých pochovati nedajíce, a král ke všem takovým věcem nikterak sě nemá, by to stavoval; protož od krále Českého, jakožto od jiného krále nebo kniežete křesťanského, poslušenstvie tak snadně nemóž dopuštieno býti, poněvadž království jeho nestojí v jednotě s cierkví svatú, ale jest od nie odděleno a v bludiech stojí po dnes; a sám král z toho šibalstva volen jest a přijat za krále Českého. Dále také nemá přijato býti, leč v skutku naplní to, což přisáhl a slíbil; a tak dieme, že jest přijato a vzácno poslušenstvie jeho. O prosbách, kteréž činíte, a o pokoji zmienku: pokoj svrchovaný nám jest mil a jej oblibujeme, ale běh, jímž sě pokoj hledá, kterak sě móž líbiti? a nad to, což sě prosí a hledá, jest proti je-

dnotě cierkve. A však, že prosíte za chléb, nebude vám dán štír; žádáte ryby, nebude vám dán had. My s našimi bratry najmilejšími jsme otcové a vy synové; otcové nebudú jednati než dobré a spasitedlné synóv svých. Svoláme o tu věc bratry naše, s nimi sě poradíme, a tento běh rozvážíme se vší pilností o odpověď konečnú, jakž podlé našie cti najviece bude moci býti."

V pondělí po třetí neděli v postě přivolán jest pan Zdeněk s mistry do domu kardinála Nicena, kdež biechu jiní tři kardinálové: S. Petra, S. Angela a Rothomagenský. V tom kardinál S. Angela mluvil takto: „Pán náš najsvětější raduje sě, radujme sě i my i veškeren dvór z poslušenstvie krále i královstvie ondy učiněného. I vy sě máte radovati, neb dobré jest a spasitedlné státi pod poslušenstvím stolice apoštolské, poněvadž jest mistryně a matka všeho křesťanstvie, jakož i onehdá vylíčeno jest při učiněném poslušenství. Stójte tehdy pod tiem poslušenstvím, a podlé něho chyťte sě k jednotě cierkve, od dávna zachované, a tepruv bude radosť nad radosť, a jmeno vaše rozhlášeno bude slavně mezi lidmi. A vy, pane Zdeňku s poctivými mistry! budú-li kteří v království neb v markrabství nalezeni, pod tiemto poslušenstvím státi odpierajíc, napomeňte krále, ať pečlivosť učiní, a vy sě k témuž přičiňte, což móžete, aby takoví k takovému poslušenství přivedeni byli; také ti bludové, kteříž po dnes trvají, aby vypleněni byli, a nenieť snáze, jediné skrze krále a samy domácie."

Odpověď: „Otcové najpoctivější! vděčen jest pan Zdeněk, a děkuje velmi i s námi, že nám zvěstujete o radosti, kteráž jest přišla otci svatému, vašemu otcovství a všemu dvoru jeho z poslušenstvie onehdá učiněného, i nepochybujem, že před naším králem i to vděčné bude; ale zmienka jest, abychom stáli pod poslušenstvím a táhli k jednotě etc. My máme za to a doufáme, že stojíme a státi budem, jakož sme stáli v svatém poslušenství prvé, než ondy slovy učiněno bieše; to také, což koncilium Basilejské smluvilo a Čechové držie, neodlúčí nás od jednoty cierkve, poněvadž to volí a mocí toho koncilium jest pošlo. Dále nepochybujem, žeť nebudú nalezeni takoví, ješto by tomuto poslušenství jmenem krále a královstvie učiněnému měli odporni býti; bludové také takoví žádní, jakož sě nadějeme, nejsú v království zjevni, a ač takového co počne sě, král takovú pečlivosť má, též i jeho poddaní, jakož nám to svědomo, aby vypleněno bylo, aby žádným během nemělo rozmnožení."

Tehdy kardinál S. Petra: „Jakož v poselství vašem prosíte o kompaktátích etc.: ta prosba krále a královstvie že sě nechýlí k jednotě s cierkví, neb sě zdá proti řádóm cierkve poctivým, chvály hodným a starým, nenie potřebna, nenie úžitečna, ani jie má voleno býti. Protož jakož sě jest nadál pán náš najsvětější, že to královstvie skrze veliký vašeho krále opatrnosť bude přivedeno k jednotě obecné cierkve, a toho bludu, kterýmž jest odporno, přestane: nadějeť sě i nynie, že skrze ty, již činie poslušenstvie, to královstvie, v čemž od své matky a jiných křesťanóv jest oddělenо, to jest v přijímání pod dvojí zpó-

sobú, že sě odvrátí, a radějie rozkázánie otce najsvětějšieho a cierkve poslušno bude, než toho Jakobella, člověka neumělého. A že král váš přisáhl jest ten lid přivesti k jednotě cierkve, a na to jest učinil slavné poslušenstvie, máte poslušni býti naučení, zprávě a rozkázání pána našeho najsvětějšieho a cierkve; a on že milostivý jest, nezjedná jediné poctivé a spasitedlné, a z toho zveleben bude král i královstvie nad jiná královstvie. Takéž, jakož jest učiněno prostě bez vymienky, tak prostě stáno má býti pod poslušenstvím cierkve v prostotě a jednotě. A vy, páni poslové! máte sě přičiniti k něčemu konečnému, neb tak zní list králóv; protož tuto při dajte v ruce najsvětějšieho, a toť bude poctivé králi i království i vám.“

Odpověď: „Otcové najsvětější! což při poslušenství a prosbách učiněno jest, přikázáním královským stalo sě jest; protož ani otec najsvětější, aniž vaše otcovstvie nebudete nám za zlé jmieti, nebudem-li povolni v tom, což nám nenie poručeno, poněvadž známo jest, že poslové ani mohú ani mají nic takového uvozovati. Ale nynie že nabádáni jsme, abychom při tu, o niž sme přijeli, v ruce otce sv. položili, nám neslušelo aniž slušie jediné rozkázánie a poručenie pilnu býti; a že nemámc jiného poručeno ani přikázáno, než poslušenstvie a prosby učiniti, jakož sme učinili, a kteréž nám budú dány na to odpovědi, králi a království zvěstovati: to učiníme věrně a v celosti, což nám oznámeno bude a za odpověď dáno.“

Item kardinál S. Petra: „Pravíte, že nemáte poručeno, byste tuto při měli v ruce cierkve položiti: král váš píše otci najsvětějšiemu, že poslové mají vésti k něčemu konečnému; i že ste učinili poslušenstvie od krále i království: kterak to móž býti, byste neměli poručeno vám této pře v ruce cérkve dáti a při tom, což by ona uložila a rozkázala, učiniti a státi? Viece pravíte, že toliko chcete odpovědi, kteréž dány budú, přinesti a znesti: jaké jest to poslušenstvie, vizte, slíbiti a neučiniti podlé rozkázánie toho, jemuž jest učiněno poslušenstvie? Pro milého Boha rozmyslte sě lépe a vizte co činíte; neučiníte-li, což vám bude rozkázáno, bude řečeno o vašem králi i o vás, že toliko lesť a posměchy s pánem najsvětějším činíte a jmáte, neb toliko slovy činíte poslušenstvie a ne skutky; bylo by lépe nečiniti poslušenstvie, než o učiněném činiti toliko, což chcete, a přikázanie otce najsvětějšieho neplniti. Protož učiňte tak vy najprv a vstupte v jednotu, stójte pod poslušenstvím, a dajte otci najsvětějšímu v ruce tu při, a on že milostivý jest, dobře opatří. A jakož založenie vaše toho bludu beru v té řeči: „Nebudete-li jiesti těla“ etc., slyšeli ste onehdá od otce najsvětějšieho, že to státi nemóž, a jáť pravím, že ta řeč toliko o duchovniem přijímání má rozumiena býti, a doktorové jsú k tomu; ktož tehdy jinak držal, blud jest, poněvadž to jest proti jednotě cierkve svaté.“

Odpověď: „Najpoctivější otče! jakož dopustíte lepšicho rozmyšlenie, vděčni jsme; chceme sě rozmysliti s pilností, co bychom hodně odpovědieti měli k řečem nám

pověděným; když tehdy rok položíte a miesto zvěstujete, tuť my rádi přijdem.“

V pátek před čtvrtú nedělí v postě opět v domu Nicena, kdež biechu kardinál S. Angela, S. Sixta a biskup Ferrarský, kdežto bieše také pan Rabštýn a doktor ciesařóv, dána taková odpověď: „Otcové najpoctivější! majíce dáti odpověď na ty řeči a rady kardinálem S. Petra ondy uvedené, pan Zdeněk dopuštěnie na rozmyšlenie vděčně přijav, děkuje velmi i s námi. V tomto rozmyšlení rozjímáno jest snažně, co hodného a co slušného za odpověď měli bychom dáti, a nenahozuje sě nic jiného, krom toho, čehož sme onehdá dotkli, hodné tocižto poslušenstvie a některé prosby abychom učinili, jakož sme obé splnili, a na to které nám budú dány odpovědi, ať bychom domóv přinesli; a toť máme v poručenství, neb král náš a královstvie jistú sú naději měli, že poslušenstvie přijato bude, a že prosbám poddaným, slušným dáno bude miesto a povolenie; neb to, což sě žádá, aby dál a dál rozšiřeno a zvelebeno bylo, jest takové, že skrze ně pokoj a mnoho dobrého přišlo. Protož nic jiného krom toho nemáme poručeno; bychom měli co svolovati neb jednati, a přes to bychom učinili, známo jest, žeby nebylo stálé ani pevné, i doufámeť při tom, že ani otec najsvětější ani vaše otcovstvie nám nebudete za zlé jmieti. Bude-li pak, co podáno jest, přijato a dopuštieno, vieme bez pochybenie, že král i královstvie bude sě radovati a přijme s velikú vděčností; pak-li nebude, móžem toto povědieti, že Čechové vždycky stáli a ještě stojie.“

Kardinál svatého Angela: „Jakož pan Zdeněk ondy pověděl, že mně něco známo bylo o kompaktátiech, poněvadž sem byl v Čechách etc.: ovšem byl sem v České zemi, a tať jest velmi hojna v mnohých věcech a zvláště, což slušie k jedení a k pití. Tu jest mluveno ke mně o tyto kusy: abych krále, arcibiskupa a potvrzení kompaktát dopomohl jim Čechóm jmieti. O dvú prvních nechaje řeči, abych tesknosti neučinil poslúchajícím, poviem o třetiem. Měl sem pečlivosť při tom, a chtě zvěděti, přivolal sem Jana Rokycanu a tázal sem sě na něm, mohú-li kompaktáta v království Českém pokoj učiniti? Odpověděl, že nic, řka, že ti, kteříž jsú pod jednú způsobú, od toho nikoli neodstúpie. Toho svědek jest Rokycana, svědek jest i Bóh. Potom sem mluvil Rokycanovi: „Ty móžeš, ač chceš, snadně přivesti k jednotě cierkve.“ Odpověděl jest: „Bych nekázal toliko o tom, mohlo by něco býti; ale že sem mnoho kázal, jakž sem počal, o přijímání pod dvojí způsobú, těžko mi jest jinak učiniti, a snad málo by jich bylo, ještoby mi uvěřili.“ Tyto věci i jiné, kteréž on dobře pamatuje, spolu sme rozmlúvali. Potom přivolav Příbrama, mluvil sem jemu též, a on řekl jest, že blud jest přijímati pod dvojí způsobú, a slíbil jest přede mnú stolici apoštolské poslušenstvie a státi v jednotě s cierkví; věřím, že jest umřel v jednotě cierkve. Tehdy já vida, že kompaktáta nemohú učiniti pokoje v království, kázal sem před sebú rozdávati u sv. Jakuba pod jednú způsobú, aby aspoň lid, vida, že já jsem při tom, při-

volil k jednotě cierkve. A potom sem odjel a na papeže sem Mikuláše vznesl o těch věcech, kteréž sě dály; a on, věda o takových, nechtěl jest potvrditi kompaktát k prosbám Čechóv, jakož také ani jim koncilium potvrdilo, (ani) přivolilo, neb Jan z Polomar, doktor, psal proti tomu a pravě, že jest blud přijímánie takové; nad to nade vše koncilium Basilejské ustavilo dekret. Protož poněvadž Mikuláš papež nedopustil jest ani potvrdil, a sv. koncilium odvolalo, nebuďte odděleně od cierkve svaté, ale pilni buďte, a přijměte totéž smýšleti s cierkví, a toť bude k vašie cti a k chvále. A proč sě těch kompaktát přidržíte? toliko zda-li neviete, že cierkev svatá a otec mají moc některé věci v cierkvi jednoho času vyzdvižené a zvyklé jiný čas změniti a zkaziti, a pro lepšie dobré a spasitedlné lidu křesťanskému? jakož někdy v prvotnie cierkvi svaté po večeři rozdávána byla svátosť Těla a Krve božie, ale potom i nynie ráno před jiedlem; též o jiných mnohých věcech mohlo by povědieno býti; tak i tuto: ačkoli v první cierkvi dáváno biešc pod dvojí způsobú, neb ty časy málo křesťanstva bieše, kterýmžto snadno jest bylo podávati; ale když sě jest rozmohlo křesťanstvo zjevením Ducha svatého, kterýžto cierkev učí v potřebách jejích, pro nebezpečenstvie a jiné příčiny pod první způsobú toliko ustanoveno jest od svatých otcóv, aby ta svátosť lidu obecnému dávána byla. Buďto pak by nynie po vší cierkvi bylo to přijímánie: pro neřády, ktteříž při tom (by byli), pán náš najsvětější a cierkev móž to přijímánie zmieniti a složiti. Protož pro milý Bóh, vy pane Zdeňku! pro utěšenie pána našeho najsvětějšieho a všeho dvoru jeho, neb onehdá mnozí z poselstvie vašcho horšili sú sě, učiňte přede vším dvorem toto: „Poněvadž prosby námi učiněné nemohú uslyšány býti, ale že sme poslušenstvie učinili v řeči: aby skutkem bylo naplněno, tuto prosbu naši a při dáváme v ruce najsvětějšímu, aby on, jakž najlépe zná, opatřil o dobrém pokoji královstvie a markrabstvie; i při tom, což koli rozkáže Čechóm a Moravanóm, poslušni budú jeho rozkázánie. A já, že tak bude, chci za to rukojmí býti.“ A pravím, pane Zdeňku! že jste vy jeden znamenitý z nich; učiníte-li to, učiníte k veliké cti vašie, a radosť veliká bude pánu najsvětějšiemu a všemu dvoru; a z toho věřím, že Čechové stanú pod poslušenstvím pána najvýše světějšieho a k jednotě sě navrátie. A pak-li sě nelíbí toho učiniti, ale dobré by bylo, byste učinili: již ste slyšeli, že to přijímánie koncilium odvolalo, papežové prvotně nedopustili, ani potvrdili. Nermuťte sě, nedá-li hned přivolenie pán náš najsvětější k vaší potřebě, ale radějše v lepší stranu to obraťte; neb on jest milostivý, neopatřiť o svých a o učedlníciech jediné spasitedlně a dobře.“

V tom jeden z kardinálóv, když sme vstali, řekl toto: „Já chci z lásky pověděti: byl sem v Basileji, a neslyšal sem jednoho písma pevného, aby to přijímánie bylo proti tomu uvedené; protož nechtějte smýšleti viece, nežli smýšlí všecko křesťanstvo, ale buďte cierkve poslušni a ne-

odchylujte sě od jednoty jejie. Bylo-li by to rozumné, aby všecka cierkev postúpiti měla Čechóm? a nevieme takového náboženstvie anebo dobroty do Čechóv, by jim Bóh něco zjevil a jiným nic, co by bylo k spasení lidskému.“

Odpověď pana Zdeňka: „Buďto žeby kompaktáta byla potvrzena, zdá mi sě, že jednota v Čechách, jakož toho také dotýkáše poctivý otec kardinál S. Angela, těžce bude; neb oni pod jednú způsobú od svého úmyslu nesnadně sě pohnú; ale toto by mohlo býti dobře: budá-li dále utvrzena kompaktáta, bude odjata nenávisť mezi stranami, a jedna strana druhé nebude haněti ani popúzeti, a to bude k pokoji toho královstvie velmi úžitečno. Dále poctivý otec nabádá mě, abych učinil jedno pro obveselenie pána najjasnějšieho a všemu dvoru jeho: těžké břemě jest, kteréž sě ode mne žádá. Mně sě neslušie k tomu poddati, a to proto, neb to nenie mně poručeno; a tak učinil-li bych to, bylo by k všetečnosti připsáno; aniž mním, by bylo prospěšno také proto: jest-li žeby Čechové neb Moravané tomu slibu mnú učiněnému povoliti nechtěli, byl bych oznámen ve dvoře Římském zvláštní zlú pověstí, a bylo by řečeno o mně: „Aj, ten Zdeněk slíbil jest, a tak sě neshledává podlé jeho slibóv; toliko chytrostí a žerty s námi šel.“ I byl bych ohlášen i v své vlasti, kdeż by praveno bylo o mně: „Poddal nás k tomu, co mu nebieše poručeno;“ a tak bych všel v nebezpečenstvie, v oškliwosť a zlú pověsť, netoliko já, ale i moji přátelé. Protož nenieť to slušné, abych to jednal, čehož nám poručeno nenie ani přikázáno; a přes to bych učinil, nebylo by stálé. A také toto mi (sě) vidí: otec najsvětější, zdá-li sě jemu, nechť pošle někoho do Čech, neb některé z svých, kteříž jsú múdřejší a viec sě s tiem obierají než já; ti přijdúce do královstvie, oznamte úmysl otce najsvětějšieho, a ohlaste s dóvody jistými, že kompaktáta k ničemuž sě nehodie, a já, co bude pro chválu boží, k úžitku cierkve svaté, se cí královstvie a markrabstvie, velmi rád chci tomu spomáhati.“ Potom všedše pan Prokop a pan Zdeněk sami, došli sú kardinálóv, kdežto pan Zdeněk mluvil takto česky: „Otcové najpoctivější! vedlé té řeči a cesty k našim prosbám, kterúž vy mluvíte a vedete, nezdá mi sě, by přišlo k takovému poslušenství, jakož chce otec najpoctivější; ale spieše uvedeny budú búrky a nesnáze, pro něžto mohl by sě král popuditi proti takovému poslušenství, i strany proti sobě. A když sě lid zbúří, kto mu chce rozkazovati, aby stál pod poslušenstvím, jedině leč mečem, jenž jest velmi nebezpečné?“ Tuto řeč mluvil pan Zdeněk, od něhožto pan Rabštýn pověděl latině etc.

Odpověď papežova konečná takto etc.

V středu před pátú nedělí v postě přede vším slyšením, což mózem pamatovati, k tomuto rozumu: „Slyšeli sme onehdá, páni poslové krále Českého! vaše prosby s trpělivostí a v dobrém pokoji; slyšte i vy naši odpověď z vóle a rady bratróv našich. I majíce mluviti v lásce neomylné, povieme o poslušenství krále Českého nám a stolici apoštolské učiněném, potom o

prosbě kompaktát. Poslušenstvie chválíme najjasnějšieho krále, nebo to takové jest dobré, bez něhožto nenie pokoj ani spasenie. O tom králi najjasnějším v dobrú stranu mluveno jest a praveno nám od posla najjasnějšieho ciesaře, a syna našeho milého, Prokopa, kterýž tu upřiemnosť myšli královské zvláště vypravil jest, tvrdě to, že královský úmysl jest nám a stolici apoštolské poslušen. Zajisté dobře v tom učinil jest král, neb ktož tiem během vcházie, najde pastvy; ale ktož jinudy vstupuje, zloděj jest a lotr.“ A ukázav sám na sě papež, řekl jest: „Tatoť jest brána, skrze nižto spravedlivě vcházejí, a jdúce skrze ni, toliko spaseni bývají, a bez kteréžto všichni hynú, jakožto v čas potopy všichni zhynuli sú: jediné, kteříž k korábu utekli sě, ti zachováni sú od nebezpečenstvie a potopy; a ten sám, kterýž k lodičce Petrově utieká, spasen bývá. Viete, synové! kterak v minulých časiech království České ovšem přikázánie stolice apoštolské přijímáše, s ní v jednotě živo bieše a v řádiech sě neodlučováše; potom stalo sě jest rozdělenie: mnozí nešlechetní, kteříž sě zpět obrátili, jejie přikázánie potupili sú a zhrdali jím skrze dómysly mylné, kterakýchž neznali sú oni ani jich otcové, přijímánie pod dvojí způsobú bez pójčenie této stolice, ano jim koncilium Konstanské brání, proti jednotě cierkve a obyčeji hodnému uvedše. Protož král najjasnější, poněvadž jest učinil poslušenstvie v sloviech, naplní-li je v skutku? neb nic nenie poslušenstvie, leč skutkem naplněno bude; a tak ať otejme neobyčejná a neznámá zachovánie a k prvniemu poslušenství ovšem lid navrátí, aby to držali, toho ostřiehali, což otcovská chtie ustanovenie a jich otcové biechu oblíbili. Ale že v Čechách jsú Táboři, kteřížto stolice nectie, ale jí zhrdajíce, posvěcují bez ornatóv a služie, jakožto k stolu tělesnému, tak přistupují k duchovniemu, i mnohá jiná v království vymyšlovánie a noviny, kdežto s cierkví sě nesjednávají ani jie následují; nebo kněží jich nejsú tiem obyčejem ustanoveni ani k zpravování dáni, jako v jiných královstviech a ve všem křesťanstvu: protoť musí král takové přestúpenie opraviti a navrátiti k jednotě cierkve, chce-li, by jeho poslušenstvie bylo platno. Ale že doufáme, že naše přikázánie budú přijata, upřiemú myslí napomínáme královskú Jasnosť, uložujem, aby království k pravému poslušenství svých zavázání navrátil a přivedl, chce-li, by to poslušenstvie bylo skutečné, a by také z toho hodnými ctmi a chvalami byl zveleben: jinak nemohli bychom praviti, by to poslušenstvie bylo dostatečné; neb potřebie jest, aby skutkové srovnali sě s slovy. Toto krátce povědieno o poslušenství. K druhé straně přistupujíce, což královským jmenem prošeno jest po poslech o přijímání a kompaktátech: při té straně znamenali sme slova toho, jenž jest mluvil, kteréžto vidien jest to přijímánie pod dvojí způsobú před tiemto slavným slyšením nazývati pravdú a býti spasitedlnú a účiněnú etc., dómyslu svého dovozuje řády prvotnie cierkve, písem svatých čtením a svědectvím doktorov svatých, také i kom-

paktáty koncilium Basilejského. Zajisté ten artikul v tom koncilium Basilejském dokonán jest, jelikožto k pravdě; a prvé o něm předešlo plné usúzenie koncilium Konstanského, kdežto vylíčeno jest, že jest proti obyčeji obecné cierkve. A tu zkušováni biechu prvotnie cierkve skutkové, byla sú vidiena čtenie, rozjímány všecky řeči doktorské, a shledáno jest, že všickni téměř doktorové, staří i školní, brání lidu obecnému toho přijímánie; neb ačkoli někdy v prvotní cierkvi svaté bylo jest, potom však úžitečně a spasitedlně ustanovcno jest, aby to přijímánie nebylo dopuštieno lidu obecnému, ale samým kněžím a to posvěcujícím toliko jest úžitečno. Z veliké zajisté příčiny stalo sě jest toto: pro poctivosť, pro nebezpečenstvie, pro nesnadnosť zachovánie; jest i jiná příčina: aby lidé nedomnievali sě, žeby pod první způsobú nebyl celý Kristus.

O kompaktátiech potom povieme; ale odpověď nynie, zachovajíce obyčej a moc Římského biskupa, na prosby učiněné vyložíme. To, což smýšlejí Čechové o přijímání pod dvojí způsobú, nenie úžitečné, ale škodlivé, a nad to jest bludné a kacieřské. Jest-li že k potřebnosti spasenie drženo by bylo, jakož Jakobellus a jeho následovníci drželi sú, veliká člověka toho smělosť, nébrž všetečnosť! člověk v umění jsa přiveden školnie, v němžto děti v škole učieše, směl jest tajné věci k svému smyslu vykládati a jiné učiti! Neslušieť na prosté žáky v gramatice anebo v logice svatých písem vykládati, ale na mistry a doktory a na jiné v písmě svatém učené lidi nábožné, jimžto dán jest klíč uměnie, kterýž odvierá a žádný nezaviera, zavierá a žádný neotviera etc. Item v skutciech apoštolských připomíná sě o komorníku králové Kandacké, kterýž když četl proroctvie Izaiáše proroka, jsa otázán od sv. Filipa, rozuměl-li by, co čte, odpověděl jest: „Kterak budu rozuměti, leč mi bude povědieno?“ Jakobellus pak bez mistra a učítele směl jest čtenie svaté vykládati, směl jest i jistiti z té řeči sv. Jana: „Nebudete-li jiesti těla“ etc. přijímánie posvátné pod dvojí způsobú úžitečné a spasitedlné a potřebné býti, o němžto Spasitel dolejie pravil: „Slova, kteráž já mluvím, duch jsú a život.“ Vieme, že ta slova duchovně mají rozumiena býti, neb týmiž ústy dále praví: „Ktož jie tělo mé, živ bude na věky.“ Tato slova sú o času nynějším před ustavením té svátosti povědiena, jakož o tom onehdá dotčeno jest šíře; tak jest sv. Augustin, tak sú jiní doktorové, Bonaventura, Aurelius i jiných mnoho, otevřenýma očima znamenali divné věci z zákona božieho. Na poslední také večeři Kristus ustanovuje tuto svátosť, an apoštoly světí na kněžstvie, dal jim pod obojí způsobú, řka: „To čiňte na mé spolu pamatovánie,“ ne proto, aby lidu obecnému měla ta svátosť dávána býti, ale aby na kněze toliko slušelo posvěcovati a bráti pod obojí způsobú. Tato jest pravda; jest-li že kto proti tomu smyslí, zle smyslí, převráceně smyslí, a tak činí k svému zatracení. Dále o té prosbě, kterúž činíte o přijímánie, praviec pevnu býti z kompaktát: v této straně my královstvie České velebíme, a lidi jakožto šlechetné a poslušné máme;

ty nám věci slušie učiniti, kteréž oteo čelední synóm svým a mistr učedlníkóm přivykl jest činiti. Jakož najmilosrdnější Pán synóm nedává škodlivých věcí, neslyší proseb jediné úžitečných, nic nepójčuje, jediné což přísluśie k spasení: tak i my máme činiti ve všem, jenž, ačkoli nehodně, miesto božie držíme na zemi. Bychom viděli prosby vaše a přijímánie laikóv bez pohoršenie cierkve obecné býti, nebyla by nesnáze pójčenie; ale že nespravedlivé, nepoctivé jest, což žádáte, jistiece království a markrabství to býti spasitedlné, i kterak móž pójčeno býti? Již miesto jest, abychom o kompaktátiech pravili, a co smýšleno má býti, zjevně otevřeli. Rozdielné jest kompaktát písmo: prvnie stránka držie pod dvojí způsobú přijímánie pójčené Čechóm a Moravanóm zachovávajícím jednotu cierkve; tato stránka jest s vymienkú. Druhá stránka jest zaslíbenie, ale ne pójčenie; neb v koncilium měl rozjímán býti ten artikul o přikázání, co by o něm mělo drženo a zachováno býti. Toto jest kompaktát na dvě straně rozdělené písmo. Protož buďto první stranu neb druhú že vezmete, nic nemáte, v němž byste sě měli zakládati; neb prvnie stránka pójčuje těm, ktož obyčej mají a kteříž jednotu přijímají. S vymienkú jest toto pójčenie: nikdá nepřijata jest jednota, nikdá svornosť nenie nalezena, a tak nikdy nepójčeno jest to přijímánie; neb věci potomnie miesta nemají, leč naplněny budú, kteréž sú předjíti měly. Vieme, kterak živi jsú lidé v Čechách, vieme kterak kněžie mají sě při svátostech a řádiech: nenie v tom jednota s cierkví, poněvadž obecná cierkev má to v mrzkosti. Jest let blíž XXVI, když učiněna sú kompaktáta; tak těm učiněna sú, kteříž tehdáž obyčej jmějéchu: ale mnozí zhynuli sú, a již málo z těch živých zostalo; ale jiní, o kterýchžto neznějie kompaktáta, nestáli sú, jakož tak v dlúhém času přiházie sě, že v dlúhých časiech bývá dlúhé změněnie; protož nemohú vám ty kompaktáta z toho prospěti. Jest i jiná dostatečnějšie příčina, kteráž kazí kompaktáta; neb z rozumu kompaktát zjevno jest, že to přijímánie až do usúzenie koncilium a nic déle nemělo trvati, neb praví sě v nich: „a bude ohledáno, co proti tomu artikuli“ etc. Nynie ste slyšeli dekret koncilium Basilejského; v něm sě zavierá usúzenie a tak kompaktát zrušenie. Tam také v kompaktátiech slibuje koncilium: „budú-li Čechové žádati;“ ale že sě nečte ani sě vie, by Čechové (byli žádali) neb koncilium pójčilo, a kněžie vaši přes to netoliko obyčej majícím, ale i dietkám i bláznóm rozdávají, nébrž i přinucují, a těm, ješto přijímati nechtie, pohřebu bránie; a to jest proti kompaktátóm.

Item, léta MCCCC^{0}XXXIII^{0} stalo sě jest pójčenie a potom XXXVI^{0} usúzenie, protož pójčenie nemá bráno býti, jediné až do usúzenie, a to ruší to přijímánie; toto vše známo jest, ktož chtie upřiemú mysli rozuměti. Dále nemá již tuto s námi nakládáno býti jako na Táboře, kdež nám pravcno, že svaté písmo má rozsuzovati, když by některá nesnázka mezi stranami vznikla; i otázali sme sě, kto svatému písmu má rozum dáti? odpověděli, že Kristus má rozum dáti. A my k tomu:

„Kristus jest na nebi a poručil jest Petrovi a náměstkóm jeho o těch věcech říditi na zemi.“ Ale že málo před tiem uvedeno jest v vašem poselství, že tato stolice jest mistryně, a učiti majíc, jejieho máte přikázanie poslúchati. Při tom my s poctivými bratry přípisy kompaktát ohledali sme a oznamenali, i nalezeno jest z řečí napřed položených, že nižádné nemají moci ani dostatečnosti. Totoť jest usúzenie naše, tak oznamujem a vy musíte přijieti; tak také králi, království i markrabství přikážeme a nynie přikazujeme, aby to, což vaši kněžie z své vóle, bez moci, bez mistra (učí), opravili; neb klamají lid a hodni jsú těžkého trestánie, a neostanú-li toho a nebudú-li sě káti, budú zatraceni. Milostiva jest však matka cierkev; nezapříť milosti neb odpuštěnie k sobě v pokoře obráceným; i protož vidí sě, že nemáte z kompaktát pravdy, neb ste bez moci učinili, novosť začevše. A v tom, že prosíte, abychom vám pójčili přijímati z kalicha lidu obecnému: zajisté by ta věc vám spasitedlna a nám poctiva byla, nebyla by v pójčení nesnázka; ale obého nenie, neb nám nenie poctivé. Kterakž tehdy dopustíme, an naši předkové zapřeli a dvoje koncilium odvolalo neb zavrhló? Vám také nenie spasitedlné, nebo mrzka jest strana, kteráž sě se vším nesjednává. Všichni také králové a kniežata a lidé křesťanští, krom Řekóv, by vám nynie pójčeno bylo, byli by pohaněni; protož neslušieť, ať by dopuštieno bylo. Dále zvláště neslušie nám toho dopustiti z mnohých příčin: prvnie pro nebezpečnosť kacieřstvie, aby snad věřeno nebylo Krista celého pod první způsobú nebyti; druhé pro nebezpečnosť svátosti, aby Krev božie, jakož sě přiházelo, na zemi nebyla vylévána; protož pro poctivosť takové svátosti nemá pójčeno býti; třetie pro jednotu a pokoj, kteréhož hledáte, království; neb bylo-li by vám pójčeno, jest druhá strana, jenž sě přídržie jednoty cierkve a přijímá pod jednú způsobú, kteráž nikdy neb těžce nepřivolí tomu pójčení, a tak na věky bylo by rozdělenie. Ale viete, že všeliké království v sobě rozdělené zahyne, protož musí býti, aby jedni druhým postúpili, má-li býti pokoj; ale nenie hodné, aby oni vám postúpili, neb hodné jest jim následovati šlepějí jich otcóv: na vás viece slušie, abyste odstúpili od toho nového dómyslu, a tak navrátili sě k řádóm a k vobyčejóm, (v nichž) byli otcové vaši. Čtvrté, abychom súsedóv vašich všady vókol, jakožto Němcóv, Uhróv a Polákóv, proti království nepopudili; nebo bychom my stokrát pójčili, nebude bez toho, byť vás nehonili; protož pro pokoj váš i vašich súsedóv, aby mezi vámi mohla býti kupectvie, manželstvie a přátelstvie, jedno spolu smyslete s súsedy svými. Páté, bychom my toho pójčili, přišlo by vám ne k ponoře, ale k pýše, neb pravili byste: „Hle, jehož sme dávno žádali, již máme; myť sme měli pravdu a oniť sú od nás přijali!“ a tak měli byste chválu nad chválu, jako byste vašich otcóv múdřejší byli a lepší sě zdáli nad jiné křesťany. Protož abyste nečinili otcóm vašim k příčině zatracenie, také abyste sě nechlubili mezi

lidmi, nemá vám pójčeno býti; i nenieť vaše prosba slušna, neb neviete, co prosíte. Někdy Kristus od matky synóv Zebedeových jsa prošen za věc neslušnú, odpověděl jest: „Neviete, zač prosíte.“ I my vám, jenž nespravedlivého žádáte, pravíme: „Neviete, co prosíte.“ Protož abyste nad mistra vašeho nebyli opatrnější, poslechněte apoštola řkúcieho: „Ne(chtějte) viece smysliti, než což slušie smysliti; ale následujte těch, kteříž jdúce se Pánem do Emaus, poznali sú jej v lámání chleba:“ též i vy dosti mějte k spasení vašemu pod první zpósobú, a tak budete svorni a poslušni cierkve svaté, jenž jest matka všech křesťanóv věrných.“

Tehdy jeden úředník papežóv osvědčil jest vysokým hlasem, řka: „Napomínám obecných písařóv jednoho, dvú nebo viece, abyste pro budúcí památku znamenali, jaká dána odpověď otcem naším najsvětějším poslóm krále Českého: jedno, že poslušenstvie krále sě nepřijímá, jedné leč v skutku vyplení bludy; druhé, že přijímánie pod dvojí zpósobú lidu obecnému jest sstaveno, a že kompaktáta moci nemají, a již jsú odvolána.“

Ve čtvrtek v zahradě před šesti kardinály a jedniem biskupem takto k nám mluvil otec svatý před požehnániem: „Chvátáte domóv jeti, a již jest čas. Odpověď, kterú sme vám dali, tu králi vašemu i království oznamte a vypravte, a povězte králi vašemu, že ho milujem i království, a všecko, což s naší ctí jest a stolice této, a což jest podobného pro dobré a úžitečné krále i království hotovi jsme učiniti a jsme dlužni; ale toto, což prosíte, že nenie poctivé a úžitečné, ani jest v pokoji, nebylo jest slušné a jest, aby uslyšáno bylo, jakož ste řečí našich, při odpovědi jsúce, slyšeli. Protož napomínám vás, mluvte králi, králové a pánóm etc., ať k tomu jdú, v němž sú byli, než sě ty novosti začaly, a tak od těch novostí odstúpie, a toť jim přijde ke všemu dobrému. A ty, pane Zdeňku! že jsi vzácen před králem a král tě miluje zvláště, napomeň jej, ať učiní naše přikázánie a lid přivede k jednotě viery a cierkve; a dielí, že nemóž, nechť zkúšie tiemto během: přijímaj zjevně pod jednú zpósobú, jakož zachovává celá cierkev; k témuž drž královú, syna svého, též i svój dvór, slibuje jim, ktož by s ním též učinili, že je chce darovati i milovati. A když on to s svými učiní, lid obecný jiný k témuž sě lehce pohne velmi snadně, neb lid následuje obecně knieżete svého, a toho viece, jehož miluje; ale vieme, že lid český velmě miluje nynějšieho krále svého; učiní-li on, jakož by bylo dobré, i to, což radíme i velíme, lid obecný bez zmatku po něm postúpí. Potom dále, ať zavolá kněžie a die jim: „Již sem já slíbil poslušenstvie, a přikázánie mám od cierkve, abych byl s ní v jednotě, a že to bude k pokoji našemu i vašemu, i také ke cti; protož chci, abyste nám v tom nebyli odporni, ale přichylte sě spolu s námi, a to vězte, žeť my nemóžeme jinak učiniti.“ Oni vidúce krále v našem přikázání stálého, nebudú sě moci protiviti. A mnozí jsú z těch kněží, ješto vidie, že pravdy nedržie, avšak držie proto,

aby o nich nebylo povědieno, že sú zle drželi. Proto bude-li král chtieti, uzříte, žeť pójde všecko snadně, a skrze to bude zvelebené jeho královstvie, ač snad ne v takovém zboží, jakož jest prvé bylo, ale v slávě a ve cti budeť zveleben i král. A o tom sme jema mluvili v Benešově, nechá-li toho přijímánie a těch nebude sě přídržeti, že k velikým věcem dojde; byl odpověděl, žeť chce zvelebiti: jižť tuto má přístup ke všemu zvelebení, i svého rodu, jediné ať učiní, jakož jemu radíme a velíme. A když toto, což proti vieře jest, pomine, o zbožie duchovnie, kteráž sú zastavována, snadno bude; neb ti, kteříž zápisy mají, škod žádných mieti nebudú, ale opatřením cierkve dosti jim zostane. A vy, mistrové! mluvte a nabádajte i vašich, ať též učinic. Nebudc-li pak král našeho přikázánie tbáti, ale vždycky s pokrytstvím ty novosti trpě i s těmi tak přijímajícími, musíme my i s cierkví tak opatřiti, aby to vždy královstvie v jednotě cierkve, od nież jest vypadlo, navráceno bylo. Sami pak v sobě navrátí-li sě k jednotě cierkve, toť bude lépe a poctivějie, nežli by učinili s přinucením. Aniž z toho mají sě styděti, že tak učinie z přikázánie našeho a stolice této, neb jest i prvé bývalo, že jinde také bludové povstávali, jako v Hispanii blud Arianský a jiní bludové jinde, v nichžto konečně útočiště bývalo k stolici této, a ona což rozkázala, to bieše přijímáno; ty však krajiny již žádné nemají hanby: proto též král váš a královstvie učiní-li, a budú poslušni našeho rozkázánie, žádné v tom hanby mieti nebudú, ale čest a chválu. Item napomeňte krále, ať s ciesařem nakládá milostivě a přátelsky, poněvadž jest s ním v příbuzenstvě a od něho přijal moc královstvie a syn jeho knieżetstvie; král také má poddán býti ciesaři, i hodnéť jest, aby jeho miloval, neb my jeho milujem a k jeho cti jsme vždycky nakloněni; protož což koli král váš učiní dobrého ciesaři, my toho vděčni budem, jako by nám učinil; pak-li jemu co nelibého učiní, nám to libo nebude, jako by nám samým učinil“ etc.

HILARIUS LITOMĚŘICKÝ.

Narozen v Litoměřicích a vychován u víře pod obojí, studoval na universitě Pražské, kdežto léta 1447 bakalářem svobodných umění a l. 1451 mistrem učiněn jest; professorem jmenuje se l. 1455. Později stal se, nejspíše v Bononii, doktorem práva církevního, a téhož asi času odpadl také od strany pod obojí, pročež nazýván Apostatou. Léta 1461 byl kanovníkem a l. 1462 učiněn děkanem kapitoly Pražské, a téhož času také od papeže jmenován administratorem arcibiskupství Pražského. Hilarius náležel mezi nejhlavnější protivníky Jiřího krále a M. Jana z Rokycan. S Rokycanou měl l. 1465 v radnici Staro-

městské hádku učenou před králem a před pány, kterážto však nevedla leč k většímu rozhořčení stran. Působením hlavně Hilariovým a jeho kollegy Křižanovského vydána od papeže l. 1466 na krále a na Čechy kletba; a když se pak na to l. 1467 schylovalo k válce, odstěhoval se Hilarius s jinými kanovníky kapituly Pražské, vzavše s sebou klénoty kostelní, z Prahy do Plzně. Odtud brojil neustále s jizlivou horlivostí proti králi a proti Husitům, pokutami církevními nutě katolíky, aby se dali pod korouhev povstalcův, jimž Zdeněk Konopišťský ze Šternberka byl vůdcem. Zemřel ještě téhož roku 1467, dne 31 Prosince, v Plzni. Mimo traktáty a listy latinské, jichž některé Pešina vydal (Phosphr. Rad. III, p. 269), sepsal v jazyku českém traktát devíti kapitol, Janovi z Rosenberka svědčící, proti Jiříkovi z Poděbrad l. 1466, z něhož tuto ukázka dána dle rkp. cís. veř. bibl. na pap. v 4 (XVII, F, 32); dále pak traktát o přijímání pod jednou proti Rokycanovi, v rkp. l. 1468 pap. v 4 knihovny kapitolní, a pozdější přepisy v cís. veř. bibl. a v Roudnici; potom traktát nazvaný *Arcus gehennalis*, t. Lučiště pekelné, latinský i český, též proti Rokycanovi.

Urozenému pánu panu Janovi z Rožmberka, kněz Hilarius, děkan kostela Pražského, modlitbu svú věrnú a těchto knieżek oběť na paměť věčnú. Aby porozumieno bylo ot každého věrného křesťana a zvláště ot slavné koruny země České, proč páni křesťanští, města, rytieřstvo, jenž jsú pod poslušenstvím otce svatého, a netoliko ti, ale všickni Čechové, biskupové, prelátové, knieżata, páni, rytieřstvo, zemané, města, sedláci, i všickni k koruně příslušejíce, již nejsú povinovati ani zavázáni nižádným slibem, přísahú, člověčenstvím, ani jakýmž koli poddáním a povinností Jiříkovi z Poděbrad, někdy králi Českému, a aby uměli jeho chytrých výmluv sě vystříci a svých duší podlé něho nezavoditi, a že otec svatý žádného jemu bezpravie neučinil, znamenaj tyto knieżky, v nichžto jest rozdielóv devět. První rozdiel drží v sobě, kterak Jiřík nestál k právu, a tak otsúzen, a k jeho odporu otpověď. Druhý, že otec svatý mohl jeho ssaditi, a příklad a duovod sě dává o ciesařích. Třetí pokládá tři příčiny jeho ssazenie, prvně klada kacieř- stvo neústupné. Čtvrtý rozdiel pokládá a vyličuje druhú příčinu: křivú přísahu. Pátý vyličuje třetí, svatokrádežc příčinu. Šestý vypravuje, kterak móž otec svatý jeho v klatbu dáti, a že jest u veliký čtvrtek v Římě klet. Sedmý rozdiel příčiny dává, proč jemu otec svatý nedal žádného slyšenie k jeho žádosti. Osmý, že to odvolánie, kteréž učinil v Praze, nic jemu nenie platno, aniž jest podlé práva učiněno. Devátý a poslední rozdiel drží v sobě mnoho příčin, proč páni a města i všickni Čechové nejsú jemu povinovati žádnú pomocí, a jest jako obnovenie krátké všech jiných řečí.

První rozdiel drží v sobě, kterak Jiřík nestál k právu a tak otsúzen a k jeho odporu odpověď.

Když po smrti žalostné a přieliš brzké slavné paměti krále Ladislava Jiřík svým gubernátorstvím, zmocniv sě zámkóv královských, vedl k tomu, jakž mohl, dary, hrózy, sliby i prosby, aby byl králem Českým, to jest jemu tak přišlo, jakž bylo zjednáno. Ale že prvé, než korunován, chtěli sú sě jím páni ujistiti, a zvláště

biskupové uherští, Rabský a Vacovský, chce-li býti pravým křesťanem a poslušným, jako jeho předkové a jiní králové křesťanští, že jeho jinak korunovati nebudú, tu on maje žádosť ku panování, učinil jest přísahu znamenitú a velikú tuto: „Ve jmeno Páně, Otce i Syna i Ducha svatého. Já Jiří, volený král Český, maje hned korunován býti, slibuji, zavazuji sě a najvýše svoluji a přisahám před Bohem i angely jeho a v ruce otcuov v pánu Kristu duostojných: kněze Augustina Javorského a Vicencia Vacovského biskupuov a v přítomnosti ctihodných Prothasia, voleného biskupa Olomuckého, Přibislava, opata Lucského, a vysoce urozených pánuov: Mikuláše z Vilaku, vévody Zálesnieho, Ozvalda z Rozkonie, hrabě Sikulského v Uhřiech, Zbyňka Zajiece z Haznburka, sudieho královstvie, Prokopa z Rabšteina, kancléře, Českého královstvie pánuov, a Michala ot Svatého Mikuláše, arcipřišta Varienského, a Tomáše z Kutné, kantora Javorského, kanovníkuov a doktoruov v práviech duchovních, že ot této chvíle i potom v budúcie časy věrný křesťan a poslušný budu svatosvatému Římskému a apoštolskému kostelu, a najsvětějšieho pána našeho Kalixta, božím zjednáním papeže třetieho a jeho náměstkuov řádně vcházejících, a jim poslušenstvie a srovnánie, jako jiní věrní křesťané a křesťanští králové v jednotě obecné křesťanské viery, kteréžto svatá Římská obecná a apoštolská cierkev vyznává, káže a drží, věrně zachovám. A té v obci slavné a křesťanské viery bránili, obhajovati a obraňovati chci ví možností, a lid mně poddaný podlé múdrosti ot Boha mi dané ote všech bluduov, šibalstva a kacieřstva, i ot jiných článkuov svatému Římskému kostelu a vieře křesťanské obecné odporných otvesti i otvrátiti, a k obecné a křesťanské viery zachování a poslušenství, srovnání, a k řádu a k službě svatého Římského kostela navesti a navrátiti chci a usilovati budu. A přidal sem a přičiňuji všicku pilnosť, aby sě naplnily všecky svrchu psané věci, ví možností mú a usilováním, ke cti, slávě a chvále boží a k vyzdvižení svaté a obecné viery křesťanské. Tak mi Buoh pomáhaj a toto svaté božie čtenie, rukama mýma tělesně dotčené. Na vieru a svědectví všech těch svrchupsaných věcí já Jiří, volený král, tu dole pečeť mú dobrú a vlastní voli a jistým vědomím přivěsiti sem kázal. Dán v Praze den šestý měsiece Máje, léta božieho tisícého čtyrstého padesátého osmého.“ K tomuto listu biskup Olomucský i všickni ti v listu potom psaní své sú pečeti přivěsili a sě svú rukú aneb připrošenú podepsali. A potom v témž listu takto stojí psáno: „A já Petr Pavluov Forgach z Gara, žák Pětikostelský, zjevný písař říšskú mocí, též časy, léta a hodiny, jakož sě píše, v komoře tajné královské, když osobně tu byl král Jiří volený, a podlé boku jeho osobně paní Johana, manželka jeho, přísahu a vyznánie napřed psané, když najprvé latině slyšal čísti, a počet, přeloženú v českú řeč četl a ústy svými mluvil, a potom v ruce duostojných otcuov Javorského a Vacovského biskupuov, a potom svýma rukama dotekl sě svatého čtenie, a tú přísahú řiekal a činil poctivosť a poslušenstvie

svatému Římskému kostelu a otci svatému Kalixtu a jeho náměstkuom. Také paní Johana, manželka jeho, nápis té přísahy najprv v ruce biskupnov, a potom položivši ruce své na svaté čtenie a nápis toho vyznánie, všecko což jie bylo skrze biskupa Javorského rozkázáno, vlastními ústy a hlasem rozumných vyslovila; že při těch všech věcech, když sě tak dály, byl sem a všecko sem viděl a slyšel, protož mú rukú sem sě podepsal s mým znamením a jmenem na svědomie těch všech věcí.“ — Toť jest přísaha hrozná a veliká, a ta jest u otce svatého v Římě; a v té přísaze a pro to ujištěnie byl jen korunován na království České. V tom otec svatý, maje za to, že on své přísahy a listy, jako slušie na věrného, zdrží, měl jeho i psal jemu jako králi Českému, a pod tiem on manil pod se všecka města a panstvie k koruně přísluše- jící. Samo město Vratislav nechtělo sě na jeho přísahy obrátiti, jako by to čilo; ale otec svatý, maje k jeho přísaze naději, skrze své legáty, kněze arcibiskupa Kretenského a Františka, doktora svatého písma, poddal byl to město jeho poslušenství, dav jim toho čas, jest-li že ve dvú letú nenaplní své přísahy v skutku, že jemu povinovati nebudú, a to on jest přijal a svými listy zapečetil; a když toho nezdržel, Vratislavští hned sú od jeho poslušenstvie zproštěni skrze otce svatého. Potom často napomínán jest týž Jiřík, aby to, co jest přisáhl, skutkem naplnil, až naposledy, když byl poslal posly své do Říma k otci svatému Piu, aby kompaktáta byla stvrzena, že sú tu zdvižena a umořena. A na to byl jest od otce svatého doktor znamenitý a učený, Fantinus, poslán, aby napomenul Jiříka, aby dosti učinil přísaze své; hned tu jat, a Jiřík sě v svém běhu zatvrdil, a tu proti přísaze své vysoce jest mluvil, dávaje přísaze své svój výklad a rozum, a že jest sě narodil pod obojí osobú a že tak chce a miení zuostati a trvati i jeho děti. Tu hned jest svú přísahu zrušil a změnil.

Potom, když tak v svém bludu a zatvrdilosti jest sě seznal a zavřel, došlo to jest otce svatého Pia. Tu hned Jeho Svatosť z své povinnosti pohnal jest jeho před svú přítomnosť, aby ve sto a v osmdesáti dnech stál před Jeho Svatostí. A v tom zšel s tohoto světa. Potom otec svatý nynější, Pavel, chtě počatú věc od předka svého konati a zemi Českú od neposlušenstvie skrze Jiříka zatvrdilého otvesti, i obnovil jest na něho puohon v Římě i v Řezně a jiných okolních měst(ech). K tomu puohonu on jest nestál ani prokuratora poslal. A když vyšel puohon druhý den měsiece Srpna, ještě otec svatý neuchvátil výnosem a súzením, ale až do božieho narozenie toho zdržal, čekaje některakého navrácenie. A když ani to prospělo, tehda Jeho Svatosť z své povinnosti, aby ratolesť suchú otřezal pro jiných nakaženie, svolav duostojné otce kardinály a biskupy a doktory v svatém písmě i v práviech duchovních i světských dospělé, v plném sádu zahájeném, jenž má moc koncilium, sedě sám osobně, (s)sadil jest jeho s královstvie Českého i se všech jiných kniežetství, panství a duostojenství; a tak slavně, řádně

a právem stalo sě jest jemu to, čehož jest zaslúžil.

Proti tomuto Jiřík, poslúchaje toho nehádného a křivého člověka Gregorí, otpiera a lid podlé sebe mieždí, pravě: že poněvadž nepohnal jeho jako krále, že jemu nenie povinovat státi jako Jiřík. Tato odpověď nic jemu pomocna nenie, nebo kruntu nemá. Nejprvé, poněvadž on Jiřík upadl zasě svévolně v bludy a v kacieřstvo, kteréhož sě jest odpřisáhl, již podlé práva zproštěn jest (každý) od kacieře, jakýmž koli závazkem jemu byl zavázán; pak poněvadž upadl v to, čehož jej otřeklo právo, nemohl aniž měl otec svatý jeho králem jmenovati v svém póhoně. Druhé, práva pravie, že v každém póhoně jest dosti, když sě osoba jmenuje podlé své přirozenosti; neb práva krve jsú věčná, i dosti jest, že sě jmenuje Jiříkem z Poděbrad, bezpravným držitelem královstvie Českého, neb nenie takového žádného druhého; tehda jest dosti, že rozumieno osobě své. Třetie, poněvadž proto pohnán, že mocí drží královstvie, kterak jest mohl otec svatý psáti jemu jako králi? neb řekl by snad: „Z čehož mě viníš, tiem mě ohrazuješ.“ Čtvrté, že ve všem právě německém i českém tak sě zachovává, když kto koho pohoní z některého zámku neb zbožie neb úřadu, tu na póhonu píše „držiteli“ takového zámku, zbožie neb úřadu, a nedie „pánu“ neb „králi“ toho panstvie neb toho královstvie. Páté, že on sám to zachovává; neb když jest všel v róznici s pány, tehda jich nemenuje jich úřady, jako pana Zdeňka purkrabí Pražským a pana Zajiece sudím dvoru královského. Pak maje křivú při proti nim jich nemenuje: kterak otec svatý, maje pravú při proti němu, má jeho jmenovati, i má vzieti proti sobě, čeho požívá k sobě?

JOŠT Z ROSENBERKA,

biskup Vratislavský.

Jošt, druhý syn p. Oldřicha z Rosenberka, narozen l. 1430 a v roce dvacátém vysvěcen na kněžství, stal se proboštem kostela na hradě Pražském a mistrem převorství Strakonického křižovníkův Maltezských a potom léta 1457 biskupem Vratislavským. Léta 1461 kázal na hradě Pražském proti přijímání pod obojí a musil proto z Prahy ujeti do Kutné Hory za králem, jehož se tehdáž ještě přidržel. Ale potom odvrátiv se od něho a svolav léta 1465 pány katolické k sobě na Strakonice, spůsobil jednotu Zelenohorskou, kteráž potom zjevně proti Jiřímu králi povstala a s nepřátely jeho se spolčivši, válku proti němu zdvihla. V kteréžto válce Jošt, vzav na se velení vojska slezského, poražen jest pod Münsterberkem od knížete Viktorina, nejstaršího syna králova. I umřel proto hořem dne

12 Prosince 1467 v Nise a pochován ve Vratislavi. — Jošt byl výtečný kazatel, mívaje častá kázaní v jazyku českém i latinském; jazyka však německého dostatečně povědom nebyl. Několik spisků jeho, tuto níže položených, kteréž o znamenité bystrosti ducha jeho svědčí, zachoval M. Václav Koranda (mladší) ve sbírce své, ježto se chová v cís. veř. bibl., rkp. na papíře v 4 (XVII, F. 2). K některým jich přidány od jiných (snad od Korandy samého) odpovědi vtipné i nevtipné, kterých sme též nechtěli pominouti. Z jeho „šprochův vajovských“ (Waidsprüche) a z „listu královně Johaně“ uveřejnil něco na ukázku Jos. Jireček ve své Anthologii z lit. české doby střední. V Praze 1858, str. 9.

List královně Johaně, l. 1467.

Tyto věci dávám napsány pro tyto příčiny:

Najprv, aby s rozmyslem slova postavená vždy zuostala v své formě. Druhé, aby mohla opáčena býti, kolikkrát je kto chce čísti. Třetie, jest-li toho komu potřebie ukázati, aneb některých kusuov z těchto, aby sě to mohlo státi. Čtvrté a poslednie, abych k Bohu, svému svědomí, a k Vám své povinnosti učinil dosti.

Nestane-li to království v jednotě obecné cierkve svaté a Římské, tehda strach, že sě na něm naplní čtenie, kteréžto die, že každé království v sobě rozdělené zahyne. A to by sě pohřiechu naplnilo, kdybychom sě toho dopustili, abychom sě v sobě rozděléc, neřku, na dvé, ale na několikero sě smiešejíc, sami sě Čechové hubili a kazili; tomu by sě cizozemci nasmieli, a rádi by nás dorazili a zemi roztrhli, jehož toho Buoh uchovaj! A snad ani tak skuoro ani na tom by sě slehlo, jakož kto mní. Nechť tomu, co chtie, dějí ti, kto řiekají: „Ať páni svým houfem bez rytieřstva, a rytieřstvo bez pánuov sě okáže; tu bude shledáno, kto viec mohú zemi poslúžiti, páni-li čili rytieřstvo!“ Já to pravím, že to dobře vieme, že viec zeman než pánuov, a viec měšťan než panoší, a najviec sedlákuov. A protož ktož chce nové rady dělati, nechť sobě dá nový svět stvořiti; pakli to nemuož býti, zachovávajme starodávnie řády, neřiekajíc: „Když máme města, a zemany jim odtrhnem, tehdy je podtrhnem i zatrhnem.“ [1]) A co pod nimi zachováme svých, toť jest vše k našemu lepšiemu.

Skrze takovú ruoznici stálo by obcovánie Čechóm se všemi jinými křesťanskými zeměmi v svátostech přijímání, v službě boží, v kupectví, v rytieřských jézdách po dobrodružství, po službách, v spřiezněních, v súdech, v poselstvích i v jiných rozličných a mnohých věcech. Ačkolivěk pán Buoh vším vládne, však dobré sě jest vystříhati příhodami jiných; neb takové věci na dléch sú na dobré nevycházely, ani což násilného jest věčného. Aneb která jest památka Žižkova, i všech jiných násilníkuov? než v hanbě a v zlořečenství a věčném zatracení těch všech, kteříž sú v smrtedlném hřiešе sešli.

Lépe jest zbožných a slušných čest hledati, než v také zmatky vstúpiti; neb kto by začeli, Buoh vie, dočekali-li by konce.

1) *Rkp.* podtrhnem.

A na to-li by na dléch přišlo, co oni chtie aneb nechtie, kto to vie? neb stálosť pravdy a neústupnosť křivdy tvrdé boje mievají. Když křivda s nepravostí bojuje, tehdá obé neostojí; a k tomu duše a česť nenie prodajna. Tenť na to bude pomnieti, že pravdě nelze zahynúti.

Item, kdy pánuov a kapitoly na ruce nemám, já sám málo zjednám; a puotad je mám, pokad na těch věcech stojím, kteréž jim k umenšení všeho dobrého nejsú. A tomu lidé lépe rozumějí, což vidie, než co slyšie.

Také snažnú a tuhú prosbu na sě budete mieti, jest-li že budete nám na čem chtieti ujieti; neb mnoho dobrých lidí svorně a stále bude prositi, aby sě toho nedálo.

Mistra Václava nebude mi sě hoditi sebú pojieti, ani chci kterú příčinú býti, aby on přestal kázati; ale k tomu chci pomoci, aby sě uskrovnil v těch věcech, totižto v kázaní, což muož býti vedlé Boha a řádu cierkve svaté obecné. Neb snáz mi to přetrpěti, stuň sě co stuň, než bych svého svědomie poškvrnil a dobré pověsti pohoršil nenabytedlně. A bych nevěděl, co viem, nemluvil bych toho. Neb nepochybuji, že jsú ještě z božieho daru lidé, ještě ani dary, ani strachy, ani hněvem, ani přísností, ani lahodami nedadie sě od toho odvesti, ani v to podvesti oslavováníe, kteréž by bylo proti vieře křesťanské a řádu cierkve svaté obecné. Bože ostřez, bych tiem měl býti k příkladu zlému a k rozpáčeaí v dobrém!

Pokad zde apoštolé vládli, Petr na Starém a Pavel na Novém městech, a jakž proroci nastali, Daniel a Samuel, kterak za obojích bylo a jest, to tajno nenie.

Ó! slušieť na těch povahy pomysliti, na kterých rady člověk chce zpoléhati, a které chce za příušníky a za podpažníky mieti.

Ach, však lidé vědie, ktoť mistruje u krále, na rathúze, v Čechách, v krčmách, v domiech hostinných i v jiných, (v) klášteřiech, v kollejích i v školách, a zač sě přimluvie, co sě jim odpovie! Nenie-li to pro dobrotu, ale pro strach, kto sě na tom nehorší?

A ktož řiekají: „Zdali kto z kniežat a z mistruov u pána Krista uvěřil, aneb uposlechl jeho svaté milosti? ale obecní prostý lid, ten jest pána Krista následoval a veň uvěřil!“ Kto pak ze všech obecních lidí chtie doktory zdělati, lépe by učinili, by je vhod naučili, než přeučili; jakož činí cierkev svatá obecná, že učí lidi ty věci, kteréž jsú potřebné. A tak přeučení zuostanú s těmi, ktož sú neuvěřili; a kto střiezlivě smyslé a nesmyslé viec než potřebie, tiť budú přičteni k těm, kto sú pána Krista následovali a veň uvěřili.

Buď jakž buď, však to vieme, že trápenie dává rozum, protivenstvie zkušuje lidí jako oheň zlata, a trpělivosť v protivenstvích s mučedlnictvím přinášie věčné odpočinutie i život věčný.

Jošt, biskup Vratislavský, tento spis poslal králi Jiřímu léta 1467 po světiem Jiří.

„Nechť povědie dóvodně, mohú-li, že pán Kristus pod obojí způsobú tělo a krev svú svatú dával jest jiným než kněžím“ etc.

(9 punktův neb kusův. Na to pak odpověď.)

Jošt, biskup Vratislavský, poslal králi Jiřímu tyto kusy l. 1467 post Johannis.

Třinadcte šprockuov vajovských.

1. Ježek má bodliny a svině štětiny; zlosyn najde zlosyny a dobrý nebude bez družiny. Kmen má větvie a větvie ratolesti, a řetěz články. Snadno splésti, těžko rozplesti; lehko smiesti, nesnadno rozděliti.

2. Nenie nemúdřejšieho, než kto múdře mluví a zle činí, dobré zná a zlé dělá, a kto jinak soudí a jinak činí.

3. Nic spieše neoklamá než potakač, ukladač, licoměrník; a ten najškodlivější, komu sě najviec věří.

4. Milostníci, pochlebníci, kořistníci zavodie lidi, také častokrát i múdré.

5. Přirozenie, navyčenie, zarpucenie odvodí od pravdy poznánie, a od poznalé zachovánie.

6. Rozmyšlený hněv jedny straší, druhé tuží; náhlý ruší od lidí naději, k lidem přistúpí, a dávno dobývané rychle kazí jmeno dobré.

7. Kto sě ničehož nebojí, jest blázen; kto všeho, jest nemúdrý; a kto sě v obém nepotřebně zjeví, jest neopatrný.

8. Kto má přátely za mouchy, jest rozpačný; a kto nepřátely za lvy, jest strašlivý. Ktož pak má přátely za lvy, jest srdnatý, a nepřátely za mouchy, jest převážný: a míra ve všem najlepšie.

9. Múdrý zčestie na nezčestie nesadí, smluví sě raději podobně, než svadí.

10. Zčestie zavodí v nezčestie. Múdrý na vrchu zastaví; neb z druhé strany bývá příkřejie k dolu. Zčestie sě trousí, nezčestie sě spe.

11. Nic nezčasnějšieho, než komu nižádná múdrost ani pilnost, ani statečnost nemóž prospěti budúcky, a kto byv v zčestí, ztratě je, rozpomíná sě na ně.

12. Kdež kněžie a ženy šafují, obecně přemistrují; neb jest staré přísloviе: Nebývaj tu hostem, kdež pleš a vrkoč vládne mostem. A v této řeči bych sám sebe nechal, snad by sě na mě někto rozhněval.

13. Ohně nelze upáliti, vody utopiti a větru zadusiti, a pravdě zahynúti.

Odpověď na šprochy Klímovy z Prudovic. Třinadcte nešprochóv vajovských.

Žádost člověka nemilostivého jest hrob věcí tajných a nedobrých; takovému podlé toho muož odpovědieno býti:

1. Což komu přirozenie dá, kto tomu než nemúdrý odpiera? neb lépe slušejí vepři štětiny, než svini jelenie rohy. Sekyra větvie od kmene dělí, i články řetěza na ruozno; nébrž když kmen zvetšie, ratolesti klesnú.

2. Horšie dvoje zlé, nežli mezi tiem jedno, a nad to z úmysla mluviti zlost; neb horší jazyk falešníka, nežli kopie protivníka.

3. Věrný věrně, nevěrný nevěrně: a ten najhorší, ktož zlým odplacuje za dobré!

4. Slušie nesvědomitého nepřipúštěti, zkušenému věřiti; neb nic draššieho nenie nežli úžitečné vystřeženie.

5. Sladké řeči a najviec s požehnáním

pro rozkoš zavozují větrné lidi; od počátku světa nic nebylo tak pravdě odporno a k újmě, jako lakomí větrové a pyšní. Dobrý stojí a trvá bez pohaněnie jako kostka.

6. Lepší jest hněv smiechu, neb tudy trestána bývá duše hřiešného; a lepší jsú hněvové zjevní, než úkladové pokrytští.

7. Kdož sě bojí chřestu, nechoď do lesa. Komuž třeba [1]) čeho, odvážiť sě všeho. V tom však slušie viece přátelské závisti, než nepřátel varovati sě.

8. Jakž přietel, tak viera. Najškodlivější domácí nepřietel. A ktož jest přietel, miluje vždycky.

9. Ktož má jistotu a dá sě na lidi, ztracuje polovici.

10. Slova strašlivá nic viery nemají, a mnohokrát nakloněný k smrti dlúho živ bývá.

11. Ktož sě na zčestie a nezčestie ohlédá, jest časný; a ktož pánu Bohu doufá, přichází (jemu) vše dobré. A často dává jeden den, čemuž celý rok odpierá.

12. Dokudž meč rozkazuje, jdc jako po šňuoře, kdež sě berla přeplete, bývá peřie zhuoru. Svět neroztržen nikdy tak mečem, jako větrem. Když opice sě chce lidem vrovnati, bývá v posměchu. Svini nenie do zlata, drží sě radše mláta, bláta.

13. Voda oheň uhašuje, horkost vodu vysušuje, a vietr sám přestává: ale pravda, ne nálezek, přemáhá a zuostává.

A nade vše lépe Boha poslúchati než lidí.

1) *Nad řádkem:* Komuž pravda milá.

Jiný spis o spravedlnosti a nespravedlnosti, téhož Jošta.

Úžitkové spravedlnosti stálé:

Čisté svědomie, svobodná a veselá mysl. Dobrých lidí přiezeň a zlých kázeň, prostředních navedenie. Nepřátel strach, přátel rozmnožení, protivných k sobě obrácenie. Účinci trvalí: jmeno slavné, paměť dobrá, do svých budúcích dobrá naděje. Vítězstvie dvuoje: obecnie časné, i věčné; pakli samo věčné, tiem hojnějšie čest neminulá. Zádušie: nebeské královstvie, život blahoslavený a neminulá radosť věčná.

Nespravedlnosť pravá a spravedlnosť barevná tyto věci dělá:

Pochlubu dává, poněkud lidi šálí. Pověsť netrvalú činí, lidi vnadí. Prosté žertuje, o upřiemé sě svíjie. Múdrým sě neskryje, mocným neodolá. Lidí sě některak stydí, Boha sě málo bojí. S jedné strany zbierá, s mnoha rozsýpá. Stavějíc boří. A na dléch šípy neupřiemosti, kterýmiž na jiné střielí, v jejích prsiech zvieznú, zabíjejíc tělo i duši.

K tomu obému jest příkladuov i duovoduov i v starém i v novém zákoně, i jinde dosti.

Odpověď.

Povahy křesťanské [1]) *spravedlnosti*:

Podlé uloženie božieho živu býti. Božskému napřed miesto dáti, lidského nad to nestavěti. Pravdě postúpiti, křivdu tupiti. Obyčej bez podpory opustiti, v svém stavu státi. Přiezni světské nehledati, samého sě zapřieti. Po veselí nestáti, neklásti v lidech

1) *Přetrženo*: pravé.

naděje. Zavrženu býti pro Boha, lhostajnosti nedati svobody. Jeden haléř lépe za živa pro Buoh dáti, než po smrti deset tisícuov.

Spravedlnosť světská jest nepřietelkyně božie tvárnosti:

Bližnie snadno odsuzuje. Súdí podlé množstvie a sama sobě jest za právo. Což jest svého hledí. Jest mylné naděje; domnievá sě, že s hod puojde na hody. Ve všem sobě, jakž tělu libo, povoluje. Marným sě libí. Hradí sě sobě rovnými. Ne po rozumu, ale jde po žádosti. Tak sobě činí, jako by nebylo smrti ani pekla.

M. JAN Z ROKYCAN,

vůbec Jan Rokycana nazván, syn chudého kováře v předměstí Rokycanském, kněz církve pod obojí a hlavní její representant. Studovav na universitě Pražské, stal se l. 1415 bakalářem a brzy na to mistrem svobodných umění. Léta 1418 jmenován mezi těmi, kteří před soud koncilia Kostnického byli obesláni. L. 1426 učiněn v Týně kazatelem, byl hlavní příčinou, že Sigmund Korybut, kníže Litevský k Římu přichylný, l. 1427 od Pražanů jat a ze země vypuzen jest. L. 1428 byl správcem kněžstva Pražského a od 1429 generálním vikářem arcibiskupa Konráda. Léta 1432 vyslán do Basilee na sněm církevní, kdežto, jakož i potom na sjezdech s posly koncilia Basilejského, až do vyjednání kompaktát v Jihlavi l. 1436, prvním býval řečníkem a jednatelem. Na sněmě zemském l. 1435, dne 21 Října, zvolen od stavův a kněžstva strany pod obojí za arcibiskupa Pražského, avšak potvrzení od stolice papežské nikdy nedosáhl. Pro své úsilí v hájení práv strany pod obojí rozhněval na se císaře Sigmunda, i musil proto l. 1437 z Prahy uprchnouti do Hradce Králové, kdežto zůstal až do opanování Prahy Jiříkem Poděbradským l. 1448. Mezi tím ustanovili jej stavové strany Poděbradské na sněmě Čáslavském l. 1441 za svého vrchního správce duchovenstva; a když potom p. Jiří z Poděbrad dobyl Prahy, uveden jest Rokycana zase do Týna, kdežto zůstal farářem i administratorem duchovenstva strany pod obojí až do smrti své. Zemřel l. 1471, dne 22 Února, maje věku svého výše 90ti let (svědčíť o tom Pavel Žídek ve své Spravovně, řka: „Běda duši tvé, Rokycane! již jsi tolikéž na onom světě jako na tomto: tak mním, že ke sto letem tiehneš"), a pochován v Týně. Obšírnější zprávy o něm čti v p. Palackého Dějinách nár. Česk., a zvláště v dílu IV, č. I, str. 389. Ačkoliv byl mužem nad jiné učeným a slavným i mocným řečníkem, jehož se domácí i cizí báli; avšak spisové jeho, jichž dosti veliký počet se zachoval, tištěných i netištěných (viz Jungm. hist. lit. česk.), nevynikají ani slohem, ani původností a důmyslností obsahu nad jiné podobné spisy věku jeho.

a) LIST PROTI PIKARTÓM,

t. proti Bratřím českým, po Čechách i Moravě l. 1468 rozeslaný.

Z rkp. sbírky M. Václava Korandy v cís. veř. bibl. (XVII, F 2, f. 34 p. v.). Vytištěn také v Jafatově hist. Bratří česk. f. 134.

Milost pána Ježíše a láska božie a účastnost Ducha svatého se všemi! Časové nynější že jsú plni nebezpečenstvie; nebo příchod Antikrista, jakož die S. Pavel vedlé jednánie bude ďáblova ve všelikém svedení nepravosti. I já, mistr Jan z Rokycan, žádost maje vašeho spasenie, že S. Pavel die k Timoteovi: „V posledních časiech odstúpie někteří od viery, povolujíce duchóm bludu a naučení ďábelskému, v pokrytství mluviece lež," i napomínám vás, abyste pilni byli viery; neb die Duch svatý: „Při každém skutku tvém věř z viery duše tvé; neb bez viery nelze sě líbiti Bohu;" die S. Pavel: „By pak nevědě kterak koli dobré vedl skutky." Druhé, u vieře poznalé pravé nebývajte lehcí a vrtlaví; neb psáno jest: „Buď pevný na cestě božie a nekráčej na každú cestu." Neb tak, vrtlavý že jest hřiešník, dokázán bývá, jednak této, jednak jiné lehce bez písma chápaje sě viery. A že nynie při vieře nesnázky a výtržky druzí v lidu činie při Těle božiem i při jiných kusiech, vy takto věřte, držte a vyznávajte: Věříme, že v svátosti velebné oltářní jest pravé tělo pána Ježíše Krista, z panny Marie vzaté a na kříži pověšené; neb tak sám pán Kristus řekl: „Vezměte a jezte, toť jest tělo mé, kteréž za vás zrazeno bude." Tomu tělu písma pravie, že před umučením i po z mrtvých vstání klaněli sě lidé. A v prvotní cierkvi S. Dionisius píše a řka: „My, kto jsme dokonali, k vnitřním věcem svátostí zevnitřních znamenie vidíme, abychom tajnosť Těla svatého skrze osviceného pána Ježíše dosáhli." A die dále: „To abychom obdrželi mohli, k němu modlitbu nábožnú učiníme; a pak s poctivostí a se cti prosili téhož pána Krista, aby osvietil rozum jeho světlem viery." Tak Origenes, starý doktor, po spoštolech píše: „Tělo zajisté božie poctivosť božstvie přijímá." Tak S. Eusebius, píše o smrti S. Jeronyma, praví, že když na smrti k němu přišel s Tělem božím, takto jest mluvil: „Ó přeušlechtilé hody, v nichžto pod způsobú chleba a vína celý Kristus Buoh a člověk sě přijímá!" A potom níže: „Ó pokrme převysoký, poctivosti a modlenie, klanění a velebenie všemi chvalami hodný, jenž máš oblíben býti!" K témuž die S. Augustin: „Já božiemu Tělu i dokonalému v Kristu člověčenství proto sě klaniem, že od božstvie přijato jest a s božstvím spojeno." Toho všeho potvrzuje S. Pavel a řka: „Klanějte sě jemu všichni angelé boží." Jest

k tomu viece písem svatých, ježto ukazují klaněnie Tělu pána Ježíše Krista. Protož ti učitelé: kněz Michal, kněz Martin, laikové s nimi: Řehoř krajčí, Kakamerda, a jiní té roty s nimi, z své všetečnosti, kterúž do sebe mají, praviece, že zjevenie mají od Boha, a žeby, což činie, z Ducha sv. vedli, a kterak mají volení boží mieti sě, že sě tak mezi nimi ohledává: a písmo die proti tomu: „Žádný nevie, jest-li hoden milosti božie čili nenávisti;“ a pán Ježíš die: „Když všecky věci učiníte, kteréž sú vám přikázány, rcete: Neužitečné sluhy jsme!“ A mudrci pravie, že doufánie svého vtipu mnohé jest v blud uvedlo. Tito také převysoce sahají na čest pána Ježíše, že klaněti sě pánu Ježíšovi nechtějí a od klaněnie odvodie: an Buoh otec dal čest tomu člověku pánu Ježíšovi, aby ve jmeno jeho každé koleno klekalo, nebeské, zemské i pekelné. Dále odtrhli sú sě tito ode všeho kněžstva i od jich ode všech skutkuov i posluhovánie, kteréž sě nynie v cierkvi svaté zachovává, tupiece jich skutky i posluhovánie při věcech spasitedlných a praviece, že oni sami laiky na kněžstvie, na biskupstvie volivše, dobře sú učinili a že dobře stojie. A tak by z jich řečí a povah i skutkuov nikdiež Těla božieho nebylo v svátosti, v žádné zemi, ni v městě, ni ve vsi, kdež by koli byli kněžie řádem kostela Římského svěcení, ježto toho žádným písmem nedokáží; i neslušie jim v tom věřiti. Dále z toho jich poblúzenie upadli sú v jiný blud: že lidi došlé k rozumu po druhé křtie při vieře křesťanské. Neb křest vedlé S. Pavla děje sě v smrti pána Ježíše Krista; a jakož Kristus jedinú jest umřel, tak člověk jedinú má křtěn býti a ne viece. Pokánie toť sě opětuje, ale ne křest. A tak i při křtu, i při Těle božiem neřádně sě mají proti vieře, kterúž staří doktorové světí vyznávali, an i to v svém psaní položili o Těle božiem. Někteří poznavše Boha, ne jako Boha ctie, a Krista Ježíše vezdajší oběť potlačují: „neb ohavnosť opuštěnie stojí na místě svatém.“ Toto písmo jest Daniele proroka proti modlám pohanským; a béře-li je kto a přilepuje k svátosti velebné Těla božieho, zle a neprávě činí proti písmóm svatých i skutkóm, kteříž sú sě klaněli pánu Ježíšovi a jeho Tělu v svátosti velebné. Pak že mluvie a píší: žeby takové výtržky a naučenie scestná z mých kázaní měli, odpoviedám k tomu: před pánem Bohem mi křivdu činie; neb takové věci a naučenie i jich smyšlénky nikdy sú mi s povolením v srdce nevstúpily, ale odporen sem jim býval a jsem. Než oni že písma svatého a svatých doktoruov nepřivodie, neb jich k svým smyšlénkám nemají, ani k svým skutkóm, a jednání, kteráž začali, čím tvrditi mohú: i křivým připisováním mnú to by nahraditi chtěli. Píší také, chtějíce mě zmazati a k dobrým lidem zhyzditi, praviece: „Mistře, kázal's, že ke všem svátostem čert a Antikrist jest vkročil.“ Znám to, že sem mluvil, ale ne k tomu úmyslu falešnému, jakož oni táhnú; neb sem nemluvil k nižádné nepoctivosti, k újmě nebo-li útržce svátostem, ale proti nehodnému požívání. Nebo křtu svatého nejednú požívají v pýše, v kněžstvo vcházejí zlí a neřádní, v manželstvo lotři a nevěstky; a ne

do jedinéch jest to, že kteříž jsú před lidmi manželé, jsú lotři a rufiáni před tváří boží. Protož nemajíce písma při svých bludiech i výtržciech, i chtie mnú dovoditi. I prosím vás všech věrných pro vaše spasenie: buďte opatrní a vizte, abyste nekaždému duchu věřili. A držte sě výstrahy S. Pavla, kdež die k Kolocenským: „Nižádný vás nesvoď pokorú a náboženstvím angelským.“ A níže die: „I těm, kteříž těla nelitují, cti v světě nedbají, do sytosti sě nenajedie: neb angel satanuov proměňuje sě v angela světlosti.“ Pomněte na ono naučenie S. Pavla, kdež die k Korintóm: „Prosím vás skrze jmeno pána Ježíše Krista, abyste též smýšleli všichni, aby mezi vámi nebyli rozdielové; ale abyste byli dokonalí v témž smyslu a v témž umění. Nebo s těmito běhy povstanúci jiná rota, kdyby sobě takéž jako tito biskupa svého volili a kněží nadělali, potom jiná rota třetie též: kdeby konec byl těm roztržkám a světečnostem? Protož pilni buďte, žádajíc toho na pánu Bohu v jednotě viery státi. Novin nejistých sě varujte, v lásce, v svornosti přebývajíce, v nichžto pán Ježíš na věky požehnaný rač vás zachovati, a potom do věčné radosti přivesti. Amen.

b) Z POSTILLY.

Vydal ji léta 1470 jakožto farář v Týně, pod titulem „Výkladové a kázaní na čtení nedělní přes celý rok.“ Tiskem nikdy nevyšla. Mezi rukopisy, pokud vědomo, nejstarší zdá se býti Musejní (I, C, 14), psaný na pap. fol. rukou rozličnou asi okolo počátku 16 věku, a však nyní již velmi porouchaný, nemaje ani počátku ani konce, a vnitř také některé listy vytrhány. Cís. veř. bibl. chová několik rukopisů: jeden (XVII, B, 2) psaný l. 1586 rukou Davida Protaria, preceptora v Táboře; jiný od r. 1612, 1659 (XVII, D, 12) a t. d. I na Moravě a na Slovensku jsou některé. Ukázka následující je z rkp. Mus.

(Luk. 13, 31.)

V ten den přistúpichu někteří z zákonníkuov, řkúce jemu: „Vyjdi a beř sé odtudto; neb Eruodes chce té zabiti.“ I vece jim: „Jděte, povězte té líšce atd. usque: přišel ve jmeno božie.“ — Když Pán kázal o pokání, zákonníkuom sě to velmi nelíbilo; neb viděli, an sě lid hýbe ku pokání jeho řečmi a kázaními, a je lidé opustili, zákonníky; a oni, jako by jeho vystříchali a právě sě k němu okazovali, jako by jeho vystříchali: „Odejdi pryč; hledá tebe Eruodes zabiti!“ ne aby tiem mienili jeho dobré, ale chtěli tudy překaziti jeho úžitečnému učení a kázaní. Druhé, vizme o Eruodesovi: toto byl Eruodes Antipas, syn onoho Eruodesa Aškalonity, ještoto mladátka zmordoval. I tento Antipas stal sv. Jana. I také jemu nebylo libo, tomuto Eruodesovi, kázanie Kristovo; i pro dvojí věc jemu nebylo milo jeho kázanie: jedno bál sě, aby svým kázaním nezbúřil jemu

krajiny, že v jeho krajině tehdáž kázal. I bál sě, aby jako onen Judas Galilejský, ješto zbúřil lid proti moci césařské, jichž oběť Pilát smiesil se krví: i tento bál sě téhož zbúřenie, neb lid k němu rád chodil na kázanie. A druhé, že tento Eruodes stal Jana, a pán Kristus v svém kázaní tresktal, káral z toho; jakož máme Mat. 17: „Přišel Eliáš a učinili nad ním což chtěli,“ mieně svatého Jana. I když tuto Pán kázal, a oni pravie jemu, že ho chce Eruodes zabiti pro tuto dvojí příčinu; a Pán vzkáže řka: „Povězte tam té lišce,“ v tom jej tresktal. Druhé, že die: „Aj, ďábly vymietám, a zdravie uvodím dnes, a zajtra třetí den skonám;“ tiem okazuje, že ač mu on hrozí, že nemá té moci, aby jemu duši odjal, než že on sám má tu moc, pán Kristus, dáti svú duši, když chce; jakož sám die, *Johannis*: „Mám moc duši svú dáti a opět ji vzéti.“ Neb když on ráčil, tehdy svú duši pustil; to jest v jeho moci. Ale že tuto Eruodesa nazývá liškú, pro čtveru věc; tak tu praví Hugo a jiní doktorové: nebo liška to má najprv do sebe, a též vladaři a úředlníci mají to do sebe: jako liška jest lstivá, též ti úředlníci zlí; málo se jim co nelíbí do koho, anit o něm hned lsti divné skládají. Druhé, liška jest dravá věc: též ti úředlníci drú, kdež mohú koho. Hugo: že jest Pán všecky tuto vladaře tresktal zlé a nepravé v tomto Eruodesovi. Třetie, liška má to do sebe, že klíče mece, že neběží rovně: též ti vladaři, páni, v súdiech mecí okliky, ano bude pře rovná, ať jinak tomuto súdí a jinak jinému, ať že jest známý, neb kmotr, ať jemu nakládá a jinak súdí, a bude pře rovná, a on súdí po přiezni, jakž komu libo. Čtvrté, liška to má do sebe, že jejie maso smrdí: tak ti úředlnici smrdie, ano jich lidé pomlúvají, ani zlé pověsti o nich pravie, jedné že nesmějí zjevně mluviti pro kázeň, ale pomlúvají jich: toť smrdie jako liška. Neb ti úředlníci zlí křižují v sobě Krista, a jeho údy hubie, deruc je, námietky jim činiec, kde mohú. Neb die sv. Bernart o vonom Eruodesovi Aškalonitovi: Když tři králi přijeli a pravili o pánu Kristu, kde sě jest narodil, tiežíc, a on to slyše mútil sě; a když sě on mútil, i Jerusalém s ním; i die: „A kerak jest zle mieti zprávci zlého nad městem, neb hledie, aby sě s ním sjednali poddací, ktož jsú pod ním.“ I die: „Biedné město, kdež kraluje Eruodes!“ Neb Eruodes, jakž sě Kristus narodil, búřil sě: též ti zprávce, když překážejí dobrému spasitedlnému, již jsú Eruodesové. A teď tento Eruodes, když pán kázal, bál sě, aby jemu krajiny nezbúřil. A druhé, když mluvil o smrti Janově, a on že jest jeho stal, i bylo k jeho hanbě, i nechtěl, aby kázal, hněval sě: též nynie chtie, aby již k jich vuoli kázali, což úředlníci. páni rozkáží, a pokud rozkáží, aby jim tak kázali. Položmeť již tak, že již kněz káže, a Duch svatý jím hejbe k tomu kázaní, a ty dieš, nemá tak kázáno býti: již sě boj, že Duchu svatému mezi ukládáš a cíle; a druhé, zbraňuje jemu kázati, ujímáš lidského spasenie. I die *Parisiensis de abhominatione*: „Když lidé světští ukládají, pokud mají kněžie kázati, již ti takoví aneb hřiechy milují, anebo po-

koj neřádný tohoto světa. A kdež to dvé zajde, milovánie hřiechuov, aneb to upokojenie tělesné, již ten člowěk těžko na pravé pokánie uhodí, až sě v pekle staví.“ A die: „Kudy to pochodí, že ruka světská vieže sě v to, aby rozkazovali kněžím? pro hřiechy kněžské.“ Ano bude pán pravé hovado nerozumné, aneb purkrabie hlúpý, a bude kněži rozkazovati! a to jest proti zřízení božému; neb nemají sě stavové světští plésti v duchovnie. Ale již chce rozkazovati, neb jim nelibo bývá, když jim pravdu pravie! Jako teď Pán haněl Eruodesa, nazval jej liškú, a on hledal ho zabiti; a on jemu vzkázal: „Povězte lišce té, že dnes a zajtra ďábly vymietám a třetí den skonám;“ jako by řekl: silnější jsú ďáblové než on, a po mém rozkázání vycházejí a nemají moci: též on nemá moci zabiti mne; neb já mám tu moc duši svú dáti a vzéti ji zase. A die: „a zdravie uvodím;“ neb on jest uzdravoval na duši i na těle. A die: „dnes a zajtra;“ to miení tě dvě létě, kterýchž kázal. „A třetie skonám,“ to jest mienil, že třetieho léta umře; neb na kříži vise řekl: „Dokonáno jest,“ i pustil duši. „Ale však musím dnes a zajtra i potom choditi.“ Že die: „musím,“ nemiení to bezděčné mušenie, ale z vuole a uloženie Boha otce; neb nelze proroku bez Jerusaléma sníti, jedno proto, neb sau tam jiní proroci zbiti, a že sú tu oběti činili, nikdež jinde než tu neměli obětovati. I ráčil tu umřieti; neb on jest ta oběť, jenž v sobě zavřel všecky oběti starého zákona, i proto tu ráčil umřieti. A dále treskce ty, ještо sě protivie jeho posluom, a dvakrát die: „Jerusaléme! Jerusaléme!“ pro dvojí pomstu; neb zde i tam nad těmi bude mstíti, ktož sě protivie jeho posluom. A die: „jenž zabíjéš;“ v tom klade obyčej, že sě budú vždycky protiviti jeho posluom. A die: „proroky;“ miení ty, ježto lidem budúcé zlé věci pravie, které je potkají, jako hrozné budúcie muky pekelnic. „A ty, kteříž k tobě posláni bývají;“ miení ty, ještо lidu minulé zlé věci vypravují, to jest hřiechy lidské minulé. A die: „že kamenuješ ty;“ neb kdy zatvrdie srdce své v zlosti, ti již kamenují. A die: „Kolikkrát chtěl sem shromážditi syny tvé, jako pták hniezdo pod křiedla, a nechtěl si.“ Sv. Matúš die: „jako slepice kuřátka;“ neb ten pták slepice najpilnější jest kuřátek svých. A die: „chtěl shromážditi;“ to jest v jednotu viery. A tuto die: „jako pták hniezdo pod křídla,“ a Matúš: „jako slepice;“ neb liška ta vždy hledí slepic dáviti. Beda. Též světští lidé rádi by, kdež by mohli, ty ptáky, ještо sě pozdvihají k nebeským věcem žádostmi, i ty lišky, lidé světští, rádi by zdávili, to jest zhaněli, a popadli by rádi, by v čem věděli jedno. A die: „Bude opuštěn duom váš pust.“ A die: „duom váš,“ nedie „muoj;“ neb sú učinili z něho jeskyni lotrovskú. Die: „duom váš pust;“ a die: „že mne viec neuzříte, až diete: Požehnaný, jenž sě béře ve jmeno božie!“ neb již jeho viec neviděli po z mrtvých vstání Židé. Ale že sě mají mnozí obrátiti před skonáním Židé, a ti budu řéci ke cti a k chvále Boha otce: „Požehnaný, jenž sě béře ve jmeno božie!“ kdy puojde pán Kristus súdit živých i mrtvých.

M. PAVEL PRAŽSKÝ,

jinak také Pavel Žídek a Paulirinus jmenován, narodil se v Praze léta 1413 z rodičů židovských, kterým za věku dětského ukraden a pak u víře pod obojí vychován jest. Z Prahy přešel na studia do Vídně, kdežto přestoupil k vyznání pod jednou, aby se státi mohl doktorem filosofie. Odtud se odebral po několiko letech do Italie na studia lékařská, i dosáhl doktorátu v Padui a v Bononii. Potom od arcibiskupa Řezenského vysvěcen na kněžství, po utišení bouří husitských do Prahy se navrátil, kdež léta 1442 přijat do počtu mistrů, avšak pro rozličné urážky svých kollegův dvakráte pokutován. Maje od papeže Eugenia IV kanovnictví u sv. Víta a naději k biskupství Litomyšlskému, kterého však nedosáhl, hájil urputně stranu pod jednou, až potom léta 1448 s jinými mistry katolickými musil opustiti Prahu. I zdržoval se některý čas v Krakově, a potom boje se nákazy morové ustoupil do Vratislavi, kdež právě toho času mnich Jan Kapistranský horlil proti českým kacířům. Žídek chtěje se Rokycanovi a jiným té strany připochlebiti, aby se mohl zase navrátiti do Prahy, psal jim, kterak Kapistranský Husa a Rokycanu tupí, pobádaje jich, aby mistry některé sem vyslali na zvědy, že jim, pokud tu budou, sám chce vyživení dáti. Ale posel, přijav zaplacení a maje list nésti do Prahy, donesl jej radě Vratislavské, kteráž o tom biskupovi a Kapistranovi dala věděti. Žídek dán byl do vězení, z něhož působením Jiřího z Poděbrad, tehdáž správce království Českého, zase propuštěn; musil však veřejně vyznati poblouzení své a Kapistranovi znovu se odpřisáhnouti husitského kacířství (18 Máje 1453). Ale maje podniknouti pokutu jemu uloženou, utekl do Prahy a k Rokycanovi se lichotil, aby mu kanovnictví a jiné pobrané důchody zase byly navráceny. Potom se zas odebral do Krakova, kdež Kapistranského uraziv, (1454 v Lednu) co kacíř opět uvězen jest a teprvé na mocné ku papeži přímluvy z vězení propuštěn. Od té doby žil v Praze při dvoře krále Jiřího v bídě a v psotě a v obecném opovržení. Přirozená jeho povaha, kteráž ani křesťanským vychováním, ani mnohou zkušeností v zemích rozličných setřína býti nemohla, totiž neklidnosť, chlubná ctižádosť, drzá prostořekosť, dolézavosť a přitom neveliká svědomitosť u volení prostředkův, nebyla s to, aby mu získala i zachovala lidskou přízeň. Učenosť latinská byla mu nade všecko, a protož také nechtěl, aby kněží v kostelích zpívali česky, než latině. Pamětliv jsa původu svého, soudil tak: že Židé mají vzácni býti, dokudž rodí lidi slavné jako jest on. Zemřel, jak se podobá, brzy po smrti Jiřího krále. Mimo latinskou encyklopedii (Liber viginti artium, rkp. v Krakově, o kterém šíře v Čas. Mus. 1837, str. 225; viz i Lumír 1858, str. 66 a 739) sepsal z rozkazu krále Jiřího v jazyku českém „Správu královskou (Spravovnu) a kroniky.“ Ve Správě radí králi, aby nechaje strany Rokycanovy, poddán byl papeži a císaři, a v „Kronice“ dává touž měrou příklady dobrých a zlých panovníkův, při čemž ovšem o pravdu a věrnosť historickou jemu nikoli neběželo. Za nejvyšší ideál dokonalosti panovnické vylíčil císaře Karla IV, a naproti němu za pravou ohavu člověčenstva syna jeho krále Václava IV, jednoho i druhého rovněž nespravedlivě. Smyšlénky jeho o těchto dvou králích později zúmyslu rozšiřovány byly za pravdu a jistou měrou potud ještě za to platí. Originál Spravovny, rkp. pap. ve fol., chová se v bibl. kapit. Praž. (G, 8), a z něho přepis l. 1656 učiněný v cís. veř. bibl. (XVII, D, 11). Z tohoto přepisu vydal Dobrovský v Čas. Mus. 1827, II, 44;

III, 113; IV, 90; 1828, I, 101 ukázky s kritickými poznámkami. Výpisky tuto níže položené z originálu vzaty jsou. Krom toho sepsal Žídek také radě Starého a Nového měst Pražských honoráru k vůli, aby měl o čem živ býti, nějaký nyní neznámý český traktát „o vážnosti koněelské hlavních měst a jich mravích.“ Bajky (plus quam mille fabulae), jež u vězení bez pochyby latinsky sepsal, byly prý jemu potom ukradeny, a také potud se nikdež nevyskytly.

Počínají se kniehy „Jiří zpravovna“ řečené, neb jsú složené k žádosti a zprávě převelebného kniežete a krále, krále Jiřieho prvnieho, a netoliko k zprávě jeho, ale všech budúcích králuov Českých, složené a vydané skrze mistra Pavla doktora, mistra Žídka řečeného, léta božieho tisícieho čtyřstého sedmdesátého prvnieho den léta nového.

Kniežeti [1]) a pánu, králi Jiří prvnímu, šestnadctému králi Českému, z panského rodu jakožto hvězda ze tmy na vysokosť královské stolice vysazenému v jistotě z vuole a milosti božské zjevné, skrze kteréhо králové kralují, kniežata přikazují a všecka moc na nebi i na zemi z nízkosti pocházejí na vysokosť, který, jako die David v žaltáři, vyzdvihuje chudého z lajna, aby ho posadil s kniežaty, s kniežaty lidu svého, a netoliko aby seděli s kniežaty lidu jeho, ale aby sami držíc thróny a stolice vší slavnosti, u vysokosti a v světlosti nejvyšší nad jiné přebývali a své světlosti jiným udávali. Tak jest pán Buoh Saule, sedláka oslic ztracených na proroku Samuelovi ptajícieho, na vysokú královskú vyzdvihl ušlechtilosť, kteréhо když svatým mazáním na královstvie jest dokonce spevnil, řekl jest jemu prorok přede vším lidem: Aj, znamenaj, kterak z malého jsi věku učiněn králem; hledíž, aby chodil v přikázání božiem, a královstvie Israhelským, které pán Buoh Abrahamovi slíbil rozšířiti jako hvězdy nebeské a piesek mořský, aby ve všem dobrém rozmáhal, modly kažě pohanské a sochy na vysokostech hor od nich usazené. [1]) Kteréhо potom kdy jest pán Buoh zavrhl i s synem Jonatan pro neposlušenstvie, kteří jeden den zbiti sú na horách Gelboe, aby to pokolenie viec nesedělo na královské stolici, zvolil pán Buoh sobě Davida pastušku, a to zní méně nežli sedláka, o kterémž řekl pán Buoh prorokovi: „Jdi do domu Isai a maž na královstvie, kohož já tobě okáži, neb sem sobě zvolil muže vedlé srdce mého, kteréhožto stolici spevním před tváří mú jakožto slunce až na věky. Kteréhožto žena Mikol [2]), dcera svrchupsaného Saule, měla jest od pána Boha břicho zavřené, aby vždy nic krve Saulovy nevsedlo na stolici královskú, protože nebyl poslušen hlasu božicho, že z velikého lakomstvie bral lúpež Amalech, řka: proto, aby Pánu oběti z toho činil; že chtěl proroka božicho Samucle, skrze kteréhо na královstvie byl vyzdvižen, zahubiti, a že k babám čarodějným se utiekal, proto zavrhl jest pán Buoh ten kmen nešlechetný

1) *Rkp.* O kniežeti ... prvním.

1) *Rkp.* usazených. 2) Nikol.

od kralovánie až na věky; o kterém sám pán Buoh řekl jest prorokovi: „Co prosíš za něho a proč pláčeš jeho? však‘ sem ho zavrhl.“ Toho slova má Vaše Velebnosť velmě považiti a sobě v srdce vzieti i s leknutím, aby snad i na Vašie Velebnosti se naplnilo; neb jeho svatá Velebnosť prvé, nežli se Vaše Jasnosť narodila, předeznal jest cesty Vaše, které z svobodné vuole Vaší puojdú; předeznal jest, že Vaše Velebnosť má vstúpiti na vysokosť královskú, a tomu, aby Tvá Milosť s brzkú pomocí mohla sobě toho řádně dovesti, obdařil jest osobu Vaši rozumem přejasným, výmluvností, dobrotivostí, zpuosobnú tvářností a jinými mnohými dary nebeskými i tělesnými, v kterých, bez pochybenstvie mluvi, okolnie země neměly vyššieho ani rovného. Ten Pán mocný a velebný, který sám zná, koho má na stolice, předcházející jiné u vysokosti, vyzdvihnúti, anebo koho s nich sraziti, ten jest Vaši Jasnosť z řádu panského jako slunce nad hvězdy v královské vysoce na počátku vyzdvihl duostojenstvie, a kometa i hvězdy Aramuan chtivostí mluvily sú k velikému Vaší Jasnosti vyzdvižení. By byla Vaše Jasnosť těmi cestami kráčela, které sem byl Vašie Velebnosti v mých velikých kněhách sepsal, a jmenovitě, by byla hned Vaše Velebnosť službu boží množila, kostely dělala anebo ohyzdně zbořené opravovala, platy kněžské, mnišské, jeptišské, doktorské, mistrovské z rukú nepravě božské věci držících vytrhovala, a arcibiskupa a kněží, kartausy, bosáky a jiné nábožné lidi, skrze kterých nábožné modlitby jistú máme naději, že królóm, kniežatóm, zemím i všem lidem hřiešným přichází ot najvyššieho Pána požehnánie vše dobré; by Vaše Jasnosť ty lidi v své kostely byla ustavovala, kostel svatého Václava na hradě dělala a svatého Petra na Vyšehradě, hrob svatého Václava a dědicuov českých zlatem, střiebrem, drahým kamenim ozdobovala, vysoké lidi k sobě táhla a jich rady poslúchala, papeže milovala a kněží, a jich i ciesaře poslúchala a kleteb jejich se bála, volence i kniežata duchovní i světské vždycky na svým dvoře při sobě měla, platnov božských nezapisovala, kněžím Rokycanovým búřiti nedala a pokoj viec než válku milovala: byl by pán Buoh na věky zpevnil korunu na Vašie hlavě i synuov Vašich, byl by pán Buoh na stolici královskú opatřil z tvého bedra siemě spravedlivé všemu křesťanstvu k utěšení: bych byl k tomu žádán, bohdá skrze mé léčenie; byla by Vaše Jasnosť seděla se vším królovstvím u veselosti pokoje, v hojnosti zlata, střiebra i drahého kamenie, v sytosti chleba i masa, i v pití vína rozličného; radoval by se kupček z Vašie Jasnosti, veza u pokoji do Prahy potřebné věci i ven vyvozuje; radovali by se měšťané, panny, vdovy i paní v svým múdrým králi, jsúc skrze něho ode všech ostnóv duše i těla vysvobozeni; radoval by se v pánu Bohu a v králi Jiří sedláček, dělaje vesele v pokoji potu tváři své zemi, který nynie s dietkami lká a pláče na krále Jiřieho, jsa vypálen a zahuben, jedl by, nemaje snad ani chleba; radovali by se Římané, všecka Vlaská země, Benátčené, Vídenský sbor i Normberčané

z krále Jiřieho, by byl pokoj, jakož se jest počal, uměl zachovati, kúpě jich aby svobodně šly, před lúpežníky opatřiti, nekřičela by krev Abelova na zemi, již (v) mnoho tisících na zemi vylitá; bylo by lépe oděnie stkvělé a meč žeroucí prospělo v komorách mlče, nežli hřmot čině na lidech, zámkové bran městských lepší pevností byly by stvořeni, kdyby v jich kosteléch veselá služba dála se milému pánu Bohu a svatým jeho, a brány dnem i nocí byly otevřeny a zámkové a železa jich zerzavělé byly, až by se ani vrata, ani šranky nemohly otvierati; nebe i země bylo by přálo králi Jiřiemu, množstvie lidu i z krajin mořských bylo by se hrnulo k Vašie Velebnosti, byste byli, vyvrhúc srdce Rokycanovo, papežovy Svatosti poslúchali a ciesaři vedlé božského i všech písem rozkazování poddáni byli, a těch neposlúchali, kto k válkám a k rozdielnému roztržení Vás i dobré vuole Vašie Jasnosti radí mieti od jiných králuov; neb psáno jest: Blahoslavení pokojní, neb oni synové boží nazváni budú. Chce-li Vaše Jasnosť milým synem božím býti a milým synem cierkve svaté, a z jam a z šachet hlubokých, v které Vaše Velebnosť pohřiechu hlubocc upadla, vyjíti a hojnú odplatu v nebesiech mieti, cesty vyvržené v klajch zase naraziti a napraviti, Českú zemi pohřiechu přieliš zklamanú a zavaděnú v řád uvesti, od bluduov škodlivých očistiti a vymesti dočista: rač v srdce přijíti toto mé bohdá věrné sepsánie, kteréž nemuož hindrováno býti bohdá od žádného, jedné od bláznivého a od světlosti Ducha svatého vyprázněného. Které kniehy rozdělil sem na tři strany: první kniehy drží v sobě naučenie, co se tkne obecného dobrého v nich od jiných věcí, jakož registrum lehce každému okáže, o čem zní která kapitola; druhé kniehy okazují zprávu Vašie Velebnosti k osobě Vaší. Třetie kniehy jsú kroniky, okazujíc skutky prvotních předkuov Vašich znamenitějších zlé i dobré, dobré aby Vaše Jasnosť se jich chytila, ale zlé, aby Vaše Velebnosť se jich varovala, které jest-li že budú od Vašie Jasnosti zalíbeny, prvé než toto vyčtete, tolikéž udělám; v kterých jest-li žeby co nelibého v nich Vaše Velebnosť nalezla, ale pravého; neb pravda dá bolesť nežitovú: kdy se okolo nežitu párá lékař, tehdy k ní mlčí; ale když se nežitu dotkne, tehdy nohami tepe, přieliš hněvaje se. Než maje doufánie, že Vaše veliká múdrosť a dobrotivosť snese trpědlivě pravdu, ač snad nelíbeznú, a že neupadne v to zlé jako Saul, který Samuele se [1]) trescícieho myslil zahubiti, ani jako Nero mistra svého Seneku kázal zahubiti; ale že Vaše Jasnosť obleče se v múdrosť Alexandrovu, který mistry a mudrce miloval, Aristotyleše a Diogena, který v lese a v kádi své Alexandrovi domlúval jest, jeho služebníkem svých služebníkuov nazývaje a lakomcem nenasyceným. Neb rač v jistotě věděti, že tak žiezním řádu a pokoje tohoto královstvie a Vašeho dobrého a zvelebenie, že bych měl pro pravdu a navedenie Vašie Jasnosti od Vašie Jasnosti umřieti nebo hanbu kterakú koli trpěti, že

1) *Má býti* jej.

to rád chci podstúpiti a pravdu psáti beze všeho pochlebenstvie; neb bych nebyl věrný služebník, bych Vašie Jasnosti nezpravil o těch věcech, které snad sama do sebe neví, by škodné byly: neb žádný nemuož sám o sobě súdcí pravým býti. Které kniehy, zapomenuv sám své cti, chci Vašim jmenem jmenovati česky: „Jiří zpravovna," neb tuto dává se vedlé času běžitého věrná zpráva a úžitečnějšie, nežli Aristotylesova k Alexandrovi nebo Egidia Římského, ač sem jich nynie neviděl. A proto rač pán Buoh v těchto řečech Vašie Jasnosti otevřieti rozum a zpuosobiti přijieti jich v srdce Vaše, které jest-li že Vaše Jasnosť přijme a vedlé nich skutku dokáže, pošle pán Buoh angely své svaté, aby pohřiechu! přieliš nachýlenú korunu na Vaši hlavu zase mocně napravili a šíje Vám se protivících pokojně poddali a rohy pyšně se proti vám pozdvihujících potřeli, prsy najvyššieho biskupa i ciesaře obměkčili, s kterými i s jinými králi a knieżaty maje pokoj, byl by potěšenie všemu svému království, pannám, vdovám, sirotkóm, kněžím, mnichóm, jeptiškám i všem spravedlivým, aby byl přietel svým nepřátelóm, polehčenie trýzněným, chudým bohatstvie, pokoj nepokojným, hruoza a odvrácenie od zlého všem zlým. Dajž milý pane Jezu Kriste za Vašich dnóv upokojenie této tesklivé zemi a obveselenie srdci Vašemu, kterým z nebe jsúc obdařeni, mohli byste lépe pánu Bohu služiti a smrti bezpečněji čekati!

Najprvnějšie a najpotřebnější jest věc Vašie Jasnosti, ustanoviti království na třidcíti věcech. Najprvé, aby službu boží na všecky strany v svým království rozmohl; to jest Šalomún učinil: když chrám milému pánu Bohu, svému oslaviteli, jest ustavil, tehdy Abiathana biskupa a Joab a mnoho kněží a kantoruov uzadil jest, a proto najviece jest rostl v své slávě a ve cti. Ale kto službu boží umenšuje a tlačí, od pána Boha z nebe umenšen bude i od lidí utlačen; toho duovod jest na Lismachovi v kněhách královských, kterýžto když jest zlúpil pokladnici chrámu Šalomúnova, prvé než jest z chrámu to vynesl, zabit jest; a v skutciech apoštolských že Ananie a Zafira před nohami svatého Petra zemřeli sú, že sú nepravě vyznali o poli, které mělo k kostelu připsáno býti atd. Máme také o paličích kosteluov, o vražedlníciech kněžských a (o) Ozovi, který náhlú smrtí umřel jest, že archy božie dotekl se jest, nejsa knězem; a proto zloději, ješto kalichy berú, a lúpežníci monstrancí ornáty a svátosti vysypují a vylévají, a králové, kteří toho netbají, zlú smrtí scházejí; nébrž pro poctivosť boží a chrámu božieho, by nepřátelé utekli na kostel a znesli tam veliké zbožie, mají nechání býti u pokoji. I proto pamatuj, Najjasnější králi! najprvé službu Páne, Tvého najlepšieho dobročincí, rozmáhati jemu, chrámy nové stavěti anebo staré s pilností opravovati okrasú domu božieho, neb to i městu každému se hodí; neb se tiem město šlechtí, oko božie tiem pilněji na to město hledí, i angelé boží častěji s dary božími na to město sstupují a pán Buoh na přebyvatele toho města hojnějšie dary své vylévá a požehnánie svaté dává.

Druhé, přepilná potřeba jest, aby Vaše

Jasnosť ustanovila království všecko v jednostajné vieře obecné křesťanské; neb u vieře říkáme: „Věřím v svatú cierkev obecnú,“ totiž která jest rozlita po všem křesťanství, a hlava jejie neviditelná jest pán Kristus a viditelná Římský biskup, skrze kterého cierkev svatá obecní stojí spojena u pokoji v svátostech a v dařích božiech. Pokútných věr slušie se varovati, jakožto Viklefské, Táborské, Bořecské, neb v žádné té nejsú boží darové ani svátosti pravé ani žádným hřiechóm muože býti odpuštěnie a žádný z nich nemuože býti dobrý, by všecky dobré skutky činil; neb bez pravé obecné viery žádný člověk dobrý nenie, ani na úřadu býti, ani muože svědkem na koho býti, a jest člověk mrzký pánu Bohu i lidem; sami v sobě se pekúce, na tělách hynúce bledú řeči neupřímé a neustavičné, neb v zatmilém rozumu chodí, nevěda, co má činiti, dnes tak věří a zajtra jinak. A proto věř pilností rač mysliti toto království uvesti v jednotu věr viery křesťanské a sám také s jinými králi křesťanskými se sjednati a spojiti; tiem skutkem Vaše Jasnosť vezme oddechnutie, všecko království obžive na duši i na těle, války a mordové, jakž Česká země na mieste jest, neslýchané, přestanú, záhuby pálenie, od chudiny pláč a klnutí i křičenie na Vaši královskú Jasnosť pro časté šacunky, na vojny vypuzenie a tak zabití bez zpovědi, bez svátosti, na mordích, na lúpežiech a v jiných zlých skutcích. A proto běda na smrti duši Vaší Jasnosti, neopraví-li to Vaše Jasnosť skuoro! Píši jako věrný služebník, Vaší Jasnosti, bohdá, všeho dobrého žádaje, a sukám rány Tvé snad až do bolesti, já mistr Pavel z Prahy, doktor, Židek řečený, a týkám nežity Tvé bolestivé pro uzdravenie duše i těla Vašie královské Velebnosti, i dobré tohoto království.

Třetie, velmi pilná jest potřeba obrátiti všecko království ku poslušenství papežově, a zvláště kněží nynější, kteří vytrhli se z poslušenstvie a z řádu všeho křesťanstva, nesmierně hanie papeže, proti zápovědi otcóv svatých vší silú pracujíce, aby ta svatá stolice, biskupové, kardinálové, patriarchové, doktoři, prelátové a jiní vysocí lidé řádu duchovnieho byli dáni v potupu a v uohyzdu lidu obecniemu, od kterých vyklamavše kněžstvie a všecko dobré od nich vzevše, ješto by v školách partekami nemohli syti býti, by těch biskupóv a falešných prorokuov nebylo, to proti svým dobročincóm kváčí, sediece na miestech vysokých cizích, kterýchž hodni nejsú, i kváčí na své staršie, kterýmž by měli poddáni býti, a statky měšťan na gšaftích skrze dary, skrze šacunky, skrze trápenie měšťan umějí misterně vytahovati a větší oběry do kuchyň žádati, nežli staří kněží; pastýři milostiví sedí u pokoji, dobré bydlo v práci majíce, a duše ovcí svých na meč nastrkují, ale svých dobře chovají proti řeči pána Krista: „Dobrý pastýř klade duši svú za své ovce;“ ale oni otarasovali se Vaší Jasností tak, že Vaše Jasnosť životně s těžkým životem jede na boj za ně, na roky, aby oni odpočinuli a své neposlušenstvie a neřády vždy před se vedli, pro které již mnoho tisíc zabito a tak veliké zhubenie země stalo se

jest, že lépe o tom mlčeti nežli psáti, a zlosť přemohla jest péro i rozum, tak že ani péro vypsati muož, ani rozum vymluviti.

Zlosti, v které upadají v království, a miesta, která se odtrhnú od řádu a poslušenstvie papežova, jsú tyto zlosti: Najprvé zpletú sobě všecken řád světský i duchovní, tak že jeden chce nad druhého býti a patami zhuoru a hlavami doluov chodie; jakožto jest dnes v Čechách, že podkoní, který muože lidi bíti, bera hojný žold, již jest nad pána svého: a já mistr a doktor najstarší Krakovský, Vídeňský, Padevský, Bononský, Český, tak v Praze nynie utlačen jsem, že pes vie své miesto a bydlo, a já jeho neviem! Druhé, všecky svátosti se zpletú, že od vytrhlých kněží žádná svátosť nemuož státi v své spravedlnosti. Jakožto dnes křest nemá své spravedlivosti, neb česky křtí, a to nenie forma se vším křesťanstvím jedna. Voda také nemá své fekundacii, totiž té spravedlivosti, aby olejem svatým byla křižmována v tu chvíli, když mají kněží okolo křtitedlnice choditi, neb toho nečiní. Křižmo svaté kde berú, o tom všecko křesťanstvo pochybuje. Opět se kněží světí, v tom jest pochybenie, neb žádný biskup vytržence nerad světí; a že potom jsú ti kněžie tak tuzí nepřietelé biskupóm, vzevše od nich všecko své dobré, znamenie jest, že spiešo nejsú kněží nežli kněží; neb se snad hněvají na biskupy, že jich nechtěli světiti, i prořkúc, že jsú kněží, mstí se opět, že biskupuov nemají. Biřmovánie nedbají, a tak mrú, ano nynie v Praze mienim, že viec než polovice lidu nebiřmovaného. Prvé byli ornáty potupili, kropáče, kalichy, varhany: nynie lezú jako rak; svátkuov nesvětí, svatým se rúhají, znamenie umučenie pána Krista lajny kydají, kamenují, rucę utínují, pálé. Rač vědět, kto by obraz Vašie Jasnosti na Tajné lajny mazal, kamenoval, žeby byl hoden trestánie: ale tuto Tvá Milosť nepaatuší, neb v tomto mají dobrú vuoli. Panny Marie nectí, v svátky jejie dělají, to sem sám viděl; v posty jejie maso jedie, rúhánie veliké mají proti její svaté velebnosti, ohavné věci ženské a mrzké, jejie svaté jasnosti k necti, k nepoctivosti o ní mluvíce, a tak též o jiných svatých. Na kázaní nepřimaščují svatým, než: „Teď budete mieti Mandaleny kurvy a nevěstky; Marek praví, Pavel, Jakub“ etc. Třetie, království, města jim poddané trpie veliké od nich hořkosti a útisky, najprvé strhnúce je s vysokosti a s krásy všie první jich cti, změnie jim práva stará a vieru, na každý den nová vieru neustavičně učíce; a to velmi trápí mysl měšťanuov, že jich svými nestálými naučeními neumějí ustanoviti. Všem zlým a najhoršim hřiechóm cestu otevrú, maličko bránice pannám věnečky, tance, šnorované střevíce etc. Rádi vidí lúpežníky, vražedlníky, paliče, zloděje, buřiče, a ty, kteří by dobré lidi lépe trápili, tiem úmyslem, aby dobří lidé jich nemohli dojíti, aby svú vuoli lépe vyplňovali: a to městóm jest velmi škodno a k jich zahynutí; a takměř jako hajtmané se v městech zdělajíce vládnú městy, měšťany vo hrdla připravujíce, o statky, o čest; pěkně mluví jako angelé, ale skutky mají prostě ďábelské. Jest-li že jich kto zač potřebuje, ne-

přistúpaj bez velikých daruov; budeš-li prositi, okážeť tvář hroznú, řeč ukrutnú; jest-li že mu co dieš tvrdého, přivedeť tě k zahynutí; budeš-li jemu přietelem, všitky tě zavede o statek, o čest nebo o život. A tak se těžce, na koho spadne, na každým vozí, že všecko město od toho kněze hořkostmi, pláčem a lkáním, chudobú, biedú, válkami, mečem, ohněm jsúce utlačeni, z úzkosti až k nebi prokřikují, raději život mrtvých nad živé sobě zvolujíce. A proto bláznivá jsú ta města, ješto poslúchají neposlušných a řádu čekajíce od těch, ješto v řádu nejsú, a vidúce, že pod nimi hynú, vždycky den ote dne a skrze ně v potociech slz sedí, ještě se jich přídržejí. I proto, Najjasnější králi! jižť jest čas, ať se větší války a mordové nedějí, těm kněžím, kteří k válkám káží a k mordóm, nedaj moci, ale raději žádaj od papeže mádrosti patriarchu nebo legáta, ať přijeda do Čech zřídí kněží i ty nesnáze s boží a s Vaší pomocí.

Čtvrté, potřebie jest Vaší Jasnosti pilně znamenati, proč se tyto války, mordové nemilostiví, hubení země a pálenie, chudinky šacovánie, mince falšovánie a jiné zlé nehody, jako jedva od počátku tohoto královstvie, děje? a já to znamenám, že jest najviece pro tři věci, totiž: nebo pro kalich, jakož na Týně obraz Vašie Jasnosti okazuje s mečem mezi kalichy, ješto by bylo lépe, by byl tu obraz Panny Marie, matky božie, a někde jinde obraz ke cti Vašie Jasnosti; anebo jest pro kněžské zbožie; anebo pro tajnú závisť a některakú tajnú kyselosť mezi Vaší Milostí a mezi pány. By pak bylo to všecko tré, to Vaše Jasnosť muož lehce udusiti a v pokoj uvesti, toliko své vuole málo ustúpě a těch nikdež neposlúchaje, kteří Vaši královskú Jasnosť na války vedú; neb válka prospěšná chce šesti věcem: Najprvé pravé pře, a já Tvú Velebnosť, jsa bohdá Tvój věrný vždycky, nešoním, ani chci pravého učiniti proti obecné vieře všeho křesťanstvie a proti hlasu všeho křesťanstvie, neb viem, že všecko křesťanstvo má rozumnější lidi pod sebú, nežli Vaše Jasnosť. Druhé, prospěšná válka chce mieti vítězstvie s nebe, a já toto vidím: jakž sě jest ta válka počela a kletba od papeže vyšla, tak se nám nebe zprotivilo vším zlým povětřím, zimú přetvrdú, mrakotami i všelikými nehodami, jako by se tomu zlému nemohlo slunce dívati, co se děje; i země ovoce nevydává tak chutného jako někdy, drahota veliká, v lidu zádav, útisk pro všecky biedy, které vnitř i zevnitř utiskly sú lid. Třetie, prospěšná válka chce mieti silné oděnce, kterým má býti veliká štědrosť, a ti kde jsú? nebo čím jich bezedné měšce naplňovati? Čtvrté, má mieti válka věrné spojenie papeže, ciesaře, a bez jich vuole nemá počata býti: ale tato jest proti nim a proti všemu křesťanstvu. Páté, má mieti věrné rytieřstvo a komonstvo, ne řemeslníky chudé, kteří své řemeslo ten den zmeškajíce, ani sobě ani ženám ani dětem co jísti dáti nemají, a nebo že jdú staří šadové, ješto by raději ležel nežli šel, anebo vida blesk mečový hned uteče: s těmi v boji nebývanými málo Vaše Jasnosť bude moci; a rytieřstvo již mnohé jinam odstupuje,

I proto, šesté, prospěšná válka má mieti stálost: a kde již ta býti muože, ano lidem se stýště? a Vaše Jasnosť již v léta vchází, v kterých bude potřebie odpočinúti. A proto již žádnú měrú nerač mysliti k válkám, ale raději k úmluvám a ku poslušenství Tvých hlav a starších, jenžť věrně radí.

Páté, jest-li válka o kalich, rač věděti, že Vaše Jasnosť toho neprovede proti písmu všech svatých doktoruov a proti obyčeji všeho křesťanstva; a by na časek Vaše Jasnosť ten artikul provedla, potom kdy řád bude, i sám padne. Neb najprvé se modlíme v monstranci milému Tělu i Krvi pána Krista pod suchú obětí, věříc silně, že jest tu živý pán Kristus pod jednú spuosobú s tělem, s krví, s duší, s božstvím, s kostmi; i proto nebo musí s námi věřiti, nebo k monstranci kalich přičiniti, a to jest blud. Druhé, vieme, že pán Kristus dal jednú svým apoštolóm pod obojí spuosobú, řka jim: „To čiňte na památku mého umučenie," totižto posvěcujte. A proto kněží, biskupové i papež nikdy nepřijímají pod obojí spuosobú, než když měi slúží, ale jindy pod jednú jakožto lid obecní, a proto v tom křivdy žádné nečiní lidu. Třetie, neb pán Kristus sám ten týden po své smrti dával jest učedlníkóm v Emaus pod jednú spuosobú. Čtvrté, pro mnohá nebezpečenstvie, ještě kněží husci, divné, nové kalichy jednajíce, ještě tomu nemohú odolati, puol míle s kalichem k nemocnému ani jeti na koni, ani na voze, ani pěšky nenie bezpečné. Páté, neb mnozí jsú, ještě víno pijí, hned vytratí, druzí rtuov nemají a proto z kalicha píti nemohú, druzí rty ukřivené mají, a mnohé jiné příčiny jsú. Item, dietkám dávánie také státi nemuož pro náramnú mrzkosť, která se děje od dětí i od mater té převelebné svátosti.

Šesté, jest-li válka o kněžské zbožie, jakož pan Zdeněk má Zelenú horu, panstvie veliké, a Dobrohost Týn, a tak jiní páni; neb kněžské zbožie bylo náramně veliké v Čechách. Sám kostel svatého Václava, počta arcibiskupstvie k tomu, měl jest viece nežli osmdesáte tisíc platu, Vyšehradský málo méně, co pak klášterové! A proto kněží byli sú náramně zpýchali na své spasenie, a na náboženstvie málo dbali, nemilostivostí skrze lichvy domy Pražské skuoro větší stranú k sobě platy zavazovali; zrádce, opilci, hráči, kostkáři, póhony nespravedlivě činíce, z pravé bujnosti zlostmi mnohými a hřiechy hněv boží na se shromažďujíce; nerozumní, neuměli, jako byl pan Zdeněk [1]) Zajiec, který teprv abecedu se učil, jsa volen arcibiskupem, a Kauler v kolébce na patriaršstvie korunován; kanovníci počnúce latině mluviti, neumějíc latinú dokonati, češtinú domluvili; netrpěliví, nezaplacujíce dluhu pravé služby božie, k které zavázáni byli, kteří od šlepějí pána Krista a starých svatých v smrdutý život daleko vpadše, v zlostech velikých chodili sú, poklady veliké do truhel na lichvy shromažďujíce, nevěstkám, hudcóm a kajkléřóm zbožie pána Krista, které (z) zbytkuov chudým mělo dávno býti, rozmařujíce, a krátce najposléz v močidlech všech mrzkostí a hřiechuov tapajíce. Pro

1) *Má býti* Zbyněk.

zlé příklady pán Buoh zbúřil jest chasu, která oblúpila jest je ze všeho zbožie, a mordy na ně nastrojil veliké až do zkaženie, neb nehodní a nerozumní ta miesta drželi sú, kteří učené a hodné lidi slepě tlačili sú; i protož pán Buoh hodně zkazil jest je až dotud, duokudž by v pokoru nevstúpili a na život nepoškvrněný prvotních svatých neuhodili. I protož o to zbožíí rada by má byla taková: měl-li by pro to zbožie pod pokutstvím tak dlúhý nepokoj trvati, aby Vaše Jasnosť duom jeden udělala všem kněžím hradským i arcibiskupu vedlé nich, a s volí papežovú milostí, polovici platuov ujma, všecky k jedné kuchyni, k jedné pivnici a k jedné dormitoři sebrati, a dnem i nocí hodiny své aby všickni zpievali a lekcí tam od mistruov a doktoruov poslúchali a bez odpuštěnie nikdyž se netúlali: neb Čech kdy vejde v zbožie a duostojenstvie, nebude-li úzce spravován, jest velmi bláznová věc; neb v Němciech jsú také nadánie, a však nenie tak slyšeti o zlostech velikých, jako v Čechách dály se.

Sedmé, jest-li válka o některaké záští se pány a zvláště s panem Zdeňkem, že každému králi a kniežeti múdrosť větší má býti přirozena i milostivosť k nepřátelóm nad jiné i pokora, neb tyto tři ctnosti dávají milostivosť k nepřátelóm a lásku v oheň větší lásky po nepřiezni zapalují; jakož pán Kristus dí, že řežavé uhlé rozpaluje a shromažďuje na hlavu nepřietele, a tak přiezní spojená oba z úzkosti, z tesknosti, z nebezpečenstvie vysvobozuje; zdá mi se dobré, by Vaše Jasnosť jemu milostivě pokoje podala, zámky všecky navrátila a k tomu viec přidala, a kněží, kteří sú vás spolu svadili, oba v nenávisť vezmúce, jim v jich hlavu zaplatili: nebo budete-li kněží poslúchati, žádného rytieře v Čechách neostane, ani husi, prasete nebo kuřete; vy se budete bíti, tlouci a mordovati, a oni dobré bydlo majíce, budú se vám v kútech posmievati, a ktož bez sebe, ten tam. Pak-li se sami nemuožete smluviti, prositi od papeže legáta múdrého, ciesaře, krále Polského, korferštuov, aby mezi vás nahlednúc, srovnali nesnáze. A rač sebe rád a velice ustúpiti a kněží svých již déle neposlúchati, ani své tělo ani svého statku již viece pro ně nemrhati, ani se za ně za taras klásti; dadíť práce dosti i ztráty, jedné aby se jich buřičuov nedotklo: a již pro ně upadli ste v hněv a v ohyzdu všeho světa, nébrž i všie chudince Pražské, která povstane-li, jehož toho pán Buoh nedaj, tak Vaší Jasnosti s nimi strach, aby nepoklidili, žeby dobře nebylo. I protož pro pána Boha i pro své dobré nahlednúte a již k poslušenství a k úmluvám pospěšte; Rokycana k sobě vezmúce jemu dobré bydlo čiňte, pět kop každý týden jemu rádi dajte na polepšenie jeho bydla; kněze Tobiáše rač dáti na Tábor, kněze od svatého Václava do Žatce a jiné do Lun, do Hradce, aneb tam, kto je rádi budú chtieti mieti, a pokojné kněží vsázej zde v Praze. Tak bude královstvie s boží pomocí upokojeno, jinak nic, tak legátové spíše přijedú k Vašie Jasnosti, jinak nic.

Osmé, pro Vaše i obecní dobré račte od papeže, svého otce milostivého, pošá-

dati múdrého legáta kardinála, který by rok neb dvě létě vedlé boku Vašie Jasnosti seděl, sněm uložil obojí straně, maje deset doktoruov s sebú, a na ten sněm pozval rady ciesařovy, krále Polského i všech kniežat okolních; slyšíc Vaši Jasnosť, i pány i města vedlé nich, najdú prostředek: ale nebude-li chtieti Vaše královská Jasnosť s jinými králi u vieře se sjednati, tehdy daremné jest rokování; pak-li budete ráčiti, všecko dobré bohdá Vás potká. A což by bylo skrze ně duchem múdrosti nalezeno, to by Tvá Jasnosť přijal. A potom ten legát, sedě vedlé Vašie Jasnosti, zřiedí kněží, a pro něho všickni Vaši nepřietelé budú Vaší Jasnosti rádi z hrsti zobati, a kniežata rádi pojedú k Vaší Jasnosti a kupci i cizozemci. Pak-li by konečně Vaše Jasnosť nemienila u vieře se s jinými králi sjednati, tehdy stuoj dlúho nebo krátko, Vašie Jasnosti nelze jest království obdrżeti, netoliko od nepřátel, ale že chudině se steskne tak dlúho válčiti aneb šacunky dávati. S volí papežovú i ciesařovú i všeho království vzdal bych synu svému Míšeňskému korunu raději, nežli komu jiného kmene, nežli Tvé Jasnosti, a sám již po této veliké práci usedl bych u pokoji, slúže milému pánu Bohu, jakž bych najlépe mohl a uměl. Pakli by koruna nemohla přijíti Míšeňskému, ale vzal bych některé sto tisíc, a dal bych ji jinému, vymluvě sobě Kolín, Nymburk a ten veškeu kraj až do Jičína, a seděla by Vaše Jasnosť jako knieže u pokoji s veselým srdcem, a syny opatřil bych také jako kniežata. Ale však najlépe bylo by, aby Vaše Jasnosť držela vedlé oné řeči Apocalipsis: „Tene quod habes, ne coronam accipiat alter, drž co máš, ať korunu tvú nevezme jiný.“ Dieli Rokycan Vašie Jasnosti, že pod jednú zpuosobú nemuožete spaseni býti, nevěřte tomu; věru na mú duši beru to, že muožete spaseni býti lépe pod jednú, beruce v jednotě ovčince křesťanského, nežli pod obojí vně z ovčince všie říše křesťanské, v které kto nenie, nemóž mieti hřiechóm odpuštěnie, žádných pravých svátostí přijímánie, žádné k nebi živnosti, žádného na zemi duostojenstvie ani vzácnosti; k tomu jsú písma svatých otcóv, kterých nechám pro ukrácenie etc.

Deváté, potřebie jest k upokojení království arcibiskupa zjednati. Ale nerozumiem nynie k tomu žádného Čecha zpuosobeného; lépe vzieti za několik let legáta múdrého, aby ten zde byl miesto arcibiskupa aspoň s desieti doktory, a ten aby řiedil s boží a s Vaší radú kněžstvo všecko, aby zase napravil, a zvláště na hradě, řád k službě božie, aby všickni kanovníci v jednom domu přebývali, jedné kuchyně, pivnice, dormitoře požívajíce, službu boží vedli dnem i nocí, a jeden každý řád svój bez meškánie, jakož naň slušie; a súdy duchovní jim propustiti. Item, kacermajstry zpuosobiti, ještě by kacieře vypleňovali, beghardy, bekyně vykořeňovali, i jiné bludné lidi vedlé řádu a ustanovenie svatých otcuov. Item, aby bylo napravenie všech mnichuov žebravých, aby ne tak klekali nestydatě po žebrotách, ale jako jest v Norneberce: hospodář dada ve čtvrti létě čtyři penieze, mnicha žebravého do svého domu třeba-li

nikdy nepustí. Ale pustí kláštierové, jako na Strahově, na Zbraslavi a jinde, ješto mají některý tisíc platu, a nechce brátí mnichuov opat do kláštera; pakli vezme, ale vyhryze v malé chvíli, přátely své nadává, službu boží mešká, hoduje, kvasí, zastavuje zbožie, zapisuje: těm klášteróm hodno by bylo, aby král dal vladaře k opatu, který by viděl řád neb neřád, který by tak rád viděl, aby mnoho mnichuov bylo, aby božie služba se dála řádná, a ten aby úroky vybieral k ruce opatově a potom krále nebo jiné kněží zpravil v pravdě; a mají-li málo, strhnúti jim, pakli mají kněží čtrmezcietma, to jest celé kollegium, nechati jim jich řádu s radostí: ale proto vždy mieti svého úředníka, který by patřil, aby řád byl, aby služba božie bez meškánie se dála. Také mních tu stvrzený aby nebyl jinam podáván bez hodné příčiny. Také i o jeptiškách; tu pak jest pilnější stráže potřebie, aby k nim žádný nešel ani ony nikam, leč (s) stráží pilnú.

Desáté, potřebie jest k upokojení této země kolleje všecky napraviti, neb se tiem země náramně pokojí; neb učenie nemuože se vésti, leč v upokojení mysli i těla, a blahoslavené město jest každé, které má v svým prostředku stuol múdrosti a umění a sbierá v se mládež výbornější ze všeho světa; neb milostivý tatík i matka neliluje zbožie i peněz k synu do Prahy vydati, chtějíc, aby, jsa vyzdvižen v duostojenstvie mistrovské, v svým kraji byl jako slunce mezi menšiemi hvězdami vyvýšený. Z toho Praze přislovie mnoho dobrého: najprvé, pokoj veliký; druhé, vyčištěnie města ode všech kacieřuov; třetie, čest veliká a pověst daleká: Pražský bakkalář, Pražský mistr, Pražský doktor; čtvrté, veliké zbohacenie řezníkuov, pekařuov, šenkuov, súkeníkóv; neb jsa bakkalářem, musí jiný kroj mieti, a mistrem neb doktorem, opět jiný etc. A tak každé řemeslo by bohatělo; zlato, střiebro, kúpě veliké vezli by do Prahy otcové pro syny. Páté, dal by pán Buoh pro doktory, mistry a pro mládež okrášenú Prazo z nebe požehnánie, veselé a všecku skvělosť a okrasu a bohatstvie veliké měšťanóm i řemeslníkóm. I proto rač o to pomysliti, ať jsú doktoři, mistři cizozemci zde; a popřejelit pán Buoh Vašie Jasnosti zdravie a upokojenie země, rač vzieti jednoho doktora písma svatého z Vídně a druhého z Lipska a třetieho z Paříže, a vsaď je ke Všem Svatým v díle a ostatkem Čechy; tu má býti dvanadct doktoruov. Též mistry vezma, vsaď do veliké kolleje, ať vedlé nich studenti se sem táhnú, a daj plnú svobodu, jako sú měli za ciesaře Karla.

Jedenadcté, potřebie jest Vašie Jasnosti, aby veliké lidi a vysoké k sobě táhla vší silú a vší mocí, ochotností a dary velikými, kteříž stojiec okolo Vašie Jasnosti, jako hvězdy přejasné okolo slunce, velikú slávú by šlechtili osobu Vašie královské Velebnosti. A toho jest viec Vašie Jasnosti potřebie, pánu ze tmy v Jasnosť vyšlému královskú, poněvadž král má převýšiti šlechtu vší jasností, a mnozí jsú z nich vyšli z slavnějšie a vyššie krve, než Vaše Velebnosť. A také mnozí mají šlechtu a osvieceníe své od Vašie Jasnosti brátí, ja-

kož rytieři a panoše; i protož potřebie jest pro nižší lidi okrásiti se komonstvem vysoké šlechty, jakožto kniežaty, korferšty, neb ti k Českému králi z práva jako k volenci mají mieti patřenie: a by Vaše Jasnost sobě skrze radu kněžskú nezpletla královstvie, na truon v jistotě ciesařský byl by vznesen! Item, biskupy, doktory, pány velikými, lidem neznámým rozličnými jazyky a krojem rozděleným měla by Vaše Jasnosť ozdobena býti. A toho všeho nic nenie viděti při Vašie Jasnosti, ale viec znamenati jest, že vysocí a múdří lidé se utlačují, posmievají se jim chasy a rúhají, a nízcí lezú zhuoru: neb sem sám na oko viděl pana Roznberského v radě pod pana Zdeňka Kostku sediecieho daleko, a pan Kostka an řídí, a páni vyšší amen řiekají, potíce se na své tváři. Vaše Jasnosť! nynie podkoní nad jich pány vyzdvihují se, neb beruc žold veliký již fúkají na pány, a chlap, ještoto ještě pluhem smrdí, udělaje sobě kroj, že mu zadek vně, a střevíce s špicí skuoro na dva lokty a čepec ženský děravý a nebo tafatový na jeho hlavě a sukně štukovaná, již fúká na panoši starého zachovalého, kterému všecko spáleno, jako pán na svého poddacieho, a nenie kto opravě. Též kněží křičí rúhavě na papeže, biskupy, doktory, tlačíc vysoký řád, na mnichy i na mě, najstaršieho doktora, který pro nemoc a také Vašie Jasnosti ke cti v Praze nešťastně opozdil sem se, tak těžké rúhánie trpěl sem i bití třikrát, ještoto by mi to u Viedni neb jinde kto učinil, musil by bez ruky býti! Druhdy bieda, hlad tře mě, ano kněží husáci osedli fary a kniežecí bydlo mají, mistři husáci kolleje i mé miesto dávně osadili a požívají, já nic, leč bych se sjednal s nimi, jehožto pán Buoh na věky mě ostřez! Kněží ženú řemeslníky dobré ven, kteří jich rozkázánie nechtie činiti; a tak od Vašie Jasnosti lid vysoký odšel jest, i protož vedlé nízkých nevzrostete. Ruče rada má: obrťte v čas, abyste se vysokých lidí chytili a chasu k pluhu a k řemeslóm hnali.

(Od listu 359 až do konce.)

Karel Čtvrtý, syn krále Jana slepého Českého, když z učenie přijel Paříšského do Prahy, volen jest ciesařem ode všech jednostajně; ale těžce mu šlo ciesařstvie od papeže, proto že jsúc spolu v Paříži s Innocenciem, který potom byl papež Šestý, vedl zpúru, málo ho sobě váže, ale potom radú múdrú napraven, měl všecku pokoru proti stolici svaté, i šlo mu všecko šťastně a pokoj byl veliký za jeho časuov po všem křesťanství. Tento deset věcí dobrých učinil: Najprvé Českú zemi vší ctí a bohatstvím velikým zvelebil, že kdež Čech šel, všady ho za svatého měli a svátek sobě lidé učinili, řkúc: „Pojďte, vizte člověka svatého z svaté země!“ Druhé, tyto kostely v Praze zdělal: u svatého Václava kuor udělal, a věži u Všech Svatých na hradě, a tu dvanadcte doktoruov za své kaplany založil, a k tomu děkana a probošta a je hojně nadal; kostel na Karlově, u svatého Ambrože, Slovanský, u svaté Kateřiny na Botíči, u Matky božie Sněžné; a Nové město ustavil a právy je ohradil krásnými. Třetie, učenie založil slavné v Praze v každým umění mistry a doktory, a jim

V PRAZE.

TISK JAROSLAVA POSPÍŠILA.

1861.

Cena 1 zl. 50 kr. r. č.

VÝBOR

Z LITERATURY ČESKÉ.

DÍL DRUHÝ

Z POČÁTKU XV AŽ KU KONCI XVIII STOLETÍ

OD

KARLA JAROMÍRA ERBENA.

Části I svazek 3.

Seznam spisů a map nákladem a pomocí Matice České vydaných.

I. Nákladem Matice České vyšlo:

(Hvězdičkou poznamenané spisy a mapy jsou rozebrány. Za udané snížené ceny prodávají se spisy a mapy jen zakladatelům Matice České, kteříž je přímo ze skladu od p. Fr. Wildnera v Museu odbírají.)

1. **Časopis českého Museum.** Po změně jména Musea r. 1854: Časopis Musea království Českého. Vychází nákladem Matice od roku 1832. Ročně čtyry svazky; r. 1846 šest svazků, r. 1847 dvanácte a r. 1848 devět. Ročníky 1832—45, pak 1849—60 po 2 zl. 10 kr., r. 1846 za 3 zl. 15 kr., r. 1847 za 5 zl. 25 kr., r. 1848 za 2 zl. 80 kr. Od roku 1861 ročník za 3 zl.

   Snížená cena pro zakladatele: Ročníky 1849—60 po 1 zl. 5 kr., r. 1861 za 1 zl. Ročníky 1862 a 1863 po 1 zl. 50 kr.; r. 1846 za 1 zl. 58 kr., r. 1847 za 2 zl. 63 kr., r. 1848 za 1 zl. 40 kr.

   Mimo to prodávají se jednotlivé svazky následujících ročníků po 26 kr., a sice: R. 1832 sv. 3. 4., r. 1834 sv. 2. 3. 4., r. 1835 sv. 2. 3. 4., r. 1838 sv. 1. 3. 4., r. 1842 sv. 1. 2., r. 1845 sv. 3. 4., r. 1858 sv. 3. Celé ročníky 1832, 1834, 1841, 1842, 1845, 1858 se neprodávají.

* 2. **Hlasy vlastenců ke dni 1. Března 1832.** V 4. (Nákladem J. J. Rudolfa knížete Kinského.)

3. **Přehled současný nejvyšších důstojníků** zemských i dvorských v král. Českém, od nejstarších dob až do nynějška. Sepsal František Palacký. V Praze 1832. V 4. velikém, za 1 zl. 5 kr.

* 4. Drn. Jindřicha Paulického **Domácí lékař.** Zčeštěn od Ant. J. Jungmanna. V Pr. 1833, v 8.

* 5. **Hlasy vlastenců** při radostném vítání J. J. c. k. M. Ferdinanda I. a Marie Anny. V Pr. 1835, v 4.

6. **Slovník česko-německý** Jos. Jungmanna. V Pr. 1835—1838, v 4. Pět dílů. Za 48 zl. 30 kr. Vyprodán až na 12 exemplářů, ježto se jen se zvláštním svolením Sboru Matičního ještě prodávají.

* 7. **Slovanské starožitnosti.** Sepsal P. J. Šafařík. V Pr. 1837, v 8.

8. V. K. ze Všehrd **Knihy devatery o právích i o dskách země České.** V Pr. 1841, v 8. (Staročeské bibliotheky číslo I.), za 1 zl. 57·5 kr.

* 9. Jos. Jungmanna **Sebrané spisy veršem i prosou.** V Pr. 1841, v 8. (Novočeské bibliotheky číslo I.)

* 10. Jos. Smetany **Stilozpyt o. fysika.** V Pr. 1842, v 8. (Novočeské bibl. č. II.)

11. V. V. Tomka **Krátký všeobecný dějepis.** V Pr. 1842, v 12. (Malé encyklopedie nauk č. I.), za 42 kr.

12. V. V. Tomka **Děje země České.** S třemi mapkami. V Pr. 1843, v 12. (Malé encyklopedie nauk č. II.), za 78·5 kr.

13. D. V. Staňka **Přírodopis prostonárodní.** V Praze 1843, v 12. (Malé encykl. nauk č. III.), za 2 zl. 10 kr.

14. J. Miltona **Ztracený ráj,** z anglického přeložil Jos. Jungmann. II. vydání. V Pr. 1843, v 8. (Novočeské bibl. č. III.), za 1 zl. 5 kr. Snížená cena **42** kr.

15. Ant. Marka **Základní filosofie, logika, metafysika.** V Pr. 1844, v 8. (Novočeská bibl. č. IV.), za 1 zl. 5 kr. Snížená cena **42** kr.

* 16. Ferd. Hyny **Duševlovi zkušebné.** V Pr. 1844, v 12. (Malé encykl. nauk č. IV.)

17. **Výbor z literatury české.** Díl I. V Pr. 1845, ve velkém 8., za 3 zl. 15 kr.

* 18. Jos. Jungmanna **Slovesnost.** II. vydání. V Pr. 1845. III. vydání. V Pr. 1846, v 8. (Novočeská bibl. č. V.)

* 19. V. V. Tomka **Děje mocnářství Rakouského.** V Pr. 1845, v 12. (Malé encyklopedie nauk č. V.)

* 20. K. V. Zapa **Všeobecný zeměpis.** Díl I. V Pr. 1846. Díl II. sv. 1. V Pr. 1847. Díl II. sv. 2. V Praze 1850, v 12. (Malé encyklopedie nauk č. VI.)

21. J. Slav. Tomíčka **Doba prvního člověčenstva.** V Pr. 1846, v 8. (Novočeské bibl. č. VI.), za 84 kr. Snížená cena **40** kr.

22. **Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka** pro Čechy, Moravany a Slováky. V Pr. 1846, v 8., za 40 kr. Snížená cena **17·5** kr.

23. J. Sv. Presla **Všeobecný rostlinopis.** V Pr. 1846, v 8. Dva díly (Novočeské bibl. č. VII.), za 5 zl. 25 kr. Druhý díl lze ještě dostati po 52·5 kr., první se již neprodává.

24. V. Březana **Život Viléma z Rosenberka.** V Pr. 1847, v 8. (Staročeské bibl. č. II.), za 1 zl. 5 kr. Snížená cena **35** kr.

25. Jos. Fr. Smetany **Všeobecný dějepis občanský.** V Pr. 1846, v 8. Tři díly. (Novočeské bibliot. č. VIII.), za 4 zl. 20 kr. Třetí díl, obsahující dějiny věku nového, lze ještě dostati po 35 kr. První a druhý díl se již neprodávají.

26. Fr. M. Klácela **Dobroděa.** V Pr. 1847, v 12. (Malé encyklop. nauk č. VII.), za 78·5 kr. Snížená cena **17·5** kr.

27. W. Shakespeara **Romeo a Julie.** Přeložil Fr. Doucha. V Pr. 1847, v 8., za 52·5 kr. Snížená cena **17·5** kr.

28. Fr. Lad. Čelakovského **Spisů básnických knihy šestery.** V Pr. 1847, v 8. (Novočeské bibl. č. IX.), za 2 zl. 10 kr. Snížená cena **70** kr.

29. J. Sv. Presla **Počátkové rostlinosloví.** V Pr. 1848, v 8. (Novočeské bibl. č. X.), za 2 zl. 10 kr. Snížená cena **1** zl. **5** kr.

30. Fr. Pixy **Klíč štěpařský.** V Pr. 1848, v 8. (Novočeské bibl. č. XI.), za 84 kr. Snížená cena **35** kr.

* 31. Fr. Palackého **Dějiny národu Českého.** Dílu I. část 1. V Praze 1848. Dílu III. část 1. 2. V Pr. 1851. Díl I. část 2. V Pr. 1854. Dílu IV. část 1. V Pr. 1857. Dílu IV. část 2. V Pr. 1860.

32. Jos. Jungmanna **Historie literatury české.** II. vydání. V Pr. 1849, ve velké 8., za 6 zl. 30 kr. Snížená cena **2** zl. **10** kr.

33. V. V. Tomka **Děje university Pražské.** Díl I. V Pr. 1849, v 8. (Novočeské bibl. č. XII.), za 1 zl 5 kr. Snížená cena **52·5** kr.

34. J. Am. Komenského **Didaktika.** V Pr. 1849, v 8. (Staročeské bibl. č. III.), za 1 zl. 5 kr. Snížená cena **70** kr.

35. J. Slav. Tomíčka **Děje anglické země.** V Pr. 1849, v 8. (Novočeské bibl. č. XIII.), za 1 zl. 40 kr. Snížená cena **35** kr.

36. Fr. St. Kodyma **Naučení o živlech.** V Pr. 1849, v 8. (Malé encyklopædie nauk č. VIII.), za 1 zl. 5 kr.

* 37. K. Amerlinga **Orbis pictus.** V Pr. 1852, ve velké 8.

38. Fr. Palackého **Dějiny národu Českého.** Díl III, část 1, V Pr. 1850.

39. Abrah. Norova **Putování po Sv. Zemi.** Zčeštil Fr. Klimeš. Díl I. V Pr. 1851, ve velké 8., za 1 zl, 57·5 kr. Snížená cena **52·5** kr.

40. P. Virgilia Marona **Spisy básnické.** Z lat. přeložil K. Vinařický. V Pr. 1851, v 8., za 2 zl. 10 kr. Snížená cena **70** kr.

krásné domy dal, platy i práva a svobody. Čtvrté, arcibiskupstvie učinil z biskupstvie v Praze a zpuosobil, aby pod Pražského arcibiskupa slušeli tito biskupové: Pamberský, Litomyšlský, Olomucký, Řezenský; a aby v svých potřebách k králi Českému hleděli k opravě jako k svému poddaciemu a osoby v nově volené králi Českému okazovali, kterému bude-li se líbiti osoba volená a arcibiskupovi také, tehdy král, arcibiskup i kapitola mají o něho psáti do Říma o potvrzenie. Páté, poddal tato kniežata ku patření králi Českému a aby byli v radě jeho, když jsú v Praze aneho když by byli obesláni, totiž: markrabstvie Bramburské, Luzacké, Slezské, Saské, Holandrské se všemi kniežaty Slezskými, Bavorské, Moravské, Brabanské i jiná kniežata. Šesté, svátosti řiské do Prahy dobyl, které jest na Karlštajně miesto učinil a tam dvanadct kanovníkuov nadal a děkana, aby ostřiehali svátosti a klénotuov královstvie Českého, od kterých první klíč má král Český, potom několik pánuov, potom také děkan Karlštajnský. Sedmé, přenesl jest tělo svatého Václava z Starého Boleslavě do Prahy, a hroby svatého Víta, Zigmunda, Lidmily okrášlil jest. Osmé, Nové město zdí obehnal jest. Deváté, lidnost velmi miloval, z každého národu aby v Praze lid byl, to myslil, i pohané na hůře u svatého Vavřince aby byli a damašky dělali a hedvábí, i židy a mnichy každého zákona. Desáté, když měl několik synuov, učil je, aby na paměti měli šest věcí: Najprvé, aby se pána Boha báli a jemu věrně slúžili, každý den mše svaté slyšeli. Druhé, kleteb papežských aby se velmi báli, a aby se nikterakž nedali od poslušenstvie a dobrovolnosti Římského biskupa odvoditi. Třetí, aby kněží ctili, jich hájili a křivdy žádné jim činiti nedali.[1]) Páté, šacunkóv chudiny aby se častých varovali. Šesté, nepřátely aby raději dary a dobrovolností aby uválel, nežli boji. Kraloval třidceti let; umřel léta božieho tisícieho třístého osmdesátého osmého ten den před svatým Vítem v druhú hodinu na noc.

Václav Třetí, stý a šestý ciesař volený, nekorunovaný než železnú korunú v Cachách, a s ním jeho paní, paní Johana, dcera kniežete Holandrského, léta božieho tisícieho třístého sedmdesátého šestého, vedlé kterého té chvíle byl otec jeho, cicsař Karel, Ludvík Míšeňský, Mohučský, Trírský, Kolínský biskup, a ten ho korunoval, jmenem Fridrich, Mohutský, vévoda Rajnský, Saský, Bramburský, kniežě Holandrské, Bavorský, Sabaudský, přátelé Johany, a kněz Jan, arcibiskup Pražský. Za něho drahně zlých věcí učiněno, skrze krále Václava: Najprvé, když byl ve dvú letá, totiž léta božieho tisícieho třístého padesátého devátého, tehdy korunován jest na hradě a v té chvíle plakal náramně a zesral oltář svatého Mauricii na hradě, na kterým stál, když ho korunovali, a plakal, až jeden pekař dal mu koláček, teprv se utajil; a tomu pekaři dána moc, aby sám jediné pekl koláčky do smrti. Také, že se byl narodil v Normberce, tu zesral křtitedlnici, když ho křtili. Druhé, že byl žráč a opilec. Třetie,[2]) miloval řezáky, šípy,

1) Čtvrté chybí. 2) Tento třetí článek má

psy, tauly a vydal se na netbalivosť. Čtvrté, když měl zlé domněnie do své paní, a ona se zpoviedala mistru Johánkovi, děkanu Všech Svatých, i přišel k němu král, aby mu pověděl, s kým přebývá; a kdy děkan nechtěl jemu nic praviti, kázal ho utopiti. Potom přeschla řeka, a když lidé pro mlýny chleba neměli, počeli proti králi reptati; a to byl počátek zlého. Páté, když počel mistr Jan Hus z knih Wiklefových kázati na kněží před lidem obecním, a aby měli chudobu apoštolskú, to počel učiti a nešády kněžské lidu oznamovati, ješto toho neměl činiti, neb i kněží i mistři měli své starší a práva, aby se trestali: to se líbilo králi i lidu Pražskému mnohému. A když kanovníci králi veliké dary dávali, prosiec, aby nedal mistru Husovi kázati, a ti, kto Husa milovali, také, řekl král: „Ó dobrá to Hus, nese mi zlatá vajce!“ A když tak zanetbal jest a učení zkazil jest, tak že mistruov a studentuov každého jazyka v témdni na šestmezcietma tisíc, ktcříž na hotový groš trávili, vystěhovalo se. A potom když byl Hus upálen v Konstancii i mistr Jeronym, a král byl na Novým hradě, tehdy začeli najprv u svatého Štěpána dávati pod obojí spuosobú, a potom kněz Jan, mnich pobehlý, řekl lidu: „Děkujte pánu Bohú z daruov božích, že ste pravdu boží poznali a Krev boží přijímali; již nelitujte své krve vylévati pro Krev pána Krista a kazte Antikrista. A již poďme k rathúzu a prosme pánuov, ať nám propustí svobodu pravdy božie, pro kterú jest upálen svaté paměti mistr Jan Hus a mistr Jeronym.“ I šli sú k rathúzu Novoměstskému muži, ženy, děti a křičeli hlasem velikým, a páni byli zavřeli rathúz; a někto z huory udeří na monstrancí kamenem, a chudina, obořéci se, šturmují k rathúzu, a dobudúc, smecí konšeluov jedenadcte, a dvenadctý byl poslán k králi, a ztepú všecky. Potom když králi tu novinu povědí, zařeva upadne v šlak, a prvé než mistr Albík, jeho lékař, přijide, umře tesknosti.

Zigmund, svrchu psaného Karla syn druhý, král Uherský, ciesař stý a sedmý, když zvěděl ty noviny o bratru, a Pražané se jemu pěkně poddávali, aby přijel do Prahy jako hospodář, a když přijel do Vratislavě, tu stál čtrmezcietma starších měšťan. Potom Pražané poslali pana Kraupu, měšťénína Staroměstského; toho upálil, řka, že jest kacieř. Potom přijel do Hory, i přijeli k němu páni Pražané, a on otvrátil od nich oči, nechtěl jich slyšeti; a potom po dlúhé chvili vyslyšav je, rozkázal, aby řetězy z ulic vyňali. To páni Pražané učinili. Potom opět pošlí k němu posly do Hory a on jim rozkáže, aby braň a oděnie Staroměstští položili na hradě a Novoměstští na Vyšehradě, a zeď aby položili od Poříčské brány až do Horské. A když poslové přijedú do Prahy s tiem poselstvím v noci, tehdy svolají se spolu konšelé, řkúc: „By se nám nestalo, jako Vratislavským, svolajme mistry, ať nám radí, jest-li

v rkp. dvojí text: první však obsahuje věci takové, že se snad i Žídkovi samému příliš hanebné býti viděly, a protož místo něho v konceptu svém položil jiný; ale přepisovatel oba je přijal.

pravda přijímati božé Krev čili nic.“ I svolají mistry, mistra Kardinála, v té chvíli rektora, a jiné mistry, řkúce: „Prosíme, ustanovte nás pod vašimi dušemi, muožeme-li pravě hájiti a za pravdu mieti přijímánie Těla božieho a Krve božie.“ A oni požádavše potazu, dějí skrze mistra Jakúbka, že jest pravda božie, a že mohú na ni bezpečně umřieti. I dějí páni: „Milí mistři! veďte to před se svobodně, nebojíce se žádného; my vás chcem zhajovati a vy nás.“ A hned zase řetězy zdělají a na krále nic netbějí. Potom král pojede do Uher pro lid, a mezi tiem Pražané oblehnú Vyšehrad, a tu král poražen bude, maje hrad i Vyšehrad, na Vše svaté ráno, kterého Žižka stíhal až do Hory. A tu král z rady Pípovy zapálí Horu, řka: „Aby kacieři z jeho tobolky neměli klénotuov,“ i uteče do Brodu německého. Žižka přijev do Hory, dopálí Horu a stíhá krále až do Německého brodu, tak že král jedva uteče. Potom Žižka vojska nerozpustí, bude páliti zemi, kláštery bořiti, mnichy bubili, palcátem je zabijeti, a slúže Pražanóm dobyl Berúnu; tu mnoho spálil lidí a zbil, potom Chomútova. Povstal potom Rokycan bakkalář a počel kázati, a počne Prahú silně vlásti; i vykřikne lid proti slepci Žižkovi, i budú ot něho Pražané poraženi u Malešova. Potom dvě vojště budú mocné, totiž Sirotci, v kterém vládl Malý Prokópek, a tito hajtmané v něm byli: Žižka, Bzdinka, Pardus, Roháč, Cerda, Velek, Čapek, a ten je zradil, že byli poraženi; a v Táborským vojště vuodce Holý Prokop a mnoho hajtmanóv. Ti jsú slúžili bez ornátuov a bradami, a nekřtili než vodú z potoku, řkúc: „Já tě křtím, Davide nebo Zuzano, ve jmeno Ježíše.“ A tak divné věci dály sú se, jako kdy od počátku světa, které mierně bohdá spíši Vašie královské Milosti v kronice České, bude-li Vaše Jasnosť toho žádati, a tam poviem, kterak Zigmund ciesař do Čech přijat a skrze kompaktáta.

Albrecht, knieže Rakúský, ciesař stý a osmý, a král Uherský a od polu Český, neb Pražané ho volili, ale města Polského krále. Ten po smrti krále Zigmunda, kterého měl dceru a který umřel v Znojmě, vzal korunu Českú v svú moc a jel ciesařovú v Znojmě a pobral jí větší stranu klénotuov. Potom byl volen králem Římským, potom Uherským, najposléz Českým. Potom přijel do Prahy a tu korunován u svatého Václava, a koruny nechal na Karlštejně, ustaviv pana Menharta purkrabí. Potom jel dobývat Táboru, a naloživ mnoho, odjel od něho. Potom jel do Uher a tam obtieživ Alžbětu, svú ženu, dceru ciesaře Zigmunda, mezi jezery umřel jest, nevzav korunovánie ciesařského.

Fridrich Třetí, knieže Štyrské, po smrti krále Albrechta přijel k Vídni jako dědic, a Vídeňští před ním byli brány zavřeli, který kleli proti slunci, slíbil toho bez pomsty nenechati. Mezi tiem Vídeňští radili se, chtějíc sami panovati; ale páni nechtěli, než aby knieže měli. Mezi tiem Fridrich bude volen králem Římským, a teprv Vídeňští jeho přijmú pod těmito úmluvami: bude-li královna Alžběta mieti

syna, aby do let dietěcích kraloval, a s bratrem Albrechtem aby se umluvil, s kterým vždy válku měl až do smrti kniežete Albrechta. Potom králová porodí v Uhřích syna, který hned po křtu bude korunován na Uherské království. Potom přijede králová do Viedně, ukradši korunu Uhróm, a přijede i s dietětem, které král Fridrich vezme korunu i dietě, a choval obé až do let dietěte. Mezi tiem Čechové budú bez krále, než Pešík vládl Prahú. Ale Uhři vzali sobě krále Vladislava polského, který hluboce k Jeruzalému se dobyl; a když zrušil přísahu, kterú učinil na božím Těle, a Baldach [1]) Turecký na svým bohu, tehdy řekl pohan: „Poněvadž křesťané lží svému Bohu, i jich Buoh buď nám na pomoc!“ A tak obrátiv se, porazí křesťany a krále zabiv, čtvrtí a na každé bráně čtvrť zavěsí. Julian, kardinál, který radil králi, aby nedržel přísahy, utopí se. Mezi tiem Poláček jeden, Rychlík jmenem, mítěžil lidmi, řka, že by on byl král polský; který po patnadcti letech okázal sě v Poznaně, řka, že jest králem. Tu jej měšťané z předměstie poctivě vzali, a když pan Lukáš vévoda přijel, poznav, že nenie král, než lhář, chtěl ho stieti; tu páni staří té krajiny nedopustili, než což všecko království učiní. Potom byl sněm o to všeho království, a když královna stará odepře, že její syn nenie, i páni, udělajíc mu korunu papírovú, na praněř vsadíc, každý den dvakrát jej mrskali a potom chovali u vězení poctivě až do smrti, aby žádný o nich neutrhal, že by svého krále umořili.

Potom pan Jiří z Podèbrad dobude Prahy a bude vládnúti Prahú až do let krále Ladislava; a potom požádají ho Čechové od ciesaře, kterého, když jim ho vydá, korunují na hradě. Potom po roce pojede do Vratislavě a odtud do Rakús a odtud do Uher; a mezi tiem okáže se kométa s velikým ocasem, prorokujíc smrť mnohých pánuov i krále. I sešli sú najprv tito páni: Pan Cilský zabit, starší Gubernát stat, pan Roznberský starý i pan Jindřich, pan Telecký, a tak jiní páni; potom také umře král Ladislav v Praze té chvíli, když páni Čeští, Rakúští i Uherští jeli jemu pro kněžnu, dceru krále Francského, a prvé než poslové vyjedú z Paříže, umřel král Ladislav, kterému requiem s velikú slavností po vší zemi Francké král i kněžna jemu oddaná činili sú. Potom na království Uherské spuosobem páně Jiříkovým bude volen syn Huňadů Janušuov, kterému dal pan Jiří dceru svú. Potom sjedú se páni Čeští, aby volili krále, i volé pana Jiříka, té chvíle zprávce Českého, za krále řádným i jednostajným volením, a potom řádným korunováním; bude kralovati v Čechách pokojně, až potom zbúří se páni, totiž pan Zdeněk, pan Roznberský, pan Švamberk, pan Plavenský, pan Dobrohost, a papež a král Uherský, pan Burian, páni Štěpanovcové, i jiní proti králi Jiřiemu pro některaká práva, a zdá mi se, že najviece pro vieru, i budú války náramně tuhé, které potom buohdá

1) Abalduch.

snad v České kronice psáti budu. A ty války ještě stojí, totiž léta božieho tisícieho čtyřstého sedmdesátého o svatým Martině. Ale o skutcích svrchupsaného Fridricha a o minci zlé a o jeho věsení, kterak su ho jali Vídeňští, a král Český, král Jiří, jeho z vězenie vysvobodil, a o bojích kniežat Bavorských tuhých, totiž kněze Lidvíka a Brambursképo, to jinde má miesto, i proto tuto opustím. A s tiem buď konec všie kronice až do mých časuov, totiž mistra Pavla z Prahy, mistra Žídka řečeného, doktora a mistra Vídeňského, Krakovského, Padevského, Bononského i někdy Pražského, pravě a nad jiné kronikáře složené.

RADA KRÁLI JIŘÍMU

o zlepšení kupectví v Čechách.

Spisovatelem článku tohoto jest jistý franský dobrodruh, jmenem *Antonín Marini de Grutisnopoli* (nyní Grenoble), jenž v letech 1460—1464 Jiřímu, králi Českému, dvořanil a v jeho poselstvích téměř veškeré dvory europské zjezdil, člověk vědomostí povrchních, a však dotěravý, chlubný a klevetný. Poněvadž král Jiří jazyka franského ani latinského nebyl povědom a německého jen málo, naučil se týž Antonín jemu k vůli jazyku českému a sepsal k žádosti králově několik traktátův o věcech politických, totiž o mincování, o deskách zemských, o regaliích a j., a konečně i tuto „Radu“, v kteréž odpovídá k sedmi otázkám jemu od krále položeným: k prvním šesti jen krátce, táhna se na své předešlé, prý, dostatečné odpovědi o těch věcech, ale při poslední otázce, ježto se dotýče zlepšení kupectví v Čechách, déle meškaje a ji svým spůsobem obšírně rozbíraje. Jediný souvěký rukopis této „Rady“ chová se v Hradci Jindřichově v archivu zámeckém hraběte Černína z Chudenic, a vytištěn jest s předmluvou p. Františka Palackého v Časopise Musejním 1828, sv. III, str. 3.

Ve jmeno svaté nerozdielné Trojice.

Nejjasnější králi! Vaše Velebnosť ke cti a chvále božské a všie říše nebeské mne tázal jest; neb sedm otázek mi učinil, jakožto služebníku svému převěrnému a radě, ačkoli k tomu nedostatečný a nehodný jsem.

Ku prvniemu mne VVt tázala, jakož vždycky činila jest, kterak by možné bylo privesti Jasnosť Vaši s lidem svým Českým (v jednotu) s svatým Římským kostelem. Nejjasnější králi! já odpoviedám, podlé toho, jakž mi se zdá, že lepší obyčej, svatější ani ušlechtilejší nenie, mimo parlament již častokrát VJti pověděné, a aby najkřesťanštější král Franský byl najvyšší ten, jenžby to jednal VJti a všeho lidu Českého.

K druhému tieže VJt, kterakby bylo

možné uvesti všecka kniežata křesťanská ke třem věcem: najprvé ku pokoji a smlúvě obecné, druhé aby všickni vespolek bránili viery, třetie aby čest sv. Matky kostela Římského a sv. Stolice papežské a sv. Říše byla zachována. Najjasnější králi! já odpoviedám, že skutek dokonánie těchto všech zření, o kterýchž VJt tieže, všecky věci budú mieti miesto, jakož VJt zpravena jest skrze poselstvie, kteréž pro VJt po všech křesťanských národiech učinil sem, jakož řečeno jest o novém parlamentu.

K třetiemu tázala VJt, kterakby to býti mohlo, aby byly položeny mince v království Vašem Českém a jeho panstviech, tak mince zlaté jakožto střiebrné, i také drobné mince a měny spolu, tak aby zlatí stáli v jedné mieře, i groše a měny, jakož prvé měli obyčej státi, a aby nikdy nebyli zkaženi. Najjasnější králi! při té straně já velmi široce psal jsem tak, jest-li že ty věci VJt tak v skutku položí, nikdy nezapomene, ani synové vaši, ani lid Český.

K čtvrtému tieže VJt, kterakby dolové zlatí i střiebrní v království Českém a v jeho panstvích opraveni býti mohli a položeni v lepšiem stavu, než nynie jsú. Při té straně, Najjasnější králi! nalezl sem takové mistrovstvie, že doufám Bohu a panně Marii, že takový obyčej nalezne, (že) v krátkém času všickni příslušející k koruně České dadie pomoc peněžitú hojnú ke všem dolnom zlatým i střiebrným, i jiných kovóv, kteříž jsú v království Českém a panstvích jeho.

Ku pátému tieže VJt o všech úřadech královských, kterú bych radu mohl dáti, a kterak mienim v počtu dáti úřady královské; a praví VJt, že mnoho potřebuje tomu rozuměti. Najjasnější králi! já odpoviedám podlé toho, jakož já viděl sem po všech královstvích křesťanských, a zpravováníe královv a kniežat. Jsú čtyřie prvotní úřadové, na kteréžto králové a kniežata mají živi býti v duostojenství královském: první jest úřad mincí, druhý jest úřad soli, třetí jest úřad z cel, čtvrtý jest z pokut vin. A z těch čtyř úřadnov králové mají mieti svój pravý užitek. O tomť sem přeširoce psal, jakož VVt móž posvědčiti.

K šestému tieže VVt, kterakby mohlo býti rozumieno o svých sedmerých poddaných, totižto oráčích, kněžích, kniežatech a všech národech urozených, lidí bojovných, a všemu pokolení doktorov, a řemeslóm i kupciem. I také chce srozuměti VJt všem věcem, kteréž jdú ven z království, a kteréž jdú do něho, pro usázenie a rozhodnutie, jest-li že Vaše krajiny viece potřebují jiných, než jiní Vašich, tak v těch věcech, jenž k jiedlu příslušejí, jakožto o kúpiech, i také v jiných potřebách. Najjasnější králi! na to odpoviedám, že já psal sem VJti jedny knieby tak výborné a ušlechtilé i užitečné, jakož v běžnostech světa psáno móž býti, jenž slovú o dskách království, a jich vlastnie jmeno jest: květ květnov a klíč kličnov.

K sedmému a posledniemu tázala VVt o kupectvích, a kterak VVt mohla by dovesti kupectvie k prvniemu stavu, jako v království Českém a jeho panstvích někdy bylo. Najjasnější králi! Rač VVt při

této straně vdolepsané věci čísti, a uzří, kterak kupectvie mohú k stavu prvniemu navráceny býti.

Ačkoli zdá se nemožné, však v skutku nenieť nemožné, ale možné: protože takový řád, jakož dole psáno, nenie skrze takové cesty obyčejné, ale některaká povaha neznámá, podlé přirozenie lidí a krajin tak z královstvie Českého jako z příslušnosti koruny, i také podlé časuov běžících. Najjasnější králi! zpomínaj VJt na múdrosť Šalamúnovu a královny Sáby; neb ta královna v krátkých sloviech praví, žeby čas a příslušnosť, nebo obyčej a pravý řád byly ve všech věcech v světě pravé a dokonalé zavřenie. Ale takovýť jest řád v mých psaních, ačkoli nejsem tak múdrý, aby obyčej mohl pojíti podlé řádu. Třetie, že řád a obyčej také s sebú vedú příslušný čas učiniti možný.

Item, Najjasnější králi! připomínám VJti těch sedm věcí, kteréž VJť svrchu řekl; jsúť tak vysoké, jenž vyššie nikdy se nepřiházejí. Neb vyššieho rozumu nad mój potřeboval by VJť k doplnění všech vuolí svých; a však všecky věci máte napsány, i dokonalé zavřenie, kromě co se rad dolýče, kteréž VJť móž snadně dovesti k konci s pomocí múdrých lidí. A věz VJť, bych já viděl dobrý řád, a slibuov zdržénie, a dřevníky VJti neumělé, žeby poslušni byli: jiťť jsú dvě létě a viec, žebych měl pravý duovod, a všecky věci, kteréž nahoře povědieny jsú. Toho sem já nechtěl mnoho vypravovati: v těchto ale, o kupectvích mluviec, jenž o nich praviti v těchto knieškách mój úmysl jest, doufám Bohu, jakož VJti předpověděl sem, že já budu mieti takový obyčej, že všecka kupectvie, jenž z Benátek do Čech přišla by, tak kořenie jako postavci sukna, malvasie, olej dřevěný, bavlna, a těm věcem podobné, obecně všecky věci, jenž z Vlach mohú přijíti, doufám Bohu, že já učiním dávati VJti všecky ty věci, jenž svrchu řečené sú, bez přejímánie na penězích; kromě na služebníky, formany, a těm, ktožby to pósobili, jenž z Benátek do Čech již řečené věci ponesú. Tak a takovým během vaše krajina bude moci mieti Praze a jiným městóm a vsem všecky potřeby, kteréž z Vlach přijíti mohú.

A však zdá se, že potřebné bylo by a viece než potřebné, aby práva byla obnovena aneb opravována ustavenie a obyčejové, kteříž neb kteráž pojíti mohly by k našemu úmyslu. Najprvé chtěl bych, aby především věcmi VJť položil v pořádu mince a úřad soli a měny, jakož psal sem VJti; a ráčil-li by co opraviti, mně by velmi vděčno bylo, kdyby ty věci dobře byly zřízeny, jakož býti mohú v krátkých časiech, bude-li VVť ráčiti. Potom puojde pořád dolepsaný — ale rač věděti VJť, že žádný dobrý řád ani dokonalý móž přijíti bez zřízenie mincí i práv i obyčejóv učiniti neodvolavatedlných, k tomu úmyslu, kterýž VJti pověděl sem v knihách o mincování. A jest-li že VJť zachová takové obyčeje s lidem svým, jakož tu psáni jsú, a potom VJť položí desky královstvie v pořádu, rač věděti VJť zajisté, že všecky ty věci, kteréž řečeny jsú, těch časuov VJť bude moci dovesti

V PRAZE.

TISK JAROSLAVA POSPÍŠILA.

1861.

Cena 1 zl. 50 kr. r. č.

VÝBOR

Z LITERATURY ČESKÉ.

DÍL DRUHÝ

Z POČÁTKU XV AŽ KU KONCI XVIII STOLETÍ

OD

KARLA JAROMÍRA ERBENA.

Části I svazek 3.

pokolenie přijme to a líbiti se jim bude od VJti: najprvé, lakomí rádi pro své lakomstvie, aby nalezli, a nic nenaložíc, zisk měli, a také že naučí se; druhé, marnotratní raději by nalezli pro dvě příčiny: prvnie, neb uzří VJt svobodnu a bohatu, a tit takový obyčej mají, že každý z nich chce býti mysli vysoké, a tak pro příčinu srovnávánie s VJtí rádi svolí; a ti pak, kteříž jsú prostřední, nejsúť přieliš múdří ani vtipní, a obecně viece se zpravují rozumem jiných, nežli svým. A tak této cestú naplní VJt ty tři věci, kteréž svrchu povědieny jsú: najprvé dosti učiní přirozením hrubých lidí na rozumu, a uzří, že jsú vtipnější a navedeni bez svých nákladuov, a k tomu zíští a cti dobudú, jakožto královi úředníci; druhé učiní podlé přirozenie krajiny, kdež nejsú, jenžby mohli takové věci činiti, ani také chtěli by býti naučeni na své náklady, ani by také chtěli koho z cizie zemi mieti, jenžby je učil, neb přede všemi chtie předčiti v smyslu; ale od VJti nebudú želeti naučenie přijieti, nébrž tiem raději přivolí k těm věcem, kteréž řečeny jsú, aby od VJti lásku mieti mohli; také že viece a v skutku poznávají, že vždy VJt byla jim a bude milostivý pán. A skrze takové cesty a smlúvy má VJti dosti se státi neb líbiti se.

Také tieže VJt o čtvrtém, řka, že kořenové jsú krumfešt k dovedení toho krumfeštu k skutku. Najjasnější králi! VJt viece vtipněji tieže se, a k takovým odpovědem potřeboval by VJt vtipnějších lidí než jsem já. Neb kořenové krumfeštu mnozí jsú, ale jestit jich šest, jenž jiné pochopují: první kořen všeho krumfeštu jest, aby tolik peněz a tolik svěřenie bylo nalezeno, cožby stačiti mohlo ke všelikému pokolení kupectví, kteréž býti mají v Čechách a v panstvích VJti; druhý kořen jest, aby takový obyčej byl nalezen, aby zprávce a ti, ktož ta kupectvie povedú, byli dostatečni k zpravování svých pří; třetí kořen jest, aby nic nebylo ztraceno na kupectví; čtvrtý jest, což bude slíbeno a uvěřeno, aby bylo plněno; pátý kořen jest, aby takové bezpečenstvie učiněno bylo s těmi městy aneb lidmi, jimž kupectvie dávají se, aby žádný blud budúcně přijíti nemohl; neb ihned, jakžby lid český viděl, žeby jednú ztratili na některé věci, nikdy by se k ní viece nenavrátil, neb nenie obyklý v kupectví; jinák chvíli zíští a proto nenechají. Ale o těchto pěti kořenech má býti jmieno veliké znamenánie; nebo kdyžby byla jedna neslušná věc, mnohem viece toho pošlot by, a učině jednu věc šťastnú, mnohé přišlyt by jiné. Šestý kořen jest, že takové štěstenie měli by mieti ti prvotní, ktožby to působili, aby nevěřili kterému městu vuobec, ani kterému člověku zvlášť, aby statek VJti a tovařistva v nebezpečenství byl; neb duch vidí se po příkladu ve všech městech, kdež kupectvie v velikém množství požívají, mnoho a velikých bluduov býti, i prvnějšie časy byli sú pro přičiněné svěřováníe, jenž se lidem dálo.

Na první kořen, Najjasnější králi! kdež VJt tieže, kterakby mohlo býti nalezeno tak mnoho peněz aneb toliko svěřenie, aby zdvihl JVt XXX neb XL tisíc zlatých?

Najjasnější králi! tato strana bylať jest vypravena skrze dvě prvotnie příčiny: první, skrze uvěřenie, kteréž bude mieti VJť v Benátkách; druhé, skrze penicze, kteréž VJť bude moci nalezúti skrze malé mince. Neb tak mnoho VJť najde uvěřenie, a tolik drobné mince skrze malé mince, že VJť bude moci navesti lid k úmyslu svému. A toť bude, když nedadie Čechové pomoci VJti žádnými summami peněz; a čím viece se diviti budú Čechové Vaši, tiem viece miłovati budú VJť, neb žádné pomoci Vám nedadie, a Vy jim mnoho dáte. A věř VVť, když mince, tiráadové soli a měny puojdú, že mnoho peněz najdete, a tolik, což potřebie jest na kupectvie. A tu cestu držte za dovedenú a dobře shledanú až do této chvíle dá-li Buoh bez překážky.

K druhému kořenu potřebné jest, aby ti, ktož ty věci pósobiti budú, byli věrni a dostatečni. Najjasnější králi! tu práci chci sám mieti, a poviem tu práci ústně VJti, jakož sem psal v knihách o mincování. Neb těm, ktož to budú pósobiti prvotně, mienim s strany své ziskem, a VJť žádného nákladu na ně neučiní, kromě na těch, jenž pojedú sem a tam. O tom nebuď VJti žádné pochybnosti, žeť nebude žádného pohanenie.

K třetiemu kořenu, Najjasnější králi! v němž se znamená a ukazuje, aby nic nebylo ztraceno na kupectvích: nebo VJť ani žádný nebude moci ztratiti, protože nic nepoloží na štěstie, ani jede do Benátek, ani posielá VJť, aniž také co položí v nebezpečenstvie; neb všecky věci budú dávány VJti v Salcpurku aneb v Pasově, a jakž řieci mohu, jakožto v Čechách. A tak VJť nebude mieti žádného nebezpečenstvie třmi příčinami: najprvé, neb kupectvie nošeno bude blíž královstvie Vašeho bez nebezpečenstvie; druhé, neboť moji, ktož to pósobiti budú, nic nebudú mieti v rukú svých, že ti, kteříž po málu prodávají, budú bezpečni a budú v dobrech svých, aniž dadie kupectvie, jedno těm, kteříž budú bezpečni. A túž cestú míním vuokol jíti, a tak žádného odpieránie nebude, ani VJť bude moci želeti, ani škody které mieti.

K čtvrtému kořenu, jenž mluví o slibiech, a jenž jest větší všech jiných věcí: totižto aby bylo plněno, což se slíbí, tak pro nynější, minulú i budúcí věc. Při této straně, Najjasnější králi! má býti troje znamenité neb prvotnie opatřenie: první, jest-li že ti, jimž se kupectvie dává, tak dostatečni a mocni jsú, žeby mohli zaplatiti bez přiekazy toho, jest-li žeby kupectvie prodati nemohli v času jim daném, a jsú-li také dostatečni, aby nebylo dáno přieliš, jedno tolik, což se bude zdáti těm mým, ktož to pósobiti budú, žeby oni mohli vypraviti v tom čsnu, dokudž rok dává se; druhé, zbyli-li by chudí, neb ježtoby neměli dobré zprávy, že ti pósobitelé nemèli dávati těch kupectví bez rukojmí dostatečných; třetie, aby dávali menší rok měsiecem, nežby člověk mienil, aby jemu bylo zaplaceno; u příkladu, jest-li že VVť měl by dáti několik tisíc dukátuov ve čtyřech neb pěti měsíciech, jenž nedávají se jedno toliko tři za rok, a by nedali v tom čsnu,

aby upadli v veliká pokutu. A ty věci jsú, jenž příslušejí k čtvrtému kořenu, jelikož k svěření všeho zbožie, jenž móž dáno býti za kupectvie.

Ku pátému kořenu, jenž praví o bezpečenství věcí, jakožto u příkladu takto: VJt slíbila několik tisíc zlatých dlužných v některém času dáti, jakožto hodné a slušné jest naplniti podlé slibenie, pro tuto příčinu, nebo každý kupec co dáti má jiným kupcóm, to také ti kupci jiným a ti opět jiným dlužni jsú a dáti mají; a kdyžby jeden nenaplnil slibu, nebyl by nedostatek na jednom, ale viece snad než na dvanácti neb dvadceti. A ta příčina jest, pro kterúž VJt má uložiti veliká pokutu těm, jenžby dluhuov neplatili na čas uložený; a nemělí-li by oni peněz, ale raději v židech neb měně aby vzeli, tak a takovým obyčejem, aby blud z toho nepošel.

K šestému kořenu, jenž mnohé časy minulé činil bludy, o tom má býti znamenáno, řka takto, že každá přielišnosť obracuje se v tesknosť; a Buoh ve čtení: Zlořečený člověk, jenž doufá v člověka. Nebo dostiť jest doufati, když jeden doufá v polovici zbožie svého podlé obecné pověsti, a přieliš také; jakožto takto v příkladu: kdyby jeden kupec, jenžby byl najlepší v světě, a měl deset tisíc zlatých na statku, přieliš jest úfati v něm o pěti tisících; neb žádný nevie, co jest v tajnosti jiným dlužen. A proto kupci požívají tohoto přísloviе, že smyslu, peněz neb bohatství a viery dobře méně jest na světě, než jiní domnievají se.

Ale obyčej dobrých kupcóv jest pět věcí zachovati: najprvé, nedrželi peněz svých mrtvých, ale vždyť ziskovati mají; druhé, nemieti jich na jednom miestě; třetie, plniti sliby; čtvrté, nedoufati v veliké bezpečnosti; páté, aby nikdy nezrušil rčenie svého a neklamal. Neb těchto pět věcí jest prvotních pro čest, pověsť i také vážnosť a všech věcí zachovánie svrchuřečených, kteréž kupci zachovávati mají, a nikdy neztratie ani peněz, ani věřenie, ani svého svědomie zmaží.

CTIBOR TOVAČOVSKÝ Z CIMBURKA,

syn Jana z Cimburka a na Tovačově, hejtmana zemského v Moravě, narozen okolo roku 1430 a vychován u víře husitské, jeden z nejpamátnějších mužův národu i věku svého, vynikaje nad jiné moudrostí politickou i horlivou láskou k vlasti. Jsa ještě mlád. složil a Jiřímu králi připsal báseň allegorickou: „Hádání Pravdy a Lži“ atd., kterážto, ač ideou i provedením nezdařilá, vždy předce svědčí o nevšedním nadání spisovatelově a jeho veliké zběhlosti v písmě svatém. (Úsudek o ní viz v p. Palackého Dějinách nár. česk., v dílu IV. č. I. str. 379 sq.) Král Jiří jmenoval jej léta 1464 sudím dvorským, a potom l. 1469, po zajetí knížete Viktorina, hejtmanem markrabství Moravského. Po smrti téhož krále, když s mnohých stran o to bylo usilováno, aby král Uherský Matyáš na trůn český byl dosa-

zen, hlavně přičiněním Ctiborovým a bratra jeho Jana stalo se, že na sněmu Kutnohorském dne 27. května 1471 Vladislavovi, kralovici polskému, dána byla přednost. Král Vladislav potvrdil ho v hejtmanství zemském na Moravě i svěřil mu přitom úřad nejvyššího kancléře království Českého. Když pak po skončené válce Morava celá léta 1479 dostala se pod krále Uherského, byl Ctibor nicméně v úřadě svém nejvyšší správy zemské Matyášem potvrzen. Působením jeho narovnány jsou v letech 1480—1493 na Moravě spory mezi vyšší a nižší šlechtou a stavem městským o práva a svobody politické, jazyk český již l. 1480 na místo latinského ve desky zemské i v řízení soudní vůbec uveden a poměr země Opavské k Moravě zvláštní úmluvou l. 1481 ustanoven. Za hlavní však zásluhu páně Ctiborovu služí pokládati, že k žádosti předních pánův moravských sepsal svou paměť o právích, řádech, obyčejích a zvyklostech starodávních v zemi Moravské, „knihu Tovačovskou“ tak nazvanou. Zemřel dne 26 června 1494. Obšírný, velmi důkladný životopis jeho viz ve Slovníku náučném pod slovem „Cimburk“.

a) Z HÁDÁNIE PRAVDY A LŽI O KNĚŽSKÉ ZBOŽÍ A PANOVÁNÍ JICH.

Kniha tato vyšla tiskem (135 listův fol.) l. 1539 v Starém městě Pražském, pod titulem: „Kniha urozeného pána, pana Stibora z Cimburku a z Tovačova oc, kteráž jest oddána slavné paměti Najjasnějšímu králi Jiřímu oc Českému, Jeho Milosti.“ K ukázce následující užito přepisu Jungmannova.

Tuto Pravda, jsúc zamúcena, padla jest na zemi a pláče, že se jí Lež zmocnila chotě jejího.

Kapitola prvá.

O jak nenadálé věci přišly mi, Hospodine! že jsem tak pohaněna, i co sobě zdieti mám? Běda mně, nebožičce siré! komu se utěšiti mám? Ženich muoj a milý muoj ode mne se zdálil. Kterak sedím sama v městě, jako vdova, paní národuov, kněžna mnohých vlastí. Učiněna sem podobná pláčem: pláči v noci, a slzy mé na lícech mých, a není kdo by utěšil ze všech milých mých. Všichni přátelé moji pohrdali sú mnú, a učiněni sú mi nepřátelé. Zastěhoval se jest Judas, a pro trápení a pro množství služby přehýval mezi národy, aniž nalezl jest odpočinutie. Všichni vrahové moji popadli sú mne mezi úzkosti. Dcery Sionské! kvělte proto, že není kdo by přišel k slavnému hodu. Všechny brány jeho zkaženy sú. Kněží jeho vzdychajíce, páni jeho mrúce, a samo zrušeno jest. Hořkostí učiněni sú vrahové moji v hlavě, totiž s předu, a nepřátelé moji zbohaceni sú, že jest mluvil pán pro množství nepravostí jeho. Dítky mé vedeny sú u vězení od obličeje zamúceného. A vyšla jest od dcery Sionské všechna krása její, jako skopci nenalezující pastvy odešli sú bez síly před obličejem stíhajících. I rozpomenul

se jest Jerusalém na dni trýznění svého a na přestúpení všech žádúcích svých, ještto maje od dávních dní, když vpadl byl lid v ruce vrahové a nebylo spomocníka. I viděli sú je vrahové, a posmívali sú se sobotám jeho. Hříchem zhřešil jest Jerusalém, pro něžto jest neustavičné učiněna. Všichni, jižto oslaveni, pohrdali sú jím, neb sú viděli hanbu jeho. Ale oni stojící obrátili sú se zpět. Špína jeho na nohách jeho, ani se jest rozpomenula na své skončenie; osazeno jest v náhle, nemaje utěšitele. Viz, Pane, trýzeň mú, neb se jest pozdvihl nepřietel, ruku svú poslal vrah jeho ke všem věcem jeho; neb sem viděl národy vešlé do svatyně své, o nichžto přikázal si, aby nevchodil vuobec: Tvuoj vešken lid, jeho kvielíc, hledají chleba; dali sú drahé věci všecky za pokrm k obživení duše. Viz, Pane, a znamenaj, neb jest učiněno zavržcnie. Ó vy všichni, jenžto míjíte cestu, pozorujte, vizte, jest-li bolest jako bolest má, neb mě jako víno sebral. Jako jest mluvil Pán v den hněvu prchánie svého. S vysoka seslal jest oheň v kosti mé, a rozprostřel sieti noh mých, a obrátil mne zase, a položil osamělú, celý den v truchlosti smíšenú. Bdělo jest jho nepravostí mých, v ruce jeho svinuli sú se, i vloženy sú na mú šíji. Zemdlena jest moc, dal mě jest Pán v ruku, z nežto nebudu moci vstáti. Odjal jest Pán všecky velebné z prostředku mého. Pozval jest proti mně času, aby zkrútil zvolené mé. Lice tlačil jest Pán paní dcery Judské.

I protož já pláči, a oko mé vyvodí vodu; neb daleký učiněn jest ode mne utěšitel, obrance duše mé. Učiněni sú synové moji ztracení, neb se jest rozmohl nepřietel. Rozprostřel Sion ruce své, nenie kdo by jej utěšil. Přikázal Pán proti Jakobovi, a okolo něho vrahové jeho. Učiněno jest Jerusalém jako poškvrněný zemskými nemocmi. Spravedlivý jest Pán, neb ústa jeho k hněvu se zbudila. Slyšte, prosím, všickni lidé, a vizte bolest má. Panny mé a mládenci moji odešli sú ode mne. Zavolala sem přátel mých, a oni sú mě přelstili. Kněžie moji a starci moji v městě staveni sú, neb sú hledali pokrmu, aby obživili duše. Viz, Hospodine, neb se rmútí břicho mé, a zarmútilo se jest. Převráceno jest srdce mé ve mně samé, neb jest plné hořkosti v ní.

Zabije meč, a v domu smrť poddána jest. Uslyšeli, že kvielím, a nenie kdo by mě utěšil. Všichni nepřátelé moji uslyšeli sú zlé příhody mé. I veselili sú se, neb si ty učinil. Přivedl si den utěšenie, i budú podobni mně.

Zejdi všeliká zlosť před tě, a pobí je, jakož's mě pobil pro veliké nepravosti; nebo mnohá jsú kvielenie má, a srdce mé žalostné.

Tuto Milosrdenstvie, hnuta jsúci litostí, přišla jest k sestře své Pravdě a těší ji, řkúci takto:

Kapitola druhá.

Roztáhši ruce své najsvrchovanějšie Milosrdenstvie, přišedši, objala jest smutnú Pravdu, poče ji těšiti, řkúci: Jak sobě činiš? sestro milá! kam's rozum děla? náhle nečiň toho, z čehož's jiné kárala a tre-

stala, proč se sama toho dopúštíš? Pomni se, co činíš, daj rozum a ne žalosť sobě. Slyš radu mú, srdce upřiemého. To si ty činila, mnohú ruku ustalých posilňovala si, pochybujících potvrzovala si řečí tvú, a kolena třesúcích zpodpierala. Kde jest tvá bázeň, síla tvá, trpělivosť tvá, svrchovánie cest tvých? Rozpomeň se, prosím tebe, kdo jest kdy nevinný zhynul, a nebo kde sú praví zahlazeni? Ale velmi vícce viděla sem ty jisté, kteříž činí nepravosť a rozsievají bolesti, že ti z dopuštěnie božieho hynú a shlazeni sú duchem hněvu božieho. Řvánie lvové, hlas lvice, a zuby šťěncóv lvových stroskotáni sú. Ke mně zajisté promluveno jest slovo skryté, a to jakožto krádežem přijalo jest ucho mé. Bylo šeptánie jeho v hróze viděnie nočnieho, kdyžto dřiemota trápí lidi. Lekánie držalo mě v hrózu, i všecky kosti mé přestrašeny sú, když duch přítomna mne dojde, pro jehožto hlas vejdú vzhuoru vlasy těla mého. A stoje jeden, jehožto tváři neznám, sni obličeje před mýma očima, od něhožto uslyšen hlas, jakožto povětřie tiché, řkúc: Zdali člověk, neb kdo se vrovná Bohu, spravedliv učiněn bude? neb nad svého stvořitele jasnější bude muž? Ano ti, kdož jemu slúží, nejsú ustavični, an mezi svými angely nalezl jest zlostí mnohem viece než mezi těmi, kdož bydlí v domích hliněných a kamenných, ješto mají založenie zemské; nebo ti zhynú jako rúcho od mola, od jitra až do večera budú podtínáni, proto že z nich žádný nesrozumí, i zhynú na věky. Protož povolaj,. jest-li kdoby tobě odpověděl, a k některému Svatých se obrať. Muže nemúdrého zabíjí hněvivosť, a maličkého zahubuje jeho závisť. Já sem viděla s tvrdým kořenem nepravého utvrzeného, a prokleta jest krása jeho, a daleko budú synové jeho od spasenie, a setřeni budú v bráně, a nebude kdoby ji vyvodil. Blahoslavený člověk, jehož naděje Buoh. Protož lánie božieho nezamietaj, nebo on raní i uléčí, ztepe a ruce jeho uzdraví. Z šesti zámutkuov vysvobodí tě, a v sedmém nedotkne se tebe. Nižádná zlosť v hladu vyprostí tě, a smrti v boji od ruky meče. Před bičem jazyka budeš skryta, a biedy se nebudeš báti, když přijde zpuštěnie tvé; v hladu budeš se smáti, a zvieřat zemských nebudeš se báti. Protož utěš se, a nermuť se, a zapomeň lkánie svého, a pozdvihni sebe. Nebo smutek nenie léčen žalostí, ale pokorú a dobrotivostí, sjednánie vuole své s vuolí boží. A pomysl, zdali by to v lepšie obrátila: nebo zbuditi muož Pán ještě ducha muže spravedlivého, jakož jest zbudil duch Daniele v dětinství jeho, aby vysvobozena byla krev nevinná. Nuže, nuže, vstaniž, vstaniž, a posaď se na poštáři tomto, ať s tebú o to vícc rozmluvím, a tebe se vyteči.

Tuto Milosrdenstvie přišla k Múdrosti, i praví jí, kterak Pravda zamúcena jest a žalostí.

Kapitola sedmá.

Blahoslavená jsi, sestro milá! nebo se tobě všecko těší. Ó kterak krásná jsi, přietelkyně má, kterak jsi krásná a ozdobná! Oči tvé holubičí, kromě toho, což se

vnitř tají. Vlasy tvé jako stáda kozí, ješto sú vešly na hory Galad; zuby tvé jako stáda střižených ovec, ježto sú vzešly z kúpadla, všecky majíce po dvém jehňátek, a jalová nenie mezi nimi. Jako točenice drahého hedvábie červení rtové tvoji, a výmluva tvá sladká jako úlomek zrnatého jablka, takéž tvé líce sú, kromě toho, což se vnitř tají. Jako věže Davidova šíje tvá, kteráž udělána jest s svými salkéři; tisiec štítuov visé z ní, i všeliké oděnie silných; a dvě srnitě bližence, jižto se pasú prostřed lilium, dokud se den výší a doluov se chýlí stínové. Všecka jsi krásná, přietelničko má, a poškvrny nenie na tobě. Podiž z Libánu, choti má! poď z Libánu, poď, budeš korunována z výsosti, Amana s vrchu Sanir, a Zermon z jeskyň lvových a z hor pardových. Ranila si srdce mé, sestřičko má choti! ranila si srdce mé jedním okem tvým a jedním vlasem šíje tvé. Kterak jsú přeliš krásné prsy tvé, sestřičko má choti! krašší jsú prsy tvé nežli víno, a vuoně tvých mastí nade všecky drahé vuoně. Plást strdie tekúcieho rty tvé, má choti! stred a mléko pod jazykem tvým, a vuoně rúcha tvého jako vuoně kadidla. Zahrada zavřená jsi, sestřičko má choti! zahrada zavřená, a studnice zapečetěná. Vypuštěnie tvá ráj zrnatých jablek s ovocem jabloňovým, cypříš s nardem, nardus a šafrán, fistula a skořice, se vším dřívím Libánským; mirra a aloe se všemi prvními mastmi; studnice zahrad a prohlubně vod živých, ještě bystře tekú z Libánu. Větře od puolnoci povstaň, a větře od poledne přijdi a prověj mú zahradu, a potekúť vuoně jejie drahé. A protož který jazyk vypraví o krásе tvé, sestro najmilejšie! poněvadž s tebú všecko dobré přichází, přestanu chvály tvé. Ale žalostivě žaluji, že jsem zamúcena pro sestru naši milú, Pravdu řečenú, kteráž jest nynie zamúcena, a hází sebú, jsúc obklíčena žalostí velikú a nařickáním najsmutnějším; v slzách nařická, aniž ukojena jest, ani chce býti, pravicc těžké žalosti své pro ztracenie svého milého, že jest sobě milý jejie najpoběhlejší z žen za choť miesto ní zvolil, a s ní jest scizožložil srdce své, a rozpálil v milování jejiem mysl svú, a uložil jest v ní plné doufánie své, a na základ podstavku jejich zpolehl jest, opustiv cestu hladkú, ani o ni dbáti chce, než rty vyznávaje v jakýchs sloviech v posměšných, samé jí posmievá se. Protož prosím, najmilejšie sestro naše! vstaň, vstaň, a poď se mú, uzříš ji osamělú v komnatě jejie, a utěš ji, a daj naučenie jí, coby činiti měla; nebo bez pomoci tvé nic tomu neučiníme, bychom ji utěšiti mohli.

Tuto Múdrosť mluví k Milosrdenstvi, a jde s ní, kdež našla Pravdu, ana v zámutku jest, a takto k ní mluví:

Kapitola osmá.

U pána Boha jest všeho dosti, smutku i veselé. Smutek dopúští se z napomenutie; nebo kdyby na nižádného zámutek nepřišel, sám by každý mněl, že se to skrz moc jeho děje. A tak by se domnívali všickni, že jsú bohové, a Bóh za nic by jim jmín nebyl, aniž by chvála Bohu se

dále. Protož, sestro najmilejšie! tito zámutci, kteréž ty mi praviš, že sestra naše má a na ni sú přišly, nejsú zkázo jejie, ani jsú na potupu koruně jejie, ale k chvále a k zvelebení jejiemu a k ohlášení všem bydliteluom světa, a k kázni při nespravedlivých, a ku pádu a k věčnému zatracení těch všech, kteříž nepoznávají Boha ani moci jeho, než sami doufají v moci své, velebiece skutky nálezkuov lidských vymyšlené, nad se nic lepšieho nemnějíc býti, ješto hanebné jest o tom mluviti. Protož i ty se nermuť z toho, ale veleb Pána, řkúc: Kdož doufá v Pána, jako hora Sion nebude pohnut na věky; kdož bydlí v Jerusalémě, hory okolo něho, a Pán okolo lidu svého, od nynějšieho času až na věky. Nebo nepustí Pán metly hřiešných na los spravedlivých, aby neztáhli spravedliví k nepravosti rukú svých. Dobře učiní Pán dobrým a těm, ješto jsú pravého srdce; ale těm, ješto se uchylují k zavázaní,[1]) přivedeť Pán s těmi, ješto činie nepravosť. Protož poďme vstanúce, ty i já, viděti samotnú sestru naši, a jí povědieti o naučení, jejie žalosti zbavení, skrze kteréžto pozná, že smutná býti nemá, než veselá a utěšená, s chválením všemohúcieho.

I popadše se za ruce i šli sú spolu; ale Múdrosť předešla krokem před Milosrdenstvím, jakožto staršie, až i přišli sú, kdež Pravda v zámutku lkáše.

Tuto Pravda odpoviedá Múdrosti a oznamuje jí svú žalosť:

Kapitola devátá.

Roztáhši ruce své Pravda, i běžela jest přes pokojík svuoj, v němž jest truchlila, když jest uzřela Múdrosť, sestru svú, k sobě jdúcí, a Milosrdenstvie ji vedúcí, i řekla jest: Pospěš, přietelkyně má, holubičko má, vítězná má, a poď, již zima jest přešla, a příval přeběhl i otšel, kvietíčko se jest zjevilo v zemi naší; fík vydal jest své prvnie ovoce; vinice ktvúce vydaly sú vuoni svú. Protož vítaj, zmilelá má, jedinká má, k utěšení mému. V posteli mé přes noc sem hledala, jehož miluje duše má; hledala sem a nenalezla. Vstanu, obejdu město; po ryncích a po ulicech hledati budu, jehož miluje duše má. Hledala sem a nenalezla sem, protož žalostím. I vece jí Múdrosť: Jakož plno vuoně mezi dřívím lesním, takéž ty, sestro milá, nechtěj žalostiti nad krású svú; ale rozpomeň se, kterak jsú spravedliví i také múdří, a skutkové jich v rukú božích. A však neví člověk, jest-li v milosti boží čili v nenávisti; ale všecky věci k budúciemu času zachovávají se nejisté, protož že všecky věci všem rovně přicházejí: spravedlivému i milostivému, dobrému i zlému, čistému i nečistému, tomu, ješto oběruje své oběti, i tomu, ješto posvátnými obětmi pohrdá; jakož dobrý takéž i hřiešník, jako křivý přísežník, takéž i ten, ješto pravdu mluví. To jest najhoršie mezi všemi věcmi, kteréž se pod sluncem dějí, že se též věci všem přiházejí. A proto srdce lidských synuov naplňuje se zlostí i potupú za svého života, a potom do pekel budú dovedeni.

1) Místo některak porušené.

Nenie žádného, jenž by vždy byl živ, ani kdo by v takové věci měl doufánie. Lepší jest pes živý, nežli lev mrtvý: nebo živí vědí, že mají zemřieti; ale mrtví ničehož viec nevědí, aniž mají viec otplaty; neb (v) zapomenutí jest dána paměť jich. Milost zajisté i nenávisť i závisť spolu sú zhynuly, aniž mají částky v tomto světě a v svém účinku, který se pod sluncem děje. Protož jdi a jez v utěšení chléb svuoj, a pí s radostí své víno, nebo se líbí Bohu skutkové tvoji. Buď rúcho tvé bielé po vše časy, a olej s hlavy tvé nezahynuj, a požívaj utěšenie svého. Protož, sestro milá! prvé's příhod mnoho měla a zámutkuov, ztracujíc i k škodám přicházejíc, a nikdy's tak nežalostila takovým smutkem. A viec, že's ztratila byla člověka prvnieho z ráje; potom všecky za časuov Eliášových, v mále se kochala; potom i za časuov prorockých, až i v umučení Syna božieho na hořkém kříži, a nikdy's tak nežalostila. I nynie proč žalostíš, vidúc že žalostí toho neopravíš, leč cestu jinú předse vezmeš; aniž viem, kudy by to mělo býti, aby k svému choti nepřišla, a s ním u vonných mastí jeho se nekochala. Protož pověz mi, která jest to potřeba, proč ty takový smutek máš, ať s tebú rozmluvím a na tobě se vytieži, ať bych plnějie došla tvé věci.

b) Z KNIHY TOVAČOVSKÉ.

Vydána byla v Brně l. 1858 péčí Karla Josefa Domutha dle rukopisu Moravských desk zemských. Avšak i jinde, na Moravě i v Čechách, vyskytují se rukopisy knihy té nezřídka, na mnoze s rozličnými pozdějšími přídavky a opravami, kteréž dílem od spisovatele samého, dílem i od jiných pocházejí.

Tuto předmluva na žádosť pánuov, a jim k vuoli sepsání se počíná pořád.

K žádosti vaší, duostojný pane, pane Tase, biskupe Olomúcký, a urození páni: pane Pertholte z Lipého, najvyšší maršálku královstvie Českého, pane Václave z Bozkovic, najvyšší komorníče cúdy Olomúcké, a pane Viléme z Perštejna, najvyšší komorníče cúdy Brněnské, pane Henriše z Lichtenštejna, pane Markvarte z Lomnice, pane Jane Kuno z Kunštatu, pane Henrichu z Bietova, pane Hynku z Valdštejna a z Ertnice, pane Volfganku z Krajku, pane Dobeši z Bozkovic, pane Albrechte starší z Šternberka, pane Jane z Perštejna, pane Karle z Vlašimě, pane Jindřiše z Sovince, pane Jane Bítovský, pane Bočku starší z Kunštatu, pane Hynku z Valdštejna Židlochovský, pane Albrechte z Bozkovic, pane Oldřiše z Bozkovic, pane Jane Bočka mladší z Kunštatu, pane Albrechte mladší z Šternberka, pane Jane z Lomnice Mezi-

...chtenburka, pane ...e Lacku z Lomnice, ... z Sovince, pane Jim... ...e, pane Hynku z Ludanic ...to z Sovince, pane Pertholte ...a a pane Zigmunde z Dúbravice ...e Přibíku z Miličína oc., páni a bratří ...ji milí! a vám, stateční a slovútní panoše z rytieřstva a obyvatelé markrabstvie tohoto Moravského! Já Ctibor z Cimburka a z Tovačova, hajtman téhož markrabstvie. Poněvadž (chtieti) jmieti ráčíte paměť mú sepsanú, tak jak pamatuji a svědom jsem obyčejuov a zvyklostí starodávních, které jsú se za našich předkuov zachovávaly a v skutku dály, kteréž jsem já očima svýma viděl a při nich osobně byl, při přijímání za pána krále Ladislava Uherského a Českého atd., krále a knieżete Rakúského a markrabie Moravského, v pokojnú zemi, pána dědičného v městě Brně, a potom po smrti téhož krále opět za krále Jiřieho, voleného krále a pána země koruny České, kterýž vojensky se byl položil v předměstí Brněnském; však když do Brna puščen jměl býti, s tímž řádem jest od pánuov země do města téhož Brna uveden; k tomu, když za téhož krále Jiřieho práva zemská jsú puščena a v Olomúci zasedena osobú jeho královskú, kterak jsú řízena a je spravovali pamětí svú pan Jan z Cimburka, otec mój, a pan Jan z Pernštejna, ješto jiným pánóm poněkud již to z paměti bylo vyšlo, jakož i nynie těchto časuov též; i rád učiním a naplním vuoli vaši a teď sepsánie posielám: však abyšte ráčili ještě jiné staré a zachovalé lidi zemanské k tomu vzieti a toho se dál uptati, a bude-li víc upamatováno, toho neopúščeti. A já toto vnáhle k vaší žádosti sepsal jsem, a Vaší Milosti, kuěže biskupe, poslal jsem, a jest-li že se v čem více upamatuji a najdu zemské potřeby, k tejto mej paměti připíši, jakož mniem, že toho dosti bude ještě moci potřebného nalezeno býti, kteréž se také časem svým nezamlčí; i račiž na tomto sepsání svú práci jmieti.

Když pán umře země, a země osiří.

Hajtman, kterýž jest zemský, když král umře, jmá hned po smrti pána země všem oznámiti smrť pána a krále, a je všechny obeslati listem svým tuto dolepsaným podlé zápisu tohoto. A když se páni sjedú do města Brna, tu se mají všichni sjíti do kláštera svatého Michala, a tu hajtman země učiniti jmá řeč o smrti pána a zemi hajtmanstvie vzdáti. Kdežto páni moc jmieti budú sobě hajtmana zvoliti a usaditi, buď prvnieho neb jiného, kohož se jim zdáti bude, z jednostajné vuole, najhodnějšieho k tomu úřadu, a toho vyhlásíc slíbie poslúchati, což by s radú jich činil, jemu pomocni býti mají, v ničemž jeho neopúščejíc; a spolky ten jmá moc dávati až do pána budúcieho, i práva pustiti, ač země mírná jest. A hned se lantfrid udělá pro podstatu země a stvrzení pokoje takým spuosobem, jakož tuto psáno jest přípis jeho, kterýž byl po smrti krále Albrechta udělán za pana Jana z Cimburka Tovačovského. O jiných úřadech bez pána dole jinde se šíře oznámí, ač by který úředník umřel.

Přípis listu, když země osiří.

Službu svú vzkazuji, urozený pane bratře muoj milý! Jakož mniem, že vás tajno není, že z dopuščení pána Boha všemohúcieho král, pán náš milostivý ect., kdež tato země v sirobě po Jeho Milosti jest zuostala, a já jakožto hejtman od JMti u vás usazený v tejž sirobě zuostal jsem; i maje já péči, abych úřadu svému dosti učinil a zemi tuto opatřil, aby škody a obtížnosti všelijaké od zlých lidí vyvarovány byly, a jich ujíti mohli, zdá mi se slušné a hodné, aby všichni obyvatelé, páni, preláti, rytieřstvo i města markrabstvie tohoto spolu spěšně se shledali a vidělí, a to jmenovitě ten pondělí po druhé neděli po velicenoci, totiž ten pondělí po svatém Jiřie. Protož prosím, žádám i přikazuji z úřadu svého, abyšte podlé povinnosti tej, kterúž zemi povinni jste, i tudiež závazku a pečeti svej a lantfridu učiněnému, u kteréhož pečeť tvá i přiznánie jmena tvého jest, na ten den již psaný nikterakž nezmeškával v městě Brně býti; a tu já s radú všech obyvatelúov, i tvú také, společně abychom před se vzali to, což by najúžitečnějšieho k řádu a ku pokoji býti mohlo tejto zemi. Také počet ten, kterýž na vás jest položen, jízdných i pěších, aby pohotově ráčil jmieti, kterýž bych koli na vás požádal, aby hned beze všeho odtahovánie a odmlúvánie jej poslal; neb já protiv všelikým škuodcím země této s buoží pomocí miením brániti, aby se žádnému nedála škoda; k tomu také sám osobně i se všemi lidmi svými pohotově branně buď, i s vozy, byla-li by toho dalšie potřeba, abychom všichni podlé najvyššieho přemožení svého pohromadě byli a křivdy sobě nedopúščeli. Také což na tě jest položeno peněz k zaplacení dluhuov, že nezmeškáš toho položiti u výběrčích, tak jakož zuostáno jest. A k témuž zemany své jměj, ať na sjezdu jsú, pomoc dadie i pohotově jsú atd.

Přípis listu k lantfridu.

Páni, rytieřstvo, i města markrabstvie Moravského jeden obecný zápis nebo lantfrid spuosobiti a učiniti jsú ráčili, pro řád a pokoj i spravedlivost, aby chudému i bohatému spravedlivě se dálo, a v artikulech v tom listě znících zříditi jsú ráčili. Protož já svrchupsaný N. to všecko, což se v tom zápisu neb lantfridu zavazuje, vyslovuje a zřizuje, oblíbil jsem a oblibuji, schválil jsem a schvaluji, a ke všemu přivoluji, slibuji svú dobrú čistú věrú křesťanskú to všecko, což v tomto lantfridu zřiezeno, spuosobeno, vyjeveno a zapsáno jest, podlé artikulnov v něm znících držeti a pomáhati, tak jako by ten list lantfridu v tomto mém listě vepsán byl, aneb má pečeť k tomu lantfridu a listu přivěšena byla. A jest-li že bych já komu zbožie své odbyti chtěl, kupitele svého k tomu jmám držeti a přivesti, aby list přiznávající v táž slova, jakožto i tento muoj list jest, k tomu lantfridu přiložil, a v tom ve všem aby se zachoval, jakož já svrchu psaný. Tomu na jistotu a zdrženie svú vlastní pečeť přivěsiti jsem kázal k tomuto listu. Jenž dán jest atd.

Když se tak zřídí země podlé svrchu psaného spuosobu, jest potřebie utvrzení,

aby země do pána budúcieho v tom pevně státi mohla. I za času pana Jana z Cimburka a z Tovačova páni jsú jeden obecný lantfrid učinili a na tom se ustanovili, aby do pána budúcieho tak se na potom dálo. Protož toho lantfridu jest tuto přípis položen a napsán.

Přípis lantfridu, když země bez pána jest.

Ve jmeno božie, amen. My Pavel z božie milosti biskup Olomúcký, a my Jan z Cimburka a z Tovačova, hajtman markrabstvie Moravského, Jan z Lomnice, Jan z Lichtenburka a z Corštejna, Abrecht z Šternberka a z Lukova, Dobeš z Meziříčie a z Trnavky, Kristofor z Lichtenštejna, Raimprecht z Eberštorfu a z Ostroha, Jiřík z Kravař a z Strážnice, Jan z Hradce, Petr z Konice, Heralt z Kunštatu a z Lisic, Lacek z Šternberka, Jan z Bozkovic a z Lúky, Jan a Miroslav bratřie z Cimburka, Beneš a Vaněk bratřie z Bozkovic, Hynek z Valdštejna, Bořek a Kuna z Kunštatu, Zdeněk z Valdštejna, Štěpán z Vartnova, Pavel a Vok z Sovince, Heralt z Sovince a z Dúbravice, Smil z Dúbravice, Milota z Tvorkova, Procek z Kunštatu a z Opatovic, Jošt z Rosic, Mikuláš z Tvorkova, Procek z Vilmberka, Jaroslav z Šelmberka, Smil z Moravan, Mikuláš z Vlašimě; a my Václav z Kukvic, podkomořie markrabstvie Moravského, Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic, Markvart ze Zvole atd.; a my purkmistři a rady měst Olomúce, Brna, Znojma, Jihlavi, Hradišče, Uničova, Litovle, Ejvančic, vyznávámě tiemto listem všichni zespolka přede všemi, ktož jej uzřie a čtúc slyšeti budú: jakož pro naše hřiechy a z dopuščenie božieho tato naše země po smrtí najjasnějšieho kniežete a pána, krále Albrechta, slavné paměti Římského, Uherského, Českého, Dalmatského, Charvatského atd. krále, kniežete Rakúského, pána našeho milostivého, jest osiřela, a my vidúc a znamenajíc záhuby a škody, kteréž se dějí od některých v tejto zemi, i také do jiných zemí, chtíce rádi, aby ty záhuby nynější i budúcie, ač by které znikly, ukroceny a staveny byly; i učinili jsme byli sněm obecný, svolánie zeman i měst markrabstvie Moravského v městě Brně den svaté panny Lucie, na kterémžto sněmě darem božím všichni společně vstúpili jsme v jednotu a jednostajně smluvili jsme se za jeden člověk, a slíbili jsme sobě tu jednotu držeti a zachovati ctně, věrně a křesťansky, tak abychom hrdly i statky svými jednali a skutečně pomáhali pokojiti země tejto, tak aby každý na svém dosti jměl až do přijetie pána budúcieho, kteréhož se spolka přijíti jmáme řádně, právně a spravedlivě s naší ctí; a tak učiniti jmáme a chcme bez zmatku. A jsúc v tej jednotě, učinili jsme druhý sněm obecný země tejto v Brně na den svatých Šebestiána a Fabiána, mučedlníkuov božích; na kterémžto sněmu potvrdili jsme a mocí tohoto listu potvrzujem té svrchupsané jednoty, a slibujem v té jednotě státi a skutečně pomáhati každý z nás vedlé své možnosti tuto sirú zemi pokojiti, aby každý v svých řádiech a práviech zuostal. A ty všecky věci svrchu psané slibujem každý z nás a společně sobě zdržeti ctně a věrně a křesťansky, svú

dobrú a čistú věrú jako dobří lidé. Pakli by který z nás toho neučinil, jehož pane Bože nedaj! tehdy ten nejmá jmieti žádného práva a žádné svobody v tejto zemi, a slibujem sobě na takového ze spolka pomoci hrdly i statky svými. A tato svrchu psaná jednota a ustavenie i jednánie tak, jakož se svrchu píše, jmá trvati, a slibujem v tom státi až do budúcieho pána, kteréhož ze spolka jmáme řádně přijíti tak, jakož se svrchu píše. Také ktož by chtěl v tejto zemi v tuto jednotu a ustavenie k nám vstúpiti, ježto by nebylo jmeno jeho napsáno v tomto listu, ten jmá svój list otevřený s svú pečetí v městě Brně na rathauze položiti v moc purkmistra a rady tiem obyčejem, jakož jest přiepis od nás vydán, přiznávaje se, že v tejto jednotě a ustavení podlé nás stojí; a to jmá tak mocno býti, jako by jeho jmeno v tomto listě bylo napsáno a pečeť jeho přivěšena. A jest-li žeby která pečeť nedošla k tomuto listu, to tomu listu a tejto jednotě a sjednání nejmá škodné býti, než proto tento list jmá v svej plnej moci zuostati, jako by všecky pečeti při něm zavěšeny byly. A toho všeho, což v tomto listu svrchu psáno jest, na svědomie a jistotu naše vlastní pečeti přivěsili jsme k tomuto listu. Jenž jest dán v Brně léta od narozenie Syna božieho MCCCCXL° počítajíce, v ten čtvrtek po hodu svatého Pavla na vieru obrácení.

Item, kde se kladú lantfridní listové a přiznávající.

Item, lantfridní listové ku přiznání lantfridu kladú se také na místech těch, kdež lantfrid ukazuje; protož forma jeho dole se při druhém lantfridu, kterýž se při králi dělá, najde a s toho přiepis jmá vzat býti.

O dědicích po smrti krále zóstalých aneb volení voleného nového krále.

Když země osiří po pánu a bez pána jest, bude-li dědičný pán syn královský, páni, preláti, zemané, města tu, kdež pán jich budúcí jest v zemi neb jinde, k letóm přišlý aneb znovu volený, mají ze všech řáduov z sebe vyslati tam, kdež JMt jest, osoby znamenité a hodné z pánuov, prelátuov, rytieřstva i měst, a JMti všichni potřebu zemskú, svobody starodávnie, dobré obyčeje zvyklé země a jiné potřeby oznámiti, s JMtí srovnati, aby chudý i bohatý, jakž na koho sluší, při svém řádě a právě zachován byl. A to sjednajíc a zavrúc s JMtí, a přiřčení vezmúce toho k držení, mají ode všie země prositi, aby ráčil na den určený a již smluvený do země přijeti osobně do města Brna; neb králové Čeští, od krále Václava až do krále Jiřieho, všichni jsú tu za pány přijímáni. A tu poslové, vrátíce se, mají hajtmanu, kterýž ty chvíle v zemi jest, ač sám v posclství s posly nebyl jest, oznámiti, jak srovnáno jest; kterýžto hajtman jmá dále všie zemi ohlásiti listem svým a oznámiti pánóm, rytieřstvu a městóm, starším, a pro jiné v městech kázati volati, podlé přiepisu dolepsaného.

Přípis listu, když král jest vybrán a zvolen za krále.

Službu svú vzkazuji, urozený pane pane! — nebo velebný, neb statečný, neb

mádrý a opatrný, jakož na koho slušie. — Jakož tebe tajno není, že po smrti pána našeho již pána nového dědičného, syna JMti N. krále, za pána jmieti jmámc, jakož pak s tvú i jiných radú do města N., kdež JMť nynie obývá, posly naše ode všie země byli jsme poslali, aby o svobody a práva naše s JMtí, i o všechny potřeby podlé artikuluov sepsaných moc jměli jednati; kteřížto z daru božieho šťastně a prospěšně jsú se vrátili, a s JMtí všecky potřeby podlé artikuluov sepsaných na miesto zavřevše, i od JMti jistotu toho vzemše, všechnu milosť k vám nalezli jsú; kdež JMť v tejto zemi na den svatého N. v městě Brně osobně býti ráčí, nám dále namluvené věci všecky dokonati a povinnosť naši také k sobě učiněnú jmieti. Kdežto žádám, i z úřadu svého přikazuji, aby na den N. — totiž čtvrtý nebo pátý den položiti napřed, než by král přijeti jměl — býti nezmeškal, ničiemž se nezaneprazdňuje, ani toho dne zmeškávaje, tak aby JMti od nás ode všech i také tebe všechna poctivosť státi se mohla, kteráž pánu našemu hodna býti jmá a spravedlivě přísluší. Datum atd.

Rozdiel mezi králem zůstalým dědičným a zvolením.

Item, bývá rozdiel mezi pánem dědičným zuostalým, kterýž po dědičném králi sirotkem zuostává, a pánem voleným. Jakož se jest bylo stalo v letech krále Ladislava, kterýž byl dědičný pán, syn krále Albrechtuov; ale narodiv se jinde než v koruně České, osiřelý dán jest v chovánie Fridrichovi, Rakúskému kniežeti a potom Římskému králi a císaři; a ten jeho jest vydati zemiem nechtěl, až země některé a zvlášče Rakušané vojensky před Nové město, tu kdež Fridrich ciesař byl, jsú se položili, i vydán jest jim. Tu když vydán byl a již v Vídni panovánie své počínal, páni, preláti, rytieřstvo i města markrabstvie Moravského podlé nahoře psaného spuosobu své poselstvie jsú do Vídně učinili, a zavřevše, do města Brna krále Ladislava požádali; kterýž tu přijev, za pána byl jest přijat, nejsa ještě českú korunú korunován, než toliko v mladosti své uherskú. Když pak po roce týž král Ladislav byl do Čech vzat a korunován v Čechách, tehdy páni Čeští ku pánóm Moravským učinili jsú řeč skrze pana Alše Holického těmito slovy: „Páni Moravané! učinili jste všetečně, ježto vám nepříslušelo, že jste prvé krále JMť do své země uvedli a za pána přijali před námi, nám toho neohlásivše, ježto my jměli jsme to prvé učiniti a vy nás s tiem čekati, jakožto úd královstvie tohoto po hlavě jíti. Protož žádáme od vás toho nápravy, a zvlášče toho, abyšte znovu, při přítomnosti naší, krále JMť sobě za pána vzali, neb jste vy manové koruny Českej.“ — Páni otcové naši, uprosivše sobě potaz, poručili jsú řeč panu Vaňkovi z Bozkovic, kterýžto slovem všech Moravanuov pověděl jest: „Páni Čechové! jakož jste na nás u přítomnosti krále JMti puotku učinili o přijetie JMti za pána našeho a do země naší uvedenie, a k tomu pravíce, žebychom toho bez vás učiniti byli nemohli aneb nejměli, a nás za své

many pokládajíce a úd koruny: takto všinich pravíme, že což jsme učinili, že jsme učinili slušně, řádně a právě, aniž jsme vás povinni byli v tom co čekati, ani po vás jíti: neb my učinili pánu svému dědičnému to, co jsme otci JMti a JMti dědicóm slibovali, kterýž dědic teď stojí. Od JMti nikdy jsme se v jeho mladých letech nedělili, ani lúčili, ale jsme se drželi, spravujíce se v řádu našem až do let JMti, ani žádných pánuov jiných hledajíc — jakož jste vy to, páni Čechové, činili, hledajíc sobě pánuov a krále jiného v letech JMti mladých, jakožto knieżete Albrechta Mnichovského, i jiných v říši knieżat. K tomu se známe, že jsme úd koruny, a ve všem urození i v statcích i v místech tak svobodní jako vy, páni Čeští; ale nejsme žádní manové, než svobodní páni tak dobře, jako i vy; a nenie nám potřebie u dědičných pánuov našich nikdy v žádných slibích vás čekati, než svobodně muožem. A udalo-li by se i též, jako nynie, pána dědičného dočekati, též bychom jej přijali, neb vám proti dědičnému nic zavázáni nejsme. Neb když pán náš král JMť k letóm přišel, vzali jsme JMť za pána, jmáme a jmieti chcme, jako věrní poddaní JMti, slib JMti učiníc, ne vám, ani komu jinému, ne v vaší zemi Českej, ale v naší Moravskej. Protož pro taková slova, kteráž se nám od vás stala bezprávná, prosíme krále JMti a vás žádáme, abyste nám je napravili, jako těm, ješto jsme nic jiného neučinili, než jako ti, což věrným a poddaným pánu svému dědičnému příslušelo.“ Tu král Ladislav, maje Uherské i Rakúské pány, ten strk a ruoznici srovnati jest ráčil, ač o to dosti dlúho mezi stranami bylo jednámo, že pan Aleš Holický opět slovy svými ku pánóm a otcóm našim mluvil jest: „Páni Moravané! slyšeli jsme řeč vaši, z kterých příčin jste krále JMť za pána před námi a prvé než my přijali. I v tom jiného neznáme, než že jste to slušně a spravedlivě učinili; a my vás za žádné many nejmáme, než za naše milé bratřie a příbuzné i dobré přátely. A poněvadž se králi JMti tak zdá, aby mezi námi větších strknov ani řečí nebylo, my se k vám ve všem rádi jmieti chcme, tak znajíc, že v urození i ve všem přátelství sobě rovni jsme, a o to více mezi námi žádných nesnází býti nejmá.“ A tu jsú na tom oboji přestali.

Ale při pánu voleném jiný řád jmá zachován býti, že když se pán volí v Praze na rathauze, a oni z jednostajné vuole svolí, ten se nese, bude-li z cizie země knížetem, (do) královstvie Českého, a tu na mezech Českých přísahu učiní, a když ku Praze přinešen bude, před Prahú přísahu druhú, a při korunování na hradě Pražském třetí; a když již korunován bude, tepruov do markrabstvie Moravského jede, a tu po korunování aneb jináč poslaní poslové od země Moravské, srovnajíc se, JMť do země Moravské přivedú na den smluvený a jmenovaný.

O sjezdu všie země do Brna neb jinam.

K tomu dni určenému a před ním do města Brna všichni páni, preláti, rytířstvo i města sjedúce se, podlé obeslánie hejt-

manova listu nahoře psaného, s poctivostí, když král k městu pojede, podál proti JMti vyjedú jakožto za jednu míli, a tak povzdál všickni s koní ssedajíce, proti králi pěšky jíti mají, a král JMť také s koně ssésti jmá a ruky své podati, a potom slušnú a krátkú řečí a potřebnú jmá JMť vítán býti skrze hajtmana neb jiného pána hodně výmluvného. Potom zase JMť na koně jmá vsésti, i páni také, a tu jeti dále k městu, kdež procesí s kněžstvem JMti před městem čeká, kteráž procesí jmá býti ustrojena: cechové napřed, žákovstvo, kněžstvo, po nich ze všech klášteruov opatové zemští, podbiskupie i sám biskup, a to což najpoctivěji muož zříceno býti. A ku procesí přijeda, jmá JMť s koně ssésti a *pacem* neb mír políbiti od najznamenitějšicho preláta, a tu JMť opět od kněžstva též jako od pánuov jmá vítán býti, i též od měšťan, do kteréhož města jede. Tu potom kněžstvo *Te Deum laudamus* začnú, a jiná svá k tomu obyčejná spievánie jdú; a král na koně vsede, a páni pěšky za procesí okolo JMti jdú, a hajtman země koně za uzdu drží až do kostela svatého Petra, kdež kanovníci jsú. Tu opět král ssede do kostela, a po modlitbách obyčejných JMť do hospody své jede, a pan hajtman i páni okolo JMti, jako nahoře dotčeno; a potom JMť ten den v svém kvasu pokojně, jakž jmieti ráčí, stráví.

Nazajtřie sejdúce se obyvatelé markrabstvie Moravského, i jdú k králi JMti a smluvie, který čas ráčí a kde vedlé obyčeje starodávnieho slib od pánuov, prelátóv, rytieřstva přijieti. Tu přijdúc napřed do kostela, mši svatú prvé slyšíce, jdú na miesto určené, přijde král, a pan hajtman ode všie země jmá řeč slušnú začíti: kterak z daru božieho atd., a kterak všickni jsú JMti, každý podlé svej povahy, povinnosť hotovi učiniti. Než napřed vedlé starého obyčeje jmá král zemi potvrzení listem pod svým majestátem na svobody a práva dáti, a ten tu hotov jmá býti, a kancléř jej vezma, čiesti jmá předc všemi, a hledáno býti jmá, jest-li vedlé starých listuov a v táž slova. A král ten list vezma svú rukú, jmá jej v ruku hajtmanu dáti, a řka: „Teď již potvrzenie naše jmáte, učiňteť nám svú povinnosť.“ A hned potom král na svaté čtenie ruce své vložc, přísahu dole psanú učiní.

Přísaha královská neb markrabina, kteruž udělal král Mathiáš.

My Mathiáš slibujeme a přisháme na tomto svatém čtení, že všecky obyvatele země tejto markrabstvie Moravského, pány, preláty, rytieřstvo i města, bohaté i chudé, duchovnie i světské, všecky spolu i každého zvlášče, jmáme a chcme při jich svobodách, řádiech a dobrých starodávních obyčejích zachovati, ani v čem mimo spravedlivosť obtěžovati, ale při právě jich a spravedlnosti je zachovati, jako pán jich milostivý a spravedlivý. Tak nám pán Buoh pomáhaj, Matka božie i všichni svatí.

S jakú poctivostí dsky mají vzaty býti od kapitoly Olomúcké v Olomúci, a z Brněnské v Brně.

Po vzdání súdu král neb markrabie neb hajtman a páni nikam se tu nerozejdú, než hned pošlí do kapitoly k kněžím, aby dsky zemské úředníkóm zemským vydány byly; a kněží mají s několika žáky s svícemi jíti, když tam pan komorník s jinými úředníky přijde k sklepu, kdež se chovají dsky, tu státi. A pan komorník, sudí a písař zemský na voze jeti mají, a menší úředníci podlé nich pěšky jíti, aneb na koních a vedlé voza, někteří pěšky a druzí na koniech, trubače majíce při vozu. A vstúpíc do sklepu, komorník, sudí a písař s několika komorníky, a tu před nimi ohledají, jsú-li pečeti celé i truhla; a když tak najdú nepohnuté, ven truhlu vyncsú, a úředníci menší ji vezmúce, před úřadem větším nesú, a před nimi svíce, až na vuoz stavie. A na truhlu pan komorník vsede, meč vytržený nahý na ramenú drže, sudí s písařem proti němu, a jiní, komuž se rozkáže, s menšími úředníky pěšky i na koniech okolo vozu. A pan komorník jmá žákóm něco dáti, a tak zlehky kázati jeti, aby ti, kteříž pěšky jdú, s vážností šli; a trubačóm trúbiti káže až před klášter svatého Michala. A tu když budú přivezeny, jmá pan hajtman i páni, i všickni zemané proti nim vyjíti až ke dvcřóm před kostel, a tu z voza je vezmúce, menší úředníci mají je nésti před panem hajtmanem a panem komorníkem a pány až do šrankuov, kteříž k tomu zvláštní mají býti hned připraveni rozkázáním pana komorníka; a tu na stuol tomu připravený mají býti postaveny, a okolo šrankuov páni státi a zemané, a pan komorník s sudiem, pana hajtmana toliko v šranících při sobě majíce, opět přede všemi pečeti ohledati, jsú-li celé, a okázati, a potom odvarujíc pečeti, každý svým klíčem úředník otevra zámek, dsky vyníti mají a okázati.

Při dskách kto v šranciech býti mají.

Napřed pan komorník, sudí, písař zemský, menší úředníci, písaři pro hledánie, ač by komu bylo čeho potřebie. Pan komorník muož také svého písaře při sobě jmieti, ale aby také přísahu učinil. A z těch žádný nejmá u sebe jmieti žádného nože, ani skriptorála, ani kalamáře neb črnidla, krom písař zemský, ten jmieti muož a jmá črnidlo a péro pro vpisovánie do desk. A jest-li nový komorník, jmá dsky s svým erbem nové spuosobiti, kdežto písař zemský jmá je v rukú jmieti, a což hodného a pan komorník rozkáže, v ně vepsati.

Z které příčiny dsky psány počaty česky.

Léta božieho MCCCCLXXX[0] najprv v Olomúci, když práva a súd zaseden jest, za úřadu pana Václava z Bozkovic, a v Brně pana Viléma z Perušteina, těch pánuov komorníkóv, s volí pana hajtmana a pánuov i všie země, začali se v jich dsky nové českú řečí vkladové vpisovati; neb prvé latinsky vpisováno bylo. A k tomu páni pro obec i pány komorniky svolili, pro menší práci a lepší rozum těm, kteříž latině neumějí; a mnozí latinu k svému rozumu vykládají, aby prostý rozum český stál.

O spolcích.

Když již tak dsky otevřiny budú, hajtman, jsa při úřednících v šrancích, napřed všechny spolky ohlásí, kteréž v svých registřích jmá, před králem neb před ním stalé, volaje, ač by kteří byli živi, aby sobě vkládali. A kteří živi jsú a sobě nevkládají, těch spolkóv hajtman nevpisuje, ale ti již pryč jsú a moci nemají, a je vymaže; než chtějí-li ty spolky mocné jmieti, ty ve dsky vpisujte. Než zmrlé spolky, totiž když by ten umřel, kterýž koho na spolek přijal, a druhý živ zuostal, kteréhož přijímá, jmá, posly dada, ve dsky vkládati; ač by poslové zemřeli, neb tu nebyli, jmá jiné posly na jich místa dáti. Pakli by obojí zemřeli, i ten, ktož přijímal, i ti, kohož přijímali, toho spolku nejmá hajtman ve dsky klásti, leč by přijal i erby také. Ale jsú-li jmenovitě osoby bez erbuov, tehdy ten spolek dále žádnému nesvědčí; protož o tom se dnole povie. Protož otcové syny na spolek přijímají. A po ohlášení a spolku ve dsky vložení mají ta registra hajtmanova spálena neb strhána býti, a nová po dskách zavření učiněna býti.

Když se spolkové vložie, a hajtman ven vystúpí.

Již se pak dále úředníci v tom sami zříditi mají, a to takto: pan komorník sedí za stolem, a sudí vedlé něho, a písař zemský se dskami v okně, a menší písaři okolo stola, hledajíc v knihách, co komu potřebie. A pan komorník a sudí mají péči jmieti, jak který písař se při hledání jmá, tak aby nikdež nic nevymazal ani připsal, ješto by jemu rozkázáno nebylo. Pakli by se který čeho v tom dopustil, k tomu hned jmá k hrdlu pomščeno býti, a to s panským vědomiem zase opraviti. A dsky staré prostřed stola leželi mají, a bezpotřebně od písařuov nejmá se v nich vertováno býti.

Kterak se ve dskách hledá a výpisové z desk dávají.

Přijde Jakub ze Zhoře i die: „Pane komorníče! žádám sobě, aby mi hledáno bylo toho neb onoho v tohoto neb onoho komorníka kněhách.“ Jak komorníka neb knihy jmenuje a ceduli dá, vedlé kterejž hledáno býti jmá, káže komorník písaři hledati, kterémuž se písaři dá gr. od hledánie; a když najde, die: „Našel jsem tuto, tvé-li jest?“ — ale jak stojí, nepovie dokonale — „žádáš-li, aby bylo čteno?“ Žádá-li čtení, jmá jemu čteno býti, a on jmá dáti XI gr.; pakli žádá výpisu a jeho jest, výpis se jemu dá, a on od výpisu dá XI gr., ač hajtman rozkáže a posly dá k úřadu. Vypsáno se dá pod pečetmi všech tří větších úředníkuov, a to ač se jeho dotýče; pakli koho jiného, výpis ten se jemu dáti nejmá. Také hajtman muož dáti vuoli komorníku, aby výpisy podlé svrchupsaného běhu dávati mohl, dokudž při těch dskách sedí.

Kterak se ve dsky vkládá.

Přijde Prokop i die: „Pane komorníče! prodal jsem ves svú Hauserovu Lhotu Janovi z Otanky; prosím rač kázati ve dsky jemu vložiti.“ A teď cedule vedlé listu zprávnieho a list zprávní ukázati jmá panu komorníkovi, a ten ohledaje, srovná-li

se cedule s listem, najda kde on to právo měl, jmá vepsati kázati, jakž cedule svědčí; pakli jinak jest cedule než list, nejmá jie dáti vkládati. A cedule takto jmá svědčiti: „Prokop z Hauserovy Lhoty Janovi z Otanky a jeho erbóm ves svú Hauserovu Lhotu s jedniem dvorem poplužním, deset lánuov platných, šest podsedkuov, kostelnie podacie tudiež v tej vsi, s činžemi, s kury, s vajci, s rolí oranú i neoranú, i se všemi poplatky, s lesy, s háji, s lukami, s pastvami, s potoky, s horami, s rybníky, s rybníščemi, s vodami tekutými i netekutými, se všemi hranicemi i mezemi, s plným právem, panstviem, nic sobě tu ani erbóm svým nepozóstavuje, ve dsky vkládá a vpisuje ku pravému jeho dědictví a dědičnému držení.“ A takové cedule jmá sám komorník brátí a písaři zemskému dáti, a písař sám nejmá žádné bráti leč tu, kterúž jemu komorník dá, a kterúž napíše, tu nad hlas hned z desk předčísti jmá a ceduli stŕhati, a to proto nad hlas čiesti jmá, ač by kto byl, ješto by odpor vložiti chtěl, aby o tom věděl. A nejmá žádnému vkládáno býti, leč se najde, že sám ve dskách to prvé jměl, aneb od koho spolkem jmá, aby cizieho žádný nevložil.

Odpor tak se vkládá.

„Hrot z Prostiboře odpor činí Petrovi z Hauserovy Lhoty tomu vkladu, a že já k tomu lepší právo jmám.“ Jest-li že k odporu vloženému požene k prvniemu právu, dobře; pakli nepožene a práva svého neokáže, odpor jemu nic platen není a při ztratí. Protož lépe jest odporu neklásti, ktož hned pohnati nechce; neb do šestého práva po dskách vložení muož nařiekati.

Kterak se vkládá ve dsky, ktož komu statek dá.

Die: „Pane komorníče! chci svuoj statek, kterýž jmám tento aneb tento ve dskách, dáti Bohuslavovi z Tršic, v těchto aneb v těchto knihách; rač mi vymazati.“ Pan komorník káže hledati, a die: „To-li jest tvé? a co tobě ten byl, komu se vkládalo?“ A když die: „Byl mi děd, otec neb strýc, a v držení jsem toho,“ die pan komorník: „Daj výmazné.“ I dá XI gr. a písaři od hledánie groš, a káže-li sobě čiesti, XI gr.; a od každé osoby, kteréž vkládá a ji jmenuje, XI gr., a od erbuov XI gr., a přičiní-li kto potomky, XI gr.

A to což jmá vymazáno býti, to komorník svú rukú ve dskách psané, péro sám drže v ruce, přetrhne, umie-li sám čiesti; pakli neumie, tehdy písař zemský, pokud vymazati jmá, nad písmem drže v ruce péro, jeho rukú přetrhne, aby viec vymazáno nebylo, než což cedule a list a prodaj svědčí. A což zuostane nesmazaného, to tomu, ktož vkládá, zuostane a ješče k tomu jmieti bude, ač se vedlé cedule jinému jiné vpíše. Také mnohokrát jedna ves neb dvě prodadie se z některého zbožie a vkladu: což se prodá, to se vymaže, ale což se nevymaže, to v samé moci a jistotě zuostane.

Kterak se spolkové ve dsky vpisují.

Přijde před pana komorníka s túž prosbú, že chce na spolek přijíti toho a toho: „Řehoř z Újezda přijal na pravý

spolek Franka z Křivej vsi, na ves svú Újezd i na to na všechno, k čemuž kde právo jmá, čině jej svým pravým společníkem.“

Kterak se poručenstvie na sirotciech a na statku ve dsky vkládá.

„Mareš z Buku činí mocným poručníkem, aneb věrným poručníkem všech dětí svých a statku svého Jana z Honbic, takú měrú: ač by jeho pán Buoh smrti neuchoval, aby on děti jeho až do jich let zpravoval a mocně jimi vládl. Pakli by jich Buoh do let neuchoval a smrtí sešly, tehdy aby naň všecek statek spadl, aneb k letóm přišly, aby nad nimi věrně a právě učinil.“ Protož tu těm, jenž poručníci jsú a na se poručenstvie taková berú, aneb je kteří komu činie, sluší se opatrovati; neb stojí-li v poručenství, „mocným poručníkem“ že jej činí, tu jeho sirotkóm a dětem muož utratiti i zavesti mocně, jako sám otec jich neb bratr starší nedielný; pakli stojí, „aby nad nimi věrně a právě učinil,“ tehdy poručník jest povinen, až sirotci k letóm přijdú a na něm počtu požádají, počet jim učiniti a jako úředník se vyčiesti. Protož ti, ktož vkládati a poručenstvie chtie činiti aneb na se bráti, tiemto se zpravujte, majíc to k výstraze.

Věna takto se vkládají.

Přijde Tobiáš i die: „Pane komorníče! chci paní Barboře, manželce svej, sto aneb tisíc hřiven věna ve dsky vložiti na Soběsuších, vedlé tohoto listu.“ Tu její přátelé, jakž list svědčí, ukáží panu komorníkovi, a pan komorník jmá se otázati, co tu platu jest; a to ssumuje zemským během, kopu platu za deset kop, a jiní poplatci též se shledajte, jakož potom, jak se co shleduje, šíře stojí. Jest-li za tolik, a nic neschází, káže vepsati a vložiti ve dsky. Ale proto ten, ktož vkládá, také komu se vkládá, příjemčiem se opatřte, kteryžto na jejím místě to věno přijímá: neb ona vězeň svého muže jest, a příjemčí se opatř, aby za její dosti bylo; nebo ač by se jie dosti nestalo a v čem obmeškána byla, na příjemčiem i jeho statku, ač by jeho Buoh neuchoval, postihnúti muož, by pak i ten statek v jiného ruce byl. Ale múdří příjemčie jinak nepřijímají, než tak, když by se co tu nedostalo a nestačilo, aby na jiném jeho statku bylo doloženo a odhádáno. A komorník se opatř, aby příjemčí za to jměl, aby potom sám svým statkem komorník neplatil; neb již z listu a rukojmí vyvedena, bude na dsky převedena, a ať hledí, ať za své dosti jmá. Pakli by příjemčieho nemohlo býti, a muž za více statku jmá, muož muž sám příjemčiem býti; pakli nejmá za tolikéž, již se rukojmie opatřte; a jest-li žeby více jměl a příjemčiem se na to udělal, jiní rukojmie, ač by se kde vdlužil a zaň byli, v tom se opatřte, k čemu hleděti budú, když ona na tom napřed svého příjemčieho jmieti bude.

O vkladu i vymazání z desk.

Také, kdož vkládá neb vykládá, jest-li živ, jmá sám při tom býti, a nemuož žádnému poručníku toho poručiti, leč svým rukojmím, a to ješče s panským povoleniem a pro hodnú příčinu; než komuž

se vkládá spolek neb věnné právo, toho tu potřebí není. A pan komorník jmá se každého ptáti po třikrát: „Jest-li tvá vuole čili nenie?“ a když po třikrát die: „Jest“, tepruov psáti a vložiti aneb vymazati. Ale když se dědictvie vkládá, hodné jest, aby ten tu byl, aby věděl, kterák se jemu vkládá.

Nápadové od krále neb markrabie takto se vkládají.

Když kto list daný od krále etc. na odmrť jmá, aneb nápad který, přijde před úřad, prosí pana komorníka, aby jemu to dánie ve dsky vložil. Pan komorník jmá dáti list čiesti a ohledati: stojí-li v něm, že se jemu tak přikazuje, aby vložil, ale poslové se nejmenují, jmá zase k králi jeti, aby jemu posly dáti rácil, ač také se hajtman v listu jmenuje; pakli se hajtmanu rozkazuje, jmá hajtman posly dáti, a komorník jmá ve dsky vepsati a posly znamenati, a list toho dánie slovo od slova má dáti ve dsky vepsati. Proto jmá-li kto lepší právo než královo dánie, každému bez škody býti jmá, leč by léta správní přešla a on zamlčal. Jest-li žeby tu kto byl, muož odpor vložiti.

O dědičných zbožích panských.

Dědičná zbožie, kteráž mají paní a manželky mužuov spolkem, muže své opatrují a jim dávají, aniž koho jiného, dokudž živ muž, přijíti mohú, ani dětí svých; neb staří páni pravili: žeby se to nikdiež ve dskách najíti nemohlo. Než někdy za markrabie mužóm i dětem některá byla vložila, ale potom, když muž umřel jí, o to súdy jměli; a tu jest nalezeno, že jest byla vězněm muže svého, a děti jie muosely ze spolku propustiti. Protož pro tu příčinu viec se toho nedopustí a žádného nepřijímá, nežli muže svého: přebude-li jej, již jest její statek svobodeu; pakli prvé ona, nežli muž, umře, již jest statek mužuov. Než něco sobě rovně mohú pozuostaviti a to, komuž se jim bude zdáti, dáti, ale to s mužovú volí a s jeho pečetí. Pakli se která spolkem zmeškú a v tom umřela by, to na krále spadne.

O prodaji zbožie dědičného některé paní.

Má-li která paní zbožie dědičné a muž její je prodá, ač i ona v listě bude jistcem a zprávcí, jakož i prvé mnoho se toho dálo a děje, ten pán neb zemanín, chtěl-li by tomu, komuž prodal, ve dsky zemské vložiti, a ku panu komorníkovi přišel, komorník jmá řéci: „Nač's ji převedl aneb převodíš?“ Kdež on die: „Vložil jsem jie toto a toto ve dsky.“ Jest-li že sluší k Brněnskému právu a on ji převedl k Olomúckému právu a ve dsky vložil, a výpis z desk pod pečetmi komorníka, sudieho a písaře ukáže, pan komorník die: „Dosti jest,“ aneb „dosti mi se zdá,“ aneb „nenie.“ Neb při tom vkladu pan komorník Olomúcký, nač se převodí, jmá panské naučenie k tomu jmieti, dosti-li se tej paní za její děje, co v Brněnských dskách jmá neb jměla; neb jest-li žeby nebylo, potom ta paní muož se na toho komorníka i po něm na statek jeho navrátiti, a svého se hojiti a postíhati, že ji zmeškal v tom opatřiti. A panu komorníku Brněnskému muosí

se od toho pána neb zemana tej paní i s erby listem zaručiti, a tak se ve dsky dopustí klásti a vymazovati. A tak při tom veliká opatrnosť pro zavedení statku komorničieho přísluší komorníkovi; nebo co by se koli ve dskách zanedbalo a zavedlo, v tom komornicí statek vězí a trpí.

Podlé póhonuov, kteříž se ke dskám volají a pohánie, že dskami pokázati chtie, a páni dsky obledajíc súditi ráčie: to se poručí panu komorníkovi, sudiemu i písaři zemskému, aby výpisy z desk Olomúckých vypíšíc, jakž potřeba jest, s sebú vzali a svými pečetmi zapečetili; a potom pánóm dadie, a páni to otevrúce a obledajíce, vedlé toho rozsúdie bez dalších odkladuov, a to při tom času. A potom, když se v Brně právo vzdá, a dsky s táž poctivostí jako v Olomúci se vezmú, přinesú a otevrú: tehdy král neb hajtman, vezma pány s sebú, jdú do pokoje některého, kdež také tu rozsúdie výpisy z desk Olomúckých i Brněnských. A ti, komuž toho potřebie v Brně, mají žádati pana hajtmana, aby ráčil dva pány po výpisy ke dskám poslati; a ty mají dány býti těm pánóm, a ty přinesúc, panu hajtmanovi se pány dadie, a obledajíc též rozsúdie; i jmá-li kto co proti dskám mluviti, ten toho čas bude jmieti a odepříti. Ale od těch výpisuov ti, kohož se dotýče, a dskami spravedlivosť svú provesti chtie, mají úřadu zaplatiti, tak jakož právo jest, a jakož se nahoře píše.

Má se také pan komorník opatřiti, aby neobyčejných věcí ve dsky klásti nedal; nebo ktož chce ve dsky co klásti a dskami zavázati, jmá to učiniti beze všech vymienek, sobě miesta nepozóstaviti; než což komu již dá, buď spolkem, poručenstviem neb sice prostým dániem, toho již nebude moci změniti, ani jinému bez toho vuole zavázati neb od něho oddati. Než proto muož jej listem a zápisem sobě zavázati, aby to neb toto učinil po jeho smrti, neb jej propustil, když by toho na něm žádal, a tento to bude povinen učiniti vedlé listu a závazku svého.

Také kněžím a sedlákóm a těm, jenž vládyky nejsú neb panoše, ve dsky se vkládati nejmá, leč z příčiny velmi hodné a z milosti pána země zvláščnie a přivoleniem panským, zvlášče zbožie znovu kúpená; než kteráž prvé ve dskách mají, ta zase vkládána býti mohú, a ti, ktož taková zbožie držie, vedlé pánuov a zemanuov z nich odbývati mají, a měščenin aneb sedlák muož prodati své rovni a vložiti; pakli zase v ruce panské neb zemanské vejde, viec sedlákóm vkládáno býti nejmá. Také nápadové a poručenstvie těch zboží, ne městským, ale zemským obyčejem, a ne nižádným poručenstviem, než takým právem, spolky a jiným opatřena býti mají, jako jiná pozemská.

Dopúští se také biskupu směnú z desk v jeho práva vymazati a klásti, když ve dsky tolikéž svého biskupstvie neb manstvie dědicky vložiti chce; a též i s kněžími udělá-li kto směnu, muož jim vloženo býti, když svého tolikéž zase k dědictví vložie.

Potom pó všem pan komorník a sudí káže zemskému písaři neb jinému nad hlas

přede všemi čiesti dsky po knihách starších pořád; a při tom mají seděti úředníci, ani odtud odcházeti, až do dokonánie, a to proto, že dsky všem známy býti mají a před žádným netajeny. A bude-li komu co potřebie, a se koho dotkne a svého úžitečného co uslyší, káže písaři počekati a sobě po druhé čiesti, XI gr. dada širokých; a též žádá-li výpisu, daj XI gr.; a tak až do konce všecky dsky vyčteny býti mají, to což vymazaného není. Také ve dsky nejmá nic pokútně kladeno býti, a na tom jich největší moc jest, že do nich zjevně jde a svobodně všecko.

Když již dsky přečtú, kteréž více než co jiného váže, a jako řkúce všecho práva konec a všech jistot jistota — kromě dobrovolné smlúvy a svolenie toho, ktož sebe mocen jest, to jiná práva i dsky ruší — pan komorník, sudí a písař zemský vložie dsky v truhlu a zapečetí každý úředník svú pečetí zámek svuoj, a s poctivostí zase na to miesto, kdež je vzali, dovezú, a každý úředník klíč svój při sobě schová, aniž jeden bez druhého, ani všichni spolu k nim jíti mají, ani co jednati bez vuole krále, markrabie, hajtmana a pánuov.

O VÁLCE S UHRY

l. 1468—1474.

Z rukopisu kapituly Vyšehradské, na papíře ve 4 okolo l. 1524 psaného, jenž léta 1827 Jos. Dobrovským nalezen byl, vytištěno ve Script. rer. Bohem. Tom. III, str. 486.

Potom hned téhož léta 1468,
kdy král Jiří na Polné bíše
a některé pány s sebú jmějíše,
jako pana Zdeňka Kostku z Litomyšle,
Buriana Trčku z Lipnice:
ti při králi vždy bíchu
a jemu najvíc radichu,
aby papeže neposlúchal
a Konopištského Zdeňka z země vyhnal.

Též pan Samuel z Valečova radil,
a mistr Rokycan toho pochválil,
řka: „Králi! věrně radí páni tito,
budeš ty zveleben skrze to;
když budeš jich poslúchati,
budeš dlúho kralovati:
jedno neroď poslúchati papeže,
ani na jeho klatby tváti,
ani na žádné biskupy,

všeť jsú satanovy sluhy,
nebť neznají, což jest zákon boží,
jedno pilně hledí zboží.
Potom král jel k Jihlavě,
neuradiv se velmi zdravě.
Tu škodu činí okolo města,
po obilí bíše všudy prostranná cesta.
Tu se nemúdrého skutku král dopustil,
že lid od sebe rozpustil
a Moravské pány, města, hrady vše opustil.
Králi Uherskému to vděk bylo,
v Moravě činil jak se jemu líbilo:
měst, hradov, tvrzí dobývaje
a klášterov nemíjeje.
Ne po mnohém času potom
Konopišťský myslil o tom,
kterak by k Polné přišel,
až toho i došel,
že hrad Polnú chytrostí vzekl;
neb to byl před tím řekl,
že se chce mstíti,
jakž koli bude uměti.
Vše téhož léta 1468,
což se stalo potom v skuoře,
že král Jiří došel zámutku i hoře;
neb jemu páni zemřechu,
ježto jeho najpilnější rada bíchu:
najprv pan Fridrich, muž udatný,
po něm pan Michalec z Boleslavě Mladého, muž velmi platný,
Burian Trčka z Lipnice,
Zdeněk Kostka z Litomyšle,
ten zabit v Moravě u Zvole;
byl jest poslán od krále na to pole,
a jemu pilně vzkázal,
aby Hradiště kláštera u Holomúce retoval;
a když to Uhří zvěděchu,
ihned na pole vyjechu,
tu u Zvole pana Zdeňka Kostku zabichu,
a lidí s obú stranú drahně zbichu.
Však ostatek na Zábřeh ujidechu
a do Čech se zase se škodú vrátichu.
Potom vskuoře smluvú kláštera Hradiště dobychu,
lid propustivše, sami osadichu.
Potom pan Vilém Dubánek z Čijovic
nevrátil se zase domuov víc;
neb jej u Konopiště zabili
a tím králi smutek obnovili.
To se v malém času dálo,
v osmi nedělách se to vše stalo.
Potom Zdeněk Konopišťský poče lid sbierati,
chtě Konopiště hrad retovati.
V úterý na vše svaté k Konopišti přijel,
a s sebú jezdného lidu mnoho měl;
ale pěšicho lidu měl málo.
Těm se tu najhuoře stalo,
neb ti tu zbiti bíchu,
domuov se víc nevrátichu.
Tu Zdeněk nemoże prospěti,
musi zase ihned jeti;
nemoha na hrad špíže dodati,
musi se zase vrátiti
s hanbú, škodú i nelibostí;
ale na tom nebylo dosti,
neb zase jeda hubil, pálil,
žádný mu toho nechválil.
Potom Uhří ku Poličce přijechu
a škody mnoho učinichu.
Odtud se až u Mýta Vysokého stavichu
a mnoho vsí vypálichu.
Odtud zase mimo Litomyšl jeli,

tu Svitavy osadili.
Rybníček tu hajtmanem bíše,
od krále Uherského vládníše;
v malém času poslán jemu list,
aby tím byl jist,
že král Uherský v jistotě umřel.
A on tomu i hned uvěřil,
žeby to tak v pravdě bylo;
potom se jinak shledalo.
Nemeškaje z Svitav do Brna jel,
tu jinú novinu zvěděl,
ano král zdráv bíše
a do Moravy přijeti chtíše.
Když to král Uherský zvědě,
po nedlúhém času do Brna přijede.
Maděr Baláš na Brně od krále Uherského vládníše,
a Rybníčka již jal bíše.
Tu před králem jej obžalova,
vypravuje mnohá slova.
Král se poče hněvati
a u vězení jeho káza (dáti).
Ještě na Špimberce se bráníchu,
ale již ztravy nemějíchu;
tu se musiechu smluviti
a hradu králi postúpiti.
To se dálo v masopustní neděli,
když sú hradu Špimberku postúpili.
A když se král v hrad uvázal,
i hned se do Čech připravoval.
Tu k Litomyšli přijede,
potom až k Chrudimi jede;
ale prvé se v Týnci stavi
a své stany tu rozbi.
Tehda také Zdeněk Konopišťský v Slatinanech u Chrudimě ležíše
a jim předměstí vypáliti chtíše;
ale tomu se obránichu
a předměstí jemu vypáliti nedadichu.
A potom Konopišťský do Týnce k králi jede
a tu se s ním sjede.
Tu sú mnoho zlého učinili,
tvrzí i vsí mnoho spálichu;
odtud spolu tepruv k Chrudimi jedechu
a škodu velikú učinichu;
to se dálo v postě první neděli,
když sú k Chrudimi městu přijeli.
Odtud k Heřmanovu Městci jeli,
tu Městce i vsí drahně vypálili.
Toho času král Jiří u Hoře bíše,
pány, zemany, města obsielíše,
aby se k němu sjeli
a proti Uherskému králi bojovali.
A když se k němu sjedechu,
v pátek na S. Matěje z Hory jedechu.
A když na Čáslavi ležíchu,
a již se Čechové sjeli bíchu,
zvědě to král Uherský,
že polem leží král Český,
hned jede také jednú cestú
jede až k Ronovu městu;
druhú cestú jedíše,
mimo Běstvinu s hor sjel bíše.
Tu páni čeští radili,
aby se s Uhry bili;
to by byli rádi učinili,
by byli pro krále směli.
Toho král dopustiti nechtěl,
neb od krále Uherského poselství k sobě měl,
aby se spolu sjeli
a sami s sebú aby rozmluvili.
Král Český hned k tomu svolí,

nedopustiv boje nikoli.
Tu král Český do vsi do Uhrova jede,
a král Uherský k němu přijede;
tu se spolu vítáchu
a rukú sobě podávachu.
Potom do jedné jizby sami jidechu,
a co se jim zdálo, o to rozmlúváchu.
Odtud do Příbramě král Uherský jede,
a král Český za ním přijede.
Tu král Uherský mnohé řeči počě vymlúvati,
že má krále Českého vše rovné potkati;
aby se v Moravě sjeli,
a o vše věci konec mezi sebú vzeli.
Opět král Český da se namluviti,
Uherskému králi da z země bez škody vyjeti.
Neb král Uherský tomu srozuměl,
žeby nikoli z Čech bez škody nevjel;
i vymluvil se jakž moha,
králi Českému ostavív lstivá slova.
Zle se byl král Český uradil,
že se na lstivá slova obrátil;
i zda to není lidem známo,
i snad také v písmě psáno,
že když člověk mohl, nechtěl,
a když chtěl, nemohl učiniti?
Též král Český dopusti se toho,
i učini sobě i zemi slého mnoho.
Odtud král Uherský do Olomúce jede,
a král Český také na Šternberk přijede.
Tu mezi sebú ročili,
a příměří do roka učinili.
Ale to vše pod nevěrú bylo,
neb se to i hned zjevilo;
neb v příměří král Uherský
což učinil, sě nezvěděl král Český:
obeslal města i pány,
rytieře i zemany;
tu také páni čeští bichu,
ti kteříž se jemu protivíchu.
Tu se do Olomúce sjedechu
a králem Českým jej zvolichu,
jemu věrnosť slibujíce,
věrni jemu býti chtíce.
Do Vratislavi jede potom,
povím vám více o tom.
Tu Vratislavené jej přijali,
k tomu jej také darovali,
za krále jej také vsechu
a věrnosť jemu slíbichu.
Též kniežata někteří,
města, také rytieří
o tom se svolili,
aby jeho za krále vzeli.
A když to král Český zvěděl,
velmi se tomu podivil:
neb ti, ktož měli zachovati víru,
obrátili se jemu nevěrú,
ti, přísahy zapomněvše,
jiného sobě pána vzemše.
Téhož léta 1469, o svatém Jakubě,
kníže Viktorin do Moravy jede
a na Veselé přijede.
A když to zvěděl král Uherský,
že tu přijel kněz Viktorin Český,
i hned k Veselí přijede
a s sebú mnoho Uhrov přivede.
Tu o něm město zapálichu
a na puoldruha sta lidí jechu;
a sám také s města sjede,
ale pohřiechu tu nejide,
neb jej tu také jechu
a s sebú do Uher vsechu.

A když to zvěděl král Český,
že jal syna jeho král Uherský,
velmi tím zamúcen bíše,
ale toho opraviti nemožieše.

Téhož léta 1469 stal se veliký zmatek v penězích, tak že jeden od druhého žádného českého peníze nerodíše vzieti, ani krále v tom poslušni býti; a což koli král rozkazováše, každý málo na to tbáše, že žádného penieze vzieti nechtěli, jedno malé haléře mieti chtěli.

Potom král káza groš dělati
a po čtrnácti penězích bráti.
Proti tomu uhléři se zbúřichu,
a vozbu k Hoře zastavichu;
pak se potom smluvichu
a zase vozbu k Hoře propustichu.
Sta se potom opět,
že žádného haléře nechtiechu vzieti opět.
I zda to nebíše veliké oslepenie
a v Čechách lidí v rozumu zmámenie?
Jedno peniez cizieho rázu mezi sebú bráchu,
a z českého nižádného vzieti nechtíchu.
Dále coť se potom stalo
a od pánuov chudině se křivdy dálo,
že groš dobrý, kterýž mezi lidmi bíše,
ten po čtrnácti penězích jdíše;
a když sedláci měli úrok dáti,
páni nechtěli po témž bráti,
jedno po sedmi penězích od nich vzeli,
a sami po čtrnácti penězích jiným dávali.

O rúchu chodicím.

Také divné rúcho mějíchu,
sukně krátké nosíchu,
že jim zadku nepřikrýváchu;
dobří lidé za to se stydiechu.
Divné také kabáty mějíchu,
nimiž ohyzdu svému životu činíchu,
s předu ne . . . ití [1]) byli,
těla svého nechránili;
také vlasy dlúhé měli,
v čepcích jako ženy chodili.
A to počal ten Zdeněk Konopištský,
to proto, aby mu šediví vlasové nebyli vidíni.
K tomu škorně s faldem mějíchu,
špice na puol lokte u nich bíchu;
kuklice divné krátké mějíchu,
ti k bláznovství podobni bíchu.
K tomu také v Čechách zlí obyčejové se dáli,
od pánuov, zeman sú se počali:
v kostky hráti, k tomu láti a . . . viti,
za to se nic nestyděti;
panen, paní v tom nectili,
lání sobě za česť vzali.
Též měšťané i sedláci,
k tomu kněží, také žáci,
všichni k témuž náchylni bíchu,
z svých řáduov vystúpili bíchu.
Povím vám více o tom.
Když druhé léto bíše potom,
tu král Český do Moravy jede,
a u Šternberka se s králem Uherským sjede. (?)
Tu což s sebú umluvichu,
nic sobě nedržíchu.
Potom král se do Prahy vráti,
poče o to radu bráti,
kterak má tomu učiniti,
aby se mohl pomstiti.
Tu král Český do Moravy lid vypravi,

1) Chyba v rukopise; snad „nesešití“.

a k Hodoníně jej dopravi.
A když tu leželchu,
veliký nedostatek mějíchu
od zlých vod i od hladu,
mějíchu od zimnice veliké vadu;
a z nich mnozí sú zemřeli,
více se do Čech nevrátili.
Potom za nimi sám s vojskem jede
a s sebú mnoho lidí přivede.
Když to zvědě král Uherský,
že přijel do Moravy král Český,
také polem vojensky leží še,
však se bojem biti nesmějíše.
Ale když král k Tovačovu se obráti,
tu král Uherský poče po něm tajně pospiechati;
tu králi škodu učinichu,
mnohé zjímachu, také zbichu.
By tu Václava Vlčka nebylo,
zle by se bylo Čechuom přihodilo,
žeby se mnohý do Čech nevrátil
a svój život byl by ztratil.
Potom král Český což učinil,
mladě se byl o tom uradil,
že opustiv nepřátely na poli,
i učinil jiezdy do Slezské země po své vuoli,
chtě z toho úžitek veliký mieti
a Slezy na zlatě holdovati.
Prvé než tam král dojede,
až to král Uherský zvědě:
i hned se do Čech obráti
a pořád poče všem brániti;
k tomu bez milosti pálil,
žádný jemu to nechválil.
Ale byť se byl král Český zase vrátil,
mnohýť by byl statku neztratil,
jakož se stalo pohřichu,
že Čechuom nebíše do smíchu,
ano pálé na vši stranu,
tak chudému, jako pánu;
neb jsú válečníci mnozí,
válkami chtí dobyti zboží:
jako král Český učinil,
nedobře to byl umínil.
Ale vše se to z lakomství děje,
múdrý a dobrý tomu se směje.
Tu Uherský mnoho škody učinil,
městeček, tvrzí i vsí mnoho spálil.
Počal páliti, jeda z Moravy
od Třebové, až se u Hory stavi.
Kdy zvědě král Český,
že jede do Čech král Uherský,
bez meškání se zase vráti,
poče do Čech pospiechati.
A když k jedné vodě přijede,
tu smetaný most nadjide,
tím se poče meškati
a velmi sobě stýskati;
a když přes vodu přejede,
i hned kvapně k Čechóm jede,
a však jeho zhoniti nemožíše,
neb před nimi třmi noclehy napřed bíše.
A když zvědě král Uherský,
že za ním jede král Český,
hned se k Čáslavi obráti,
pálením proto neukráti.
Odtud se k Jihlavě stavi,
a paměť zlú po sobě ostavi.
Odtud se do Uher vráti,
na městech, na hradích káza lidu ostati;
těch drahně bíše,
ježto v Čechách, v Moravě jmějíše,
s nichž velikú škodu činíchu,

lidi šacujíce, k tomu páléchu.
Proto ta válka nepřestala,
vždy se Čechuom škoda dála.
Neb tu válku Zdeněk Konopištský
od krále Uherského vedl vždycky.
Potom léta božieho 1471
král Jiří smrtí skona,
v pátek na sobotu dokona
v noci před Družebnú nedělí.
To Čechové hned zvěděli
po vší zemi, i v Moravě,
až se to v Uhřích (dostav)i.
Zvěděv to král Uherský,
že již umřel král Český,
i hned do Moravy vjede.
Také to zvědě kněz Albrecht Míšenský,
že umřel král Český;
i hned do Čech jede
a do Prahy přijede,
krásně a bohatě jeda,
osm set lidu s sebú veda;
ti koně krásné jmějíchu,
a v odění připraveni bíchu.
Pěknú řeč mluvil do Čech jeda,
potom se to jináč shleda;
neb Čechové mu toho věřili,
že jim ku pomoci jede, za to měli.
Libo nebíše mnohým pánuom,
městuom, také i zemanuom,
řkúc, proč jest přijel do Čech nyní?
my nevíme, co on míní.
Někteří jej páni v tom omlúvali,
neb tajně byli poň poslali,
pravíce, že přijel Čechuom na pomoc,
kto by okázal proti koruně moc,
tomu by se nechtěl dívati,
Čechuom věrně pomáhati.
Tuto řeč v Praze mluvíše;
za ním opět vojsko Němcuov jedíše,
ty opět do Prahy pustichu.
Potom se u Kolína položichu,
odtud škodu velikú činíce,
lidi i statky jich hubíce.
Kníže Míšenské sám na Kolíně byl,
neb kněz Jindřich k tomu svolil;
ta přízeň mezi nimi bíše,
že sestru jeho mějíše;
tento kněz Jindřich byl syn krále Českého,
též kněžna sestra jeho.
Sta se potom příhoda,
od těch Němcuov velikú škoda.
Jednoho dne ráno k Hoře přijedechu,
na Kašk útok učinichu,
jich se statkóv jíchu bráti,
také lidi mordovati.
Tu také i zapálechu,
lidí drahně zmordovachu,
ani na ně péče neměli,
na svém pracném díle v dolích byli;
ale byť na ně Horníci péči měli,
byliť by se v tom opatřili:
ale není nesnadnější věci,
než se nevěře vystříci.
Ach na oslepenie České,
že to plémě sklé německé
vždy za přátely berú,
ani se vždy obchodí nevěrú
proti Čechuom po vše časy;
z starých kronik vyhledáno,
ježto o tom máme psáno,
že Čechuom věrni nebyli,
kde mohúce škodu činili.
Již o tom řeči ukrátím
a ku prvnímu se navrátím.

Král Uherský tehdáž v Jihlavě bíše,
králem Českým rád býti chtíše;
neb před tím králem Českým se psal,
nemúdře se byl o to potázal;
neb kdož na dvě věci síhne,
často jedné nedosiehne.
Nejsa králem Českým králem se psáti!
hodné jest, by jeho trestala jeho máti.
Čechové to dobře věděli,
i hned se o to poradili.
I učinichu k němu poselstvie,
aby nejezdil do Čech nynie,
že s ním chtí o to rokovati,
kdež se jemu bude zdáti.
Tu mezi sebú příměří učinichu
a do Hory sněm položichu.
Tu přijede od Uherského krále Zdeněk Konopištský,
také biskup Olomúcký,
druhý biskup Agarský,
k tomu vévoda Sedmihradský.
A když na Vlaském dvoře bíchu,
mnohé řeči tu mluvíchu,
jedni chtíc králi Uherskému,
druzí synu králi Polskému.
O to se tu nesmluvichu,
tu Uherského rada prec odjedechu.
A když sú pryč odjeli,
opět se Čechové radili,
až se i uradichu,
Vladislava, krále Polského syna, králem vyvolichu,
do Krakova posly poslachu,
Pražany i také jiné pány,
rytieře, zemany i měšťany.
Ti tam šťastně dojedechu,
a tak poselstvie zjednachu,
žádajíce krále Kazimíra Polského,
aby ráčil dáti do Čech syna svého,
Čechuom krále na potěšenie
a země na obráněnie.
K tomu radostně král svolil,
aby syn jeho Českým králem byl.
Když to Čechové uslyšechu,
tím někteří veselí velmi bíchu;
a když zase jechu
a krále s sebú již jmějíchu,
tu ku Praze městu přijeli,
tu proti králi slavně vyšli i vyjeli,
jeho vítajíce
a čest velikú jemu činíce.
Když jeho do Prahy doprovodichu,
třetí den jeho korunováchu.
To se ve čtvrtek dálo,
třetí den po S. Bartoloměji se to stalo.
Potom páni Polané,
rytieři také i zemané,
do Polsky se vrátichu,
své biskupy s sebú pojechu;
neb sú s sebú je přivedli byli,
když sú krále korunovati chtěli.
Ale páni, kteříž proti králi Jiří byli,
ti tomu králi nesvolili byli,
ale vždy válku před se vedúce
a v zemi velmi škodíce.
Král nový mladý bíše,
ten Vladislav slovíše,
té válce nic odolati nemohl,
k tomu také duokladu neměl;
a kteříž s ním knížata a páni bíchu,
ti královské zboží drželi,
pevně se toho drželi,
zápisy sobě na to byli zpuosobili.
Tak ta válka předse stála,

skuoro do roka se dálu.
Potom mezi sebú přiměří uložichu .
a to do roka umluvichu,
a to se dálo léta božieho 1472.

Toho léta hvězda kométa byla se ukázala,
a svým ukázáním divadlo lidem učinila;
neb ne jako jiné hvězdy jest chodila,
ale každý téměř večír na jiné místo přestupovala;
ocas velmi dlúhý mějíše
a k hlavě temnější bíše.

Potom Kalixtus papež svého patriarchu poslal bíše,
ten mezi králi roky skládáše;
tak dlúho o to pracova,
až do města Nisy jim sněm skona.
Tu Matiáš král Uherský,
také Kazimír král Polský
své rady tu poslachu,
krále Vladislava Českého obeslachu;
ten tím také neobmeškal,
svú radu k tomu sněmu poslal;
tu také přijeli biskupi i preláti,
tu bíchu doktoří i opati,
k tomu se zdalcka sjeli,
o tom velikú péči měli,
kterak by v to uhodili
a krále vespolek smluvili.
A když se spolu sjedechu,
tu mezi sebú pilně ročíchu,
kdo by králem Českým býti měl rozmlúváchu.

Tak o to mezi sebú mluvili,
až se byli skuoro svadili;
ale patriarcha ten v tom tak pracova,
rozjeti se jim pryč neda.

Potom také duomysl v tom nadjídechu
a chytré se věci domyslichu:
aby se odřekli královstvie Českého král Uherský,
a též aby učinil král Český.
Viz oč jest tato sváda mezi králi byla,
a v zemi se veliká škoda stala:
král Uherský tuto při proti králi Českému mějíše,
že od papeže a ciesaře Fridricha dána jemu země Česká bíše,
ještě když živ bíše král Jiří Český,
ač měl přirozeně zemi král Uherský.
Co se té nesnáze v Čechách dálo,
to se vše pro neposlušenstvie krále Jiři stalo;
neb král Jiří když v království vstúpil,
což přisáhl při korunování, toho nesplnil,
(a dobře učinil).
Z toho se pan papež rozhněval
a klatbu naň vydal;
ale on na to nic netbal,
až do smrti v tom trval.
Pak což tu v Nise uložichu,
potom v Benešově sněm složichu.
Když se Čechové na ten sněm sjedechu,
tu se páni s městy dělichu:
páni s zemany za jedno bíchu,
co sněm v Nise uložil, to chtiechu;
ale městuom se to nezdálo učiniti,
jechu se s králem o to raditi;
a tak se radíchu,
ač neradi, však svolichu.
A co sú tu byli svolili,
potom sú to jinak zrušili.

Léta božieho 1474
král Český na vojnu jede,

až k Vratislavi přijede;
neb král Uherský u Vratislavi své vojsko mějíše,
a sám dvorem v městě bíše.
Tu také král Polský přijel bíše
a s sebú sto tisícuov lidu mějíše.
Tu s králem Uherským ročíchu,
až na dvě léte příměří učinichu.
Málo sú v tom mezi sebú prospěli,
a tu krajinu velmi zahubili.
A když byl vyjel na vojnu král Český,
tehdy posla lid svój král Uherský,
tu na Kolín přijedechu
a škodu okolo Hory činíchu,
lidi jímajíce šacováchu,
k tomu také i pálěchu.
A když se mezi králi příměří stalo,
tu válka také přesta.

O SNĚMU KUTNOHORSKÉM PO SMRTI KRÁLE JIŘÍHO

léta 1471.

Z kněh pamětních Kutnohorských vydáno v Čas. česk. Mus. 1847, II, str. 186. Poklésky některé vydání tohoto, nemajíce originálu po ruce, opravili jsme z domýslu.

Přišla pověst, že Pán všemohúcí z tohoto světa k své svaté milosti pojíti ráčil jasného krále Jiřího prvního, kteréhož páni království Českého a markrabství Moravského &c. spolu s rytířstvem a městy z jednostejné dobré vuole za krále a pána sobě zdvihše, k korunování přivedli, i s královú Johanú, manželkú jeho. Za jehožto počátku kralování byl jest takový pokoj, že pamětníkuov nebylo takovému upokojení ve všech zemích přísedících a k České koruně příslušejících. A to trvalo za několiko let. Potom z vnuknutí ďábelského, kterýž vše zlé lidi a dobrého nemiluje, vzbudila se jest taková válka ukrutná počemši léta 1464, a trvala za živnosti svrchupsaného krále Jiřího až do léta 1471; neboť mnozí páni a rytířstvo i města zprotivivše se, pustili sú křižovníky, Uhry, ukrutné Turky, husaře i jiné ukrutníky na zámky, jež mordy a pálením velikú část země Moravské i České sú zkazili. Nebo z povolení papežského šly sú klatby na Čechy ode všech okolních zemí, od stavu duchovního i světského, skrze prohřešení a zpýchání obyvatelúov českých. A původ těch válek byl doktor Křižanovský

a Hilarius na hradě Pražském s jinými duchovními; z světských pak Zdeněk Konopištský, Jan Rožmberský, Zajíc Hazmburský se mnohými pány českými; a z měst Plzeň Nový, Jihlava, Znojmo, Olomúc a jiná města, s biskupem Olomúckým Protasem i s jinými, jenž vzemše příčinu, iže o práva i zemské dobré se zasazují, chtěli Čechy puditi od přijímání těla a krve pána Ježíše proti kompaktátuom, a krále Uherského Matiáše na to do Čech vedlj k záhubě; a ještě majíce krále svého živého, krále Jiřího, i volili sobě v Olomúci a mazali na království České krále Uherského, a potom toho v Jihlavě potvrzovali, koruny České v moci nemajíce.

Potom chtějíce svú vuoli naplniti a Uhra za krále Českého míti, položili, Zdeněk Konopištský s jinými pány, kdož se krále Uherského přidrželi, sněm obapolní strany po smrti krále Jiřího hned ve třech nedělích, místo ukázavše sjezdu v Polné; a tu nedokonavše, odložili do Brodu Německého. Tu opět obapolně se sjevše, nedokonali. A král Uherský vždy ty časy byl vojensky na Jihlavě. I odložili sú sněm ten do Hory k nám ten pondělí po sv. Žofii, majíce vždy naději, že Horníci k nim přistúpíce Uhra za krále Českého s nimi budú voliti. Ale Horníci více na svú čest pamatujíce, nežli ti páni svrchupsaní s jinými svými, drželi sú se knížat a měst Pražských a pánuov českých i věrných měst, ačkoli mnohé pokušení skrze rozličné řeči lahodné i pohrúžky sú trpěli, a setrvavše s pomocí boží věrně sú této koruně učinili.

Nebo po smrti krále Jiřího hned v sobotu, sšedše se společně páni šepmistři a konšelé s obecními a staršími, vzemše to před se, že jsú město královské svobodné, a žádnému jinému krom krále že nejsú zavázáni, aniž byli; poněvadž žádného krále neuchovali, znamenavše, že oni sami a obec, a ne jiní, s pomocí boží náklady svými s obú hory sú vyzdvihli, i šli sú do mince hodinu téměř první na noc, a přivolavše úředníkuov mince od krále usazených, Oldřicha z Túšeni, Petra Kluckého a Prokopa Aldera z Lošan, a předložívše jim věci svrchu psané, nehnuli sú jimi s úřaduov, než zmocnivše se spolu s nimi mince, rozkázali sú jim i probiečtom, aby bez vuole obecní nepočínali nic, než pokudž ze spolka se namluví, přidavše k nim osoby z obce, z konšel, z obecních i z starších; a to tím úmyslem učinili, nebo statkuov svých znamenitě puojčovali sú králi Jiřímu za živnosti jeho pro obranu koruny České, a nemajíce odkud jinud sobě navrátiti, i hleděli sú k minci, aby odtud duochody královské berúce, lidem i sobě opravovali, jakož sú ji pak drželi až do toho sněmu, kterýž se podpisuje.

Ale vidúce, že král Uherský s těmi pány a pomocníky svými, což sú před se vzali, toho uleviti nemínil, i přijali sú lidí služebných jízdných na tři sta koní, a pěších tolikéž, pro obranu a zachování toho klénotu vší koruně České. A těm každý týden z mince na kuoň po zlatém, na pěšího po 15 gr. a na pavézníka po 24 gr. vydávajíce, ostatek sú v dluhy se-

krále vydávali, vedlé zápisuov, kteréž byl král Jiří za své živnosti udělal a v minci položil. A to trvalo až do sněmu podepsaného.

A v té míře přijel jest kníže Míšenské vojensky k obraně koruny České, a položil se v Praze na svuoj náklad, maje osm kop vozuov, XVIII tisíc (lidu) jízdného počestně oděného, a pěších V tisíc dobře připravených, tak že nebylo toho, by každý neměl pancíře (z) plechu a lehky; a ti šli pěš v odění tak až do Prahy, potom se položili u Kolína, majíce naději, že Čechové jej zvolí za krále. A když se jinak ta věc měla, v tom přijeli někteří jako na Kank, dívajíce se dílu hornímu. A v tom zabit jemu jeden znamenitý koráhevník, a jiní toho metíce spálili duol, a zbito havířuov více než XX; i jeli hned z země, škodíce, kudyž jeli, neb jich na picování drahně zhynulo i koní pobráno.

A jakož položen jest byl sněm zde na Horách Kutnách straně obojí od osvícených knížat, pánuov, rytířstva a měst i vší obce koruny České, kteříž sú se slavné paměti krále Jiřího věrně přidrželi jakožto krále a pána svého dědičného, i také straně druhé odporné pánuov, těch, kteříž sú se JMti Královské za jeho živnosti zprotivili, k uvedení zase země této v mír a pokoj a řád, a k jednání obecného dobrého: tehda mezi jinými mnohými potřebnými věcmi, kteréž tuto pro krátkosť opušťuji, mluveno jest od obojích, aby král a pán volen byl, že jinak nemnož snáze tato země ku pokoji přijíti. Tehda knížata, páni a rytířstvo i města a obec, kteříž sú v jednótě při králi vždy se drželi, učinili sú otázku na těch pánich zprotivilých: jakož ti páni za živnosti krále JMti volili sú sobě za krále a pána krále Uherského, při tom-li volení zuostati chtí a jej za krále míti, čili pustíce od toho volení, s knížaty, pány, rytířstvem a městy, jsúce sobě svobodní a volní, z jednostajné svobody a vuole ze spolku vedlé řádu, svobod a práva chtí o krále a pána jednati a mluviti. Tehda ti páni po mnohých tuočkách žádali sú na to míti rozmyšlení, řkúc, že na to chtí odpověď dáti. A v té míře Lubenčík s jinými, poslové krále Polského, přijevše s listy věřícími, dáli sú poselství přede vším sněmem, že král Polský Kazimír pozdravení a vše dobré všem obyvateluom země České vzkázati jest ráčil; a ačkoli od strany odporné veliký vztek byl jest o vyslyšení toho poselství, pro stálosť však strany naší slyšán jest a řekl:

„Králova Mť, pán muoj najmilostivější, rozkázal mi jest vám pověděti: Jakož ještě za živobytí krále Jiřího, slavné paměti, požádán jest JMť, aby syna svého prvorozeného kněze Vladislava, pána mého milostivého, vám a koruně této za krále dáti ráčil JMť, ačkoli skrze takové spříznění, kteréž JMť s králem Jiřím slavné paměti měli sú a bratrstvo, toho jest neodpíral, toho však nedokonal jest z hodných příčin až dosavád; než JMť jednal to slušně skrze posly své a ještě jedná k stolici papežské, aby v to no bezděčně, ale povlovně s povolením vkročil bez prolití krve křesťanské. Pak poněvadž

krále JMti, krále Jiřího, Buoh neuchoval, a Vaše Milost z jednostejné vuole voliti chcete krále a pána sobě: žádal Jeho Milost Královská, abyste syna jeho prvorozeného, kněze Vladislava, vzali sobě za krále a pána; a bude-li to, Jeho Milost bude vám král spravedlivý, zachovávaje vás při vašich právech, svobodách, duostojenství i cti, i při všech obyčejích a artikulech, kteréž sú JMti poslány od vás; a netoliko při těch artikulech JMti poslaných a od vás sepsaných, ale nad to i při jiných, což by jediné s vaší radú bylo, při tom při všem chce vás zachovávati, hájiti, brániti a svoboditi jakožto pán milostivý; a o kněze Viktorína i o jiné vězně přičiniti se skutečně, že bohdá brzy prosti budú, tak však: až se to stane, že syn JMti za krále Českého vzat bude. A skrze to obeslalť jest některá knížata, přátely své, chtěl-li by kdo mocí a kvaltem na tuto korunu sáhati a utiskati, aby každému bylo odepřeno do obeslání JMti; neb k té věci hotov jest, když koli věděti dáte."

To vyslyšavše, uložili sobě hodinu k sjití po rozmyšlení. Act. fer. III vigil. Ascensionis Dni.

Potom přijel biskup Agerský (Jagerský) a Čupr, vévoda Sedmihradský, dějíce poselství od krále Uherského, že žádá, aby vzat byl za pána a krále Českého, podkládaje se znamenitě. To vyslyšavše plný sněm, opět se rozešli, hodinu XVI položivše k sjití, čekajíce odpovědi od pánuov zprotivilých na otázku jim podanú, proto: pustí-li od krále Uherského, aby z společné vuole, svobodni jsúce, jej nebo jiného krále sobě zvolili. Slyšán jest také i kněz Viktorín, vězeň krále Uherského.

A když sú se knížata, páni, rytířstvo a města po obědě sešli, chtíce jich odpověď slyšeti, tehda oni nepřišedše poslali sú dva z sebe s touto řečí: že král Uherský pro ně poslal, aby rada JMti a poslové hned k JMti jeli bez meškání, a oni páni že je chtí provoditi a po nich nechtí zuostati. A tak vsedavše odjeli z Hory dobře plaše.

Tehda knížata, páni, rytířstvo, města i všecka obec na sněmu pozuostalí, vidúce jich nekonečné předsevzetí, a žeby ta věc mohla ke zlému přijíti všemu království a k roztržce, znamenavše také nebezpečenství, že král Uherský v koruně silně leží vojensky, nechtějíce aby lidé z toho sněmu roztrženi se rozjeli, vidúce skorem vuoli všech, žeby králi a pánu rádi, aby toto království mohlo v celosti zachováno býti, i pro jiné příčiny přistúpili sú k tomu, aby zde u Hory král volen byl, ačkoli od Pražan mnoho jest proti tomu mluveno, řkúcích, že vedlé práv, svobod a obyčeje král měl by v Praze volen býti; znamenajíce jaké škody a nebezpečenství, kteréž by z toho mohly pojíti. I zdálo se jest všem účitečné, aby k volení krále bylo přistúpeno bez pohoršení práv města Pražského. A takž z daru Pána všemohúcího volen jest najjasnější kníže a pán pan Vladislav, syn prvorozený Kazimíra krále Polského, za krále a pána Českého s vy-

mienkami dole psanými, fer. V post Urbani hora XI.

Podepsané artikulové, sepsaní z jednostajné vuole pánuov, rytířstva a měst království Českého, kteréž volený král má tvrditi a v skutku zachovati, než JMti poslání.

Najprvé, kompaktáta mezi svatým Concilium Basilejským a slavným královstvím Českým a markrabstvím Moravským zjednaná a udělaná aby zase v svú pevnosť a držení přivedena byla a stvrzena a skutečně zachována; a to král volený zapsati se má a zdrželi, a k místu přivesti. A jest-li žeby je kdo chtěl rušiti a od nich tisknúti, tehda JMť má jich hájiti a brániti proti kuždému, a před papežem zjednati, aby Čechuom a Moravanuom tak byla potvrzena a v skutku zachována.

Item, arcibiskup kostelu Pražskému aby dán byl takový, ješto by Čechy a Moravany při kompaktátech zachovával a kněží světil obojí strany vedlé kompaktát a zápisuov císaře Zikmunda. A toho arcibiskupa aby zjednal bez prodlévání, aby stvrzen a posvěcen byl.

Item, král JMť má nás a korunu držeti a zachovávati všecky, pány, rytířstvo, Prožany i všecka jiná města, při jich právích, řádech, a při jich svobodách vysazených a slušných starých a všech jiných dobrých zvyklých obyčejích.

Item, privilegia všecka a zápisy od císařuov Římských a králuov i knížat Českých slavné paměti koruně, pánuom, rytířstvu, Pražanuom i jiným městuom, aneb kterýmž koli osobám učiněná obderování, a zvláště slavné paměti krále Otakara, krále Jana, krále Václava, císaře Zikmunda, krále Ladislava, krále Jiřího až do JMti smrti, aby držána a zachována byla.

Item, hradu Karlštýnu, koruny a klénotuov všelikých zemských aby neporúčel ani svěřoval žádnému bez rady a vuole pánuov, rytířstva i měst a obce království Českého.

Item, když bude míti JMť král k korunování jeti, má zachovati řád a zvyklosti starodávní koruny této, a přísahu učiniti, aby každého při jich právech atd. zachoval.

Item, aby Králova Milosť žádných cizozemcuov duchovních na úřady duchovní, a světských na úřady zemské ani městské nesázel, ani zámkuov koruny České jimi osazoval.

Item, král volený má to svú pečlivú pilností a prací zjednati, aby král Jiří slavné paměti od těch klatieb, hanění a všelijakého obtížení, v kterém byl JMť z osočení nepřátel, aneb kterak koli to na JMť bylo jest uvedeno od otce svatého, i se všemi knížaty, pány, rytířstvem, městy i jinými všemi JMti věrně se přidržícími, živými i mrtvými, aby JMť byl vyňat a vyveden slušně bez hanby a bez nákladu koruny.

Item, král JMť nemá žádných zemí, měst, zámkuov, hraduov, manuov i jiných všelijakých zboží k koruně příslušných od komory odtrhovati, ani věny zavazovati; nýbrž coby bylo od koruny odtrženo, to má zase k koruně připojiti, a zvlášť což by sami JMť od koruny drželi, to aby zase k této slavné koruně připoje ráčil navrátiti.

Item, najjasnější kněžna a paní, p i Johana, králová Česká, aby při svých právích, svobodách věrně a při spravedlnostech byla zachována, jako jiné králové České ovdovělé za jiných králuov slavné paměti bývaly zachovávány.

Item, osvícená knížata, synové slavné paměti krále JMti, urozený pán pan Boček, aby od krále JMti při svých duostojenstvích knížecích a panstvích, právích a svobodách, spravedlnostech a zápisech byli zachováni, držáni a obhajováni; a k tomu, což král slavné paměti Jich Mtí otec zboží jich zavazoval a v dluzích JMť jistci neb rukojměmi zastavoval, ústně nebo listy, pro potřebu a korunu tohoto slavného království: to aby jim bylo navráceno, aby Jich Mti z těch dluhuov byli vyvazeni. A také jakož táž knížata po smrti krále JMti podstúpili dluhy žoldnéřuom některým a dvořanuom i jiným lidem, ty také aby jim byly navráceny a z nich aby vyvazeni byli bez škody JMtí.

Item, král JMť má to zjednati, aby osvícený kníže kněz Viktorín i jiní vězňové, kdož sú pro tuto slavnú korunu zašli, byli bez škody vyvazeni a vypraveni.

Item, žoldnéři a jiní lidé svobodní, s kterýmiž není o službu uhozeno a o škody, aby s nimi uhozeno bylo vedlé slušnosti.

Item, o zámky a zboží těch, kdož sú se krále JMti věrně přidrželi a ztratili zámky a škody vzali, aby král volený ráčil péči míti, aby zase k zámkuom a k zboží svému mohli přijíti.

Item, všickni závazkové dědiční, kteréž králové Čeští i koruna Česká s arcibiskupy, biskupy, knorfiršty, duchovními i světskými knížaty mají, aby je JMť král též s nimi měl a držel i zachoval.

Item, poněvadž králové Čeští, král Ladislav a král Jiří, panu Aplovi a jeho synuom a strýcuom přiřknúti ráčili, že jim mají Jich Mť radni a pomocni býti, aby to, což jim jest od knížat Míšenských Jich Mtí odjato, aby k tomu zase mohli přijíti: za to krále JMti prositi, aby JMť ráčil se k tomu přičiniti, aby jim to mohlo zase navráceno býti.

A když se ty věci tak skonaly a ohlášeny byly přede všemi k tomu od valného sněmu strany naší české vydanými na velikém pokoji nad prughauzem: tehda tu všickni páni i rytířstvo, zemané i města tudíž přítomní vyzdvihli sú za hauptmana království Českého osvíceného kněze Jindřicha, jeho žádajíce, aby tu práci ráčil na se vzíti; a to sú oznámili valnému sněmu skrze pány doluov na dvuor k obci vyslané.

Tehda pan Vilém Rabský, učiniv slyšení, mluvil jest přede všemi, kdož nahoře v pokoji, vydáni jsúc od valného sněmu, seděli, k nám řka: „Páni Horníci, již vás teď tajno není, kterak kníže JMť zvolen jest ode vší země za najvyššího hauptmana království Českého. Vy jste klénot země České, hned po koruně druhý; i vidí se všem pánuom, rytířstvu i městuom, poněvadž JMť koruny této hájiti má, aby JMti mince byla postúpena, aby z těch duochoduov JMť na potřeby

zemské zdvihaje k obecnému dobrému nakládal," řkúc dále: „neb jsme my země Česká, kdož jsme se krále a pána svého věrně přidrželi až do smrti JMti, i vidíť se nám, aby se tak stalo."

Páni Horníci to slyšíce žádali sú, aby jim přáno bylo, aby to na starší z obce vznesli, a sšedše doluov, obeslavše starší a žádosť svrchupsaných jim předloživše, na tomto sú zuostali: Chce-li JMť, aby jim mince byla postúpena, tehda aby je při tomto zachovali, jakož se teď podpisuje:

Najprv, jakož sú sjednali žoldnéře jízdné na čtvrt léta: těm aby napřed z mince každý týden placeno bylo až do toho času vedlé toho zjednání, neb sú byli k obhajování toho města a hor zjednáni.

Druhé, kteréž pěší sjednali sú ku potřebě obecní: těm také aby každý týden z mince placeno bylo vedlé toho, jakž páni s nimi namluvili, po čem každému zase placeno býti.

Třetí, jakož sousedé a obyvatelé zdejší panujčovali sú statkuov svých králi JMti k obecnému všeho království dobrému, a JMť byl ukázal: aby z mince bylo placeno na ty dluhy každý týden, nemuož-li býti sto kop, ale najméně padesát kop aby vydáváno bylo, a páni aby přijímajíce to, i popracovali súseduom.

Item, jakož z povolení krále JMti slavné paměti obec počala jest valy dělati k ohradě města tohoto k obecnému dobrému: aby ku pomoci toho nákladu z mince pánuom a obci každý týden vydáváno bylo deset kop gr.

Tehda páni, vysláni jsúce od obecních i od starších z obce, předložili sú svrchupsané kusy před kníže a radu JMti, kteráž s ním byla v králově světničce nahoře, ze jmena před panem Vilémem Rabským, panem Mikulášem maršálkem, panem Mikulášem Hořickým hofmistrem, v přítomnosti pana Aplc. A když kníže JMť s svú radú svrchupsanú pány vyslané vyslyšavše, řekli pány a obec tuto při těch všech věcech zachovati a ty věci tak z mince vydávati až do zaplacení dluhuov: tehda dány sú klíče od úředníkuov mince knížeti, a JMť zmocněn jsa klíčnov, i poručil je zase týmž úředníkuom do dalšího opatření.

Actum feria III post Urbani MCCCCLXXI, in Curia Italica.

SMLÚVA O POKOJ

učiněná léta 1478 mezi králi Matiášem a Vladislavem, a královstvími Českým a Uherským.

Z rukopisu kapituly Pražské vydáno v Archivu Českém IV, 488.

My Matiáš z božie milosti ꝛc. oznamujem tímto listem všem, že my žádostivi pokoje jsúce, kteréhož se všemi knížaty křesťanskými, pokudž na nás bylo jest, vždycky zachovati měli sme s snažností, nynie pak již po mnohých ruoznicech a nesnázech, které sme s najjasnějším kniežetem panem Vladislavem králem Českým ꝛc., bratrem a přietelem naším milým, měli o království České, přišlí sme k jednání pokoje skrze rady naše a rady JMti krále Vladislava; po kterýchžto mnohých a znamenitých jednáních naposledy, jakož nepochybujem v přítomnosti Ducha svatého, některé artikule a prostředky o upokojení s JMtí králem Vladislavem, svrchu přimieněné rady naše s JMtí se ze spolka namluvivše, zavřeli sme, jichžto znění slovo od slova takto se teď dole vypisuje:

První artikul. Najprvé zavřieno jest, aby oba krále JMsti při právě svém, kteréhož dosáhli, jsú zuostali, každý jako pán dědičný, a každý z nich požívaj titule královstvie Českého, jakož jiní králové Čeští zvykli jsú: tak aby král Matiáš JMť krále Vladislava JMť králem Českým jmenoval a psal, a zase král Vladislav téhož krále Matiáše též aby jmenoval a psal králem Českým; též poddaní obúdvú králuov oběma z nich povinni činiti buďte.

Item, zavřieno jest, aby král Matiáš postúpil králi Vladislavovi pánuov, rytieřstva, zeman, měst a krajin, kteréž koli drží v Čechách; též král Vladislav všech měst, zemí, krajin, kniežat, pánuov a rytieřstva svrchu psaných v Moravě, obojí Slezi, v Lužické zemi a v Šestiměstech prvé řečenému králi Matiášovi aby postúpil.

Item, zavřieno jest, když král Vladislav zemí, měst, zámkuov, městeček a krajin, kniežat, pánuov, rytieřstva v svrchu psaných v Moravě, obojí v Slezích i Lužické zemi a v Šestiměstech, kteréž pod jeho poslušenstvím jsú, svrchu jmenovanému králi Matiášovi postúpil by: tehdy i hned bez prodlenie všickni z Moravy, obojí ze Slezi i Lužické země a z Šestiměst povinni buďte ze spolka učiniti hold a přísahu králi Matiášovi, jako pravému pánu

jich a dědičnému králi Českému, a páni, rytieřstvo podlé obyčeje, kterýž při pánech svých a králech Českých od starodávna zachovávali jsú, JMť za takového krále přijměte a držte, JMti a žádnému jinému jako pravému svému a dědičnému králi poslušni buďte. A když král Matiáš JMť pánuov, rytieřstva, měst, zemí i krajin, kteréž v Čechách drží, svrchupsanému králi Vladislavovi JMti postúpí, ti v zemi České téhož krále Vladislava JMť též přijměte, JMti slibte a podlé obyčeje království Českého od starodávna zachovaného povinni činiti buďte, JMti, a žádnému jinému, jako jich pravému a dědičnému králi poslušni buďte; a zase králi JMti řečené poddané své zachovati při právích království těch zemí a svobodách starodávních slíbie, pokudž zjednání tomuto nynějšímu bez škody jest.

Item, zavřieno jest, aby svrchupsaný král Matiáš, dokudž živ jest, země a krajiny v Moravě, obojí Slezii, Lužické zemi a Šestiměstech se všemi jich příslušnostmi svobodně, pokojně a beze vší překážky a odporu svrchu řečeného krále Vladislava, jeho erbů a království Českého i poddaných té koruny, držal a jimi vládl a jich požíval, jako jich pravý král a pán dědičný. Též král Vladislav krajiny, pány, rytieřstvo a města v Čechách svobodně a pokojně bez všelijakého přikazu svrchu řečeného krále Matiáše aby držal a jimi vládl a jich požíval, jako jich pravý pán a dědičný král.

Item, zavřieno jest k zachování pokoje a přiezně mezi obojím královstvím a aby pro rozličnosť potomků rozličné zlé věci a nové nesnáze nevznikly, aby když koli po smrti krále Matiáše JMti král Vladislav JMť aneb JMti potomci, aneb království České, země a krajiny, totiž Moravu, obojí Slezy, Lužickú zemi, Šestměst vzieti a navrátiti k koruně chtěl by, to aby učiniti mohl svobodně, bez všelijaké překážky krále Uherského, kterýž by ty časy byl, aneb téhož království, a to obyčeji a vymínkami dole psanými:

Prvnie vymínka jest, že když koli po smrti krále Matiáše král Vladislav aneb JMti potomci chtěli by svrchuřečené země a krajiny k koruně České vzieti a připojiti, dáti mají najprv králi Uherskému dukátů aneb zlatých Uherských dobrých čtyrykrát sto tisíce zlatých, a to za práva jeho ustúpenie.

Druhá vymínka jest aneb závazek, poněvadž v těch zemiech, v Moravě, obojí Slezích, Lužické zemi a v Šestiměstech, mnohá zbožie k koruně příslušejície zastavena jsú rozličně a rozličnými obyčeji jsú roztržena a odcšlá: i jest-li žeby se událo králi Matiášovi JMti aneb JMti potomkuom, před zaplacením svrchu řečených čtyrykrát sto tisícuo zlatých, v prvé povědčných zemiech, v Moravě, obojí Slezích, Lužické zemi a Šestiměstech, aneb některé z nich, země, městečka, zámky, města, krajiny aneb úřady, mýta, platy a které koli duochody k svrchu psaným panstvím jeho a zemiem od starodávna a spravedlivě příslušejície, komuž by koli zastavena aneb zapsána byla, odtržena a

jinak odeslá, vyplatiti, vysvoboditi, dosieci a k svrchu psaným panstvím navrátiti a připojiti: tehdy všecka suma na takovú výplatu a vykúpenie a vysvobozenie a dosaženie vydaná (má) nad suma předepsanú svrchu řečených čtyrykrát sto tisíce zlatých potomkóm svrchupsaného krále Matiáše JMti aneb královstvie Uherského úplně a docela a společně zaplacena býti. Pakli by se událo, žeby některé, kteříž by takových panství, měst, krajin, zámků, úřadů neb jakých kolivěk požitků postúpiti nechtěli, a dosti za své vedlé zápisů jich vzieti odpierali mocí, obyčejem válečným svrchuřečený král Matiáš aneb někteří z potomků jeho ku postúpení připravil, aneb jiným kterým kolivěk obyčejem takových zboží dosáhl: zavřieno jest, jest-li by takový odporně držel zbožie zastavené, k komoře královské příslušející, kterakým kolivěk obyčejem, král Matiáš JMť, neb kterýž JMti potomkuov taková zbožie vykúpí a k rukám svým královským přivede, buďto válkú aneb jiným kterým kolivěk obyčejem, proto při placení hlavnie sumy nebude dána věčšie suma za ta zbožie, jakož prvé zapsána a zastavena jest byla, by pak věčším nákladem byla dobyta; ale ta zbožie, ač která nalezena budú, kteráž také k komoře královské příslušela by a zastavena nebyla, ale jiným obyčejem odřečena (sic) kterak kolivěk, král Matiáš JMť aneb JMti potomci toho zbožie k rukám svým přivedú, při placení hlavnie sumy, bude-li (chtieti) král Vladislav JMť aneb JMti potomci taková zbožie k rukám svým jmieti, tehdy povinni budú zaplatiti náklady na dobývánie těch zboží učiněné aneb zač zboží stojí. Pakli by obojieho toho učiniti nechtěli, tehdy taková zbožie zuostaňta aneb svrchupsaným JMti králi Matiáši potomkuom aneb těm, komuž by JMť král Matiáš aneb JMti potomci dále poručili aneb obdržali; a takoví ta zbožie pokojně a svobodně držeti budú celú spravedlivostí podlé práva těch zboží, v kterémž ot starodávna založena jsú pod korunú Českú. Ale o zbožích, kteráž by ku komoře královské nepříslušela, kterýchž by král Matiáš JMť aneb JMti potomci kterak kolivěk dobyli, zavřieno jest, aby beze vší překážky krále Vladislava JMti aneb JMti potomkuov aneb království Českého svobodně zuostala jim, aneb komuž by JMť král Matiáš aneb JMti potomci dali, poručili aneb drželi v těch práviech a svobodách, v kterýchž od starodávna založena jsú pod korunú Českú.

Třetí vymienka jest, aby předepsané země a krajiny, totiž Morava, obojí Slezy, Lužická země a Šestměst, v celosti ve všem jich příslušenství po smrti řečeného krále Matiáše JMti v poddanosti znosteky JMti potomkóm králuom aneb království Uherskému a v jich poslušenství, jakožto pravých pánuov svých, a oni králi, potomci aneb královstvie Uherské pilně, upřímě a požitečně na nich panstvie mieti mají dotud a tak dlúho, dokudž by svrchupsaná suma hlavnie, totiž čtyrykrát sto tisíc zlatých výplatných, a jakož svrchu řečeno jest, zbožie dobytá úplně a docela zaplacena nebyla, a dokudž by svrchupsa-

ným artikulóm a vymienkám zúplna dosti učiněno nebylo. Kterýmžto když se dosti stane, tehdy i hned svrchupsané země zase k koruně České navrácený a připojeny budú, jakož od starodávna jsú byly; ale potomci králové Uherští svrchupsaní pro takové panovánie nebudú se jmieti psáti králi Českými, než těch zemí pány, dokavadž se řečená záplata nestane. A když řečené země králi Matiášovi JMti jako pravému a dědičnému králi Českému totiž hold a přísahu učiní, tehdy i prvé řečeným potomkóm jeho králům a království Uherskému také hold (a) přísahu učiňte, ne jako králóm dědičným, ale jako pravým upřiemým jich pánóm až do konečné záplaty svrchupsané sumy hlavnie a vykúpených zboží, aneb kteréž ještě vykúpeny budú. A na ty všecky věci svrchupsané země listy své a visutými pečetmi oběma králóm budú dáti povinny při sjezdu králuov JMtí podlé přiepisóv, kteříž již udělány jsú.

Item, zavřieno jest, že když koli král Vladislav aneb jeho potomci svrchupsané sumy peněz zaplatiti by chtěli, tehdy takový úmysl svuoj má oznámiti celý rok prvé než penieze budú položeny, a to skrze znamenité osoby a listy otevřené na hrad Budínský aneb na Bielý hrad královský, kdež obyčej jest krále Uherského korunovati, a takové osoby mají glejty dostatečnými opatřeny býti, aby tiem bezpečněji své poselstvie dieti mohly.

Item, zavřieno jest, aby puol léta prvé nežli by svrchupsané penieze položeny byly, šest prelátóv a pánóv znamenitějších z království Uherského od krále a království, aneb od samého království, jest-li žeby krále té chvíle nebylo, volených s obú stranú, totiž z království Uherského a Českého, sjeli se v městě Bruěnském, a jest-li která nesnáz neb ruoznice při položení svrchupsané sumy byla, srovnali, aby potom žádných zmatkuov při takovém položení peněz přihoditi se (ne)mohlo.

Item, zavřieno jest, aby miesto kladenie řečených peněz bylo otevřené pole mezi Skalicí a Strážnicí na hranicech Uherské a České země, na kteréž miesto k tomu volené preláti a páni z obojie strany v rovném počtu za svými glejty sjeti mají, a ti preláti a páni najprvé jedni druhým s obú stran pode cí a pod věrú slibte, že ty věci beze lsti upřiemě jednati budú podlé těchto nynějších zápisóv, a tu poctivě jedni k druhým se majíce, preláti a páni Uherští penieze a páni Čechové listy své vezměte. Pakli by která strana jedna pro většie bezpečenstvie od druhé próvod žádala, tehda strana jedna druhú provoditi má a jedna druhé poctivost a ochotnost věrně a upřímě okázati, jako na ctné dobré lidi jednati slušie.

Item, zavřieno jest, jest-li by se událo králi Vladislavovi aneb někomu z potomkuov jeho napomenutie učiniti slavně, jakož se svrchu píše, o kladenie peněz, a potom navrátiti v čas, totiž v jednom rocc, nepoložil by: tolikrát, kolikrát by to učinil, proto má propadnúti též sto tisíce zlatých z svrchupsané sumy hlavnie, kteréž mají staženy býti.

Item, zavřieno jest, jest-li by co král Matiáš aneb JMti potomci od toho času zastavili zboží královských v svrchu řečených krajinách, taková suma má stažena býti na hlavnie sumě, tomu však bez škody, jest-li by která zbožie, zámky aneb městečka prvé zastavená aneb daná opět na JKMť aneb JMti potomky odúmrtí aneb kterým kolivěk jiným obyčejem spadla, ta aby JKMť aneb JMti potomci moc měli zastaviti v též sumě, jakož prvé byla jsú, a prvé daná dáti komuž by ráčil, a protož na sumě hlavnie sraženo nic nebuď. Ale kteráž by zbožie na JMť kterak koli přišla aneb spadla aneb od JMti dosažena byla, ježto by k komoře královské neslušela, o takových JMť i JMti potomci učiniti, zjednati a dáti svobodně moci budú, jakož budú ráčiti; a jakož svrchu se píše o ta zbožie, držána býti mají v tom právě, jakož od starodávna byla jsú pod korunú Českú.

Item, zavřieno jest, jest-li by za živnosti krále Matiáše králi Vladislavovi bez erbóv s světa sejíti se událo, a páni obec královstvie Českého svobodně jich vuolí téhož krále Matiáše JMť do České země přijali za krále aneb zvolili, aneb některého z potomkuov JMti krále Uherského za krále sobě zvolili, a JMť aneb JMti potomek některý též dobrovolně takové volenie by přijieti ráčil: tehdy i hned po korunování všecky ty země, totiž Morava, oboje Slezy, Lužická země a Šestměst, k koruně České i (s) zápisy navráceny budte beze všeho uplacení svrchupsaných peněz.

Item, zavřieno jest, aby biskup Olomúcký a maršálek král. Česk. činili do Čech králi Vladislavovi JMti a těm, komuž povinni jsú to, což z povinnosti úřaduov svých od starodávna spravedlivě činiti jsú zvykli, však bez škody poddanosti a poslušenstvie, kteréž králi Matiášovi JMti a JMti potomkóm činiti mají.

Item, zavřieno jest, jest-li by kteří svévolně králi pánu svému, kterémuž se dostaná, protiviti se chtěli, jemu poslušenstvie, jakož by povinni byli, nechtěli učiniti, takové ten král, kterémuž poslušenstvím povinni jsú, trestati moci bude bez překážky krále druhého a je připraviti ku poslušenství svému; a zvláště kterémuž se dostane poddanosť učiniti (s) nechtěl (by), podlé zjednánie tohoto taková poddanosť aby se stala, jest-li kteří toho učiniti odporní byli by, tehdy králi JMti přátelsky a bratrsky jeden druhému mají pomocni býti, aby takoví v poddanosť a poslušenstvie toho, komuž jsú povinni, připraveni byli.

Item, zavřieno jest, jest-li by kdo z přísedících kniežat neb pánóv proti království Českému co počal aneb proti kterému koli králi nespravedlivě, svévolně a bez viny téhož krále co jednal: tehdy druhý tomu králi proti takovému pomoci povinen bude skutečně podlé povahy a potřebnosti té věci, totiž v velké viece a v menšie méně.

Item, zavřieno jest, aby na den sv. Kateřiny najprv příštie držán byl sjezd znamenitě v Olomúci, na kteréžto oba králi poslati mají rady a posly své zna-

mesité a s plnú a celú mocí k vyhlášení slavně těchto artikulóv a smluv a znovu jmenem a na miestě králuov Jich Mtí i královstvie těch artikuluov k utvrzení, i také k zřiezení a spuosobení jiných věcí, kteréž by potom jednány měly býti, a zvláště sepsánie přepisóv glejtovních na sjezd osobní králuov JMtí.

Item, zavřieno jest, aby na svrchupsaném sjezdu Olomúckém zvoleni byli skrze též posly králuov Jich Mtí čtyří šlechetní muži z každé strany, ti aby rozeznali a rozdělili meze královstvie Uherského a Českého, a zvláště meze Moravské, aby městečka, zámci, vesnice a zbožie jednoho královstvie nebyla tažena v práva druhého královstvie, ale buďte zachována v svých práviech a obyčejích, jakož od starodávna založena jsú.

Item, zavřieno jest, aby pro většie jistotu společné dobré vuoli a přiezni oba krále Jich Mti sjeli se na (den) Matky božie hromnic nejprvé příští, král Matiáš JMť aby přijeti ráčil do Olomúce a král Vladislav do Uničova; a když již na těch miestech budú, tehdy z jednostajné Jich Mtí vuole na určitý den na prostřed cesty mezi týmiž městy osobně se sjeti mají a o věci oběma potřebné rozmluviti, potom každý do svého města se vrátiti, a na zajtřie, aneb jaká JMti zuostanú a mezi sebú zjednají, král Vladislav JMť přijeti rač na miesto od Jejich Mtí uložené.

Item, zavřieno jest, aby klejtové obú dvú králí k jejich sjezdu podlé přiepisuov, kteříž na sjezdu Olomúckém mají zdělání býti, položeni byli na (den) tří sv. Králuov, klejt krále Matiáše, prelátuov a pánuov JMtí a hajtmana Moravského na Tovačově, klejt krále Vladislava, kniežat a pánuov JMtí v Brně na rathúze.

Item, zavřieno jest, aby na ten den, když se králi sjedú, také se sjeli poddaní znamenitější obojie strany ze všech zemí a panství obú stranú a pod korunú královstvie Českého v slušném počtu a všichni (s) plnú mocí a naučením vlastí svých, a toto nynějšie zjednánie (aneb) artikule zavřené za pevné aby měli a stálé, a je pečetmi svými aby upevnili a utvrdili.

Item, zavřieno jest, aby na tom sjezdu každý král poddaným svým listy otevřené dáti ráčil a jimi se zapsati a každému, kteréhož koli stavu aneb povahy byl by, ježto by snad o těchto nesnázkách proti JMti něco nepřátelského učinil, všecko milostivě prominúti a odpustiti ráčí, k nižádné pomstě, ani kdy obnoví (sic), upřiemě a ne pobočně; a však přes to ubezpečenstvie dostatečné, kteréž má učiněno býti, na zachovánie a nemstěnie měst Plzně a Budějovic v Čechách, Hradiště a Uničova na Moravě, zavřieno jest, aby se to stalo podlé zdánie králuov Jich Mtí na Jich Mtí sjezdu, a podlé toho, jakožto ta města žádati budú.

Item, zavřieno jest, když králi se sjedú, tehdy poddaní obojie strany tyto námluvy a artikule aneb zjednánie aby přijali a jich potvrdili, jakož smluveno bude.

Item, zavřieno jest, aby tu v Olomúci na sjezdu Jich Mtí mezi Jich Mtmi příznčnie závazek a bratrstvie utvrzenie bylo,

tak aby se již vespolek milovali a jeden druhého poctivé a dobré jednali; a jestli by kdy potom mezi Jich Mtmi nesnáz povstala, nemají toho-dle proti sobě žádné války počínati, ale na miesto slušné a den určitý každý z králuov Jich Mtí čtyry pány své pošli, a těch osm osob takovú nesnáz mezi Jich Mtmi srovnati plnú moc mějte. Pakli by těch osm pro některú nesvornosť takových nesnází mezi sebú srovnati nemohli, proto se nerozjieždějte, ale jednoho najvyššieho ubrmana duchovnieho aneb světského zvolte, kterýžto ve dvú měsiecí pořád zběhlých odtud, když jemu věděti dáno bude, plnú moc aby měl výrok učiniti; a což by takovým ubrmanem vyřčeno bylo, obojie strana přijieti neporušitedlně a docela povinni buďte.

Item, zavřieno jest, že o nesnáze a nechuti, ač by které byly mezi králem Matiášem a Kazimírem králem Polským Jich Mtmi o kterékoli věci, král Vladislav JMť za klejtem svým rady krále Polského JMti přivesti moci bude, když se s králem Matiášem JMtí sjedú, kdež takové nepřiezně mezi Jich Mtmi budú moci srovnány býti, tak aby všech tří vuole ve všem srovnány byly. Pakli by rady krále Polského JMti zvláštnieho klejtu od krále Matiáše žádali, ten jim JMť dáti a zdržeti má; jest-li by pak král Polský JMť sám osobně na tom sjezdu králuov býti ráčil, JMti klejt od krále Matiáše má dán býti, aby skrze přítomnosť všech tří tiem pevnější přiczeň a dobrá vuole mezi Jich Mtmi utvrzena byla. Bude také moci svrchupsaný král Polský na sněm Olomúcký najprvnější mezi radú obú králuov Jich Mtí poslati rady své, ač Jich Mti líbiti se bude.

Item, zavřieno jest o závazek mezi Jich Mtmi, aby sobě pomáhali proti těm, kdož od koruny České něco drží, aby to odloženo bylo, až se Jich Mti osobně sjedú, kdežto JMti o té věci jasnějі budú moci rozmluviti.

Item, zavřieno jest, aby upřieznění a věčný závazek, kterýž by měl býti mezi dvěma korunama, totiž Uherská a Česká, jednáno a konečně dokonáno bylo také to na sjezdu králuov Jich Mtí.

Item, zavřieno jest o ruoznici mezi stolicí apoštolskú a Čechy, že když se Jich Mti sjedú, o tu věc spolu mluviti a jednati mají a pohledati cesty, kudy by takové ruoznice pominúti mohly, a také pilnosť učiniti a starati se, aby arcibiskup v Čechách zřiezen byl, kterýž ode všech slušně a poctivě přijat bude jmien býti a držán, a aby kletba, skrze Pavla papeže svaté paměti vydaná, s živých i mrtvých sňata byla, u Otce svatého má pracováno býti.

Item, zavřieno jest, že při témž sjezdu každý z Jich Mtí dva z poddaných svých vydati má, a ti čtyřie plnú moc mějte rok složiti, den a miesto jmenovati k jednání o škody obojie strany jedné od druhé učiněné v přiměřích i po sjednání Vratislavském; a což koli ti čtyřie komu o takové škody vyřknú, to každý přijieti a bez přerušenie držeti povinen buď, a oba králi JMti, každý poddané své, kteříž by takového výroku držeti nechtěli, přinutiti má, aby tak učinili.

Item, zavřieno jest o navracování zámkuov dobytých a nahražování škod, kteréžto kdo pro věrnú službu svú vzal jest, aby při sjezdu obú králuov JMtí uloženo bylo berně obecnie, tak aby král Matiáš JMť v zemiech svých a král Vladislav v Čechách položil, a každý z JMtí dva aneb viece výběrčích měj, jakž potřeba káže, kteříž tu berni vybierajte. Potom vyvolení čtyřie páni dobří, z každé strany dva, ti moc mějte ohledati spravedlivost a příčiny škod takových a je podlé spravedlnosti cěnte; potom pak krále JMti každý z berně své učiň těm, kdož pro JMť co ztratili neb škody vzali jsú, spravedlivé a řádné; toto vymieňujice: jest-li by kdo z nich zámky své raději než penieze vzieti chtěl, buď jemu zaplaceno túž sumú, v kteréž zapsáno jest, aneb jakž by se smluviti mohli s stranú druhú; v těch věcech ti čtyří volení tak se mieti mají, jako by každý svého vlastnieho pána věci jednal. Pakli by kteří raději penieze nežli zámky vzieti chtěli, budte povinni spraviti své a listy dáti těm, kdož nynie taková zbožie držie; a ti žádnému o taková zbožie před žádným právem odpoviedati povinni nebudú. Ale kteří by tomu sjednání dosti učiniti nechtěli, buďto z těch, kteříž by škody podjieti, aneb z těch, kteří zápisy mají, proto i hned ztraťte právo své a vice nižádného o to ani právem ani skutkem nařékati moci nemuož.

Item, zavřieno jest, jakož i na sněmě Benešovském bylo sjednáno, aby všecka zbožie odjatá a ne mečem dobytá prostě beze všeho uplacování vracována byla.

Item, zavřieno jest, aby všichni vězně s obú stranú beze všeho uplacování na prvniem sněmu, kterýž má býti mezi radami králuov Jich Mtmi, po dokonání a utvrzení všech věcí, prázdni a propuštěni byli, ale kteréž jsú šacovali, ti aby šacunk zaplatili.

Item, zavřieno jest, že na sjezdu králuov Jich Mtí král Vladislav JMť najprvé ze slibu má propustiti všecky a každého zvláště které koli povahy a stavu lidi a města, které v mezech země Moravské, obojie Slezi, Lužické země a Šestiměst JMti kterak koli zavázáni jsú, a je prázdny býti vyznati, a že i hned takoví budú přisicci a poddaní mieti býti králi Matiášovi JMti, prvé však rukojemstvie přijma od prelátuov a pánuov, kteříž s JMtí králem Matiášem budú, že i JMť hned sobě zavázané v zemi České též z slibu propustí; a to i hned když propuštěnie se stane od krále Vladislava, JMť také naplniti má a je prázdny býti vyzná, a od té chvíle že takoví budú příslušeti a poddaní mieti býti králi Vladislavovi JMti.

My pak král Matiáš svrchupsaný, viděvše a s pilností rozváživše artikule svrchupsané a zjednané znamenajíce netoliko k upokojení království našich potřebné, ale také k úžitku všeho křesťanstva prospěšné, takové artikule ve všech jich kusech a rozomiech oblibujem, schvalujem a přijímáme mocí listu tohoto, slibujíce naším slovem královským, že jich, pokudž k nám příslušejí, pilně zachováme a jim

dosti učiníme, zachovati a jim dosti učiniti všem, kdož příslušejí, rozkážem beze vše zlé lsti a úkladuov; tomu na svědomie pečať naši královskú kázali jsme k tomuto listu zavěsiti.

Dáno v Budíně, ve středu v den sv. Jeronýma, léta od narozenie Syna božieho M°CCCC°LXXVIII°, království našich Uherského ect. prvnieho a dvacátého, a Českého desátého léta.

ZPRÁVA O KNĚZI MICHALOVI

léta 1480.

Spisovatelem zprávy té, jakož z ní samé vysvítá, byl kněz Václav ze Slaného, vůbec Slána řečený, farář od sv. Valentina v Starém městě Pražském, Michalův spoluvězeň na Karlštejně. Zachovala se ve dvou rukopisích, jichž jeden z r. 1518 se chová v česk. Museum, a druhý z r. 1619 v archivu Děčínském, a byla vytištěna v Script. rer. Bohem., III, str. 503. Pro doplnění zprávy té budiž ze starých letopisů ještě toto doloženo: Kněz Michal, rodem Polák, byl farářem u sv. Jiljí v Starém městě Pražském a velikým ctitelem kalicha. Byl prý také příčinou nemalou, že král Vladislav za krále Českého zvolen jest. Jsou zprávy, že na Karlštejně byl rozličně mučen: „jednak, prý, nějaké hrušky mosazné rozpálené kladli mu pod paži, jednak plechy železné rozpálené kladli pod nohy, a tak utrápeného mukami a žízní umořili;“ při kterémžto mučení byli, co původové jeho, Vojtmilar mincmistr a Oppl, „Němec vyhnaný z Durink“, maršálek královský. Ostatní tří kněží, kteří s knězem Michalem na Karlštejně seděli, propuštěni jsou dne 2 Prosince téhož roku na přímluvu biskupa Varadinského, jenž tehdy byl přijel ku králi do Prahy, však tak, aby nikdež nebývali na jeho zboží.

Léta od narození Syna božieho 1480, na den S. Vavřince, když jest byl se stal sněm a dokonán již byl; po kterémžto sněmu prvé nežli sú se páni rozjeli, totiž v pondělí před ochtábem Matky boží na nebe vzetí, před KMť obeslán jest poctivý kněz Michal, a rád přišel a postavil se před králem, večeři obmeškav, čině poctivé požehnání s čeládkú svú, jistotně věda, co naň budúcieho přijíti má, z čehož stého přátel svých napomínánie a vystříhání, že jat a svázán má býti s některými kněžími lstivě obžalovanými, jakožto s knězem Václavem z Slaného, farářem Svatovalentinským, s knězem Václavem, farářem od S. Havla, a s knězem Janem Mištú, farářem Malostranským; a s těmi se všemi ochotně jest čekal vjíti před krále, neb všichni jistotně sú věděli prvé, co na ně má přijíti, od času dávného.

A mezi jiná řečí kněz Michal, muž šlechetný, jest řekl knězi Václavovi Slánovi: „Synu můj, kde dnes nocleh míti budeme?“ jemužto sem odpověděl: „Na hradě, neb daleká jest cesta na Hrádek aneb na Karlštein.“ A on vece: „Buď Buoh pochválen, staň se vuole jeho, neb jest již přišel čas, aby nás zkusil; o milý Bože, budiž s námi!“

A když již byli sme puštěni před krále, majícího shromážděné knížata i pány zemské, ale my kněží, kteří sme měli zjímáni býti, pro svú poctivost měli sme mistry a kněží věrné, kteréž sme mohli mieti s sebú, kteřížto ochotně sú nás potěšovali. Potom když sme stáli před králem, žalobu a při, kteráž jemu byla žalována, vypravoval vespolek ke všem, ale toliko jmenoval kněze Michala své řečí znamenaje, že kněz Michal jest najhodnější trestánie, jakožto i jiní buřičové, kteřížto tehdy na Hrádku sú seděli; a tak z toho pravě, že sme my obce búřili; druhé, že bychme kázali to, ježto z víry nenie; a třetí, že jsme neposlušni, chtíce něco na Pražskú obec uvesti. Ty věci když sme od krále vyslyšeli, osvědčil jest kněz Michal, jsa hotov odpovídati, že jest nevinný i s námi v těch věcech před Bohem i před lidmi, zvláště svá kázaní zastávaje, žeby nikdy proti víře nebyla. A král k němu odpověděl: „Ty nám vždy řeč převracuješ, nebo sme my položili tak příčinu, kážete to co z víry nenie;“ a nesstúpil jest, coby tím mínil aneb rozuměl. Ale kněz Michal rozuměje, že jest to věc tvrdá a nemnož se pohnúti, počel prositi pro Buoh a pro krev Ježíše Krista, aby nás netrestal bez slyšenie a bez sádu; a všecky prosby jsú zavrženy. Aj toť jest velmi divné, že ničádný ani z kniežat ani z pánuov neprosil za naši spravedlivosť; také pan Jan Tovačovský nebyl jest přitom, ani pan Samuel, ani pan Mikuláš Trčka, věrní: ale jiní páni diviece se nám na nás hleděli, když volajíce se k slyšení před králem sme oslyšáni. Tu také mistři s kněžími prosili sú za též, aneb aby aspoň prodlil, neb jest byl čas večerní. A mezi tím kněz Michal řekl jest: „Rozumiem, že nenie věc ta pro jiné, než pro krev Kristovu a dítkám rozdávánie; doufáme pánu Bohu, dokavadž duše naše jest v prsech našich, že toho neustúpíme, neb pravda bude s námi.“ Potom mistři a kněží velmi smutně šli sú od krále, nebo slyšenie nenie jim dáno k jich veliké žádosti, a jsúce zbaveni toho otce, velikú sú bolesť z toho měli; a oni sú sami svědkové toho. A když sme byli uvedeni do královské komnaty, tehdy byl nám již vuoz zpuosoben, abychom z Pčahy ven vezeni byli. A když sme již šli od krále s dobrú myslí, poctivý kněz Michal, otec náš, ku pánům zemským řekl: „Milý králi, daj vám Buoh milosť svú!“ A když žádný neodpověděl, kazatelským hlasem řekl: „A co vám milosť boží nenie potřebná, že neprosíte?“ A někteří sú se smáli. A když to pověděl, vyšel se třmi kněžími, kteřížto následovali sú jeho jakožto synové otce svého milého; ale zajisté mnozí stálosť a smělosť ctnostnú jeho ku pýše sú jemu připisovali, a najvíc nepřítelé jeho.

Ještě o jeho protivenství, kteréž jest trpěl v králově dvoře, něco vypíši. Po napřed položených věcech, když již kněz Michal vstupoval na vnoz, na kterémžto měli jsme pryč vezeni býti, mnohým okolo stojícím řekl: „Rádi to trpíme pro pravdu boží a pro krev Krista Ježíše.“ Tehdy jeden dvořenín jednooký, jmenem Běšín, protivník záhlavní krve Kristovy, stoje řekl: „Pro leť tvú, kate bezectný, to trpíš, ale ne pro pravdu.“ A k tomu i hned kněz Michal odpověděl: „Křivdíš v ústa svá, mluvě jakožto zlý člověk.“ A k okolo stojícím řekl jest: „Aj na králově dvoře co se s námi páše! jaká směloſt k hanění, budiž tobě toho, milý Bože, líto!“ Ale snad tehdy byla by nějaká bitka povstala, by byl pan Medek k tomu nepřišel, a řekl jest Běšínovi: „Ty jiným měl by toho brániti, a pak sám počínáš.“ A přidal jest: „Neutrhajte těmto kněžím, neb jsú v královské kázni.“ A i hned přestali.

Velmi rychle vezli sú nás na voze po 24 hodině na hrad Pražský; a když nás přivezli na místo, byla jest již hodina na noc. A měli sme strážné okolo vozu, šest jízdných, a dva na stranách vozu, z nichžto jeden zle zaplacoval knězi Janovi, faráři Malostranskému, za jeho kázanie; také mu bránil s vozu hleděti, a trhal se s ním, řka: „Chci aby tak seděl,“ opětuje jemu jeho kázanie, pro které jemu tak činil. A když sme byli na hrad přivezeni, s vozu sme ssedli, světlo sú rozsvietili, s nimižto pan Medek uvedl nás do žaláře. Tu sme první odpočinutí noční měli, málo spíce, ale v duchu se radujíce a pokorně Bohu děkujíce, že na nás takovým vzezřením jest vzezřel. A když k nám Medek přišel, prosili sme jeho, aby žádal krále, abychom aspoň sobě mohli svátostmi v tom žaláři posluhovati, neb jest nám to najutěšenější a najkrašší. A teprv nám na to dal odpověď v pátek, když nás měli pryč vézti, řka: „Král kázal, abyste nynie tak ponechali.“

A pak ten pátek po S. Bartoloměji vezeni sme na Karlštejn. A tu mnozí sú nás litovali, a někteří se tomu posmievali; neb jest tam mnoho protivných krve Kristovy. Oběd dosti dobrý sú nám dali, ale po obědě do žaláře temného, smrdutého, nečistého sú nás vedli; do kteréhož najpřednější kněz Michal šel, a my za ním, jakožto synové za otcem svým milým. A jaký jest v tom žaláři život vedl, slyš. Předevšemi námi pod zpovědí vyznal jest, že od mladosti své v čistotě své jest stál, nikdy svého těla nečistými hříchy nepoškvrnil, ale i před lidmi i před Bohem čisté své svědomie zachovával. On ačkoli byl cizozemec, kompaktáty odsúzen pravdy pána Krista Ježíše, neboť toliko Čechuom a Moravanuom sú vydána, ale nebyl jest cizozemec od zákona pána Krista; nikdá přes celý život svuoj nepřijímal pod jednú způsobú, po všechen čas, v kterémž jest byl u vězení, větší žádosť k svátostem božským měl, než k svému vysvobození z vazby; a kterak jest měl velikú žádosť ke čtení v zákoně božím až do své smrti, žádný neví nežli

ti, kteří sú přitom byli. A tak jsa o to velmi pečliv v žaláři, prosil jest, aby mu zákon boží přinesli; a i hned jest v něm četl, jakž mu jej brzo přinesli, tak že bez nového zákona za ten čas, totiž za čtyři neděle jsúc spolu, veškeu starý sme přečtli, vždy pořádajíc se ve čtení, že jedenkaždý několik přečetl kapitol, a jiní poslúchali. A v jistotě pravím, skoro nižádný jest čas neprázdnil, jsa v žaláři, jediuké když pospal, a to pořídku a pomálu. Když jedl, to nám divno bylo velmi, že maličko pojedl, že kdy jeho hlava to snésti mohla. Pak o modlitbách jeho slyš: dokavadž spolu ještě sme byli, často plakal, vzdychal, zdvihal oči k nebi, bitie veliké často v prsy činil, na paměti moje všecky věrné, a najviece kněží a mistry, o jich potomniem velikém zámutku čije, také za krále a za pány zemské modlitby jest často činil, a zvláště za pány přidržející se krve Kristovy, jako by zapomenul na své nepřátely a na své od nich odsúzenie a žalařování. A nás často obveseloval, jakožto mladšie, aby se nám nestýskalo, takto k nám mluvě: „Aj preláti takových obcí Pražských v hajnech sedí! to jest cesta králova a království."

Ale ještě o žaláři psáti budu; ten byl smrdutý a tmavý, bezevšeho povětřie, neb velmi malý do něho prúduch byl; neb dvojími dveřmi nás zavírali, a jednu dieru miesto okna sme měli na pět člověčí, tak že bez světla jeden druhého nikoli nemohl opatřiti. A aby nás teskno nebylo, mnohými příklady svatých nás potěšoval i z svatých písem, zvlášť dokudž sme byli všichni pospolku, zákon boží čtúce; zpievánie lahodné a veselé v nedělné dni vždy sme zpievali, na památku budúcí naděje, totiž našeho z mrtvých vstánie. Opět poslyš o jeho trpělivosti převeliké. Ten všecky nelibosti první snášel jest, jakožto známo jest těm, kdož sú jeho znali od dávních časuov, neb o něm slýchali, kteraký jemu mnozí v hlavu nepřáli, ano by byli rádi, by mohli, s světa svedli, a to pro jeho hřiechuov trestánie; neb ani chudému ani bohatému, králi ani kterému urozenému nesmlčal, a protož od těch povýšených častokrát před králem býval obžalován a obsielán, a za ty za všecky věci Bohu často děkoval, jsa v žaláři; a jsa v světě, těch věcí hojně zkusil, neb velmi byl potupen, a častokrát říkal: „Ačkoli tyto věci tělu jsú nelibé, ale zajisté má radosť z toho duch můj, že tak v bídném místě jsem položeu." A jednú některý čas v duchu se rozveselil, zdvihl oči k nebi, padl na zemi, potom na svú tvář, zemi jest líbal ústy, a ruce na kříž roztáhl mezi lajny člověčími, s pláčem Bohu díky činil z takového očistce; a když sme my na to hledíce se divili, řekl jest: „Nemněte, synové moji milí! neb nečiním toho bez rozumu, bychť se snad smyslem pominul, ale abyšte poznali, kterak já velmi rád tyto věci trpím, věda že skrze to dojdu věčné radosti, neb tyto věci pro mé lepší Buoh způsobil; a vy též se radujte, neb Pán nás posvěcuje, abychom aspoň skrze to naše nedostatky poznali, neb někdy při sváto-

stech nedbalí sme byli, lidi žaláře a vězně sme zamietali, a na chudé nedbali, a domácí zamucovali: abychom potom opravili, puojčí-li nám milý Buoh života a zdravie, a pakli ukrátí, abychom doufali jeho milosti, že nám to věčná radosti nahradí a napraví.“ A aby větších muk a bolestí v žaláři zkusil, dobrovolně železy hrdlo své opínal a púta a řetězy na nohy bral; a tu sedě myslil na ukrutenstvie lidské, a modlil se, aby nás pán Buoh zbavil věčných okovnov. A jednú jda na své místo, na kterémž měl obyčej léhati, totiž na zemi nějakými trtinami postlané, odšed, velmi se v hlavu udeřil, tak že sme se zaň velmi lekli. A jest-li že kdy něco z lehkosti pro obveselenie sme pověděli, to i hned svými slzami smyl jest, prose za odpuštěnie a smilovánie božské.

Slyš pak o našem rozsázení. Ve čtvrtek na S. Matúše apoštola a evangelisty veliký smutek na nás všecky přišel pro naše spolu rozlúčenie; neb dokavadž sme spolu byli, jakéž takéž sme potěšenie měli. I přišli k nám s hřmotem a s světlem velikým, a na nás žalář otevřeli, a my ještě leželi; a již tu spolu čtyry neděle sme byli. A najprv kněze Michala samého sú vyvedli, aby on tam o nás, a my o něm nevěděli, co by se s námi dálo; a nás vyvedše, jednoho každého samého na svá miesta vedli; v kterémžto žaláři jsa sám pět neděl po prvních čtyřech nedělách, toliko k jiedlu před žalář vypuštěn býval; a též nám prvé, dokavadž sme spolu seděli, z nějaké milosti činili.

A když se naň tak veliké věci valily, za nás se staraje a bojuje, a druhé pro těžkost miesta, v kterémž seděl, a třetí pro kámen, kterýžto často jeho trápil, vidúce strážní, an se velmi trápí od kamene, jakožto několikrát sami sú nám rozprávěli, k smrti se přibližoval, několiko časuov odpuštěním a přivolením královským vypuštěn býval na povětří před žalář; a to trvalo až do všech Svatých. A potom v noci na Dušičky umřel jest; a tehdy při něm žádných strážných nebylo, ale angelé sú služebníci jeho jakožto Lazara svatého byli, jehožto z naděje duši až do nebe donesli. A tak jest svuoj život skonal poctivý kněz Michal, slavný kazatel v pánu Kristu; pak jest-li že hladem aneb jiným během umořen jest v žaláři, toho nevíme. A když úředníci hradští sú o jeho smrti slyšeli, velmi sú se zarmútili a toho želeli; a i hned slavně zvoniti kázali, a v ornát jeho tělo, jakož jest obyčej kněze pochovati, oblekli, a hrob mu kázali kopati u Sv. Palmacia v kostele. A nesli ho k hrobu v hodinu nešporní na den Dušiček, vloživše na vůz jeho tělo poctivě sú přikázali k hrobu vézti třmi koňmi, bielým, černým a ryšlavým; a napřed jest šlo šest literátnov s křížem, zpievajíce, a nazad za vozem ali úředníci hradští a jiní, kromě pohlaví ženského mohlo jich býti jako dvadceti, a žen skoro tolikéž. Ale z nás žádného nepřipustili k tomu pohřbu, ale proto sme jej mohli obledati i procesí všecku; na kterížto procesí já pilně patře, a zvláště na koně a na vuoz takového zřiezenie,

srozuměl sem, že to výborně jeho životu příslušie: nebo kuoň bielý často znamenává poctivého, černý opovrženého, a ryzí mučedlníka; vuoz pak, na němž byl položen, vyznamenává zákon čtyř evangelist svatých, neb toho vozu totiž zákona skrze vozatoje vyznamenává se pán Kristus, skrze kostel království nebeské, a skrze hrob příbytek věčný v domu otce nebeského. A tak jakožto lidé položili tělo v kostele, tak pán Ježíš Kristus skrze své divné moci uvedl duši do království nebeského. Skrze jeho zaslúžienie pane Ježíši Kriste rač býti s námi při smrti, a daj duši bezpečné z těla vyjitie, amen.

Tyto věci proto sem sepsal, nebo těžko jest je vypraviti každému mluvícímu a vytazujícímu se na skutky a povahy jeho; ale již tento spis moje, líbí-liť se čísti, čti, a vím že se diviti budeš. Ale pravdať jest, nebo i ústy bych to vyznal, že tento muž boží byl jest, a jistě veliký svatý, kněz Michal, Polák poctivý a otec náš příkladný.

Dokonal sem život svatého kněze Michala, jehož duše do království a do nebeské radosti se dostala; ty jenž budeš čísti, máš to jistě v své žádosti míti, aby i ty mohl dosíci toho dobrého, chopě se života svatého, opustě všecky marnosti hříchuov, aby přišel do radosti nebeské; do kteréžto pomáhaj nám pán Buoh všemohúcí na věky požehnaný, amen.

Z ALBERTANA.

Albertan byl právním zástupcem v Brixii (causidicus Brixiensis) za císaře Fridricha II okolo l. 1238. Sepsal latině knížky (čtvery) o ctnostech rozličných, které asi v polovici věku patnáctého v češtinu byly přeloženy spisovatelem nepovědomým. Rukopisů překladu toho, vše z druhé polovice XV. věku, jest několik; dva totiž v Museum: z r. 1462 jeden a druhý bez roku; v cís. veř. bibl. čtyry: z r. 1475, 1493 a dva bez udání léta. Krom toho kniha první v několika rukopisích se vyskytá. Spis sám oplývá doklady z klasiků latinských a řeckých i z písem svatých. Ukázka následující vypsána jest p. J. Jirečkem ze staršího rkp. cís. veř. bibl. (XVII, E, 14).

O přátelství.

Ačkoli, moje přátely, veliký máš z nich užitek, avšak nemáš jich v náhle dobývati, aniž s kým v přátelstvo se zavázati, leč prvé jeho zkusíš. To jest radil Marciel svému přiteli Krispovi, řka: Krispe! prvé než budeš milovati, zkus, a když zkusíš, teprv vším srdcem miluj; múdrý

rozjímá v své mysli, koho má milovati. A Ovidius die: To, jenž miluješ, pilně opatř, co jest; jestiť na tvé hrdlo ta milosť, hleď se jie vystřieci. Též Mudřec die: Máš-li přietele, měj jeho v pokušení, nebť bývá přietel na čas a v čas zamúcenie nesetrváť. A David, žádaje přietelem božím býti, a věda, že přietelé zkušení lepší jsú nežli jiní, řekl jest: Zkus mě, Pane! a pokus mě. A sv. Jan die: Neroďte, najmilejší! věřiti každému duchu, ale zkuste duchuov, jsú-liť z Boha. A sv. Pavel die: Všeho zkuste a což dobrého jest, toho se držte. A Mudřec die: Kto brzo uvěří, lehký jest srdcem. A jiný die: Nechval přietele, dokudž jeho nezkusíš. A opět: Pro přátely nezkušené opatř se jednú proti nepřátelóm; neb snad často přietel bude nepřietelem a takť lehčeje najde škodu tvú. A Seneka die: O všech věcech raď se s přietelem, ale najprv o něho se poraď. Protož vyvol sobě přátely zkušené, kteříž by tobě mohli věrni býti, a měj se k nim jednostajnú ochotností a jednú povahú. A vyvol sobě takové přátely, za něž se nebudeš styděti; neb die Seneka: Tak počni milovati, jakoť by potom toho nebylo slušné nechati.

Zkuse přietele, nalezneš-li jeho velmi věrného, takovým srdcem přijmi jeho, aby pro něho učinil, což koli muožeš podobného a poctivého pro přietele učiniti, tak aby Boha nerozhněval a svého svědomie neurazil; neb hřiechu učiniti nemáš pro přietele. Jakož die Tullius: Nenie žádné výmluvy, hřešíš-li dle přietele a zvláště v mrzké věci, kde jest dvój hřiech. Neboť Seneka die: Hřešíš-li s přietelem v mrzké věci, jest dvakrát proviniti. Aniž máš přietele zbraňovati v hřieše, aby sobě hřiechu nepřipravil; neb die Seneka: Ktož vinných brání, hřiech strojí, jediné leč by to činil pro jeho spasenie; jakož týž die: Nic nenie mrzkého pro lékařstvie spasenie. Neb nevinné přátely máš brániti, aby v pravdě nazván byl obránce; jakož die Kassiodor: Ten právě má býti obránce, ktož obraňuje nevinné. Jinak budeš-li jeho zbraňovati s obavností a se lží, přiezeň nebudeť trvati. O tom die Tullius: Těžce to přátelstvo bude trvati, kdež se ctnosti nedostává. Neb hovieš-li hřiechóm přietele, činíš sobě z jeho hřiechóv své.

Protož svrchu řekl jsem „podobně“; neb dějí práva, že toliko ty věci jsú možné, kteréž jsú podobné. A jinde: Tak cizie opatruj, aby svých nezapomenul. Neb tak máme přátelóm prospěti, abychom sobě neuškodili. Opět řekl jsem proto „poctivě“; neb die Tullius: Máme-li všecko učiniti, tehdy nepoctivé věci, kteréž přietelé žádají, nepočítáme za přátelstvo ale za šibalstvo. A tak máš učiniti pro přietele, co jest poctivé, a otpovědieti, co jest neupřiemé; neb tento jest zákon přátelský, abychom za mrzké věci neprosili, ani jsúce prošeni učinili, a abychom ot přátel poctivých věcí žádali a pro ně poctivé věci pilně činili bez rozváhánie, abychom se radovali svobodně dáti pravú radu; neb to jest takové tovařišstvo, v kterémž jsú všecky věci, kterýchž lidé

žádají, počestnosť slova, útěšenie a veselé. A kdež jsú tyto věci, tuť jest blažený život, jehož chceme-li dosáhnúti, v ctnostech máme se obierati, bez kterýchžto ani přátelstva ani které jiné libé věci množem dosáhnúti. A opustíme-li ctnosti, kde se nadějem, by přietelé byli, tu pochybíme, když něco těžkého nám přijde.

Ustyděti se mají přietelé prositi za nepoctivé neb mrzké věci; neb největší okrasu přátelstva otjímá, ktož poctivosť zamietá, podlé řeči Tullia, jenž die: Největšie družebnosť přátelstva zamácena bývá; neb nedáš-li neslušného, bude proti družebnosti, a dáš-li neslušné, bude proti upřiemnosti. Ustyděti se mají přietelé prositi za nepoctivé neb mrzké věci; neb největší okrasu přátelstva otjímá nestydatosť.

Protož když sobě vyběřeš přátely, tak je miluj, ať by oni tvého přátelstva požívali; neb mnohé vídáme, že měli jsú přátely, ale přiezni neměli. A těm pak přátelóm srovnaj se, aby jim jako sobě věřil a se i své věci bez zlého domnievánie jim poručil; neb die Kassiodor: Těch jest bezpečný statek, kterýž zkušeným bývá poručen; neb jakž brzo jich zkusíš, nemáš se viece ve zlém o nich domnievati. Jakož die Katún [1]): Jsi-li ve zlém domnění, varuj se, aby pro všecky časy nebyl mizerným neb strašlivým, a ve zlém domnění hotová smrť bývá. Neb kdyby přietelé sobě vespolek nevěřili, nebyli by právě přietelé. A máš-li koho za přietele, jemuž méně věříš nežli sobě, bludíš a neznáš moci přátelské. Jakož die Tullius: V přátelstvu nic nemá býti pokrytého, nic zamyšleného; neb zámyslové prvé než květ spršie a dlúho trvati nemohú.

A nic slazšieho nenie, nežli když máš přietele, s nímž by o všem rozmluvil jako sám s sebú, a nic nenie milejšieho, nic pěknějšieho nežli srovnánie v dobrých mraviech, jakož týž Tullius die. A k témuž die Sallustius: Jednostajné chtěnie a nechtěnie jest najpevnějšie přátelstvo.

Tak máš mluviti s přátely, jako by Bóh slyšel, tak živu býti s lidmi, jako by Bóh viděl, jakož die Senęka. A také sv. Matúš die: Nic nenie tak skrytého, by nebylo zjeveno. A v přísloví řekáme: Nic nemuož býti přikryto, by někdy nebylo odkryto. A velmi máme pečovati, abychom k těm, s kterýmiž mluvíme, tak se měli, jako bychme je milovali a jich se ostydali, jakož die Tullius.

A to měj za pravé přátelstvo, kteréž se neroztrhne ani pro naději ani pro strach ani pro kterú jinú příčinu, s kterúžto lidé mrú. Neb nic nenie, by jeho nemohl snésti, který dokonale miluje. Avšak těžce se nalezne pravé přátelstvo mezi těmi, kteříž se obierají v obecních úřadech; neb v úřadech obecně mieti moc, jest závistivá věc a krátká, jakož praví Senęka. A těžkéť jest v šťastných věcech zkusiti přátel a snadno v protivných; neb, jakož die Seneka, máš-li jmeno přátelské, toť psota okáže. A jinde týž dic: Šťastnému přieteli jmenuj se, a nešťastnému

1) Kato.

nebuď jmenován. A jiný die: Mnoho v pocti jest přátel, ale v potřebě málo; neb ten jest pravý přietel, kterýž tobě pomáhá, když se světa nedostává.

Přietele tvého tak miluj, aby byla na tobě spravedlivá příčina, proč by měl milován býti ot něho; neb ti jsú hodni přátelstva, v kterýchž jest příčina, proč je milují, jakož die Tullius; neb nebudeš-li ty milovati, žádnýť nebude milovati tebe. K témuž Martial die: Diviš-li se, že tebe žádný nemiluje, miluj a budeš milý. Tak tehdy najprv okaž se v dobrotě a tak hledaj jiného sobě rovného. Nebo častokrát převráceně, ať nediem neopatrně, chtie někteří mieti takové přátely, kterací sami nemohú býti, a což jsú nedali přátelóm, to ot nich žádají.

Znamenaj, že mezi přátely má býti přátelstvo nesmrtedlné; neb die Mudřec: S přátely krátcí počtové a dlúhé přátelstvo má býti. A k témuž die Tullius: Musíš mnoho měřic soli szobati, než budeš moci pravě přietele poznati. Opět znamenaj, že kto dokonale miluje v skutku, těžce se na přietele rozhněvá. Znamenaj, že dokonalé milosti ne úmysl ale čas konec činí; neb nenie v moci úmysla zavrci milosť. Protož die Seneka: Brána bývá podlé úmysla vuole, ale nebývá kladena.

Tak tehdy miluj přietele, aby byl jemu přietelem. Někteříť milují, avšak nejsú přietelé, jakož Martial die: Všeliký přietel miluje, ale ne všeliký, jenž miluje, jest přietel. Ale koho ty miluješ, budiž jemu také přietelem. A Seneka v epištolách die: Chceš-li milován býti, miluj; neb žádný nemuož býti blahoslaveně živ, ktož sám sebe šetře, všecky k svým pożitkóm obracuje. A tak nechtěj sobě živ býti; neb přátelstvo činí mezi námi obecenstvie všech věcí. Protož říkáme v přísloví: Kto chce všecko mieti, všecko ztratí. A tak bláhodie, kteříž domnievají se mieti přátely, kterýmž oni nejsú přietelé, jakož Seneka die: Zaneprázdněný člověk a zbožím obsazený nic nemá většieho zlého, než že mu býti ty přátely, kterýmž on nenie. Protož nešetř sám sebe toliko, ale druhdy naplň žádosť jiných, jakož die jeden: Ten zlý člověk má řečen býti, kterýžto toliko sebe-dle jest dobrý. Ale přietel má milován býti podlé velikosti viery jeho, aby ten, jenž tě viece miluje, viece ot tebe milován byl. Pakliť tě málo miluje, netbaj na jeho milosť a přátelstvo, neboť by zle bylo přátelstvo mezi přátely rozděleno, kdyby jeden za přietele tělo i duši i statek vyložil, a druhý na něho málo nebo nic netbal.

ROZPRÁVKY NÁBOŽNÉ.

Rukopis pap. v univ. bibliotéce Olomúcké (fol. Sign. 6, 19), v Jungmannově hist. lit. č. pod nápisem: „Povídky čili pohádky náboženské, psané r. 1482.“ Obšírnější zprávu o této sbírce rozprávek z latiny přeložených i výpisky z ní podal p. J. Jireček v Čas. Mus. 1862 str. 364 a 1863 str. 91, pak v Anthologii ze staré literatury české, 1860 str. 126. Jemu také děkujeme z výpisků následujících, jakož i z výpisků dalších: „Ze života sv. Františka Assiského,“ které též pocházejí z rukopisu nějakého bibl. Olomúcké.

Tuto se píše o jedné panně rozprávka velmi krásná. A ta panna bieše dni zámána a nemohla sebú nikam kniti, ale umyzl měla, že chtěla ráda pánu Bohu služiti, když by zdráva byla.

Panna jedna byla u vlasti Francúské šlechetná a nábožná velmi. Ta když jedné chvíle na den Matky božie očištěnie sama jediná v své nemoci ležieše a sama v sobě jsúci zamúcena řekla jest: „Aj sama ležím jediná a ráda bych tento slavný den panně Marii poslúžila, jakožto obyčej mají poslúchovati věrní křesťané, i nemohu.“ A když takové věci na své mysli přemietáše, tehda duše jejie božskú mocí byla z těla jejího vystúpila a od svatého anděla do nebeského Jerusaléma jest přinesena. Kdežto viděla jest procesí převelmi krásnú toho města drahého Jerusaléma, ano zvlášť řádové andělští, patriarchy, proroci, apoštolé, mučedlníci, zpovědlníci, svaté panny i jiní věrní všickni v tom nebeském Jerusalémě dva a dva v té procesí kráčiechu, zapálené sviece v svých rukú nesúce, příhodné zpievánie tomu svátku zpieváchu i takovéž stánie, jakož obyčej jest na tom světě učiniti, zachovávachu. Anděl zajisté, vuodce té panny, vzav svieci jiné panně, kterážto mějieše býti tovařiška jejie, podal této jisté. A ta sviece osviecena bieše. I bieše zajisté také okrasa v těch svatých a taká sláva, žeby žádný jazyk toho nemohl vypraviti. Syn zajisté drahé panny Marie, jsa oblečen v rúcho najduostojnějšie, najpoctivějšie miesto mějieše i s svú milú matkú, předrahú pannú. Jehožto krásě veškeren sbor nebeského Jerusaléma divičše sě, na něho patřiece. Kteřížto duostojní kuorové andělští po třetiem stání, patřiece na drahého pána i na jeho milú matku, začeli sú antifonu, ježto piesnička slove, takto: „Dnes předuostojná panna Maria děťátko Ježíše obětovala jest do chrámu.“ I vešli sú do chrámu zlatem i drahými perlami uděleného a inhed potom všickni počeli sú mši převelmi duostojně a krásně zpievati. A když sú kyrieleison dozpievali, tehda Kristus, najduostojnější biskup, začal jest: „Chvála na výsosti Bohu.“ A svatý Štěpán, předuostojný boží mučedlník, epištolu četl jest: „Čtenie zajisté.“

Svatý Jan, jsa obleèen v přeèistú dalmatiku, jáhnem té mše předuostojně byl jest. A když jest čtenie dokonal, pán Kristus k řádu svému sě navrátil a od těch, kteříž sú ty sviece obětovali, přijal jest. Tehda ta dřéve řečená panna, čijíci sě navrátiti k tělu svému, skrze ducha svú také svieci chtějieše s jinými oběrovati; a také přikázaním anděla svého nechtieše jie s sebú na zemi nésti. To vida anděl, tu svieci, kterúž jí bieše dal, zlámal, polovice sviece vrchní sobě (zuostavil) a zpodnie jí nechal. A tak jsúci k tělu svému navrácena, polovici té sviece v své ruce zavřenú jest nalezla. A tak v té svicci mnohé moci pán Buoh na tomto světě ukazoval, uzdravuje mnohé nemocné. A tak bieše to viděnie té panně od páma Boha ukázané zjeveno, že sě sama počcla tomu vidění diviti. A když sú sě jie tázali, jaké by to jejie vidénie bylo, odpovědèla jest ono slovo svatého Pavla apoštola: „Buďto že sem v tèle byla, buďto kromě tèla: pán Buoh vie; ale toto viem, že kdys sem leżała na svém loži, jsúci velikú nemocí poražena, a již jsem bohdá učiněna zdráva od pána Boha.“

Tuto sě píše o jednom mládenci, ješto byl upadl u veliké hřiechy a kterak pán Bóh jemu ty hřiechy divně odpustil.

Mládenec jeden bieše v Paříži v tom městě na učení, i dopustil sě jest hřiechóv někakých Bohu velmi ohavných, tak že pro stud těch hřiechóv žádnému sě knězi nesměl zpoviedati. I poče mysliti o mukách pekelných, zlým lidem kteréž budú dány, a o slávě dobrých lidí, kteráž bude jim dána v nebesiech. I boje sě náhlé smrti, aby naň nepřipadla, vnitř sě mútieše hryzením svého svědomie a zevnitř třesieše sě na tèle. A když ten strach a tu bázeň a stydlivosť přemohl, tehdy přišel k svatému jednomu opatu i kázal jeho k sobě povolati, a že pro tu příčinu přišel chtě sě svých hřiechóv zpoviedati. Kterýžto opat smilovav sě nad tiem mládencem, i poče jeho zpoviedati. Ó divná věc toho mládence chtějícieho sě zpoviedati! Isbed-panna Maria u Boha uprosila jemu také skrúšenie, tak že s pláčem velikým, chtě sě zpoviedati svých hřiechóv, i počna jakžto praviti, a inhed pro veliký pláč nemohl. A to když uzře ten převor, řekl jest tomu mládenci: „Jdiž a napiš tvé hřiechy na lístku a přines ke mně.“ I líbila sě řeč tomu mládenci i odšel a napsal jest ty své hřiechy. A když bylo na zajtřie, přišel opět k tomu převorovi, zkušuje, mohl-li by sě opět zpoviedati. A jakžto prvé tak i podruhé nemohl jest. A když ten jistý opat jeho cedulku aneb lístek vzal a počel jest čísti ty jeho hřiechy, a když přečíte, řekl sě jest převelmi i řekl jest tomu mládenci: „Nejsem já duostojen sám za tvé hřiechy tobě rady dáti. Chceš-li, ať okáži mému vyššiemu otci, svatému Viktorovi.“ Neb v ty časy sv. Viktor přebýváše v tom městě. A když ten převor přijide k sv. Viktorovi a podal jemu lístku, i počel všecko pořád rozprávěti. A když ten sv. Viktor otevřel ten lístek, všecky jeho hřiechy nalezl smazané. I řekl tomu převorovi: „Co mám čísti, ano nic nenie napsáno

na tom listu?“ A ten převor poče jeho hřiechy opakovati, že sú byly napsány. Tehda oba dva počeli sú sě diviti milosrdenství božiemu velikému, kteréž sě jest stalo nad tiem mládencem. A zavolavše jeho, i ukázali jemu ten lístek, ano na něm nic psáno nenie, i řekli sú tomu mládenci, že jsú jemu hřiechové odpuštěni. A když ten lístek mládenec skrze jistá znamenie poznal, velikú radostí jest naplněn. A tak sú jemu pokánie žádného nedali za ty jeho hřiechy, i počeli sú jeho napomienati, aby pánu Bohu z těch daróv děkoval, že jsú jemu hřiechové odpuštěni, a potom aby sě budúcích varoval a pána Boha viece nehněval. A tak jest učinil, v dobrém životě trval a na své hřiechy až do smrti plakal a potom sě pánu Bohu dostal.

Tuto sě opět o jednom mládenci píše divná rozprávka.

Jeden mládenec, kanovníkem jsa učiněn kostela Pařížského, muž mladý a rozkošný, jsa lakotně živ a smilstvu poddán a mnohým jiným hřiechóm jsa nakloněn, a když na něho nemoc veliká připadla, i počal sě zpoviedati svých hřiechóv a na ně plakal; a polepšiv života svého a prívod krásný vzav, olejem svatým jsa zmazán, tělo božie přijímal a tak jest i umřel. Jehožto tělo jakožto muže vzácného a bohatého s velikú oslavností a chválú světa tohoto jest pochováno. I bieše toho dne veliká jasnosť, tak že i povětřie bylo liché a utěšené. I řekli sú lidé sami k sobě vespolek: „Mnoho dobrého pán Buoh tomuto člověku jest učinil. Ničehož sě jemu nestalo, jehož by na smrti neměl jakžto i jiní věrní křesťané; neb jest i svátosti kostelnie přijal, povětřie krásné bylo při jeho pohřbu a s velikú slávú jest pochováu.“ Tehdy po nemnohých dnech jednomu svému čeledínu ukázal sě, pravě, že by byl zatracen. Ale tomu sě ten jistý čeledín poče diviti, pravě jemu: „Však sě zpoviedal, i tělo božie přijímal, i olejem svatým jsi zmazán: kterak sě jest tobě to stalo, že jsi zatracen?“ Odpověděl ten člověk: „Jednoho mi sě dobrého nedostávalo, že toto všecko dobré ničehož mi neprospělo, kterýmžto dobrým byl sem obdařen.“ Řekl jest ten čeledín: „I co jest to zajisté, pověz mi.“ I řekl: „Ač sem zajisté slíbil na své smrti, že sě chci zdržeti od hřiechóv a přichopiti sě věcí spasitedlných, i řeklo mi mé svědomie: Jest-li že budeš zdráv, však toho zachovati nebudeš moci, což slibuješ. A že mé srdce viece bylo přichýleno ke zlému nežli k dobrému, i protož sem nezaslúžil hřiechóv odpuštěnie a protož sem musil do pekla jíti.“ Protož každý sě boj, aby sě toho pilně varoval, aby v též neupadl jako tento. Zachovajž nás pán Buoh, amen.

Tuto sě píše o jednom rytieři rozprávka.

Rytieř jeden bieše, jenž včely chovášc, a nic jemu neprospěly; neb jemu umiráchu. Když sě o to poče ptáti, kterak by jemu nemřely, i povědieno jest jemu, že, položil-li by tělo božie mezi nimi, žeby inhed přestaly mřieti. Tehdy on ponuk sě, že chce božie tělo přijímati. A když jest tělo božie v ústech schoval

a mezi včely je položil, včely zajisté stvořitele svého poznavše, z strdi své najslazšie vosku nadělavše, hosti svému najdobrotivějšiemu kapličku divným nástrojem učinily. A oltář učinivše, to drahé tělo na něm postavily. Kterýžto div uzřevši jeho žena, zpoviedala sě jeho kněži toho, což jest od svého muže věděla. Tehdy ten kněz, vzav s sebú všecky lidi osadnie, a k těm včelám sú přišli, i nalezli sú včely okolo létajíce, a chváléchu pána Boha stvořitele, i odešli sú. A v té kaplici nalezli okna z vosku i zvoničku i oltář, i dvéře nalezli sú, i divichu sě tomu všickni velmi; neb sú tělo božie nepoškvrněné nalezli. A vzemše to drahé tělo božie, do toho kostela s velikými chvalami sú přinesli a v tom kostele sú položili.

Tuto sě píše rozprávka o jednom mládenci velmi pěkná.

Přihodilo sě, že jeden mládenec s dětmi hráše před kostelem i mějieše prsten na ruce daný od jedné panny, a to takovú měrú, aby jeho nikoli žádnému nedával. Kterýžto mládenec, když přijide do kostela, uzřev obraz panny Marie velmi pěkný, i pozdraviv panny Marie i řekl: „Zajisté vidíš mi sě ze všech panen najpěknější a najmilejší. A protož ta panna, kterážto mi jest prsten dala, téť já nechci, ale tobě chci já raději slúžiti, ač budeš mě ráčiti za služebníka přijieti. A vezmiž ote mne prsten na znamenie.“ I dal té drahé Panně ten prsten. A ona, vzemši od něho ten prsten, i zavřela jej v své ruce. A když sě mládenec z toho velmi lekl, počel jest ten div mnohým dem rozprávěti. A napomenut jsa od mnohých, aby ten svět opustě i slúžil drahé panně Marii, kteryžto, než by zbožie opustil, ženu pojal a panně Marii slib zrušil. A první noc ukázala sě jemu panna Maria, tiežíci jeho, proč by jí viery nedržel? Též i druhú noc, lajíci jemu velmi hrozně. A on procítiv, ženu i všecky věci opustiv, na púšť šel a tu až do smrti nábožně panně Marii slúžil.

Tuto sě píše rozprávka velmi pěkná o svatém Křištoforu.

Čte sě o sv. Křištoforu, že viděv sě býti velikého člověka a pěkného, řekl sám k sobě: „Chci slúžiti najvyššiemu člověku, kterýž koli jest na světě.“ A když uslyšel, žeby ciesař Římský byl najvyšší pán všeho světa, bral sě jest do Říma a počel slúžiti u jeho dvoru. I přihodilo sě dne jednoho, jeden služebník ciesařóv, maje něco protivného proti někomu, i počel ďábla jmenovati. To uslyšev ciesař, že křesťan bieše, i jeho všecka čeleď, znamením svatého kříže sě požehnali. A když to uzřě Křištofor, poče sě diviti, proč by sě tiem znamením žehnali. I řekli sú jemu: Zdali's neslyšel, že onen mládenec ďábla jmenoval, i báli sme sě; neb nepřietel lidského pokolenie jest.“ Ale Křištofor, že pohan bieše, divieše sě, žeby sě ďábelské moci báli, a řka králi: „Zdali ten ďábel větší jest nežli ty?“ Jemužto král vece: „Ano jest, neb všech lidí na věm světě pokúšie, ale já toliko ciesařstvím křesťanským vládnu.“ To uslyšev Křištofor, poče ďábla všudy hledati, a když

lidé uslyšeli to, za blázna ho mějiechu. Až jednoho dne, když přes pole jdieše, uslyšel zvuky velmi divné, i zdálo sě jemu, že by předivní oděnci jeli. I otázal Křištoforus, kteříž napřed jediechu, kto by jeli? Jemužto oni pověděli: „Ďábel jest, jenž jede s svým vojskem.“ Kterýžto prosieše, aby jemu ďábel byl ukázán. A když uzřě ďábla, vece: „Pane, tobě chci slúžiti.“ A když sě bráše jeho zástup, přišli sú k jedné cěstě, u kteréžto cěstě bieše postaven kříž dřevěný. A když ten kříž uzřěli ďáblové, inhed všickni počeli utiekati a dráti sě skrze trnie a hložie a skrze přiekopy, nechavše té rovné cesty. A když to uzřě Křištofor, poče sě tomu velmi diviti; neb on tú cestú jda neměl jest žádné přiekazy. I otázal jest ďábla i jeho tovařišóv, proč by tú cestú nejeli? I řekli jemu, že kříž Kristóv bieše na cestě i nemohli sicě tudy jeti. Jimž Křištofor vece: „Tehdy ten Kristus jest větší našeho krále ďábla?“ A oni jemu řekli, žeť „větší jest; neb jest on stvořil nebe i zemi i všecky věci jiné a nás také, jenž pro náš hřiech strčil nás do hlubokosti pekelné.“ Uslyšev to Křištoforus vece: „Toho pána chci hledati.“ A nenalezl. Přijide k jedné vodě, za kterúžto vodú přěbýváše jeden pústenník. I poče jeho ten pústenník tázati, koho by hledal? jenž vece: „Krista.“ Jemužto vece pústenník: „Chceš-li přes tuto vodu přenášeti pútníky pro jeho jmeno, nalezneš jeho.“ A když za mnohý čas to činieše, přihodilo sě jednoho dne, že voláše děťátko jedno, aby je přenesl. A když je nesieše, tak sě jemu to dietě obtiežilo, že jeho bez mála udusilo. I otázal jeho Křištofor, kto by byl. A on řekl: „Já jsem Kristus, jehož ty hledáš.“ A on pade k nohám jeho i vece: „Pane, co mi kážeš učiniti?“ Jemužto pán Bóh odpověděl: „Pokřstěn buď ve jmeno Otce i Syna i Ducha svatého.“ Jenž jest to i učinil. A tak dlúho slúživ pánu Bohu, život svój mučedlnictvem dokonal.

Tuto sě píše rozprávka velmi pěkná o jedné bábě čarodějné, jenž bieše horšie než črt, a ta jest manžely dobré v nenávisť uvedla.

Muž jeden a žena biechu spolu dobře. A ďábel tomu závidě, tři léta pracoval, chtě mezi nimi nepřiezeň zjednati, a nemohl. I mysléše sám v sobě, že nic nenie chytřejšieho nežli zlá žena, i jide k jedné zlé ženě a prosí jie, aby je svadila, a že jí chce zaplatiti. A ona řekla ďáblu: „Dáš-li mi pět šilinkuov grošóv, učiním, že nikdy spolu nebudú.“ Jížto ďábel vece: „A v pravé pravdě, učiníš-li to, viece tobě dám.“ A ona vesela jsúci, odjide k té dobré ženě a pozdravivši jie, vece: „Kterak ty a muž tvój živi jste?“ Odpověděla: „Velmi dobře a laskavě.“ Jížto ona vece: „Zklamána jsi; neb tvój muž jinú ženu miluje viece nežli tě. A protož chceš-li, ať by tobě dobře bylo, poslúchaj mne. Ve čtvrtek o puol noci, když muž tvuoj spáti bude, vezmúci nuože vystřiž jemu šest vlasuov a polož na prahu. A to sedmkrát učiniž a inhed tě zasě bude milovati.“ A ona vece jí, že to chce učiniti. Potom opět ta zlá žena

šla k muži jejiemu, jehož pozdraviv̌ši i vece: „Kterak jsi ty s svú ženú živ?“ Odpověděl, že dobře. I řekla jemu: „Zklamán jsi; neb tvá žena miluje viece jiného muže. I vystříchám tě, žeť tento čtvrtek o puol noci chce zabiti. A jest-li že procítíš, budeť sě vymlúvati.“ A on to uslyšev, nerodí jí věřiti. Odpověděla ta nešlechetná žena: „Zkus toho, budu-liť já klamati.“ Odpověděl jí muž: „Učiním̌, co pravíš.“ A když bylo ve čtvrtek o puol noci a muž té dobré ženy učinil sě jako by spal: tehdy žena toho počela nuože hledati, chtieci jemu vystřihnúti těch šest vlasuov. A uzřevši to muž její, jsa u velikém hněvu, svú ženu vlastní zabil. A když jí jest zabil, navrátil sě jest sám k sobě, žalosť maje, že jest ji zabil. Potom vyňav svój vlastní meč, sám sě zabubiv i umřel. Tehda ta zlá a nešlechetná žena, uzřevši, žeby oba zahynula, přišla k ďáblu, aby jí zaplatil. Tehda ďábel z daleka stoje, řekl jest jí: „O najhoršie nevěstko! viece si učinila, než sem tě prosil. Otejdi ote mne.“ A povrh jí penieze, řekl jí: „Jdiž zlořečená a nešlechetná ženo! neb již i ďáblové u pekle sě tvé zlosti bojie.“ A inhed jest ji vzal do pekla. Uchovajž nás jeho milý pán Buoh náš Ježíš Kristus. Amen.

ZE ŽIVOTA SV. FRANTIŠKA ASSISSKÉHO.

Jednoho času, když sluha boží v Gajetě [1]) jednú na břehu mořském kázáše, zástupové pro náboženství třechu sě, aby sě jeho dotekli. Strachuje sě Kristóv sluha takej pochvaly lidskej, na jednu lodičku, ježto sě břehu držala, sám vskoči. Ona zajisté, jako by rozumným vnitřním pohybačem byla hnuta, beze všeho plavce, ano všichni vidie a divie sě, dále sě od země odtáhla. A když něco podál na hlubokosť moře odjide, sta mezi vlnami nehnúci sě, kterak dlúho muž svatý zástupóm čekajícím na břehu kázal jest. A když uslyšav kázaní a uzřev div a požehnánie vzav zástup, a množstvie lidu pryč jdiešе, aby jeho viece nemútili, lodička svým vedením k zemi a k břehu vrátila sě jest. A protož ktož by byl tak zatvrzenej mysli a nemilostivej, žeby kázanie Františkova netbal, jehož divnú mocí býváše, že netoliko rozumu nemajície naučenie přijímáchu, ale také těla bezdušná jakžto živa kážiecieмu slúžíchu.

*

Bratr jeden Bohu nábožný a sluze božiemu věrný ústavně na svém srdci mysléše, že ten jest hoden milosti boží, kohož muž svatý zvláštní milostí miluje; kohož by jako cizieho jměl, ten by z čísla vybraných od Boha byl vyvržen. A pro-

1) Gaeta.

toť když tiem myšleniem častějie se mútieše a ochotenstvie muže božieho velmi žádáše, avšak srdce svého tajemstvie ižádnému nezjevil; přivolav jeho k sobě mile otec milostivý, tak jest k němu mluvil: „I žádné myšlenie tebe nemuť, synu; nebo tě najmilejšieho maje mezi mně najmilejšiemi, rád tobě dar dávám mého ochotenstvie a lásky.“ I podivil sě tomu bratr a učinil sě z nábožného nábožnější a natoliko u milosti rostl člowěka svatého, ale také skrze Ducha svatého milosti dar věčšiemi dary jest obdařen.

*

Dva bratří přišla někdy z země řečenej Saboris. Z nich starší některé učinil pohoršenie mladšiemu. A když přijidesta k otci, otáza on mladšieho, kterak by sě jměl k němu na cestě bratr tovaryš jeho. On odpovědě: „Zajisté dosti dobře.“ I vece sv. otec: „Varuj sě, aby pod ukázaním pokuty nelhal. Vicmť, věrně vicmť, ale počekaj málo a uzříš.“ Divil sě velmi bratr, kterak tak skryté skrze ducha poznal jest. Protož po malých dnech zbrzev zákonem vyšel ven, kterýž bieše pohoršil bratra, a od otce neprosiv odpuščenie ani polepšenie vzal hodnej kázni.

PŘÍKLADY SVĚTSKÉ Z KRONIK ŘÍMSKÝCH.

Rukopis v česk. Museum z r. 1473 (3 F, 25) s nápisem tuto svrchu položeným, a druhý v cís. univ. bibliotéce (XVII, F, 28) asi z téhož času, s nápisem: „Historiae de imperatoribus,“ oba v 4ce pap., první jich vůbec správnější, druhý zachovalejší, oba však z téhož nedalekého pramene pošlí, jakož některé jich společné poklésky přepisní dosvědčují. Jungmann v hist. lit. č. uvádí týž rkp. cís. bibl. na dvou místech, totiž na str. 64 č. 73 pod titulem: „Paraboly s výklady nábožnými,“ a na str. 169 č. 723: „Historie některých králův a císařův příkladně představená.“ Jestiť to překlad spisu latinského, jenž přichází pod titulem: „Gesta Romanorum“ anebo také: „Directorium humanae vitae, alias parabolae antiquorum sapientum.“ Obšírný popis téhož rkp. cís. bibl. i výpisky z něho uveřejnil p. J. Jireček v čas. Mus. 1862 str. 362 a 369, a pak v Anthologii ze staré literatury české, v Praze 1860, str. 124. I naše výpisky pocházejí z rkp. tohoto, některé však rady opraveny dle rkp. mus.

Morovid.

(Str. 10.)

Alexander kraloval, jenž panstvie všeho světa obdržal. Stalo se jednú, že veliký zástup družiny sebral a některaké město oblehl, jenž na tom miestě mnoho rytieřuov i jiných mnohem vicce ztratil beze všeho ranění a úrazu. Ale když tomu velmi se diviše, mistry i také mudrce svolal i řekl jim: „Milí mistři! kterak

muož to býti, že tak vnáhle rytierstvo mé beze všeho úrazu mře?“ Tehdy oni: „Div není. Jest jeden basiliscus nebo ostrovid — však jest najlépe řéci morovid, že zrakem moří — na zdi tohoto města, jehož zrakem rytieři mrú nakaženi.“ Vece Alexander: „Který lék proti tomu morovidovi jest?“ Jemuž řekli: „Přečisté a najlepšie zrcadlo položeno buď a vzdviženo mezi zástupem a mezi zdí, kdež ten morovid přebývá; a když ten morovid v zrcadlo vezří, obrazu jeho zraky k němu se obrátí a inhed umře.“ A tak, jakž to učinil, hned města dobył.

Najmilejší! tiemž obyčejem svrchovaný lék zdviženie nebo pýchy jest znamenie vlastnie křehkosti. Nebo když pýchá člověk, zajisté na váze pohynuje; ale když znamená svú křehkosť i marnosť, jako v zrcadle sám k sobě přijda, odkud přišel, kam jde a který potom bude, a tak znamenaje svój nedostatek, pýchu zažene i umrtví.

Svíce míru.

(Str. 17.)

Čte se v skutciech rytierských, že obyčej taký bieše Římanuom, když který hrad nebo město (nepřátelské mocí obdržali), jednu svicci v jistú mieru rozžehli, a jak dlúho ta sviece hořala, hotovi byli všem, ktož by žádali pokoje a smlúvy, (učiniti) svú milosť; ale když ta jistá svíce dohořela a uhasla, tehdy na všicky ukrutnú a bez milosti spravedlnosť vydali, a s nižádným potom, ač by i všecko dal, což by měl, milosti nechtěli učiniti.

Najmilejší! takéž pán Buoh při každém hříšném jistý cíl ustavil, jenž minúti nemuož, to jest čas, v němžto když by chtěli pokoj věčný z milosrdenstvi božieho, nalezli by; nebo veškeren tento život, jenž se skrze tu svici znamenává, na tomto světě hříšným dal jest, aby milosti prosili i milosrdenstvie božské sobě obdržali. Jako die sám pán Jesus Kristus skrze svatého Jana: „Proste a vezmete, aby radosť vaše plna byla.“ A svatý Pavel: „Čiňme dobře, dokudž čas máme; nebo aj! nyní čas líbý, dnové spasitedlní. Přijdú dnové hněvu, dnové všeho hubenstvie i psoty, v nichžto žádný nebude moci sobě milosti uprositi,“ to jest, po tomto životě v súdný den.

Moudrý rytíř.

(Str. 51.)

Některý rytieř, jsa mezi některého krále, těžce jemu zavinil. Poslal k němu rytiče a přátely své, aby se zaň přimlúvali, aby král ráčil jemu svú milosť dáti. A tak že těžce jemu milosť uprosili pod takúto úmluvú: aby (ke) dvoru královu pěš i jezden spolu, napoly jda a napoly jeda bez přietrži přišel, a k tomu aby s sebú přivedl najvěrnějšího přítele a najkléře nebo herce a najvětšího nepřítele svého. Uslyšav to, velmi se zamúti. Jal se mysliti, kterak by to mohl plniti. Ale jednej noci, když některého pútníka byl přijal do svého domu, tajně řekl ženě svej: „Viem, že pútník tento veliké penieze nese s sebú; protož já chci, ač ty radíš, toho pútníka zahubiti, a budem penieze mieti.“ Tehdy ona: „Dobrá jest rada; mně se dobře líbí.“ Potom když všickni

zesnuli v domu, na úsvitě ten jistý rytieř vstal a jedno tele z svých telat zabil a v kusy zrubal i vkladl v pytel, a zbudiv svú ženu, dav jí ten pytel, aby někde v kútě schovala, i řekl jí: „Hlavu pútníka i s rukama i s nohama vkladl jsem v ten pytel, ale všecko tělo s droby v chlévě sem pokopal.“ A řek to, něco peněz ženě své ukázal, jako by je od pútníka vzal. Ale když den bieše, přišel, aby se pánu svému ukázal, vzem na pravo psa a syna svého maličkého v luono a ženu svú na levo, k tomu pěkný koník svuoj malý, i jal se jíti. A když k hradu se přibližováše, pravú nohu na chřbet pěkného svého koníka jeda vložil a levú po zemi šel, a tak pěš i jezden na hrad šel. Uzřev to král i s těmi, kdož jsú tu stáli, velmi se diviše. I vece jemu: „Kdež jest přítel tvój najvěrnější?“ Tehdy ten jistý rytieř, vyšav nuož, uřezal psu ucho, jenž křiče pryč běžíše. Po malej chvíli ten rytieř odvolal jej zase, an krvavě vrátil se k němu a raduje se jemu. I vece rytieř: „Aj králi! toť mój přítel najvěrnější, jehož jsem s sebú přivedl.“ Tehdy král: „Kdež jest tvój kajkléř nebo hráč?“ A on ukázav na svého maličkého syna i vece: „Aj králi! nenieť kajklieře nebo herce na světě, by mi také utěšenie učinil, jako muoj syn, když přede mnú hrá.“ I vece jemu král: „Kdež jest nepřítel tvój?“ Tehdy ten jistý rytieř, nepomeškav, dal svej ženě pohlavek, řka: „Proč ty tak nestydatě vzhlédáš na mého pána krále?“ A ona ihned zkřičeci velikým hlasem: „Ó zlořečený mordéři! proč mě tepeš? Zda's v svém domu ještě žalostnej vraždy neskonal? Slyšte všichni, i ty, milý králi! že muoj muž pro hubené penicze některakého chudého pútníka v svém domu zamordoval.“ Uslyšav to ten jistý rytieř, opět jí dal záhlavek, řka: „Ó zlořečená ženo! proč křivé viny na mě cpáš a sě nestydíš?“ Tehdy ona z toho rozhněvavši sě, řekla: „Pojďte do jeho domu a ukáži vám miesto, v němž toho hubeného pútníka nohy, ruce a hlavu pochoval, a ten chlév, v němžto všecko tělo i s droby pochoval jest.“ Uslyševše to ti jistí, ježto při tom stáli, chtiec toho zkusiti, jest-li pravda, do domu toho rytieře šli. Ale předběhši ta jistá žena, pivnici otevřela, kdežto pytel s telecím masem ležíše pochován. Jenž brzo odkopavši, vyňala ten jistý pytel. Uzřevše, ano telecí maso, přílíš se tomu divili, a seznavše múdrosť toho rytieře, jemu hodnú chválu vzdali. Jenž potom k králi zvláštní milosti bieše přivázán.

Najmilejší! tento rytieř, jenž najvyššího krále milého ztratil, jest každý hříšný, jenž kuobdržení pána svého milosti prosě posílá napřed k Bohu svaté jakožto přátely své. Ale aby pánu svému dosti učinil, má jíti pěš a na koni: pěš, zemské věci a minulé potlačuje; jízden, nebeských věcí ze všeho srdce žádaje. Psa také svého na pravici za přítele najvěrnějšího s sebú má vésti, totiž to angela svého nebo pastýře svého, buď kazatel nebo spovědlník, jenž duše jeho má střieci, jehož kaž koli nejednú, ale mnohokrát nožem svých hříchuov obrazuje v ucho, a však svú ho-

tovostí vždy se navrátí, jeho tajnosti nižádnému nezjevuje a v jeho prospěchu vždy se raduje. Takéž má držeti herce, totižto milé dietě své, v svém lóně, totižto svědomí, nevinnost svrchované pokory, kteréžto svědomí bude-li dobře zpravováno, dušička se každého velmi utěší. Ale ženu na levici za nepřítele nevěrného s sebú má vésti, totižto rozkoš těla snebo lest ďábelskú, jenž tajnost každého člowěka před čeledí královú na smrť pronáší, totižto přede vší říší nebeskú. Tehdy hodně každý člowěk bude v svej múdrosti chválen, jenž takým lstem uměl s boží pomocí odolati, tajně své tele zahubiv, totižto své tělo rozumně umoře puosty, modlitbami a jiným utrpením je v Kristovi pochoval, a naposledy konečnú milosti bude k věčnému králi přivázán.

Fóka kovář.

(Str. 67.)

Čte se také, že když Titus v Římském městě kraloval, ustavil byl za zákon, aby den prvorozeného syna jeho ode všech byl slavně cten i svěcen; a ktož by koli kterakéž koli tento den dělal dielo, smrtí měl umříti. A když ten zákon kázal provolati, zavolal k sobě mistra Virgilia, i řekl jemu: „Milý mistře, také jsem zákon ustavil, jako sám dobře vieš. Ale že mnozí hříchové mohú tajně i skrytě dělání býti, k jichžto známosti nemuožem přijíti, prosím tebe, aby vedlé múdrosti svej složil i učinil mně některaké uměnie, jímž bych mohl věděti ty, jenž proti tomu zákonu ode mne vydanému zaviní.“ Tehdy on: „Pane! buď tvá vuole.“ A inhed svými čáry některaký slúp neb socha prostřed města postavil, kterýžto slúp všecky tajné hříchy toho dne dopuščené ciesařovi pravieše. A tak skrze ten slúp a jeho žalobu mnozí biechu na smrť odsúzeni. Bieše tehdy v Římě některaký kovář, jmenem Fóka, jenž v ten den od ciesaře ustavený děláše, jako jiný den dělný. Ale když jednú v svém loži odpočíváše ten jistý kovář, myslíše o tom, kterak skrze žalobu toho jistého slúpu jsú poddáni k smrti. Ráno vstav, šel k tomu slúpu a řekl jemu: „O slúpe, slúpe nebo socho! skrze žalobu tvú mnozí jsú na smrť dáni. Slibuji svému bohu, budeš-li na mě žalovati, žeť tvú hlavu tiemto kladivem zmožděm; a protož radím, aby o mně nic neříkal.“ A s tím šel domuov. A inhed ciesař v první hodinu, jakož obyčej měl, své posly k tomu slúpu poslal, aby na něm vztázali, jest-li kto, jenž proti zákonu zavinil. Ale když k tomu jistému slúpu přišli a úmysl králuov zjevili, odpověděl jim slúp: „Zdvihněte oči svoji a vizte, což jest psáno na mém čele.“ Tehdy oni, když jsú zdvihli oči své, na čele toho jistého slúpa viděli jsú psáno: „Časové se mění a lidé se horší. Ktož bude chtieti pravdu povědieti neb praviti, ten musí své hlavy pod kladivo nasaditi. Děteż (sic) a svému pánu povězte, co jste viděli i čtli.“ Tehdy poslové odešli. Tak to všecko na pána vznesli. Když to císař uslyšal, přikázal dvanácti rytieřóm, aby se v oděnie oblekli a připravili a k tomu jistému slúpu šli, a učinil-li by kto co proti tomu slúpu, svieže jemu ruce a nohy,

před ciesaře jej přivedli. Rytieri tam šli a od ciesaře toho slúpu pozdravili, řkúce, že ciesař toho žádá, aby na ty žaloval, ktož jsú proti zákonu učinili, i na ty, jenž jemu hrozí, žádného se v tom neboje. Vece k nim slúp: „Vezměte Fóku kováře tohoto města, jenž jest ten, ježto nikdy zákona nedrží a ještě mi hrozí.“ Tehdy oni inhed toho jistého kováře jali a jej před ciesaře přivedli. Uzřev jej ciesař, i vece k němu: „Co jest, jenž o tobě slyším? Proč ty ode mne vydaného zákona nedržíš?“ Odpověděl on: „Pane! zákona toho já držeti nemohu; nebo na každý den musím osm peněz mieti a těch bez diela nemám kde vzieti.“ Vece jemu ciesař: „I čemuť jest těch osm peněz?“ Vece jemu kovář: „Na každý den v roce dva penieze dlužen jsem dáti, dvú puojčeti a dva ztratím.“ Vece jemu ciesař: „Pověz mi rozumněji o těch penězech.“ Vece on: „Pane muoj! rač mě slyšeti: Dva penieze jsem dlužen dáti svému otci za to, jenž mě jest choval z mej mladosti a na mě dělal, a již ochudl a nemuož dělati. A tak muoj rozum mě k tomu vede, abych jemu v jeho chudobě pomáhal; a protož na každý den musím dva penieze mieti, abych jemu dal na jeho potřebie. Druhých dvú puožčím synu mému, jenž do školy chodí, aby, kdyžby dorostl a v učení prospěl, choval by mě v mú núzi, jako já otce svého, ač by mi se událo ochudnúti. Třetí dva penieze na každý den ztratím, totižto že na svú ženu nakládám jako na zlú horu, ana mi vždy protivna, svú vóli mající; proto což na ni naložím, to vše ztratím. Čtvrtá dva penieze na každý den na svú potřebu utracuji. A těch všech peněz nemohu mieti bez veliké práce a ustavičnej. Protož prosím, račte súd spravedlivý vydati a mne na smrť neodsuzovati.“ Vece k němu ciesař: „Milý! dosti's múdře odpověděl; jdi a dělaj věrně.“ A tak ode všech Římanuov pochválen jest. A po smrti ciesařově ten jistý kovář, řečený Fóka, pro svú múdrosť zvolen jest ciesařem, jenž příliš dobře říši spravoval; a když umřel, Římané jeho obraz mezi jinými ciesaři namalovali a nad hlavu jeho osm peněz kázali namalovati.

Najmilejší! tento ciesař jest Buoh otec nebeský, jenž za zákon ustavil, že ktož koli den prvorozeného jeho syna přerušil by, aby smrtí umřel. Ten den jest neděle a nebo jiní hodové od církve svaté ustavení, jakož Buoh ustavil aneb přikázal, a řka: „Pomni, aby den hodný světil.“ Ale pohřiechu! mnozí viece se i věčších hřichuov dopúščejí než všední dny; nebo viece do krčem chodí a viece se zopíjejí nežli jiné dny. Ale Virgilius, jenž slúp učinil, znamenává Ducha svatého, jenž kazatele na to vede, aby zvěstovali lidem hřichy, by se jich varovali; ctnosti, aby se jich držali; muky pekelné, aby se jich lekali; radosti nebeské, aby po nich túžili. Ale pohřichu! kazatel již muož řéci, jako ten slúp pravil: „Časové se mění a lidé se horší.“ To zjevně vidímy; nebo na počátku viery v každém stavu biechu časové lepší i lidé pro modlitbu i život dobrý nežli nyní; lépe se

rodilo obilé i ovoce, ptákuov, zvěři i ryb bylo viece než nyní; ale již pro rozmnožení hříchuov lidských čímž dále tím huoře, jakož očitě vidíme. Za starého věku lidé biechu náboženější nežli nyní, né již v dětech věčší zlosť panuje s chytrostí nežli dřéve v starých, a proč? nebo veškeren (svět) v zlosti ďábelskej položen jest. Také nyní již jsú nastali časové, ktož by chtěl pravdu praviti velikým lidem, ač by jemu hlavy nezbili, ale jiným, kdež by mohli, tu by uškodili. A také málo těch jest, ješto by se směl(i) o pravdu postaviti před mocnú ruku; ale třasú se bázní, kdež není mocnú rukú kázeň. Ale Fóka kovář jest každý dobrý křesťan, jenž se věrně po svej práci obchodí; nebo každý věrný křesťan na každý den dlužen jest otci nebeskému dáti dva penieze, totižto milosť a počesť: milosť, že nás tak miloval, že za nás jedinkého syna svého na zemi ráčil poslati a hanebnú smrtí sníti; česť, nebo všecko od něho přichází dobré, a bez něho nic dobrého nemóžem sobě učiniti. Také dvú peněz máme svému synu požčeti. A ktož jest ten? zajisté, o němž Isaias die: „Dietě se nám narodilo a syn boží jest nám dán.“ Ale kterakých peněz mámy jemu pojžčeti? zajisté dvú penězí na každý den, totižto dobrú vuoli i dobrý skutek, dokadž jsmy živi; a když ochudnem, to jest v súdný den, když nazí se postavíme a nic s sebú nenesúce jedno své skutky, tehdy on vrátí nám ta dva peníze u věčném životě; jakož jest psáno: „Stokrát viece vezmete a u věčném životě vlásti budete.“ Také dva penieze ztracujem, kteréž na svú ženu nakládámy, totižto na své tělo, jenž se vždy protiví naší duši. Ta dva penieze jsta zlá vuole a zlý skutek, jenž tělu holdujem a za to mnoho máme trpěti zde i na onom světě. Také dva penieze na se na každý den nakládámy a k svej potřebě utracujem, totižto ač milujem Boha nade všecko stvoření a svého bližního jako samy se. Protož budemy-li tyto peníze tak obracovati, bez pochybení přijdemy do nebeské radosti. To tak buď!

Tři pravdy.

(Str. 74.)

Tenagarius, tak řečený ciesař, toho času, když kralováše, ustavil za zákon, aby kdož koli s kterakú koli vinú, když by jat byl a před súdce přiveden a uměl tři pravdy povědieti, tak že nižádný by nemohl proti tomu odpovědieti, by pravé nebyly, by největší vinu měl, při životě aby oplal se vším dědictvím. Přihodilo se, že některaký rytieř proti ciesaři vstal a mnoho zlého v jeho panstvě učinil, netoliko by zlodějsky a násilím bral, ale i lidi rozličně hubil. Tu pak popravce jej ciesařuov jal a svázaného před súdce přivedl. Ale když den přišel súdný, řekl k němu súdce: „Milý! vieš-li ustavenie zákona?“ Vece: „Vím, pane! tři pravdy musím povědieti, ač chci smrti ujíti.“ Vece k němu súdce: „Brzo ustavenie zákona naplň anebo dnes budeš odpraven na šibenici.“ Tehdy on odpovědě: „Pane súdce! přikaž všem mlčeti.“ Když se to stalo, vece: „Aj pane! toť jest prvá

pravda, kteréž přede všemi ohlašuji: že všecky své dny, jakž jsem k rozumu přišel, byl jsem zlý člověk.“ Uslyšav to súdce řekl k nim, jenž tu při tom stáli: „Zdá-li se vám pravda, co tento praví?“ Tehdy oni: „Pane! by nebyl zlý, tak hanebně nebyl by sem přiveden.“ I vece k němu druhé súdce: „Pověziž druhú pravdu.“ On vece: „Druhá pravda jest tato: velmi jsem zamúcen i příliš mi se nelíbí, že jsem tak hanebně přiveden sem.“ Vece súdce: „Jistě tohoť věřím dobře. Protož pověz třetí pravdu a vysvoboď se od smrti; jižť platí.“ Tehdy on: „Tatoť jest třetí pravda: bych jednú z vaší moci ušel, nikdy bych v tejto postavě hanebnej v toto miesto dobrovolně nepřišel.“ Vece jemu súdce: „Zajisté dosti's múdře odpověděl, tak že's se od smrti vymluvil. Jdi v pokoji a neroď viec zle činiti.“

Najmilejší! tento ciesař jest pán náš Jesus Kristus, jenž takýto zákon ustavil, že kterýž koli hříšník před rozumným súdcí, to jest před múdrým spovědlníkem, povie tři pravdy jisté, že črti proti tomu nic nebudú moci odpovědieti, věčný život bude mieti. Prvá pravda jest, aby řekl: „Jáť jsem zlý člověk a mnohými hříchy z své mladosti obtížen.“ Druhá pravda jest: aby měl na hříchy žalosť a k tomu veliků tesknosť, že kdy pána Boha rozhněval pro svú nestatečnosť, a z toho mieti skrušenie srdečné a žalosť na hříchy. Třetí pravda jest: aby ten úmysl měl, když by s boží pomocí hříchuov skrze skrušení srdce, svatú zpověď a dosti učinění jednú odbyl, aby se nikdy zase v ně nenavracoval, s onú cizoložnicí, jížto bylo řečeno od pána Jesu Krista: „Jdi a neroď víc hřešiti, a tak věčného života dojdeš.“

O čem kdo neví, na to nedbá.

(Str. 149.)

Adrianus, když v Římě kraloval, ustavil za zákon, aby, kteráž by koli žena cizoložstva se dopustila, aby (u) věčném žaláři umřela. Přihodilo se, že některaký rytieř mějíše ženu, jež z cizoložstva počala, když muže doma nebylo dobře za dvě létě, a proto do žaláře vsazena a tam jsúc, krásného syna urodila. To dietě pod časy v žaláři rostlo a nikdy světla nevidělo. Stalo se, že ta jistá žena, máti toho dietěte, jednoho dne jala se hořce plakati, a tak dietě, když žádného nepočilo, vece: „Ó milá matko! proč's tak velmi zamúcena?“ Odpověděmu máti: „Ó milý synu! va oba máva příčinu k plakání; nebo nad námi jsú lidé a světlo slunečné, jimžto lidé jsú utěšeni; ale va vždycky jsma ve tmě a velikej strasti.“ Vece k niej syn: „Na všecko na to nedbám nic; neb o tom o všem nic nevím, proto že jsem se zde v žaláři narodil, a dokud zde budu mieti co jiesti a píti, nic se na to neobrátím.“ A v tu chvíli, když tak rozmlúvášta, stáše ciesařová vedlé dveří žalářních, jenž často tu jistú ženu navščevováše, aby ji těšila. Uslyševši takú žalosť mezi synem a mateří, slitovavši sě nad nimi, šla před ciesaře a klekši na svú kolenú, prosíše, aby je vypustil. I byla oba vypuščena a ona potom s svým mužem smiřena, a jemu

krásný plod porodila, a tak svój život v dobrém skona.

Najmilejší! tento ciesař jest otec nebeský, jenž taký zákon ustavil, aby kteráž koli žena cizoložná kamenována byla. Ale ten jistý rytieř jest náš pán Jesus Kristus, žena jeho jest duše každého člověka. Ale pohřiechu! duše častokrát přestupuje, totižto kolikrát hřích smrtedlný učiní, božím súdem spravedlivým má v žalář vsazena býti, totižto v ďábelskú moc, vedlé řeči svatého Pavla: „Čiž skutky kdo činie, toho jest sluha.“ Svatý Jakub: „Žádosť zlá když počne, porodí hřiech, a hřích dále když počne, porodí smrť; nebo jeden z druhého hřích vyskakuje a z každého smrť.“ Ale když člověk někdy k sobě přijda bude želeti i s pláčem, že kdy světlo ztratil, totižto milosť božskú pro své hřichy; ale syn jeho, kteréhož v žaláři porodil, jenž světla nikdy neviděl, to jest žádosť zlá, netbá na to nic, než vždy's žádá, aby tak ostala v svej líbosti. A nebo skrze toho syna znamenávají se bohatí a rozkošní tohoto světa, jenž pravie, že by se jim to bydlo neproměnilo k jich vuoli, nebeského království na věky by nechtěli. O nichžto David die: „Za nic jsú nevážili země slíbenej,“ to jest nebeského království, totižto s onicm bohatcem: netáhne umříti, bude v pekle pohřebeu. O nich Kristus sám die: „Běda vám, bohatým, jenž zde máte své utěšenie, neb bude zamúcenie.“ Ale ciesařová, jenž tu žalosť uslyšala, jest panna Maria, jenž za ty Boha prosí, kteříž želejí, že jsú se kdy hřiechu dopustili, aby ciesař, otec nebeský, ráčil z věčného žaláře propustiti, to jest z ďábelskej moci, a dáti jim zde milosť a potom nebeské království.

Tři hádanky.

(Str. 187.)

Bieše některaký král, jenž mějiše dcerku krásnú, kteráž bieše slíbila, že nechce za žádného muže jíti, leč by tyto tři věci věděl, uměl a mohl: najprvé, aby věděl na koliko noh jsú čtyři elementa vzdéli, vzšíři a vzhlúbi; druhé, aby uměl proměniti jeden vietr v druhý, to jest puolnoční u východní; třetí, aby mohl nésti řeřevie v svém lnoně při nahém těle bez úrazu. Král, otec jejie, zvěděv ten slib, kázal volati po všem království, že kdož koli, chudý neb bohatý, ty by tři věci uměl, věděl a mohl, aby jeho dcerku za ženu sobě pojal. A když se to proneslo, mnozí k tomu dvoru jezdiechu, pokúšejíce se o to; ale nižádný nemohl tomu nic učiniti. Bieše v tu chvíli některaký rytieř v dalekých krajinách. Když taků pověsť uslyše, ihned bral se k tomu dvoru, vzem s sebú jednoho panoše a jeden kuoň velmi vášnivý. A když tam přijede, ode všech mile a počestně přivítán jsa, vece k králi: „Aj já jsem přijel, abych tvá dceru sobě za ženu vzal.“ Vece k němu král: „I ovšem učiníš-li tu trojí věc, která jest provoléna, má dci tvá žena bude.“ Vece rytieř: „Hotov jsem.“ Tehdy král: „Najprvé pověz mi, na koliko noh vzdéli, vzšíři i vzhlúbi jsú čtyři elementa, to jest, země, voda, povětřie a oheň?“ Uslyšav to rytieř, vzem míru jal se měřiti (panoši svého) od hlavy

až do pat přesc všicko tělo. Učiniv to vece králi: „Aj pane, již máš prvé dovedeno. Věř mi, že v dlúhosti i v širokosti čtyř elementóv není viece nežli sedm noh a v hlubokosti ledva jest puoldruhej nohy.“ Vece král: „Co ta míra přileží ke čtyróm elementuom?“ Odpovědě rytieř: „Zajisté, pane, každý člowěk jest stwořen ze čtyř elementóv; protož když jsem swého panoši změřil wedlé wšech poměr, (změřil jsem i čtyři elementy).“ Vece král: „Dosti's podobně wywedl; již wyweď druhé.“ Vece rytieř: „Rád.“ A inhed zawolaw swého panoši, vece k němu: „Přiweď mi muoj kuoň wášnivý a wzteklý.“ A když byl přiweden, tehdy ten jistý rytieř tomu koni dal některaký nápoj a prachu jemu w chřípě nasypal. Inhed ten jistý kuoň krotek jako owce stál a zdráw byl. A když sě to stalo, rytieř toho jistého koně hlawu na wýchod slunce obrátil, i vece králi: „Aj toť wietr puolnoci obrátil sě na wýchod slunce.“ Vece král: „Co jest to k wětru?“ Vece rytieř: „Žda Twá Milost toho newie, že život každého howada nic jiného nenie nežli wietr? Dokud mój kuoň wzteklost a wášnosti měl, wětrem puolnočním přebýwal, nebo wšecko zlé zjewuje se ot puolnoci; ale nyní skrze tento nápoj i skrze prach uzdraweu jest a hlawu drží na wýchod slunce a tepru sě hodí beze wšie práce.“ Vece král: „Dosti's podobně druhé zjednal; nemeškaj třetieho dokonati.“ Tehdy on přede wšemi nabrav w své ruce horúcího řeřewie, w své luono (w)saypal, a tak po sieni i sem i tam chodil a jeho tělo nic netrpieše. Vece král: „Kudy to přichodí, že oheň tebe nepálí?“ Odpowědě: „Není to z mé moci, ale že mám při sobě w míšku některaký kámen. Ktož koli jej u sebe čistě nosí, ani ot ohně ani ot wody muož uražen býti.“ I ukáza jej králi. A král inhed s welikú radostí i slawností swú dceru jemu za ženu dal, a on maje ji, s ní počestně w milosti až do smrti přebýwal.

Najmilejší! tento král jest náš pán milý Jesus Kristus; dcerka jeho krásná jest duše kuobrazu jeho stwořená, jenž Bohu na křstu slíbila, aby nikdy jiného žádného za swého chotě neměla, jediné kdož by ty tři wěci swrchupsané učinil: najprwé, aby změřil, na koliko noh jsú čtyři elementowé, swému panoši, to jest, aby své tělo ukrotil od hlawy až do pat, jenž jest stwořeno ze čtyř elementóv; druhé, aby wietr puolnoční proměnil na wýchod slunce, to jest, aby zlý úmysl proměnil w dobrý. Kuoň wzteklý a wášnivý znamenává každého hříšného; protož musí jemu dáti nápoj skrúšenie w srdci, pravú zpowěď w ústech, dosti učinění w skutce; a to jest wietr proměniti: zlý život w dobrý obrátiti. Jako swatý Job die: „Pomni, Hospodine! že wietr jest život muoj.“ Třetí, abychom (ho)rúcie řeřewí w swém luoně při těle nosili, to jest lásku k Bohu a milosť k swému bližnímu, beze wšeho úrazu, to jest beze wšie nechuti srdečnej. Anebo: oheň jest smilstwo, lakomstwie a pýcha, jenž častokrát pálí duši i tělo; ale kto má kámen drahý, to jest pána Jesu Krista, w swém srdci, tomu nemuož ten zlý oheň uškoditi, ač jej i w luoně

při těle drží. Jako svatý David sám o sobě dic: „Ohněm's mne pokusil a není na mně zlosť nalezena.“ Protož každý věrný křesťan stuoj o ten kámen, by mohl milému Bohu čistú duši zachovati a s ním se věčně v něm radovati.

SKUTKY A MRAVY DÁVNÍCH MUDRCÓV.

Spis tento, potud netištěný, nalézá se v jednom rkp. cís. veř. bibl. z roku 1475 v 4 (XVII, C, 14) na listech 165—224, i obsahuje v 74 článcích na mnoze báječné životopisy a moudré průpovědi slavných mužů, řeckého i jiných starých národů. Jungmann ve své historii lit. č. spisu toho nejmenuje.

Úvod.

Umieniv vypsati mnohá písma, jenž v rozličných knihách starých mistrov po ruozno jsau psána, v jeden svazek sebrati usiluji. Mnohé také řeči jich a odpovědi múdré v tyto kniežky jsem umiesil, z nichžto veliký, ktož čísti bude, veliké utěšenie a mravné naučenie sobě vezme.

1.

Tales, mudřec Azianský, jakož praví Laërcius, z cizích rodičóv pošel jest. Ten v Athenách přebýváše a první mudřec nazván jest, pro něhožto sedmi jiným mudrci řickáchu. O přirození a běhu hvězdném on první učieše, pro něžto velikosť slunce a měsíce vypsal jest. Ten první všech mudrcóv poznal jest a řekl, že duše jsú nesmrtedlné. Ženy nikdy neměl jest. Otázán jsa, proč by manželky nechtěl mieti? odpověděl: „Pro milovánie synóv.“ On celého roku časy rozdělil jest ve čtyři sta v šestdesát a v pět dnóv. Ten jednoho času kúpil jest vláčej od rybářóv, a vytažena jest zlatá kra. O to stal sě jest svár mezi nimi; neb rybáři praviechu, že vláčej ryb prodali jsau; on jistieše, že vláčej štěstie kúpil jest. Protož pro takovú neslýchanú novinu a pro množstvie zlata přišel jest sáud ten před veškem lid města toho, a podáno jest na Apollona mudrce, aby sě podlé jeho vyrčenie stalo o tom zlatu. I řekl Apollo: „Tomu buď zlato dáno, ktož jest najmúdřejší a najctnostnější.“ To uslyševše dali jsú dsku zlatú Taletovi mudrci. Ten nechtě vzieti kazal ji dáti Manubiášovi. Ten pak kázal ji dáti Pitakojsovi, a ihned ten poslal ji jinému. A tak všickni mudrci střiedali sě jí, až naposledy dostalo se Solonovi. Tento Tales byl jest chudý, s múdrostí toliko a s učením sě obieraje, i žádné péče neměl o penězích. Protož řekl

jest: „Dobývati peněz a umění mudrosti nižádný nemóž.“ Protož ohyzdné umění opustiv, přidržel sě ušlechtilosti. Když jedné noci Tales kázal sě jedné babě vyvesti z domu, aby hvězdy opatroval, upadl jest v jámu. A když jest zstonal, řekla k němu baba: „Ó Tales! poněvadž nevidíš, jenž jest před tvýma nohama, i kterak chceš ty věci poznati, kteréž v nebi jsou?“ Takto pověděl Tales, že „trojí věci děkuji štěsti: najprvé, že jsem člověk a nejsem hovado; druhé, že jsem samec a nejsem žena; třetie, že jsem Řek a nejsem neučený.“

Tyto jsú jeho řeči: „Najdávnějšie věc jest Buoh, neb se neurodil. Najlepšie stvořenie jest svět, neb jest účinek boží. Najvěčšie stvořenie jest miesto, neb všecky věci schrání. Najrychlejšie stvořenie rozum, nebo všudy zbiehá. Najmúdřejšie věc čas, neb všecky věci nalézá.“ Otázán jsa, co jest člověku nesnadné, řekl: „Samému se poznati.“ Otázán, co těžkého a ohyzdného viděl by na světě, řekl: „Starého ukrutného.“ Otázán, kterak kto mohl by neštěstie snésti, řekl: „Bude-li moci strpěti nepřátely.“ Otázán jsa, kto by byl šťastný, řekl: „Ktož zdráv jest na těle, čist na duši, v přirození učený.“ Otázán, kterak by kto mohl spravedlivě živ býti, řekl: „Činí-li to sám, což jiným velí činiti.“ A umřel jest Tales, když byl v sedmdesáti letech a v osmi; a byl za časóv Achaz krále Židovského.

2.

Solon, mudřec jeden z sedmi řeckých mudrcóv, rodem z Athen. Ten Athenským práva úžitečná vydal jest, kterážto potom Římené od nich vzali jsú; neb mnoho dobroděnie jim ukazováše, a za dlúhé časy svú múdrostí je od služebnosti ukrutníkóv zprošťováše. A když štěstie sě proměnilo, nemoha tu ostáti, bral sě do Egypta, a odtud přišed k králi Cresovi, jeho se přidržel. Potom v městě Cypio zstaral sě. Tato práva Athenským ustavil jest: „Všeliký, ktož by rodičóv svých nechoval a dal jim kterú núzi trpěti, takový má za prokletého jmien býti. Synové těch, jenž pro obecné dobré sešli sú, obecním grošem chováni buďte a učeni. Ktož by vyrazil oko jednookého, ten buď obau zbaven. Strážce sirotkóv s mateří jich aby nebydlil. Knieže, kteryžto byl by opilec, ten má za pomstu smrť trpěti.“

Tyto sú múdrosti Solonovy: „Raď viece úžitečně než lahodně. Nižádného, dokudž živ jest, nenazývaj šťastným; neb štěstie jeho móž sě proměniti. Súdce pravý štěstí jestiť den poslední. I žádného skutka nečiň podlé své vuole, ale učiň vedlé rady, a tak zvieš pravdu. Nemóž mnohým přikazovati, ktož sám sebe poslúchati nechce. Z posměchu rodí sě nenávisť. Ktož cizích věcí žádá, nenie svobodný. Chceš-li přietele nerozhněvati, odpustiž jeho zavinění. Neslušie žádného chváliti viec než jest, neb on sám v sobě povie pravdu. Prchlivosť přivodí pokánie. Úžitek vyznánie pravdy jestiť čest. Neslušieť spojiti sě s pěknú ženú, neb mnozí zamilují ji a tak ona pohrze mužem svým. Všecko zlé záleží v kochání peněz.“ Otázán jsa, co jest zákon, řekl: „Pavučina; nebo vše-

liká věc mdlau zdrží v sobě, ale mocná projde jí a ujde.“ Otázán, co jest král, řekl: „Moc silná.“ Otázán, kteraký má býti zprávce lidu, řekl: „Zprávce lidský prvé sám sě zpravuj než lid; nebo jinak bude jako ten, jenž stien křivý chce zpraviti, prvé než zpraví prut, ještoto ten stien činí.“ Otázán, kterak město mělo by dobře zpravováno býti, řekl: „Knieže a starší budú-li vedlé zákona živi.“ Tento Solon, jsa již stár, vida ano Pisistratus ukrutník město Athenas chce mocí obdrželi, vší snažností protivieše sě jemu, ač koli mnozí z měšťan biechu jemu svolili. A otázán jsa od Pisistrata, kterým doufáním tak směle protiví sě jemu, řekl: „Starostí a dluhověčenstvím.“ A tak Solon vida, že Pisistratus v Athenách má panovati, a když všickni v jeho moc sě poddáváchu, on sám pryč šel jest a v cizích vlastech přebýval. A po vše časy života svého v učení trval jest, že jako na každý den viece zstaral sě, tak na všaký den něco naučil sě. A umřel jest v městě Cypio, jsa v osmdesáti letech. A byl za časuov Ezechiáše krále Židovského.

3.

Philo, mudřec Laodicenský, jeden z sedmi řeckých mudrcóv, v Athenách přebýval jest. Ten od Athenských poslán byl do Korinthu, aby tě městě spojil u přiezeň a v tovaryšstvo. A když tam přišel, vuodce a staršie lidu nadšel an u vrchcáby hrají. Tehdy nezpuosobiv poselstvie, vrátil sě a řka, že „nenie podobné, aby Athenští lidé ctnostní a mudří spojili sě s Korintskými vrchcábníky v tovaryšstvo.“ Otázán jsa Philo, co jest nesnadné, řekl: „Tajných řečí nepronesti, a bezpravie snésti moci trpělivě.“ Otázán, co jest štěstie, řekl: „Lékař neumělý; neb ten mnohé oslepuje.“ Ten Philo učil, aby svatby nákladné a stkvostné nebyly činěny. Mrtvému aby nebylo zlořečeno. Staří aby ctěni byli. Škodu raději přijieti než zisk ohyzdný; nebo škoda za malý čas smútí, ale bezprávný zisk po vše časy. Nešťastnému neposmievati sě. Tomu, jenž panuje, slušie dobrotiva býti, aby poddaní viece sě jeho styděli než báli. Jazyk aby rozumu nepředcházel. Rozum aby panoval nad hněvem. Nepodobných věcí nežádati. Na cestě nechvátati. Mluvící aby nebýbal rukama. Vášnivému nepřikazovati. Což sě mluví o jiném, zpomeň o témž v mysli své.“ A umřel jest Philo, když byl v padesáti a v šesti letech, podlé jehožto hrobu slúp byl vysoký postaven. A byl jest za časóv Sedechiáše krále Židovského.

26.

Sokrates, Athenský mudřec, mistr Platóv. Ten bral sě do krajin konečních země, aby dosáhl múdrosti; a že pokládal sě vždycky za neumělého, skrze to učinil sě mistrem a mudrcem převelikým. Ten, jakož praví Seneka, tak velmi učený byl, že k skládání a k zření mravóv všecku múdrost obrátil jest, pokládaje, že nejvěčšie múdrost, dobré sě zlým rozeznati. Tento, jakož praví Tullius, múdrost z nebe pojal jest, a v mieslech na zemi přibytky jie zpuosobil. Ten umčnie mravné ve čtyři ctnosti rozdělil, totiž: v múdrost, v spravedlivost, sílu a skrovnost. Tento

Sokrates tak jest byl čistý a spravedlivý a jinými ctnostmi obdařený, tak že mudrci pravili a nad přirozenie lidské bohem jej nazývachu. Nebo častokrát, jakož svědčí Agellius, nadcházieu jest na stojí nehnu sě, počna od jitra až do zajitřie, patře očima zhuoru, jsa jako vytržen myslí svú. Tak byl skrovný u pokrmu, že nikdy nehodoval jest. Rozkoši veliké vystříhal sě, nebo o mnohých pravieše, že jsú živi pro jiedlo a pro pitie; ale o sobě mluvil, že chce jiesti a píti pro živnosť tělesnú. Byl také obdařen trpělivostí; nebo i žádným protivenstvím nemohl přemožen býti, jakož častokrát pro trestánie horlivé polickován byl, rván i posmieván: to vše s dobrú myslí strpěl jest. Opět jeden dal jemu ránu kamenovú, a jiný ponúkal jeho ku pomstě. Odpověděl Sokrates: „Bych přijal ránu od osla, zdali bych přivedl jej k súdu? pročež bych netrpěl od lidí, poněvadž nemstím sě nad hovady nesmyslnými?“ Také zlořečenie a lánie mnohá uměl strpěti; nebo hnutie tělesná krotil jest v sobě poníženú řečí a málomluvením, a po vše dni prchlivosti na sobě rozumem krotieše. Nebo Zeforus mudřec, jenž podlé způsobu lidského přirozenie jich uměl rozeznati, posmievú jest od jiných učedlníkóv, že nepoznal jest přirozenie Sokratova; ale on pochváliv jeho, řekl jest: „Znamenie zajisté hněvivosti jsú na Sokratovi, ale rozumem přemožena jsú.“ Když jednoho času povědieno Sokratovi, že jeden zlořečí jeho, odpověděl: „Protoť zlořečí, neb sě dobře mluviti nenaučil.“ Radil také utrhačóm častokrát přemlčeti; „nebo bude-li tak, co mluvie o nás, polepšíme; pakli vinni nebudem, co nám do nich?“ Athenští chtiece rozmnožiti lid, jenž skrze boje a mory seěli biechu, ustanovili sě na tom, aby každý z nich měl několiko žen. I měl Sokrates dvě ženě: Xantipu a Mikonepu. Tě když časté sváry mezi sebú činiešta a on jima posmieval sě, tehdy oně jednoho času najprvé samy sě zervale tak velmi, že vlasy s hlav vytrhané přikrýváchu ramena jich, a nosy sobě jako opice zpiknosivše. Potom obořila jsta sě na Sokrata a ubivše jej, vyhnaly jej z domu jeho. Opět když jednoho času od Xantipy, ženy své, pomyjemi zlit bieše, otřás hlavú řekl jest: „Věděl sem, že po búři déšť pujde.“ Alchibiades otázal Sokrata: proč Xantipy, ženy svárlivé, nevyžene z domu, kterážto ve dne i v noci mnohými sváry a křiky jej mútieše. Odpověděl: „Já přivykám takový doma býti, jakýž jsem mezi lidmi; protož trpím ji doma, abych jinde snáze od jiných uměl trpěti protivenstvie.“ Opět Alchibiades divieše sě, kterak Sokrates móž strpěti křiky od své ženy, řekl: „Tak obvykl jsem trpěti křiky jejie, jako ti, ještto slyšie na každý den kola skřípajícic. A ty kterak móžeš trpěti křiky husí tvých?“ Alchibiades řekl: „Husy mé nesau mi vajce, a plodie hausence.“ Sokrates řekl: „Ano, Xantipes rodí mi děti. A kterak jezdec obchodí sě s koněm bujným, takéž já s ženau svú; nebo jakož oni ukrotiec bujnosť koní, snáze mohau je chovati a jimi pracovati: též já přemoha zlosť Xantipy, snáze strpím od

jiných.“ Měl jest také Sokrates služebníka, jenž častokrát hněval jeho. Jemuž Sokrates řekl: „Zbil bych tě, bych sě nehněval.“ Tak tresktánie nad služebníkem zachoval k času, aby na sobě hněvu neukázal. Chudobu také těžkú trpěl jest dlúho, a zvláště pečuje o věcech domovitých. V protivenstvích také a v úzkostech tak ustavičný byl, že světskými věcmi pohrdal jest, aniž kdy v protivenství byl smutnějí, ani v štěstí veselejí; tak byl vždy jednostajný v proměnách štěstie i neštěstie. Archelaus, král z Persie, vzkázal Sokratovi, aby k němu přišel, že ho chce darovati. Odpověděl Sokrates, že nechce k němu jíti, aniž co chce od něho vzieti, poněvadž nemá čím odplatiti sě. Nebo bál sě mudřec, aby nebyl přinucen bráti, čehož by nechtěl; a tak muž svobodný nechtěl sě porobiti v službu. Měl také obyčej učedlníky své napomínati častokrát, aby sě nahlédali v zrcadla: aby ktož má lepší zpuosob z nich ušlechtilejší, ten aby pilnějie vystřiehal sě nepoškvrniti krásy své obyčeji zlými; a ktož pak krású nebyl by ozdoben, ten pilně pečuj sobě ctnosti dobývati, aby neslíčnosť těla svého přikryl šlechetností. Když jeden blekotný z všetečnosti a z posměchu prosil Sokrata, aby ho naučil některé múdrosti, odpověděl Sokrates: „Toliko dvoje naučenie tobě potřebno jest: jedno, aby mlčel, a druhé, aby uměl mluviti.“ Otázán jest, co jest člověk bez uměnie, řekl: „Země bez krále.“ Otázán, který jest úžitek blahoslavenstvie, řekl: „Dobře činiti hodným.“ Otázán jest od jednoho mládce, lépe-li jest u manželstvo vstúpiti, čili tak ostati? Odpověděl: „Obé jest nesnadné; nebo nevezmeš-li ženy, budeš sám jediný bez dětí, rod tvój zhyne, sbožie tvé dostane sě cizím; ale oženíš-li sě, péči věčnú přijmeš, časté žaloby, příbuzných těžké obecenstvie, tovaryšku nezbednú, nevěřící o ženách cizích, nejisté úsilé těžkých robot.“ Otázán, kterak dobré pověsti mohl by kto dosáhnúti, pověděl: „Ktož dobře činiti a málo mluviti bude.“ Otázán, kterak kto mohl by vrchu múdrosti dojíti, řekl: „Ten ktož snažně učí sě, a vždy v umění počítá sě za nestatečného.“ Otázán o dvú, z nichžto jeden bohatý a druhý chudý bieše, který by z nich měl věčší slúti, odpověděl: „Ten z nich věčší jest, kterýž ctnostnější jest.“ Otázán od jednoho, odkud byl by rodem, řekl: „Z světa jsem, všie země přebyvač, a vlasti nesobím i žádné.“ Když jednoho času Sokrates strojil hostem svým chudý oběd a jeden z přátel jemu z toho porokoval, odpověděl: „Jsú-liť dobří, přijmúť za vděk; pakliť nebudú vděčni, co nám do nich?“ Sokrates, jsa již stár, ptal se na uměnie, jenž záleží na rozeznání srovnánie hlasóv rozličných, maje za to, že bez toho uměnie měl by nedostatek v múdrosti.

Tyto jsau múdrosti Sokratovy: „Ráno čas rady a u večer hodovánie. Tak čiň pohodlé jiným, aby svého neopúštěl. Hněv a chvátavosť zmařují radu všeliků. Z brzké rady pocházie želenie. Počátek přiezni jest řeč dobrá, ale kořen nepřiezni jest řeč

zlobivá. Přietele dobudem nesnadně, ale brzo potratíme. Učiniš-li dobře komu, buď raději tomu, než by sám přijal dobrodeństvie; nebo jedno z dobré vuole, ale druhé z núze pocházie. Z cizie škody nečiň sobě utěšenie. Nižádnému nevkládaj, čeho sám snésti nemóžeš. Takéž čiň jiným, jakéž sobě činiti žádáš. Řeč, kterúž sám uslyšíš, buď v tobě zatajena. Rozmnožitelé zlého z dobré věci zlú učinie. Ktož jiné treskce ze zlého, nedopúštěj svým činiti téhož. Bláznivé jest přikázati jiným, když sám sobě rozkázati neumie. O čemž pochybuješ, toho nečiň bez potazu. Chceš-li pokoj mieti, nechaj bojovánie. Lépe jest uteci, než strachovati sě. Ohyzdná jest chudoba, kteráž z bohatstvie přijde. Přietelí tak pomoz, aby sobě neuškodil. Toho, což máš, užívaj tak, aby nepotřeboval cizého; nebo mnozí utratiec své, žádají cizého. Těžšie jest úsilé, z něhož úžitek nevyjde. Poslušnému synu nikdy nenie těžko, což otec přikazuje. Hřešiti mrzké jest; ale jest mnohem ohyzdnějie, kdyžto nad zlostí nemstí sě. Těžce ten hněvá sě, ktož Boha žádá ku pomstě na pomoc. Svědomí dobrému viec věř než pověsti; nebo skrze pověst móžeš zklamán býti, ale svědomím nikdy. Štěstie poddáno jest neštěstí po vše časy. Bezprávím a mocí nebraň sě i žádnému. Což slíbíš, plň bez proměny. Ten pravě vládne sbožím svým, kohož všickni v obec chválé. Nesnadno jest trpělivosti přebývati s křivdú. Vnoči chváliti a krom očí hyzditi neslušie i žádného. Což učiníš druhému, téhož čekaj od jiného. Krátká chvála jest, když kto přemóž druhého, an sě nebrání. Jinému často odpúštěj a sobě nikdy. Dlúho rozvažuj a brzo učiň. Méně mluv, viece čiň. Nic netbaj co jest múdru býti, aniž nemoci jest živému býtí mrtvu. Jez a pij tolik, čímž by mohl živ býti; ale nehledaj živ býti toliko pro jiedlo a pro pitie. Štěstie vždy poddáno jest závisti, ale bieda nikdy. Závistivým hodno bylo by slyšeti a viděti po všech miestech, aby z štěstie lidského viece mútili sě; nebo utěšenie šťastných jest zamúcenie závistivých. Ktož nic nemá, nebojí sě, by co ztratil. Ktož nežádá mnoho mieti, tomu málo potřebie jest. Věčšie hanba jest na starost neuměti, než styděti sě naučiti sě v starosti. Dobrá ďuše potřebuje málo naučenie. Dobrá duše brzo přijme pravdu, ale zlá lež. Duše jednostejné svolují sě ve všem, ale odporné protivie sě sobě. Lékař netbaje sám sebe, kterak móž spomoci jiným? Blud poznán bývá ze zlého konce. Dvuoje věc jest hodna chvály: zákon a múdrosť; nebo zákon vede nás od hřiechóv, a skrze múdrosť dobývámе ctnosti. Ktož nemá sbožie přielišného, ten také smutku nemievá. Ktož mnoho chodí, ten také mnoho bludí. Nesměj sě mnoho, ani hněvaj; nebo to obé jest znamenie bláznovstvie. Odpočívánie múdrého jest pravdy nalezenie. Jakož lékař mluví s nemocným, též smyslný má mluviti s nerozumným. Ktož slúží jinému (viece) než sobě, nenie svobodný. Ten bojí sě smrti, ktož páchal mnoho zlého a málo dobrého. Svět nikdy nepluní, což slibuje. Drž sě dobrých mravóv a budeš

milován. Ten svobodný jest, ktož slúží dobrému, a čímž viece slúží, tiem jest svobodnější. Hněv ukroť mlčením. Lepšie jest chudoba než bohatstvie zle dobyté. Chváliš-li koho, že urozený jest, přátely jeho chváliš; pakli proto, že bohatý jest, štěstie na něm velebíš; pakli proto, že silný jest, tu (sílu) jemu brzo nemoc otejme; pakli proto, že mlád jest, proměnit sě v starost; pakli proto, že pěkný jest, po malém času nebude; pakli chváliš řka: v mnohých uměních dospělý jest, mravy dobrými ozdoben jest, múdrý jest, tehdy jej právě chváliš; nebo nepřicházie po dědictví, ani móž býti, ani kdy zstará sě, ani změní sě.“ A tak řekl Sokrates, že urozenie a sbožie nemají v sobě nic ctnostného. Sokrates také radil neklanětí sě modlám, ale tomu modliti se, jenž všecky věci stvořil jest.

Tento Sokrates od Athenských jat byl a za LX dní v žaláři chován proto, že bohóm jich posmieval sě; neb měli jsú bohy psa a kozla. V němžto vězení byl tak ustavičný, že ani vazba, ani smrť mohly změniti smysl jeho. A když jeden řekl k němu: „Athenští odsúdili jsú tě na smrť,“ odpověděl: „Ano; oni od přirozenie mají umříeti.“ I řekl jednomu z svých učedlníkóv, že po třech dnech má umříeti; neb, pravieše, že viděl ve snách ženu krásné postavy, kterážto jmenujíc jej jmenem řekla k němu: „Sokrates! třetí den přijmeš jasné odpočinutie.“ A tak stalo se, že XII súdcí Athenských odsúdili ho, aby byl jedem umořen. A když jed přinesechu, aby vypil, tehdy on jako lékařstvie traveninu přijal jest; a dokudž v něm duše byla, svobodně mluvil jest, že nebojí sě smrti. A umřel, jsa v devadesáti a ve čtyřech letech. Ale po smrti jeho Athenští, jsúce pokáním hnuti, ty všecky zbili jsú, ktož jsú o jeho bezživotie stáli, a slaup na jeho památku v chrámě postavili jsú. A byl jest za časóv Asvera, krále Asyrského.

40.

Plato, mudřec Athenský. Otec jeho byl Ariston, rodu Neptunova. Máť jeho slula Pacion; a ta jest vzela počátek od Šalomúna najmúdřejšieho. Jakož Valerius píše o něm, že včely přinesše stredu, upustiły jsú v ústa jeho, donidž ještě v kolébce ležéše, na znamenie jeho budúcie výmluvy sladké. Tak čte sě o něm, že Sokrates viděnie měl, ano z chrámu bohyně té, ještoto slove Venus, obětován byl jemu beran, maje šíji vztáhlau až k nebi, ústy svými sahaje k hvězdám, a hlas jeho jasný a veselý po všem světě rozléhal. A i hned na zajtřie otec jeho Ariston, přišed z Achaidemie, syna svého Sokratovi obětoval a poručil, aby líterám a mravóm jej učil. Jehož uzřev vece: „Tentoť jest beránek, jejžto Venus Achademitská Apollonovi bohu našemu obětovala jest.“ A jakož pravie, že najprv slul jest Aristotiles; ale potom pro dlúhosť prsí jeho přezdělí jemu Plato. Ten nade všecky učedlníky Sokratovy uměním vyzdvihl sě, tak že všickni před ním jako zatměni biechu. A když tak byl v Athenách, své tovaryše a spolaučedlníky daleko předšel vtipem svým, že prošen jest, aby

nad učedlníky novými byl zvolen mistrem a učitelem. Ale on zdvih se odtud, i bral sě do Egypta, a tam naučil sě umění o micře zemské, i jinému umění, kteréž tu nadšel jest. A odtud do Vlach přišel jest, od Archity a od Pithagory mudrcóv obdržel jest některé naučenie, a kteréž koli tu múdrosti slyšel, to vše mimo jiné mistry najprvní spamatoval jest. A když oddal se na cestu, chtě jíti do Egypta, aby tam věčšieho umčnie dosáhl, měl zjevenie ve snách, že má jat býti od zběhóv a prodán do Egypta. A tak stalo se, že popaden a prodán a veden do Egypta. A tu některé věci prorocké slyšal jest, proněžto řekl: že konec všeho dobrého jest ctnost, a najvyššie dobré jest Buoh, kterýž má milován býti nade všecko. Také pravie někteří, že Plato v svých knihách toto psal jest: „Na počátku bieše slovo, a slovo bylo jest u Boha;“ ale nenie nalezeno to: „Slovo bieše tělem učiněno.“ Opět napsal jest takto, řka: „Buoh dobrý jest a všeho dobrého počátek; ale zlého nenie příčina.“ Opět o Bohu takto řekl: „Buoh bez počátku jest i bez skonánie, nad těmi, ještě opúštějí jeho přikázanie, mstitel; ale těm, kteříž zachovávají, odplatitel budúcí. Ale nečistý a ještě nedokonalý do pekel pójde, a tu jsa očištěn, vyjde odtavad a s Bohem přebývati bude.“ Byl jest také Plato skrovný v pokrmu, a protož byl dlúhověčný. Jakož píše Tullius o něm, že když jednoho času Timoteus, knieže Athenský, večeřal u Platona a hody v skrovnosti biechu brzo skonány, tehdy Timoteus z utěšenie třetí den Platovi vece: „Hody tvé netolik toho dne, ale také na zajtřie radostné jsau,“ totiž u stolu tvého lidé neobtiežili sě obžerstvím ani opilstvím. Dvoje smrť lidská jest, die Plato: jednu přirozenie a druhú ctnosti přinosie; nebo člověk umierá od přirozenie, když to duše opustí tělo z něho vyjdúc. Také umrieti slove, když to duše v těle jsúci, hnutími tělesnými pohrdá, a vedlé rady múdrosti, kochánie všecka žádostí nečistých opúštie. Té smrti múdrým lidem Plato velí žádati; ale té, ješto od přirozenie přicházie, brání, aby nikdo nežádal ani působil. Valerius píše, že Plato jednoho služebníka neposlušného chtě strestati, urozuměv, že se hněvá, ruku, již byl vztáhl k mrskání, stoje tak držel, boje sě, aby nepřesáhl miery u pomstě. Tehdy Sponsipus, přietel jeho, přihodí(v) sě k tomu, i otázal sě ho, co činí a proč stojí tak nehna sě? Odpověděl: „Mstím sě nad hněvem svým, zapomenuv viny služebníka svého.“ A tak mudřec najprv svého rozhněvánie pomstil, nechav provinčnie cizého. I poručil jest Sponsipovi nad služebníkem trestánie, řka: „Ty mrskáním potreskci jeho; neb já bojím sě, bych z hněvu neučinil viece než by slušalo.“ Otázán jsa, múdrý kterak má poznán býti, řekl: „Tenť múdrý jest, jemužto když zlořečie, nerozhněvá sě, a když chválé, nepozdvihá sě.“ Otázán, po čem mají lidé poznáni býti, řekl: „Lidí a hrncóv jednostajné zkúšenie; nebo hrnce skrze zvuk, a lidi skrze řeč poznáváme.“ Otázán, kterak člověk má sobě mnoho sbožie

dobývati, aby dosti měl, řekl: „Ten má dosti, ktož dobude sobě, což jemu potřebie jest, aby pro nedostatek nehledal pochlebenstvie.“ Otázán, kto jest silný, řekl: „Ktož hněv svój mózk ukrotiti.“ Otázán, a kto jest mdlý, řekl: „Ktož nemózk zatajiti tajemstvie svého.“ Otázán, kto jest mocný, řekl: „Ktož chudobu svú zatajiti umie.“ Otázán, kto jest skrovný, pověděl: „Komuž dosti jest to, což má.“ Otázán, kto jest mravný, řekl: „Ktož umie strpěti obyčeje zlých lidí.“ Otázán, jest-li člowěku hanba šedivu býti, odpověděl: „Nenie hanba starému, má-li šediny; ale jest-li mravóv nepoctivých, toť velikú nečest přivodí jemu.“ Otázán, v kterých miestech neb krajinách jest zlý přicbytek, řekl: „Nebydl tu, kdežto utrácie sě viece než se dobývá, a kdež viece zlých jest než dobrých, a kdežto mnoho bohóv mají.“ Otázán, kterak kto mohl by přiezeň kniežecí zachovati, řekl: „Chceš-li kniežete nemúdrého zachovati přiezeň, činiž vuoli jeho; paklit jest múdrý, což na něm vidíš nepravého, nezmeškávaj zjeviti jemu.“ Když jednoho času Plato uzřel Dionysia ukrutníka, krále Sicilského, an jde obradiv se stráží množstvím lidu, k němužto řekl: „I co jsi učinil tak zlého, že potřebuješ tolik lidu k obraně života svého?“ Ten Plato byl v škole Sokratově pět let, i bral se do Egypta, kdežto učedlníky Pithagorovy nalezl; a tu pobyv s nimi v učení za některý čas, potom vrátil sě do Athen, kdežto, jsa života mravného, učedlníkóm svým dvě škole jest zpuosobil. Tehdy Athenští vidúce múdrost Platovu, prosíchu jeho, aby panoval nad nimi. Ale on nechtěl jest, nebo vědieše je zlých obyčejóv býti; proněžto, když by chtěl lid treatati, jako Sokrates, předek jeho, byl by na smrť odsauzen. Ten Plato byl jest trpělivý, utiekaje hluku lidského, aby v samotném miestě tiem pilnějie mohl by přemýšleti o múdrostech. Jakož o něm píše Sv. Jeronym, že jsa bohatý, opustil dědictvie své a zvolil přiebytek ve vsi jmenem Achademia, jenž jest od Athen v mili. Ta ves byla v miestě neplodném a v povětří smrdutém, a země pod ní a okolo nie často třásla se. V té vsi Plato a učedlníci jeho zvolichu sobě bydlo proto, aby častými strachy od smilstva a ot jiných hřechóv mohli sě zdržeti; a protož nazváni jsú Achademitští. Také proto chtěli sú bydliti sami, aby skrze hojnosť mysl jich obměkčena nebyla, aby čistoty těl svých nepotratili. A protož také mnozí z učedlníkóv jeho, aby rozkoší neokusili i žádných, sami oči vymietali jsú sobě.

Tyto jsú mádrosti jeho: „Tehda šťastna jsú královstvie zemská, když mudrci králují, aneb když králové múdrostí se zpravují. Dvnojí věc mají mieti, ktož obecným dobrým vládnú: jedno, aby vše, což púsobie dobrého, obrátili k obecnému úžitku, svých vlastních požitkóv zapomenúc; druhé, aby měli péči o svých údech celé obce, aby chtiece chrániti strany některé, snad opustili by veškeu sbor. Ktož jeden duše své neumie zpraviti, i kterak ten mnohé lidi zpravovati bude? Nelzeť trpělivu býti, leč prvé žádosti své

přemóžeš.“ Opět řekl: „V trojie věci truchli duše má: nad bohatcem, ješto v chudobu upadl jest; nad tiem, ješto z veliké cti upadl v potupnosti; nad mádrým, ješto opuštěn jest v múdrosti své. Mezi dvěma, ješto hádáta se, nenie závisti, když jest řeč jednostejná, ač pak jeden usiluje přemoci druhého; neb tak v pohádkách bývá, že každý miení převesti druhého k úmyslu svému. Nemúdrost člověka v mnoho mluvení bývá poznána. Pomsta vždy škodlivá jest. Veliký pán, jsa v obecenství s lidmi obecnými, bývá od nich pohrzen. Takoví králi mají milováni býti, kteříšto umějí přemoci žádosti své. Otec, kterýž připraví syna svého k řemeslu některému, takový (syn) má spomáhati nedostatkóm otce svého. Nespravedlivý ohražuje se obyčejem, ale dobrý rozumem svým. Ustavičné mysli jest a silného srdce, ktož z chudoby nemúlí sě. Užitečné jest mlčeti; a však ktož umie, móž někdy promluviti. Lépe jest po smrti své zbožie ostaviti cizíemu, než za živa chudu býti a prositi od přietele svého. Vystříhaj sě nepřietele mocného, a pána lakomého a dravého.“ Opět radil Plato, aby člověk často v zrcadlo nahlédal se; nebo uzří-li tváři své sličný zpuosob, vztáhne mysl svú od skutku nečistého; pakli bude nelepé tváři, zastydí se obé nelepé na sobě mieti a neslíčné. Opět pravieše: „Spravedlivost nemóž prospěchu mieti, leč prvé zpuosob nespravedlnosti zrušen bude. Vítězstvie nevinnosti jest nebřešiti a mohúc. Založenie všie múdrosti jest trpělivosť.“ Měl také obyčej Plato, že knihám svým nápisy zdělal od jmen mistróv svých a od jich předkóv, aby tiem větší duovod přidal skládání svému. A byl Plato za Daria krále Perského, a umřel jest za času Filipa krále Macedonského, po osmdesáti letech prvnicho.

58.

Virgilius poeta, ze všech jiných poet najvěčší; a protož mistři, přimieňujíc písma jeho knih, říekají: „Tak praví poeta,“ t. Virgilius. A to jmeno latinské Virgilius vykládá sě jako „pošlý od prutu.“ Neb mateři jeho ve snách zdálo sě, že jest porodila prut, kterýžto dosaháše až k nebi. Jenž znamenalo jest, že měla porodíti Virgilia, kterýžto zvýšil řeči své nade všecky jiné poety, jako pod nebe. Ten byl jest dospělý v umění čarodějném, jakož píše se o něm, že v bráně města řečeného Neapolis učinil múchu měděnú, a tak všecky jiné múchy z města zahnal jest. Tudiež učinil jednu jatku, v niežto i žádné maso nikdy nezsmradilo sě; neb v tom městě před tiem veliké maso nemohlo chováno býti, by sě i hned neporušilo. Ale Virgilius múdrostí svú zpuosobil jednu skrýši, neviem skrze které-li kořenie, že za padesát let neporušilo sě ani potratilo chuti své. Opět v témž městě bylo jest množstvie pijevic, tak že po všech studnicech vody prznicchu: ty všecky zatratil Virgilius, uvrh zlatú pijevici do jedné studnice. A když po mnohých časech vyňata bieše zlatá pijevice, opět viece než kdy prvé rozmohly se u vodách pijevice, a nemohly jsú jinak zatraceny býti, donidž pijevice zlatá nenie

uvržena zasě do studnice Virgiliovy. Také čte sě o něm, že u povětří zpuosobil jednu zahradu ohraženú zdí, k niežto učinil jest most zlatý; a v té zahradě byla věže kamenná, kterážto na vše strany k jeho vuoli točieše se, a kamž koli se obrátieše, v tu stranu zvuk zvonový slyšán bieše. Opět čte se o něm, že v Římě ustavil jeden chrám, v němžto každého královstvie slúp dřevěný zveden bieše, a na každém slúpu obraz člověčí; a na prsech každého obrazu popsány biechu všecky krajiny a vlasti královstvie toho, a na hrdle každého obrazu zvonec viséše. A biechu kněžie v chrámě, ostřiehajíce slúpóv ve dne i v noci. A když koli lid pomyslil se zpiečiti Římenióm, i hned socha krajiny té obrátila tvář svú v týl, a zvonec na hrdle pozněl, a prstem proti tomu lidu ukazováše. To vidúce kněžie, i hned starcóm povědóchu; tehdy Římené poslachu vojsko proti lidu neposlušnému. A když otázán jest Virgilius, kterak dlúho trvati bude chrám ten? odpověděl: „Stane tak dlúho, dokudž panna nepočne.“ To uslyševše Římené, uradovachu sě a vecechu: „Tehdy stane na věky.“ I stalo sě, že v čas narozenie Syna božieho ten chrám obořil sě. A byl jest Virgilius živ tři a padesát let, a stkvěl se za časóv Pompeja.

BAJKY ESOPOVY.

Náležejí mezi knihy brzo po vynalezení knihtiskařského umění tlačené. Nejstarší vydání v Kutné Hoře čili dle domyslu Dobrovského v Praze r. 1487 nebo 1488, z kterého vydání jen 2 listy zachovaly se na Strahově; pozdější vydání jsou v Prostějově 1557; v Holomouci 1579, 1584, 1609, 1639; v Praze 1696, 1791. Obsahují netoliko vlastně Esopovy bajky, ale i jiné jemu připisované, mimo básně Remiciovy a Anianovy s životem Esopovým. Ve všech vydáních jazyk vždy byl obnovován. Tuto klade se několik bajek z některého staršího vydání dle přepisu Jungmannova.

O zlém a ještě o horším.

O dvém zlém mistr takovú báseň složil, že jedno zlé druhému nerado škodí, aniž jedno nepravé druhému uškoditi myslí. Jedna liška druhé nejí, a tvrdé k tvrdému nepřilípá.

Ještěrka jsauci lačna, přišla do veršatu zámečníkova, pokrmu sobě hledajíci. I nalezši pilník, počala jej hrejzti a kausati. Pilník znamenav a vida nerozum její, řekl k ještěrce: „Ó bláznivá! co děláš? však nic nezpůsobíš, než že sobě zuby zkazíš. Což nevíš, že jsem ten, kterýž železo

hryzu a piluji? ty pak chceš mě zkaziti? A což koli drsnatého jest a nerovného, to srovnávám a shlazuji, a což sukovatého, to zřezuji.“ — Protož, nedrápej se s kočkou.

O vlcích, o ovcích a o psích.

Velmi škodné jest, když kdo svého ochránce a opatřitele prec vydá. O tom nám Ezop v této fábuli vypravuje.

Vlci a ovce spolu váleli, a žádná strana svého ustúpiti nechtěla. Však ovec bylo mnoho, a psy měly na pomoc. I poslali vlci posly své k ovcím, žádajíce míru a pokoje. Pokoje sau došli, a s obau stran přísahú vysoce se zavázali: však pod vymínkau, aby najlepší přátelé, strážní, byli v rukojemství toho přátelství zastaveni. A tak sprostné ovce zastavíly psy své v rukojemství, od kterýchžto měly ochraňovány býti; a vlci zastavili ovcím svá vlčata. A tak ten pokoj přísahau a rukojemmi jest stvrzen. Potom pak brzo, když se ten pokoj stal a krátký čas držán byl, počala ta vlčata skučeti a tesknití. Slyšíce to staří vlci, domnívali se, žeby se jim od ovcí křivda dála; shromáždivše se, s mocí přišli a ovce vinili, žeby pokoj na jejich dětech zrušily. I roztrhavše ovce, beze vší překážky je sežrali; neb sau ovce pomocníky své a ochránce od sebe prec vydaly. — Protož hleď každý přátel sobě zachovati.

O muži a o sekeře.

Kdož nepříteli svému pomoc ukazuje, ten jiného nic nepůsobí, než aby sám k své vlastní smrti příčinau byl; jakož tato báseň vysvědčuje.

Člověk jeden kázal sobě sekeru dělati, a přinesši ji do lesa, žádal dříví, aby mu k ní mocné topořiště dalo. Ono poradivši se o to obecně, uzavřelo tak, aby mu oliva topořiště dala, neb to najžilovatější dřevo jest. Člověk ten vzav topořiště a nasadiv sekeru, počal všemu dříví ratolesti osekávati, a potom i stromoví, kterakž koli veliké bylo, až do spodku podtinoval. I řekl dub k větvoví: „Právě spravedlivě a dobře se nám děje, a jest hodná věc, že takové neštěstí trpíme, proto že sme my našemu nepříteli radu a pomoc k naší smrti slepě ukázali a učinili, davše mu sekeře topořiště.“ — Protož jeden každý člověk má prvé pomysliti, když ho nepřítel jeho za jakú pomoc prosí.

O kramáři a o vosu.

Mnozí po smrti trestáni bývají; protož žádný sobě smrti nemá žádati, domnívaje se, žeby po smrti sebau bezpečen býti měl. Jako tato báseň nás učí.

Kramář jeden bral se přes pole, veda sebau velmi obtíženého vosla, kteréhož náramně velmi bil, pospíchaje na jarmark, a naděje se, žeby mnoho měl získati a veliké peníze utržiti. Pro tu tak velikau práci žádal vosel smrti. A málo potom umřel vosel od velikého bití a práce. Domnívaje se pak, žeby měl již odpočívati a žádné práce nemíti, i když ho z kůže vytáhli, udělali z ní bubeu, a mnohem více bili než prvé.

Fábule tato znamená, že každý člověk břemeno své má trpělivě nésti, aby naň těžší vzloženo nebylo.

O lišce a o hrozních.

Liška běžela mimo vinný vysoký keř, a vidauci, že na něm hrozny zralé visí, zachtělo se jí jich. I hledala rozličných cest, jak by těch hroznuov dojíti mohla, s rozbížkau i s doskokem. Ale tak sau vysoko byly, že jich nikterakž dojíti nemohla. A porozuměvši tomu, že nic nezpůsobí, odtud preč běžela, a obrátila své pokaušení a k těm hroznům chtivosť v radost, řkúci: „Však jsau ti hroznové ještě kyselí, protož já jich jísti nechci, ač bych jich proto dojíti mohla.“ — Tato báseň znamená, že muž maudrý má se tak ukázati, jako by toho nechtěl, ani žádostiv toho byl, čchož míti nemůže.

O vlku, pastýři a o myslivci.

Lidé, kteříž pěkných a lahodných řečí podávají a přitom nevěrní jsau, takoví těžce hřeší v srdcích svých, a tauto fábulí se oznamují.

Vlk jsa huán od myslivce, utekl do jedné jeskyně. A porozuměv tomu, žeby od pastýře vidín byl, prosil ho, aby autok jeho zamlčel a nepravil, kdeby se byl skryl. K tomu ho napomínal o naději, kterauž by k dobrému štěstí míti mohl, že mu povědíti chce, toliko aby příčinau nebyl jeho bezhrdlí. A přes to, že nikdá toho myslivce ničímž neurazil, ani mu čím uškodil, a za to žeby přisáhnauti směl. I řekl pastýř k vlku, že mu není potřebí se báti, a aby sebau bezpečen byl, že mu chce jinau cestu ukázati. Přišed pak myslivec, prosil pastýře, aby jemu ukázal, kam by se ten vlk poděl, a řekl: „Prosím tebe, neviděl-li's tu vlka? mnedle ukaž mi, kde jest.“ Řekl pastýř: „A já viděl, tam hyn běžel,“ okazuje mu na levú ruku, „tam musíš za ním jíti,“ a očima mrkal, ukazuje mu k jeskyni, v kteréž se byl vlk schoval. I neporozuměv tomu jeho mrkání myslivec, šel hledaje vlka na levau ruku, jakž mu pastýř rukau ukazoval, a velmi za ním pospíchal. Když pak již myslivec odšel, řekl pastýř k vlkovi: „Jakť se to líbí? učinil-liť sem službu, že sem tebe neokázal?“ Řekl zase vlk k pastýři: „Jazyku tvému já velmi děkuji, ale tvým falešným očím to vinšuji, aby pro svau zradu oslepły.“ — Ta fábule tresce lidi dvojího jazyku.

O pávu, bohyni řečené Juno, a o slavíčkovi.

Což komu od Boha dáno jest, toho má užívati.

Páv přišel k bohyni Juno, jížto jest k službě dán, i tužil jí toho, že slavíček tak sladce zpívá a zpíváním svým lidem budúcí věci oznamuje, a on že věcí těch nic nezná a jim nerozumí; ale že pro jeho zlý a vřeskavý i netrefný hlas všichni se mu posmívají. Juno lahodnými a pochlebnými slovy jej těšila, řkúci k němu: „Obličej tvůj a tvá podoba jest vzácnější nežli hlas a zpívání slavíčkovo. Ty máš barvu a krásu šmaragdoví, žádný pták se tobě nemůž vrovnati při krásе a pěknosti peří tvého; vocas tvůj jest províjený, hrdlo tvé zdaleka se svítí. A co bych mnoho mluvila, sama krása jsi.“ Proti tomu řekl zase páv: „Ale slavíček převyšuje mě hlasem.“ I řekla k němu Juno: „To jest zřízením božím tak způsobeno,

aby rozličná darové mezi vámi rozestříni byli: tobě jest dána krása rozličných barev i prostřední velikosti; vorlovi pak moc. Slavíček oznamuje hlasem svým věci budaucí; krkavec svým krkáním, holubi stenáním, jeřáb křikem vždycky čas oznamují a pozdě se v olivových stromích kladou; kos jest peřím černým obdařen; vlaštovice ráno se veselí; netopýr odřený z večera létá; kohaut v noci hodiny ohlašuje: a každý má dostatek v stavu a v obdaření svém. — Fábule tato lakomcuom praví, kteříšto nikdá na tom dosti nemají, čímž je Buoh obdařiti ráčil.

O koni, o jelenu a o myslivci.

Lépe se nevaditi, nežli by potom měl toho litovati; když by chtěl se pomstiti, nemohl. Jakož tato báseň ukazuje.

Kůň a jelen svadili se a velikau nevoli spolu měli. Porozuměv pak kůň tomu, jak by jelen způsobnější byl ke všem věcem i k běhu rychlejší, života spanilého, rohy rozkladité maje a pěkně ozdobené, závistí přinucen jsa šel k myslivci, a řekl mu: „V tomto krají jest spanilý jelen, že div na něj pohleděti; kdyby jej zastřeliti a některak zabiti mohl, měl by za dlúhý čas dosti zvěřiny, a kůži, rohy i nohy za mnoho by mohl prodati.“ Myslivec zapáliv se žádostí k jelenu, řekl: „Jakž pak muožem toho jelena dojíti anebo ho uhoniti?“ Odpověděl kuoň: „Jáť chci svau prací toho jelena najíti, jedno ty potom vsedna na mě, když já se ho dohoním, zastřeliš neb zabiješ ho, a tak veseli budem.“ Kuoň jelena nalezši v loži jeho, navrátil se zase k myslivci. A když se to stalo, vsedl myslivec na kuoň a sehnal jelena s lože jeho. Potom tuze na koni za ním se hnal, jakž kuoň vybosti mohl. Ale jelen dobře pamatoval na své přirozené naklonění, aby se hájil před lstí myslivce rychlýma nohama. Těch užívaje, skákal přes pole, pospíchaje bez aurazu až do lesa, v kterémž sebau bezpečen byl. Když pak již ušel, a kůň pro velikú práci všecken se upotil, a ustav stál a odpočíval sobě, i řekl k myslivci: „Vidíš, že nemohu toho dovesti, což sem se domníval, že bych mohl učiniti; protož ssedni dolu a jdi cestau svau, a buď živ jako i prvé.“ K tomu odpověděl myslivec: „Již nemáš svobody na potomní časy, aby mohl sám, kamž by chtěl běhati; neb máš udidla v ústech, a já úzdu v ruce mé. Já ukládám tobě skoky a hejbání a ustavičnosť stání vostruhami a žilau, a pod metlau a zprávau mau máš býti.“ — Tato báseň tresce ty lidi, kteříž o to usilují, aby jiným škodili; a proto sami sebe v nesnáz a povinnosť jiným lidem podrobují.

O nemocném oslu a o vlku.

Zlým lidem nikdá věřeno býti nemá. O tom slyš tuto fábuli.

Vlk navštívil vosla v nemoci, a dotýkaje se těla jeho, tázal se, kdeby ho bolelo? Odpověděl mu vosel: „Kdež koli se mne dotkneš, tu mně najvíce bolí.“ — Z toho se rozuměti má, že zlým se věřiti nemá, ačkoli přívětivě se ukáží a pěkné řeči podají; však proto jed pod srdcem mají a škoditi žádají.

O člověku a lvu.

Slova se mají skutkem dokázati. O tom vypravuje fábule.

Člověk a lev hádali se spolu, kdoby z nich silnější byl; a pro takové hádání hledali dokázání. I vedl člověk lva nad jeden hrob, nad kterýž na tabuli namalováno bylo, kterak člověk lva přemáhá a zabíjí; a tu mu ukázal, jaký by jeho úmysl byl. K tomu lev odpověděl: „To jest od člověka namalováno; ale kdybych já uměl malovati, namaloval bych, kterak lev člověka zamordoval. A přes to pod se mnau na plano, kdež obyčej jest se potkávati, tu já tobě právě toho dokáži.“ A když tam přišli, ukázal mu lev skutečně, že mnohem silnější jest než člověk. A tak zamordoval ho, a řekl: „Malované vysvědčení není dostatečné k dokázání pravdy; teď znáš, po skutku, že silnější jsem než ty.“ — Tato fábule oznamuje, že premované lži snadno od pravdy přemoženy bývají.

Nové fábule.

Slavíček a krahujec.

Slavíček sedě na dřevě, spíval podlé obyčeje svého. Uhlédav jej krahujec a jsa lačen, přiletěv k němu, hned jej chytil. On vida, že má umříti a zabit býti, prosil krahujce, aby ho nezabíjel, že není veliký a tak že nemůže břicha svého ním nasytiti, a že musí, chce-li břicho své nasytiti, větší ptáky sobě honiti. Krahujec tomu vyrozuměv, řekl: „Bláznem bych byl, kdybych z rukau připravený pokrm vypustil, a zvláště nic jiného nevida, kde bych honil.“ — Báseň tato znamenává, že mnozí lidé tak bláznovi jsau, že nejisté věci za jisté, kteréž v rukau mívají, ty z rukau upaništějíce, oblibují.

Liška.

Vběděši liška do domu jednoho obrazníka, a všecko nádobí jeho i obrazy přemítajíci ohledávala. I nalezla hlavu obrazovu velmi strojně připravenau, kteráž vzavši v ruce řekla: „O přeutěšená hlavo, škoda že mozku nemáš!“ — Báseň oznamuje ty, kteříž majíce zrost a krásu na těle, žádného rozumu nemají.

Ptáčník, kterýž na lep lapá, a ještěrka.

Ptáčník vzav lep a vějice, šel na čižbu. Vida pak jikavce, an na vysokém dřevě sedí, i zpravoval sobě vějice nahoru, chtě jej lapiti, pilně toho hleděl; a nevida ještěrky u nohau blízko, ana spí, nastúpil na ni. Kterážto rozhněvavši se uštípla ho. Již pak omdlévaje řekl: „Nešťastný já čižobník! jiného chtě polapiti, sám sě do smrti polapen jsem.“ — Báseň znamená, že kteříž bližním léčky nalékají, z nevědomí často od jiných téhož docházejí.

Pes a vlk.

Pes když ležel a spal před chlévem, vlk k němu přišel, chtě ho sníst. Pes prosil ho, aby ho na ten čas nejedl, žeby hubený a churavý byl; ale aby maličko počekal, že hospodář jeho chce svadbu dělati, a v tom času, když se vychová a trochu opraví, že mu chutnějším pokrmem bude. I přivolil k tomu vlk a odšel. Po nèkolika pak dnech navrátiv se zase, nalezl psa svrchu na domě an leží, a stoje dole na zemi, zavolal na něho,

ještě-li na smlauvu pamatuje? Pes jemu odpověděl: „Vlče, když mne před chlévem uhlédáš více leželi, nečekaj i svadby.“ — Báseň vyznamenává opatrné lidi, kteřížto když jednau nebezpečenství ujdau, dokudž jsau živi, toho se vystříhají.

Mravenec a holubice.

Mravenec jsa žízniv, stoupil do studnice, a pramenem jsa zachvácen počal se zmítati a tonauti. Vidauci to holubice, s dřeva rotolest ulomila a do studnice ji uvrhla, na kteréž vyšed mravenec, při životě zachován jest. Ptáčník pak rozlecoval vějice, aby tu holubici polapil. Vida to mravenec, ptáčníka v nohu uštípl, a on rozhněvav se, udeřil vějicemi o zemi, a k tomu holubici zplašil a preč ji zahnal. — Báseň znamená, že dobrodincóm máme se dobrým odpláceti.

Ptáčník a skřivánek.

Ptáčníka licejícího na ptáky viděl skřivánek zdaleka. I vzeptal se ho, coby dělal? On řekl, žeby město stavěl. Potom odšel málo dále a schoval se. Skřivánek věře řeči jeho, přišel k tomu místu a do osidla polapen jest. I přiběhl k němu ptáčník. Kterémužto řekl skřivánek: „Jest-li že takové město stavíš, málo v něm obyvatelů najdeš.“ — Báseň vyznamenává, že tehdy najvíce domové a města pustnau, když hajtmané a zprávcové netrefni k zpravování jich ustaveni bývají.

Vosové a koroptvy.

Vosové a koroptvy, majíce velmi velikú žízeň, přišli k sedláku, aby jim píti dal, slibujíce, že se mu toho odplatiti chtějí: koroptvy kopajíce vinici, vosové vůkol obletujíce, svými žahadly že zloděje odháněti chtějí. Sedlák řekl: „Já mám voly dva, kteřížto nic neslibujíce všeckno mně dělají. Protož lépe jest, abych jim dal nežli vám.“ — Báseň znamená zlé lidi, kteříž když slibují pomoci, více aby uškodili, hledí.

Hlemejžď a vorel.

Hlemejžď prosil vorla, aby ho učil létati. Vorel ho napomínal, žeby to daleko bylo od přirození jeho. Hlemejžď ještě mnohem více ho prosil. I vzal jej vorel mezi pazaury a nahoru s ním vyletěv, doluo ho pustil. Kterýžto na skálu upadši, rozrazil se. — Báseň znamená mnohé, když se o něco nemožného pokúšejí, a múdrejších rady v tom uposlechnúti nechtějí, často k škodě přicházejí.

Lev a vlk.

Lev zstarav se, nemocen byl a ležel v jeskyni. Přicházela pak zvířata, navštěvujíce krále v nemoci jeho, kromě samé lišky. Vlk pak uhlédav toho čas, žaloval před lvem na lišku, jako by sobě nic nevážila toho, kterýž by nade všemi panoval, a žeby nikdá, aby ho navštívila, nepřišla. A v tom hned liška přišla a poslední slova vlka uslyšela. Lev na ni zuby skřipěl, však proto ona průtahu žádala, aby se z toho vyvesti a slušně vyměřiti mohla. I řekla: „A kdo jest z těch ze všech tak mnoho prospěl jako já, ještoť všudy sem obcházela, lékařství i lékaře hledajíci? I nalezla sem, a naučila sem se.“ Tehdy rozkázal lev, aby jemu lékařství pověděla. Ona řekla: „Vlka aby živého vodra, koží se jeho ještě teplau vůkol

obvázal.“ A když již vlk vodřený tu ležel, liška smějíci se, řekla: „Nemáš pána k zlému ponaukati, ale k dobrotivosti máš ho nabízeti.“ — Báseň znamená, kdož jinému léčky klade, sám sobě jámu kopá.

Fábule Anianovy.

(Z německého.)

O jedli a o šípku.

Žádný se nemá krásau chlubiti a jiných lidí proto potupovati; neb se to často stává, že krásní pomíjejí, nepodobní a mrzutí trvají.

Jedna ušlechtilá a spanilá jedle, stojeci při jednom šípku, potupujíc jej, posmívala se mu řkauci: „Ty jsi drsnatý a velmi nepodobný, kterýžto nejsi hoden, aby podlé mne stál, aneb jaké tovaryšstvo se mnau měl; neb život můj jest silný a veliký, k tomu urostlý až do oblakův, a vrch můj dosahuje znamení nebeských. Také prostřední stolici mám na lodi, a na mně marináři zavěšujau plátno, aby větrem hnáni jsauce přes moře se plavili. A přes to, mnoho k nezčíslným potřebám mne potřebují, ješto tebe jim žádná potřeba není. K tomu jsi šeredný příliš a nepodobný; také se tebe každý střeže a za nic tě nemá, kdož jediné mimo tebe jde.“ Šípek odpověděl jí poctivě, a řekl: „Na tento čas jsi dobré mysli a chlubíš se požitečností svú, a jiné všecky potupuješ; přes to ještě nás urážíš utrháním svým na cti i na podobě. Ale když silný, kterýž mejtí vostrau sekerau, na tě přijde a vosecká tvé ratolesti, a naposledy z kořen tě vyvrátí: tehdy by raději měla mé šípky a vostny, nežli své krásné ratolesti. Protož nechlub se svau krásau, neb krása často k starosti přivozuje, ale nepodobe svobodná a bezpečná sebau jsáci, zuostává.“

O plačícím dítěti a o lakomém zloději.

Pro lakomství žádný nemá cizího žádati, aby ani svého nepožil.

Jednoho času sedělo jedno pachole u hluboké studnice a bílilo se, jako by plakalo, vytlačujíc slzy z očí svých, s žalostivau a smutnau postavau. K němuž přišel jeden lakomý a lstivý zloděj, vida ho plačícího a očima slzícího, tázal se na příčinu pláče jeho. Pachole vymysliv sobě lež, řeklo: „Chtěl sem zlatým vokůvkem vody navážiti, i utrhl mi se provaz, a ten vokůvek do studnice mi upadl.“ Lakomý zloděj rychle svrhl plášť svůj s sebe, i položiv jej na zemi, do studnice dolův slezl, aby vokůvka hledal; a zatím pachole vzavši plášť jeho, uteklo s ním preč a v lese mu se skrylo. Porozuměv pak zloděj, že jeho hledání bezpotřebné a daremné jest, zase z studnice vylezl a pláště svého hledal. Toho když nenalezl, posadil se na zemi a řekl smutně s vzdycháním a s žalostí: „Ó bohové! jak ste dobře zřídili; a jestiť hodné, aby všichni své pláště potratili, kteříž lakomství se důvěří a následují ho, a aby tomu věřili, že zlatý vokov na vodě zplývá a jím vodu váží, jako sem já blázen uvěřil; protož sem i své podlé cizího ztratil.“

O větru a dčbánu.

Nešťastný jest člověk ten a často upadá v světskú hanbu a škodu, kterýž svau

vysokomyslností vyšší a urozenější, nežli slouží a místo toho jest, jakož se to na oko vidí, býti chce.

Času jednoho hrnčíř udělal hliněný hrnec a postavil jej na vítr, aby sechl a tak aby snadnější k vypálení byl. I přišla nějaká bouřka, a vítr veliký s deštěm se strhl; i tázala se hliněného hrnce, coby byl a kterak mu říkají? I zapomněl jest a nemyslil již, aby hliněný a z měkké země byl, i řekl: „Já jsem džbán, neb mistra mého ruka rozličným točením mě vytočila a vyformovala, abych džbánem byl.“ I řekl bouřlivý vítr k němu: „Až do této chvíle džbánem's byl, ale již se musíš rozplynauti, rozpuštěným a rozmoklým blátem býti, aby pozual, že tvé udělání jest z vody a z hlíny.“ A i hned rozplynul se džbán a byl blátem jako prvé. — Ten příklad učí lidi v jejich stavu zuostávati; neboť to jméno, jsi-li urozený, snadno se dochází, ale zle se drží, aby mělo mocné býti. Protož jeden každý pomysli sám na sebe, neb mnoho o tom psáti jest věc nenávisti plná; protož lépe mlčeti.

O vlku a o kozlátku.

Když kdo přinucen bude, aby jedno zlé ze dvojího vyvolil, tehda má menší zlé vyvoliti.

Kozlátko vyšlo na jednu lauku nedaleko od domu. I přišel vlk, naději maje že je sní; ale kozlátko uteklo mu z toho místa mezi ovce. Vida pak vlk, že ho všetečně po své vuoli míti nemuož, myslil lstí a lahodnými slovy k sobě je přitáhnáti. I dí k němu: „Ó bláznivé zvíře! co zde na tomto místě hledáš? Nevíš-li, že v chrámě tomto země nečistá a krvavá jest od těch hovad, kteráž se každý den bohuom obětují a zabita bývají? Nedávaj se v tu starost, aby po všecky časy na každú hodinu smrti na se očekávati mělo, ale vyjdi na zelenau lauku, kdež svobodně živo býti muožeš.“ Kozlátko odpovědělo a řeklo: „Pane vlče! zanechej té prosby a rady, prosím tebe, neboť nejsi tak víry hodný, i s falešnau radau svau; a abych vyšlo, netrap se darmo, na to mne nikterakž nenavedeš. Ač ačkoli o svůj život a krve prolití starati se musím, však mi to milejší jest, že se to stane bohuom ke cti, než aby ty mnau všetečností svau nasycen býti měl.“

Fábule Adelphonsovy.

O penězích, kteréž byly dány k věrné ruce schovati. Ten komuž dány byly, skrze lest nechtěl jich zas navrátiti, a kterak skrze maudrosť lidskau k tomu, že je zase navrátil, byl přiveden.

Když jeden kupec z Hispaní do města řečeného Mecha chtěl jeti, i přijel do Egyptu; a maje skrze pustiny táhnauti, bál se zlodějův, a sám u sebe myslil, žeby lépe bylo, ten statek a ty peníze nějakému dobrému muži schovati dáti, nežli tak pojednau (poněvadž štěstí jest velmi nestálé) jako v šanc vsaditi. I vyšed, hledal muže, kterému by statek svuoj k schování dáti a poručiti mohl. I nalezl měšťěnína jednoho, kterýž ode všech v dobrotě a v věrnosti beze vší zlé lsti chválen byl. Tomu poručil kupec ten peníze

své, zlato i stříbro všecko, kteréž měl, a táhl do města Mecha po velikých pustinách. Potom vykonav a zjednav sobě to, jakáž mu tam jeti potřeba byla, zase se navrátiv, i chtěl svému od toho měšťénína, kterémuž byl schovati dal a k věrné ruce poručil. Měšťénín ten byl velmi lstivý, lotr přelévaný a šibalem podšitý. I zapřel jemu toho všeho, což mu k věrné ruce schovati dáno bylo, pravě, že toho všeho, jakž jest živ, neviděl, a ven ho z domu vyhnal. Kupec ten velice zarmoucen z toho byl, a odšed od něho, hledal tovařišuov svých, s kterýmiž se plavil. A když je nalezl, tloužil jim své příhody, kteráž se jemu od toho měšťénína při schování zlata a stříbra jeho nevěrně a neprávě stala, žeby mu toho všeho zapřel, což jemu byl schovati dal. I prosil jich v tom za radu, jak by se při tom zachovati měl. Slyšíce to tovaryši jeho, k tomu také někteří sousedé jeho, nikterakž tomu věřiti nechtěli, aby člověk ten jakú nevěru proti komu ukázati měl: neb (prý) všichni ho za dobrého mají, a nikdá nic zlého o něm slýcháno není. Však proto kupec ten nepřestal, ale prosbau od měšťénína toho dožádati se chtěl svého, jednak lahodnými řečmi a žerty, jednak také přikřeji k němu přistupuje, tak dlauho, až porozuměl, že on nežertuje, ale že ho mocí z domu od sebe vyhání. I vida kupec ten, že ho obměkčiti nemuože, ale že on ustavičně na svém úmyslu stojí a trvá, velmi tesklivě a s žalostí velikau od něho preč se bral. Na cestě pak když od něho šel, potkala ho jedna stařička žena v duchovním oděvu, slušného a poctivého obličeje, kteráž jdúci na huolku se podpírala, aby sobě pomáhajíc, tak snadně se nepoklesla a nepadla. Vidúci pak kupce toho v mysli zarmouceného a těžce vzdychajícího, pohnula se, a slitovavši se nad ním vzeptala se, jaká by příčina byla, žeby tak přílišně tesklil a smuten byl. Kupec ten všeckny věci pořádně jí vypravoval. I řekla žena ta k němu: „Dobře's mi to pověděl, budiž dobré mysli a nermuť se, neb k tomu zase chci dopomoci.“ I otázal se kupec, kterak by to mohlo býti? Žena ta stará řekla: „Přiveď mi jednoho přítele, k kterémuž ty všecko své zření a dověrnosť máš.“ A když přišel, řekla k němu: „Jdi a zjednaj čtyři dobře okované truhly a naplň je kamením, ať jsau přiobtížené, a zjednaje k nim čtyři muže, kaž je nésti do toho domu, v kterémž's peníze dal schovati, a já s přítelem tvým chci tam jíti; a když ty porozumíš, že jsme my tam, vejdiž také tam a chtěj svému, jakož's prvé činil, toliko ať my slyšíme.“ I udělal to všecko, což jemu ta stará paní poradila. Potom vešla ta paní s tím přítelem k tomu šejdéři a řekla k němu: „Pane, prosíme, malíčko nás vyslyšte: nějací kupci zde jsau z Hispaní s drahými klénoty od zlata a drahého kamení, chtějíce to do města Mecha vézti, i mají radu, aby se přes tak nebezpečná a pustá místa s takovým zbožím nepaušťeli, ale aby ho raději až do navrácení svého zde nechali a potom také zde rozprodali, poněvadž mohau nevýmluvné množství peněz zde za to sebrati

a míti. Protož v té věci věrnosti tvé žádají, a my také podlé nich, že tyto poklady k opatrování a k zachování do jejich navrácení k sobě přijmeš; neb sme my tebe mezi všemi nejvěrnějšího a nejspravedlivějšího uznali, u kteréhož tyto věci dobře a věrně zachovány a dochovány budou. Také tebe prosíme, aby žádný více o tom nežli ty sám nevěděl.“ A v tom přišel jeden s první truhlicí, potom hned druhý, a za tím hned ten ochuzený kupec, kterémuž zboží jeho byl zapřel, žádaje, aby mu jeho zase navrátil. A hned když ho ten nevěrný měštěnín uhlédal, proti němu promluvil, obávaje se, kdyby mu toho předse zapíral, žeby ti čtyři u něho nesložili a jemu schovati nedali, řka: „O vítaj, příteli! kde's tak dlauho byl? již mi teskno bylo, že sem tvé zboží u sebe tak dlauho choval.“ A tudy rozkázal mu jeho na pospěch hned přinesti, a sám mu je navrátil, naděje se, že něco lepšího od těch čtyř míti bude. A tak zase chudý kupec pozdvižen jest a jako na nohy povstal, skrze pomoc této staré ženy. A když se to stalo, nechali tomu lichému a lstivému měštěnínu těch truhel s tím kamením, a s radostí se od něho preč brali, do své hospody jdauce, a ženu tu chváléce jí děkovali.

O sedláku, vlku, lišce a o sejru.

Jisté věci neopaušťej pro naději nejistú, jako tento vlk. K tomu: Pocta a dar saudce příznivého udělá, jako tuto lišku.

Voráč jeden jel s nezvyklými voly na pole. Když pak voli divoce a nepokojně se k němu ukázali, nechtíce zároveň táhnauti, lál jim řka: „Ó by vás vlci snědli, jak nerovně táhnete!“ Slyše to jeden vlk, čekal celý den na ty voly, domnívaje se, že jemu dáni budau. A když již k večerau se chýlilo, vlk vida, že na darmo čekal (neb sedlák ten vypřahal voly z jha a hned jel domuo), i řekl k sedláku: „Ty si mi často přiříkal, že mi chceš své voly dáti; protož já tebe prosím, což si mi sám přiřekl, tomu mi dosti učiň.“ Sedlák ten odpovídaje řekl: „Já sem tobě nic nepřiřekl, toliko přísloví obecního sem užíval, kteréž žádného k dosti činění tomu nezavazuje; protoť sem já tobě ani neslíbil, ani nepřipovídal.“ Vlk řekl: „Já chci, aby tomu, což's mi přiřekl, dosti učinil.“ A když se tak spolu dlauho v rozdvojení jsúce vadili, odvolali se na jiné lidi, aby je v tom spravedlivě rozeznali. A když již šli hledajíce lidí, kteříž by je o to rozeznati měli, potkala se s nimi liška, řkauci: „Kdež to míníte, kde?“ A oni hned lišce vypravovali tu věc od počátku až do konce, jakby se mezi nimi zběhla. I řekla liška: „Není potřebí, abyšte jiného saudce hledali, nebo já to vaše rozdvojení chci sama rozeznati. Však proto chci já z vás jednoho každého obzvláštně slyšeti, najdu-li k tomu jakú cestu a prostředek, k kterémuž byšte vy oba dva přistaupiti mohli, tehdy se o to smluvíte, a na čem se snesete, to sobě držeti budete. Jest-li že se pak to nestane, má každý cestu a právo před sebau.“ I líbilo se jim obèma. I odvedla se liška s sedlákem na jedno místo, a dí k němu: „Dáš-li mi jednu slepici, a mé

ženě druhú, já tobě zjednám, že ty své voly bez škody a úrazu zachovášš.“ A když sedlák k tomu přivolil, hned liška šla k vlku, řkúci: „Příteli! poslyš mě: pro tvau službu ke mně za tebe sem se přimlauvala, a chci aby tobě sedlák za tvau při dobrý veliký čistý sejr dal, a ty aby ho s jeho voly předse jíti nechal.“ Ten rozsudek líbil se vlku také dobře. I kázala liška sedláku, aby preč jel s voly svými, a sama řekla k vlku: „Ty pod se mnau, já tebe dovedu, že ten sejr najdeš, a to dobrý, by jej pak sobě vinšovati mohl.“ I vodila vlka po rozličných místech tak dlauho, až již noc byla, a měsíc již byl vysoko vyšel. I přišli k jedné hluboké studnici, a stojíce nad ní, viděli měsíc, an se v studnici blyští. I řekla liška k vlku: „Pohlediž na ten sejr, jak veliký a pěkný jest, sstupiž doluo a vezmi jej sobě.“ I řekl vlk: „Sestro, ty mně máš ten sejr v mau moc dáti, protož sstupiž doluo, a bude-li potřebí, ját tobě pomohu.“ I líbilo se to lišce. Bylyť pak dva vokovy v té studnici na jednom provaze, když jeden šel nahoru, druhý dolů. Liška vlezši na jeden, hned se doluo spustila, a dlúho v té studnici byla, neb z ní vyjíti nemohla. I myslil sobě vlk, že ona ten sejr jí, protož řekl k ní: „Pročež jsi tak dlauho tam? co tě zdržuje a meškú, že s tím sejrem nahoru nejdeš?“ Liška odpovídajíci řekla: „Tak veliký jest, že ho uuesti nemohu, protož ty vsedna na druhý vokov sstup ke mně doluo, a pomoz mi.“ Vlk vsedl do druhého vokovu, a těžší jsa nežli liška, hned pojednú hřmotem do studnice sjel a lišku nahoru vytáhl. Liška se z toho velmi radovala, a jakž nahoru vyjela, hned z vokova vyskočila a preč běžela, vlka u sejra v studnici nechavši, kdežto on naříkal na nerozum a na bláznovství své, že jest kdy přítomné voly opustil, a pro nejistú nadèji sejra; a k tomu ještě více, že svú při zlému a nevěrnému saudci poručil, kterýžto skrze pocty a dary snadno na jednu stranu se uchýlil.

Fábule Pogiova.

O lišce, o kohautu a o slepici.

Lest lstí přemožena bývá.

Hladovitá liška chtějíc chytrostí slepici podvesti, kterauž kohaut na dřevo uvedl, a liška toho dovesti nemohla, aby s dřeva slepice doluo sešla. I přišla s pochlebnými slovy k kohautu, a když ho pozdravila, řekla tovaryšsky k němu: „Proč jsi tak vysoko na stromě? Což's ještě nových dobrých věcí neslyšel, kteréž všem zvířatóm velmi úžitečné jsau?“ I odpověděl kohaut, žeby o tom zhola nic nevěděl, ani neslyšel. I vece liška: „Já jsem vyslána, abych ty věci zvěstovala, i přišla sem k tobě, abych tebe té radosti účastného učinila. Sněm obecný držán jest, na kterémžto ustanovený pokoj všem živým zvířatuom společně zavřín jest, tak aby nižádné zvíře jedno druhému nikdá o bezhrdlé neusilovalo, ani neškodilo, ale společně věčného pokoje užívali. Již jedno každé může v pokoji samo kde chce jíti, a žádného se nebáti. Protož podiž doluo a mějme spolu dnešní den kolaci, těšíce

se tomu dobrému a veseli z toho jsúce.“ Kohaut poznav lest lišky té, dí k ní: „Zvěstuješ nám dobré a dosti vzácné noviny.“ A v tom vytáhl krk vysoko nahoru, jako by co z daleka viděl, žeby bylo čemu se podiviti, i zpjal se na nohy. A když se ho liška zeptala, nač by tak pilně hleděl, on vece: „Vidím dva psy s odevřenými ústy, což najrychleji mohau, sem běžcti, tak mám za to, že nám chtějí také ten pokoj zvěstovati.“ A lekši se toho liška, i dí: „Já požehnávám vás, útěk mně potřebný a užitečný bude, prvé než oni přijdau.“ A tak počala preč běžeti. I řekl k ní kohaut: „Kamž utíkáš? a nebo voč se staráš, když takový pokoj ztvrzen jest, kohož se tehdy bojiš?“ I řekla liška: „Tušim, že to ještě psóm oznámeno není, a že o tom pokoji ztěžka vědí.“

A tak lest jedna druhé odepřela.

Fábule Šebestiana Branta.

Saudce, kterýž pocty béře, ten nespravedlivě saudí.

Není divu, že křivý saudce těžce spravedlnosť pravú najde. Jakož o jednom čteme, kterýž prostředníkem mezi dvěma učiněn byl, od jednoho vzal děbán s olejem. Ten mu jej proto dal, že se nadál, že mu přisaudí při jeho a že na jeho stranu bude, poněvadž on saudce jest. I porozuměl tomu odporník jeho, a hned dal tomu saudci dobrého vepře, žádaje aby jeho milostivým saudcí byl. I vypovědín jest ortel podlé vepře. Uznavši pak to druhá strana, želela toho velmi, žeby saudce svému přiřčení dosti neučinil, a tak žeby jemu ten olej darmo dal. I vymlauval se saudce řka: „Přišlu do domu mého svině, a trefivši na ten olej, děbán rozbila a olej rozlila, a tak sem na tě neměl více při čem zpomenauti.“ I byla to maudrá odpověď, ale Bohu nelibá. Od něhožto tak sauzeni budau, jakož sami saudili, a tak jim bude odměřeno, jakž oni jiným měřili. Neb Buoh nedá se zaslepiti; ale žeť pomstau prodlí, potom to dostatečně nahradí. Jakož o Dionysiovi Syrakuzanském tyranu to čteme.

Lichevník, kterýž neprávě pokání činí, v horší upadá.

Přišel člověk jeden k lichevníku, kterýž již byl řekl, že chce lichvy přestati, aby od něho na lichvu peníze vzal. I přinesl mu v základ zlatý kříž, v kterémž bylo kus dřeva z kříže Kristova. A když toho starého žádal, aby mu peněz půjčil, dí on: „Já sem již toho hříchu lichevnictví nechal; ale chceš-li, jdi k synu mému (toho mu jmenem jmenoval), kterýž se duše své opovážil, tenť tobě, což budeš chtíti, půjčí.“ I poslal s ním služebníka, aby mu syna jeho duom ukázal. A když již daleko odešli byli, dí starý k pacholku svému: „Rci k synu, ať pomní na penězích těžkosť toho dřeva, a nebo co to dřevo váží, sraziti.“ Nechtěl ten, kterýž se pravil, že již chce pokání činiti, aby mu mělo to dřevo z kříže za stříbro počteno býti, domnívaje se, žeby zavrženější než stříbro bylo. Protož ačkoli to jest, že my milosti skrze srdce našeho skrúšenosť a pokání docházíme, však proto nemáme zufati, že Pán

prodlévá; neb slibuje, že chce pokání činícím hříchův odpuštění dáti a nad nepravostmi jejich se zapomenúti, těch, kteříž potom zase spravedlivě a dobře činí. Však se křivému a fulešnému pokání nikterakž zklamati nedá. Nebo pokání činiti a káti se nic jiného není, než vyznati a přiříci, že se na potomní časy vší možností svau hříchuo chceš vystříhati. Protož těm hříchové odpuštěni bývají, kteříž z křehkosti a z nevědomí v ně upadli. Neb ten milosti nemá, kdož svémyslně hřeší, a jeho klivé pokání a želení nikterakž k milosti ho nepřivede, aniž mu jí neslibuje.

Dvořská odpověď Minatia k jednomu sedláku.

Sedlák jeden když byl vlezl na kaštanový strom, aby s něho kaštany klátil, upadši s toho stromu, zlámal sobě žebra na dvé. I šel k němu Minatius, aby ho potěšil, velmi kratochvilný a žertovný člověk. Ten řekl mezi jinými slovy, že mu chce naučení a zprávu dáti, jest-li že ji zachová, že nikdá s stromu doluo neupadne. I dí ten nemocný: „Já bych tomu radši byl, aby mi to byl prvé radil; však proto může mi se to budaucně hoditi, a snad ještě potom více přihoditi.“ I vece Minatius: „Illeď aby nikdy rychlejší nebyl nahoru lézti, než doluo; a aby rovně v té chvíli doluo slézal, v které's nahoru vlezl. A tak po hlavě a těžce nikdá nepoletíš.“

Ta báseň učí, že někdy průtah a dlení může chváleno býti, zvláště při těch věcech, když pospíchání a rychlé od něčeho odjití škodu a úraz přináší. Nebo což se rychle a spěšně stává, to (praví Seneca) že škodlivé a zlé bývá.

RADA ZVÍŘAT.

Skládána byla asi ku konci druhé polovice XV věku, jakož mimo jiné patrno z toho, že v ní několikrát zmínka se děje o spisu Rafhela Volaterrana; ale rukopisu z doby té, pokud se ví, nyní žádného není. Již Všehrd dokládá se spisu tohoto ve své knize práv, kdež o „ptačí radě“ zmínku činí, a Jan Dubravius přeložil jej do veršů latinských a připsal králi Ludvíkovi (Krakoviae 1521 v. 4). V češtině vyšla ta knížka poprvé tiskem u Jana Peka v Plzni v 8, s rytinami v dřevě; potom ji vydal v Praze 1578, v 8ce str. 237, Jiří Melantrich jazykem k času svému přispůsobeným, pod nápisem: „Kniha užitečná i kratochvilná, jenž slove rada všelikých nerozumných zvířat i ptactva, kteříž člověku všelikého povolání radu dávají“ atd. Z tohoto Melantrichova vydání, jehož jediný známý exemplář v česk. Museu se chová, výpisky tuto následující učiněny jsou. Téhož exempláře

užil k tisku Karel Tham ve svém vydání této „Rady“ v Praze 1814, s předmluvou Dobrovského str. X a 247, kdežto však opět místa mnohá po své nevždy chvalitebné chuti změnil.

Začíná se již kniha o zvířatech nerozumných a najprvé o lvu.

Lev.

Přirození lvovo.

Tuto lev najprv se vší zvěří jakožto král jejich ode všech zvířat k člověku mluví a svého přirození povahu oznamuje, dávaje naučení člověku, aby on jsa rozumný, příklad vzal od nerozumného a povah zlých se varoval.

Lev v svém přirození (jakož Aristoteles a Plinius píše) jest příliš silný, avšak se časem pokoří jako štěně. Nebo když před ním štěně metlau zmrskáš a potom jemu metlau hrozíš, i hned se pokoří. Jest také lev pyšný, ukrutný, hrozný, lakotný. Avšak když člověk před ním padne a pokoří se jemu, nic člověku neudělá, jakož svědčí Ovidius v 3 knihách svého zármutku, řka: Čím člověk jest větší, tím má v svém hněvu skrovnější býti, jakož pak člověk velikomyslný a srdce spanilého pohnutí mysli k hněvu nepřipaušti. Lvu dosti jest na tom, když nepřítele k zemi porazí, a také hned boji svému konec učiní. Také má býti i člověk, když mu se bližní a bratr jeho pokoří, má jemu hned milost ukázati, vedlé naučení Kristova Luk. v 17, kdež takto dí: Zhřeší-li proti tobě bratr tvůj, potresci ho; napraví-li a bude-li želeti toho, odpusť jemu. Pyšným a lakomým nemá býti, chce-li také od Boha milosti dojíti; nebo pán Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milost. A svatý Pavel: Šelte těch, kteří jsau nepřátelé kříže Kristova, jichžto Bůh břicho jest etc. Tím nás odvozuje od lakoty. Slyš lva:

Lev najprv k člověku mluví:

„Poněvadž všeckno stvoření jiné,
od Boha pro člověka učiněné,
jakožto služebníci ku pánu svému
sebralo se spolu a šlo jest k němu,
najprv lev se všelikau zvěří,
s mnohau a velmi rozličnau sběří,
před člověka jest předkem předstaupil
a hrozný zrak očí svých naň vylaupil,
řka: „Zdráv buď člověče, pane náš!
teď mne s mau družinau před sebau máš.
Ját jistě jsem králem zemské zvěři,
všeckat se strachují před mau tváří;
když v lese hroznym zvukem zařevu,
všecky je častokrát ruozno rozženu,
běží každý z nich kam kdo věda,
skrýše a saukromného místa sobě hledá.
Pakli sobě kterau zvěř lapím,
pokrm sobě z ní k nasycení učiním.
I ty ovšem mne se musíš báti,
když má hrozná tvář na tě oči vyvrátí;
ale pro mocné boží rozkázání
poddávámť se i já tobě nyní,
že se tebe časem jako pána bojím
a pod tvým panstvím býti musím;
ač jsem zvíře přílišně silné,
pokořím se tobě jako štěně malé,
boje se malého prautku mrskání,
zanechávám na čas vzteklého řvání.

Než takové dávám naučení dobré:
ač jsem pak stvoření němé a nerozumné,
pyšné, hrdé a velmi ukrutné,
silné, hrozné a velmi lakotné,
však každý milost vezme ode mne,
kdož přede mnau pokorně padne;
nic mu škodlivého neučiním,
milostivě jakožto s přemoženým naložím.
Nauč ty se, člověče, také tomu,
buď milostiv bratru svému pokornému;
kdož se tobě dává vinen,
nebývaj jemu tvrdě odporen,
uděliž mu své dobrotivosti,
dojdeš od Boha svého snadně milosti.
Jinéhoť tobě neradím,
což já koliv zlého činím,
žeť jsem zvíře pyšné, líté
a mnohau ukrutností naplněné.
Ale mněť jest to od mého přirození,
a protož žádný hřích mně to není;
ale tobě za hřích počteno bude,
a hněv boží na tě, tím jist buď, přijde:
pro vysokomysluau pejchu a ukrutnosť
dánať bude tobě věčná žalosť.
Protož se toho pilně vystříhaj
a Boha svého takovými hříchy nehněvaj.
Takéť oznamuji tobě dále,
že jsem nepřišel sem v mále,
ale s mnohau a rozličnau družinau
i všelikterakau divočinau.
Což jich koli jest na mém panství,
lesním, hajným, také polním manství,
všeckyť ty před tebau postavuji
a tobě je jakožto pánu okazuji,
aby je ráčil střídmě vyslyšeti,
na ně mile také pohleděti.
Někteří jsau hlaupí a sprostní,
a někteří hněviví a zlostní,
jiní bázliví a velmi plaší,
mnohých a rozličných jsau vášní.
Za hlaupéť já sám odpovídám,
sprostnosť jich tobě předkem omlauvám,
kteříž se sami mluviti stydí,
jedno toliko pryč utéci hledí.
Jiné všecky v tvau moc dávám,
nechť za sebe mluví jeden každý sám.
Vyslyš z nich mile každého,
jakožto poddaného a mana svého;
a což pak kdo z nich poradí,
nic tím tvé cti neuškodí.
Račiž přijíti od nich zavděk,
což tobě dobrého dějí kolivěk.
A což se pak do nich za slušné nelíbí,
toť tvá mysl velmi snadně rozsaudí:
v tom jejich povah nenásleduj,
ale raději se toho ovšem varuj."

Člověk k lvu takto dí:

Slavný lve, krásný a mocné stvoření,
slyšímť rád tvé maudré mluvení;
od tebe vděčně takovú radu přijímám
a v své mysli ji dobře zachovám.

Liška.

Přirození liščí.

O rozličných chytrostech liščích píše Volaterranus v knih. 25. Známé všem jest přísloví, že liška srsť změní, ale obyčejův nezmění: a schytralého člověka liškau nazýváme. Mezi jinýma ten obyčej má, že lstivě slepice a kuřata na řadu dáví a je žéře, a potom skrze to kožich svuoj i život ztracuje.

Naučení člověku dává, aby jí v tom nenásledoval a pro časné věci budaucích věčných neztratil. Nebo co jest platno

člověku, by všecek svět získal a na duši by sobě škodu učinil? aneb kterau odměnu dá za duši svú? poněvadž jednomu každému navráceno bude vedlé skutkuov jeho, vedlé řeči Kristovy Mat. 16. Poslauchaj již nyní chytré lišky, kterak ona tebe odvodí od své chytrosti.

Liška k člověku.

Když pak odběhne s chrtem pes,
hned se liška vezme kdes,
na člověka se chytře zasměje,
mnějíc, že ji on velmi přeje;
před člověkem se kolem zatočí
a potom k němu bliže přiskočí:
„Jáť jsem, člověče, tvá liška,
této zvěři, kterauž vidíš, tovaryška,
kteříž rádi z nich maso jedí,
ač mi pak toho mnozí závidí.
Neb lev, náš král milostivý,
není k chudým velmi litostivý;
sámť se nají až do sytosti,
a nám menším nechá sotva kostí.
Vlk, ač jest pak kmotr muoj milý
a ke mně proto dosti přívětivý,
ale že sám velmi hltavě žěře,
na tři dny v břicho své naběře
a nakládá plná oba boky;
tať pak činí rychlé skoky,
málo mi se po něm dostane,
po jeho stolu téměř nic neostane.
Ale tvuoj strážný a holomek pes,
tenť na mne nevraží podnes,
ač já jemu nic zlého nečiním,
ani se s ním kdy oč takového vadím;
raději hledím pryč před ním ujíti,
než bych se s ním měla rváti a bíti.
Ale že jest on tak příliš závistivý,
mám za to, že sám chce býti živý;
na jiné štěká, sočí a žaluje,
ale na oko se k tobě připochlebuje,
a sám najvíc škody činí.
Všudy počichuje a povoní;
kdež muož vleze, i vnitř do pece
a ohledá, co se vaří v hrnci.
Chceť také zvěděti, co se kde peče,
a vždycky po všech koutech teče;
voknemť se také do domu vedeře,
kdež co najde, všeckoť napořád zžéře.
Malauť, věř mi, tobě víru drží,
ačť on praví, žeť věrně slauží;
nebo pro malý kousek chleba
tvého úžitku dobrého zanedbá;
opustíť často noční štěkání
i potřebné tobě ostříhání,
aniť pustí do domu zloděje,
kterýž u tebe mnoho zlého zděje,
zbaví tě zboží a statku časného,
a mnohokrát také i života tvého.
Jáť jsem tvá předobrá šafářka,
k tomu mistrnější nežli tvá kuchařka;
dobré krmě a chutné ráda strojím,
slepice, kuřata i jiné ptáky lovím,
ač mi toho málo s čeledí přeješ,
často za mnau i psy také štveš:
však já to zaplatím zase tobě,
kožich vlastní svuoj svleku s sebe
a tobě ho k zimě ukrutné puojčím,
a tak tobě tím tvau škodu nahradím.
Avšak já tobě to radím,
nečiň tak jako já činím;
neb já pro malau a hubenau kořisť
ztratím s sebe teplý a krásný kožich;
tudyť také i života svého zbudu,
pokrm strakám a vranám budu.

Ty buď, člověče, jináč maudřejší
a při uzdravení své duše pilnější:
pro časné a marné zboží
neztracuoj spasitedlné milosti boží,
ani pro zdejší světské kořisti
zbavuj se věčné nebeské radosti.
Ještěť bych tobě více poradila,
bych na psa žádné péče neměla;
neb se ho bojím všady,
jeho nevěry, lsti, také zrady.
Protož se štěřiti musím,
k lesním příbytkuom pospíšim."
A s tím hned liška bystře odskoči,
slepici dobrau ve dvoře pochopí,
k večeři ji sobě tuze držíc nese,
neohlédne se zpět až v lese.

Přirození jelení, srní a laní.

Jelen, srna a laně jsau zvířata velmi bystrá a čerstvá, a ta z přirození svého před lovci a myslivci hned utíkají, jakž je spatří. Vezmi sobě příklad, ošemetný člověče, a uč se od nich před svým zlým utíkati a dobrého následovati. A zvláště varuj se lovcův, to jest falešných prorokův, kteří hledí toliko hrdla svá nasytiti, a tobě na duši uškoditi, jichžto Buoh břicho jest, jakož dí apoštol k Filipen. Zvláště těch se sluší vystříhati, kteří nerádně v stav proroctví totiž kněžství vešli, ne dveřmi, totiž ne skrz Krista, ale přes plot přelezli, a skrze díru lotrovsky vlezli jakožto vlci hltaví. Od nichž Kristus nás vystříhá pravě, že přijdau v rauše ovčím. Ti lovci lécejí tenata, totiž písma falešná, k úžitku svému, svodíce lid s pravé a živé víry na cestu věčného zatracení. Protož poněvadž Kristus, ta věčná pravda, nám se velí od nich vystříhati, s pilností se jich varujme. Nebo nejsau sudové těla Kristova, ale jsau údové a služebníci pajchy, lakomství, smilstva, plní všeho cizoložstva, údové Satanášovi, synové zatracení, odvržení od milosti boží, nepřináležející k spoludědictví Kristovu, nejsau praví synové, ale pankharti vydědění a vyvržení z spolutovaryšstva angelův nebeských, předzvědění k nádobě ohavy, přisauzení do propasti, kdež není než pláč a skřípení zubův.

Jelen, srna a laně mluví k člověku.

Zatím pak brzo přiběhne krásný jelen,
mezi jinauž zvěří jest slavný jeden;
a s ním spolu přiběžichu laně a srna,
přitom také mnohá jiná zvěřina,
řkauci: „My člověče jsme služebnici tvoji,
naše přirození tebe se najvíce bojí;
tudy jsme se přijíti obmeškali,
neb jsme se tebe přílišně báli
proto, neb nám nikdá ty neodpustíš,
kterúž koli z nás lapíš, i hned zahubíš.
Protož se s cesty vždycky vyhýbáme,
v horách a v lesích velikých obýváme,
aby nás ne hned, když chceš, lapil
a našeho pokolení s světa nesbladil.
Rychlého jsme běhu a velikých skokův,
neb máme mnoho nepřátelských sokův:
vlci, lišky, psi i královští lvové,
k tomu všeliké jiné stvoření žravé,
všecko naší zhauby a zlého hledá,
masem naším nasytiti se žádá.
A zvláště pak ty, rozumný člověče,
hubíš nás nade všecky jiné více
rozličnými nástroji, tenaty, psy i střelami,
i mnohými jinými lstivými přípravami.

Myť pak tobě nic zlého nedělámc,
leč tvé zelé a to ne často kopáme.
Ty sobě to všecko pojednau uhradíš,
když nás v tenato aneb jinak uhoníš;
nepomohauť nám i naše vysoké skoky,
když železem prostřelíš naše boky;
anit mi pomohau mé vysoké rohy,
ani srně její tenké a bystré nohy:
vše tvá příprava a nástroj uhoní,
lesť a chytrosť tvá vše to uloví.
Neb jest nás Buoh poddal tobě,
nikoli se skrýti nemuožem tebe.
Pomni, aby z toho Boha vždy chválil,
za to jemu ve dne i v noci slaužil.
Také aby vzal sobě na nás naučení,
ač jsme divoké, zhovadilé stvoření:
před zlým svým aby vždy utíkal
a v bázni boží vždycky přebýval,
varoval se zlostných vlkuov,
lovcuov, falešných prorokuov,
kteří tvé duše lstivě hledají,
všelikteraké stroje i tenata na tě lécejí,
chtíc tě života věčného zbaviti,
k smrti a k mukám připraviti.“

Člověk odpovídá:

Jelene krásný, slavná zvěřino,
také při tom ty vzácná sruino,
přede mnau velmi pěkně mluvíte,
a však škodu mi v zelí činíte.
Jáť vás ničím jiným nepoživu,
jedno do tenat vás i hned poženu.
Ale samých pánuov jest ta krmě,
neslušíť to na chlapa na mě.

Vorel.

Přirození vorla.

Vorel pták mezi vším ptactvem král a pán jest a najvejš létá až pod oblaky. A jakož Afrodiseus píše, má zrak přeostrý, tak že jsa vysoko v povětří od jiných ptáků uhlédán nebude, ale on shůry je uhlédá, a spustě se doluov rychle uchytí ptáka aneb jinau zvěř z menších k jídlu; málo pobuda na zemi hned letí zase vzhóru k nebi v povětří. Ty, člověče, vezmi sobě z toho toto naučení, aby svau mysl vzhůru k nebi pozdvihoval skrze obcování dobré a svaté, jako sv. Pavel nás učí, píšíc k Korintským. Máš také svět opovrci se vší marností jeho, kořisti žádné nehledaje; neb svět pomine i všecka marnosť jeho; hleď tehdy, aby i ty s světem nepominul, ale raději na věky živ byl. Druhá povaha vorla, jakož svrchu dotčeno jest, že z přirození svého zrak má přeostrý, že do paprskův slunečných bez úrazu zraku hledí, a ptačata svá témuž učí hleděti do slunce, aby oni také zrak ostrý měli a tím se potom živili, pokrm sobě uhlédajíc z vysoka, jej lapili, naň sletíce. Ty, člověče, máš zrak srdce svého čistiti, aby jím Boha mohl viděti. Neb ta svrchovaná pravda, Kristus, dí: „Blahoslavení čistého srdce, neb oni Boha viděti budau.“ A ne toliko aby sám byl srdce čistého, ale k té čistotě aby také vedl všecku čeleď svau a zvláště dítky; neb k čemu z mládí přivedeni budau, v tom i setrvají v starosti. Protož nesluší před nimi nic marného netoliko činiti, ale ani mluviti; neb oni to i hned popadnau a spíše mrzkosti nežli ctnosť. Protož Juvenalis, jsa pohanem, dí, že nic mrzkého učiněno ani mluveno býti nemá v tom domě, kdež dítě jest. Ale již pohříchu uslyšíme spíše mrzkosť od

dětí, nežli co dobrého. Čí jest vina? Ohavná ústa rodičuov zavozují nevinné duše dětí jejich. Protož velikau péči o dětech míti máš. O tom šíře čti epištolu sv. Jeronyma k ženě Atletě. Třetí povahu z přirození svého má, že vysoko se hnízdí a má nepřízeň k sobě velikau od všeho ptactva. Příčina toho jest, že když mezi ptactvo přiletí, dáví staré i mladé a je žéře, protož se vysoko hnízdí, boje se jich. A má také pod sebú jiné ptáky k sobě obyčeji podobné, jako jestřába, krahulce, raroha, postolku, vostříše, sokola, ježto menším ptáčkuom neodpustí, ale šacujíc udáví, ošklubí, snědí, že nic nezuostane kromě peří. V té povaze králové, knížata a velikomocní páni tohoto ptáka následují, bydlí na vysokých skalách a zámcích, osadíc hrad, aby sebau dobře jisti byli a nepřáteluom se bránili. Neb z laupeže, draní a braní mnozí živi jsau, jako tento pták vorel. A mají pod sebau jiné auředníky, jako hajtmany, purkrabě, písaře, šafáře, holomky, tu dvořskau satrapu, ježto s zámkův doluov slétnauc vyšpehují, vyslédí každého chudého sedláka a poddaného, jej trápí, šacují, derau, berau, drau, buď z příčiny nebo bez příčiny, právě nebo neprávě: činí rovně tak svým sedlákuom jako vorel svým poddaným ptákuom. Protož jak ptáci uhlédají vorla, hned se straší, bojí a různo prší před ním. Též sedláčkové a poddaní před pány svými ukrutnými se třesau a utíkají prše ruozno, a mnoho křivd od nich trpíce, nesmějíce se mstíti, všecko bezpraví snášeti musejí. Ale běda, běda ukrutníkuom, násilníkuom, nemilostivým a nespravedlivým králuom, knížatuom, pánuom i všem úředníkuom v den saudný, když počet budau dávati z vladařství svého. Tu jednomu každému bude odplaceno vedlé skutkuov jeho, jakož svědčí sv. Pavel k Římanům v druhém položení: „A jakauž měrau jest kdo měřil, tak mu bude zase odplaceno, a brž svrchovatě a přesutě," jakož čtení svaté svědčí. I sluší na to pamatovati všem pánuom a zprávcuom, že oni nejsau než auředníci a správci a dopomahatelé spravedlnosti, jimžto lid také poslušen má býti, jakož dí sv. Pavel k Římanům v 13 rozdílu: „Všeliká duše mocem vyvýšeným buď poddána." Ale pán a auředník má zachovati lid při jich spravedlnostech a pamatovati, že všickni chudí i bohatí vykaupení krví Kristovau spolubratří učiněni jsau a spoludědici s Kristem pánem. Protož nesluší sobě poddaného svého jako psa vážiti, neb tvuoj není, ale jest Kristuov, buď on předzvěděn k spasení nebo k zatracení. Kristus od tebe požádá počtu vladařství ze všeliké duše. I nebuď tehdy dráčem a laupežníkem, ale správcím spravedlivým, aby tvá práce a starosť, kterauž jsi měl s lidem poddaným, nezahynula, ale tebe do radosti věčné uvedla. Poslyšiž němé tváři, což ona teď tobě svým přirozením radí.

Vorel k člověku.

„Já jsem pták slavný, vorel neb vorlice,
znáš ty mne dobře člověče;
tobě jsem se zde postavil,
všecko ptactvo s sebau pojal,
nad nímž já království držím,

a tobě se i s ním maním.
Rač je všecky pořád vyslyšeti,
jim sobě dopusť dobře raditi;
neb jsau z nich někteří vlipní,
opatrní, také chytří;
někteří jsau hlaupí a sprostní,
jiníť jsau plaší a zlostní.
Za hlaupét já odpovídám
a před tebau je omlauvám,
aby jim v tom za zlé neměl,
ač by který mluviti neuměl;
nebť se i ti hodí tobě,
když kterého lapíš sobě,
musíť tobě k vuoli býti,
nelzeť se nám vymluviti.
Jáť jsem vorel pták první,
jenž najvýš létám pod nebí.
Tobě se člověče maním,
a svéť obyčeje hned oznámím.
Jsemť letu převysokého,
a zraku tak velmi vostrého,
z vysoka svuoj pokrm uzřím
a na něj se rychle spustím.
Popadnuť, co mi se líbí,
a co mi se k stolu mému hodí.
Pobudauc velmi málo na zemi,
hned se zase nesu k nebi.
Tobě dávaje to naučení,
chceš-li přijíti k spasení,
aby svau mysl k Bohu zdvíhal
a obcováním v nebi obýval,
o tento svět nedbal mnoho,
ni hledal kořisti jeho,
málo sobě na něm sobil,
k nebeským bytuom se strojil:
neb zde málo máš pobyti,
tamť jest na věky bydleti.
Nehledaj zemského zboží,
neb tě tudíž do země vloží;
ale tvuoj poklad buď v skrytosti
u věčné nebeské radosti.
Jsem také zraku vostrého,
že do blesku slunečného
bez úrazu zraku svého hledím,
a své děti k tomu cvičím,
aby tak svuoj zrak vostřili,
živit se potom uměli,
laupež z daleka spatříce,
s vysoka na ni slétíce.
I ty, člověče, drž se toho,
střez se od hříchu srdce svého,
jímž by mohl Boha viděti;
veď také k tomu své děti,
by zde čistí živi byli,
po smrti slunce viděli,
pána Boha tvórce svého,
v světle věčném bydlícího.
Také to o sobě pravím,
rád já se vysoko hnízdím;
neb mám nepřízně mnoho
od ptactva svého poddaného,
proto že jim neodpustím,
když se mezi ně kde spustím;
kdež mohu polapím a zžeru,
i děti jim jich poberu.
Protož jsem vždy v nebezpečnosti,
od svého ptactva v nenávisti;
musímť se tak opatřiti
a tím se vejše hnízditi.
Mámť také své služebníky,
velmi pilné auředníky:
krahujce, jestřáby, k tomu raroha,
postolku, vostříže, také sokola;
jiných k tomu množství kání,

jenž jsau vše moji poddaní.
Mé obce oni dobře spravují,
vnitř se jim nedají,
potrescí je i také vyšacují,
že sotva tu peří nechají.
Tak mé nepřátely hubí,
roztrhajíc je i ošklubí.
Následujít nás v tom i králi,
jiní také povýšení páni.
Žeť rádi vysoko bydlí,
na skalách najvyšších sedí,
aby sebau oni jisti byli,
nepřátelnom se svým bránili;
a tak se laupežem živí,
maso ptačí rádi jedí.
Majít své k tomu auředníky,
pilné špehéře i slédníky,
jenž s toho skalé doluov sletují,
poddané lidi trápíc šacují,
se mnau spolu erbujíce,
laupežem se též živíce.
Takť jsau páni svým sedlákuom,
jako já nebohým jiným ptákuom,
žeť se mne bojí a straší,
uzříc mne, hned ruozno prší:
též oni před pány svými
třesau se před ukrutnými,
mnoho křivd od nich trpíce,
a mstíti se nikdy nesmějíce;
neboť vysoko přebývají
a pilně sebe vystříhají.
Ještěť bych pravil více
svých povah tobě, člověče,
ale že ptákuov množství vidím,
protož jim ostatek poručím.“

Člověk k vorlu:

Ó vorle, šlechetný ptáku,
jenž jsi tak čistého zraku,
co mi o náboženství praviš,
tím mi se málo zalíbíš:
než o laupeži a braní,
toť mi mimo jiné voní.

Přirození jestřábí, raróhovo, krahulčí a jiných ptákův laupežných.

Jestřáb laupežem živ jest, protož u pánův vzácný jest, že s ním na lov jezdí v pole i do lesuov, a řídko prázdni přijedau, aby jim nic neuhonil. Tuto povahu z přirození svého má, že když ho kolivěk pustí na některau věc a on jí nepolapí, tedy se stydí za to, a hněvem rozehraje se letí pryč od pána svého. Též úředníci pouští nespravedlivi činí, když od pána (kterýž vší nepravosti pln jest) posláni bývají, aby chudé šacovali a drali, když toho svésti nemohau a že sama nevinnost chudého je vůči bude, s hanbau se vracují k pánuom svým. Takoví potom zaletí od pánuov svých, totiž dadí jim odpuštění, pravice, že nedbánlivi jsau, že panského dobrého nehledí. Ale když jsau auředníci takoví, jací jsau páni jich, tehda se jim dobře líbí. A jakž oni činí chudině, tak jim zase odplaceno bude, vedlé řeči Páně ve čtení s. Mat.: „Co jste mému nejmenšímu učinili, mně jste učinili.“ Potom jim bude řečeno: „Uvrzteť je tam, kdež jest pláč a skřípení zubuov.“ Ale v tomto za příklad beř sobě ptáka toho: jako když on bývá puštěn z ruky, usiluje se vší pilností, aby pánu svému něco lapil a bez kořisti se nevracoval: též

ty člověče služ Pánu svému, jenž tě stvořil, tobě život dal, se vší pilností, z celého srdce, a hleď, aby bez kořisti, totiž bez prospěchu skutkův ctnostných, z živé víry pocházejících, se k němu nevracoval. Protož služí nezahálej a času nadarmo netrať. Neb když čas jednau zmrháš a marně ztratíš, nikdy ho zase nenabudeš. Ale již pohříchu to všudy jest, že mladosť v službě ďáblově ztrávíme v nešlechetnostech a nepravostech, starosť pak teprv chcme Bohu obětovati. Ale čemuž jsme zlému z mladosti navykli, to se nás i v starosti přidrží. Protož služí hned z mladosti Bohu služiti a k dobrému se vésti, v tom zvykati, aby nám zlé na překážku nebylo. Také toto do sebe má ten pták, že časem líná a se obnovuje, peří staré smítá s sebe dolův a novým se odívá. Tak i ty čiň, člověče, odvrz od sebe starého Adama, to jest chlípnosť tělesnau, a obnov se duchem Páně, umrtvíc všecky žádosti tělesné, vedlé rady sv. Pavla v 1 epištole k Korintským v 5 kapitole. Neb neobnovíš-li se duchem Páně a přebýváti budeš v hříchu, půjdeš na zatracení. Upadl-li jsi v hřích, vyvstaň skrze pokání svaté, vyznávaje hřích svůj Bohu, vezma zdravé a spasitedlné naučení a radu od kněze rozumného a v zákoně Páně umělého, kterýžť by poraditi mohl, kterak spasení máš dojíti. Toto také znamenaj: ač tito ptáci, raroh, jestřáb, sokol a krahulec, jsau ptáci lidem potřební, na lidi honí, však když zemrau, vmetáni bývají do bláta jako jiná mrcha a hanebně náhle mrau. Tak také ti všickni lidé, kteří laupežem a krádežem živi jsau, mrzkau smrtí mrau, beze cti a náhle a ohavně s světa scházejí, potom jdau na věčné zatracení. Protož, člověče, buď spravedlivě živ, miluje Boha a bližního svého, dojdeš života věčného.

Jestřáb, raroh, krahulec a sokol k člověku mluví.

I ohlásí se hned potom jestřáb:

„Jáť jsem vorlnov jeden dráb,
kterýž jemu laupežem slaužím,
lidem se také proto hodím;
neb jezdím často na zájem,
a nerad zase přijedu prázden;
vždy něco lapě přinesu,
buďto na poli nebo v lesu.
A když pak nic nepolapím,
velmi se hněvám a stydím,
že se nenavrátím k pánu,
celý den se kryji jemu,
aby se člověče ty naučil,
svému pánu věrně slaužil,
zvláště Pánu nebeskému:
bez kořisti nechoď k němu,
ale hleď toho prvé zaslaužiti,
chceš-li věčné odplaty dojíti.
Styď se marně zahálet,
čas nadarmo utráceti,
jenž se zase nikdy nenavrátí,
když jej kdo hanebně ztratí.
Takéť i to oznamuji,
žeť se časem obnovuji,
z starého peří vylínám
a novým se přiodívám,
aby ty se také toho chopil,
vedlé duše své se obnovil;
neb v hříchu mrzké starosti

nedojdeš rajské radosti.
Jsauť se mnau teď ptáci jiní,
služebníci též vorlovi,
kteříž rádi maso jedí,
o ně se tepau, také vadí.
Toběť oni mohau poslaužiti,
jiných ptákuov naloviti:
raroh, krahulec i sokol,
který se rád točí vuokol;
budeš-li je k tomu vésti,
mohauť užitek přinesti.
Samiť se k jídlu nehodí,
než s mrchau se z domu vyhodí;
neb jsme velicí laupežníci
i nevinných násilníci;
protož mřeme mrzkau smrtí,
a konec náš jest beze cti,
ač koli dobrým lidem slaužíme
a dvoruov se přídržíme.
Nebydlímeť my u sedláka,
dali jsme jemu luňáka,
aby on u něho slaužil
a u jeho dvoru se živil."

Člowék odpowídá:

Rád jsem vám, krahulče, jestřábe,
ty silný udatný drábe,
i tobě, sokole i rarohu;
hned vám udělám pauta na nohu,
abyšte mi netěkali,
po své vuoli nelétali,
než když já vám rozkáži
a nohy vám vaše rozváži.

Přirození sowino, kalausowo, vajrowo a netopýřowo.

Sowa, kalaus a vajr z přirození svého tuto powahu mají, že jsau žraví, tmaví a noční, v noci toliko své hlasy vypauštějí; a kdy je jiní ptáci slyší, třesau se před nimi strachy. Tak činí také někteří lidé, kteřížto se ožerauce a zpijíce v noci se sem i tam taulají, křičíc co ňáká telata, pokojným i dobrým lidem odpočinutí nedadí, řád od Boha spuosobený ruší, z noci den sobě dělajíce a ze dne noc: když mají spáti, tedy chodí, bauří, křičí; a když mají dělati, tehdy spí, a tak všecko opak puosobí proti wůli boží. Také tito ptáci ve dne nelétají, neb mají velikau nepřízeň ode všech jiných ptákuov, a to proto, že v noci, když najdau jejich vajce neb mladé ptáky, buďto i staré, i všecko požerau a podáví; protož když je ve dne jiní ptáci zřčí anebo uzří, hned se na ně slétí, jako na zloděje na ně pištíc, časem i peří jim ošklubí i udáví. Tito ptáci znamenají zloděje, laupežníky i násilníky, kteří po noci chodíce z příbytkuov lidem statky berau, v noci i ve dne na silnicech laupí a mordují. Protož se před lidmi kryjí v lesích, v jeskyních, po vískách a krčmách, neb sebau nikdy bezpečni nejsau. Když na světlo, to jest mezi lid, vejdau, sběhnau se na ně se všech stran, jmauce je vsadí, káží zloděje oběsiti anebo mu hlavu stíti, mordéře na kůl vbíti neb na kolo vplésti, zrádce čtvrtiti aneb vodříti, falšéře upáliti. A tak ti, jenž zle činí, zlau smrtí scházejí. Protož sluší se varowati zlého i dítky vésti od zlého, aby swobodni jsauce, mohli w poctiwosti se živiti a lidem se dobrým zalíbiti, potom k Bohu přijíti.

Sova, kalous, vajr, netopejř k člověku.

I přikrade se také v noci sova:
„Slyš, člověče, i má slova!
ját jsem tvuoj domácí pták,
noční veselý zpěvák;
jsem zde s kalousem i s vejrem,
i s tím holým netopejrem.
Všicknič jsme ptáci zpívaví,
tmaví, noční a žraví;
zahochceme a zazpíváme,
velmi líbý hlas vydáme,
až se rozlehne po lese,
každý se pták před námi třese.
Jsme bratři a tovaryši
těch, kteří po noci křičí,
když se zžerau a opijí,
jiné ze spaní zbuzují;
ve dne spí a v noci křičí,
řád od Boha daný ruší,
kterýž spuosobil noc k spaní,
den učinil k pracování.
Myť jsme ptáci nebezpeční,
všem jiným ptákuom nevděční;
protož ve dne nelétáme,
neb od nich přízně nemáme:
když nás uzří i hned křičí,
na nás jako na zločince piští;
kdež mohau, jmauce ošklubí,
aneb do smrti zahubí.
Protoť tu nepřízeň máme,
neb jiným škodu děláme;
když spí a odpočívají
a péče na nás nemají,
tehdy my je nadpadáme,
zadávíme a zžíráme,
buď jich vajce nebo děti,
i samým starým hyběti.
Protož jest zlost mezi námi,
že spolu vždy válku mámy;
nedadí nám nikdy zniku,
kde nás uzří, hned se skřiknú.
Protož se jim neukážem,
skryjem se ve tmách, kde muožem.
Než kdy dočekáme my noci,
tuť své poživeme moci;
jim se zase odplatíme,
mnohé životuov zbavíme.
Tím znamenáme zloděje,
od nichž se lidem zle děje,
jenž se vždy před lidmi kryjí
a zjeviti se nesmějí;
ale dočkajíce tmavé noci,
aneb ve dne na silnici,
tehdyť na lidi připadnau,
zamordují i ukradnau.
Chceš-li nás následovati,
s námi mordovati, k tomu bráti,
chovaj nás dobře v svém domu,
budemeť pomocní k tomu,
aby ptactva množství pobil
a s námi se o ně sdělil.“

Člověk odpovídá:

Vajře, kalause i sovo!
líbí mi se vaše slovo,
že mi chcete pomáhati
ptactva jiného lapati;
vděčně to přijímám od vás,
když nastane podzimní čas.

Ptactvo drobné.

Již pořád drobná ptačata jeden každý svým hlasem člověka napomíná jemu radíc, v čem by kterého z nich následovati měl a co opaušťěti, a to krátce v dolepsaných rytmích čísti budeš. Neb kdyby se jednoho

každého ptáčka povahy přirozené jeho
vysloviti měly, obdlaužná řeč by býti mu-
sila, a tak by tomu, jenž by četl, tesklivosť učinila. Protož krátce poslyš, k čemu tě, člověče, ptáčkové vedau.

Všickni ptáci spolu.

Potom všickni jiní ptáci,
rozličných hlasuov zpěváci,
buďto lesní nebo polní,
domácí anebo vodní,
rozličné noty dávají,
člověka obveselují,
vnuknutí mu dávajíce
a k chválení zbuzujíce,
také pilnosti a práci
učíce jej, hlaupí ptáci.

Slavík.

Slavík v noci: „Tuch tuch tuch!
nebývaj člověče hluch;
když já v noci sladce zpívám,
tebe k témuž napomínám,
aby Bohu ke cti zpíval,
jmenu jeho chválu vzdával,
jenž tebe od zlého chová,
ve dne i v noci ostříhá.“

Laštovice.

Laštovice: „Vidím vidím!
lenivého na úsvitě budím,
aby on ráno z lože vstal,
pánu Bohu chválu vzdával,
práce rukau následoval,
tak své dítky obživoval.“

Žežhulka.

Žežhulka volá: „Kuku kuku!
na vospalého ráno tluku,
aby byl spaní skrovného,
zvlášť kdož jest rodu slavného,
jakož jsem já rodu ctného,
šlechtičného, vládyčího:
sama svých dětí nechovám,
ale chůvy jim zjednávám;
protož jsem spaní skrovného,
k témuž zbuzuji každého.
Kdož jest vzácné šlechetnosti,
varuj se mrzké lenosti.“

Skřivánek.

Skřivánek dí: „Crli vrli!
bývaj voráči na poli,
v potu tváři své usiluj,
za pluhem chodě prozpěvuj,
chvále Stvořitele svého,
jenžť dává mnoho dobrého;
z země úžitek vyvodí
a všecko pro tebe plodí,
aby jemu proto sloužil,
nebeských věcí pilen byl,
vznášeje se k nebi vzhuoru,
myslil o nebeském dvoru,
že jest tam všecko hojnější,
než v této zemi nynější;
jakož já vysoko létám,
a pod nebem sladce zpívám:
k tomu i tebe vzbuzuji
a k nebi tě pozdvihuji.“

Strnad.

Strnad zpívá: „Ty ty ty!
jel bych vorat, nemám šlí,
aby hospodářství chystal,
pluhy, vozy opravoval,
a podletní výborný čas
uměl každý vážiti z vás,
v něm pracoval, usiloval,
voral i také rozsíval:
neb kdož bude rozsívati,

žíti bude i zbírati;
kdož nevoře, nerozsívá,
takový nic nenažíná,
bude od jiných žebrati,
a nebudau mu chtíť dáti.“

Dedek.

Dedek zpívá: „Du du du!
nechoď lenivý k vobědu,
až prvé Bohu poslaužíš,
dílem a prací zaslaužíš;
vstaň prvé ráno dělat,
potom budeš obědvat.
Budeš-li tak dělávat,
kaupíme sukni a kabát.“

Křepelice.

Křepelice: „Pět peněz!
to takový slyš a věz:
nechtěj pokladuov chovati,
ani mnoho peněz míti.
Přestaň často i na pěti,
a obilé hleď nasíti
a v něm se často procházej,
Bohu díky z toho vzdávaj,
živnosť svau odtavad maje
a s chudými se sděluje.“

Vrána.

Vrána křičí: „Ká ká ká!
ját jsem člověče vždy tvá;
s tebauť v létě i v zimě trvám,
nikdy nikam nezalétám;
tvého dobrého vždy hledím,
i na pole s tebau letím;
pomohuť všeho zvorati,
voziti i skližovati.
A teď se mnau vrabec, kavka,
také i štěbetná straka,
všeť jsme tvá dobrá čeládka,
zběřemť vajce i kuřátka,
i na poli tvé osení
opatřímeť bez meškání;
ke všemu chcmc právo míti
jako tvoji vlastní děti.
Ač ty nám nevelmi přeješ,
často zabiješ i laješ,
protoť my se nehněváme,
aniž kam prcč zalétáme,
ale s tebau jsme každý věk,
buď pak vděk anebo nevděk.“
Kdoby mohl všecko vypsati,
ptačí noty rozeznati?
neb všickni z nich hlasy mají,
rozličně jimi zpívají,
u povětří létajíce,
všecken svět potěšujíce;
pole, vody, háje, lesy
naplňují svými hlasy,
a zvláště na podletní čas
vydávají největší hlas;
neb se tehdáž pojímají,
v plodu utěšení mají,
v tom lidem k příkladu jsúce,
to nám všem ukazujíce,
že poněvadž v tomto světě,
a najvíce na podletí
tak veselý čas nastává,
že všeckno znovu obživá:
ovšem v nebeské výsosti
hojnější jsau tam radosti
všem věřícím připraveny
a budau na věky dány.

VÁCLAVA VLČKA Z ČENOVA

naučení ku králi Vladislavovi, kterak se mají šikovati jízdní, pěší i vozy.

Václav Vlček, nazván z Čenova, po vsi téhož jména v kraji Žateckém, muž stavu rytířského a jeden z předních vůdců českých v druhé polovici věku XV. Bojoval l. 1465 v Rakousích proti císaři Fridrichovi, potom l. 1468, ve válce Jiřího krále s Matiášem králem Uherským, byl hejtmanem vojska královského pod knížetem Viktorinem; l. 1470 při tehdejší obecné obraně zemské přichází mezi hejtmany krajskými v kraji Žateckém a Rakovnickém; l. 1478 píše se pánem na Helfenburce, zámku blíž Budějovic, jehož rozvaliny se podnes spatřují, a l. 1480 i následujících byl ve službě císaře Fridricha v Rakousích a ve Štyrsku proti Uhrům, jemuž sám 3000 jízdných přivedl ku pomoci. Krom toho bojoval kdys také v Poltě, jakož patrno z pochvalného nápisu náhrobního, jejž mu napsal souvěký slavný básník latinský, Bohuslav z Lobkovic a na Hasištejně. Kterého však roku zemřel, není povědomo. Následující „Naučení", pocházejíc z rukopisu jednoho v archivu Třeboňském, vytištěno bylo v Čas. Mus. 1828, II, str. 12, s úvodem p. Palackého.

Takto máš šikovati jízdné, pěší i vozy.

Sto koní takto máš šikovati: 20 koní v honcích a 30 v posilcích a 50 v haufci za nimi. Každý haufec má jmíti jednoho staršieho, aby je vedl; a v těch padesáti koní v haufě s každé strany dva střelce v stracencích, dva kopinníky na špici, tři za nimi, po čtyřech ať jedú za nimi.

Dvě stě koní takto máš šikovati: aby v posilcích bylo tomuto prvnímu haufci sto koní, dvoje stracence, v jedněch 25 koní, v druhých 35, a v haufě 140 koní. První stracence dva na špici, tři za nimi a po čtyřech ať jedú; a v druhých stracencích ať jedú tři na špici, čtyři za nimi a po pěti ať jedú v šiku.

Tři sta koní takto máš šikovati: 32 koní v stracencích, a druhé stracence 42, v haufě 226 koní. V jedněch stracencích tři na špici, čtyři za nimi, a po pěti ať jedú v šiku. Každý haufec ať jeden vede, a v haufě pět na špici, šest za nimi, po sedmi (ať jedú v šiku.)

Čtyři sta koní takto máš šikovati: 50 koní v jedněch stracencích, 3 na špici, 4 za nimi, po čtyřech ať jedú v šiku. V druhém haufci sto koní, pět na špici, šest za nimi, po šesti ať jedú v šiku za nimi; a v haufě ať je 250 koní, 5 na špici, 6 za nimi, po 7 ať jedú za nimi a po 8 ať jedú v šiku za nimi; a každý haufec ať jeden vede.

Pět set koní takto máš šikovati: 80 koní v jedněch stracencích, a v druhých tolikéž koní, na špici 4, a po 5 za nimi, a po 6 ať jedú v šiku; v haufě 350 koní,

5 na špici, 6 za nimi, po 8 ať jedú v šiku.

Šest set koní takto máš šikovati: 100 v jedněch stracencích a v druhých také 100; po 5 na špici, po 6 za nimi, po 7 ať jedú v šiku; 400 v haufě, 7 na špici, 9 za nimi a po 11 ať jedú v šiku za nimi.

Sedm set koní takto máš šikovati: po 125 koní ve dvoje stracence, po 5 na špici, po 6 za nimi, po 7 ať jedú v šiku, 450 koní v haufě, 7 na špici, 9 za nimi, po 11 ať jedú v šiku za nimi.

Osm set koní takto máš šikovati: dvoje stracence po 150 koní, 5 na špici, 6 za nimi, po 7 ať v šicích jedú za nimi; 500 v haufě, 9 na špici, 10 za nimi, po 11 ať v šicích jedú za nimi.

Devět set koní takto máš šikovati: dvoje stracence po 150 koní, po 5 na špicích, 6 za nimi, po 7 v šicích ať jedú za nimi. V haufě 600, 9 na špici, 11 za nimi a 14 v šicích ať jedú za nimi. Haufy ať dva vedú, každé stracence ať jeden vede.

Tisíc koní takto máš šikovati: 150 v jedněch stracencích a 200 v druhých stracencích a v haufě 650. Jedny stracence 5 na špici, 6 za nimi, po 7 ať v šicích jedú za nimi. V druhých stracencích, ve dvú set koní, 7 na špici a po 9 ať jedú za nimi. 650 v haufě, 10 na špici, 11 za nimi, po 14 ať jedú v šicích za nimi. Hauf ať vedú dva, každé stracence ať jeden vede.

Tisíc pět set koní takto máš šikovati: dvoje stracence, každých 250 koní, 7 na špici, po 9 za nimi v šicích. V haufě tisíc koní, 11 na špici, 13 za nimi, po 15 ať jedú v šicích za nimi. Hauf ať vedú dva, a každé stracence ať jeden vede.

Dva tisíce koní takto máš šikovati: dvoje stracence po 400 koní s každé strany, 7 na špicích, po 8 za nimi, po 9 ať jedú za nimi. V haufě 12 set koní, na špici 14, za nimi po 16 ať jedú v šiku za nimi. Hauf ať dva vedú a každé stracence ať vede jeden.

Tři tisíce koní takto máš šikovati: dvoje stracence po 500 na každú stranu, po 9 na špici, po 10 za nimi, po 12 ať jedú v šicích. V haufě 2000 koní, 18 na špici, 20 za nimi, po 22 ať jedú v šicích.

Čtyry tisíce koní takto máš šikovati: po 700 ve dvojích stracencích s každé strany haufu, po 9 na špicích, po 10 za nimi, po 12 v šicích ať jedú za nimi; v haufě 2600, 20 na špicích, 23 za nimi, po 25 ať jedú v šicích za nimi.

Pět tisíc koní takto máš šikovati: po tisíci ve dvoje stracence podlé haufuov s každé strany; po 9 na špicích, po 11 za nimi a po 15 ať jedú v šicích za nimi. V haufě 3000 koní, po 25 na špici, 27 za nimi, 28 ať jedú v šicích za nimi.

Šest tisíc koní takto máš šikovati: po 12 stech v stracencích s každé strany, 12 na špici, 14 za nimi, po 16 ať jedú v šicích. V haufě 3600 koní, 28 na špici, 31 za nimi, 33 ať jedú v šicích; tří ať vedú hauf, a ty každé stracence ať dva vedú.

Sedm tisíc koní takto máš šikovati:

po 1500 v stracencích s každé strany haufu, po 11 na špicích, po 15 za nimi, po 18 v šicích ať jedú, 3000 v haufě, 35 na špici, 37 za nimi, 39 ať jedú v šicích; tří ať vedú hauf, a ty dvoje stracence každý ať dva vedeta.

Osm tisíc koní takto máš šikovati: po 1500 ve dvoje stracence s každé strany, 35 na špici, 37 za nimi, po 40 v šicích. Pět tisíc v haufě, 38 na špici, 41 za nimi, po 44 ať jedú v šicích. Ten ať tří vedú, a každý hauf v stracencích ať dva vedeta.

V těch všech haufích učiní summa 40.000 koní.

Ty dva haufy poslední nebo i tři aby opeřil pěšími oděnými a pavézníky i těmi sudličníky a cepníky, a mezi ně s ručnicemi. A ti haufové tří ať stojí pohotově u vozích na placu, a z vozuo jich nevypúštěti, leč by toho potřeba kázala. Jeden z těch aby byl napřed vozuov vuokřidlí, a jeden z zadu vuokřidlí, a ten a největší u vozich v prostředku na placu. A ostatek pěších v krajních vozích s obú stran vojska, a na každém krajním voze ať jsú dvě hakovnice; a napřed před okřidlím ať jest nejméň 10 haufnic a 10 harcovnic, a nazad vojska rovně též; a na bociech vojska vně po několiko haufnicích, aby je zvláště vozili, kdeby potřebí bylo, a zvláště proti Turkóm. A tak má napraveno vojsko býti.

Králi milý! Tato šikování jsú proti Turkóm; proto veliké stracence mají býti, aby trojnásob haufové mohli jíti. Pak ti velicí haufové v stracencích mohú sobě jiné stracence opět zdělati; a tak by mohli haufové zpraveni býti pateronásob proti těm silným Turkóm. A což byste Rácnov měli a Vlachuov, té zběři, ježto by se k šikování nechodili, ty pusťte všecky na harc, a jednomu je poručte rozumnému, aby jimi potiskal nepřátel a zase aby jimi postupovati uměl; a to aby jim návěští dal po trubačích, kdyby měli honiti, a po bubních také abyšte jim dali znáti, aby dále nechonili. A to jim rozkázati, aby toho pilně poslúchali, kdyby zatrúbili, aby chutně tiskli, a kdyžby bubnovali, aby chutně stáli a dále nechonili. A s vozy vždy za nimi potiskati i s jinými haufy, a bohdá je polomíte, byť jich bylo najvíce. Pakli byšte se jměli biti bez vozuov, tak na ně trhněte s milým Buohem, šikujíce tak jakož tato páno stojí. A k bitvě mievajte heslo: „Pán Buoh s námi a svatý Michal!“ uzříte buohdá, žeť před vámi nic neostojí.

Do valného haufu dajte korúhev Uherskú, kdež osm tisíc koní; před valným haufem do toho haufu, kdež sedm tisíc koní, dajte Českú korúhev; do toho haufu, kdež šest tisíc, dajte Moravskú korúhev; do toho, kde pět tisíc, Slezskú korúhev; do toho haufu, kde čtyři tisíce, dajte honcí korúhev; do toho, kde tři tisíce, dajte Bozenského krále korúhev; do toho haufu, kde dva tisíce, dajte některého knížetstvie korúhev; do toho haufu, kdež 15 set koní, dajte některého pána korúhev, který má počátek bitvy mieti činiti; do toho haufu, který má tisíc koní v honcích, dajte některého hajtmana

koráhev, ať jest hned za harcovníky; poručeni komu budú, dajte jemu nějakú koráhev, ať se harcovníci znají.

U valním haufě, v kterém král JMt bude, ráči-li býti v tom šiku před koráhvemi, dajte jeden šik s nahými mečmi a palcáty, a za nimi v ten šik, kdeż koráhev bude. Pakli ráčí svuoj haufec jmíti, padesát koní neb sto, aby ho hlédali při haufu, to také muož býti. A tak v jiných dvúch húfích před královským haufem mají býti dva šiky s nahými mečmi a palcáty při koráhvi, a pěší s obúch stran, jakož páno stojí. A střelci, kteříž před pacholaty pojedau, kdyžby k potkání bylo, mají býti v stracencích z bokuov s obúch stran vedlé špice; a mají vystřeliti na nepřátely, než se hauf potká, a najlépe v koně, aby jim koni jsúc raněni šik jich zrušili; a ti střelci mají (býti) vedlé špice; a tak u všech haufuov aby jim rozkázáno bylo. A jest-li żeby naši přední haufové potiskáni aneb rozraženi byli, jehož Buožc nedej! má jim povědieno býti, aby dále neběželi než k valniemu haufu, a tu konečně aby se postavili, a vedlé valního haufu aby tak učinili, jako na dobré lidi sluší; a to má povědieno býti každému haufu. A u každého valního haufu má býti nazad v stracencích dva šiky kopiníkuov a tři šiky střelcuov dobrých. Tak budú buohdá haufové opatřeni dobře.

Králi milý! Teď VMti posielám spis k šikování. Daj Buoh, aby VMti i vší České koruně ke cti bylo. Jest-li że mnoho lidí budete míti, tak máte zpraviti; pakli bude tisíc, dva, tři, nebo koní sto, dvě stě, tu všecko najdete, od sta až do tisíce, od tisíce až do 40 tisíc.

Králi milý! Jest-li że kde budete proti sobě lidi míti a vojska proti sobě lehnú, takto je buohdá sklamáte: hleďte vždy zištného místa, položiti se při vrchu nebo při stráni nevysoké, aby se mohl při tom vrchu položiti, aby krajné vozy nahoře na vrchu byly a vojsko při stráni doluov. Jest-li żeby proti vám táhli, požívete jich dobře z děl; vy budete moci k nim bíti, ale oni k vám nic; a v rovné dolině rovně též. Pakli by byli vám silní, a chtěli okolo k vám, tehdy muožte hned odtáhnúti okolo toho vrchu a též se opět položiti jako prvé okolo vrchu a krajné vozy na vrch; a vy k nim budete opět moci bíti, ale oni k vám nic. Tak vždy, kolikkrát by vám potřebí bylo.

Králi milý! To druhý kus: jest-li że byšte viděli, żeť jsau silně na picování z vojska vytáhli, trhněte svým vojskem mezi ně v prostřed; jedni druhých nebudú moci retovati, některé vždy ztepete, nebo ty z vojska, ježto budú chtíti picovníky retovati, aneb ježto by picovníci chtěli zase do vojska přibyti.

Králi milý! Opět zištný kus tuto třetí: kdež proti vám vytáhnú na pole v několika haufích, chtíc vás shledávati aneb harcovati, nebo proti vám na stráži státi, šikujte se za vrchem anebo u vojště, což najtajnéji budete moci, s svými haufy. Bude-li jich tisíc, pošlete k nim koní sto nebo dvě; onit nepoběhnú před vašimi, neb se jich nebudú báti. A když již blízko budú, ať vaši stojí a zastaví se s tím hauf-

kem jako by chtěli s nimi rokovati. Poženú-li vaše, přivedúť je vaši na vás; pakliť vaši blízko stanú a nepoženú jich, hned rychle pusťte hauf po haufu svým na pomoc. Tak když nepřátelé uzří, a vy rychle táhnete s svými haufy tomu svému haufci na pomoc, nepřátelé budú chtíti utíkati před vámi, i obrátí se chtíc domuov táhnúti. A ten haufek váš vskočí jim hned ve hřbet, budú je bíti, zbádati, a vy zatím s svými přibudete, a tak je buohdá zčesáte a porazíte.

A také každému haufu menšímu račte dáti jednoho, ať vede hauf, a každému valnímu dajte dva, a to ať jsau srdce dobrého, aby vedli a před haufem se potkali mužsky. A nehodili-li by se rotmistři k tomu, ale jiné dajte, vyberúce z haufuov jiných. Také což se tkne vozuov zpravovati, má míti počet vozuov, a kdož kdy klade, ten je má zpraviti; ale hajtman má rozkazovati, kde je má položiti proti nepřátelóm v zištních místech, aby vždy nějaký fortel měli. Když vojsko proti vojsku leží, aby hleděl vrchu a stráni, aby mohli k svým nepřátelóm z děl bíti a oni k tobě nic. A jsú-li po rovni doliny jaké, také dobře, aby všeho vojska nemohli viděti, ani k němu mohli bíti. Ten hleď toho vždy, aby měl jeden krajní řad nad tú dolinú, buď rovně neb při vrchu; i nebudúť se moci přiložiti k tobě bez škody; neb vy k nim budete moci bíti a oni k vám nic. Pakli by silni byli vám a chtěli se položiti proti vám z duolu, požívete jich z děl a muožete se hned za vrch položiti, že opět nebudú moci k vám bíti a vy k nim budete moci. Než vždy hleďte toho, aby na vrchu byl jeden řad vozuov, a to kolikkrát by toho potřebí bylo, a jiní za vrchem. A pěší ať jsú v krajných vozích všudy vuokol, a jiní pěší u bran, a jiní haufové na placu jízdní i pěší při králi, a odtud posilovati, kdeby bylo potřebí. A prostě když bude deset kop vozuov a u každého vozu šestnácte lidí, to také bude 9600 lidu; a když bude dvakrát více vozuov, tedy bude 19.200 lidu.

Každému řadu dajte rozumného, ať vedú trefně, aby nevedli úzce ani široce; a dva opět každému řadu, aby dorazili a rozkazovali trefně vozy v hromadu stíhovati; a zavierku ať dva vedú, každý jeden řad. A napřed výkřidlí aby jeden vedl s pravé strany, a druhý s levé, aby se ohlédali jeden na druhého, aby nesužovali ani šířili, než cožby bylo v tref, aby zároveň vojsko táhlo. A vrauhvice ať jsú při každém předním voze, aby rovně zajedno šli vozové. A kdyžby rovno nebylo, a musely by vozy jíti přes rokle, přes potoky, přes lesy, z každého řadu ať dodí lidi s motykami a rýče s sekyrami, aby hned udělali cesty, aby se vozy nemeškaly, buď po pěti nebo deseti; kdežby bylo horší táhnúti, tu více. A jeden ať těm každý den hotovu býti káže, a pomněti nebo napsati, kdo ten den dodí, aby vždy druhý den jiným rozkázal; a tak aby se jednomu pravda dála jako druhému. A na tažení vojska aby rozdělili všecky jízdné i pěší na tré, kteří nejsú v krajných vozích, jedni jeden den ať jsau napřed, a

druzí druhý den a třetí třetí den. A tak ať je vždycky; lečby nepřátelé tu hned byli, tehdy ať táhnú, jak se k bitvě šikují, jakož napřed psáno stojí. A kdyžby bylo ku potřebě, měj děla vně vedlé krajních vozuov s obú stran vojska po několiko haufnicech, a k nim koně zvláštní, aby mohli těmi děly sem i tam potrhovati, kdežby toho potřebí bylo, i pozmostaviti. A na krajních vozích ať jsú na každém dvě hakovnice, aby nemohli blízko přiharcovati.

Haufy jízdné ať táhnú na placu, jakož se šikovalo; a zbytní někteří haufové vnitř vedlé krajných vozuov, aby je mohl bokem ven vypůdšteli ku potřebě a zase do řaduov.

Kdyžby bez vozuov k bitvě táhl, máš-li pěších dosti, opeř ten hauf jimi, kteří před valním haufem, a valní hauf též, a jiných nic, než ať táhnú vedlé zřízení před se.

Když vojsko veliké táhne, pusť dvě stě koní napřed; a ti ať koněberky z sebe vyšlí a stráže drží a hlédají. Item pusť za nimi puoltřetího sta koní v honcích. It. pusť za nimi pět set v posilcích. It. za těmi tisíc. It. za těmi dva tisíce; a tak dále jiné haufy zprav jeden po druhém, jakož prvé psáno stojí.

Bude-li vojsko větší, více daj ve všecky haufy; a bude-li menší, tehdy méně. A zavrú-liť se Švajcaři nebo Němci kteří kolivěk pěšky v své šiky, nechť tak stojí, takéť žádného neztepú, stojíc v jednom místě. A vy třete jedno vždy před se na jízdné, když jste již nad nimi silní, a uzříte, že je od pěších odtržete a bohdá ztepete i polámete; a potom s pěšími naložíte, jakž sami chcete, svezúce děla na ně. A jest-li žeť vás dočkají v zákopách, nestřelte na ně; uhlédajíc sobě zištné místo, položte se podlé nich nevelmi blízko, ať vám z děl neuškodí. A když na picování potáhnú, aneb když se z toho místa hýbati budú, buďte jich pilni, a budete na nich na hýbání; a shledáte buohdá že bude dobře, a vyhráte a je polomíte. Amen, tak buohdá se stane.

A když již k bitvě puojdete, poklekněte a proste milého pána Boha, ať vám ráčí pomoci svítěziti. A tak se buohdá stane.

Co se pak tkne pěších šikování bez vozuov.

Když máš sto pěších zpraviti, daj šest s pavézkami napřed v stracencích s ručnicemi, kdyžby ručnic neměli, ale s kušemi. Daj po nich tři pavézníky napřed a tři sudličníky za nimi; pak sedm pavézníkuov za nimi podál jako přes jizbu. Opět za nimi sudličníky; a za nimi dřívi praporečné má býti pochýleno přes pavézníky, aby na ně jízdní nemohli dojíti bez škody. It. týmž obyčejem tři sta nebo čtyři sta. It. pět set týmž během: vezmi 20 pěších v stracence s ručnicemi, nemají-li ručnic, ale s kušemi; deset pavézníkuov před valním haufem, a za nimi deset sudličníkuov; a za těmi podále přes jizbu 15 pavézníkuov, a za nimi opět tolikéž sudličníkuov, anebo s oštípy, a dřéví praporečné holé bez praporcuov ať též přes pavézníky pochýleno jest a tuze v zemi drží, pro jízdné, kdyby na pěší

třeli, aby jim tím dřívím odepřeli. Než ať se nepotýkají jdúce s jízdnými, než ať se zatnú, aby se oni ustrčili a mohli pevně státi. A kdyžby již nemohli rozraziti, teprv předse na ně šikem, ažby pak jízdní prchli. A ostatek pavézníkuov ať se zastrú s boku jakž mohú. A kdyžby jízdní nemohli na ně doraziti a prchli, teprv za nimi aby hnuli. A ti střelci, kteříž budú za pavézníky, aby jim stříleli koně před potkáním i po potkání. A tak více-li bude pěších, více dávaj v stracence, tiem během jakož napřed psáno stojí. A když máš pěších při jízdných, tehdy je šikuj s každé strany jízdného haufu týmž během; pakli chceš, muožeš je prostřed jízdných jmíti, aby jim s každé strany jízdný hauf byl a oni u prostředku. A před nimi dva šiky střelcuov na koních, ty kteříž mají býti v stracencích u jízdných, aby jimi pěší zakryl. A když bude ku potkání, aby ti jízdní před pěšími před se tiskli a na nepřátely vystřelili; a pěší tak budú odkryti; a tak ať se zatnú jízdní i pěší, kdyžby bylo ku potkání, ať pěší prvé vystúpí před jízdné, a na nepřátely ať trú a střelejí; a ti jízdní s obú stran ať také táhnú předse na nepřátely; neb jim pěší šiky zruší, a jízdní na ně tu chvíli doskočte s obú stran. A tak když pak nebudete jmíti na ně hajtmanuov rozumných, šikujte sami, aneb rozkažte leckomus rozumnému, když budete jmíti toto sepsání, nahlédnúce v toto písmo, každý to bude uměti. A tak jest konec toho šikování, a buohdá vám k dobrému puojde. A když bude tak šikováno, jakož tuto stojí, shledáte to bohdá, žeť proti vám nic neostojí.

Když VMt potáhnete s vojskem velikým, jako na mocného pána služí, mějte vojsko malé jedno, a v tom vojště mějte děla svá veliká, pušek čtyři anebo pět, srubnic, haufnic, tarasnic, což potřebí k těm věcem, a najméně sto vozuov, a tak bude k těm dělóm, a druhých sto vozóv k jiné potřebě, ať vezú totiž prochy, hakovnice, šípy ohnivé, kule ohnivé, řebříky, sekyry, motyky, rýče, aby mohli koše nasypovati a příkopy dělati a cesty k těm dělóm a tomu vojsku. A přidajte jim čtyři anebo šest řaduov vozuov, a (u) těch vozuov ať jest pět nebo šest tisíc pěších. A tomu malému vojsku dajte hajtmana k těm věcem rozumného, ať zřízeně táhnú; a k dělóm druhého, aby kladl, kdežby toho potřebí bylo, a zase bral a klidil, kdyžby čas byl. A to vojsko malé ať napřed táhne, ať hledí toho hajtmané, ať se přibližíž vratami k městu skrze předměstí. A tu hned ať kladau děla a polož v těch miestech, kdežby mohli ke zdem biti, ať hned tepú, ať se práší prvé ještě než vojsko veliké za nimi se položí, ať se strojí k šturmu, ať haufové pohotově stojí, kdyžby se již zeď bořila, aby hned nemohli zase v městě tarasovati, přistúpiti hned s Bohem k šturmu, a tak dobudete buohdá beze vší obrany. Než když byšte z děl bili a nešli hned, oni by v noci hned se zatarasovali zase, a zdělali by snad lépe než jest první zeď byla. A vždy některých haufuov necht u vojště při vozích, a některých, ať stojí nad šturmem,

jest-li žeby nepřátelé jezdecky anebo pěšky s města doluov stekli na ty, kteříž přistúpí k šturmu, anebo na ty, kterých u vozuov necháte, aby ti haufové vaši těm odepřeli, a tito jiní ať před se šturmují. A když tak buohdá šturm zpravíte, uzříte buohdá, že všeho dobudete, a že proti vám nic neostojí. A tak se buohdá stane, Amen.

Jiné šikování vozuov.

Jest-li žeby VMti bylo potřebí k boji s nepřátely vašimi, takto se rač kázati připraviti a boj postaviti, aby k tisíci vozuov dvadceti tisíc branných lidí bylo.

Což bude vozuov v prostředních řadech počtem, aby puoldruhéhokrát v krajních řadech tolikéž bylo na pravé i na levé ruce, aby se zavříti mohl předek i zadek.

Osm korúhví znamenitých neb zřetedlných k tomu má býti; a najlépe jest bílých a černých. Jedna korúhev aby byla na předním voze na pravé ruce, a druhá korúhev též má býti na předním voze na levé ruce. A to proto, ktoš povede kterú ruku pravú nebo levú, aby jeden na druhého korúhev hleděl, aby vozuov nesužovali, aby lidé pro těsnosť vozuov ven nebyli vytištěni. It. pro zavření vozuov, aby jeden na druhého hleděl, aby rovně vozy zavřeli.

Druhé dvě korúhve máte býti, kdež plac koňóm bude zuostaven prostřed vozuov, na krajních vozích na každém řadu jedna, a to proto, kdyžby již nepřátelé prchli, aby lidé mohli uhoditi k svým vozóm; a to lidem má býti oznámeno před bojem.

Opět jiné dvě korúhvi mají býti na najkrajnějším řadu, jedna na pravé ruce a druhá na najkrajnějším řadu na levé ruce, a to na najzadnějším vozu, a to proto, aby viděl, které vozy nazad k zavření zastavíš, aby viděl, kterým řadem má přitrhnúti, aby pravě zadek zavřel.

Ostatní dvě korúhvi mají býti na krajních vozích, kteříž nazad ostaveni k zavření budú, aby chutně uměl uhoditi k těm vozuom, kterými zavříti má.

Z těch tisíce vozuov má býti vybráno na pravú i na levú ruku najlepší vozové s fasunky, a šperlochové všichni mají býti sebráni s nich k boji; a v každém voze jedné čtyři vozníci mají býti a víc nic. A vozatoji na ty koně mají vsazeni býti nestrašliví s lebkami a pavézami; a také má býti k každému vozu jiný šikován proto, jest-li žeby který zabit byl, aby místo něho jiný na ty koně vsedl. A u desíti vozuov u krajních řaduov má býti jeden desátník, aby dorážeti kázal.

Což bude na pravé i na levé ruce, má býti na krajních řadech taras s berlú a s děrú; a pod každým vozem má viseti prkno, aby lidí nemohli raniti a koní též.

Což bude u vojště píšťal a šípuov, k každému vozu mají dvě píšťadle býti šikovány, dvě libře prachu, kopu kulek a dvě kopě šípuov a dvoje cepy železné a dva háky železná.

Do vozuov má býti, z čehož koně krmí, žlab na dél přivázán býti, a kamení do toho naklásti, jest-li žeby k vozóm přilnuli, aby přes vozy bili.

K těm vozóm napřed haufnic deset;

pakli víc, a lépe. It. nazad u vozuov haufnice čtyři, pakli víc, a lép.

Na každém boce v krajních řadech vozích na pravé i na levé ruce po čtyřech haufnicích; a to právě dosti.

Před každým řadem vozuov, což koli jich bude, aby bylo dvadceti pěších s motykami, s lopatami a s sekyrami, aby cesty opravovali.

Pak takto mají lidé do těch vozuov šikováni býti: což bude jízdních, aby s koní sscdali, ostrohy vypínali, škorně zúvali, lehce se v své oděni ubrali; a koni jejich mají na plac u prostřed vozuov uvedeni býti, k oněm dvěma korúhvem; a ty mají pacholata a lidé nebranní držeti.

Lidé pak do vozuov takto rozděleni býti mají: což jich napřed šikuješ, aby polovice také tolikéž v zadek šikoval, a to proto, jest-li žeby se haufové jezdecky obořili a chtěli v zadek vskočiti.

Pak na pravé ruce i na levé v krajních řadech mají býti haufci zdělání, jako po stu brannych, uvedeni za ty řady, aby bránili vozuov jako zdí.

Pak máta dva haufce zuostavena a rozdělena býti, a hauf má každý jmíti svého hajtmana a jeden praporec anebo jednu korúhev a více nic. A ti haufové mají býti uvedeni na ten plac, kdež koně stojí: jest-li žeby bylo těžko předku, aby jeden hauf posilil; pakli by v zadek vskočili, aby druhý hauf zadku posilil.

Kdyžby k boji táhl, tohoto fortele aby hleděl, by se pak neměl den, dva nebo tři nebiti: vítr aby na ně šel; a to proto, že hluk, jek, prach z pušek, všecko na ně puojde, a tak že strach na ně přijde. A hleděti vždy fortele, aby (po) jedné ruce měl rokle nebo bahna nebo příkopy, kteréžby se ruce zdařily. Pakli by se událo, žeby s nimi boje neměl, ale polož se od nich čtvrt míle anebo puol; tak rozkáže svým lidem tajně a šikuje je, rozkaziš ať každý u svého vozu oheň což největší muože udělá; tiehniž k nim šiky, a stráž svú silně napřed jezdecky vyprav, ačby nemohli sezříti, by na ně s vozy táhl. A tak jest-li žeby se přihodilo, byť jměli dvadceti na jeden, nebudúť věděti, což mají činiti.

KABÁTNÍKOVA CESTA.

Martin Kabátník, měšťan v Litomyšli, český bratr, putoval na útraty Jednoty, aby podobného náboženství k své sektě hledal. Sám neuměl psáti ani čísti, a protož jemu tu cestu napsal Adam Bakkalář, měšťan a notář v Litomyšli. Odtud mnoho omylů ve spisu. Nastoupil cestu svou z Čech k Jerusalému a do Egypta v měsíci Březnu r. 1491, a vrátil se

domů v Listopadu r. 1492. Rukopis cesty jeho v 4 nalézá se v knihovně kapitolní v Praze. Tištěna byla r. 1518, 1542, 1577, 1639, 1691, 1708 i často bez roku. V mladších vydáních mnoho změněno.

Ktožby chtěl jeti a nebo jíti, a všech vod minúti, kudy sem já jel a šel z země České z Litomyšle přes zemi Moravskú a Slezskú až do Krakova, jest cesta snadná. Od Krakova do města Lvova jest mil šedesát, a leží v Ruské zemi. Potom z Lvova do Vlaské země města Sočavy [1]). Od Sočavy k Dunaji šedesát mil počítají. Od Dunaje přes zemi Tureckú jede se přes hory veliké a púště dlúhé, miesty města a vsi na cestách se nalézají, ale řiedko v mnoha mílech jedno od druhého. Od Dunaje jeli sme tři neděle, ale počtu mil nevím, neb se již od Dunaje nepočítají.

Když sme do Konstantinopole přijeli, spatřil sem město veliké, a což sem srozuměl, i jiní, kteříž Prahy svědomi byli, zdálo se nám veliké jako tři Prahy, než já pravím, že jest většie. Ti pak, kteříž se nanú byli, je obledujíc a spatřujíc pravili, že jest většie než tři Prahy.

V městě Konstantinopoli jsú lidé rozličných jednot, věr a jazykóv. A ta každá jednota má své kostely a správce: Řekové, Římané, Turci i Židé. A každé té jednoty jest velmi mnoho, a však Turkóv a Židóv najviece.

Turci mají svých kostelóv mnoho, než žádný žid ani křesťan do nich nesmí jíti, leč by vieru jejich přijal a obřezati se dal, tehdy každého takového Turci přijímají a k němu se přívětivě chovají, lásku k němu ukazujíc, jemu penězi a jinými potřebami pomoci činie; jakž kto k němu lásku má, tak se i dary k němu ukazuje. Jakož se mnozí na turecká vieru dávají, jakž sem srozuměl najviec proto, aby peněz dosti měli. Jakož sem jednoho i znal, kterýž se při tom času, když sem tam byl, dal obřezovati a vieru jejich přijal; však sem nemohl nic znáti, aby co lepší byl než prvé, kterýž také zůstal při nich.

V Konstantinopoli jest hrad nad samým mořem vzdělaný dosti nákladně, a ohradu má velikú, a na prostřední veliké hoře leží, a hned pod samú horú schází se Bielé moře s Červeným [1]). A také žádný koráb, kterýž od Benátek plyne, nemóž jinudy plynúti, než pod hrad ciesařský. Ciesař Turecký na tom hradě dvorem jest ustavičně, pán veliký a na střiebro velmi bohatý. Nebo u jeho dvoru vždycky dělají z samého střiebra ponieze aspry, a každý den obyčej mají platiti svým jenčařům, jimž tak jazykem jich řiekají, a platie jim rozdielně, jakž koho vidie, a jak kto zasluhuje. Některý má zapsáno sto aspróv přes den, a některý pól druhého sta, jiný šedesát, třidcet, dvadcet, a to jest skoro obecný plat po dvadceti

1) v Bukovině na hranicích Multanských.

1) s Černým.

najnižším služebníkóm, jako v Čechách nádvorníku neb pacholku, a takoví nic s vojnú činiti nemají. A již pak najšpatnějšímu služebníku, jako nádennímu pacholku, po čtyřech asprách, a aspra platí jako zde čtyři bielí penieze.

V Konstantinopoli jest lázně veliká velmi, dielem čistým udělaná; v těchto zemiech nevídáme k té podobné. V té lázni jest komórek mnoho na vše strany, v nichž zbludí člowěk a netrefí do obecné lázně, a do té každé komórky kto chce móž vjíti a zmýti se. V některé se také tří neb čtyří spolu myjí, a do té každé komórky neb láznički teče voda teplá i studená. Svrchnie v nich žádných nenie, než lavice, na kterýchž sedají, a ty jsú z čistého mramoru udělané. Kto se zhřieti chce, musí lehnúti na podlahu, pakli jest horko, sednúti na lavici, a dešticky pod nohy podložiti k tomu připravené. Prostřed těch komórek jest jako veliká světnice, a v ní stól dwí piedí zwýši, jest na čtyry strany čistými kwadráty všech barev kamením čistým dělaný, až se rozličně stkwí. V tom stole jest osm rúr měděných; vytrhna šátek, tehdy střieká voda až k stropu, z jedné teplá, a z jiné čistá studená. A v té lázni veliké množstwie jest dwéří na všecky strany, nimiž chodie do těch malých lázní. A kto se chce v ní zmýti, dá aspru ten peniez, a povolí sobě v ní, jakž se komu líbí. Ta lázně slove ciesařská, a z té lázně dávají plat študentóm do kolleje turecké, neb to ciesař jim dal nadánie.

Do Konstantinopole nesmí žádný nésti ani vézti soli a vosku; pakli by u koho z hostinských co toho nalezli, poberú jemu všecko což má. Neb hned na to zwláštní úředníci usazeni sú, kteříž kupce přehledují, a toho pilně střehú. Mělo by se ještě psáti o tom městu, ale pro ukrácenie nechám. Také v něm dobré bydlo móž sobě učiniti v jídle a v pití za penieze, kto je má. A však newím, by je sobě směl učiniti křesťan neb cizozemec.

Když sme jeli z Konstantinopole k Jerusalému, plawili sme se přes zátoku mořskú, kdež se schází Bielé moře s Červeným [1]), a to plawenie naše bylo za mili zšíři, a odtud sme neměli žádné vody až do Jerusaléma. I jeli sme přes hory welmi weliké tři dni až do Bursy [2]) města Tureckého ciesaře, a tu se míle nečtú, než slove den cesty. Bursa to město leží pod horami welmi welikými, na nichž snih wždycky leží z rok do roka, a nikdy neschází.

Bursa město jest bohaté na všecky wěci kupecké, bohatějšie než Konstantinopole; jakáž koli kupectwie po zemi wozie, jinam jeti s ním nesmějí, než do Bursy. V Bursy wína málo jest, ale wody dobré jest dosti, kteráž teče z těch hor sněžných. Prawili, že mají proroctwie o tom městu, že jest nějaké jezero weliké na těch horách, a že k němu žádný z lidí nemóž pro příkrosť těch hor, a to jezero že se má protrhnúti a to město wytopiti. Také na těch horách zwieřata jsú, jako psi a lišky, kterážto w noci, když

1) s Černým. 2) Brussa.

se lidé upokojí aneb zesnú, z těch hor přibíhají až k městu, a berú čehož mohú dojíti, a zase na hory utiekají, a za to mám, že jsú k opicem podobné; neviděl sem jich. Jazykem tureckým řiekají jim tašinové, jakoby česky řekl zloději. A když zvieřata křičie, mílo jich poslúchati, neb dívnými hlasy kvílejí, proměňujíce své hlasy nápodobně k malým dětem.

V městě Bursy udělal ciesař na svój groš dóm hostinský, jazykem jich karvasar sluje. V těchto zemiech nevídáme takového, aniž o něm slýchámc, a já již nevím, móž-li dóm hostinský nákladnější nad ten býti. A ten dóm jest tak veliký jako některé městečko. Prostřed toho domu jest ryák okrúhlý, a podlažený kamenem alabastrovým velmi hladkým; a prostřed toho ryáku udělání jsú čtyři slúpové z kamene tesaného velmi čistého, a na těch čtyřech slúpiech udělán jest pěkný kostelík turecký, jazykem jich mešít řečený, a jest velmi čistě připravený. Pod tiem kostelem udělána jest rúra z čistého kamene mramorového a alabastrového, a prostřed té rúry stojí slúp mramorový, a v tom slúpě jest dvanácte trub velikých mosazných, a z těch trub teče voda do rúry. Druhý pak slúp také mramorový móž býti od prvnieho na čtyry kroky, a ten slúp jest o osmi trubách mosazných, a z těch trub teče voda do koryt kamenných. V těch pak korytech kamenných napájejí koně, velbłúdy a osly i jiná hovada, ale v první rúře k potřebám toliko berú. A kde koně stavějí, tu jsú slúpové čistí, velmi pěkně připraveni a vydynchováni, ješto v našich zemiech málo se takových spatřuje. Komory také, v kterýchž chovají svá zbožie a sami bývají, jsú tak čistě připraveny, o čem v našich zemiech nesnadno jest rozprávěti; neb jest nepodobné k pravdě, ale kto by viděl, mnohem by viece o něm rozprávěl. V tom dvoru jsú komory dvoje, jedny nad druhými. V těch komorách hosté svá zbožie chovají, a kłož do toho domu přijde, dá ten peniez aspru přes den, a již má svobodu podlé jejich obyčeje jakúž chce. Do toho domu každému jest svoboda, zlému i dobrému vjíti, buď křesťanu nebo židu. V tom domu jsú prevétové velmi připravní, a před nimi jest čistě mramorem alabastrovým velmi hladkým štukverkem vydlaženo, a na to dláždění teče voda trubami, jedna vzhóru, druhá dolu, a na ten prevét nemóže se bosýma nohami jíti pro vodu, kteráž po tom dláždění teče. A u každé stolice jest truba, skrze niž teče voda čistá do kamene, a tu sobě umývají ruce a nohy i jiné potřeby; a takových jest prevétóv několik v tom domě. Do toho domu jsú vrata a nebo brána velmi čistá, a okrášlena z čistého kamene neobyčejného, divně se błyšticieho, o nichž já neumím povědieti. A nad braná jest kámen zavěšený, čtyř prstóv zhúšti, a ten kámen jest od jednoho silného muže prostřelený střelú ciesařskú, kteráżto v tom kameně jest ještě na paměť, že ciesař dal ten dóm stavěti. Jakož znamenie divná a rozličná všudy, kdež jest co ciesař ustavěti kázal, viděl sem. Ještě by bylo dosti co psáti

o tom domu, ale pro zaneprázdnenie pominu.

Odtud sme jeli do jednoho města, řečeného Angaria [1]), v kterémžto jest mnoho řemeslníkóv, ješto šamlaty dělají, a do toho města z Bursy jest dvamecietma dní cesty. Okolo toho města jsú již púště veliké bez lesóv, a málo hor, toliko roveň čistá. Angaria jest město veliké, a leží na hoře podobně jako Žatec, a to město jest ostatnie cicsařc Tureckého, a také již dále Turecká země nenie.

Odtud sme jeli do země Adrianské [2]) přes púště dlúhé, a ta země jest biedná a nuzná, v niež ani chleba ani dřievie nemají, než micsto dřievie kravince sušie, a u toho obně sobě varie jicsti a chleby pekú. Také chleba jiného málo mají než ječný, i ten černý jako uhlie, a ptal sem se, proč tak černý chléb mají? Pravili mi, že se tak ječmen v zemi jejich rodí. Mlýnóv také v té zemi nemají, neb vody maličko v jejich zemi jest, protož ten ječmen v žernoviech melí. Také té múky nepytlují, než tak s plevami zadělají vodú, a z toho koláčky teničké dělají, vložiec na pánvičku, naklade kravincóv, a to jest jejich pec; jiných pecí sem u nich neviděl. A což se tiem ohněm nedopeče, ostatek na slunci dosušie. Chléb ten, za to mám, že jim dobrý jest podlé zvyku jejich, než nám byl velmi trpký; když jiného nebylo, i ten se neobránil. Také když sme chtěli vodu píti, musili sme u nich za peniezc kúpiti. Jiné psoty na tak krátký čas bylo jest dosti, zanechám psáti o tom.

Odtud jsme vjeli po jedenácti dnech do jednoho města, kteréž slove Knifar [1]). To město leží pod horami velikými, a na těch horách bylo sněhu mnoho, a toho času velmi zima byla, že se nám stýskalo, a to bylo měsiece Listopadu. U toho města jsú zdi zbořené, a město vypálené, od Žoldnéřóv Tureckého ciesaře. Když sú táhli proti Huzhasanovi knieżeti žoldánovu, jakož nám pravili, že se tehdáž s nimi bili, a na hlavu od něho Turci poražení byli, a to viec než jednú stalo se Turkóm od toho knieżete. Neb Žoldán jest pán bohatý na lidi i na zlato převelmi, a také jest mocný jeho. I nemoha Turecký ciesař jemu odepřieti, vzal s ním smlúvu, a držel ji ještě těch časóv, když sem já tam byl. V tom městě nemohli sme sobě chleba kúpiti ten den, který sme přijeli do něho, než teprv druhý den našli sme co kúpiti. Ale k jicdlu málo co jiného nejde kúpiti než kyselé zelie a cibuli mladú. V tom pak městě zóstávali sme do čtvrtého dne, neb sme velblúdóm odpočievali.

Odtud sme jeli do země, jenž slove Trmanská [2]). Země ta jest hornatá velmi, vod dobrých i dřievie mají dosti, chléb velmi čistý bielý, než velmi ho málo mají, neb pro veliké lesy nemají sobě kde obilé a jiných věcí síti. Ta země jest horká. Knieże za pána mají, a knieże to obyčcj tento má: když se léto počíná,

1) Angora. 2) Nyní Sivas.

1) Kaisarich. 2) Karaman.

tehdy hned z svých obydlí neb zámkóv se všemi táhne, kteréž má, do hor k potokóm, kteříž mezi těmi horami jsú, a za ním všickni lidé z měst i že vsí táhnú se všemi věcmi mohovitými, tak že města i vsi pusté zóstávají. A v těch horách okolo těch potokóv kopají, kdež kto móže, a sejí sobě potřeby k živnosti své, a stáda pasú; nebo dobytka mnoho mají, a ním najviece svú živnosť vedú, v nichž obývají až do zimy. A tak sem slyšel, že to jejich obývánie jest pro horko, neb jsú lidé krásní velmi a bielého těla, jimž sem podobných neviděl v žádné zemi.

Potom sme přijeli jedenáctého dne do města, kterémuž řiekají Maris [1]), to město leží pod horú, skrze ně teče potok čistý. V tom městě měli víno, než nesměli sme se na ně ptáti pro Araby, totiżto Múřeníny, neb ho sami nepijí, a jiným za zlé mají, ktožby je pili, a zvláště hostem: neb se host ve všem opatrně musí mieti, a svobodně sobě nečiniti, jako domácí a nebo ti, kteříž jazyk jich umějí. Také v tom městě v zemi Huzhasanově jest počátek mýt, a nenie uložené mýto žádné, coby kto dáti měl, než co komu vydřieti mohú, to dáti musí. Jest-li že kto nemá, neslitují se, ale vezmúce ho na hrad, tam dělati musí, což mu káže a dokudž chtie.

Odtud druhého dne přijeli sme do Antiochie [2]), kteréžto město dělí zemi Múřenínskú s zemí Tureckú, a leží na čisté veliké hoře, a hrad v rovni dole na bahně, nápodobný k Tovačovu. Tu již mají vína dosti, než také sme se na ně ptáti nesměli, protože sme lidé neznámí byli a jazyka jejich neuměli. Již se tu Múřeníneové počínají, než viece lidí bielých zdá mi se býti. V tom městě byli sme dva dni, chleba, vody, i rozličného ovoce bylo dosti co kúpiti. Stala se nám příhoda, když sme z města jeli, poklúzši se velblúd s vršku, rozčesl se, a hned dále odtud nemohl. Forman se velmi staral, jehož byl velblúd, a lituje ho plakal, neb byl velmi dobrý, a dal byl zaň dvadceti zlatých. Já také nebyl sem bez starosti, neb sem byl sobě toho velblúda od formana najal, a na něm všecky své věci, i sám se druhdy sem nesl. Potom naši zabivše ho rozsekali na kusy a rozdělili mezi sebe, tak že ho tu ani kus nezóstal; neb nás tehdy spolu jelo viec než na pól druhého sta kupcóv s mnohými velblúdy: neb tam velblúdóv miesto vozóv užívají, a všecky věci na nich, což kto má, nosí.

Odtud pak ve třech dnech přijeli sme do Galaty [1]), kdež svatý Pavel býval, učiteľ vieře v pána Krista. To město jest pěkné a ohražené, zeď okolo něho pevná jest a příkop hluboký. Prostřed města jest hora vysoká a na hoře hrad, a okolo něho příkop hluboký vodú napuštěný. Do hradu nenie brány než fortna, a nemóž se tam na koni nijakž vjeti, toliko pěšky. V tom městě našli sme dosti všelijakých věcí, podlé obyčeje jejich, zvláště kupeckých

1) Meraš. 2) Aintab?

1) Alepo — Haleb?

mnoho v něm jest, neb v tom městě jest sklad veliký od kupcóv z mnohých zemí. V Galatě byli sme tři neděle, čekajíce kancléře žoldánova, kterýž byl u ciesaře Tureckého v poselství, dále jeti nesmějíce. I přijel ten kancléř velmi slavně a nevídaně, maje s sebú tři sta koní pěkně připravených, a puoldruhého sta velbłúdóv, všecky věci k potřebám svým na nich nesúce; nebo tam velbłúdóv miesto vozóv užívají, a pro veliké hóry jezditi na nich z jedné země do druhé nemohú. Také ten kancléř měl s sebú dvanácte dromedářóv, a všech dvanácte bylo přikryto zlatohlavem velmi čistým, a na nich byla sedla pozlacená, a střmeny z čistého zlata, krom uzd a ohlavy, a což k tomu přísluší, sic jiné všecko bylo od zlata. O tom dromedáři tak sem slyšel od nich, že jeden den padesát, a některý šedesát mil uběhne. Také je jediné k pilné potřebě chovají, kdyby žoldánovi potřeba byla do některého města neb krajiny v padesáti neb šedesáti mílech jednoho dne s poselstvím tam býti, tedy na dromedáři pošlí, a sedíciemu na něm oči zaváží, aby neviděl, a tak pravie, žeby to proto činili, aby prudkostí větru oči sobě nezkazil. A sedlo na dromedáři jest hluboké, sedíciemu v něm skoro pod paždie, a k tomu sedlu ještě ho popruhy přiváží, aby vypadnúti nemohl, a uvedúc dromedáře na cestu, do které krajiny chtie poslati, i pustí jej, a dromedář velmi prudkým chodem jde, že jest k podivení, neb sem to viděl. A také pravie, že se nezastaví dromedář nikdež, než na tom miestě, kamž poslán jest, neb jsú hned tomu učeni. O těch sem také slyšel, kteříž na nich jezdie, že žádný věku svého plného dojíti nemóž pro malomocnost a jiné těžké nemoci, kteréž na každého přicházejí z prudkosti větru zlého, kteréhož v se nabe(rú, když v poselství jeti musí.)

Potom s tiem poslem jeli sme až do města, kteréž slove jazykem jich Tham [1]) a česky Kapadocia, čtyři dni cesty měli sme do něho z Galaty, a to město leží při stráni veliké. Prostřed toho města jest nanošen vrch neb kopec vysoký, a pravie, že někdy na tom vrchu za křesťanóv byl hrad. Zdá se, že byl velmi pěkně připravený, neb jsú ještě mnohé znamenie, i dobyvši ho Múřenínové, zbořili jej. O jich mlýních, kteréž mají u toho města, bylo by co psáti, kterak jsú lidé hlúpí, a majíce řeku čistú tekúcie skrze město, mlýnu sobě v městě udělat neumějí, než asi čtvrt míle od města mají mlýn velmi špatný, a naň vodu z města vedú, žeúce ji kolem na žlaby, a po těch žlabiech teče až na mlýn. Tak v krátkosti, ostatku nemohl sem shledáti.

Odtud z Kapadocie, města Asie, přijeli sme druhého dne do města, jazykem jich slove Chaj [2]). To město na pohledénie zdálo mi se jako Nové město Pražské, i tak dlúhé býti. Valy jsú okolo něho vysoké a obyčejem českým dělané, jichž sem v těch zemiech podobných neviděl, a pro ty valy v městě domóv neviděti. O tom

1) Hama. 2) Höms.

městě nemám co prati, než že mlýny mají potvorné, a že sem sobě v něm chleba kúpil; a tak jeli sme předse. I přijevše na noc k Betani, tu sme před městem leželi. Betania jest městečko maličké, a jsú v něm křesťané řečtí; tu sme již víno pili, ale kradmo, neb sme se Arabóv báli.

Ráno vstavše z Betanie, třetieho dne do Damašku sme přijeli. Damašek jest město velmi veliké, neviem by nebylo tak veliké jako tři Prahy. A Turci nám pravili, že jest většie než Konstantinopole. A o Konstantinopoli někteří pravili, že jest většie než tři Prahy. I chtěl sem velikosť těch dvú měst Konstantinopole a Damašku spatřiti, ale nemohl sem, než viem, že jest velmi veliké.

Damašek leží v čisté rovni a na miestě veselém, a jedné strany Damašku jest hora veliká velmi, a na té hoře kostel; a také sem slyšel, že na té hoře Kain zabil Abele, a že ten kostel na památku toho mordu vystaven jest (a to nám pravili křesťané i Arabi), proto že se tu najprvnějšie vražda stala.

Damašek jest město bohaté na všecky věci i na vodu hojné, nebo do něho teče sedmdesát potokóv a dva. Na kupecké pak věci jest převelmi bohaté, a na všie té cestě nebyl sem v bohatějšiem městě, a jest město skladné, a scházejí se v něm kupci z rozličných zemí, nám známých i neznámých. V Damašku chleba, masa, vína, i jiných věcí k živnosti, podlé spósobu jich, hojně mají. Než vína sě dosti jest, však svoboda ho píti nenie puštěna, neb Damaškem Múřeníno vé vládnú a oni vína nepijí, protož se velmi hněvají na ty, ktož je pijí, na hosti a na neznámé pak obzvláštně; neb oni nás křesťany pohany (sami jsúc) nazývají. Neb když sme chtěli víno píti, tedy musili sme jíti k křesťanu, a u něho, v komoře jsúc zavřeni, je píti, a jináč nic.

V Damašku mají ovoce rozličného velmi mnoho, a na jaké móž kto pomysliti, v tom městě je najde, a mohu říci, že sem v jednom městě jak živ tak mnoho rozličného ovoce neviděl jako v tom. Neb okolo Damašku jest velmi mnoho sadóv a zahrad přečistých, k tomu roviny čisté, kterýchž na tři strany krajiny nemóž žádný přehlednúti. Z Damašku na všecky strany dodávají ovoce, roznášejíc je na velbludiech po krajinách, až i do Egypta nosí je.

Damašek okolo sebe má zeď, nápodobnú jako okolo Prahy, než nevšudy, neb bylo někdy dobyto, a tak zdi mnoho zbořené zóstává až podnes. V Damašku jest šibenice postavená prostřed ryňku, velmi špatná, a tu hned odpravují podlé provinění, a na ní zločince rozličně věšie, jedny za hrdla, druhým háky železné pod hrdla strkají, některé za nohy, jinák a jinák rozličně s nimi nakládají.

V Damašku sem byl tři neděle času zimnieho o Třech králích. Jda jednoho dne na procházku s křesťany, spatřil sem to miesto, kdež zarazil blesk svatého Pavla, když se brał s mocí knieżat, aby křesťany hubił. To miesto jest mezi zahradami, od Damašku asi čtvrt míle, a znáti, že byl někdy na tom miestě kostel; i pravili nám

křesťané i židé, že k tomu kostelu bývala púť veliká od křesťanóv, a že jej pohané proto zbořili. I nechtěli tomu pohané, totižto Múřeníncvé, aby se taková cesť dála svatému Pavlu.

Také mi ukazovali ten dóm, v kterémž křest přijal svatý Pavel, a ten dóm jest u městské zdi nad potokem u brány, kteráž chodie k svatému Pavlu, a také do toho domu pohané bránie křesťanóm choditi, a zazděný pustý stojí. Potom mne přivedli k miestu, kudy spuštěn byl svatý Pavel přes Damašskú zeď v koši. V Damašku jsú lidé rozličných věr, jimž sem já nemohl vyrozuměti, a jsú v něm dvojí židé, jedni Samaritáni, a druzí tito obecní. Také jsú v něm lidé viery řecké, římské, turecké, než najviece arabské, totiž pohanské, neb jsú oni páni země té, židóm zaslíbené.

V Damašku mi pravili o jakých's lidech rozličné viery i obcovánie od jiných všech jednot v zemi té i v jiných okolniech, a pravie, žeby ještě v tom počátečném póvodu a učení zóstávali od apoštolóv, a jest jich hned krajina pod horami Damašskými nad Jordánem i okolo Galilee. A také mi pravili, že lidí jiných věr mezi nimi málo se nachází. A ti lidé obchodóv nevedú, než řemesly rozličnými, vinic mnoho majíc a na těch dělajíc, se živie. Rád sem chtěl zvěděti, co jsú za lidi, i nesměl sem se sám mezi ně pustiti, neb bylo daleko s cesty, a kupci byli by mi ujeli; neb sme již byli jako na cestě, když mi o nich pravili. Lidem těm Arabi svým jazykem řiekají Druhové.

Potom sme z Damašku k Jordánu potoku čtyři dni cesty měli, a bylo času toho okolo Hromnic. Tu sme měli koňóm, oslóm, velblúdóm pastvu čistú, neb již byla čistá tráva, zelená i veliká miesty do kolenú; také i hned odtud krajina teplá se počala. Jakž sme Jordán přejeli, hned se nám zdálo, jako bychom do jiné země vjeli. Jordán jest tak veliký, žeby jej pacholek potřikrát přeskočiti mohl; než mněť se dostalo, do něho upadnúti a nepřeskočiti. Od Jordánu šli sme do Galilee, a jest pól míle jedno od druhého.

Galilea jest městečko malé, a na hoře veliké, velmi příkré, a tu mnoho svatých prorokóv leží. Odtud sme jeli do Ramotgalát. Ramotgalát znáti, že bylo někdy město veliké, než jest zbořeno; tu Bosáci mají klášter. A když púťníci se po moři plavie, od Benátek putujíce k božiemu hrobu, najprvé vysednú z korábu do Ramotgalát, a tu se Bosákóm zpoviedají, a Bosáci jim slúžie a naučenie dávají, jakby se měli chovati mezi lidmi sobě otpornými v viere i obcování svému křesťanskému, a že je potká mnoho protivného, oznamují. Než vezmúce sobě ku příkladu pána Krista, aby trpěli, a také aby mohli náboženství svému dosti učiniti, pro kteréž sú se vydali, a zdravie zachovati, a zase se do svých zemí od nich navrátiti mohli; a jistě že toho učenie potřeba jest. Také mi pravili, že z Ramotgalát vyšel Goliáš s Filistýny, a bil se s Davidem v jednom údolí mezi Jerusalémem a Ramotgalát, kteréžto údolie jest asi póldruhé míle od Jerusaléma. V Ramotgalát

stala mi se příhoda; neb jda na trh chleba kupovati, kúpil sem ho jakoby za naše čtyři penieze bielé, a viece ho nebylo na trhu. Odtud jda ječmene kupovat koňóm, potkal se se mnú jeden Arab, totiž Múřenín, a vida u mne chléb, i řekl ke mně: Pohane, prodej mi chléb. A já mu otpověděl, že mi ho samému potřeba jest. Potom mi počal láti a trhati se se mnú, dávaje mi penieze za chléb, jichž sem vzieti nechtěl, a vydřieti sem ho sobě nedal; kterýžto nechav chleba, i počal mne bíti, a udeřil mne třikrát kyjem, jejž s sebú měl; neb mají tam obyčej s kyji choditi. V tom se lidé sběhli, a vidúce, že mi křivdu činí, i počali mu láti; kterýž slyše to, ode mne utekl, a rád sem byl, že mi chléb zóstal. Z Galilee do Ramotgalát jest tří dní cesta. Odtud sme byli jedním dnem v Jerusalémě, majíce s sebú na cestě za vódci jednoho lotra; neb sem jedno sám byl s židem, tovaryšem mým, kterýžto šel se mnú z Konstantinopole. Ten pak lotr myslil o nás všecko zlé, a nemoha na cestě k ničemuž přijíti, pokusil se o to v Jerusalémě; jakž sme jedno přijeli, odšel od nás z domu hostinského, jemuž oni řiekají karvasar, i šel k úředníku města; já pak s tovaryšem mým nevěda, co se děje, a zaplativše mu od prívodu, na to sme nemyslili. I žaloval na nás úředníku a oznámil o nás, že jsme cizozemci, jeden žid a druhý pohan; a když s námi na cestě byl, že nám dal pro nebezpečenstvie třidcet zlatých schovati, a že sme mu je zapřeli. A to učinil proto, neb věděl, že sme cizozemci byli a jazyku jich neuměli. A přivedl se na nás s úředníkem do hospody, úředník nám divné a mnohé pobrůžky činil, chtě tomu, abychom mu navrátili třidcet zlatých. Tak krátce, bojiec my se horšieho, úmluvu sme s ním učinili, že od nás přijal čtrnáct zlatých, a to proto, abychom ho prázdni býti mohli; neb sme tu žádné známosti neměli, a již nám i mučením hrozili. Rozumějíce my tomu, že spravedlnosť naše nám neprospěje, tiem sme zlého odbyli. Potom když se toho dověděl pán Jerusalémský, i obeslal nás, abychom před ním stáli; neb se některým židóm nás slitovalo, a rozuměli, že se nám křivda stala, i šli s námi před pána. Pán se nám před sebú spraviti a o té všie věci povědieti kázal. I oznámili sme mu skrze tlumače, kterak jest nám ten zlý člověk neprávě učinil atd. Potom pán kázal i toho lotra před se přivesti, aby ho vyslyšel, od něho i od nás před pánem v žalobě drahně se mluvilo, o tom bylo by mnoho psáti. Potom pán súd vydal, aby najprv tomu lotru dali ran padesát žilami bóvolovými, kterýmiž tam mají obyčej mrskati. I vydržel jest lotr ran padesát, a nepoznal se. Opět pán kázal mu druhých padesát ran dáti, i prosil pána, aby ho viece nedal bíti, že již povědieti chce, kterak jest učinil, i poznal se, že nám nic nedal schovati. Toto pak nás očekávalo podlé práva jejich i úsudku pána: kdyby se byl lotr po stu ranách nepoznal, že nám každému měli také sto ran dáti.

Potom pán poznav spravedlnosť naši, kázal nám zase zlaté vrátiti, kteréž sme z bázně a z strachu lotru dali; tomu pak lotru kázal druhých sto ran dáti pro tu nepravosť, a že hanbu pánu učinil. Neb sú sobě to velmi vážili a pravili, že nepomnie, by se taková nepravosť stala kdy v Jerusalémě lidem neznámým od Múřenína. Po tom bití lotr domlúval pánu, žeby neprávě učinil nad ním, a řekl mu: Nejsi pravý Arab, neb's mne kázal bíti viec než právo jest. Já sem se poznal a pravdu před tebú pověděl, a proto's mne předce kázal bíti. I rozhněval se pán na lotra velmi, i kázal mu třetích sto ran dáti, jemuž velmi veliké rány naposledy dávali, až ho potom museli pryč odnesti. Ještě pak pán jsa přemožen hněvem, poslal za ním do karvasaru, aby ho na dvé roztali. Neb sem slyšel, že jest takové právo v Jerusalémské zemi, když kto velmi zaviní, tedy umrskajíc jej, na dvé přetnú kážie. Já pak a tovaryš mój, jsúce strachem naplněni, tázali sme se pána, co máme činiti? I rozkázal nám s hradu jíti. Židé také přívětivě k nám se okázali a přijeli nás k sobě, neb tovaryš mój žid byl. Také sem tomu srozuměl, že židé z těch národóv najvěrnější křesťanóm jsú, a najpravějie že jim činie. Potom ta naše příhoda, kteráž se nám stala, lidem neznámým v Jerusalémě, roznesla se pověsť po všem Jerusalémě i žoldánovi do Egypta. A když sem se tam dostal, tedy žoldán kázal mi dáti list, abychom po jeho zemiech chodili neb jezdili svobodně beze všie překážky.

V Jerusalémě byv tří neděle, ohledal sem všecky věci, kterýchž sem mohl dojíti. I přišed k Bosákóm, byl sem u nich několik dní, oznamuje jim, že sem z země daleké České k nim přišel. Tu se ke mně přívětivě měli, a lásku mi ukazujíc, všech potřeb dostatek dali. Hora ta slove Sion, kde Bosáci klášter mají.

Hrob pána Krista z skály samorostlé a mramorové vytesaný jest, a nezdá se, by co u něho bylo opravováno, než jaký byl prvé udělán, tak zóstává to dielo prosté, starodávnie, nekřtěnovné; a jest tesaný na čtyři úhly zevnitř, a málo ho v zemi, než nad zemí móž býti zvýši člowěka prostředního, a jest svrchu celý, dvéře do něho jsú malé a okrúhlé, že člowěk dobře schna se těsně tam vejde; než jaký jest vnitř, neviem, neb mi tam jíti nedali. A také mi Bosáci pravili, že tam žádný nechodí, jedině sám gvardián, a to nečasto, než když pátníkóm láme skálu, a to ještě znamenitějším, když tam na púť přicházejí. Hrob pána Krista jest u prostřed kláštera; také u hrobu nenie nic ozdobného, jako obyčej v jiných zemiech mají rozličné svátosti ozdobovati, ale toho tam nenie. Ten klášter podobný jest k klášteru v Praze sv. Jakubu, než že nenie tak vysoký, ani tak veliký, ale zdi a okna k tomu podobně jsú dělána, okna jsú také užší. A nad hrobem pána Krista v vrchu kostela jest okno veliké a okrúhlé, a tiem oknem najvětšie jest světlo do kostela. Nad hrobem pána Krista jest vížka na čtyřech slúpiech vysoká a okrúhlá, jest udělána z rozličného kamenie

pro to okno, aby neteklo na hrob; neb jest všeckna klenutá, a bez krovu udělaná, a dielo všecko jest starodávnie, jakž je někdy dávno křesťané udělali, tak stojí. Neb jim již pohané nedají nic přidělávati, ani hotového opravovati, lečby jim to velmi penězi přeplatili. Nedávno před tiem, než sem já tam byl, obořil se kus zdi kostelnie, a tak mi pravili, že zabilo dva černé křesťany, a nedají jim zase toho opraviti. V tom klášteře jest sedm oltářóv, a napsáno nade dvěmi vnitř kostela sedm věr křesťanských, černých křesťanóv troje viera. Jedni jsú, ješto držie křest, světlie sobotu i neděli, a ti mají tři štrichy propálené na tváři hned pod okem, jeden podlé druhého. Druzí jsú křesťané, ješto držie křest, a světlie toliko neděli, ti jedno mají dva cejchy neb znamenie na tváři. Třetí toliko držie křest, a ti nesvětlie soboty ani neděle, a ti mají jediné znamenie na tváři. Čtvrtí jsú křesťané Řečtí, jiní Arméni, Římané, atd. A ta každá jednota má v tom kostele svój oltář, a všickni na světlo nakládají, neb jest lamp hořících po kostele velmi mnoho, a v těch lampách všecko dřevěným olejem pálie, totiž olivovým. Také do toho kostela nenie obyčeje chodíti lidu obecnému, a to i domáciemu, neb tam nenáležie jako v jiných kosteliech, aby tam šli kto chtie. Pohané, totiž Múřenínové, toho bránie, a nikoli toho nedopustie, neb jest v moci jich, a hrobu pána Krista pohané najlép požívají; než pútníkóm v něm dopustie slúžiti, ale jistě penieze musí mieti, kto chce při službě býti a hrob pána Krista viděti, a netoliko penieze, ale i zlaté, jinák nic, věz jistě bez pochybenie. Mně se bylo dobře zdařilo, že sem netak mnoho dal, jako jiní dávali; neb ten, kterýž penieze brał od hrobu, nevěděl jest o mně, ale gvardián maje ke mně milost, uvedł mne s sebú, když mu dał klíče ten pohan, kterémuž najvýše poručen hrob i kostel, aby světła opravoval: neb obyčej mají světła opravovati ve čtyřech neděliech jednú. Než v bázni sme oba byli, jsúc tam, však proto nemálo dáti sem musił i po milosti. Neb chudý pútník, kterýž nemá zlatých, jistě hrobu pána Krista viděti nebude. Kostel ten vnitř jest bielý, malovánie a jiných obrazóv v něm nenie žádných, ani korúhví, neb postavníkóv, a těm podobných věcí, jako v těchto zemiech křesťanských mají, v tom kostele i jindo neviděl sem.

V Jerusalémě křesťané i židé nemají než úzkost velikú. Křesťanóv jest málo než židóv mnoho, a ty divně trápí. A když se kterému židu dóm oboří, jiného mu nedají stavěti, leč sobě to miesto u svého pána dosti draho kúpí. Také sobě svých vlastních domóv opravovati nesmějí, neb jim toho pohané bránie, a to proto, aby je trápili. Také když dlúho déšť neprší, tedy pohané sberúce se, mezi židy a křesťany jdú, a tlukú jim nádoby s vínem, i jiné potřeby, kdež co najdú, dávajíc jim vinu, že pro ně Bóh deště nedává, že jsú pohané a že víno pijí. V Jerusalémě židé a křesťané podobně takový oděv nesú, jako zde chodci, sukně dobré na

sobě mieti nesmějí, ani košile tenké podlé obyčeje jich. V domu k své potřebě a k libosti nic měděného ani cínového, nad to střiebrného, nesmějí mieti, než džbánky a jiné nádoby všecko hliněné a mísy dřevěné; krátce, že nic okrášleného nemají, neb by hned na sobě pohany měli, a přitom by jim i jiné věci pobrali. Tak je trápí, jak sami chtie. Neb to pohané vědie, že to držie židé, a pravie, že to jest země svatá a jim zaslíbená. A kteří koli v ní jsú židé, je svaté mají, a pro žádné křivdy a trápenie, kteréž od pohanóv mají, odtud nechtie. Také sem slyšel, že Arabi, totiž pohané, pravie, že žádného hřiechu před Bohem nemají, což zlého židóm činie. Než to já pravím, že sem já horších židóv neviděl, spolkem i v jiných zemiech lidí, jako v té zemi, kteráž slove Svatá. Jest-li že jsú onino židé svatí, tedy jsú u nás ještě svatější.

VIKTORIN KORNELIUS ZE VŠEHRD,

narozen z rodičů stavu rytířského v Chrudimi; l. 1483 stal se mistrem svobodných umění na universitě Pražské *„ingenti cum gloria et magnifice“*, jakož tehdejší děkan fakulty filosofické o něm svědčí; byl potom profesorem a l. 1484 sám děkanem fakulty nadřečené; pak se stal sekretářem krále Vladislava a konečně místopísařem království Českého. Zemřel léta 1520 v Praze na Újezdě v domě svém. Zůstavil po sobě několik spisů menších, totiž: Sv. Cypriana list Donatovi o potupení světa a Výklad na Otčenáš, pak Sv. Jana Zlatoustého (Chrisostoma) řeč o napravení padlého, v pěkném přeložení. Všecky tyto spisy vyšly spolu s jedním spiskem Hrubého z Jelení v Plzni 1501; o sobě pak vydána byla Sv. Chrisostoma řeč l. 1495 a 1820 v Praze. Krom toho sepsal „Knihy devatery o práviech a súdiech i o dskách země České,“ spis pro historii právnictví českého velmi důležitý.

a) Z KNIHY O NAPRAVENÍ PADLÉHO.

Přípis.

Viktorin ze Všehrd, na miestě najvyššieho písaře království Českého, ctnému a nábožnému knězi Jírovi, faráři kostela Matky božie na Lúži, pozdravenie.

Uložil si mi, kněže Jíro, ať bych knihy Zlatoustého, velikého učitele viery křesťanské, o napravení padlého, v náš jazyk český přeložil. Já kterýž sem přivykl ne sobě ale jiným živ býti, tvému uložení, ačkoli dosti tvrdému a nesnadnému, všeho jiného však odloživ, k tomu sem mysl svú obrátil, a o to sem se pokusil, abych dosti učiniti mohl, aby tento úžitek naučenie svatého, kterýž jest od toho znamenitého učitele dáním božským

mezi lidi vyšel, skrze tě i jiným mnohým, kteříž viery pravé hledají, k zprávě a napravení mohl přijíti: aby netoliko Řekové a Latiníci, ale také i Čechové a Slováci řecké učitele k vzdělání viery křesťanské a upevnění mohli čísti, čtúc rozuměti, rozumějíc po tom naučení choditi, ažby k nesmrtedlnosti, kteráž jest viery odplata, došli. A sě si mi dal na vuoli, abych nebo o dnostojenství kněžském knihy téhož učitele, neb o napravení padlého, kteréž by mi se zdálo, jedny ze dvojích, v českú řeč obrátil, radějie sem však k vyložení těchto nežli oněch přistúpil: neb ony k hiedkým, ale tyto ke všem zřie; ony kněžím jsú toliko, ale tyto i kněžím i nekněžím úžitečné. Neb i kněžie tak brzo jako laici padnúti mohú, a padnú-li, tiež mnohem než laici padnú. Aniž chci, aby ktož koli titul a nápis těchto knih čísti bude o napravení padlého, o pádu prvnicho člowěka Adama rozuměl, v němž wšickni lidé, žádného nevynímajíc, padli sú. Ani o pádu pohanuov, kteříž od poznánie Boha nesmrtedlného a od ctěnie neb služby jeho (neb sú i oni sprvu známosť Boha měli) k bohuom slitým, řezaným, rytým a němým odvrátivše se padli: ale o pádu toho, ktcrýž vieru křesťanskú přijav, v nedověru, a z té v nepravosti, z těch pak potom v potupu a v zufalstvie upadl jest. Takového pádu, té klésky tuto Zlatoustý lituje a od nedověry a hřiechuov i od zufalstvie odvodě, k vieře, naději a doufání a k mužnosti každého tak kleslého přivodí. A kto jest ze všech křesťanuov, ještoby po přijetí viery neklesl? Mnozí povalem padli, jiní padše ležie; hiedký se pozdvihá, a žádný snad na nohách ještě nestojí. Úžitečné jistě a přeúžitečné tyto knihy jsú, ne jednomu, ale každému: poněvadž smy wšichni, jakož apoštol praví, padli, a wšichni potřebujem slávy božie. A teď toho pádu pozdviženie, teď toho neduhu uzdravenie, teď toho úrazu uléčenie se ukazuje, ku kterémuž ktož přijíti nebude chtieti, v svém pádu leželi, v svém úrazu hnítí bude a v svém neduhu umře, a miesto nesmrtedlnosti v smrť nekonečnú přijde. Jsú ještě tyto knihy, ktožby jim čta pilně mohl srozumělí, úžitečné každému člověku; neb se v nich základ a suma náboženstvie křesťanského wšeho oznamuje, kteréž wšecko na vieře pravé a na doufání nevšetečném záleží. A v týchž knihách se zakládá suma též wšeho prokletie, kteréž na nevěře a na zufalství wšecko jako na nepohnutých základiech leží, vypravuje. A jakož ona prvnie, totižto viera a doufánie, člověka k nesmrtedlnosti přivodí: takéž toto poslednie k smrti a k zatracení každého nevěrného a zufalého táhne. Ale snad se bude zdáti někomu odporné, kdež sem řekl, že suma náboženstvie pravého wšecka na vieře záleží? A snad die, kdež pak skutkové? Tomu já odpowiem, ne z sebe, ale z těch, kteráž sú lidem k zprávě pozuostavena, písem. Řekl jest Apoštol: že bez viery nelze se jest líbiti Bohu; tedy skutečníci bez pravé viery jsú těmi slovy od Boha a od Krista jeho odcizení, poněvadž se jemu líbiti nemohú. A o právě věřiciem učitel náš s prvními zna-

menitý, Jeronymus, na první žalm praví tak: že ktož právě věří, nehřeší. Vidíš tehdy, že pravá viera všecky hřiechy zahánie, všecky spravedlnosti k sobě táhne. A tak známo jest, že na nie všecko jest: neb my ne našimi skutky, ne našimi zasluhováními, ale dobrotú a smilováním božím a Krista jeho zaslúžením k nesmrtedlnosti, skrze však vieru a milosť, přicházíemy, tu i spravedlivi učiněni bývámy. Uvěřil praj Abraham Bohu, a počteno jest jemu za spravedlnosť. Z té příčiny i křesťané všickni, že všecko náboženstvie na viere pravé záleží, věrní slovú: a pohané, židé i všickni jini, kteříž Krista neznají, nevěrní, ač i skutky tvrdé oblibují. Ale nynie o viere širšieho mluvenie zanechám, k Zlatoustému se navrátím, kterýž ode mne nynie jest vyložen. Kteréhož sem i z té také příčiny rád vyložil, aby se jazyk náš český i tudy šířil, šlechtil a rozmáhal. Neb nenie tak úzký, ani tak nehladký, jakož se některým zdá. Hojnosť a bohatstvie jeho z toho muož poznáno býti, že což koli řecsky, což koli latině (o němčině nic nynie nepravím) muož povědieno býti, to též i česky. A nenie těch knih žádných řeckých ani latinských, ječbych se já, miloští jazyka svého pojat jsa, mýlil, aby v český obráceny býti nemohly. Co se pak hladkosti jeho dotýče, neviem, by tak výmluvně, tak ozdobně, tak lahodně všecko jazykem českým povědieno býti nemohlo, jako řecským nebo latinským, bychom se toliko snažili a jedni mimo druhé chvátali, abychom jej vyzdvihali; tudiež by jazyk český hojný, mnohý, vytřený a sebe světlejší vidien býti mohl i palérovanější. Němci, jichž jazyk tak drsnatý, tak dreptavý a tak nerozumný jest, že jeden s druhým mluvě, Němec s Němcem, sobě častokrát nerozumievají, a však jej našemu na potupu šíříe a trú, tak že i latinská slova veň vtrušují, aby vždy jazyk jich byl dostatečnější a bojnější, a čehož doma nemají, u súsedov ač dobře dalekých vypójčují. A již téměř všecky knihy pohanské i křesťanské z latinských, jeden jazyk druhým vykládajíc, německé sú učinili, kdež my snad ještě žádných nemámy. A tak skrze tu pilnosť vykládánie a snažnosť, skrze takovú milosť, kterúž k jazyku svému mají, stalo se jest, že což v Čechách a v jiných národiech učení toliko čtú, tomu v Němcích i laici napořád svým jazykem čtúc rozumějí. A divie se mnozí, jak říšská města, v nichž s věčšie strany Němci jsú, jak německé země v pokoji, v bohatství bez búřek, bez zločinstva, lúpežnov, morduov, bez zemí i měst zkaženie, v spravedlnostech městských a v řádu tak mnoho let trvají, a den ode dne v zboží, v slávě, v pověsti a vzácnosti, v múdrosti, umění rozličném i výmluvnosti zřetedlně se rozšiřují; jak obecné věci i domácie dobrým pořadem i sami se spravují, obecné dobré ziskuom domácím předkládajíce. Ale ktož toto o Němciech vie, ten se tomu diviti nebude; neb rozličné knihy čítajíc, mají čím by se mohli vně i doma zpraviti, a starých lidí následujíc, nová zločinstva skrocují a s počátku jim zaiknúti nedopúštějí: kdež u nás ani zákon boží, ani pravda božie, ani ustavičná den

jako den kázanie, upěnie, zpievánie, nic k tomu podobného uvesti, ani v městech, ani na zemi nemohú. Ale od obecného k zvláštniemu dobrému se obrátě, řeč svú k konci přivedu, když o vykládání nemie promluvím. Ktož z jednoho jazyka v jiný vykládají, druzí slovo z slova, jiní rozum z rozumu vykládají: já pak v tomto vyložení obého sem následoval, viece však rozum z rozumu vykládaje než slovo z slova. Neb žádný, ktož co vykládá, k tomu zavázán nemie, aby slovo z slova vykládal; než když tentýž rozum jiným jazykem rozumně a věrně vyloží, dosti jest tomu učinil. Horacius a Jeronymus to svědčie. To sem já v těchto i v jiných knihách, kteréž sem ne jedny již vyložil, zachovával, za práci svú ne cti, ne jmena rozšířenie, ne peněz, ne chválenie zde od lidí čekaje, ale úžitku obecného tolike nynie a věčnosti od dobrých, a potom od Boha jakéž takéž odplaty. A srozumiem-li tomu, žeť tato má práce příjemna bude, přičiním se k tomu, abych viece a viece v tom, a zvlášť upázdním-li se kdy od svých domácích i obecných roztržených zaměstknání, svým úsilím služil. Nechť jiní knihy nové latině píšíc skládají, a římský jazyk, vody do moře přilévajíc, šířie, ač i těch velmi málo u nás jest: já knihy a sepsánie starých a právě dobrých lidí v českú řeč překládaje, chudého chci raději obohatiti, nežli se k bohatému špatnými dárky a jemu nevděčnými lísaje, pohrdán a potlapen býti. To sú i staří Římané činili: řeckému jazyku se v Athenách vyučiec, svuoj sú, nic řecsky než všecko latině píšíc, velebili, šířili, zdělávali. A jest bez pochyby, na jich samých seznánie, jazyk řecský lahodnější, ozdobnější i na slova bohatší nežli latinský. Učinil to také nedávno i Dantes Vlach, kterýž velikým filozofem času svého jsa, a výborně jazyk latinský znaje a dokonale jej uměje, však proto mudrost svú v knihy, k věčné potomním paměti, svým vlastním přirozeným vlaským jazykem raději nežli latinským sepsal jest. Kdyby též i Čechové činili, měli by řeč svú mnohem zpravenější, ozdobnější, hojnější; aniž by potřebie bylo pro učenie ven do cizích zemí vlaských nebo německých jezditi a statkem svým cizozemce bohatiti, znamenité na se i na děti své náklady a útraty činiec, kdyžby se tomu všemu doma v své řeči mohli naučiti přirozené. Neb uměnie všecka od počátku byla sú mezi lidmi prvními v jich vlastniem a přirozeném jazyku: kaldejští mudrci jazykem kaldejským svú mudrost sú i psali i vypravovali; egyptští též egyptským jazykem filozofovali; Homerus Řek své knihy oboje řečí řecskú přirozenú sepsal; Sokrates, Plato, Aristoteles tiem jazykem, v kterémž se zrodili, filozofovali; a jiní, jichžto nesčíslné množstvie jest, Řekové, jako Demosthenes, Escines, Izokrates i jiní výmluvní též. Staří Římané neb Latiníci, dokudž z jednoho jazyka dvú nebylo, též sú filozofí svú svým jazykem učili. Tak Kato, tak Cicero, tak Seneka, tak Ennius, Lukrecius, Virgilius, Ovidius, Tibullus, Katullus, Propercius, Lukanus, Ju-

venalis, Marcialis, Silius Klaudianus a jiných všecko množstvie. A abych daleké a staré věci vyčítaje, toho což před rukama jest, neminul: náš učitel, tento Zlatoustý znamenitý, jazykem svým řeckým psal, mluvil, učil i kázal; Mojžieš Židuom jazykem židovským naučenie božská vypravoval; Jezus, světa vysvoboditel, pán náš, poněvadž k domu izrahelskému přišel, aby jej najprv vysvobodil, tiem jest jazykem mluvil, kterýmž Izrael rozuměl a ne jiným: my sami latinským jazykem filozofujíc, latině, aby nám žádný nerozuměl, věčně mluviti budem, a ciziemu jazyku se učiec, nic latiníkuom tiem nepřidadúc, svuoj jazyk, jeho zanedbávajíc, tlačiti budem? A budú nás v tom laici domácí múdřejší, kteříž buďto kroniky, buďto svú múdrosť, jako „Ptačí radu", i jiné knihy mnohé píšíce, svým jazykem českým ne cizím sú psáti chtěli, aby ne sami sobě, ale všem vuobec pracovali, ktož česky rozumějí. A sami my ze všech národuov budem, kteříž svuoj jazyk přirozený, dobrý, ušlechtilý, rozumný, ozdobný, bohatý a hojný, nám od Boha daný potupíc, latinský nebo německý, obojím nevděk, sobě k posměchu zdělávati budem! Já pak jiných nechaje, o sobě nynie mluviti budu, z jiných se ne všetečně vytrhna: ačkoli také bych mohl latině snad, tak jako jiní mně rovní psáti; ale věda, že jsem Čech, chci se latině učiti, ale česky i psáti i mluviti; aniž mi se zdá tak svú řeč přirozenú v nenávisti míti, ačkoli někteří se za ni stydie, a tak jie nemilovati, abych všeho, cožbych koli psáti chtěl, českým jazykem raději nežli latinským nepsal. Ale svého psanie nynie ponechaje, zdá mi se užitečnějie, ještě jiných řečí s studem vykládati, nežli své buď česky nebo latině všetečně vtrušovati. Ale již se k Zlatoustému obraťmy, a dobře-li česky mluviti bude, pozorujmy.

Léta vykúpenie našeho TCCCCXCV, XII die Marcii. Ex Aula reginae.

b) Z KNĚH O PRÁVÍCH ZEMĚ ČESKÉ.

Spis tento zachoval se asi ve dvaceti rukopisích trojího vzdělání. Text nejstarší, dokonaný okolo l. 1500, přichází s přípisem pánům Kostkům z Postupic; jiné pozdější rukopisy nemají žádného přípisu; a poslední vzdělání, které Všehrd jediné za právé vydává, předešlých odvolávaje, připsáno jest králi Vladislavovi. Mezi rukopisy tohoto posledního textu náleží Roudnický z r. 1511 a cís. veř. bibliotéky z r. 1515. Příčina tolikerého mění knihy té, času svého velmi důležité a potřebné, záleží hlavně v tehdejším tuhém sporu mezi stavy vyššími a stavem městským o práva jich, jenž teprv léta 1517 smluvou Svato-Václavskou byl urovnán. Tiskem vyšla kniha tato poprvé léta 1841 nákladem Matice české

péči V. Hanky, s úvodem p. Palackého, podlé rkp. cís. veř. bibl. z r. 1515, při čemž i některých jiných užito. V následujících výpisích hledíno zvláště k takovým článkům díla Všehrdova, které ve vydání Hankově úplně uveřejněny nebyly.

Předmluva.

Země Česká od založenie svého až do tohoto času jak položeniem okolnie země převyšuje, tak mužností lidí z ní pošlých, kdyby mužnosti té proti nepřátelóm svým, ne sami proti sobě užívali, i spravedlností práv, kdyby je v své pevnosti nepohnutě držeti chtěli, dalcko a velmi přesahá. O mužnosti jich v válkách vně i doma dostateční dóvodové jsú skutkové jich, statečnosti válečná všem zemiem okolním, králóm, kniežatóm, markrabím i řiešským městóm i Římu přieliš známí, i v jiných dalekých zemiech křesťanských i pohanských, ciesaři Tureckému a Turkóm, i jiným pánóm velikým na všecky strany světa široce, všech lidí pólnočních jsú statečností zvláštní i známější i vzácnější. Mohl bych to, což mluvím, hned jmeny Čechóv statečných vlastními a účinky jich statečnými i věcmi převažčivými i divnými zřetedlně okázati, kdybych o válkách kroniky a o mužnosti české, ne o práviech českých knihy jměl psáti; k jichžto mužnosti okázaní nenie mnoho svědkóv potřebie přivoditi, poněvadž sú i ženy české za starých časóv, Libuše, Vlasta, Šarka i jiné mnohé, statečnosti mužské následovati směly, zbroj na se brátí, jezditi, střieleti, honiti, kláti, pole držeti, haufy své šikovati a s mužmi se statečně potýkati, i bíjeti i přemáhati, umòniem, zvyklostí i smělostí i statečností, a což se řiedko v ženách nachází, mužností i statečností i silú v válkách mužóm napřed nic nedatí. Nechci připomienati o přítomných ženách a nedávných, kteréž k těm starým podobné mužností, německých mužóv byly sú statnějšie, a s statečným Janem z Kalichu, jako někdy za starých Čechóv Oldřich, Spytihněv, Soběslav, Vladislav, Břetislav a jiná kniežata, všecky Němce z země České sú vypleniły. Ale zase k Čechóm se navrátím, jichžto mužné účinky a statečné skutky vyznávají a svědčie rozličnì a mnozí mužnosti jich vně i doma i dóvodové, i kroniky o nich ne českým jazykem toliko, ale latinským i jinými jazyky cizími sepsané, a ne od domácích samých, ale také od rozličných cizozemcóv, kteříž nepřátelé českého jazyka jsúce, chvály však, statečné mužnosti a mužné statečnosti české sú zamlčeti nemohli; než jich účinky, znamenité statečnosti, síły, mužnosti i rozumu a uměnie válečného plné, od najprvnějších Čechóv až do času tohoto pilně vypsali, od Čecha prvnicho, od kteréhož i země Česká jmeno vzala jest, a od Kroka počátek země Čcské psanie svého založivše; kniežata také země České od Přemysla oráče, kterýž jest prvním kniežetem země České byl, i krále potomnie všecky, od Vratislava krále najprvnějšieho, když z kniežetstvie

k slávě královské přišel jest, až do těchto časov světlo vypisujíce: aby Vlachové, Němci i jiní cizozemci, kroniky české svým jazykem čtúce, mužnosti a statečnosti v válkách, spravedlnosti a súdu v pokoji od Čechóv sobě k naučení příklady bráti mohli, a aby se skutečných účinkóv od Čechóv nedávno dovozovaných lépe než z řeckých nebo svých domácích, již pro starost a času vetchost v zapomenutie vešlých, v knihách toliko zóstalých, pravé mužnosti a spravedlnosti učili. A jistě pravějšie a dokonalejšie chvály nenie mimo tu, kteráž od nepřietele pochází. Jsú také statečnosti české jistá svědectvie v manství uvedenie téměř všech knieżetství okolních, kteráž, ačkoli skrze některé krále České z manstvie propuštěna sú, však rozumem a mužností i zkuženým uměním v válkách a zvláštní statečností, kteráž sú Vaše Mt. a Čechové přemáhati přivykli, zase k manství prvniemu přivedena býti mohú, tak jakož sú od starých Čechóv byla přivedena, a zvláště jest-li že se Němcóm a jiným cizozemcóm V. Mt. K. v zemi České předkóv svých obyčejem saditi, kořeniti i rozmáhati vedlé práva starodávnieho, nynie obnoveného a znova V. Mtí. K. stvrzeného a dskami zemskými zapsaného s jinými Čechy nedopustíte: neb to též oni Čechóm v svých zemiech činie a žádného Čecha nikdiež žádným obyčejem trpěti nechtie, a z přirozenie, aneb radějie z úmysla Čechóm nepřejí, aniž přieti chtie. O Němciech mluvím. Ale o mužnosti české v válkách, poněvadž kroniky i od cizozemcóv k chvále jich sepsané široce vypravují (ač sú mnohem viec Čechové statečného činili, nežli jest o nich všemi kronikami vypsáno), tuto já psáti nemíním; než o práviech českých, kterýmiž se v pokoji od starodávna zpravují, ačkoli ne všem, ale snad některým k úžitku a k budúcí paměti psáti sem umínil. Poněvadž se těch málo nachází, kteříž by o práviech zemských k zprávě nynějším i budúcím co psaného zóstavili, a o práviech radějie než o válkách psáti mi se chce; neb všem dobrým milejší a příjemnější má býti pokoj nežli válka; neb i válka se ne pro válku, ale proto, aby z války byl pokoj přiveden, zdvíhá, a jest se lépe vedlé starého přísloví tři léta súditi a sněmovati, než jeden rok váleti, zvláště doma v zemi, kteráž válka domácie všech jiných válek jest najukrutnějšie a najškodlivějšie: z těch i z jiných příčin tyto knihy o práviech zemských sepsal sem, kterýmiž království České, jakož sem prvé pověděl, okolnie země znamenitě přesahá. Nebo svými se právy v něm lidé vlastními domácími, ne německými Majtpurskými nebo jinými cizími a přespolními súdie. Súdie se také sami sebú, Královskú Milostí najprv a Čechy, totiž to pány a vladykami k súdu voleními, ne doktory, nebo jinými lidmi v práviech přespolních a cizích učenými, zemi České k jich obyčejóm málo nebo nic úžitečnými. A ne zavřeným, než světlým a otevřeným súdem se súdie, k kterémuž jíti poslúchati žádnému se nehájí, než všem jest svoboda puštěna k súdóm jich, ktož kolivěk chtie při tom býti. Aniž

také jest k českým súdóm jiného jazyka potřebie, než přirozeného českého, poněvadž v žádném súdu českém nemá jináč mluveno býti ani od cizozemcóv (kdyby co před súdem činiti měli), než česky, jakož právo země České káže. Neb i desky všecky i nálezové všickni nejinak než česky se píší a z práva tak budúcně psáti mají, jakožto potom bude na svém miestě ukázáno. Tiemto ještě práva země České správ jiných zemí vyššie jsú, že v jiných zemiech a cizích súdiech lidé dlúho k slyšení nepřicházejí, a v mnohých letech o své pře rozsúzení nebývají, a žádný o své věci brzo konce nebéře, a kto se o malú věc súdí, prvé ji na doktory a na řečníky (ty ktož od lidí mluvie) utratí, než jí súdem dosáhne: ale v Čechách každý v jednom roce, a druhdy prvé, konec béře o svú při, beze všech velikých nákladóv, beze všech daróv, poct i halafancóv, kterýchž žádný český súdce nechce bráti, a takové pocty a dary, by pak bohati přieliš byli, za hanbu, za neslušnost, za potupu a za podezřenie sobě kmetové a súdce zemští pokládají. A ještě by spěšnější konec o své pře lidé brali, kdyby kmetové a súdce zemští pány i rytieřstvem k tomu držáni byli, aby pilně pře slyšeli a déle na súdech sedati a ranějie súditi ráčili: strannych a nepóhonných pří, kteréž vedlé práva slyšány býti nemají, mezi póhonné nevkládajíce. Kterúž věc těžce mnozí nesú; neb ti, kteříž právem živi jsú a vedlé práva slyšáni býti mají, náklady na to veliké a útraty vně činiece, a doma hospodářstvie své skrze opuštěnie na tom škody nemalé nesúce, k slyšení přijíti nemohú, než spravedlnosť jich skrze odtahovánie súdu jim se prodlévá: a těm, ješto po právě nejdú, nákladóv a útrat, škod žádných vně ani doma neberú, hned se slyšenie, jakž brzo zavolají, beze všech póhonóv i častých jezd dává. Nenie také potřebie k súdóm Českým ani doktora, ani řečníka zvláštnieho, poněvadž té svobody jest země Česká, že každý před každým súdem českým sám svú při móž vésti, a sám za sebe beze všech doktorów (kteříž také by pak k tomu dobyti byli, málo by zemským právóm rozuměli) a beze všech řečníkóv zvláštních žalovati, odpoviedati móž, i také mluviti, i proti každému sebe i spravedlnosti své brániti, i na každém jie dobývati, tak chudý jako bohatý, žena jako muž. O těch práviech země České sem psáti umínil, ne tak jakobych je ustanovovati anebo vynášeti chtěl, viem na koho to sluší, ale vynešená a dávno ustanovená od kniežat a králóv Českých prvních i potomních, a potom od súdcí všie země České, ode všie země po dskách a po nálezech panských na rózno a rozdielně položená, shledati a v hromadu krátce sebrati, má mysl všecka, všecka má práce jest: aby jeden každý, ktož co při súdu nebo při dskách činiti má, mohl snadně v nich k úžitku svému, cožby jemu potřebie bylo, nalezti, a najda se zpraviti, a sobě i přátelóm svým i jiným lidem rozličným radu dáti. Kdež já z sebe nic bez dóvodu světlého psáti nebudu, než všecko, co tuto o prá-

viech v těchto knihách píši, nebo dskami, nebo nálezy panskými, starými i novými, obecními neb zvláštními, nebo obyčejem a zvyklostí, kteráž za právo jest, bude moci ukázáno a dovedeno býti; jinak jistého nic, nic stálého nemohlo by lidem k užitku a jistotě, než k škodě a neužitečnému troštu sepsáno býti, poněvadž by jim to, po čem by šli, zóstati a platno býti nemohlo. Dlúho sem očekávaje meškal, zdali by kto tu práci na sebe vzieti chtěl, ješto by to mne rozumnějie mohl vyhledati, potřebnějie sebrati, výmluvnějie i příhodnějie sepsati. A žádného se dočekati nemoha (neb každý sobě radějie než obci živ jest, a svého všickni hledie, obecnieho ne každému sě chce) k tomu sem svú mysl obrátil, abych to na se vzal, čemuž se téměř každý vyhýbá, a někdy sebe i svého úžitka zapomena a odlože, o to abych myslil, cožby ač ne všem obecně, ale snad mnohým zvláštně mohlo nynie i potomně služiti atd.

Knihy druhé.

O súdu zemském, jak má obsazen býti.

Počátek první.

Na velikém a najznamenitějšiem súdu zemském najprvé v majestátu svém přede všemi a nade všemi seděti má Český král, pod JKMtí úředníci najvyšší, kteříž z práva beze všech otporóv v tom súdu od staradávna sú sedali a sedati mají: Najvyšší purkrabic, najvyšší komorník, najvyšší sudí království Českého. (To psáno v III dskách Ondřejových, F, 8.) A ti takto a tiemto řádem sedají: Najprvé najvyšší purkrabie pod nohami na stupniech majestátu KMti sedá, a vstane-li kdy s majestátu svého král a s súdu odejde, móž na miesto královské najvyšší purkrabie vsésti. Pakli by král v zemi České nebyl, než v jiné zemi nebo v jiném království, vždycky v majestátu JKMti najvyšší purkrabie sedá; (tak za našie paměti Jan z Janovic, najvyšší purkrabie Pražský za krále Vladislava druhého, dokudž král JMt v zemi byl, sedal jest, i také, když v Uherském království, z České země vyjev, kraloval za šest let, na miestě JMKské jest sedával po všecka ta léta a súdy;) lečby koho jiného. Král JMt na miestě svém zprávci ustanovil a zemi komu jednomu poručil, jako zprávci ne jako hajtmanu. Neb buď hajtmanem ktožkoli buď, s miesta majestátu královského purkrabí najvyšším hnúti nemóže; než zprávce kdyžby byl řádně ode všie země přijat, tehdy již ten na miestě JMsti sedá a purkrabie na svém miestě, jakož prvé povědieno jest. Tak Jiřík z Kunstatu, jsa zprávci učiněn od slavné paměti Ladislava Uherského a Českého krále, a od země přijat, na miestě JMti sedal jest, a Zdeněk z Šternberka a z Konopiště najvyšší purkrabie pod ním na prvé ukázaném miestě. U majestátu JKMti po levé ruce sedá najvyšší komorník, podlé něho najvyšší sudí. Najvyšší pak písař království Českého, ten při úřednících menších na stolici, kteréž kathedra říkají, kdež jsú dsky, bývá. To ač nikdež psáno nenie, ale zachovávaným obyčejem a držením starodávním se provodí. Po těch třech úřednících má sedati dvanácte pánóv, mužóv

k tomu hodných a na cti zachovalých, a ti za těmito pány úředníky někteří po levé, a někteří s druhé strany po pravé ruce JMti sedati mají. Jiný z pánov úředník zemský žádný práva sedati dle svého úřadu na súdu zemském nemá. Než sedá-li kto, úřad zemský maje, jako hofmistr zemský, nebo maršálek, nebo truksas, nebo šenk, nebo kuchmistr nejvyšší, nebo kancléř, sedá jakožto jiný pán k tomu od JMti volený, ale ne dle úřadu svého. A žádný z jiných úředníkov kromě těch tří svrchupsaných místa svého v laviciech zvláštnieho nemá, než kde bude posazen, tu sedaj. Po pánech má sedati osm osob z vládyk, také hodných, na cti zachovalých, z kterýchžto osmi čtyřie po levé straně za pány a čtyřie po pravé sedati mají. A ty všecky pány i vládyky král JMť sám má voliti a vybrati v ten súd, jiný žádný. (Toho dóvod v III dskách Ondřejových F, 8. *Ve jmeno božie.*) Aniž se tu kto třísti, vprošovati neb vkupovati může, aby hodnějším rozumem, věrú, spravedlností, nenávistí darov a známostí práv nehodní místa nezaneprazdňovali. Též úředníky věčšie i menšie JMKská, kteréž ráčí a k tomu hodné zná, saditi sám na zemské úřady má. (Toho dóvod v čtvrtých Matějových A, 2. *Léta božieho.*) A jsú čtyřie úředníci království Českého: nejvyšší purkrabie, komorník, súdí, písař. A proto slovú nejvyšší, že jiné menšie úředníky pod sebú mají, kteříž v súdu menšiem na jich místech i u desk sedají, súdie, a dskami všecky potřeby zemské vedlé řádu a práva řiedie. Purkrabie nejvyšší má svého purkrabí a holomky zemské k témuž úřadu, kteříž na zájem, nebo s listem obranním, nebo na věno, když čeho potřebie jest, jezdie. Nejvyšší komorník má místokomorníka a druhého, kterýž komorníky řiedí (někteří tomu starosta komoničí říkají, ale jiní ho prokurátorem komoničím jmenují), a po těch dvú má nejvyšší komorník jiných komorníkov množstvie, kteříž po póhoniech, úmluvách, panováních, zájmiech, uvázaniech, a po jiných potřebách desk a práva zemského jedú. Nejvyšší súdí má pod sebú svého místosudieho a řečníka. Nejvyšší písař také má na místě svém písaře věčšieho, kterýž dsky věčšie i písaře menšie zpravuje, a jiného písaře menšieho, kterýž dsky menšie píše; ale nynie jsú za jednoho tři, Prokop, Johannes a mistr Jan, pro nedostatečnost jednoho, a pro nedostatek lidí, že nemie jich kde bráti. Má také pod sebú ještě jiného, kterýž dsky na pargaméu píše, ten slove ingrossator; a registrátory dva, kteříž ne od toho slovú, jakoby oni dsky registrovati měli, neb to na věčšieho písaře, kterýž drží místo nejvyššieho písaře, slušie; ale od toho registrátory slovú, že v registrách hledají, u register sedíece, což komu ke dskám jest potřebie, a najdúce, registříky píší a dávají ke dskám. A místopurkrabie, když páni súdie, má státi v okně, a listóv od stran nahoru podávati, a volati na lidi, aby mlčeli a nepřekáželi.

Knihy třetie.

O komorníciech. Hlava sedmnáctá.

Pohončí neb komorník nemá býti lehký člověk, ani na své cti nezachovalý, než dobrý člověk a dobře zachovalý; neb jest za starých komorníkem nemohl býti než zeman a vládycký člověk, jakož se to ve dskách po jich jmeniech a titulech shledává. A ten tak zachovalý a dobrý má dědinu komorničí svobodnú mieti, ve dskách komorničích zapsanú. A od komorníka najvyššieho, neb jeho miestokomorníka u desk, má přijat býti, a přísahu králi, zemi i pánu svému má učiniti tu a takovú, jakož o přísahách jest povědieno; a když přísahu učiní, má jemu pečeť zemská na pargameně vytištěná voskem červeným dána býti, na znamenie a prówod, že jest pravý zemský komorník, aby tiem prevodil, kdyžby mu toho potřebie bylo, že jest pravý posel zemský a komorník. Tu pečeť on má všudy s sebú a vždycky mieti, když koli pohoní, kohož koli anebo jakéž koli jiné právo vede. A bude-li bez nie pohoniti, nebo jiné které právo vésti, přihodí-li se jemu v tom co, žádného neviň, než se samého. Má také komorník býti pravý přirozený Čech, ne Němec nebo jiný cizozemec; neb netoliko v žádný úřad zemský, od najvyššieho až do najnižšieho úřadu, žádný cizozemec nemá vsazen a přijat býti podlé práva, ale také cizozemci nikdež v zemi nemají trpieni býti; než jakož jest za svaté paměti kniežat, za osviecenéhó a svatého Spytihněva, za Břetislava, otce jeho, a za osviecenéhó a svatého Soběslava bylo, i za jiných kniežat a králóv potomných, cizozemci mají ven z země hnáni býti, jakož kroniky české všecky ukazují a svědčie; neb každý král Český, jakož jest Kojata prvnímu králi Českému Vratislavovi ode vše země pověděl: „Králi! máš od svých Čechóv a zemanóv čest, do Němcóv a do jiných cizozemcóv nemáš jedno lest.“ Neb se žádný cizozemec pro dobré zemské do Čech neobrátí, než pro užitek svój zvláštní, kteréhož když dosáhne, o zemské dobré a obecné málo mysli. A byli-li by v kterých úřadiech cizozemci, mají s nich sesazováni býti. Z té příčiny také nálezem obecným jest všem obyvatelóm země České zapovědieno, aby cizozemcóm žádných zboží, zámkóv, tvrzí, měst neprodávali v království Českém; pakli by kto přes to které zboží prodal nebo zastavil cizozemcóm, že ten každý cizozemec má penieze své ztratiti, a zámek ten a zbožie na Králova Milost má spadnúti (na to nález v III Ondřejových B, 1. *Najjasnéjší.*): leč by kto s královským povolením to učinil a tak cizozemci zbožie své dal nebo prodal; a ten cizozemec prvé, nežby se v to uvázal, má napřed ujistiti, aby žádného jiného pána dědičného neměl, než krále Českého, a ve všech povinnostech aby se srovnal s obyvateli v zemi České (jakož týž nález ukazuje). Na ten způsob cizozemec by sobě mohl v Čechách kúpiti, i obyvatel země České cizozemci mohl by zbožie své beze vše odporności prodati. Ale nynie se nase k komorníkóm navrátím. Když koho komorník pohoní, pečeť zemská vytištěná na papíře nebo na par-

gaméně při sobě mieti má, a prut nebo hól v ruku, braní žádné mieti nemá, a pěš na zámek, na tvrz nebo do dvora jíti má; a přijde má povědieti tomu, kohož pohoní, ot koho a z čeho jej pohoní, a při tom rok, kdyby měl pohnaný státi, má oznámiti, a to vše do poledne. Pakli samého, kohož pohánie, doma nezastihne, má úředníku, nebo čeledi, nebo lidem jeho oznámiti, že pána jich pohánie. A když počena pryč jede, má osvědčiti v městě nebo v městečku, nebo ve vsi najbližší rychtáři, konšelům, nebo jiným lidem čímž koli, že jest toho neb tohoto pohánčl; a to vše vedlé práva zpravě a dokonaje, zase ke dokám přijede a relací toho starostovi učině, má ten póhon svéj na rok položený na hradě Pražském vysvědčiti v súdné světnici takto: *Pohnal sem od Petra z Vyhnanic Žibřida z Kobylic z moci k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se.* A má každého pohoniti tu, kdež obydlím nebo dvorem s ženú svú jest a kdež sedí, buď ten doma nebo nebuď. Bude-li doma, pošeň samého; nebude-li doma, pověz purkrabí, úředníku, nebo ženě, nebo čeledi, nebo sedlákóm; nebo k tomu komorník zavázán nenie, aby, kohož pohoní, měl ňo čekati, než pověda těm, ktož jsú tu, má pryč jeti, žádného nečekaje. Nemá také komorník s žádným póhonem na žádným ven z země jeti; než ktož v zemi nesedí, a má pohnán býti, má tu komorník jeti na to zbožie, kteréž ten v zemi má, kohož pohoní; a tu úředníci nebo čeleď pohnaného oznamte pánu svému o póhonu, že jest pohnán, aby k svědčení na hrad Pražský k roku položenému stál. Přijde-li a ohlásí se, udělaje své pře poručníka nebo poručníky, móž preč jeti; pakli nepřijede, při svú beze všeho zmatku ztratí, a o to, z čeho jest pohnán, beze všie obrany přijde. A potud o komorníciech.

O rozličnosti póhonóv. Hlava jedenmezcietmá.

Ne jednostajní, než rozliční a mnozí jsú póhonové, a tak nesčíslní, jak nesčíslné jsú křivdy a škody, kteréž se jedněm od druhých radú, řečí, skutkem nebo úkladem dějí; nebo by pak v skutku dovedeny nebyly, dieti se mínie volí nebo radú, jako vražda, zrada a jiné k tomu podobné. A z té každé křivdy, škody, myslí umíněné nebo skutečně dovedené, kteráž by se stala nebo státi měla, móž pohoněno býti; neb mnohé jsú nepravosti, na kterýchž se netoliko účinek skutečně dokonaný a dovedený pomstú práv popravuje, ale také sám úmysl a sama vóle přísnosti se práv mstí a káže. Neb nejsú ani zločinstva jednostajná; některá, když se skutečně stanú, dosti času mají k pomstě; v některých, jest-li že toho, aby se nestala a nespáchala, neopatříš, když se stanú a dovedena budú, pozdě a darmo súdu čekati budeš. A někdy v některých příhodách pozdě by bylo skutku čekati, když by se úmyslu nepřekazilo dřieve, nežby doveden byl k skutku, jako v zradě, v úkladu o zlezení zámkóv, v úkladu o hrdlo dobrého a nevinného člověka, a o jiných nešlechetnostech mnohých, na kterýchž netoliko skutečné zlo-

činnosť, ale také úmyslem uložená a umieněná, by pak nebyla k skutku dovedena, vedlé světských práv tak přísně jako skutečně spáchaná kázána bývá: poněvadž vóle a mysl jest, kteráž hřeší. A ktož komu zle chce nebo žádá, by skutečně zle neučinil, nepřietel a škódce toho jest, komuž zle chce a žádá; neb té vóle a žádosti nic nemešká než nemožnosť, aby k skutečné zločinnosti přivedena nebyla. A poněvadž tak nesčíslné jsú pře a tak rozličné, musie býti i póhonové nesčíslní a rozliční. Ale že o té věci, kteráž konce nemá, nemóž všecko od žádnéko vypraveno býti, z té příčiny o rozličnosti póhonóv některých, ne všech, bude ode mne vypsáno. Neb z nových lstí nové se nepravosti rodie, a z nových nepravostí musie póhonové noví činěni býti; a kdyby se najrozpustilejšími a najhoršími obyčeji živo nebylo, nebylo by tak mnoho práv, súdóv, nálezóv, ani póhonóv potřebie: lidská ve všem neskrovnosť a pýcha mnoho súdóv, mnoho póhonóv dělá! A jakož prvé jest povědieno, vetché slovo jest, že ze zlých obyčejóv dobrá se práva líhnú. Ale již k rozličnosti póhonóv přistúpím. Jsú póhonové někteří z dědictvie, a ti nebo z dědictvie dědičného, nebo věnného, nebo zástavného, nebo manského, nebo zápisného, nebo zádušnieho a kostelnieho; jiní póhonové jsú ze škod nebo mocí učiněných, nebo svévolně skrze přitaženie k súdu uvedených, a ti z malých, věčších, prostředních, rovných i najmenších; jiní jsú z dluhóv, jiní z sum jistinných, z proležalého jiní, někteří z úkladu, mnozí z moci, druzí z slibu, někteří ze rčenie, jiní z nářku cti; někteří z haněnie, z mordu, z hlavy a z peněz příhlavních, z vraždy, z bitie, jiní z podávenie, z únosu jiní, někteří také z násilie, druzí z základóv propadených, někteří také z falše, nebo z mince, kteráž rozličná jest, nebo z listóv a pečetí i sekretóv a majestátóv královských najprvé; mnozí také z lúpežóv na cestách, z krádeže domu, z pálenie a žhářstvie. Jest také póhon i z odboje, o kterémž při brání s komorníkem bude psáno, a jiní z jiných rozličných křivd, úkladóv, falší a lstí, ješto jich tolik jest, kolik nepravostí, ješto o nich jako psáti a mluviti těžko a proti mysli každému dobrému jest, tak i čísti i slyšeti žádnému dobrému nenie mile. A kdyžby všickni dobře dělali a od sebe každému spravedlivě činili, jakož k sobě chtie, a nečinili by žádnému, čehož sobě nechtie, a také ty, kteříž dobře činiti nechtie než zle, kdyby pro zločinstva kázali, takových u sebe nepřechovávali a s nimi spolku nemievali, mnozí by póhonové minuli. Jakož sú tak předci staří živi byli, za nichž a za času jich málo všech póhonóv bývalo, a zvlášť z moci, z krádeže a z zlodějstva, o úkladiech a lstech, nevěrách a neupřímnosti za času jich málo nebo nic jest nebylo slýcháno: kdežto již nynie za najvyšší múdrosť se u některých drží, a dobrota a spravedlivá upřiemnosť za hlúposť se pokládá! A již se ti téměř najlépe všudy mají, kteříž najlépe dobře snášeti a všem všeho potákati umějí; a prostě druzí tomu, co

sami dělají, jiné učie, a tak chtie mieti své i nesvé. Známé slovo jest: Ktož nevěry z neopřiemnosti neumie, nemóž státi a bude zkažen.

Kde jeden a kde trój póhon. Hlava deamescietmá.

Dědičného, zástavného, zápisného, věnného, každého dědictvie trój póhon má býti. Ale při věnném jest rozdiel. Pohoní-li o dědictvie věnné vdaná, po druhé muže mající, třmi póhony musí pohnati; pakli vdova o své dědictvie věnné pohonie, kteréž ve dsky vložené má, nemá než jedniem póhonem pohoniti; neb sú na to myslili, ktož sú zemi České práva ustanovili, aby v tom vdova opuštěna nebyla, než aby k svému věnu snáze přijíti mohla. Pakli věna dskami nemá, než před lidmi svatebními, nebo listem, nebo rukojmiemi, která kdyby stav svój proměnila a muži ve dsky vložila, tehdy též trojiem póhonem jako jiní má poháněti. Sirotci také z dědictvie jim odjatého, kteréž dskami okázati mohú, jedniem póhonem pohánějí. Z ssutie jeden póhon; z každého dlužku, kterýž sumu sto kop grošóv přesahá, třmi póhony se pohánie; z každé sumy stříebra nebo peněz též. Než z dlužku a sumy sta kop grošóv, nebo se sta hřiven stříebra a níže až do kopy grošóv jedné, vše jeden póhon; z hlavy a z peněz přihlavních trój póhon, z únosu trój póhon, z násilie též; z slibóv, z rčenie, z moci, z nářku cti, z haněnie, všudy jeden póhon; o všecky škody, buďte malé nebo veliké, od desieti až do sta tisíc hřiven a výše, vždy jeden póhon toliko; z prodaného základu póhon jeden, z zlodějského pobrání jeden; a krátce o každú věc, kromě o dědictvie hlavy a dlužku nad sto kop, všudy jeden póhon. O rociech k stání nepohnutých k těm póhonóm, a o rociech k stání na svědčení jest již povědieno tu, kdež se jest o starostovi komorničím mluvilo; ktož chce roky všecky věděti, k tomu se navrať. Ale o póhonu, kdež se odboj stane, jaký má póhon býti, jest potřebné, aby vědieno bylo, a z čeho, a od koho. Kteréhož způsob jest tento: *Pohániem tebe, Petře z Hracholusk, od najjasnějšieho kniežete a pána, pana Jiřího Českého krále, markrabie Moravského* etc.; *od Jana z Janovic, najvyššieho purkrabie Pražského; od Jana z Cimburka, najvyššieho komorníka; od Jana Zajiece z Hazmburka, najvyššieho sudieho; od Jana z Rápova, najvyššieho písaře království Českého; ode všech úředníkóv menších; od Jana z Solopisk, kterýž chtěl bráti z odboje od každého z desieti hřiven stříebra bez lotu: aby stál na kradě Pražském o pátek o suchých dnech najbližších.* Co pak se při póhoniech za právo drží, a na toho z práva sluší, ktož pohoní buď ze škod nebo z dědictvie, a nemá na zemi anebo méň má, než jest pohnal, pokud urokováno má býti, aby se každý, ktož pohoní, prvé v tom opatřil, než k súdu přistúpí. (O tom jest dosti povědieno v II knihách mých, tu kdež se o žalobě píše, a v těchž knihách, tu kdež se proti žalobě pohnanému naučenie dává; kto se chce v tom zpraviti, k těm titulóm a nápisóm se na-

ve dskách trhových (velikých) dosti, i nálezy obecnými to jest schváleno, že otec poruční každý statek sirotčí móž svým jmenem a sirotčím prodati, dědicky zapsati, a jakž se jemu zdá, odciziti, nic jinak než tak, jako sám nebo otec, nebo sirotek let došlý. A to každému jest pevno a držemno, kupujíciemu neho přijímajíciemu, i neškodno poručníku prodávajíciemu, zapisujíciemu, nebo odcizujíciemu. (Nález na to II Nicolai B, 2. *V při mezi Soběkrdem s jedné etc.*) Má i to vědieno býti, že v některých příhodách ve dsky móž kladeno býti bez ústnieho přiznánie: poněvadž němý od přirozenie, kterýž se nemóž ústně přiznati, má moc ve dsky klásti, když úmysl svého rozumu a chtěnie móž kývaním hlavy nebo ukázáním ruky oznámiti. (To se najde v IV dskách Matějových B, 14. *Páni o člověku němém.*) A též kdyby který člověk pro nedostatek zdravie svého a pro těžkost nemoci mluviti nemohl, zbožie své ruky ukázáním móž ve dsky klásti; též i ten, ktož nenie od přirozenie němý, než z nemoci a božieho dopuštěnie, neb z jakéž koli jiné příhody případné na čas oněmí, móž ukázániem ruky nebo hlavy, komuž chce, zbožie a dědictvie své ve dsky klásti. Žádný, let nemaje přirozených nebo králem daných, nemóž ve dsky jmenem svým klásti; žádný zbožie a dědictvie královského, ani kněžského, ani cizicho ve dsky nemá klásti. Pakli by kto té smělosti byl, a o takovú se nepravosť pokusil, má takový vedlé práva kázán býti. (Toho nález jest v II dskách Dúpovcových P, 29. *Item, ktož jest koli která zbožie* etc.) Brámie také toho i ta sama slova, kterýmiž se každý, ktož co ve dsky klade, před úředníky přiznává, kteráž v trhu sú svrchu položena, že *prodává dědictvie své;* tehdy ne cizie, ne královské, ne kněžské, než své vlastnie dědictvie každý má ve dsky klásti, ne cizie. Než poručení otec, kterýž sirotčie dědictvie ve dsky klade, ten ne jako cizie již klade, poněvadž jest na miesto otce nastúpil, než jako právo k tomu maje; a proto se u desk nepřiznává, že dědictvie své, než že dědictvie sirotčie prodává nebo zapisuje, jako mocný otec poručení. Z té příčiny po jeho vlastniem jmenu a tituli ve dskách se při jeho přiznání ta slova pokládají takto: *Martin z Hořiněvsi, otec poručný sirotkóv někdy Maršových, přiznal se* etc. II Nicolai B, 22.) Nemá také žádný člověk dědictvie manského ve dsky zemské, ani dědictvie svobodného ve dsky dvorské klásti, ani na něm věnovati. (To stojí v modrých póhonných, kdeż Anežka z Kováčova pohánie Jana Calty z Kamenné Hory.) Při tom má každý, ktož prodává, toto věděti, že kteréž koli dědictvie kto prodává, toho má dskami ze jmena dotknúti; jest-li že čeho ze jmena dskami nedotkne, nenie to prodáno, což se ze jmena ve dskách nepokládá. (Toho dóvod v bielých póhonných, kdeż Sigmund z Riznhaimu pohánie Viléma Hlburka ze Mšeného; a jiný nález mezi Sigmundem a Janem z Rečiněvsi a Kunšem z Hrádku etc. 1465 v úterý po sv. Vítě.) Při tom tato se zádava děje druhde, že prodávajíce jedni druhým vsi,

robot ze jmena ve dsky nekladú, a zvláště když jich od starodávna na lidech nenie, ani jich sobě skrze vymínku v trhu pozóstavují; a však proto ti, ktož kúpie, robot žádných nekúpivše, ani jich ve dskách majíce, na lidech robot žádají, a lidé chudí těžké a bezprávné roboty dělati a robotovati jim musie. Z kteréhožto bezpravie mnoho zlého přichází, tak že lidé takového obtieženie nového nemilostivého snášeti nemohúce, někdy s gruntóv svých, statky své opustiece, utiekají a země tudy pustne, a drabstvo skrze to a hlad v zemi přichází, zlodějstva a mordové se rozmáhají, nyní tiemž obtiežením přinuceni jsúce, proti svým pánóm se zdvihají a hory vojensky osazují, dvory, dědiny, statky, ženy i děti své opustiece. Jakož se nedávno na Moravě stalo, že Zábřežští pro obtieženie a roboty nezvyklé a nepovinné proti pánu svému sú se pozdvihli a pána svého sú porazili, zranili, zbili a skoro i zabili, tak že jest vždy od toho zbitie nevstávaje umřel. A nynie v Čechách, jakož se slyší, v kraji Prachenském při svaté Markétě lidé zápisní nebo královští z některých vesnic, robot nezvyklých prvé a obtiežení znovu vymyšlených snésti nemohúce, všickni sú se zdvihli, vrch vojensky osadili, a co z toho vyjde a k jakému konci bude přivedeno, kto věděti móž? Než bylo by potřebie spravedlivého ode všie země chudých lidí opatřenie, ač chtie, aby země nezpustla a nenie najhoršieho a všie zemi škodného nevzniklo: aby všeliká bezprávnosť při lidech chudých a zádava přetržena byla, a lidé, v čemž sedie, to aby pánóm svým platili, a v čemž nesedie, aby na ně tiem sahánо nebylo; řád zemský při lidech kmetcích ten aby držán byl, kterýž jest za starodávna držán byl, a přes to na lidi chudé aby viec žádným bezpraviem a zádavami nepovinnými sahánо nebylo. Ale nynie se k prodávajíciemu zase navrátím. Ktož bratřie nebo stryce nedielné má, let spravedlivých došlé, nemóž bez jich povolenie nic ve dsky klásti; bez přítomnosti móž, miesta každému z nich nechaje, aby se potom k tomu kladení přiznali, ač však to chce ten, ktož jest kúpil, přijieti. A jest-li žeby se který nepřiznal, ani také ve dsky kladení otpiersl, ačby v tom jeho nepřiznání a mlčení léta zemská prošla, tolikéž moci ten trh ve dsky vložený má, jakoby se i ten osobně přiznal, komuž jest miesto nechánо a na miesto jemu zóstavené byl doložen. A též o jiných o všech prodávajíciech, nebo ve dsky jinak zapisujíciech, kteříž ač příbuzenstvím žádným svázáni spolu nejsú, ale spravedlnosťí, právem nebo jměniem nějakým rovným spojeni sú, kterýmž kdyby miesta byla pozóstavena, též o nich má rozumieno býti. Ale že se v každém trhu kladú tato slova: *i se vší svolí, což k tomu příslušie*, úžitečno jest povědieti, co se tiem míní. Neb nejedni za to držie, žeby se těmi slovy dědiny míniły, kteréž k tomu zboží příslušejí, kteréž se prodává a ve dsky klade; ale to jest jinak: nemíní se těmi slovy to, cožby k tomu příslušalo, což se prodává, než toliko

svoboda na tom na všem a k tomu, což prodáno jest, jako cesty, řeky, silnice, obce, močidla, vody a jiné věci k těm podobné; a jest zvóle na gruntiech, panství na lidech. Ještě bratr mladší nedielný sám, bez povolenie bratra staršieho, nemóž žádných dědin a platóv prodávati; pakliby prodal, ten trh žádné moci nemá, by pak i ve dsky všel. (Nález o tom III Plana G, 24, mezi Vaňkem a Valštajna.) A potud o prodávajícím.

Knihy devátá.

Co jest při dskách a súdu změněno.

Hlava desátá.

XIII. Učiněna jest ještě, a to za mého u desk bytie, ve všech dskách proměna, že se již dsky všecky česky píší, kteréž sú se od počátku vždycky latině psávaly; v tom se škody veliké nezná, a užitku také, leč ten, abychom jazyk svój (poněvadž jsmy Čechové) i drželi i rozšiřovali, neb jsú toho i jiní národové všickni pilni, a německy se učíce, abychom česky i psali i mluvili, a v obyčejiech dobrých a českých trvajíce, abychom se v horšie neměnili.

Chtěli sú však před časy nedávno minulými nejedni (a o to sú i na sněmiech obecních nejednú mluvili), aby každý spravedlnosť svú sám sobě doma choval, a dsky aby v listy byly proměněny; též také aby se sami po krajiech súdili, súdu zemského i jiných nechajíce, a tak což jest od předkóv a starých Čechóv pracně a pilně nalezeno i ustaveno, to aby v zapomenutie vešlo a v nic obráceno bylo; a z těžka by nebylo k tomu přišlo, by tomu záhy nebylo odepřieno.

A jistě k tomu přijde, jest-li že spravedlnosť v súdiech v nepravosť, pravda v leť, úprimnosť v lesť, viera v nevěru, a súd a právo spravedlivé v lakomstvie, v dary, v slafance, v spolky v přeck obráceno bude. A bude-li to, což jest od starých Čechóv, tak mužných jako rozumných, tak dobrých jako statečných, k obraně všech vóbec i každého zvláště, chudého jako bohatého nalezeno, k zkáze všech dobrých a chudých nejprvé, potom vdov i sirotkóv obracováno, a bezprávníci v dobré obecné zle se velmice, přikrytiem dobroty a přísah svých všelikú lesť, bezprávnosti, křivdy, nepravosti, úklady provoditi budú, a tak lidi dobré, spravedlivé, užitečné lstivě kaziti budú: tehdy tudíž konec věcnému měněn bude, a nebude na tuto zemi Turkóv žádných, žádných cizozemcóv, žádných nepřátel, ani meče, ani ohně potřebie, než všecko bude jmenem spravedlnosti a přikrytiem od domácích nepřátel, všech pohanóv i cizozemcóv ukrutnějších, nenáhle a nezřetelně zkaženo, vykořeněno, a v nic jich lstmi, úklady a falšemi obráceno; a čehož sú nikdy žádní cizozemci, žádní nepřátelé mocí železa ani ohně zkaziti mohli, a jest jim vždycky bráněno i obráněno, toho títo, meče nedobývajíce, ani ohně na zemi púštějíce, lstí svú pod přikrytiem práv, súdu a pokoje na místo a na konec založie. Ale však v tak velikém zlém zufati neslušie; ať jest nynie zle, ne hned tak vždycky bude; by pak všickni lidé zsnuli a proti těm takovým bezprávným, každému dobrému i obci škodným úkladóm a lstem umlkli, aby toho

netoliko skutkem a mocí brániti a zastávati nechtěli; ale aby ani šeptati o tom nesměli: Bóh, kterýž pravda jest a pravdu miluje, a všeliké lži, nepravosti a lsti nenávidí, to svú mocí, než se lidé nadějí, přetrhne, zkazí a dokažené zahladí, a mnohem k lepšiemu přivede, než lidé mysliti umějí; dopúštiť zlé na dobré dosti dlúho, ale nikdy dokonce dobrých neopúští, než časem svým je vysvobozuje; neb jest tak slíbil, a vždycky jest v slibech svých věren a práv byl nalezen, a viděli sme to očima svýma nedávno. V žalmě šestém a třidcátém takto stojí: *Meč sú vytrhli bezprávníci, napjali sú samostřiely, aby přelstili chudého a opuštěného, aby mordovali upřiemé srdcem. Meč jich vnikni v srdce jich, a samostřielové jejich zlámáni buďte. Lépe jest malíčko spravedlivému nad zbožie bezprávníkóv mnohá; neb ramena bezprávníkóv potřiena budú, ale upevňuje spravedlivé Pán.* A dále: *Nepřátelé Páně, hned jakž uctěni a povýšeni budú, hynúce jako dým zmizují.* A málo níže: *Viděl sem nevěrného vyvýšeného jako dřievie cedrové na Libanu, a pominul sem, a hle on nebyl; hledal sem, a nenie nalezeno miesto jeho.* A netoliko na takové na samy pomsta od najvyššieho a samého Pána pravého přichází, ale i na děti jich; neb tak jinde psáno jest: *Ovoce jich z země vyhladíš, siemě jich od synóv lidských; neb sú se schýlili na tě zlé věci, rady sú vymyšlovali, kterýchž sú ustanoviti nemohli.* Kde jest egyptský král Ferno, mocný a přieliš bohatý se všiem vojskem svým, s vozy i s koňmi? Pro bezprávnosť svú přikryt jest vodami mořskými, a miesto hrobu a kamene mramorového v tekuté vodě pochován jest. Hodný bezprávníka takového pohřeb, aby jako jest neobyčejně spravedlivých a nevinných utiskal, živ jsa, tak neobyčejnú a přehroznú smrtí zahlazen byl, a neobyčejným i pohřebem byl pochován. A ten jest měl viece než Hluboků s Pardubicemi, než Kostomlaty s Troskami, než Teleč s Slavonicemi, než Krumlov s Soběslaví, než Švihov s Rúdnicí. A dlúho bezprávnosť svú pod přikrytiem lsti provodil, až rychle v okamžení, když se nenadál, pojednú jest i zahlazen i pohřben; a což jest jemu hroznú smrť přineslo, to též jest jemu i hrobem učiněno. Kde jest Seon amorejský, kde Og bazanský, kde Moab madianský, kde Amalech a jiní bezprávníci? Málo sobě v svých bezprávnostech povolivše, lidí dobrých, jichž sú utiskali prosbami a slovy, hanebně a mrzce sú zbiti, a bez meče, beze všie zbroje sú zahlazeni, a země jich s panstvími jich i bohatstvími od spravedlivých sú opanovány. Kde jest Herodes, kterýž znikajícieho krále, pravého samého pána, učinitele svého, vysvoboditele našeho, ještě v kolébce, ano radějie v jeslech plačícieho před časem lstivě myslil aby zahladil? Vyptávaje se kradmo od čarodějníkóv i od žalobníkóv, kdeby se měl naroditi král židovský, jakoby se i on jemu chtěl klaněti, a nemoha se doptati, lsti veliké mnohem větší jest nepravosť přidal, a ukrutností přielišnú lesť svú a úklad odkryl jest i přesáhl, zmordovati děti všecky

ode dvá let až do jednoho dne zrosené roskázav. Kdeš jest ten takový úkladný bezprávník a bezprávný úkladník? Dlúho-li se jest po spáchané lsti a po ukrutnosti dovedené, ne tu, kdež jest chtěl, než tu, kdež se jest nenadál, na zemi radoval? Herodesa, prý, horčejší den ode dne neduh trápil jest, smrti a pomsty za nedávno spáchaná nešlechetnosť žádaje. Nenáhlým zajisté ohněm vně po svrchu těla pálen jest byl, ale vnitř přielišné bylo jest zavřeno hořenie. Prielišná žádosť byla jest ustavičně jiedla, ale však nasycena nikdy býti nemohla vzteklými rty zapálená žrutosť vnitřní, vředy osutá; bolestmi také zadku přepřielišně se jest mučil, vlhkosť žídká a zelená při oteklých nohách jest obiehala, a od paty noh až do břicha otokem roztažen byl jest. Ale i lóno jeho shnilostí zkaženo, červy se jest rozlézalo, a ducha k vieře nepodobné nadýmanie a utvořenie přielišť mrzké i proklaté. Ale těch všech bolestí smrad ukrutnější, nebo z shnilosti a zkaženie údóv, nebo z dychánie ducha vycházel jest. Tak se všech stran mučeními utrápenému žádná moc k vytrpení stačiti jest nemohla. Pravili sú ti, kteříž umenie hadačóv měli, že jest těch muk z božieho dopuštěnie, od nejvyššieho hajtmana Boha, pro mnohé Herodesovy nešlechetné a ukrutné úklady a skutky zadáno. A potom všecko tělo jeho neduh opanovav rozličným jest jej zkaženiem sobě osoboval. Zimnice zajisté dlúhá jednú stranú jest jej trápila, s druhé strany svrab nesnesitedlný po kóži všeho těla rozlitý, a zadku najčastějšie bolesť; nohy až do lóna vodnotelné nadutie jest posedlo, lóno zkažené shnilostí a červy, rozlezlé stalo se jest, duch smrdutý z zkažených stŕav páchal jest, i oči z svého miesta sú vystúpily. Potom pak, když byl i lakotú i žádostí jiedla i kašlem roztahován, když již z násilie bolesti cítil, že se konec života jeho blíží, vzem jablko, nože jest sobě podati kázal (neb jest obyčej měl, sám jablko oblúpě a skrájeje jésti); potom ohlédaje se, aby někto nebyl, ktoby jemu překazil, sám proti sobě zdvihl jest pravú ruku a nožem se jest probodl. Takový jest tobo bezprávníka byl konec, té nešlechetnosti hodná pomsta, že jest děti v Betlémě mordovati kázal, a že jest lesť a úklad o Pánu našem a vysvoboditeli skládal. A aby nečekl někto, že sem sobě to sám smyslil, k svědkóm jej viery hodným a vážným přivedu. Čti sobě Josefa Flavia v druhých a sedmých knihách, a Eusebia v kronice křesťanské v prvních. Jdi nynie a své moci ufaje skládaj úklady o nevinných, páchaj nepravosti proti spravedlivým, čiň moc a bezpravie chudým, a nestyď se za svú neupřiemná a zlú lesť, než ještě se chlub složenými lstmi a úklady, by pak dovedeni nebyli: jistě Herodesa nejsi mocnější, ani Faraona bohatější, ani Oga a Seona mocnější. Ba chudáčku nuzný a špatný! poznaj se, co jsi a čím's byl, a co tě čeká pohleď: poněvadž těm velikým nenie odpuštěno, věz jistě, že ty nad to šanován nebudeš. Nechci o pohanských bezprávníciech mluviti, kterak jest Julius, císař Římský, na se samého, to co jest bylo

všech, přemíjeje, od Bruta Cassia a od jiných senatorów v lavicích tmi a třidceti ranami bodenými zabit. Falaris Agrigentský od svých najprvé vyhnán a potom po navrácení ukamenován. Jak mrzká smrtí Nero bezprávník sšel jest, žádného téměř není, ktoby neznal. Lentulus Cesarius, Gabinius a jiní první a čelní z Římských knížat nejznamenitějšieho a najstaršieho rodu, mužní, přičiš stateční a váleční, pro své úklady rozkázáním Cicerona, nového člověka a neurozeného, hanebně sú zvěšeni. Athenští súdce a knížata několikrát pro bezprávné súdy sú vyhnáni z země Řecké i z města, nejedná do jednoho zmordování. Toho mlčením pominúti nechci: kde jsú ti, kteříž sú lstí, úkladem a zradú domácí, svatí spravedlivé i nevinné Hus na oheň ven z země vydali, a na ni falešnějšie i lstivějšie svědomie smyslivše a postavivše, falešnějšie sú ji odsúdili daleko, než obžalovali a zradili, že jest jich nešlechetnosti v bráni, jehož psáno jest, káral, je opraviti žádaje? kde jsú ti? již jest i paměť jich s zvukem zahynula; již sú i města jich zbořena a s zemí srovnána, a aby se písmo naplnilo: poněvadž sú zradili, učiněno jest obývánie jich pusté, a biskupstvie jich ujali sú jiní se vším zbožiem a panstviem jich, a již na ně ani rosa nebeská nepršť; neb sú se nerozpomienali, aby se nad spravedlivým slitovali. Kde jsú ti, kteříž sú radu nedávno vydali, aby dobrý a upřiemý pravé božích rozhlasitel, Michal od sv. Jiljí, do vazby najprvé a potom na smrť u kradí vydán byl beze všeho slyšenie, k kterémuž se jest vždycky volal a dovolati se nikdy nemohl, než bez žalobníka zřetedlného, bez slyšenie a súdu zjevného, bez svědomie jest jat, mocí do vazby těžké vstrčen, a jakož se slyší, ukrutně jest mučen až do smrti; kde jsú ti jeho úkladníci a súdce? sotva již jednoho neb dva z té rady vidíme, a těch co čeká, nevieme! Snad to, co jest Virgilius napsal: *O gens infelix, cui te exitio Deus ipse reservat. Ach čeledi biedná, k jaké tebe pomstě chová Bóh.* Tak vždycky božskými spósoby, u kteréhož nic daremného, nic prázdného nenie, lest, úklad, bezpravie, moc, takové odplaty své nepřiemnosti bere. Neb ani ten, ktož faleš nalézá, ani ten, ktož jí pomáhá, ani ten, ktož jí proti spravedlivému přemáhá v čemž koli, kdeň koli, nikdy dlúho neděží.

Ale od proměněnie při dskách v zemi České daleko sem zašel k proměnám obyčejóv dobrých v zlé, starých v nové, obyčejných v neslýchané, pravých v nepravé, upřiemých ve lstivé, sprostných v úkladné, súdných v bezprávné, příklady některými hnuv, i z cizích zemí, starodávními, žádného však nejmenuje, ani koho zvláště dotýkaje, než vóbec bez jmenovánie osob píše; z kteréžto příčiny, když tak jest, žádný na mne, jak Cicero praví, hněvati se nemá, leč ten, ktoby to sám o sobě prohlásil, a o těch, kteříž sú pomsty ohavné a přemrzké, pro své lsti a úklady, moci, nepravosti a bezprávnosti, vždycky od Boha, někdy i od lidí, svých nešlechetností hodné brávali. A to sem z dvo-

jie příčiny učinil: aby se toho bedlící súdce a potomní zhroziece varovali, aby na ně totéž jako na onyno nepřišlo; aby odvrhúce lest, úklady se všeliká bezprávností a nepravostí, pravdu vedlé svých přísah ve všeliké upřiemnosti a sprostnosti vedli, křivdu se všelikú lstí a úklady tupili, k spravedlnosti viec než k přiezni, k pravdě viec než k nenávisti, k súdu zjevnému viec než k snášení zrádnému a k tajemnému, k slyšení otevřenému viec než k obžalování tak lživému jako tajnému, k nevině jednoho každého, jaká koli chudého, viec než k daróm a k své moci prchlé a časné prohlédajíce, rozsuzování domnění svých raději protahujíce, než k pomstě bez viny chvátajíce, by se pak i v své prchlosti a prchlivosti zapřisáhli, aby nohy jich rychlé nebývaly k vylévání krve a nevinné zvláště. To jedna příčina z strany zprávcí, súdcí a kmetóv a hajtmanóv. Druhá z strany těch, kteříž k súdu přistúpají aneb přitaženi bývají, aby, jest-li žeby se jim kdy mimo jich naději, spravedlnost a nevinu súdlo neprávě odsúzenu býti, nebo lestně kdy na ně a úkladně bezprávností viec než právem, ukrutností a mocí viec než súdem, a vinné faleš viec než pravdú saženo bylo, aby trpělivost mieti uměl, ne v lánie, ne v hrózy, ne v netrpělivosti, v pomstu se vylévajíce, než Pánu a najvyššiemu a najspravedlivějšiemu Súdci pomstu aby zachovati uměli, a jemu věřili, že jich neviny, jich křivdy ten najlép pomstí, kterýž najviec moci, múdrosti a uměnie má; a v tom aby se radovali, když křivdu, nátisky, moc i úklady bez viny od nešlechetných trpie, radějie než na pomstu myslili. Neb to jest dóvod, že se ti najvyššiemu Bohu líbie, kteříž se zlým a mocnářóm nemocným nelibie, jimžto nelíbiti se jest dokonale chválenu býti, a že již dobrotu nemalý diel mají, když se nešlechetníkóm nelíbie. Neb myslme sobě co chcem, tak musí býti, že nic od pána najvyššieho, Boha, bez příčiny a nadarmo nemie, kterýž zlé lidi vysoké, mocné, nepravé i nešlechetné pro dobré jest zriedil, aby byl, ktoby utiskal muže dobrého a trápil, a dobrý aby měl, koho by přemáhal; to jsú nástrojové čertovi, skrze ty on své zlosť všecku provedí, těmi jako tesař sekerú dělá, s tiem se díváje. Jakož Origenes a Gregorius mluví: Knížata a zdé světa a všickni nešlechetnosti služebníci, ti jsú lid čertóv, kteříž se vždycky dobrým protivie, o nich lstí, o nich úklady skládají, na ty bezprávností, na ty mocí své pod dírady svými sahají, ty kradí a nákromě před králem sočie, falešně obžalovávají tajně a v oči všeho napřie, a když se jim nezdaří, na krále své bezprávnosť vzložie; pakli se vedlé obžalnie jich zdaří, sobě to ke cti přijímají, aby což se od nich zle stane, to bylo královské, a což se zdá dobře býti, to aby bylo jich vlastnie. Máme na takové laskavi býti, kteříž nás tak v dobrotě a v mužnosti cvičie, a nás, s jich však zlým a s jich věčnú škodú a hiedú, k dobrému a k věčnému štěstí (budeme-li však trpělivě jich bezpravie a šibalstva nésti) přivedie; neb vždycky z zlého jich správe-

dlivým nemienečné dobré přichází. By nebylo Kaina nešlechetného, neměli bychom Abela mučedlníka prvního. Odejmi zlost a nenávist od bratří Josefových, nesčíslné množstvie velikého dobrého i Josefovi i bratřím jeho, i otci jich Israhelovi, i králi Egyptskému odejmeš. Učiň ať Jidáše nenie, ani kříže ani umučenie pána našeho Vysvoboditele nebude; a když kříže nebude, nebudú zkažena kniežata a moci, aniž bude svítězenie na dřevě kříže. A chceš-li k kořenu přijíti: by byl čert nepravosti v nebi nenčinil, anebo po spáchané nepravosti kdyby od něho vóle zlosti odjata byla, bude i nám válka proti chytrostem jeho odjata; a když války nebude, nebude ani odplaty vítězstvie. Ale poněvadž otporná moc s svými pomocníky nás k dobrému lomí, a zvykánie skrze zlé děsly i lidi nabie možnosti a dobroty běřem, neustávajme v trápení a bezprávnostech nám od nich nastrojených, stójme raději, a nemoc jich mocí, a zšemilost zlosti jich možností dobroty nebeské přemúhajme, naději jistú majíce, že vysvobození od nich konečně budem proti jich vší naději, když se oni toho nejméň domýšleti budú, a odplatu neviny své při sobě, a nad úkladníky lsti jich a bezprávnosti pomstu uzříme, jakož psáno jest: *Očima svýma hleděti budeš a odplatu bezprávníkóv uzříš.* A ještě jinde: *Ustydte se, nešlechetníci, a budte svedeni do pekla; oněmějte rtové lstivé, kteříž mluvie proti spravedlivému nepravost v pýše a neobyčajnosti.*

A na tom jest devátým a posledním knihám konec o práviech země České.[1])

A o tom proměnění a o zprávě při súdech i při dskách potud jest povědieno. Kteréžto sepsánie mé, ač snad nevelmi veliký užitek těm, ktožby co před súdem nebo u desk činiti měli, ale jistě vóli dobrú přinese, že sem chtěl, pokudž sem mohl, jim pomoci a poslúžiti; na kteréžto samé vóli a chtění, a při velikých věcech zvláště, dosti jest. Kteréhožto sepsánie sobě chovati doma a jeho skrývati nechci, než všem vóbec je vydávám a přepisovati dobrovolně dopúštím: neměli to sepsánie, kteréž ne mú než jiným, neviem kým, jest některým tolíko vydáno, a ne všem vóbec, bez mé vóle, bez mého vědomie, to jako nedokonalé odvolávám; neb jest ani opraveno, ani mú vydáno, než z přepisu a z škart přepsáno.

1) Takto se skonávalo první vzdělání knih Všehrdových; ale v posledním vzdělání všecko toto nadšené horlení proti zlořádům tehdejšího soudu zemského vynecháno jest, počínajíc od slov: „A jistě k tomu přijde“ (na str. 1076), a místo toho položen konec tuto nahoře dále následující.

ZŘÍZENÍ ZEMSKÉ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

za krále Vladislava r. 1500 vydané.

O sepsání tohoto prvního skutečného zákonníka českého, jenž podává zákony, nařízení a nálezy z desk zemských v jich původním znění v pořádku systematickém, měl hlavní a přední zásluhu vládyka Albrecht Rendl z Aušavy, tehdáž r. 1498—1509 prokurátor královský, potom 1509—1510 nejv. písař zemský a posléze 1515—1516 podkomoří král. Českého, nejdůkladnější znalec práv domácích a nejprvnější kapacita politická věku svého v Čechách. Zemřel dne 9 Září 1522. Dílo jeho přeložil v latinu Rodrich Doubravský z Doubravy, doktor obojích práv a řečník při soudu zemském v Praze, a podal roku 1527 nově zvolenému králi Ferdinandovi I. Obojí text, český i latinský, podlé sebe kriticky vydán v Archivu Českém d. V, str. 959 péčí p. Františka Palackého. K textu českému užito rkp. musejního, knížecího Lobkovického v Praze, z archivu městského a j. v.

Úvod.

Léta božieho tisícieho pětistého: za najjasnějšieho kniežete a pána, pana Vladislava Uherského a Českého krále etc. a markrabí Moravského etc., kterýž jest rozmnožitel pokoje, řádu a práv, sauduov a spravedlivostí mezi všemi svými poddanými, a skutečně to chtě a dokonce řiedě, aby bohatý i chudý pod Jeho Milostí pokoje a sauduov a spravedlnosti mohl užiti, a k tomu aby se mohl každý vystříci a vyvarovati, kteréž pokuty jsú, ktožby pokoje a práv a sauduov a spravedlnosti rušitel byl: ráčil jest JMť povolenie dáti pánuom a rytieřstvu v koruně České, aby svá práva po všech dskách (i privilegií na Karlštejně) vyhledali, a to v jedny kniehy všecko sepsali; a to s pilností přehlednúc, aby vážili, práv svých aby přičinili nebo ujali, tak jakž od starodávna bývalo, a to aby v jedny kniehy složili; a ty kniehy aby tiskaři rozkázali, aby je mohl mieti bohatý nebo chudý, ktožby chtěl, aby se tiem uměli všickni zpraviti a vystříhati, aby žádný nevěda neupadl v pokutu, pro kteréžby měl čest ztratiti aneb hrdlo a statek. Tu pak páni a rytieřstvo (toho času jakož se nahoře píše) na sněmu obecniem s pilností sú vážili, což v těchto knihách psáno stojí: najprvé, proč by měl člověk čest ztratiti, hrdlo anebo statek; a potom sú to vážili, kterak jest saud zemský v své moci a v své slávě od starodávna i nynie držán byl, kterýmžto saudem největší řád a pokoj v zemi České zachováván byl. Protož páni a rytieřstvo, znamenajíc tiem saudem takový základ řádu a pokoje, kázali sú všecky věci sepsati, kterak by měli bohatí i chudí při tom saudu se zpraviti, počnúc

od puohonu až do žaloby, a po rozsúzení sneb po staném právu, kterak by každý mohl svého dosáhnúti, a skrze by koho kolivěk zlehčenie toho saudu přicházelo, skrze toho by řád a pokoj rušen byl. A na to jsú znamenité pokuty dolepsané, kdeż se jich každý vystřéhati muož. A také o saudu královském komorniem, a o menšiem saudu zemském, a saudu dvorském, a o saudu purkrabie Pražského: o těch všech saudech jest s pilností zavřieno a váženo, kterak se při nich každý zachovati má. A také jest s pilností zřiezeno a váženo, kterak napřed panský stav při úřadech zemských a při saudech zachován býti má; a potom stav rytieřský při úřadech zemských a při saudech zachován býti má; a také Pražané a stav městský, pokud při svých městských saudech o městskú věc zachováni býti mají. A také jest zřiezeno o dskách kladenie a ve dsky psánie a o zprávách, a o vedení práva, a o všech věcech, což jest komu ke dskám potřebie, od čeho co placeno býti má od desk, jest to vše položeno zvláště. A pilně jest to váženo, což se vdov a sirotkuov dotýče, kterak by ti k svým spravedlivostem přicházeti měli. Také jest to s pilností váženo od pánóv i od rytieřstva, i od Pražanuov i od měst svoleno, která by zřiezenosť po zemi státi měla, pokud by se při popravách jedni stavové proti druhým zachovati měli; a zhúbciem a zločincuom aby mezi sebú miesta nedali. Jakož to pak všecko v náleziech v těchto knihách psáno stojí, pokud se má při té věci zachovávánо býti. Páni (a) rytieřstvo, tyto kniehy k zřiezení, a v pořád složenie a k tisknutí vydánie a zase přijetie a mezi lidmi rozdánie, poručili a svěřili sú toho Petrovi z Šternberka a na Lištni, a Zdeňkovi z Šternberka a na Zbiroze, z pánuov, a Albrechtovi Rendlovi z Aušavy, prokuratorovi krále JMti, z vládyk.

Jsú pak tištěny tyto kniehy v slavném městě Starém Pražském, léta téhož jako svrchu psáno stojí; také i dotištěny jsú téhož léta v sobotu před svatú Maří Magdalenskú (18 Července), a království krále JMti Uherského desátého léta a Českého třidcátého.

Zřízení zemské.

1) Za právo jest, kterak v saudu zemském sedají.

Najprvé král JMť má seděti na duostojenství stolice své v saudu zemském; a mezi nohami JMti najvyšší purkrabie Pražský, a po pravé ruce královské pán z Rožmberka, kterýž by v saudě seděl, a podlé něho najvyšší hofmistr zemský; a trefilo-li by se kdy, žeby zemský maršálek v saudu sedal, má sedati pod hofmistrem zemským. A na levé straně královské má sedati najvyšší komorník zemský, podlé něho najvyšší sudí zemský, a potom najvyšší kancléř zemský. A potom na obojie straně mají páni po letech sedati, jakož obecní nález v sobě to šíře ukazuje. A osm z vládyk, kteříž sedají v tom saudu, po každé straně po čtyřech, a také po starších sedati mají. A z vládyk z žádného kraje nemá viece sedati nežli jeden v saudu zemském, než tito aby tak dosedali, jakž sú do téhož saudu vsazeni. Než kdyby král

JMt v saudu neseděl, aneb ráčil vstáti aneb odjíti, tehdy purkrabě Pražský na miestě JMti seděti má.

O saudu.

2) Ve jmeno božie a trojice svaté nerozdielné. Amen.

Vladislav z božie milosti král Český, markrabě Moravský, Lucemburské a Slezské knieže a Lužický markrabě: známo činíme všem, tak budúcím jako nynějším, že znamenavše některé ruoznice znamenité mezi pány a vládykami v království našem vzniklé, kteréžto za předkuov našich z dávné chvíle, i také za nás k znamenité překážce jednánie obecného dobrého byly sú, a potomně k zkáze a ke zlému království tomuto taková nesvornosť přijíti by mohla: i majíce péči ustavičnú o poddaných našich, a chtiece rádi, aby takové nesvornosti v dobrú jednotu uvedeny byly, kteréž by obecnému dobrému nynie i budaucně nepřekážely, s pomocí boží a s povolením všech pánuov i také vládyk království našeho Českého, tyto artikule dole psané ku pravému a celému konci sme přivedli, o kteréž na nás oboje strana mocně sú přestali, a nynie i budúcně za se i za své budúcie nám sú přiřkli, že se tak podlé vyřčenie tohoto našeho beze všeho přerušenie zachovati mají.

Najprvé, co se osazenie saudu zemského dotýče a vejnosuov panských a vládyckých nálezkuov, to takto vypoviedáme a na věčné časy za právo ustanovujeme: aby vždycky, kdyžby se kolivěk nám anebo budúcím našim, králóm Českým, saud zemský osaditi událo, v takovém saudě aby byli nepřed posazeni úředníci, kteříž z práva při saudu zemském seděti mají, totiž to nejvyšší purkrabě Pražský, nejvyšší komorník a najvyšší sudí království Českého; a k tomu dvanáct osob z pánuov, mužuov k tomu hodných a na cti zachovalých; a k tomu osm osob z vládyk také hodných a na cti zachovalých, kteříž by od nás aneb od budúcích našich k takovému saudu vybráni byli. A kdyžby panský potaz a vládycký vynášen býti měl, tehdy k vynášení potazu nejvyšší sudí království Českého, nynější i budúcí, má kázati vstáti dvěma z pánuov a jednomu z vládyk; a tak ti tŕie spolu, kteří povoláni budú, panský a vládycký potaz vynesti mají. Však to vždycky dskami znamenitě zapsáno má býti, že tito dva z pánuov a tento z vládyk panský a vládycký potaz vynesli, tak aby po věčné časy beze všeho omýlenie znamenitě rozdiel byl mezi stavem panským a stavem vládyckým. Což se pak dotýče saudu dvora našeho u dvorských desk, to tak ustanovujem, aby dole psaným spuosobem vosazován byl nynie i budúcně: a na tom saudu aby seděl na miestě našem najvyšší sudí dvoru našeho po Čechách, pak k tomu páni, kteříž k tomu jmenováni budú, podlé toho a s nimi aby seděli čtyřie z vládyk v témž saudu. A kdyžby panský a vládycký potaz vynešen býti měl, tehdy sudí dvora našeho, nynější i budúcí, má rozkázati dvěma z pánuov a jednomu z vládyk vstáti; a kterýmž káže, ti mají panský a vládycký potaz vynesti; a to také má znamenitě dskami zapsáno býti, že tito dva z pánuov a tento z vládyk

panský a vládycký potaz vynesli, aby jedenkaždý bez omýlenie v svém stavu panském nebo vládyčiem oznámen byl.

Což se pak dotýče relací a nebolito poslnov ke dskám, to také za právo nynie i po věčné časy ustanovujem: že komuž kolivěk relací My i budúcí naši, králové Čeští, poručíme, buď z pánuov neb z vládyk, ktožby byl naše rada přísežná, ten aby mohl poslem ke dskám býti zemským i také dvorským; a relací od úředníknov desk obojích od takového od nás posla-ného má přijata býti beze všie odpornosti. Však to také úředníci desk obojích s pilností opatrovati mají, ktoby kolivěk relací ke dskám udělal, byl-li by z stavu panského, aby to tak dskami znamenali: posel ke dskám tento z pánuov; pakli by byl z stavu vládyčieho, aby bylo zapsáno: posel ke dskám tento z vládyk. A protož My, Vladislav král, znajíce že tito prostředkové, kteréž sme My od dnešnieho dne po věčné časy za právo ustanovili, království našemu Českému nejsú k újmě ani žádnému zlehčení stavu panskému ani také vládyckému, ale že mohú nynie i budúcně k obecnému dobrému a k zachování lásky a svornosti tomuto království slúžiti, tyto všecky věci svrchu psané listem tiemto naším utvrzujem, a pro věčné časy za právo ustanovujem; tak že strana žádná z pánuov ani z vládyk v takovém spuosobu přes toto naše zřiezenie na viece se táhnúti, ani také strana straně toho ujímati nynie ani po věčné časy nemá. Kteréhožto ustanovenie list jeden pod pečetí naší dali sme pánóm a druhý vládykám, a pro větší pevnost a volí všech pánuov i vládyk na obecniem sněmu království našeho kázali sme dskami zapsati toto naše zjednánie a ustanovenie. Dán na hradě Pražském, v středu po svatém Řehoři, léta božieho MCCCCLXXXVII, království našeho léta šestnáctého.

Tento majestát vložen jest ve dsky z rozkázanie najjasnějšieho kniežete a pána pana Vladislava Českého krále etc. a s povolením pánuov a vládyk království Českého, všech jich s povolením a dobrú volí. Poslové ke dskám od krále JMti byli sú Jindřich z Hradce, najvyšší komorník království Českého, Puota z Risemberka a z Švihova, najvyšší sudí království Českého, z pánuov; a Jan z Raupova, najvyšší písař království Českého a hofmistr dvoru krále JMti z vládyk; vypravujíce nadepsané věci, od jmenovaného pána krále k tomu jsúce zvláštně vysláni. Stalo se v středu po sv. Řehoři (III Andr. F, 8.)

3) Nalezli vuobec za právo: že král JMt nemá na žádnú zemskú věc obecní žádných relatoruov činiti; a by pak JMt komu to z rady JMti poručiti ráčil, nemá té relací žádný k sobě přijíti; a úředníci desk té relací přijíti nemají. Pakli by tu relací přijali, buď co vepsali obecního bez relatoruov na to od země z obecného svolenie vyslaných z pánuov a z vládyk; a též žeby vymazali co obecného bez relatoruov na to ode vší země vyslaných, tak jakž se nahoře píše: tehdy ti úředníci mají hned beze všie milosti na hrdlech trestáni býti, a ta relací tak zapsaná nemá žádné moci míti. Než bude-li jmíti jaká relací zemská

obecní ke dskám k úředníkuom učiněna býti, aby učiněna byla při přítomnosti všech úředníkuov desk při dskách, kteříž by toho času tu byli. A relatorové na to mají býti páni úředníci zemští, a z pánuov a z rytířstva z každého stavu čtyři osoby mají k nim přidány býti. A jináč relací obecních potřeb zemských přijímána býti nemá, ležby kterého úředníka zemského z těch tří tu nebylo.

4) Nalezli za právo: saud o suchých dnech adventních má minúti, než puohonové mají předse jíti a k nim žádný státi nemá, a ti puohonové mají tepruv o suchých dnech postních vysvědčováni býti. A ti puohonové k suchým dnóm adventním mají napřed (jíti) před těmito puohony, kteříž od suchých dní adventních k suchým dnuom postním budú napřed vyhlášeni. A páni o suchých dnech postních tři neděle pořád súditi mají, ležby při viec nebylo; a to má tak na budúcie časy státi a trvati.

5) Nalezli vuobec za právo: že páni mají v saud zemský ráno zasedati a súditi vedlé starodávnieho obyčeje. V prvních Václava Hindráka, B, 3 (= 1497).

6) Nalezli vuobec za právo: což se křikuov při saudu zemském dotýče, aby z zadu žádných křikuov nebylo; pakli by kto kdy křičel, má naň zavoláno býti jmenem: Nemluv tak velmi! jednau, druhé sž do třetie. A křičel-li by vždy přes to a mluvil, má do věže vzat býti, a má den a noc seděti; pakli by nechtěl do věže jíti, ale daj jednu kopu grošuov českých purkrabí hradu Pražského; a purkrabie má tu býti a vokřikovati, aby mlčeli. V prvních Václava Hindráka, B, 3 (= 1497).

7) Nalezli vuobec za právo: což se dotýče cizozemcuov, kteříž k koruně nepříslušejí, aby všickni před saudem zemským českým jazykem své pře vedli sami skrze se, neb kohož sobě zjednati mohú. V prvních Václava Hindráka, B, 3 (= 1497).

8) Nalezli vuobec za právo: páni a vládyky na plném saudu na plném sněmě na tom sú zuostali a ve dsky památné sú zapsati kázali: ktožby koli do šraňkóv vstúpil, když páni súdie, ježto by nebyl zavolán sneb vedlé strany nevstúpil, ten každý aby jednu kopu grošuov českých dal purkrabí hradu Pražského. V památných, T, 15 (= asi 1496).

9) Nalezli za právo páni na plném saudu všem vuobec, a Petr z Michalovic a Petr ze Zvieřetic panský potaz vynesli: aby již viece žádný král Český negleitoval, ani gleitovati mohl nižádného před saudem zemským. Panským saudem stalo se léta tisícího čtyrstého šedesátého pátého (IV Mathiae E, 23). Též o tom v třetích Václava R, 12. (= 1410).

10) Nalezli vuobec za právo: najjasnější knieže a pán pan Vladislav z božie milosti král Český etc. se pány a vládykami na plném saudu: jakož Jeronym Šlik z Ležan předstúpil před saud zemský a okázal list s majestátem slavné paměti Sigmunda ciesaře Římského, kterýž někdy Kašparovi Šlikovi, jemu a bratřiem jeho, svědčí na obdarovánie svobod

jich, a zvláště což se saudu dotýče; v kterémžto majestátu také tento kus znamenitě jest položen, takto slovo od slova: „Chceme také, a mocí ciesařskú ustanovujem, aby ty a bratří tvoji k žádnému ovšem saudu, buďto saud náš dvorský neb jiného kteréhož koli, neb k zemskému obecnému neb zvláštnímu, puohony tažen neb připraven, ani v tom saudu posúzen byl, ani býti mohl, pro kterúž by to koli při bylo, jediné před osobú majestátu našeho, před našimi budúcími, králi a ciesaři Římskými, anebolito poručníky, kteříž by na jich dvořiech usazeni byli“ etc. Tu JMť Královská se pány a vládykami pilně považivše, shledali sú, že ta milosť, což se toho kusu saudu zemského dotýče, nenie dána než Kašparovi a jeho bratřím. Protož JMť i se pány při všech obdarování v tom listu položených je Šliky zuostavuje, kteréž by nebyly k újmě a ke škodě svobod a práv království Českého, kteréž jsú staršie a prvnějšie nežli jich obdarovánie. A poněvadž JMť Královská ani JMti předkové, králové Čeští, té svobody sú neužívali, ani užívají, by k právu zemskému státi neměli: že také též svobody žádnému dáti jest JMť nemohl, ani mohú, proti řádu a svobodám království Českého. Stalo se léta 1486 v pátek po přenešení svatého Václava (10 Března). V památných, J, 8.

11) Nalezli vuobec za právo: že ktožby kolivěk požádal pána z lavic neb vládyku k své při, když se saudie, má jemu dán býti, kromě úředníkuov, kteříž v prvniem nálezu vymienění jsú, za ty prošeno nemá býti; ale ten pán neb vládyka, kterýž by byl vyprošen, povinen jest raditi; než vuoli má mluviti, chce-li, neb nechati.

12) Nalezli vuobec za právo: že žádný z pánuov ani z vládyk z saudu zemského, když jest která potřeba, mluviti nemá, než pan sudí aneb komu pan sudí by poručil. A též k nálezu žádný vstávati nemá, než komu pan sudí káže. V tom kvaternu trhovém (sic).

13) Nalezli vuobec za právo páni a vládyky: že žádného, ktož se před saudem zemským saudí, na přátely podávati nemají, lečby se cti dotýkalo; a toho každého mají na přátely podávati, vyslyšíce při a neboli po puohonu vyrozumějíce, že se cti dotýče, aneb lečby se strany dobrovolně svolily vo kterú při. V kvaternu trhovém (sic).

Než na kterémž by kolivěk saudu král JMť seděti ráčil, že JMť to sám z své vuole bude moci učiniti a na přátely podati o každú věc. (Přídavek MS.)

14) Nalezli za právo: že žádný otázek nemá z saudu zemského činiti, než pan sudí aneb komu by poručil, a to má učiniti s radú a volí všech pánuov a vládyk z plného saudu; pakli by se o tu otázku v saudu páni a vládyky dělili, tehdy na kterú stranu jich viece bude, při tom má zuostáno býti. V kvaternu trhovém léta 1499, v pátek o suchých dnech adventních (20 Prosince).

15) Nalezli vuobec za právo: že žádný ústnieho svědomie dávati nemá před saudem zemským, než učině přísahu, má písař jeho svědomie zapsati a potom čísti, komuž toho potřebie by bylo; lečby se strany

dobrovolně svolily, že to svědomie má přijato býti bez přísahy a ústně seznáno. Než páni a úředníci a súdce zemští tak svědčiti mají, jakož nález o tom od starodávna svědčí. V kvaternu trhovém léta 1499, v pátek o suchých dnech adventních (20 Prosince).

16) Nalezli vuobec za právo: syn nedielný otce svého nenie povinen v saudu zemském žádnému odpoviedati z dědictvie otce svého. A také žádný otec z synových závad nenie povinen statkem svým za něho platiti, dokudž jest otec živ; jakož bylo za právo prvé nalezeno. V kvaternu III Zdislai, B, 17 (= 1348).

17) Nalezli vuobec za právo: ktoby se saudil koli o dědiny, z nich jsa pohnán, a zprávcóm svým nedal úmluvy vedlé práva zemského od úřadu zemského, a potom by dědiny prosaudil, že jemu zprávce povinen nenie těch dědin zpravovati; a ten ktož ty dědiny prosaudí, nemůž se pro nezprávu na svého zprávci neb na své zprávce vésti. Pakli by jemu úmluvu dal prvé nežli by se saudil, a zprávce žeby jeho v tom nezastúpil, tehdy by pak i dědiny prosaudil, můž se pro nezprávu vésti; jakož nález o tom v mistra Viktorina knihách, A, 23 (= 1493).

18) Nalezli vuobec za právo páni na plném saudu: omyl ve dskách, jest-li žeby se stal beze lsti, že páni Jich Milost a vládyky to budau moci napraviti na plném saudu, jakož prvé bývalo. I Venceslai, J, 9 (= c. 1387).

19) Nalezli vuobec za právo: když ten saud tak osazen bude, tehdy nejvyšší písař zemský s menšími úředníky má na katedře býti se dskami, s svědomiemi i se všemi potřebami, ktožby co v nich zapsáno jměl ke svému saudu a při. A kdyžby kto při svú vedl, mají mu všecko darmo čísti. Než kdyby pře nevedl, chtěl-li by sobě co kázati čísti, má od toho platiti jako jiní. A pan písař zemský nemá z katedry odcházeti, dokudžby páni a vládyky saudu nevzdali.

MATOUŠE Z CHLUMČAN

předmluva na zřiezení privilegií koruny a královstvie Českého.

Vytištěno dle přepisu p. Antonína Rybičky a podlé rkp. z r. 1607, jenž se chová v Česk. Museum, pod nápisem: „Privilegia zemská království Českého i jiných zemí k témuž království příslušejících.“

Předmluva na privilegia k Najjasnějšímu knížeti a pánu panu Vladislavovi, Uherskému a Českému atd. krále a markrabí Moravskému atd., krále a pánu mému najmilostivějšímu, i ke vší obci slavného království Českého.

Od dávních časuov v tomto království slavném Českém, najjasnější knieže a pane pane Vladislave, Uherský a Český atd. králi a markrabie Moravský atd., králi a pane muoj najmilostivější! od poddaných VKMti v této koruně České obyvateluov v rozjímání častém jest bývalo, kterak táž koruna k umenšení a k sužení v svobodách svých přišla jest, a že bez řádu a spravedlnosti cizozemci mnohé spravedlnosti od ní drží, toho užívají, tiem se posilují, škodu a lehkosť zemi činí. To VKMti dobře známo jest. Z kteréžto příčiny VKJsť majíc zvláštní péči o tauž korunu, aby k opatření a napravení přijíti mohla, ráčila jest rozkázati, aby v privilegia zemská bylo nahlednuto a přehledáno, co a nač kterých spravedlností i svobod k ní přísluší, kdež páni zemští JMti, páni, rytířstvo i všecka obec království Českého po napomenutí VKJsti a znajíce toho pilnú potřebu býti, ráčili sú na to voliti z sebe osoby hodné z stavu obojího ze jmena dole psané, kteřížto majíce před rukama táž privilegia a spravedlnosti k koruně příslušejície, znamenavše kteraká někdy za předkuov VKJsti králuo Českých (z jichžto kmene ráčil si vyjíti) i od jiných národuo stala se jest koruně sláva, jakož pak hodně tomu vyvýšenému a ušlechtilému království příslušalo jest, kteřížto skutky svými chvalitebnými, živoluo svých nasazujíce, s velikými náklady a pracemi hodně sú ji ozdobovali, jakož o tom privilegia zemská široce dotýčie, že nižádná paměť nenalézá se, od kterého věku táž vyvýšenosť slavnému tomu království pošla jest. Však z historií cizích jazykuo, kteří sú psali skutky králuov a mocných lidí v světě, i o jazyku Českém neopauštěli sú skutkuo jich vysokých připomínati, kdežto i domácí kroniky v tom se srovnávají, kterak slavní králové Čeští s velikú prací a péčí i s vylévánim krve hleděli sú chvály a rozšířenie též koruny a jazyka Českého. Nebo kterak onen slavný a zmužilý král Vratislav, kterýž Polskú zemi mečem k dani a k poddanosti k koruně jest přivedl, Moravu, Slezsko a zemi Lužickú k království připojil; co Přemysl, jasný a bojovný král, kterýž zmužilostí svú Uherského krále s velikú mocí a s znamenitými pomocníky pohany v boji přemohl, Tatery v království Polském znamenitým a ukrutným bojem pobil, Štyrskú zemi i mnohá panování k koruně obrátil a tak ji rozšířil, že od zátok mořských až do končin druhého moře ty země opanoval; co král Jan zmužilý osobú svú v Říši sv., v Anglii, v Poltě, v Slezii i veliké straně Germanii provodil mečem: to široce národuom okolním známo jest. Co po něm syn jeho, najslavnější a najnepřemožnější císař Karel, pravý rozmnožitel koruny České a světlo jazyka Českého, kterýž práva zemská, svobody hojné, duostojenství královskému i arcibiskupuom

Českým i všem obyvateluom jako znovu obnovil a zemi osvietil a upevnil, z Říše svaté i z zemí jiných okolních znamenitá knížetstvie, krajiny, města, zámky i manstvie znamenitá za sumy peněz veliké k dědictví kúpiv, připojil k koruně a tvrdými zápisy a širokými stvrdil, a tak královstvie České rozšířil a oslavil, že hodně otec vlasti nazván býti by jměl. Co za věku toho král Jiří zmužilostí svú okázal, že ciesaře Fridricha z mocného obležení z Vídně, z města hlavního, mocí svú vysvobodil; a tu dobyl znamenitých svobod této koruně, kdež ujato polovice povinností králuom Českým daní při korunování císaře Římského. Kterýchžto takových nahoře dotčených vajsad, svobod, práv i spravedlností koruny této mezi privilegiemi zemskými jsú zápisové širocí s zlatými bullemi, majestáty císařskými a Římských králuov s potvrzením i povolením všech kuorfiršuov a knížat Říše svaté, duchovních i světských, i z jiných okolních zemí knížat.

Co o Vaší Královské Jasnosti vypisovati, jest veliká a mocná obrana všeho křesťanstva, kdež není slušné v noci chvály vydávati; ale však pravda a zjevná dobrá pověst nemá zavřiena býti, kteráž téměř po všem světě rozšiřuje se. Kterýž svými skutky slavnými předkuo svých, králuov Českých i Uherských, nic neponižuječ spravedlností velikú, péčí pilnú o všecko křesťanstvo; k kterémuž Najsvětější otec, svatý papež, i všickni Najjasnější králové křesťanští, knížata a mocní páni v světě zření mají a útočiště; a nad to, co v tomto slavném království Českém ráčil si zříditi, čehož žádný předek VKJsti neučinil jest, srovnav mezi panským a vládyckým stavy veliké a nesnadné rozmnice od dávných časuov za předkuov VKJsti zašlé; saud zemský najvyšší a právo, kteréž téměř bylo jako pominulo, proti naději lidské maudrostí přirozenú jakožto z nova obnoviv, vyzdvihl a vosadil a spravedlnost otevřel a osvietil, s oblíbením všech poddaných i z jiných zemí cizích okolních pochvalú nemalú, k věčné paměti a zprávě; saudy jiné a práva všech úřaduo spravedlivě a řádně zřídiv, milostmi zvláštními na odúmrtí je obdařiv, královstvie své i zemi tak upokojil z velikého neřádu, že paměti lidské žádné nenie, by tak od dávných let pokoj, řád i právo trvalo. Skrze kteréžto slavné skutky předkuo VKJsti i tudież Vašie Král. Mti osoby v dalekých končinách světa i ve všej Evropě u veliké poctivosti koruna Česká držána a jmiena byla, a po dnes široce jest držána a jmiena. Nebo kterú poctivost najsvětější otcové, svatí papežové, činili sú koruně České, to bulle papežské okazují; kterú chválu najnepřemoženější ciesařové a králové Římští okazovali sú, bulle zlaté a majestátové v sobě oznamují; které přátelstvie najjasnější a najkřesťanštější králové Francští, Uherští, Polští s králi Českými i s korunú jmievali sú a podnes mají, na to majestátové a zápisové širocí jsú; co všecka knížata Říše svaté i z jiných zemí okolních, duchovní i světští, hledajíce od nic přízni, činili sú, toho závazkové

s mnohými listy znamenitými jsú; co mnohé knížata a mocní páni, poddávajíce se koruně k lénu a v obranu, aby účastni byli moci a chvály koruny České, toho jsú zápisové mnozí i jistoty. A co pak lidí starých paměť nésti muože v příslovích obecních, v které poctivosti Český jazyk držán a jmien jest byl, o tom široce známo jest. I to znamenavše páni Jich Mti i páni rytířstvo, na to ode všie země volení, kterak vysoké a světlé spravedlnosti této koruny před rukama jsau, kterýchžto předkové VKMti zmužile a chvalitebně dobyli sú, ráčili sú mne, Matúše z Chlumčan, požádati, abych podlé Jich Mtí v to nahledl a ty spravedlnosti z privilegií vypsané pořádně zřiedil a v registrum srovnal. Kteréžto věc napřed ke cti a chvále i k zprávě VKMti i ke cti koruně i království Českému, pánuom i rytieřstvu na to ode všie země voleným, k žádosti JMtí i všem obyvateluom koruny této, nynějším i budaucím, i pro obecné dobré učinil sem, aby VKJst věděla se nynie i na potomní časy týmiž spravedlnostmi, výsadami, právy i řády zpraviti, čeho držeti a voč státi; kdežto ta každá spravedlnost ode mne pořádně v registra tato srovnána a rozdělena jest: na svobody království Českého zvlášť; na jiné země, krajiny, města, zámky a manstvie, což k koruně přísluší, také zvlášť; a nad to kniehy manské zvláštnie jiné a všecka manstvie i na odevření zámkuov v jiných zemích k potřebě koruně, kteříž z povinnosti co činiti mají, také sebrav a sepsav zvlášť, čehož jest prvé nebylo, ještto i skrze to nevědomie mnohá manstvie neznáma sú byla a opuštěna. A předmluvu tuto s připomenutím předkuov VKJsti i osoby VMKské proto sem učinil, pro snadší i kratší zprávu týchž privilegií, a zvlášť, poněvadž se skutkuov královských a vajsad na království dotýčie, aby i tudy šíře známo bylo nynie i v potomních časích, kterak jest a skrze které krále České JJsti toto království k zvelebení přišlo. Při kterémžto jednání a vyhledávání svrchu dotčeném ode všie země volení, i také od kterýchž sem já zvláště k tomu požádán, z stavu panského byli sau vysoce urození páni páni:

pan Vilém z Pernšteina a na Helfenštejně, najvyšší hofmistr království Českého,

pan Puotha z Rizmberka a z Švihova, najvyšší sudí téhož království,

pan Jan z Šelmberka, najvyšší kancléř království Českého,

pan Albrecht z Kolovrat na Libšteině, hofmistr dvoru VKMti,

pan Bohuslav Hasišteinský z Lobkovic,

pan Viktorin Křinecký z Ronova;

a z stavu vládyckého urození:

pan Albrecht Rendl z Úšavy, prokurator VKMti,

pan Zdeněk Malovec na Vimberce,

pan Jan z Dubče a na Próhonicích.

Léta od narozenie Syna božieho 1501.

Registrum.

Registrum toto přednie menšie jest sepsané na deset truhlic, do kterýchž jsú

složena privilegia království Českého, a na každé truhlici napsáno jedno slovo z alfabety, a pod tiem každým slovem, co do které truhlici vloženo jest, tuto v tomto registrum též napsáno jest; a tak se nalézati má v truhlici i v registrum.

V první truhlici A.

vloženi jsú listové privilegia země České a Moravské:

na zemi Moravskú;
na manstvie Česká a Moravská;
na svobody České koruny;
statuta země České;
na hlas králuov Českých v Říši;
na popravce po krajích v Čechách.

V druhé truhlici B.

vloženi jsú listové na země Bavorské na zámky vdolepsané:

na Sulcpach a zámky jiné;
na Heršpruk a na zámky jiné;
na zámek Flos a zámky jiné;
na zámek Parkštein;
na město Cheb.

V třetí truhlici C.

vloženi jsú listové na zámky vdolepsané v zemi Bavorské:

zámek Štauf;
Pegnic, Pehmštein, Reichnek etc.;
Haidnfeld, Pernhaim, Prištat;
Rotmberk zámek;
manstvie zemí Bavorských;
Pleištein, Reichštein.

V čtvrté truhlici D.

vloženi jsú listové na zemi Míšeňskú a co k té zemi přísluší, na zámky dolepsané:

na Plavno;
na Altburk;
hrabí prvé a již knížat z Virtemberka;
na zámky v Luketšté;
na manstvie v zemi Míšeňské;
na zámek Hiršperk.

V páté truhlici E.

vloženi jsú listové na zemi Polskú a Slezské knížetstvie, a tu jsú dvě zlaté bulle, a při tom na zemi Lužickú.

Slezské země:
biskupuov Vratislavských;
knížat Slezských všech;
klášteruov některých listové;
měst Slezských všech;
na zemi Lužickú.

V šesté truhlici F.

vloženi jsú listové na Bramburskú zemi a jsú všickni v jedné truhlici, a registr při tom každého listu rozum vepsán.

V sedmé truhlici G.

vloženy jsú vdolepsané rozličné listy do té truhlici:

Olomúcské smlúvy;
manstvie rozličná v Říši;
na zámky k koruně České přikúpené;
pět listuov s bullemi papežskými a jiných pět listuov (list krále Jana Francského na trn hlohový z koruny božie).

V osmé truhlici H.

vloženi jsú listové všech závazkuov králuov, knížat, lantgrabí, hrabí i pánuov ze všech zemí okolních s korunú království Českého.

V deváté truhlici I.

na zemi Lucemburskú listové jsú v té truhlici složeni, a při těch listech

jsú přípisové všech předešlých jednání za krále Václava, krále Ladislava, i potom všech jednání k veliké zprávě na tu zemi.

V desáté truhlici K.

na zemi Rakúskú vloženi jsú listové do té truhlice, i s tím registrum vypsaným z každého listu rozum.

JANA Z LOBKOVIC

putování k hrobu božímu.

Jan Hasištejnský z Lobkovic, bratr starší slavného básníka Bohuslava z Lobkovic, popsal tuto cestu svou okolo l. 1505. Jeden rkp. její z r. 1515, na pap. v 4, chová se v cís. veř. bibl. (XVII, A, 13) a přepis z něho v kníž. bibl. Lobkovické v Praze. Vyšla v České Včele l. 1834. Týž sepsal také l. 1504 „Správu a naučení“ synu svému Jaroslavovi, ježto vydáno v Praze 1796 pod titulem: „Český Mentor.“

Léta narozenie božieho tisícího čtyřistého devadesátého třetieho ten pondělí po próvodní neděli: Já Jan z Lobkovic a na Hasištajně vyjel sem z Kadaně na cestu k božiemu hrobu, a jel sem ten den do Chyš čtyři míle a tu sem se shledal se panem Jetřichem z Gutštajna, tovaryšem svým. A na zajtřie v úterý jeli sme spolu do Plzně VI mil; v středu z Plzně jeli sme na Velhartice VI mil; ve čtvrtek z Velhartic jeli sme do městečka Cvizle V mil přes hory a velmi zlú cestú; a též městečko jest pana z Degenberku. V pátek z téhož městečka jeli sme do městečka Tegendorfu pět mil, a též městečko jest kněze Albrechta Mnichovského. V sobotu z Tegendorfu jeli sme do Ekenfeldu městečka VI mil, a též městečko jest kněze Jiřieho Bavorského. V neděli před svatým Jiřím z Ekenfeldu jeli sme do Etinku města III míle, a jest město neveliké, ale v něm domy pěkné ustavené, a jest také kněze Jiřieho svrchupsaného. A od téhož města Etinku čtvrt míle, slove v Starém Etinku, jest klášter, a tu před tiem klášterem jest kaplička Matky božie, k niež veliká pauť jest; a veliké množstvie lidí z okolních zemí tam na pauť chodie, neb se velicí divové tu dějí. A praveno mi v jistotě, že o svátcích velikonočních tehdáž před tiem minulých na třiceti tisíc lidí pútníkuov tu bylo. V pondělí před svatým Jiřím z Etinku jeli sme na Štan tři míle odtud, a jest hrad pánuov Thoringaruov, a vostali sme tu na Štanu na zajtřie v úterý celý den. V středu potom jeli sme z Štanu do Rozhajmu

čtyři míle, a jest též městečko kněze Jiřieho Bavorského. Ve čtvrtek na svatého Marka z Roznhajmu jeli sme do městečka Wirkle šest mil, a též městečko jest také svrchupsaného knieżete. V pátek potom z Wirkle ujevše odtud tři míle přijeli sme k mostu, kterýž jde přes řeku nevelikú. A tu u toho mostu se koná panstvie kněze Jiřieho Bavorského. A hned z druhé strany mostu počíná se země krále Římského, jież řiekají Inthal německy, jakoby česky řekl Inské údolé; neb tudy tiem údolím teče řeka, jież řiekají In, a po té řece a vodě má ta celá krajina jmeno Inské údolé. A má táž krajina z obú stran nad sebú velmi vysoké a miesty velmi příkré hory, a tím údolím nahoru čistá městečka a vsi a v nich bohatí lidé. A krajina čistá mezi těmi horami, dědiny a lauky druhde čtvrt míle zšíří mezi těmi horami, a druhde viec a druhde také méň. A od toho mostu svrchupsaného jedna míle jest městečko dobře veliké krále Římského jmenem Švac. A tu v týchž horách nad tím městečkem mnoho rudy střiebrné se dobývá, a mnoho hutí u téhož městečka, ježto střiebro šmelcují. A jest v témž městečku několiko drahně set havéřuov čistých pacholkuov; a tu sme v témž městečku sniedali a posniedavše jeli sme dále předce III míle odtud do Inšpruku, města krále Římského, a tu sme zuostali přes noc. V sobotu na zajtřie po obědě z Inšpruku jeli sme do Matronu městečka čtyři míle velikými horami, ale proto nebyla zlá cesta. A to slove již v Ecké zemi. A táž země jest také krále Římského. V neděli potom po mši jeli sme z Matronu do městečka Štercinku čtyři míle, a jest městečko pěkné a leží podlehovatě, a má pěkně ustavené domy. V pondělí před svatým Jakubem a Filipem jeli sme z Štercinku do města Pravneku sedm mil, a jest hrad nad ním, a hrad i město jest velmi pěkně obé dvé ustaveno. A týž hrad i město jest biskupa Brixenského, a týž biskup jest poddaný krále Římského. V úterý u vigilji svatého Jakuba a Filipa jeli sme po vobědě z Pravneku do Niderdorfu městečka tři míle, a též městečko jest hrabie z Gurce. V středu na den svatého Jakuba a Filipa jeli (sme) z Niderdorfu asa puol míle dobrú cestú, a potom jeli sme na pravú ruku do dolu mezi velmi veliké hory. A když sme ujeli puol třetie míle od téhož městečka, tu jest krčma. A před tau krčmau jest meze mezi hrabí z Gurce a panstvím Benátským. A tu se též Benátské panstvie počíná. A měli sme týž den velmi zlá cestu a kamenitú. A jeli sme od té krčmy ještě tři míle ten den až do vsi, jenž slove Monet. Ve čtvrtek na den svatého Zigmunda jeli sme z Monetu do vsi řečené Gaudepont VI mil, a byla velmi zlá cesta kamenitá, a velikými horami, a déšť pršel na nás ten celý den bez přestánie. V pátek na den svatého kříže jeli sme z Gaudepontu do města řečeného Kunigslan VI mil opět velmi velikými horami a náramně zlú cestú kamenitú, a celý den opět na nás déšť pršel bez přestánie. V sobotu po svatém kříži jeli sme z Ku-

nigslanu do města Tervizu, tři míle rovná cestú, ale opět celý den s deštěm, a tu sme leželi. A týž Terviz jest město dobře veliké, a má mnoho mlýnuov a jest Benátských pánuov. A tu v Tervizu se téměř najvíc všecko mele do Benátek k chlebu, což potřebuje.

Pak v neděli po mši a po obědě na svatého Floriana jeli sme do Mastris dvě míle. A jest městečko neveliké a mnoho v něm Židuov, a tu sme odpočinuli asa hodinu, a poslali sme koně své zase zpátkem do Tervizu k hospodáři, aby nám jich dochoval až do našeho zase vrácenie. A potom vsedli sme na lodku, jiež vlasky řekají barka, i pluli sme po řece doluov k Benátkám asa na puol míle, a tu sme vpluli do moře; a odtud dále opět asi dobré puol míle jest do Benátek. A ve XXII hodin připluli sme do Benátek, a tu sme šli do hospody, jenž slove u „Bielého lva“. V pondělí po svatém Florianu přišel k nám do hospody našie Augustin Cantorin, patron galeje pautničie. A tu sme s ním učinili smlauvu, že nás má vézti do Svaté země a glejty opatřiti před pohany tam, abychme bezpečně hrob boží a jiná svatá miesta obledati mohli, a zase bezpečně až do Benátek nás přivezti, a sem i tam jiedlem i pitím opatřiti; a za to z nás každý aby mu dal padesáte dukátuov. A té smlúvy mezi námi udělali sme cedule vyřezané mezi sebú, a on vzal týž patron jednu a my druhú.

Týž den k večeru jeli sme se projieždět na barce puol míle od Benátek do městečka řečeného Meron, jenž leží v moři na ostrově nevelikém. A v témž městečku jest tuším k sedmdesáti hospodářuov anebo viec a všecko sklenáři, a tak tu náramně čisté věci dělají od skla, pateře, koflíky a sklenice pozlacené, ježto k vieře nepodobno. A těch věcí rozličných vždycky veliké množstvie hotových jest, ktož přijeda chce co toho kupovati.

V úterý před svatým Stanislavem ráno šli sme k knieżeti Benátskému jmenem Augustin Barbadicus, a smlúvu sepsanú, kterúž sme s patronem učinili, jemu ukázali, a při tom prosili, aby ráčil patronovi rozkázati, aby se k nám tak měl a zachoval vedlé smlúvy té, a že my též chcme učiniti. A tu hned knieže v našie přítomnosti to učinil a patronovi to přísně přikázal; a túž smlúvu také hned kázal kancléři svému v registra své kanceláři vepsati. A potom knieže kázal nás všudy voditi po všem tom dvoře svém do pokojuov, kteříž náramně čistě uděláni, a čisté sieně a pokoje, dvéře a okna čistá veliká, všecko z alabastru a čistým tesáním naschvále tesáni, ježto jako řkúc nemuož čištie býti. A puody svrchu vše naschvále čistú řezbú zdělány, a to vše pozlaceno čistým zlatem dukátovým. V středu na svatého Stanislava obledoval sem duom, jemuž řiekají marsionál, ježto páni Benátčané v něm mají svá děla a zbroje rozličné a střelby; a zamyká se ten duom, že ne každého tam pauštějí bez vuole úředníkuov, kteříž v témž domu od knieżete a pánuov usazeni jsau. A jest týž duom velmi veliký vuohradě. A v témž

domu jest šest komor dobře dlúhých, druhé komory na šedesát neb na sedmdesát kročejí vzdéli a dvadceti kročejí anebo vícce zšíři. Tu jest v těch ve všech komorách množstvie rozličných zbrojí, samostřieluov vocelivých i tisových, mečnov a šaršaunov, kopíček, zbroje plechové, lebek, helmíkuov, mordhákuov, šípoov, kolovratních samostřieluov, hákovnic, ručnic i všie jiné zbroje množstvie veliké, coby jako řiekajíc pomysliti mohl. Děla také veliká, též také srubnice, haufnice i tarasnice v témž domu jsau. V témž domu také jsau dva veliká placi, každý na čtyři hrany, a v těch placích voda hluboká, jenž se z moře tam vylila; a všudy okolo toho placu jsú domové velicí jako stáje, každý ten duom asa třidcíti kročejí na šíř anebo viec, a vosmdesáti nebo devadesáti zdéli. A ti domové všickni jsú cihlú kryti, a v každém tom domu jsú galeje a navy, totižto veliké lodi, některé již hotové a některé se dodělávají. A v témž domu jest množstvie dělníkuov na každý den, krom svátkuov, a praveno mi zajisté, že každý den viec než tisíc dělníkuov v tom domu mievají ti, kteříž takové galeje a navy dělají, tesařuov, kovářuov, ježto kopíčka, škřipce dělají, a ledajakés jiné věci. A bylo tu tehdáž dobře na sto bab a žen, ježto šily plachty větrné, jimž oni Vlaši řiekají vela, ježto jich ke všem galejím a navám i jiným menším lodem potřebují. Třetí plac takový k též potřebě dělali, ale tehdáž ještě nebyl hotov. Ten bude mnohem větší, než tito obadva, na šíř i na dél. A to všecko jest v jedné ohradě. A brána od moře veliká do téhož domu, a vrata čistá a velmi okovaná. A když potřeba jaká, tehdy ty galeje anebo navy hotové hned na válcích vystrčí z týchž domuov na vodu na ten plac, a tú branú jedú ven na moře, kdež jim potřebie jest.

V pátek po svatém Stanislavu byl sem v kláštěře svatého Jiřie, a tu nám okazovali svátosť, hlavu svatého Jiří a jeho ruku levú se všemi prsty, s masem na poly k lokti. Také sem tu viděl svaté panny Lucie ruku levú, též všecky prsty s masem, svatého Jakuba menšieho, spoštola, leb přední s nosem, svatého Eustachia hlavu; a leží v témž kláštěře svatý Eustachius celý, a svatý Kosma a Damianus.

V sobotu před božím vstúpením jel sem na barce do kláštera svatého Antonina. Tu nám okázali svátosť, ze jmena tra jeden z koruny trnové, jíž pán Kristus korunován, svatého Jana almužníka hlavu, a sic jiné drahně svátosti. A v témž kláštěře jest osm obrazuov z křídy udělaných a vypálených, a tak misterně udělaných, že na tři kročeje od nich stoje zdadie se každému praví živí býti. A žádný tomu živý neuvěří, ktož toho nevidí, by tak přemisterné dielo ruka člověčí udělati mohla, i sám bych tomu nevěřil, bych toho neviděl. A jsú tito obrazové: najprv jest obraz pána Krista jako s kříže sňat, an leží jako by měl pravú podušku pod hlavú, a druhý obraz Matky božie, ana mu pravú ruku svú pod hlavu podložila. A tak týž obraz žalostivě udělán a s plačtivýma očima, coby

živý byl a jakoby omdlévsl a omdlévající k zemi padala. Třetí obraz jest svaté Marie Salomé, ana Matičku boží drží mezi svýma rukama, aby k zemi nedopadla. Čtvrtý obraz jest svaté Marie Jakobovy, ana stojí a pláče. Pátý obraz jest svaté Marie Magdaleny, ana stojí plačíci a lomiec rukama, a slzy jejie na její tváři rovně coby hledal na slzy živého člověka, když pláče, tak se jie rovně podobně tomu na tváři lsknú. Šestý obraz jest svatého Jana, an také pláče. A tak jest těch šest obrazuov mistrně udělaných a barvami zmalováni, že se zdadie každému, jakoby živi byli vší svú postavú. Neb týž obraz Matky božie má všicku tu postavu člověka, když omdlévá, a svatého Jana a tří Marií též postavy, jako by plakali živí lidé. Sedmý obraz jest Nikodema v šatech vlaských, a pokleki na koleno, a má na hlavě brunatný biret otřelý jako by starý byl, a rauško bílau pod tímž biretem, jakož vlaský obyčej jest chodíti; a ráchú se opásal a maje za túž ráchú zastrčené kleště a kladivo, a v levé ruce drží tři hřeby. A ty věci všecky, šaty, rauchy, kladivo, kleště, hřeby, každé svú barvu má a postavu, jakž samo v sobě jest: šaty jich svau barvu; kleště, kladiva, hřeby svau barvu a postavu železnau; topořiště u kladiva, jako by z dubového dřeva udělano bylo; sluje rovně u téhož topořiště jako je dubové dřevo má. Osmý obraz jest Jozefa z Arimatie, ten také velmi žalostivau postavu má. Sukni po vlaském obyčeji a kroji na sobě ma z modrého šamlatu, opět rovně všicku pravého šamlatu postavu má, a sluje jako je šamlat má, a jest opásán pasem s tobolkau, a to opět jest jako pravý pás, a tobolka. Rúcha, ježto v ní ohinut obraz pána Krista, a šlojieří u těch tří Marií otřepenie jako by pravé bylo. A ti všickni obrazové, jich tváři, ruce, prsty, nehty i žíly, i všecky vrásky na rukách i na prstech, vnitř v ruce i zevnitř, v ničemž nenie obmeškáno a zapomenuto, než všecko, pokudž živý člověk má a jest. A mnich jeden, ježto mi to okazoval, pravil mi, že dáno tomu mistru, ježto to dělal, od dicla šest set dukátuov.

V neděli před božím vstúpením jel sem na barce do kláštera svaté Eleny. A tu jdúc do kostela na levé ruce jest kapla, a v té kaple leží svrchupsaná svatá Elena. A tu sem jejie svaté tělo viděl. A leží jie na prsech křížek od kříže páně Kristova, a jest černý a oblý jako malý prst zlúšti tiemto obyčejem 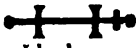 A ten křížek svatá Elena vždycky za své živnosti dnem i nocí při sobě miecvala, a jest zdéli týž křížek jako pátá část lokte. A sic při jejiem těle jest mnoho jiné svátosti. A týž klášter leží na insuli před městem. A odtud po mši jeli sme zase k městu, a tu sme ssedli do kostela svatého Blažeje. A v tom kostele sú slúžili mši dvojí kněží, jeden vedlé obyčeje římského kostela a druhý vedlé obyčeje řeckého. A ten kněz vedlé obyčeje římského slaužil čtenau mši, a řecký zpievanau mši; a žáci též řecky všecko zpievali Kyrielejson Kristelejson a Amen též jako naši; a kněz též řecky

epištolu a čtenie zpieval. Než nepozdvihoval těla a krve božie, a také neposvěcoval těla božieho vuoplatku, jako naši kněžie činie, než vzav kvašený chléb, z téhož chleba vyřezav kus na čtyři hrany jako dvú prstú zšíři, a položil jej na patenu, kteráž byla málo větčí než naši kněžie mievají, ale byla hlubšie; ale kalich byl rovně takový, jako naši mievají. A potom rovně též, jako naši kněžie činí, dal sobě naliti do kalicha víno a vodu, a nad patenau a nad kalichem žehnal. A potom též kusy chleba a nebo těla božieho zlámal na čtvero, a jednoho toho kusu nechal na korporale a vostatnie kusy vložil do kalicha. A potom vzav korporal s tělem božím v pravú ruku a kalich v levú, obrátil se proti lidu a řiekal nějaká slova řecky, přikryv sobě čelo korporalem, ale že proto mohla se jemu tvář viděti pod korporalem. A obrátiv se zase k oltáři vzav v pravú ruku ten kausek, kterýž ležal na pateně, i přijal jej z ruky. Také tehdáž při té mši stál jeden Řek za samým knězem a dobře na puol hodiny pořád vždy kříže na sobě dělal, dotkna se rukú země a potom čela a potom od jednoho ramena k druhému ramenu. A potom obrátiv se k lidu i řekl třikrát pořád řecky: Synchorite me, ton amartolon. I otázal sem se jednoho Vlacha latině, který tu také při tom tehdáž byl, co tu týž Řek řekl? I pověděl mi že jest řekl: Odpuste mně hřiešnému. A potom se týž Řek zase kuoltáři obrátil a tu mu potom kněz, vzav lžičku stříebrnú, z kalicha tělo a krev boží podal. A vobrátiv se týž kněz zase kuoltáři i přijal vostatek, což bylo v kalichu zuostalo, a potom rovně též jako naši kněžie činí, dal sobě víno naliti na prsty a udělal ablucí. A potom žák, který mu pomáhal mše slúžiti, vzav na dřevěnau misku ostatek toho chleba, z kteréhož byl kněz ten kausek vyřezal k tělu božiemu, kterýžto chléb byl jako dobrá veliká žemle zvieci, i přines to jednomu starému Řeku; kterýžto vzav nuož zřezal a zkrájel týž chléb v malé kausky na tu mísu. A potom týž žák tu misku s týmž chlebem vzav i postavil ji na druhém oltáři, kterýž byl blízko u téhož oltáře, ježto kněz na něm mši slaužil. A s tím kněz ten odstaupil od svého oltáře k tomuto, kdež miska s tiem chlebem na něm byla, a řiekal nad ním něco řecky, žehnaje a kříže dělaje. A dokonav to i šel zase k svému prvniemu oltáři, a pořiekav cos málo, i obrátil se k lidem i udělal požehnánie křížem též jako naši kněžie činie. A potom vzav misku tu s tiem chlebem i dával to všem těm Řekóm i jiným lidem, kto chtěl, ježto tu byli, mužóm i ženám. I tu sem se opět tázal toho prvnieho Vlacha, co to znamenává? I pověděl mi, že Řekové mají ten a takový obyčej tak Svatú minu posvěcovati každú neděli a lidu obecnému tak dávati. A také Řekové mají se velmi náboženě a s velikú poctivostí při svaté mši, mnoho pokloněnie činíce proti oltáři, a vždy jeden kříž po druhém dělajíce, rukú čela a země se dotýkajíc, a od jednoho ramena přes prsy k druhému, jako svrchupsáno.

V úterý před božím vstúpením po obědě knieže Benátské se pány svými a radami jel na galeji Suptile proti markrabině Mantevské. A to táž galej byla veliká a dobře dlúhá a široká, skuoro k padesáti kročejí anebo viece zdéli a dvanácti kročejí zase na šíř anebo viec; a byla táž galeje čistě připravena svrchu všecka jako na voze šperloch, červeným atlasem přikryta, a sic okolo řezby čisté a pozlacené, a sic miesty čistým atlasem a miesty čistými tkanými čalauny a koberci obločena. A nazad v galeji v konci byly připraveny dvě stolice, přikryté čistým zlatohlavem: jedna, ježto knieže Benátské sám na nie měl seděti, a na druhé markrabina svrchupsaná. A nad těmi oběma stolicemi opět čistý zlatohlav připraven a přibit byl. A táž galeje potom byla přivezena k samému knieželímu palácu. A byla připravena lávka, že knieže z svého palácu sejda hned po nie mohl suchú nohú až do galeje jíti. A v též galeji na dél byly postaveny čtveronásob dlúhé stolice, opět vše čistými koberci a čalauny přikryté, kdež na nich panie ty seděti měly, kteréž s knieželem proti markrabině jeti měly. A potom panie ty, kteréž k tomu byly zřiezeny, tu se sjiežděly na barkách a vsedaly na táž galeji knieželí svrchu psanau. Kteréžto panie byly velmi ozdobeny šaty čistými od zlatohlavuov, od čistých aksamitnov a klénoty od drahého kamenie. Také měly na sobě čistých zápon a perel velikých a prstenuov s drahým kamením. A bylo těch paní na puoldruhého sta anebo viece, a měly na sobě klénotuov za několikkrát drahně sto tisíc zlatých; neb druhá měla toho na sobě za pět tisíc, druhá za šest, druhá za X, druhá za XV a druhá za XX tisíc zlatých, a o jedné mi zajisto praveno, že měla za XL tisíc zlatých na sobě klénotuov. A táž galeje svrchupsaná měla dvě puodě: jedna svrchní, ježto knieže a páni, rada jeho, jimž oni říekají centulanové, a panie svrchupsané a jich služebníci byli; a druhá puoda zpodnie, v kteréžto byli plavci s vesly, ježto oni jim říekají galeoti. A těch bylo na každé straně třidceti a osm, a ti táž galeji vezli a zpravovali vesly. A před táž galejí šla jiná lodí a na nie na dvadceti galeotuov s vesly, kterážto lodí byla přivázána hrubým provazem. A ti také svými vesly pomohli knieželie galeje táhnúti. A k té lodí bylo opět na každé straně osm lodek malých provazy přivázáno řadem jedna vždy za druhú. A na každé té lodce bylo pacholkuov osm neb deset a ti všickni knieželí té galeje pomohli táhnúti. A tak potom knieže sšel s svého palácu na táž galeji, maje na sobě vedlé vlaského jich obyčeje sukni z čistého zlatohlavu, ježto do našich zemí tak čistí zlatohlavové nepřicházejí. A před ním trubači s střiebrnými trubami a píšťci; ale trubači prostí a dosti málo uměli, jedno prosté tra-ra-ra. Potom za knieželem přes tu lávku, ježto byla připravena, do galeje šel jeden pán, kterýž tehdáž byl v poselstvě od krále Napulského u knieželete. Za tiem pánem šel opět jeden pán, kterýž také byl v poselstvě tehdáž poslán od knieželete Medulanského.

A za nimi šli sú páni centulanové, rady knieżecie. A za nimi jich služebníci na túž galeji, a též také někteří z našeho tovaryšstva také tam šli; neb toho žádnému nebránili, nébrž některým ještě sami ti páni, uzřevše je, kázali tam jíti. Neb oni páni Benátčané ten obyčej mají a zachovávají, cizozemcóm čest činiti a okazovati, a zvláště znamenitým a urozeným lidem. Tu potom, když knieże v galej všel, šel na své miesto, kteréž mu bylo připraveno v konci též galeje, stolice čistá. A šel pravým prostředkem mezi těmi paními svrchupsanými, kteréž sú na lavicích, ježto jim byly připraveny, čtyřmi řady seděly. A každá z těch paní proti knieżeti vstavši velmi z nízka se poklonila, když mimo ně šel. Potom těch svrchupsaných sedmnácte lodí počaly sú táhnúti galeji tu velikú knieżecí, na dvé se rozdělivše. A těch LXXVI pacholkuov svrchupsaných, kteříž byli na knieżecí lodí na zpodnie puodě pod knieżetem, také svými vesly tu táhli ulicí po velikém kanálu doluov. Také bylo sic jiných šest lodí velmi čistě připravených, ježto každá ta lodí měla také dvě puodě. A v té každé zpodnie puodě bylo XII neb XIV pacholkuov, ježto tu lodí také vesly táhli; a na svrchnie puodě byla každá ta lodí vnitř i zevnitř čistě ozdobena čistými čalauny a koberci, a diel i aksamity i damašky i atlasy, že žádného dřeva nemohlo se viděti. A na každé té lodí bylo VIII neb X praporcuov, druhé pozlacené a některé prosté; a na svrchupsané puodě na každé na té lodí bylo jich XX neb XXX, lidí pěkně připravených, a na každé lodí piśtce, trubače a bubeníky. A na každé té lodí se několik jich bylo připravilo v larvách, a seděli napřed na lodí, že je každý vidětí mohl, kto se tomu díval, rozličnými křtalty a krojmi šaty na sobě majíce: onino jako muši, onino jako Turci, onino jako Pohané, onino jako Židé, onino jako Řekové, každý se vedlé svého obyčeje připraviv; onino jako baby staré, tak náramně škaredé, že nic potvornějšieho a škaredějšieho býti nemuož. A bylo při tom na ten den několiko drahně tisíc malých lodek, jimž oni barky říkají, že na některé tři a na některé čtyři, na některé pět sedělo, též opět v larvách se připravivše. Druzí z nich, kterýchžto diel před knieżecí lodí a diel za knieżecí lodí jelo, a velmi hustě vedlé sebe jeli na týchž barkách. A přijev knieże k kláštera Božieho těla, sseđi jest s své galeje se pány těmi a radami svými a šel jest do téhož kláštera. Ale panie ty všecky na galeji zuostaly a knieżete tu čekaly. A skuoro po dvau hodinau markrabina přijela jest na velmi čisté připravené a ozdobené lodí, jakož svrchu o nich psáno, kterúžto knieże proti nie byl vyslal a některé pány rady své na čtyři míle vlaské od města. A za túž lodí jely jiné dvě lodí jejie, ježto čeleď jejie a šaty na nich vezly. A tu když přijeli k břehu k témuž kláštera, kdeż jie knieże čekal, ssedla jest s lodí s svými hraběnkami a pannami, kterýchžto bylo všech ke třidcíti anebo viec; a také ssedli vedlé nie někteří hrabie a páni jejie, čistě a v čisté šaty se

připravivše, a čistých řetězuov velikých mnoho na sobě majíce. A byla jest též markrabina krásná paní, a velmi pěkná, že se mám tak zdálo, kteříž sme tu tehdáž byli, že jie pán Buoh v ničemž nezapomenul, ani v lepotě ani kráse. A tu šla jest k témuž kláštera a knieže s ní (se) potkal ve dveřích klášterních. A tu ji velmi ochotně přivítav, pojavše se za ruce i šli spolu na knieřecí galeji. A s tiem spolu jeli zase k hospodě, kteráž též markrabině připravena byla, duom velmi čistej; a přijevše k tomu domu, kněžna ssedla s svými, a knieže požehnav jie také s svými jel na svuoj dvuor.

V středu před božím vstúpením po obědě šli sme se túlat, abychme se podívali mezi krámy, co prodávají, neb toho času jarmark byl. A tak jdúce z hospody, než sme placu svatého Marka došli, viděli sme mnoho čistých věcí prodávati od zápon čistých, prstenuov, drahého kamenie, perel a rozličných jiných věcí od zlata a od stříebra, a toho veliké množstvie. A také sme viděli tu tehdáž mnoho krásnych paní a velmi přípravných, ješto tu ty věci ohledovaly, od jednoho krámu k druhému chodiec. A v tom zvonili sú k nešporu u svatého Marka, i šli sme tam; a tu bylo opět množstvie panen a paní krásnych a naschvále připravených, každá vždy jedna nad druhú čisté klénoty, prsteny a zápony na sobě majíce: neb jim tak bylo rozkázáno se připraviti pro svrchupsanú markrabinu, kteráž tu na nešpor přijíti měla, jakož pak potom s knieřetem přišla jest. A tehdáž také páni Benátčané všecky své klénoty v témž kostele svatého Marka na velikém voltáři byli dali vystavěti, že je každý viděti mohl.

Ve čtvrtek na božie vstúpenie ráno též knieže Benátské s svrchupsanú markrabinú a s jejiemi hraběnkami a pannami a paními, a s jejiemi pány a dvořany, kteří s ní byli, a také s svými radami jel jest na své galeji ulicí od svého dvoru po velikém kanálu nahoru proti slunci. Asa na tři míle vlaské ujevše, přijeli sme mezi dva hrady, ješto jeden asa hony nebo puol druhých od druhého jest, na kterýchžto hradiech páni Benátčané mnoho děl velikých i malých mají a jich pilně chovají, neb jsú jako brána k Benátkám; neb všecka kupectvie na galejích i na navách, které se vezú do Benátek z Pohan, z Turek, z Slovanských, z Charvatských zemí, též z Sicilského královstvie i od jinud od východu slunce, všickni mezi ty dva hrady do Benátek jeti musie. A tu opět ten den množstvie na některý druhuě tisíc borek a lidí na nich. A potom když sme tak ven vyjeli na moře, dvoje neb troje hony ven z těch hraduov svrchupsaných, tu přijel jest patriarcha Benátský na své galeji s mnohem kněžstva k knieřecí galeji, a tu s své galeje vsedl k knieřeti na jeho galeji, a nesli před ním kříž pozlacený. A tu potom světil jest moře, řkúce modlitby a žehnaje, jakož tak od staradávna obyčej ten tak činiti mají na den božieho vstúpenie. A potom knieže Benátské opět vedlé starého obyčeje, kterýž se tak vždycky na týž den činí a zachovává, vzal prsten a pauštěl

jej na šnóře uvázanej třikrát do moře, kteréžto prsten praví býti, žeby byl svatého Marka; a potom miesto toho prstena svrchupsaného jiný prsten vrhl do moře. A tu potom byl hned veliký křik od lidí a trúbenie a pískánie a bubnovánie. A vobrátili se zase k městu. A minuvše ty hrady svrchupsané, několikery hony nedaleko na levé ruce jest (klášter) svatého Mikuláše. Tu knieže s markrabinau ssedli sú do téhož kláštera a tu u mše byli sú, a po mši vsedavše na galeje zase, i provodil knieže túž markrabinu do jejie hospody, kde jie jiedlo bylo připraveno. A úředníci byli k tomu zřiezeni, aby v ničemž v jídle ani v pití žádného nedostatku nebylo.

Týž den byl sem u kněze Fridricha Saského Jeho Milosti v jeho domu, kterýž mu knieže Benátské, dokudž tu byl, dal připraviti, aby tu své obydlé měl. A týž duom ležal ven z města proti moři, a byl náramně čistě ustavený, a v něm zahrady čisté, a v nich čistá vonná a rozličná kořenie. A v témž domu byla sień dobře dlúhá, ale nevelmi široká, všecka čistými čalauny a koberci obitá. A na obú stranú té sieně byly na každé straně IV komory, že z sieně do každé komory jíti mohl. A též komory všecky byly opět čistě čalúny a koberci obity a v každé té komoře lože čistě ustlané, zrcadlo čisté veliké okolo pozlacené, že každé to zrcadlo několiknádct zlatých mnoho stálo. A v každé komoře komín čistě udělaný, že každý, ktož toho neví, žeby se domnieval, že jsú z bielého mramoru dělány čisté obrazy a zvieřata a lecjakés potvory; dosti toho, by to zlataík dělal, tak přemisterné dielo jest, a by bylo mramorové, žeby ho jistě, toho jednoho kómínu, nemnoho pode sto zlatých neudělal. A sic ten jeden komín koupí za šest aneb za sedm zlatých; neb jest toliko z křídy to dielo děláno a upečeno u vohně.

V pátek potom opět sme se taulali mezi krámy s nebožlíkem knězem Kristofem knieżetem Bavorským, jedno sami dva. A tu sme opět ten den mnoho čistých klénotnov a drahých věcí viděli, a zdálo se nám oběma, knieżeti a mně, toho všeho viece bejti nežli prvé.

V neděli potom byli sme u mše v kláštere u svaté panny Lucie. A po mši nám ukázali tělo jejie celé, a leží v kaple v témž kláštere na pravé ruce jdúce do kláštera. A odtud sme opět dále jeli na barce do jiného kláštera k svatému Jobu a k svatému Bernardinu. A týž klášter jest Bosácký. A tu nám ukázali celé tělo svatého Lukáše Evangelisty, a leží v zákřití. V témž kláštere jest kaple, v kteréž jest Matky boží obraz, o kterémž mi kardián téhož kláštera pravil, že velike divy činí. A mají v témž kláštere čistú zahradu, vínem odrostaú, a mnoho rozličných čistých ovocí.

V pondělí, v úterý, v středu, ve čtvrtek a v pátek strojili sme se ty všecky dni k našie cestě, potřeby sobě všelijaké jednajíce. V sobotu před svatým Duchem byli sme u mše v kláštere Bosáckém, jenž slove u svatého Františka u vinici. A jest klášter velmi čistě ustavený, a též také

má čisté zahrady a v nich rozličná ovoce. Odtud opět dále jeli sme do jiného kláštera, zejmena k svatému Krištoforu, a jest v témž klášteru na sedmdesáte mnichuov, a mají voděv, totižto kápě i kapléře, všecko modré. A tu nám tiž mnišie v své zákristě ukázali svátosti, totižto trn od koruny pána Krista, zub svatého Krištofora a celý hnát od jeho nohy, hlavu svaté panny Barbory, kteréžto celé tělo leží v témž kláštеře. Ale nenie to svatá panna Barbora, o kteréž my zde v našich zemích vieme, než jest jiná. A sic nám jiných svátostí mnoho okázali. Odtud dále na barco jeli sme do jiného kláštera, ježto slove u svatého Františka, a tu jsú mnišie jako v Praze u svatého Jakuba. A pravili mi sami mnišic, že jich jest na dvě stě v tom kláštеře. A jest čistý veliký kostel, a jsú v něm v kuoru stolice, v kterýchž hodiny zpievají, na každé straně trojnásob; a jest dielo náramně čisté, štukverkem zdělané; a v tom štukverkoví zdělané lautny, harfy, ptáky v klecech a sic lecjakés jiné věci, a to všecko hladko a čistě osazováno a spojeno, a každá věc svú barvu má a podobenstvie, a každý ten pták svého peřie barvu a podobenstvie má, co by živý byl; a žádného témeř spojenie neznati, než jako by jedno dřevo bylo. A jest u toho kláštera věže velmi vysoká, že všecky Benátky muož s nie shleduúti. A v té věži jest šnek sklenutý a prostranný a velmi povlovný, žeby jím mohl na tu věži na koni nahoru vjeti. A v témž kláštеře jest mnoho čistých hrobuov čistého tesánie z kamene, a druzí jsú čistě pozlaceni. A v některých v týchž hrobiech leží knieżata Benátská a v některých páni centulanové. A tu v jednom hrobě leží také jeden hajtman Benátský, jmenem Cattamuge, jako by česky řekl Suchá kočka, o kterémžto oni praví a velmi heroltují, kterak jest byl velmi rozomný a statečný k válkám. A ten jistý dobyl jest pánóm Benátským a podmanil město Padev, kteréžto město jest větší než Benátky, jakož tak o tom všickni pravie a mně se samému také tak býti zdá. A jakož mi praveno za jisto, že páni Benátčané téhož města Padvi cly a daněmi, kteréž tu mají, sto a třidceti tisíc dukátuov užívají. Také ten ohledal sem klášter Matky božie, jemuž řiekají vlasky ad Mariam deservi, a jest čistý klášter a v něm na šedesáte mnichuov.

V neděli na den svatého Ducha byli sme u mše u svatého Salvatora. A ten den sme nikam dále z hospody nechodili, neb déšť pršel celú noc před tiem až do poledne. V pondělí po svatém Duše jeli sme do kláštera svatého Zachariáše, a tu leží svatý Zachariáš tělesně. A jest v témž kláštеře na sto jeptišek, jakož mi rozpráveno. Odtud jeli sme dále k svatému Ondřeji, a týž klášter se nově tehdáž stavěl a velmi čistě, a jsau v něm mnišie zákona Karthauzského. A tu nám také okazovali mnoho svátostí. A týž den také jelo opět knieże Benátské obyčejem svrchupsaným proti kněžně Ferarské a kněžně Medulanské, dceři též kněžny Ferarské, kteréžto kněžna mladá má knieże Ludvíka Medulanského, vlastnieho bratra

toho knieżete Medulanskéhо, jemuž řiekali Galeacius Marie, kterýžto v Medulaně před několikonásti lety v kostele od svých poddaných zabit. A zdála mi se i jiným táž galeje knieżecí, na kteréž proti tým kněžnám jel, ještě čištie připravena nežli ono prvé, když proti markrabině Mantevské jezdil, i též také jiné lodí, o kterýchž také prvé psáno, byly čistě připravené. A také bylo viece lidí tehdáž na lodech a na barkách nežli prvé. A tak sme hádali druzí, že na třikrát sto tisíc, a druzí hádali na čtyřikrát sto tisíc lidí na lodech a na barkách toliko býti, kromě těch, kteří se v ulicech a z domuov dívali, kterýchž mi se i jiným zdálo ještě daleko viece býti; neb přede všemi domy v té ulici, ješto slove Veliký kanál, všudy plno a husto lidí bylo, a v každém domu z voken hustě všudě vyhlédali trénásob, čtvernásob druhde. A knieże byl tehdáž vyslal proti těm kněžnám pány centulany, rady své některé, na jedné veliké lodí, jież řiekali vlasky Subtili galea, kteráž byla velmi připravena čistě a ozdobena atlasy a čistými čalauny. A ti páni jeli proti těm kněžnám na pět mil vlaských od Benátek do městečka, ježto slove vlasky Malamoko, kteréžto městečko leží na nevelikém vostrově v moři. A knieże sám vostal na puol cestě od Benátek s jinými v kláštieře svatého Klimenta, a tu týchž kněžen čekal. A páni rady jeho svrchupsané, ti vyslaní proti kněžnám, také jich čekali v tom městečku svrchupsaném Malamoko. A když se ten příjezd těch kněžen prodlil, jeli sme na našie barce odtud viec než vlaská míli ke dvěma navám, kteréž stály v moři na kotvách, abychme je vobledali; neb tak velikých ve všech Benátkách nebylo a pro svá velikost do portu k Benátkám nemohly přivezeny býti. A tu sme šli, já s svým tovaryšstvem, na tu větčí a obledali sme ji. A byla jest táž nava mých LXXX kročejí zdéli, což sem najděl vykročiti mohl, a jedenmezcítma kročejí zšíří, a měla čtyři podlahy. A tu nám pravili ti galeoti, kteří na té navě byli, že na ty spodnie dvě podlahy muož vložiti dva tisíce suduov vína, kteréž oni tam sudy mají, ježto mi se zdá, že do každého toho sudu vajde tři anebo puol čtvrta věrtele Pražského. A praveno nám viec, že ty navy musili obtiežiti pieskem a že sedm loket u vodě zhlaubi jíti musí, když s ní jedau. A odtud jeli sme zase k svrchupsanému městečku Malamoko a rovně tehdáž treflo se, že kněžny svrchupsané také přijely a převsedaly na lodí, kteráž knieże proti nim vyslal. A s tím jely předce k kláštieru svatého Klimenta. A tu když přijely, knieże proti nim vyšel a s nimi se velmi vochotně přivítal, a na svau galeji je uvedl s jich hrabčaky a pannami, kterýchž k padesáti aneb viec bylo. A též také hrabie a páni, a rytieřstvo což znamenitějších, ti též s kněžnami na knieżecí galeji vsedli; a tu bylo veliké trúbenie, bubnovánie a pískánie. A tu jeli k hospodě do domu knieżete Ferarského, kdež jim bylo čistě připraveno a dvedníci k tomu zřiezeni, aby jim všecky potřeby od jiedla a pitie jednali,

aby v tom žádného nedostatku neměli. A tu knieže přijev před týž dvorn, rozžehnal se s kněžnami, i jel na svuoj dvuor. A bylo tu tak čistě zřiezeno a rozkázáno, že všudy ve všech domiech po všem městě, téměř v každém vokně, všudy koberci vyvěšeni byli, což vokolo dveří a vrat domových. A vokna, která při zemi jsú, všecko čistými čalauny a koberci ozdobeno a obito bylo. Neb tehdáž tu jarmark byl a kněžny svrchupsané tu několiko dní byly a po městě se tůlaly, ohledujíce krámy, co se v nich prodávalo.

V úterý potom knieže zval též kněžny k obědu všecky tři svrchupsané, a po obědě měli tanec. A pauštěli tam, což bylo cizozemcuov, kto se dívati chtěli. V středu potom pauštěli v závod XI malých lodek na čtyři míle vlaské, a musiły běžeti skrze město jednú prostrannú ulicí, jiež říekají .... A na každé té lodce byly čtyři ženy, které sú ty lodie vesly zpravovaly. A která rota na té které lodce najprv přiběhla k cíli položenému, té dáno XXV zlatých, a která druhá, té dáno XV zlatých, a třetie X zlatých a čtvrté VIII zlatých, a jiným ostatním všem každé po čtyřech zlatých. A hned opět pauštěli jiný závod, opět XI takových malých lodek. A na té každé lodce byli sú čtyřie pacholci, kteří je vesly zpravovali. A tu najprvnější rotě, která najprv k cíli položenému přiběhla, té dán šarlat, a která druhá po nie, té dáno štuk damašku, a třetie dáno XXV zlatých. A jiným všem posledním a ostatním nedáno nic.

A to slavné město Benátky skrze svú svornost a jednotu mezi sebú k širokému a velikému panství přišlo, mnohé insule veliké a znamenité, a sic po břehu mořském zámky a města pod sebú veliká a pevná majíce, i též také v Vlaské zemi mnoho měst velikých pod se podmaniwše je držie, ježto druhá města z těch jsú větčie než samy Benátky, a sic mnoho jiných městeček menších, jimž oni kašteły říekají. A též město Benátky jest dobře větčí než Praha, Staré i Nové město. A když knieže jich umře, kohož sobě zvolé z pánuov centulannov z starých rodnov, to knieže a pán jich. A tomu všickni všecku poctivosť činie jako pánu svému, ale proto nic bez rady pánuov centulannov, kteří k radě jemu přidáni jsú, učiniti nesmie. A dává mu se od obce, jakož mě toho zpravili, čtyři tisíce zlatých do roka. A když od kterých králuov aneb knieżat jaké tam se poselstvie trefí, knieže je k sobě kuobědu zove, jakož toho pak též knieže moc má: to učiní ne na svuoj náklad, než na náklad obecní.

V radě, když co pilného činiti mají, sejdú se na knieżecí dvuor na velikú sień, a jsú v nie stolice jako v kostele bývají; a tu se radí, a každý své zdánie praví. A bude jich na několik set v radě. A tak jsem zpraven, že když se oč radiec nemohú srovnati, k čemu koli větčie strana svolí, by jedno jednau osobau vícce bylo na té straně než na druhé, tehdy větčí strana obdrží a na jich úmysle přestáno. A též město Benátky má velmi čistá stavenie. A napřed knieżecí dvuor

jest velmi čistě ustaven. Čisté veliké síně a těch několik, a čisté sic pokoje menšie; a svrchky v nich všecko čistú řezbú zděláno a pozlaceno vše čistým zlatem, okna a veřeje u dveří vše z bielého mramoru vytesáno a čistým dielem zděláno, dosti toho, by to zlatník dělal. Svatého Marka kostel u samého kniežecieho dvoru vnitř dosti pěkně udělán, ale po starudávnu jest tmavý. A v témž městě jsú domové velicí a čistě ustavení, a jest v něm mnoho čistých kosteluov a klášteruov, i též okolo města onde i onde na ostroviech. A tak mi se zdá, že v Benátkách a na těch okolních ostroviech blízko přileżících, totižto ve čtvrti míli a v polaumilí, což tu kněží a mnichuov jest, že jich jest viec než ve všech Čechách mnichuov i všech kněží obojie strany. A tak jsem toho jistě zpraven, že jest v Benátkách klášteruov samých sedmdesáte a šest, a jiných kosteluov kromě klášteruov jest jich šedesáte sedm. A obyvatelé téhož města všecko se kupectvím živie a obchodie, a jezdie do Pohan, do Turek po kupectvie. A všecka kořenie, též malvazy i jiná mnohá kupectvie, toho všeho tu sklad v Benátkách. A odtud sem do našich zemí dodávají, do Čech, do Polsky i do všech jiných okolních německých zemí, i též také do Uher a do Rakús. A tiž páni Benátčané z toho veliké clo mají, což kto u nich v Benátkách koupí a preč to vézti chce. A taková cla ve všech městech a městečkách svých mají, kdež jim poddáni jsú, a tak zpuosobeno, že každý, ktož co přiveze aneb přinese k města na trh, a to prodati chce, že ode všeho od najmenšieho až do najvětšieho clo dáti musí; a u každého města a městečka v jich panství úředníci k vybierání týchž cel na to ustaveni a zřiezeni jsú, aby je vybierali. A jsem toho zpraven v jistotě, že takovým zpuosobem panstvie svého, kteréž mají a držie, že užívají ho na každý rok na dvadcetikrát sto tisíc dukátuov. A nemajíce žádné války, tehdáž když sem já tam byl, proto vždy na moři na galejiech a na navách na několiko drahně tisíc lidí žoldnéřuov měli a vždycky i podnes mají, pro lúpežníky mořské, aby silnic hájili, aby kupci jich po kupectvie do Pohan a do Turek jezdiece bezpečni byli.

Ve čtvrtek po svatém Duše po obědě vyjeli sme z Benátek na barkách, chtiece vsedati na galeji a na naši cestu k božiemu hrobu předce jeti, kteráżto galeje na čtyři míle vlaské od hospody našie byla jest. A tu jedúce ssedli sme do kláštera svatého Mikuláše, kteryżto klášter byl nám na té cestě, kudy sme z portu mezi ty dva hrady, o kterýchž svrchu zmienka jest, na galeji jeti měli, a tu sme se zpovicdali. A tu nám ti mnišie téhož kláštera ukazovali svátosti své, mezi kterúżto svátostí nám také ukázali dva hnáty, praviece, žeby byly svatého Prokopa; a kterak sú se tam dostaly z Čech tak daleko, a jsú-li praví, to pán Buoh věz. A tu potom vsedavše na naše barky i jeli sme s pánem Bohem na naši galeji, kteráż ještě míli byla od téhož kláštera svatého Mikuláše, a přijeli sme na ni rovně o nešporiech.

KANCIONÁL BRATRSKÝ.

Jakož nic není tak zlého, aby něco dobrého nemohlo z něho vyplynouti: tak smutné roztržky v Čechách o náboženství mezi jiným to dobré způsobily, že národ náš na písně duchovní stal se nad míru bohatým. Katolická strana měla již od starodávna své liturgické a vzdělavatelné písně, jichž několik příkladů v 1ním díle této knihy na str. 322 asl. uvedeno. Tuto se některé písně bratrské podávají, kteréž ve sbírce pod jmenem *Písně chval božích* v Praze r. 1505 poprvé, pak pod titulem *Písně evangelické* r. 1520 a potom častěji na světlo vycházely.

Příští Kristovo.

Vesele zpievajme,
Boha Otce chvalme,
žeť nám Syna svého
jednorozeného
vydal na vykúpenie
národu lidskému.
O Kristovu příští
čtveru písmo jisti:
najprvnější v těle,
druhé v duši cele,
třetie při smrti,
čtvrté má súditi.
Proč najprv přišel jest
a narodil se jest,
ukazuje čtenie:
by kázal pokánie,
ďábly zamútil,
slepým zrak navrátil.
Dále jest vyznal sám,
řka: „Příklad dal sem vám,
kterak sem já činil
a zákon naplnil,
též i vy čiňte,
vuoli Otce plňte.“
Vuoli Otce hlásil,
aby hřiešné spasil;
proroctvie nezrušil,
neb trpěti musil,
a tak lid vykúpil
a peklo oblúpil.
Druhé příští jeho
v mysl srdce lidského;
skrze slovo jeho
tak jde milosť jeho,
stojí tluka u dveří,
každý mu otevři.
„Kdež dva anebo tříe
sejdú se ve jmeno mé:
jáť jsem mezi nimi,
přebývaje s nimi
po všecky dny nynie
světa do skonánie.“
Třetie má přijíti
člověku na smrti;
protož velí bdieti
a střiezlivu býti,
neb nevie člověk,
v který smrť přijde věk.
Protož se varujme

a neobtěžujme
obžerstvím svých srdcí,
opilstvím a péčí
tohoto světa,
Kristova rada ta.
Čtvrté příští bude,
když súdný den přijde;
tuť bude hrozný den,
když puojdú z hrobuov ven,
tuť by se rád skryl
před Pánem nejeden.
S Pánem všickni puojdú
angelové k saudu;
hrozně k jeho hlasu
nebesa se ztřasú,
mnoho zázrakuov
bude toho času.
Ten den bude auzký,
den náhlý, den brzký,
den veliký, hrozný,
den hněvu a pomsty,
v němžto odsúdí
v peklo hřiešné všecky.
Protož se připravme,
všech zlostí zuostavme,
v svatém obcování
a v pravém pokání
na modlitbách trvajme,
tak Pána čekajme. Amen.

Kristův život.

Kristus příklad pokory,
pán náš milostivý,
Otce svého Syn milý
a jednorozený,
pro hřiešného člověka
ráčil býti chudý
a na tomto světě
velmi ponížený.
Když se najprv narodil
z panny syn člověka,
v jesličky jej vložila
jeho matka milá,
plénkami obinula
jakžto dievka chudá,
jemuž se zalibila
tak jejie pokora.
Od nepřátel puzenie,
s matkú utiekánie,
před Židy pokrývánie
pro naše spasenie
ráčil jest podstúpiti,
lidem poddán býti,
jsa poslušen Otce,
až práv do té smrti.
Od ďábla pokušenie,
od lidí haněnie,
od přátel utrhánie,
od cizích rúhánie,
hlavě nikdiež nemaje
jistého sklonění,
král nebeské slávy
dán jest v pohaněnie.
Hlad, žiezeň, horko, zimu,
největší chudobu
vzal jest na se, člověka
prvnieho pokutu,
v potu tváři s bolestí
a s pláčem pracuje,
a věčného chleba
synuom dobývaje.
S pláčem ovce hledaje,
kterúž byl potratil,
nalezl, na svá ramena

s milostí ji vložil,
dobrý pastýř pokrm věčný
svým jest připravil
a za ovce na smrť
svú duši položil.

S křížem svým dobrovolně
již na smrť se bera,
řekl: „Vezmi každý svuoj kříž
a zapři sebe sám;“
neb musil Kristus trpěti
a tak v slávu vjíti,
jemuž nechtěl Buoh Otec
pro nás odpustiti.

Bychom mohli po tobě
s svým křížem stačiti,
po tvé cestě chodíce
tebe následovati,
zlého se ďábla nebojiec
u vieře setrvati,
a na věky šťastně
s tebú kralovati.

Chvalmež všickni Hospodina,
žeť nám svého Syna
učinil hřiešným podobna.

Rada židovská o Krista.

Jestiť psáno dávným rokem
Jeremiášem prorokem
o Kristu, že měl trpěti,
jakož řekli Židé lití.

Mluviece tak k sobě sami:
„Buď ta rada mezi námi,
myslme proti spravedlivému,
což by bylo zlého jemu.

Však proto zákon nezhyne,
rada múdrého nemine;
řeč ačkoli jest hluboká,
nezahyneť od proroka.

Puojdem proti němu s křikem,
zarazíme jej jazykem;
paklit se nám pravdú zpiečí,
nethajmež na jeho řeči.

Živým se chlebem nazývá,
Synem se božím býti řka,
předkládá nám naše hřiechy
a hroziť pomstú na věky.

Nechceť nám v ničemž svoliti,
těžkoť nám naň i hleděti,
tak má protivnú osobu;
netrpmež ho mezi sebú.

Pověsmež jeho na kříži,
tuť zvieme, jest-li Syn boží;
shlaďmež jej ohavnú smrtí,
nebuď jmenován po smrti.“

„„Otče Bože! vzhledniž na mě,
viz křivdu nepřátel proti mně;
jakožto beránek s tichostí
trpím od nich nemilosti.

Neuctilit sú mého líce,
bili, jakž kto mohl najviece,
všecko tělo, hlavu také
i haněnie všelijaké.

Jakožto najtvrdší skála
má tvář mezi nimi stála,
v těch trpeniech pevně stoji,
žádná jim zlosť neostojí.

Ó Pane, jenž právě súdíš,
mú pravdu i jich zlosť vidíš,
všecko to porúčím tobě,
neb mám své doufánie v tobě.““

Takéž i my najradějí
kladme v Bohu svú naději,
své křivdy porúčejíc jemu,
jdúce svú žádostí k němu.

Až i bychom došli jeho
v nebesiech kralujícieho,
s tebú sť se diel dostane,
spomoziž nám, milý Pane!

Kristovo umučení.

Umučenie našeho
pána Jezu Krista,
jakož popsal svatý Jan,
ten evangelista.

Ježíš Kristus Buoh člowěk,
múdrosť Otce svého,
ráčil mnoho trpěti
pro člověka hříšného.

Tu neděli na květy
pán Ježíš Kristus plakal,
blížil se hod židovský,
smrti hodiny čakal.

Vyšli k němu za město,
čest mu učinili:
nežli minul den třetí,
jinak se změnili.

Odšed Jidáš Škariot
pána Krista prodal,
za třidceti stříebrných
Židuom jest ho vydal.

Ve čtvrtek po večeři
byl s svými v zahradě,
Jidáš o něm ukládal
mezi Židy v radě,

an se modlil v zahradě
Bohu Otci svému,
chtě nás smrti odvesti
k životu věčnému,

Otci neodmlúvaje
ukrutný kalich píti;
potil se potem krvavým,
nemohlo jinak býti.

S palicemi naň přišli,
jakožto na zlého;
Jidáš svým políbením
zradil jest jim jeho.

Když naň ruce vložili,
počal ho Petr mstieti,
Malchovi ucho ufal,
nechtěl toho mieti.

Když jej do domu přivedli,
po své jej vuoli měli,
celú noc s ním nespali,
bili ho, jakž sú chtěli.

Tvář sú jeho zeplvali,
oči zavázali,
políčky mu dávajíc
hádati kázali.

K slúpu jej přivázali
nahého, pokorného,
na něm neostavili
nikdeť miesta celého.

S strachem tu Petr velikým,
u ohně v domu stáše,
dřieve než kohút zazpieval,
třetie ho zapieráše.

Pán Ježíš bit, políčkován,
trýzněn až do světa,
v pátek první hodinu
veden před Piláta.

Když jej k rathúzu vedli,
Ježíše uplvaného,
Jidášovi se zželelo,
že prodal nevinného.

Běžav Jidáš k biskupuom
penieze jim vrátil;
odšed sám se oběsil,
tělo i duši ztratil.

Na Ježíše žalovali
svědectvie falešné,
on stál jakžto beránek,
zvieřátko pokorné.
Vydali naň žalobu,
že chtěl chrám zrušiti,
a žeby chtěl po třech dnech
jiný ustaviti.
Pilát ho nechtěl súditi
vida jej bez viny;
křikli: „Buď ta krev na nás
i na naše syny!“
Oblekli jej v zlatohlav,
za krále posadili:
„Zdráv buď, králi Židovský!“
trnie v hlavu tiskli.
Dal jim Pilát voliti,
koho jim propustiti:
„Propusť nám Barabáše,
ukřižuj Ježíše!“
Oblekli jej v sukni jeho,
ať by jej lidé znali;
neb se byl velmi změnil,
tvář jeho zeplvali.
Ukrutné korunovánie
ráčil podstúpiti;
jsa tak velmi utrýzněn
ráčil na smrť jíti.
Času šesté hodiny,
veden s křížem z města,
s tak velikú truchlostí
smuten do smrti jsa.
Městské ženy plakaly,
an trpěl bez viny;
řekl jim: „Neplačte na mě,
plačte na své syny.“
Byl tak velmi strápený,
nemohl s křížem jíti,
Šimon, sedlák Cyrenenský,
musil pomoci nésti.
Nahého na kříž rozpali,
o sukni losovali,
octem s žlučí napájeli,
jakož prorokovali.
Janovi poručena
jeho matka milá,
když se již jeho dušo
s tělem děliti měla.
O deváté hodině,
volal Kristus: „Heli!“
Řkú: „Heliáše volá!“
rúhajíce se smieli.
Zavolal hlasem velikým:
„Otče, co's mě opustil!“
za nepřátely prosil,
aby jim odpustil.
Když náš milý spasitel
na kříži umieráše,
želelo ho vše stvořenie,
skalie se pukáše.
Opona se rozedřela,
slunce krásu ztratilo,
ze dne se noc učinila,
všecko se zamútilo.
Jeden z lotruov na kříži
jemu se rúháše;
druhý jeho želeje
spasenie žádáše.
Ježíš mu odpověděl:
„Toť já tobě pravi,
že ty ještě dnešní den
budeš se mnú v ráji.“
Milostivý stvořitel
tak nás miláše,

až v bolestech svých pro nás:
„Žiezniv jsem!“ voláše.
Židovstvo oslepené
ještě se rúhali,
vzavšo haubu s octem, s žlučí,
píti mu dávali.
Zavolal hlasem velikým
k Otci, by jim odpustil,
a své hlavy nakloniv
duši jest vypustil.
Tehdy jeden z rytieřuov
bok otevřel jemu,
krev s vodú vyplynula
k spasení našemu.
Kteraká žalosť byla,
země se třesieše;
centurio vyznával,
že Syn boží bieše.
O nešpoře s kříže sňat,
prosivše Piláta,
an jest byl za nás umřel
vykupitel světa.
Josef z Aromatie,
ehož následováše,
v svém jej hrobě položil,
neb jej milováše.
O kumpletnie hodině
tělo v hrob schováno,
od najmilejších přátel
mirrú pomazáno.
Vizmež nynie, křesťané,
což jest nám učinil,
an všecko pro nás trpěl,
sám nic neprovinil.
Blaze těm, kteříž s ním zemrú,
mají s ním z mrtvých vstáti,
když se tento svět skoná,
budúť s ním kralovati.
Kriste! pro tvých sedm hodin
umučenie tvého,
rač nás po smrti dovesti
do života věčného. Amen.

Kristovo z mrtvých vstání.

Radostně Boha chvalme,
a moc jeho vyznávajme,
milosti vděčni buďme,
kterúž v Kristu učinil,
jehož byl smrtí ponížil,
třetí den z mrtvých zkřísil.
Když zde živ jsa přebýval,
hned některých jest povolal,
jichžto on srdce dobře znal.
V něhož tak uvěřili
milujíc následovali,
a pro něho smutni byli.
Tiem přišlo utěšenie,
v srdci jich obradovánie,
skrze jeho vzkřiešenie.
Když sstúpil s nebe angel,
jenž jako blesk obličej měl
a oděv se jeho stkvěl,
že vstal Kristus, zvěstoval,
jakož jest sám předpovědal;
tak povědieti kázal
všem učedlníkóm jeho,
žeť jej uzřie již živého,
jakožto pána svého.
Jenž se jim ukazoval,
a slovy pokoj zvěstoval,
k tomu je zpuosoboval,
aby poslové byli
všem, spasenie v něm svědčili,
ktožby ně uvěřili.

Že dán na utrpenie,
vše pro lidské vykúpenie
dal hřiechuom otpuštěnie.
Jenž trpeniem nevinným
zaslúžil od toho mnohým,
ať by přebývali s ním
v slávě, kterúž jest přijal,
jehož Otec tak daroval,
aby ve všem kraloval.
Skrze Kristovo vzkřiešenie,
skryté božské zpuosobenie
přichází obživenie.
Kteréž Buoh chce spasiti,
musíť jeho všickni nabyti,
dobré skutky činiti.
Tíť se mohú radovati,
kterýmž dáno zvítěziti,
zde hřiechy přemáhati.
Kristus jich posilněnie,
berúce v ctnostech zdělánie,
účastni jsú vzkříšenie.
Čekajíc v pravdě toho
vyprostěnie koncčného
z těla porušeného.
Naději majíc k tomu,
že přijdú k obnovenému,
věčně oslavenému.
Když Kristus přijde k súdu,
tuť všickni vzkříšeni budú,
věrní k radosti přijdú.
Králi věkuov! jenž's mocný,
také mnoho milosrdný,
v dobrotě velmi hojný.
Dáváš zde očištěnie,
a v Kristu ospravedlněnie,
počátkem i vzkřiešenie.
Daj nám to v pravdě mieti,
čistého srdce chovati,
hned mysli ostřéhati.
Bychom svatě živi byli,
v tom dokonce pracovali,
otpočinutie došli,
a dočkali z mrtvých vstánie,
s tvými Svatými vzkřičšenie,
věčného oslavenie.
Kdež přiebytek angelský,
a tobě jest chvála vždycky,
nynie i po všecky věky.

Seslání Ducha svatého.

Z té milosti nesmierné,
od Boha v Kristu dané,
s huory s nebe seslané,
vzdajmež čest jmenu jeho,
Boha Otce našeho,
žeť dal Ducha svatého.
V moci jej vždycky chvalme
a v múdrosti velebme,
z dobroty se radujme.
Neb dává daruov mnoho,
ve jmenu Syna svého,
z milosti Ducha jeho.
Jehož lidu svému dal,
aby on jej zpravoval,
dielo dobré vzdělával.
Jakož jest Kristus učil,
v čem spasenie vysvědčil,
ať by v nich také svědčil.
Ať by dával umčnie,
múdrosť, pravdy poznánie,
moc dobrého činčnie.
V cierkvi zboru Kristova,
jehož jest on pán a hlava,
v Duchu svém pomoc dává.

Kteréž Kristus vykúpil,
od jich hřiechuov očistil,
nový život zpuosobil.
V tom dary nové dává,
Ducha svatého vlévá,
ten jim k tomu prospievá.
Žádost čistú zbuzuje,
mysl dobrým naplňuje,
v rozumu osviecuje.
Súd činí pravý v srdci,
jazyk mluví dobré věci,
maje tukového zprávcí.
Marně mysliti nedá,
což tělo chce, toť pozná
nad to, než duch puojčívá.
Věcí časných nehledá,
tuť státi srdcem nedá,
věčné dobré předkládá.
Vždy hledá božie vuole,
a ptá na ni cele,
zlú vuoli ruší v těle.
Zlosti místa nedává,
lásku v lidu zdělává,
v dobrých věcech spomáhá.
Nesvornosti nečiní,
jednomyslnost uvodí
v tom lidu, v kterémž bydlí.
Všecky věci srovnává,
pokoj a milost dává,
dielo božie vzdělává.
Kteříž v něm dary mají,
k tomu jich požívají,
slúžiece prospievají.
Úžitek v slovu činí,
jimž věrní opraveni,
stálý lid v práci činí.
V nichž dává posilnění,
v žámutciech útěšenie,
v trpení polehčenie.
Pochybenie otjímá,
doufánie přidává,
věrným vždycky spomáhá.
Při všech věcech potřebných
a v příhodách rozličných,
přebývaje v srdciech jich.
Ktož koli trvají v dobrém,
moc mají v Duchu svatém,
chváléc Boha svého v něm.
Protož Boha žádajme,
vše skrze Krista prosme,
srdcem k němu volajme.
Milý otče! uslyš nás,
ve dnech našich v tento čas,
přispoř daruov dobrých v nás.
Duchem tvým v našem srdci
učiň vše v jeho moci,
rozmnožuj pravé věci.
V nichž jest vuole tvá vždycky,
jakž chceš spasiti všecky,
dáti život na věky.

Chvála svatých.

V moci múdrosti dobrého
chvalmeť Boha v Svatých jeho,
jimž dal svět, dábla přemoci,
tělo v zdraví i v nemoci.
Následujmeť životuov jich,
najviec pána Ježíše z nich,
kterýž byl živ najsvětějšie,
protož má radosť hojnějšie.
Svatí ač sú v světě byli,
však světa nemilovali,
srdce myšlenie i žádost
majíc tu, kdeť věčná radosť.

41. Fr. Lad. Čelakovského **Mudrosloví národu slovanského v příslovích.** V Pr. 1852, v 8. (Novočeské bibl. č. XIV.), za 2 zl. 10 kr. Snížená cena **78** kr.
42. D. Slobody **Rostlinnictví.** V Pr. 1852, v 12. (Malé encyklopædie nauk č. IX.), za 2 zl. 10 kr. Snížená cena **70** kr.
43. J. J. Hanuše **Rozbor filosofie Tomáše Štítného.** V Pr. 1852, v 8. (Novočeské bibl. č. XV.), za 1 zl. 57·5 kr.
44. F. M. Opice **Seznam rostlin květeny české.** V Pr. 1852, v 12. (Malé encyklop. nauk č. X.), za 70 kr.
45. F. Št. Kodyma **Zdravověda.** V Pr. 1853, v 12. (Malé encyklop. nauk č. XI.), za 70 kr. Snížená cena **40** kr.
46. Lud. Štúra **O národních písních a pověstech slovanských.** V Pr. 1853, v 8. (Novočeské bibl. č. XVI.), za 70 kr. Snížená cena **17·5** kr.
* 47. Fr. Lad. Čelakovského **Čtení o srovnávací mluvnici slovanské.** V Pr. 1853, v 8. (Novočeské bibl. č. XVII.)
48. Kr. Haranta z Polžic **Cesta do Sv. Země.** Díl I. V Pr. 1854. Díl II. 1855, v 8. (Staročeské bibl. č. IV.), za 2 zl. 80 kr. Snížená cena 1 zl. **5** kr.
49. **Richard III.** Přeložil od Fr. Douchy. V Pr. 1854, v 16. (Dramat Shakespearových sv. I.), za 42 kr. Pro zakladatele 21 kr.
50. **Perly České.** Redaktor A. J. Vrťátko. V Pr. 1855, v 12., za 2 zl. 10 kr. Snížená cena **50** kr.
51. V. V. Tomka **Dějepis Prahy.** Díl I. V Pr. 1855, v 8. (Novočeské bibl. č. XVIII.), za 3 zl. 15 kr.
52. **Hamlet.** Přeložil od J. J. Kolára. V Pr. 1855, v 16. (Dramat Shakespearových sv. II.), za 42 kr. Pro zakladatele za 21 kr.
53. **Lear.** Přeložil od Lad. Čelakovského. V Praze 1856, v 16. (Dramat Shakespearových sv. III.), za 42 kr. Pro zakladatele 21 kr.
54. **Cymbelín.** Přeložil od Dr. J. Č. V Pr. 1856, v 16. (Dramat Shakespearových svazek IV.), za 42 kr. Pro zakladatele 21 kr.
55. **Veselé ženy Windsorské.** Přeložil J. Malý. V Praze 1856, v 16. (Dramat Shakespearových sv. V.), za 42 kr. Pro zakladatele 21 kr.
56. Alex. barona Helferta **Mistr Jan Hus.** V Pr. 1857, v 8. (Novočeské bibl. č. XVIII.), za 1 zl. 57·5 kr. Snížená cena **40** kr.
57. Fr. Palackého **Dějiny národu Českého.** IV. dílu část 1.
58. **Výbor z literatury české.** D. II. sv. 1. 2. 3., v Praze 1857, 1861, 1864, ve velkém 8.
59. **Koriolanus.** Přeložil Fr. Doucha. V Pr. 1858, v 16. (Dramat Shakespearových svazek VI.), za 42 kr. Pro zakladatele 21 kr.
60. **Jindřich V.** Přeložil Dr. J. Čejka. V Pr. 1858, v 16. (Dramat Shakespearových sv. IX.), za 42 kr. Pro zakladatele za 21 kr.
61. **Jindřich IV.** Díl I. Přeložil Lad. Čelakovský. V Praze 1859, v 16. (Dramat Shakespearových sv. XII.), za 42 kr. Pro zakladatele za 21 kr.
62. Fr. Palackého **Dějiny národu Českého.** IV. dílu část 2.
63. **Richard II.** Přeložil Fr. Doucha. V Pr. 1862, v 16. (Dramat Shakespearových sv. XIII.), za 42 kr. Pro zakladatele za 21 kr.
64. **Večer třikrálový.** Přeložil Fr. Doucha. V Pr. 1862, v 16. (Dramat Shakespearových sv. XVI.), za 42 kr. Pro zakladatele za 21 kr.
65. **Komédie plná omylů.** Přeložil Dr. J. Čejka. **Mnoho povyku pro nic za nic.** Přeložil J. Malý. V Pr. 1864, v 16. (Dramat Shakespearových sv. XVIII.), za 42 kr. Pro zakladatele za 21 kr.

Mapy.

I. **Atlas zeměpisný,** zhotoven od V. Merklasa. Vyšly následující mapy: 1) Východní polokoule. 2) Západní polokoule. * 3) Europa. 4) **Asie.** 5) **Afrika.** 6) Australie. 7) **Jižní Amerika.** 8) **Severní Amerika.** 9) Britanie. 10) Španěly a Portugaly. 11) **Italie.** 12) Rakouské mocnářství. 13) Uhry. Jednotlivé mapy po 28 kr. Tučným písmem tištěné v snížené ceně po **10** kr.

* II. **Malý příručný atlas** všech částí země, obsahující 27 listů. Pomocí K. V. Zapa zhotoven od V. Merklasa.

III. **Mapa král. Českého.** Vydal. J. Jireček, kreslil a ryl Fr. Schönfelder z Feuersfeldu, za 1 zl. 75 kr. Snížená cena **1** zl.

IV. **Mapa království Českého.** Ryl V. Merklas, za 28 kr. Snížená cena **10** kr.

V. **Mapa okolí Pražského.** Kreslil a ryl Fr. Schönfelder z Feuersfeldu, za 2 zl. 10 kr. Snížená cena **60** kr.

II. Pomocí Matice České vyšlé spisy:

1. J. A. Komenského **Informatorium školy mateřské.** V Pr. 1858, v 16., za 35 kr. Pro zakladatele za 21 kr.
2. **Edip král.** Tragedie Sophokleova. Přeložil Dr. Fr. Šohaj. V Pr. 1856, v 16., za 42 kr. Pro zakladatele za 21 kr.
3. **Základové chemie čili lučby.** Sepsal Vojt. Šafařík. Dva svazky. V Pr. 1860, v 8., za 4 zl. Pro zakladatele za 3 zl.
4. Aristotela **Kategorie.** Přel. A. J. Vrťátko. V Pr. 1860, v 16., za 60 kr. Pro zakladatele za 30 kr.
5. **Eymenidy.** Tragœdie Aischylova. Přeložil V. Nebeský. V Praze 1862, v 16., za 50 kr. Pro zakladatele za 25 kr.
6. Sofokleova **Antigona.** Přel. Dr. Fr. Šohaj. V Pr. 1862, v 16., za 50 kr. Pro zakladatele za 25 kr.
7. **Prometheys.** Tragœdie Aischylova. Přel. V. Nebeský. V Pr. 1862, v 16., za 50 kr. Pro zakladatele 25 kr.
8. **Zpráva o archivu Musea král. Českého.** Sepsal V. Křížek. V Pr. 1855, v 16., za 21 kr. Snížená cena **10** kr.
9. **Dramata Shakespearova:**
   1) Antonius a Kleopatra. Přeložil Dr. J. Čejka. (Dram. Shakesp. sv. 7.)
   2) Jindřich VI. Díl I. Přeložil J. Malý. (Dramat Shakesp. sv. 8.)
   3) Julius Cæsar. Přeložil Fr. Doucha. (Dram. Shakesp. sv. 10.)
   4) Kupec Benátský. Přeložil J. J. Kolár. (Dramat Shakesp. sv. 11.)
   5) Jindřich VI. Díl II. Přeložil J. Malý. (Dramat Shakesp. sv 13.)
   6) Veta za vetu. Přeložil Dr. J. Čejka. (Dram. Shakesp. sv. 15.)
   7) Jindřich VI. Díl III. Přeložil J. Malý. (Dramat Shakesp. sv. 17.)

Pomocí Matice vyjde takto 12 dramat Shakespearových, na kteréž se předplacení 2 zl. 10 kr. přijímá u sekretáře musejního V. Nebeského. Vyšlé svazečky se odbírají u domovníka musejního Fr. Wildnera. Mimo předplacení stojí svazeček pro zakladatele 21 kr., pro ostatní 42 kr.

III. Od soukromých nakladatelů pomocí Matice vydané spisy:

1. **Zvukosloví** jazyka staro- i novočeského a slovenského. Sepsal M. Hattala. V Pr. 1854, v 8., za 78 kr. Snížená cena **26** kr.
2. **Geologie.** Sepsal J. Krejčí. V Litomyšli 1863, v 8. Seš. 1—4. Krámská cena po 1 zl., pro zakladatele po 50 kr.
3. **Material k slovníku technologickému.** Sebral Arnošt Vysoký. V Litomyšli 1863. Sešit 1—6. po 50 kr. Seš. 7. za 30 kr. Celý spis, když se najednou odebere, za 2 zl.

V PRAZE.

TISK JAROSLAVA POSPÍŠILA.

1864.

Cena 1 zl. 50 kr. r. č.

VÝBOR

Z LITERATURY ČESKÉ.

DÍL DRUHÝ

OD POČÁTKU XV AŽ DO KONCE XVI STOLETÍ

OD

KARLA JAROMÍRA ERBENA.

Části I svazek 4.

Byli zde jako v omyle,
o věčné bydlo jim píle,
dežto bez střiebra, bez zlata
ždá duše jest bohata.
Jichžto jest nezdvihla pýcha,
pokorně mluvili z ticha,
ělo duchu poddávajíc
v dobrých skutciech pracujíc.
Aniž jich chvála podtrhla,
ádná žalosť neodtrhla
d milováníe božieho,
ajíc posilněnie z něho.
Milosť těla nesvázala,
aka cizieho nebrala,
něv ani závisť skrútila,
ni skúposť oslepila.
Netbali světa marnosti,
sebú v lásce i v svornosti,
péči majíc o spasenie
idské, také své setrvánie.
Světské chvály potupili,
mozí v chudobě bydlili,
amietajíce i zbožie,
anbu měli pro jmeno božie.
Hlad, žiezeň, těla trápenie
nesli, mnohá zamúcenie,
přiezni světa utiekajíc,
v samém se bohu radujíc.
Z měst puzenie podstúpili,
jako zločince je bili,
vymietajíc je z sebe ven,
jichžto nebieše svět hoden.
Trpěli zimu i biedu,
nevzácni jsúc zlému lidu,
pro pravdu hrdla složili,
ať by k věčnosti ožili.
I dáno jim za to dosti
v té dokonalé radosti,
kdež chvála Otci i Synu,
milému Duchu svatému.
Ať se nám hřiešným též stane,
prosíme, náš milý Pane!
pomoz svatě živu býti,
s tebú v nebesiech bydliti.

Otče náš.

Smrť se blíží každému,
mladému i starému,
nelzeť se před ní skrýti,
ani se vykúpiti,
než uteci se ku pánu svému,
Bohu, otci na nás laskavému.
K němu v nebe patřiece,
a mysl svú obrátiece,
žádosti své zdvihněme,
u vieře se nadějme
ve jmeno pána Krista samého,
jednomyslně prosmež takto jeho.
Otče náš, jenž jsi v nebi,
vzhledniž na nás na zemi,
na ty, jenž v tě věříme,
milujeme i ctíme;
nedajž ty nám v světě zahynúti,
rač naše tyto prosby slyšeti.
Osvětiž se jmeno tvé,
jenž jest dáno z lásky tvé,
Syn tvój jednorozený,
v němž rod nový složený,
a v těch, v kterýchžto se osvětilo,
o dajž, by se do konce stvrdilo.
Přijď království tvé svaté,
pánem Kristem dobyté;
daj, ať jsme v účastenství
i cierkve obecenství;

dajž v té svaté pravdě setrvánie,
potom u věčné královstvie vjitie.
Buď vuole tvá na zemi,
jakož jest i na nebi,
bychom tvoji synové
byli i dědicové,
s tvú volí se vždycky sjednávali,
a ji v Kristu skutečně činili.
Viz potřeby nynější,
daj nám chléb náš vezdajší,
jenž člověčenstvie nám dal,
prosíme, by nad to dal
nadbyt obojieho přirozenie,
žádáme, daj nám své posilněnie.
Otpusť nám naše dluhy,
vlastnie naše neduhy,
jakoť my otpúštíme,
nábožně tě prosíme;
pro Syna tvého umučenie
přijmiž jeho tvář k orodování.
Neuvoď v pokušenie,
pro náramné zemdlenie
od ďábla přistrojené,
v žádostech rozniecené,
skrze světské marnosti hořície,
proti vieře naději zkúšejície.
Ale zbav nás od zlého,
toho vraha zlostného,
od jeho přemoženie
skrze mu povolenie;
dajž nám v pravdě tvé zde dokonati,
potom s tebú věčně kralovati.
Amen, tebe prosíme,
tvým slibuom i věříme,
aby potvrdil v nebi,
čehož žádáme v zemi,
že učiníš pro milování tvé,
v tobě samém máme ufánie své.

VÁCLAV PÍSECKÝ.

Narodil se v Písku léta 1483, maje po otci příjmí Mladič, studoval na universitě Pražské, kdež l. 1505 stav se mistrem umění svobodných, sám také čísti počal na fakultě filosofické, kteráž jej potom l. 1508 zvolila za svého děkana. Řehoř Hrubý z Jelení svěřil jemu vychování třináctiletého syna svého Zikmunda, s nímž l. 1509 odebral se do Vlach na učení, na universitu Bolognskou a Padovskou. Zde horlivě studoval spisy staroklassické, a zde také z řečtiny přeložil *Isokratovu řeč k Demonikovi*, kterouž věnoval otci svého svěřence. Zemřel v Benátkách l. 1511 buď nákazou morovou, anebo, jak se někteří domnívají, otrávením. Památku jeho oslavil přítel jeho Jan Šlechta básní latinskou. Překlad jeho vyšel několikráte tiskem, poprvé léta 1512 vydáním Řehoře Hrubého z Jelení; posléze jej vydal V. Rozum v I díle bibliotéky staročeské. Tuto vytištěn jest podlé rukopisu cís. veř. bibliotéky v Praze XVII, H 13.

Přípis.

Václav Piesecký Řehořovi Hrubému pozdravenie vzkazuje.

Nenie mne tajno, pane Řehoři, že i mnozí i rozličnì se ku přátelóm darové posielají, vedlé rozdielné lidí a nebo chuti, a nebo povahy, někdy také možnosti i zaslúžení. Tak krále mohútným pánuom netoliko drahé šatstvo, ale i zámky znamenité za dar vídámy dávati, proto že i vonino s to mohú snadně býti, a tito snad toho zaslúžili; tak dobré koně těm, kteříž je sobě velmi vážie; tak rozličné ptactvo těm, kteříž po něm stojie, v slušném daru se někdy posielá, když k libosti a chuti lidské výborně se přirovnává: týmž během i kniehy darovány čteme a nepřieliš za marný a nevděčný dárek; neb jest tak toho, kterýž bral, jako kterýž dar dával, povaha k tomu a náchylnosť dobře příležela. Jistě i hrsť vody s vochotností onomu králi (Artaxersovi) od chudého člověka podané za dar také prošla, že jest s možností tak chatrného člověka dobře se srovnávala. Já pak pochtěv k tobě, přieteli mému, něco také za dar poslati, ani vedlé bohatstvie mého, kteréhož nemám, ani vedlé slušnosti, kteráž by k tobě přislušela, ne vedlé zaslúženie tvého, ale podlé mé povahy tudiež i možnosti toto tobě, což koli jest, jakéž koli jest, s vochotností aspoň a rád posielám. Ačkoli když sem prohlédal ne k mému toliko učení, ale i k té, kteráž ty máš, chuti, nemohlť sem nic přihodnějšieho nynie [illegible]d toto poslati; neb poněvadž učenie mé [illegible]nie v řečtině jest, tvé pak usilovánie již [illegible]ívních časuov jest při zvelebení a množení českého jazyka, vidělo mi se dosti za slušné, abych tuto řeč Izokrata, vonoho u Řekuov v výmluvnosti velmi znamenitého a utěšeného, z jazyku řeckého nynie v česko přeloženú, tobě, jazyku českého milovníku a mstiteli, oddal. To sem pak učinil ne tiem úmyslem, jako by ty těchto Izokratských potřeboval napomenutí; ale aby porozoměti mohl, jak rozdielní a jak mnohem úžitečnější jsú řečníci řečští nad latinské, zvláště k napravení mravuo, což mládencuom jest najpotřebnějšie. Neb že jsú mnohem výmluvnější, nepotřebie mně o tom mluviti: poněvadž i Latiníci sami v tom jim postupují. Aby také znal, v jakých mudrcích Zigmund tvuoj již čítati muože, s jakým netoliko při výmluvnosti, ale i při ctnostech prospěchem, učinil sem toto také a z přednie téměř příčiny, abych se týmž během při učení mém cvičil, jako někdy i Krassus, i Cicero, i Plinius potom činil, a Kvintilian tak radí; přes to, abych zkusil, zdali český jazyk tak hojný jest, aby bez žebroty buďto německého šverkánie, buďto latinského proměšovanie sám od sebe tauž věc vymluviti mohl, kterauž by i Řekové vypsali. Seznamenal sem pak, že netoliko latinské pomoci nepotřebuje (o němčině mlčím, s kterauž nic nemám činiti), ale poněkud ji vyvýšiti muože, tak někde jest náchylnější k lahodnosti řecké a k lepotě nežli latinský, že při mnohých v mluvení ozdobách, při lépém slov skládání, když jazyk latinský řeckého a neb prostě nemuože, a neb s těžkostí a velmi nesnadně následuje: tu jazyk český, co by byl mu v rodu dosti blízký, tauž lahodau

a jednostajní téměř krátkostí všecko vysloviti muože. Ačkoli znám, co jest již jazyk latinský v ozdobě a co český, ani mne tajno nenie, že tento pilností lidskau již jest ušlechtilejší nežli náš český; ale mluvím o přirození a zpuosobu obojieho jazyka, tak vo tom drže, že kdyby též pilnosti při okrašlování svého jazyka prvnější Čechové byli užívali, a nebo nynější ještě toho hleděli jako někdy Římané, jazyk český, co se tkne světlosti, řecké lahody, lepoty, nad to i ozdoby, i slov skládánie, byl by nad latinský v tom mnohem i šťastnější i hojnější. Abych pak nemnožil řeči při věcech jiných, nechtě z toho jedno za duovod toto: neb toho, čemuž Řekové omiocatalexin řiekají, Čechové pak mohli by řieci „podobné skonánie;“ latina jsúci cos hrubšieho, neráda trpí, čeština pak též jako řečština velmi tiem osladčuje a libé činí mluvenie. V čemž i Gorgias vonen Leontinský, i Polux Agrigentinský velmi častý jest; k tomu rythmon, což Čechové „rým“ jmenují, latina prostě nenávidí, ale čeština s řečštinau netoliko tiem řeč svú ozdobuje, ale i lahodnau činí. Při kterémž ozdobování Izokrates tento tak veliké a tak ustavičné užíval pilnosti, že se i útržky tak přielišného usilovánie neuvaroval. Neb i Filonikus, i Jeronym mudřec v tom ho jaks nešanují, ač při jiném ho (dosti) vychváliti nemohau. Pro tyto tehdy příčiny, ač jsú ještě i jiné velmi mnohé, rád sem na sebe tu práci vzal, abych tuto řeč Izokratovu, kterauž nějakého Demonika, a skrze něho všecky mládence k ctnostem napomíná, vedlé mé možnosti, jest-li že ne tak ozdobně, jak sám jest v sobě, neb to nenie možné, aspoň věrně v češtinu přeložil a tobě za znamenie a závdavek našeho přátelstvie oddal, kterauž že vděčně přijmeš, nepochybuji. Neb i to snad za dar nějaký muože projíti, zvláště že jest skutek řečníka takového, kteréhož řeči, jakož mluví Dionisius Alikarnassský, kromě toho, že jsú výmluvností i velmi utěšené, i velmi libé, jsú sami dostatečné těm, kteříž by města řádně zpravovati chtěli. Přijmiž tehdy toto ne tak pro mne, kterýž sem vyložil, jako pro toho, kterýž jest složil, za jakýž takýž dárek, ač koli mnozí se nynie nalézají, kteříž se snad tomu smějí. Ale však za prvnějších časuov netoliko páni a nebo vuodce nějací, ale i králové i ciesaři velmi toho šanovali, když ne bohatstvím a marnau pýchau, ale šlechetností, ale uměním jiné vyvyšovati chtěli; což jest vonen nade vším téměř světem vítězitel, veliký Alexander, Aristotelešovi, učiteli svému, psáti se nestyděl. Mně pak dosti za práci bude, jest-li že kto z Čechuov toto, což koli jest, jakéž koli jest, někdy aspoň přečte. Měj se dobře. Píšit k tobě během přátelským, zanechav ráčení, milosti a vámkánie: neb mi se to samému nelíbí.

Spis Izokrata k Demonikovi napomenutedlný.

Ačkoli při mnohých věcech, najmilejší Demonice! shledati muožeme, jak rozdielnú dobří lidé mysl mají od té povahy, kteréž zlí lidé užívají: však společné obcovánie v obojích najzřetedlnější to vokazuje, při kterémžto zlí tu zachovávají povahu, že přítomné toliko přátely šanují, dobří ak

i podál od sebe rozlúčené milují. Nad to zlých spolčenie velmi brzce se dělí: ale dobrých přátelstvie ani věčně se nezmění. Já pak za slušné maje, aby ti, kteříž po dobré pověsti stojie a cti sobě něco vosobovati chtějie, dobrých, ale ne zlých byli následovnici, tento spis muoj za dar k tobě poslati umienil sem, kterýž by byl za jistý duovod mého k tobě přátelstvie a znamenie toho, kteréž s otcem tvým Hipponikem jmieval sem obcování. Přileží zajisté to výborně dětem, aby jako statku tak i přátelstvie otcovského dědicové byli, zvláště když vidím, že i štěstie úmyslu mému jest nápomocno, i čas nynější velmi dobře se k tomu trefuje. Neb v tu chvíli, když ty po učení stojíš, já jiné učiti počínám; když ty ještě po múdrosti stojíš, já ty, kteříž k mudrování jsú náchylni, cvičím. Kteříž koli tehdy řeči ty spisují, jimiž by přátely své k něčemu napomínali, skutek zajisté dobrý před sebú mají; ale však ne vokolo toho, což jest při mudrování výborné, se vobierají. Ti pak, kteříž mládencuom vnuknutie dávají: ne čím by se v ozdobném toliko řečňování cvičili, ale skrze kteréž by v mraviech šlechetnější byli, tiemto mi se zdají úžitečnější býti svým učedlníkuom, že vonino toliko je k výmluvnosti samé ponúkají, ale tito mravy jich k lepšiemu napravují. Protož my, ne abychom tě k řečňování ponaukali, ale radějie ku polepšení života napomenuli, umienili smy nějakú radu sepsati, vedlé kteréž poznati by mohl, po kterých věcech slušie mládencuom dych ti, kterakých se skutkuov zdalovati, s[illegible]mi lidmi obcovati, a kterým během život svuoj říediti; neb kteříž koli takovau v životě svém cestau kráčeli, ti toliko právě ctnosti dosáhnúti mohli, nad kterúž žádné zbožie ani vzácnějšie, ani stálejšie nalezti se nemuože: ne krása, kteráž a nebo s lety míjie, a nebo nemocí schází; ne zbožie, kteréž zlých radějie nežli dobrých skutkuov jest podpal, když hojností rozpustilosť strojí a k neslušným rozkošem mládence popúzie; ani síla, kteráž s opatrností zajisté prospěšna, ale bez nie jest velmi škodliva, a jakž tělu těch, kteříž jie jakýmž koli cvičením hledie, jest k ozdobě, tak k opatrování a řízení duše jest k nemalé škodě. Ale ctnosť kterýmž koli právě v mysli se vkoření, tať sama se s člověkem zstará, kteráž mnohem lepšie jest nad bohatstvie, úžitečnějšie nad jakž koli vzácné urozenie; tať sama, což jiným se vidí nepodobné, činí podobné; tať před tiem, což lidu obecnému zdá se strašlivé, směle dostojí; kteráž lénivosť potupuje, ale úžitečnú práci vychvaluje. Abychom pak snadně tomu porozoměli, vezměmy sobě za příklad Herkulésovy nesnáze, k tomu také i Thezeovy práce: ti zajisté svými účinky tak slovútné cti sobě dobyli, že věčnú památku svých dobrých skutkuov potomně pozuostavili. Ačkoli, když i otce tvého život ku paměti sobě přivedeš, domácí a velmi pěkný příklad mieti muožeš tohoto mého napomínánie, kterýž tak život svuoj zpravoval: ne aby oddada se na rozpustilosti tělesné, ctnosti zanedbával, ale tělo své ku práci podroboval, myslí pak svau při nebezpečenství udatnosť mieval, zbožie zhovadile nemiloval, ale tak z svého statku

užíval duochoduov, jako ten, ješto měl umřieti; tak své opatroval dědictvie, jako by měl věčně živ býti: ani chaterně svuoj obhajoval život, ale dosti i stkvostně i duokladně s přátely jsa kvasitedlný, kteréž skrze ctnosti s sebau spřiezněné viece sobě vážil nežli přirozené, znaje dobře, že jest cos stálejšieho v přátelství: přirozenie nežli právo, mravové nežli rod, vyvolenie než přinucenie. Ale k čemu toto nynie? Však by se nám času prvé nedostalo, nežli bychom všecky jeho činy vypraviti mohli. Pozanechámy tehdy toho k jinému času, kdež o tom šířejie psáti budeme. Nynie pak otce tvého života jako znameníčko nějaké sme vyvěsili, aby ho za příklad užíval, tak tomu věře, že mravové otcovští jsú tobě za právo, a že takovéž šlechetnosti následovati a ji milovati velmi tobě přislušie. Neb jistě měli by se styděti synové, jest-li že v ctnosti šlechetných svých rodičuov následovati nechtějí, vidauce, že i maléři pěkných zvieřátek podobenstvie vymalovati nezanedbávají. Ty pak hned vo tom drž: že žádnému bitci nenie tak potřeba čvičiti se, jak by nepřietele svého přemohl, jako tobě slušie šetřiti, kterak by otcovským skutkuom vrovnati se mohl. Že jest pak nepodobné tak zpuosobnú mysl mieti tomu, kterýž by mnohých a úžitečných věcí neznal (neb jak přirozeně tělo přihodnau prací se posiluje, tak duše úžitečnými a dobrými řečmi se rozmožuje): pro tu příčinu chci se pokusiti, jakž bych najskrovnějie nějaká tobě naučenie dáti při cvičení, kteráž zachovávaje, prospěch budeš moci znamenitý při ctnostech učiniti, a u všech naprosto lidí vzácný býti.

Najprvé tehdy náboženstvie buď pilen, netoliko občtuje, ale i přísahy své naplňuje; neb obětovánie jest hojného bohatstvie znamenie, ale pravdomluvnosť šlechetných mravuov duovod činí.

Cti boha vždycky zajisté, ale najviece s obcí; neb tak i náboženství i městskému řádu dosti učiníš.

Tak se k rodičuom zachovávaj, jak by žádal i syny tvé k tobě se zachovávati.

Buď pilný při těla svého cvičení: ne aby silný byl, ale aby zdravie zachoval, kteréhož snadně nabudeš, jest-li že před ustáním přestaneš.

Varuj se kvapného smiechu, ani přijimaj řeč všetečnú; neb vonono jest cos nesmyslného, ale toto cos naprosto bláznivého.

Což koli jest hanba činiti, věř tomu, žeť toho také neslušie mluviti.

Nebývaj zamračený, ale povlovný; neb skrze vonono soběbylý, ale skrze toto rozomný vidien budeš.

Toto pak ustavičně sobě mysl, že tě nic slušnějie ozdobiti nemuože, nežli stydlivosť, spravedlnosť a střiedmosť; neb skrze tyto ctnosti mravové mládencuov mnohem jsú šlechetnější.

Když koli co hanebného činiš, nikdá nemni, že se zatajíš; neb jest-li že se jiných uvaruješ, jistě se sám před sebú neukryješ.

Boha se boj, rodiče cti, přátel [illegible] práva buď poddán.

Rozkoše následuj, ale s poctivostí neb

kochánie se cti jest věc výborná, beze cti pak velmi hanebná.

Vystřiehaj se jakýchž koli útržek, byť pak lživé byly; neb mnozí nezeptávajíce se na pravdu, k samému jediné domnění prohlédají.

Tak sobě mysl, což koli činíš, jako by všickni na to hleděli; neb by se pak nynie zatajil, jistě se potom proradíš.

Najspieše tak za vzácného projdeš, když se téhož sám uvaruješ, z čehož jiného treskceš.

Budeš-li se rád učiti, budeš mnoho uměti.

Čemu si se naučil, šetři toho ustavičným přemyšlováním; pak-li čeho neumieš, uč se: neb jednostajné jest bláznovstvie, slyše něco úžitečného se nenaučiti, jako od přietele daru dobrého nevzieti.

Vynalož života svého prázdnosť k tomu, aby rád slýchal; tiem zajisté během, čemuž jiní s těžkostí, tomu ty se snadně naučíš.

Drž vo tom, že mnohé uměnie jest lepšie nad mnohé zbožie; neb toto snadně zhyne, ale vonono věčně při nás zuostane. Sama zajisté múdrosť jest věčné zbožie.

Nelenuj se, byť pak bylo i podál, tu jeti, kde by se čemu dobrému mohl naučiti: neb hanba jest, poněvadž kupec pro zbožie přes tak veliké moře smie se přeplaviti, kdyby mládenec pro uměnie nechtěl ani po zemi jeti.

Buď v mraviech vlídný, ale v řeči úmlu- [illegible] Přilež[illegible]ť pak k vlídnosti, k těm, s kte- [illegible] se potkáš, pěkně se mieti; ale [illegible] mluvnosti, přátelských řečí podávati.

Měj se vochotně ke všem, ale vobcuoj s výbornými; neb tak ani voněmno se nezvošklivíš, a tyto sobě přátely zachováš.

Vystřiehaj se častého rozmlúvánie s jednostajnými lidmi, ani mnoho mluv vo jednostajných věcech; neb tě všech věcí nasycenie.

Zvykaj práci dobrovolné, aby mohl někdy i nedobrovolnú snésti.

Zdržuj se ode všech těch věcí, kterýmž neslušie panovati nad duší: jako od zisku, od hněvu, rozkoše a zámutku. Od získovánie se pak snadně odvedeš, když to za zisk počítati budeš, skrze což vzácnější, ale ne bohatější býti muožeš. Od hněvu: když se na jiné zle činiecie tak hněvati budeš, jak by chtěl i jiné, když co shřešíš, na tebe se hněvati. Od rozkoše: když s sebú pomyslíš, jaká je to hanba, nad služebníky chtieti panovati, a rozkoše služebníkem býti. Od zámutku: jest-li že pohledě na jiných lidí neštěstie, sám také, že jsi člověk, se rozpomeneš.

Pilnější buď slibuov, nežli svěřených tobě pokladuov; neb slušie na dobré lidi, aby takoví vidieni byli, ještoby zachování jich lidé viece než přísaze věřili.

Znajž toto také, žeť slušie tak zlým nedověřiti, jako o dobrých nepochybovati.

Tajných věcí žádnému se nesvěřuj, leč těm, kterýmž by tak dobře náleželo vo tom mlčeti jako i tobě.

Budeš-li pohnán ku přísaze, učiň ji, zvláště pro tyto dvě příčiny: a neb aby na sebe hanby nějaké nedopustil, a neb aby přátely své z nesnázek vysvobodil. Pro penieze pak nikoli nepřisahaj, by pak právě

mohl přisahati, aby některým snad křivopřísežníkem, jiným pak lakomcem nezdál se býti [1]).

Žádného sobě za přietele nebeř, leč se prvé stiežeš, jak jest se k prvnějším zachovával přáteluom. Tu zajisté měj vo něm naději, žeť jako s prvnějšiemi, tak i s tebú nakládati bude.

V přátelstvie s rozmyslem vkráčej; pak-li vkročíš, hleď strvati: neb jest jednostajná hanba, žádného přietele nejmieti, jako často tovariše měniti.

Pamatuj, aby ani se škodau přáteluov nezkaušel, ani jich naprosto nezkušených nechával; čehož velmi snadně dovedeš, jest-li že nemaje žádné takové potřeby, jako by jich v čem potřeboval, se pošmauříš. Co by mohl na jevo pronesti, toho se jim svěř jako tajné nějaké věci: neb pronesau-liť to, nicť tiem neuškodie; pakliť zachovají, lépe jich tudy povahy seznáš.

Zkušuj přáteluov netoliko v života svého neštěstí, ale i v nebezpečenství. Zlato zajisté v uohni zkušujemy, ale přátely v neštěstí seznáváme.

Najlépe tak přáteluom se zachováš, když nečekaje jich prosby, sám od sebe v čas jim pomoci dáš; nebť jest táž hanba, chtieti nepřátely zločiněním přemoci, a v dobrodění přáteluov nižší býti.

Vybieraj z přáteluov ne jediné ty, kteříž by neštěstie tvého litovali, ale kteříž by i v dobrém nezáviděli; nebť se mnozí nalézají, kteříž ač koli neštěstie přátelského litují, však přes to štěstie jim nepřejí.

Vo přáteléch nepřítomných čiň zmienku před přítomnými, aby zdál se i tyto sobě nemálo vážiti.

Při šatstvu buď ozdobný, ale ne nádherný; neb k ozdobě toliko slušnosť, ale k nádhernosti příleží zbytečnosť.

Nežádaj přielišného bohatstvie, ale užívaj prostředniebo. Aniž sobě važ těch, kteříž po zboží velmi dychtí, toho pak, kteréž mají, užívati nesmějí. Ti zajisté jsú podobni vonomu, kterýž koně maje pěkného, pěkně na něm jezditi neumie.

Nezanedbávaj se zásobovati zbožím, penězi a jměním; nebť slušie penieze tomu mieti, ktož užívati jich umie, a jměnie tomu, ktož vládnúti muože.

Chovaj zbožie dobytého z dvojie příčiny: aby i sebe samého někdy z pokuty vyplatiti, i přieteli dobrému v nauzi mohl spomoci; jinak nemáš, proč by ho přielišně žádal, ale měj dosti na prostředniem.

Drž se toho, což máš, a vedlé toho hledaj lepšieho.

Žádného se škodě neposmievaj, neb tě příhoda všem obecná, a což jest budúcieho, žádný nevie.

Dobrému čiň dobře: nebť jest dosti pěkný poklad mieti, milosť u dobrého člověka sobě zachovati; zlému pak dobře čině, tauž budeš mieti odplatu, jakauž vonen cizie psy krmě. Neb jako psíkové tak dobře na ty, kteříž jim se nahodie, předce štěkají: tak zlí i přáteluom i nepřátelom jednostajně škodie.

V též jměj nenávisti pochlebníky, v

1) Po straně připsáno touž rukou červeně: Jakť se šlechetní pohané i podezřenie lakomstvie báli: ale naši etc.

réž i falešníky; neb vobojí svau radau těm, kteříž jim věřie, uškozují.

Budeš-li ty toliko za přátely bráti, kteříž by v nešlechetnosti folkovali, nebudeš jmieti, dokud jsi živ, kteříž by v dobrém záviděli [1]).

K známým měj se úmluvně, ale ne zuořivě: neb nadutých lidí hrdosť s těžkem by i najchatrnější mohli snésti; vochotných pak lidí úmluvnosť míle všickni oblibují.

Chceš-li býti tovařišský, nebývaj ani nesnadný, ani nevhodný, ani vo všecko svárlivý. Ani proti hněvu tovařišuov tvrdě se postavuj, byť se pak darmo hněvali; ale hněvají-liť se voni, ty tehdáž postup, a když se odhněvají, treskci je tepruv.

Ani při kratochvilných věcech vážně se mievaj, ani při vážných věcech kratochvíle užívaj; neb nevhoda všudy jest nelibá.

Nic vděčného nevděčně nečiň: jako mnozí, kteříž pro přátely proto činie, ale nevochotně jim posluhují.

Nerad ani žaluj: neb to jest věc nelibá; ani posuzuj: nebtě to věc popudlivá.

Varuj se všemi obyčeji kvasuov pitedlných; pakliť by se událo na kvasu býti, vodejdi prvé, nežli se vopiješ. Mysl zajisté když se vínem podrazí, rovně též páše, jako vozové, když vozky potratie: jako tito nemajíce, kto by je zpravoval, ledajaks běžie, tak duše, když jest mysl nakažená, velmi blaudí.

Přemýšlej o božských a nesmrtedlných věcech, chtěje býti velikomyslný; o lidských a smrtedlných, nechceš-li býti útratný.

Buď jist, že střiedmé mluvenie jest tiem lepšie nad daremnie žvánie, že ještě aspoň jiní zlí činové jakýž taký úžitek přinášejí; ale toto toliko člověku škodí. Mnohokrát zajisté ti, kteříž jiné naříekali, těžce potom toho odbývali.

Koho chceš za přietele jmieti, mluv o něm dobře před těmi, kteříž by mu to donesli; neb počátek přátelstvie jest chválenie, ale nepřátelstvie haněnie.

Když se voč radíš, beř sobě příklad z minulých věcí k budúcím; neb tak, což jest tajného, z toho, což jest již zjevného, najspieše se pozná.

Raď se vážně, dovozuj pak toho spěšně, na čemž se ustanovíš.

Měj to za výborné, když muožeš od boha štěstie nabyti, sám od sebe dobře se poraditi.

Styděl-li by se vo něčem směle mluviti, a chtěl by se vo to s některými přátely poraditi, mluv tak vo tom, jako by k tobě nepříleželo. Takovým zajisté během i jich rady dosáhneš, i sám sebe neproneseš.

Když se s kým vo tvé chceš raditi, pohleď prvé, umie-li sám své zpraviti; neb ktož svých věcí neumie říediti, nikdáť při cizích nebude dobře raditi.

Najspieše se tak k tomu, aby se dobře uradil, přičiníš, když na škody z nesmyslnosti a nešetrnosti přicházejície popatříš; neb i při zdraví největší tehdáž péči zachováváme, když se na bolesti, kteréž bývají v nemocech, rozpomínáme.

Následuj mravuov královských, a buď

1 t. nebudeš nikdy ctnostný; neb ctnostní nešlechetní závidí.

pilen jich cvičenie; neb se tak budeš zdáti, že je i oblibuješ i miluješ, a tiem sobě během ne u lidí toliko vzácnosť, ale i u těchto jistší vobdržíš milosť.

Buď poddán právu od krále vyrčenému; ale však za najstálejšie právo měj královské povahy. Neb jako v svobodných městech vobec musí městského řieditele poslúchati, tak i krále v království slušie šanovati.

Budeš-li kdy jakým auředníkem, nikdá se zlými nezpravuj; neb všecko jich zlé tobě bude přičtěno.

Když máš který vzdávati auřad, hleď aby vzácnější jsa odstaupil radějí než bohatší; nebtě nad mnohé penieze lepšie u všech lidí chvála.

Při nešlechetném skutku ani přítomen bývaj, ani ho zastávaj, aby se nezdál též skutky činiti, v kterýchž jiné chceš zastávati.

Tak se postavuj, jako by s viece mohl býti; ale však na rovném přestávaj, aby vidien byl, že spravedlnosť miluješ ne z nauze, ale z pauhé dobroty.

Vyvol radějí chudobu s spravedlností, nežli bohatstvie s nespravedlivostí: tiem zajisté spravedlnosť vyvyšuje penieze, že tyto živým toliko se hodie, ale spravedlnosť také i mrtvým chválu přináší. Přes to peněz také i zlí účastníci bývají, ale s tauto nešlechetníci prostě nic činiti nemají.

Žádného nemiluj z těch, kteříž nespravedlivě získují; ale radějí oblibuj ty, kteříž pro spravedlnosť škodu podstupují: neb spravedliví, by pak nic napřed neměli před nespravedlivými, aspoň dobrau je nadějí převyšují.

Buď pilen všech věcí k živnosti potřebných, ale najviece hleď opatrnosti; neb jest cos velmi znamenitého, tak v chatrné věci mysl opatrná v těle člověčiem.

Zvykaj, aby byl tělem zajisté svým pracovitý, ale myslí k múdrosti náchylný: aby tiemto dovesti mohl toho, což by se vidělo; ale myslí rozeznati, co by úžitečné bylo.

Na všecko, což koli máš mluviti, prvé pomysl; nebť mnohým jazyk se před rozomem utieká.

Drž vo tom, že nic lidského nenie stálého, a skrze to ani v štěstí svém se velmi nevyzdvihneš, ani v neštěstí se přielišně zarmútíš.

Vybeř sobě dvojí čas k mluvení: a neb vo tom, čehos dobře svědom, a neb o čem potřeba káže mluviti; neb tehdáž toliko mluvenie lepšie jest než mlčenie, jinak vždy jest lépe mlčeti nežli mluviti.

Těš se, potká-li tě co dobrého, ani se přieliš rmuť, stane-liť se co zlého; jiným pak nikoli toho vobojieho nedaj na sobě znáti: nebtě netrefno, zbožie v domu chtieti schovávati, mysl pak svú každému otvierati.

Varuj se viece hanby nežli nebezpečenstvie; neb potřebie jest zlým zajisté smrti se strachovati, ale dobrým, pokud jsú živi, hanby se varovati.

Najviece o to usiluj, aby bezpečně živ býti mohl; udá-liť se pak v nebezpečenstvie upadnúti, hleď sobě pomoci se cti, ale ne se zlau pověstí. Smrť zajisté všem naprosto jest sauzena; ale umřieti se cti jest věc dobrým toliko přirozená. —

Nediviž se pak, jest-li že tuto mu é najdeš řeči, kteréž k tvému ještě věku -

přileželjie; i jáť to dobře znám, ale umienilť sem jednau prací tak k nynějšiemu životu radu dáti, tak i k budúciemu času napomenutie zuostaviti. Neb jak by měl této rady užívati, snadně se tomu naučíš; ale na věrného rádce s těžkostí trefíš. Aby tehdy ničehéhož potomně od jiných nežádal, ale odtudto jako z pokladnice všecko vybieral, umienil sem ničehéhož nezanechávati, při čemž bych mohl úžitečně tobě poraditi. Velmi bych pak byl od boha toho vděčen, kdybych tě takového, jakéhož očekávám, shledati mohl. Mnoho zajisté jiných vídáme, kteříž jako pokrmy chutnějšie radějí nežli zdravějšie oblibují: tak s přátely ve zlém sobě folkujícími radčí než k dobrému napomínajícími obcují. Ale tohoť já se do tebe nebojím, znaje tvau i při jiných cvičení bedlivosť; nebť jest velmi podobné, ktož sám sobě něco činiti dobrého uložuje, žeť ten i jiné, kteříž ho k ctnosti napomínají, voblibuje. Najspieše pak tiemto k dobrému se nabiedieš, když porozumieš, že rozkoše při dobrém najvlastnějie se nalézají [1]): neb i lénosť, i obžerstvie rozkoš má k zámutku připojenau; ale i při ctnostech bedlivosť, i řiezenie života svého opatrnosť vždycky čistú a jednostajnú zachovává útěchu. Nad to hyn [2]) prvé se kochajíce, potom se rmautíme; ale tuto [3]) po zámutku potěšenie máme; všudy pak ne tak na počátek pamatujemy, jako konec čijeme. Mnoho zajisté jest věcí, kteréž ne tak pro ně jako pro jich konec činíme. Přemýšlej také i toto: že slušie zlým ledacos puosobiti, poněvadž sú hned od mladosti na to se vydali; ale dobrým nenie lze a nebo ctnosti zanedbati, a neb mnohé utrhače mieti. Neb všickni v nevávisti mají ne tak ty, kteříž hřešie, jako ty, kteříž chtějíce lepší vidieni býti, ničímž se od jiných nedělé, a ne zle jistě: neb poněvadž v řeči toliko láře potupujeme, jistě i vším životem svým žertéře a klamáře zlými nazvati muožeme. Né brž mohli bychom vo takových spravedlivě i toto držeti: že ne toliko sobě zlí jsú, ale i nad štěstím svým zrazují, kteréž jim i peněz, i cti, i přáteluov dosti dalo; voni pak sami se takového blahoslavenstvie nehodnými činie. A kdyby slušelo člověku po té, kterauž bohové mají, mysli hádati, mám za to, že by i voni okázali na těch, kteříž jsú jim najmilejší, jakť jsú na dobré a jak na zlé laskavi. Neb Jupiter maje dva syny, Herkuléše a Tantala (jakož básně rozprávějí a všickni za to mají), vonohono pro čest jeho nesmrtedlného učinil; ale tohoto pro nešlechetnosť velikými mukami trápil. Těch užívaje příkladuov máš všemi obyčeji šlechetnosti žádati, ne toliko na mých těchto přestávaje napomenutí, ale i v poctách uče se tomu, což jest výborného. Neb kterým během vídámy včeličku na každé kvietíčko vlétati a ode všud to, což jest úžitečné, sobě sbierati: též slušie i těm, kteříž po učení stojie, všeho zkusiti a ode všud to, což úžitečného jest, shromažďovati; neb ještě i s takovau pilností sotva kto bude moci přirozenie svého nezpuosobnosť přemoci.

1) jako při ctnostech; neb cnosť jest sama v sobě dobré. 2) v lenosti a v obžerlivota. 3) v ctnostech a v opatrnosti řiezenie

ŘEHOŘ HRUBÝ Z JELENÍ.

Narodil se bez pochyby v Praze, z rodičů zámožných stavu patricijského, dosáhl vyššího vzdělání svého ve Vlaších, a navrátiv se do vlasti své, zpravoval úřady rozličné při dvoře krále Vladislava II. V literatuře české vynikal jakožto překladatel spisů latinských správným jazykem a slohem dle vzorů staroklassických bedlivě uhlazeným. Přeložil Jana Jovianа Pontana, kancléře Ferdinanda krále Neapolského († 1503), *Knihy o statečnosti válečné; Patero kněh o poslušenství; Rozmlouvání, jenž slove Charon* a j.; potom Františka Petrarky, známého slavného básníka vlaského († 1374), spisy *O lékařství proti štěstí i neštěstí; O pravé moudrosti; O bídě a sdvisti* a j.; ze spisů Cicerových *Laelius de amicitia* i *Paradoxa*; z Erasma Roterodamského *Chválu bláznovství; Bohuslava Lobkovice list k Petrovi z Rošmberka* a mnoho jiných. Za samostatnější spis jeho počísti náleží *„Napomenutí k Prašanům, čeho potřebí jest k válce“*, jejž složil dle řeči Cicerovy de lege Manilia. Následující ukázky vzaty jsou z rkp. cís. veř. bibl. XVII, D 38. „Chválu bláznovství“ vydal tiskem z téhož rkp. Dr. I. I. Hanuš, 1866.

Bohuslav z Lobkovic a z Hasenšteinu velikomocnému muži panu Petrovi z Rozenberka, královstvie Českého hajtmanu, pozdravenie vzkazuje.

Jakž jest najprv tobě o zemi tuto péče poručena, chtěl sem něco k tobě o obecném dobrém psáti, Petře výborný, a netoliko znamenitým rodem a mocí, ale i učením mezi našimi pány najvyšší! Neb dávno naše odměnná přiezeň, kterúž smy mezi sebú od počátku mladosti našie s velikú upřiemností zachovávali, závdavku nějakého a památky mého k tobě zachovávánie žádala; ale očekával sem, kam by se v tak velikém statku, na tak vysokém miestě jsa postaven nachýlil, aby se tehdáž po tvých mraviech řeči mé běh zpravil. Neb ne všecko všem se trefuje: jináč se má s těmi nakládati, kteříž se ovšem v lénosti a v libostech rozkoší pohřižují; jináč s těmi, ještě skrze veliké práce své a mnohá svá nebezpečenstvie ke cti, k chvále a k roznesení jmena svého přijíti usilují. Neb kdybych některý tvuoj skutek hrdý, lakomý a ukrutný spatřil, osobil bych sobě zajisté pro starú naši známosť něco k tobě práva a chtěl bych tě napomínati a nabiezeti, aby se nad sebú nezapomínal, nebo aby slávě, kterúž si od předkuov svých vzal, zlými svými obyčeji nedal vetčeti a hynúti; neb snad by to, což bych já z milosti učinil, i ty za dobré přijal. Ale dobřeť jest, nic takového o tobě neslyším. Chválé všickni opatrnosť tvú, velebie mysli velikosť, spravedlnosť ohlašují, litostivosť a tichosť až do nebe vyzdvihají, že již nemáš veden býti k šlechetnosti, ale v tom, co si začal, máš býti utvrzen a upevněn. Však já přidám některé věci, a všecko, což by m býti do velikého muže a do toho, ještо j

zpravuje, připomenu. Ale že tobě a skrze tebe vlasti naší žádám prospěti, budu smieti mieru listu přestaupiti a šíře, než snad jest potřebie, psáti. Neb by pak žádný z tohoto psanie úžitek nepřišel, a by i mne mé zklamalo domnění a naděje má, však milostivostí jistě zaslúžím chvály. I toto viem, že sem těžkú na se vzal práci, když o to usiluji, ať bych dal naučenie, a ať bych mieru zpravování v tak nakažených obyčejích tobě uložil. Neb nemámy zpraveného obecného dobrého nebo řádu zemského, ale toliko stien jeho a podobenstvie. Neb která obecnieho řádu strana neduhu jest prázdna? Všecko pak jest nakažené a porušené; všickni všech řáduov lidé od těch činuov, kteříž jim přislušejí, odešli. Náboženstvie křestaňské klade se jako za nějakú báseň, kteráž se jest již mnohými věky v mysli lidské rozmohla a všudy příčinu dává k žertóm a k kunštíkóm; potupují je děti, smějí se mu baby, u barvieřuov, v lázni a v krčmách je sápají, a sotva jest v věčší vážnosti nežli učenie Epikurovo o mrvě paprskuov slunečných! Toto já pak velmi hněvivě snáším, že mnozí z toho počtu jsú na úřadiech, sedají v súdu, v radách obecních bývají, a péče se na ně o obecné dobré vzkládá, ješto ani křestaňského, ani kterého jiného náboženstvie nenásledují. Mezi samými opět pány jak mnoho jest závisti, jak mnohé jsú nepřiezně, co tajných podezření a nedověr: když jeden každý z nich k sobě všecko táhne, a což druhý má, mní,

est mu to vydřieno. Dali se páni v roz-
e, aniž mnozí z nich jináč jsú živi, než
by k spaní a k rozkošem byli naro-

zeni, a oddavše se ovšem na libosti hřiechuov, však proto cti a slávy znamenitých mužuov s divnú neopatrností žádají. Kvasie-li kdy, tak veliká jest v nich lehkosť, tak veliká slov oplzlosť, že by řekl, že nenie to rada krále Vladislava, ale že jest zběř oplzlých a prostořekých žertéřuov. Rytieřští pak lidé kuknie proto, že se jim dějí natiskové, na hrdosť a pýchu panskú žalují; pravie, že jich hyne svoboda, a mnějí, že se s nimi ve všem ošemetně nakládá, a na tom nemajíce dosti, puntují se spolu, k tajným se sjieždějí radám, i hajtmany baurek mají, tak že se to již jednak přiházie, že ti, ješto šlechetností nemohú známi býti, toho žádají, aby aspoň všetečností známi byli. Takový jest byl onen, kterýž jest Diany Efezské chrám zapálil, kterýž když sú se ho tázali, co jest jej k takové nešlechetnosti přihnalo? řekl: Abych tiem jmeno mé po okršlku země znamenité učinil! Co pak budu mluviti o měšťanech a o sedlském množství? kteřížto tohoto času buďto křivdami jsúce k tomu přinuceni (jakož se jim zdá), buďto sami od sebe bujejíce, ustavičně se bauřie proti svým pánóm. To kam se obrátí, neviem; já ničehéhož dobrého nemohu se po tom domýšleti. Neb mnozí příčiny k změnění věcí čekají, aniž nynie tohoto času střiedmostí, ale strachem se zdržují; kterýžto strach jak dlúho zachovává pokoj, snadně se tomu muože rozoměti. Nebylo jest toliko příkladuov k nešlechetnostem, aniž jest byla naděje tak veliká k odplatě za smělosť toho času, v kterýž jest Jan Žižka zemi tuto velmi velikými trápil záhubami. Čeho se

pak nynie že bude domnieváš, poněvadž syny a vnuky těch, kteříž sú vlasti své příčina byli všech neřestí, vidímy, že hojně i zbožie i cti mají? Ty věci a jiné mnohé k těm podobné takové jisté jsú, že sotva mohú které naučenie přijieti, jako i neduhové někteří jsú neuzdravitedlní. Však snažím se, abych to splnil, což sem slíbil; a jest-li že vtipu k tomu mieti nebudu, ale aspoň z jiných pramenuov živých naberu toho, což mi se koli k úmyslu mému bude zdáti příhodné. Na těžkú si jistě cestu vyšel, a kteráž nikoli nechce ani zahalení ani odpočinutí. Neb v Omerových kniehách takto psáno jest: Tomu, čiž péči jiní sú poručeni, neslušie celú noc spáti. Kdyby doma byl, kdyby úřadu neměl a od jednánie obecnieho dobrého byl vzdálen, lovy nebo myslivostí mysl by svú těšil, aniž by toho bylo, pročež by se lidských bál pomlúvání. Neb co by nám do toho bylo, bielý-li by byl, či černý? Ale nynie na tom jsi miestě postaven, že všech lidí oči na tebe jsú obráceny, aniž který tvuoj skutek nebo tvé propovědénie muože býti tajné [jako každého na úřadě] [1]); šetřie tebe všickni, hledie na tebe, znamenají tě; ničímž se obecním, ničímž obyčejným od tebe netroštují. Jichžto očekávání neho naději dobré chceš-li dosti učiniti, potřebieť jest, aby natáhl svého vtipu, a aby pomněl na toto, což jest Bias, jeden z sedmi múdrých Řekuov, řiekával: Úřad muže ukazuje. Ale polehčíť péči a starostí tvých, i všecky nesnadnosti snesitedlné učiní lítosť a milosť k vlasti tvé, když aspoň těch najznamenitějších následuje mužuov, jichžto mužnostmi, jako nějakým drahým kamením, latinské i řecké skvějí se kroniky, netoliko v nebezpečenstvie, ale i na smrť pro obecné dobré a pro zachovánie lidu tobě poručeného dobrovolně se budeš smieti dáti. A takový jest byl (ať jiných zamlčím) mezi Římany Decius, mezi Athenskými Kodrus. Mojžieš také, když jest seznal, že se Pán na lid Izrahelský hněvá, směl jest toho řieci: Nebo odpusť jim ten hřiech, nebo i mne spolu s nimi z kněh života vymaž! Neb viděl jest ten velmi svatý muž, že nesie svuoj, ale že jest lidu toho, kterýž jest jemu poručen. A protož což jest koli pokládal za úžitečné lidu tomu, to všecko bez strachu činil [Praha]; a směl jest nevinu svú jakožto štít proti Pánu, když jest hromem bil, totiž když jest se náramně hněval, postaviti. Ale přede vším, Petře! k tomuto tě, častokrát to opětuje, napomínám: aby pro Boha všecko činil. Tomu se modl, v tom svú všecku naději polož, jenž sám jest počátek i pramen živý každé šťastnosti. A to nenie řeč Cleobolova nebo Antistenova, nebo kteréhož koli jiného z té roty, ale jest těch, kteříž jsúce od Boha nadchnuti, najspasitedlnějšie života nauč- nám zuostavili, u nichž tak velmi se to sto děje, že nic častějie. I sám Kristus

1) Co tuto i v následujícím článku položeno v hranatých závorkách [ ], psáno jest v rkp. po stranách barvou červenou, a náleží, jakož se domnívám, překladateli, Řehoři Jelenskému. Na jednom místě (fol. 62 p. v.), kdež Bohuslav nejvyšší úředníky zemské přirovnává k králům Partským, poznamenáno: Chybil se jich pán, ano pěkně chybil!

čtení toto pověděl: Beze mne nic nemuožete učiniti! Známé jsú ty věci jednomu každému, v komž se jediné najmenšie jiskřička viery svietí; ale že mají připomenuty býti, mněl jsem pro toto: že někteří lidé nepravie, by tyto zemské věci dobré od Boha měli, ale od jakéhos osudu a lidskú pilností! Jichžto smrtedlného a nešlechetného bludu nemáš následovati, poněvadž sú jej netoliko učení od sebe vyhnali, ale i od obecnieho lidu s těmi velmi vohyzdnými mistry jest potupen a zavržen. A poněvadž's na velikém úřadě a na tom, kterýž nade všecky jiné múdrosti potřebuje: Šalomona sobě vezmi za příklad, kterýž jsa na královstvie Jeruzalémské vsazen, ne bohatstvie, ne mnohých života let, ale múdrosti, kteruž by pravé od nepravého a spravedlivé od nespravedlivého mohl rozděliti a rozeznati, od Boha, aby mu dána byla, prosil, a tú svú střiedmostí toho jest došel, že jest i jiné věci, za kteréž jest neprosil, obdržel. Skrze tu múdrost králové kralují a ustanovitelé práv spravedlivé věci ustanovují. Té múdrosti když dosáhneš, ničehéhož viece žádati nebudeš. Ta tě naučí spravedlnosti, kteráž spravedlnosť všech jiných cností jest základ. Neb kdež nenie spravedlnosti, tu nemuože býti ani řád nebo obecnie dobré, ani které lidské tovařišstvie. A jakož svatý Augustin praví: I ta královstvie, odejma od nich spravedlnosť, nic jiného nejsú, než veliká lotrovstvie. A to tak velmi pravá jest věc, že i ti, ještó zlo[illegible]tvím a lúpežem živnosti sobě dobývají, [illegible]ú-li od tovařišuov svých nebo opuštěni [illegible]nebo zmordováni, jakýs spuosob spravedlnosti musejí zachovávati. Nechci já, když by súdil, aby ty nebo žalobníku volajíciemu a tomu, ještó odpuorce svého tobě v nenávisť uvesti chce, všetečně věřil, nebo aby kohož koli prvé, nežli by slyšel, odsúdil. Neb mnozí, ještó upřiemnosť zevnitř okazují, vnitř plni jsú lsti, a pod spuosobem přátelstvie a chválenie hanějí a znášejí. Nechci opět, aby na čiž koli moc a množstvie jeho služebníkuov hleděl, ale tak velmi sobě važ taparty a šerpivosti vohyzděného, jak velmi vážíš zlatem a drahým kamením voděného; a tak toho, kterýž tobě a tvým, když sú snad tomu časové tak chtěli, v válku škodil, jako toho, ještó jest v čeledi tvé nebo na dvoře tvém celý věk svuoj byl. Neb nenie spravedlivého súdce, něco učiniti nebo pro milosť přietele, nebo pro nenávisť nepřietele atd.

Erasma Roterodama Chvála bláznovstvi.

Mluví bláznovstvi:

Jakž pak koli o mně vuobec mluvie lidé, (neb i to já viem, jak hanějie bláznovstvie také i největší blázni), však jsem já sama, sama pravím jediná, ještó svú mocí i bohy i lidi obveseluji. A toho jest dosti veliký tento duovod: že jakž sem do toho velmi velikého zástupu přišla mluviti, tak sú hned všech obličejové novú jakús a neobyčejnú radostí se zaskvěli, tak ste se hned ochotně postavili, tak ste mne sobě s jakýms veselým a milostným smiechem oblíbili, že mi se zdáte všickni, což vás koli vidím přítomných, opojeni býti nápojem bohuov Homerových najlahodnějším ne bez nepenthy, ještó ste před tiem jsúce smutní a tesklivi

seděli, rovně jako byšte se nynie z jeskyně Trofonovy navrátili. Než již, jakožto bývá, že když se slunce krásné a jasné okáže zemi, nebo když po ukrutné zimě podletie s teplými větříky nastane, hned se nový spuosob všem věcem, nová barva a jistě jakás mladosť navracuje: tak jakž ste vy mne uzřeli, hned ste na sebe jinú postavu vzali. A protož čehož znamenití sic řečníci dlúhú svú a ustrojenú řečí sotva mohú dovesti (totiž tohoto, aby starostlivé péče z mysli vyhnali), toho sem já hned samým toliko na mne pohleděním dovedla. Již pak proč sem dnes v tak neobyčejném oděvu mezi vás vyšla, uslyšíte, jediné nebude-li vám těžko mne slyšeti: ne tak jak slyšíte v kostelích kazatele, ale tak jakž poslúcháváte s pilností heraltuov obecních a žertéřuov opselých a bláznuov, a jakž jest někdy poslúchal Midas onen muoj pána. Neb líbí mi se chytráckým obyčejem málo k vám mluviti: a však ne těch chytrákuov, kteříž dětem jakés marné věci s tesknosťí opakují a viece nežli ženského vazenie neústupnosti je učie; ale starých oněch budu následovati, kteříž aby se jmena hanebného múdrých uvarovali, chtěli radčí slúti chytráci; ti sú tohoto pilni byli, aby chvály bohuov a statečných mužuov svými na to složenými řečmi vypravovali. Chválu tehdy budete slyšeti: ne Erkulešovu, ani Solonovu, ale mne samé, totiž chválu bláznovstvie. Již pak já nedbám na múdré ty, ješto ohlašují, že jest to věc najbláznovějšie a najpyšnějšie, když se kto sám chvalami vynáší; to nechť jest jakž chce bláznové, když jediné pravití budú, že jest mně slušné. Neb co jest slušnějšieho, než aby samo bláznovstvie ohlašovalo své chvály, a sebe tiem jako traubením samo pronášelo? neb kdo mne lépe oznámí, než já se sama? leč by kto mne lépe znal, než já se znám sama! Ačkoli já to dobře pokornějie učiním, nežli znamenití v světě a múdří lidé činievají, kteříž s převráceným jakýms studem najímají sobě nebo řečníka nějakého pochlebného, nebo poetu marnomluvného, aby od něho své chvály slyšeli: totiž pouhé lži. Avšak ten stydlivý [ironia] jako páv ocas zdvíhá a vytahuje šíji v tom chválení, když v něm nestydatý pochlebník člověka toho, ješto za nic nestojí, bohóm rovným činí; když na něm dokonalý všech ctností okazuje příklad: ješto ten sám chválený vie, že jest náramně od toho všeho vzdálený; když vránu cizím odievá peřím a múřenína bílým činí; když dělá slona z múchy. Naposledy poviem toto lidu obecnieho přislovie, jež takto řiekávají: Ten se právě sám chválí, ktož nemá žádného, aby ho chválil. Než tuto se divím lidské nevděčnosti-li, diem, či nedbanlivosti, ješto ač mne všickni jsú pilni a mé rádi cítie dobroděnie, však žádný se za tolik věkuov nenalezl, kterýž by vděčnú řeč bláznovstvie chvály oznámil: poněvadž sú i ti byli, ješto velmi veliké ukrutníky, zimnice čtvrtého dne, múchy, lysiny a jiné takové věci škodné pilně, pracně a bedlivě vymyšlenými chvalami vyzdvihovali. Ode mne uslyšíte řeč, ačkoli bez rozmyslu a neupravenú, však velmi pravú. A nechci, aby mněli, že jest to ode mne složeno k oslzání vtipu, jakožto obecně řečníci či

vají; neb řečníci (jakož viete) když řeč učinie, kterúž velmi dlúhý čas skládali, a druhdy i cizí, však přisahají neprávě, že sú ji za jhry velmi brzo sobě sami sepsali, nebo jinému psáti rozkazovali. Mně pak vždycky jest byla tato věc najlibějšie: abych to, což mi přijde na jazyk, pověděla. Aniž tohoto ode mne kto čekaj, abych vedlé obyčeje obecních těch řečníkuov sama se oznámila, a nad to tohoto, abych se rozdělila, neb obé to jest nešťastného znamenie, totiž chtieti buďto cílem obsáhnúti tu, kteréž moc tak se široce rozstiera, buďto děliti, poněvadž všelijaké věci velmi jsú jie a s velikú svorností pilny. Ačkoli k čemu by to bylo, kdybych já jako svuoj stien a obraz oznámením okázala, poněvadž mne samu přítomnú přítomní vy svýma očima vidíte? Neb jsem pravá ta dárce štědrá úřaduov a duostojenství, kteréž latiníci řiekají *stulticia*, Řekové *moria* a Čechové *bláznovstvie*. Ačkoli proč jest potřebie to praviti, jako bych samú svú tváří a čelem (jako řiekají) neokazovala, která jsem já, a nebo jako když by někdo chtěl se přieti o mne, že jsem bohyně múdrosti nebo múdrosť sama, nemohl hned samým na mne pohleděním přemožen býti, bych pak žádné řeči neučinila, kterážto řeč jest velmi pravé zrcadlo mysli lidské. Nenie u mne žádného miesta, řeči ulíčené, aniž jinú věc na oblíčeji svém okazuji a jinú tajím v své mysli: jsem se všech stran velmi k sobě podobna a tak velmi, že i ti mne nemohú tajiti, kteříž najviece a prvotně múdři titule sobě osobují a v šarlatě opice a oži lvové oslové se túlají. A ačkoli ti ustavičně se tak tajie, však vždy někdy uši vystrčené Midu pronesú. Nevděční jistě jsú takoví lidé, kteříž ač jsú prvotně a najviece z mé roty, však se před lidem obecním tak velmi za mé jmeno stydie, že jim všudy jiným voči jako velikú hanbú vytýkají. A protož ač jsú sami v pravdě najvěčší blázni, však proto chtějí vidieni býti mudrci a mudráci. Zda těch najspravedlivějie nenazuovemy bláznově múdrých? Zdálo mi se také, abych následovala s té strany tohoto našeho času řečníkuov, kteříž jistě držie o sobě, že jsú bohové, když jako lašťovice okazují se býti dvojieho jazyku, a pokládají sobě za skutek velmi slavný, často několik slov řeckých jako nějaké tvářnosti věcí v latinskú řeč vkládati, by jich pak tu nebylo potřebie, a nemají-li slov cizieho jazyku, tehdy z shnilých kněh vynmú čtyři slova nebo pět slov starodávních, kterýmiž zatmievají rozom čitateli, a to proto, aby ti, ktož těm slovóm rozomějí, viece a viece se sobě líbili, a kteříž jim nerozomějí, aby se jim tiem viece divili, čím jim méně rozomějí: ačkoli jest i to z mých rozkoší jedna ne nelibá, totiž věcem velmi neznámým velmi se diviti. Pakli jsú kteří pyšnější, ti se k tomu ochotně postavují, a s veselím a jako osel uší natahují, aby se tiem jiným zdáli, že dobře rozumějí.

Již se k uložené věci navrátím. Již mé jmeno viete, mužie — jaké vám přidám vlastnie slovo? jaké jiné než najbláznovější? Neb kterým jiným slušnějším přiejmím nazuove své služebníky bohyně bláznovstvie? Ale že nemnohým známo jest,

z kterého sem zplozena rodu, protož to již s dobrú pomocí vtipu abych vypravila, usilovati budu. Muoj otec nenie ani Chaos, ani Orkus, ani Saturnus, ani Japétus, a nebo někto jiný takový z těch již minulých a shnilých bohuov; ale jest Plutus [totiž bohatstvie], ač pak tomu nechce Esiodus i Homerus, ba i Jupiter, otec lidí a bohuov. A toho mého otce volí jako i od starodávna, tak i nynie také všecky věci, i světské i božské, rozličně se miechají [Salomon: Peccuniae obediunt omnia. Duchť svatý neklamá], vedlé jehožto zdánie dějí se války, pokojové, panovánie, rady, súdové, úředníkuov volenie, manželstvie, slibové, smlúvy, práva, uměnie, řemesla, žertovné i vážné věci ([vyčítajíc ty věci] již sotva duše popadám!) a krátce všecky věci i obecnie i zvláštnie. A bez toho mého otce pomoci všeckno to poetských bohuov množstvie, a diem smělejie, i těch samých bohuov výborných nebo by nebylo, a nebo doma jiedajíce jistě velmi by špatně živi byli! Kteréhožto mého otce ktož na se rozhněvá [totiž ktož jest chudý], tomu nezpomuože ani múdrosť sama; a zase, ktož ho má k sobě milostivého [totiž ktož jest bohatý], ten i na najvyššieho boha nedbá, by se pak měl i oběsiti [zufal]! Tiem se já chlubím, že jsem od takového otce zplozena [z bohatstvieť jistě bláznovstvie pocházie]. A ten mne zplodil ne z mozku svého, jako onu zasmušenú a zuořivú Palladu [totiž múdrosť] Jupiter, ale z bohyně Neotéty nade všecky najutěšenějšie, a to nejsa svázan s ní smutným tiem manželstvím, jakož se tak onen kulhavý kovář [Vulkanus] narodil; ale což jest mnohem viec utěšenějšie, zplodil mne z mladosti běbem frejeřským, jakož muoj Homerus praví; zplodil jest pak mne ne onen Aristofanesuov Plutus, již jsa od smrti blízký a slepý, ale tehdáž, když ještě byl čerstvý a mladostí bujný, a netoliko mladostí, ale mnohem viece vínem najlahodnějším, jímž jest se byl tehdáž na kvasu bohuov bojně a s chutí napojil. Pakli se také i na to, kde sem se urodila, ptáte (neb mnějí lidé, že tyto časy prvotně toto k urození přileží, na kterém si miestě najprvé kvielil): já sem se nenarodila ani na nestálém vostrovu Délonu, ani na hlubokém moři, ani v jeskyních skalních, ale na vostroviech blahoslavených, na nichž všecko se rodí bez oránie a bez setie [z hojnosti snadně přicházejície jistě se rodí v lidech bláznovstvie]; aniž jest kde tam na dědinách viděti neúžitečného chamradie a bajlé, ani co jiného takového, ale všudy i vočima i chřiepim rozkoš činie všelijaké krásné a vonné byliny a vonných věcí zahrádky. Mezi těmi rozkošnými věcmi já narozena jsúci [vidíte, že z rozkoši také bláznovstvie pocházie, a rozkoši žádný nemuože vésti, než ktož jest bohatý], nikoli sem nezačala od pláče svého života, ale hned sem se líbě na svú matku zasmála.

MIKULÁŠ KONÁČ Z HODIŠŤKOVA.

Též Konáček a latině Finitor nazván. Za mladých let býval písařem hor vinič-ných a pozdéji vedl živnosť knihtiskařskou. Tiskárnu svou měl v domě „U štěstí“ u Matky boží nad lúží a potom od l. 1522 „u Bílého lva“ na Ovocném trhu. Pro zásluhy své o literaturu českou povýšen byl l. 1516 do stavu vládyckého s příjmím z Hodišťkova. Zanechav tiskařství, stal se l. 1523 místosudím dvorským. Zemřel dne 3 Dubna 1546. Práce jeho literární byly z většího dílu překlady, s počátku dosti skrovné ceny, a první jeho pokus překlad Beroaldova románu *Gviskard a Gissimunda* l. 1507. Potom l. 1510 vyšel jeho překlad *kroniky české Aenea Sylvia*, a l. 1515 tištěny byly v tiskárně jeho první noviny české o sjezdu ve Vídni císaře Maximiliána I se Sigmundem, králem Polským, a Vladislavem, králem Uherským. Mezi správnější spisy jeho náleží: *Pravidlo lidského života* neb tak zvané bajky Bidpajovy, a dílo jeho původní: *Kniha o hořekování a naříkání spravedlnosti, královny a paní všech ctností*, dle úsudku Balbínova „opus eruditione divina et humana plenissimum“, potom *Hra rykmy a písněmi sepsaná Judith vdovy* z němčiny, a *Hra pěkných průpovídek* od Boccacia. Tyto tři posléze jmenované spisy, jež přípisem l. 1545 příznivci svému Janu Hodějovskému z Hodějova věnoval, vydány jsou teprv po smrti Konáčově.

Z kroniky české Aenea Sylvia.

O vojště do Čech skrze Martina V papeže uloženém a o porážení Němcuo. Kap. 48.

Ale Martin papež když zbrojné Čechy ruosti den ode dne znamenal, prvé než by se více rozmohli, kardinálu Vintonienskému, rodem Angeliku z královského kmene narozenému, do Germaní táhnúti rozkázal, kterýž by proti české zpurnosti okolní národy k vojně napomenul, kterémužto i cisař ku pomoci byl. Sebrány sú tři vojska: Saská knieżata a města, kteráž Jezerní jmenují, první vojsko měli; druhé z Frankuo markrabě Brambursky vedl. Nad třetím byl Otta, Trierský arcibiskup, kteréhož Rýnští ná ovali, Bavořané také a města Švábsk ařská. Vtrhše do Čech třmi místy, když les přetáhli, spojivše se spolu u Střiebra se položili. To město Přibík Klenovský, mezi Čechy jak velmě učenější a výmluvnější, tak také ukrutností a zpurností horší, minulé noci z Německých rukú vytrhl. Protož byla jest rada, toho města najprvé dobyti, než by dále táhli. Ale když, že Čechové na kvalt sebravše vojsko na ně táhnú, jim zvěstovali, nevidúce nepřítele utekli, a do Táchova táhnúce, děl a jiné lúpeže tu nechali. Ještě kardinál v vojště nebyl; ale u Táchova s utíkajícími se potkav, divě se tolika vuodcí, tolika silných mužuo strašlivému a mrzutému utíkání, více, aby se na nepřítele všudy mdlejšieho navrátili, napomínal. To když na-

darmo činil, i sám hanebného utíkánie tovaryšem učiněn. Sotva do lesa vešli, když přitáhše Čechové, poslední hauf trápiti počali, učiněno jest věčšie a strašlivějšie utíkánie; aniž prvé Němci utíkati, nežli Čechové honiti přestali. Potom (Čechové) Táchova dobyvše, děl a zbroje mnohé dosáhli. Odtud Míšeň hubiece, když se skrze Franky vracovali, aby Pamberských pole a Normberských nehubili, penězi ukroceni jsúce, bohaté vojsko domuo přivedli. Sigmund to poznav, do Normberka přijev, nové pomoci knieżat Říšských sebral. Martin také papež Juliána kardinála svatého Angela, uměním a mravy osvíceného, s tiem poselstvím do Čech poslal, aby Čechóm boj uložil, a když by přišel čas, v Bazilském koncilium jmenem papežským seděl. Ten do Germaní všed, hned od Normberka k Sigmundovi se obrátil, kdežto mnozí z Říšských velikých pánuo se sjeli. Uloženo jest nové do Čech vojsko od osmého dne měsíce Června. Vuodce vojska Frídrich, markrabě Bramburský, usazen, kterýž by při kardinálu táhl. Vtrhl jest do Čech cestú, kteráž vede k Teplé. V tom vojště Albrecht a Kristofor Bavorští a Frídrich Saský knieżata byli; Jan a Albrecht Bramburská knieżata s otcem, kterémuž najvíce boj poručen byl; Herbipolenský, Babenbergenský, Eistetenský biskupové; tovaryšstvie Švábuo, kteréž sv. Jiří jmenují, a ciesařských měst; Mohučský, Trierský a Kolínský biskupové pomoci znamenité poslali a s těmi zemí svých panstvo. Praví, že více než 40,000 jízdných bylo, pěších něco menší byl počet; neb Germanové na rovných polích na koních častějí boje vedú. Slíbil jest i Renatus, Lotorinské knieže, na tu vojnu táhnúti; ale domácím bojem zaňeprázdněn jsa, když hrabí Videmontenského dobývati usiloval, ani slibu dosti se státi mohlo, ani falckrabí, kterýž Videmontenskému na retunk táhl, proti Čechóm jíti mohl. Kardinál když těch nemohl mieti, až do měsíce Srpna tažením prodlil. Albrecht v tom z Rakús s vojskem táhna, když, že k určenému dni nebude pohotově, kardinál porozuměl, nerovný jsa české síle, zase se vrátil. Potom táhl kardinál, veliké vojsko veda, a mnoho vsí českých spálil i městeček zebral, v kterýchž ne lakomstvie toliko, ale také ukrutnosť drábuo byla, kteříž muže s ženami na potkánie, kmety i děti napořád mordovali. Na pomezí však královstvie to hubenie a mordovánie bylo, ješto vuodce vojsk dále do země táhnúti nesměli. Čechové, kteříž již před tím, že nepřátelé přitáhnú, věděli, cvičné v zbroji haufy šikovali; a kdež německé strany stavenie nalezli, ta železem a ohněm hubili. Z kterýchžto Štylberk město od Sirotkuo dobyto i zbořeno jest, a děti v něm všecky zmordovány. V tom pak, buďto že zrada v vojště německém byla (čehož se mnozí nadáli), buďto marný strach dobrovolně mysli lidské zachvátil, po všech staniech se třásli, a prvé než se který nepřietel okázal, přemrzuté vzniklo utíkánie. Divil se Julianus, odkavad by ten strach byl, která by příčina tak velikému vojsku utíkati velela; objížděl hajtmany, napomínal, aby odění brali, čelní hauf šikovali, silným srdcem nepřietele čekali, ne pro slávu král-stvie neb pro obdrženie polí bojovali. Ale

pro životy své, pro vieru, pro Kristovu čest, pro spasenie duší; že by mrzké Germanóm bylo, jichž by slovútnosť a sílu všecken svět ohlašoval, z boje utiekati: umřieti by lépe bylo, nežli před nepřítelem ještě neviděným běžeti; že by ani za zdmi bezpečně přebývati mohli, kteříž by polí nepřátelóm odběhli; že odění muže, ne zdi brání; jediné leč nynie mečmi svobody své obrání, neb padnúti mají brzo pod mečem nepřátel, neb službu nad smrť horší ponesú. Ale daremné u těch bylo napomínánie, jichžto stud strach přemohl. Sebrány sú rychle koruhve, a jako by žádného nebylo v vojště hajtmana, kvaltovně každý, nečekaje rozkázánie, nehledě tovaryše, mnozí také meciece zbroj, nejinak než jako by nepřátelé v hřbet bili, s chvátáním ruozno běželi, za kterýmiž kardinál bezděčně běžeti musil. Nepřátelé po malém času z strachu cizieho učiněni jsúce smělí, přitáhli, vozuo a děl i jiných věcí, s kterýmiž skrze les snadně táhnúti nemohli, a převeliké kořisti tu dosáhli. Albrecht pak když poznal, že kardinál do Čech vtrhl, i on sám opět z Rakús s vojskem na Čechy táhl a Chrudimi, ohraženého města, dobývati mienil. Ale utiekánie kardinálovo poznav, od úmyslu přestal, a skrze Moravu, kteráž ještě pod ním nebyla, vojsko veda, viece než na pět set vsí mečem a ohněm zhubil, měst mnohých mocí dobyl, zbořil a lidu mnoho zmordoval; i národ ten tak velmě trápil, aby jho jeho přijímaje a hubenie takové snášeje, poddanosť jeho tiemto spuosobem slíbil, aby při náboženství a víře to držeti povinen byl, což by bazilský sněm neb koncilium uložil.

O začetí Bazilského sněmu a povolání Čechuo na ten sněm, aby své víry duovod oznámili. Kap. 49.

Vyjev z Čech legát, do Bazilí se obrátil a tu sněm držal. Sigmund, kterýž času sebránie toho vojska v Normberce trval, k přijetí koruny ciesařské k Římu táhna, pánóm Českým listy poslal, v kterýchž psáno bylo, že by rodem byl Čech, žádnému národu viece nežli svému nepřeje, do Říma ne pro jinú příčinu jede, než pro přijetie koruny. Že by se to přepoctivé Českému národu přihodilo, o kteréhožto poctivosť jemu by najvěčšie péče byla, a že by se již jeho pilností začal v Bazilí sněm. Napomínal ty, kteříž by o vieru chtěli slyšáni býti, aby tam jeli, aniž by viece smysliti chtěli, než matka cierkev svatá obecná. Že by dobrotivě na sněmě měli slyšáni býti, toliko aby pilnosť přičinili, na sněmě o vieru uhoditi a jemu navrácenému hotové královstvie zachovati. Neb ani by tomu věřil, aby měli Čechové toho krále pobiehati, jehož by otec, bratr, děd u nich kraloval; ani by on jinak kralovati chtěl, než jiní křesťanští králové. Psal jest také i ten Bazilský sněm Čechóm, aby posly vyslali, kteříž by viery své rozum pokázali, bezpečnosť cesty i mluvenie, což by chtěli, slibuje. Byla sú mezi Čechy dva smyslové: Sirotci a Táboři i lidé obecní jednak všickni jeti odpírali, Jana Husi a Jeronyma ku příkladu sobě přivodíce, kteříž do Konstancí na sněm přijevše, pod glejtem Sigmandovým zjevně upáleni sú. Panstvo pak a rytieřstvo, Menharta následujíce, pána z Hradce, muže upřímného a rozumu zdravého, že by se ovšem k tomu

sněmu mělo jeti, pravili, aniž by chtěli bludnými vidíni býti, kteříž by nové a cizie smysly při vieře a řád nový nalezli, jediné leč by mluvenie a činěnie rozum všie cierkvi vydali, a což sú v lid vtrúsili, aby to před učené přinesli. Přemohl jest ten smysl. Poselstvie ve třech stech jízdných učiněno jest, kteréhožto starší byli: Vilém Kostka, ne tak rytierským duostojenstvím jako bořením kosteluo znamenitý; Prokop, příjmím Holý, týž veliký mnohými vítězstvími a porážkami zvládyčený; Jan Rokycana, Pražský apoštol; Mikuláš Galekus, Táborských kněz; a Petr Angliš, samé logice v hádání doufaje.

Vyšed před město městský lid, a z sněmu také mnozí, příštie přesilného národu před branami čekali. Jiní se na ulice, kudyž jeti měli, sešli. Panie, děti, děvečky vokna a krovy naplnily. Jiní toho, jiní onoho prstem okazovali, ciziemu oděvu, nevídanému prvé rúchu se divili. Hrozné lidské tváři, strašlivé znamenali oči. Že by nebylo jinak, pravili, nežli pověsť o tom lidu zněla. Na jednoho však všickni, Prokopa, obrátili oči: toho býti, kterýž by tolikrát věrných porážel vojska, kterýž by tolik měst zbořil, tolik tisícuo lidí ukrutně zmordoval, kteréhož by se i jeho nepřátelé spolu báli, nepřemoženého vuodci, smělého, nelekavého, ani prací ani strachem přemoženého.

Řeč Juliána kardinálu k českým poslóm a odpověď týchž. Kap. 50.

Po přijetí českých posluo přívětivě třetího dne na sněm přišlým Julianus kardinál dobrotivě mluvil a dlúhú i ozdobnú řečí, k těm věcem, kteréž by pokoje byly, napomínaje; cierkev Krista spasitele nevěstú, všech věrných matkú býti pravě, kliče svazováníe a rozvazováníe mieti, čistú bez vrásky a poškvrny; že v těch věcech, kteréž potřebné jsú k věčnému životu, ona blúditi nemuože; ktož by jí potupil, ten má jmieu býti za cizího a za odřezance i za zjevného hřiešníka; že ona nikdiež jinde lépe než v obecném koncilium se neohlašuje; ustanovenie sněmuo duchovních příjemna mieti, kterýmžto neméně než čtení věřiti se musí, jichžto mocí i samy řeči písem svatých uloženy jsú. Že by Čechové, kteříž by se syny cierkve býti pravili, hlasu matky poslúchati měli, kterážto na syny zapomenúti nemuože, a že již obzvláštně od mateře živi byli. Aniž by to nové bylo: mnozí sú prvé bývali, kteříž máteř opustili, vracovali se však, kteříž spasenie žádali. Času potopy všickni zahynuli, kteříž v korábu neostali. Beránka Páně v jednom domu jísti slušelo. Krom cierkve nenalézá se spasenie. Že by ta byla zavřená zahrada, a zapečetěná studnice, kteréžto vodu jest-li že by kto pil, nebude žiezniti na věky. Že by se Čechové dobře poradili, kteříž by té vody potokuo v koncilium hledali a máteř aspoň slyšeti umienili. Že by již pominúti měly nevole, odložiti se oděnie, a všecken války zpuosob daleko zahnati. Že by dobrotivě chtěli slyšeti otcové, což by koli Čechové k své při mluviti chtěli, jediné aby hotového úmyslu byli, zdravými radami svatého sněmu nepohrdali, na kterýchž netoliko Čechové, ale všickni věrní křesťané přestati musejí. Poslúcháno bylo kardinálovy řeči s velikú otcuo pilností. Čechové krátce dpovědĕli: Že by oni ani koncilium, ani

cierkve potupili; a že nejsúce slyšáni, v Konstancí ortelováni sú, a nic by z viery křesťanské neujímali. Že by neporušena u nich otcuo ustanovenie byla, a co by koli Čechové mluvili, toho by svatými písmy a čtením potvrditi chtěli. Že by přišli, aby nevinnosť svú všie církvi oznámili a žádali zjevného slyšenie, kdež by také i laikové byli. Aniž jim toho odepřieno jest. Otázáni jsúce, které by to věci byly, jimiž by se od Římské cierkve dělili? čtyři artikule předložili: O přijímání svátosti těla Kristova, kterúž pod zpuosobem chleba a vína přijímati mají všickni ti, kteříž by spaseni býti chtěli, z potřebnosti tvrdili. (Bibite ex eo omnes, vadí se o to až po dnes.) O světském panování, kteréž kněžím zapověděné božím zákonem pravili. O kázaní slova božieho, kteréž svobodným všudy všem býti mněli. O zjevných hřiešich, kteréž pro nižádnú věc odpustitelnými nemněli, také pro uverovánie věčšieho zlého. A ačkoli více jest kusuo, kteréž Čechové proti Římské cierkvi kázali a dovozovali, před sněmem však a doktory těch toliko brániti umienili; a to jmenem všeho královstvie pověděli. Ale když legát, že by jiné věci o Češích slyšel, pověděl, kteréž by křesťanuo uši uraziti mohly, mezi nimiž toto bylo, že by zákony mnichuo žebrotních nálezkem ďábelským býti kázali; povstav Prokop: „Aniž to falešné jest," dí; „neb poněvadž ani Mojžieš, ani před ním patriarchové, ani po něm proroci, ani v novém zákoně Kristus pán, a apoštolé mnichuo ustanovili, ktož ne- r í, aby to ďábelské a temností skutek n ?" Přijata jest velikým chechtáním Prokopova řeč. Legát pak, jakož byl přesnesitedlný otec, duovody neučeného člověka snadně zrušil. Neb ani prorocká a patriaršská ustanovení, i což Kristus uložil, což stvrdili apoštolé, toliko od boha býti učil; ale cierkve svaté také ustanovenie, kterážto zpravována jsúci duchem svatým, vedena bývá, skutky božími býti pokázal, ač by i od jinud mnišský život ze čtenie vzatý zdáti se mohl. Volili sú Čechové čtyři mistry, kteříž by jich artikule z zákona božieho vzaté okázali před těmi, kteříž by je zamítali. Z koncilium tolik přijato jest mužuo výborných a k mluvení hotových. Hádali se spolu padesáte dní, a mnohé věci s obojí strany přivozovány byly. Naposledy, když přemoženi Čechové nechtěli býti, k rokování se obrátili. Pokaušeli se, mohli-li by aspoň přátelsky vedeni býti. Posláni sú legátové z koncilium do Čech, mužie přeučení, a kteříž by jistě národu toho zhýralosť znali. Mnoho s Čechy rozjímáno jest. Jednak naděje pokoje byla, jednak války strach.

O vítězství Čechuo německé strany a porážení i o smrti Prokopa a jiných bratří. Kap. 51.

Když se ty věci dály, Táboři a Sirotci Menhartovi a jiným pánóm odporni býti počali, a jich podezřená jednánie míti, jako by koncilium povolni byli. Aniž marné bylo jich domnívánie: neb se často spolu scházeli panstvo, nesmyslnosť svú oznamovali. Biednými se pravili, kteříž, když by královskému panování odpírali, Prokopovo by jho snášeli; že by on pánem byl, on k své vuoli zemi zpravoval, berni bral, daně ukládal,

pohotově měl vojsko kamž by chtěl vésti, dráti, lúpiti, mordovati, žádného netrpěti, ktož by se jeho radám protivil, urození též jako neurození otroky býti. Že by žádné lidské pokolenie nad Čechy nešťastnější nebylo, kteříž by vždycky na poli býti musili, vedra a zimu trpěti, na tvrdé zemi léhati, s oděním každú chvíli se obierati, jednak domácími boji, jednak cizími se trápiti, neb válku vésti, neb strachu války očekávati. Že by již aspoň vyraženo býti mělo ukrutného tyrana jho, a viece nesnášeno, aby ti, kteříž jiné národy oděním přemáhali, měli Prokopovi slúžiti. I zdálo se jest, aby obecní sněm panstva a měst uložen byl, na kterémž by zpuosob královstvie mohl napraven býti. Na tom sněmu Menhart, že tomu království dobře bývá, mluvil, v kterémž by ani skrze prázdnosť léněli lidé, ani skrze boj trápeni. Že by Čechové až dosavad zbaveni byli odpočinutie, hubeno ustavičnými válkami královstvie, kteréž by brzo zahynulo, kdyby to opatřeno nebylo. Že již nevorána leží pole, lidé i hovada místy hynú. To by se proto přihodilo, že by všecky věci v moci jednoho složeny byly, kterýž bez rady panstva a měst podlé svého zdánie což chce pósobí, a tomu prospěšná jest válka; neb kdyby pokoji místo bylo, hned by panovánie jeho přestalo. Že by měl volen býti jeden hajtman z urozených lidí, kterýž by jediné do roka v tom úřadě trval, a někteří jemu přidáni, jichž by radú i válku i obecné dobré zpravoval. Ale aby se nezdáli páni sobě osobovati královstvie, z prostřednieho urození vzíti hajtmana radil. Přistúpeno jest s povolením sněmu k smyslu Menhartovu. Aleš Ryzmberský, starého urozenie člověk, ale chaterného platu, vuodcím lidu vyhlášen, kteréhož hajtmanem jmenovali. Také zemská pečeť u něho byla, mocnosť u Menharta trvala. Prokop to poznav, Sirotky a Tábory sebrav, u města Plzně, v kterémž německé strany obývaly, se položil, a jedenácte plných měsícuo ustavičným obležením a častým šturmováním trápil. Měšťané všecko zlé trpíce a již hladem hynúce, k koncilium do Basilí poslali, prosíce, aby věrnému městu v rukú nevěrných býti nedopuštěli. Otcové, kteříž neměli obecních peněz, z svých vlastních sbierku učinivše, osm tisícuo zlatých dani Menhartovi poslali, kterýž by sbera vojsko, retoval obležené. Toho času ta strana Prahy, kteráž Nové město slove, Sirotky obsazena byla, v kteréž předčil kněz Vlk, Rokycanovi velmě protivný, proti kterémužto káže lid zbuzoval. On v Starém městě v kostele panny Marie obýval a Vlka svými řečmi a hanlivým domlúváním dotýkal. Pro kterúžto věc když zrostly kyselosti, zavřeli sú Sirotci přístupy z Starého města do Nového, a věží dřevěných s mnohými halkéři nastavěli, s kterýchž by na měšťany do nepřátelského města stříleli. Tu příčinu vzav Aleš, svolav panstvo, že by ničímž vladařstvie jeho nebylo, pravil, kteréž by Táboři a Sirotci potupovali, a že by královstvie rychle padlo, kdyby hajtmanuo neposlúchali.

Co z rozdělenie pochodí škodného,
a z popuzenie lidu obecného
skrze kázanie, kněžské nabádánie
teď máš poznánie!

Prosil panstva, aby se o to radili. Líbilo se všem s tím vojskem, kteréž Menhart sebral, do Prahy táhnúti. A nemeškajíce do Starého města přišli, dřevěné věže zbořiti a poslúchati všem Alše rozkázali. Odpírali Sirotci toho hajtmanem býti, kteréhož by ani oni, ani Táboři přijali. Byl hadrunk, učiněn v městě boj. Vlk když své postupovati znamenal, a mnohé padati, zdraví utečením zachoval. Rozbořené věže všecky v moci Alšově učiněny sú. Plzenští tu věc poznavše, Prokopovi se se zdí posmívali, napomínali, aby své měšťany retoval a cizích netrápil; že by ten bláznový byl, kterýž by nemoha svých věcí brániti, kazil cizie. A jediné leč by od města odtrhl, brzo přitáhnú páni, kteřížto bezděčně jeho k tomu přinutí. Smyšlením to Prokop býti mněl, a měšťanóm, aby věčšího obleženie čekali, žertem odpověděl. Ale když jisté poselstvie o příhodě Pražské uslyšel, hned od města odtrh, pln jsa hněvu, se vším vojskem se ku Praze obrátil. Když se přibližoval proti němu, ubrmané vyšli, o pokoj mezi ním a pány jednali; že by rozdělené mezi nimi královstvie státi nemohlo, aby péči měli v společném pokoji, a že by ani na svornosti bez moci, ani na moci bez svornosti dosti bylo, a městóm by toho lidu nedobytá obrana byla, kterýž by lid svornými úmysly válku vedl. Že by ruoznice podlé zdánie jeho srovnány býti mohly, voléce s obojí strany rovného počtu muže, jichž by radú nález pokoje vypově-

byl. Prokop potom, že by tak chtěl ti pokoj, odpověděl: jest-li že by Nová na jemu vrácena byla, jest-li že by stavenie zbořená vzdělána byla, jest-li že by Plzeň v tom zpuosobu byla, v kterémž byla před odtržením; neb již špíže tam naneseno bylo. Páni, když věcí přenesnadných žádati viděli, a Prokopa žaláři, bitím, mordem hroziti: poněvadž by jinú cestú pokoj nemohl býti, boj vésti uložili. Protož nechavše města, kteréhož výborně úmysly znali, proti nepříteli táhli. Přišli sú na místo mezi Brod Český a Kúřim, čtyřmi milemi a pěti sty kročeji od Prahy vzdáli na polích velmě širokých. Tu se vozové s vozy potkali, a učinivše křik, jedni druhých hanlivě dotýkali. Umienil jest Prokop nikoli bitvy nečiniti, jediné leč by z příhody přišla; ale úmyslu byl upřímo k Praze táhnúti, kdež jest nepochyboval, že by Nové město jemu brány otevřelo. Ale jízdní panstva vozy jeho pomíjejíce, když zadek vozuo otevřený uzřeli, kvaltovně do nich vskočili, a porážku velikú učinili. Nepřátelé nenadálým zlým zachváceni jsúce, co by činiti měli, nevěděli. Třásli se po všem vojště, neobyčejná věc strach rozmnožovala: neb sú nikdy prvé jízdných do vozuo vskakovati nevídali. Mordováni sú všudy pěší. Vzniklo utíkání, z druhé strany otevřevše vozy. Před se třeli páni, padali odevšud utíkající. Prokop, když svých obdržeti nemohl, ani slyšeti napomínánie nebezpečenstvie a strach dopaustěl, mezi přehustými nepřátelskými haufy oskočen jsa, s vojskem, kteréž sobě z přesilných viece než z přátel vybral, některaký čas nepřátel útok zdržoval, a mnohé zmordovav, jednak vítězstvie nepřátelóm vytrhl. Ale obklíčen jsa přielišným množstvím jízdných, ne tak přemožen jsa jako

přemáhaje ustal, i šípem z nedojípky postřelen jsa život svój dokonal. Týmž způsobem i druhý Prokop, kteréhož Menším jmenovati smy pověděli, v témž haufě silně bojuje zahynul. A tak těm dvěma přeukrutným a přehroznym potvorám konec ta byl. Tak Táboruo a Sirotkuo škodlivá vojska, prvé nepřemožená, přemožena a zahlazena sú. Prokopa Holého kto by zabil nevědí, ačkoli Kostka (o kterémž sme nahoře zmínku učinili) ten účinek poctivým a hodným odplaty svým pravil, kterýž tehdáž s panské strany byl. Prvním pövodem toho vítězstvie jmien jest Menhart, po něm Ptáčkova veliká síla byla vidína. Čapek pak, Táborských jízdných hajtman, v válečných věcech velmi zběhlý, a kterýž mnohými škodami někdy Prušany trápil, a od krále Polského povolán jsa, až k Gedanu a k moři Balteum vítězné vojsko vodil, z toho boje utečením se vyvřev, s velikým haufem jízdných na Kolín se obrátil. Po dokonání bitvy, když mnoho tisícuo vězňuo bylo, Menhart radu se pány učiniv, zahladiti škodlivý lid umínil, kterýž chován jsa v odění, všecken věk v vojště ztrávil, aniž právem živ býti chtěl, lúpežóm, vraždám a cizoložství zvyklý, kterýžto dokudž by trval, nikoli by v pokoji království státi nemohlo. Ale boje se, aby spolu nevinných s vinnými nezahubil, kteříž z dědin přinuceni jsúce do bitvy přišli, bířicem volati kázal: že by ještě válka nepominula, z té příčiny, že by Čapek na Kolín ušel; protož se jeho dobývati musí, a okolní všudy národy, kteříž království hubili, oděním skrotiti, k kterézto věci potřebie bude těch, kteříž s Prokopem v vojště byli, mužuov silných a v boji zkušených; že by takovým služba placena byla z obecních zemských peněz dotud, dokudž by království upokojeno nebylo. A protož všickni, kteříž by koli službu brátí chtěli, aby se do stodol najbližších seběli, a vystříchali se pilně hlúpých a v boji nezběhlých a nevycvičených s sebú pojímati; že by ti k svým dědinám a k svým domóm se vrátiti mohli. Vešli sú do stodol, kteréž v Čechách ve vsech z hlíny oblepené a došky přikryté jsú, na mnoho tisícuo Táboruo a Sirotkuo, lidé černí od slunce a od větru osmáhlí, vzezřenie strašlivého a hrozného, a kteříž při dýmu v vojště živi byli, orličích očí, speklých vlasuo, opuštěné brady, životuo vysokých, úduo osmáhlých, kuože tak tvrdé, aby železo jako pancieř odháněla. Zavřieny sú rychle dvéře a stodoly zapáleny, kdežto vojsko lidí těch po mnohých bojích a neřestech, kteréž páchalo, spáleno jest a za své skutky odplatu vzalo.

Ktož v zemi řády zamítá, spravedlnosť,
pósobí vády, provodí ukrutnosť,
takový zkažen buď, z země vyhlazen
a světla zbaven.

HRA FLUS V ČECHÁCH
léta 1512.

Flus jmenovala se nějaká hra v karty. Báseň následující, satyra na tehdejší spletky politické v Čechách, vytištěna byla z dvou rukopisů, totiž musejního a Děčínského, v Starých letopisích českých, str. 519.

Léta božího 1512 začali v Čechách flusa hráti,
a král na to neráči nic dbáti,
by k tomu kteří radili,
aby se hráči nesvadili,
jako se v Čechách zhusta děje:
každý sobě, druhému nic nepřeje.
Páni regenti to před sebe vzeli,
aby flus, kdy chtí, měli.
Města chtí míti tři tauše:
jistě ten flus někoho zkauše.
Pan z Rosenberka k té hře se strojí,
však příhody se při tom bojí.
Pan Lev v té hře vždy sobě tuší,
jest-li že mu jí žádný nezruší.
Pan z Pernštejna nic k tomu nedí,
proto odevšad svého hledí.
Pan kancléř nechce v tom státi,
aby se měl v tom koho báti.
Z té hry kníže Bartoloměj
chce díl míti, děj se co děj.
Také Rendl od hry nechce jíti:
chce řemen z té kůže míti.
Pan Kostka s panem Slavatau
[illegible] činiti mají s tau hrau.
[illegible] z Gutštejna chtí také flusa hráti,
aré karty bezděk dráti.
Páni Šternberci, z Valdštejna,
Švihovští a z Hasištejna,
Vajtmináři a Šlikové,
též jiní panští rodové,
kteří nejsau zemští zprávce,
také by hráli flusa krátce;
by nešanovali práva,
hned by v šanc sadili, kdo rád hrává.
Na sněmích, na sjezdích o to trží,
však nevědí, kdo s kým drží;
než na karty vždy se ptají
ti, jenž rádi flusa hrají.
U Hory penieze dělají,
ale flusníci hned je mají;
chudým Hora nechce jíti,
chudý nemá mnoho míti.
Úředníkům s těmi se řády stýště,
rytířstvo pak k tomu výště;
jiní jsau již na poskoku,
aby jali některé s boku,
čekajíc jednom počátku,
by hráli flusa bez zmatku,
nechtíce tomu zadu míti,
ani tím již dlauho dlíti.
Císařská Jasnosť v to se chce dáti,
aby také mohl flusa hráti;
markrabě, falckrabě, Jich Milosti,

té hry nebyli by prosti.
Frankové, Slezáci, Frankfurtaři
také té hry neradi zmaří.
Mišňaři přes hory nakaukají,
již-li v Čechách flusa hrají;
o nic více by nastáli,
jen aby jeden a třicet měli.
Hrejteż s bohem, jakż umíte:
kdo vyhrá, to potom zvíte;
a když již karty ztrháte,
po pohlavku sobě dáte;
sic nepřestanete hráti flusa,
až nenajdete doma kusa
v truhlách, ani v stodolách:
teprv zvíte, co jest strach,
a po čem hoře postihají
ti, jenž rádi flusa hrají;
odvážíc se hrdel, statkův,
necháte po sobě vdov, sirotkův,
mohauce na celé kůži spáti,
pod řádem a právem státi.
Nechajíce flusa hrání
učiňte s sebau srovnání;
z toho vám přijde zisk i čest:
toť má věrná rada jest.

LIST

pánův a rytířstva ze sněmu Benešovského Pražanům i jiným městům K. Č. léta 1516.

Z kněh pamětních archivu městského v Praze, nazvaných Chaos rerum memorab., díl I, list 833.

Vzácné opatrnosti pánóm purkmistróm a radám Starého a Nového měst Pražských a jiným městóm královstvie Českého, přátelóm našim milým.

Služby naše vzkazujem vzácné opatrnosti páni přátelé naši milí! Psaní, kteréž ste nám učinili, to mezi sebú vážiece, jemu sme vyrozuměli; v němž předkládáte, domajšlejíce se toho, že by snad pán buoh pro prohřešenie naše nám nic stálého a rozumného prospěchu v jednání dáti neráčil, jako v jiných zemích: i poněvadž, bychom všecko naplnili, což jest nám rozkázáno od pána boha, nemuožem říci, bychom hodní služebníci jeho svaté milosti byli, nad to nečiniece, nemuožem říci, jsme bez viny.

Kdež při tom píšete, abychom se prvnieho spuosobu předkuov našich chytili, a to toho, abychme napřed cti a chvály božské hleděli a pilni byli, a on zato aby nám ráčil svatý pokoj mezi námi dáti, a ve[illegible] vuole své ráčil jednotu, lásku, upřímn[illegible] vážnosť a milosť křesťanskú zříditi, tak a[illegible]

chme jedni druhých zkázy, lehkosti a škody nehleděli, ale při tom sebe nechali, při čem kdo spravedlivě nechán a zuostaveni býti mají, a tak jedni druhé sobě vážili, jak s poctivostí váženi býti mají: i bez pochyby že jest vám to dobře v paměti, že stavové naši na sněmích předešlých na tom sú byli a k tomu sú se sježdělí, chtíce předkem to jednati, což by ke cti a k chvále pánu buohu všemohúciemu bylo, a potom k dobrému Jeho Královské Milosti, pánu našemu, a tomuto království, vás žádajíce k témuž i napomínali, pod tím nehlediece žádných útiskuov ani zkázy stavu vašeho, ani které vosoby, než chtíce rádi, abyšte vy i každý při tom, při čemž spravedlivě zuostaven býti má, zuostaveni byli, a od vás téhož vděčni chtíce býti, aby stavové naši svobod našich a živností a úžitkuov, přisauzených rozsudky krále Jeho Milosti, bez překážky užívali. A z toho známé jest, že sme ti nebyli a nejsme, abychme komu útisky činíce právuom překážku činili a nerád v království puosobili, než každému toho přejíce, při čemž kdo zuostaven spravedlivě býti má, aby byl; a pod tím také nic svého nehledajíce, než předkem chtíce jednati pána svého dobré a tohoto království, kterak by mohlo najlépe řádem a právem spravováno býti a do let Jeho Královské Milosti od nás dochováno, kdež jiným ničím k dobrému pánu našemu spravováno býti nemuož, nežli řádem a právem. Kteréhož práva sme se na vás dotazovali, chcete-li s námi spolu je obhajovati a při státi? Odpověď jest nám od vás dána vúmínkami, kteréž dobře v paměti máte a my také, ješto sme my ani vy na takové vymínky závazkuov k obhajování právuom nikda nečinili, než zbola beze všech vymínek, tak jakž zápisové o tom ukazují. A při těch závazcích s vámi spolu rádi sme státi chtěli, a my ještě v tom stojíme a z toho vystupovati nemíníme, než podlé těch závazkuov se zachovati proti každému, kdož na závazky své pamatujíc řád a právo podniká a jemu dosti činí a činiti bude; a při tom chtíce všech svých věcí na stranu odložiti, v čem jest se nám od vás ubližovalo, a věci pána našeho a vobecné jednati: ješto kdyby takové věci, k kterýmž sme vás žádajíc napomínali, jednány a zjednány mezi námi byly, bez pochyby že by těchto ruoznic, spletkuov a neřáduov v tomto království nebylo, kteréž se nyníčko nacházejí. A tak muožte dobře rozoměti, že takové věci stavy našimi sú nepřišly a nepřicházejí, poněvadž při tom řádu a právu, kteréžto právo neřád v zemi zastavuje a řád činí, stáli sme a stojíme, chtiece tomu rádi býti, aby tak jako i prvé svuoj svobodný pruochod mělo a v své pevnosti a stálosti zuostalo; pak poněvadž se tomu vámi překážka stala mimo naši žádosť a vuoli, ač sme tomu neradi byli, ale nevěděli sme tomu co říci na ten čas.

Kdež v svém psaní také toho dotýkáte, o kteréž věci mezi námi rozdíl jest, že tu naději máte, že s vámi o ně smluvau přátelskau uhodíme, a zvláště co se piva vaření dotýče, aby to svuoj konec a své místo tudy vzalo: i té sme my naděje byli a ještě jsme, že vo to s vámi rozsudky krále Jeho Milosti slavné paměti konečný

konec máme. A však proto vzhledajíce na to, aby krále JMti pána našeho a vobecné dobré bez překážky se jednalo, a vuoli Jeho Milosti, kteráž jest téměř při poslední hodině Jeho Královské Milosti byla, chtíce naplniti, k tomu sme přistúpili, aby ta věc zanechána byla až do let krále JMti bez újmy každého na jeho spravedlnosti, kdež pro dobré pána našeho a pro uvarování zkázy královstvie tohoto zdá se nám, že by to od vás mělo přijato býti.

Dále také v svém psaní nás za to žádáte, abychme v této zemi odpovědi a odpovědníky přetrhovali a zastavovali, aby krále JMti poddaní a JMti země tak nepoctivě a lehce hubena a kažena nebyla: pak věc jest vědoma, že sme vždycky ti a na tom byli to, což by neřád v tomto království činiti mělo, abychme to předcházeli a takových věcí nedopaušťěli. A když sau již i odpovědi do tohoto království všem stavuom i zvláštně některým městuom přišly z příčin kterých, bez pochyby když na to pomyslíte, že to u sebe najdete, od koho sau k takovým věcem příčiny dávány: proto sme hned té vuole byli, chtíce jim všem glejty dáti, jest-li že by vuole vaše byla, a tu s nimi jednati, aby takového předsevzetí nechali, a takových věcí více činiti přestali; ale vuole vaše nám k tomu oznámena nenie, než pod tím psaní panu purkrabí najvyššiemu páni Pražané Staroměstští i Novoměstští, Litoměřičtí a Klatovští sau učinili, v témž psaní opovídajíce se proti odpovědným nepřáteluom svým, proti kterýmž jest toho potřeba, tak za to máme, nebyla, poněvadž sú prvé od nich odpověď měli; než tak tomu rozomíme, že pod tau opovědí mimo řád a právo na některé, kteréž by za odpovědníkuov svých přátely aneb fedrovníky u sebe uznali, mocí sahati by chtěli, a tudy nás z svobod našich a z sauduov zemských strhnúce, osobami svými a na svých právích o naše cti i hrdla sauditi by chtěli. Kdež sú pak i někteří z stavuov našich, slyšiece v městech Pražských nějaké pohruožky proti sobě, pánuom Pražanuom psaní učinili, mají-li před nimi bezpečni býti, i podlé nich stavové z krajuov a zvláště z kraje Boleslavského, poddávajíce se tu na těch místech, kdež jsú povinni, že jim chtí rádi právi býti, z čehož je chtí viniti, proto od nich odpovědi žádné, kteréž by se spraviti mohli, dosíci nemohli, nébrž že někteří z stavuov našich sú obsíláni k vejvoduom od pánuov Pražan Staroměstských tu v ta místa, kdež povinni státi nejsú; kdež pak znáti muožete, že ne námi, ale vámi ty příčiny se dávají, kteréž se s právem srovnati a snésti nemohau, ani v tomto království dobrého řádu a pokoje mohau puosobiti, než mezi námi dobré přátelstvie zrušiti a nepřátelstvie přivesti.

Což se Bohmického dotýče, toto abyšte věděli, že posel, kterýž jest od JKMti pána našeho milostivého s listem věřicím k nám přijel, v tom vuoli JKMti nám jest oznámil, abychme my Jindřicha Bohmického k tomu přivedli, že JMť rady své pro některé potřeby do tohoto království poslati ráčí a to zjednati, aby rady ciesaře JMti a krále Polského JMti také posláni byli, a tu že JMť poručiti ráčí téhož Bohmického s pány P žany slyšeti a mezi nimi ten konec uč

aby se žádnému v jeho spravedlivosti nic neukrátilo; kdež my v tom tak vuoli naplniti chcme JKMti a jeho Jindřicha Bohmického, kteréhož jest z závazku pan Kundrát Krajíř na místě kraje Boleslavského propustil a nám jeho z našeho napomenutí v moc dal; neb sme to v naší radě obmysliti, abychme jeho Bohmického z příčin slušných v moci majíce na závazek k našim stavuom vzali. I to vědúce, vás žádáme, že se k němu pokojně i k jeho zachováte až do sv. Martina najprv příštieho. A jest-li že tak učiniti chcete, tehdy on též, jakož jest slíbil, k vám se pokojně zachovati chce. Protož vás za to žádáme, pokadž jest vám v úmyslu v takové věci učiniti, že nám to oznámíte, abychom se věděli čím spraviti: chcete-li se k němu a k jeho do toho času také pokojně zachovati?

Kdež také píšete, že by někteří, jakž jste zpraveni: tu vejmluvu měli, nechtíce vám pomáhati, že byšte se práva odřekli, při tom píšete, že k tomu pravíte, že tak není: tomu nerozumíme, na svá-li práva míníte čili na práva zemská; než toho my nepravíme, byšte vy se svých práv odřekli, než z odpovědi vaší, kterúž ste nám dali, což se práv obhajování dotýče, z té sme srozuměli, že bez vymínek práv zemských obhajovati nechcete, kdež pak závazkové naši k obhajování právuom na takové vymínky se nevztahují. A k tomu to zřiezenie, což se lidí sběhlých a čeledi sběhlé dotýče, nejsúc od nás z toho propuštěni, nám vypověděli. Pak takové řeči od [illegible] slyšiece, jinak jim rozuměti neumieme, než tak, co ty řeči od vás k nám učiněné v sobě zavírají.

Což se pak té smlúvy, kteráž jest mezi námi a vámi skrze posly krále JMti učiněna, dotýče, věc jest vědoma, že sme my jí vám předkem nevypověděli; než poněvadž ste té pomoci, v kteréž ste na dluhy krále JMti s námi spolu beze všech vymínek svolili, dáti nechtěli, nám jest se zdálo a ještě zdá, že sme vám také té smlúvy, kterúž sme pro tauž pomoc králi JMti s vámi učinili, povinni držeti nebyli a nejsme, poněvadž jest se předkem vámi z ní vejstupek stal.

Pak tímto své psaní zavíráme, že sme ti nikdy nebyli, abychme lehkostí, hanbau aneb zkázau aneb jakým útiskem nespravedlivým stavu vašeho sami se v království tomto zdělávati měli, nébrž ti sme byli pro pána našeho dobré a pro dobrý pokoj mezi námi v tomto království, nejsúc toho povinni; že sme z sebe mnoho vám ustupovali, naději majíce, že to od vás vděčně přijato bude, a očekávajíce zase k sobě od vás přátelské odplaty. Pak jaká odplata od vás nám přišla, tu sobě rozvažte: Předkem ta v psaní vašem, kteréž ste do Hradce na sjezd učinili. Tu ste nás, kteříž z viery tělo a krev pána Krista pod spuosobau jednau přijímáme, v tom dotkli, a stavy naše strany podobojí k tomu napomínali, aby se s námi v zápisy proti krále JMti duochoduom a JMti moci a panování nedávali, na kteréž sme my zápisy, jakž jsme živi, nemyslili a mysliti bohda nebudem, abychme je proti králi JMti, pánu svému, činiti měli, a při tom bez nás sami s stavy našimi, kte-

říž sau tu se v Hradci sjeli, chtíce se smlúvati: ješto vám jest věc dobře vědoma, poněvadž jedněch svobod užíváme, že se jedněch jako druhých ta věc dotýče; a tudy toho hledajíc, chtiece nás spolu roztrhnúti, jedny druhým vošklivíce, a takovú věc v ně vkládajíce, že bychme stavy naše s stavem vaším rádi svadili, abyšte se nám jedni druhých obojí pomohli kaziti: ješto my tak pravíme, že to pravda nenie, a že sme na takovú věc nemyslili, než k nim, jakožto k přáteluom svým milým, jich poctivosti hledíc a jim k ní dopomáhajíc se zachovati a od nich k sobě beze vší pochybnosti téhož zase vočekávajíc. Ješto na taková vaše psaní duotklivá nezdá nám se na tento čas odpoviedati. Pak milí páni města! nedělajíce více ruoznic, kterýchž jest prvé dosti, vezměte to před se, čeho ste pánu našemu i nám i sobě sami povinni zachovati, a tudy aby se to psaní pěkné vaše skutkem pravé učinilo, a lidé aby tomu uvěřiti a místo dáti mohli, že pána svého tak milujete a vo JMt a vo toto královstvie tu péči máte, vo kteréž péči mnoho a často mluvíte i vypisujete.

Také toto vám oznamujem, že jest nám psaní přišlo od Albrechta Rendle, kterak duochodové z měst krále JMti na rathauze v Starém městě Pražském vonoho i tohoto roku kladeni by býti měli, a že páni Pražané mají sobě s toho některú sumu vziti, kdež vám pak toho listu teď přípis posíláme. Pak víte dobře, že zřízenie zemské králem JMti a námi i vámi spolu učiněné a stvrzené vokazuje, že duochodové královští jinam nikam se vobraceti nemají, nežli na dluhy krále JMti puojčené, vo kterýchž by ti čtyři ředitelé k tomu usazení vědomosť měli. Pak jest-li že duochodové krále JMti vámi kde jinde, než zřiezenie zemské ukazuje, se vobracejí, to sobě rozvažte, kterak zřízenie zemské se zachovává. Než my u sebe jiného najíti nemuožem, než to, jest-li že takovú věc páni Pražané činí, že z zřiezení zemského vystupují, k němu svolivše, a jsúce je povinovati držeti a zachovávati, ke škodě králi JMti i zemi: pak muož-li býti, my bychom tomu rádi, pokad jest se v tom vystaupilo, aby ta věc skutkem napravena byla. Dán v Benešově v pátek před sv. Marketú léta božieho M^{o}V^{c}XVI°.

Páni a rytieřstvo královstvie Českého nyní na sněmu v Bešově shromáždění.

SMLÚVA

všech tří stavuo Svatováclavského sněmu ve dsky vložená léta božího ɔc sedmnáctého.

Podáváme tu smlouvu tak, jakož ji poprvé, beze všeho znamenání článků, „v Starém městě Pražském na Lúži Mikuláš Konáč vytiskl.“ V pozdějších vydáních při Zřízení zemském l. 1530, 1549, 1594 a j., i při Narovnání o hory a kovy l. 1627 vyšla ve spůsobu rozličně zkráceném, rozvržena byvši nejprvé v 31 a potom v 39 článků, a konečně také jeden nový článek k ní přičiněn. V tomto posléze řečeném spůsobu přinesl ji „Právník“ l. 1861, str. 25.

Rithmus ad lectorem.

Ktož miluješ řád, pokoj, lásku, svornosť,
dobrému jsi rád, obmýšléš spravedlnosť,
sem rychle přistup, to dobré sobě kup,
v tom nebývaj skup.

Ve jmeno svaté a nerozdílné Trojice, Amen. Léta od narozenie Syna božího tisícího pětistého sedmnáctého, na sněmu obecném, kterýž jest držán na hradě Pražském při času sv. Vácslava, stav panský a rytieřský královstvie Českého s jedné, a Pražané i všeckeren stav městský téhož královstvie Českého s strany druhé, o ty o všecky ruoznice a nesnáze i o všeliká záští, kteréž sú obápolně mezi týmiž stavy, což se ku právóm zemským stávánie dotýče, od dávních časuov až do chvíle této, k nemalému zastínění napřed krále JMti, tohoto královstvie, i všeho obecného dobrého, stály a trvaly, z daru Boha všemohúcího přátelským jednáním a s celau i dokonalau k sobě obojích stran duověrno [illegible] mezi sebú, jakožto jeden jazyk če[illegible] stavové všichni tří svrchu jmenovaného královstvie Českého smluvili sú se a srovnali, jakž tuto dskami zemskými zapsáno a stvrzeno stojí. A takto vuobec nalezli za právo:

Item: Osoba městská osedlá neb obyvatel městský, i jiný každý člověk panského aneb rytieřského stavu, kterýž duom v městě pod právem městským a pod šos má, s těmito věcmi ku právu a saudu městskému a pod šos slušejí, tak jakož se tuto podpisuje, a před právem městským viněni i súzeni býti mají:

Item: Z domu v městě, kterýž svobodný není.

Item: Což v tom domu má v městě jakéhož koli statku movitého, ješto pod šos přisluší.

Item: O dluhy všecky, kromě listovních dluhuov, kteříž by listové s pokutami ležení a rukojměmi byli, aneb pod pečetmi neb pečetí na svědomie, kteříž moc listu hlavního mají a v sobě zavírají.

Item: O smlúvy, když by měštěnín s měštěnínem činiti měl, ti se hlédati mohú prá-

vem svým, což by se zemských věcí nedotýkalo, než toliko samých šosovních; neb jich panský a rytieřský stavové v to nepotahují. Než což by s panskými neb rytieřskými osobami aneb s lidmi jejich smlúvali, ješto by se zemských věcí a nešosovních dotýkalo, ta věc zuostaň při zemském právě jako i prvé. Pakli by se kto mimo práva zemská več jiného dobrovolně podvolil, ten bude povinen podlé svého podvolenie tak se zachovati. Než jest-li že by měštěnín s pánem neb rytieřským člověkem aneb s lidmi jejich jakú smlúvu udělal, buď o obilé aneb o trávy na lukách, na jeden rok aneb jakž by smlúva byla, zvlášť s sedlákem s volí pána jeho, jest-li že by ten měštěnín tomu dosti neučinil, má jej viniti na městském právě, a sedláka před pánem. Než jest-li že by pán jeho k tomu povolenie nedal, tomu bude moci odepříti.

Item: Což se osoby panské aneb rytieřské dotýče, kteráž by v městě pod šosem duom měla: že má a povinen bude ten všecko z toho domu trpěti s tiem městem, v kterémž takový duom sobě kúpil, krom jest-li že by jeho chtěli na který úřad městský vsaditi, toho bude mieti každý vuoli z panského a rytieřského stavuo, kteříž by živností a obchoduo městských nevedli, to k sobě přijíti neb nechati. A také chtěl-li by jej kto z toho domu neb z čeho, ješto by to, což by kaupil, k městu pod šos slušelo, viniti, má tu na tom právě z toho práv býti. Než kterýž by pán neb rytieřský člověk měl v svém domě hospodáře, tehdy ten hospodář na jeho místě to činiti a podniknúti má.

Item: O všecky grunty, kteříž se knihami městskými pod šos a právo městské zapisují, ješto od starodávna ku právu městskému spravedlivě přislušejí pod šos, totižto o dědiny, lauky, vinice, štěpnice, zahrady, o chmelnice, šafranice, řeky, potoky, hory, lesy, ostrovy, rybníky, luhy, kteříž by pod šos přislušeli, tak jakož se nahoře píše, a ješto by se spravedlivě prokázati mohlo, že pod šos přislušejí.

Item: O všecky svrchky, kteříž pod šos a právo městké přislušejí, krom co by páni a rytieřští lidé svých věcí a svrchkuo v městě a v domích měli.

Item: O příhody městské buďto při osobě aneb při statcích městských, jakožto z krádeže aneb z lúpeže, ktož by koho viniti chtěl po vyznání kterého zločince aneb bez vyznání, maje naň nějaký duovod, z toho má každý viněn býti na právě svém.

Item: Jest-li pak že by kto z stavu panského aneb rytieřského jakú škodu na osobě nebo na statku komu učinil, aneb pohruožky činil, a naň duovod dostatečný byl, a že by v zemi statku neměl a osedlý nebyl: aby ten, komuž by se škoda stala na osobě neb na statku, aneb komuž by na svém miestě poručil, mohl toho žádati tu, kdež by jej přistihl, aby byl cí a věrú zavázán, aby stál a dostál před saudem zemským, kterýž by najprv od toho času na hradě Pražském držán byl: kromě zjevných a vyhlášených zhúbcí zemských a osob podezřelých, k těm aby se zachovalo podlé zřízení zemského prvního; neb jim na slib nemá věřeno býti. Než ktož by koli v dějství aneb v skutku zlém byl pola-

ten bez saudu buď trestán od toho, ktož by jej polapil, tak jakž o tom prvé zřízenie zemské ukazuje.

Než což se vyznání od zločincuov na kohož kolivěk dotýče, ta věc na této mieře státi má: Jest-li že by který zločinec na koho z panského neb rytieřského stavu osobu vyznal, a on o tom věda a chtě po své poctivosti státi, žádal, aby na hrad Pražský byl ten zloděj vydán: tehdy aby se to na královský groš podlé zřízenie zemského stalo, a ten zločinec aby na hrad Pražský tím zpuosobem dodán byl. A kteréž by město na hrad Pražský takového zloděje vydalo, bude-li chtieti, muož vyslati to město dvě osobě přísežné, kteréž by se jim líbily, z stavu městského, aby při takovém trápení byly, i také při tom, když by konec bráti měl, aby oni k němu mluviti mohli, což by jim potřeba kázala. A též buď z stavu panského neb z rytieřského osoba, kteráž by na hrad Pražský kterého zločince vydala, bude tu moci sám býti anebo dvá dobrá člověky, aby při tom byli, vyslati.

A také jest-li že by se přihodilo a který zločinec v městě trápen býti měl, a která osoba, buď z panského neb z rytieřského stavu, když by jich neb lidí jejich potřeba toho ukazovala, žádala, při tom také býti má, aneb na místě svém dvá dobrá člověky vyslala: tehdy ten jistý z stavu panského neb rytieřského, aneb kohož by tak poslal na svém místě, mají k tomu připuštěni být

[illegible] ktož by koho zamordoval, každý z h[illegible] buď viněn na svém právě, tak jakž nález císaře Karla dskami zemskými zapsaný ukazuje.

Item: O lání měštěnín měštěnína: o to na svém právě viniti.

Item: Zhaněl-li by pak pána neb rytieřského člověka, aneb že by ho na poctivosti jeho dotekl měštěnín neb obyvatel městský: aby to pán ten neb rytieřský člověk skrze osobu svú aneb skrze posly aneb psaním svým purkmistru a konšelóm v tom městě oznámil; a bude-li se ten měštěnín neb města obyvatel, kterého koli stavu, před purkmistrem a konšely k tomu znáti a toho vésti nebude chtieti: aby tu nápravu tomu pánu neb rytieřskému člověku na svém právě, jemu samému, aneb kohož by na svém místě poslal, učinil. Pakli by se znal a vésti chtěl, tehdy aby saud městský k sobě toho nepřijímal, ale s sebe složil; a ten pán neb rytieřský člověk, kterýž by po své poctivosti jíti chtěl, bude moci toho měštěnína neb obyvatele před krále JMť, když by v zemi byl, aneb před saud zemský z toho pohnati. Jest-li že by pak přel ten měštěnín aneb města obyvatel, a ten pán neb rytieřský člověk na tom dosti mieti nechtěl: tehdy aby to na toho měštěnína neb obyvatele města dvěma svědky hodnými, aneb chce-li kto viece, provedl, že jest to mluvil. A těch svědkuo, kterýchž by k tomu ten, kohož by se dotýkalo, potřeboval, nebude potřebie poháněti; než ktož by toho na nich žádal, mají jemu to svědomí a povinni budú, kterak sú toho v pravdě povědomi, každý z nich listem otevřeným dáti anebo osobně před purkmistrem a konšely bez přísahy seznati:

a vedlé puovodu měštěnín aneb obyvatel městský bude povinen jemu tu nápravu při saudu zemském na suché dni najprv příští učiniti i pokutu trpěti; pakli by ten pán neb rytieřský člověk od toho měštěnína anebo obyvatele městského před tiem právem nápravu přijíti chtěl, toho bude mieti vuoli. A k té nápravě, nechtěl-li by sám pán neb rytieřský člověk přijíti, ale na svém místě s mocí bude moci poslati. A v nápravě má jmeno toho, kohož by se to hanění dotýkalo, jmenovati. Jest-li že by pak ten měštěnín aneb obyvatel městský těm nahoře jmenovaným svědkóm odpíral: tehdy strany mají o to před saudem zemským státi ty suché dni potom najprv příští, ten pondělí po týchž suchých dnech, anebo po svatém Jeronýmě najprv příští ten pondělí, a svědky ty anebo jiné, kterýchž by potřebovali s obú stran, budú moci vésti, a což by tu nalezeno bylo, podniknúti. A takové stání má býti bez puohonu; a páni súdce zemští mají o to mezi stranami na týž den svrchu jmenovaný, po najprvní při to slyšíce, konec učiniti tak a tím spuosobem i vším pořádem, jako po puohonu. Co se pak pokuty trestání dotýče, má ten měštěnín neb obyvatel městský trestán býti od purkmistra a konšeluov téhož města, z kteréhož by byl, takovým trestáním jako na hradě Pražském.

Item: Což se pak lání o dluhy a peníze dotýče, ta věc stuoj podlé zřízenie zemského. Jest-li že by pak kto u koho co vyvěřil a na čas určený nezaplatil, z kteréhož koli stavu, a k takovému kto se znal, jsa napomenut jednú, druhé v slušném času, muož se k němu těmi slovy domlúvati: že jemu tomu dosti neučinil na ten čas, coš jemu řekl. Než když zaplatí, to jeho počtivosti nemá nic škoditi. Pak-li by který pán aneb rytieřský člověk, vzdluže se u řemeslníkuo a jiných v městě obchodníkuo všelikterakých, záplatú by prodléval: tehdy aby na hajtmany aneb na hajtmana toho kraje to vzneseno bylo; a jest-li že by po tom vznesení ten pán nebo rytieřský člověk toho dluhu ve dvú nedělech pořád zběhlých nezaplatil a k němu se znal: tehdy aby jeho věci věřitel mohl obstaviti, a to až do V kop grošuo českých, a nieže pod to. Pakli by přel, tehdy aby to naň před hajtmany neb hajtmanem toho kraje, kdež přisedí, provedl; a po puovodu ve dvú nedělích pořád zběhlých aby ten dluh zaplatil, pod pokutú nahoře položenú. Též z měst, z městeček, ze vsí panských a rytieřských lidí dluhuo dobývati mají. A což se jiných stavuňkuo vuobec, krom těchto, dotýče, ti zuostaňte na tom, jakž od starodávna bývalo.

Item: O svěření, ktož by kolivěk co měštěnínu neb města obyvateli svěřil aneb schovati dal: ten měštěnín i obyvatel aby z toho na svém právě každému práv byl, což se svrchkuo jakýchž koli dotýče, krom majestátuo a listuo na peníze a gruntuo svobodných, manských neb zápisných; pakli by měštěnínu jakýž kolivěk klénot od stříbra, zlata, perel, na hotových penězích aneb šatství jakémž koli svěřen byl, má týž vinen býti před purkmistrem a radú téhož města, a oni jemu ve třech měsících pořád zběhlých konec o to učiniti [illegible]í;

pakli by neučinili, tehdy aby tu osobu měl vuoli k zemskému nebo komornímu saudóm pohnati, kterýž jsa napomenut vrátiti by nechtěl: leč by která strana bezelstně svědkuo míti nemohla, podlé práva jdúc v tom času.

Item: Což se slibuo dotýče, aby to při purkrabském úřadu zuostalo, to což k tomu saudu přisluší; a jiní slibové zuostaňte při tom právě, k kterémuž právu kto přisluší, tak jakž se od starodávna zachovávalo.

Item: O čeleď v městě, což měštěnín s měštěnínem neb s obyvatelem v městě, kteréhož kolivěk stavu, činiti má, z toho se hleďte právem městským, kteráž by čeleď v těch domiech šosovních byla. Než o čeleď, kteráž by z gruntuov zemských svobodných zběhla, to stuoj při prvním zřízení zemském.

Item: O viny městské v městě, proti komuž by městský člověk co provinil, kromě králi Jeho Milosti provinění, a věcí zemských aneb pokut: ti zuostaňte při právě aneb při úřadu pana podkomořího, a také při výsadách měst Pražských i jiných měst, kterýchž sú od starodávna užívali, kterémuž co náleží, tak jakž od starodávna bývalo.

Item: O kšafty, kdež by se gruntuo a věcí zemských nedotýkalo.

Item: O nápady, což by se také zemských gruntuo a věcí nedotýkalo, nežli toliko šosovních věcí samých: leč by kto nad to výše jaké výsady od starodávna měli a [illegible] užívali.

Item: O svády městské, svadil-li by se m [illegible] s měštěnínem, o to při právě městském sebe hleďte. Pakli by se svadili pán neb rytířský člověk v městě sami mezi sebú, to zuostaň při právu a zřízení zemském, tak jakož o tom prvé zřízeno jest; a taková věc aby skutečně skrze pány a vládyky saudu zemského trestáním byla napravena. Pakli by pán aneb rytieřský člověk svadil se s měštěnínem: tehdy bude-li chtieti pán aneb rytieřský člověk měštěnína viniti, aby ho vinil před právem městským; a též jest-li že by také měštěnín pána neb rytieřského člověka viniti chtěl, aby ho vinil před saudem zemským neb komorním: kromě což se hanění dotýče, to zuostaň při tom, jakž napřed psáno stojí.

Item: Přečinil-li by který měštěnín neb obyvatel městský na gruntích zemských tiem skutkem, kterýž by k rozvažování a sauzení saudóm zemským spravedlivě náležel, taková věc zuostaň při saudech zemských.

A o tento toliko samý artikul se svolili na témž sněmu, aby toliko tak, jakž v sobě zní, odložen byl, bez újmy jedné každé strany spravedlnosti, až do šesti let najprvé pořád zběhlých.

Item: Jest-li že by ktož kolivěk z panského neb rytieřského stavu kterú radu města kterého koli samu viniti chtěl z čeho takového, ješto by věc městská byla a saudóm městským náležela: tu dotkne-li se měst Pražských, má radu předešlú před novú radau viniti, tak jakož práva a zřízenie krále JMti učiněné ukazuje, a od starodávna toho v užívání byli. Bude-li se pak jiných měst též o ty věci napřed položené dotý-

kati, to zuostaň při úřadu pana podkomořího řádně přišlého, a při výsadách jednoho každého města, jakož jest od starodávna bývalo a toho v užívání jsú. Pakli by se dotýkalo osob neb osoby stavu panského neb rytieřského, aneb jich lidí, aneb jakýchž koliveк věcí, ješto k saudóm zemským přislušejí: o takové věci budú moci poháněni býti k saudóm zemským, tak jakž jest od starodávna bývalo, totiž purkmistr, konšelé i všecka obec.

Item: Ktož by z panského neb rytieřského stavu chtěl purkmistra a radu i všecku obec z čeho viniti, ješto by se věci gruntovní a zemské, a sauduo zemských dvorského a purkrabského nedotýkalo: tehdy aby ten, ktož by viniti chtěl, poslal do města toho, aneb napsal list pod svú pečetí purkmistru a radě téhož města, jest-li k tomu vuole vší obce, co by se jemu stalo? tu tíž purkmistr a konšelé i všecka obec mají odpověď dáti do dvú nedělí pořád zběhlých, zná-li se k tomu obec čili nic. Tehdy ten, ktož by chtěl viniti, má na krále Jeho Milosť takovú věc vznésti, a před Jeho Milosti Královské osobau zde v zemi, když by v zemi býti ráčil, viniti má. A král JMť má jim o tom konec ve třech měsiecích po tom vznesení pořád zběhlých učiniti. Pakli by JMť Královská v tom jmenovaném času jim o to konce a místa neudělal: tehdy ten, kohož by se ta věc dotýkala, bude jich moci o to před saud zemský pohnati. A jest-li že by krále JMti v zemi nebylo, tehdy též bude moci o to beze všeho prostředku před saudy zemské je poháněti.

Jiné pak všecky věci mimo tyto položené a těmto podobné, nižší a menší městské, ty též mají sauzeny býti na právě městském, a z nich měšťané a obyvatelé městčí nemají jinam poháněni býti. Též také jiné všecky věci nižší a menší zemské mají při zemských saudích zuostati, což k kterému saudu přisluší.

Item: Což se trhuo dotýče, ti mají býti svobodni v městech i v městečkách, tak aby každý svobodně bez útisku kupovati i prodávati mohl.

Item: O kteréž koliveк městské věci páni a rytieřstvo měli by před saudem městským činiti, tehdy na svém mieste každý bude moci s listem mocným poslati.

Nalezli vuobec za právo: Což se svědomí dotýče ke všem saudóm zemským, též i k purkrabskému, aby každý pán i rytieřský člověk svědomí k týmž saudóm zemským dáti mohl a dal listem zavřeným pod pečetí svau; a ktož by toho svědomie potřeboval, aby to dostatečně tomu pánu neb rytieřskému člověku při puohonu na cedulí, jakého svědomie na něm žádá, sepsané dali. A v tom listu aby tak stálo: že to béře na svú vieru a na svú duši, že jest v pravdě tak, což tu svědčí; a to o každú věc takové listovní svědomí bude moci dáti. Jest-li že by pak kto chtěl svědomí dáti při dskách, aneb při registřích purkrabských neb komorních, tak jakž by měl listem dáti, to bude moci učiniti: kromě když by se cti, hrdla a gruntuo, když by o to puohon byl neb obeslání, aneb z těch tří jedné věci dotýkalo, tu každý povinen bude o ně státi a svědomie dáti při úřadě desk n-

ských, tak jakž o tom prvé zřízení zemská ukazují.

Item: Konšelé v městech královských, kteříž přísežní jsau, též budú moci listem zavřeným pod pečetí městskú svědomie dávati, vezmauce to, což vyznávají, na tu přísahu, kterúž sú pánu Bohu a králi JMti k úřadu konšelskému učinili: též kromě těch tří nahoře psaných kusuo, cti, hrdla a gruntuo; tu budú povinni osobně stávati podlé prvního zřízení zemského.

Item: Což se pak jiných osedlých městských lidí dotýče, takto se v tom všecka, buď města královská krále JMti, panská neb rytieřská zachovati mají: že v každém městě mají míti písaře městského, člověka dobrého, na své cti dobře zachovalého, kterýž zvláštní přísahu na to učiniti má: napřed pánu Bohu a všem svatým, králi JMti, pánóm Jich Milostem a pánóm rytieřstvu, Pražanóm, a všem městóm i obyvatelóm královstvie Českého: že kteráž svědomie k saudóm zemským od měšťan toho města přijímati bude, že v tom tejnosť zachová, pod túž pokutú jako při saudu zemském. A to svědomí takto přijímati má:

Kdož by kolivěk v městě osedlý byl, tomu vydati má přísahu túž jako při saudu zemském, kterúž oni stojíc a zdvihnúc dva prsty, učiniti mají. Jiným pak v městě neosedlým a kteříž sú prvé v městě sausedé nebyli, má vydati přísahu, kterúž oni též jako při saudu zemském klečíce a položíce dva prsty na kříži učiniti mají. A když ten p[illegible] takové svědomie přijímati bude, mají p[illegible] tom dva z konšeluo toho města býti, k[illegible] takové svědomí dáno býti mělo.

A též také ten, ktož by svědomie toho potřeboval, bude moci s sebau mieti dvě aneb tři osoby ze stavu panského aneb rytieřského, tak aby ty osoby nahoře dotčené všecky, kteréž by tak při tom byly, to viděly a svědomy toho byly, že se takové svědomie řádně přijímá. A když se tak od písaře přísežného spíše to svědomie: tehdy to svědomie má se zapečetiti hned městskú pečetí, žádnému ohledati nedadúc pod tauž přísahú, a těch pánuov neb dobrých lidí přítomných pečetí jednú neb dvěma; a hned má dáno býti tomu, ktož toho (k té) potřebě potřebuje. A od takových svědkuo zapsání písaři městskému má dáno býti po dvú groších českých. A jest-li že by pak kto z pánuo aneb z rytieřstva při tom svědomí sám býti nechtěl, tehdy bude moci na svém místě k tomu podlé napřed dotčeného zpuosobu s listem mocným poslati. A pakli by kto z stavuo svrchupsaných toho všeho chtěl dověřiti písaři toho města, při přítomnosti těch dvú z konšel, toho bude každý mieti vuoli. A takové svědomie též bude moci pečetí městskú zapečetěno býti.

Pakli by který pán neb rytieřský člověk potřebovali jakého svědomí z toho města, s kterýmž by městem ve při byl, kteréhož by proti témuž městu potřebovali: jest-li že by toho svědomie nechtěl dáti jich písaři městskému páti, a v tom sobě něco obtěžoval, tehdy bude moci písaře z jiného města královského, panského neb rytieřského, kterýž by na to přísahu měl, vzíti, a tomu sobě podlé napřed psaného zpuosobu ty svědky dáti zapsati. A jest-li že by pak

chtěl písaře, kteříž svědomí u desk píší, k tomu vzíti, toho též každý bude vuoli mieti, dadúc tomu písaři to dvoje právo, což se kterému komorníku od úřadu desk do toho kraje dává; a k tomu od svědka zapsání po čtyřech groších českých jemu samému, ktož by takové svědky psal.

A žádný pán, rytieřský člověk, ani město, když by od svých lidí poddaných, a město neb měštěnín od svých spolusauseduo aneb obyvateluo toho města svědomie potřebovali, nemá sobě takového svědomie písaři toho města svého dáti zapisovati, než má jiného písaře vzíti, buďto od desk, neb z města královského, aneb panského neb rytieřského, a tak to svědomie v přítomnosti dvú neb tří osob z stavu panského neb rytieřského zpuosobiti. Však proto při takové věci ten pořád se zachovati má: ktož by svědomie jakého v týchž dotčených městech potřeboval, má to purkmistru a radě toho města puohonem po komorníku od úřadu desk zemských oznámiti, že potřebuje svědomie osoby jedné nebo viece, a jakého od nich svědomie potřebuje. A oni mají toho anebo ty k tomu připraviti, aby jemu svědomie dali zpuosobem nahoře psaným, kromě cti, hrdla a gruntuo; a od toho puohonu na město aby tolikéž dáno bylo, jakž od starodávna bývalo. A jest-li že by pak ti svědkové bez puohonu svědčiti chtěli, to budau moci dobře učiniti; a od každé osoby, kteréž by k tomu svědomí potřeboval, má dáno býti od obsílání po jednom groši českém.

Též také potřeboval-li by ktož koli svědomie od lidí sedlských aneb z městeček buď krále JMti, panských, rytieřských, aneb k městu kterému přislušejících, i také od lidí duchovních osob z městeček i ze vsi kterýchž koli: ten má toho pána, rytieřského člověka, město neb duchovního člověka pohnati, aby osoby, kteréž v témž puohonu ze jmena postaví, k tomu připravil neb připravili, aby jemu svědčili, co jim o tom vědomo jest, zpuosobem napředpsaným. A při témž puohonu má položiti, jakého svědomie žádá, kromě cti, hrdla a gruntuo, jakž se svrchu píše: o to osedlí měšťané budau povinni osobně před úřadem desk zemských stávati a svědomie dávati, přísahu činíce, jako od starodávna bývalo, při dskách zemských stojíc, zdvihna dva prsty. Než což se neosedlých lidí dotýče, ti také o čest, hrdlo a grunty před úřadem desk zemských přísahy klečíc činiti mají, jakož prvé zachováváno bylo.

Také což se svědomie od purkmistra a rady přísežné v kterémž kolivěk městě dotýče: potřeboval-li by jich kto společně k jakému svědomí a na nich toho žádal, aby mu vyznali, ješto by ta věc před nimi v radě zjevně se dála, krom saudu, tu mají společně listem svým, tak jakž často dotčeno, svědomie dávati; než dotýkalo-li by se kterých osob zvláštních rozdílně, ti mají svědomie dávati každý zvlášť, jakž prvé položeno. Jest-li že by pak ten, ktož by k svědomí potřebován byl, od purkmistra a konšel aneb od kterého pána neb rytieřského člověka, též od osoby duchovní aneb od úředníka krále JMti, aneb kterého z sv. [illegible] psaných stavuo nebyl k tomu připr[illegible], aby svědomie dal zpuosobem nahoře

ným: tehdy ktož jest takového svědomie potřeboval, jest-li že by který z těch často dotčených stavuo, aneb purkmistr a konšelé to obmeškali, a takového neb takových k svědomí nepřipravili, bude moci jich o to pohnati a o to k nim podlé zřízení zemského hleděti. Pakli by se purkmistrem a konšely, aneb osobau tau z dotčených stavuo při tom nic neobmeškalo, a toho bezelstnost kto pokázal, tehdy jim to k škodě býti nemá.

A což se měst zavřených panských a rytieřských i duchovních lidí dotýče: též písaře mieti mají v každém městě, a též při tom při všem se tak v svědomí dávání všelikterakým obyčejem, jako jiná královská města, zachovati mají.

Item: Což se svědomie dotýče, kteréž by stav panský a rytieřský stavu městskému dávati měl, to jim listovní zavřené pod svými pečetmi k jich saudóm, když by toho potřebovali a toho na nich žádali, dávati mají, pod týmiž pokutami, jakž oni stavu panskému a rytieřskému jsú povinni dávati, s těmito výměnkami: jest-li že by který z stavu panského aneb rytieřského dal svědomí osobě městského stavu, a skrz takové svědomí byl narčen od toho, proti komuž by svědomie dával: tehdy při kterémž by se to saudu neb městu přihodilo, purkmistr a konšelé toho práva mají tomu pánu neb rytieřskému člověku a hned ze jmena tu osobu oznámiti, že jest svědomie jeho narčeno; tehdy ten pán neb rytieřský člověk bude

ti o nářek svědomie svého viniti tu osobu
i saudem zemským, tím zpuosobem,
ť zřiezení zemské o nářek cti okazuje.

Item: Což se piva vaření dotýče, ta věc mezi stavy panským a rytieřským a stavem městským jest odložena až do šesti let od nynějšího času pořád zběhlých, a to bez újmy každé strany vší a všeliké spravedlnosti. Též také všecky zápovědi a pokuty proto, aby k městóm a trhóm jich vezeno nebylo, minúti mají, kteréž sú se viece z nelibosti nežli z jaké potřeby až do těchto časuov dály.

Což se pak lidí obecních sedlských dotýče při piva na prodaj vaření, to stuoj při nálezu krále Jiřího slavné paměti [1]).

Item: Nepřátelé, kteříž jsú aneb by ještě byli, buďto ze stavu kterého, aneb osoby které: ti a takoví mají býti a jsú všech nás tří stavuo nerozdílně nepřátelé; a k těm a takovým všickni tří stavové máme a povinni jsmy i slibujem se zachovati, tak jakž o tom zřízení obecní předešlé ukazuje.

Item: Nalezli vuobec za právo: Jest-li že by kterýmž koli nepřátelóm zemským, buď to stavu kterého neb osoby, glejtové dáni byli: aby v tom glejtu žádnému takovému, ani jich pomocníkóm žádný koní nedával, neprodával a nesměňoval, ani puojčoval, ani zbroje, ani brani všelijaké, též ani peněz, a pod žádným vymyšleným obyčejem jich jinak nijakž nefedroval, leč jídlem neb pitím, buď za penieze neb darmo, toho vuoli každý měj; než jiným ničímž, ani radau, pod pokutú cti, hrdla ztracení, a to po dnešní den.

---

1) Viz ten nález ve dskách zemských v Kvaternu Trhovém Červeném výpisů léta 1542, A 11.

Item: Což se ručnic dotýče, ode všech tří stavuo takto jest svoleno: aby žádná osoba z žádného stavu, též také i žádný člowěk obecní s žádnú ručnicí nejezdil a nechodil více, buď to v městech, v městečkách, ve vsech, ani po cestách a silniciech, a to konečně do vánoc najprv příštích. Pakli by kto z kteréhož koli stavu anebo i člowěk sedlský a obecní po vánocech byl postižen, an s jakú ručnicí jede anebo jde, k tomu každému má saženo býti jakožto k člowěku lotrovskému a ve zlém podezřelému, kterýž práva užiti nebude moci. Než pro potřebu války ručnice všickni lidé všech stavuo míti mohú v svých domích, tak aby takovým nepřátelóm takovými ručnicemi odpírati a odolávati mohli.

Item: Což se stáných práv dotýče před vymazáním té smlúvy prvé mezi stavy učiněné, taková stáná práva mají při rozsudku slavné paměti krále JMti zuostati, a při sněmě najprv příštím a budúcím v to se má vzhlednúti a na místě postaviti, podlé toho rozsudku krále JMti, osobami k tomu ze všech tří stavuo volenými a vybranými.

Item: Což se práva dotýče, buďto při puohoních, tak jakž jest túto smluvú nyní smluveno a zavříno, aneb při práva vedení: to buď všem osobám i jedné každé osobě svobodné, kteréhož koli stavu, jednostajně, tak aby jedna každá osoba z kteréhož koliv stavu překážky v tom neměla, než aby tu svobodu měla pohánětí, z čehož přisluší, podlé této smlúvy nynější, i také právo vésti a dovesti, tak jakž od starodávna bývalo.

Item: Z těch ze všech zápisuo postranních, kteříž sú v těchto ruoznicích mezi stavy a stavem učiněni, všickni tří stavové i také stav každý se propaušťějí. Než při zápisích obecních dskami učiněných k obhajování a k dopomáhání práva státi mají všickni tří stavové, tak jakž sú se společně dskami zemskými zapsali a zavázali i také přiznali.

Item: Což se berně svolené všech tří stavuo tohoto královstvie vybrání, jak má brána a vybírána býti, dotýče, takto smy se na tom svolili:

Item: Všickni tří stavové z království Českého i také jejich poddaní, též i poddaní osob duchovních: že každý má dáti z statku, kterýž má na zemi, buďto dědického, manského neb zápisného i městského, též také dědinníci, zač který na zemi má, zač by spravedlivě stál ten statek, z každé kopy grošuo českých puol groše českého; též také i z peněz, ktož které na úrocích a komorních platech mají. Též lidé k zámkóm krále JMti přislušející týmž svrchupsaným obyčejem dáti mají. A ta do Hromnic najprv příštích dána a položena býti má osobám níže položeným.

Item: Na takový zpuosob každý z statku svého tu pomoc a berni dáti má, a sám každý na své svědomí statek svój šacuj, a podlé toho z statku svého, jakž napřed stojí, berni daj těm osobám, kteříž k vybírání té berně zřízeni budú. A když tu berni dávati bude, tehdy každý z stavu panského a rytieřského list pod pečetí svú má při té berni osobám těm dáti: že to k svému svědomí béře, že jest spravedlivě z statku svého tu berni dal, i také s lidí a poddaných svých, a to rozdílně, co s lidí, a co z statku svého. A též stav městský aby pod peč

městskú s každého města učinili, a při té berni listy takové položili. Pakli by kto zřetedlně dal méně, nežli by povinen byl, tehdy ty osoby aby jej napravili, aby učinil to, což spravedlivé bude.

Item: Což se těch osob, kteříž sú za krále JMť, buď jsúce jistci aneb rukojmě, jakéž kolivěk sumy dali, ti a takoví budú moci sobě sumy své na té berni vyrážeti: však když napřed takové za JMť dání před těmi, ktož berni vybírati budú, pokáže spravedlivě. A též i ti, kteříž sú JMti Královské jakých peněz puojčili, mají sobě vyrážeti.

Item: Jest-li že by pak ti dluhové, ktož sú za krále JMť jistcové neb rukojmě, splaceni z dotčené berně nebyli: že ti jistci a rukojmě podlé svých předešlých zápisuo budú se moci svého opatření držeti, a mají při tom zuostaveni býti. I také to jim má dáno býti a navráceno, což sú v JMti Královské dluzích dali podlé předešlého opatření.

Item: Takto se má počíti ta berně vybírati: Najprvé mají býti sjezdové po všech krajích, v každém kraji zvláště, na den sv. Martina najprv příštího; a takoví sjezdové mají listy pod pečetí zemskú obsíláni býti, a na těch sjezdech mají voliti tři osoby: z stavu panského osobu jednu, a z rytieřského také jednu, a z městského též jednu. A ktož by koli, tak v kterém kraji volen jsa, toho na se přijíti nechtěl pro obecné zemské dobré, aby propadl pokuty zemi dvě stě kop grošuo českých na zaplacení dluhuo, aby se do té sumy uvázáno [illegible]uo s komorníkem Pražským v statek jeho [illegible]o pro berni. A ty tři osoby mají lidem [illegible]d při tom času oznámiti, na který den a čas ta berně dávána býti má, a kde ji vybírati mají. A v tom místě, kdež se bude míti berně bráti, ty nadepsané tři osoby mají lidí do pátého dne sčekati, aby tu berni dali. Jest-li že by pak v těch pěti dnech kto nedal, mají se po dvú nedělech v též místo sjeti a tu berni vybírati, a tak až do třetice. Nedal-li by pak kto při takovém jejich třetím sjezdu, tehdy ty tři osoby v každém kraji uložené, vezmúce komorníka od úřadu desk zemských, mají se uvázati v statek toho anebo těch, ktož by takové vuobec svolené berně nedali, a držeti dotud, dokud by podlé tohoto svolení tomu dosti neudělali a té berně i s náklady na to přišlými nedali. A ktož by na dědictví neměl, na toho bude moci zatykač vzat býti. Jest-li že by pak kto, berně nedav, takovému uvázání s komorníkem nebo listu zatykacímu protiviti se chtěl anebo zprotivil, tehdy pan purkrabie najvyšší Pražský má toho dopomoci týmž zpuosobem jako pro dopomožení práva.

Item: To jest také svoleno: Jest-li že by tú berní dluhové předepsaní zaplaceni býti nemohli, tehdy potom na druhý rok při času sv. Martina tauž a takovú berni dáti mámy, a při ní všecken zpuosob má zachován býti jako letos při této nynější, i pod týmiž pokutami. Však proto prvé má se počet z té roční berně udělati, a sněm má o to položen býti, a tu na tom sněmě to rozvážiti, bude-li té berně tolik potřebí k doplacení dluhuo.

Item: Což se berní předešlých, kterýchž sú nedodali, dotýče, a spravedlivě je dáti a dodati měli, aneb je vyprosili, tiemto

zpuosobem vyhledávány býti mají na najprvnějších sjezdích po krajích, kteříž držáni budú: aby všickni v každém kraji na sjezdu osobně byli z stavu panského a rytieřského, a z měst aby z sebe vyslali s plnú mocí; a ti kteříž se sjedau, má každý na své svědomí pověděti, že jest tu berni dal neb nedal. A jest-li že by kto z stavu panského neb rytieřského na tom sjezdu býti nemohl pro příčinu hodnú, ten každý aby list otevřený pod svú pečetí na ten sjezd poslal, že jest tu berni dal anebo nedal, též vezma to k svědomí svému. Jest-li že jest nedal, tehdy aby hned od těch tří napomenut byl, aby dal; pakli by nedal v času určitém, tehdy též jako o nynější berni komorník naň vzat býti má, a v jeho statek aby se ti tří uvázali a jej drželi dotud, dokudž by té berně nedal i se všemi náklady toliko.

Item: Dále k přijímání těch berní zadržených, vyprošených i nynějších, kteréž takové nadepsané osoby po krajích vybírati budú, takto svoleno a zřízeno jest:

Mají býti tři osoby voleny, z každého stavu jedna osoba, a ti mají přísahu všem třem stavóm, kteráž jim vydána bude, učiniti; a ti mají každý z nich v tom do roka trvati, a mají berně takové napřed dotčené od těch, kteříž po krajích voleni budú, k sobě přijímati, a je zase na dluhy krále JMti listovní s rukojměmi, kteříž jim ukázáni budau, a také jakož toho registra první ředitelé od pana purkrabie mají, vydávati a platiti. I také těm osobám, kteříž sú za JMtK. co dali, buď jsúce jistci aneb rukojmě, mají jim zase navrátiti předkem bez prodlévání; a také zboží krále JMsti vyplatiti, v kteréž sú se někteří uvázali. A jest-li že by také na kterého, kteříž za krále JMt rukojmě jsú, právo vésti anebo dovesti se mělo, takovú věc aby zaplatili a škod žádných nedopauštěli. Pakli by toho nepřetrhli a nezaplatili, tehdy ti rukojmě budú moci podlé předešlého svolenie, umluviec se, na statek a duochody královské právo vésti tiem zpuosobem, jakož Svatodušní sněm předešlý léta ocXV^{0} v sobě zavírá a ukazuje, bez újmy těch, kteříž sau spravedlivě opatřeni týmž sněmem.

Item: Ty tři osoby napřed dotčené mají zámky krále JMti zpravovati a všecky duochody, kteříž JKMti přislušejí, k sobě přijímati, a takovými duochody dluhy a práva vedení napřed dotčená platiti. A také moc míti budau a mají úředníky na těch zámcích měniti, ssazovati a jiné vsaditi; též také zámky a duochody zastavovati na zpuosob, jakž níže položeno jest: kromě sum městských, ty tu, jakž od starodávna bylo, klásti se mají. Pakli by se kto z úředníkuo na zámcích, neb kteříž jsú při duochodich krále JMti, zepříti chtěl těm třem osobám, tehdy ty tři osoby mají se zpraviti v tom ve všem radú ode vší země k tomu zřízenú a vydanú, to jest, pány JMtmi a vládykami saudu zemského, a Pražany i Horníky, kdež by se hor dotýkalo, k takové věci obeslati, dlúhého v tom prodlení nečině.

Taková pak zástava zámkuo a duochoduo královských od těch tří osob na místě vší země má těm, ktož by na to puojčili, ujištěna býti dskami i listy pod pečetí zemskú, aby každý opatřen byl na místě země, aby mohl bezpečně ten statek drž-

před všelijakú mocí, nejsa toho povinen žádnému na žádná jiná zřízení zemská předešlá postupovati, než toliko podlé toho nynějšího zřízení se zachovati ke všem třem stavóm, krom výmínek v tomto svolení a zřízení postavených; a oni také jeho, přišlo-li by naň pro takovú zástavu co, opustiti nemají.

Item: K vyhledání dluhuo spravedlivých královských, kteříž jsú listy s rukojměmi, k tomu vyhledání mají osoby voleny býti, z každého kraje tři osoby, z každého stavu jedna, a to při sjezdích, kteréž po krajích míti budú. A tak ti vybraní a k tomu volení mají takové dluhy královské při sněmě budúcím najprv příštím vyhledati a do krajuo oznámiti.

Item: Ti kteříž ještě z čeho počet dělati mají, má od nich přijat býti, od těch tří, kteříž podlé nynějšího sněmu zuostání voleni budú, tak aby se ti počtové srovnati při času sv. Kateřiny mohli. A kteříž sú prvé počet udělali, co sú na tom, že sú v dlužích krále JMti dali, ukázali, to jim má býti také zaplaceno podlé zřízení předešlého; a téhož mají užiti, kteříž potomně počet udělají. Pakli by při těch počtech a ukazování jich mezi těmi třmi osobami na to volenými a těmi, ktož by ty počty činiti měli, jaký omyl anebo rozdíl byl, tehdy mají ty tři osoby se všemi třmi stavy o sněmu najprv příštím při času sv. Kateřiny radu vzíti, a vedlé rady ty tři osoby v tom rozdílu a omylu při počtech zachovati se mají.

Item: Panu Žampachovi aby dluh ten, kterýž se páni Mezeříčští na statek jeho
su, také zaplacen byl, poněvadž jest to
krále JMti.

Item: Což se pana sudího dvorského jeho spravedlnosti dotýče, poněvadž jeho taková spravedlnosť jest na předešlém sněmu Svatodušním obecném skrze posly krále JMti na konci a na místě postavena i pečetmi jich utvrzena: že při tom a při své spravedlnosti zachován býti má; a v tom také odtahové díti se nemají.

Item: Což se pánuo Šlikuo dotýče, s těmi aby na sněmu najprv příštím na jistý zpuosob jednáno a na místě postaveno bylo. Pakli by nebylo, tehdy oni páni Šlikové mají při té smlúvě, králem JMtí slavné paměti s nimi učiněné a všemi třmi stavy svolené, zachováni a zuostaveni býti.

Item: Což se pak jiných všech, kteříž se jakú spravedlnosť míti praví, dotýče: ta buď na budúcím a najprv příštím sněmu osobami ze všech tří stavuo vybranými rozvážena a na místě postavena.

Item: Což se všech dluhuo královských i jiných dotýče: poněvadž jest zkušené a zřetedlně známé, že se platiti bez dání a vybrání berně nemohau, a berně že tepruv má vybrána a dána býti do Hromnic najprv příštích osobami k tomu vybranými; i protož aby nebylo potřebí jedněm na druhé bezpotřebných škod a záhub hnáti a vésti: i z těch příčin výš dotčených mají sobě všickni vespolek, křesťané i židé, jedni druhým sum jistinných až do svatého Jiří najprv příštího bez újmy a bez všeliké škody spravedlivosti sčekati; a kteříž pro dluhy jsú na závazcích aneb na věži sedí, těm aby do toho času také byl rok dán až do svatého Jiří. A také kdež jedni na druhé leží: aby se jistec neb rukojmí učtli o tu sumu

proležanú a zaplatili, a hned po tom učtení aby více ležáno nebylo až do svatého Jiří. A též také vedení práva a zatykací listy do téhož času sv. Jiří mají všem odložena a zadržána býti, a takovými zatykači se zatýkati nemají, též bez újmy práva a spravedlnosti jednoho každého. I také komorníkuo vedení, krom pro úroky a platy komorní. Než co se dotýče úrokuo Svatohavelských nyní minulých, anebo listuo obnovování dotýče, ktož by jeden druhému byl tiem povinen a zanedbal tomu dosti učiniti: o to k sobě budau moci hleděti, tak jakž práva a zřízení zemské o tom ukazuje, ač se jeden s druhým nebude moci o to porovnati, a to do času Hromnic najprv příštích. Krom na dluhy královské listuo nebude potřebí obnovení, neb to má býti každému bez škody.

Item: Což se dluhuo dotýče, kterýchž sau jedni druhým bez úrokuo puojčovali a bez úrokuo dlužni, též těch dluhuo do svatého Jiří čekati mají, na takový zpuosob: jest-li že by kto nechtěl bez toho býti, má mu při svatém Jiří úrok s nich dán býti; aneb jest-li že by ten nechtěl úroku vzíti, a byl komu jinému dlužen, tehdy ten má zaň úrok z té sumy jinému, kohož by mu oznámil, dáti. Než ktož sú listy na dluhy krále JMti s rukojměmi měli bez úrokuo, ješto podlé předešlého sněmu svolení měli jim s těch sum úroci dáni býti: tehdy takoví úrokové zadržalí mají jim také při jistinách zaplaceni býti.

Item: Při tomto nynějším a budúcím sněmě mají se všickni nepořádové, při čemž by a kdež koli vyhledáni aneb nalezeni býti mohli, napraviti. Též také kteréž aneb jakéž koli by se věci krále JMti a tohoto království při úžitcích aneb při jiných věcech napraviti měly a k lepšímu zpuosobu přivesti mohly, to se také má pilně jednati a k místu přivesti.

Item: Což se ředitelnuo předešlých dotýče, kteříž sú předešlým sněmem Svatoduším, když se psalo léta tisícieho pětistého patnáctého, k takovému řízení a zámkuo zpravování voleni: poněvadž král Vladislav JMť slavné paměti, když z sněmu obecního všickni tří stavové k JMti do Vídně vysláni byli, na místě vší země oznámiti ráčil, že k témuž sněmu ráčí přistaupiti; než což se zvláště toho artykule dotýče, kterýž jest o řízení a zpravování zámkuo a duochoduo krále JMti, a JMť oznámiti ráčil, že toliko na zkušení do roku JMť k tomu přistupuje: i poněvadž jest již ten rok minul, to my všickni tří stavové království Českého uznávámy, že sú již tím předešlí ředitelé z tohoto závazku propuštěni, a v té povinnosti krále JMti, ani zemi již nejsau, nač sú přisahú byli zavázáni; a protož oni mají a povinni jsau úředníky na zámcích i nad duochody, kteréž sú k ruce své zavazovali, propustiti, poněvadž tíž zámkové a duochodové krále JMti s svolením nynějšího sněmu mají jinač opatřeni býti, a to konečně do svatého Martina najprv příštího.

Chval najvyššího Boha z té milosti,
že najlepšího pokoje, svornosti
ráčil popříti; pomniž vděčen býti,
to za dar vzíti.

POTUPNÁ PÍSEŇ TÁBORSKÝCH
na vyšší stavy zemské a zvláště na pana Ladislava ze Šternberka na Bechyni, nejv. kancléře království Českého.

Ze souvěkého přepisu v českém Museum. Jungmann ji znal jen z nějakého chybného přepisu Bočkova a za dvě písně položil. Lit. str. 63, č. 58 a 59.

Od narození Krista Ježíše
druhého puol tisíce dvacet let se píše,
za krále Ludvíka
měla země Česká trápení veliká.

Povstali páni na města královská,
o ně okládali vojska lotrovská,
chtíce je zkaziti,
zrádce na ně navedše, chtěje jich brániti.

Chtěli prvé kupectvím je zhubiti,
potom piva vařením, berní zchuditi,
puohony ztrápiti:
již se pokusili na cestách lúpiti.

Jakož sú zvykli své lidi držeti,
též sú na městách chtěli obdrželi,
pod se podmaniti,
mnic, že nebudú smíti křivdě odepříti.

Od počátku světa neslýchati,
by panský, zemanský rod jměl zrazovati,
krásti, mordovati,
jako tito zrádce směli dokázati.

Kterak súsedi, přátelé, jich děti
[illegible]ú se zdržeti bratří voželeti?
[illegible]y neplakati?
[illegible]mutná mátě musíť litovati!

Z té litosti města se sjeli
česká královská, Janovice oblehli,
na nich zrádci Sudu,
kterýžto vše zlé jednal beze všeho
studu:

Měšťany jímal, krádež přijímal,
v opici, ve lva víc než v Boha ufal,
jsa jim po vóli:
vo statek, vo česť přišel — nic mu nezpomohli!

Ač hrdlo své odnesl jest s chytrostí,
ale listuo dosti zapomněl odnesti
veliké vážnosti,
kteréž radčí mají, nežli zlatých množství.

Ty semeno zrádné Zdeňkovo!
mníš, že jest zhynulo plemeno Žižkovo,
kteréž jest v tišině?
jest-li že se pohne, utečeš z Bechyně!

Pro pravdu buoží vyhnal z Hradce:
jakú smrť zato vzali zrádce,
o tom vědě, proč na to nepomníš?
by tebe Tábor nežívil, musil by hlad trpěti
jako myš!

Odpověď na píseň předešlou.

Z téhož přepisu musejního.

Pročež nepomníte na poctivosti své?
zdaliž vy nevíte, že vám to tak neprojde?
Učinili ste válku v té zemi pokojné,
vohně roznítivši, není-liž to arcizlé?
Ctné rytířstvo hubili ste vy z domnění,
katem se spravujíc, bez jejich provinění.
Pohanského štrychu navyklosť ste vzali:
dítky s manželkami ty všecky ste pobrali.
Tam-li ste tušili, že jste již zbaveni
toho starého práva? vězte, že to nic není!
Pravíce, že záhubce zemské přechová-
vámy
u něho, ješto lžete, a víte, že tak není.
U vás se nachází jistota konečná,
neb se to pokáže, že jest vám zrada
vděčná!
Táborští, to chlapstvo! i ti se zjásali,
proti panu kanclíři rýmy své sú skládali.
Byšte vy nechali ctných pánuov s po-
kojem,
mlčíc, živili se vy svým chlapstem!
Tak ste navykli, traupi přešerední!
nechajíc ctného pána vo něm rýmuov skládání.
Pro vaše všech dobré pán jezdil jest,
pro vás,
nechtěli ste znáti, a byl toho jistě čas.
Všeho vám podával, co za slušné bylo,
zdali na ctnosť pomníc, vás by se to chytilo.
Nechali ste všichni dobrého na straně,
nic neposlúchajíc té dobré rady páně.
Jiní přitom, kteří jsú s vámi spolčeni,
nemyslíc na právo, zlé tolikéž učinili.
Poslúchejte lotra toho zlodějského,
pánem nazývajíc pankharta Konického.
Statečně ste vzeli to božské znamení
svaté, kteréž jest figura Ježíše umučení.
Stříleli ste šípy v to znamení svaté,
ó zrádné lotrovstvo pekelné, proklaté!
Na posměch v své zlosti víc ste učinili,
obsekavše ruce, na pranéř postavili,
Obraz Krista pána lotrovsky zlehčujíc,
zlého, což vám přijde, na to nepamatujíc.
Skrz pána Ježíše, z jeho dopuštění
budiž pomsta na vás hanebného skončení!

VILÉM Z PERNŠTEINA.

Byl syn pana Jana z Pernšteina, někdy nejvyššího komorníka cúdy Brněnské, a Bohunky z Lomnice, i narodil se okolo léta 1435. Získav sobě co výtečný šlechtic již l. 1459 v slavném turnaji v Brně před císařem Frídrichem IV a před králem Jiřím první čest, stal se potom jedním z nejznamenitějších i nejčelnějších mužů věku svého v zemích koruny České, pro svou moudrosť, spravedlivosť a pro upřímnou péči o dobré obecné zemské po vaje vůbec veliké vážnosti. Když po smrti otce svého l. 1475 ujal správu statků dědičn

rodu svého, rozmnožil je brzy moudrým hospodařením a přikupováním tak, že velikostí jmění svého převýšil nejen všecky tehdejší české i moravské pány, ale i mnohá knížata říšská. Léta 1507 podělil syny své, Jana a Vojtěcha, o své statky, při čemž mladšímu Vojtěchovi dostaly se Pardubice s Horou Kunětickou, Litice, Potenštein, Rychnov a Brandejs nad Orlicí, Landškron i Landšperk v Čechách, staršímu pak Janovi na Moravě Pernštein, Louka, Plumlov s Prostějovem, Tovačov, Přerov, Helfenštein s Lipníkem a Hranice; nad to pak ještě sobě zůstavil Hlubokou, Třebíč, Sádku i jiné menší statky, k nimž potom ještě přikoupil Nový Bydžov, Kunštát a j. v. V letech 1475—1486 byl komorníkem cúdy Brněnské a v letech 1487—1514 nejvyšším hofmistrem království Českého. Šlechetnému i horlivému jeho vlastenectví děkovali Čechové za památnou smlouvu Svatováclavskou l. 1517 (viz výše str. 1217), kteráž mnoholetým a krvavým rozbrojům mezi stavy českými učinila konec. Když pak léta 1520 nové podobné půtky vznikaly, snažil se opět pan Vilém, aby je utišil, ale smrť jemu v tom překazila; zemřelť v Pardubicích dne 8 Dubna 1521. Listy jeho, vydané v I a II dílu Archivu Českého (počtem 143), jsou nejen důležitý pramen historický, ale i vzácná památka vlastenecké poctivosti i statečnosti tehdejší šlechty české. Na ukázku jeu některé z nich tuto podáváme.

1.

Sigmundovi I, králi Polskému.

Sebe i syny své jemu do milosti poroučí, připomínaje i služby, které někdy bratru jeho, Vladislavovi II, Uherskému i Českému králi, činíval.

V Pardubicích, 1520, 13 Aug.

Nejjasnější králi a pane, pane můj milostivý! Službu svau ve všem volnau VKMti vzkazuji, a VMti Kské bych přál zdraví a dlauhého panování, i vítězství proti nepřátelům VKMti, aby pán bóh všemohúcí ráčil pomáhati.

Z milostivého psaní a laskavého příliš děkuji, a Mti Vaší toho rád zasluhovati budu; a VKMť tím račte jisti býti, žeť jiného při mně není, než upřímé a věrné srdce k VMti, a bohdá bude, i syny své k témuž vedu.

Z té milosti, kterauž milý pán bůh vše- [illegible] sucí s VKMtí učiniti ráčil a VMti syna [illegible], buď z toho pán bůh pochválen! Vašíť [illegible]ho tak věrně přeji, jako kdo na světě.

Milostivý králi! Jáť již dosti nedostatečný na svém zdraví jsem, a konec můj se blíží, a také čas toho jest: prosím jako svého milostivého pána, že na syny mé ráčíte laskavi býti. Ač sem toho nikdá VMti nezasluhoval, a bych již chtěl, již nemohu: ale oni bohdá budau toho VMti zasluhovati.

Však pak, milostivý králi! bratru VMti nebožtíku králi (Vladislavovi) věrněť sem a právě slaužíval, a Jeho Mti zlé při králi Matiášovi JMti sem rozvodil, ježto by bylo snad dávno se zle počalo; a potom o JMti kralování (v Uhřích) věrně sem jednal i zjednal z milosti boží; a toho sobě žádný mimo mne v pravdě nemůž přičítati. A potom JMť do toho království svými vlastními penězi sem uvedl, v pravdě mohu říci: vypůjčuje na věčším díle, a dávaje těm, skrze kteréž sem jednal, díl, a díl peněz sem JMti dal. Neb neměl nač vyjeti JMť, ani do Bělehradu na korunování neměl JMť nač jeti, leč sem v Uhřích peněz já vypůjčil sobě na

JMť; a do JMti smrti sem všecko činil JMti k vůli, nic od JMti zvláštního nežádaje. Pak prosím, z tohoto psaní neračte mi za zlé míti: nepíšiť z žádné chlauby.

Přitom za to VMti velmi prosím, jako svého milostivého pána, že to ráčíte pro mau službu učiniti, a posla sobě neráčíte pro mne vážiti, a JMti Kské pánu mému ráčíte psáti a synu VMti, ať ráčí pánem mým milostivým býti i synův mých: neb já jsem na krátce. A jistě račte tím VKMť jisti býti, že JMti v čemž bych mohl, aneb skrze kohož bych mohl službau svau co dobrého učiniti, že rád všecko učiním, též jako sem otci JMti činil, svého nic neobmýšleje. A bych věděl, že syn můj který neměl by se tak k JMti zachovati, chtěl bych radší viděti v své živnosti, aby před mýma očima zdechl. Neb o mých předcích bohdá se žádný jiného nedoptá, než že sau se k svým pánům vždycky tak zachovávali, což dobrým přislušelo. Ex Pardubic, feria IIda ante Assumtionis beatae Virginis, 1520.

2.

Ludvíkovi I, králi Českému a Uherskému.

Zakazuje se věrností svou a napomíná krále, aby k uvedení zemí svých v lepší řád užil rady stryce svého, krále Polského, a při poddaných svých ne k řečem, ale k skutkům jejich hleděl.

V Prostějově, 1520, 26 Mart.

Nejjasnější králi a pane, pane můj milostivý! VKMti službu svau starau a nemocnau vzkazuji; VKMti bych přál toho všeho, čehož má věrný služebník a poddaný pánu svému příti.

Milostivý králi! Služby mé králi JMti, nebožtíku otci VKMti, které sem činil, přál bych toho sobě, aby VMti K. vědomy byly; kdež nic méň VMti rád bych je činil, v čemž bych znal, ježto by byly dobré a úžitečné VKMti. I též syny své k tomu vedu, aby tak činili, a toho nezměňovali do smrti svých aneb VMti; a tak se bohdá ode mne i od nich stane.

Ale milý králi! v těch letech, v kterýchž VMti jste, třeba jest VMti pilnau péči o sobě míti, kto VMti slauží řečmi těmi, kterýchž nekupuje, pod kterýmiž snad svého více může hleděti dobrého, nežli VKMti. Kdež pak v tomto království takoví způsobové dosti nepořádní jsau se rozmohli, a těch neubývá; kdež já znám na tom VMti všecko zlé a zavedení téhož království, nebude-liť v to spěšně nahleděno a přetrženo.

A k takové věci znám velikau potřebu krále Polského JMti (kterýž jest nejbližší VMti) rady i pomoci, a to takové, aby VMť s JMtí shledání nějaké míti ráčil (pakli nemůž býti shledání, ale dostatečně vypsati potřebu, kteráž jest na tento čas VMti v pravdě příliš potřebná), a radu vzíti, kterak VMť máte svůj způsob před se vzíti. Neb jest na času, a na velikém času, ač neráčíš tohoto království šeredně zavedeného míti. A při tom aby JMť král Polský lidi rozumné vybera, při VMti měl k té potřebě, když byste zde ráčili byti. A jizdau svau sem žádným živým obyčejem žádnému neračte se dáti navoditi, abyste prodlévali.

Neb řečí dosti zde ráčíte najíti, přijedauc sem, každý své bude mluviti; ale když budau míti z těch řečí skutkové vybráni [illegible], což VMti dobrého po smrti krále JMti [illegible]

zjednáno, co jich pak úžitečných najíti ráčíte a na kom jakých najdete, sobě to VMť poznáte.

A já VMti to radím i prosím, abyste se z nás k každému, též ke mně jako k jinému, tak zachovati ráčili vedlé skutkův jeho. A já jeden VMti do hrdla i do statku v takových věcech, kteréž se mají VMti od nás spravedlivě díti, neopustím: tím račte jisti býti.

Z té příčiny VKMti píši, že vždycky před se v tomto království Českém více a více zpletkův přibývá. A na tom jsau lidé: kdož se k VMti s řečí napřed uteče, mní, že již VMti mnoho dobrého zjednal. I nechžť to skutkem ukáže, co jest dobrého zjednal VMti před těmi, kdež VMti takové věci budete míti rozvažovati. Kdo jest jednal dobře a činil VMti dobře, račte mu VMť to dobrým odplacovati, neb toho jistě každý takový hoden jest; a kdo jináč, račte se k němu také vedlé skutkův jeho tak zachovati.

Já o sobě nic nechci psáti: činil-li sem VMti co dobrého, to VMť poznáte; pakli sem co zle činil, tolikéž mně ať jest odplata jako jinému.

Toto psaní VKMti píši z upřímnosti; neb mé svědomí mne k tomu nutí. Pak VMť račte je ukázati, komu ráčíte; proti mněť nic není, ať o něm třeba všickni vědí. Neb já toho nežádám, aby to tajno mělo býti, což bych já VMti psal o takové věci, aby o tom jiní neměli věděti. Ex Prostějov, fer[illegible]da post dominicam Judica.

3.

Témuž králi, když pro mor v Čechách panující do Brna přijeti nemohl, napomínání činí, aby království svého Českého vždy předce pilen byl, a mohútně v něm kralovati hleděl.

V Prostějově, 1520, 4 Oct.

Nejjasnější králi a pane, pane můj milostivý! VKMti službu svau povolnau vzkazuji. VMti bych přál zdraví i dlauhého králování, jako pánu svému milostivému.

Ráčili ste mi psáti, abych k VMti do Brna přijel; když sem zvěděl, že proti VKMti jedau někteří z pánův a z rytířstva i z měst království Českého, také sem jel.

Jakž kolivěk ta jízda se jest rozrušila, že je VKMť neráčil do království Českého jeti, při tom způsobu a ráně boží, kteráž se jest začala, z té strany neumím hyzditi; poněvadž lidé v křesťanství před takovau věcí utíkají, pak do ní jeti jest věc nebezpečná. Ač jest toho tak veliká potřeba VMti i tomu království, příjezdu VMti, že nemůž mnoho věčší býti; neb škaredě hyne. Důchodové VMti ti se hned prostě kazí, a na věčším dílu zkaženi jsau, a toho vždy přibývá; a jak se zpravují, já nevím, než málo se jimi co jedná. Pak kam se dívají, na to VMti slušeti se bude velmi pilně ptáti.

Ale milostivý králi! Jest-li že by milý pán bůh ráčil tuto ránu ukrotiti: neračte meškati příjezdau svau, a neračte se dáti s toho žádnému svoditi, a království Českého a zemí k němu přislušejících sobě lehce vážiti; ač budete ráčiti mocně kralovati, a tak kralovati, abyste ráčili býti ten pán, když ráčíte říci: Chci! aby tak bylo; a když ráčíte řeci: Nechci! také aby

nebylo, spravedlnosť při tom obmýšlejíce. A nevezmete-li toho VMť Ksků před se v své mladosti, nikdá dostatečně VMť kralovati nebudete; než králem VMť slauti budete, a jiní užívati budau, a budau činiti, což chtí, a VMť mějte na tom dosti, že jste králem. Milý pane! račte se toho uchovati, a toho neračte se dopauštěti; a poněvadž jste VMť králem, račtež kralovati, a tovaryšův ze svých poddaných sobě nedělati.

Ale toto já VMti oznamuji, vedlé rozumu mého: byste ráčili své věci v Čechách jednati, zvláště což se VMti věcí v království Českém dotýče, a nemíti při sobě rad ze svých zemí, též i krále Polského JMti, jistě nerozumím, by kruntovně VMti své věci zjednati mohl a dostatečně.

Jáť VMti již málo mohu platen býti pro nedostatek zdraví svého; ale pán bůh zná, že bych VMti přál toho všeho, čehož má věrný poddaný pánu svému příti. A račte ten obyčej zachovávati: dobrým dobrým se odplacovati, a těm kdož by toho tak nezachovávali, také račte jim VMť za jejich skutky tím odplacovati, čehož by hodni byli; a řečmi žádného neračte se zpravovati, než k řeči aby se skutek nacházel ten, kterýž by VMti úžitečný byl i tomu království. Datum Prostějov, fer. Vta die S. Francisci, anno oc. 20.

4.

Témuž králi, stár jse, radu dává, kterak sobě ve zhoubných roztržkách stavův království Českého počínati má.

Ve Hranicích, 1520, 10 Dec.

Nejjasnější králi a pane, pane můj milostivý! VKMti službu svau poddanau vzkazuji; a VKMti bych přál zdraví a šťastného a dlauhého panování, jako pánu svému.

První psaní, kteréž sem VKMti učinil, učinil sem je z povinnosti a pro své svědomí; teď VMti ještě jedno činím, a to z příčiny z té, že znám se člověka již toho, že ten čas můj se blíží, kteréhož žádný minauti nemůž; neb již vedlé mých let více než dosti pán bůh nade mnau činí své milosti. A protož nerad bych umřel, abych toho neměl byl VMti oznámiti pro své svědomí, což škodného VMti znám, a co by mohlo škodného VMti přijíti: poněvadž sem VMť za pána přijal, na korunu VMti dva prsty vložil, sceptrum při korunování VMti sem držel.

Pak toto oznamuji, co se v tomto království děje: bych vypisoval co, vím že jest to VMti vědomo; než nic dobrého a vedlé řádu a práv průchodu jejich ani spravedlivého.

Pak milý králi! poněvadž VMť pán bůh v dětinství bez VMti vědomí králem učinil (málo toho slýcháno): jistě rač v něm míti naději, a jemu rač slaužiti; VMti jistě neopustí: jedné sami, poněvadž VMti rozum dal, neračte se opauštěti, a škaredě, což máte svého dědičného, toho nezanedbávati. Neb jest již na času, a příliš velikém; ano skrze nedbanlivosti a roztržky mnoha království sau v nic přišla. Pak jak se nyní v Čechách děje, jistě k témuž jest podobné. Neb z malé jiskry velký oheň bývá, a lidé jsau svého úžitku hledajíc a ke zlému hotovi, kdež jedné mohau znáti něco svého dobrého. A již já neznám, co se můž [illegible] již díti v tomto království, než se dě ; a toho neubývá, než přibývá.

Račte před se vziti Švеycary, več sau vešli, a od kterých časův tak trvají, žádnému nejsauc poddáni, a málo jest králů okolních, aby jich neužívali. Pak víceť jest České království i mocnější nežli Švеycaři; třeba se za času opatřiti! Neb rač mi jistě věřiti, cožť se kolivěk dlí, nechžť VMť troštuje, kdož chce jakž chce, nic VMti dobrého není. A jest-li tohoto království Českého sobě v řád neráčíte uvesti, vedlé zdání mého i v Uherském bezpečně nestanete.

Dosti najdete těch, žeť VMti raditi budau: ale pilně VMti sluší tomu se naučiti a na to pamatovati, pro VMti-li dobré radí, čili pod tau radau své obmýšlejí, aneb někdo snad přátel svých. Listův, výstrah, toho všeho VMť můžte míti dosti, neb se slova nekupují: ale k skutkům sluší hleděti.

Nebožtík král pro svau dobrotu mnoho zlého sobě činil v těch královstvích, a o to sem já JMti dosti mluvíval. Neb kdož jedné chtěl ustavičně trvati s JMtí mluvíc, všecko zjednal; na svau škodu se JMť nic nerozmýšlel, každý JMť utrval mluvením. Obyčejův všech bych já VMti přál, kteréž jest JMť při spravedlnosti i jináč zachovával: než toho bych VMti nepřál, abyste sebau jinak v svém kralování neměli vládnauti, a tím pánem býti, a mocně (křivdy lidem nečiníce) kralovati, a rozkazovati, aby to lidé znali, že pána mají. A tak VMti dobře bude i VMti poddaným.

Tímto své psaní zavazuji: nemůž-li VMť tak v náhle býti v těchto zemích pro tuto rá boží, ale račte psáti listy hrubé a pokı přisluší i důtklivé, všem stavům jeden, a žádnému stavu zvláště opět jeden list, aby byli dvojí listové, přikazujíc pod milostí: aby takových všech nesnází mezi sebau nechali, a pomst sobě sám žádný aby nečinil, že VMť k každému, jest-li že kdo komu co přečinil, se tak zachovati ráčíte, jakž na koho slušeti bude. Pakli by kdo chtěl mimo toto psaní co před se bráti, že VMť to znáti ráčíte, že by rád v tom VKMti zlé způsobil, a jistě že toho bez pomsty neráčíte nechati, jest-li že co kdo přestaupí. Neb tu víru máte, že se najdau tí, kteříž na svau víru pomnějí, a VMť jako pána svého milují, a takového lotrovství VMti pomáhati budau mstíti. Ex Hranic, fer. IIda ante Luciae 1520.

5.

Panu Adamovi Polickému a Vilémovi Prusinovskému: aby k tomu vedli na sněmu Stavův Moravských, aby Uherským pánům v Moravě na pomezí Uherském osazovati se dovoleno nebylo.

V Prostějově, 3 Mart.

Pane Adame, a pane Viléme, přátelé milí! Z žádné všetečnosti tohoto psaní vám nedělám, než obmýšlím věc svau a potomkův svých toho statku, kteréhož mi pán bůh ráčil půjčiti do vůle své svaté; ač vedlé mého zdání mohlo by se též trefiti v zemi této obyvatelům, jako i mně, jest-li že já se na tom nemýlím. A to to: vědomá věc jest, že toto markrabství s Uhry o meze vždy činiti mají, mnohé a divné nesnáze před se berauce a o to se pokaušejíce, kudy by co k Uherskému království přitáhnauti mohli od této země.

Pak to jest vždy opatrováno bývalo, aby se Uhří pod žádným způsobem v této zemi

nesadili; jakož pak pan Štefan všel v Kroměříž, jiní vešli v Třebíč, ve Hradiště. Pak jednáním (mohu říci) mým, z daru pána boha všemohaucího, vyveden jest z Kroměříže pan Štefan, vyvedeni jsau z Hradiště i z Třebíče: ač mi jest to nikdá nebylo od země poručeno, jakož pak i hněv sem skrze to měl od krále nebožtíka pro těch 8 tisíc, kteréž sau na Špimberku připsány pánu Mezřickému nebožtíkovi, aby kněz biskup k Kroměříži mohl přijíti, jakož se tak stalo.

Pak nyní slyším, že se Uhrům dopaušti při tom pomezí saditi, i statky sobě znamenité kupovati: pak skaupíce oni statky při pomezí, nebudeť se jim potřeba o meze sauditi; to nejprv ujmauc, potom dále se potáhnau.

K tomu slyším, čeho sirotkům i pánům některým nechtělo se příti, při právě aby poručníky činiti mohli: Uhrům se přeje, že činí.

By snad páni i vládyky na tom té země úžitečného neznali, snad by toho nedopaustěli. Ale já nerozumeje úžitku, a maje statek v té zemi, z té příčiny píši. Bych já chtěl, aby v lidi to vnášeno bylo, toho není potřeba: než oznamte mé psaní knězi biskupovi, panu hejtmanovi a panu komorníkovi, jim samým.

Krátce mi věřte: v Uhřích žádné naděje nemějme, by nám co dobrého přáli, aneb o nás co dobrého myslili: nébrž při tomto mladém pánu nic se dobrého nenadějte, než zpletkům kudy by nám nadělati mohli, a tuto zemi a obývající v ní našemu pánu zhyzdili v JMti mladosti, o toť jistě péči míti budau. A České království, i markrabství Moravské, i knížetství Slezské, co by nejméně mohli o své věci s našim pánem před Uhry jednati, a všech jednání před nimi prázni býti (neb se tu nejedná s králem, ale s Uhry se jedná), mně se zdá, že by tim sobě žádné škody neudělali.

Já se i toho bojím, že pro úžitky své lidé budau se v Uherská jednáni plésti, a těmto zemím by se zle tudy nedálo, jestli že my se toho vystříci nebudeme chtíti.

Těch pánův proste, ať mi tohoto mého psaní v nic zlého neobracují: však já se v žádná jednání nedávám, aniž bohdá dám. Než čehož mi pán bůh půjčil do vůle své, rád bych to opatroval, netoliko v své živnosti, ale i po své smrti. A té zemi, v kteréž sem se rodil, pán bůh zná, že bych jí všeho dobrého přál. Datum Prostějov, sabbato ante Translationem S. Wenceslai, 1520.

6.

Všem třem stavům království Českého: zdání své píše, jakový způsob v nastávajícím jednání s králem JMtí od stavův zachován býti by měl.

V Pardubicích, 1 Jun.

Službu svau vzkazuji, urození páni, urození a stateční rytíři, urozené vládyky, vzácté opatrnosti páni Pražané a jiní poslové z měst, páni a přátelé moji mili!

Račte na to pomysliti, počátek za nebožtíka krále, našeho pána, až do si chvíle, zjednalo-li je se dobrého co aneb úžitečného v tomto království, aneb nezjednalo; pakli sau se jednali zpletkové až do si chvíle, račte to sami mezi sebau přetrhnúti. Neb jiného nekazíme, než sami se a [illegible] pána a toto království.

Pak poněvadž naděje jest, bude-li pán bůh ráčiti, že král pán náš zde býti má, a VMt všickni Stavové proti JMti jeti máte: račte na to pomysliti, a mezi sebau se srovnati, abyste bez roztržení společně jeli, kteříž pojedete, aby k posměchu před jiným národem nám všem to nebylo. Než srovnání o všecko byste sami mezi sebau ráčili učiniti, za nejlepší a za nejúžitečnější já bych to kladl, a za nejpoctivější tomuto království, i nám všem obyvatelům v něm.

Také račte na tom býti, pokud svobody království tohoto ukazují, a první předkové snad krev svau prolévajíce to sau jednali, a neračte toho ztracovati, a tohoto království jinému národu v to neračte poddávati, k čemuž žádného práva nemá, ani jste VMt povinovati mimo své svobody jinak činiti. Já píši z příčiny z té, ač byste toho jakau příčinu znali, ješto by na toto království šla, račte to v paměti míti: dobrýmt aumyslem píši, a z povinnosti tomuto království. A píši jako ten, kterýž také v tomto království mám to, čehož mi pán bůh půjčiti ráčil do vůle své; neb mi toho též třeba jako jednomu obývajícímu v tomto království. Ex Pardubic, fer. VIta ante festum S. Trinitatis.

7.

Panu Ladislavovi ze Šternberka, nejv. kancléři král. Českého: napomíná jeho, aby zpletkům ve království Českém vzešlým, zvláště o dluhy královské, konec učiniti hleděl.

V Pardubicích, 1520, 2 Sept.

[illegible] svau vzkazuji, urozený pane, pane [illegible] můj milý! Přál bych Vám zdraví i jiného všeho dobrého, i se paní JMtí manželkau Vaší.

Račte věděti, že já k lékaři aumysl mám neprodlévaje jeti: neb na mne jakási nemoc přišla, kteráž mi jak jsem živ nebyla, i nerad bych toho zanedbal. Ač nemoci své předse mám, pro ty bych byl nejel.

Můj milý pane bratře! mého tohoto psaní, kteréž Vám píši, z jiné příčiny toho nečiním, než pokudž můj rozum při mně jest, píši jako tomu přítcli, kteréhož bych v pravdě tak rád dobré viděl a poctivé, v živnosti i po smrti, jako sám své. Není-li rozumné — mezi Vámi a mnau, poněvadž sobě věříme —, není nic škodného, co jeden druhému vedlé svého rozumu píše, když jedné upřímě píše, a věrně píše. A to toto:

Vezměte před se všecky způsoby, které sau se dály od těch slav krále nebožtíka, a od těch zámků kupování od těch pánů Kukšteinův: tu hned přitom počátkové zpletkův v tomto království, spravedlivosti lidské hned se ukracovalo, a zvláště při právích a při dskách; a toho neubývalo a neubývá, nébrž znamenitě přibývá. K tomu v lidech nevěra a neláska ta se rozmáhá, že málo se toho může najíti, aby jeden druhému mohl věřiti upřímně.

Pak rač na to pomysliti, když sme do Budína jezdili k nebožtíkovi králi o dluhy, o počty, co jest se dálo, toho já chci přitom nechati; Vám jest to lépe vědomo nežli mně, a zvláště což se počtův dotýče.

Pak jak jest o ty dluhy divně jednáno, a mnozí zápisové při sněmích jak sau změněni byli, a k čemu sau přivedeni: ješto

rozumným lidem, kteříž nejsau svědomi zdejších lidí a zdejších způsobů, musí k dosti velikému podivení býti. Též při těch berních, kteréž sau za nebožtíka krále svolovány i brány, toho chci také přitom nechati; to Vám jest také vědomo, jak ty věci své konce braly až do dnešního dne.

Pak již nyní při tomto našem králi, též jací zápisové, jaká práva vedení, jací koncové tomu se dějí, to víte, a jaké škody sami na se hanebné škaredé uvodíme: a všecko se to trpí, při dskách jací pořádové, k jakému úžitku já neznám, než že berau od bohatých i od chudých, od vdov i od sirotkův, a konce žádného.

Připsáno tomuto králi, statek jeho očistiti: pak jak se čistí, já nerozumím, než jakž slyším, že se dluhův více připisuje: a to vše na zemi chtěli by vecpati, ješto toho tak nevěřím, by země povinovata byla.

Statkové královští věřitelům postaupeni jsau: co z nich se úžitečného působí z toho postaupení, bych řekl králi, — králi do toho nic není. Neb jest králi připsáno, že mu má jeho statek očištěn býti, a to jest mu připsáno víc než jednau, nebožtíkovi i tomuto; a úžitku já z toho postaupení neznám jiného, než kdož jim vládnau. Bojím se, že věřitelé málo rozkazují, a málo se s jejich radau činí, a malý úžitek z toho mají; než s čí radau činí, v lidechť jest toho dosti husto; takli jest čili není, toho já nevím.

Přitom počty, kteříž by měli děláni býti zemi od těch, kdož sau k sobě přijímali a vydávali hned za nebožtíka krále, když sau se ty zpletky počaly, já netuším, by je ještě kdo dělal.

Též hned počna za nebožtíka krále až do tohoto krále, i za tohoto krále, znamenité sumy při podkomořích, jako při Rendlovi, i při tomto které sau zůstaly, též při mincmistrovi, tu jistě malá věc není, a při tomto podkomořím jistě také malá není, a při mnohých auřednicích, a tak ješto by to mohli lidé všecko vyhledati, všecko tak stojí, též i při městech. Pak račtež na ty věci pomysliti, takoví skutkové a takové opatrnosti! K hovadům bych jich ještě nesměl přirovnati.

Pak v těch zpletcích nebožtík král umřel, a tento král rovně v týchž zpletcích jest a ještě v horších.

V tomto království nic nekraluje, než toliko že jest král; a skrze naši nesvornost, a k tomu skrze naše hanebné zpletky ani v Uherském nic sobě nemůž dobrého zjednati, ani učiniti. Ale by náš způsob v tomto království dobře stál, i náš pán v Uherském království mohl by také dobře státi s naší pomocí.

Pak můj milý pane bratře! ač znám, že ty všecky věci lépe víte a znáte nežli já, a lépe jim rozumíte, ale z příčiny Vám té píši a oznamuji: budau-li jaké rúznice, aby se ráčil v tom rozumně zachovati a při svém pánu se držeti, a to, co jest spravedlivého pánu našemu i každému, aby se tak dálo vedlé skutkův každého; a již aby náš pán mohl konec míti i my všickni v tomto království o ty zpletky, aby nás již více neškrábaly, a při těch právích a dskách obyčej první aby se zachoval: jest-li že by se komu co přečinilo [illegible] ti právu, aby se napravilo.

Neb aby mělo spravedlivě vyhledáno býti, a spravedlivě rozváženo, jakožto býti musí, a dokadž toho kolivěk nebude, by mělo se nač pomáhati: k tomu já jeden raditi nebudu žádnému, ani sám toho také učiním, dokudž o ty věci konec konečný se nestane, a práva na svém konci spravedlivém nestanau. Co jest tu dluhů na zemi přibylo, co sau dávali za ty dluhy, kterýmž říkají královští, ješto jest to i proti sněmovnímu zápisu! Mohlť by někdo nalezen býti, co o ty dluhy malau péči má, neb království drží a užívají, někdo ho snad více užívá, než jistiny dal! Bych měl psáti, co znám na tom zlého a škodného, mnoho bych musil Vám psáti.

Rač mysliti na cestu na nějakau, kudy by o to a jak konec spěšný býti mohl; já také což budu rozuměti, toliko s Vaší osobau rád rozmluvím. Nedívejmy se již více škodě pána tohoto a záhubě této země, a našim příliš velikým posměchům! Ješto vidámy zřetedlně, že lidé dvornými křtalty užívají tohoto království, a mrzutě, hanebně v některých místech se krade. Prostě jsme slepí!

Teď Vám také posílám přípis listu, kterýž mi král před včerejškem poslal. Můj způsob, pán bůh zná, k takovým věcem již nemůž slaužiti: ale však proto JMti k vůli rád to učiním, jedné budu-li moci. By mnau pak nic jiného nebylo zjednáno, jakož málo může býti, ale vždy pohledím na svého pána, dá-li mi to pán bůh.

Můj milý pane bratře! Prosím, nehleďte či ani k postavám, v kterýchž byste nalého skutku nenalezali; pravímť na svau víru, že je Vám toho potřeba! Neb tyto časy lidé mnějí pěknau řeč dáti a přátelská slova, a pod tím ne vaše, ale své obmýšlejí. Ex Pardubic, dominico post S. Aegidii, 1520.

8.

Stanislavovi Turzovi, biskupu Olomúckému: horlí proti úmyslu některých, bráti privilegie královská do Moravy pod Uherskou pečetí.

Ve Hranicích, 11 Nov.

„Přípis listu knězi biskupovi Moravskému JMti; a v táž slova pánu hejtmanovi Moravskému.“

Důstojný v boze otče a pane, pane příznivý a příteli můj milý! Službu svau VMti vzkazuji. VMti bych přál všeho dobrého. Zpraven jsem, že na tomto sněmu ráčili ste zjednati v Prostějově, aby někteří z pánův a z rytířstva jeli k králi JMti, a to o ten artikul jeden, aby ráčil našich svobod potvrditi pod Uherskau pečetí.

Můj milý kněze biskupe! rač sobě tu věc rozvážiti, maudrá-li jest čili nemaudrá, na naše svobody bráti list pod Uherskau pečetí do koruny České ode zemí k ní přislušejících, prvé majíce s Uhry dosti těžké pře, což se zápisu na Moravě a na Slezsku dotýče. Pak již takovým potvrzením Uherským rovně jako bychme první smlúvy tvrdili, že je držeti máme, ješto povinovati bohdá nejsme! A také v Čechách jest na tom zůstáno a zapsáno, že takových listů pod Uherskau pečetí bráti se nemá: pakli by brány byly, že se jich držeti nemá.

Pak já se VMti opovídám, že v tom vůle má není, a k tomu já nesvoluji; a prosím

peníze ty, kteréž jsau mé, kteréž sem dal, k kterýmž já právo mám tak dobře jako kdo, a víc sem jich dal nežli kdo, aby na žádné poselství dávány nebyly, ani na žádné výplaty listů. Než svobody tvrditi pod Českau pečetí, když nám se stane, nejsem proti ničemu, a pomohu rád což mohu, a učiním vedlé země všecko. Než na to z těch peněz, kteréž sau mně zavázány tak dobře jako jinému, a dal sem jich více než jiný, aby dáno bylo na to poselství, aneb na jaké listy, jistě že bych chtěl o to k zemi mluviti, že se nedrží to, na čem sme zůstali, a o své bych jistě mluvil. Ex Hranic, dominico die S. Martini, 1520.

9.

Panu Petrovi z Žerotína: důvěrné naříkání nad obecnými zmatky, kteří se v Moravě počali.

V Prostějově, 1521, 16 Febr.

Službu svau vzkazuji urozený pane, pane švagře můj milý! Jistě mi věřte, žeť bych Vám dobrého přál, a nevěřím, by kdo víc nade mne, a ledva tolikož, ač je kdo.

Nemoci jistěť bych Vám tak nerad přál, jako komu, aneb jako kdo z lidí; bylť bych Vás rád viděl.

Neb v pravdě pravím, kdož nyní upřímně druhého za upřímého poznává aneb drží, můž se s ním rád shledati a pomluviti i pokvasiti. Neb toho příliš řídko jest, a čím dál, vždycky řídče pohříchu tyto časy tak se nalézá. Změň to pane bože, jest-li vůle tvá, a dej lepší v lidech aumysl, jedněm proti druhým! a zvláště mezi těmi, kdož k komu pěkně mluví, aby pod tím svého lotrovství nechali a neobmýšleli!

Což se mne k Vám dotýče, jistěť jsem ten, žeť jsem Váš upřímý a věrný přítel, a tauž naději ve Vás mám, a v tom nic nepochybuji o Vás k sobě, že též jste ke mně. A tímto listem Vás žehnám. Neb já již do Čech jedu, ač bude pán bůh ráčiti, upřímo na Pardubice. Pakli by tu mřeli — jakož jest dosti podobné, poněvadž ještě tu nemřeli, a všudy vůkol mrau, a teprv počínají — pojedu upřímo do Prahy, a tam pobudu, bude-li pán bůh ráčiti.

Ač mnoho v Čechách lotrovských způsobův od chvíle se začalo, ale ještě tak prudce lotrovského žádného pod spravedlností a pod právem sem nenalezl, jako je se zde začalo v této zemi Moravské, a jistě je veliký. A na tom lidé jsau, což rozumím, aby se z nich jiné neupřímnosti rodily. Jistě, můj milý pane švagře, třeba se opatrovati! Au, škaredýť jsau tálec na nás vyrazili těmi Uherskými listy, kteréž sau nyní přinesli, ač na ně právě chceš pomysliti, a jim vyrozuměti, nač se ztahují. Tenť je na nás právě z hnoje vylezl, kdož o takové věci se pokauší. Netřebať Vám do Moravy Rendle, již jej máte v Moravě. Jistě máte se před čím opatrovati! U mněť jest škodnější než Rendl, a k tomu rozumu žádného nemaje, než jedné pýchu. A před takovau všetečností při způsobu nynějším jistě jest třeba i hrdel opatrovati, při takových sněmích. Neb tím způsobem Rendl se jest jak živ o to nepokusil, oč se jest tento pokusil.

A k tomu panský stav, kdyby rozumu chtěl užívati, měl by nač pomysliti, co p[illegible] němu se působí. A to to, aby ode pá[illegible]

rytířstvo všecko odpuštění bralo. Co se dále pod tím mûž mysliti o panském stavu, málo sobě toho rozvažují.

O rytířstvo, aby odpuštění vzalo, já bych sobě to za věčší úžitek kladl i za lepší, než by u mne bylo. Ale pane, jiné pod tím musí býti. Slušelo by na takového o všecky bídy mysliti, které mohau jmenovány býti, aby za své skutky svau odplatu vzal. Mějteż se dobře, a poručme ty věci všecky pánu bohu, a opatrujme se. Pán bůh spravedlivého nikdá neopustil, ta jest víra má. A jistě pánům jest toho třeba, aby se opatrovali již, poněvadž jest to na ně vyniklo, ješto nikdá toho nebylo, ani za krále Matiáše, ani před králem Matiášem, ani paměti lidské jest. Ex Prostějov. sabbato post festum S. Valentini.

Z KNĚH PAMĚTNÍCH ARCHIVU MĚSTSKÉHO V PRAZE.

1.

O založení špitálu S. Pavla za Poříčskou branou v Praze.

Ze sbírky nazvané „Chaos rerum memorabilium Adami Czaberi Kostelecensis“, Tom. III, fol. 333 p. v.

Léta Páně 1500 za slavné a svaté paměti krále Vladislava, Uherského a Českého krále atd., neduh a nemoc jakási nová a prvé neslýchaná jest vznikla, kteráž velmi škodlivá lidskému pokolení byla, tak že lidé dchnutím, pitím z jedné nádoby, užíváním raucha, i také na posteli odpočinutím jedni druhé nakažovali; a v království Uherském i také v jiných zemích z husta takový neduh již proskakoval. Ten nejjasnější král, ač na ten čas přítomný jest býti zde v království Českém neráčil, však pe- o dobré svých věrných poddaných. álovství Uherského hned bez meškání, jakž JMti Kské o tom neduhu zpráva došla, psaní do království Českého, a předkem svým věrným milým Pražanům, učiniti a všem vůbec výstrahu dáti jest ráčil, aby lidé před tím neduhem pilně se vystříhali a na se záhuby nepřivozovali, poněvadž by ti, ješto toho neduhu nabyli, žádné pomoci nedocházeli.

A tak když již takový neduh v království Českém proskakoval a na lidech se patrně ukazoval, všickni strašíce se nakažení toho hrozného, a pamatujíce na výstrahu pána svého, před ním utíkali, a lidí nedůležitých, chudých i jinak potřebných a tím neduhem se trápících se štítili a všelijak se varovali, ba ani do svých domův jich přijímati nesměli; z čehož potom přišlo, že po ulicech, na ryncích, po březích i po haldách ubozí a nakažení lidé lohně leželi, a nemohauce od žádného pro příčinu na-

kažení žádného opatření dojíti a pohodlí užíti, v svém ukrutném trápení trvali.

I přihodilo se, že král Vladislav Jeho Milost, slavné paměti, kníže Jiřího, z boží milosti na ten čas kníže Míšeňské, jakožto švagra svého, ráčil jest požádati, aby k Jeho Královské Milosti do Prahy přijeti a hostem býti ráčil. Kdež pro poctivosť předkem Jeho Milosti Královské, tolikéž i knížete toho, a jiných knížat Jich Mtí, kteříž k Jeho Mti Kské podlé knížete Míšenského přijeti a vypraviti se ráčili, páni Pražané Starého města Pražského rynk svůj, sice prvé spanilosti plný, chtíce více ozdobiti, krámy nějaké z dříví toliko vystavené a šindelem prostě přikryté, kteréž na tom místě proti rothšmidům, aneb kdežto nyní drobné rybičky na neckách se prodávají, dvěma řady postaveny byly, pro rozšíření placu rozkázali sau odtud a z toho místa a rynku ven preč za město a za bránu Poříčskou, na to místo, kde nyní kostel a špitál sv. Pavla jest, vyvezti, a těm všechněm, ješto tomu francauskému neduhu, i také jiným nemocem poddáni byli, ven z města se vybrati a do těch krámcův se obrátiti. Kdež pak hned ti nemocní v těch krámcích a na tom místě se obložili, a jakýž kdo koli z nich prostředek jmíti mohl, pod ním se shrnuli.

A tak když se již tu a v tomto místě mnoho toho lidu chudého a nakaženého obložilo, pan purkmistr a páni vidauce, ano se již k zimě nachyluje, rozkázali jim světnici stavěti. Když to lidé dobří a milosrdní uhlédali, znamenité pomoci na to činili, tak že v brzkém času kamení bylo voženo, z něhož kostel a zdi potom se hnáti mohly. Však toho stavení při kostele a špitálu sv. Pavla žádný věčší příčina nebyl, a kdo by se o to staral a pečoval, jako nějaký kněz dobrý a bohabojný, pan Matěj Hlavně. Ten ač rodem byl z města Kauřímě, však toho času jsa již měštěnín Pražský a skutkův milosrdných plný, ustavičnau práci jest při vyzdvižení a stavení toho špitálu vedl a až do smrti své s těmi lidmi chudými pracoval, vlastními penězi svými dělníky i jiné potřeby k tomu špitálu náležející zakládal. Jehožto příkladem jsauce hnuti mnozí jiní dobří lidé, a patříce, jak znamenité pohodlí děje se těm lidem, kteříž od pána boha všemohaucího rozličnými v tomto světě bývají navštěvováni nemocmi, statky svými ten špitál a to záduší nadali, platy nakaupili, a svau vůli poslední i zápisy desk zemských, kněh městských, i jinými rozličnými spravedlivostmi to stvrdili.

A když ta práce dobře začatá šťastně se konala, páni Pražané Starého města Pražského, majíce před očima všecky příhodnosti lidské, a nechtíce tomu, aby těch dobrých lidí nadáni na nějakém budaucím nebezpečenství pozůstavena byla, při Jeho Msti Kské králi Vladislavovi, slavné a svaté paměti, pánu svém nejmilostivějším, to jednali, aby svým magestátem královským kollatorství a nadání téhož špitálu a záduší městu Starému Pražskému nyní i na budaucí časy z milosti své královské potvrdíti a svým magestátem jim to přivlastniti ráčil. Což jest Jeho KMst, maje k svým věrným poddaným zvláštní milosť, bo všeho prodlévání učiniti, a jim magestát

svým toho všeho, na Budíně v pátek po božím vstaupení léta 1507 daným, milostivě potvrditi ráčil.

Potud povědíno o fundací špitála sv. Pavla.

2.

O spojení Starého a Nového měst Pražských v město jedno, léta 1519.

Z knihy městské č. 1100, fol. 20 p. v. Po straně zápisu toho poznamenáno: *Qui ex deo est, stabit.* A hned pod tím rukou pozdější připsáno: *Non stetit.*

Znamenavše výborní a maudří lidé, města Prahy měšťané, co neúžitečného rozdíl práva v sobě nesl, a kterak v časích brzkých mohlo by obce umenšení se státi, též obci moci ubyti, i za času sobě srozuměvše, takovú věc časně přeběhli, a s pomocí pána boha všemohúcího rozdíl, kterýž jich obecnímu dobrému, jich příbuzenství, nébrž víře i jednotě dokonalého křesťanství v zákoně božím založeného ku překážce byl, svú rozšafností zpuosobili, zjednali a na budúcí časy zřídili, aby jedno město bylo, v něm jeden řád, jedno právo a úžitek jeden. I po tak spojení dobrém, nébrž svatém, úřadu konšelského obnovení se stalo, a ti páni, kteříž na úřadech konšelských v rozdvojení města seděli, cíle a běhu roku svého nedovyplnili; ale sobě pro tak dobré obecní práce ukrátili a toho dobrého potvrdili, změnivše dva rozdílná úřady v jeden. A tak jako pod mocí jednoho boha všemohúcího vešken okršlek nebeský i zemský se zpra-'e, a jeho svatú volí všechny se věci e: též také Praha v jedno spojená pod ıěmi zprávcemi aby zuostala a na věky trvala, toho skutku sú dokázali. A úřadu konšelského postúpili slovútní páni: Jan Hlavsa z Liboslavě, Jan z Vratu, Jan z domu Nastojtovic, Zikmund Vaníčkovic, Jiřík ot Věže, Daniel Rauš z Vlkánova, Martin Holec z Květnice, Zikmund Holec z Květnice, Václav Bakalář od Bílého Lva, Kliment z domu Domažlického, Jan Erazim z Čermník, Řehoř ze Všehrd, Jan od Žáby, Vácslav Sova z Liboslavě, Jiřík z Květnice, Jan Čepel, Jan Medář a Ondřej Tatek, kteřížto páni na úřad konšelský usazeni byli léta 1517 v pondělí den sv. Klimenta, a od toho dne sedíce na úřadu konšelském trvali do léta 1518 a čtvrtku po Narození panny Marie. A tu což jest přijato od nich do rady z obecních duochoduov i také zase vynakládáno na mnohé potřeby obecní, z toho ze všeho řádný a slušný i spravedlivý sú počet učinili léta 1519 v pondělí den sv. Valentina při přítomnosti pánuov nové rady, starších obecních i z obce Pražské osob k tomu volených, jmenovitě těchto: Mikulášem Cacerduo, Mikulášem Šorfem, Mikulášem z Široké ulice, Jiříkem Vlkem, Matúšem Bakalářem, Janem Mládkem, Janem od Matky boží Sněžné, Jiříkem Boršem z Bernarečku, Václavem z domu Štrabochova, Silvestrem, mistrem Brikcím, Pavlem Henrichem, Ondřejem kožišníkem z Prolomené ulice, Janem konvářem, Janem Opicí z Třebska, Václavem Poduškú, Václavem podlé Černé Ruože z příkopu, Janem Brichtovým, Janem Legátem, Václavem Vokřínem, Lukášem Wolfgangem, Janem od Prstene, Václavem Žlutickým, Klimentem zlatníkem

z Liboslav, Janem Charúzem, Stanislavem z domu Maternova, Matějem Kardinálem, Pavlem Kaukolem, Martinem od Zlatých křížuov a Janem Pikhartem. Pak tyto osoby předepsané dne a léta nuhoře jmenovaného přijímajíc ten počet radní, jej zcela a zúplna přijavše zchválily, děkovaly a takovúž věc v uobci veliké oznámiti řekly a ji vznésti. Jako se pak tak stalo, že téhož léta 1519 první čtvrtek v postě, jsúc obec veliká spolu shromážděna, vyhlášení radního počtu sau slyšeli, jej zchválili, přijali a pánuom staré rady děkovali z pilnosti a z věrné práce, že sú se ve všem spravedlivě řádně zachovali. A protož veliká obec poručili a mocí zápisu tohoto rozkázali je starú radu kvitovati, jakožto ctné a dobré lidi, kteříž toliko pro obecní potřebu ty náklady sú učinili, a ne pro žádnú jinú věc, jim přiřekše, že víc pro takovú věc na ně se navraceti nemají, sami od sebe ani žádný jiný, ale je mocně ze všeho propauštějí, kvitují, prázdny a svobodny činí nyní i po věčné a budúcí časy. Relator na to od obce pan Jiřík Ježíšek, tak že v knihy městské tuto kvitanci zapsati rozkázali. Stalo se léta 1519 fer. V in capite jejunii, Nicolao de Ampla platea magistro civium existente.

3.

O rozdělení jednoty měst Pražských l. 1528.

Předmluva k první pamětné knize Novoměstské za písařství Jindřicha z Chocemic po rozdělení jednoty Pražské.

Věci dálé pro budúcí paměť potomkóm zvyklé jest poznamenati. Jakož což se jest před mnohými věky dálo, to ještě v historiích jmáme, zvlášť pak, když co toho přijde, ještо i nějaké podivení jmá: jakož tehdáž, když se jest to zběhlo, že z jednoho města tak víc než deset let trvajícímu v té jednotě se stalo rozdělení, byla věc divná; neb mimo naději lidskú velmi snadně Královská Milost rozděliti ráčil. Jakož každý skutek veliký a znamenitý podivení přináší, a jak jest těžce ta jednota lidmi byla zvedena, a odpornosti mnohé byly, i za dlauhý čas nemohlo se vykonati, pod příčinami a prostředky obmýšlejíce, aby tak ta jednota se sešla těchto měst: a toť samým rozkazem jedné téměř hodiny táž jednota jest rozdělena! Kterakž tehdy nejmá s podivením býti? A poněvadž v jiných kněhách paměti poznamenané se nacházejí, když co nového neb znamenitého přišlo a se přibodilo, pro paměť budúcí zapsáno jest, jakž to prvé činívali a věci znamenitější sú pohané zapisovali *libro annalium*, aby potomci budúcí tím se zpravili a ku paměti přivedli sobě; protož podlé skrovnosti střídmě se tuto podpisuje. Bylo jest pilně i podstatně usilováno o tauž jednotu: neb na hrad Pražský k králi JMti vysíláno, žádáno v znamenitém počtu saused z obojího města, nejen toliko starších, ale z cechóv i z obcí, tak jakž za krále Ludvíka JMti slavné paměti ta jednota byla, i nyní též aby trvala, prosili, že by na tom JMti Kské jmělo tak, jakž to vykládáno, k úžitku i témuž městu k dobrému (býti); kdež JMť Kská pilně všecko vážiti, i některé zápisy z desk ukázány, i p činy JMť oznámiti jest ráčil. Tu

Najjasnější kníže a pán, pan Ferdinand Uherský, Český &c. král, infant Hispanie, arcikníže Rakauské, markrabě Moravské, Lucemburské a Slezské kníže a Lužicské markrabě, z zvlášťní své milosti a dobroty na toto město od předkóv JMti Kské založené, i také mnohými zvláštními milostmi obdařené, vzhlednúti ráčil, a bez pochyby podlé některých jistých zpráv, kterak pod jednotú města Prahy obyvatelé a sausedé města tohoto Nového záhubu v živnostech svých jměli, i domové někteří již opuštěni byli tudy, že trhové a místa k prodávání víc v Starém městě Pražském byli, tak podlé za těch deset let navyklosti, a tak tam se trhové množili, a tu měšťané živnosť jměli, a pro dalekosť lidem bylo obtížné: neb tam na Staré město všecko obracováno bylo; a také chudí lidé pruotažně a nesnadně k svým spravedlivostem tak za jednoty pro mnohá zaneprázdnění přicházeli, a jakž bylo slyšeti, ne každému to štěstí bylo, aby vstaupení jměl; i z jiných mnohých příčin, JMti Kské najlép vědomých, ráčil jest JMť město toto od Starého odděliti konšelského úřadu osazením, tak aby se to město právy svými a vajsadami zpravovalo, jakž to prvé bývalo. Že pak příhody zřídka přišlé v věcech znamenitějších, když co nového, nenadálého a proměnného stane se, to lidé zvlášťně v paměť berú, a i jakž dotčeno, pro budúcí paměť zapisují, jakož pak na tom tak toho města od Starého oddělení veliká [illegible]nosť s strany poctivosti i města úžitku [illegible]ně shledá se; protož to, což JMť Kská z kterýchž pak koli příčin to před se vzíti, a obzvláštně toto město úřadem osaditi a vopatřiti, i také (aby) právy svými se zpravovali, že nad nimi ruku svú milostivě, tak jak připověditi ráčil, držeti ráčí, z čehož pánu bohu děkovati; protož

Léta božího MV^{C}XXVIII°, v středu po narození panny Marie, jinak den svatého Gorgona, když KMť ráčil jest na rathúz města tohoto přijeti a úřad jakž i v Starém městě vosaditi, s mnohú a velikú žádostí děkování činili králi JMti obec, děkujíc JMti z milostivého a dobrotivého navštívení, a že ráčil JMť Kská to město a poddané své opatřiti, jakž se níž při úřadu konšelského poznamenání dotkne, proto aby potomní jak přítomní znali, že spolčení Prahy a města tohoto s Staroměstským žádné platnosti úžitku jest neneslo: poněvadž obyvatelé tohoto města těžkosti mnohé i újmu v svých živnostech, jakž dotčeno, nesli, i záhubu při statcích a zlehčení, domuov opuštění; jakož i při duochodech obecních městských skutek to ukázal, že s těžkostí a po mnohých žádostech na Staroměstských dosáhli, i také než pustili, za čas nemalý užívali, a mnohé schůze jmívali, než to k konci jest přivedeno; tolikéž i při češích, rozdělování v právích, řádech, spravedlnostech, penězích, a čímž se byli jedni přes druhé víc jmajíc za jednoty spolčili: jakož toho paměti jsú některé znamenitější, poznamenání v kvaterních radních, jinak památných, cechové vstupujíce před pány čeho žádali a své obtížnosti předkládajíc. Protož naj-

pokojnější jest spravedlnosť, kteráž vlastně bez přimíšení cizího sama jest v sobě, a právo najcelejší, když v své míře a mezech stojí: i božským zřízením (tak jest držeti) to jest se zběhlo, že to rozdělení měst stalo se Pražských, aby každý svými se právy zpravoval. A z toho buď pán buoh pochválen, že k pohodlí svobodnějšímu v spravedlivostech a v pořádnější svobodě obývajících toto město od onoho odděliti ráčil, aby město toto, s strany položení, vysazení a obdarování slovútné a ušlechtilé, újmy slávy své nejmělo, a skrz nahražování onomu tomuto záhuba nerostla. A snad pamatujíce na těžkosti mnohé potomními a budúcími časy měšťané a obyvatelé tohoto města císařského nebudú žádostivi společnosti s Starým městem Pražským; neb než k prvnímu řádu toto město přijde v trzích a jiných povinnostech, mnozí požitkové v tom užívání trhóv sejdú, a než lid zase navykne, obrácen bude: neb zvyklosť lidu, zvlášť hlúpého, mocná věc, a s těžkostí se změní, leč v času pruotažném, ješto, kdyby až do této chvíle toto město s strany svých vlastních duochodóv obecních pozemských i také městských samo bylo, znamenitý poklad již jmělo by, i na statcích se rozmnožilo, poněvadž před jednotú duochodóv drahně bylo beze všech dluhóv, úžitkové městští pořádně se řídili i sumy malé obecní byly. Ale nyní dluhóv jaká obtížnosť, a sum velikosť! lichev téměř víc než duochodóv placení, a úžitkové jací, to (nám) počtové nížepsaní ukazují, ješto tudy obtížnosť nemalá jest městu tomuto a bude. Protož najlepší věc jest každému městu, když samo v jednotě své, v víře, přátelství, v upřímnosti, v milování obecného dobrého, v spravedlnosti podstatně, stále a nepohnutedlně stojí; toť má vzdělati každé město. Ačkoli spolek při počátku ukazuje se a zdá dobrý: a při konci, zvlášť když milování vlastního dobrého a úžitečného vkročí, škodu i obtížnosť nese. Jako příkladem nadání k záduším panství, ač dobrým úmyslem jest, a tehdáž, jakž lidé byli a jimž nadáno bylo, mohlo býti dobré: a v času potomním a nynějším, jak toho užívají, a jakých obyčejóv jsú ti, ješto užívají! Jest-li tu co jedno s druhým podobné, snadno jest vyrozuměti. A tak někdy věc s počátku dobrá, chvalitebná a úžitečná jest, a v časích skrz užívání nestřídmé neb vajstupné bývá i uznává se škodná a neúžitečná: jakož ve všech věcech nemírnosť a zbytek škodí, a míra neb prostřednosť prospívá; jakž mudřec Pythagoras pověděl: Modus optima res est.

Těžkosti pak, kteréž sú mnozí snášeli s strany osob svých, to ti vědí, ktož sú to nesli, nad nimiž i mnohým byla lítosť, ale pomoc nemožná; a i ti toho pamětlivi jsú a budú, kterýmž podobně strach byl téhož čekati. A protož napotom jednoty měst Pražských není žádati; neb jak již dotčeno, městu tomuto žádné platnosti nepřineslo, ale víc škodu a újmu. Aniž potřebí jest toho vykládati; neb skutek jest v mnohém ukázal, a z paměti lidských to brzo nevyjde, aby nejměli litostně a vzdycháním sobě toho připomínati: jakž p[illegible] sloví obecné jest, že dobré se dlauho [illegible]

mní, ale zlé děl; a najvíc pak to k těžkosti bývá, když jsa svobodný, a svobody jmaje užívati, i užíváno není a nemohlo býti některým; ješto přísloví jest Esopa i jiných múdrých: Libertas toto non venditur auro, a obecně: Svoboda za jmění neb statek jest.

Toto poznamenání za předmluvu a pro paměť jest zapsáno, ač střídmě, aby potom někdo, komuž šťastně se v jednotě vedlo při statku i poctivosti, neřekl, že by co dotýkáno bylo; neb sluší střídmě a velmi skrovně chváliti, a skrovnější hyzditi. Však jakž lidé těžkosť jměli, a ji zjevně mluvili a přiznávali, nic není pravdě odporno to poznamenati; neb u každého rozumného pravda, vedlé přísloví, místo jmá, a písmo jest: Pravda přemáhá.

BRATR MATĚJ POUSTEVNÍK.

Byl rodem od Žatce, řemesla svého kožišník. Zvoliv sobě život poustevnický prostého řádu, žil na poušti několik let, na horách u S. Vojtěcha blíž od hory Boubínské v Šumavě, veda život bohomyslný a náhožný. Odtud poslal Pražanům léta 1519 s počátku měsíce Října list obšírný, kterýmž hříchy a neřády všech stavův oznamoval i trestal; potom sám přišed do Prahy, kázal po hospodách, na ostrovích i jinde v okolí města. Kněžstvo Pražské pod jednou i pod obojí žalovali naň proto před radou městskou, aby ta kázaní jemu byla zastavena, dokudž by úřadu kněžského řádně nedošel. Zatím bratr Matěj, uslyšav o nátisku, kterýž se dál tehdáž v Praze Bratřím českým a příznivcům učení Luterova, psal o to dne 17 Března 1525 důtklivý list do konsistoře ve faře Týnské mistru Havlovi Caherovi, administrátoru pod obojí; načež tento poslav proň, dal jej ve faře zatknouti a vsaditi do vězení, v němž až do 24 Října 1526 byl držán a potom z Prahy vypovědín. Mimo tyto dva známo jest ještě několik menších listů jeho k osobám rozličným.

List mistru Havlovi Caherovi.

Z Bartošovy Kroniky Pražské, vydané v Praze 1851, str. 161—173.

Mnohé pozdravení a žádosť spasitelnau v Kristu Ježíši vzkazuji Vám, pane administrátoře a páni konsistoriánové!

[illegible]ává láska křesťanská k tomu nutí a ve[illegible]ověka každého věrného: co by mu se bilo do člověka, bližního svého, nemluviti o něm krom očí, čehož by mu nesměl vůči mluviti, vedlé onoho písma: „Nebudeš míti bližního svého v nenávisti tejně; ale potresceš ho zjevně, aby neměl hříchu z něho.“ A opět ono písmo: že „přikázal pán bůh jednomu každému péči míti o svém bližním.“ A poněvadž dí „každému,“ tehdy bude bez přijímání osob, chudému jako bohatému, obecnímu jako jmenem duchovní-

mu, pravdu sobě povědíti, a škodu sobě ukázati z povinnosti lásky křesťanské.

Které jsau pak škody a zlé věci při vás, ježto jich lidé nepřijímají, ale za zlé a zcestné je mají, i já s nimi, pane administrátoře s jinými preláty, těch já před vámi tajiti nebudu a nemohu. Než prosím, sneste mne; však jste pak někteří magistráti, a písmo dí: „Umění muže po trpělivosti poznáno bývá," a tak po netrpělivosti nemaudrosť a bláznovství se ukazuje.

Nejprvé toho považ, mistře Havle! jakým spůsobem a příčinau přišel si v ten úřad administrátorský, upřímným-li úmyslem a dveřmi pravými skrze pána Krista, čili podvodně a pod přikrytím? Vážíť to a rozjímajíť lidé věrní. Nedotýkám tuto věrných pánův ze všech stavův, že sau tě dobrým úmyslem a dveřmi k tomu úřadu volili, pod spůsobem ovčím vlka neznajíce, proto že si byl v Němcích u Lutera, muže věrného a učeného v písmě svatém; odtud když si se vrátil, často, a snad každý den připomínal si po kázaní, aby se lidé pánu bohu modlili za doktora Martina Lutera, muže osvíceného Duchem svatým v učení zákona božího a písem svatých, pravě, že jest ho pán bůh k spasení lidem zvoliti a poslati ráčil, a že znamenitý prospěch v lidu skrze osobu jeho činí. Tam si byl v Vitemberce na čtvrt léta, všecko si u nich chválil a velebil, u přítomnosti jich žádných si jim odporův nečinil, aby zlé učili a vedli; a přišed od nich do Čech, též si učinil, všecko's chválil a velebil, i to psaní, kteréž Martin Luter do Čech učinil o řízení kněžstva, pravě, že jest z rady a vůle tvé bylo, a že si k němu rozumy dával, nutě k tomu Lutera, aby tak psal: a potom si to i jiné učení jeho za bludné a kacířské položil a odsaudil. Před tím přede vším, když si byl sám čtvrtý za administrátora volen, byl sem u tebe v Týně na faře v samotném rozmlauvání; tu zvláště o Martinovi Luterovi zmínka byla: všecko si chválil a velebil učení jeho, a zvláště to, že dobře dělá Luter, veda lidi od papežského, biskupského a lidského učení a ustanovení, a že na samém zákonu božím, pravém základu, lidi staví, ne na šebřincích a šermích antikristových. A když sem já tě k tému muž napomínal, řka: „Pamatuj se, mistře Havle! aby lidi stavěl a učil na gruntu a pravém základu zákona božího a čtení Krista Ježíše; také aby měl rozdíl mezi podstatnými a posvátnými i služebnými věcmi, rozděluje chatrné od dobrého, čisté od nečistého, svaté od proklatého; také aby nechal ustanovení papežských nejistých, zákonu božímu odporných:" však si mi na ten čas všeho půjčil i schválil, toliko do sv. Martina za šest nedělí od toho času bera sobě prodlení, mluvil si, že všecko chceš na pravém základu čtení sv. stavěti, a ustanovení lidská antikristova že budeš bořiti a kaziti všemi obyčeji. Jakož se i tak dálo prvé i potom nedlauhý čas, že si mluvil i dotýkal na kázaních svých papeže, biskupův, pravě: že jsau antikristové a šelmy i falešní proroci, a že nemáme jich nálezkův a ustanovení držeti a jimi se spravovati.

Druhé, pamatuj se, mistře Havle! a ohledni se na ten sněm Hromničný léta přede-

šlého, totiž 1524, s povolením královským ode všech stavův držaný: ty si předkem s svými kněžími k tomu sněmu artikule na ten čas potřebné, úžitečné i spasitedlné sepsal a všem stavům k rozvážení vydal; na tom se všickni stavové snesli, a ty artikule stvrdili a schválili, pravíce, že jsau podlé zákona božího, i vytisknauti je dali a všem vůbec je vydali. A pro tu příčinu sepsání těch artikulův slušných skrze tebe všickni stavové volili sau tě za administrátora, domnívajíce se, že budeš věrný a stálý při pravdě zákona božího. Na to si ten úřad s pláčem přijal, přiříkaje věrnosť a stálosť pánu bohu i lidem, při pravdě zákona božího a čtení Kristova státi; při tom si žádal pánův všech stavův, ať by pomocni i radni byli při všem dobrém vedlé zákona božího. I pohledíž nyní, bídný Havle! kam si od toho všeho zašel, a kde si se octl! ano než tomu sněmu čtvrt léta minulo, až si všecko to dobré, i artikule tebau vydané sám kazil, rušil a bořil, tomu si se posmíval, z toho žerty měl, proti tomu kázal, mluvil, to kacířstvím, bludem, pikartstvím naříkal, lidem to ošklivil i haněl, a tak si hanbu a lehkosť sám na sebe i na ten sněm všech stavův pánův znamenitých království Českého uvedl. Ó, ó Havle! kdo tobě má dobrý věřiti, a ty při prvním i při druhém nestojíš, ale sám sobě lež dáváš? A potom si kázal kázaní bauřlivá, nepokojná, vražedlná proti pravdě boží, čtení Krista pána i věrným lidem a služebníkům božím. To ste činili i s jinými kněžími po ...ch, lid proti lidu stavějíce, různice ...váry v lidi rozsívajíce, hanějíce a kaceřujíce, kacíře bludné i pikarty kněžím věrným a lidem dobrým, jich učení následujícím, ste dávali a spílali na kázaních svých. A proto ste nikdy s žádným z těch kněží nesměli se o zákon boží zastaviti: v přítomnosti jich toliko ste lidi stavěli proti nim na vašich kázaních; a oni pak, nežli by vám za příčinu různice a svárův byli, dobrovolně z Prahy vyšli, aby vás s lidem upokojili. A po jich pak vyjití z Prahy co ste spůsobili a zjednali v lidu obecném skutečného zlého, to jest všem lidem známo, jaký nepokoj, pokušení násilné, trápení tyranské, vězení nekřesťanské, mučení ďábelské, mrskání a cejchování neobyčejné, v pohanech ani v Turcích nebývalé, z řemesl a z cechův vypovídání, chudým lidem živnosti odjímání i od města vypovídání. To pak všecko bezpraví a ta nekřesťanská a pekelná křivda věrným a nevinným lidem se dála, i ještě nepřestává, předkem skrze tebe, mistře zlosti Havle! a tvé kněží některé a jiné mocné tvau zlostí oslepené v úřadě. Neb si ty kázal mnohokrát a často po té bauřce s některými kněžími tvými na věrné a proti dobrým a nevinným lidem věci nejisté, nepravé, lživé a falešné, pravě: že měli všecky lidi v Praze napořád mordovati, muže, ženy i děti, nešlechetní zrádci kacířští a pikartští! a že vám bůh dal nad nimi vítězství. Tu ste Te Deum laudamus zpívali a zvonili všudy po Praze, po vší zemi České, i do jiných zemí ste za jistau a pravau věc rozepsali, a k tomu pečeti své přitiskli na leť, do měst, do městeček i všem stavům. A kněží vám v zlostech podobní někteří též kázali, jako i vy,

jinde. A to všecko, jako nebe daleké od země, nepodobné k pravdě, ale pauhá lež; a tau svau lží nadělali ste pojednau mnoho tisíc lhářův: ano není nikdá slýcháno, aby ovce vlky dávily, a slepice lišky hubily; ale přirozená věc vlkům ovce žráti a liškám slepice bráti. Ó běda, ó přeběda vám všem, kdo jste příčina toho zlého! neobrátíte-li se ku pánu bohu skrze pokání, co vy hrozně za to trpěti musíte, pro takovau hroznau, ne křesťanskau, ale ďábelskau lež, kteryž od počátku byl lhář a v pravdě jest nikdy nestál. A nežli jedna lež skrze vás kněží v lidu přestala, až ste jinau začali na nevinné a věrné lidi u vězení: „Toť, prý, nemohli své zrady nešlechetní pikarti provesti, aby všecky napořád mordovali: již lidi tráví, ty, kteříž je hlídají a jich strážní jsau.“ Toho's ty, Havle! na kázaní dotýkal, a tu lež lidem oznamoval, u sv. Petra i Štěpána kázal na kázaní tak, že jich pět otrávili: a to všecko pauhá a ďáblem vymyšlená lež byla. Také vždycky ustavičně pravili ste, a ještě nepřestáváte, že jsau bludní pikarti, a že mluvili rauhavé a nešlechetné věci proti svátostem těla pána Krista, ti, kteříž seděli u vězení: a toho jak živo žádný ani vy sami od nich ste neslyšeli; ale vy sami kněží smýšleli ste na ně křivé a lživé věci, abyste je lidem zošklivili, lidi proti nim postavili, aby vám lidé věřili, že je hodně a spravedlivě trápíte!

Nebožátka bídná, vy kněží někteří! proč vy se v hrdlo nestydíte před pánem bohem a králem nebeským všemohaucím, kteryž všecko vidí a zná, i přede vším množstvím lidu po vší zemi České i v jiných národech? neb již všudy vědí a znají vaši nestydatau lež. Ó co ste vy duší lidských tau svau nekřesťanskau zlostí a lží zbili i zmordovali po zemi České i v jiných národech! Neb věčší ste vraždu spáchali, nežli byste mnoho set lidí tělesně zmordovali; a ještě nepřestáváte ustavičně mordovati duší lidských. To jste vy ti mordéři a vražedlníci, o kterýchž pán Kristus mluví: „Zloděj, prý, nepřichází jediné, aby kradl, mordoval a zahubil.“ Ale tak-li jste vy hrozně oslepeni vnitř i zevnitř, že nemůžete, či nechcete znáti množství hrozného písma svatého proti křivým svědkům a lhářům, a že každý svědek křivý a falešný zahyne a zatracen bude? A protož to pán bůh zapovídá, řka: „Nepromluvíš křivého svědectví.“ A opět: „Ústa lživá zabíjejí duši.“ Též: „Pane bože! zatratiž všecky, kteříž mluví lež.“ A opět: „Od nečistého co se očistí? a od láře co pravého bude povědíno?“ Také i to písmo: „Lepší jest zloděj, nežli ustavičný lhář, ač, prý, oba zatraceni budau.“ A opět jiné: „Šíp a meč a střela ostrá jestit člověk, který mluví proti bližnímu svému svědectví falešné.“ A opět jiné písmo: „Svědek falešný nebude bez pomsty, a kdož mluví lež, zahyneť.“ A apoštol velí všelikau lež složiti a mluviti pravdu, jeden každý s bližním svým.

Tuto pak vás i každého prosím, aby mi za zlé neměli, že tak svobodně o vaší lži mluvím, kteráž všem i pánu bohu známa jest; to proto činím, že nejsem logikář, ale prostý lejk. Také neumím obalovati,

ale než prostě mluviti, říkati dobrému dobré a zlému zlé, bílému bílé a černému černé, křivdě leč a pravdě pravda, tak po česku, jak písma svatá znějí. Pakli kdo dí, že bych se měl k vám poctivěji a jinak míti: i v to se opět neumím hoditi, abych proti písmu svatému i svědomí svému neučinil: poněvadž vy sami sobě poctivosti nečiníte, ale hanbu a lehkosť na se odkrýváte, a nepoctivosť sami na se vynášíte skrze nestydatau leť a nenásledování v pradě a v skutku Krista Ježíše i jeho pravých svědkův a věrných poslův, apoštolův svatých. Těch kdož následují, hodni jsau dvojí poctivosti; ale kdož antikrista a jeho synův následují i skutkův jich, hodni jsau všelijakého pohanění a potupy.

A než ste to zlé a nekřesťanské dokonali, až ste ještě horší začali, abyste lidi věrné netoliko o živnosti a statky tělesné, ale i o jich nejlepší a nejdražší, to jest, o duše připravovali, a tak o život věčný. Ó, ó Havle, Havle! co činíš a působíš nyní s svými pomocníky lidu věrnému a nevinnému! kam jej vedete a k čemu jej nutíte: od pravdy Kristovy ke lži antikristově, od víry boží v nevěru a bludy své hrozné! I kdo jest jak živ slýchal a nebo četl z písma svatého a z zákona božího takový důvod, aby tak apoštolé neb jich věrní náměstkové napravovali nevěrné a neb poblaudilé u víře, jako vy činíte v své konsistoři? ne abyste poblaudilé a nevěrné napravovali; ale věrné a pravé křesťany

pravé živé víry Kristovy svozujete, ne-
e a bráníte jim věřiti pravým a jistým
em pána Krista, jeho pravému smyslu

při vydání, zřízení, ustanovení za večeři těla a krve své svaté, na památku smrti své i všech dobrodiní svých k hodnému toliko přijímání a užívání pod obojí způsobau, jakož tři evangelistové a čtvrtý apoštol, svatý Pavel, o tom svědectví vydává: svatý Matauš v 26, Marek v 14, Luk. 22, apoštol I Kor. 11 Kapitole. Tu ti svatí vypsali o vydání svátosti těla a krve Krista Ježíše za večeři v prostých slovích; tak věrní drží a věří tomu všemu bez přídavkův a ujímání. Ti pak všickni nevyměřují, ale věří řečem pána Krista: ale vy na řečech Kristových nepřestáváte, aniž jim místa dáváte, ale toliko vyměřujete, hlaubáte, svau maudrostí smyšlénky vydáváte nad smysl Kristův, nad vypsání těch čtyr svědkův svrchu napsaných, i nad každý rozum písem svatých zákona božího, velejíce a nutíce lidi proti tomu všemu, i proti vlastnímu svědomí svému, aby vám věřili a vyznávali v svátosti viditedlné na oltáři těla a krve Kristovy pravého boha a člověka svým vlastním přirozením a podstatau svého přirozeného bytu, kteréž vzal z Marie panny narodiv se, a sedí na nebi na pravici boha všemohaucího.

Druhé: Chcete, aby vám věřili a vyznávali, že v svátosti v monstrancí jest tělo a krev pána Ježíše spojené s božstvím, maje krev i duši, kteraužráčil vypustiti na kříži, bolestně umíraje za naše hříchy oc.: k tomu ke všemu žádného písma svatého nemáte ve všem zákoně božím, ani z řečí Kristových čtení svatého, ani z řečí apoštolských. Neb Kristus, ani žádný z apoštolův nikdá jest tak neučil, nepsal, nemluvil,

nesmyslil, aniž jich věrní náměstkové, praví učitelé zákona božího a čtení Krista Ježíše, kteříž málo před vámi byli i ještě jsau, nikdá lidí tak neučili, nevedli, aby Krista pána, pravého boha a člověka bytného, osobného, podstatného, jako na pravici v nebi sedícího, na oltáři a nebo v monstrancí věřili neb vyznávali a jemu se tu modlili, jako vy všeteční a drzí preláti; ale vždycky učili lidi, aby o svátostech těla a krve Kristovy nehlaubali, nevyměřovali, ale prostým slovům pána Krista věřili. A vy pak na odpor tomu všemu činíte, a kdož by koli zákonem božím a čtením Krista Ježíše chtěl se spravovati, a na prostém smyslu a slovích páně zůstati, tomu ani mluviti dáte, ani ho slyšeti nechcete, a téměř žádnému písmu svatému místa nedáváte: ale co ste vy sobě smyslili, a na čem se utvrdili svým rozumem zhovadilým, chcete, aby tak všickni věřili a držali, a k tomu je mocí násilnau pudíte a ženete; a kdož by nechtěl tomu svoliti, hned mu preč a nebo ven z konsistoře jíti kážete a potom ho na radnici podáte. Ač pak na kázaních pod barvau mluvíte, že v to dobrovolně jdau, bez přinucení, poněvadž jich nenutí: i to nepravé a křivé jest; proč pak někteří více než půl léta řemesla a živnosti zbaveni jsau, a jiným všem týmž se hrozí, i od města vypověděním, vězením i jiným trápením? A to všecko skrze tebe, mistře Havle! a tvé kněží na věrné lidi jde. A kdyby toho nebylo, ze sta jeden by vám v to nešel; a poněvadž se k tomu nutí, toť bude víra vaše lidská, kněžská, ne Kristova. Neb dí pán: „Mějte víru boží,“ ne papežskau, kněžskau a neb jinými lidmi zhovadilými smyšlenau; neb všecka písma svatá z zákona božího svědectví vydávají o Kristu pánu osobném, bytném, že jest vstaupil na nebesa, sedí na pravici boha Otce, a odtud má přijíti saudit živých i mrtvých; také tak víra obecná křesťanská ode všech se drží a říká: ač nepochybujem i všickni věrní, že jest s námi zde do skonání světa milostmi a dary svými v svátostech svých, jakž ráčí, v dařích Ducha svatého vyvolených svých, v slovu svém svatém, mocí panování svého i pomstau všudy jest a bude do skonání světa i na věky.

K té pak víře vaší, k níž lidi prosté ženete, netoliko o svátosti těla a krve Krista pána, ale i o jiné artikule mnohé nezákladné v písmě zákona božího, ale všecko lidmi smyšlené a nalezené, nechci tomu věřiti, aniž mohu, aby ze všeho kněžstva jeden se nalezl, aby směl a nebo chtěl na tom umříti, buď spálen býti, a neb jakau smrť potupnau trpěti: vaši životové nemravní a nectnostní svědomí o tom vydávají, a některých všech nešlechetnosti, hříchův a nepravostí plní. A protož když by vaše takováž víra byla, jakož pravíte a vyznáváte, že máte boha živého, osobného, bytného v rukau svých na oltáři nebo v monstrancí, kdy chcete, přítomného, ó, jak byste vy šlechetně a svatě, ctnostně a mravně živi byli, s strachem, s bázní, kdybyste se s tím obírali! ano všem zjevné a známé jest, s jakau nevážností ty mše konáte; s svátostí se obíráte právě řem -ným během a šermířským štrychem, z víry, bez náboženství: některý vstana d

nevěstky, jiný z ožralství a onen z lakomství, jenž jest modlám slaužení, a neb z jiného lotrovství. To všecko i jiné mnohem horší při mnohých kněžích se nalézá. I prosím, kdo má věřiti vašemu ústnímu vyznání, a vy sami toho všeho skutkem zapíráte? a toliko lidi šálíte a mámíte, pro svau poctivosť a zvelebení vaše. Neb to dobře víte a znáte, že jak by se lidé obecní prostí toho domakali, a pravý grunt o svátostech těla a krve pána Krista vyzvěděli: hned by vaše živnosť řemeslná klesla a padla, a vám by běda bylo nebožátkům, nezvyklým dílu tělesnému! musili byste hned někteří k jinému řemeslu, někdo k pluhu a jiný k cepům jíti!

A přes to braňte, držte, jakž koli tuze chcete: vám to pán bůh z rukau vašich vydře a vezme po malém času, pro vaše hříchy a nepravosti, pro neřádné a nepravé toho užívání v cizím antikristovu smyslu, abyste se nepásli a nekrmili, hojně žerauce a pijíce na rány pána Krista i na jeho ovcí volených mozoly, jim málo a nebo nic neprospívajíce k spasení. Požádať pán bůh krve lidské z rukau vašich; neb daleko víc lidem škodíte a překážíte při jich spasení nežli prospíváte, ale mordujete a hubíte duše jich: jedno, životy nepříkladnými, nešlechetnými; druhé, učením nezdravým, falešným, antikristovým, proti zákonu božímu a čtení Kristovu. Bojím se, žeť odejme pán bůh království nebeské od vás a dá je lidu činícímu úžitky jeho. Také již [illegible]cházejí od východu, od západu slunce [illegible]éměř ode všech stran světa k pravdě [illegible]í a ke čtení pána Ježíše Krista, utíkajíce od antikrista: a vy pak zpět tam lezete, a proto nižádnému z lidí prostých nedáte sobě nic říci, ani ukázati zákonem a písmem svatým. Ó hanba vaše a lehkosť veliká mistrův sedmera umění, ale ne osmera blahoslavenství! Čemu ste se učili, ano vás prostí lidé a řemeslníci přemáhají písmy svatými? a vy se téměř s žádným nesmíte zastaviti o pravdu zákona páně. Bojím se, že ste projedli umění zákona božího za tučnými stoly! Ano i bratří Boleslavští vždycky se s vámi k slyšení řádnému volají, a vy toliko na kázaních svých po všech se vozíte, pikarty, kacíře dáváte, kdež vám v tom místě žádný nesmí odpírati: ale v sjití křesťanském a v rozmlauvání rozumném z písma svatého žádnému dostáti nesmíte, neb se vám pravdy nedostává. A protož mistr Havel ne zákonem a písmem svatým napravuje k víře lidi, ale biřicem, šatlavau, vězením, katem, mrskáním, cejchováním, řemesla a živnosti zbavením, od města vypověděním, a všelikau ukrutnau, tyranskau a nekřesťanskau mocí. I měhoděk, milý Havle! snad si se v Satanově škole v třetím pekle tomu zákonu učil, i s těmi, kteříž tobě toho pomáhají, antikristovau a tvau zlostí oslepeni.

Kristus pán, syn boha živého, nikdá jest žádného k víře svaté takovau mocí nenutil, toliko spolu: „Věř, synu, a neb můžeš-li věřiti,“ v svém učení říkával; apoštolé, jeho věrní a praví poslové, a jich náměstkové nižádného nikdy z lidí nevěrných k tomu nevedli, nenutili žádnau světskau mocí. Neb boží víra pravá, živá, samým bohem se dává, a Duchem svatým se

vlévá; neb jest zvláštní dar a milosť boží. Nedá-li jí komu pán bůh všemohaucí z milosti a lásky své, nedáť jí žádný člověk na světě: ani papež, ani biskup, ani císař, ani král, a nad to ty, mistře Havle! s kněžími, ježto jí, bojím se, sami málo máte. Ač teď nyní chlubíte se, že ste mnohé k víře přinutili: ne boží, ale vaše jest to víra. Bojím se, že se vás týče řeč pána Krista ve čtení svatého Matauše 24 K.: „Běda vám, mistři a zákonníci pokrytci! ježto obcházíte zemi a moře, abyste učinili jednoho novověrce; a když bude učiněn, učiníte jej syna zatracení dvakrát víc, nežli jste sami.“ Ó běda vám, vůdci slepí! co vy tím svodem duší lidských zavedete v bludy, v kacířství i v modlářství a potom v zatracení, když proti písmu svatému, proti zákonu božímu, proti smyslu pána Krista, i proti vlastnímu svědomí svému musejí vám lidé věřiti, jakž vy chcete, ano všecko, což není z víry, hřích jest. Běda vám, mistři a zákonníci pokrytci, ježto zavíráte království nebeské před lidmi! sami tam nevcházíte, a těm, kteříž by jíti chtěli, nedopaušťíte. Již dřív roku druhé víře učíte, a tak ste lidi zmátli a spletli, že nevědí nebožátka, co mají činiti, jsauce vedeni vaším učením falešným. Vlůni ste kázali proti papeži, antikristu, šelmě, a letos jste již nejmilejší synové jeho, úd z údův jeho; již byste jej snad v záchuli v paty líbali pro prebendu časnau a chválu světskau. Také vám není za zlé míti, neb jste vše z téhož vlčího hnízda zrozeni. Také tomu již i lidé hlaupí výborně rozumějí, proč jest Pilát s Herodesem v jedno učiněn: jedno proto, aby pravda boží utrpěla a potlačena byla; druhé, že se chce panu Havlovi s některými preláty slepými poctivosti a chvály světa tohoto, prebendy bohaté, kuchyně syté, stolu hojného, života rozkošného; a protož do Říma zpátkem jako rak lezete, s otcem slepým a biskupy jeho jedno jste. Ale já vám to za jistau věc pravím: že nikoli toho nedojdete a nedovedete, čeho se vám chce; ale po malém času budete mrzáci ohyzdní všem lidem, a za zrádce boží všickni vás míti budau, i Římané, a žádný věrný vám věřiti nebude, a naposledy zlé a hanebné konce bráti budete, neporozumíte-li sobě v čas skrze obrácení ku pánu bohu a pravdě jeho. Prosím, předložte sobě předky: Hilaria, Křižanovského, Sovku, Rokycanu a jiné mnohé, kterýmž se téhož chtělo jako i vám. K čemu sau přišli, a jaký sau konec vzali, to jest všem známé a vědomé. A vám jest na též přijíti, pamatujte to sobě velmi dobře; neb ste povstali proti pánu bohu a pravdě jeho, i proti věrným a voleným jeho, i proti svému budaucímu pádu a brzkému zkažení. Toto jest nyní poslední vaše vítězství papežské, biskupské a kněžské. Bojím se, že jste vy ta nevěstka, kteraužto viděl svatý Jan, ježto se opila krví svatých a krví mučedlníkův Ježíšových; neb ruce vaše vidí se plné krve věrných a nevinných lidí. Také se naplnilo na Pražanech písmo apoštola svatého Pavla k Tessalonicenským v druhém listu v 2 K.: „Proto že sau pravdy lásky nepřijali, aby spaseni byli, poslal jim bůh činitele bludův, aby [illegible]řili lži, aby byli odsauzeni všickni, kte[illegible] sau nevěřili pravdě, ale povolovali nepr-

vosti.“ A to se stalo proto, že sau prvních učitelův a kazatelův věrných, kněží i jiných, nebyli vděčni, kteříž jim pravdu mluvili a kázali z lásky a milosti boží. I dal jim vás pán bůh z hněvu svého, učitele bludův a lží antikristových, učitele falešných prorokův, abyste je vedli k zatracení a k zahynutí. Také i ta smlauva, která se stala a jednala o kompaktáta, předkem vámi preláty Pražskými a biskupy papežskými pod jmenem královským, také i s pomocí některých osob mocných světa tohoto, kteříž za to mají bráti, a snad jim za to přislíbeni jsau darové znamenití, když toho dovedau, některým úřadové poctiví a užiteční. I ty, mistře Havle! bojím se, že jsi něčím troštován, ať by se dostal řemen z té kůže, a Korambovi ocas: tobě snad biskupství a Korambovi opatství. Kuby také, pomocníka svého, nezapomínejte. Tak se lidé domnívají o těch věcech pro ty příčiny, že ste tak statečně a zmužile o to stáli a jednali, o ty kompaktáta a jednotu s Římany mezi stranau pod obojí: hleďtež, abyste nebyli zklamáni, chtíce na vysokém místě seděti, abyste na nízké a potupné, ovšem ohyzdné místo nespadli, jako onen pyšný Lucifer s svými angely; neb se bůh vždycky od počátku světa protiví pyšným, a mocné ssazuje s stolice a pokorných povyšuje. O té pak smlauvě kompaktátské já o ní tak držím a věřím: že bude tak stálá, jako pavučina na větru a pěna na vodě; a to z těch příčin pravím, poněvadž ste bě sněmu a smlauvy dobrovolně stvrze-, všemi stavy oblíbené, také úžitečné, třebné podlé zákona božího, čtvrt léta nezdržali, nezachovali, všecko v nic obrátili: nad to pak tento sněm, i s těmi kompaktáty, ježto jsau zjevně proti zákonu božímu a čtení Krista pána! a také, že jest ta smlauva z mušení a bezděčná, a jednak všem stavům pod obojí spůsobau odporná a nelibá, a zvláště v městech lidu obecnému nepříjemná i ohyzdná. Nebo těch kompaktátův na tento čas žádná potřeba není, jakož sem toho dotekl ve spisu, který sem učinil proti kompaktátům všem třem stavům, přijímajícím pod obojí spůsobau svátosť těla a krve Ježíše Krista pána, v království Českém a v markrabství Moravském. Neb zákon boží a čtení pána Krista v dokonalý mír, v lásku, pokoj nás s Němci uvedlo, s těmi, kteříž pravdu přijali a čtení pána Krista dokonale oblíbili, jím se řídí a spravují, nechavše všech ustanovení papežských nejistých. A to se všecko stalo i ještě děje bez kompaktátův; a netoliko Němci, ale i mnozí okolní a jednak ze všech stran národové a lidé přijímají a oblibují zákon boží a čtení pána Ježíše Krista, a ti všickni opauštějí papeže i jeho ustanovení a nálezky zákonu božímu odporné a škodlivé, a vám Čechům přirozeným se posmívají; a diví se prelátům Pražským, že vy tak chtivě a kvapně do Říma lezete, k jich šermům a nálezkům lidi vedete.

Toto pak psaní, kteréž sem učinil tobě, mistře Havle! s preláty, není jistě z žádného nepřátelství a nelásky; neb ste vy osobě mé jistě žádného nepřátelství a nelásky, a sumau nic zlého ani škodného nikdá neučinili: ale nesmírně a velmi mnoho činíte proti králi a pánu svému nebeskému,

Kristu Ježíši, a pravdě zákona jeho, i proti spasení lidu obecného, vedauce a nutíce je k věcem neobyčejným, nekřesťanským, proti písmu zákona božího i proti jich vlastnímu svědomí, jakož svrchu obšírně toho jest doloženo. Já pak hříšný a nehodný to vida a znaje, nemohl sem se nikoli zdržeti, jsa hnut velikau litostí a žalostí, lituje vás i lidu obecního a zatracení hrozného, chtě vám poslaužiti, abyste od takových věcí škodných přestali, a ku pokání svatému a pravdě jeho přistaupili.

Dán v Praze v pátek před 3 neděli v postě, na den svaté Ketrudy, léta spasitele našeho 1525.

Matěj,
nehodný sluha boží.

BARTOŠ PÍSAŘ,

aneb, jak sám se nazýval, Bartoloměj od sv. Jiljí, jeden z nejdůkladnějších dějepisců českých XVI věku, byl měšťěnínem Starého města Pražského a živnosti své pláteníkem, maje krám svůj v Kotcích. Okolo l. 1518 stal se písařem při úřadě hor viničných, ale zástav jim, jak se podobá, jen některý čas, provozoval potom písařství vedlé živnosti své pláteníckě co živnosť vedlejší, kterážto záležela neteliko ve spisování listin ku potřebám soukromým, ale i v přepisování kněh z jisté mzdy. V čas pozdvižení v Praze strany pod obojí a katolikův proti přívržencům nového učení Luterova a českým Bratřím musil Bartoš, jakožto příznivec Bratří českých a Luterův, v Srpnu l. 1525 opustiti Prahu a zůstati vně až do 22 Června 1529, načež v Květnu 1530 přijat opět do společnosti měšťanské. Nyní teprv počal spisovati paměti své *O posdvižení jedněch proti druhým v obci Pražské* od l. 1524 až do konce 1530, vůbec *Kronika Pražská* nazvané. Zemřel okolo 6 Května 1535. Spis jeho vydal K. J. Erben nákladem knihkupectví Kalvého v Praze 1851, a v překladu latinském asi z počátku předešlého století Dr. K. Höfler nákladem král. české učené společnosti l. 1859.

Kniha III.

Kapitola 7.

V níž se vypisuje, jak Pražané svau vysoce stavějí, a skrze arcibiskupa Ostřehomského mnoho provozují. Dále jak Turek škody v Uherské zemi činil, Bělehradu dobyl, a jak král Ludvík žalostivě i pro pána boha, aby Čechové mu pomoc dali, prosí. Při tom, kteří a jak táhnau, se jmenují, a jak král Ludvík zahynul.

Po tak mnohých nesnázech přišlo již k tomu na nejvyšší, že Pražané svými běhy dotýkali se důstojenství krále pána svého, postavivše se nepodanně a neposlušně proti němu; a k tomu se již nachylovalo, jako by ho za pána svého dědičného míti nechtěli. A to se již zřetedlně ukázalo, že předepsanému psaní a vůli jeho nikteraki skoro povoliti nechtěli, ani tomu místa dáti, aby zvláště měli koho z těch osob k němu vypraviti, kteříž se nejvíc tím zastírali, praviče: že jim mluvil, aby se na žádné ps. jeho neobraceli, mimo to, k čemuž byl j

jakož oni vyznávali, na jich zprávu křivú snad byl povolil. Ale toho sau ničímž nikdá neprovedli; neb neměli žádného důvodu pravého, ani pořádného, a tak jest byla zřetedlná křivda a faleš. Neb ten Ostřehomský arcibiskup, tak jak lidé povětrně zpravovali, něco k Paškovi a k jiným jeho tovaryšům v Budíně k tomu podobného mohl mluviti všetečně, bez přítomnosti královské, jako by to činil slovem královským; a on Pašek potom to v Pražské obci vtrušoval za jistau pravdu, kdežto pak král nikdá potom k tomu se nepřiznal. Důvod toho jest: kdyby to tak bylo, Pašek by se v tom nikoli nezmeškal, aby neměl sobě na to jistoty zjednati, aby měl potom co ukázati. Druhé: že by král nikdá toho Pražanům potom nepsal, aby k němu ty osoby poslali, kteříž pravili se takovau vůli dotčenau jeho slyšeti, a aby se tím víc nezastíreli; jakož sau pak nesměli toho nikdá učiniti, aby vyslali. Třetí: nebylo by potřebí již králi o to péče další míti, ani posílati orátorův, pánův Moravských, do Kolína k sjezdu předešlému, aby mocně jednali na místě královském mezi Pražany a vypověděnými, jakož jest povědíno. A tak to i jiné že hodnějí jest tomu všemu věřiti, nežli Paškovi s jeho tovaryši, ano i tomu arcibiskupu nevěrnému; i z té příčiny, poněvadž jest již králi náleželo, vejstupku proti němu učiněného litovati, nad kterýž z těžka vyšší býti můž, toho všeho v mlčení s radau svau zanechal, dokudž by do koly České nepřijel.

A v tom času Turek nepřítel škodu znamitau v Uherské zemi činil, a Bělehradu zámku, kterýž při jeho pomezí jest, mocně dobyl. A když nechtěl na tom přestati, umyslil se k Budínu pustiti. Ale král Ludvík, znamenav veliké své nebezpečenství, posílal orátory do Čech, psal, žádal i nejednau vzkazoval všem ze všech stavův, a nejvejš (co nad to žalostivějšího býti můž) pro pána boha prosil, aby mu ku pomoci lidu zbrojného poslali. Ale Čechové někteří, a zvláště pan Lev, a jiní saudcové zemští s jich puntem a s Pražany, na sněm se vobecní odvolávali, chtíce o to prvé jednati. A jiní nečekavše sněmu, totiž ti všickni páni a rytířstvo z kraje Boleslavského, ač sau sami osobně netáhli, však pomoc znamenitau peněžitau učinili a dali v moc panu kanclíři, kterýž zjednal lidí služebných spolu s svými nemalý počet, táhli všichni spolu bez mála na dvě neděle za Pražany až k starým Hradům; a tu uslyšavše zlau novinu o králi, o kteréž se doleji psáti bude, obrátili se zase. Pan Jindřich také z Rožmberka osobně netáhl, ale poslal na svém místě několik set lidu zbrojného. Ale pan Jakúbek, podkomoří, z vůle královské táhl prvé s některými městy, totiž: s Žateckými, Launskými, Kadaňskými, Mostskými, Táborskými a s některými málo víc, za Budín, podlé zprávy mnohých na 25 mil, k městečku Moháč řečenému, blízko k vojsku tureckému.

Ale Pražané, naposmívavše se jiným, kteří sau byli vytáhli, ač sau po jiných a za jinými pod nějakau barvau, a podlé nich Plzenští, Beraunští, Slanští, Litoměřičtí, Mělničtí, Austští a jiní někteří se vypravili a vytáhli z Čech za Budín deset mil,

tu se zastavili a dále netáhli, majíce k tomu dosti času: ne aby dotáhnauti nemohli, neb sau tak táhli, aby nedotáhli. Neb vytáhli byli z Prahy v sobotu, po svatém Jakubu čtvrtého dne, jakož o tom o všem jiným jest vědomo. Ale sama nedbanlivosť a nemilosť k králi pánu toho jim bránila učiniti, totiž těm, kteříž sau vrchnosť držali, a ne těm, kteříž sau rozkázání jich činili a hejtmany podnikali.

A v tom nějaký Jan, Pastucha řečený, od Tří Korun (kterýž hodně pasením stáda za mladších let skutečným to jmeno obdržel) a Blažek z Týna s jakaus vokotrčí nenapravitedlnau, spolusausedé z Prahy, byli postaveni za hejtmany a za správce nad některými Pražskými, a tak i z jiných měst služebnými, i nade vší výpravau toho jich tažení. A přitáhše k místu nadepsanému, jeli odtud ti jistí hejtmané k králi do vojska; a mluvil týž Pastucha k němu, oznamuje těmy slovy: „že jest on jeden z pánův Pražanův s tím lidem ku pomoci Jeho Královské Milosti, maje dosti potřeb, koření i jiných věcí s sebau," a otázku učinil pastuši, „kam by měl s nimi táhnauti?" Král uslyšav to, podivil se té otázce jakožto posměšné a ovšem bláznivé, a pověděl: „že o tom vědí dobře, aby jinam než do vojska k němu netáhli." Pastucha vyslyšav krále, však proto rozkázání Jeho Milosti v nic obrátil a k svým zase přijel, nikam se s lidem nehýbaje.

A mezi tím páni Čechové, kteříž při králi byli, za to majíce, že Pražané k králi dotáhnau s jinými, radili králi, aby prodlil s bitvau, dokudž jiní nepřitáhnau. Král to slyšav, chtěl povoliti jich radě. Ale páni Uherští a jiná zběř uherská mluvili k Čechům: aby jináč nečinili, než aby bitvu bez prodlení svedli; pakli toho neučiní, že se chtí sami s nimi, totiž s Čechy, biti! A tak se stalo, že ta bitva s Turky brzo potom byla. A však Uhři také mnozí hodnau záplatu v té bitvě vzali, jsauce zamordováni a zajati s několika biskupy, též jako ten biskup Ostřehomský, kancléř uherský, leč kteří z toho vojska před bitvau ujeli. V kterémžto tureckém vojsku, podlé zprávy mnohých lidí, bylo lidu válečného na dvakrát sto tisícův, daleko proti menšímu počtu lidu královského. A ta bitva stala se ve středu na den svatého Jana stětí léta 1526; kteráž se stala z velikého božího dopuštění velikau chytrostí Turkův, a neopatrností jakaus královského lidu, kdež mnoho Čechův i jiných lidí v tom vojště královském znamenitých, chudých i bohatých, věrných jest zamordováno a zjímáno. Ten pak arcibiskup Ostřehomský a někdy biskup Vacovský v té bitvě z vůle císaře Tureckého, jemu známého, hanebně jako pes zrádný jest stat, vzav hodnau pomstu za své služby.

A král, dřív než se bitva začala, znamenav, že žádné rovnosti v počtu lidu jeho proti Turkům, ani naděje k vítězství nebylo, sám s několik z vojska ujel beze vší škody zdraví svého. A bylo potom o něm dlauho v Čechách pochybováno rozličně; neb někteří pravili, že jest zahynul, jiní, že jest živ zůstal mezi husary též utíkajícími tvrdili. A to trvalo za několik neděli, s potom přemohla pověsť po zprávě nějaké

pana Cetrice, tak řečeného, zvláštního milostníka jeho: že když ujížděl král s ním toliko přes nějaké bahno, tehdy z přílišného neštěstí přihodilo se, že jest z toho bahna se dobyti nemohl, ale koněm, na kterém seděl, zmrhán jest, a tak tu zahynul v tom bahně, utopiv se. A kteříž sau s ním byli pryč utíkali, každý šetřil toho z strachu přílišného víc nežli krále, kam by před nepřítelem ujeti mohl, proto že již noc je byla zastihla. A tak z té bitvy velmi málo Čechův domů se navrátilo. A toho zahynutí královského potvrdila královna Maria svým psaním do sněmu obecního pánům českým, a kníže Jiří, markrabě Brandeburský, z poselství, kteréž jest od ní působil na hradě Pražském při času S. Havla; a naposledy kníže Ferdinand Rakauský, nejbližší po meči přítel a švagr přirozený krále Ludvíka (kterýž ohlašoval se k království Českému, chtě býti králem), v týž rozum listy svými skrze orátory své, že by král Ludvík zahynul, toho potvrzovali, veliké a předivné boží dopuštění a neobsáhlý saud jeho v takové příhodě oznamujíce.

Potom když po bitvě bylo, někteří navrátivše se k tomu místu, dobyli krále z toho bahna a pod břehem ho zakopali; a po několika nedělích vykopali ho zase, a do Bělehradu bližšího, tu kdež jest pohřeb královský, přinesli. A potom brzo sjeli se do téhož Bělehradu Uhři k slavnosti všech svatých a pohřeb mu učinili, a dřív než minulo 24 hodin, vejvodu Sedmihradského, Ja a Štefana, za krále sobě volili a koruno ali. Měšťané pak a obyvatelé Budínští, js ice strašeni Turkem, mnoho se jich z města vystěhovalo a preč se vybrali, Židův tam nechavše. A potom v několika dnech Turci do Budína přitáhli a jej opanovali, město spálili a Židy téměř všecky zmordovali. Pešť město také vypálili, a jiné zlé věci páchali.

Zlé bylo opatření od Čechův toho krále pána! Nebo jakož jest předpovědíno, že někteří jemu pomoc s lidem učinili, a jiní nic; a někteří, jakožto Pražané, ač sau po jiných a za jinými se vypravili, a podlé nich města některá již jmenovaná, vytáhše s lidem z Čech za Budín k místu nadepsanému, tu se zastavili a dále nechtěli, až se ta bitva nešťastná stala. Z toho ze všeho sluší považiti, že žádná jiná počátkem příčina toho neštěstí krále Ludvíka a zmocnění se s veliké strany od Turkův i vkořenění v Uherské zemi nebyla, nežli ta baufka Pražská. Neb hned, jakž se státi měla, v přátelství a v punty jíti počali s Pražany mnozí z vyšších stavův, nejvýš pan Lev s jinými pány saudci, tak aby jedni druhých v potřebách neopaustěli, uvrhše v to víru a moc. A oni sebravše sobě takovú sílu, i pozdvihli se jedni proti druhým, netoliko v Praze, ale v panském a rytířském stavích, a tak v nesvornosť velikau i v nelásku nesmírnau vešli. A k tomu skutku nápomocni byli Pražanům větší díl z městského stavu po městech královských, spravujíce se jimi a říkajíce skrze Jana Rančíka z Hradce Králové: „že jest nám úžitečné, abychom po hlavě chodili.“ A kněží toho podlé administrátora na vrch práva dopomáhali, popuzujíce lidí ke všemu zlému a nejhoršímu na kázaních svých bez pře-

stání, jako by lidi na koně k bitvě sázeli; a král se tudy k jedné straně sobě poddanější víc nežli k druhé byl připojil a obrátil. A tak z těch počátkův a nesvornosti království České bylo rozděleno, že již král od nich malý prospěch měl; nebo ti, kdož sau se jeho přidrželi jako pána svého, mdlí byli (ačkoli upřímí) v takové příliš veliké jemu potřebě prospívati, poněvadž odporná jim strana v tom se s nimi nesrovnávala. A tak tudy musila zkáza přijíti dílem ďábelským, od boha dopuštěným; neb podlé rozumu lidského silnější každá pospolnosť bývá, nežli po různu roztrhaná. A ti puntové začali se byli z příčin některých v prvních knihách položených, a zvláště pro počty páně Lvovy, pro úřadův změnění, a naposledy pro statek pána z Rožmberka, o kterýž pan Lev usiloval.

Kapitola 8.

V níž se vypravuje a na rozum dává, jak přítel v potřebě poznán bývá. Přitom když sau Turci Budína dobyli, co sau tam působili oc. Přitom život a dobrota krále Ludvíka se vypravuje i schvaluje, a ta jest ho zavedla.

Toto sluší při tom znáti a pilně znamenati, podlé přísloví lidu obecního: že v potřebě a v nauzi přítel poznán bývá; a též také v potřebě pána mocného světského poslušenství, milosť a věrnosť lidí jemu poddaných se nalézá. Já žádného nenaříkám a nesaudím, ale toho všeho, co se stalo, jiným k rozvážení připaušťím; nebo mně o jiné věčší péče není, než abych napsal to, co se samo v sobě stalo, pro správu a výstrahu budaucí. A protož každý jakž rozumí, tak valchuj a mel to, což já za žernov sypati budu.

I věz, že rozum toho dovozuje, že poddaní krále pána jej příliš zanedbali, pro nemilosť osoby jeho a pro přílišnú dobrotu jeho; nebo grof, jinak vejvoda, Jan Štefan, v Sedmihradské zemi, nikam se z místa nehýbal, aniž jest jakau pomoc králi učinil; ale s pokojem seděl, i doseděl: a Turek jemu žádné škody na jeho panství nečinil, sem i tam mimo něho táhna; nébrž dočkal toho, že jest již za krále Uherského přijat. A jiní Uhří též, jak sau se v nuzné potřebě témuž králi Ludvíkovi postavili, podlé poddané povinnosti své, nebo kterak koli jináč, skutkové to vypravují a všecky vokolní země o tom hlásají. Ještě dále věz, že jak sau se Turci Budína a Peštu zmocnili a to obé vypálili, krom zámku Budínského, že po takovém úklidu z země Uherské zase nazpátek táhli k svým mezem, a svými toho neosadili. A měšťané Budínští, kteříž byli z města utekli, zase se brzo navrátili a znovu se stavěli i opravovali. A nad to Uhři krále svého nového Jana Štefana na zámku tudíž na stolici královskau posadili, beze vší překážky a strachu.

Čechové také někteří tímž spůsobem, zvláště vrchní správce a saudce s jich puntem, doma všeho useděli, neučinivše králi žádné pomoci na jeho mnohé žalostivé (buď bohu líto!) netoliko rozkázáni, ale ani na neobyčejné a žalostivé žádosti jeho; kterémuž se byli dskami zemskými všic[illegible] tří stavové byli zapsali na sněmu obec[illegible], položeném na den S. Vincencia léta 15[illegible],

při přítomnosti jeho na hradě Pražském, aby mu pomoc na Turky berní učinili; a pakli by to nepostačilo a Turek by do Uher vtrhl, tehdy že nemají nikterakž krále opustiti, ale pomoc jemu učiniti mají, jako proti nepřátelům víry křesťanské. Ač pak se zdá, že jest výmluvu dosti slušnau pan Lev s jinými svými i s Pražany měl, odvolávajíce se na obecní sněm k jednání o to podlé zřízení zemského; ale poněvadž taková potřeba náhlá králi pánu nastala, že Turek k Budínu nenadále pospíchal: páni, rytířstvo a města, krom Pražan, kteříž se podlé pána svého byli zastavili a v Kolíně své sjezdy mívali, v rozdílu a v různici veliké jsauce s panem Lvem, s jeho puntem a s Pražany, jimžto všem náleželo na sněm obecní se odvolávati, též jako jiným: a však ti sau se na den S. Petra a Pavla, apoštolův božích, k obeslání královskému do Kolína společně sjeli a to jednali, aby žádného nečekajíce, tomu dosti učinili a pomoc králi dali. Jakož pak král když položil jim i všem jiným rok k vytažení na den S. Markety, podlé toho rozjevše se, mnozí bez meškání vytáhli. A věc jest vědomá, že pan Lev se všemi svými žádných sjezdův neměli o to, mohauce dobře a slušně, též jako odporná strana, totiž ti, kteříž sau se z Kolína rozjeli, to učiniti: a však aniž pomoc jakau učinili.

Ale Pražané, o nichž jest již mluveno, ačkoli sau po jiných z Prahy vytáhli, však to též sau, jako by doma seděli, spravi krom toho, že sau naložili a útratu v ~m tažení vésti musili, ale na jalovo: neb snadno jest cizí ucho jako plst řezati. A jest s podivením, že v půl páté neděli před bitvau, od soboty čtvrtý den po S. Jakubu až do dne S. Jana počítaje, nemohli k králi dotáhnauti: zase pak v půl třetí neděli domů do Prahy se navrátili! Ti také nad zápis dskami učiněný zapsali se knihami svými městskými v pondělí po všech svatých léta 1524, aby krále pána svého neopauštěli, jakož o tom jest v prvních knihách v kapitule 25, v artykuli 18 položeno: i toho se nestalo. A města též jiná, kteráž s nimi táhli, měvše se králem pánem svým, a ne Pražany, ani žádným jiným spravovati, a táhnauti prvé při času od krále položeném se panem Jakubem podkomořím a s jinými městy, podlé téhož rozkázání královského, a podlé jich všech vysokého přiříkání v Kolíně, toho sau neučinili a tak se nezachovali, spravujíce se Pražany, a potom hejtmany jich, Pastuchau s Blažkem, teprv vytáhše po jiných. A protož z toho ze všeho toto musí býti: kdož sobě sám kuklu zle nebo dobře skrojí a v ni se obleče, ten sobě sám, že jest ji sobě tak udělal, děkovati bude, a v ní sám choditi musí!

Znamenejž ještě pilně přílišné neštěstí takového pána a krále, k jakému jej konci a zahynutí přivedlo, že není slýcháno o takové příhodě nenadálé tak mocného pána. Kdo jest poznal smysl a radu a saud boha všemohaucího, kterýž má moc nad císařem, králem, papežem, i jinými všemi lidmi div svůj ukázati, moha toho tak a jiného jináč k zahubení přivesti, též nyní jako při počátku světa! A protož velmi

nejistý saud lidský jest: proč pán bůh na světě lidi dobré a šlechetné trápí a časně zahubí rozličnými příhodami, pokušení na ně a očistec v tomto světě i smrť nenadálau dopauštěje? a proč lidem zlým a nepravým štěstí a prospěch dlauho ve vší rozkoši dává? Ten saud žádnému z lidí, ale samému bohu náleží!

Naposledy pak král Ludvík kraloval po otci svém deset let a pět měsícův, maje počet věku svého dvadceti let a dva měsíce. Byl jest jistě pán dobrotivý a na své poddané laskavý a k spravedlnosti příchylný, kdyby neměl překážky od lidí lstivých, a spravedlnosti i všemu dobrému odporných. Kterážto přílišná dobrota jej zavedla, a od bedlivosti vysokých a velikých věcí odvedla, přemožen jsa rozličnými kratochvílemi, totiž: myslivostmi, tanci, projížďkami, divadly, honbami, kolbami a jinými podobnými věcmi, kterýmiž se přílišně zaneprazdňoval; a tudy obmeškání mnoho lidí poddaných přicházeti musilo, a zvláště když zůřivosti přísné, spravedlivé časem a místem náležitým se od něho neukazovalo. Kterézto dobroty a jiných ctností jeho mnozí, a zvláště Pražané, zle užívali, a nebojíce se žádného trestání, činili, kdy a co chtěli, a na psaní jeho mnohá nic nedbali. A protož což jest skrze křehkosť mladosti své před dvěma lety těm všem lidem z Prahy vypověděným upřikřil, dopustiv na ně skrze nepravau a křivau zprávu, od Pražanův učiněnau, takové zlé věci nekřesťanské i nelidské bez vyslyšení, že již potom skrze vnuknutí boží toho želel, maje zprávu jinau, upřímau a dokonalau těch všech příběhův, a žádosť velikau srdečnau měl, aby to všeckno k nápravě zase přivedl podlé pauhé a světlé spravedlnosti, netoliko jako pán a kníže, ale jako nejlitostivější otec synův svých. Ale poněvadž z předzvěděuí boha všemohaucího a nejvyššího, bez jehožto vůle nic se nestalo, ta věc k dokonalosti a dostiučinění horlivé jeho žádosti přijíti nemohla (v kterézto žádosti bůh jemu života jeho ukrátiti ráčil), v svém božském tajemství jinau cestu uložil, jiný čas a prostředek k vopatření svých věrných a slitování, kteréhož se lidé nenadějí: aby ne David, ale Šalomaun, syn jeho, chrám jemu postavil; aby vzhledna na saužení a na ustavičné srdečné vzdychání i lkání svých věrných, ráčil jim z toho pomoci skrze snažnau bedlivosť dobrých a upřímých lidí.

RADSLAVA BEŘKOVSKÉHO Z ŠEBÍŘOVA,

nejv. písaře K. Č., list králi Ferdinandovi. Dán na hradě Pražském dne 18 Června 1529. Z originálu v archivu kanceláře dvorské ve Vídni přepis propůjčil p. Antonín Rybička

Najjasnějšímu knížeti a pánu, panu Ferdinandovi, Uherskému a Českému oc. králi, infantu v Hispanii, arcikníže ti Rakúskému a markrabí Moravskému atd., pánu mému najmilostivějšímu.

Najjasnější králi, pane, pane muoj milostivý! Službu svú poddanú VMti K. s vinšováním VMti dlauhého nad námi ve zdraví kralování, a nad nepřátely VMti K. šťastného vítězství jako pánu svému milostivému. Milostivý králi! dodán jest mi této hodiny list, totiž ve dvanácte hodin na celém orloji, kterýž psáti ráčíte najvyššímu panu komorníkovi, panu sudímu a mně. Co se dotýče úředníkuov menších od desk, aby jeden nebo dva v Budějovicích na sněmě byli s tím, což k sněmu potřebí jest: i milostivý králi! rozkázání se VMti dosti stane, že tam z úředníkuov jeden nebo dva budú; neb sem to také měl sám před sebú, znaje že jest toho potřebí. Ale milostivý králi! což se potřeb k sněmu dotýče, to jest věc obtížná, poněvadž se dsky nikam nevozí a nikdá nevozívaly; protož nevím, jak to má opatřeno býti. Než jest-li že VMť K. čeho potřebovati ráčíte z desk, račte mi to bez meškání oznámiti, abych já to mohl časně rozkázati vypsati; neb tolikéž jest, jako by dsky byly, když se pod pečetmi vypíše. A protož bojím se, že mnohé věci přijdú potřebné na tom sněmu, ještoby bylo potřebí desk; a když jich tu nebude, bude nedostatek, a opatřiti jest nesnadné, neb takové věci zbíhají se z příp[illegible] rozličných.

[illegible]ž také, milostivý králi! ráčili ste mi p[illegible] nedávno minulými dny psáti, oznamujíc, že ráčíte sněm v Budějovicích držeti, porúčejíc mi, abych stav rytieřský k tomu vedl a napomenul, aby se na ten sněm sjeli, též i přátely své: i milostivý králi! jakž jest mne list VKMti došel, tak sem hned po krajích stavu rytieřskému psaní učinil, též i některým osobám obzvláštně, i jinde na svatby, kdež sem rozuoměl, že by lidé pospolu byli, jakož toho, což sem po krajích psal, VMti K. přípis posílám. A jistě, milostivý králi! bych byl věděl a uměl jak to lépe opatřiti, učinil bych byl rád jako věrný poddaný VMti K.; ale jáť se vždy při tom nedostatku bojím: neb sem mluvil s některými dosti znamenitými z stavu svého, velmi sobě obtěžují takovú jízdu, jedno pro dalekosť cesty, druhé hospodářství při lukách, kteréž nastává, a nebezpečnosti při rybnících. Neb sú se zde veliké škody staly od vod, a Pražský most ledva před dřívím oseděl; neb tak chtí tomu, že za tři i za čtyři tisíce dříví voda jest u Prahy pobrala, a to se jest na věčším díle všecko na mostě Pražském zastavilo a zacpalo. Jest ještě i jiný nedostatek: že úředníci menší podlé práva tohoto království mají saud o škody držeti na zajtřie svaté panny Markety, ještoť se tu drahně lidí také k tomu sejde, a my toho saudu z auřaduov našich bez sněmu odložiti nemuožem. Byl jest i druhý saud složen pány hajtmany na den S. Prokopa; ale poněvadž jest z rozkázání VKMti do jiného času odložen, ten již na překážku tomu nebude. A protož o kterýchž sem nedostatcích při tom vědomosť měl, zdálo mi se za potřebné, abych o těch

VKMti jako pánu svému milostivému oznámil.

Milostivý králi! oznámena jest mi také novina šťastná, bohdajž byla pravá: že pán buoh všemohúcí Její Mti králové, paní mé milostivé, pomoci jest ráčil a Vašim Mtem syna dáti; z kteréhožto daru pán buoh všemohúcí buď pochválen! a dajž jeho svatá milost, aby šťastně rosta ve zdraví byl Vašim Mtem K. ku potěšení i nám poddaným VMti K., a k prospěchu všeho křesťanstva. A pán buoh všemohúcí rač VMť K. v šťastném zdraví ode všeho zlého ostříhati i s dědici VMti, pány našimi milostivými.

Dán na hradě Pražském v pátek po svatém Vítě, léta božího 1529.

Radslav Beřkovský
z Šebieřova,
najvyšší písař K. Č.

BRIKCÍ Z ZLICSKA.

Byl rodem z Kouřími, študoval na universitě Pražské, kdež l. 1508 stal se bakalářem, l. 1513 mistrem umění svobodných a potom professorem. Léta 1518 zvolen byl do rady společné Starého a Nového měst Pražských, v kteréž zůstal až do l. 1524, stoje v tehdejší domácí různici podlé Jana Hlavsy z Liboslavě na straně přátel Luterových a Bratří českých proti straně pod obojí s katolickou spojené pod M. Janem Paškem z Vratu. Po vítězství strany Paškovy vsazen jest Brikcí s přátely svými do vězení, a potom z Prahy byv vypovědín, přebýval v Kutné Hoře až do zrušení jednoty Pražské po pádu Paškově (1528), načež opět do Prahy se navrátil. Léta 1529 povýšen byl do stavu vládyckého s příjmím z *Licka* (správněji: z *Zlicska*). Stav se na to sekretářem úřadu hejtmanského, a nedlouho potom písařem soudu komorního, vydal l. 1534 v Praze u Pavla Severína svůj *Titulář stavu duchovního i světského v Čechách, na Moravě i ve Slezsku*, a pak l. 1536 v Litomyšli u Alex. Plzenského *Práva městská*, jež byl za svého vyhnanství, s pomocí M. Pavla Vodolenského a Jana Šatného, písařů radních Kutnohorských, „podlé císaře Justiniana kněh krátce sebral a na česko vyložil;“ kteryžto spis nejprv (3 Ledna t. r.) věnoval v předmluvě purkmistru a radě Starého města Pražského, a později (17 Června), s titulem červeně tištěným, císaři Ferdinandovi I. Potom l. 1540 tiskem od něho vyšly *Sententiae philosophicae*, t. *naučení mudrců o spravování a saudech lidských*. Hájkovi z Libočan pomáhal při spisování Kroniky české radou i skutkem, a také opatřil to dílo svou předmluvou (1541). Léta 1542 vydal Miličovy knížky *O zarmaucených velikých církve svaté*. Zemřel dne 16 Listopadu 1543.

Předmluva na Práva městská.

Poctivým a slovútným panu purkmistru a radě Starého města Pražského, mistr *Brikcí z Licska,* saudu komornieho královstvie Českého písař, službu svú vzkazuje, zdravie a prospěch v zpravování obecného dobrého, a městu tomu Pražskému svornost, štěstí a ve všem dobrém rozmnoženie žádá.

Město nic jiného nenie (což znáti ráčíte, a Pláto i Aristoteles vypisují) než měšťan jednota a tovaryšstvie řádně zřízené a právem vysazené k společnému dobrému, poctivému a užitečnému všech, k obhájení sebe a obecnieho dobrého. Nebo člověk z přirození svého jest k bytnosti s jinými, totižto k tovaryšství, od boha stvořen; čehož duovod i znamení jisté jest řeč člověka přirozená, kteréžto řeči bez druhého člověka žádný užívati nemuož. Toho pak tovaryšstvie počátek první jest řádné spojení manželské, z kteréhož povstává plod, rodiči, služebníci i jiná čeleď, a to slove duom, latině neb řecky *ekonomia.* A ten hned potřebuje řádu a zpravováníe; neb se v něm nachází přirozená vrchnosť a poddanosť. Z mnoha pak takových domuov učiněno bývá město, o kterémž, co jest, již jest napřed povědieno; a to Latiníci a Řekové jmenují *politia.* Z mnohých potom opět měst učiněna bývá krajina a království, totiž *monarchia.* A protož jak duom, tak město, tak i království má a musí zpravováno býti jistými zprávci a řády; kteréžd[illegible]j jest: Duchovní, a ten z milosti prost[illegible]lkem slova božieho, skrze vieru srdce, li[illegible]obré vuole povolává k ospravedlnění duše, jenž slove blahoslavenstvie spasenie a věčný pokoj; a toho řádu zpráva k kněžstvu náleží. Světská pak zpráva k zevnitřním skutkuom zřenie má, zpravuje k dobrému i k zlému náchylné. Ktož zlých skutkuov zevnitř toliko nečiní, za dobrého a spravedlivého v pokoji držán jest; jiné pak lidi svévolné prostředkem práv nutká mocí pořádnau k spravedlivosti, totiž aby každý, podlé oné přirozené povinnosti živ jsa, jiným neškodil, a což čího jest, při tom zuostavil, to jest sumou: co by sobě nechtěl, nečinil jinému. Neb Pláto, Aristoteles píší, že člověk každý z přirozenie vlastně k tomu konci, aby ctnostně živ byl, narozen jest. Dovozuje toho rozličně, kterak v jiných tělesných žádostech a vášních člověk od hovad žádného by rozdílu neměl, kdyby k ctnosti přirozené náchylnosti neměl, kteráž sama jej od hovada rozdílného činí. A ta ctnosť jest a vypisuje se: chuť neb žádosť srdečná, jako nějaké přirozené právo, kteráž ponauká člověka k skutku tomu, kterýž jest podlé rozumu, a to nade všecku rozkoš i užitky, ješto té a takové žádosti hovado mieti nemůž. A tak sama ctnosť člověka od hovada dělí, sama dobré, poctivé, nesmrtedlné jest, a spojuje a připodobňuje nás k věčným dobrým věcem, zvlášť prostředkem viery i k bohu samému. Protož Boecius napsal: Sama ctnosť urozenosť člověku a zpanilosť dává, sama poctivosti hodna jest. A z té příčiny vidí se ten tytul od starodávna Vašim Milostem a městu Pražskému daný, totiž „Poctiví," jakožto vlastní mzda a odplata ctnosti. A poněvadž tehdy ctnosť

při člověku jest najvyšší dobrota, tehdy se také zdá býti tytul poctivosti najvyšší, jakožto ctnosti znamenie, k kteréž všickni zprávce učiti a vésti mají, jakož Aristoteles napomíná, řka: že má město každé o ctnosť péči mieti.

Kolik pak ctností jest přirozených podlé všech mudrcuov spisuov? Piší mudrci o dvanácti, jenž jest: Spravedlivosť, opatrnosť, střiedmosť, trpělivosť, velikomyslnosť, štědrosť, tichosť, pravda, úmluvnosť, přiczeň, vděčnosť, stydlivosť; kteréžto jaké samy v sobě jsau a jak jich lidé užívati mají, najdeš zvláštní o tom spisy od Seneky, Katona, knihy Šalomúnovy i jiných mudrcuov mravných; čehož sem něco i já sebral, z nichžto i práva lidem od mudrcuov sau skládána, lidi z hovadilosti jimi vyvozujíce, jakožto Likurgus v Lacedemonii, Mojžíš Židuom, Solon Athenským, odkudžto jich i Římané skrze Romula a Rema (na desíti dckách slonových vyryvše na znamenie neproměnitedlnosti, jakožto nějakú věčnú vůli) sau dosáhli. A poněvadž sau byli páni takměř všeho světa, nenie nepodobné, že sau odtud do rozličných krajin podlé povahy zprávcím byla a tak i sem podávána; jichžto dobří, jakž napřed povědieno, majíce v srdci svém ten zápal šlechetnosti, jako nějaké v sobě přirozené právo z milosti dobrého ctnosti se přidrží a dobře činí, by pak žádných práv psaných nebylo; ale zlí lidé, hlúpostí a žádostmi hovadskými zaslepení, musejí právy a potom mocí najméň od zevnitřních těch zlých skutkuov (aby dobrým neškodili) učeni a vedeni i nuceni býti. A tak přirození jedny lidi hlúpé od ctnosti zdálené, druhé ctnosti milovníky a opatrné zrodivši, rozdíl jest ten samo učinilo, že jedni musejí zpravováni býti, a jini zpravovati právem psaným chvalitebně, podlé ctnosti vyměřeným, a k tomu jistými řádnými zprávci. Nebo nebylo by zadosti právo psané mieti, leč obhájce týchž práv budau dobří, svorní, rozšafní, pilní, tajnosť, vážnosť v svých věcech zachovajíc. Jako též také nenie zadosti, zprávce mieti bez práv řádně vyměřených, jakož týž Aristoteles píše, řka: Kdo chtie, aby právo panovalo, ti jako božské zprávy žádají; ale kdož člověka bez práv ku panování žádají, hovado vsazují. Nebo člověka rozličné vášně a žádosti, hněv, přízeň, závisť, nenávisť proměňují, ješto tudy nad poddanými bez práv ukrutnosť přihoditi by se mohla. Ale právo spravedlivé jest mysl nebo rozum věčný, nemaje v sobě té žádné žádosti; o kterémž šíře najdeš v předmluvě ciesařské: Co jest právo a kolikero jest? A protož jakž nad lidem se vysazují zprávce, tak právo spravedlivé má předloženo býti zprávcím; neb v pochybných věcech malé zdání člověka sem i tam nachajlí (jakž Terencius píše), ješto když ku právu patření a paměť jeho má, jistší rozeznání a saud učiní, a své zdání právem a jiných smyslem podobným utvrdí. Neb když by práva nebylo, o každý saud naříekali by na saudce o křivdu; ale když právo psané obecné jest, dají pokoj: neb se k tomu svolili a k němu přijímáni[illegible]; nebo větší jest moci právo psané a v[illegible] věděné, nežli kteréž se zakládá na [illegible]

Dále vykládaje týž mudřec, že kdež jest to dvé: výborné právo a výborný zprávce, že ty obce jsau blahoslavené. Neb ti, kde a v které příhodě nenie práva, jakož jest nepodobné všecky příhody a zvláštnosti obsáhnúti, vedlé přísah a střiedmosti a jiných cirkumstancí, nachýlíce se k přirozenému právu, pravdu od křivdy a zlé od dobrého chvalitebnými příčinami a důvodnými rozeznají, jakož jací mají býti zprávce, a jakých povah. Čti o tom Jana Kampanského, z řeckého jazyku do latiny, potom do češtiny vyloženého. Já nynie toho, což se jinde nalezti muož, umenšuje, úmyslu svého následuje, k tomuto přistaupím.

Poněvadž zprávce udatní a dobří, také jsauce přirozením k milosti, ctnosti vedeni, a zvláště mimo ony předložené mudrce nadjmenovaných dvanáct ctností, křesťanskými ctnostmi: věrau, láskau a nadějí, i vyučeni, nedopauštějíce zlým zlých předsevzetí, následovati musejí práva, přestupníky pokutovati, trestati, žalařovati a tudy svémyslné proti sobě zdrážditi, hněv, nenávisť, někdy i nebezpečenstvie podstúpiti, což sám rozum ukazuje, že to tak musí býti; neb všem takměř jest věc protimyslná, zvlášť nezbedným, právem a řádem jako úzdau býti sauženu. A protož toto naučení pobožní lidé takovým zprávcuom vypisují: poněvadž všeliké povolánie od boha jest, aby zprávce vezma boha žádostmi svými na pomoc, což na něm jest, udatně činil a vy[illegible]l povinnosť svú, věře, že tvé to do[illegible]předsevzetí bohu se líbiti bude, již ne[illegible]je se na žádné lidské nenávisti. A stane-lit se tak, daj chválu bohu; pakli se v tom co přihodí odporného, snášej, znaje v tom moc božskú, věře, že jsi toliko sluha boží, a jako nějaký nástroj onoho najvyššího a najmocnějšího zprávce, kterýž zná a vie tajné příčiny, proč tvému předsevzetí prospěch a požehnání dá neb nedá. Zdaliž David král i Šalomún, plní múdrosti a ducha svatého, a majíce v tom zběhlosť, proto napsal toto: Leč bude duom zdělávati pán, daremné jest dielo toho, ktož jej staví; a leč pán ostřiehati bude města, nadarmo jest bedlivosť, ktož ostřiehá jeho. A tak s tau pilností a pobožností, učině vše, což na tobě jest, dáš srdci svému pokoj; ale ktož v zpravování svém zření má k úžitku svému a k marné chlaubě, a vše chce mieti po své vuoli, ten (když) málo se jemu po vóli nepodaří, hned naříká a pokoje sobě nedá: ješto kdyby podlé múdrosti a moci lidské všecko jíti mělo, nebyl by buoh ani moc jeho poznána v žádném skutku, a zprávce by ztyraněli a boha sobě zlehčili, sobě zprávu přičítajíce; jakož tak činili Cicero, Julius v Římě oc, kteříž i s svú múdrostí v pohanění přišli. A tak podnes, kdož zprávu (nepamatuje na boha) sobě přivlastňuje, v mnohé neřesti i s poddanými přichází. A poněvadž pak tak veliký jest úžitek a potřeba zprávcím i obecním lidem práv, hodné jest, aby všem vůbec známa byla, aby každý věděl se toho, co se zapoviedá, varovati, a co se dopauští, činiti, ješto toho musí prvé uměnie předjíti; nebo ktož práva neumí, ten při spravedlnosti blaudí, ješto uměje právo, každý učiní sám od sebe sprave-

dlivosť, kterúž z práva pozná, radčí než by se zbytečně saudil. A tudy bude veliké umenšení i sauduov i prací konšelských. A poněvadž pak právy těmito zpravují se takměř všecka města království tohoto (krom Litoměřic a k nim přislušejících Laun, Slaného, Mělníka, Limburka, kterýmž se práva Maitburského strhnúti nezdálo):

A město Pražské jest jedno řiešské znamemité, a v tomto království hlavní; a protož by pak Kaufím (kterýž za Lecha léta od narozenie pána Krista DCLII počátek vzal, a po Neklanovi, potom Mysliborovi, synu jeho, se vší tau krajinau jistau mezí a příkopem od Hostivíta, knížete Pražského, bratra jeho, přes horu Neklasovinu odmezené, a smluvau na telecí kůži zapsané, a dubovými dckami, odkudž dcky zemské jmeno vzaly, upevněné) první město (jenž i Licko se vším tiem knížectvím slulo) bylo, aby také i tam práva městká podlé té starožitnosti prvé byla, jakž z kronik starých českých (kteréž nynie kněz Václav Hájek z Libočan dostatečně v hromadu sebral) se tomu srozuměti můž; však slušné jest bylo pro velikosť města, vajsad a rozmnožení v něm lidí múdrých, aby v městě Starém Pražském složena byla, aby odtud jako z studnice všecka práva a vajklad jich jiným městuom pocházela, což vajsadami, privilegími i zvyklým již od množstvie let obyčejem Starému městu Pražskému utvrzeno jest. I z té příčiny nebylo jest mi slušné a možné, aby pod čím jiným jmenem táž práva vyšla a jinému přivlastněna i prvotně darována býti měla, nežli Vašim Milostem a tomuto městu Pražskému. Kterážto práva jistě neměla by od latinských starých, a zvlášť v rozumu, (čehož vykladač každý najviece šetřiti má) proměnná býti; neb jsau se vší pilností, pokudž čas jest mi (mimo zvláštní péče a auřadní práce) služiti mohl, vykládána a řiezena, a potom s pomocí mistra Pavla Vodolenského a Jana Šatného, na ten čas písaře radní na Horách Kutnách, mužuov jistě v právích městských vyučených a zvyklých, i po jiných exemplářích bedlivě korigována. Ač neodpierám, aby se někde nedostatek najíti neměl, a tudy lidem pomluvným k utrhání se příčina nedala, jichžto povaha jest, by pak někdy co dobře bylo, proto v něčem pomluviti; ale poněvadž se to jiným vykladačóm, že po nich opravují, i někdy sami po sobě, trefuje, jako teď při bibli vždy proto nachází se co opravovati: tehdy nenie divné ani nepodobné, aby i tuto něco, ješto by lépe býti mohlo, se nenašlo. Neb žádný člověk se vším dostatkem se jest nenarodil, a sám znám, že i některé věci samy v sobě podlé textu, zvlášť v pokutách, jsau lehkomyslné; však výmluva toho býti můž, že k přetržení toho nepořádu za toho věku za dosti sau byly; ale mně ne jako práv skladateli, ale jako vykladači nenáleželo se jest jináč zachovati, než pokudž jest v latinském, aby to tak na česko vyloženo bylo; což pak zprávce, pokudž by znali, čím by co přetrhli, mohú mierně napravovati. Avšak — něvadž sem to předkem Vašim Milos a pro obecné dobré ku prospěchu vš

i každému zvlášť (jakožto věc prvé ještě nikdy neimprimovanú) před se úmyslem dobrým (kterýž i od boha zavržen nebývá) vzal, věřím a té jsem jisté naděje, že to vděčně ode mne přijato i od každého rozumného a upřímého laskavě váženo a v dobré obráceno bude.

Dán v ponděli po Novém létě léta od narození pána Krista, spasitele našeho. MDXXXVI.

VÁCSLAV HÁJEK Z LIBOČAN.

O životě jeho málo více známo jest, než co ze spisův jeho dověděti se možno. Byl šlechtic, duchovní pastýř v Tetíně, potom kazatel u sv. Tomáše v Praze, pozdějí (1547) kanovník, pak děkan a posléze probošt kapituly Staroboleslavské. Umřel r. 1553, 19 Března v klášteře u sv. Anny v Praze, kdež i pochován. Vydal *O ohni Pražském* r. 1541, jímž i daky zemské stráveny byly; pak *Snář* sepsaný Vavřincem z Březové, 1550; přeložil Antonína de Rampigolis *Bibli zlatou* (1543); hlavní však dílo jeho jest *Kronika česká*, kterouž v šesti letech sepsav na světlo vydal r. 1541. Kronika ta, že žádné lepší nikdež nebylo, oblíbena byla dlouhý čas, i posud se na mnoze čítá. Spatřují se v ní mnozí nedostatkové, básně i nepravé věci, a před pravidly vyšší kritiky nikoli neobstojí. Viz: Würdigung der alten böhm. Geſchichtſchreiber von Fr. Palacký 1830. I sloh spisovatelův velice nestejný, jak totiž buď ze starších českých pramenů vážil, buď překládal, buď sám vypravoval. Po druhé vyšla u p. z Schönfeldu r. 1818 v témž formátě i týmž písmem. Do němčiny přeložena od J. Sandela a třikrát vydána 1596, 1697, 1718. Do latiny převedl ji P. Victorinus a S. Cruce, a vydal Gelasius Dobner s poznamenáními (1761—1782) v 6 dílech v 4.

Léta 1003.

Čechové aby naplnili žádosť již slepého knížete svého Boleslava, spolu sú se na Vyšehrad sebrali, a s povolením i rozkázaním téhož Boleslava, knížete svého, volili sú sobě za pána a kníže Jaromíra, syna Boleslavova, a posadivše jej na knížetské stolici, činili jemu poctivosť. Času toho byli sú mezi Čechy Vršovci páni najznamenitější, a bohatstvím i rodem nad jiné vy[illegible]ní; neb sú byli od nějakého Vrše [illegible]ěte pošli, kterýž byl někdy mnohými [illegible]lety s knížaty Charvatskými, totiž Čechem a Lechem, bratry vlastními, do té zemi z Charvat přijel; a ten jistý hrabě na svém štítu zlaté vrše v modrém poli požíval. A když byl v České zemi rod jeho velmi se rozšířil a zmocnil, i nad jiné vyvajšil: neb mnoho tvrzí i některé hrady držali, velmi příliš důstojenství knížetského byli žádostivi, a vždycky den ode dne se spolu o to radili, aby někdo z nich zemi zpravoval, a zvláště Kochanovi to všickni vinšovali, tudy a tak chtíce knížetský rod všecken udusiti a zahladiti.

Přihodilo se dne jednoho letního, když

dennice z hory vycházela, přijeli sú Vršovci na dvuor knížete svého velmi vesele, žádajíce Jaromíra knížete, aby se na projížďku a na lov vypravil, pravíce, že světlosť dennice ten den jasný znamenává. Mládenec upřímý dal se namluviti, pojav svá dva myslivce, Hovoru a Hřivce, jel s Vršovci do lesuov až přes řeku, jenž Míza slove. Po odjetí pak knížete manželka jeho Střízka sama toliko na loži ležéci usnula. I viděla jest u vidění, an sv. Jan Křtitel před ní stojí, mluvě k ní: Rychle vstaň a pošli do Prahy, a rozkaž, ať padesát mužuov za knížetem bez meškání až do Heskova jedau, a odtud jim cesta až k knížeti ukázána bude: neb tohoto dne veliká a hrozná osidla Jaromírovi jsú připravena. Střízka davši místo v svém srdci slovům muže svatého, bez meškání Pražany, aby knížete hledali, vypravila. Když sú se lovci po lesích rozjeli, Vršovci knížete velmi šetřili; a když na jedné hoře, kteráž Veliz slove, s ním se potkali, kuoň pod ním chytivše s koně jej strhli, a svlekše jej až do nahoty, ruce i nohy jemu svázali, kolé do země vbivše, kníže na hřbet položili, a k tomu kolí přivázavše na koně vsedali, a rozbíhajíce se, počali přes kníže skákati, v tom velikau a radostnau kratochvíl sobě zakládajíce. Jaromír nevěda, co by měl učiniti, k pánu bohu a k svatému Janu Křtiteli, kterémuž obzvláštně mimo jiné svaté poctivosť činíval, počal volati. Vršovci jemu se posmívajíce pravili: Ani Jan, ani buoh tebe z našich rukau již nemuož vysvoboditi! Když se pak té kratochvíle dosti napáchali, knížeti nohy rozvázavše, vzhuoru od země jej vyzdvihli.

V ten čas přiběhl náhodau myslivec jeden knížecí, jmenem Hovora, a uzřev kníže nahého, velmi se ulekl, a zabod svuoj kuoň pryč běžal, hledaje mohl-li by jaký knížeti svému retuňk učiniti. I potkal se v náhle s Pražany, ani koně své v jedné vsi zvázavše, po hustých lesích pěšky hledají knížete svého. I řekl jim: Rychle za mnau pospěšte, neb se pánu našemu zle děje; já na koni rychlejí poběhnu, a na tuto mú trúbu loveckú trúbiti budu. V tom Vršovci kníže k jednomu dubu nahého přivázavše, k němu z lučišť jako k cíli stříleli. Ale on kníže viděl svatého Jana Křtitele, an před ním stojí a všecky šípy Vršovcův na svůj plášť béře, tak že žádná rána jich nic knížeti škoditi nemohla. Toť Hovora na svém koni ukáže se, a Vršovci chytivše jej, aby toho skutku jich na jevo nevynesl, Hřivcovi, knížecímu druhému myslivci (kterýž byl také k zahubení knížete Vršovcuom povolil) Hovoru věrného v moc dali, a aby jej tu před nimi na jednom dubu oběsil, rozkázali. Hovora prosil Vršovcuov za milosť, a to v tom, že chce jich vuoli rád vyplniti, toliko aby jemu dopustili, třikrát aby mohl na svú trúbu trúbiti. A oni zasmávše se, k tomu svolili. Když jest trúbil jednú, hned po trúbení haužev a smečka lyčená jemu na hrdlo vložena, a aby na dub vstúpil, rozkázali, a sami Vršovci jemu tam pomáhajíc, aby svým trúbením nemeškal, jeho pobízeli. Po druhém trúbení počal kšaft činiti, a svému kmotru Hřivcovi své dítky poraučeje, musil hned vajše vstúpiti. [illegible] chan hněvivě přistúpiv k němu, počal [illegible] viti a řka: Kdes ty byl této hodiny?

oznámil; neb sem já tě nedávno zazřel, a ty k nám přiběhl, a zase kuoň obrátiv pryč si běžal; neoznámíš-li a pravdy nepovíš, arcinešlechetníče! hned tuto mú střelu (lučiště natáhna) do tvého vstřelím srdce. Hovora dlúhými slovy vypravoval svú nevinu. Tu Hřivec kázal jemu po třetí trúbiti, a on velmi dlauho tím traubením prodlil, až jemu Hřivec trúbu z ruky vytrhl. Toť Hovora počal se sem i tam a tak na všecky strany ohlédati. V tom Pražané, slyšíce traubení, blízko se přibližili, a rychle vyskočivše Vršovce na různo rozrazili, a některé zjímali, jiné utíkajíce stíhali, a tak všech Vršovských tu třináct jali, Hřivce čtrnáctého, kterýž byl, jsa strachem poražen, doluov s dubu upadl a nohu zlámal, vésti jeho s sebú do Prahy nemohúce, Hovorovi jej na tom dubu, na kterémž měl Hovora od Hřivce, svého kmotra, býti oběšen, oběsiti rozkázali. Kochan pak, jenž byl té nešlechetnosti púvod největší, vryl se pod jednu velikú skálu, a listím se přihrabav, tak se tu ukryl. Pražané velmi rychle počali se Hovory, kde by kníže byl, ptáti, a jest-li živ, že by rádi viděli. Hovora s nimi na jedno místo v lese běžev, kníže Jaromíra u dubu přivázaného ukázal. Když sú k němu všickni přišli, nahého a na poly mrtvého kníže sú uzřeli; neb jej byli k tomu dubu tuze smečkami přivázali, a velmi ukrutně jej byly mauchy a hovadové uštípali. Odvázavše jej sú oblekli, a s velikú radostí s ním jeli do Prahy. Tu hned cestě kníže Hovorovi za tu věrnosť oc mnoho sliboval, a potom více em vyplnil, vsi od svého dvora: Kublov, Braumy, Trubín a Hudlice, jemu darem dal. Když sú pak s knížetem do Prahy přijeli, klaněli se jemu všickni, a jako by se znovu na svět narodil, tak se radovali. Kníže Jaromír, aby dobrodiní nebyl nevděčen, kázal všudy bířicům provolati: aby všickni Hovoru ctili a jemu se klaněli; neb jej kníže i s jeho potomky za pána vyzdvihuje, prvního mezi jinými činí, tak aby on slul druhý po knížeti, a rod jeho tú chvalú aby se radoval až na věky. Nad to úřad lovcovství, kteréž prvé k Stebnu bylo, to jest Hovorovi a jeho rodu na věčnosť zapsáno. Po malém pak času kázal kníže svolati vládyky a zemany, oznamuje jim, kterak věrný Hovora byl těžce a nebezpečně svého hrdla pro zachování knížecího života považil, a při tom jich, kterak by ještě výše Hovoru i s jeho rodem mohl vyzdvihnauti, za radu žádal. A oni jemu radili, aby netoliko knížetskú milostí, ale i císařskú byl obdarován. Jaromír vedlé jich rady učinil, a posly své s Hovorú bez odtahův do Řezna na svuoj náklad poslal, Jindřicha toho jmena druhého císaře žádaje, aby on pro ten skutek a pro tu službu, kterúž učinil knížeti svému Hovora, jej svú milostí obdařil. Císař nový, jenž byl velmi milostivý, rád a vděčně to na žádosť Jaromírovu učinil, a Hovorovo panství svú milostí a majestátem obdařil, jemu rozkázal, aby na svém štítu nosil dvě černé ostrvi na kříž přeložené, tak aby každá ostrev měla pět sukův, a to v zlatém poli; a to znamení on aby užíval i s svými budúcími až na věky, pro budúcí věčnú toho skutku paměť.

Když se ty věci vykonaly, kázal kníže

Jaromír ten dub, k kterémuž byl přivázán, vykopati, a na tom místě oltář a klášter k poctivosti pánu bohu a sv. Janu Křtiteli postaviti; a dal tam uvesti kněži řádu sv. Benedikta, opatřiv je dostatečně tělesnú potřebú, žádal jich, aby tu, oni i jich budúcí, na tom místě zaň pána boha prosili. Ten klášter stál v své celosti až do času krále Vácslava, syna Karlova, a tu rozbořen; jehožto ještě se ukazují veliké zříceniny, a slul svatého klášter Jana na Velizu.

Kníže opět svolav zemany, s nimi v radu všel, dotazuje se jich, co má s těmi Vršovci činiti? A tak z vůle jednostajné kázali Vršovce po jednom na lauku Bořinu voditi, a každému sekerau stíti hlavu. Kochan pak zdaleka veliké knížeti pohrůžky činil, pravě že se chce pomstiti.

Léta 1009.

Kníže Oldřich času letního vypravil se na lov do dalekých lesuov; neb on té kratochvíle velmi pilen byl. Jeden z vládyk velmi bohatý uvedl jest kníže na svuoj hrad, kterýž slul Drštka, a odtud častokrát spolu na lov jezdili.

I přihodilo se dne jednoho, že kníže žena se po zvířeti, od svých služebníkův se v lese raným jitrem odrazil, tak až v tom lese zablaudil. I vyjev na jeden vrch, pilně hleděl, zdali by kde mohl jakú ves uhlédati, a nemoha pro vysoké a husté dříví nic spatřiti, svuoj kuoň přivázav vlezl na jedno vysoké dřevo smrkové, a na něm jsa, pilně se počal ohlédati, až uzřel jeden hrad na vysoké hoře postavený. Upamatovav se, a položení jeho dobře sobě znamenav, vsed na svuoj kuoň, rychle k němu pospíšil; ale však že všudy okolo něho husti byli lesové, opět ssedl s koně, a přivázav jej, mečem cestu sobě klestil. A když byl blízko od hradu, počal vysokým hlasem volati; ale žádný se jemu neozval. A on vzav jednu velikú ostrev, přistaviv ji, lezl po ní až k jednomu sklepovému oknu, a tudy všel do toho hradu. A najprv šel k bráně, a nalezl tu zdvižený most; potom všel do sklepuov, a suduov mnoho vína tam uhlédal, zbroje a raucha zetlelého tu také mnoho nalezl. Ohledav to všecko, zase se týmž spustil oknem, a navrátiv se k tomu místu, s kteréhož najprv spatřil ten hrad, po paměti k straně východní jel, a tak času večerního k svým na hrad Drštku se navrátil; kteříž ač málo před tím pro nepřítomnosť knížete smutni byli, vidauce jej, z toho se všickni radovali.

Kníže posadiv se za stuol počal večeřeti, a tu se ptal Vepřka, držitele hradu Drštky, věděl-li by co o jakém pustém hradu? A on odpověděl, že neví, aniž jest kdy od koho slyšel, aby tu v těch lesích a pustinách jaký měl hrad býti. A kníže hned tu přede všemi všecku svú příhodu pořád vypravoval. Tomu se všickni divili. Jsa tu z přistojících jeho služebníkuov jeden, jmenem Přím, nízko se poklonil, mnohými budúcími se knížeti svému službami zakazuje, jeho za ten hrad prosil. Oldřich, jako pán štědrý, svého služebníka nechtě oslyšeti, jemu jej darem dal, a od toho služebníka knížecího tomu hradu dáno jmeno Přím a potom Přímda.

Kdo by pak ten hrad stavěti dal, zpr

se o tom činí v kronikách německých, tak: že by císař Jindřich, toho jmena první, kteréhožto Jindřicha někteří kronikáři nepíší; ale Eusebius, a Paulus Konstantinus, také i Achyles Gassarus jeho nepominuli, pravíce, že by císařovati počal léta od narození Kristova devietistého dvadcátého, a císařoval let osmnáct. A ten měl dceru velmi pěknú, jmenem Elenku, jížto frejoval Albrecht hrabě z Aldemburku, kterýž toho času slaužil na císařově dvoře; a ona neméně jeho milovala, a ráda chtěla jej za manžela míti. On pak znamenav, že svým rodem dceři císařově není roven, a že by se taková věc nikoliv sjíti nemohla, Aldemburské zboží císaři prodal, a shromáždiv peníze, i počal po lesích a po pustinách jezditi, příhodného místa, kde by tajně hrad sobě mohl postaviti, hledaje. A když se jemu zdálo místo to najpříhodnější, přivedl mnoho dělníkuov, a tu kázal lesy planiti, kamení lámati, vápno páliti, zdi a sklepy, věže i jiné příbytky na rychlost stavěti; a když byl ten hrad dokonán, rozkázal jej dobře špiži opatřiti, tak aby tu mohl sám desát za sto let o té ztravě živ býti. Když pak všecky věci, k tomu náležité braně i střelby, připraveny byly, jednoho dne svolav všecky dělníky i jinú čeleď do jedné jistby na předhradí, zavřev je pevně, i zapálil svau vlastní rukau, a tak všecky zhubiv, sám toliko jediný na tom hradě zuostal; a to pro to učinil, aby žádný o tom hradu nevěděl. A pobyv tu málo, na dvuor řský se navrátil, a tu opět počal císaři) prvé dvořiti. Času jednoho, když dcera ťova (majíci s hrabětem srozumění) před hrad ten, na kterémž císař bydlil, vyšla, tu jest od toho hraběte polapena; a vseděi ráda zaň na jeho kůň, jeho se pilně držala, a jeho, aby rychle pryč pospíšil, pilně napomínala, otce ani mateře nepožehnavši, jako by z nějakého ohně utíkajíc pospíchala. Když sú pak, po lesích blúdíce, toho hradu (neb k němu cesty nebylo) dlúho hledali, v jeden den velmi ráno přijeli až k vratuom jeho; všedše tam sau s veselím přebývali, a což sobě byl hrabě prvé připravil, toho požívali. A to se stalo léta devietistého dvadcátého pátého.

Po pěti pak letech císař Jindřich byl dvorem v Řezně; a jednoho času vyjel na lov s svými dvořany na veliké lesy a hory. I přihodilo se jemu, že jest na svém koni za jedním nad míru rohatým zvířetem běžel, tak dlúho, až své všecky dvořany ztratil, a sám zase nikterakž k nim nemohl uhoditi; a pro den mračný nevěda, na kterau by se stranu obrátiti měl, přijev k jednomu potoku, jel po něm nahoru, zdali by kde jakau mohl nalezti ves. I udá se jemu nahoru skrze husté lesy pohleděti, i uzřel hrad zdaleka, zradovav se, k němu (aby ho tma večerní nezachvátila) pospíšil; ale však pro husté lesy a veliké skalé nebrzo jeho dojel. Když se pak smrkati a tmíti počalo, dobral se vrat a mostu toho hradu, počal volati jako bez přestání, proto neb již byl tři dni nic nejedl a studeným deštěm velmi umokl. Albrecht a Elenka, obyvatelé zámku toho, uslyšavše ulekli se; a však hrabě, vyšed na parkan a nad mostnici, k němu promluvil, a koho by hledal, se otázal. A on odpověděl: Zablúdil sem;

prosím vás, chleba mi toliko dnes dajte, ať se maličko posilním, a zítra mi cestu, po kteréž já se ptám, ukažte. Elenka také žádostiva jsúci člowěka widěti, wyběhla, a tu spolu uradiwše se, pustili hostě na zámek, jenž měl welikau hustau a dlúhau bradu: neb těch pět let, jakž dceru ztratil, brady své holiti pro zámutek nedal. Protož sú oni jeho nepoznali, ale on dceru i zetě welmi dobře poznal; však jest sebe jím nikoli oznámiti nesměl, obáwaje se od nich zlé příhody. I osmítiwše světlo, ctili sú jej s welikú ochotností; neb jim již člowěk welmi wděčen byl. I ptali sú se jeho, kdo by on a odkud byl? Kterýž pozměniw hlasu, pra- wil se býti rytířem z Uherské země, a že jest po dobrodružství jezdil a peníze wšecky utratil, a do své krajiny že by se rád nawrátiti chtěl. I optali sú se jeho na noviny, a Elenka jemu řekla: Prosím tebe, ctný rytíři! powěz nám, co slyšíš o Jindřichowi císaři? Kterýžto chytře odpowídaje řekl: A což toho newíte? však již tomu jest rok minul, jakž císař umřel. Elenka odpowěděla: Ó co to welmi ráda slyším! Že si mi tak dobrau powěděl nowinu, chcit za to sama swau rukau krásné lože ustlati, aby na něm jako ctný rytíř odpočinul, a dobrý sen maje spal až do zajtří: neb jistě jemu toho ráda přeji. Tolikéž bych přála i wšemu rodu mému; neb by mému milému i mně nastala taková swoboda, w níž bych se radowala, tak jako bych se znowu na swět narodila. I řekl císař: Jižť jest císař dáwno, kde milý pán buoh jeho duši obrátil. Ale prosím, paní milá! nerač mi jako hosti za zlé míti, že jsa s tebau w neznámosti, a snad sem tebe (a bez pochyby) jak žiw neviděl, že se wšetečně optám: kdyby ty w své moci, tak jakž mne máš, císaře nebožtíka míti mohla, kterak by chtěla jeho ctíti? A ona odpowěděla: Chtěla bych to s swým milým zpuosobiti, že by do zajtřka nemohl žiw býti. Druhého dne, když sú ráno wstali, host poděkowání hospodáři a hospodyni z té přiwětiwosti učiniw, wzal od nich odpuštění, a oni jej poctiwě až před wrata hradu swého provodiwše, přátelsky se s ním rozžehnali a jej od sebe pustili. Císař znamenaw místo, a hor položení dobře spatřiw, neb ten den již jasnější byl, k polední se obrátil. A když do Řezna přijel, s welikau radostí wšeho lidu přijat. I sjeli sau se k němu mnohá knížata, aby jej jako ztraceného wítali a jeho se nawrácení radowali. A on poděkowání jim učiniw, po několiko dnech požádal jich, aby s ním na wojnu jeli, že on chce jednoho hradu dobýwati. Kteříž bez meškání tak sau učinili. I rozkázal císař mnoho seker nabrati, a když se lid spolu sjel u Řezna, sám císař toho lidu wůdcí byl. A když lid ten byl přiweden až na to místo, kdež žádných cest nebylo, kázal císař dříwí welké potinati, a tak cestu klestiti až k tomu hradu. Když sau se pak u toho hradu położili, ptali sau se knížata císaře, kdo by tu byl na tom hradu jeho nepřítel? A on jim odpowěděl: Tu máte mého bezděčného zetě s mau mně neposlušnau a nepoddanau dcerau. Hrabě uslyšaw hřmot, běžal nad most, a ptal se, co by to bylo? Powědíno jemu: že císař Jindřich, kterýž nedáwno byl u tebe — tomto hradě, kteréhož si ty pro dlú brady nepoznal, když jest s tebau —

jedl chléb, tobě i své dceři rozkázal hned na hrdlo odpovědieti. Odpověděl hrabě, že se brániti chce. Ale neměl čím: neb všecky kuše zetlely a tětivy shnily, a z čeho by jiné udělal, neměl; kamením toliko se brániti počal. Elenka rychle na zábradla nad most běžavši, vysokým hlasem volati počala, řkúci: Vězte to všickni, že já po svém milém pánu hraběti živa býti nechci; nezabí-li mne kdo jiný, chci se sama zabiti. Knížata počali se před císařem za ně přimlúvati, aby jim ráčil dáti milosť. Tak dlauho prosba trvala, až císař (neb sám také frejíř byl) zaplakal, a řka: Ó milosti! jak máš mnoho rozličných příhod. Tu přiměří učiněno, smlauva hraběti oznámena; hrabě a Elenka spustivše most, předstúpili před císaře, a padše na své tváři, milosti prosili. Císař, jako pán milostivý, všecku vinu jim odpustil, a hned aby s ním jeli do Řezna, rozkázal. A oni vzavše své poklady, kteréž měli před síní zakopané, zdvihli sú most, a hrad po sobě (vyšedše ven) zavřeli, s císařem a s knížaty obrátili se k Bavorům. A to se dálo léta devietistého třidcátého. A tak ten hrad byl pustý zůstaven, až jej kníže Oldřich též zablúdiv nalez, a potom, jakž se nahoře píše, služebníku svému Přímovi darem dal.

HISTORIJÍ DVANÁCTE O BRATRU JANOVI PALEČKOVI,

stavu rytířského, kteryž jsa toho času při králi Jiřím Českém, velmi šlechetného života, králi milý a vzácný i každému dobrému byl, a mnoho kratochvilných věcí za živobytí svého činil.

J. Jungmann pokládá tohoto Palečka za bratra českého, vlastně prý Jan Klenovský řečeného, ale zajisté omylem. Jan Paleček byl totiž, jak z následujících povídek o něm patrno, krále Jiřího šaškem, ovšem ve smyslu nejšlechetnějším, zdržoval se při dvoře královském v Praze až do smrti své, a zemřel okolo l. 1470. Ale Jan Klenovský, jsa členem úzké rady Bratří českých, přebýval, kde tato rada měla své sídlo, totiž ve východních Čechách, a zemřel l. 1498 i v Litomyšli pochován jest. (Hist. Lit. str. 67 č. 105 a str. 580.) Povídky o Janu Palečkovi sebrány a sepsány byly teprv za mnoho let po jeho smrti, totiž asi k polovici věku XVI, a nalézají se v rukopisích i ve starších tiscích. Jeden rkp. v bibl. l tolní v Praze má nápis: *Paměť bratra Jana Palečka;* jiný rkp. z XVI věku někdy ybaiho: *Artikulové, kteréž bratr Jan Paleček při králi Jiřím českém činíval.* Nejstarší t bez roku a místa, z něhož toto vydání spůsobeno, pochází asi z polovice XVI století

a chová se v českém Museum. Jan Jičinský v předmluvě na svůj Titulář l. 1567, uváděje jeden z těch 12 kusův neb artikulův, jmenuje Palečka českým filosofem. Krom toho vyšly ty povídky v Praze 1610 vydáním Sixta Palmy, potom v Berlíně 1756, a za našeho věku několikkrát v rozličných časopisích, ač neúplně za příčinou censury.

První kus a nebo artikul.

Bratr Paleček býval obyčejně při králi Jiřím v radě a všudy jemu volno bylo, a když ho král neviděl, tehdy po něm teskliv býval. Kterýžto bratr Jan Paleček měl obyčej v radě v světnici sedati a pilně pozorovati, co páni čeští králi svému za radu dávají. Každého pána, jakž v radě sedali nebo stáli, pořád ze jmena sobě napsal a krále naposledy; a který pán radil k dobrému zemskému obecnému, tehdy od jeho jmena, které před sebau napsané měl, přímau línu neb štrych napsal; a který radu k svému vlastnímu úžitku dával, napsal línu nakřivo. A když radu zavříti měli, každý své zdání pověděvše, tehdy bratr Paleček, sedě u svého stolu u dveří, zvolal: „Bratře králi! přímo, přímo: tobě platí o duši, o lidi i o všecku zemi.“ Potom když král vyšel s pány z saudné světnice, optal se bratra Palečka: „Co si to napsal?“ A on odpověděl: „Teď sem spisoval pány bratry, kteří tobě radí“ atd. A tak sau páni čeští na Palečka veliký pozor mívali.

Druhý kus.

Když bratr Paleček byl s králem Jiřím na projížďce okolo Prahy, ptal se krále: „Čí jest to ves dobrá s rybníky a lukami?“ A král mu odpověděl, že jest těch ubohých lidí v špitále svatého Ducha u mostu. Tehdy Paleček nemeškaje dlauho, v pátek šel do toho špitálu k těm ubohým lidem k obědu a jedl s nimi; kteříž neměli na obědě než polívku, kraupy a drobné ryby z rosola. A druhý pátek šel k špitálskému mistru, ačkoli nebyl od něho zván, a jedl s ním; za kterýmžto stolem bylo jídla dosti. A nedočkav poslední krmě Paleček, vstal od stolu, běžel z špitálu k zámku s chvátáním a žalostivě králi řekl: „Bratře králi! zle tam, zle tam! nemůž hůře býti.“ I řekl král k němu: „Co se děje?“ Odpověděl: „To, že ubozí pánové, majíc veliké panství, musejí hladem přimírati, a jejich služebníci a šafáři na zbyt dosti mají.“ Král řekl: „Kde se tak děje? nebylo by tak dobře, kdyby se služebníci lépe míti měli, nežli jejich páni.“ Paleček králi zase řekl: „Víš-li, bratře králi! že sem se tebe, když sme byli na projížďce okolo Prahy, nedávno ptal, čí by to ves dobrá s rybníky a lukami velikými byla? A ty's mi pověděl, že jest ubohých lidí ze špitálu svatého Ducha. A protož sem já tam k nim musil jíti a přezvěděti, kterak takového panství užívají za svými stoly; a tak sem k nim tam šel k obědu dnes tejden, a jedl sem s nimi: kdežto ubozí pánové neměli než polívku, kraupy, a ty nemastné rybičky z rosola. A dnes také byl sem u jejich s[illegible]žebníka, špitálského mistra: tu měli vš[illegible] dobrého dosti: ryby několikery, s ko[illegible]

ním, smaženy, pečeny, víno dvoje, i také paní mladé. Protož, bratře králi! pošli se mnau hned pro toho jejich služebníka a šafáře, a rozkaž mu, aby svým pánům také z koření ryby dával a lépe je choval z takového jejich panství, ať již více tak hladu a nauze netrpí, aby tebe král nebeský, pro takovau šafářů nepravosť a neopatrování těch ubohých pánů, netrestal.“ A tak jest král Jiří s bratrem Palečkem ihned svého hofmistra do toho špitálu poslal a nařídil, aby jim dávali v pátek dvoje ryby z rosola a z koření. Jakž to po dnes tak jest.

Třetí kus.

Jednoho času stal se mord v Praze, v domě průchoditém u Sixtův proti Tejnu u večer, a ten mordýř vyskočiv ven utekl, a hned ten dům zamkli. Rychtář s služebníky brzo přišel, a vzal tam mladého Dubčanského za vinného, a potom Pražané na zejtří ráno dali jej katu vésti z města jako vinného. Kteréžto Dubčanský ubohý, jsa nevinen, zvolal a řekl: „Ach, všemohúcí milý bože! budiž tobě žel, že mám z tohoto světa sjíti, a nemám prvé před Jeho Mtí Královskau vyslyšán býti.“ A v tom stalo se, že bratr Paleček tudy šel a uslyšel volání toho Dubčanského; řekl rychtáři a katu: „Bratře fojte, a ty bratře kate! počkejte mne tu s tímto vězněm, až já se zas vrátím od bratra krále.“ I běžel velmi spěšně na zámek k králi, a řekl mu: „Bratře králi! slyšel sem tam [illegible]č žalobu králi nebeskému od ubohého [illegible]ě, a protož sem přiběhl, abych tobě [illegible]ěl. Jest-li pak že jsi ty lepší než pán Kristus, syn boží, a jest-li ten ubohý člověk horší nežli ďábel, tehdy můžeš ho neslyšeti; pakli ty nejsi lepší než pán Kristus, a on není-li horší než Satan, tehdy máš spravedlivě toho člověka vyslyšeti: poněvadž pán Kristus ďábla vyslyšel a dal se mu na Jeruzalémský kostel nositi a s sebau mluviti.“ Jemuž král řekl: „Milý bratře Palečku! není na světě člověka žádného lepšího než pán Kristus, ani horšího než ďábel. A protož pověz nám, co rozumíš v svém ptaní?“ I řekl Paleček: „To, bratře králi! že tam vedau jednoho mládence, an lituje s pláčem, že má z tohoto světa sjíti, a nemá prvé před tebau, pánem svým, vyslyšán býti. A tak sem já kázal rychtáři a katu, aby s ním počkali, až já se od tebe vrátím. Protož pošli se mnau maršálka svého do Prahy, ať jej před tebe přivedau, aby ho vyšlyšel.“ A tak se stalo, že byl ten Dubčanský přiveden před krále. A potom dán na veliké rukojmě, aby se z toho vyvedl do čtyř neděl pořád zběhlých. V tom času pak vinného se doptali, a skrz to Dubčanský nevinný nalezen. A byl živ čtyřidceti let, jehožto rod podnes trvá.

Čtvrtý kus.

Některého času na zámku Pražském kanovníci před krále Jiřího přišli v svých popeličích kaptaurích z kostela, a mluvili s králem o své potřeby velmi poctivě a vážně. Tehdy bratr Paleček, jda mimo ty kanovníky k králi, chytil za ty čapličky kaptaurovy toho jednoho kanovníka, který od nich mluvil, a trhne ním, řka: „Hara, hara! naši již kožichy na ruby obrátili

a ještě masopust není.“ Pročež se ten, kterýž mluvil k králi, zastyděl, a řekl králi: „Prosíme, ať nám dá ten dobrý muž pokoj.“ Tehdy král Jiří postavil se neochotně, a řekl: „Bratře Palečku! proč ty nenecháš s pokojem pánů kněží?“ Odpověděl Paleček: „A co jsau to, bratře králi! kněží páni? Prosím tebe, nechť mi se nediví; ját sem mněl opravdu, že jsau masopustní mumrajníci: nebo obyčejně o masopustě rádi tak masopustníci kožichy převracejí.“

V ten čas král Jiří rozkázal podlé týchž kanovníků do Říma list psáti; a když byl napsán, přišel s ním kanclíř k králi a ptal se ho, kterak má papeži jeho tytul napsati? Jemuž král odpověděl: „Napiš jemu tak, jakž obyčej: Svatě svatému, nejsvětějšímu otci atd.“ Bratr Paleček nemoha toho vytrpěti, řekl: „Bratře králi! nikoli nečiň toho, aby měl papeži takový tytul dáti; nebo by potom musil toho litovati.“ A král řekl: „I proč, milý bratře Palečku! poněvadž jest obyčej tak jemu psáti?“ Paleček zas řekl: „Bratře králi! hleď ty pravdy a spravedlnosti, jakož na krále křesťanského náleží, a ne obyčeje nepravého. Prosím tebe, bratře králi! kdyby měl pánu bohu do nebe list psáti, jaký by tytul jeho božské milosti chtěl dáti, poněvadž papeži ten tytul: „Nejsvětějšímu“ napsati chceš.“ I řekl král: „Milý bratře Palečku! kterak mám jemu tytul napsati?“ Paleček odpověděl: „Napiš mu tak, jakž samo v sobě jest pravé a nepochybné: Tomu nejvyššímu a nejbohatějšímu biskupu nad jinými všemi biskupy, pánu v tom slavném městě Římě, má býti list dán.“

Pátý kus.

Přihodilo se, že paní Říčanská, vdova, na rychtáře svého se rozhněvala, a od něho pokuty několik kop vzala; kterýž prosil Palečka za přímluvu, zda by mu co zas navrátila. Paleček kázal mu k té paní v neděli přijíti, že u ní jistě bude u oběda, a tu chce se rád o to přičiniti. Tehdy ten rychtář podlé rozkazu Palečkova tam přišel, a vstaupil do světnice, kdež byla paní, řka: „Dej pán bůh dobrý den Vaší Milosti, milostivá paní!“ A v tom Paleček řekl mu: „Ó nešlechetný lháři! jdi mi hned z očí pryč.“ Ale ta paní proti tomu řekla: „Milý bratře Palečku! proč mu mluvíš tak nepoctivě?“ Paleček odpověděl: „Proto, že v oči hledě nepravdu mluví: praví tobě, že jsi milostivá paní, a ty's jeho tyranka ukrutná; než kdyby byl řekl: Dej pán bůh dobrý den, paní nemilostivá! nebyl by lhářem. A protož nechceš-li z něho míti lháře, ale pravdomluvného rychtáře, vrať mu zas jeho peníze, a potresci ho ne na měšci, ale slovy nebo vazbau, tak budeš milostivá paní v pravdě.“ A skrz to Paleček rychtáři pomohl k jeho penězům.

Šestý kus.

Bratr Paleček měl obyčej v létě choditi pomáhati do vsi chudým lidem jejich chalup pokrývati a opravovati; ale k stolu chodil tu, kde viděl veliké stavení, k zemanu neb k šafáři. Jemuž někteří říkali: „Bratře Palečku! však's u nás nedělal, proč u nás jíš?“ Odpověděl Paleček: „Víš-li co, bratře! au když ty budeš tak [illegible] a chudý jako onen, tehdy já tobě budi máhati dělati; a když on bude tak bo[illegible]

jako ty, tehdy půjdu k němu jísti.“ A tak sau lidé rádi u sebe Palečka mívali.

Sedmý kus.

Bratr Paleček vždycky v svém měšečku na pasu některý groš měl; neb mu král Jiří dával každau sobotu patnácte bílých, a ty on rozdával těm, kteří měli dětí mnoho a statku málo. Někdy vyšev od krále, přišel na noc do jedné krčmy. A byl tam jeden zlosyn zběh, kterýž myslil, aby Palečkovi měšec, když by spal, uřezal, čemuž Paleček porozuměl. Když pak spolu sami dva v jízbě leželi a přes půl noci nespali, Paleček vstal, vzbudil zlosyna toho, který se činil, jako by spal, i rozkázal mu světlo rozsvítiti, že chce jemu na pivo dáti. A jakž zlosyn rozsvítil, Paleček vysypal peníze z měšečku na dvě hromádky, po půl osmu bílým, a řekl k němu: „Milý bratře! rozumím tomu, že nespíš, chtě rád můj měšec uřezati, a já také bdím, boje se tebe, a tak sobě oba hlavy trápíme. A protož vezmi sobě teď půl osma bílého, a dadauc sobě pokoj, spěme. A prosím tě, nechej toho řemesla; nebo jistě, nenecháš-li ho, visneš.“

Osmý kus.

Jednoho času trefilo se, že Paleček pomáhal jednomu člověku pošívati stodolu. V tom času královna tudy na pauť k svatému Prokopu se brala, a jeden z služebníků uhlédav Palečka, pověděl královně o něm. Královna zavolala Palečka, aby k ní přišel dolů, a ptala se ho: „Milý bratře Palečku! prosím tebe, pověz nám, také-li co pá ..h dá mně za to, že teď za vozem pě ky na pauť jdu?“ Odpověděl Paleček: „J .. li že bude jiným tulákům a zahalečům platiti, a ty nezmeškáš-li, i tobě můž něco dáno býti. Ale milá sestro královno! kdyby radějí doma seděla, příze napředla, a z ní plátna nadělati dala a chudým rozdala: to by tobě pán bůh dobře odplatil, zde i věčně.“ A tak se krále Jiřího manželka, poslechši ho, zase ku Praze obrátila, a Paleček šel k své robotě na stodolu.

Devátý kus.

U Veliký pátek bratr Paleček vesel byl a zpíval jako na Velikú noc, a v masopustní dni plakal a modlil se pánu bohu víc než v jiné dni; a často litoval těch zbytků a obžerství, kteréž se mezi lidmi těch časův rozmáhaly.

Desátý kus.

Některého času šel Paleček podlé obyčeje svého mezi chudé do špitálu k sv. Pavlu. I našel za městem jednoho nemocného člověka v hnoji, kteréhož se lidé štítili a do špitálu ho přijíti nechtěli, pro nenakažení jiných. Tehdy bratr Paleček běžel do Tejna v Praze k mistru Janovi Rokycanovi, arcibiskupu, a řekl: „Ach, zle se děje, zle, bratře Rokycane! nalezl sem tam v hnoji zakopané tělo boží, ano samého Krista. A protož prosím tebe, což nejrychlejí můžeš, vyprav se mnau čtyry žáky, aby mi ho pomohli zdvihnauti a k tobě poctivě přinesti.“ A tu ihned Rokycan vystrojoval s Palečkem čtyry žáčky malé v komžičkách se zvonečky. Ale Paleček uzřev ty žáčky malé, řekl: „Ach, bratře Rokycane! nic to není: však pošli se mnau ty čtyry hrubé trulanty mocné s nosidly; neb budau míti co nésti.“ Rokycan tak učinil, a vyslal s ním čtyry veliké kumpany ze školy s no-

sidly; a když tam přišli, řekl Paleček: „Nuže, milí bratří! teď máte tělo Kristovo; pomozte mi je poctivě na nosidla vložiti a k bratru Rokycanovi donesti.“ A když ho k němu na faru přinesli, řekl Paleček: „Nuže, bratře Rokycane! máš tu ubohého malého Krista: prosím tebe, přioděj ho a učiň nad ním milosrdenství, tak jakž jiné učíš: to samému bohu učiníš.“ A tak Rokycan musil toho chudého člověka do špitálu dáti donesti a přiodíti, prvé nežli bratr Paleček odšel.

Jedenáctý kus.

V jeden pátek bratr Paleček v královské světnici sedl u dveří mezi mládence, kteří nemívali velikých ryb na svém stolu. A když jim dali na stůl ryby plodice, vzal Paleček jednu, přistrčil ji sobě k uchu, a ptal se jí: ví-li co o jeho bratru? podruhé i potřetí. Skrz to dali se ti mládenci v smích v královské světnici, až se král optal: „Co se to děje?“ Maršálek odpověděl: „Milostivý králi! bratr Paleček sedě s těmi mládenci za stolem, mluví s rybami.“ Řekl k němu král: „Bratře Palečku! co tam děláš? proč k nám nejdeš k stolu?“ Odpověděl Paleček: „Králi! povímť: měl sem bratra rybáře, a utonul mi v řece; protož se těchto ryb ptám, vědí-li co o něm.“ A král se ho optal: „I co'ť praví?“ Řekl Paleček: „Tak praví: že jsau ony velmi mladé, a proto o něm nic nevědí; než abych se ptal těch starých ryb, které jsau na tvém stolu.“ Král Jiří porozuměv tomu, kázal naklásti těch největších ryb na talíř a donesti Palečkovi. A tak Paleček nakrmil ty mládence starými rybami.

Dvanáctý kus.

Bratr Paleček mnoho sukní do roka mival; neb když koli viděl člověka nuzného bez sukně, hned dal jemu s sebe svú sukni. A přijda k králi, řekl: „Bratře králi! dej mi sukni, nebo sem první dal pánu bohu.“ Řekl k němu král: „I kde si viděl pána boha, že's jemu sukni dal?“ Odpověděl Paleček: „I zdaliž nevíš písma: Co ste mému nejmenšímu učinili, mně ste učinili?“

Mnoho jiných předivných věcí bratr Paleček činíval, a více milosrdných skutků provozoval, kteréž nejsú tuto napsány. Sumau, staří lidé, kteříž ho znali, to o něm v pravdě vyznali: že jeho péče a práce byla o chudé, o špitály i o kněží, aby ctnostně živi byli, pravdu lidem oznamovali. Krále Jiřího napomínal, aby se krále nebeského bál, lidi v pokoji a spravedlnosti spravoval. S ním se rozžehnav, v pánu usnul; po něm král Jiří jsa tesklivý, brzo umřel.

NEJMENOVANÝ MNICH ŘÁDU S. FRANTÍŠKA.

Byl důvěrníkem rodu Švamberského po několik pokolení a žil ještě v polovici XVI, ale jsa již stařec věkem sešlý a churavý. Složilť toho času spisky tři, ježto se nacházejí v cís. veř. bibl. v Praze (XVII, E 19) v rukopise bez pochyby původním, psány jsau ce

na mnoze spůsobem jazyka i pravopisu, jehož se užívalo ještě za jeho mladých let. Jsou pak tyto: a) Charakteristika pana Bohuslava ze Švamberka a paní Magdaleny Švamberské, rozené z Šellenberka, sepsaná k žádosti pana Henricha čili Jindřicha ze Švamberka a na Zvíkově, pravnuka téhož pana Bohuslava. b) Chvála svaté panny Kateřiny, složená za příčinou jisté rozmluvy, kterou měl na Zvíkově s panem Henrichem. c) „Naučení, může-li býti kaupenie platu bez hříchu a bez lichvy, a to na zase vykúpenie," opět k žádosti pána Švamberského sepsáno s poznamenáním, že „prvé vo tom psal panu Duchkovi do Prahy." Míníť se tuto Duchek Chmelíř z Semechova, v letech 1547—1554 primátor Staroměstský († 1569). K Chvále S. Kateřiny připojil na konci také píseň, s poznamenáním: „Když sem byl, maje červenú nemoc, v Hradci Jindřichově, tu sem tuto píseň složil v mém zámutku svaté panně Kateřině." Nadřečená Charakteristika byla vytištěna v Čas. Mus. 1830, str. 267 s úvodem p. Palackého, z něhož tuto zprávy některé vynímáme.

Pan Bohuslav, syn pana Krušiny ze Švamberka, byl někdy (1449) hejtmanem kraje Chebského, jeden z nejpamátnějších Čechů v druhé polovici věku XV, týž, který l. 1465 proti králi Jiřímu spůsobil jednotu Zelenohorskou, slouže Matyáši, králi Uherskému, kterýž jej po smrti pana Zdeňka ze Šternberka l. 1476 učinil nejv. hejtmanem všech zemí království Českého s plnou mocí na místě svém. Ale když potom ke službám ošemetným jemu nechtěl býti povolný, l. 1478 zrádným úkladem jat a do Uher do vězení odvezen jest, z něhož teprv l. 1479, po učiněném pokoji mezi Vladislavem, králem Českým, a Matyášem, na snažné přímluvy propuštěn. — Pan Jan ze Šellenberka, otec paní Magdaleny Švamberské, byl nejv. kancléřem království Českého za krále Vladislava l. 1480—1503. Podlé zprávy spisovatele tohoto zdá se, že paní Magdalena vychována byla v Mladé Boleslavi, která tehdáž náležela pánům Tovačovským z Cimburka, a později pánům Krajířům, příznivým tehdejší jednotě Bratří českých, jimž Pikharty převzdívali. Ctnosti, které se tuto na paní Magdaleně Švamberské velebí, jsou právě tytyž, ku kterým vedli Bratří čeští, jakož z níže položených „zpráv" bratrských patrno.

---

a) CHARAKTERISTIKA
pana Bohuslava ze Švamberka a paní Magdaleny Švamberské, rozené z Šellenberka.

Pan Bohuslav byl rodu Švamberského, muž slušné výsosti, všecken hnátovatý a v ramenách a v plecech rozšířený, prsí vysazených a silných, v oblíčeji přísný a v zezření hrozný, vlasův šedivých, v řeči sk[illegible]ý a však pravdomluvný, v slibu věrný [illegible] drželivý, (tak sem jeho vyznamenal, kd[illegible] sem několikrát s ním byl); dobrým byl milostivý, ale zlým hrozný a mstitedlný. U vodění byl statečný a vítězstvie žádostivý; mnohým byl strašlivý a hrozný, a zvláště Němcóm a kacířóm: neb jest byl pravé kladivo na kacíře. Jednoho času těžce se byl rozstonal, i dal se voholiti, a upokořiv se pánu bohu, vstěhoval se do Plzně, aby tam pilnějí a nábožnějí pánu bohu slúžil,

nemaje takového roztrženie jako na zámcích; a tu pobyl nemnoho, dávaje svaté almužny. Ale potom mnozí lidé urození, když do Plzně přijeli, všichni ho navštěvovali, a netoliko roztržení jemu činili, ale také u velikú útratu jeho přivedli. A protož se odtud vystěhoval, a na zámcích svých jako prvé přebýval: a však ani v tom nebyl bez úštipku mezi lidmi, jakož obyčej lidský jest, že podlé nakaženého svého přirození i dobré obrátí ve zlé; a každý, v čem sám jest, i do jiných má domnění a tak saudí. Ale muž v své ctnosti trvalý a stálý nedbal na lidské řeči, znaje dobře, že slova s větrem pominú, a hřích jim vždy zůstane; a což dobrého dobrým úmyslem učiní, za to od boha odplatu vezme. A jakož jest přísloví, že kto není věrný bohu, nebude věrný ani člověku: tento pak pán, poněvadž byl stálý u víře křesťanské, tím slauže bohu, byl také stálý u věrnosti královské, tím slauže člověku. Neb když král Uherský Matyáš návodem a radú některých zrádcí z Čech, jakož někteří z nich byli čtvrceni, úklad nebo pikel učinil vo králi Českém Vladislavovi, a již drahně zámkův měl v Čechách rozličnými chytrostmi a podvody, šel na pana Švamberka Bohuslava, aby k též zradě povolil a některého zámku postúpil jemu, aby tudy dokonal, co jest umínil. I nemoha nižádnú lahodnú řečí, ani sliby jeho od věrnosti odvesti, protož takovú lesť na něm uložil, aby pozvali jeho do Budějovic, a tu aby ho jali a do Budína přivezli. A tak se jest stalo, že jel do Budějovic, a tu byl jat a nesen do Uher. Tu nižádného neměl s sebú, než jednoho věrného služebníka, který pilně vše znamenal, co mu se dálo tu. Pak bylo známo králi i všemu království, že ten rytíř statečný pro tu stálú víru a věrnú stálosť netoliko hlad, tížeň, vězenie a jiné nehody trpěl, ale také chtěl na tom umříti. Neb byl psal do Čech na své zámky všem úředníkóm, aby zámkóv pilni byli a žádného nepúštěli; a by pak listové jmenem jeho složení přišli, aby jim nevěřili, a jednoho haléře aby za něho nedávali. A tak v tom vězení byl až do toho času, když se spolu sjeli král Český s Uherským v Olomúci, a tu se smluvili a o některá města tu odměnu brali, a on v tom taky byl propuštěn. Znal jest dobře, že jest lépe pro pravdu muky podstúpiti, než pro lesť a zradu k statku a k zboží přijíti; a lépe se cti něco svého ztratiti a méně míti, než beze cti mnoho pokladův dosáhnúti. A tak on při cti, při zdraví, při statku zuostal, a trpě pro spravedlnosť, v nebi odplaty neztratil. A kohož milý bůh chce sobě míti, vždy dopustí na něho více nešťestie, nežli štěstie; též i na tohoto svého věrného dopúštěl mnoho neštěstí. Neb i dcera jeho, vdaná za pana Popela, po čtvrtém nebo pátém porodu tak byla zmámena, že mnozí se domnívali, že by byla ďáblem poseděna; ale poněvadž takové věci vídali i při jiných trávených nebo vočarovaných, i téhož se vo této paní domýšleli, že byla nebo trávena nebo vočarována; a tak zuostala až do smrti. A kterak jest umřela, neslyšel sem. Též také syn jeho, pan Hynek, ač byl muž slušné postavy, na tváři sv[illegible], vlasův rusých, hojných a dlúhých, kost[illegible] a podobný k síle, smělý, udatný a [illegible]

cóm velmi strašlivý: neb je po několikrát i umdlel i pobil. A některý čas vytrhl na ně ven, a množstvie dobytka zajal jim; a když byl obžalován před králem, proč by to učinil, odpověděl: „Proto že sú nám bohu přezděli Herrgott, abychom ho nepoznali.“ I zasmál se tomu i král i všickni, kteří byli při tom, i nechal ho tak; neb již počel z smyslův vycházeti ten muž statečný: též také byl votráven a vočarován, že jest divné věci páchal. A však to velmi divné bylo, že v své zteklosti a vomámení všem jiným byl ukrutný a hrozný, toliko bratřím Bosákóm krotký, tichý, milostivý a velmi štědrý, když přišli k němu, a almužny velmi hojné jim dával. A tak v tom vomámení několik let trval, až pak před smrtí z daru božího na chvíli k rozumu přišel, a učiniv všecku správu křesťanskú, smrtí spravedlivých opustil tento svět, dobře opatřiv duši svú. Též také i pan Bohuslav, otec jeho, učiniv všecko před smrtí, což sluší na věrného křesťana, při všech svátostech skonal všecku práci, a odšel opustiv svět, a pochován jest podlé předkův svých na Boru. Dejž jim tam milý buoh věčné odpočívánie mezi svatými svými! Amen.

Paní Mandalena byla rodu Šelmberského, páně kancléřova dcera. Tato mladičká jsúci vosiřela; ale votec pečliv jsa vo ni, dal ji chovati pikharticem, tu kdež týměř útočiště a hlava všeho pikharstva jest, a tak zapověděl, aby jí nevedly k svátostem. I byla tu až do let dospělých, ani pikharticí jsúci, a[illegible] křesťankú. A však jakž rostla u věku, tu i v mravích i v šlechetnosti. Byla jest p[illegible] postavy, a jako tenký prútek na výsosť vyrostla, mléčné bělosti a druhdy s libau zardělostí, zraku stydlivého, a všickni jejie údové k nějaké zpanilé velebnosti byli způsobilí, tak že zevnitřní způsoba jejího těla okazovala způsobilosť vnitřního člověka, totižto její duše. Tam se naučila čísti, a velikú libosť měla ve čtení, a tudy jí pošlo, že zevnitřní pýchy nemilovala, a vnitřní z prosta utíkala; neb v ní nebylo nižádné chlauby, žádné hrdosti, ve všem vždy poddána byla jiným, svévolnosti nižádné neokazovala, nebyla prostořeká v řeči, ani všetečná, ani posměvačná: tichá, pokojná, nižádného k hněvu nepopúzela, díla, které bylo jí uloženo, pilna byla, a podlé svého tichého a krotkého přirozenie lidem milá byla a bohu se neztratila. A protož milý buoh způsobil, že byla smluvena za pana Krištofa Švamberka. A toho času, když jí přípravy rozličné k svému oddání strojili, podlé obyčeje lidí urozených a podlé bláznovstvie toho světa: když těch šperkuov pokaušeli na ní, na ty drahé věci zhlédajíc, ó kolikrát je těžce zdychala, kolikrát je v svém srdci lkala! A protož mnohokrát, jakož mi jedna panna pravila, která při tom byla, mluvívala tuto řeč: Ó bože všemohúcí, stvořiteli a spasiteli muoj! kráso a ozdobo věčná, jenžto stvoření tvému pěknotu a ozdobu dáváš: tobě najpěknějšímu a najkraššímu slušie tyto věci. Ó milý bože! bych mohla mýma vočima viděti, aby v těchto přípravách tobě, bohu mému, česť a chvála od tvých kněží a služebníkův se bez přestánie dála! Potom pak po voddání a po svatbě, když přebývala na Zvíkově, tu je neprodlívala, ale hned se smiešila s milým

bohem, a všecku správu křesťanskú právě, úplně a dokonale učinila, a často počet z svých skutkův milému bohu činila, a pokání své s nábožensťvím plnila, v poníženie a v pokoru sama se nutila, a v řečech i v postavě s každým jako sobě rovným se vokaz(ov)ala; panenky služebné mající, jako s svými vlastními dětmi milostivě a laskavě nakládala, a jako slepička kuřátka vochraňovala, krmila a vedla, a vší šlechetnosti učila. A ty sú vydávaly svědecstvie vo jejím šlechetném a dobrém životě. Tu jest velikú náchylnosť a nábožensťvie měla k té slavné službě boží, která se tu krásně dála a vedla, a ještě se děje i vede; vona od svých panen byla často nalezena, ano se vyplakala na modlitbách, až jí voči její vopuchly, a najvíce v den sváteční. A protož všecken ten její úmysl byl, aby vždycky jednostajný voděv nesla, tak v svátek jako v den všední; a to jistým znamením dala znáti: že nikdá v nižádné rúcho neoblékla se, leč pán zkázal ze jmena, co má na se vzíti. Vo jídlu pak co bych měl řéci, které příliš skrovné bývalo, a pití ještě skrovnějšie. A zvláště, když již byla obtížena, kdežto ji velmi těžce zimnice trápila, a však i v tom sobě velmi nestýskala: neb ty všecky těžkosti a bolesti obětovala milému bohu, aby to jí ráčil počísti za voči- stec, co je služby jeho zameškala, a podlé řádu a způsobu církve svaté svátosti nepožívala, jsúci mezi pikharty. A tak ta vosoba nikdáž se nečinila prodajnú, aby tělo rozkošně kdy chovala a rozličnými ozdobami šperkovala, a tak se milovníkóm světa slíbila; neb je znala, že ktož se milému dobrému bohu slíbí, ten se také dobrému člověku slíbí, a nižádný nemá v nenávisti dobrého než zlý. A v tom nedoučení lékaři dávali jí silné lékařství, tak že její přirození přemohli a tak umdlili, že již chodíti nemohla, a ledakdes jdúci omdlela. A tak se vždy mdloba ke mdlobě a bolesť k bolesti shromáždila, až i potom porodila, a tu ledva živa zuostala. Ale že té chvíle milý buoh lidi na tom zámku trestal, že jich něco zemřelo, i ještě se byla nic neposilnila po šesti nedělách, až i s dítětem musela jeti u velmi zlú cestu na Švamberk, tak že netoliko jí, ale také i dítěti to bylo škodlivé: neb i mladátko ledva živo zuostalo. Potom pak, když zase na Zvíkově byla, ač podlé svého milostivého přirozenie každému se vochotnú vokázala, a však vnitřní bolesti nikdy jí nevopustily, a ona to nabádánie mající od boha, také milého boha nevopustila; ale ten půst před Velikonocí zprávu křesťanskú s nábožensťvím učinila, a tu tak živa byla, jako by se k smrti připravovala: jakož toho jiní neznali než komornice její, které vždycky při ní byly. A v tom za pět nedělí trvala; až pak znajíc, že přirozeni velmi umdlené horkosti své pozbývá, v kterézto horkosti život člověčí záleží, i žádala a prosila, aby jí po jejího zpovědníka poslali, s kterým prvé mívala rozmlúvání vo duchovních a nebeských věcech, a to s takovú žádostí, že na stokrát za den a za noc jeho připomínala. Ale voni na způsobilosť těla a na vochotné řeči patříce prodlívali poslati pro něho, až vona pros[illegible], aby jí ušili k smrti košili, a upřímo p[illegible] děla, že prvé duši vypustí, než voni k i

ušiji. A tak se jest stalo, a oni tepruv po zpovědníka poslali; ale pozdě. Neb on hned, jakž mu povědíno bylo, bez meškání v noci jel, a na úsvitě, když přijel k přívozu pod Zvíkovem, pověděli mu, že již umřela. A však vidúci, že se to dlí, kázala kaplana páně zavolati, a učinivši, co sluší při smrti na křesťanského člověka, a přijavši svátosti, nejprv pánu poručila syna svého, a potom všech pro buoh prosila, jest-li že kdy koho popudila neb rozhněvala, aby jí odpustili; a to tak nějakú lítostivú a žalostivú řečí učinila, že každý, ktož slyšel její řeč, musel plakati. A když s pilností způsobila vo svých skutcích mezi svými bližními, když již bolesti k srdci přistupovaly, všecko jiné toho světa již vopustivši, tajné modlitby k bohu i jeho svaté milosti se poručivši, vypustila svú milú duši v ruce jeho, kterýž ji stvořil a učinil.

A tyto věci sem já Vaší Milosti přiřekl sepsati, a tomu sem již dosti učinil, a vo jiném nevím. Neb i tato malá věc mi s těžkostí přide v mé starosti; neb i k tomu písmu chvíle nemám pro hodiny, na kterých vždy musím s jinými býti; a již znám, že všecken mdlím při mém přirození, a odnikud nižádného posilnění nemám. A nevím, kterak milý buoh ráčil to na mé vosobě učiniti, že vždy mnějí, hledíc na vosobu, že bych mocnější a silnější měl býti, než jsem: ale již srdečná bolesť mne často nadpadá, že leckdes vomdlím, a po chvíli vokřeji; i bojím se, že někdy jako svíce uhasnu: jako Vaše milá paní Mandalena, a jiní Vaši předkové napřed vypsaní. Jimžto milý buoh rač dáti věčné odpočinutí, a nám hříšným u víře potvrzenie, a ve všem dobrém posilněnie, a potom v jisté naději dobré a křesťanské skončení, a tak konečně s sebú věčné kralovánie. Amen.

b) PÍSEŇ K SVATÉ KATEŘINĚ.

Já vím jeden kvítek pěkný
v tom nebeském kraji;
nenít jemu žádný rovný
ani v zemském ráji:
tentoť vždycky těší mé srdce,
jest muoj vždy věrný vůdce
i královna, krásná panna,
svatá Kateřina.

O králové a knížata,
lidé urození!
o doktoři a žákovstvo,
i všickni učení:
přiviňte se k tomu kvítku,
chcete-li ujíti smutku;
neb má tu moc, že muož spomoc'
i od zlého skutku.

Hleďtež i vy pracovati
vždy k tomuto kvítku;
nepohrdáť žádným sluhú,
vedúci k příbytku:
vedlať jest královnu s hajtmanem
a mistry, s rozličným lidem,
k pánu Kristu cestú jistú
na síni nebeskú.

Ach mé srdce! k tobě zdychám,
i mé utěšenie!
jižť mě tiskne mé svědomie
i mé prohřešenie;
odjat mi rozum i (s) uměním,
hyne paměť s dovtípením:
přiveď srdce mé k věření,
k pravému skrušení.

Neb úzkosti i tesknosti
již mne obklíčily,
a ze všech stran nepřítelé
sú mě vostúpili:
přistup s mečem, ó panno svatá!
ať se leknú ta knížata
toho světa, i pekelná,
jsúce přemožena.

Navštěv duši, hříchy jatú,
pokorú přesvatú;
zapal lásku, ať v tom čásku
nepříde ve ztrátu:
ponukaj mne, panno, k dobrému,
ať slúžím bohu samému;
naprav paměť, ať nejde zpět
k vohni pekelnému.

Eja eja, Kateřino,
přeslavná královno!
pojmi duši, uhlaď cestu,
ať jí bude rovno,
když jí buoh z těla ven povolá,
ať nepřátelóm vodolá:
ďábla zapuď v ten boží súd,
mého žalovníka.

Svatú Annu pojmi k sobě,
ať pak sama třetí
příde ke mně, a tak při ní
jiní milí světí:
ať pojmú duši v to komonstvo
a v andělské tovaryšstvo;
k tobě volám, tohoť žádám,
svatá Kateřino!

ARTIKULOVÉ SNĚMU OBECNÍHO,

kterýž držán byl na hradě Pražském při přítomnosti Jeho Milosti Královské, léta MDXLV v středu po svatých Třech Králích.

Jeden z nejpamátnějších sněmů po shoření desk zemských, tuto vydán podlé [illegible] věkého tisku Bartoloměje Netolického ve sbírce sněmů zemských, ježto se chová v [illegible] městském v Praze.

Ve jmeno svaté a nerozdílné Trojice, jednoho boha. Amen. Poněvadž každá věc, kteráž od pána boha všemohúcího začátek svuoj mívá, k dobrému prostředku a výbornému konci přichází, a protož aby pán buoh ráčil nám v tomto předsevzetí dáti prospěch a pomoc k vykonání obecného dobrého, což se v lásce puosobí, aby stálé a trvánlivé bylo, na tomto sme se všickni tří stavové snesli a srovnali:

Jakož jest na předešlých sněmích, kteříž držáni byli na hradě Pražském, jeden léta oc. XLIII v pondělí před svatými Filipem a Jakubem, a druhý při přítomnosti Jeho Milosti Královské léta oc. XLIV v pondělí po svatých Třech Králích, takové snešení a srovnání se stalo, kterak by jeden každý zjevných hříchuov a všech oplzlostí, kteréž proti pánu bohu jsau, přestati, a ctnostný i šlechetný život vésti a jej chovati měl, jakž to zapsání a ten artikul o tom v sobě šíře ukazuje a zavírá; a však, poněvadž se uznává, že takových hříchuov se neumenšuje, nýbrž den ode dne jich více přibývá, a protož toto sme k tomu přidali a na tomto sme se snesli, aby to předešlé i nynější zapsání tím stálejí a skutečnější drženo a zachováno bylo: aby jeden každý ze všech tří stavuov při svém dobrém svědomí i při poddaných svých to tak opatřil, aby takoví zjevní hříchové, cizoložstva, ožralství i jiné všeliké nestydatosti, kteréž jsau proti pánu bohu všemohúcímu, skutečně přetrhováni býti mohli, a toho žádný, sám se dobře [illegible]aje, na gruntech svých aby nedopau[illegible]le takového každého, kdož by z toho [illegible]upil a takového čeho proti pánu bohu se dopustil, skutečně trestal, jakž týmiž předešlými sněmy o tom šíře vyměřeno jest. Pakli by kdo v městech Pražských aneb v jiných královských, jsa napomenut od úřadu, aby od takové neřádné věci ihned přestal, a on přes to vždy v svém takovém zlém zpuosobu trval a přestati nechtěl, tehdy auřad kteréhož koli města skrze psaní neb osobu jednu nebo dvě budau moci na Jeho Milosť Královskú, ač byl-li by JMť Kská v království, a neb na saud zemský bez přítomnosti JMti Kské to vznésti, a JMť Kská a bez přítomnosti JMti saud zemský takovau neřádnau věc zastaviti a skutečně přetrhnauti mají.

Což se pak kněžstva neřádného dotýče, též také aby při nich zachováno bylo; a jest-li že by který, jsa napomenut od pána poddacího, přes to jakau nepořádnau a podezřelau ženu sobě choval, a neb co jiného nepořádného k zlému příkladu jiným puosobil, a tak jakž na ctnostného a příkladného kněze náleží, se nechoval, aby od pána poddacího vzat byl, a pán aby ho administrátorovi, kterýž by pod kterého náležel, podal, a on aby ho skutečně trestal, tak aby takový neřád při takových kněžích zastaven a přetržen byl. Však mimo trestání administrátoruov žádný pán, rytířský člověk, Pražané a jiná města, aby na statek takového kněze vajstupného žádným obyčejem nesahali a jemu ho neodjímali.

Což se pak lidí sedlských obecních dotýče, kteříž majíc manželky také s kubenami přebývají, a mnozí z nich utekauc od ženy a majíc je živé, jinde sobě jiné pojí-

mají; tolikéž i ženy se téhož proti mužuom dopauštějí; a protož každý pán, rytířský člověk, města Pražská i jiná, aby to na gruntích svých a v městech skutečně opatrovali a v tom obzvláštní pilnosť měli a takového hříchu netrpěli, tak: byl-li by který z takových na gruntech jeho, ješto by majíc manželku s kuběnou přebýval, nalezen, aby takového z toho skutečně trestali; a též byl-li by ten majíc manželku živau prvé oddávanau, a sobě jinau pojal a s ní se oddal, na čichž koli gruntech nalezen a postižen, má vzat od toho pána býti, a u pranýře aby jemu šilink dán a cajch přiložen byl. A kteráž by se žena majíc prvé muže živého téhož dopustila a muže sobě jiného pojala, a neb vědauc, že muž prvé ženu má, by pak i svobodna byla a jeho pojala, též týmž trestáním u pranýře trestána býti má.

Což se pak nesmírného a zbytečného pití a vožírání dotýče, poněvadž svrchu oznámenými a předešlými sněmy za hanebnosť položeno a zapsáno jest, to aby ode všech stavův skutečně držáno a zachováno bylo, a takového pití a vožírání více se nedálo; i tolikéž při lidech poddaných aby to opatřeno a dokonce přetrženo bylo, tak aby takové svolení a dobrý a chvalitebný skutek, poněvadž dskami zemskými zapsán a od nás svolen jest, v své stálosti držán a zachován byl.

Item, posvícení sedlská aby zastavena byla, aby žádný pán, rytířský člověk, ani Pražané a jiná města, ve vsech aby poddaným svým nedopauštěli; než do kostelnov ke mšem svatým a náboženství aby se scházeli, to se nezapovídá a v to nepojímá. Též také kolední piva, nebolížto vobecní, kteráž sobě složíc mezi sebau peníze v větších neb v menších počtech lidé sedlští kupují, aby jim dopauštěna nebyla: poněvadž skrz posvícení a takové jich sňatky neb schuoze mnozí a častí svárové, mordové a jiní mnozí neřádové a hříchové proti pánu bohu se páší, a tudy lid sedlský v rozpustilosti k autratám, záhubě a chudobě přicházejí. Jest-li že by se pak kto ze všech stavuov tak jakž se svrchu píše nezachoval, a takových posvícení a nebolížto společnejch piv brání dopustil, takového každého, ktož by chtěl, bude moci tolikrát, kolikrátž by se toho dopustil, z pokuty z desíti kop grošů českých před úředníky Pražské menší desk zemských pohnati a toho se na něm dosúditi. Tolikéž i přástky a hry, na kteréž se scházejí a při nich týměř více nežli při jiných artikulích oplzlosti a hříchy páchají, aby každý pán, rytířský člověk, Pražané a jiná města na gruntech svých opatřili a je zastavili, pod trestáním týchž lidí, jakž by se jednomu každému pánu mírně a slušně vidělo. A jakož také lidé sedlští obojího pohlaví sobě v nenáležitých a příliš pyšných šatech chodí a je sobě kupují, jakožto šňury zlaté, košile kmentové se zlatem vyšívané, peří pštrosové, sukně lindyšové: to každý pán při svých lidech poddaných aby zastavil a jim toho nedopauštěl, než aby chodili tak, jakž na ně záleží.

A jakož mnozí novokřtěnci se nacházejí, takových bludných lidí aby žádný nefedro[illegible] a jich na panství svém netrpěl, ani jim kého bytu přál; než takového každého

vokřtěnce pryč z země hnal a žádného stanoviště jim žádným vymyšleným obyčejem nedopaušt'el.

Item, což se špitáluov dotýče, poněvadž opatření své mají, aby do těch všecky chudé a žebravé lidi, kteříž po ulicech žebří neb sedí a s těmi nečistými nohami i s jinými audy nezdravými se vykládají a na darmo jmeno boží vzývají: napřed Jeho Milost Královská, i jiná každá osoba, pokudž by jeho vrchnosti náleželo, to tak opatrovali, aby podlé nadání ti chudí lidé na to chování a opatrování býti mohli; a kteříž by do špitáluov jíti mohauc tam místo míti nechtěli, a neb sic podezřelí byli, ty a takové mají pryč hnáti, a po ulicech aby leželi neb sedali, toho jim dopustiti nemají. Než kteříž by podezřelí nebyli, a svého místa v špitále a neb jinak opatření jmíti nemohli, těm a takovým aby se místa ukázaly, kde by své žebroty užívati mohli.

Item, což se zrna a mince dotýče, na tomto sme se všickni stavové snesli: aby Jeho Milost Královská obešlíc k sobě osoby nížepsané, totižto: nejvyššího pána hofmistra Šebestiána z Veitmile, Jeronyma Šlika &c. z pánův; Jana Salavu z Lipy, Piráma Kapauna, Jana z Vítence, z vládyk: Václava z Kapihory, Martina Divišovského, Melchisedecha, z Pražan a z měst, kteréž sme tímto sněmem k tomu volili, to s nimi rozjímati a rozvažovati ráčil: poněvadž se tomu srozumívá, že na sněmu říšském, kterýž se nyní v městě Burmúsu drží, Jeho [illegible]ost Císařská s stavy svaté říše to je[illegible]ti, aby po vší říši zrno srovnáno bylo, [illegible]i, na jaké zrno zde v království tomto mince bita by býti měla, však toho dokonce nezavírajíc; než na budúcím sněmu aby to na stavy, pokudž tak o tom zrnu nařídíti by ráčil, vznešeno bylo. Jest-li že by se pak týž říšský sněm protáhl, a žádného snešení o zrno mezi tímto časem a Vánoci nejprv příštími se nestalo, tehdy oč by JMt Kská s stavy tohoto království z strany zrna snésti se a srovnati ráčil, to aby při tom zůstalo. Než což se pak všech cizích mincí dotýče, k tomu stavové svrchu psaným osobám tímto sněmem plnú moc podlé JMti Kské dávají, aby JMt Kská s týmiž osobami volenými, jak by se takové mince skrze JMti Kské též i zemského probéře v probě našli, po čem by jedna každá proti usazení a hodnosti groše Tólského brána býti měla, usadili, a po čem by tak podlé téhož usazení každá taková mince, buď i polská neb jiná, krom Lehnická, kteráž se při zápovědi prvního sněmu zůstavuje, brána býti měla, to aby JMt Kská hned po krajích rozepsati dáti ráčil, tak aby každý z obyvatelův království tohoto tu zlau lehkau minci, kteráž nyní tak vysoce jde, mezi tímto časem a Letnicemi nejprvé příštími odbyti mohl, aby každý věděl, jak a zač ji potom bráti a zase vydávati má. A jest-li že by pak ktož koli po rozepsání JMti Kské po krajích o dotčených mincích, po čem která brána býti má, toho se dopustil, a minci českau přepaloval a jinú z toho bil, ten každý aby v pokutu zřízením zemským starým vyměřenau upadl. Též také jest-li že by ji ktož koli překupoval a na ni nadával, tolikéž ten, ktož by nádavek bral a v tom postížen byl neb byli: aby od

každého i s tau mincí vzat a skutečně od JMti Kské trestán býti mohl; a takové peníze aby sobě ten, ktož by koho postihl, schoval. A to též aby hned po městech, městečkách provoláno bylo, aby se věděl každý čím zpraviti.

Item, což se pak saudu dvorského dotýče, k tomu JMť Kská na žádosť stavův povolovati ráčí: jest-li že by ten saud mezi tímto časem a suchými dni Letničnými nejprvé příštími držán byl, a která osoba na to se při témž saudu táhla, že by ten statek, o kterýž by byla pře, z manství v dědictví uveden býti měl, že JMť Kská sudímu dvorskému poručeti ráčí, aby té pře až do svatého Bartoloměje nejprvé příštího odloženo bylo. Též také JMť Kská témuž nejvyššímu sudímu dvorskému poručeti ráčí, aby všecky statky, kteréž ve dckách dvorských jsú, vypsati dal, ty aby při suchých dnech Letničných vůbec přečteny byly.

Item, což se saudu zemského osazování dotýče, při tom aby JMť Kská nás, jakž privilegia naše ukazují, zachovati ráčil.

Item, řád a právo aby svobodně průchod svůj mělo bez zastavování, podlé vyměření zřízení zemského, a nad tím aby JMť Kská svú milostivú ruku držeti ráčil.

Item, což se výplat a výpros, kde by ty sauzeny býti měly, tolikéž i ti, kdož výprosy učinili, jak se jich dosuzovati mají, dotýče, to se při zřízení zemském novém H 1, i tudíž svolení sněmovním, kteréž se stalo léta MDXLIII v pondělí před svatými Filipem a Jakubem, zuostavuje, tak aby se každý sám o svú výplatu neb výprosu saudil.

Item, což se mezí a hranic království tohoto a jiných zemí k tomuto království přislušejících dotýče, nad tím (aby) JMť Kská svú milostivú ruku držeti ráčil, aby v své celosti zuostati mohly, a jest-li že i co odjato jest, zase aby k navrácení přivedeny byly, s radau a pomocí stavuov tohoto království i také zemí k němu náležitých.

Item, o privilegia a majestáty, kteříž prvé ve dckách byly, ty aby podlé sněmovního o vyzdvižení desk zemských svolení zase do desk zemských vloženy a vepsány byly.

Item, což se sněmuov dotýče, ty JMť Kská tak pokládati a rozpisovati, jakž od starodávna bývalo, podlé mocnosti JMti Kské ráčí. Item, což se sněmuov dotýče, aby předkem JMti Kské a stavům prvé výpis jich dáván byl, nežli by se který ve dcky zemské vepsal. Na tom sme se také všickni stavové snesli: aby každý sněm, prvé než se čísti vůbec bude a relací se díti, třikrát na čisto vypsán byl: jeden JMti Kské, druhý stavuom aby se dal, a z třetího aby čteno bylo, a po relací hned aby ve dcky zemské se vložil v přítomnosti všech úředníkuov menších, kteříž by na ten čas v Praze byli.

Což se pokut vyprošování, kteréž na JMť Kskú přicházejí a připadají, dotýče, JMť Kská má nás a ráčí, jakž o tom zřízením zemským vyměřeno jest, zachovati.

Item, což se knížecích lén přijímání dotýče, ty aby JMť Kská podlé starobylé obyčeje zde při stolici pro poctivosť J Kské stolice a koruny České na hradě P

ském a neb v království Českém podávati ráčil; než jiná léna, jakž JMti Kské předkové sau činívali, v mocnosti se JMti zuostavuje.

Item, což se rozdávání úřaduov zemských dotýče, v tom se JMť Kská, pokudž JMti Kské spravedlivě náleží, zachovati ráčí.

Item, což se práv městských dotýče, ty aby tištěny byly; než z strany appellací ven z země, toho se k jiným artikuluom odkládá.

Item, z strany krámuov na paláce JMť Kská hajtmanu hradu Pražského o tom poručiti ráčí, aby jich více nebývalo.

Item, jakož jest předešlým sněmem na JMť Kskú žádosť vzložena, komuž by jaké spravedlnosti ohněm k zkažení přišly, to že jest mělo zase k obnovení od JKMti přijíti; i sešlo-li jest komu a neb schází-li na jeho spravedlnosti co, aby toho při JMti Kské hledal, a to každému, pokudž jest prvé bylo a to měl, JMť Kská obnoviti ráčil, tak jakž zřízení o vyzdvižení desk zemských v sobě obsahuje.

Item, což se židuov dotýče, JMť Kská tomu počtu osobám, kteříž prvé od JMti glajt v městech Pražských mají, ještě glajtu do roka pořád zběhlého přidávati, a v tom času JMť Kská vuoli svau další stavuom z strany týchž židuov, čímž se zpraviti budau moci, oznámiti ráčí.

Item, což se stran pod jednú a pod oběma zpuosobami stavuov dotýče, aby JMť Kská sjezduov popříti ráčil, tak aby se slali a ti sjeli, kteříž z puovoduov obylých Čechuov jsme a kněžími řími od biskupuov řádně svěcenými se zpravujem, a pod poslušenstvím kněžstva pod jednau i pod oběma jsme, a zákon boží a ustanovení svaté církve držíme. Poněvadž se mezi kněžími i jinými mnohými osobami ledajacís rozdílové nacházejí, aby to zase k nápravě a dobrému pořádku, jakž potvrzení některých privilegií toho ukazují, přivedeno bylo, JMť Kská stavuom pod jednau i pod oběma způsobami milostivě k sjezduom a k sjití povolovati; však kdy by se to a na který čas státi mělo, že jim JMť Kská znáti dáti ráčí.

Item, což se ručnic dotýče, tak jakž o tom předešlým sněmem, kdo s nimi a jak choditi mají, vyměřeno a nařízeno jest, při tom aby se všickni tak zachovali; a každý pán, rytířský člověk, Pražané a jiná města, i kdož koli jaké lidi mají, kterýmž takovým předešlým nařízením s ručnicemi choditi svoboda puštěna není, ty aby mezi tímto časem a suchými dny Letničnými najprvé příštími všecky obeslali a jim přikázali, a mezi nimi to skutečně nařídili, aby s ručnicemi po jich panství neb kamž koli jinam, kromě honění zhaubcí, jakž o tom i o jiném předešle vyměřeno jest, nechodili. Pakli by se pak kdo tak přes to nezachoval, aby k němu mohlo v to hledíno býti o pokutu tak a tím zpuosobem, jakž o tom předešle vyměřeno jest. A nad to aby to v městech a městečkách vuobec provolati dali, aby tím spíš všickni a lépe i dostatečnější se zpraviti mohli.

Item, což se pak mladých lidí stavuo panského i rytířského dotýče, kteříž by statky své zbytečně, marně a hanebně utrá-

ceti chtěli sneb utráceli, aby takové zlé přetrženo bylo a svého pruocbodu nemělo, a při statcích a dědictví svém aby zuostaveni býti mohli, takto sme se o to snesli: kterýž by koli z mladých lidí z těch stavuov tak marně statek svuj utrácel, a od přátel svých jsúc napomenut, toho přestati nechtěl, takový každý bude moci skrze přátely neb přítele JMti Kské a neb před saudem zemským oznámen býti, a JMť Ská a saudce zemští mají takové po témž oznámení hned před se obeslati, a pokudž od přátel neb přítele toho jistého porozuměti ráčí, jak se takový v statku mrhání, utrácení, a neb jako v jiné rozpustilosti zachovává, má JMť Ská neb páni saudce zemští to rozvážiti, a pokudž jemu o tom vyměřeno bude, tak se ten povinen bude zachovati; a Pražané i jiná města, ti se v tom při svých právích a privilegiích zachovati mají. A jakož také při mnohých mladých lidech se to nachází, majíc otce své živé i také poručníky, že se mimo jich vuole dluží, a tudy také nežli statkuov a dílnov svých duojdau, je takovým zdlužením utrácejí a zavozují, i tolikéž na tom sme se snesli: puojčí-li kdo takovému mladému člověku bez vuole otce a poručníkuov jeho jakých peněz a neb což koli jiného, že takovému buď otec, poručníci neb on sám nic zase oplatiti a navrátiti povinen nebude.

Item, což se listuov mocných, kteréž JMť Ská vydávati ráčí o pořízení statkuov manských dotýče, to JMť Ská v moci své zuostavovati ráčí, komuž by ráčil v tom milost učiniti. Tolikéž což se fristuňkuov na hory dávání dotýče.

Item, což se privilegií zemských dotýče, na tom sme se snesli tak: aby ty podlé napomenutí JMti Kské a předešlého sněmovního svolení zregistrována, a slovo od slova na dvé přepsána byla, tak aby JMti Kské jich jeden přípis dán a druhý při dckách zemských položen byl, a to proto: kdyby JMti Kské a neb stavův i osobám z stavuov jaká toho potřeba byla, aby nebylo potřebí vždycky pro originály posílati. A ty osoby, kteříž na registrování takových privilegií sedau, aby z této berně předešlé opatřeny byly a jim za jich práci učiněno bylo, tak aby přísežné písaře k tomu zpuosobiti a chovati mohli, a hned ten pondělí po Středopostí na hrad Pražský konečně se sjedauc, takové registrování i přepisování začali a nerozjížděli se, (až by) to všecko vykonali. Než když se přepisovati budau, při písařích aby nejméně osoby dvě vždycky z těch osob k tomu volených byly.

M. MIKULÁŠ ŠUD Z SEMANÍNA.

Svého času nejslavnější hvězdář český, doma i za hranicemi od učených za předního jmín. Pocházel rodem z Litomyšle, študoval na universitě Pražské, kdež l. 1510 učiněn bakalářem, l. 1515 mistrem, a l. 1521 zvolen za děkana fakulty filosofické. Potom opustiv učení Pražské, vydával minucí čili almanachy a pranostiky hvězdářské, každou opatřiv předmluvou obsahu poučujícího, zvláště předkládaje lidem, aby dobrých ani zlých věcí neočekávali od hvězd. „Nerad bych," praví k r. 1540, „tím lidem k tomu posluhoval, aby zření své obraceli od boha k hvězdám." Král Ferdinand miloval jej pro pravdivosť jeho hvězdářských předpovídání a jistý roční plat jemu vykázal. Mimo pranostiky, jichž první dle svědectví Lupáčova vyšla na rok 1520, a poslední na rok 1558 již po jeho smrti, vydal také *Formy obecné listův* l. 1547 v Praze u Ondřeje Kubeše. Zemřel léta 1557 dne 23 Dubna.

Předmluva k „Pranostice nové s divnými proroctvími od r. 1541 až do konce roku 1550," vytištěné v Starém městě Pražském u Ondřeje Kubeše l. 1543.

Urozenému pánu, panu Arnoštovi Krajířovi z Krajku a na Mladém Boleslavi oc., mistr Mikuláš Šud z Semanína službu a pozdravení vzkazuje.

Času nevelmi dávno minulého, milostivý pane! ráčili ste mi z lásky své křesťanské ku potřebě a chudé živnosti mé pomoc poslati, a při tom ste mne ráčili žádati po služebníku svém o pranostice nějakého doktora Šalomúna, z židovstva na víru křesťanskau obráceného, jak mi se líbí? Kteráž byla Vaší Milosti oddána od Mikuláše bakaláře Litomyšlského, služebníka VMti. Já pak hotov a povinen jsa žádosť a vuoli VMti ve všem možném vy- ..iti, i učinil sem tak, že sem tu prano- ..u přehledl a rozvažoval, a při tom sem ..il zdání své VMti tímto psaním a skuteěným na svůj náklad též pranostiky vytištěním oznámiti: poněvadž své, kterauž na delší léta a obšírnější sbírám a skládám, ještě vydati nemohu.

Při tom pak VMti nejprvé to oznamuji: že to, což jest v této pranostice s počátku německy vytištěno, to sem tuto vypustil, proto: neb se to všecko nevztahuje než na osobu toho knížete Vilíma Julinského oc., a jest děláno toliko jemu a na jeho osobu podlé revolucí narození jeho, a protož se žádnému jinému netrefí, než jemu samému.

Druhé: Pak ta léta, od kterých tuto pranostiku skládati počal, jako léto oc. XLI a léto oc. XLII, ta léta dvě také sem tuto vypustil, poněvadž sau již pominula.

Třetí: Ostatek pak této pranostiky od léta tisícího pětistého čtyřidcátého třetího

až do léta oc. padesátého sem skorigoval tak, aby řeč česká srozumitedlnější ke čtení byla; však sem proto nic k tomu, což on pokládá, nepřidal, ani sem co toho ujal, ani neproměnil.

Dále pak poznal sem, že jest tento doktor tuto pranostiku dosti pilně a bedlivě i gruntovně sebral. A slyším chválu o pranostice Karionově, kteréž tato pranostika není nic horší, než muože se jí ve všem vrovnati. A skládával jest také tento doktor na předešlá léta pranostiky, a málo v čem chyboval; a protož o tom držím, že se toho mnoho přihodí v těchto letech, což on tuto pokládá oc. Dávám jemu také v tom chválu, že není bezbožným hvězdářem jako někteří, kteříž pro velikau maudrosť a umění své nechtí boha míti při svých pranostikách, ani písem svatých, jako by to byla babská věc. Ale tento muž učený nestydí se písmy svatými toho potvrzovati, což na těch přirozených běžích hvězd vidí: jakož já také v svých pranostikách obyčej mám to činiti; a když sem uhlédal, že tento učený doktor také činí, a že jest v tom se mnau za jedno, i potvrzen sem skrze to v tom svém obyčeji: ač mi toho někteří nechválí a mými pranostikami skrze to pohrdají, jako bych tím své neumění v tom umění hvězdářském zastíral. Já pak z strany neumělosti své v tom i jiném umění odporu s nimi nedrže, toho jim však nechci puojčiti, aby se měl křesťan s hvězdami bez boha obírati, a aby toho, což na hvězdách vidí, neměl písmy svatými potvrzovati. Neb ktož se chce s hvězdami a neb s jiným stvořením bez boha obírati, ten také muože spolu s pohany modly ctíti a jim obětovati; neb se jedno od druhého nic nedělí, podlé toho, což buoh skrze Jeremiáše v X Kapitole o tom mluví. A jest od obírání s hvězdami a stvořením bez boha k modlářstvi velmi snadnaj příchod: jakož bych to mohl širokým duovodem okázati, vezmauc před sebe pád Adamuov a ty věci, kteréž o něm Mojžíš píše; z čehož by se mohlo snadně porozuměti, odkud to obírání s stvořením bez boha svuoj puovod má a k čemu se vztahuje a co z toho pochází. Neb ďábel když umínil bohu rovnaj býti a čest jemu náležitau na sebe převesti, nejprvé Adama a Evu v tom svedl, že všecko zření své a žádosť svau odvrátili od boha a od Adama nebeského, jenž jest dřevo života, a obrátili se vší žádostí a myslí svau k těm stvořeným věcem, jako k dřevu znání zlého a dobrého, kteréž jest pěkné k pohledění a chutné k okušení: neb komu se těchto věcí stvořených nechce, an se všem velmi líbí a chutné se býti zdadí? A hned brzo po takovém jejich odvrácení od boha a obrácení k stvořeným věcem a zalíbení v nich potomkové Adamovi počali stvořené věci ctíti a za bohy je míti, a pod tím ctili ďábla a boha z něho dělali. A tak jest ďábel tím prostředkem dosáhl cti bohu náležité, čehož žádostiv byl.

Protož abych se já mohl téhož uvarovati a nebyti příčina jiným lidem k tomu, nezdá mi se pranostik bez boha a bez písem svatých skládati. Neb i to znám, že se písma svatá na všecky věci vztahují; a [illegible] buoh prvé ráčil na svět pro zlosti lid uvozovati, že to i podnes ještě uvozc

ráčí: neb ruka páně není ukrácena, aby tolik nemohla těchto časuov jako prvé. A protož patříce k písmóm a šetříce životuov lidských, jak a v čem stojí na světě, muože se to, což na svět přijíti má, z písem svatých lépe poznati nežli z hvězd, a to pro tu příčinu: neb buoh mnohokrát takové věci na svět uvozuje při zkáze národuov a království, kterajch se příčiny na hvězdách nemohau najíti; jako učiniti ráčil při zkáze království Nabochodonosora a převedení jeho na Perské, a při království Egyptském, jakož o tom Izaiáš píše v XIX a v XLVII kap., a z toho, což tohoto našeho věku buoh ráčí činiti při království Uherském mimo influencí planet.

Umínil sem byl také při této pranostice VMti vyložiti a rozšířiti to, co sem v pranostice své k létu oc XLIII byl napsal o moru: že se při tom času povětří samo v sobě nekazí, jak se lidé toho obecně domnívají — na čemž sau se mnozí zhoršili a někteří až do hněvu; než vidím, že tuto tomu místa není, protož toho zanechám. A s tím pán buoh rač VMti dáti všecko dobré podlé duše i těla!

Dán v Praze v pondělí před S. Bonifaciem, léta 1543.

SIXT Z OTTERSDORFU.

Narodil se v Rakovníku na počátku XVI věku, studoval na vysokých školách Pražských, kdež léta 1534 bakalářem umění svobodných učiněn jest; potom opustiv dráhu vědeckou, stal se l. 1537 úředníkem zádušním špitálu S. Pavla za branou Poříčskou a brzy na to písařem radním Starého města Pražského, pak v letech 1542—5 správcem důchodův obecních a konečně l. 1546 pro svou rozsáhlou známosť zákonův a nevšední výmluvnosť kancléřem téhož města. Léta 1546 vytáhl král Ferdinand bez svolení sněmovního ku pomoci bratru svému, císaři Karlu V, proti německým protestantům, nařídiv stavům království Českého, aby táhli s ním; což když tito učiniti se zpěčovali, obrátil se král potom po zkrocení protestantův proti odbojným Čechům a mnoho jich zjímati a některé i odpraviti dal. Mezi zatčenými byl také Sixt z Ottersdorfu, jenž dne 22 Července 1547 do Černé věže vsazen a tam až do 24 Září v tuhé vazbě držán jest. Po propuštění svém, ssazen s úřadu kancléřského, vedl obchod v suknech, obíraje se při tom pracemi literárními. Po smrti krále Ferdinanda býval opět účasten věcí veřejných, ze jmena od l. 1574 na sněmích zemských, a stal se ještě radou při soudu purkrabském. Zemřel dne 25 Srpna 1583. Ke cti jemu ražen byl l. 1572 památný peníz, na jehož jedné straně spatřuje se poprsí Sixtovo, a na druhé znak jeho s heslem: *Unum necessarium.* Práce jeho literární jsou hlavně překlady: l. 1540 vydal Pavla Jovia: *O věcech a spůsobech národa Tureckého*; l. 1547 Ammonia Alexanderského: *Život pána našeho Jesu Krista*; l. 1549 S. Isidora: *Rozmlouvání rozumu s člověkem*; l. 1553 duchovní román: *Solfernus* a j. Jediné původní a zároveň nejdůležitější d[illegible] jeho, potud tiskem nevydané, jsou: *Acta aneb knihy památné čili historie oněch dvou n[illegible]kojných let v Čechách 1546 a 1547*, z kteréhožto spisu, pominuvše příloh rozličných, u[illegible] tuto podáváme.

Poněvadž těchto časův sme se dočkali, jichžto sú se předkové naši skrz zvláštní zjevení boží strašili a hrozili, mluvíce to: by i pán buoh všemohúcí jich životem prodliti ráčil, že by v tomto světě déle býti nechtěli a nežádali; a slýchali sme v mor tento předešlý od dítek malých a nevinných, že sau k rodičuom svým, když jich plakali, mluvívaly: „Pláčete na nás; však po malých letech pro těžkosti, kteréž na vás přijdau, sami byste radějí zemříti nežli živi býti chtěli, když by vám to jediné možné bylo!“ Což oni nám vnuknutím božským předpovídali, a mnozí v naději boží svatí lidé psaní činíce oznamovali: již my těchto dnův a časuov očima našima sme viděli a spatřili, s velikým však naším zarmaucením a bolestí. I když se již tak velikých, znamenitých a snad prvé nikdá nebývalých věcí dotklo, není věc spravedlivá, aby se toho mlčením pomíjeti mělo, ale skrz pořádné a krátké poznamenání potomkuom a budaucím našim aby radějí v známost uvedeno bylo; neb my lidé, jsauce smrtedlní, jako vody pomíjíme, i také paměti naše: ale což se knihami (jakž je jeden dobrý a učený muž nejvěrnějšími pamětí lidských strážnými jmenoval) pro budaucí známost a vědomost poznamenává, to toliko samé trvanlivé pozůstává.

A protož já Sixt z Ottršdorfu, měštěnín Starého města Pražského, chtěje prací svau všem vůbec poslaužiti, a maje taky na ten čas na sobě správu kancléřství Pražského: ješto za tau příčinau těch všech věcí a případností věčší než někdo jiný vědomost sem míti mohl, tyto knihy památné, aneb *Acta rerum gestarum*, sem zpuosobiti a naříditi dal, aby budaucí a náměstkové moji tímto mým příkladem městuom slavným Pražským i všemu stavu našemu městskému království Českého takovým a k tomu podobným v knihy tyto poznamenáním tím snažnějí posluhovati, a to, což by se kdy paměti hodného buď v království tomto Českém, a neb v zemích okolních zběhlo, všecko pořádně s příčinami, a jako latinníci říkají s circumstancími, poznamenávati a vpisovati dali, tak aby ti, ješto ještě na světě nejsau, když by koli potom byli od pána boha k pracem obecním povoláni, o těch o všech věcech, kteréž se před nimi a za našeho věku dály, dostatečnau zprávu najíti mohli. Umínil sem pak začátek hned od léta syna božího 1546 učiniti, z příčin mnohých, a nejvíce pak pro ten sjezd, kterýž se jest znamenitý v městě Vratislavi stal, a na tom stavové království Českého s stavy knížetství Slezského i také s Fridrichem, knížetem Lehnickým, slyšení a potom i rozsudek sau měli; při čemž při všem sám osobně sem byl. —

Kdež pak v těch a v takových zármutcích na zejtří hned ten čtvrtek po sv. Pavlu na víru obrácení ztratili sme my Čechové paní a matku naši milostivau, totiž Její Milost královnu Uherskau, Českau oc., pána našeho milostivého, a někdy nejjasnějšího knížete a pána, pana Vladislava, Uherského, Českého krále oc. dceru, pravú království Českého dědičku, kterážto pracujíci ku porodu, dcerky po sobě pozůstavila, a [illegible] ma se od nás v nejnebezpečnějších ča[illegible] pryč do onoho věčného a potěšitedlnějš[illegible]

příbytku odebrala. Onať jest byla pravá matka všech chudých a potřebných lidí, kterýmžto almužnami svatými pomoci činívala, a ty, ješto jim o statky i o hrdla mnohdykráte běželo, milostivau svau přímluvau při JMti králi, pánu a manželu svém, ochránila. Po všem království Českém, a nejvíce pak v Praze všickni dobří té ctné a šlechetné královny smrti litovali a znamenitau žalosť i zármutek měli. Jejížto tělo v neděli hned nejprv příští okolo hodiny dvadcáte na hradě Pražském v kůru při hrobu někdy císaře Karla, svaté paměti, s poctivostí a s velikým nákladem, jakž na takovau ctnú a šlechetnú královnu a paní, tak z rodu znamenitého pošlú, slušelo a náleželo, a s velikým pláčem pochováno jest; neb sám JMť Kská s synem svým Ferdinandem, arcikníže tem Rakauským, a s Jich Mtmi arcikněžnami, dcerkami svými, v černém oděvu za tělem mrtvým jíti a k hrobu je doprovoditi ráčil. Páni čeští a rakauští při témž pohřbu byli, a před marami korunu, sceptrum a jablko, i jiné k tomu náležející věci nesli; a tak všudy všecko černým suknem v kostele i v pokojích královských obestříno bylo. Pán buoh rač býti duši její milostiv! neb se jest jistě pána boha v svém životě bála, a jemu na modlitbách svých ustavičně slaužila. —

Tato někdy ctná a šlechetná paní a královna naše, pracující již k smrti po porodu, a vidauci, že se s tímto světem rozděliti má, požádala, aby JMť Kská k ní přijíti ráčil. Tu, jakž na ten čas o tom široká pošla, JMť Kskú srdnatě i s pláčem žá , aby Jana Opichu, jinak Peřinu z Maličína, z vězení, do kteréhož jest z rozkázání JMti Kské byl dán, proto že přes pomezí táhnauti nechtěl, ráčil rozkázati zase vypustiti, a takovau vinu všecku zase odpustiti i prominauti, tolikéž i jiným; prosíc i za to, aby JMť Kská k národu Českému svau milostí ráčil nachýlen býti, připomínajíc JMti Kské služby věrné, kteréž sau Čechové JMti Kské slavné paměti králi Vladislavovi, panu otci Její Mti a pánu svému činívali, a kteréž až posavád JMti Kské činiti nepřestávají. A tak více se starati a pracovati ráčila o dobré budaucí národu Českého, než o své vlastní zdraví. A protož, Čechové! vězte, že ste ne paní, ale pravú matku svú ztratili: neb po smrti Její Mti v království Českém jako na opak všeckno se působilo a dálo. *Amissa enim parente lugent filii.*

Hned v sobotu, den svaté Agaty, v tom a v takovém po smrti Její Mti králové zármutku, Jeho Mť Kská ráčil jest k sobě povolati purkmistrův a rad Starého a Nového měst Pražských, poraučejíc, aby z starších přísežných po šesti osobách z jednoho každého města k sobě přijali; a tu po obědích ráčil jest je k sobě do pokoje pustiti, a skrze nejvyššího pana kancléře království Českého, pana Jindřicha z Plavna, ráčil jim příčinu, pro niž povoláni sau, oznámiti a předložiti takovau:

Poněvadž JMť Kská, jakž v předešlých dnech nejednau oznamováno bylo, pro opatření království Českého ráčí se ven z země proti nepříteli vypraviti, a Jich Mtí arcikněžen rakauských a dcer svých nejmilejších zde na zámku Pražském zanechati;

protož JMť ráčil k radě a ku pomoci Jich Mtí některé osoby, kteréž při tom času ze jmena jmenovány byly, voliti, a těch zde ráčí při nich zanechati: přišla-li by jaká budaucí toho Jich Mtem potřeba, v tom aby radau ani pomocí opuštěny nebývaly. A protož že tolikéž Pražan, jakožto věrných svých poddaných, žádati a napomínati ráčí, aby tolikéž v opatrování svém je měli a drželi, a jimi tolikéž i radami na ten čas se spravovali, a všelijak pilně a bedlivě to opatrovali, aby pokoj v městech Pražských v tomto nebytí JMti Kské zachován byl; nad to výše glejt Židům aby zdržán byl. A když ruky tak všem podati a s Pražany se rozžehnati ráčil, hned té chvíle na kůň vsednauti a do Litoměřic odjeti ráčil. Po kterémžto JMti odjezdu vedlé znění níže položeného mandátu a jiného rozepsání, kteréž napřed stojí, mnozí z stavu panského a rytířského skrze Prahu dosti úpravně a v počtu znamenitém k Litoměřicům za JMtí Kskau sau táhli; tu pak o další tažení jak jest jednáno bylo, o tom málo níže položeno jest. —

Léta páně oc. XLVII, v pondělí po svaté panně Dorotě, v Litoměřicích z některých krajuov království Českého stavové, když sau se podlé mandátu JMti Kské sjeli, toto jednání měli (v aktách širší mluvení královské, i také odpovědi položeny jsau; ale z aust těch, kteříž sau přítomni byli a to vše v uši své slyšeli, mluviti sem slyšel, že se víc, než bylo mluveno, do těch akt bylo položilo): Předkem z rozkazu JMti Kské pan Volf z Krajku, nejvyšší purkrabě Pražský, Jich Mtem stavům, na ten čas z některých krajův v Litoměřicích shromážděným, takové předložení učiniti ráčil: aby jeden každý, což naň vedlé šacunku vypraviti náleželo, s počtem svým k popisu se najíti a poznamenati dal. Na to vznešení páni, a páni z rytířstva, též páni poslové z měst, na ten čas osoby z krajův v Litoměřicích shromáždění, snesše se za jednoho člověka, ráčili poručiti oznámiti: Poněvadž mandát od JMti Kské neobyčejný jest vydán, a v něm pokuta cti, hrdla, statku zbavení i z země ven vyhnání položena, že mnozí z nich, též pokuty se obávajíce, osobami svými toliko se sami zde najíti dali; ale aby měli k jakému popisu neb tažení bez obecního sněmu povolovati, že se jim za slušné nevidí učiniti: žádajíce jednomyslně toho, aby JMť Kská sněm rozepsati a položiti ráčil, že jeden každý se vedlé náležitosti a k dobrému JMti Kské přimluviti chce.

I z rozkazu JMti Kské na zejtří ráno, když sau se stavové na rathauze Litoměřickém sešli, a JMť Kská nastalau a duoleženau potřebu jim předložiti a oznámiti ráčil, že pro krátkosť času, sněmu obecního položiti jest nemohl. A poněvadž vedlé smluv dědičných od knížete Mauricia JMť Kská jest již o učinění pomoci napomenut býti ráčil, že z té příčiny, aby spěšně vytaženo bylo, JMť Kská takový mandát vydati a rozepsati rozkázati jest ráčil, oznamuje, že kníže Mauric v svém poselství toho dokládati ráčí, aby JMti spěšný retunk vedlé týchž smluv dědičných, starých i nový JMť Kská i stavové bez meškání dáti činili. Také kdež stavové tu stížnosť do J

Kské mají, žeby ten mandát na ublížení svobod stavův království tohoto Českého měl rozepsán býti (jehož JMť Kská uznávati neráčí), že JMť Kská stavům na to dostatečný revers poručiti udělati a napsati, že to tažení ne z povinnosti, ale na milostivau žádosť krále JMti od stavův se stalo; a že kníže Mauric od kurfiršta čtyři míle s svým vojskem leží, očekávaje této naší pomoci, a že on také s sebau kníže Mauric nemálo lidu čistého a čerstvého svého má; pak JMť Kská žádati ráčí, poněvadž sám osobau svau královskau do pole táhnauti a již na cestě býti ráčí, že jako věrní poddaní JMti osoby neopustí, ale s JMtí že potáhnau: neb JMť Kská, by pak od svých věrných opuštěn byl (ač té naděje neráčí býti), toho tažení měniti a úmyslu jiného býti neráčí, než předse do pole vojensky táhnauti.

Na to Jich Mti stavové od Jich Mtí pánův saudcí zemských a rad krále JMti, poněvadž se v předešlé odpovědi stavové děliti neráčili, toho žádati ráčili: možné-li jest, aby s Jich Mtmi stavy jednostajnau odpověď JMti Kské dáti ráčili? a na takové předložení do jitra bylo odloženo. A potom na zejtří Jich Mti páni saudcové a uředníci zemští, rady krále JMti, stavům tu odpověď dáti ráčili: že JMť Kská prvé v svém bedlivém uvážení to jest míti ráčil, aby sněm obecný položen býti mohl; však pro krátkosť času to se vykonati nemohlo. Nyní pak, poněvadž nepřítel k zemím tohoto království se již přiblížil, poddané JMti Kské mečem i ohněm hubí, aby to na jakém ta-

ém prodlévání býti mohlo, že se to ich Mtí nesnáší, zvláště pak, poněvadž od haufu knížete Mauricia toliko čtyři míle leží. Druhé, by pak i sněm obecní položen byl: poněvadž by JMsť Kská při tom sám osobně býti nemohl pro to do pole tažení, a tak bez přítomnosti JMti Kské nic by se vykonati nemohlo. Třetí, poněvadž již také JMť Kská s stolice své se hnauti a na cestě již do pole tažením býti ráčí: aby měl sněm položen býti, že se též u Jich Mtí nesnáší, a že to JMti Kské možné učiniti není. Přitom napomínajíce stavův, aby pamatujíce na své předky, poctivosti i své osoby, tu pomoc na žádosť JMti Kské učiniti a do pole se vypraviti ráčili: neb kdyby v tom od nás, poddaných svých, JMť Kská opuštěn byl, jak by nám to od okolních zemí vykládáno a k čemu přičteno bylo, a co by o nás mluviti mohli, toho aby jeden každý u sebe zdravě považiti ráčil.

Jich Mti páni stavové, když sau od Jich Mtí pánův saudcův a úředníkův JMti Kské takovau odpověď vyslyšeti ráčili, snesše se Jich Mti páni, též páni z rytířstva a páni poslové z měst, kteříž toho času v společnosti a shromáždění z některých krajův byli, tuto odpověď jednomyslně králi JMti skrze Gabriele Klenovského ze Pteni dali: Předkem ozvavše se před JMtí Kskau jedna osoba, že sau to témuž Gabrielovi mluviti a JMti Kské oznámiti poručili: Předkem, kdež JMť Kská skrze nejvyššího pána p. purkrabě to poručiti oznámiti ráčil, aby jeden každý z stavův s počtem svým, což na koho náleží, najíti se k popisu dal, že mnozí z stavův a pánův přátel našich zde k položenému dni prvé se dali najíti, a již zase preč odjeli. Tolikéž,

poněvadž JMť Kská z mnohých krajův jistau odpověď míti ráčí, a proč táhnauti nemohau, v týchž odpovědech jsau příčiny oznámeny; a poněvadž pak tyto osoby z stavův nejsau všecka obec království Českého, že takového mandátu podniknauti, a téhož tažení k rozkazu JMti Kské slušně k sobě přijíti nemohau. A kdež také JMť Kská o reversu oznamovati ráčil: poněvadž vidělo-li by se stavům, že by týž mandát na ublížení svobod jich vztahovati se měl, že by na to, aby týž mandát na ublížení svobod království Českého na budaucí časy (nebyl), revers pod magestátem JMti dáti ráčil, že tito páni, osoby z stavův shromážděné, s JMtí Kskau v žádnau rozepři se nedávají, z příčin těchto: že se jich samých osob nedotýče, než vší obce království Českého, poněvadž o tom od jiných stavův žádného poručení nemají; nebo takového reversu nemohli by než na osoby své, jsauc toliko osoby z obce a ne všecka obec, přijímati. A poněvadž netoliko i osob jich v tom se dotýče, ale jiných všech krajův, v tom že se JMti Kské ohražují, že takového reversu z příčin oznámených přijíti nemohau. Také že i to JMti Kské stavové připomínají, kterak slavné paměti král Ludvík JMť, pán náš toho času všech nejmilostivější, podobným pospícháním, neráčiv vyčekati jiných zemí JMti poddaných strženi, na radu pánův Uherských, bez jiných poddaných JMti rad, proti Turku, víry křestanské nepříteli, nešťastný boj začíti ráčil, tak že i osoby mnohé z stavův království tohoto vedlé JMti Kské sau zahynuli, poněvadž tak kvapně potýkání před sebe vzali, a na jiné pomoci očekávati nechtěli. A skrze takový rozdíl stavův co jest se zlého zběhlo, o tom netoliko království České, ale i Uherské k jakému pádu zlému přivedeno jest, i také všecky křesťanské země, jistau vědomosť mají. Co se pak smluv dědičných s knížetem Mauricem, starých i nových, dotýče: poněvadž ty v společnosti stavův sau narovnány a na sněmích stvrzeny, nezdá a nevidí se toho stavům těmto na díle shromážděným vykládati, poněvadž se jich samých nedotýče, než předkem JMsti Kské, potom stavův všech společně království tohoto, i také zemí k němu přislušejících. Kdež také od JMti Kské každé osobě to na vůli dáno, kdož by osobně nemohl, buď z strany starosti neb jiných příčin, táhnauti, aby místo osoby své jinau hodnau poslati mohl, k tomu stavové poručili odpověď dáti: kdyby JMť Kská prvé byl takový prostředek, bez závazku osob i pokut v mandátu položených, vyměřiti a položiti ráčil, byla by jedna každá osoba z stavův v tom se jináč zachovala, a ku potřebě JMti Kské jináč na svých místech vypraviti mohli; ale nyni abychom měli, náklad na se znamenitý učinivše, opustíce manželky, dítky i statky, táhnauti a to všecko svým sedlákům poručiti, že by se nám to dobře (zvlášť pak bez sněmovního snešení) trefiti nemohlo. A poněvadž jeden každý na svau osobu náklad znamenitý, též i na počet svůj vypravený učinil, a od jiných, aby předse tažení to konali, poručení žádného nemají: i nemají jim to náležité, aby se mimo jiné stavy a jiných těžkosť več jiného dávati a k če

povolovati měli; vždy poníženě JMti Kské žádajíce: poněvadž na ten čas na dílu toliko stavové z krajův zde jsau shromážděni, aby JMť Kská sněm obecní hned rozepsati a položiti poručiti ráčil; a o témž i jiným, kteříž jsau zde, přátelům svým, bez meškání oznámí, že se chcem jeden každý vedlé náležitosti, což by JMti Kské, království tomuto a zemím k němu příslušejícím, i dobrému obecnému úžitečného býti mohlo, přimluviti; a snad takové tažení bez meškání učiněno a vypraveno od stavův bude moci býti, poněvadž tohoto času jedna každá osoba z stavův vedlé předešlého sněmovního snešení nařízenú hotovosť mají. Tolikéž aby JMť Kská toho považiti ráčil: a by pak nyní z stavův někteří táhli, a JMti Kské (jehož bychom všickni JMti věrně rádi přáli) dobře se v běhu válečném zvedlo, a ti, kteříž by doma zůstali a pána svého opustili, jakau by toho poctivosť měli? na druhau stranu kdyby (jehož pán buoh všemohúcí ostřez) pádu nad JMtí Kskau uchovati neráčil a zlú příhodu dopustil, jak by to těm osobám, kteříž by s JMtí Kskau táhli, přikládáno bylo, a k čemu by jim to stavové přičítali? to též k rozvážení JMti Kské připuštivše, vždy toho žádati ráčili, aby JMť Kská nic toho tak kvapně před se bráti bez uvážení všech tří stavův a sněmu obecního neráčil, ale takový sněm aby položiti a rozepsati rozkázati ráčil.

Na kteraužto žádosť poníženau stavův JMť Kská toto za odpověď dáti ráčil: Což toho vyšlého mandátu dotýče: poně- stavové na tom se zastavují, že by na ublížení privilegií a svobod jich a království Českého býti měl, čehož se u JMti Kské nesnáší; však proto ráčí to učiniti, aby osoby hned z stavův voleny buď nyní neb na budaucím sněmu byly, a ty jak koliv a jaký koliv by revers sepsaly, že ten JMť Kská stavům magestátem svým stvrditi ráčí, a že to proti JMti Kské není, aby ten mandát zrušen, zkažen i ztrhán byl a v nic obrácen; neb jej JMť Kská odvolávati, potupovati, kaziti a v nic obraceti ráčí, milostivě toho žádaje: poněvadž JMti Kské tak pilná a znamenitá věc nastává, že JMti není možné ani slušné, aby neníčko, poněvadž se z stolice své vojensky hnauti ráčil, netoliko s děly, prachy a jinými potřebami válečnými, i také koruhví českau, aby s tím se vším zase se nazpátek hnauti a obrátiti ráčil, že to JMti Kské ani poctivé ani náležité není: neb to nepřítel v posměch a v potupu by JMti Kské obrátil, jako by se jeho bál a strašil; že také JMť Kská poddaných svých věrných, jimž se škoda od nepřítele ohněm a mečem stala a děje, a zplundrováni znamenitě jsau, opustiti neráčí, a že se na to JMti Kské dívati nesluší, milostivě věrných svých, jakožto ctných udatných rytířův napomínaje, aby pamatujíce na zmužilosť předkův svých, i také na své poctivosti, šetříce také v tom JMti Kské i dědice jeho, aby JMti Kské v tom neopauštěli, a toho knížete ničemného, zahnaného a potupeného se nestrachovali; že majíce potomocníky předkem Jeho Velebnosť Císařskau, krále pána svého, kníže Mauricia, i jiné kurfiršty, aby též vedlé JMti táhli:

neb toliko tyto osoby samy nyní shromážděné mohly by ho i s kostmi setříti, i té puol říše zkaziti a zahladiti. Neb to změniti JMti Kské nikterakž možné není: neb by sobě radějí volil život složiti a umříti, než to změniti a zjinačiti ráčil. A poněvadž se duše a poctivosti JMti Kské dotýče, čehož JMti žádný dáti nemůže, také toho JMť Kská více než života svého vážiti ráčí, poněvadž i pro poctivosť svau muž manželku svau zabije; a jakau nad tím stížnosť JMť Kská míti ráčí, že jest se takové ničemné kníže o osobu JMti Kské i poddané JMti pokusiti směl, jakau nad tím těžkosť míti ráčí, že toho pro bolesť srdce svého vypraviti nemůže: žádaje na ten čas pro pána boha i s pláčem, aby JMti v tak pilné potřebě neopauštěli, přiříkaje na své důstojenství královské, že to chce jedné každé osobě milostí svau královskau nahražovati, i dědice toho svého (obrátiv se k JMti arcikníženi Ferdinandovi, kterýž tu přítomný stál), i druhého k tomu vésti a přidržeti ráčí, aby jim to svau milostí nahražovali; dokládaje se v tom JMť Kská pána boha i svého královského svědomí, že jest nikdy té mysli a vuole býti neráčil, aby měl v čem nejmenším svobodám království tohoto Českého ublížiti; nýbrž že jest je mimo jiné předky své, krále České, hojnější rozšířiti chtíti ráčil, i vždy že té vuole býti ráčí, aby radější zvěčšeny než zmenšeny býti mohly. A to pak že hned JMť Kská chce zvěděti: kdo jsau jeho věrní poddaní, a kteří chtějí s ním táhnauti, ti aby s ním vstaupíce do světnice, dali se poznamenati a zapsati; kdož by pak táhnauti nechtěli, ti též aby doluov šli a také poznamenáni budau, a k takovým JMť Kská že se bude věděti jak zachovati.

Tu skrze nejvyššího pana purkrabí promluveno, a žádosť na JMť Kskau vzložena, aby Jich Mtem pánům saudcím a úředníkům zemským s Jich Mtmi stavy na toto milostivé předložení královské promluvení dopřino bylo. I ráčil jest k tomu JMť Kská povoliti na ten způsob: aby se všickni ctí a věrau JMti Kské zavázali a nikam se nerozjížděli, pokudž by konečné odpovědi JMti Kské na to nedali.

Na zejtří pak Jich Mti stavové takové předložení JMti Kské, jsauc společně shromážděni, vážiti a opět se na tom snésti ráčili: aby mimo včerejší odpověď v žádné jiné jednání se nedávali, a při té že stojí jednomyslně. Toho osob popisování a přiznávání žádání: aby se žádný zapisovati nedával, a všickni doluov aby z rathauzu společně šli. A tomu snešení obecnému když by se dosti stalo, aby jedna každá z stavův osoba vuoli toho měla, s JMti Kskau táhnauti, pomoc učiniti neb nechati; a jest-li že by kdo pomoc učinil, že to z své svobodné dobré vuole, jsa svého statku a jmění svoboden, bude moci učiniti, však tak: ne na pomoc knížeti Mauricovi, neb na stvrzení smluv nových, ale pro osobu JMti Kské ochránění že činí. I ta odpověď od Jich Mtí stavův skrze pana Vřesovce starého JMti Kské jest dána: že při předešlé odpovědi JMti Ks dané stavové stojí.

Tu opět JMt Kská Jich Mtem pánům saudcím a úředníkům zemským, radám svým, poděkovati ráčil, a to že milostí svau jim i dědicům jich nahražovati, i také JMt dědice své k témuž vésti a přidržeti ráčí; k těm pak, kteříž s JMtí Kskau táhnauti nechtějí, též bude se věděti jak zachovati. Však nicméně JMt Kská pro dobré a úžitečné království tohoto a zemí k němu přislušejících, a pro obhájení víry svaté že vzhůru býti a takové tažení předse bohdá šťastně konati ráčí.

Stalo se v Litoměřicích ve čtvrtek den sv. Školastiky, léta oc XLVII.

ZPRÁVY ZE SNĚMŮ BRATRSKÝCH.

Jednota bratří českých vzala svůj počátek odtud, že někteří s kompaktáty Basilejskými nespokojení Husité, setrvajíce při svém přesvědčení, přijali nad to ještě učení Petra Chelčického: že pravá církev Kristova nesnáší v sobě žádného násilí ani moci. Odloučivše se tak od katolíkův i od utrakvistův, usadili se l. 1457 ve vsi Kunvaldě na panství Žamberském a zvolili sobě l. 1467 tři biskupy čili starší: Matyáše z Kunvaldu a Tomáše z Přelouče, Čechy, a Eliáše z Chřenovic, Moravana, i nazvali se *bratry a jednotou*. Když pak přese všecko pronásledování za krále Vladislava hlásili se k jednotě lidé v úřadech postavení i bohatí šlechticové, zůstala působením bratra Lukáše, bakaláře university Pražské, jenž okolo l. 1480 přistoupil, učeností svou nad jiné vynikaje, věčší strana bratří l. 1496 na tom, že moc a bohatství z jednoty nevylučují, ač jest-li že se obého právě užívá. Týž Lukáš, jenž se později stal prvním ze starších, byl hlavním bratří učitelem i plodným spisovatelem theologickým, a za něho také dostala jednota své zřízení. Mezi pány českými, kteří toho času byli předními ochránci jednoty, sluší jmenovati pana Kostku, pana ze Šellenberka s chotí jeho paní Kateřinou z Krajku, a pana z Pernštejna. Po Lukášovi († 1528) byl prvním starším jednoty Martin Škoda († 1532), po Škodovi Jan Roh († 1547) a po něm Jan Augusta. Za krále Ferdinanda I opět veliká pohroma stihla jednotu, z příčiny té, že bratří, nemajíce doma mezi katolíky ani mezi utrakvisty přátel, hledali jich mezi německými protestanty, vyjednávajíce s Luterem, Kalvínem, Melanchtonem a j. Když pak císař Karel V nad protestanty u Mühlberku zvítězil, umínil sobě král Ferdinand, se všech stran jsa k tomu pobádán, jednotu vyhladiti; schůze bratrské byly zapovězeny, a kdoby se nechtěl podrobiti, měl se vystěhovati. A tak mnoho bratří l. 1548 vystěhovalo se z Čech do Polska i do Pruska, ale věčšina jich zůstali doma, ukrývajíce se a na oko k utrakvistům se hlásíce. Téhož času bratr Jan Augusta se svým pomocníkem Jakubem Bílkem jat a v tuhém vězení na Křivoklátě držán, a teprv l. 1564 po mnohém vyjednávání, když ani ku katolíkům ani k utrakvistům nechtěl přistoupiti, propuštěn na slib, že již kázati nebude. Zemřel l. 1572. Zároveň s Augustou byl starším jednoty v letech 1557—1571 Jan Blaho- s . Na sněmě obecném v Praze l. 1575 sneali se utrakvisté s bratřími o společné vy- z í náboženské, tak řečené *vyznání české*, žádajíce císaře Maximiliána, aby na tom zá- h dopřáno jim bylo svobody náboženské; čehož však teprv léta 1609 na císaři Ru-

dolfovi II dosáhli. Při tomto formálním spojení s utrakvisty nevzdali se však bratří nikoli svého zvláštního řádu ani kázně. Po bitvě Bělohorské, když všickni nekatolíci z Čech i z Moravy do ciziny odebrati se musili, vystěhovali se bratří dílem do Slovenska v Uhrách, z věčšího pak dílu do Polska, kdež hlavní sídlo své měli v Leštně, a po nedlouhém čase splynuli zde s Poláky v jeden národ. Bratr Theofil Turnovský, ačkoli rodem Čech, psal již po polsku. Poslední pak a zároveň nejslavnější bratr český, jenž léta 1671 umřel v Amsterodamě, byl Jan Amos Komenský. — Následující *správy* čili pravidla soukromého i veřejného života bratří českých vyňaty jsou z originálu *sněmů bratrských* (decreta synodalia), jež před několika lety České Museum i s mnohými listy Komenského koupilo z pozůstalosti bratrské v Leštně. Tiskem vydal tyto sněmy A. Gindely ve „Starých pamětech dějin českých“ I, pod titulem: *Dekrety jednoty bratrské*, v Praze 1864.

Léta páně 1512 po svatém Martině v Brandýse.

Paní Boleslavská radila se starších, má-li užívání panství opustiec vysesti s hradu, či-li má předse užívati? I sauzeno na obě straně, co by bylo bezpečnějšího a lepšího; a otázána, k čemu věčší milosť má? I porozuměvše, že víc nakloněna k užívání moci a panství, i učinili sau výpověď tuto: Jakož ste se nachýlily k tomu, abyšte sobě panování pozůstavily, to se dopúští s těmito vymínkami: Abyšte zprávu měly u sebe i čítaly, kteráž vydána urozeným a moci světa požívajícím, a podlé ní hleděly se zachovávati. Item: Abyšte na místo své pana bratra svého ustavily k řízení a zprávě. Item: Abyšte mu tauž zprávu svrchu jmenovanau vydaly, aby podlé toho naučení v zprávě se i úředníky i lidi zpravoval. Item: Abyšte mu úředníky poddaly, aby on jich užívati mohl, jakž by potřeba kázala, a oni pošlušni byli. Item: Pokudž možné i slušné, aby milosť a milosrdenství nad chudými a nuznými poddanými činěno bylo s Vaším věděním a povolením, a někde s rozkázáním. Item: Čeledi zbytečné, leč pro bůh, abyšte nechovaly, a což může býti, na péči to měly, aby při nich oplzlosti a světa věci nebylo. Item: Čeledi dělné aby slušná potřeba dávána byla, též i na robotách, kdež slušné jest. Item: Odjímejte příčiny hostem, což na vás jest, i daremných útrat s hříchem.

Z sněmu, na němž bylo rozjímáno, odkud pochází oblevení?

Ti lidé, kteříž se ku pokání z řádu panského, panošského neb městského obracují, ješto přivykli pokrmům, oděvům rozdílným od obecného lidu, zdá se, aby jim shovíváno bylo při takových věcech podlé příčin jich hodných, jakož by mohlo jim poslaužiti a napomoci k trvání při pokání; pohodlí takoví mohau požívati i pokojův zvlášťních s bázní boží. Lid pak obecný z řádův nižších nemá sobě z nich příkladův bráti; než učeni mají býti, aby se tak měli při těch věcech, jakož jim přiléží, a na ně sluší raucho i kroj prostější. Pakli by poslechnauti nechtěli, k[a]-[ž] by jim ukazováno bylo i pohroženo, s se tak od mnohých svolení stalo, [m] [i]

by takoví i v zboru jmenováni býti i zahanbeni, aby i jiní znali, že bratří vůle není, než že takoví nemoc ukazují, rady nemohauce poslauchati. Onino pak, kteříž by v těch věcech obývali, aby ty věci u sebe za nedostatek měli a před jinými toho nezastávali, ani vymlauvali, ale svým nemocem přičítali, a pokudž by mohli, aby snižovali, aby toho ubývalo a nepřibývalo. Staří pak, nemocní a mdlí pohodlí v pokrmích neb v rauše a v léhání mimo jiné mohau požívati, a má se jim toho s milostí přiti i tím poslaužiti; a mladí nemají od nich přikladu bráti k témuž; a oni sami (ne)mají na sobě těch věcí zastávati, než nemoci je své připisovati.

Zpráva předloženým.

Aby pro žádosť chvály, cti, důstojenství a mrzkého zisku úmyslem v zprávy nevcházeli, ani se lstí vtírali, vkupovali; a povoláni jsauc aby znali, že k práci povoláni sau, aby služebníci byli, a službu lidu činíce, vhod se činili. Item: Aby úřadem se nevyvyšovali nad jiné, ani pýchali, ale aby znali, že jsau boží služebníci, a že pánu počet vydati mají z svěření svého. Item: Věrnosť, úpřímnosť v práci své aby zachovali, lenosti, rozkoši, prázdnosti se stříhli.

Zprávcům zemských věcí.

Aby se urozením nepovyšovali nad lidi, ale znali se přirozením rovni a povahau slauhy jich, pýchy i marné chvály i žádostí jiných těla a rozkoší jiných života utíkali. Item: Aby věděli, že mají slaužiti a služ[illegible]íci a dobrodince lidští býti, a v úřad[illegible]věrnau práci vésti, moci k úžitku podd[illegible]ch požívati. Item: Žádné křivdy nečiniti, aniž pokudž slušné dopauštěti. Item: Aby dobrodince slauli i byli a darmo chleba nepožívali. Item: Marnosti i hříchův se varovali, saudy aby spravedlivé činili, vysokomyslnosti i zlostí se varovali. Item: Aby se nemstili v své při, strany osoby své. Item: Svým povýšeným aby poddanosť zachovávali i počestnosť atd.; nad spolu rovné aby se nevyvyšovali, ani se sami mstili, neb i jim ve při jejich nesluší; nad poddanými svými úřad svůj konali, úmysl upřímý měli, aby prvotně pro boha a pro odplatu věčnau úřadnau práci vedli, varujíce se konečného úmysla v chvále neb v lakomství neb v rozkoši skládati. Item: Konec služby v tom záležeti má: pánu bohu se líbiti, vůli jeho činiti pro odplatu života věčného.

O práci skutečné.

Práce skutečná v službě záleží v zprávě, v saudu a v kázni i v trestání proto, aby lid poddaný v pokoji mohl živnosti dobývati a živ v společném shromáždění býti, potřeb požívati a sobě vespolek neškoditi, a od škůdcí vysvobozen býti.

Zpráva záleží

při řízení a ustavení úředníkův a práv, a při uvození obyčejův; a při tom sluší na péči míti, aby poddaných svých dobrodince a ne škůdce ustavoval, a jenž by dobrého páně potud opatrovali, pokudž by na zkázu poddaných nešlo; práva aby podlé spravedlnosti vedli k úžitku obecnému, obyčeje zlé ke škodě lidské i k zkáze měnili.

Při saudu.

Saudy spravedlivé (aby) se učili činiti, bez přijímání osob, nemajíc péče na milosť,

nemilosť, přízeň, nepřízeň, libosť, nelibosť, nenávisť. Item: Darův bráti se varovali a po nich neodcházeli; příčin okolostojících pilně šetřili: kdo, co, kdy, proč, kterau pomocí atd., a neb čas, místo, osoba, příčina.

Při trestání.

Při činění trestání aby úmysl byl, přivesti skrze to k opravení té osoby neb jiných, a k odvedení od zlého té osoby neb jiných. A to trestání někdy bývá slovy přísnými, zahanbujícími neb zarmucujícími, před mnohými zjevně neb v saukromí tajně. To má činěno byti z provinění jistého a jiné pohoršujícího, má-li zjevné býti, avšak bez lání a zlořečenství, bez přísah i jiných zlých řečí. Neb při všelikém trestání má způsob vinného šetřín býti, z kterých příčin u vinu všel a jak se v ní má, a podlé toho má trestání s střédmostí rozšafně činěno býti. A tu musí hněvu, náhlosti, zlosti místa nedávati, a zvlášť zlosti, jenž míry v řeči nemá.

Někdy také bývá trestání i skutkem při statku, při cti i při životu. Při statku: jako daněmi, neb odjetím věcí některých nebo všech; a tu musí saud jistý předjíti, proč to odjímání statku býti má, a můž-li tím jaké napravení čeho se státi, aby lakomá žádosť u příčině nebyla, ale nuzná potřeba pro bázeň jiných, a neb pro opravu té osoby a pro výstrahu budaucí. A také nesluší nad nevědomým neb nemocným neb nedostatečným toho činiti, a neb z lehké příčiny pro rozkazování svá k svým úžitkům; než kdež by bylo proti dobrému obecnému neb úžitku, neb na zkázu něčeho. A aby pro svá neb svých předkův ustavení nerušili božích přikázaní, a aby svých při osobných proti sobě činěných nemstili; neb to nepřileží k spravedlnosti: neb ani zákon první toho nedopauštěl, víc se mstiti než uškozeno, a nový zákon zapovídá odpírati zlému.

Též při odjetí cti má saud jistý býti: jako s úřadův ssazení, vyobcování z obce, z cechu atd., sluší-li pro tu příčinu to učiniti čili nic.

Též při trestání trápením na těle, bitím, vězením, hladem, okovami, co má nad sobě volnými toliko činěno býti, a ješto od svého zlého škodlivého řečí, ani hanbau, ani škodau mohau odvedeni býti, než samau bázní toho.

Při odjetí audův a ovšem života, tu sluší jistý saud boží míti, hoden-li je podlé úsudku božího pro tu vinu toho, a nemůž-li jináč od svého zlého odveden býti, jiným škodlivého.

A při těch při všech trestáních sluší se ukrutnosti, zlosti, pomsty, nenávisti a jiných nepravostí vystříhati, a saudy v milosrdenství činiti a práva k úžitku přítomnému poddaných nakloňovati. Item: Aby moci nebylo požíváno proti starým i novým zápovědem, ani ku pomoci duchovních věcí.

Zpráva úředníkům.

Úředníci mají učeni býti, aby k úřadům světským, kdož v nich zvláště nebyl, žádný nechvátal; a pakli by kdo prvé býval v tom, a neb v tom prvé zastížen, má učen býti, aby v tom hodně chodil, a nejprv aby byl u pána spravedlivého. Item: Nezná-li, by se učil řádu spravedlnosti, a uče se p[illegible]lé

ného činil: totiž že boží věci před lidské stavěti má, a lidskau věc obecnau užitečnau před svau obláštní atd. V té zřízené spravedlnosti aby pánu svému věrně a právě činiti chtěl, maje s ním smlauvu, aby proti spravedlnosti a svému svědomí i proti spasení nic nepomáhal proti bohu i lidem v dobývání užitkův neb zprávě lidí. Item: Aby pýchy, marné chlauby a chvály, lakomství, zlosti a ukrutnosti i náhlosti, zlořečenství, lání i všeho zlého s pilností se stříhl. Item: Saudy spravedlivé saudil bez přijímání osob. Item: Darův aby nepřijímal oslepujících i pravosť ukřivujících. Item: Nekradl pánu tajně ani zjevně, ale všelikau upřímosť ukazoval. Item: Lidem aby křivdy z úmysla nečinil, učiněnau opravil. Item: Hledě na čas budaucí a na úžitky věčné a v přítomný čas spravedlnosť aby střídmě vedl, aby lidé mohli živnosť na čas budaucí míti. Item: Nehleděl nad předešlé auředníky shromažďovati důchodův ke cti své se škodau lidskau a s kázní. Item: Povolnosť pánu svému ve všem aby zachovával. Item: Pilnosť i snažnosť v práci měl netoliko při důchodích, ale i při živnosti a bytu lidí pána svého podlé práce svěřené. Item: Aby spravedlností křesťanských nerušil a obyčejův dobrých neopaušťěl ni při sobě, ni svau příčinau při jiných. Item: Aby se nevyvyšoval, ani pýchal, ani rozkoší následoval; služebností a zvyklostí jednoty aby ostříhal, za bratrství se nestyděl a učení Kristovo ve všem ozdoboval, po lakomství n(lcházel. Item: Při svědomí zprávy a ra- d[illegible]žíval.

Zpráva saudcím světským.

Saudcím přileží, aby saudu, co by byl, srozuměli, a co úsudek. Saud jest pravé rozeznání mezi pří a pří, skrze vyslyšení obau pří a vzeptání i rozvážení příčin okolostojících dostatečné bez nezřízených náchylností. Úsudek pak jest vyhledaná jistá spravedlnosť neb nepravosť, pravda neb křivda, ctnosť neb hřích, úžitek neb škoda atd. Item: Učeni saudce mají býti, aby prvé, než by vyslyšeli dostatečně, nesaudili, a dřív než by usaudili, nevypovídali. Item: Aby podlé svých náchylností převracujících saud rozumnosti a pravdy nesaudili, ani tváři a osoby číž koli přijímali, tak aby od pravého odešli, jakož k tomu mnohé výstrahy písem sau položeny. Item: Aby saudy v střízvosti s opatrností vedli a znali, kterým saudem a jak sauditi budau, že od boha sauzeni budau; a kterau měrau měřiti budau, táž se jim odměří. Item: Aby se právům a saudům božím zákona božího prvotně učili a k nim práva světa neb svá směřovali, aby odporná jim nebývala, aby skrze nevědomí své neb hlauposť tohoto nepřipravili někoho k hanbě neb ke škodě, jíž by nezaslaužil, ano by bůh to zapověděl.

Učeni také býti mají, aby nebyli žádnému příčina k smrti, ale aby sama nepravosť nezkázaná, jíž bůh nemilostivému, nekajícímu se trpěti nedá, ale mstíti, byla příčina smrti nebo pokuty. Jest-li že ta nepravosť z vůle svobodné a zvyklosti obyčejné jde, a ne z samé příhody, rušecí pokoj, svornosť, tovaryšství, byt, živnosť, česť, statek neb život odjímající neřádně neb neprávě, a k mnohému zlému přito-

mnému neb budaucímu přivoděcí, a nemůž-li jiným takový odveden býti od toho zlého, má saud činěn býti podlé zákona milosti. Pakli co z příhody přišlo a v tom prvé nebyl ani myslíval, ale z nepaměti, neb z zápalu náramného, neb z návodu zlé učinil, a v tom zlém obyčeje neb zvyklosti nemá, ale opraviti i smluviti se žádá: má takovému milosť činěna býti a on spravedlivě učiniti za vinu svau, a neb umluviti se; a byť pak i v tom šel a rozumu neměl, má kázní nižší trestán býti a odvozen od toho, možné-li vzetím na rukojmě. Než že jsau to věci velmi nejisté, a protož od toho saudu má člověk, pokudž můž, vzdalovati se. Item: Podlé boha nemá právem proti spravedlnosti odsuzovati, ani se samými právy a výsadami bez spravedlnosti a milostivosti zpravovati, chce-li se kdo bohu líbiti. Item: Pře své nesauditi jináč než cizí, a též zase. Item: Pře spravedlivé některé strany nemá lehce na přátely dáti, leč by komu nelze bylo jináč říkati, a neb na horší mělo přijíti, a neb sama vůle dobrá toho, čiž jest, byla by. Item: Odkladův nečiniti pro vzatky neb své lenosti a žádosti nezřízenosti, ale konce činiti. Item: Podlé boha sama slova nesauditi, ale spravedlnosť vyhledati. Item: V pokutě osob nepřijímati.

Zpráva jdaucího k saudu.

Má pilně znamenati, s kterau příčinau neb osobau chce se sauditi. Jest-li osoba z jednoty v poslušenství stojící, nemá se před světskými s ní sauditi, ale domácími má ohledán býti. Item: Jest-li osoba svárlivá a on netrpělivý a nepokojný, a k tomu nemá-li koho, aby zaň vedl spravedlnosť, a aniž jistoty spravedlnosti má, ale pochybení, má saudu nechati a nepoháněti k saudu. Také může-li se přátelsky smluviti a konec sobě učiniti, nemá k saudu táhnauti, a neb jsa k saudu tažen, můž-li k témaž přijíti, můž toho pokusiti; pakli nemůž, má doma ohledán býti. A jest-li jistá věc spravedlivá a znamenitá, bez nížto nedostatek znamenitý měl by býti neb veň padnauti, sluší se k ohledání saudu dáti s zachováváním pokory, tichosti, povolnosti s trpělivostí bez hanění a utrhání i pomsty i pohrůžek, s zachováním milosti pracně, by měl i křivě odsauzen býti. Pakli jest o věc, ač spravedlivau, však zbytečnau, bez níž dobře býti můž, nemá se sauditi a nesnáze a nepokoje strojiti; ale doma ohledán jsa od zprávcův, má-li pravdu, a co pro ni škoduje, má to na poklad vložiti. A poněvadž to má při svém činiti, i ovšem při cizím. Item: Ze zlosti a pomsty nemá poháněti, a pohnán jsa nemá zlým za zlé odplacovati, ani zlořečiti a před saudci se svářiti a haněti a potom se mstiti. Item: Žádný by neměl jíti k saudu leč z nuzné potřeby, bez níž býti nemůž. A byť i nuzná věc byla, nemohl-li by v tom božích přikázaní zachovati, má radše nauzi trpěti na statku, na cti i na životu. A tak doma má prvé radu bráti, sluší-li to učiniti, čili nic? A tak krátce, osoba, příčina a spůsob i nespůsob k tomu má spatřen býti. Item: Nemá žádný bez rady a dotazu koho stavovati a tudy ke škodě lidí připraviti. Item: Nemá žádný žádnému v své při na hrdlo státi, a neb ku pomstě volati, ne zlým a zlé odplacovati, a ze zlého nepřiteli b

škůdci učiněného se těšiti, a neb na kata nakládati, aby škůdci zlé za zlé jeho učiněno bylo žádaje. Item: Nemá žádný saudcím utrhati, ani pohrůžky jaké činiti, a co saud přinese, když nelze jinak, tomu obvykati.

Zpráva při rychtářství a konšelství.

K úřadům těm přisluší nejprv osoba hodná, zlostí a lakomstvím a jinými nepravostmi prvé nezkažená, a nad sebau mocná. Item: Mimo jiné maudrosť, rozšafnosť i opatrnosť mající, a neb se učící k rozeznání pří i k vyřčení úsudkův usauzených spravedlivě. Item: Pilné vzeptávání aby měla při saudu pře podlé příčin okolostojících těchto: co, kdo, proč, kterými pomocmi, kdy, kde, komu, kolikrát atd. mluvil, učinil, neb zpět oc, a neb čas, osoba, příčina, místo. Item: Sluší kvapnosti a brzkosti u vypovídání úsudkův vystříhati se, a na druhau stranu přílišné nedbanlivosti, váhavosti a odkládání častého. Item: Sluší na péči míti osob přijímání, jenž místo má při osobách, jenž jsau v rovnosti vin, spravedlnosti, pokut, aby v týchž ve všech příčinách zároveň, když by obě straně neb oba byla nalezena, jednomu nebylo nakládáno a nad druhým mstěno. Item: Sluší se stříci darův přijímání, přízně, milosti neb zlosti, nenávisti, nelibosti, pomsty při saudu, a bázeň boží míti, jehož saud jest. Item: Práva, pokudž možné jest, k spravedlnostem v milosti nakloňovati, podlé úžitku mnohých neb jednoho, bez škody jiných v spravedl- ti. Item: Sluší tajnosť v radě zachová- a do pře skonání nevynášeti. Item: saudu po vyslyšení obau stran neraditi obláštně některé straně, leč s povolením všech z příčiny spravedlivé, ani v saudu nakloňovati neb natahovati k některé straně. Item: Podlé tváři nesauditi, pro nesumělosť neb nevýmluvnosť neb hlaupost spravedlnosti vědomě neodsuzovati, ani pro výmluvnosť vědomě nepravému pravosť přidávati. Item: Nepravého s pravým na přátely snadně nedávati, ale pomáhati saudem spravedlivým spravedlivému a neutískati jeho. Item: Zachovávati střídmosť v řeči, nepředčiti zdání své povědíti, povolnosť v pokoře zachovati; a zvlášť při saudu smrti bázlivě se míti, a pokudž možné, prázdnu toho býti, tak aby předkem volí, úmyslem, řečí i skutkem příčinau nebývali; neb ta věc jistého saudu božího a jeho úsudku i výpovědi potřebuje: neb boží jest zabití. Item: Varovati se marné chvály, cti, kvasův, hodův, pití; ale vyprošovati se, a radče peníze dáti než svědomí dobré rušiti a dobrého bratrství pověsť, mužnosti, vážnosti, náboženství atd. A kdož by v tom maje věrný úmysl práci tak vésti, mohl by pomoc míti, zachovati se od hříchův.

Zpráva řečníkům.

Žádný z nájmu řečníkem býti nemá, pod pokutau církve. Item: Bude-li kdo míti býti řečníkem, nemá toho bez dotazu starších svých učiniti; a bude-li dopuštěno, má prvé právě vyptati se na spravedlnosť, má-li ji ten, zaňž řečníkem býti má; pakli nemá, nemá toho činiti. Item: Nemá pře nespravedlivé vědomě nižádným obyčejem vyvozovati za spravedlivau. Item: Za toho toliko řečníkem býti má, kdož by své pře spravedlivé nemohl vymluviti. Item: Všeli-

kých řečí zbytečných, ovšem hanlivých neb mstivých, má se varovati. Item: Má prvního mluvícího vyslyšeti do konce, a jemu v řeč nevskakovati, ani překážky činiti. Item: S poctivostí saudem řádně, s dotazem vše činiti. Item: Než se skoná pře, jiné pře v to nemísiti, ani odpovídati, leč s dotazem, aby nesnáze saudcím nečinil. Item: Pokudž možné, tak spravedlnosť vyvoditi, aby přátelství neb milosť nějaká zůstati mohla.

Zpráva svědkům.

Svědkové mají učeni býti, aby z své kvapnosti sami z sebe k tomu nekráčeli, ale na radu šli, a tu ohledáni byli, mají-li jistotu skutečnau, čili řeč slyšenau, čili domnění nejisté z vidění, z slyšení, z tvárnosti jaké. A by se zdálo, že by měli i spravedlnosť, má opatřeno i to býti, nezruší-li ta spravedlnosť boží spravedlnosti a neobracuje-li se na věčší zlé. Bude-li k tomu nucen a tažen, a neb potřebau nuznau bližního veden k tomu bez rušení přikázaní božích, a nemá-li břevna nemilostivosti v oku, a neb ruce otevřené k darům, oči plné lakomství, jazyk pochlebný, nohy rychlé k vylití krve. Item: Má-li toliko slyšení o té při od té osoby, čili jiné, vidění-li cizí, čili své atd., to má a nejiné povědíti. Item: Nemá žádného k přísaze hnáti, leč by mu právo kázalo, a sám se jí, zvlášť nekřesťanské, pokudž nejvíc můž, varovati; a že při těch věcech mnohé nejistoty běží, protož se toho dobré stříci, a nesvědčiti, leč v nuzné, spravedlivé a jisté potřebě, jenž by nerušila řádu spravedlnosti.

Zpráva na vojnu jdaucím.

Učeni býti mají, aby, pokudž nejvíc mohau, vojny se varovali, a zvlášť, když jest pře, o niž se bojuje, strany toho, kdož k ní volá, nespravedlivá a neslušná, jako: pýcha toliko, neb lakomá žádosť, zlosť, ukrutnosť, křivda, a neb věc duchovní, pro niž sluší trpěti. Neb má křesťan nebyti pomocník nepravosti pod příčinau spravedlnosti. Pakli král neb pán, pokoje hledaje i následuje, a svau příčinau války nezbuzuje, ale od jiného on neb jeho poddaní násilí a ukrutnosť trpí i škodu; a ten, jenž činiti chce neb činí moc a násilé nespravedlivě, v tom zlém stojí a umluviti mu se nezdá; a proti komuž pak to činí, ten od vyššího povolení má brániti spravedlnosti i lidu svého, i brání, a k tomu ku pomoci lid poddaný volá, mezi nimiž věrní jsau: ta věc snositedlnější této strany býti se zdá, nežli druhé. A však učeni býti mají: aby ze mzdy nižádný na vojnu nešel, by i pře spravedlivá byla. Druhé: Můž-li, aby sami za se najímali. A pakli nemožné, aby v vojště tu byli, kdež by jim pohodlni byli při vozích a při jiných potřebách, neb doma na zámku hlídali, neb jiné věci řídili. A pakli by i to býti nemohlo, ale aby se vystříhali předčení a nabývání cti skrze udatnosti neb přiváživosti, a ukrutnosti a laupežův a kořistí a lakomé žádosti s jinými nepravostmi aby se stříhli; a aby neradi leč bezděk na to šli, a měli vůli býti vysvobozeni; a pána boha aby prosili, aby zbavil od zlého: neb na vojně mnohé zlé se přihází neb sám člověk v hříších zabit bude, a jiné v hříších morduje, neb škodu mnoh

lidem činí bera, pále, šacuje; proti čemuž svatý Jan Křtitel práva oznamoval, aby žádného násilím neutiskali, ani čehož neprávě žádali. A že již vojny bývají proti zákonu přirozenému, starému i novému, protož se jich sluší, což nejdál možné, vystříhati.

Zpráva urozeným.

Aby se urozením nevyvyšovali v mysli své nad neurozené, ale pokory následovali, zvlášť ti, jenž nemají nad čím svého urození provoditi: ti by neměli ani poctivosti lidské k sobě žádati; neb urození má býti v šlechetnosti, k tomu konci: k zprávě a k službě lidu poddanému svrchu jmenované. A když toho někdo nemá, ač z toho kmene se urodil, však v svém urození nedochází konce svého. Item: By pak měl skutek urození svého lid poddaný, nemá se vyvyšovati samým urozením, ale znáti se v rovnosti býti strany přirození s lidmi chudými, za něž nejurozenější Kristus, syn jednorozený, se vydal v práci do ukrutné smrti, a v ponížení i v potupu, a bratřími i dítkami je nazýval, aby znal, že má pána Krista v pokoře následovati a nepýchati. Item: Urození své ne rauchem a prázdností, ale ctností, mravy, poctivostí a prací o dobré své i bližních aby ozdoboval. Item: V tom i v jiném aby světu umra, za mrtvého pokřtěn byl a jeho nenásledoval, ani marné chvály jeho. Item: O své urození a lehkosti se nesaudil a zlosti neprovozoval. Item: Nákladův zbytečných na raucha, na šp[illegible]ky, na oplzlosti a nádhernosti nečini Item: Prázdnosti se varoval a jiných n[illegible]avostí.

Zpráva poddaným.

Učeni mají býti, aby znali řád světa bohem zřízený sobě k dobrému, a aby znali místo své a slauhy světa k svému dobrému, neb pro zachování zlého, a aby jim poddáni byli netolik pro bázeň, ale i pro svědomí, neb tomu bůh chce; a aby poslauchali, rčení činili, nezřízeně sobě moci nesvěřené nikdy neužívali, ale radče trpěli, k každému skutku dobrému hotovost měli, všelikau krotkosť ukazovali, neproklínali, ani zlořečili, poplatky i daně platili; dobré a věrné pány aby milovali, rovnosti s nimi v chodu neb v sedění míti s nimi se stříhli, poctivostí je předcházeli i jich poslané; křivdy trpělivě snášeli, vědauc, že bůh dí: Mně pomsta a ját odplatím! a aby nepomlauvali, ani utrhali, ani potupovali, ale za ně se bohu modlili.

O snášení křivd v trpělivosti.

Item: Bratří mají učeni býti tomu, aby trpělivě snášeli ty věci, jest-li že by kdy kde na koho více vzloženo bylo vůbci nežli na jiné, proto že některých věcí s jinými zároveň nezastávají.

Zpráva pánův k čeledi.

Učeni mají býti páni, aby čeleď měli toliko ku potřebě, a slušně, kterauž mají, chovali, potřebami opatřovali, křivdy nečiníce v pokrmu, neb v trestání, neb ve mzdě. Item: Zlostem a nepravostem zjevného místa nedávali. Item: Zbytečných sluh, koní ani jiných věcí pro samu chválu a pýchu neb marnosti aby nechovali, ale radějí náklady činili na věci potřebné a slušné ku pomoci poddaných. Item: Aby nad čeledí měli kázeň slušnau bez náhlosti

a lání a zlosti. Item: Časův náboženství aby jim nepřekáželi, ale jakož sami ostříhati postův, svátkův křesťanských, jako hodův a nedělí, aby i je k témuž měli, aby povinnosť náboženství svého činili.

Zpráva pánův k poddaným.

Aby povinnosť svau vlastní znali, že je proto bůh nad nimi ustavil, aby mu při nich slaužili, a za to od nich čest i platy brali k své živnosti, aby měli o čem práci vésti, i zpravovati i obhajovati jich; a aby znali, že mají z toho počet vydati pánu dědičnému jich, jemuž je otec jakož všecky národy dal. Protož se mají nevýšiti v mysli, ani pýchati, ani sobě mysliti, by jeho byli, tak aby z nich činil, což by chtěl; ale že jeho jsau k zprávě a k zachovávání i k obraně: ale vlastně jsau boží, a zvlášť lid křesťanský. Item: Úředníky nad nimi k témuž konci ustavovati, nemůž-li sám dosti činiti a přihlédati, aby se právě povinnosť vedla. Item: Křivdy nečiniti, ani dopauštěti. Item: Vzložené věci nespravedlivě jako břemena dolův tisknaucí skládati, a nových nedopauštěti vzkládati. Item: Nuzným milosť činiti i spomáhati, aby mohli se živiti. Item: Pro svau spravedlnosť ukrutnosti neprovoditi nad těmi, jenž k ní státi nemohau, jako v daních neb v robotách.

Zpráva bohatým.

Aby se v saud vzali, spravdlivě-li sau statku toho došli, čili nespravedlivě. Item: Jak sau jeho užívali, podlé-li boha a vůle jeho, čili nic. Jest-li že spravedlivě bez hříchu i křivdy bližního, tedy od boha jej mají znáti daný; pakli s hříchy a s nepravostmi a s křivdami bližních, mají pokání činiti i opraviti, a není-li komu, ale chudým; neb písmo dí: Dobré zboží, jemuž není svědomí hříchа. Pakli dobře a spravedlivě dobytý byl, ale zle jeho se užívalo, odkudž chudí nuzní, pro něž jej dal jemu, aby jim z něho dobře činil, a on rozptýlel na marnosti světské i tělesné žádosti, a oni nauzi trpíce žalují naň, aby složen byl: má pokání činiti a almužnami vykupovati se, a již učiti se znáti v zboží šafářem býti božím, podlé vůle jeho, věda, že má pán požádati počtu, a on jej z každého šartu vydati. A tak se nesluší v zboží vyvyšovati, ani chudých potupovati, ani jimi pohrdati. Item: Nemá naděje míti v nejistém zboží, ale v bohu živém, v jehož rukau jest dáti neb odjíti, živiti neb umořiti. Nespravedlivě aby nedobývali, s aurazem a s pohoršením a s přestaupením přikázaní božího, a nečinili křivdy chudině neb nuzným, ani by zboží zle požívali, marnotratně utracujíce, hodujíce, rozkoše plodíce a veselé mará; ale bázeň majíce, aby jich tím bůh neoddělil, a čekajíce, že počtu od nich požádá a ssadí s šafářství skrze smrť. Item: Aby na pýchu, na marnau chválu, na šaty, na život, na zbytečná stavení nenakládali, aby na ně bída předpověděná Kristem nepřišla. Item: Aby skaupě, neužile nedrželi statku, chudým ruky nevztahujíce, čelodi ani sobě potřeby dějíce. Item: Aby snadni byli k udílení. Item: Chudé sausedy aby zakládali, a neb své poddané, v nauzi půjčili, pohodlni byli, aby činili poklad v nebi. Oklamali-li by kdy koho, neb co nespravedlivě vzali, aby navrátili, neb chudým dali.

Zpráva chudým zase.

Chudé duchem i tělem sluší těšiti, aby se nebáli, ale nadějí budaucího dobrého sobě pomáhali, za bezpečnější to, v čemž jsau, majíce; aby trpělivě se měli, bohatým nezáviděli, ani jich potupovali, práva sobě k nim v dávání nečinili; a což berau, aby znali, že povinni budau milost za milost učiniti; a pro kohož činí, že jim dávají, totiž pro boha, tomu za ně se velmi modliti, aby on za ně vším dobrým se odplatil. Item: Aby bohatým věrně slaužili, pochlebníci pro vzatky nebývali. Item: Nežádali nespravedlivě obohaceni býti. Item: Nic cizího nežádali, ani brali. Item: Ani pro nauzi svau nehřešili. Item: Aby pokorni, trpělivi a vděčni byli. Item: Marnosti se stříhli, lenosti, lhostejnosti i prázdnosti; čímž mohau, rádi slaužili, vhod se činili, nedostatky v živnosti trpělivě snášeli, věduce, že jest život věčný budaucí v nebi, vší rozkoše beze všech nedostatkův plný.

Zpráva správcům duchovním.

Aby pro žádost chvály, cti, důstojenství a mrzkého zisku úmyslem v zprávy nevcházeli, ani se lstí vtírali, vkupovali, ale povolni jsauc úpřímě z milosti, kterauž ku pánu Kristu mají, aby mu v audech jeho slaužili, za slauhy se posvětíc ku práci přistaupili a slaužili, a službu lidu činíc vhod se činili. Item: Aby se úřadem nevyvyšovali nad jiné, ani pýchali, ale aby znali, že jsau boží služebníci, a že pánu počet mají vydati z svěření svého. Item: Věrnost, [illegible]ímost aby v práci své zachovávali, le[illegible]ti, rozkoše, prázdnosti aby se varovali. [illegible]ívu pak jim dává svatý Pavel k Timoteovi a k Titovi, že jim to přisluší: život ctný, smysl zdravý, učení věrné, práce skutečná v službě i v zprávě a zmaření sebe, způsob služebníka a časté vydávání sebe jako slauhy boží ve mnohé trpělivosti v zámutcích. Item: Pokládání duše své za věrné. Item: Důvěrnost k bohu, milost k spasení lidskému, srdce nelakomé, chudoba ducha oc, milování Krista nad jiné, nabývání umění božího pro službu lidu, doufání v něho, časté modlení za posluchače, za sebe.

O samotnosti kněze.

Item: Žádný kněz aby samotný nebýval bez pomocníka neb učedlníka, kdež jest a nebo jde, aby svědka života svého měl. Item: Kněží prázdnosti a tulaček marných a světských věcí i všech divadl a nepříkladův se varovali; a kteříž mají kdy a mohau, aby neopauštěli duchovních věcí, rukama pracovali a sami sobě pohodlé opatrovali, a přívětivosti bez obtěžování jiných následovali.

Bratří pomocníci ustavení nad zborem na péči tyto věci mají míti:

Aby radni i pomocni byli při běžných věcech, kdož by jich potřeboval, podlé zprávy a naučení níže položeného.

Nejprvé: kdež zborové jsau v městech, v městečkách nebo ve vsech, a lidé tu domácky osedlí, a oni při nich jsau, aby nejméň jednau ve čtvrti létě na suché dny neb v svátky domy jednomyslných a čeledi věrné prošli, vzeptávajíce se na zachování pokoje, řádu a obyčejů dobrých a ctného obcování. A najde-li se co proti tomu, nápravu učiníce, bude-li potřeby s vinau ká-

zati k kněži neb k bratru, kterýž na to ustaven. Item: Půtky a různice zjevně srovnávati a kněžím pokuty poraučeti; a vyslyšíc při s obau stran dostatečně, i hleděli smluvau přátelskau smluviti. Nejprv vinu oznámíc s obau stran, potom optati: chtí-li se pro boha a spasení své smluviti, a sobě odčiníc, což možného, ostatek odpustiti, že jim v tom radni i pomocni chtí býti; i ukázati opravu příslušnau té vině a osobě i smířiti, a s vinau proti hohu a církvi k zpovědi odeslati; a vystříhati se, aby právy a saudy světským během nesaudili: neb práva a úsudkové milosti nepřidávají, a nemají činěni býti, leč by jináč býti nemohlo. Item: Raditi mají při kupování rolí, domův, statkův oc, aby jakž komu přileží, a pokud a seč mohau býti, aby radau zvykali posluhovati; a zase komu by co nepřileželo, a co na koho neslušelo, a seč by kdo býti nemohl, aby toho nechal. Při poručenstvích raditi, aby bylo v čas při nemocných rozumně a zjevně podlé řádu opatřeno a podlé obyčeje obce, aby potom nebylo zmatkův. Item: Přihlédati k poručníkům, aby opatrovali vdovy a sirotky, aby se pilně a věrně činili. Item: Čeleď vandrovní říditi, místem i opatrovati a list fedrovní dáti; též i čeleď přístavnau a podružnau. Item: Kdo by oč chtěl ku pánu neb k auředníkům, neb k konšelům uteci, příčiny předzvědauc, radu dáti tak nebo jinak: jako kdyby chtěl na žalobu, nebo k saudu, nebo koho zastaviti, nebo něco jiného. Item: Opatrovati řemesla a živnosti, aby se spravedlivě dála. Item: O živnosti raditi i k živnosti. Item: Konšelům, jsau-li, zprávu obecnau dávati, a obecné věci opatrovati. A toho všeho zpráva položena bude dolejí. A v těch i v jiných věcech, když by znamenité byly a nebývalé, a neb več by ubodíti nemohli, mají s staršími se raditi, a bez jich vědomí nečiniti.

Napomenutí hospodářův z sněmu starého.

Takéž i hospodáři aby každý svau čeleď zřídil tak, jako by se pánu bohu líbilo, a sám se na příklad aby vydal slovem i skutkem; aby je zpravoval duchem tichým a pokojným v maudrosti boží, každému pravdu čině, jakož sluší na věrného křesťana, kterak se má míti ku polepšení, k manželce, k dětem i k služebníkům, k sausedům i ku pánu, pod kýmž jest. Také chudým podlé možnosti udíleje, hostě přijímaje, kteříž jdau pro své neb jiných spasení. A tak ve všem se mají míti, jakož učí apoštolé, nejsvětější otcové a nejstarší práv vydavatelé křesťany věrné.

Z sněmu jiného.

Bratr hospodář, jsa v podstatě víry té, jenž skrze lásku dělá ctnostné obcování, má učen býti, aby sám v řádu a v poslušenství stál k svým vyšším podlé duchovních věcí i časných, zachovávaje se podlé věrného naučení, bez rady nic nečině, ani přes pole chodě, ani živnosti měně, ani v znamenitějších věcech prodávaje nebo kupuje; ku pánům, k úředníkům poctivosť, poddanosť, poslušenství zachovávaje; k sausedům poctivosť, ochotnosť, a tak příkladné obcování před bohem i před lidmi maje. Péči míti má o dům svůj, to jest o ženu, o dítě o čeleď svau, aby službau, zprávau i p hledal je vésti podlé boha a spravedl

jeho, pilen jsa vydávati se na příklad v skutku, netoliko v dobrém skutku, ale i v nedostatku svém, v pokoře u vině se seznaje, želeje, milosti prose; jakož sv. Petr učí: Všickni pokoru prokazujte. Učen býti má, aby hospodářný, přívětivý k chudým neb k pocestným byl; dům svůj aby zřízený měl a čeleď věrnau.

Napomenutí po domích.

Hospodář má-li na péči povolání své, a zná-li, co jeho místu z dluhu přileží: že péče, zpráva a zachovávání podlé řádu domu, manželky, dítek, čeledi, a že má bohu z toho počet vydati; dům svůj hospodář (aby) zřízený a poctivý hleděl míti, na příklad se v dobrých skutcích vydati, k dobrému původ býti, k modlitbám, k zboru, k postům oc; a sám se aby v řádu ostříhal, vyšším svým poddán jsa, nižším zprávau a péčí a opatrováním i dobrodiním předčil; sám se a své pře nad žádným z svého úsudku nemstil, od sebe každému práv býti chtěl, žádnému křivdy nečinil, a učiněnau sebau opravil; pokoru příslušnau z provinění svého činil; odcházeje z domu oznamoval, dům svůj zřízeně, poctivě a pokojně zpravoval, potřeby služné časem do domu opatřil; s sausedy pokoj měl, domovních věcí půjčoval, sausedský, přívětivý a účinný aby pro lidi byl, a při škodách sobě učiněných trpělivosť maje, s bratřími se radil; a aby nebýval příliš hauževný, kořistný, ani zase marnotratný; dům pocestným věrným otví-rr', přijímaje hostě přívětivý byl; chudým z své roboty almužny dával; a ráno i ve-č ', aby k modlitbám napomínal, k obědu a k večeři benedikcí aby říkal neb zpíval; do domů nectných a zlé pověsti nepřijímal, leč kající; nepřijímal vyklet'ých, od nichž se výstraha děje; bez rady v znamenitých věcech nic nečinil, ani při živnosti, neb v změnění místa, stavu oc. Item: Pověstí, novin, klevet nedal do domu nositi, ani lidí posuzovati, ani neřádův a svád počínati; zahálek, tulaček, besedování daremního se varovati. Bez potřeby znamenité z domu nevycházeti; a když by v svátek zboru nebylo, doma maje věrnau čeleď, zbor míti, něco přečísti z písma přiloženého, zpíváním a modlitbami tolikéž poctu boží konati, a v dověrnosti se krmiti zážívným božím pokrmem. Item: Po zboru děti učiti, což sluší z povinnosti.

Zpráva hospodáře o manželku.

Manželku svau má v poctivosti míti, před čeledí s ní se nesvářiti, nehaněti ani potupovati, péči o ni vlastenskau míti, o živnosť její, o raucho i o jiné potřeby, aby nauze netrpěla. Item: V těhotnosti pracemi násilnými neobtěžovati; potřebami opatřiti v šestinedělích. Item: Více sobě vážiti manželku, než děvku, ano jako těla svého vlastního. Zaviní-li z hlauposti, z nepaměti, aby se k ní měl tak jako sám k sobě: neb z blížních jest nejblížnější. A bude-li potřebí kázně, má se varovati zlosti, pomsty, náhlosti; ale radějí k lítosti jako k mdlejšímu osudí vždycky nakloněn býti. A pakli žeňkyl jest, má péči vynaložiti, aby panovati jí nad sebau nedal, a k řádu se i ji přivodil; a krátce, péči má míti, aby úmluvu manželskau k ní za-

choval, věrnosť těla svého, péči o ni v potřebách a nerozdílnosť, a uměle se měl podlé věrného naučení manželu příslušného.

Zpráva hospodáře k dětem.

Povinnosť úmluvy při křtu činěnau i slíbenau aby na péči měl. Učiti, vésti, zpravovati, a dítky v kázni a bázni míti, z náhlosti a ze zlosti náramné netrestati pěstí, za vrch neb kyjem, ale metlau. Z domu bez dopuštění nedati nikam jíti, milosť v srdci míti a krýti, a dětinsky se neměti; a pro děti s sausedy se nesváříti, ale šilink vymesti; a pacholat s děvečkami neklásti, ani na pastvu spolu dopauštěti, a též kromě sebe aby je kladli, a zvláště když jsau již drahní. Obyčejům dobrým v modlení, v mluvení skrovném a poctivém, a v činění šlechetném a mravném, v chození do zboru, neb kamž pošlí, neb doma při stole i jinde, aby je mravům i všeliké poctivosti a uctivosti učili, živnostmi křesťanskými opatřili a o duše jich přední péči měli. Při dětech mladých vidí se toho za dobré a za úžitečné, aby nejprv otec svolil se s mateří, aby jeden mimo druhého nepochleboval dětem; než aby tu přirozenau milosť skrývali před nimi, a hleděli v rozumné kázni a bázni je míti. A nejpilnější toto: aby rodičové vedli dítě k skutečnému poslušenství; když jemu dějí: Učiň to! aby učinilo, a neb: Nech toho! aby nechalo; a k zbytečnému jídlu a pití aby jich nenapomínali, a v tom, což by sobě dítě zachtělo, nepovolovali; k dětem světským, pokudž by mohlo býti, aby jim bylo zabráněno běhati a s nimi hráti. A k tomu prostředku aby bylo prohlédáno: jest-li že člověk dítěti toho dobrého, kteréž sám bůh dává, nemá dáti, ale aby jemu, což na něm jest, hleděl poslaužiti, a pokudž možné, zastavovati, varuje se při tom také na druhau stranu přísnosti. Syn nebo dcera dorostlí když by chtěli oděv pěkný neb barevný míti, a neb něco takového, ješto by mohlo k surazu býti, nemají jim těch věcí žádných rodičové věrní obmýšleti; ale což na které sluší, v jich potřebě slušně je opatřiti, prvotně jsauce jim sami na příklad ve všem, a k tomu je vedauce.

Hospodáře správa při čeledi.

Hospodáři, což na nich jest, aby měli čeleď věrnau; nekázané, zlé, převrácené čeledi, zlosti a nepravosti pášící nepřijímali; mezi nimi zlému místa nedávali, nesnáze vzniklé mezi nimi rovnali, k modlitbě společné vedli i k obyčejům křesťanským, a zvlášť čeledi nové oznamujíce obyčeje naše a potom do zboru potahujíce.

Zpráva hospodáře k přístavným.

Věrné slauhy aby mívali. Item: Pěkně a střídmě rozkazovali, hrůzy odpauštěli, pohodlím opatrovali, zjevného zlého jim v svých zbořích činiti nedopauštěli, ani sami příčinau jich zlého bývali. Křivdy v pokrmu, v pohodlí, ve mzdě nečiniti, a jich neoklamávati počítáním na ně škod, jimiž nejsau vinni, aby ne tomu chtíc to činili, a neb úkory nespravedlivé činíc, mstíce se nad nimi zlořečenstvím i bitím: neb toho bůh mstitel jest. Také věrného sluší slauhu napomenauti, k čemuž s jinými z povinnosti státi má v náboženství, a k tomu jej svobodna činiti: jako do zboru choditi, pokudž nejdál možné, a přitom i obmeš

snésti. Item: Jedni druhým aby čeledí nelaudili, ani jim návěští dávali, by jim chtěli; než hospodář s bratřími aby o to rozmluvil, kdež toho zřízení, a s hospodářem, u něhož jest.

Napomenutí manželek, a nejprv k svým manželům.

Aby na smlauvu manželům učiněnau věrnosti, poddanosti, nerozdílnosti pamatovaly. Item: Aby milovaly manžely své, věrnost dobrau ve všem zachovávaly, muže v poctivosti měly, hospodářův poslauchaly, rčení jich činily, nebývaly svárlivé, zlostné, reptavé a mstivé, bály se mužův svých. Před čeledí mužův svých nevinily, ale saukromí zpravily. A zdálo-li by se, že muži jim křivdu činí, aby na zprávce svého duchovního vznesly. O dům a čeleď aby péči měly. Z domu ani do domů aby klevet nenosily; opatrné i rozšafné aby byly. Bez vědomí hospodáře aby neprodávaly, ani kupovaly, nepotřebně peněz neutrácely, v potřebě slušné schránlivě se měly; dobře uvařily neb upekly. Což zbude, podlé vůle hospodáře neb chudým daly, neb schránlivě chovaly k potomku. Z domu jdauce opovídaly se.

Samy při sobě.

Pýchy, soběvolnosti a zpurnosti se stříhly, pokory v provinění a trpělivosti následovaly; nádhernosti, ovšem oplzlosti v rauše neb v jiném se varovaly, ale slušný oděv, jako na kajicí sluší, nesly. Hodův, radovánek, neb pojídání a napíjení krom svých domův aby se stříhly. Čárův, kauzlův, že- h ní, pověr aby se varovaly, do zboru n chodily. V sobotu sobě něco připravily, aby mohly v zboru pobyti; vody, drev a jiných potřeb pro dobytek nachystati, aby mohly v zboru pokojně seděti a úrazu nedávati. Ráno nelenovati se k modlitbě s jinými vstáti. Pakli která nemá s kým neb zameška, modl se sama. Kunštův, smíchův, žertův, posměchův jiným i z jiných aby nečinily, zvlášť z svých hospodářův neb z čeládky.

Při dítkách.

Dítky aby milovaly, slušně opatrovaly podlé potřeb, zbytečně v ně necpaly, ani na ně šperkův nakládaly. Děveček krom sebe nikam neodpauštěly, vyučovaly všemu tomu, co při křtu s jinými přikly; o ně se s žádným nesvářily, a kázeň nad nimi bez zlosti měly, k mravům ctnostným a poctivým i k poslušenství vedly.

Při čeledi.

S čeledí aby dobře nakládaly, pro malau vinu aby ne i hned trestaly, ale učily, napomínaly i vystříhaly; pro velikau a jistau nedlauho trestaly, ani příliš kvátraly, aby reptavých neučinily. Item: Aby se nad čeledí nemstily, nehaněly, ani jmena posměšná, porauhavá, potupná vynášely, ani pro vinu z nedopatření učiněnau škod na mzdě nesrážely. Item: Aby jich ochraňovaly, i v péči slušné měly. Item: Křivdy proti sobě učiněné od čeledi hospodářům poručily. Příkladně se před čeledí měly oc; aby ve všem ozdobovaly učení pána našeho Jesu Krista.

Napomenutí synům a dcerám.

Sám bůh napomíná i přikazuje ctíti rodiče, zaslíbení čině časná i věčná. A svatý Pavel: Synové! poslauchejte rodičův v pánu; nebo to spravedlivé jest. Cti otce tvého

i matku tvau, nebo to přikázání první v zaslíbení jest, aby dobře bylo tobě, a byl dlauhověký na zemi. A tak učeni býti mají, aby rodiče milovali, odměnnau lásku ukazujíce; v poctivosti míti mají, slovem neodreptávajíce, ani zlořečíce, ani proklínajíce. Item: Aby skutečně jako pánům slaužili, nemrhali statku rodičův, ani na se zbytečně nakládajíce a rodiče své chudíce. Ať rodičův nezarmucují, a věrnosť ve všem zachovávají. Křtění v jednotě ať smlauvě učiněné se učí, a při ní se vésti dadí; všech nebojácností, nekázaností se vystříhají, s dětmi cizími a nekázanými neobcují; trestání rádi podnikají, mravův, dobrých obyčejův i poctivosti následují, a v poslušenství bratrském zachovávají.

Napomenutí čeledi.

Hospodáře s hospodyní aby v poctivosti měli, aby jich spolu nevadili, po stranách řeči nosíce, nehaněli jich, ani se s nimi svářili. Své křivdy, o něž se smluviti nemohau, aby na hospodáře vznesli; nad žádným se v čeledi nemstili slovem ani skutkem, ani svářili, ale k saudu hospodáře stáli, a sobě práva nečinili; věrnosť v domu zachovávali, nic cizího nebrali, ani žádali, ani sobě bez vědomí jich platili; do domu klevet a rozprávek o lidech nenosili, lehkostí, kunštův, žertův, posměchův i příčin ke zlému dávání se stříhli; s hospodářem časem slušným modlitby činili, hospodáři podlé možnosti přinapomáhali, někdy pohlídati dítek, domu, neb něco jiného; obecnosti přílišné mužské pohlaví s ženským i pokautného mluvení, i samotného saukromného bytí stříci se. Poctivostí se vespolek předcházeli, modliteb společných i dobrých obyčejův zachovávali, pokoj a svornosť milovali, sobě snadně vespolek odpauštěli i pokoru činili.

Sluhám naučení.

Aby znali místo své i povinnosť svau, pánům aby poddáni byli, rčení poslauchali i činili, k rozkázaní hotovosť měli, díla svá věrně a dobře dělati hleděli, nebyli reptaví, nedůtkliví, netrpěliví, nevhodní; ze škod skrze se učiněných aby se kořili, milosti žádajíce, aby prosili; ne k oku slaužíce, ani jako lidem, ale pánu; věrnosť ve všem dobrau ukazujíce, zášijkování podlé svědomí dobrého nesauce, břemena cizí netolik pro mzdu, ale i pro přikázání páně nesauce, sami sobě mzdy neplatíce, neškodíce, ani jiným dopauštějíce, pilnosť v péči i v poslech majíce, spasení svého neopauštějíce, modliteb, postův i almužen pilni jsauce, smlauvu se vší trpělivostí ostříhajíce, hospodáře i hospodyně v poctivosti majíce, nelajíc saukromě, ani klnauc; ze mzdy své věrně jim slaužíce.

Zdržélivým.

Učeni býti mají, kterým úmyslem zdržélivosť zachovávati mají: že proto, proč se bohu líbiti v zdržélivosti mají, jako aby snáz mohli se k vůli pánu bohu zachovati a přikázaní plniti, cizí břemena nésti, bezpečnější před pokušením býti, víc mysliti, pečovati o své spasení, modlitby za se i za jiné snažnější činiti; ku poslaužení a k skutkům dobrým hotovější býti, a nebudau-li, že mají počet vydati. Střízlivosť v potr[illegible] i v řeči míti a skrovnosti následovati a umrtvení žádosti. Zdržélivosť míti od [illegible]

myšlení i kochání; pokora v mysli, v rauše i postavě; vážnosť před lehkými. Stud v hledění i v mluvení, a nemohau-li žádostem odolati, aby s radau stav proměnili.

Pannám.

Aby nebyly blekotné, utrhavé a klevetné, mnohomluvné, ale sprostné srdcem i postavau. Rozpustilosti, kunštův, smíchův, lehkostí, zabývek se stříhly, stud milovaly, mezi mládence nechodily, objímání, dotýkání i řečí saukromných a pokautných se varovaly, milosti neslušné se stříhly; střídmosť, pokoru, čistotu milovaly, z čistoty se nevyvyšovaly, ani chvály hledaly; slyšení oplzlého se varovaly, oči své ku pohoršení vylupovaly, i ruce duchovně i nohy zdrželivostí utínaly, a tak nad smysly svými panovaly; krotkosť i poddanosť milovaly, modliteb, postův i náboženství pilny byly.

Vdovy a vdovci.

Aby zdrželivosť milovaly, a první běh, byl-li v čem proti bohu, vykupovaly, v rauše, v postavě poníženě se nesly; modliteb pilny byly, v bohu naději měly, lidí podezřelých do domů nepřijímaly, po domích po besedách netěkaly. Blekotné, ani životův lidských přesudlivé aby nebývaly. Čeleď čistau aby měly. Rozkoše v jídle, v pití, v léhání aby se varovaly.

Mládencům a mladicím.

Staré aby v poctivosti měli, aby se jim neposmívali, a jim rádi slaužili, za to se nestydíce; střízlivosť v jídle, v pití, v spaní milovali, poctivosti a mravův mezi lidmi stříhali, první pozdravovali i děkovali, ovi k službám bývali, mravův v řeči, v jídle, v pití ostříhali; konce řeči dočekávali, krátce a slušně k otázce odpovídali, s starším sebe se nesvářili, v mísu první nesáhali, ani, což před jinými položeno, brali; za jídlem málo mluvili, k stolu přisluhovali, posty i modlitby křesťanské milovali, nad žádostmi svými panovali, nekázaných se varovali i příčin zlých, a tudy učení páně ve všem ozdobovali; z mladosti jho páně nesli, světa nemilovali, ale přemáhali.

Zpráva postaveným k radě těm, jenž by stav proměniti chtěli.

Mají nejprv příčinu proměnění stavu zvěděti svobodného. Potom mají osobu spatřiti, hodná-li k manželství. Item: S zprávcem té osoby, možné-li, poraditi se. Bude-li hodná i hodné, tedy mají osobu, bude-li tu v místě tom neb v kraji, hodnau věkem i náboženstvím i slušnau povahami oznámiti, nejprvé skrze zprávce duchovního, mluvíc s ní: chce-li stav proměniti? chce-li, tedy způsobiti, neviděli-li sau sebe prvé, aby se viděli. Pakli ta osoba žádající za opatření měla by osobu v mysli, kterauž oblibuje, mají se na to vyptati, a bylo-li by co neslušného, vystříci; pakli slušné, mluviti sami s tau osobau a úmysl zvěděti. A přede všemi věcmi mají toto naučení dávati: aby hodni jsauc i příčiny manželství znajíc, a sobě chtíc, úmysl úpřímý majíc, v smlauvě jeden druhému nad tělem právo dáti chtěl, předkládali ctnosť, poctivosť, nábožnosť, jednomyslnosť u víře při spasení; a aby se za to pánu bohu modlili, aby pán bůh k jich dobrému z milosti dal dobré, po-

ctivé a hodné manželky, a manželkám manžely. Pakli nemají tu doma, ani v kraji, ale jsau-li tu oblíž v jiném kraji, mají jemu dáti lístek k zprávci toho kraje; a pakli ani tak není možné, mají mu radu dáti, aby hledal, kdež ví poctivé a mravné, a sobě příhodné a slušné, a podlé obyčeje slušného bez frejův zaslal lidi poctivé. Pakli doma ta věc (pořízena) býti může, mají raditi též, aby zaslal k těm, v číž moci jest; a bude-li povolení, tedy aby úmluva činěna byla a oddání oc. A prvé nežli by se sešli, aby řádu manželskému naučeni byli, zvláště při zprávě jejich svědomí.

Zpráva při svatbách z sněmu starého.

Svateb světským obyčejem aby bratří nečinili, než skrovně se při tom měli: sausedův, lidí dobré vůle, pozvauce, i také přátel v málе, pro oznámení lidem, že sau se nesešli neřádně.

Příčiny svatby činění.

Nejprv, aby hodní svědkové byli, a společným jídlem potvrdili snětí to řádné a poctivé k manželství, že jest v Kristu a v církvi; jakož apoštol dí: Poctivé jest u všelijakých manželství.

Druhá příčina jest duchovní pravda v Kristu, v církvi a v duši pojímání, a svatby duchovní vyznamenání; jakož apoštol dí: Tajemství toto veliké jest, ale já pravím o Kristu a o církvi. A pán Jezu Krist dí: Podobno království nebeské člověku králi, kterýž učinil svatbu synu svému. A apoštol: Zasnaubil sem vás jednomu muži oddati pannu čistau. A o nebeské svatbě, na niž Kristus všel, a církev jemu vstříc vyšla, chtěcí na ni přijíti, dí: Podobno království nebeské desíti pannám atd. A o svatbě beránka mluví v zjevení, což se plní i nyní v církvi a pravdě duchovní, a naplní se dokonale při vzkříšení: A tu choť bude odína rauchem stkvaucím, tělem slavným, a vejde na svatbu věčnau.

Zprávcím nad almužnami.

Těm přisluší věrnosť, pilnosť, ochotnosť, sprostnosť, milostivosť a rozšafnosť, tajnosť. Příjem zapsati, a co kdo dal, ze jména znamenati a toho nevypravovati; útraty též zapisovati. Chudé, sirotky, vdovy, nemocné, nuzné neb potřebné obecné, neb zprávce navštíviti, a znamenajíc potřeba podlé rady starších svých rozdávati, buď sukně, peníze, neb jiné potřeby. Item: Poručenství na chudé tajné neb zjevné skrze se samy neb jiné přijímati a zapisovati. Item: Žádný sám jeden neměl by přijímati ani vydávati, ale společně: jeden má míti truhlici, druhý klíč a třeti péro neb registra. Item: O vánocích a svatém Janu Křiteli mají bratří po zbořích napomenuti býti k zbírkám, a časem svým almužníci mají počet dáti starším.

Zpráva almužny dávajícím.

Ti, jenž chudým udílejí, učeni býti mají, aby dávali v sprostnosti a v ochotnosti, a aby se nevyvyšovali tím nad ty, jimž udílejí, tak aby z toho zdáli se lepší; a aby poznali, že což rozdávají, že ne z svého, ale páně, a protož aby opatrně věcmi páně šafovali; a aby těm nedávali, jimž bůh dáti brání, a aby udíleli těm, jimž sluší; a aby mnoho těm nedávali, jimž na málе dosti jest, ani málo těm, jimž více sluší; a s klopotnosti i váhavosti přílišné se stří-

a aby zpozdilým dáváním netrápili těch, jimž dávají. A aby upřímý úmysl v dávání měli, varujíc se marné chvály, marného náboženství, mylné naděje i odplaty od lidí; a aby s milostí dávali dle pána boha, a komuž nesluší dáti, dali dar naučení; a komuž přisluší, nezkazili daru přílišným omlauváním a trestáním.

Almužny beraucím správa.

Ti, jenž almužny berau, učeni mají býti tomu, co pán dí a praviti chce v den saudu: Co ste mému nejmenšímu učinili, mně ste učinili. Aby myslili býti z těch, o nichž tu pán dí; neb běda bude, berau-li ve jmeno Krista, a nebyli by z těch nejmenších bratří věřících v něho, že musejí za to trpěti muky věčné. Item: Aby nebrali leč z nuzné potřeby, a berauce, aby marnotratně toho nepožívali, ovšem nestřízvě, skvostně, s hříchy. Neb poněvadž toho nesluší činiti dobývajícím prací, nad to beraucím z dobré milosti dávajícím. Item: Znáti mají, aby pokadž možné odpláceli se bohu děkováním, že tu jim snažnost i milost dává k udílení, a lidem udělujícím modlitbami věrnými za ně a příkladným obcováním. Item: Aby závisti se velmi stříhli, svárův, nepokojův, i všeho, což modlitbu činí nehodnau, a almužnu nevzácnau. Item: Aby měli dobrau vůli, by to možné bylo, že by rádi bez toho byli. Item: Z darův vděčnost ukazovali.

Z sněmu léta 1500.

Míra živností, řemesl nebo obchodů.

Zdá se, aby na péči jmína byla potřebst a úžitečnost lidská. Druhé, vyvarování d, aby se to naplnilo: všem prospěti a žádnému neškoditi. Ti vlastně škodí, jenž se lichvami a oklamáním živí, kaupě falešné a zlé prodávajíce. Ti neprospívají, jenž prodávají ty věci neb dělají, z nichž potřeba žádná díti se nemůž, ano často škoda duše i těla: jako kejklířství, hudby, pišťby atd., a neb mnozí šmejdy nepotřebné majíce.

V potřebných a v prospěšných živnostech míra jest spravedlnost odměnná a pravda. Aby řemesla spravedlivě a právě dělána byla, a potřeby dobré i úžitečné kupovány byly, a obyčej slušný v prodaji zachováván byl, nadeňž, kdež rovnost v čem jest, ani příliš podeň nemá prodáváno býti. Též obchodové v kaupěch, v prodajích potřebných míru, váhu, slušnau cenu ostříhati.

A při tom při všem má na péči jmíno býti žádost lakomá, žádost tělesná a marnost světská, aby řemesla k tomu konci nebyla dělána, zvláště když to připadá: Běda světu pro pohoršení! Žádost tělesná se míní: obžerství, hodování, opilství a smilství, aby toho věrní příčinau nebývali: jako šenkýři, jenž na řady dávají; neb ti, jenž oplzlé a smilné kroje dělají pro žádost lakomau. A tak krátce potřeba: spravedlivost odměnná, pravda, slušnost bez žádosti lakomé, tělesné a marnosti světské.

O oděvu správa z sněmu 1506.

Item: Oděv oplzlý, pyšný a smilný aby nebýval dopouštín, a řemeslníci toho aby napomínáni byli, aby účastníci toho dílem svým nebývali, aby na ně nepřišlo: Svolující s činícím jednostejnau muku trpěti budau. Item: Míra oděvu již dávno vypsaná obecná aby zachovávána byla, t. potřeba

života, stavu, řádu, věku, povahy, poctivosť a náboženství. Oděv pro dvojí věc jest: jedno pro potřebu, druhé pro počestnosť. Potřeba v tom: odjíti nahotu, zimu a jinau strasť zahnati, a život v teple chovati. Ale že lidé v nerovnosti povahy jsau, protož strany té nemůž jednostejnosť a rovnosť nalezena býti: neb jsau staří, mladí; jsau zdraví, nemocní; jsau povýšení, ponížení atd.; a však k tomu konci má smířeno i razeno býti, aby nebylo příliš nahoru neb dolův, než pokudž potřeba káže a slušnosť, nerušící pověsti nábožné neb pokání, a neuvozující podnětů světských, krojův oplzlých, drahostí přílišných, k ozdobnosti slaužící, k šperkům, ke zlé tvárnosti, k smilství neb k pýše vzbuzující. Takový oděv má skládán býti a zvláště při těch, jenž lakomě dobývají, a neb chudinu, a neb své lidi drau a na se nakládají, a neb se na to dluží, a neb z zbytkův svých, nečiníc sobě pokladův v nebi, i sami na se zbytečně a nepotřebně nakládají. Také má při tom stav a věk šetřín býti, že jiný oděv sedláku, jiný měšťáku, a jiný pánu oc přileží; jiný manželu, jiný vdově, jiný mladému, jiný starému, jiný duchovnímu nábožnému oc.

Jiná zpráva při živnostech.

Aby sobě předkládali království boží a spravedlnosť jeho, i služebné i pomocné věci k tomu; a aby lakomau žádosť v žádání, v dobývání i v držení na peči měli k výstraze. Item: Což mohau s nejmenším aby živnosť vedli, aby chtíc se rozšířiti, v pokušení a v nesnáze i v hříchy nevešli, a někomu neb mnohým živnosti neodjali a k nauzi neposlaužili, a tudy u viny mnohé nevešli a krví jich hříšni nebyli. Nespravedlivě a s urážkau dobrého svědomí aby nedobývali, a neb s obmeškáním obyčejů dobrých. Item: Spravedlivě dobytého statku aby skaupě a tvrdě, se škodau přirození svého, neb ženy, neb dítek, neb nuzných aby nedrželi, a podlé naučení věrného nuzným rádi udíleli; a neb dobytého statku aby marnotratně neutráceli na jídla a pití rozkošná neb lahodná, nepotřebná; a skaupí aby sobě i svým potřeby činili, chudé zakládali, půjčili.

Zpráva při obchodích.

Dvojí jsau obchodové neb živnosti: zlí a dobří. Zlí obchodové jsau pro zrušení přikázaní božích strany duše a spasení vlastnímu, a pro škození bližním, jako jsau: kostkářství, hry, kejklové, maléřství, věštcování, hádání, čarování, lichvy, alchymí, ruflánství, nevěstčí obchodové, hudby atd. Dobří obchodové, když k tomu dobrý a spravedlivý a upřímý člověk jest, jako: sedláctví, rybářství, řemesl dělání k roli, k stavení, k pokrmu, k nápoji, k rauchu, k potřebám, k přípravám, k nádobám, bez nichž lidé býti nemohau, a ještο při nich snáz mohau lidé zachováni býti, když jsau bez zbytečností, nepravostí, šperkův, rozkoší, nespravedlností atd. I jsau v sobě živnosti křesťanské, jimiž se mohau lidé spravedlivě i bezpečně živiti, varujíc se lakomství a jiných nepravostí.

Zpráva řemeslníkům.

Aby řemeslům svým dobře se naučili, a aby spravedlivosť milovali v kaupěch a v prodejích; dobré a lidem užitečné dí aby dělali a toho nefalšovali; potřeby

verkštatě aby dobré dávali, k jich dílům aby dobře přihlídali. Spravedlivě aby prodávali i nad spravedlivé aby necenili, jako v trhu aby nižádného neoklamávali. Též ani sami neúžitečnau věc za dobrau prodávali, ani za ni brali záplatu jako za dobrau; a dobrau věc v nauzi s útiskem lidským nespravedlivě nenatahovali. Obyčeje služného a míry v kaupích a v prodajích aby šetřili; v cechu povolnosť zachovávali. K každému dobrému skutku hotovi byli, nepředčili, ani se o nespravedlivé pře zasazovali. S radau a s dotazem, což mluví, aby mluvili, s poctivostí podlé řádu. Svolení dobrému poddáni byli, by i se škodau bylo. Odporův hanlivých, smělých, zlobivých a různici činících aby nedělali, ale ve všem ozdobovali učení pána Krista; čeledi aby křivdy nečinili.

O opovídání jdaucích přes pole.

Kdož by po svých potřebách kterýchž koli, bratří nebo sestry, měli odjíti, buď hospodáři nebo svobodní, za dobré se saudí: aby bylo opovídání se a za paměť i modlitby žádání. Nejprv hospodář, měl-li by kam přes pole odjíti, aby se opověděl zprávci, neb některému z saudců zboru sebe nejbližšímu. Pakli by kde jinam a blíže, můž hospodyni neb někomu z čeledi pověděti a oznámiti, a též hospodyně hospodáři. A tak kdož koli jiný z čeledi. Pakli by kdo bez opovědění odšel, aby jiní nebyli povinni jeho čekati; a jest-li že by kdo tak, buď i sám hospodář, ve[illegible]i zmeškal, aby to za pokutu měl, proto i jest se neopověděl.

Z téhož sněmu při posvíceních.

Při posvícení má se bratr varovati k jiným choditi na posvícení, ani manželce, ani dětem svým nedopauštěti; a sám také posvícení naschvále aby nedělal, ani na ně zval. Než jest-li že by kteří sami přišli, aby byli odbyti pěkně a skrovně, a aby jim bylo oznámeno, že my takových obyčejův nezachováváme. Než vždy má hleděti bratr i sestra, aby takovým přátelům nebo hostem ku příkladu byli dobrými skutky nebo řečmi, a v neděli k náboženství na kázaní jich nabídnauti. Item: Jest-li že by bratr měl ženu hospodyni nejednomyslnau, a ona chtěla přátely zváti, tak že by nechtěla nikoli jinak učiniti, můž jí povoliti pro zachování pokoje s ní, aby učinila skrovně, a sám, mohl-li by, někam odjíti.

O chození na jarmarky.

Item: Bratří a sestry bez potřeby hodné jarmarkův i trhův i jiných chození aby nechali, a zvláště ve dny páně nedělní. Pakli jest komu potřeba, dobře se opověděti; a kdež přijdau, aby platili za stravu, a bez pohoršení mezi jinými byli, do krčem nechodili; pakli by kteří potřebu měli napiti se, saukromí sobě nabrali.

Zpráva vandrovním.

Aby svým mistrům poddáni byli, povolnosti ostříhali, své vůle ustupovali, povědauc své zdání, rozkázaní činili, varujíc se zlé z úmysla činiti; spravedlivě, dobře i požitečně aby dělali; vhod se činili mistrům chudým, nedůložitým; snášeli nedostatky v jídle, v pití, v léhání; v verštatě aby lehkostí a marností ne-

chali, zlobivostí i hněvův se varovali; písně dobré rádi zpívali, u věrných jednomyslných rádi dělali; modliteb, postův i almužen z výdělkův svých pilni byli, řemeslu se pilně učili, dobře i spěšně dělati zvykali, vhod se činili hospodářům, rádi poslaužili i služebně se měli; bez potřeby nepili, postův, zborův pilni byli; nesvářili se, ani předčili, ale pokorni i povolni byli; jiným se v kunštích a v marnostech nepřirovnávali, v oděvu ani v rozpustilostech; ale to k výstraze měli, by měli neváženi i posmíváni býti. V svátek do zboru aby chodili; v svátek sobě čtli a zpívali, neb se modlili; rozpustilostí tělesných i žádostí dětinských aby se varovali. Mzdu aby spravedlivau brali, ji věrně zasluhovali, zpropití z práva a tvrdě neupomínali.

Při vaření piv správa.

Ti, jenž se nemají jiným čím živiti, než z vaření piv, neb z vinohradův, mají hleděti dobře i spravedlivě i k úžitku lidskému působiti, a v sudích piva neb vína vyprodati; a nemohli-li by a mělo se jim zkaziti, aby takoví domův dávali, a na řad nedávali, leč pocestným v potřebě: aby nebyli služebníci opilství a zbytečného pití, a marností mnohých i škod potomních duchovních i nebezpečenství. Míry aby spravedlivé měli a spravedlivě dávali, a zlým, neřádným, nepoctivým místa u sebe nedávali, pro své hospodyně i dítky, a aby neobcovali cizím hříchům.

Zpráva při kupectví.

Kupectví všeliké jest nebezpečné, a kdož ho můž prázden býti a jiným se živiti, lép se míti můž, když jinak dobrý jest. A zvlášť to kupectví nepřileží věrným, by pak i svýma rukama neuměli se jinak živiti, kteréž nenese úžitku, ani naplňuje potřebu slušnau a lidskau, ale přivodí škody i zbytek: jako jsau kupectví daleká, blízká, místná, k rozkoši, k pýše a k dětinským žádostem slaužící, na něž kupci jedí, pijí a dobrá jídla mají a prázdní. Ale kupectví potřebná a úžitečná, jenž z prací jdau, ač jsau nebezpečná, však bližší k snášení, když se jiným čím živiti nemá: jako v soli, v železe a v jiných potřebách, jichž neb v zemi, neb oblíž není, než že je musí voziti a práci i nebezpečenství míti. Ale kupectví místná i těch věcí, jenž s malau neb s žádnau prací nejdau, i ta nepříhodná jsau, než prostřední nejpříhodnější. A ti učeni býti mají, aby přílišných ziskův rychlých v nabývání statkův nehleděli, nad spravedlivé neutískali, kaupí nefalšovali, míry, váhy, lokty spravedlivé měli, i spravedlivé činili; neklamali, ani přisahali; na cestách opilství a jiných se nepravostí stříhli a na své povolání pamatovali; škody trpělivě snášeli a sami na cestě jiným nečinili. A i toho nesluší dopustiti obchodu, leč by žádným jiným obyčejem býti nemohlo.

Zpráva při nemocných.

Napomínáni mají býti nemocní, jenž sau prvé v nedostatcích bývali, aby znali kázeň páně, a jsau-li v pravé víře a v pokání, aby tudy znali důvod milování jeho, jakož dí: Já, kteréž miluji, tresci; a důvod synovství svého, jakož dí: Sy nechtěj zanedbávati kázně páně, ani u-

vej, když býváš od něho trestán. A jste-li bez kázně, nejste synové; nebo kohož pán miluje, tresce a šviháť všelikého syna, kteréhož přijímá. Také ti učeni býti mají, jenž pro spravedlnosť z víry nemoci sau došli, aby se těšili, že nejsau hodna utrpení tohoto času k budaucí slávě, a že do života věčného skrze mnohá protivenství a zámutky musíme vjíti; a aby dlauhé čekání za spasení měli: neb kamení k vzdělání nebeského Jerusaléma musí zde tesáno býti, aby potom vnitř v chrámu nebylo slyšáno než radosť a veselé. Item: Aby patřili, jak těžká nebezpečenství, trápení, práce podstupují ti, jenž časné věci čenichají, a musejí, mají-li jich dojíti: ovšem tyto věčné hodny jsau pracného docházení. A aby na své zlé předešlé zpomínali i na své nedostatky, a rádi v duchu podstupovali i to. A kteříž se blíží k smrti, aby způsobovali dům svůj, a aby věrau v naději osvíceni byli i posilněni.

Také má jim předkládáno býti, těm, jenž dlauho nemocni leží, že mnohé úžitky mají nad mnohé zdravé: Nejprv, aby na se právě pohleděti mohli, co jsau na světě a proč? a jak všecky věci temnostmi jsau na světě, jimiž se kojí. Druhé, jak krátkosť života rychlá jest, a brzké odjetí zdraví. Třetí, popatření na život svůj a na svědomí, a jak zlé svědomí hryze jako červ, a kterak jest vděčné dobré svědomí. Čtvrté, hojení a léčení svědomí v dobré naději. Páté, zemdlení tělesných žádostí a posilní ducha proti tělu, jakož apoštol dí: když jsem nemocen, tedy jsem silen. Šesté, losť rozdělení a bytí s Kristem. Sedmé, utíkání mnohého zlého i nebezpečenství. A mají býti učeni, aby byli trpělivi i vděčni poslaužení, kteréž se jim děje. A služebník má s ním práci vésti, oznamuje i vytazuje se na přístup a práci k dobrému.

Nemocní podlé duše mají se znáti v nemocech svých, a mají pokorni býti, pomoci hledati poslušenstvím, povolností, hotovostí, utíkáním, odjímáním podlé možnosti příčin, pokory následováním k bohu i k lidem, ukazováním vděčnosti, že jej snáší častými modlitbami, aby nevešli v pokušení a byli od zlého zachováni.

Léta páně 1538.

Věci zapověděné všechněm bratřím a sestrám v jednotě pod vylaučením podlé dávních úsudkův bratří starších: Saudové na rathauzích a před pány, činění nesnází svévolných a nepokojných bez rady. Dávání se v šeňky a v ledajakés kupectví bez pobožné rady. Snaubení se k stavu manželskému pokautní neřádná synův neb dcer k ženitbám a k vdavkům, bez povolení a rady těch, čiž jsau. Lání hanebná, řeči oplzlé a jazyk nestydatý, mluvení po domích. Vády na ulicech neb na trhu s lidmi, a hanění jedni druhých s pohoršením. Klevety, pomlauvání, utrhání a přesuzování jedni druhých, tajná i zjevná. Chození na pití do domů šenkovních, a sedání na kvasích a hodech s lidmi rozpustilými a bezbožnými. Opilství, hry, tancové a všeliké takové rozpustilosti i noční taulky, popíjení a posedávání. Šaty oplzlé, řezané, krátké, zpotvořené, šmuky zlaté, peří za klobauky. Item: Ženám sukně vykrojené, široce premované, šněrované, třevíce nízké, čepce,

tkanice zlaté, obojky peřesté. Dávání se v dluhy skrze vypůjčování peněz na lichvu neb jinak, a z toho potom klamové, neplacení lidem a jiné zlé věci pocházejí. Všickni, kteříž koli chtějí bratřími neb sestrami věrnými a pána boha poslušnými býti, těchto věcí napřed oznámených všech, jako hříchů velikých, mají se varovati a utíkati; a kteříž je činili a neb se jich dopaušt'ěli, skutečně z nich pokání činiti mají a je napraviti, tak jakž o tom v nápravě psané a vůbec vydané zjevně oznámeno a o těch věcech vysvětleno jest. Kteříž by pak koli takových zlých přestati nechtěli a v ně zúmyslně vcházeli i v nich sobě povolovali, takovým bratří slaužiti a v spasení jich ustavovati úmysla nemají a pro boha nemohau a nesmějí. Tím každý aby se zpravil.

Léta páně 1546.

Stalo se shromáždění starších v Boleslavi, a mezi jinými věcmi předně vzata jest před se kniha zpráv kněžských od bratří starších za zpravování b. Lukáše dobré a svaté paměti udělaná, a kněžím k zprávě vytištěná a vydaná. Kterážto kniha času předešlého po smrti bratra Lukáše byla jest od nás poopuštěna a opovržena z příčin těch: že sau bratří, jakož prvé tak i tehdáž, vždy hledali, mohli-li by co lepšího mimo jednotu naleznauti. A času toho učení luteriánské v Němcích skrze kazatele jejich slavně se před očima mnohých stkvělo, tak že se i nám některým mimo jednotu a učení její světlejší a dokonalejší býti zdálo. Ale v prodlenějším času i skrze skutečné zkušení poznáno jest od nás, že víc blesku v slavných výmluvnostech slov a v slibných lahodách řečí z umění jazyků (po čemž všecken svět dychtí) bylo jest, nežli celost a dokonalost pravdy bohem zřízeného spasení. A protož se k tomu, což bůh jednotě prvé z milosti dáti ráčil, obrátivše se srdcem a myslí svau, s pilností již jmenovanau knihu před sebe vzali a čtli sme naskrze všecku a saudili, i našli celost víry i smysla jejího při všech pravdách k spasení potřebných; a že není nám potřebí jinde lepšího hledati, ale doma jednotě od boha daného uměti s vděčností užívati. A tak sme se na tom všickni snesli a za jednoho člověka srovnali: abychom na domácích věcech dosti měli a k nim se celým srdcem navrátili i napravili, a je, ač by kde bylo potřebí, napravovali, co sme pak kde opustili, pokání činili.

A tu jest b. Jan Roh starší přede všemi námi toto mluvil, že jest nikdíž ve všech učitelích jiných jednot, co jest jich kde v těch nemalých časích přeběhl a ohledal, nenalezl tak celého a gruntovního učení při všem bohem zřízeném spasení jako v jednotě bratrské. Ano vyznávaje se, a pokání před námi s pláčem čině, toto pověděl: Já sem, prý, tomu nerozuměl a znáti nemohl i neuměl, jak veliké a přečisté věci jednota má. Překážel sem sobě knihami německými (ač nepravím, abych příčinau jich jasnější a lépe nepoznal věcí bratrských); ale toho, což sem v této knize i v jiných bratrských nalezl, nikdíž v žádných jiných sem nenalezl: toť mohu bohu a pravdě jeho ke cti povědíti.

A protož vám, bratří milí! není potřjinde hledati; máte doma dosti, čím by

sebe i jiné dostatečně zpraviti mohli; a napomínám vás, abyšte v své věci domácí, kteréž v jednotě máte, pilně nahlédali a jim dobře srozumívati se učili: najdete všecko, čehož koli potřebovati budete.

Doplnění v Přerově léta 1566.

Ne tak domácích věcí velebíme, jako bychom bez nedostatku byli, nýbrž k nedospělostem se známe, a napravovati hotovost máme i slibujeme. Aniž též toho tupíme, co pán bůh jinde dobrého dělá a má; ale příčinu sobě dáváme k ohledování obojího, známosti a vděčnému užívání domácího. A což by i tam dobrého nalezeno bylo, aby společným úsudkem ohledáno i přijato bylo, a tak již mezi domácím jednoty místo mělo a naše slaulo: a to proto, abychom byli pravá a řádná jednota, ne jako kněží, kteříž toho i onoho se chápají.

An b. Lukáš starý říkával, že v jednotě vše našel a odtud bral: ač víme, že z starých doktorů i celé paragrafy a stránky v své spisy vkládal, ale bez pochyby, že od otců prvé přijaté. Nebo nám nikoli nesluší starých otců našich zamítati. A ač po nich, jako po b. Řehořovi, potomní mnohé věci strany učení i služebných řádů k nápravě a k doplnění přivodili (a po nás též učiní potomci naši), však se jich neodčítali, a my tak podobně činiti máme.

JAN BLAHOSLAV.

Jeden z nejučenějších i nejdůmyslnějších mužů, kteří ozdobují jednotu bratrskou. Pocházel z rodu rytířského a zrodil se l. 1513 v Přerově. Již od dětských let vychován v učení bratrském, dán jest l. 1548 na studie do Královce a l. 1549 do Basileje, kdež se seznámil se Sigmundem Hrubým z Jelení. L. 1550 vrátiv se do Moravy, jal se za příkladem Beneše Optáta a Václava Filomátesa obírati spisováním České grammatiky, kterou však teprv l. 1571 dokonal. L. 1552 byl povolán do Mladé Boleslavi a uloženo mu, aby zapisoval paměti bratrské. Zde také sepsal l. 1555 Život Jana Augusty (vydal Josef V. Franta Šumavský v Praze 1837, v 8). Potom l. 1557 zvolen byv za staršího jednoty, usadil se v Evančicích. Krom toho sepsal l. 1557 Musiku, t. knížku zpěvákům náležité zprávy v sobě obsahující, pak l. 1567 Dějepis jednoty; redigoval v l. 1559—60 bratrský Kancionál, v němž několik písní od něho samého složených; přeložil Nový zákon, kteryžto překlad potom do Bible Králické bez proměny pojat jest, a j. v. Zemřel v Krumlově Moravském dne 24 Listopadu 1571.

a) Z ŽIVOTA JANA AUGUSTY.

Zpráva o pobytí b. Jana Augusty a tovaryše jeho Jakuba v Praze u Jezuitův.

Když pak do Prahy (z vězení Křivoklátského) přijeli, hned je tu jich některým dobrým přátelům, kteříž jich žádostivi byli viděti, ukázal. Doveza je pak do své hospody ku panu Karikovi tu na Staré město vedlé Ráje, že tu těch časů bytem byl, tu je u sebe měl až do auterého do dvaumecítma hodin, jísti, píti jim dávaje a všelikým pohodlím je opatruje. V neděli hned ráno, prvé než po mšech bylo (nevím jak se to vyjevilo, že jsau zde), tu lidé k nim šli jedni za druhými a s nimi mluvili; též i v pondělí, známí i neznámí, až i páni někteří u nich bývali, a žádnému bráněno nebylo k nim jíti, kdo jedné chtěl. Zjednal jim i to pan Vilém z Hradešína na arcikníženi, aby v pondělí šli do lázně a tam se zmyli, ježto se nemyli více než třináete let. I šli do lázně, kteráž slove Královská, tak v tom svém rauchu, kteréž měli záplatami zplácené, zjednav jim i potřeby náležité do lázně, a poslal s nimi přítele svého, pana Viléma Čejku, pro něhož na schvále poslal, hned jakž je přivezl, aby on je tam dovedl a s nimi se též zmyl. Tu nejedni, zvláště když o nich zvěděli, že jsau v lázni, šli tam za nimi, aby je jen viděli a ty jejich (zmučené) boky; také měli tam dost diváků a služby hojnosť od sluh i tovaryše, jenž měl na Hrádku také trochu službu knechtskau; ten je poznal hned, jakž tam přišli, a jiným oznamoval, a velmi ochotně jim slaužil.

Ten pan Vilém byl také té vůle a mysli, aby je u sebe na svém opatrování měl po všecken čas ten, pokudž by u těch Jesuitů byli, byť bylo za čtvrt léta i víc, aby stravu i líhání u něho měli, a od něho k Jesuitům chodili. O to tuze usiloval a jednal při arcikníženi, a již byl k tomu arcikníže povolil. Však jakž to Jesuiti zvěděli, nikoliv toho nedopustili, pravíce, že by to nic nebylo, že co by oni při nich vzdělali, jaká by jich jiní zvláště z jich strany došli, snad by je zase ztočili a zviklali. Myslili oni je zajisté napraviti, protož to obmýšleli, co by jim připomohlo a slaužilo k napravení a získání jich; a že lepšího není, než aby oni hned u nich bytem byli, a žádný aby jich dojíti a s nimi nic mluviti nemohl, a oni s žádným. I musil i arcikníže podlé takové jich vůle učiniti, aby již tam byli, pokudž by toho potřeba byla. Velmi nerad zajisté to ten pan Vilém uslyšel, i nemálo nad tím se zarmautil, že mu to Jesuiti zrušili, což on umyslil činiti, i ponékad již přivoleno měl. A však z poručení J. Mti musil je dovesti k těm Jesuitům, do toho jich obydlí k sv. Klímentu; a bylo v auterý okolo dvadcáté druhé hodiny neb blíž k večeru. Zarmautili se i oni sami z toho nemálo, že tam býti mají, nebo prvé slyšeli o té vůli a úmyslu pana Viléma; ba i jiní z toho se zarmautili, až i plakali někteří jich [illegible] přátelé, bojíce se za ně, aby jich ta[illegible]

otrávili. Přišed pak s nimi k těm Jesuitům pan Vilém, tu je v péči uvedl těm dvěma starším, jmenovitě rektorovi a doktoru Henrichovi, prose jich, aby na ně laskavi byli, a je jako vězně císařské a lidi dobré opatrovali, což by náležitého a potřebného jim bylo. A oni je k sobě přijali rukau dáním, a tak připověděli činiti. Tu on z péče své pustiti je musil; toliko to jemu při nich zůstávalo, že měl dovolení od arciknížete, k nim časem dohlídati a je navštěvovati, ač oni oba s pláčem za to ho žádali, aby se nad nimi nezapomínal, ale je často navštěvoval. I činíval tak, však s opověděním se pokaždé Jesuitům. Některé šátky potřebné na svůj vlastní náklad jim zjednal, jako spodky kožené, zámišové kabáty, barchanové pásy, sukně, klobauky.

I byli tu v tom kláštěře neb kolleji mezi nimi sedm neděl a dva dni, a dali jim Jesuitové zvláštní pokoj k bydlení, světnici čistau, velikau dřevěnau, jenž sedm oken měla; světla dosti bylo, komůrku vedlé světnice, kdež místo dveří rohoží zastrčeno bylo. Lůže k lihání každému zvlášť, ustlané obyčejem jejich; také tu v té komůrce i stolici ku potřebě přirozené měli, z níž každého dne při večeru mládenci jejich nečistotu pryč vynášeli, lůže stlávali a opravovali. Strava zapak jejich dosti dobrá a aupravná byla, ježto takové po všecka ta léta neměli. Měli ty časy Jesuitové kuchaře Čecha, i kázali mu, aby jim po česku jídla strojil; a u každému stolu, totiž k obědu a k večeři konvičku vína jim dávali asi půl másu. P holíka svého tak výrostka k slaužení k stolu jim oddali, ten aby jim na stůl připravoval a jídla nosil; jemuž přikázaní vydali tuhé, aby s nimi nic nemluvil. To činil poslušně, že přijda k nim, ani jim pozdravení nedával, a jda od nich též nic neříkával; sklidě se stola táhl mlčkem od nich, a když k němu co promluvili, třebas na Jesuity se ptali, „jsau-li páni doma?“ neb „již-li jedli?“ nic neodpovídal, hned prst vložil na ústa, a hlavau zatřásl, tím návěští dávaje, že mluviti nesmí. Velmi tuhé poslušenství mezi nimi jest. Z té pak světnice, v níž byli, nikam choditi nesměli, jen do síně před tu světnici, a ta vždycky zavřena byla, aby tam dále ani pohleděti nemohli, a k nim také žádný z jich čeledi nikdá jíti ani hleděti nesměl; než dva ti starší svrchu jmenovaní časem mezi ně zacházívali, a tu chvilku porozprávěli, kterýž koli přišel. Třetí nějaký Štěpán (hlava velmi bystrá a zběhlá v jejich věcech, kazatel toliko, an mše neslaužíval) také k nim vcházeti měl svobodu, a u nich poseděti; latině toliko mluvíval s bratrem Janem. A tak v té částce strany mluvení měli u nich těžší vězení než na Hrádku za bytu pana Šternberka.

Když pak bylo již na zejtří po dodání jich mezi ty Jesuity, přišel mezi ně ráno ten jistý doktor Henrich sám, a tu započal mluviti s nimi a jednati o náboženství a o napravení jich, takto k nim mluvě: „Dobře vám známo jest, z jaké příčiny k nám ste se dodali a od J. Mti Arciknížecí ste dodáni, že proto, mohli-li bychom vám jak k napravení smyslu při křesťanské víře poslaužiti.“ K tomu bratr

Jan odpověděl, na jaký způsob přivolil mezi ně se vypraviti: že aby jakož s nimi, tak také i se stranau pod obojí mohl volně mluviti a nějak se snésti. Po té řeči jeho řekl dále doktor: „Není pak potřebí mluviti s vámi o všecko symbolum apoštolské; neb vím, že je držíte a věříte, než toliko o ten artikul o církvi svaté, nebo při tom ste zblaudili.“ Učiniv k nim takový přístup, a hned tu maje s sebau jeden artikul napsaný a přihotovený, o nějž s nimi jednati umínil, a to tento jmenovitě: I. *Že církev svatá jest pravá choť Kristova, a matka pravá všech křesťanův.* Na to položil tyto důvody své: 1. *Písma svatá,* 2. *Koncilium,* 3. *Doktory.* To jim dav, rozkázal, aby sobě to volně přečtli a rozsaudili (sám jim to nejprv přečetl), a na to aby odpověď dali. Latině on vše psal a mluvil. Bratr Jan pak Jakubovi vše česky pravil, co jest napsáno i co mluvil. Na zejtří pak přišel mezi ně pro odpověď, jemuž austně hned dal odpověď bratr Jan, řka: „Naše strana pod obojí také tak při tom artikuli drží a smejšlí, a my s ní spolu.“ Uložil zajisté užívati opatrnosti takové v takových odpovídaních jim na ty artikule, aby ne od sebe samého jim mluvil, ale jako od strany pod obojí, protož tak k nim promluvil. I dal tomu místa ten doktor Henrich, a hned tu s sebau druhý artikul pohotově napsaný a připravený přinesl, a opět jim jej přečetl, a to tento: II. *Že v boha žádný věřiti nemůže, kdo by právě o církvi nesmejšlel a jí za matku neměl, a že bez církvi spasení není.* A nechav jim to tu opět, kázal čísti a saudiți i ty důvody všecky. Velmi zajisté na ně opatrně a chytře šel, z daleka to tenýtko roztáhna, do něhož je uloviti chtěl, aby jich nesplašil; protož tiše takových artikulův příjemných jim podával. Potom přes den přišel mezi ně, a na odpověď jich se ptal na ten druhý artikul. I dána mu odpověď týmž způsobem jako i na první. Též tomu dal místa, a to přijal. Tu pak počal jich namlauvati na to, aby radší dávali odpovědi psané, že bude lépe, a že jim papíru a všeho k té potřebě dosti dají. Co pod tím psaním obmejšlel i s jinými svými, tomu potom srozuměli bez omylu, že pod tím jazykem nebyl med, ale ukrytý jed. Toho se mu na ten čas bratr Jan odmlčel, aby měl odpovědi psané dávati. V tom doktor odešel k obědu, a oni také obědvali. Po obědě pak opět po dobré chvíli přišel k nim zase, a tu jim přinesl artikul třetí tento: III. *Že církev svatá křesťanská neblaudila, a blauditi nemůže.* A též tau formau, jako první, velmi bystře těmi důvody trojími opatřený. Tu jim opět jej sám přečetl a saudiți kázal pilně, a jich psanau odpověď naň dáti. S tím odešel, a bratr Jan ledva se zdržel, že mu hned za tepla naň odpovědi nedal. Na zejtří pak dosti ráno přišel mezi ně, a psané odpovědi na ten artikul nenašel; než austně byla mu dána taková: že naše strana pod obojí tak nesmejšlí. Velmi tuze se o ten artikul potýkali, a důvodně za nemalau chvíli, až v tom ten doktor odšel od nich bez zpra toho artikule, zůstávaje v horlivosti a l Jan též. Po obědě na síni všedše, po

se opět o to zacházeti, až se dobře posvadili.

Na zejtří přišel zase k nim ten doktor, a tu již pěkně je na to namlauval, aby radší psané odpovědi dávali, že lépe bude. Až po mnohém mluvení o to bratr Jan povolil k tomu, že chce tak učiniti, ale s tímto doložením: aby mu jen dopustili dodati knih, kterýchž by on potřeboval k tomu více, a aby dovolili k němu přicházeti dvěma nebo třem z tovaryšů jich, kteréž by on míti chtěl, že chce tak učiniti, a na každý artikul, co jich koli bude i bylo, psané odpovědi jim dávati; „neb já, prý, sám s vámi dostatečně mluviti ani psáti latině neumím, a také vás jest několik; o to vy spolu se snášíte, oč s námi chcete míti činiti: nechažť i já tolikéž mám.“ Řekl Henrich: „I toť nemůže býti tak, aby těch věcí dopuštěno bylo.“ Takž to zůstalo; nedali žádných knih potřebných jim dodati, než své jim dávali, jakéž se jim vidělo, zvlášť svau konfessí a jiné. Nesl jim jednu chvíli ten pan Vilém z Hradešína konfessí naši, a tu ukázal Jesuitům; i vzali mu ji, a nedali jim jí dodati, ani sami nedali, zatajivše ji před nimi. Než ten dobrý pán přišed k nim, pověděl jim předse o tom, jináč by byli o tom nevěděli. I vyrozuměli tudy výborně a světle příčinami nejedněmi ducha i mínění jich, proč chtěli míti od nich psané odpovědi, že jiného nebylo obmejšlíno tím než toto: Jest-li by je jakkoli napravili a v víru svau uvedli, jakož na to [illegible]lili, a zdálo se jim, že toho dovedau: [illegible]dy aby to sebrali v jednu knihu, své j[illegible] podání takových věcí a jejich na to odpovědi, a vytisknauti dadauc, to svým všudy rozeslali, i samému papeži, jak se jim hrubě daří v království Českém: že jednoho biskupa pikardského, a to hned předního, zejskali, a s ním i kněze jeho, a to čím a jakými důvody mocnými, aby sobě z toho slavné jmeno přivedli. A pakli by od nich nebyli napraveni a získáni, tehdy aby teprva, jako sluší, bratřím lázeň zatopili, vrchnosť na ně zbauřili, jak jest to sekta tvrdočelná, kacířská a neopravitedlná: toliko přemocnými důvody a světlými nedali se pohnauti, ani pravdě povoliti a jí přijmauti nechtěli, jiného proti tomu nemajíce nic než samu zarputilosť a neústupnosť; že nejsau hodni na zemi nikdež trpěni býti. Toť jest jejich mínění konečné bylo těch odpovědí psaných, proč sau je míti chtěli.

Po takovém setření se o ten třetí artikul ne tak zhusta jim nošeno bylo jiných artikulů mimo ty tři. Starší svrchu jmenovaní často k nim přicházeli, jednak jeden, jednak druhý, a tu s nimi mluvení o rozličných věcech mívali, velmi hladce a uctivě k nim se stavějíce. V tom když k nim přišel pan Vilém z Hradešína, jejich milý a dobrý přítel, zeptal se jich, těch Jesuitů, na ně, jak se mají ti vězňové. I řekli jemu, že jsau hrubě tvrdí a neústupní. On pak z toho jich mluvení a tužení na tu jejich tvrdosť vzal příčinu, a jednal s nimi o to, aby dopustili jim, časem dále vycházeti z toho jejich ložamentu až na velikau síň neb palác, kdež oni sami bývají, aby se tu mohli projíti, a také jejich náboženství vídati a slýchati, že by prý snad snáze tomu, což jim předkládají, mohli obvyknauti. Nebo z toho pa-

láce bylo i okénko do kostela, aby tam také pohleděli na jejich náboženství. I učinili tak a dopustili jim toho; a oni oba byli tomu velmi rádi a hledívali tím okénkem do kostela. Bylo všecko viděti i slyšeti, co tam dělali, i jak mnoho lidu při náboženství bylo v neděli i všední den. A bylo v ty časy jakés uložení císařské a královské pro napravení židů na víru křesťanskau, aby chodívali k nim na kázaní tu k sv. Klimentu každý auterý, a kázával jim ten doktor Henrich, kterýž tuto naše bratří také napravoval, německy a něco židovsky. A na druhé místo chodívali do kostela sv. Ducha, a tam jim kázával česky Frantův syn, kněz Václav; bylo to léta 1561. Jakub pak obzvláštně byl pilen hledívati tam do kostela na způsob těch židův, jaký zachovávali na těch kázaních: že víc, zvláště šedivých, hledělo ke dveřům než na toho kazatele knížecího (neb on také kázával každau neděli arciknížeti, na zámek chodívaje). Bylo pak těch židů několik k tomu přivedeno těmi kázaními, že se dali pokřtiti, z nichž jeden čistý jonák a mladý i ženu svau opustil, maje svých tré dítek; ale ona nedala se žádnému ani jemu na to navesti, aby se také pokřtiti dala. Ty děti on pobral a pokřtiti je dal. Potom pojal sobě jinau ženu křesťanku, dceru jednoho měštěnína Nového města Pražského, a dála se ta svatba velmi slavně.

O tom pak bytu těchto bratří vězňův z Křivoklátu mezi Jesuity mnohým lidem domácím i přespolním vědomé bylo, z čehož nejedni velmi žádostivi byli je viděti i s nimi mluviti, zvláště jich známí; ale nedali k nim žádnému, ani hned na ně pohleděti, ježto někteří jim, totiž Jesuitům, půl tolaru dáti chtěli, nechtěli toho vzíti a dopustiti. I bylo u sauseda jednoho, nožíře, okno právě naproti tomu pokoji, v kterémž oni byli, ač podál přes dvůr. I naučili se sem mnozí lidé jich známí i neznámí, ač bylo ve verštatu to jeho okno, a oni tím oknem tam hledívali, a vězňové ti též velmi žádostivi byli viděti lidí a zvlášť známých přátel; protož když tu koho v tom okně zazřeli, hned se jemu ukázali, však řídko které pravé známé tu poznávali. Mluviti pak se žádným nic nesměli, a když k nim odtud kdo co promluvil, hned odešli, a rukau návěští dávali, aby k nim nemluvili. A jednak se trefilo, že nějaký bratr z Prus, někdy jich známý, tu se nahodiv, také na ně hleděl a počal trochu s nimi mluviti; a bylo v neděli o nešpoře, když Jesuitové v kostele na náboženství byli. Ale ten nejpřednější starší Jesuita, jenž slaul rektor, nebyl v kostele, a na vězně pozor maje, zaslechl to mluvení k nim. I hned nemeškaje donesl to arciknížeti na hrad. Arciknížc na zejtří v pondělí poslal k nim, a to toho Viléma z Hradešína, přítele jich milého, a svého kaplana, kněze Jana. Poručil jim, aby se jich, těch vězňů, pod závazkem velikým ptali, a to každého obzvláštně, na to, kdo to byl včera, a odkud jako k nim mluvil. Oni pak dali na to odpověď jednostejnau a téměř jedněmi slovy, nic o to prvé s sebau nemluvivše, ani co o tom vědauce, budau[illegible] to od koho tázáni. I přijali od nich tu z[illegible] vu, podivivše se jim velice, že se v

tak jednostejně trefili, a arciknížeti to donesli. I chvála pánu bohu, nepřišlo z toho nic zlého tomu sausedu, ač se oni, ti věžňové, za něho báli, že asi nejméně za pokutu rozkáže mu je zazditi; ano jemu ani jim nic takového zlého z toho nepošlo.

Když pak třetí den ti poslové svrchu jmenovaní k nim se od arciknížete navrátili a oznámili, že tu zprávu od nich přijal, a však že to přikázaní jim o tom vydává, kdy by kdo v tom oknu sausedovu byl, a oni jej spatřili, aby se mu přistaupíc k oknu svému nepřibližovali a neukazovali, než zdaleka od okna stáli, a ani hlavau proti němu nekývali. A zatím ti poslové bez jejich žádosti objednali jim více prostranství na těch starších Jesuitích, toto: aby jim dopustili choditi na tu pavlač, z kteréž se vidí až na most, aby tam bývati a hledívati mohli; též aby chodívali na tu jejich obecní pavlač, kdež potřeba přirozená se zpravuje, aby nebylo potřeba po nich vynášeti. Ještě i toho prostranství jim zjednali, aby mohli, kdy chtí, s pavlače šnekem na dvůr i po dvoře se procházeti, a až do té zahrádky, kteráž jest na dvoře. Těchto věcí tak objednaných užívali volně, pokud u nich byli. Sami pak starší vidauc, že páni se k nim tak lítostivě a přátelsky mají, a tolik jim zvolnosti od nich zjednáno, tak velmi přívětivě k nim se míti nepřestávali všudy, až i na potkání ty své měchury rohaté proti nim smykali. Takž jednau pozvali jich k sobě a mezi sebe k obědu do té světnice, kde obyčejně jídá-

, aby spatřili jejich řády, jaké zacho-

jí při jídle; však předce jim obzvláštní místo, kdeby seděli (při starších stole neb tabuli na druhém konci), připravili, a ze své misky spolu, jak obyčej měli, totiž věžňové, tu jedli. Před jídlem jakási slova modlitebná stojíce říkali, křižujíce se. Každý sám ze své misky jí a z konvičky pije; jeden jídlo všechněm nosí; přepášejí se rauchau neb šatem, starší i mladší; starší mají druhau konvičku vína a číšku; nalévají sobě do číšky, pak pijí. První tu kuchař v kuchyni na misky jídlo rozdává, a kuchmistr oknem, kteréž jest do světnice, těch misek jemu podává. Mlče jedí všickni, žádný nic nemluví, a mají kazatelnici na levici postavenau, na niž jeden z mladších vstaupí a čte, což mu rozkáží; ty časy nový zákon čtli. A když jídla odbudau, tedy všickni nějaké děkování pánu bohu činí a jdau ven; ten pak, kterýž jim slaužil k stolu, též i ten, kterýž četl, sednau za stůl, a též každý ze své misky jí a z konvičky pije, a jiný, kterýž se již najedl, těm slauží, tak jako prvním, a druhý jim také čte to, což prvé čteno bylo. Všecko své obcování zevnitřní velmi nábožně a tvářně vedau, jakž starší tak mladší. Jednoho pak času prosili jich, aby jim vody teplé některau chvíli dáti dopustili, aby sobě nohy umyli. I připověděli to ochotně učiniti, a prodlévajíc několik dnů, dodrželi toho až do středy před Božím tělem. Tu pak vyslali k nim s tau vodau teplau chvíli před večerem svého jednoho mladého, rozkázavše, aby on jim sám nohy umyl. Kterýžto přepásav se rauchau po sukni, velmi nábožně to dělal, a když nejprv bratru Janovi nohy umyl, vytřev tau rauchau čistě,

políbil ho v koleno, a to čině nesměl s nimi mnoho mluviti, maje zápověď.

Navrátím se již odtud zase k prvnímu. Když pak mezi tím Jesuitové nemohli jich k tomu přivesti, aby jim psané odpovědi dávali na ty jich artikule, kteréž jim vydávali, a dále vydávati mínili: tedy všecky spíšíc, podali jich nejprvé do konsistoře dolejší administrátoru, aby on se svými jim na ten každý artikul svau odpověď dali a svůj smysl při nich oznámili, aby oni, od nich to majíc, tím tyto vězně stíhati mohli a říkati: že ne tak strana vaše pod obojí drží, jak vy za ni odpovídáte. I nastrojili sobě na to kníže, aby to rozkazem jeho šlo a došlo konsistoře dolejší, a jemu ta odpověď aby od nich dána byla. Ale pán bůh všel tomu předně vstříc, a toho učiniti nedopustil, a to tak: že těm kněžím dolejším té konsistoře dal ducha toho, aby se oni v to dáti nechtěli a hned nesměli, aby jakau odpověď na ty artikule k vůli a rozkazu arciknížete dáti měli, než pěkně a uctivě odbyli tímto: „že jsau to věci veliké, všeho křesťanstva se dotýkající; a také že mají od stavů všech tuhé přikázaní sobě vydané, aby v žádné řeči, v jednání neb odpovídání o náboženství komu koli bez nich se nedávali. A tak jim nesluší a možné není, co k tomu říkati; aby jim v tom neráčil za zlé míti.“ A místo odpovědi na ty artikule poslali mu jakýchsi patnácte artikulů tištěných svého snešení někdejšího, které z strany pod obojí v království Českém bylo se stalo, jak by se chovati měli všickni i jeden každý. Ty jisté artikule arcikníže přijal od nich a odeslal po svém kaplanu, knězi Janovi, k Jesuitům tam těm vězňům, aby je sobě přečtli volně a pilně rozsaudili, a J. Mti na ně odpověď dali, drží-li oni tak s kněžími ty artikule, a jak se jim líbí. I přijavše je k sobě, tak se při nich zachovali, čtli, saudili, přebírali je, a což dobrého našli, tomu místo dali, což pak zlého neb přimíšeného, toho zanechali; a byvše ponaukáni od doktora Henricha na ně odpověď J. Mti arciknížeti dáti, tedy udělal bratr Jan suplikací za odpověď od sebe i od Jakuba takto:

Nejjasnější a Velikomocný Arcikníže, pane, pane nejmilostivější etc.

Předkem pánu bohu a Vaší Arciknížecí Milosti velice děkujeme z milosti, kterauž k nám bídným lidem hojně ukazovati ráčíte, a ve vší poddané poníženosti za dlauhé zdraví a šťastné nad námi panování a nade všemi nepřátely Jeho Císařské Velebnosti i Vaší Arciknížecí Milosti vítězství obdržení na našich nehodných modlitbách pána boha prosíme, aby své milosti dáti ráčil. Vaše Arciknížecí Milost na žádosť naši vzloženau na Vaši Arciknížecí Milosť skrze urozeného pána pana Ladislava ze Šternberka a na Zelené Hoře, komorníka Vaší Arciknížecí Milosti, ráčili ste nám sem do Prahy milostivě dopustiti na jistý závazek cti a víry se dodati, abychom mohli se stranau pod jednau rozmluvení míti, je u víře a v náboženství jejich povolně vyslyšeti beze všeho odporu a hádek i útisků přítom tak a nic méně i se stranau druhau, n

rodem a jazykem naším pod obojí, abychom také volně a svobodně mohli mluviti a je vyslyšeti; což sme od Jeho c. k. Mti, pána našeho nejmilostivějšího, skrze pana Ladislava ze Šternberka, komorníka Vaší Arcik. Milosti, vděčně přijali, pánu bohu děkovali i Vaší Arc. Mti poděkovati poručili, i nyní tímto psaním velice a pokorně děkujeme. Nyní pak V. A. Msti oznamujeme, že sme již stranu pod jednau podlé toho tak vyslyšeli, a základu jejímu, na kterémž všecky věci její stojí a záležejí, dobře vyrozuměli. V tento pak čtvrtek pominulý podáni sau nám od Vaší Milosti Arciknížecí kaplana artikulové kněžstva strany pod obojí jejich společného kněžstva snešení, jak by se zpravovati měli, s tím doložením, abychom je povolně rozvažovali, a jak by se nám líbili, Vaší Arciknížecí Milosti oznámili. A my to teď činíme z pilného a tuhého nás k tomu skrze pana Henricha doktora, Vaší Arciknížecí Milosti kazatele, napomínání, a to oznamujeme: že se nám to společné jejich snešení líbí, poněvadž základ svůj pokládají na víře, pošlé od samého Pána, vydavatele jejího, a na zákonu jeho a toho, což sau za nařízení vzali podlé písem svatých do potomního i jiného sněmu i jiných věcí na všecku svau obec křesťanstva se strany jejich. Již pak dále toho od Vaší Arciknížecí Milosti se vší ponížeností žádáme a prosíme, i pro pána boha i pro spasení Vaší Milosti i naše, abyste ráčili nám tu obdrže-
--u milost u Vaší Arc. Milosti skrze pana
dislava ze Šternberka a nám oznámenau,
chu položenau přáti s námi dále poru-
čiti milostivě konati, a nás také k straně pod obojí pustiti, abychom též tak s nimi volně a svobodně rozmluvení míti mohli, a jim v těch artikulích i v jiném potřebném místně, cele a dokonale vyrozuměti, tak jako i těmto se strany pod jednau; z toho potom Vaší Arcik. Milosti abychom oznámili vůli svau, ku které straně se přiznati a připojiti chceme. A s tím se Vaší Arcik. Milosti, jako pánu svému dědičnému a nejmilostivějšímu, ve vší věrné poddanosti poručeny činíme, a milostivé odpovědi, za kterauž pokorně prosíme, od Vaší Arcik. Milosti očekáváme. Dáno v sobotu před slavným hodem Ducha svatého seslání, v kolleji J. Mti Císařské u sv. Klímenta v Praze léta páně 1561.

Tato suplikací odeslána a dodána byla arciknížeti po tom jistém doktoru Henrichovi tu sobotu před sv. Duchem; ale arciknížě nedal jim žádné odpovědi, zanechal jich v mlčení až blízko sv. Jana. A oni také Jesuité, když po té suplikací ucítili to, že se od nich ti vězňové jich trhají, a tak že jim již nic neprospějí a jich nenaspraví, přestali jim artikulů jakých víc dávati. A potom vzali je ve velikau nenávisť, že ani mezi ně již více nechodili, a na potkání na síni neb na dvoře ani na ně hleděti nechtěli; však stravě jim nic neublížili, předce jednostejně jako prvé je stravovali a chovali. A mezi tím pak z poručení Arciknížecí Milosti přišel mezi ně jich milý a dobrý přítel, pan Ladislav Šternberk, a to jim oznámil: že to již býti nemůže, aby oni měli puštěni býti k takovému mluvení se stranau pod obojí, jaké měli s tauto stranau

pod jednau. A to vše šlo z usauzení a vůle Jesuitů, jimiž arcikníženi navrženo, tím jich odbyti. Než bez toho aby on bratr Jan dal tak sám od sebe odpověď místnau J. Milosti, ku které straně ze dvau přistaupiti chce, buď k straně pod jednau neb k straně pod obojí: poněvadž prvé povědom jest strany pod obojí, zrodiv se v ní, a této pod jednau již také vyrozuměl; a poněvadž prvé jemu od Jeho Milosti Císařské oznámeno bylo, že JMt Císařská žádné víc sekty a rozdílnosti v náboženství mimo ty dvě v království tomto míti a dopustiti nemůže.

To tak mezi nimi tím svým příchodem zpraviv a něco jich v tom očekávaní spokojiv, s tím zase od nich odešel. Tedy bratr Jan jinau suplikací opět na to připraviv, a Jakuba též k sobě v ní jako i v první připojiv, již místnau odpověď o to přistaupení, ku které straně přistaupiti chtějí, arcikníženi dal, a to v těchto slovích:

Nejjasnější a Velikomocný Arcikníže, pane, pane můj nejmilostivější!

Vždyť nepřestávám spolu s bratrem mým Jakubem prvotně pánu bohu všemohaucímu i Vaší Arcikníženi Milosti se vší ponížeností velice děkovati ze všech milostí, kteréž k nám nehodným lidem vždy až posavad ze své hojné štědrosti ukazovati ráčíte; začež my se Vaší Arcik. Msti nemáme čím odměniti, toliko toho žádati a za to pánu bohu se modliti, aby on Vaší A. Msti sám hojná odplata býti ráčil, a přidával darů svých, maudrosti své a umění svého k prospěšnému i pokojnému a pánu bohu líbeznému panování i nade všemi námi k odplatě věčného života, ve jmeno jednorozeného syna božího, nejmilejšího Ježíše Krista, pána našeho. Prosímeť Vaší Arcik. Milosti se vší uctivostí a ponížeností, a důvěřujeme, že to od nás, jako od svých věrných, chudých poddaných milostivě přijíti ráčíte. A jakož Vaše A. Mst ráčili ste mně spolu s bratrem mým na vyrozumění jakož straně pod jednau tak i pod obojí ze své štědré dobrotivosti sem do Prahy nejmilostivější odpustiti, a my V. A. Mti skrze předešlau suplikací oznámili, že sme straně pod jednau dobře vyrozuměli, a to snešení kněžstva strany pod obojí způsobau, kteréž ste V. A. Mt poslati mi ráčili, že se nám líbí podlé jistých příčin v též suplikací od nás položených, při tom žádajíce a se vší pokorau prosíce, abyste již také ráčili milostivě poručiti nás propustiti k straně pod obojí způsobau podlé obdržené nám milosti u V. A. Mti. Teď pak již pátku pominulého oznámena jest mi vůle V. A. Mti od urozeného pána pana Ladislava ze Šternberka a na Zelené Hoře, V. A. Mti komorníka, abych již bez dopuštění mně k straně pod obojí způsobau oznámil V. A. Mti aumysl svůj, ku které bych straně přistaupiti chtěl. Protož já jako věrný poddaný to teď činím, a V. A. Mti oznamuji, že já spolu s bratrem mým Jakubem k církvi křesťanské lidu a národu Českého, kteréžť slove a jest strana pod obojí způsobau, a zpravuje se zákonem božím, přiznati se chci, a s nimi spolu vše, což oni koli z víry obecné křesťanské apoštolské z písem svatých věří a drží, buď o pravdách bo podstatných, buď o ceremoniích, tak

držeti a spravovati se chci. Již pak V. A. Mti jako pána svého dědičného a nejmilostivějšího ve vší poníženosti pokorně prosím, račte to od nás dobrotivě přijíti, a podlé toho dále s námi milost a milosrdenství učiniti pro odplatu věčnau od všemohaucího pána boha věčného a předrahé jeho milosrdenství. Dáno v kolleji V. A. Mti u svatého Klimenta v Starém městě Pražském léta 1561 na den sv. Jana Křtitele.

Tuto suplikací tak připravenau odeslal i J. A. Mti po témž doktoru Henrichovi jako první na sv. Jana Křtitele. Po té suplikací i hned na zejtří zavoláni byli od p. Ladislava ze Šternberka na zámek do jeho domu, a když k němu přišli, hned s jeho služebníkem kázal jim dáti jísti. Potom jim oznámil, že z poručení J. A. Mti má jich dodati k nejvyššímu panu písařovi zemskému, panu Volfovi z Vřesovic, a tu že jim oznámena bude vůle J. A. Mti. Takž pojal je s sebau, šel s nimi do domu páně písařova, a tu mu je odevzdal bez přítomnosti jich, neb oni před světnicí zůstali. Tu jich nechav, zase do jeho domu šel, a oni tu čekali v tom domě písařově více nežli na dvě hodiny, a pana písaře hned ani neviděli. Ale pan hejtman hradu Pražského byl tu u oběda u pana písaře; a když odešel, vzal je teprv písař k sobě do svého domu, a tu jim teprv oznámil vůli arciknížete takovau: že bratr Jan má zas vezen býti zejtra bohdá ráno na Hrádek, a Jakub tu zůstati a na Bílau věž dán býti, aby byl puštěn a vězení prázen. A tak tím způsobem zas od Jesuitů vyšli; ale že tam nechali u nich svých věcí některých a šátků chodicích, i dopustil pan hejtman k žádosti jejich, že šel tam Jakub pro ty věci, vyslav s ním jednoho z těch tovaryšů, kteříž v bráně hlídají (a ten byl bratrem), aby jemu pomohl toho na horu přinesti. A když tam k Jesuitům přišli, pustili ho tam do toho pokoje, v kterém bývali, a on tu věci své i bratrovy Janovy pobral; ale těch artikulů, kteréž jim vydávali, nenašel: všecko to oni prvé po nich sklidili a pobrali, než on tu přišel. Nenadáli se toho, aby měli od nich takovým způsobem vyjíti, i nevzali jich s sebau; a ač dosti za ty artikule prosil, aby jemu je dali, však nechtěli. Takž poděkování jim učiniv od bratra Jana i od sebe z dobrého jich chování, s nimi se v pokoji rozešel.

b) PŘEDMLUVA K ČESKÉ GRAMMATICE.

Spis tento zachoval se v bibliotéce akademie Terezianské v Vídni, kdež je l. 1855 Ignác Hradil nalezl a spolu s ním J. Jireček vydal ve Vídni u L. Grunda l. 1857, v 8.

I. B. P. Charissimo fratri N. S. D.

isté zmínky v mnohých pobožných nlauváních našich bývaly sau, nejmilejší v Pánu bratře, o pravé vlastnosti jazyka českého, kterak by již v mnohých věcech téměř v zapomenutí přišla těm, kte-

říž netoliko česky mluví, ale také i píší buď listy, buď jaké koli spisy. Což nám oběma lítostivě bývalo, že tak ušlechtilý jazyk, hojností a rozličnými vlastnostmi jiným slavným řečem neb jazykům jest-li že ne rovný, tedy jistě velmi podobný, tak má býti opaušťín a jako aulehlí ležeti zanechán: a to zvláště tohoto našeho jakéhos divného věku, v němžto jakož mnohé zlé věci, tak také i některé dobré a velmi úžitečné v divnau vysokost vzešly sau.

Nalezli se mnozí, kteříž v jazyku latinském a řeckém velikau pilností vysokého dosáhli umění. Židovská také řeč, jako zarumovaná studnice, má, kdo by jí snažně dobýval. Německý pak národ jak o zvelebení a jako pulerování jazyku svého pilen jest, vidí se. Sama toliko řeč česká nyní opuštěna a velmi i porušena jest, aniž kdo by se o vyčištění její staral, má, jakž oni (učení jistě muží) staří Čechové zemřelí: pan Řehoř Hrubý z Jelení i syn jeho pan Sigmund Gelenius, člověk nejučenějším našeho věku mužům: Erazmovi Roterodamovi, Kamerarovi, Melanktonovi a jiným velmi milý; item pan Voldřich Velenský; mistr Václav Písecký, Sigismundi Gelenii praeceptor, kterýž byv ve Vlaších na učení (odtudž se nevrátil, ale tam umřel), psání některá Izokratova z jazyku řeckého na česko vyložil; Viktorín ze Všehrd; až i onen neuměle horlivý víry zastavatel Mikuláš Konáč, Pražský impressor, a někteří více: kteříž s jakau bedlivostí knihy některé jazykem českým spisovali a k tištění dávali, ukazujíť pozůstalé po nich památky. Mlčím o tom znamenitém a velikém muži b. J. Rohovi, kterýž sobě rovného v jazyku českém a dokonalé jeho známosti etc. za svého věku neměl, jakož podnes skutek svědčí. Kdo by nyní srovnati chtěl knihy těchto časův česky vydané, buď z latiny neb z němčiny vyložené, buď českým jazykem nejprv sepsané, s napřed řečených mužův psaními neb knihami, jak by velikau spatřiti mohl nerovnost? Uzřel by, ano se čeština někde po německu, někde po latinsku píše, ba již i mluví velmi nezpůsobile i nesrozumitedlně.

Ale co divného, poněvadž v psání českých knih přirození Němci dávati se musejí, když přirození Čechové někteří pro pilnau zahálku, jiní pro ničemnau nedbánlivost, a jiní pro jiné snad i veliké příčiny nemají kdy s tím se obírati. Přišlo již na to, že mnozí toho nesaudí, by to co neslušného bylo, přivykají česky i mluviti i psáti nevlastně a nezpůsobně. A kteříž ty nezpůsobilosti v řečech neb knihách spatřují, jako by na samém ponaříkání nad tím dosti býti mělo, k ničemuž se míti nechtí. Kromě předešlého času některých mužův horlivých českého jazyka milovníkův: kněze Václava, jemuž příjmí Filomátes, kněze Beneše Optáta a Petra Gzele z Prahy, kteříž neleno vali se koštovati brodu, zda by k napravení jazyka českého něco poslaužiti mohli. Mnoho chtěli i usilovali, ale učinili, což mohli. Hotová jistě a prudkým duchem zažhutá mysl byla kněze tohoto Václava k tomu, aby v naříkání nad porušením řeči Vavřince, jemuž říkali Valla, následov téměř více nežli knězi slušelo. Nebo pocvější bylo by zprávci zborův Páně s Kliáš

prorokem nad zprznění svatých služeb v církvi nežli s Vallau Vavřincem nad pokažením jazyka a ozdob jeho naříkati: poněvadž nanečištěné nevěstčím jedem náboženství duši umořuje, ještě zkažená řeči ozdoba ani tělu neškodí, ani duši. A však výborná by věc byla, kdyby mohlo to obé býti: jakož týž kněz o svých mistřích (ač nevím, kde jest je měl a čím se učedlníkem býti pravil), že by i učení i latinu čistší měli, oznamuje.

K čemuž, aby to býti mohlo, také i v Čechách kněz Beneš Optát s Petrem Gzelem, tovaryšem svým, snažně se přičinil, a i Zákon Nový podlé zpravení Erazmova v jazyku latinském, i Ortografi českau jazykem českým sepsanau vůbec Čechům vydal. V obém však tom, jakož lidí jest obyčej, skutek ne podlé vůle, ale podlé možnosti míry ukázal se, ut int. Pročež zpravivše což mohli, ponuknutí pobožné, úžitečné a náležité jiným učinili, aby majíce od nich příčinu sobě danau, více o napravení jazyka českého vlastnosti a ozdobě přemyšlovali. Že pak mnozí na tom, což tito svrchu řečení sepsali, dosti měvše, k práci nechtiví v tvrdém vrtati nemajíce chuti a neb snad nemohše, tak se tomu poněkud naučili, a týmž se v mluvení i v psání zpravují, ne bez mnohých při tom nedostatků; a jiní na ty na všecky zprávy nebo zapomenuvše, a neb snad o nich nemnoho vědauce, předce tak v zmatku (při mnohých věcech k vlastnosti neb ozdobě jazyka českého přináležejících) zůstávají, místně jak kde co napsati neb promluviti mají, nevědauce. Ač někteří někdy nemálo o tom v společných shledávaních promlauvati obyčej mají, však ještě vždy až posavád žádný nic čackého in hac materia nenapsal. Kdosi [1]) tabulam barbarolecticam vydal: dobrý počátek, kdyby dále šel předse; ale snad ten také nebo času čeká a neb již umřel.

Z těch příčin já nyní umínil sem těch věcí některých, předešle od napřed jmenovaných mužův sepsaných, porozšířiti: buď pro vysvětlení zpráv jejich, buď pro napravení, v čemž podlé mého saudu oni chybovali, buď pro doplnění toho, což od nich pominuto bylo, dobře věda, že ne to a tak, což bych snad a jak chtěl, učiním, ale toliko což budu moci. Vůleť má ta jest: abych o pravosti a ozdobnosti jazyka českého píše, neozdobně a omylně, to jest tvrdě a drsnatě, nevlastně a jak koli nezpůsobně nepsal, leč by se co proti vůli mé nahodilo. Poněvadž quandoque bonus dormitat Homerus, vix et ego mei semper esse potero similis.

A však i to, což se učiní, od rozumných a upřímných nepochybuji že bude přijato, od někoho snad i s vděčností.

1) t. Doktor Václav Hájek, D. Thadeáše Hájka otec.

PRÁVA A ZŘÍZENÍ ZEMSKÁ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO LÉTA 1549.

Zkorigována a napravena byla tato práva králem Ferdinandem I a osobami sněmem volenými a k tomu vydanými, a potom na sněmu zemském v úterý po S. Jeronymu léta 1549 ode všech stavův přijata a z rozkazu královského do desk vložena. Za zvláštní práci, kterou měl při jich spisování Voldřich Humpolec z Prostiboře a na Lochovicích, místopisař K. Č., udělil jemu král výsadu, aby nikdo krom něho nemohl jich až do desíti let tisknouti ani prodávati. Vytištěna byla nákladem téhož Voldřicha z Humpolce skrze Jana Kosořského z Kosoře l. 1550.

Artikulové o důstojenství, mocnosti a saudu Jeho Milosti Královské.

A. IIII.

Item: Předkem JMť Kská ráčí míti moc a vrchnosť, jakož sau to předešlí králové Čeští mívali, nad tím nade vším, což k dobrému, užitečnému JMti Kské a JMti dědicuov a všech obyvateluov tohoto království obecnému dobrému jest, to řáditi, puosobiti a zpravovati potud, pokudž by řáduom, právům, svobodám, privilejím, zřízením zemským na škodu a ublížení nebylo.

A. V.

Item: Na sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě Pražském léta 1547 v auterý před svatým Bartolomějem, jest toto zřízeno: Což se sněmuov pokládaní a rozpisování dotýče, těch se při mocnosti a vuoli JMti Kské zuostavuje, jakž prvé od starodávna bývalo, a jakž předešle o tom artikul v sněmu, kterýž byl držán léta 1545 v středu po svatých Třech Králích, svolen jest. A také aby po dnešní den žádný z obyvateluov království Českého žádných sněmuov a sjezdův krajských obecních bez povolení JMti Kské pod nižádnými vymyšlenými spuosoby nepokládal a nepokládali, a to pod pokutau hrdla ztracení, na kohož by se to pokázalo a provedlo.

Item: Též na témž sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě Pražském léta 1547 v auterý před svatým Bartolomějem, což se úřadův zemských rozdávaní a osob do saudu zemského dosazování dotýče, na tomto sme se stavové snesli: Poněvadž jest to vždycky předešle bývalo, že jest JMť Kská s radau úředníkuov a saudcí zemských úřady zemské dávati a osoby do saudu zemského, Čechy hodné, dosazovati ráčil: toho se při zřízení zemském a privilejích zuostavuje, a JMti Kské v to vkračováno a saháno býti nemá.

A. VII.

Item: Též na témž sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě Pražském léta 1547 v úterý před svatým Bartolomějem, zřízeno: Jakož JMť Kská mezi jinými a kuly toho na stavy podati, aby to dsk

zapsáno bylo, ráčil, což se saudu o hrdlo a o čest dotýče, aby jeden každý toho vuoli měl, z těch věcí před osobu JMti Kské a neb před saud zemský obeslati neb pohnati.

I poněvadž prvé zřízení zemské to v sobě tak obsahuje a zavírá, že z nářku cti každý toho vůli má, před JMť Kskau, když by v zemi býti ráčil, obeslati neb pohnati, a neb před saud zemský; protož se toho při témž zřízení zemském, jakž v sobě obsahuje, zuostavuje.

A což se hrdla dotýče, poněvadž jest to za předkuov JMti Kské bývalo a za JMti Kské také se dálo, že sau měli vuoli jedni druhé z hlavy před JMť Kskau a neb před saud zemský poháněti neb obsílati, v to se též také stavové JMti Kské nevkládají, ale přitom toho zuostavují, aby každý toho vuoli měl před JMť Kskau a neb před saud zemský poháněti neb obsílati. A JMť Ská, jako pán náš, aby s úředníky a saudci zemskými a radami JMti Kské z saudu komorního, kteréž by JMť Ská toho času při sobě míti a neb obeslati ráčil z obyvateluov království Českého, jako i předkové JMti, tu při vedlé pořádku zřízení zemského sauditi mohl. Než ráčil-li by JMť Ská prvé ven z tohoto království odjeti a v království nebyti, nežli by ta pře k slyšení a uvážení před JMť přišla, aby ráčil JMť Ská tu při, ač jest-li že by neráčil JMť Ská k svému vlastnímu slyšení a vykonání toho sobě pozuostaviti, ne jinam, než na saud

mský k vykonání a rozsauzení podati:
něvadž zřízení zemské císařem Karlem
čiměné to v sobě zavírá, že každý nejinde, než na svém právě o hlavu sauzen býti má: totižto zeměnín na zemském, man na manském, a měštěnín na městském právě. Než jest-li že by se strany o mord smluvili, pokudž by se pokuty JMti Kské v zřízení zemském vyměřené nedotýkalo, toho JMť Ská při tom zuostavovati ráčí.

A. VIII.

Item: Na témž sněmu obecním, téhož léta a dne, na tomto sme se také stavové snesli: Aby žádných postranních zápisuov a puntování od žádných osob z stavu neb z stavuov v tomto království proti JMti Kské dědicuom a budúcím králuom Českým, a proti řádu a právu se nedálo, nyní i na budaucí časy. Pakli by se toho přes to kdož koli dopustil a naň to shledáno a uvedeno bylo, an se v postranní zápisy a puntování dává, ten aby hrdlo ztratil.

A. IX.

Item: JMť Ská na tomto jest se s stavem panským, rytířským, a městským snésti a za zřízení zemské ustanoviti ráčil: Poněvadž jest od starodávna v tomto království více stavuov mimo stav panský, rytířský a městský nebývalo, protož že ještě více stavuov mimo nahoře jmenované tři stavy býti nemá, nyní i na budaucí časy. Však kníže Hendrich, pán z Plavna, poněvadž jest rodič tohoto království od starodávna, důstojenství svého knížecího i s dědici svými, tolikéž místa i titule, jako na kníže záleží, užiti má: však tudy aby stav čtvrtý v tomto království přičiněn nebyl.

O osazování saudu zemského většího.

A. X.

Ve jmeno boží a Trojice svaté nerozdílné. Amen. Vladislav z boží milosti král Český, markhrabě Moravský, Lucemburské a Slezské kníže a Lužický markhrabě: Známo činíme všem tak budaucím jako nynějším, že znamenavše některé ruoznice znamenité mezi pány a vládykami v království našem vzniklé, kteréžto za předkuov našich z dávné chvíle, i také za nás k znamenité překážce jednání obecného dobrého byly sau, a potomně k zkáze a ke zlému království tomuto taková nesvornosť přijíti by mohla; i majíce péči ustavičnú o poddaných našich, a chtíce rádi, aby takové nesvornosti v dobrau jednotu uvedeny byly, kteréž by obecnému dobrému nyní i budúcně nepřekážely, s pomocí boží a s povolením všech pánuov i také vládyk království našeho Českého tyto artikule dole psané ku pravému a k celému konci sme přivedli, o kteréž na nás oboje strany mocně sau přestaly, a nyní i budaucně zase, i za své budaucí nám sau přikli, že se tak podlé vyměření tohoto našeho beze všeho přerušení zachovati mají.

Nejprvé: Což se osazení saudu zemského dotýče a vejnosuov panských, a vládycských nálezuov, to takto vypovídáme a na věčné časy za právo ustanovujem: aby vždycky, když by se kolivěk nám, a nebo budaucím našim králuom Českým saud zemský osaditi událo, v takovém saudu aby byli napřed posazeni úředníci, kteříž z práva při saudu zemském sedati mají: totižto nejvyšší purkrabě Pražský, nejvyšší komorník a nejvyšší sudí království Českého, a k tomu dvanácte osob z pánuov, mužuov k tomu hodných a na cti zachovalých, a k tomu osm osob z vládyk, také hodných a na cti zachovalých, kteříž by od nás a neb od budúcích našich k takovému saudu vybráni byli. A kdyby panský potaz a vládycský vynášen býti měl, tehdy k vynášení potazu nejvyšší sudí království Českého, nynější i budúcí, má kázati vstáti dvěma z pánuov a jednomu z vládyk, a tak ti tří spolu, kteříž povoláni budau, panský a vládycský potaz vynesti mají; však to vždycky dskami zemskými znamenitě zapsáno býti má, že tito dva z pánuov a tento z vládyk panský a vládycský potaz vynesli, tak aby po věčné časy beze všeho omýlení znamenitě rozdíl byl mezi stavem panským a stavem vládycským.

Což se pak dotýče saudu dvoru našeho u dvorských desk, to také tak ustanovujem, aby spuosobem dole psaným osazován byl, nyní i budaucně; a na tom saudu aby seděl na místě našem nejvyšší sudí dvoru našeho po Čechách, pak k tomu páni, kteříž k tomu jmenováni budau, podlé toho, a s nimi aby seděli čtyři z vládyk v témž saudě. A když by panský a vládycský potaz vynešen býti měl, tehdy sudí dvoru našeho, nynější i budúcí, má rozkázati dvěma z pánuov a jednomu z vládyk vstáti, a kterýmž káže, ti mají panský a vládycský potaz vynesti; a to také znamenitě dskami má zapsáno býti, že tito dva z pánuov a tento z vládyk panský a vládycský potaz vynesli, aby jedenkaždý bez omejlení v své stavu panském neb vládycském oznámen by

Což se pak dotýče relací, a neboližto posluov ke dskám, to také za právo nyní i po věčné časy ustanovujem: že komuž kolivěk relací my i budaucí naši, králové Čeští, poručíme, buď z pánuov neb z vládyk, kdož by byl rada naše přísežná, ten aby mohl poslem ke dskám býti zemským i také dvorským, a relací od úředníkuov obojích desk od takového od nás poslaného má přijata býti beze vší odpornosti, což se věcí našich dotýče, nebo budaucích králův dotýkati bude. Však to také úřednici desk obojích s pilností opatrovati mají: kdož by kolivěk relací ke dskám udělal, byl-li by z stavu panského, aby to tak dskami znamenali: Posel ke dskám tento z pánův. Pakli by byl z stavu vládycského, aby bylo zapsáno: Posel ke dskám tento z vládyk.

A protož my Vladislav král znajíce, že tito prostředkové, kteréž sme my od dnešního dne po věčné časy za právo ustanovili, království našemu Českému nejsau k újmě, ani žádnému k zlehčení, stavu panskému, ani také vládycskému, ale že mohau nyní i budaucně k obecnému dobrému a k zachování lásky a svornosti tomuto království slaužiti:

Tyto všecky věci svrchu psané, listem tímto naším utvrzujem a upevňujem, a po věčné časy za právo ustanovujem tak: že strana žádná z pánuov, ani z vládyk v takovém zpuosobu přes toto naše zřízení na více se táhnauti, ani také strana straně toho u[illegible]nati nyní, ani po věčné časy nemá. Kte[illegible]ožto ustanovení list jeden pod pečetí n[illegible]í dali sme pánům, a druhý vládykám.

A pro větší pevnost s volí všech pánuov a vládyk na obecním sněmu království našeho kázali sme dskami zapsati toto naše zjednání a ustanovení. Dán na hradě Pražském v středu po svatém Řehoři, léta božího 1487, království našich léta 16. Tento majestát vložen jest byl ve dsky z rozkázaní nejjasnějšího knížete a pána, pana Vladislava, Českého krále atd., s povolením pánuov a vládyk království Českého, všech jich s povolením a dobrú volí. Poslové ke dskám od krále JMti byli sau: Jindřich z Hradce, nejvyšší komorník království Českého, Půta z Ryžmberka a z Švihova, nejvyšší sudí království Českého z pánův; a Jan z Raupova, nejvyšší písař království Českého a hofmistr dvoru krále JMti z vládyk, vypravujíce nadepsané věci od jmenovaného pána krále, k tomu jsauce zvláště vysláni. Stalo se v středu po svatém Řehoři.

A. XI.

Item: Na sněmu obecním léta etc. 1545 v pondělí po Na nebe vzetí panny Marie, jest zřízeno: Což se prokurátora JMti Kské, kteréhož by JMť Kská sobě voliti ráčil, v saudu sedání dotýče, i poněvadž se to nachází, že sau předešlí prokurátorové v saudu sedávali: tolikéž se při tom zanechává, aby JMť Kská s radau prokurátora moc měl vsaditi, do kteréhož by se saudu JMti Kské zdálo a vidělo. Než jakž by se při kterém saudu koli, ješto by on prokurátor v něm seděl, které pře oč koli krále JMti dotýkalo: při té při on prokurátor seděti nemá.

A. XII.

Ferdinand z boží milosti Římský, Uherský, Český etc. král, infant v Hispanii, arcikníže Rakauský, a markhrabě Moravský etc., jakožto král Český rozkázati ráčil ve dsky zemské zapsati a za právo ustanoviti: že všecky relací krále JMti mají z kancelaři krále JMti české, a neb z komory JMti Kské též české, listovní pod pečetí JMti Kské a budúcích králův Českých vycházeti, a ke dskám zemským i dvorským dodávány býti, a jináče od úředníkuov větších i menších přijímány býti ke dskám nemají. A takové relací tak ke dskám zemským podané a odeslané všecky má ingrossator větších desk zemských do zvláštního kvaternu relací pořádně vpisovati.

A. XIII.

Item: Král JMť má seděti na duostojenství stolice své v saudu zemském, a u noh JMti najvyšší purkrabě Pražský, a po pravé ruce královské kníže, které by v saudu zemském sedalo, a podlé knížete pán z Rožmberka, který by také v saudu sedal, a podlé něho najvyšší hofmistr zemský; a trefilo-li by se, že by zemský maršálek v saudu sedal, má seděti pod hofmistrem zemským; a na levé straně královské má seděti najvyšší komorník zemský, podlé něho najvyšší sudí zemský, a potom najvyšší kancléř zemský, jakož o tom obecní nález králem Vladislavem slavné paměti učiněný, a pod tímto zřízením vepsaný to v sobě šíře zavírá a ukazuje; a podlé něho najvyšší sudí dvorský, ač sedal-li by v saudu; a potom na obojí straně mají páni po letech sedati roduov starých, a pod nimi páni roduov nových sedati mají též po letech, tak jakž řád stavu panského dskami zemskými zapsaný to v sobě šíře drží a zavírá, a osm z vládyk, kteříž sedají v tom saudu, po každé straně po čtyřech, a také po starších sedati mají. Než kdyby král JMť v saudu neseděl, a neb ráčil vstáti, a neb odjíti: tehdy purkrabě Pražský na místě JMti seděti má.

A. XIIII.

Vladislav z boží milosti Uherský, Český etc. král a markhrabě Moravský etc.: Prohlédajíci k tomu, že jest toho mezi jinými potřebami znamenitě potřebí, aby páni a zvláště úředníci zemští místa svá, kdež by který vedlé úřadu svého sedati a která místa držeti měl, věděli, aby to vědúce lepší svornosť a jednota mezi nimi zůstati a trvati mohla, a jedni nad druhé aby se netřeli nyní i budaucně; i z té příčiny JMť Kská s radau svau takové o tom pořízení mezi nimi ustanoviti a ukázati jest ráčil, kteréž se v nynějších i v budúcích časích věčně držeti a zachovávati má beze všeho přerušení: Najprvé najvyšší purkrabě Pražský, ten má první místo držeti. Item: Potom najvyšší hofmistr K. Č., potom najvyšší maršálek K. Č., potom najvyšší komorník K. Č., potom najvyšší sudí K. Č., potom najvyšší kancléř K. Č.

A. XV.

Item: Což se pánuov z Rožmberka dotýče, ten každý, kdož by z nich vladařství nebo panství rodu z Rožmberka na sobě měl, ten toliko má nade všemi úředn zemskými sedati a místo své míti; jiní ckni páni z Rožmberka mají sedati mez

nými pány vedlé let, krom knížat, kteří v Čechách jsau.

A. XVI.

Item: Poněvadž osoba JMti Kské v to zřízení o saudu komorním se nepotahuje, nýbrž zřízením sněmovním mocnosť JMti a spravedlnosť při témž saudu náležitá se vyhražuje; protož kdož by koli před JMti Kské osobu obsílati chtěl neb chtěli, když by král JMť v zemi býti ráčil, ta obeslání sám osobau svau slyšeti a neb komu jinému poručiti ráčí, toho se při JMti Kské mocnosti zuostavuje. Než jest-li že by taková obeslání v přítomnosti JKMti k slyšení nepřišla a neb místa a konce nevzala, tehdy aby puovod z kanceláři JMti Kské obeslání svého hodnověrný vajpis ukázal, a ten v registra saudu komorního vložen býti má. A saud komorní po odjezdu JMti Kské aby té při (ač náležela-li by tomu saudu) konec spravedlivý učinil; pakli nic, aby ta pře zase na JMť Kskau k slyšeni a rozsudku odtažena a odložena byla.

A. XVII.

Item: Rozsudkové krále JMti mezi stavy a neb osobami učinění, předešlí i potomní, ti mají v své mocnosti zůstati a předse jíti, a rozsudkové panští a vládyčtí, předešlí i potomní, ti také předse mají jíti a v své mocnosti zuostati.

A. XVIII.

Item: Páni a vládyky žádného, kdož se před saudem zemským saudí, na přátely podávati nemají, leč by se cti dotýkalo, [illegible] ho každého mají na přátely podávati, slyšíce při, a nebo po puohonu vyrozuměvíce, že se cti dotýče, a neb leč by se strany dobrovolně svolily vo kterú při. Než na kterémž by kolivěk saudu Kská Mť seděti ráčil, že JMť to sám z své vuole bude moci učiniti a na přátely podati o každau věc: kromě té pře, která by se na pokutu JMti Kské a zemskú vztahovala a k vyslyšení a svědkuov okazování že by přišla, ta od saudcí zemských netoliko aby na přátely podávána byla, ale nemá stranám, aby se o to smlauvati měly, dopuštěna býti, než má předse sauzena býti, leč by JMť Kská ráčil to s saudci zemskými rozvážiti a k tomu své povolení dáti.

A. XIX.

Item: Žádný konvent nebo klášter, a všelijaké duchovenství, který jest komora královská, nemuož bez povolení královského nic od konventu ani od kláštera zastaviti, prodati, dáti, ani směniti bez povolení královského. Pakli by co zastavil, prodal, směnil nebo dal, že to žádné moci míti nemá. Pakli by kdo k sobě přijal, musí to králi darmo vrátiti a neb tomu, komuž by to JMť Kská dáti ráčil.

A. XX.

Item: Král JMť jarmarky nebo trhy muož dáti, komuž ráčí, a kolikž koli v jednom roce; a bez JMti Kské žádný nemuož sobě jarmarkuov ani trhuov saditi; a také žádný bez JMti Kské vůle měst hrazeňých znovu dělati, hradů ani tvrzí nemuož. A také hraduov, měst, tvrzí bez JMti vuole žádný bořiti nemá; a cla, mýta, tržné na zemi nebo po vodách vysaditi sobě nemuož bez zvláštní milosti a obdarování královského. A dal-li by král JMť komu clo proti starým výsadám, a komu bylo ke škodě, právo se jemu nezavírá.

A. XXI.

Item: Na sněmu obecním léta 1545 v středu po svatých Třech Králích jest zřízeno: Co se listuov mocných, kteréž JMť Kská vydávati ráčí o pořízení statkuov manských, dotýče, to JMť Kská v moci své zuostavovati ráčí, komuž by ráčil v tom milosť učiniti. Tolikéž což se fristuňkuov na hory dávaní dotýče.

A. XXII.

Item: Na sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě Pražském léta 1545 v středu po svatých Třech Králích, takto jest zřízeno: Což se knížecích lehen přijímaní dotýče, tolikéž i jiných ven z země, ty aby JMť Kská podlé starobylého obyčeje zde při stolici (pro poctivosť JMti Kské stolice a koruny České) na hradě Pražském a neb v království Českém podávati ráčil. Než jiná léna, jakž JMti Kské předkové činívali, v mocnosti se JMti zuostavuje.

A. XXIII.

Item: Což se erbuov dávaní dotýče, ty JMť Kská dávati muože, komuž ráčí, tak jako jest to prvé bylo, a ti, kteří sobě erby vyprošují, aby se zachovali tak, jakž jich list od krále JMti na to daný ukazuje; a v stavu svém i k stavu svému aby se tak zachovali, jakž od starodávna bylo. A nemá žádnému takovému psáno býti, nežli „slovútnému panoši“ až do jeho smrti. A též měl-li by které dítě, též těm dětem do třetího kolena nemá psáno býti „urozenému vládyce“, a ti starodávním vládykám nemají rovni býti a nejsú; a kteříž by v třetím kolenu od obdarování a erbu jim daného nebyli, těm se jinak nemá od žádných úřaduov psáti, než „slovútnému panoši“. A kdož by sobě erb na JMti Kské zjednal, nejsa svobodný, a pána dědičného by měl, ten každý takovým obdarováním a erbem pána svého dědičného zhoštěn není a býti nemá a nemůže.

A. XXIIII.

Item: Jakož v království tomto mnozí nezpuosobové a neřádové od výtržných lidí povstávají skrze odpovědníky a nepřátely buďto zemské a neb stavuov i také osob, kteříž svého průchodu by míti nemohli, kdyby tajných a přikrytých fedrování v tomto království nemívali; ale aby takovým zlým překaženo býti mohlo, takto o tom se svolujem: Kdež o tom prvé zřízeno jest: jest-li že by kdo čeho takového, což by se kolivěk na jaký kolivěk neslušný neřád vztahovalo, proti králi JMti a zemi se dopustil, že taková pokuta pro jeho provinění na JMť Kskau připadá, a že JMť na obecné dobré zemské díl toho obrátiti měl; ale pověvadž mimo osobu krále JMti žádný k takovým lidem pro pokuty jest nehleděl a nepřistaupal, a skrze to i pokuty míjely a vajstupkové svuoj pruochod že sau mívali, a protož kdož by z obyvateluov království tohoto na JMti Kské takovau pokutu sobě vyprositi mohl a JMť Kská ráčil ji jemu neb komu dáti, aby také též pokuty mohl dobývati, a na komž by se právem a saudem nalezla, aby jí mohl podlé JMti Kské dání užiti: neb k dání takových pokut povolujem, aby JMť měl je moc dávati.

PAVEL VORLIČNÝ,

a neb, jakž obyčejně se psával, *Aquilín Hradecký*, pocházel rodem z Hradce Králové, studoval na universitě Pražské, kdež l. 1546 se stal bakalářem. Potom pobyv některý čas v Prostějově při tiskárně Jana Günthera, stal se farářem pod obojí v Kyjově na statku Vojtěcha z Pernšteina. Zemřel ku konci XVI století. Spisy jeho české jsou téměř všecky jen překlady z latiny, jichž za příklad obratnosti a lahodnosti jazyka nikoli schvalovati nelze. Přeložil: *Flavia Josefa o válce židovské knihy sedmery*, k nimžto přidán i životopis Josefův, pak proti Apionovi knihy dvoje, a o mučedlnictví Machabejských knihy jedny (vytištěno v Prostějově 1553 a v Levoči 1805); potom *Catonis Disticha* (v Holomouci u J. Günthera 1558 a v Praze od 1564 do 1581 desetkrát); *Žaltář S. Davida* ve verších 11ti syllab, a *Hymny t. písně chval božských* (obé vyt. v Praze u Melantricha 1572); krom toho vydal *Modlitby* (1589) a několik kněh ke cvičení mládeže v jazyku latinském, ano skládal i latinské básně, pro něž přijat do společnosti básnické Jana Hodějovského.

FLAVIUS JOSEFUS O VÁLCE ŽIDOVSKÉ.

Z knihy sedmé:

O šturmovaní ke zdi, a o zapdlení chrámu.

Kap. IX.

Osmého pak dne měsíce Srpna, když haufové dva náspy dokonali, k ambítu západnímu chrámu zevnitřního berany přitáhnúti rozkázal, když již před tím šest dní, kterýž nejpevnější byl beran, bez přestání v zeď tluka, nic ovšem neprospěl; ale i toho, i jiných velikosť stavení kamení přemáhalo. Puolnoční pak brány jiní grunty podkopávali, a mnoho ustavše, toliko ven vydané kamení vyvrátiti mohli; jiné pak ve zdi brány zdržovalo, a tak dlauho ostály, až nástroje a sochory železné Římané opovrhše, žebříky k ambítóm přistavili. Židé pak vidúce, že se Římané prvé k tomu utekli, než oni jim vstupu zabraňovali, proti nim postavivše se válčili; a jiné zajisté nazpátek dolův shánějíce strkali po hlavě, a jiné, jenž na pomoc přicházeli, mordovali, mnohé z žebříkův zcházející, prvé než se pavézami přikryli, meči sekali; některé pak žebříky plné oděncův na stranu odvracujíce shazovali, z čehož nemalé zmordování Římanův se stalo. Jiní když jim praporcové odjati byli, o ně se bili, pokládajíce sobě za velikú hanbu, jest-li že by jim vzati byli. Však naposledy Židé i praporcův dosáhli, i ty, kteříž s nimi vlezli, zmordovali. Jiní pak jsúce přestrašeni záhubau hynaucích, dolů lezli. Z Římanův zajisté žádný nezahynul bez nějakého skutku dovedení; z svárlivých pak ti, kteříž v prvních válkách tehdy také silně bojovali, k tomu také Eleazar, bratra Símona tyrana syn. Titus pak vida, že od cizího chrámu s škodau a s pomordováním vojákův zdržuje se, ohněm brány podpáliti rozkázal.

V tom pak k němu poběhlí přišli: Ananus Amauntinský, Símonů drabant nejukrutnější, a Archelaus syn Magadaty, proto naději majíce k dosáhnutí odpuštění, že Židy vítězitele opustili. Titus pak když uslyšel o té jejich nad Židy ukrutnosti, oba stíti dáti umínil; neb pravil, že potřebau přinuceni jsauce, ne dobrovolně přišli, a že zdraví hodni nejsú, kteřížto zapálenau pro ně vlasť opauštějí. Ale však ukrotila hněv víra, jíž se zavazoval, a je propustil; ale ne na tom místě, na kterémž jiné, míti je chtěl. Již pak byli brány zapálili vojáci, a když se stříbro rozpustilo, rychle dříví shořelo, a nenadále se rozmohší oheň blízké odtud ambity zapaloval. Židé pak oheň okolo sebe vidúce, i těly i myslí klesli, a podjati jsúce strachem, pomáhati a neb hasiti žádný neusiloval. Stojíce pak hleděli, však těch věcí neželeli, kteréž k zkáze přicházely, toliko aby, což pozuostávalo, zachovati mohli, zase k sobě přicházeli. Toho zajisté dne a noci potomní rozmáhal se oheň; neb po málu, aniž spolu ze všech stran ambitové se zapalovati mohli. Nazejtří pak Titus dílu nějakému svých vojákův rozkázal oheň uhasiti, a skrze blízká místa od bran cestu rozšiřovati, aby haufové snáze vjíti mohli, zprávců k sobě povolal, a šest jich shromáždiv, jenž byli přední: Tiberia Alexandra, všeho vojska hejtmana, a Sexta Cereala, pátého haufu zprávce, Larga Lepida, desátého haufu, Tita Frigia, patnáctého. S nimiž byli také Eternius Fronto, hejtman dvau haufův z Alexandrie, a Markus Antonius Julianus, zprávce Judstva. Shromáždiv nad to také rotmistry a vladaře, o chrám s nimi se radil. Jiným se zajisté vidělo, aby způsobu válečního užívali, pravíce, že nikdá Židé od nových věcí nepřestanau, dokudž chrám pozůstávati bude, do kteréhožto všickni, kdež koli jsú, shromažďují se. Někteří pak radili, jest-li že by chrám opustili Židé a o něj žádný by nebojoval, aby jej zachovali; jest-li že by pak jej válečně obdrželi, aby ohněm zkažen byl: neb již hradem býti se zdál, a ne chrámem, a nešlechetnosti ne on císař, ale ti, kteříž by k tomu přivedli, aby se tak stalo, že se dopustí. Titus pak když pravil, ač koli by neústupní jsúce Židé bojovali, že za lidi mstíti se nad věcmi, kteréž duše nemají, nesluší, a že nikdá takového díla nezapálí: neb již by to byla Římská škoda, jako i okrasa císařství, jest-li že by zuostal; již vůdúce, co by chtěl, k jeho radě přistaupili Fronto, Alexander a Cerealis. Tehdy shromážděni to rozpustil, a rozkázav vojákóm odpočinauti, též i vůdcóm, aby je ku potřebě udatnější měl, cestu strojiti přes vyvrácená místa naschvál vybraným vojákuom rozkázal, a oheň uhasiti. Toho zajisté dne Židy práce a strach od udeření zdržoval; na zejtří pak posilnivše se a doufání nabyvše, skrze východní bránu proti strážcuom zevnitřního chrámu, druhau hodinu na den vytrhli. Oni pak prvnímu potejkání silně odpírali, ohradivše se pavézami, a jakožto zeď po předku spojivše šik učiněni byli. Však jistá věc byla, že by byli nedlauho trvali; neb i množstvím dotírajících, i smělostí převýšeni byli. Císař p

prvé nežli se nazpátek obrátil šik (neb se z Antoní na válku díval), s jizdnými výbornými přijel na pomoc. Moci pak jeho nemohli snésti Židé, ale když první zmordováni byli, mnozí v utíkání se dali, a když Římané odcházeli, na ně se obraceli; když se pak oni proti nim zastavili, opět utíkali. Až okolo hodiny páté, Židé mocí přinuceni jsúce do chrámu vešli a tam zavříni sau. Titus pak odjel do Antoní, umíniv na zejtří ráno se vším vojskem vytrhnúti a chrám vybojovati. Ale chrám božím uložením již dávno k ohni odsauzen byl, a již po časích vyšlých přišel uložený den, kterýžto byl desátý měsíce Srpna, v kterýžto také prvé od krále Babylonského byl vypálen. Od domácích pak vzal příčinu a počátek oheň. Neb když za malý čas po Titovu odjetí svárliví odpočinuli, na Římany opět udeřili, a strážní chrámu s hasícími oheň zevnitřního chrámu válku svedli; a ti Židy k utíkání přinutivše, až k chrámu se dostali.

Jak chrám zapálen jest proti vůli Titově.

Kap. X.

Tehdy nějaký z vojákuov, nečekaje na žádného rozkaz, ani tak veliké nešlechetnosti se neostejchaje, ale vzbuzen jsa božskau jakausi prohlivostí, od spolutovaryše svého vyzdvižen jest, a z hořícího stavení pochopiv oheň, do zlatého vokna vstrčil, odkavadž k stavení při chrámu na půlnoční straně přístup byl. Když se pak plamen rozmohl, hodný křik té zhauby mezi Židy povstal, a ku pomoci pospíchali, smejšlejíce, že již životův litovati nesluší, ani uduom hověti, ztrativše to, pročež velmi atrní býti se zdáli. Rychle pak to Titovi nějaký oznámil, a on (neb v stánku náhodau odpočíval, jakž se od bitvy byl vrátil) vyskočil, a k chrámu hned bral se, aby zabránil zapalovati, i všickni po něm vůdcové, a za nimi haufové, ulekše se. Křik pak a hřmot byl, když takové vojsko bez pořádku se bauřilo. Císař pak hlasem spolu i rukau bojujícím znamení dávaje, oheň rozkazoval uhasiti; ale ani hlas jeho slyšán nebyl, proto že uši jejich větší křik byl zacpal, a na návěští ruky nešetřili, jiní pro boj, jiní pro hněv. Prchlivosti pak těch, jenž do chrámu běželi, ani přikázaní, ani hrození zastaviti nemohlo; ale kamž je vzteklost vedla, brali se. V branách pak chrámových tisknauce se, mnozí se vespolek pošlapovali; mnozí pak na hořící ještě a kauřící se ambity padajíce, to též zlé, kteréž přemožení, trpěli. Když se pak do chrámu dostali, dělajíce se jako by zbraňování císařova neslyšeli, jeden každý předcházejícího napomínal, aby zapaloval. Svárliví pak již ku pomoci naděje žádné neměli, ale utíkání a mord po všech místech byl. Množství pak veliké lidu obecního nestatečné a nezbrojné, kdež koli přistiženi sú, mordováni byli, a při oltáři veliký počet mrtvých nahromážděn byl. Po stupních pak chrámových i krev mnohá tekla, i těch těla, kteříž nahoře zamordováni sú, padala. Císař pak když ani prchlivosti vzteklých vojákův zdržeti nemohl, a oheň se rozmáhal, do chrámu s zprávci jinými všed, a i svatyni chrámu, i což koli tam bylo, spatřil, ty věci zajisté, kteréž u cizích národův nad pověst byly lepší, pod vychvalování pak a domnění domácích ne menší. Když pak

plamen ještě z žádné strany k vnitřním věcem se nedostal, ani okolo vnitřního chrámu nic nehořelo, což bylo v pravdě, smejšleje, že ještě zachován býti muože, i sám vyskočil, i vojákův prositi, aby oheň uhasili, nepřestával, a Liberalisovi, setníku jednomu z drabantův svých, rozkázal, aby kyjem ty, jenž by neuposlechli, odháněl. Vzteklosť pak vojákuov a k bitvě prchlivosť jakási náhlá, a nenávisť Židův, i uctivosť k císaři, i bránícího bázeň přemáhali. Mnohé také vzbuzovala naděje k laupežím, jenž se domnívali, že vnitř všeckna místa penězi naplněna jsau: neb dvéře z zlata učiněné spatřovali. K tomu také nějaký voják z těch, jenž tam byli vešli, když císař k zabránění ohně běžel, oheň již byl pod veřeje dveří podložil, a tehdy rychle, když se plamen vnitř ukázal, i hejtmané s císařem odešli, i stojícím vně zapalovati žádný nebránil. Chrám zajisté tím způsobem proti vůli Titově vypálen jest. Ale ač koli někdo by smejšlel, že velice ho želeti a plakati náleží, jakožto díla nade všeckna, o kterýchž sme slyšeli, a nebo kteráž sme viděli, nejdivnějšího, tak z strany stavení jako velikosti, též také z strany nákladu při všech věcech, a slávy, kteráž z svatyní pocházela, však velmi veliké z odsudu vezme potěšení: že jakožto živočichové, tak také díla a místa odsudu se uvarovati nemohau. Podiví se také v tom běžícího času neproměnitedlnosti: neb i měsíc, jakž povědíno jest, i ten den zachoval, v kterýžto nejprvé od Babylonských chrám byl vypálen; a od prvního vystavení chrámu, kteréž Šalomún král začal, až do tohoto vyvrácení, kteréž se stalo druhého roku císařství Vespaziánova, tisíc sto třidceti počitají let, a sedm měsícův, a dní patnácte; od posledního pak, kteréž druhého léta království Cyrova Aggeus učinil, až do vyvrácení, kteréž za císařství Vespaziánova sneslo město, let DCXXXIX, a dnů XLV.

O kněžích a o pokladnici, i o ambitu.

Kap. XI.

Když se tehdy chrám zapaloval, což koli také k rukám přišlo, bráno bylo; a mord byl nezčislný těch, kteréž postihli. Aniž litosti měli nad sešlejm věkem, a neb uctivosť při čistotě: ale i děti i staří, duchovní i světští, jednostejně mordováni byli, a všelijaké lidi válečná záhuba zsužovala, a kořící se spolu s odpírajícími zbiti sau, a oheň dále se rozmáhaje, s lkáním hynaucích třeštěl; a podlé vysokosti vrchu, a hořícího díla velikosti, mohl by někdo věřiti, že všeckno město hoří. Nad ten pak křik nic většího a neb hroznějšího vymyšleno býti nemůže; neb i Římských haufuov zvuk byl, i svárlivých zbrojí a ohněm obkličených křik veliký, i lidu obecního k nepřátelóm utíkání s strachem, i naříkání pro záhubu, s postavenými pak na vrchu také množství městské křičelo. Již tehdy mnozí hladem vyzáblí, téměř umírajíce oči zavřevše, když oheň chrámový uhlédali, k naříkání moci a křiku nabyli. Zvučela pak i za řekau krajina ležící, a hory okolo ležící těžší zvuk vydávaly, a však zhauby byly odpornější a nesnesitedlnější nežli hlučení; nebo vrch, na kterémž chrám byl, že z kořene hoří někdo se domnívati mohl, když tak všech stran plný ohně byl. Zdála se

krev nad oheň hojnější býti, a více zmordovaných nad mordéře, a všeckna země mrtvými těly přikryta byla, a po mrtvejch tělích chodíce vojáci, utíkající honili. Množství pak laupežnické potom, zahnavše Římany, do zevnitřního chrámu a odtud do města se dostalo. Lidu pak obecního což pozuostalo, do ambítu zevnitřního utekli. Z kněží pak mnozí nejprv rožny, též také i stolice své, kteréž z olova učiněné byly, chápajíce, proti Římanům za zbraň jich užívali. Potom když nic neprospívali, a oheň se na ně vyrážel, vyšedše na zeď osmi loket z šíři, tam zůstávali. Však dva z urozených, mohauce k Římanóm ujíti a zachováni býti, a nebo společný zpuosob s jinými snášeti, sami od sebe do ohně vskočili a s chrámem spáleni sau: Meirus syn Belgy, a Josef Daleů. Římané pak uznávajíce, že nadarmo od stavení okolo chrámu se zdržují, poněvadž chrám již hořal, všeckno spolu zapálili, i což bylo ambítův pozůstalých, i brány, kromě jedné na východní straně, a druhé na polední, ač koli i ty také potom zkažené vyvrátili; nýbrž také truhly, kteréž pokladnice slauly, zapálili, v kterýchž veliké množství bylo peněz, a mnohá raucha i jiné zboží, a (ať krátce povím) všeckno židovské shromážděné bohatství; nebo jeden každý z nejbohatších tam všecken statek svůj snesl. Přišli pak také do toho, kterýž ještě pozůstával jeden ambít před chrámem, kamžto utekli z lidu obecního ženy, též i děti, i všeliké množství, téměř na šest tisícův lidu; ale prvé nežli jakau císař o těch vejpověď učinil, a neb co hejtmanuom rozkázal, hněvem rozpáleni jsauce vojáci, zapálili ambít; a tak se přihodilo, že mnozí z ohně vyskakujíce umírali, jiní v ohni uhořeli. Z tak velikého pak počtu žádnej zachován nebyl. Těm příčinau zahynutí nějaký falešný prorok byl, kterýž toho dne kázal v městě: že bůh jim rozkazuje do chrámu vstaupiti, aby tam znamení zdraví svého přijali. Neb mnozí od tyranuov tehdy zjednáni jsúce proroci, oznamovali lidu, aby očekávali boží pomoci, aby tak neutíkali; a ti, jenž bez strachu a stráže pozůstávali, aby nadějí zdržováni byli. Rychle pak v odporných věcech člověk navesti se dopustí. Jest-li že by pak také vysvobození z nastávajícího zlého zasliboval ten, jenž oklamati hledí, z potřeby trpící všecknu naději k tomu složí.

OLDŘICH PREFÁT Z VLKÁNOVA.

Pocházel z rodiny vládycké a narodil se v Praze dne 12 Května 1523. Vzdělav se mění matematickém i astronomickém a vycvičiv se v jazycích rozličných, vydal se l. 1546 d Božím Tělem na cestu do Benátek a potom po moři do Palestiny, odkudž zase do hy dne 4 Dubna 1547 se navrátil. Později podnikl ještě také cestu do Kompostely,

slavného místa poutnického ve Španělích. Bydlil v Starém městě Pražském na Uhelném trhu v domě otcovském, obíraje se děláním nástrojů matematických a hvězdářských; byl v té věci důmyslný a umělý, a krom toho co muž pobožný, šlechetný a zkušený vůbec vážen. Zemřel dne 26 Července 1565. Příhody své na cestě do Palestiny vylíčil obšírně a živě ve spisu, jejž l. 1563 v Praze nákladem svým u Jana Kozla ve fol. s mnohými rytinami ve dřevě vydal, pod titulem: *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny, t. j. do krajiny někdy Židovské, země Svaté, do města Jeruzaléma k božímu hrobu*, kterýžto spis věnoval Václavovi z Hazmburku na Strakonicích, nejv. mistru převorství řádu S. Jana Jerozolimitanského. Podruhé vyšla ta kniha v Praze 1786 v 8, přičiněním Faustina Procházky.

O plavení poutníkuov od země Svaté portu Jafy zas k ostrovu Cypru, a o šarvátce, kterauž sme s Turky na moři měli na té cestě mezi zemí Svatau a ostrovem Cyprem, v kteréž několik osob postřeleno a zbito.

Kapitola LXVI.

Desátého dne měsíce Září, to bylo v pátek, ten celý den stáli sme vždy na místě s naví; neb se předse ladovala a rozličné zboží z břehu se do ní vozilo, kterého patron v zemi Svaté nakaupil. Po západu slunce připlavil se k nám do navi náš patron a hejtman se vší svau čeledí; neb byli na břehu u Jafy a tam své kupectví jednali. Ten večer počal váti dobrý vítr a patron rozkázal všecky věci k plavení připravovati; a tak okolo dvau hodin na noc počali marináři kotve z moře vytahovati a se na cestu strojiti; a když již bylo blízko k puol noci, vytáhše všecky kotve z moře a rozestřevše plachty, i plavili sme se tichým větrem preč od Jafy portu a země Svaté naší cestau zas k Benátkům ve jmeno boží.

V sobotu pak ráno, to bylo 11 dne měsíce Září, vítr se hrubě počal tišiti, i plauli sme poznenáhlu ten celý den, a vždy sme za námi z daleka viděli Jafu a zemi Svatau.

Dvanáctého dne pak měsíce Září, v neděli ráno, nic sme neviděli než nebe a moře, a měli sme dosti tichý vítr; okolo oběduo počali sme zas viděti velmi z daleka za námi na vejchod zemi, kterau bylo viděti až do večera.

V pondělí ráno, 13 dne měsíce Září, měli sme zlý vítr (a bylo vždy z daleka zemi viděti na levé straně), který trval ten celý den i noc až do jitra.

Dne 14 měsíce Září, to bylo v autery na den Povýšení S. Kříže, léta páně MDXLVI, ráno před vejchodem slunce, když svitalo, počal býti hřmot a křik nahoře v navi mezi marináři pacholky; neb metali doluo do navi prkna a jiné věci, co nahoře na plácku bylo, a jej uklizovali; neb byli tesaři jakés prkna strojili k ladování bavlny v Cypru. Já probudiv se, slyše ten hřmot a křik, vstal sem rychle a obleki se, a vylezl nahoru na plac (neb sem dole v navi na mé truhle ležel a spal), ptaje se, co se to děje? A tu mi pacholci marináři oznámili, že viděli pět galí z daleka za námi, kteréž i okazovali; a bylo tehdáž těch pět g[illegible]

námi vz-dáli od nás víc než na míli českau, a plavilo se všech pět pospolu s vytaženými plachtami k nám, jedna vedlé druhé. A tu zbuzeni byli a vstali všickni jiní pautníci. I rozkázal náš patron i hejtman z navi pacholkům marinářuom, aby všudy čistě uklidili nahoře na navi, aby se sem i tam mohlo choditi. Když se to stalo, rozkázal lodičku kundeli, kterauž sme byli tehdáž v navi vtaženau měli, vundati u prostřed nave; do té sme z moře kbelíky a okovy naváživali a nanosili vody skuoro jí čtvrt, a to proto, kdyby do navi nepřátelé oheň metali a nave se zapálila, abychom měli čím hasiti. Také sme po navi shledali všecky škopky, kbelíky, okovy a jiné nádoby, a ty do vody do kundele vmetali, kdyby potřeba byla, abychom to pohotově měli. Potom kázal patron marinářuom i nám pautníkům kamení zduolu z navi nahoru nositi, kterého sme byli do nave nabrali u ostrovu Korfu, jakož o tom máš napřed, to se nám tu dobře hodilo; i nosili sme kamení nahoru a všudy po stranách v navi je rozkladli, kdyby nepřátelé chtěli navi šturmovati, abychom měli čím na ně házeti a se brániti. Též rozkázal patron puškářuom střelbu všecku nabiti a zpraviti, se vším aby hotovi byli, kdyby potřeba kázala; neb sme dva puškáře s sebau měli. Také kázal patron ženám, které na navi byly, i dětem, a některým starým pautníkuom doluo do navi, kde zboží bylo, a tu je špuntem tam zahnadili, a řetězy přetáhše zámkem zamkli.

rozkázal patron tesařuom, aby navi ože po stranách prkny ohradili; neb po stranách nebyla ohražena, jakž obyčej bývá, neb byla nová, a toho v ní ještě neudělali. A tak tesaři na pospěch ohradili prkny navi po obau stranách i nahoře všudy, z vejši od podlahy člověku do brady, a potom ty prkna našemi postelemi, na kterých sme léhali, které vlasky *matracen* slovau, a hauněmi sme obvěšeli, aby do navi nahoře nepřátelé skrz skuliny a díry mezi prkny šipkami střéleti a nás viděti nemohli. Také patron kázal vynesti ven na plac prostřed navi ručnice, puolháky, špisy, terče; neb sme to všecko v navi měli, a tu kteří z nás pautníkuov dobře z ručnic střéleti uměli, vzal sobě každý puolháku a neb ručnici, tu sobě zpravil a nabil. Těm střelcuom patron rozkázal jíti nahoru na přední díl nave, odtud aby stříleli, bude-li toho potřeba, a s každé strany jich pět postavil k okenečkuom, které tu nahoře jsau. Z nás pak jiných pautníkuov každý sobě vzal za braň, co mu se vidělo a čím by se brániti mínil: někteří měli špisy a rapíry, jiní terče a rapíry, neb i já terč sem měl a rapír. Ty terče, které sme měli, byly nápodobné k těm, jako husaři mívají, než že jsau drobet okrúhlé a ne tak hrubé. I svolav nás pautníky patron, dával nám naučení, kterak se máme zpravovati, budau-li na nás nepřátele střéleti: totiž když střelba puojde, abychom na podlahu padli a nestáli, a přišlo-li by k tomu, že by nepřátelé do navi lézti a jí šturmovati chtěli, kterak se brániti a v tom chovati máme; též budau-li do nave oheň házeti a nave že by se na některém místě

zapálila, jak bychom hasiti měli. Také okazoval nám, před šipkami kterak se velikau plachtau chrániti máme; při tom napomínal nás všech, abychom dobré srdce měli, se nic nestrachovali a nebáli, než přijde-li k tomu, že by nás nepřátelé s pokojem nechati nechtěli, abychom se statečně bránili, že té naděje jest ku pánu bohu všemohúcímu, že na nás buohdá málo vyhrají. Potom marináře svolav, rozkázal jim, co opatrovati a čeho každý hleděti má, bude-li toho potřeba. A tak sme stáli prostřed navi na placu každý s svau braní, čekajíc těch galí; však sme nevěděli, kdo jsau, jsau-li přátelé či nepřátelé; ale nic méně sme se na péči měli, opatrovali a k bránění strojili. V tom ty gale se k nám pozadu pomalu přibližovaly, neb větrem i vesly se táhly. My pak vítr tehdáž dosti špatný a tichý sme měli, a nebylo viděti než nebe a moře, krom po pravé straně velmi z daleka bylo viděti drobet zemi a hory její. A tehdáž též sme viděli, neb k nám po levé straně připlauli a se okázali dva velcí delfínové ryby, o kterých potom oznámím. V tom když již byla asi hodina na den, tu jedna gale od těch čtyř se odmísila a zadu ostávati počala, tak že se nám brzo z očí ztratila a my jí víc neviděli, než ty čtyři vždy se k nám z nenáhla přibližovaly. Proč jest ta pátá gale zadu ostala, toho věděti nemohu; než jakž někteří pacholci mařináři pravili, že pro špeh zadu ostala, byla-li by kde za námi jaká gale neb šíf křesťanský, tomu aby překážku učinila, aby nám na pomoc přispěti a nás retovati nemohli.

A tak než hodina minula, jakž ta pátá gale zadu od těch čtyř se odtrhla, že sme před námi z daleka viděli, an se proti nám plaví plachty, ale nevěděli sme, co jest, šíf-li malý čili galea; a tak ona k nám a my k ní dosti malým a tichým větrem sme se přibližovali. A v tom ty zadní čtyři gale se k nám přiblížily; a když od nás byly asi puol míle české (to mohlo býti okolo dvau neb víc hodin na den), tehdy z té jedné gale vystřelili z jednoho kusu, tím dávajíc znamení, že jsau přátelé; vlasky tomu jednau vystřelení říkají *la securanca*, to jest bezpečenství; proti ní rozkázal náš patron hned také jeden kus vystřeliti, tím dávajíce znamení, že jsme také přátelé. Potom se všecky čtyři vedlé sebe vždy blíž k nám přibližovaly, a když již na malé puol míle od nás byli, vystřelili opět ze dvau kusuo, jeden po druhém dvakrát; ale náš patron nemohl tomu jich dvakrát vystřelení rozuměti, co tím míní, i nevystřelil proti nim z naší navi nic, než tak nechal. Někteří marináři pravili, že tím dvakrát vystřelením znamení nám dávají, abychom velikau plachtu spustili a jich čekali.

Po malé chvíli po tom vystřelení hned se ta jedna gale od těch čtyř napřed vytrhla a sama tuze větrem i vesly se táhla, nám po pravé ruce dosti podál od naší navi; neb sme vítr tichý a nám nepříhodný měli. A když byla zároveň po pravé straně s naší naví a nás ještě neminu' vystřelili z ní opět z jednoho kusu. P- tomu z naší navi též z jednoho kusu

střeleno bylo, vždy nadějíce se, že jsau přátelé; ale když se po těch vystřelení(ch) k nám nepřibližovala, než minuvši dosti daleko nás předjela, patron nevěda se čím zpraviti, opět kázal z jednoho kusu vystřeliti. Proti tomu z gale oni nic nevystřelili; nic méně ještě rozkázal náš hejtman z naší nave dvakrát vystřeliti jedno po druhém, tím znamení dávaje, aby se chutně oznámili, kdo jsau. Ale oni proti tomu nic; než hned se obrátila ta gale proti nám zase nazpátek a připlavila se k naší navi po levé straně, odkavadž vítr šel, dosti blízko (neb vítr byl od poledne nám po levé straně), tak že my je a oni nás slyšeti a spolu mluviti sme mohli. A tu hned spustili v té gali plachtu doluo, a po stranách všudy nastrkali vuokol a vuokol mnoho malých červených praporečkuo, a zadu byl postaven hrubý tafatový červený praporec co fendle knechtská, po čemž sme poznali, že na té gali jich hejtman jest, též i po lucerně, o které potom napíši. Ty pak tři zadní blízko se k naší navi zadu připlavily, a též spustivše plachty, doluo za námi se vesly táhly. Ta pak pátá, která z daleka proti nám se plavila, mohla tehdáž od nás býti vzdáli míle české, a vždy se k nám přibližovala. Tu náš luggier (to jest ten, který plachty zpravuje) rozkázal nám všem mlčeti, a on počal z naší navi hlasem volati a ptáti se vlasky, čí jsau to gale a komu náležejí? I bylo mu odpovědíno zas z gale hejtmanovy vlasky, že jsau gale velikého pána Konstantinopole (tím rozumějíc císaře Turkého). Zas náš luggier volaje tázal se, chtějí a čeho žádají? Odpověděli mu, že žádají *una prẹsente*, tak jak obyčej. *Una prẹsente* slove nějaký dar neb šenk; neb ten obyčej se zachovává na moři, že když armada, šíf neb galia, na které některého velikého pána neb vrchnosti jest hejtman, potká neb stihne se s galí neb s šífem některým kupeckým, neb sic jiným jakým koli, že pán neboli hospodář toho šífu obyčejně ku poctivosti tomu hejtmanu a vrchnosti jeho, plachtu dolů spustiti káže a tu poctivosť mu učiní. Přitom též obyčej jest, že témuž hejtmanu, jakožto vyššímu, od pána a neb hospodáře lodí dar a neb šenk nějaký se posílá a daruje, a ta uctivosť jemu se činí. Neb když se psalo léta páně MDXXXVII, pro tuto příčinu mír a pokoj mezi pány Benátčany a Solimanem císařem Tureckým jest zrušen, že Turci, vyslaní jsauce v poselství od císaře Tureckého, hejtmanu pánuov Benátčan plachet spustiti a té poctivosti, jakž obyčej jest, jakožto nejvyššímu hejtmanu, na moři učiniti nechtěli; z čehož potom veliká válka povstala. O tom sobě přečti *Historiam nostrorum temporum Pauli Jovii*, *Lib. 36 etc.*

A protož náš patron, znaje ten obyčej, rozkázal chutně přinesti kuoš, a do něho vložil několik krabiček okrauhlých, dosti velikých, plných konfektuo rozličných, a k tomu několik čistých a pěkných Benátských sklenic, též tři neveliké sejry parmazony, a zavolav parona (to jest toho, který marináře pacholky zpravuje), kteréžto dobře turecky mluviti uměl, kázal mu to vzíti a do malé lodičky, která *skiraca* slove (kterau náš patron byl v ostrovu Zante kaupil, jak o tom máš napřed, a ta tehdáž

zadu za naší navi s bárkau přivázána byla a se plavila), vsednauti a do té gale vézti, a hajtmanu od něho i nás všech darovati, a při tom ho pozdraviti, jakž obyčej jest. Takž paron sám třetí se dvěma jinýma pacholky marináří s tím prezentem, jinak darem, všedše do lodičky *skiraci*, vezli se k té gali, a jakž jim poručeno bylo, hejtmanu to šenkovali. Rozkázal též náš patron ku poctivosti tomu hejtmanu spustiti hořejší plachtu nad košem velikého stromu, též i druhau plachtu menší nad košem předního stromu, a ze čtyř kusuo ku poctivosti vystřeliti bez kulí, jakž obyčej jest. Když paron před hejtmana té gale přišel a toho daru jemu od patrona dodal, hned ho jíti a ruce mu zadu svázati i tovaryšuom jeho rozkázal. To z naší nave marináří, kteří tehdáž nahoře v koši byli, viděli. Potom volali z gale toho hejtmana vlasky, aby patron náš hejtmanu tureckého císaře ku poctivosti spustiti kázal plachtu největší, která vlasky slove *la magistra*, v navi, jakž obyčej jest, a aby se nic nebál, mluvili. Náš patron jim zase odpověď dal, že toho učiniti nemůž, leč se prvé s svými o to poradí, že mu chce hned odpověď dáti. I svolal nás všecky pospolu u prostřed nave, i mluvil k nám vlasky: Milí páni pautníci! tento hejtman těchto galí žádá, abych mu a pánu jeho ku poctivosti rozkázal spustiti velikau plachtu, pravě se býti hejtmanem císaře Tureckého z Konstantinopole; čemuž já nevěřím, než spíš že jest nějaký mořský zloděj, kterýž o nás nic dobrého nesmýšlí, chtěje nás tím spuosobem podvesti; nebo jest-li že káži spustiti velikau plachtu, tehdy jsme všickni jati a nave ztracena; jest-li jí pak nedám spustiti, tehdy příčinu vezme a bude se s námi bíti. Co v tom vaší vuole a rady jest? Tu my se krátce spolu poradivše, neb byli mezi námi někteří pautníci Vlaši, kteří při takových věcech prvé bývali, ti žádným obyčejem nedali a neradili, aby veliká plachta spuštěna byla, pravíc: spustí-li se, že se jí prostřed nave plac zaměstkná; a než se sváže a zas nahoru vytáhne, oni v tom na nás střelbu a šturm pustí, a my nemohauce sem ani tam choditi a jedni druhým pomáhati, že ztraceni budeme; item, střelby volně vystřelovati ani zas nabíjeti nebudem moci; tolikéž, spustíc plachtu, že se s navi ani obrátiti ani hnauti nebudem moci; a jiné mnohé příčiny toho kladauce, proč by jí spustiti nedopustili. I tak sme na tom zuostali a patronu našemu tu odpověď dali, aby plachty nespauštěl. Však sme se ho při tom tázali, co tuší, přišlo-li by k tomu, mohli-li bychom se těm čtyřem galím obrániti? Odpověděl, že s pomocí boží muožeme dobře, by jich ještě tolikéž bylo; a kdyby dobrý vítr měl, že by jim chtěl fík okázati a jich se za nic nebáti. I rozkázali sme, aby hejtmanu těch galí dal odpověď a přátelsky s ním mluvil, mohli-li bychom se pokojně spolu rozjeti; pakli jináč nebude moci býti a on nás nebude s pokojem chtíti nechati, že se jim ve jmeno boží budem brániti. Tu náš patron, mluvě vlasky, sám odpověď dával hejtmanu těch galí na tento rozum, pravě: že to právo podlé obyčeje mořského, kteréž jest panu hejtmanu učiniti i jest vykonal, jemu ku poctivosti dvě

řejší plachty spustiti dal, též prezent k němu odeslal, i všecko to, což obyčej jest, učinil; než aby velikau plachtu spustiti měl, toho že mu se učiniti nevidí, a jeho mu také k tomu neradí, poněvadž toho obyčej není; než že on i my všickni pana hejtmana, jakž nejvejš býti muože, prosíme, aby pokoj zachoval, poněvadž od pána jeho, císaře Tureckého, bezpečný glejt máme, a v jeho zemi a městě Jeruzalémě sme byli, odtud se zase nyní domů k Benátkám plavíme a jsme lidé pokojní a přátelé císaře Tureckého, a ne nepřátelé, a on, náš patron, že jest měštěnín Benátský a nave Benátská; a poněvadž páni Benátčané s císařem Tureckým, jeho pánem, ustavičný pokoj a smlauvu mají, protož že ho prosí a jemu věří, že pokojně se k němu zachová. A přitom také že velice pana hejtmana za to žádá a prosí, aby ty tři osoby, které jest k němu s prezentem poslal, i s skiracou zas odeslal, té naděje jsa k němu, že podlé práva mořského tak učiní.

Když patron přestal mluviti, byl nějaký kupec, Řek z Cypru ostrovu, s námi na navi, říkali mu *Beneto de Famagusta,* který dobře turecky mluviti uměl a tam v zemi Svaté na kupectví byl, a s námi se zase domů do Cypru navracoval; ten také hrubau chvíli turecky něco mluvil tomu hejtmanu těch galí. A v tom když sme spolu tak rokovali, ty tři zadní gale k samičké k naší navi zadu se přiblížily, a ta čtvrtá, na které hejtman jich byl, stála blízko na ruce od naší navi, co by mohl kamedohoditi. Ta pak pátá gale, která se ti nám plavila, mohla býti tehdáž od nás asi na puol míle české. Na to pak, co náš patron mluvil i Beneto, nebyla nám dána od tureckého hejtmana žádná odpověď, než všickni mlčeli a vždy vedlé nás se pomalu vezli; neb malý a velmi tichý vítr byl a naše nave skůro nic nešla. Po malé chvíli z těch tří galí, které byly zadu za naší naví, vystřelili na jedné z ručnice, a proti nim též vystřelili z ručnice z gale, na které jich hejtman byl, tím sobě návěští dávajíce, aby na nás stříleli. A tu hned počali stříleti ze všech čtyř galí do naší nave, tak že kule skrz navi nahoře proskakovaly a létaly třísky, a kusy prken od nave odskakovaly; a netoliko z kusuov, z ručnic a puolhákuov na nás do nave stříleli, ale také šipkami z lukuo velmi z husta, co by pršelo; ale plachta veliká nás hrubě před šipkami hájila, neb tehdáž nebylo skuoro žádného větru a ona rovně doluo visela a v ní šipky vázly, každá skůro po peří uváznauc dál proniknauti nemohla, než tak vězela; neb zrádci všecko zhuoru na vejšku stříleli, aby šipky na nás do nave padaly. Z nás pak každý připadše na podlahu nave, leželi sme, přikryvše se terčemi, až větší střelba vyšla. Náš pak patron s dobytým kordem běhaje sem i tam po navi, nás napomínaje těšil, jako dobrý muž. Po té hned sme z naší nave zas také na ně stříleti počali a jim se brániti. V tom když na nás stříleli, počali byli zadu i do navi nahoru lézti; neb naše bárka vezla se za naví zadu prázdná, jsauc k ní přivázána; do té Turkuov z těch tří galí zadních nalezlo mnoho, že jich plná byla, než sme my o tom dobře zvěděli. Visel pak zadu z naví

řebřík udělaný z provazuo doluo, po kterém marinářì z navi do bárky lezli, když jí potřebovati chtěli: po tom řebříku počali Turci nahoru lézti z bárky do naší navi. Tu na nás, kteří sme v prostřed lodí na plácku byli, bylo zkřiknuto a zavoláno, abychom tam běželi; i když sme nahoru zadu na navi vešli, vidauc je nahoru lézti, kamením sme na ně házeli, a tak je s toho řebříku sehnali. Byl mezi námi pautníky jeden mnich Bosák, Slovák, ten tomu jednomu Turku, který přední na řebříku byl, dal kamenem, až doluo do moře spadl; ale jiní Turci, jeho tovaryši, zase mu pomohli do gale; a tak netoliko s řebříčku, ale i z bárky kamením sme je vyházeli a řebřík nahoru vtáhli, ač velmi na nás zhusta šipkami stříleli i z ručnic; ale naše terče dobře nás před šipkami hájily. V tom když naše střelba z navi šla, hned se od nás ty gale oddalovati počaly a jich střelbau nám tak škoditi nemohli, jako když u naší samé navi byli, ač nic méně vždy předse k nám stříleli; neb na každé té gali měli napřed u prostřed hrubý kus, který nesl kauli železnau malé pěsti z hraubi, a vedlé něho dva malá kausky, z každé strany jeden, kteří kaule nesli železné z hraubi co slepičí vejce, krom duplhákuo, puolhákuo a ručnic. V tom jich nejprvnějším vystřelení největší nám škodu udělali; neb u naší u samé navi stáli. Než byť nás byli tak pod spuosobem přátelství a pokoje nepodvedli a my byli dokonale věděli, že nepřátelé jsau, byli bychom my jim hned s počátku tak blízko k nám nedali, ale na ně z daleka stříleli. Než poněvadž náš patron, i jiní pánuov Benátčan měšťané, kupci a poddaní, kteří po moři handlují, pod velikau pokutau veliké a přísné přikázaní mají, aby císaři Tureckému a jeho poddaným žádné příčiny žádnau věcí nedávali, aby pokoj a smlauva, kterauž páni Benátčané s Tureckým císařem ustavičnau mají, tím rušena nebyla: protož náš patron začíti jest nesměl, aby příčiny nedal, až oni začali.

V tom též když na nás stříleli, prostřelili nám naskrz náš veliký strom, na kterém veliká plachta visela, a kdyby byl o tři lokty vejš uhodil, byl by kuoš i velikau plachtu se vším doluo srazil; to kdyby bylo dolů upadlo, drahně by nás pobilo a potlauklo, a ztraceni bychom byli; ale pán buoh všemohúcí sám nás ostříhati a toho uchovati jest ráčil. Když to střílení mezi námi trvalo, tehdáž ticho bylo a žádného větru nebylo, a naše nave nic nešla, než skuoro na místě stála. A protož nemajíc větru, obrátiti ani hnauti sme se s naví nemohli, a oni k nám co k cíli stříleli, a nejvíc do zadku lodí; neb sme zadu neměli než 2 hrubé kusy u temonu. Než abychom byli měli vítr, a se s naví hejbati a obracovati mohli, jináč bychom jim naší střelbau byli škodili; než ten fortel oni před námi měli, že k nám se přitáhnauti vesly a zas od nás odjeti mohli. Neb hned jak sme my na ně naši střelbu vypustili, od nás se zdalovati počali, a když která gale svau střelbu na nás vystřelila, ta nazpátek se táhla a znovu nabíjela, a jiná, která nabito měla, při-

blížic se k nám, opět vystřelila. A tak to střílení a šarvátka mezi námi od počátku až do konce trvala na puol druhé hodiny i víc, že oni k nám a my k nim sme střílели; neb když k nám počali střílеti, mohlo býti okolo oběduo, 4 hodiny na den. I nemohauce na nás nic míti, a vidauce, že se jim s počátku nezdařilo a nave šturmovati že nemohau, i přestali střílеti a zadu pozuostávati, a tak strhše se všecky čtyři v hromadu, vezly se za námi z daleka pomalu. Ta pak pátá, která proti nám se plavila, spustivši plachtu stála před námi na puol míle české, dívajíc se našemu potýkání. Tak tomu někteří marináři chtěli, což i podobné jest, že ta pátá napřed na špehu byla, aby snad v nenadále nám na pomoc nepřišel nějaký šif nebo gale; neb dobře Turci věděli, že páni Benátčané celé léto vždycky dvě neb víc galí mají u ostrovu Cypru, které podlé ostrovu sem i tam se vozíce jej opatrují; protož obávali se, aby snad ty gale, slyšíc střílení, nám na pomoc nepřispěly, vědauc dobře, že na té cestě jsme. A když tyto čtyři k nám střéleti přestaly, ta pátá táhla se vesly od nás daleko po levé straně, a minuvši nás, připojila se k těm čtyřem zadním. A tak pospolu všech pět sme za námi viděli, od naší nave vzdáli asi malé čtvrt míle české.

A tak v té šarvátce, kterau sme s Turky na moři měli, jest zastřeleno v naší navi 12 osob: 6 pautníkův a 5 marinářuo pacholkuo, a dvanáctý náš puškář; a ti 3 nebožátka, kteří tomu tureckému hejtmanu prezent dovezli, jsau jati. Pán buoh rač jich pomocník býti! Velikau-li sme my pak škodu naší střelbau Turkuom udělali a mnoho-li sme jich postříleli, toho se věděti nemůže; než jak marináři pacholci, kteří druhého dne v středu po té šarvátce nahoře v koši byli, pravili, že na těch čtyřech galích, které se s naší naví potýkaly a na nás střílely, bylo vesel na 20 vyzdvižených, když se k nám naposledy táhly a přibližovaly; což jisté znamení jest, že sau ty osoby postříleny neb raněny musely býti, že sau táhnauti nemohly.

O bauři mořské veliké, kterak se při ní od počátku až do konce děje.

Kapitola LXXX.

A poněvadž časté bauře po této, a jako skuoro každého dne na moři sme mívali, než sme k Benátkám zase přistali: neb v zimě bylo, kterého času obyčejně větrové velicí vějí a nestálí bývají; protož abych o nich vždycky znovu psáti nemusel, tuto o bauři mořské něco napíši pro ty, kteří žádostivi jsau o tom věděti a při tom nebývali, však rádi o takových věcech rozprávěti slyší.

Předkem věděti se má, že bauře mořská nebývá vždycky jednostejná; neb někdy menší, někdy větší, a časem veliká a ukrutná bývá: neb mnohokrát vítr toliko silný bývá, a moře proto nebude velmi bauřlivé; časem moře bude bauřlivé, a vítr nevelmi veliký, ač obyčejně rádo obé spolu bývá, vítr veliký a bauře na moři; někdy zase také vítr z míry velmi veliký, moře bauřlivé, k tomu příval, blejskání s hřímáním pospolu bývá. Protož tuto o bauři mořské a zlé fortuoně

veliké, kterak se při ní od počátku děje až do konce, krátce položím.

Nejprvé obyčejně, když bauře na moři býti má, vítr pomalu se tužiti a vlny nevelikė na moři činiti počíná, které přelívajíc se, bílé pěny činí a nahoře se pění; k tomu rádo nebe z té strany, odkud vítr jde, se mračí, kalí a černými oblaky se povlačuje, a pomalu poprchati, blejskati a hřímati počíná; a v tom se to všecko čím dál víc a víc rozmáhá. Tu hned marináři pacholci, vidauc, že bauře nastává, chutně plachty do navi doluo spauštějí a svazují, díry v šífu zahrazují a zabíjejí a k bauři se strojí. A když pak v tom hrubě prší počne a příval se lije a vítr se rozmuože, to obé mořem pohne a jako z gruntu je vyzdvihne a zedme, tak že vlny k víře nepodobně velmi veliké se na moři dělají: neb jednak se voda rozstupuje a doluo ke dnu snižuje, a velmi hluboké rokle neb audolí v vodě dělá; jednak se vlny zas v hromadu srážejí, a co nějaké hory neb vrchy se nahoru k nebi vyzdvihují, a jedna vlna se s druhau potýkajíc, zhuoru vysoko stříká a kropí, a jedna přes druhau se přelívá; a z toho velmi veliký a hrozný zvuk, přelívání, šplechot a jekot po všem moři povstává a hejbá. Mezi mořem pak a nebem vítr velmi veliký a hrozný, co by všecko všudy svau prudkostí pobrati chtěl, fučí a zučí, a o provazy, kterými v navi stromové nataženi jsau, a jiné se jako řežío šustění strašlivé vydává. Nebe také nahoře toto obé přikrývající hruozy a strachu plné jest; neb oblaky hroznými a černými povlečené bývá a se zamračí, zakalí a zatmí, co by noc byla, že nerozeznáš, den-li je čili noc, a k tomu také přívalem, hřímáním a jako ustavičným blýskáním strašlivé jest. A tak člověk ten čas v šífu na moři jsa, se všech stran auzkostmi velikými, hruozau a strachem obklíčený jest: neb pohledíš-li doluov na moře, na kterém jsi, to nepokojné, hněvivé, divoké a k tvému zahynutí hotové pod sebau vidíš; pohledíš-li nahoru k nebi, to tolikéž od oblakuo strašlivých, pršení deště a přívalu, hřímání a blýskání ustavičného ukrutné a hrozné vidíš; pohledíš-li pak mezi nebe a moře, tu od fučení a zvuku větru převelmi velikého strach a hruoza veliká jest. A tak pohleď kde chceš, obrať se kam chceš, všudy veliké nebezpečenství a smrť před sebau vidíš. K tomu pak ke všemu šíf neb nave, na které jsi, pod tebau na místě nestojí, než co nějaké pérko od vln jednak doluo, jednak nahoru se zmítá; a tak od vln jsauc zmítána, spojení prken a trámové se v ní svírají, stromové, na kterých plachty visí, se vším se třesau, viklí a chvěplí, a všecka nave tak praští a luští, nic jináč než co by se hned v drobné kusy polámati chtěla; také v ní truhly, v kterých zboží a jiné věci, co tuze přivázáno není, se převracı, a jedno k druhému se přiráží a nemalý hřmot a šramot v navi činí; neb skuoro nic na svém místě zuostati nemuože, aby sebau nehýbalo a se nezpřevracovalo a jedno o druhé netlauklo; nýbrž ani člověk pro to kolébání a sem i tam zmítání v ní rovně státi nemuož, leč se něčeho drží: neb jda, ničeho se nedrže, potácí se sem i tam, co by byl vožralý.

A tak žádného místa nikdež v navi není, aby hruozy a strachu plné nebylo; neb jsi-li vně nahoře na plácku, neb kde koli jinde v navi, tu dobře zuostati nemuožeš pro déšť a zimu a prudkosť od větru, vlnobití a stříkání a kropení vln; neb vlny do navi prostřed na plac tepau, i sic jinde, tak že jednau stranau se tam vrážejí a druhau zase do moře se vylévají, a k navi se přirážejíc, vysoko zhuoru stříkají a kropí. A tak silný a veliký vítr bývá, že člověk prostřed na plácku stoje, kdyby se ničehéhož nedržel, prudkostí větru do moře by vynešen byl: neb mařináři pacholci, když ven musejí, za provazy v puoly se k navi přivazují, aby od vln a větru ven z navi vyraženi a vynešeni nebyli. Dole pak v navi také nic veselo není; neb nave se svíraje všecka praští a luští, a vlny vně zevnitř v navi se všech stran silně tepau a bijí, a z toho veliký zvuk a hlahol se vnitř v navi obráží, že se zdá nic jináč, než jako by mnoho pacholkuov zevnitř s několika kladami se všech stran se k ní rozbíhajíc, jí vytlaukali a vybíjeli; a rovně nápodobně tak veselo dole jest, jako kdyby jednoho do sudu zabedně, zevnitř jich několik palicemi na sud tlauklo: jakau by ten tak v sudu zabedněný kratochvíl měl, každý muož porozuměti. K tomu tam dole parno, dušno a nevonno jest; neb obyčejně v bauři všickni doluo do navi se shrnau, a tam jsúce všudy zahrazeni, dosti malý pruoduch toliko sentinau a děrau, kterau se dolů leze, nahoru mají. Neb v čas takové bauře nave všudy zduolu i nahoře pilně zahrazena a zabedněna musí býti, nápodobně co sud, aby do ní voda odnikud vnitř nemohla.

V čas pak takové bauře lidí těch, kteří v navi jsau, rozličný zpuosob bývá, podlé jednoho každého přirození; neb mnohý mdlejšího přirození leží co umrlý, jiný jest co omámený, některý nechutenství má a se ustavičně dáví, mnohý co v mdlobách leží. A tak krátce, tehdáž ani jísti, ani píti, ani spáti se jednomu nechce; neb se tím ustavičným zmítáním a sem i tam kolíbáním a vikláním všecko přirození zkormautí, a člověku jaks mistrno a těžko jest; k tomu strachem hruozy, a každého času a jako oka hnutí smrti na se člověk očekávaje, strachem se třesa jako zmámený jest, a co činiti má, neví: neb jak se kde co hrubě hurtne, neb luskne, a neb veliká vlna že do navi udeří, hned se v něm srdce leká, a domnívá se, že již nave se láme a neb tone. A tak to každé chvíle očekávání smrti jest skuoro těžší nežli sama smrť. A věř mi toho na mau víru, že tehdáž žádného žertu není a smích drah bývá, a jeden se pánu bohu opravdu modliti naučí; neb i ti pacholci marináři, kteří sic rozpustilí jsau a nic dobrého jim z aust nevyjde, a když čas a dobrý vítr mají, čerty se dělají: ale tehdáž každý skrotne a rád by se v anděla obrátil, a tak nábožný jest, že žádného svatého nepomine, než všecky v nebi vyhledá, jich za pomoc žádaje.

A když taková bauře na moři jest a se rozmuože, tu již patron své lodi pánem býti přestává: neb moře a vítr v ni mu se uváží a po své vuoli ji zpravují, mistrují a jak chtí s ní nakládají; a v ten čas moře pa-

tronem jest, a vítr luggierovi a piotovi auřad odejme, a ne kam by oni chtěli, než kam je vítr žene, tam se plaviti musí, buď jim libo nebo žel. Neb tu tehdáž žádná ve všem světě věc takovau převelmi velikau mocí moře a větru vládnauti a tomu rozkazovati nemuože, než sám jediný věčný a všemohúcí pán, který všecko stvořil. Neb tehdáž neprospívá a nestačí žádná maudrosť, žádná síla, žádná opatrnosť, žádný vtip, žádné umění, ani jaká chytrosť a vymyšlená věc lidská, aby člověka z toho nebezpečenství vysvoboditi mohla; než všecko to tehdáž neúžitečné jest a člověka opustí: než sama toliko jediná víra a naděje ku pánu bohu svrchovanému a věčnému při něm zuostává. Neb v ten čas člověk se všech stran zahynutí okolo sebe vida, a každé chvíle a jako okamžení smrti na se čekaje, rady a pomoci odnikudž míti nemoha, k komu jinému se uteci, kdo by ho z toho vysvoboditi mohl, nemá, než k samému mocnému pánu bohu, k kterému silnau víru a naději má, že mu z toho pomoci ráčí. Neb naděje při člověku až do té poslední smrti trvá, podlé onoho verše: *Spes hominem nec in ipsa morte relinquit*, to jest: Naděje člověka ani v tu smrť neopauští.

MARTIN KUTHEN ZE ŠPRINSBERKA.

Pocházel rodem z Kutné Hory, jakož již samo jmeno jeho svědčí, študoval na universitě Pražské, byl potom vychovatelem v některých domech šlechtických a později písařem radním Starého města Pražského. Diplomem dne 18 Prosince 1541 povýšen jest do stavu vládyckého. Za svého věku měl pověst umělého skladatele epigramův latinských. V češtině sepsal *Kroniku o založení země České*, tudíž o knížatech a králích atd. (vyd. l. 1539, 1585 a 1817), *Kroniku o Žižkovi* (vyd. v Praze 1564), Vítání do Prahy císaře Ferdinanda I l. 1558, a přeložil Appiana Alexandrinského knihu o Illyricích a neb Charvatích, kterýžto překlad se však nyní pohřešuje. Zemřel dne 29 Března 1564.

Kronika velmi pěkná o urozeném a statečném rytíři Janovi Žižkovi, Čechu, pravdy boží horlivém milovníku.

Léta od narození syna božího tisícího čtyřistého desátého.

Toho času povstal jest mistr Jan Hus, i jal se kázati a lid tuze z hříchův trestati. Tehdy duchovní lid velice jej chválil, řkauce, že duch boží z něho mluví. A když se jal kázati na kněžstvo, dotýkaje nejvyššího papeže až do nejmenšího kněze, i na jich pejchu, i na lakomství, na svatokupectví, i na kuběnářství, a aby kněží světským nepanovali a zboží nedrželi; a také jest ká-

zal, že má tělo boží a krev boží pod obojí spůsobau obecnému lidu dáváno býti:[1]) tehdy se jest kněžstvo proti němu zbaurilo, řkauce: že jest veň již ďábel vstaupil, a že jest kacíř. A to se dálo v království Českém za krále Vácslava, syna císaře Karla, a za arcibiskupa kněze Zbyňka. A když se jest psalo léta tisícího čtyřistého patnáctého, tehdy jest zbor kněžstva nejvyššího obeslal mistra Jana Husi, aby k nim jel za glejtem do Konstancí; a on jel s mistrem Jeronýmem za glejtem Zikmundovým, krále Uherského. A když do Konstancí přijel, a někteří čeští páni s ním, tu sau jej v Konstancí jali, a kněžstva zbavivše, nejvyšší kněžstvo na smrť sau ho odsaudili. A při tom odsuzování král Zikmund na saudě seděl, a jsa glejtovníkem. I kázali sau jeho upáliti, a mistra Jeronýma také, ale po roce po něm. A to se stalo za arcibiskupa kněze Kundráta. A když se jest takový skutek stal, tehdy sau se Čechové i Moravané proto velmi zbaurili. A kněží mnozí v Praze i jinde v Čechách, i v Moravě po mnohých městech, počali sau rozdávati tělo a krev boží pod obojí spůsobau lidu, obecnému. A vzali sau tělo boží v monstrancí, a chodili sau zástupové za tělem božím, chválíce boha. A když jest lid obecný přijímal pod obojí spůsobau tělo a krev boží, tehdy sau jim přezděli jedni Husi, druzí Viklefi a jiní kacíři. A tehdy potom se lid duchovní i světský na dvé dělil: jedni s jednau stranau kněží, a druzí s druhau; i jali sau se haněti, až tomu nemohl král nic učiniti. A když jest král odjel z Prahy na Nový Hrad, tehdy kněží s božím tělem s velikým zástupem šli od svatého Štěpána mimo rathauz Nového města; tehdy někdo hodil z rathauzu kamenem na kněze, a zástup lidu proto se zbaurił, řkúce: „Teď nám na tělo boží i na kněze házejí!“ I obořil se jest zástup k rathauzu a dobyli sau ho šturmem, a konšely dolů smetali a zbili. Tehdy když ty noviny krále došly, velikým hořem šlak jej těžký popadl; i umřel jest král Václav. A tehdy sau se v Praze velmi na kněží a na mnichy i na Němce rozlítili, a hnali sau je ven, a druzí sau sami ven utekli; neb sau v ty doby obecně Němci v radě byli i na auřadech. A tak pro takovau velikau bauři páni nesměli sau krále Václava mrtvého zjevně skrze Prahu vézti, než tejně a skrytě vezli sau jej na hrad k S. Václavu, a tu jest ležel několiko neděl nepochován; neb se jest byl kázal na Zbraslavi pochovati v kláštеře. Tehdy sau jej páni opět tejně v noci poslali na Zbraslav, aby jej mniši pochovali, a tu jest byl pochován. Potom pak král Zikmund, král Uherský, bratr krále Vácslava, přijel do Brna, i obeslal pány České i Moravské, Pražany a jiné k zákonu božímu příchylné. A když sau tam přijeli, tehdy se jest jich při tom zeptal: „Oč stojíte, že se tak baurříte?“ Čechové a Moravci ze spolka sau králi odpověděli: „O čtyry kusy stojíme: Nejprvé, aby tělo boží a krev boží lidu obecnému rozdávána byla. Druhé, aby zjevní hříchové stavováni byli. Třetí, aby slovo boží zjevně kázáno bylo. Čtvrté, aby

1) V tom spisovatel jest na omylu; neb o přijímání pod obojí nikdy Hus nekázal.

kněží světským nepanovali a zboží nedrželi.“ Tehdy jest král řekl: „O těle božím a krvi, co jest prvé bylo, a ještě má býti.“ I otázal se Pražanův, řka: „Když přijedu do Čech, pustíte-li mne do Prahy?“ Tehdy sau řekli Pražané králi: „Nebudeš-li chtíti branau vjeti, ale chcemť zeď položiti za hony, aby vjel jako pán.“ Tehdy jim řekl král: „Vybeřte všecky řetězy z ulic, a neste Staroměstští na hrad Pražský a Novoměstští na Vyšehrad.“ To sau Pražané učinili. Tehdy toho léta papež kříž vydal na Čechy, že jsau kacíři, kdež tělo a krev boží přijímají, a dal odpustky: kdož by takového Čecha zabil, neb kterak koliveк zahubil, že jest hříchův i muk prázden. I počali lidi bíti a rozličnau smrtí hubiti. Tehdy jeden Čech z řádu rytířského, rytíř velmi udatný, jednovoký, jmenem Žižka, z boží milosti povstal zhůru, i táhl vojensky polem; a kdož jest nepřijímal těla božího a krve boží pod obojí spůsobau, tohoť jest byl nepřítel a jej za kacíře měl. A tak se jest strana proti straně zazlila: která strana přemohla, ta jest ukrutně bez milosti mordovala, pálila, neb rozličnau smrtí hubila; leč koho sám bůh ráčil zachovati, ten živ byl. A zvláště Němci Čechy hubili, a Čechové Němce. A ta jest válka ukrutně stála čtrnácte let. A Žižka a jiní Čechové vždy polem leželi, v Čechách i v jiných zemích, bojujíce o boží zákon. Tehdy pak dobyli Sazemy na Austí, a odtud sau dobyli Hradiště, i osadili sau hrad i horu, i přezdělí sau městu Tábor; a Žižka jest táhl vojensky po zemi, hradův a měst dobývaje. A časté bitvy s silnými nepřátely míval, a však jest nikdy pole neztratil. A potom jest Zikmund, král Uherský, táhl do Čech na Vratislav; tu jest kázal jednoho měštěnína Pražského koňmi smýkati, a že se má též jiným Čechům kacířům státi. Tehdy zvěděvše Pražané, kdež byl prvé jeden řetěz, tu udělali dva, a zavřeli se proti němu. A král osadil mnohým rytířstvem Vyšehrad i hrad Pražský proti Pražanům. A Žižka jest osadil Vítkovu horu proti králi, a přezdělí tomu hradu Žižkov. Tehdy král Uherský přitáhl vojensky a položil se na Zbraslavi. A Žižka s Pražany obehnal hrad Pražský, a tu se rytířstvo statečně bránilo; ale že hlad veliký měli, až sau již žito vařili a jedli. A král zvěděv, že by již hrad hladem dáti musili, i táhl jest s velikým vojskem, aby je retoval, a neb jim špíže dodal, a něco v tom Žižkova lidu porazil, kteříž byli z vojska a z vozův utekli; a tak jest Pražany od hradu odbil. A tehdy jest přitáhl Rakauský vejvoda, Míšenský markrabě, i jiná mnohá knížata s množstvím rytířstva, králi na pomoc. I táhl jest král a položil se před Prahau. A tu sau krále korunovali na hradě Pražském, a mnoho Němcův na rytířstvo pasováno. Potom sau táhli k Žižkovu hradu, aby ho dobyli, a tuze k němu šturmovali. Tehdy když Žižkovi velmi těžko bylo, kněz s božím tělem vyšel z Prahy, a Němci sau strachem hlavy lámali, i s koňmi utíkajíc skákali dolův s hůry; potom Němci kteréhо se Čecha zmocnili, ač byli z jich strany, na to se neptajíc, hned jej vzali

a upálili, až se jest proto král počal bauřiti i Čechové. Neb jiných množství Čechův tu chvíli leželo jest u Králové Hradce. A pán z Rožmberka s jinými Němci ležel u Tábora, a tu jest před Táborem poražen, velikau hanbu i škodu vzav. A když jest král cizozemce z země rozpustil, tehdy Žižka na pole vytrhši, i táhl po zemi, kláštery páléc, mnichy z země hnal, faráře i kněží, kteříž sau pod jednau spůsobau lidu obecnému podávali. A Pražané s jinými pány obehnali sau Vyšehrad, a množství rytířstva bylo na něm, a tu sau se udatně bránili, ač sau hlad veliký měli; neb nemajíce co jísti, koně sau jedli. A když bylo ráno na Vše Svaté, přitáhl jest král k Vyšehradu s velikými vojsky, chtě jej retovati; a tu jest množství pánův Českých i Moravských z strany královy zbito, a král vzav velikau škodu na dobrých lidech, poražen jsa, i táhl jest na město. Tehdy sau Pražané s Vyšehradu sstaupili a jej vybořili. A Žižka měl dvě neděle bitvu s silnými nepřátely, s Čechy i s Němci. Žižka Boru dobyl, a nepřátelaom velikau škodu učiniv, na poli ostal. Potom Žižka vpadl do kláštera Zbraslavě, a jeho drábi otevřevše hrob, i vzali sau tělo krále Václava i posadili sau ho mezi sebau. A když Žižka kázal klášter zapáliti, drábi sau odešli a krále tu nechali. Tehdy rybář, příjmí Maucha, ještoto král laskav byl na něho, vzav krále, i schoval ho tejně v své vinici, a choval ho nemálo za tři léta. A Žižka s Pražany dobyl Říčan. Potom táhl Žižka z Lomnína, i dobyl jest Chotěšova, a Kladrub, a Krasíkovu, a tu jest pana Bohuslava Švamberka jal. V tom král Uherský táhl jest na Žižku s velikau mocí. A Žižka nechav svého vojska na dvau klášteřích, i odjel jest. A Pražané u Nového Hradu leželi a brzo ho dobyli; a potom válel u Botíče s Tábory. A král Uherský obehnal Žižkův lid na Kladrubích, a sám tu osobně ležel a nákladně děly dobýval. A Žižka sebravše se, i táhl jest do Plzenska, aby lid svůj na Kladrubích retoval. A když byl Žižka od Kladrub šest mil, tedy král táhl pryč od Kladrub, i táhl jest z Čech do Uher. A Žižka Plzeň obehnal; a tu jest škodu vzal na lidech a nedobyl. I táhl jest Žižka k Chomútovu na Květnau neděli šturmem, a tu jest na tři tisíce na městě lidu zbito i spáleno. Odtud táhl k Beraunu šturmem, a tu jest také drahně zbito a spáleno. I táhl jest tudy do Prahy, a v tu dobu s hradu Pražského sstaupili. Z Prahy pak s velikau mocí k Českému Brodu táhl, a tu Němci se zavřeli; i dobyl jest města šturmem, a Němci na kostel utekli, a tu pod nimi kostel zapálili a tu jich něco pohořalo; a někteří s věže skákali, a proto zbiti, kteří sau hlav nezlámali. Jiná se pak města poddávali: Kauřím, Limburg, Kolín, Hora, Čáslav, Chrudím, Litomyšle, Polička, Dvuor. Jaroměře pak dobyli šturmem; neb sau ufali v své obraně, že jest to město velmi dobré. Tak sau ta města i jiná k zákonu božímu přistaupila. Potom táhl jest Žižka a obehnal Rabí, a tu jest mu druhé oko vystřeleno; i byl jest slep a ledva živ zůstal. A Pražané hradu Mostu dobývali; Mí-

šenský přitáhši, retoval jest Mostu a Pražany jest porazil, a pušky i praky jest pobral, a množství lidu pobil, ale málo zjímal. Po několika pak nedělích korfiršti vtrhli do země valně s velikau mocí knížat, hrabat, biskupův, i Míšenští, a to velmi ukrutní: kterého sau Čecha dosáhli, každého zabili neb upálili. I přitáhli sau před Žatec se vší mocí, a leželi dosti blízko od města; v tom leželi třikrát sau šturmovali, a však sau nic nedobyli, a množství lidu v těch šturmích zbito. I vzali korfiršti velikau škodu, a s hanbau velmi plaše pryč sau zahnáni ode vší špíže, a množství tu stanův spálivše, i táhli s těží ven z země. Potom Žižka zhojivši se, a jsa slep na obě oči, táhl jest do Plzeňska; tu se naň velmi silně Čechové a Němci sebrali, a tu se s nimi Žižka u Plané bil. A když mu již těžko bylo, jel jest brannau rukau několik mil, a tu se nepřátelův odbiv, na horu velmi vysokau ujel s vojskem; a tu jich s obau stran mnoho zbito. Odtud pak Žižka s vojskem do Žatce utekl. A odtud jest táhl na Pikharty, i dobyl jest jich na ostrově u Valův, i kázal jest je zapáliti. Tedy král Uherský s velikau mocí přitáhl do Čech, maje s sebau Turky, Valachy, Ráce, Uhry, Kanygaše, Němce i jiné rozličné cizozemce, a Žižka s vojskem přitáhl do Hory. A král zvěděv, že jest Žižka u Hory, táhl jest k Hoře, chtě jej zastihnauti. Tehdy Žižka táhl ven proti králi z Hory, otočil se jest vozy před Horau, a tu se bil celý den.

A když bylo večer, položil se král jedvy na dostřelení od Žižkova vojska. Když pak bylo pět hodin na noc, tehdy Žižka táhl jest na královské vojsko, a tu se jest skrze vojsko probil; neb jest odtud jinudy s vojskem nemohl, a méně než čtvrt míle jest odtáhl, až jest byl den, i kázal se jest vozy otočiti. A když se jest král k bitvě nestrojil, ale ještě více svého vojska čekal, neb sau již blízko táhli, tehdy Žižka kázal se jest hnauti od Kolína, a odtud poslal po více lidu, aby se vždy s králem Uherským bil. A král Horu maje, položil se jest blízko od ní s vojskem, a z něho sau pannám i paním násilé dělali až do smrti, a tak jest kázal všudy páliti. A když jest lid Žižkův přitáhl, tehdy táhl jest Žižka, chtíc se s králem Uherským bíti. A když sau proti sobě leželi, tehdy král Horu zapáliv třetí hodinu na noc, táhl jest k Brodu Německému před Žižkau, a Žižka po něm. A když bylo za Habrem, tehdy sau vojska postihali, a bili sau je až do Německého Brodu, a množství jich stonulo s koňmi, ježto se s nimi prolamoval led, i vozy všecky s velikým zbožím. A na zejtří Žižka kázal k městu šturmovati celý den, a však nemohli ho dobyti; neb se rytířsky bránili. Teprv na zejtří bez braní ho dobyli, a všecky zbili, kromě pana Záviši Poláka, a pana Krakovského, a pana Mrtvici, ty tři rytíře u vězení vzali. I vrátil se jest Žižka s vojskem zase. Potom jest táhl Žižka do Plzenska i dobyl jest Žlutic šturmem na Velikau noc. Odtud Kukšteinu dobyl. A odtud táhl k Tejnu, k městu šturmovali a dobyli sau ho, a mnoho statečných lidí zbili u šturmu. A v tu dobu jedno kníže přijelo rytířsky, maje s sebau na čtyry tisíce koní; a byla jemu Praha poddána, a Žižka jemu říkal

synu, a kníže Žižkovi otec. A v té chvíli obehnali Pražané Karlštein, a kníže obehnal Opočno a toho sau nedobyli. A v ty časy Táboři s velikau mocí přitáhli do Prahy do Nového města a odtud sau autok učinili nepřátelský do Starého města, an na ně péče neměli. A v tom Staroměstští opatřivše se, i smetali sau některé z domů, a jali jich několik set, a jiné sau hanebně z města vyhnali. A když to kníže nechtělo pod obojí spůsobau přijímati, tehdy sau jej Pražané opustili i Žižka; i jel jest kníže zase do Litvy, a potom zase přijel, maje za to, že mu tak přijde jako prvé, ano nic. Potom se Pražané svadili s Žižkau. Když pak Žižka přitáhl do Kostelce nad Labem, tehdy Pražané s velikau mocí táhli sau naň; a vida moc velikau na se, i táhl jest před nimi, a Pražané po něm. A když bylo blízko k Malešovu, tehdy se Žižka na ně zase obrátil, i bil se jest s nimi a porazil jest je.

A pro to pobití mnoho jest vdov a sirotkův v Praze a jinde zděláno. A když bylo v plné čtyry léta po krále Václavově smrti, tehdy Pražané vidauce, ano se jim zle děje, i želeli sau krále Václava smrti. A ptali se teprv s velikau pilností, kdo by jej věděl, že by jemu chtěli rádi dáti dobrý královský koláč, k tomu pohřeb učiniti slavný. Tehdy Maucha rybář slyše, že chtí králi poctivý pohřeb učiniti, i pověděl jim, že jej má u vinici. I vzali sau ho do Prahy a učinili Jeho Královské Velebnosti slavný pohřeb královský. A položili sau ho na hradě Pražském u svatého Václava v hrobě, s otcem jeho s císařem Karlem, a tu leží. Potom Žižka přitáhl s vojskem na Špitálské pole, a tu jest s Pražany smířen. Potom táhl do Moravy i dobýval Přibislavě; a již sau Táboři Žižku dobře v nenávisti měli, nejvíce proto, že Žižkovi kněží řádně mše slaužili v ornátě a s pleší, a v komži boží tělo nosili v monstrancí. Protož sau Žižkovým kněžím říkali „plátenící“, a Žižka Táborským „ševci“: neb Táborští kněží jediné v sukni bez pleší a druzí s bradami mši slaužili, i v tom sau sobě rozdílní byli.

Tehdy se tu v Přibislavi Žižkovi vyvrhla hlíza i umřel jest Žižka; i pochovali sau ho v Králové Hradci, a tu leží.

Tehdy jeho vojskám přezděli Sirotci, a tak sau vždy slauli. A Hradečtí kázali sau sobě Žižku namalovati na korauhvi na bílém koni, v rytířské zbroji s palcátem, v odění, tak jako živ jsa jezdíval. A když sau se Hradečtí pod tau korauhví bili, nikdy sau bitvy neztratili.

Tehdy sau sobě Hradečtí hejtmana zvolili, kohož se jim zdálo; ale kněz Prokůpek nejvíce jest vládl. Také z Táborské moci vyzdvihlo se jest to vojsko veliké, a to slúlo polní. Tím polním vojskem vládl kněz Prokop Holý, a ten jest býval v bitvě na špici v tlustém kabátě. A ty dvě vojště vždy sau polem táhli, v Čechách, v Moravě, v Rakausích, v Uhřích, v Durincích, v Mácích, i v Lužické zemi.

Také jest široce táhlo vojsko do Rakaus a Prus, a leželo jest v Prusích v Kdánsku; a koně v moři brodili, a však sau s velikau ctí zase do Čech přijeli. Ostatci pak jich mezi Brodem a Kaufímem od Čechův sau zhynuli.

JAN TÁBORSKÝ Z KLOKOTSKÉ HORY.

Narodil se léta 1500, študoval na vysokých školách Pražských, ze jmena l. 1519 hvězdářství pod M. Pavlem Příbramem, a byl potom v Praze „knihpíssařem“, t. psal knihy zpěvů náboženských, tak nazvané *graduály chval božských*, jichž tehdáž utrakvisté ve svých chrámech užívali. Některé takové graduály obsahují také jeho vlastní práce, jako u velikém graduálu archivu Pražského z r. 1573: „Proza o S. mistru Janovi z Husince“; v některých pak jest úvod anebo závěrek od něho sepsaný obyčejně veršem safickým, jako v překrásném graduálu Žlutickém z r. 1558. Léta 1552 svěřila jemu rada Starého města Pražského správu pokaženého orloje hvězdářského na radnici Staroměstské, kterouž také s pomocí hodináře Daniele Skřivana vykonal. Toto dalo jemu příčinu, že potom ten orloj a co k jeho spravování náleží, popsal obšírně, kterýžto spis l. 1570 nadřečené radě Staroměstské věnoval. Zemřel, jak se podobá, okolo l. 1580.

a) Z VYPSÁNÍ ORLOJE PRAŽSKÉHO.

Originál na pergaméně v archivu městském v Praze.

V této první kapitule se vypisuje chvála orloje Pražského a oznamuje se, jaké věci divné v něm zavříny jsau.

Orloj Pražský jest ne jako jiný orloj, ale jest všem učeným lidem a zvlášť astronomům divný a vzácný, a neučeným nesrozumitedlný: tak že kto v umění hvězdářském nic nezná, žádný ten bez ukázaní, zvlášť pak v sphérách, jemu vyrozuměti nemůže, než na kolik hodin ruka ukazuje; anobrž astronomuom, ač toho napřed mají, ne všudy srozumitedlný jest, leč by jim tajnosti jeho ukázány byly. I kterakž tehdy laik a člověk prostý a neučený zpravovati by jej mohl, leč by zvláštním darem božím v tom a vtipem mimo jiné obdařen byl, a neb leč by dostatečně v něm vyučen byl? Neb není na tom dosti, že by on váhy natáhl, aby bodiny bily, ale aby uměl zpraviti, aby dobře bily a nemajlily; a ještě na tom dosti není, ale mnoho (což níže vypsáno jest) jiného znáti a uměti zpraviti musí. Orloj ten jest rozprávky a chvály hodný ve všech krajinách nad jiné všecky veliké orloje na světě, jehožto chvály já tak vysoce vypraviti neumím, aby on ještě vajše a více vychválen býti hoden nebyl; neb nevím a nedržím, aby

mohli nad něj misternější a divnější orlojové kde v kterých končinách světa nalezeni býti, ale dosti by bylo, aby aspoň jeden jemu rovný nalezen byl. A že to tak jest, porozumí se tomu, když tento spis všecken přečten bude. Ač i já viděl sem jeden orlojík neveliký o vosmi sphérách, vtipně a divně udělaný i znamenité chvály hodný (kterýž se jest potom dostal Jeho Mti arciknížeti Ferdinandovi); ale však nemůž se jeho mistrovství vrovnati mistrovství orloje tohoto: neb dvě sphéry orloje tohoto ještě více v sobě zavírají, nežli oněch všech vosm, a v menším počtu kol více působí tento, než onen v mnoho větším počtu. A protož zdálo-li by se komu, že sem já orloj tento přechválil, nechť mi to v pravdě poví a v jistotě ukáže, kde takový tak znamenitý a divný orloj mají; a když se to tak najde (ne strany nějakých tatrmanuov a jiných aparátův, bystře a nákladně, ale neúžitečně udělaných, k podivení a k divadlu lidu obecnímu připravených, ale strany mistrovství astronomského, učeným lidem divného a jim i lidu obecnému potřebného), tehdy já od svého pustím. Orloj tento tak divný a tak znamenitý jest, že já diveči se jemu mnohokrát sem říkal, že jest nebeský orloj, a ne bez příčiny, ale z příčiny přirovnání k běhu nebeskému: neb jest k němu tak přirovnán, že jak slunce na nebi buďto *cursu violento seu rapto*, během prudkým, totiž všeho nebe běžením, a jeho, totiž slunce, i všech hvězd s sebau od východu k západu nesením, běží, buďto také *motu naturali*, totiž jak během svým neb hnutím přirozeným povlovným od západu k vajchodu po zodiaku jde neb postupuje, a na kterém znamení i na kolikém stupni každý den z rok do roka stojí, v kolik hodin kdy vychází, v kterú hodinu na poledni stojí, kde zapadá, jak vysoko od vajchodu *supra orizontem* a kterak blízko k linii polední a jak nízko k západu, také kde po západu *sub orizonte*, totiž pod zemí v noci jest. Anobrž také i to, jak od nás, jda po zodiaku, v ubajvání dne na zimu se oddaluje, a zase v přibajvání dne na léto k nám se přibližuje. Tak všecko na sphéře orloje tohoto se nachází, spatřuje a ukazuje. A též o měsíci: kdy nastává, kdy první čtvrť, kdy plný, též poslední čtvrť jest, a jak ho přibajvá a ubajvá. Též na kterém znamení který den jest a na kolikém stupni, a jak vysoko nad zemí a neb nízko pod zemí kdy stojí, a kterak daleko od slunce kterého koli dne od nastání svého odšel, a zase od plnosti své k slunci přišel. Též také o dvanácti znameních: v kterú hodinu které z nich vychází a které zapadá, a kdy kterých VI nad zemí a kterých VI pod zemí jest, tak všecko na sphéře se nachází a ukazuje, leč by se co pokazilo, a neb zprávce jinak řídil, než by náleželo. K tomu také i hodiny planetní, *horas inæquales*, tento orloj na své sphéře bez chyby ukazuje. A tak tehdy nezdá mi se neslušné nebeským orlojem jej jmenovati. Ukazuje se také na sphéře dolejší každý den, a svátkové přes celý rok; neb jest na ní napsán celý kalendář obecní s dvanácti měsíci obyčejnými a s zlatým počtem. Kterýžto počet vždycky ustavičně oznamuje, který den nový měsíc na-

stati má, a kterého roku třináctý měsíc přibude, a kterého měsíce obyčejného Hruden se přitrefí, nébrž i kterého dne nastane. Přidán jest také zlatý počet černau barvau napsaný, od 21 dne Března až do 18 dne Dubna, po kterémž se vyhledati může, v kterú neděli Veliká noc bude kterého koli roku. A přitom netoliko napsáno, ale i figury namalovány jsau dvanácti měsícův s dvanácti znameními i s jejich zvláštnostmi a povahami, jaká se díla kterého měsíce dělají, a kterého měsíce slunce na jednokaždé znamení i kterého dne vchází. Jakož pak to všecko Jeho Mti císaři Ferdinandovi, slavné paměti, udělav instrument dřevěný podobenství těch sphér, běh a hnutí i způsob toho všeho vočitě sem ukázal, a toho sem dokázal, že jeho Císařská Mť takového orloje na všem panství svém císařském míti jest neráčil. A protož kto by ten orloj zpravovati chtěl a těch věcí by neznal, nepokaušej se o to; neb ho právě v jeho pravdě zpraviti moci nebudeš, by pak všech jiných orlojův svědom byl, anobrž by je pak i dělati uměl: neb si žádného tomuto podobného neviděl, nad to pak nedělal. Nad to pak nepokaušej se oň bez vyučení ten, ktož jiných orlojuov svědom není. Také vědomo buď, že orloj Olomúcký v svém mistrovství tak daleký jest od mistrovství orloje Pražského, jako Olomauc od Prahy. To pak všecko v této první kapitule jest sumau a jako *uniuersaliter* oznámeno, což dále bude obzvláštně jako *particulariter* vypisováno.

Čeho tento orloj a jakého správce potřebuje.

Kapitula druhá.

I tehdy poněvadž tento orloj tak divný, tak znamenitý a jako nebeský jest, rozum ukazuje, že votec a mistr jeho musil jest podivení hodného a jako nebeského vtipu býti. Tak i podnes toho potřebí jest: ktož koli jemu vyrozuměti (zvláště pak bez ukázaní a vyučení) chce, musí dobrého vtipu býti. A kto jej dobře zpravovati chce, neučiní tomu nic bez pomoci božské. Protož se najprv má k mistru nebeskému uteci a jeho za pomoc a za dokonalé vyrozumění žádati. Má také dobrého svědomí býti, aby se nic toho při něm nedopaustěl, což by mu na škodu a na pokažení jeho býti mělo, a nic toho neobmeškával, což by při něm potřebného bylo: neb nedbalce, nad to pak opilce tento orloj za zprávci míti nechce; neb on toho potřebuje, poněvadž mnoho tisíc lidu se jím zpravuje, aby při něm pilnost byla ve dne i v noci, aby dobře a právě šel a aby v své celosti a v své pravdě stál; a tak aby poctivosť jeho nehynula, ale radějí rostla, a aby zprávce jeho dobře jej zpravuje, radějí tudy chválu jeho rozmnožoval, nežli zlým zpravováním v potupu uvozoval. Musí také vždycky věděti, v kolik hodin slunce, ano i v kolik minut astronomských, vychází, aby orloj s sluncem se srovnával etc. A kto jej chce zpravovati, tyto dva veršíky endecasyllabní oznámí, čeho žádá:

Kto chce mnohé hlavy lámaní míti,
můž tohoto orloje zprávcím býti.

b) Z KANCIONÁLU ŽLUTICKÉHO.

Psáno na zadní straně prvního listu.

Jasnosť slunečná všecko osvěcuje,
a pravda věčná všudy svítězuje;
nic jasnějšího slunce, silnějšího
pravdy, většího.
Temnosť jasnosti musí postúpiti,
a blud s každau lstí pravdě ustúpiti;
blažená pravda! bídná s bludem křivda
nezískáť nikda.
O pravdu stáli Žlutičtí měšťané,
rozumným dali jazykem nákladné
sobě dělati knihy tyto psáti,
chtíc s nich zpívati
Ke cti a k chvále otci nebeskému,
i také stále spasiteli svému
z srdce pravého, nemajíc žádného
boha jiného,
K němuž by zření o spasení měli,
lesť, poblauzení lidská opustili:
on sám Kristus pán, věčná pravda jim znám
i věrným všem nám.
Kristus bůh, náš pán, život, dvéře, cesta,
on jest vůdce sám do věčného města:
tomu samému, i Duchu svatému
čest chvála jemu.
Svatým nesluší božské cti dávati;
k Kristu přisluší samému volati:
Ej ty pane náš! jenž žádnému nedáš
cti, kterauž sám máš,
Hlasy i srdcem my k tobě voláme,
orodovníkem, smírcí tebe známe:
rač nám všem dáti v tvé pravdě vždy státi
i setrvati.

Rukau učedlníka mého
Vavřince, příjmím Bílého,
tyto knihy notovány,
psány, šťastně dokonány
1558.
I. T.

ARCIKNÍŽE MAXIMILIÁN II
v peleši loupežnické ve Španielské zemi.

Ze starého rukopisu vytištěno v Čas. Mus. 1833, str. 371.

Císař Maximilián II, jsa ve mladém věku, některého času v nepřítomnosti císaře Karla V, kterýž v Říši věci některé začaté vyřizoval, k zpravování země Španielské a krajin k ní přináležejících povolán byl. A tam jsa v krajině řečené Granata, z kratochvíle a nebo pro občerstvení své na lov vyjel; a když se za zvěří chtivě sháněl, tak že i služebníky své potratil, dlauho v hustém lese sem i tam se projížděje blaudil. Vida pak, ano se již k večeru chýlí, nejsa sebau bezpečen, a obávaje se, aby se mu tu něco od zvěři nepřihodilo, všudy na vše strany, kdeby se schrániti mohl, se ohlídal. V tom z daleka uhlídav pastuší chalaupku, k ní zahod kůň svůj rychle pospíšil, žádaje pastuchy, aby mu noclehu popřál. K takové žádosti jeho pastucha nakloněn jsa, jemu, aby s koně ssedna do chalaupky všel, ochotně dovolil. Byl pak v příbytku svém pastucha sám šestý: syn jeho okolo 20 let, ovčák dosti složitý a ke všelijakému skutku zlému příhodný, pastušina se dcerau svau a s nevěstau. Maximilián ssed s koně, a dav jej ovčákovi k opatření, do chalupy vešel. V tom když mu se skrovná večeře strojila, on nenadáv se ničeho zlého, k ohni přisedl. Mezi tím pastucha s čeládkau svau, neznavše Maximiliána (neboť se jim byl neoznámil), však z oděvu a z hrdinské jeho postavy saudili ho býti nějakým znamenitým a bohatým pánem; i chtějíce nějaké laupeže dostati, radili se, kterak by jeho tu zamordovali. Protož když bylo po večeři, lůže jemu v užíčké komoře, kteráž pro sešlost dveří a vyvinutých veřejí sotva se zavírati mohla, ustlali. Což když se konalo, nevěsta, buďto že s počátku povolila tomu zlému, potom svědomím svým hnuta toho litovala, buďto (což podobnější jest k víře) nejsauc k té radě připuštěna, toliko po jistých znameních a sem i tam jich běhání porozuměvši, a tím hanebným skutkem i lítostí neznámého knížete hnuta jsauc, jemu takovau radu jich všecku otevřela, žádajíc, aby jí v tom nepronášel. Kdež on, ačkoli mohl snadně ohlášením toliko, kdo by byl, nebezpečenství toho ujíti: však radějí se chtěl své vlastní udatnosti nežli jejich pronešené již ošemetnosti důvěřiti; a tak hned na tom pevně ustrnul, hotov jsa radějí nebezpečenství podstaupiti, nežli jim se svěřiti. A s tím do komory, k tomu jich nešlechetnému umínění připravené, od hospodáře veden jsa, ochotně všed, dvéře truhlau dobře naspihovanau zatarasil, a vzav ručnici nataženau, světle, co by dále před sebe

bráti chtěli, očekával. Pastucha pak vida jeho po lově a cestě býti ustalého, nadál se, že by již usnul; i přistaupiv ke dveřům, počal jich otvírati, nic se nenadáv, aby vnitř zapříny a zavřeny byly. Což když se jemu mimo naději přitrefilo, prosil Maximiliána, aby otevřel, že nějaké šaty nebo prostěradla z truhly vzíti chce; Maximilián pak všemu tomu dobře rozuměje, s hněvem, aby mu spáti nepřekážel, se ozval. Nepomeškal pastucha pokřik učiniti a naříkati, jako by se jemu násilí dálo, že ho do komory pustiti nechce. V tom sběhli se, s čím kdo mohl, chtějíce se naň dobývati; naposledy mu i pohrůžku činili, že ho zamordovati chtějí, neodevře-li a nepodá-li se jim hned: tak že již někteří dali se do dveří, chtějíce je vystaviti, jiní do komory oknem lézti se pokaušeli, a to vše se chtivostí vykonávali; neb srozuměli, že jsau již ve svém předsevzetí pronešeni. Tu Maximilián vida, že již žádného zbytí není, umínil se statečně brániti, a hned dvéře ručnicí svau prostřeliv, pastuchu toho položil, a bez meškání odstrčiv truhly, dvéře otevřel, a jimi ven rychle vyskočiv, syna pastuchova zabil, a ovčáka, žena se po něm s dobytým kordem, pryč zahnal. Aniž však proto i hned nebezpečenství zbyl. Nebo jak křikem pastušiným, tak i hlukem neobyčejným okolní pastuchové vzbuzeni jsauce, co kdo zapopad, s tím běžel, a chalupu tu obstaupivše, Maximiliána zabiti chtěli. On pak když poněkud té pastýřské prvnější vzteklosti (nad kterauž nic horšího není) odepřel, nic se nestrachoval, ačkoliv na svítání dosti veliký hauf sedlákův k sobě běžeti viděl; ale směle se jim, kdo by byl, ozval, a bez strachu ukázal se, jakž na kníže a vrchního zprávce té země Hišpanské náleží, hroze jim, jest-li že mu škoditi budau, tehdy že skutečně na hrdle trestáni býti mají; a nechtějí-li toho jemu věřiti, toliko aby jeho do rozeznání, ano i ke ztrestání auřadu zanechali; jest-li že by pak toho učiniti nechtěli, aby věděli, že netoliko jemu samému ublíží, ale i sobě tím velmi zle poslauží, ano i o hrdlo se připraví. Oni ačkoliv jeho jak hrdinskau a spanilau mysl, tak i vážnau řečí hnuti jsauce, jej nejvyšším zprávcem Hišpanie býti uvěřili, však vždy aby své sedlské povahy nezměnili, javše ho svázali, a ráno svázaného nedaleko odtud k hejtmanu nějakého městečka vedli. K tomu trefili se někteří z hrabatův arcikníže, hledajíce ho; kteréhožto když tak svázaného a nenáležitě sauženého uhlídali, málo chybilo, že i hned na ty sedláky nevážné a lehkomyslné neudeřili, a sotva, napomenuti jsauc od něho, aby nebili a nemordovali, se zdrželi. A tím trefuňkem jich ta všecka věc, jak se dála, vyhledána, a ti, kteříž takového nešlechetného skutku původové byli, ztrestáni sau: ovčák utracen, a chalupa ta na prach spálena. Nevěsta pak, kteráž Maximiliánovi návěští dala, mnohými a velikými dary jest darována, a při dvoru JMti ve veliké vážnosti zůstavena. Předivným opatrováním božským hrdinský kníže v takovém nebezpečenství zachován a z něho vysvobozen jest.

PAVLA SLANSKÉHO

„jistá a pravdivá zpráva o vysvobození dvau synův, Vratislava i Ferdinanda, urozeného pána Floriána Kryspeka od zamordování v Paříži, léta 1572 dne Srpna měsíce 24, jakž zpráva listu tuto položeného ukazuje.“

Ze starého rukopisu vytištěno v Čas. Mus. 1844 str. 553.

Léta páně 1572, za příčinau svobodného umění literního urozený a statečný rytíř pan Florián Kryspek na Kačerově, Rožmitále, Nelahozevsi, císaře Maximiliána II rada tajná, vyslati ráčil dva syny své: Ferdinanda a Vratislava, do Paříže. Když se ta lázeň neslýchaná Hugenotům od oznámených v listu teď položeném zatopila; a mýti v ní počínali admirála a jiné slavné pány, s králem Navarrským, Jindřichem, ku poctivosti jeho svatby do Paříže vypravenými, královna mladá, Alžběta, krále Karla IX manželka a císaře Maximiliána II dcera, vědauc o tom, co se díti bude všem Hugenotům v Paříži zůstávajícím bez ušetření, domácím, přespolním, hostem, i při svobodném literním umění zůstávajícím, spomenula, že urozený pan Florián Kryspek dva syny své v Paříži na učení svobodném má. Vědúc o jejich hospodě, tajně poslala svého jednoho komorníka k preceptorovi jejich, aby bez prodlévání dal jim šaty nové černé dělati, a na těch napřed bílý kříž aby byl; a když k nim do pokoje jejich mordéři přijdau, s žádným nic aby nemluvili, než při svém učení zůstávali, a k tomu po jídle nikam nechodili. Což preceptor jejich sobě od královny pro zachování pánův svých, sebe a jeho služebníka oznámeno maje, hned takový oděv spraviti dal a jeho s pány užíval. Když již v té lázni neslýchané admirál s jinými zmyt byl, že živi nebyli, běhajíce ti vzteklí mordéři jako psi po městě a domích Pařížských, přišli najednau do hospody a pokoje jejich, meče své a šaty na sobě v krvi umákány majíce, kdež oni při svém učení zůstávali: některý četl, jiný lautny instrumentu užíval, a jako na poly mrtev při tom byl; však se veselými býti proti přirození těm katanům ukazovali. Ke kterým když přicházeli, spatřivše je v oděvu znamenaném postaveny, hned zase od nich, nic neubližívše žádnému, odcházeli. Když pak se to tišiti počalo, hned preceptor všechny věci sklidil, a poštu až do Štrasburku jako na projížďku zjednal, a tak z Paříže vyjeli. Když do Štrasburku přijeli, poštu samého zase od sebe propustili, a k panu otci svému stížně na poště do Prahy, že živi jsau,

aby se starati neráčil, poslali, a sami v Štrasparce pobyvše několik dní, až po uleknutí okřáli, se na cestu vydali, a k panu otci i bratřím svým s radostí i jiným přátelům přijeli: nebo pan otec s syny doma zůstávajícími a přátely v tom postavení byli, že sau tam také zamordováni, a naříkání společně všichni veliké činili, až pošta přijevši od nich samých s psaním, jich zármutek přestal, a očekávání s radostí od pana otce, bratří a všech přátel příjezdu bylo a se stalo.

Tak pán bůh jim z té lázně, v ní že sau se nezmyli, osvobození skrze královnu oznámenau způsobiti ráčil a je ochránil. Což sem já, kněz Pavel Slanský, v ten čas správce církve Christovy v Lochovicích, tak zvěděl, a jakožto věc jistau a pravdivau k tomuto listu připsal. Nebo léta 1573 v pondělí po neděli Smrtelné povolán byv skrze psaní s knězem Viktorínem Nymburským (v ten čas v Litni u Karlšteina církve Páně na kollatuře urozeného pana Jana staršího z Mitrovic správcím) od urozeného pana Floriána Kryspeka, sme na Kačerov přijeli. Na ráno v auterý, maje sobě z rozkazu panského pokoje od pana Ladislava ukazovány, sem dotázku k němu učinil, že pána žádám, aby mně oznámeno bylo, kteří sau bratří jeho v Paříži byli, a kterak sau z takové lázně vyšli, v ní že sau se nezmyli, o tom že nemohu jisté zprávy dostati. Tu on hned dal se v řeč, a co tuto sem z úst jeho ušima mýma s knězem Viktorínem, s knězem Mataušem Vegeliusem, v ten čas v Potvorově správcem církevním, a nyní Kralovickým, knězem Tomášem Pražským, tehdáž ve Zbiroze farářem, slyšel, sem jakožto sám poslauchající toho pro paměť opatrování božského předivného, skrze položenau královnu jim zřízeného, poznamenal; a že pravdu Šalomaun v přísloví v položení 21 praví: Není maudrosti, není opatrnosti, není rady proti pánu bohu. Item: Umíť pán bůh spravedlivé z pokušení vysvoboditi, ale nešlechetné zachovati ke dni saudnému k mučení.

PROKOP LUPÁČ Z HLAVAČOVA.

Byl syn M. Jana Lupáče, konšela Pražského, študoval na zdejších vysokých školách a léta 1560 stal se mistrem filosofie; potom byl některý čas rektorem školy Nymburské, načež povolán za professora na universitu Pražskou, kdež v l. 1566 a 1567 učiněn děkanem fakulty filosofické. Listu erbovního, kterýž mu přinesl přijmí „z Hlavačova“, dosáhl l. 1562. Opustiv universitu, odstěhoval se l. 1569 do Domažlic, a zastával zde úřad radního až do své smrti. Ze spisů jeho latinských nejpřednější jest Kalendář historický (v Praze 1584). Česky sepsal *Historii o císaři Karlovi IV*, kteráž vydána byla v Praze l. 1584, a podruhé od V. Hanky l. 1848. Zemřel dne 5 Dubna 1587 a pochován jest v děkanském kostele Domažlickém.

Léta páně 1342 na den Hromnic a neb v noci před svatým Blažejem, most Pražský kamenný skrze velikau a nenadálau povodeň se prolomil a probořil na mnoha místech, že ho sotva čtvrtej díl v cele zůstal, jezy pokaženy, mlajny zbořeny atd. O tom šíř Hájek. Pak po těch dvau dnech Hromnic byl jest zase mráz a spadl i sníh veliký, i zamrzne řeka Vltava jako i dříve; i jezdili opět lidé přes led. A tak ta druhá zima stála až do slavnosti Zvěstování panny Marie, to jest, do 25 dne měsíce Března, téměř za 8 neděl. I teprva byl pravý jih a sníh docela sešel, a z toho obého přišel povodeň, však proto škody, jako prvé, neudělal. Zběhlo jest pak od ustavení tohoto mostu kamenného, jenž byl neposlední klénot a ozdoba království Českého, z poručení královny Jitky, manželky krále Vladislava, až do tohoto zboření let 168.

Téhož léta Chodové hořejší porazili Bavořany u hor a lesuov Českých, zabili jich do padesáti, a zjímali jich půl třetího sta a sedm, a hnali je do Bělý (jest městečko na tři míle od Domažlic); kteří se jim neměli čím holdovati, ty zvěsiti dali, z poručení pana Oldřicha z Boru.

Léta páně 1343 Karel kníže a markrabě Moravský založil a zvelebil kaplu královskau na hradě Pražském, kteráž slaula a sluje kapla Všech svatých.

Téhož léta, u vigilji svatých Tří Králův, to jest pátého dne měsíce Ledna, usnul jest v pánu duostojný kněz Jan, toho jmena IV a v počtu 27 biskup Pražský. Pochován v kostele S. Víta u oltáře S. Sylvestra, kterýž sám na svuoj náklad založil a nadal. Na jeho místo zvolen Arnošt, děkan kostela hradu Pražského, první arcibiskup Pražský; ten byl syn statečného rytíře Arnošta z Pardubic.

Téhož léta Karlovi, markrabí Moravskému, z Blanky manželky narodila se dcera. Křtěna v kostele S. Víta v Praze a dáno jí jmeno Kateřina. Ta potom se dostala za manželku Rudolfovi IV a prvnímu arcikníže ti Rakauskému a hraběti Tyrolskému.

Téhož léta nějaká žena čarodějná ve vsi Levíně umřela a pochována. Po pohřbu pak vstávala a mnoho jich zdávila a zbila; a když byla kolem probodena, tehdy tekla z ní krev nic jináč než jako z zvířete živého. Táž žena více než polovici svého šlojíře, jímž po smrti byla zavita, sežrala, a když byl vytažen z aust, tehdy všecek byl zkrvavenej. A jakž koli její tělo mrtvé kolem bylo prokláno, však předce po smrti vstávala, až ji potom spálili, tehdy teprv to zlé utichlo a se spokojilo. *Opatovices.*

Téhož léta první biskup Litomyšlský jest potvrzen. O tom o všem, kterým puovodem a za jakými příčinami se to dálo, Hájek vypravuje.

Léta páně 1346 Jan, král Český, dle příbuzenství táhl jest s velikým množstvím válečného i jízdného i pěšího lidu, kterejž v Čechách a v Němcích sebral, do Frankreichu na pomoc Filipovi Valesiovi toho jmena Šestému, králi Franskému, proti Edvardovi toho jmena Třetímu, synu Edvarda Druhého z Isabely manželky, králi Anglickému. Za příčinau pak jakési spaury a nepoddanosti Pařížských proti vrchosti on král Jan, a Karel, syn jeho, již volený

král Římský (jakž Hájek z domácích, též *Papyr. Massonus, Nic. Vignierius,* i někteří jiní kronikáři píší) přijeli sau do města Paříže s pěti sty rejtharův. Neb obyvatelé a měšťané bauřiti se počali, a to proto, že hajtman královský město Paříž proti autokuom nepřátel, jenž do Frankreichu vtrhli, baštami a novým dílem ohražuje a opatruje, i některá stavení nic méně i domy sausedské k tomu připojoval; z čehož se obyvatelé, nad svau vlastní škodau, jakž saudili, obtížnau mysl majíce, ale k obecnému dobrému nedopatřujíce, brojili. I poručivše král Jan a Karel hajtmanu, aby od toho díla přestal, započaté zlé, v nebytí doma krále Franského, svau přítomností a rozšafnau opatrností přetrhli. Potom pak, téhož léta v sobotu po památce S. Bartoloměje, apoštola páně, když u Kresciaku *(Cresciacum est nomen vici in finib. Ambianorum, sive, ut habet Meyerus, in Pontaco)* se bitva mezi těma dvauma králi začala, a králi Janovi (jehož *Frossardus* Jindřichem, snad z nepaměti, jmenuje) oznámeno, že již Franští na útěk se dávají; i aby pro zachování svého života, poněvadž by byl ovšem nevidomý a zraku zbavený, též sám, na jehožto by zdraví, jakožto pána a krále Českého, království České jako zavěšeno bylo, pro bezpečnost podstaupil, k tomu nabízejícím zmužile odpověděl, řka: „Tohoť buohdá nebude, aby **král Český** z bitvy utíkal! nýbrž dnes já, to vězte a tomu věřte, a neb hrdinsky a statečně vítězem zůstanu, a neb slavnau smrtí, jsa tuto zabit, po královsku padnu a umru. Protož veďte mne tu, kdež největší bitva se drží: však Karla, syna mého, pilně šetřte. Pán buoh s námi!“ To sedě na koni pověděv, a své kopí maje sobě od svých napravené, mezi nepřátely, kdež se najvalnější potejkali, se dostal, a v prvním šiku a mezi najpřednějšími bojuje, a jsa více než jednau od sobě protivných smrtedlně postřelen, a tak s svého koně spadv, udatně život svůj jest dokonal. S tejmž králem z jeho strany tu též statečně a hrdinsky se potejkajíce zbiti sau: hrabě z Blauzu, hrabě z Ulmu, pan Jindřich syn vysoce urozeného p. pana Petra z Rožumberka, pan Heřman z Miličína a pan Jan syn páně Jindřichů z Lichtenberka, a z stavu rytířského do padesáti, jichžto tvářnosti a erby tu v Lucemburku na mramoru vytesané se spatřují: jakž pak o tom z těchto starých rytmuov z jednoho starého spisu o králi Janovi se plnějí a šířejí porozuměti muože:

Klimberče mladý! praviť krotce:
pomni, že's měl dobrého otce atd.

(Viz Výbor z lit. české, díl I, str. 1179.)

Ale Karel, jsa v též bitvě třmi ranami raněn a snažnými prosbami pánův některých svých z Čech přemožen a jako vybojován, aby svého zdraví, velmi milého a drahého klínotu, ušetřil jakožto pán a král Český dědičný, zvláště poněvadž by pana otce svého najmilejšího tu ztratil, nad to vejš že z osudu a uložení božího štěstí válečné i vítězství se velmi hrubě k Engličanům schejlilo a naváželo: těmi příčinami jsa hnut, do jednoho kláštera, jejž *Riscampum* po fransku jmenují, se jest dostal. Po té bitvě, kteráž prvního dne až do ně-

kolika hodin na noc a i druhý den trvala, z rozkazu krále Englického počteni sú ti všickni, kteřížto z strany krále Franského v tom boji padli, a nalezeno jest v počtu jedenáct knížat, osmdesát korouhevných pánuov, tisíc dvě stě z stavu rytířského, jiného pak lidu okolo třidceti tisíc, jakž tejž *Frossardus* píše. A tak ti, kteří sau byli přednější a znamenitější, sau z Englického krále rozkazu tu v blíže přiležících městech poctivě a křesťansky pochováni, nýbrž, aby se takový těch v té porážce tak udatně padlých pohřeb a poslední služba tím volnější a prostrannější vykonati mohla, propůjčeno od krále vítězitele a přátelsky propuštěno jest za tři dni příměří. Z strany pak těla krále Jana, to mezi zbitými nalezeno a poctivě, jakž na tak vznešeného a udatného krále náleželo, ozdobené, Englický král k Karlovi synu s žalostí, pláčem i slzami jest odeslal, s tím doložením ano i osvědčením, že ne silau a statečností svého lidu, ale samého toliko pána boha mocí a propůjčením jest tolik králův (Filipa Franského, Jana Českého, Karla Římského, a *Insularum Balearium* krále) od mnohem v počtu menšího vojska poraženo. I to též tělo, dle Karlova rozkázaní, jest vezeno do Lucemburka města *(Lucelburgum, est urbs Galliae Belgicae)* a tu v klášteře, kdež jsau bratří řádu S. Benedikta, slavně pohřbeno, kdežto i předešle (jakž *M. Bellarius* píše) dvau neb tří císařův těla v hrobích aupravně a nákladně vzdělaných též odpočívají. Jakož pak i za živobytí svého byl toho on král Jan žádostiv a častokrát říkával, že v Čechách neumře, ale v Lucemburku že pochován bude. Měl, když zahynul, věku svého let padesát, kraloval v Čechách let 36, titule království Polského užival za 15 let, totiž od léta páně 1310 až do 1325 léta, o čemž Hájek plnějí píše. Za jakau by se příčinau tato tak ukrutná a žalostivá i záhubná bitva státi měla, jejížto začátkové téměř od 30 let se táhli a jako, dle přísloví, nežit zbírali, o tom kronikáři jak Franského tak i Nydrlantského národu, nic méně i náš domácí Hájek, ano i *J. Sleidanus in illustratione rerum et descriptione Galliae* píší. Jest pak mezi nimi jak o jistém té porážky dni, tak i o počtu, co by lidu z obojí strany padnauti mělo, jakási rozdílnost: což my při rozeznání bedlivého čtenáře zůstavujeme; toho však, jako přídavku, tuto nemohauce pominauti, že když se ta bitva začínala, krkavci, jež za nešťastné ptáky pokládají, sau, an se v oblacích vznášejí, spatříni, ano i příval veliký též také chvíle sprchl, a nemnoho před tím kométa se ukazovala: jakž toho i *Cypr. Leovitius,* ze Lvova, Čech rodem z Králové Hradce dotýká.

Téhož léta, tu neděli po svaté Kateřině, to jest 26 dne měsíce Listopadu, Václav Karel, syn prvorozený Jana krále Českého (kterýž při králi Franském proti králi Englickému stoje, před třinácti nedělmi v bitvě, jakž již psáno, zahynul), volen jest za krále Římského v městě Bunna (v Hájkově kronice jest omyl v tom slově Brunia, a snad tu *impressor* nedopatřil) *latine Bonna,* jenž jest město ne-

daleko od Rejna Kolína, a tu i korunován. Měl on Karel tehdáž věku svého let 30. Tak píše o volení císaře Karla Čtvrtého, kterého dne by se státi mělo, jeden kronikář, jenž i za těch časův, když se to dálo, živ byl. A ačkoli o roku a neb létu téhož volení takměř všickni historikové se společně srovnávají, však o jistém dni jest mezi nimi nesrovnalost a odpor; čehož se při jednoho každého svobodném smyslu a uváženi zanechává. Dokládá pak *Urspringensis*, že tento císař Karel měl korunován býti v Achu (*Aquisgrani, urbs est Galliæ Belgicæ*); ale pro veliké množství přespolních a mrskačuov že tam nemohl přijat býti; než v městě Bunně že jest, jakž nadpovědíno, korunován.

Léta páně 1347, v neděli před slavností Narození panny Marie, to jest druhého dne měsíce Září, Karel, král Český a volený císař Římský, s Blancí manželkou na hradě Pražském v kostele hlavním S. Víta jest skrze Arnošta, prvního arcibiskupa Pražského, slavně novau korunau korunován; té pak království Českého koruny zlaté formu a spůsob vypisuje Hájek v své kronice.

Téhož léta, 11 dne měsíce Října, Ludvík kníže Bavorské, císař Římský, když z lovu se navracel do Mnichova Bohatého, šlakem poražen a s koně náhle upadv i slomiv hlavu, smrtí nenadálau skonal na den S. Gereona (jakž píše *Tritemius*), to jest 10 dne měsíce Října. Někteří píší, že by jedem byl otráven. Po jeho smrti vstaupil na císařskau stolici Karel toho jmena Čtvrtý, a po smrti Ludvíkově nemnoho meškav, jel s velikým vojskem lidu válečného do Bavor do města řišského Řezna, kdežto jakožto král Římský hned bez všelijakého odporu, jako potom i v Norenberce i v jiných městech říšských, jest přijat.

Téhož léta, na den S. Kalixta mučedlníka, to jest 14 dne měsíce Října, umřel jest vysoce urozený pán, pan Petr z Rožmberka, najvyšší komorník království Českého, ano i místodržící v témž království Českém, jakž o tom připomínaje sám císař Karel Čtvrtý v svém životě píše.

Téhož léta Mikuláš z Lucemburku, krále Karla přirozený bratr, zvolen a učiněn Aquilejenským patriarchau, v kterémžto duostojenství trval sedm let a devět měsícuo.

Léta páně 1348 (*Garcaeus* položil 1349, ale chybuje o rok) na den památný obrácení S. Pavla na víru křesťanskau, to jest 25 dne měsíce Ledna, bylo v Čechách veliké zemětřesení, a netoliko v Čechách, ale také i v jiných krajinách na šíř i na dýl, předně pak ve Vlaších a v Korytanských horách, tak že mnoho hradův i stavení se zrušilo a propadlo. O čemž široce píše *Jacob. Philippus Bergomensis in Supplemento chronicorum.*

Téhož léta císař Karel, milovník a rozmnožitel své vlasti Prahy, kdež narodiv se začátek svého živobytí vzal, založil Nové město Pražské, sám svau rukau císařskau první kámen vloživ do krumfeštu, a jak to město tak i zámek Vyšehrad zdmi dal obehnati, tomu chtěje a poroučeje, aby to město slulo Karlovo město

od jeho původa a zakladatele, jakož pak i sám je tak v privilejích jmenuje: k tomu bez pochyby jsa veden mnohých králův a císařův příkladem, kteříž města, jež a neb znovu stavěti a neb zupravovati a rozšiřovati dávali, jmeny svými nazývali, což by se tuto v mnohu přivesti mohlo, kdyby malost a skrovnost tohoto spisku k tomu vystačovala. O dni založení Nového města Pražského nesrovnávají se kronikáři: někteří kladau první, jiní poslední den měsíce Března, jiní opět den S. Marka Evangelisty, jenž jest 25 den měsíce Dubna. Ale Franciscus kanovník, kterýž tobo času živ byl a to jistotně vyhledati mohl, ten bez pochyby s obzvláštní pilností a pozorem 25 den měsíce Března poznamenal a zapsal, jemuž i některé staré kroniky přisvědčují; a já též k němu přistaupám, však tak, aby o tom nesrovnání jedenkaždý saudil, jakž mu se dobře bude viděti a zdáti. Kdež i toho šetřiti sluší, že od založení Prahy, to jest Starého a neb Věčšího města Pražského, naší milé vlasti, až do tohoto založení Nového města, jehožto ustavením a vzděláním jest velmi, ano i mnohým lidem a cizím národům ku podivu rozhojněna a rozšířena, prošlo jest let 625, podlé účtu let v Hájkově kronice.

Téhož léta, v auterý po slavnosti Ducha svatého, to jest 10 dne měsíce Června, týž Karel, císař Římský a král Český, založil zámek velmi slavný na jedné hoře, a od svého jmena dal mu jmeno Karlštein. Item: Založil klášter Slovanský na Novém městě Pražském.

Téhož léta (někteří z domácích kladau rok 1347, jiní, jako němečtí kronikáři, 1360; ale tento poslední rok snad má se rozuměti o Pražské akademii, když se již vzdělala a své professory v hojném počtu měla) týž Václav Karel, zjednav listy od Klementa (ne od Urbana, jakž v Kuthenově kronice stojí položeno), toho jmena Šestého papeže, školu obecní, jenž latině slove *universitas* a neb *studium generale*, a nyní císaře Karla IV, otce vlasti, kollej veliká se jmenuje, v Starém městě Pražském, netoliko pro rozšíření, zvelebení a oslavu, ale i pro dobré obecné a znamenitau platnosť i půžitek všeho národu království Českého, založil jest a vyzdvihl, a to tím spuosobem, kterýmž *universitas* a neb učení v Frankreichu Pařížské, kdež se z mládi tento císař učil, ustanoveno, a to před lety 557 od císaře Karla Velikého, z ponuknutí a přičinění *Alcuina* a *Claudia Clementa*. Neb (jakž Hájek z starobylých kronik poznamenal) často říkával: „Musím, prej, Pražské učení (poněvadž před časy v Praze toliko *particularis schola* a neb *studium particulare* bylo) slavně vyzdvihnauti na spůsob učení Pařížského, v kterémž sem já se také umění literního učil; neb znám a toho sem skutečně skusil, že i v církvi i v obcech, a i v správě království velikej jest užitek pocházející z naučení pobožnosti, maudrosti a ctnosti, kteréhož se ne jinde, než v školách a v takových místech nabývá a dochází.“ Protož v též akademii nařídil jisté *professores*, to jest, obecní učitele *philosophiae artiumque libe-*

radium, theologiae, juris prudentiae et medicinae. Jakož pak (pokudž se i poznamenáno nachází) vůbecně tu též jest profiteroval a svým posluchačům vykládal knihy v umění lékařské, jsa tam řádně od vrchnosti povolán a za jednoho professora do též *universitatem* přijat, vysoce učený muž, mistr Baltazar z Domažlic, *magister Balthassar de Tusta.*

Téhož léta Karel, král Český, smlauvu učinil s bratrem svým Janem Jindřichem, aby od svého práva, kteréž by jako dědic měl v království Českém, upustil, a markrabství Moravské k správě přijal; což se i tak stalo. *Cus.*

Léta 1349 mrskači (těm latině říkali *poenitentiarii,* a po německu *buessarii,* *Georgius Fabricius proprie vocat plagipatidas*) přišli do Čech, a bylo jich do tří set. Ti z poručení královského z země vyhnáni, s tím doložením: navrátil-li by se kdy kdo z nich do Čech, že budau ohněm spáleni. Píše se, že se mezi nimi nacházely i ženy v oděvu mužském, a peníze v pytlicích pod sukněmi.

PAVEL KRISTIÁN Z KOLDÍNA NA MARTINICÍCH.

Narodil se v Klatovech l. 1530, vzdělání svého nabyl na vysokém učení Pražském, kdež l. 1550 stal se bakalářem a l. 1552 mistrem umění svobodných; v letech 1557—1562 byl professorem a l 1561 děkanem fakulty filosofické. Vzdav se professury, stal se kancléřem a později radním Starého města Pražského. Listu erbovního a predikátu z *Koldína* dosáhl l. 1557. Zemřel dne 11 Ledna 1589. Koldín náleží mezi nejpřednější právníky věku svého. Poněvadž práva městská, od Brikcího z Zlicska sebraná, pro některé odchýlky od zřízení zemského působila mnohé nesnáze, spořádal je Koldín znova, načež l. 1579 od císaře Rudolfa II stvrzena jsou. Téhož léta učinil z obšírného spisu toho krátký výtah, a l. 1582 podobný výtah i ze zřízení zemského. Proslul také v básnictví latinském a byl členem básnické společnosti (sodalitas literaria) Jana Hodějovského z Hodějova.

Předmluva.

Mistr Pavel Kristián z Koldína, kancléř Starého města Pražského, upřímnému čtenáři zdraví a jiné všeckno dobré vzkazuje.

Jak velikau prací a snažností tato práva městská království Českého, od lidí rozumných a v právích zběhlých sepsaná a v jistý pořádek uvedená, potom s jakau těžkostí a jak v prodlaužením času k vytisknutí podána jsau, o tom není potřebí mnoho psáti; nebo když se má co platného a prospěšného všem vůbec vydati, to bez práce

nikdá nepřichází a přijíti nikoli nemůže. Tomu snadno místo dají, kteříž buďto kroniky a neb jiné knihy o rozličných příbězích lidských spisujíce, potomkům svým zanechávají, ano i ti, kteříž sau času našeho, z milostivého poručení vrchnosti své, od stavův království tohoto voleni, při korigování a napravování zřízení zemského byli a pracovali. Tato pak práva, k rozeznávaní spravedlností lidských sepsaná, jakau platnosť a jaký úžitek v sobě nesau, jedenkaždý, kdož je s pilností a uvážením čísti bude, snadno porozumí, a to najde: Předkem, kterak osoby v konšelské a auřadní práci postavené, buďto sami k sobě a neb také k jiným se chovati, a lidem k spravedlnosti jich dopomáhati mají. Na druhau stranu, měšťané, a všickni jednohokaždého města a obce usedlí i neusedlí obyvatelé, znajíce práci a nebezpečenství jejich, za kteréž žádné hodné mzdy a záplaty neočekávají, jak poslušně a uctivě k nim se míti a držeti povinni jsú, tak aby mezi všemi svornosť a upřímná, neošemetná láska zachována býti mohla. Že pak v tomto světě a křehkosti života našeho bez poklísek a příhod žádný býti nemůže, a mnohokrát z toho, což spravedlivého jest, někteří chtě a dobrovolně, jiní také za jinými příčinami vykračujeme, nad šlechetností a nad bližním naším se zapomínajíce: protož když by co toho vzešlo a se přitrefilo, buď nám a přátelům našim od někoho, a neb od nás a přátel našich někoma, kterak bychom my a neb oni sobě to snažně k nápravě vésti, a od koho, jakým spůsobem a prostředkem, sami sobě práva nečiníce, a jako nerozumná hovada obyčej činiti mají, se nevymstívajíce, ani mdlejších a chudších neutiskujíce, opatření žádati a dosáhnauti měli a mohli: všecko to v knihách práv těchto pořádně a světle se vypisuje a před oči klade. Čehož jedenkaždý dobrý člověk vděčen býti, ano i z toho pánu bohu všemohúcímu srdečně děkovati má, že čehož sau předkové naši i někteří z nás výše nežli před lety padesáti, tak jakž sněmovní snešení ukazují, žádostivi byli, a na mnohých sněmích oč snažně pracovali a připomínali, toho sme bohdá ke všemu dobrému stavu našeho městského dočekali, a práva městská království Českého všechněm vůbec vydaná spatřili. Pán bůh ráč nám to dáti, aby je jeden každý, k čemuž sic všickni zavázáni jsme, aniž komu neumění a neznání práv k výmluvě postačiti může, znáti, uměti, a podlé nich se držeti a chovati mohl. Měj se dobře!

Dán v Praze léta 1579, v auterý po S. Matauši apoštolu a evangelistu páně, to jest 22 dne Září, kteréhožto dne před lety čtyřmi nejjasnější kníže a pán, pan Rudolf II Římský císař, Uherský, Český oc král oc, pán náš nejmilostivější, na království České slavně korunován.

ARTIKULOVÉ PRÁV MĚSTSKÝCH.

De justitia et jure.

O spravedlnosti a právu.

A. I.

Každý, kdož chce práva znáti a v nich s prospěchem sobě čísti, i také potom v čas potřeby nastalé jich požívati, má předkem věděti a znáti, co jest právo, a odkavad svůj začátek béře. Kteréž (jakž učitelé práva pokládají) na spravedlnosti založeno jest a od ní začátek jmena svého má. Nebo slove právo jako nějaké pravidlo, podlé kteréhož soudcové lidské spravedlnosti rozeznávají, a po něm, co po nějakém pravidle, příhody a rozličné případnosti lidské rozsuzují.

Slove pak v právích spravedlivost a neb spravedlnost, ustavičná a neměnící vůle, kteráž jednomukaždému uděluje toho práva, jakéž komu náleží. A protož jmenuje se matkau všech lidských nařízení a ustanovení, kteráž sobě lidé v obcech za právo ustanovují. A tak které právo a neb nařízení na tom gruntu, totiž spravedlnosti, založeno není, to, by pak od koho koli ustanoveno a nařízeno bylo, právem vlastně slauti nemá.

A. II.

Právo pak nic jiného není, nežli umění a rozeznání dobrého od zlého, spravedlivého od nespravedlivého, pravého od křivého, mírného od nemírného, kteréž jednohokaždého k tomu vede a učí, čehož se má přidržeti, a čeho se zase vystříhati.

A tak známost a umění práv záleží na tomto trém, totiž: ctně a šlechetně živu býti, bližnímu v ničemž neubližovati, a čím komu kdo spravedlivě jest povinovat, toho jemu sám od sebe udělovati. Což kdyby vůbec ode všech zachováno bylo, nebylo by potřebí práv psaných, ani zřízení, ustanovení a neb snešení obecních, a lepší mnohem by řád mezi lidmi byl. Ale poněvadž pak tak již lidské zlosti na vrch vzešly, že žádný sám od sebe bližnímu svému za spravedlivé učiniti nechce; protož tak mnoho práv psaných a rozličných nařízení a statut těchto časův se nachází, jimiž by vždy aspoň některak zlí a neposlušní lidé mohli ztrestáni býti.

Dělí se právo na dvé: *in jus publicum*, totiž na právo obecné, kteréž vůbec na všecky se vztahuje; *et in jus privatum*, a na právo obzvláštní, kteréžto toliko některých osob vlastně se dotýče, a na jisté krajiny a neb města obzvláštně se vztahuje.

Jus publicum, právo obecné, zavírá a obsahuje v sobě auřady a povinnosti osob v auřadech postavených, o kterémž v těchto právích v tom toliko artikuli krátce se dotkne, kdež o povinnosti soudcův a konšelův položeno bude. A pod tytulem *juris publici* všeckna také práva císařská rozuměti se mohau.

Pod jmenem pak *juris privati,* to jest práva obzvláštního a neb na osoby se vztahujícího, zavírá se *jus naturale,* právo přirozené; *jus gentium,* právo všech národův a neb lidí, totiž právo to, kteréhož všickni národové po všem světě požívají; a právo městské, *jus civile,* kterýmž lidé v jedné obci obývající se spravují.

Slove pak právo přirozené to, k čemuž přirození netoliko člověka, jakožto stvoření od boha rozumem obdařené, ale také všeckny živočichy nakloňuje, aby oni k tomu z přirození náchylni byli, to věděli, znali, i také činili, k čemuž je přirození vede, totiž: aby z sebe plod pošlý ochraňovali, jej opatrovali, dobrodincům svým za dobrodiní se odplacovali, před násilnau mocí se hájili a bránili, a k těm jiné podobné věci.

Jus gentium, právo všech lidí a národův slove to, čehož všickni lidé po všem světě požívají, a k němuž přirozeným rozumem i náchylností přirozenau se vedau, jako: posly a legáty v ochraně míti a jim neubližovati; poddané své před mocí ochraňovati; války a boje proti násilníkům a tyranům vésti; příměří a pokoj do jistého času uložený ve všem zdržeti; což komu se připoví, tomu dosti činiti, a jiné mnohé k těm podobné věci.

A. III.

Právo městské to vlastně slove, což v kterém městě, v obci a neb v jedné krajině lidé sobě něco za právo, dle zachování svornosti a pokoje, nařídí a ustanoví, jak by se jedni k druhým buď při saudech, a neb dosahování svých spravedlností chovati měli; též při námluvách, trzích, smluvách a jiných najednáních přátelských, při nápadích s jedněch na druhé, jaký pořádek chovati a držeti se má.

Nachází se také *jus consuetudinarium,* to jest, právo dávním zvyklým užíváním od lidí přijaté, kteréhož šetřiti se má v příkladích a v skutcích předešle mezi lidmi zběhlých a již rozsudky stvrzených, a tak jako již za právo ujatých: však toliko aby taková právní zvyklosť nebyla proti spravedlnosti a dobrým mravům, tak jakž o tom práva vyměřují. *Quae pia consuetudine firmata sunt, pro jure et lege observabimus in iis, quae non ex scripto descendunt.* To což dobrau zvyklostí utvrzeno jest, za právo držeti budeme v těch věcech a neb případnostech, kteréžto právy psanými vysloveny nejsau.

A tak tato práva, *ex municipali seu statutario quondam jure Pragensi,* to jest, z práv Starého města Pražského psaných, i z jiných chvalitebných pořádkův a zvyklostí starodávních sebraná a v tuto formu uvedená, slovau práva v království Českém městská.

Protož všickni, kteříž před saudy městskými v království Českém o spravedlnosti své budau míti činiti, právy těmito se říditi a spravovati budau; kteráž uměti a znáti jednomukaždému náleží, jakož o tom A XXX také položeno jest. Neb neumění a neznání práv žádnému k výmluvě nepostačí. *Scire leges omnes tenentur,* aby práva znali a uměli, vůbec všickni k tomu se zavazují.

Summa pak práv, netoliko těchto městských, ale i jiných všech všudy po všem světě, na tomto záleží: Pána boha se báti, jeho samého vzývati, jemu také samému, tak jakž slovem svým vyměřiti ráčil, pobožně slaužiti; králi a jiným svým vrchnostem poddánu býti; rodiče a starší své ctíti a je v poctivosti míti; poctivě a pokojně živu býti; žádnému neškoditi, křivdy nečiniti; což čího jest, toho jemu uděliti, a žádnému ničehožkoli bezprávně a sám o své újmě neodjímati. Což vše krátce v desíti přikázaních božských, na dvau dskách od pána boha skrz Mojžíše vydaných, také se zavírá a k vejstraze pozůstaveno jest.

JAN MIROTICKÝ.

Byl rodem Čech a pocházel bez pochyby z Mirotic, odkudž jeho jmeno; ale jsa živ po 30 let v Kroměžíři ve službě biskupa Holomouckého, na Moravě zdomácněl. Kdy zemřel, neví se. Máme od něho dva překlady z latiny, totiž: *O začátku panování tureckého* atd. z r. 1572 (vyt. v Holomouci 1576 v 4), a *Obyčeje, práva, řády a nebo zvyklosti všech národův*, skrze Jana Aubána, příjmením Čecha, sic Němce, z mnohých nejvznešenějších skribentuov v hromadu sebrané atd. (vyt. v Holomouci 1579 v malém fol.) Ale poněvadž Aubán, jakožto Němec, v kapitole o národu Českém nezaznamenal než toliko hanu, a o markrabství Moravském dokonce pomlčel, položil místo toho Mirotický vypsání „o udatnosti, statečnosti hrdinské, i jiných osvícených činech knížat a králův Českých, i také o obyčejích toho národu," jež přeložil z latinské Historie země České Jana Daubravia, někdy biskupa Holomouckého, a článek o Moravě, též odtud slovo od slova přeložený, k témuž artikuli připojil.

O zemi Moravské.

Toho času, kteréhož Konstantin císař, od obrostnutí brady *Pogonatus* příjmení měv, císařství mezi Řeky držel, Bulgaři jsauce nových věcí žádostivi, přivzavše k společnosti války Slováky, krajany své, vpád do Thrácie učinili. Těm obojím Konstantin s vojskem silným na místo, kterémuž Honglon říkají, vstříc jest vytáhl, jsa žádostiv s nimi bojovati, kdyby bylo mohlo k potýkání přijíti. Ale že Bulgaři i také Slováci potejkáním prodleli, a v ležení zašancovaném zdržovati radějí, mezi tím příhodnosti šetříce, zda by snad císařští, z té příčiny jich sobě lehce vážíce, že by se pokrývali, v nějakau nedbanlivosť se vydali; to když se shledalo, na neopatrné císařské otevřevše ležení vyskočili, je rozplašili, pobili, a k tomu Konstantina přivedli, že ještě i země Bosňácké jim postaupiti musel. Kteraužto k bydlení Bulgaři sobě oblíbili, a namluviwše Slováky, aby se oni v Uherskau

zemi, již dávno vyjitím z ní Hunuov, a nedávno před tím Avaruo, tak řečeného národu, odtud do Vlach se vybráním spuštěnau, uvázali. Sedm národuo Slovenských v tom jednom vojsku že jest tehdáž bylo, a toho času že sau Uherskau i Moravskau zemi k bydlení v nich opanovali, se praví. Těm všechněm společně když se zlíbilo, aby vrchnosť jmena královského nad sebau měli, a nad kníže Moravské hodnějšího k kralování jiného se nenacházelo, toho sau, aby kraloval i s potomky svými, nejradější vyvolili. Však některých těch králuo jmena zhynula, mám za to, že z té příčiny, že žádné znamenité věci od nich provedeno nebylo, a nebo že se žádný ty časy nenacházel, kdo by to skrze psaní v paměť uvedl. Až potom po vyjití okolo šedesáti let jmeno krále Raslava, kterémuž pro zrušení příměří Ludvík císař oči vyvrci dal, a potom Hormidora a Svatoboje, a nejvejše Svatopluka, že se zastkvělo a nebo v vznešenosť přišlo, kterýž s této i oné strany Dunaje velmi široce kraloval.

Toho času na Vesperíně v Uhřích téměř ustavičně přebýval, když Hunové neb Huničané k ujetí a nebo vzetí zase z novu země Uherské, kterauž sau byli po smrti Attily za tři sta let opustili, vpáduo zase do ní činiti počali, posly na Vesperín k Svatoplukovi před sebau vyslavše s darem a s prosbami. Dar byl: kuoň bílý, úzdau, sedlem, pochvami zlatem třpytícími osedlaný a ozdobený. Prosby pak byly: aby Hunům, z svých sídel vyhnaným, v tak velikém království nějakého kautku, v kterémž by bydleli, uděleno bylo. Král o množství těch Hunuo vědomosti nemaje, a domnívaje se, že jsau radější ovčáci nežli vojáci, jenž by sobě nějakého místa k pastvám v Uherské zemi, v níž jsau pole přeširoká, hledali, přijav toho koně, prosbám těch posluo povolil. I prosili ho opět poslové, aby za tak drahého koně jim dopuštěno bylo drn z té země sobě uryti a s sebau jej k svým přinesti. Proti tomu král zasmáv se, řekl: Proč by, prej, chatrného drnu za drahého koně vziti nenáleželo? Neb nesmejšlel, aby ti poslové co lstivě jednali. Ale hned se to lstivé poselství ukázalo, když ti Hunové vtrhnauce do končin země Uherské, již více ne kautek nějaký, ale zcela zemi Uherskau, všecko od Svatopluka míti chtěli, jakožto od nich za mzdu jediného koně kaupenau; a té věci u nich že se jistota nachází, drn jim na to darovaný, tím se chlubili. Sedmi haufy Hunové táhli, a v každém bylo vojákuo více nežli třidceti tisícuo, tak že netoliko proti nim se postaviti, ale ani jim se ukázati Svatopluk nesměl. Utíkali s ním také mnozí poddaní jeho, a když král za Dunaj ustupoval, nebo napřed táhli a nebo nazad. Ten král z věčší a spanilejší částky toho království od Hunův jsa oblaupen, ačkoli ostatek Uherské země, mezi Vahem a Dunajem řekami ležící, v poddanosti své ještě měl, však ne v ní, ale na Moravě, v městě tehdáž Velehradě, královský duom k bydlení sobě a potomkům svým jest ustavěl. Jakým způsobem Moravané království sau dostali, o tom až dotud nechť jest za dosti povědíno.

Již pak týmž pořádkem oznámiti sluší,

kterak sau je ztratili. Po dlauhém a společném přátelství, kteréž mezi králem Svatoplukem a císařem Arnolfem bylo, vznikla až do války nenávisť a svára: když císař žaloval na nevěru královu, jako by více sobě vážil Konstantinopolitánského nežli Římského císaře; a král také když se tím hájil a pravil, že na povinnosť jeho náleží, aby sobě také i velebnosť císaře Řeckého náležitau uctivostí zachoval, od kteréhož na ony časy předkové jeho důstojenství královského, a on potom také víry křesťanské že jest dostal, a má až do toho dne veliký díl království svého, k Valašské zemi přináležející, k mezem císařství jeho jakožto k sausedovým připojený. Ale ta svára, když umřel Svatopluk, také s ním umřela, bez práce a krve prolití. Však potom když syn jeho Svatoboj kraloval, věčší nepřátelství se zase obnovilo, když ten jistý syn vyhledav k aukladům čas příhodný, tehdáž když Arnolfus, chtěje poskrotiti Nortmanův, zaneprázdněn byl, do Bavor s velikau mocí také i cizozemské jízdy tu zemi plundrujíc jest vtrhl, a s velikau kořistí a laupeží, k velikému posměchu toho císaře, domuo bez potrestání se navrátil. A ještě k jiné všetečnosti jeho přibyl i ten velmi pyšný a neb neobyčejný proti biskupu služebnosť božskau vykonávajícímu posměch: Methudius, jináč Strachota, tehdáž biskupem byl, kterýž potom v počet svatých zapsán jest; k tomu král byl poslal, aby prvé služby boží nevykonával, než by se on z lovu vrátil. I očekával biskup dosti za dlauhý čas; a potom když již poledne nastávalo, a veliké množství lidu obecného (proto že se jim s dalším prodlévánim již stýskalo) se rozcházelo, nešetříc více rozkazu královského, k oltáři se ubíral a službu boží vedlé obyčeje zvyklého vykonávati počal. Toť hle v tom král s zástupem myslivcuo, a stádo psuo okolo sebe maje, prudce do kostela vskočil, a s velikým hřmotem, s traubením na trauby lovčí a štěkáním psuo k oltáři přitřel, a s těžkostí od zhanobení biskupa se zdržel; než všecky věci, které byly na oltáři položené, posvátné i neposvátné, doluo smetal a rozházel. Však tak velikau, více proti pánu bohu nežli proti osobě své nevážnosť ten biskup páuu bohu ku pomstě poručil, a hned se odtud do České země odebral. Aniž dlauho meškal s pomstau za posměch učiněný náboženství svému pán bůh, jako i císař za nevážnosť důstojenství svého; ale oba dva, když čas jejich přišel, nad tím nevážným člověkem tu pomstu vykonali, kterauž skrocováni bývají lidé pyšní a bezbožní. Neho císař království jeho svau vejpovědí v preis a nebo v rozchvatání okolním národům poddal, totiž Uhrům, Polákům, Rakušanům; ostatek pak, který nyní pozůstává, dobrovolně sau se pod moc a ochranu Čechům poddali. Však milosrdenství plný pán bůh, jenž nežádá smrti hříšníka, ale radějí aby se obrátil a živ byl, z krále, jenž nad mnohými národy kraloval, poníženého a chudého paustevníka učinil na hůře, které Sembor říkají, na kteréž toliko tří poustevníci, život vyzáblý a tvrdý vedauce, bydleli; k těm král čtvrtý jsa připojen, žádnému z těch tovaryšův svých z strany snášelivosti a trpě-

livosti nic napřed nedal. A aniž jest se, až před nejposlednějším dnem, kdo by byl, jim prohlásil; od kterýchž také, že by v Nitře, v zemi Uherské, pochován byl, se praví, a dokavadž se hrob, v kterémž pochován byl, nacházel, že jest toto svědectví na něm vytesané bylo: že tu král Moravský Svatoboj u prostřed království svého pohřbený leží. Tak široce na ony časy, a tak dalece se vztahovala země Moravská, kteréž sau starodávní lidé *Markomannia* říkali, proto že jest končiny *Germaniae* v těch místech, kudy se do Uherské země po Dunaji plaví, dokonávala. Nebo německy *mark* slove „hranice“ neb „končiny“, a odtud Markomanové hranic a mezí obyvatelé jmenováni byli. O kterýchž Anianus kronikář při připomínání o Germanii praví: Z těch, prej, národuo nejzadnější jsau Slezáci, Markomanové a potom Sedmihradčané, národ Sarmatský; za těmi pak Valaši, a potom Sarmatů veliký díl. Ale nyní proto, že řekau Moravau obsažené končiny má, od té řeky obyvatelé té země Moravci, a ta krajina Moravská země se jmenuje. O kteréž tuto vedlé nynějšího způsobu hned oznámíme, toliko až se k tomuto jedinému ponavrátím, co se pomsty božské proti těm dotýče, kteříž by velebnosť jeho jednostejným způsobem hněvali. Nebo Arnolf císař, kterýž jest Svatoboje pro zlehčení od něho náboženství, a pro zrušení věrnosti proti němu, téměř s žádnau těžkostí, ale toliko skrze vyhlášení rozkazu svého, z tak slavného (jakž sme oznámili) království jeho sehnal, tentýž po mnohých jiných a s velikau pochvalau obdržených vítězstvích, když mysl svau k násilným odjímáním a k laupežům chrámuo a těch, kteří v nich slauží, obrátil, a zlosť, pro kterau nad jiným mstil, sám ji vykonával, vedlé spravedlivého a zřejmého rozhněvání božského nemnoho jinačejší pomstau také trestán jest. Nebo jakož královská moc na Moravě na Svatobojovi, tak důstojenství císařské, kteréž tehdáž Francauzové drželi, na Arnolfovi přestalo; kterýžto ačkoli jest Ludvíka syna svého měl, kteréhož jest v té naději, že po něm císařem bude, vychoval, však i ten, když po otci náměstkovati usiloval, v Veroně jsa jat, od Berengaria, na kteréhož sau Vlaši nejvyšší zprávu císařství vzložili, jest zamordován. Sám pak Arnolfus, otec jeho, hanebnau smrtí, tak jako někdy onen Sylla *dictator*, totiž všmi se rozlezši, jest umřel.

Dále již se pokládá o Moravě, kteraužto, jakováž nyní jest, ode tří stran vrchové hor, a nebo lesové i také hauště neb křoviny a řeky obmezují. K vejchodu slunce od Uhruo, k západu od Čechuo, k půlnoční straně od Slezákuo; nebo ku poledni straně k Rakauské zemi jest rovná, a někde Dyjí řekau, jinde pak potokem jakýms nezpanilým se od ní odděluje. Z řek na Moravě za nejpřednější se pokládá Morava, kterážto vůkol Olomauce, města hlavního, teče, a odtud doluo do země Uherské tekauc, do Dunaje potom své i jiné, které do ní vtékají, vody z sebe vypauští. Nebo i Švarcavu i Svitavu, která mimo Brno, město vzácností podobné k Olomauci, potom Dyji, jenž mimo Znojmo, smrtí Zigmunda císaře slovútné, a potom Iglu, kte-

ráž mimo Jihlavu teče, Morava do sebe přijímá, a hned je zase Dunaji oddává. Než řeka Odra, která se nedaleko od Olomauce začíná, své jmeno až do moře vpadajíc drží. Nacházejí se někteří, jenž smejšlejí, že by od Ptolomea Viadau jmenována byla. Ale naši ji Odrau jmenují, vypůjčujíce toho jmena od ptáčníkuo, kteříž baudky k lapání a spatřování ptactva na dříví udělané mají, a těm odry říkají; a podnes takové baudky na Moravě při začátku řeky Odry od ptáčníků se dělají. Ale ani Hany pominauti se nevidí, ačkoli chaternau vodau druhdy tekaucí, a však ty pole svlažující, nad kteréžto na Moravě na obilé aurodnějších není, tak že ty pole sedláci, o obilí pracující, od veliké hojnosti obilí jako nějakým výmenem země Moravské slušně jmenují. A v těch rolích častěji nežli v jiných mince starých císařuo Římských, Marka Antonina, Commoda, i jiných některých, tak zlatá jako stříbrná se vyvorává. Kteréžto věci toho zřejmě pojišťují, že sau na ony časy s Markomany na Moravě války mívali. Ale tomuto se nyní někdo podiví, a v pravdě jest se čemu diviti, že se nachází na Moravě kadidlo i také mirra: ne ta, kteráž z stromuo jako jinde teče a zbírána bývá, ale ta, kteráž se z země vykopává, a to od dávna, na jednom toliko místě, kterémuž Hradišťko říkají; na kterémžto po dnešní den netoliko to, kterémuž samec říkají, od podobenství vaječek, ale také to, jenž i jiné mužské i ženské audy vypodobňuje, se vykopává. A nedávno urozený Václav, z starožitného rodu panského, těch jenž od Dubu příjmení mají, když na panství svém Šternberském základ neb grunt k hrázi rybničné dělati dáti chtěl, celé tělo lidské jest nalezl, kteréž nic jiného nebylo nežli mirra; kterauž on mezi přátely rozděliv, nás také tehdáž v zvláštní paměti maje, toliko polovici ramene lidského daroval; kteréhož sme několikrát k kazení užívali.

Položení té krajiny, jakž se po vnitřku spatřuje, jest rovinovaté, a pole jsau měkké a mastné země, a z té příčiny k osením velmi způsobné, tak jako pahrbci nebo vršková k vinicím, pro příjemnější k takovým vinicem zemi, nežli jest sic v Čechách; a protož hojností a dobrotau vína ji převyšuje. Všecka pak jest k rostlinám zemským vypravena a obyvateli tak naplněna, že stádům dobytkův velikých, jenž se kromě na pustinách způsobně pásti nemohau, žádného místa nepozůstavila. Dále Moravané řeči, obyčejuo i mravuo takových užívají jako i Čechové.

MATOUŠ HOSIUS.

Pocházel rodem z Vysokého Mýta a byl potom měšťěnínem města Kolína Nového nad Labem. Zemřel asi l. 1588. Toto jest vše, co víme o něm. Nedávno před smrtí svou přeložil z jazyka latinského *Kroniku Moskevskou*, kterou vydal Alexander Guagninus, Vlach rodem z města Verony a u Štefana Báthora, krále Polského, na zámku Vitebsku nad pěším lidem hejtman. Kteroužto knížku dal přehlednouti a v češtině poopraviti příteli svému D. A. z Veleslavína, jenž ji potom l. 1589 v Praze v 8 vydal tiskem. Po druhé vyšla u dědicŭ Veleslavínových 1602 v 8, a po třetí ve způsobu zkráceném od Faust. Procházky v Praze 1786 v 8.

O náboženství národu Moskevského i jiných všech Rusŭv.

Jakž jednau Rusové víru křesťanskau, podlé řádu a obyčeje řeckého, léta od narození syna božího DCCCCXLII přijali, za času kněžny Olhy a syna jejího Volodimíra, dědičného pána Ruského, v tom náboženství až do dnešního dne jednosvorně a udatně trvají. Ačkoliv někteří z urozených a vyvýšených Rušákŭ [1]), Polskému králi poddaných, následují učení luteriánského a cvinglianského, ale všecken obecní lid a větší díl pánŭv i zemanŭv víru starodávní od Řekŭ přijatau pevně drží. Tak i všecky krajiny Rusie, kteráž Bílá slove, poddané Moskevskému knížeti, v víře té křesťanské, kterauž od Řekŭ přijali, nepohnutedlně a jednosvorně trvají.

Někdy pak vší země Ruské jeden metropolita, to jest arcibiskup, býval, a tak dobře knížatŭm Moskevskému a Litevskému, jako králi Polskému pod tribut a plat náležel; a ten stolici svau nejprvé měl v Kyjově ruském, hlavním městě litevském, kteráž potom odtud do Volodimiric a naposledy do Moskvy přinešena jest.

Že pak arcibiskup Moskevský vždycky v sedmi letech jednau zemi Ruskau, k Litvanŭm přináležející, za příčinau vybírání peněz navštěvoval, a vybrav velikau sumu peněz, zase preč odjížděl: tu věc Vitoldus, veliké kníže Litevské, bedlivě rozvažuje, a chtěje svým zemím pomoci, aby se z pokladŭv svých nevyprázdnily, svolav všecky biskupy a opaty ruské, podlé zdání a sauda jejich arcibiskupství v zemi své Ruské vyzdvihl, kteréž stolici svau má v Vilně, hlavním městě litevském, v kostele panny Marie, kteréž Rusové „Přečistá“ říkají. Ten arcibiskup řídko v Vilně přebývá. Nejpřednější pak biskup Vilenský zpravuje se řádem církve Římské; nebo i město Vilno drží se náboženství římského, ale dobrá polovice v něm Rusŭ jest, a více se v tom městě kostelŭv ruských nežli římských spatřuje. Dále všickni arcibiskupové rušští auřad svŭj a posvěcení od patriarchy Kon-

1) Slovem Rušák rozumí překladatel Rusíny čili Malorusy.

stantinopolitanského přijímají, a nejprvé podlé saudu a snešení všech biskupův, opatův i všeho řádu duchovního arcibiskup volen bývá. Ale již takovau moc kníže Moskevské na sebe vztáhl, a podlé svého zdání v Moskvě arcibiskupa ustanovuje.

Rusové velmi se tím honosí, že by ještě prvé, nežli u nich kněžna Olha a Volodimír, syn její, panovali, víru křesťanskau od svatého Ondřeje apoštola přijíti měli, o němž kroniky jejich vysvědčují, že z Řecké země po moři Euxinském až k řece Boristenes, jejich jazykem Dněpr nazvanau, se přeplavil, a odtud do Kyjova, těch časů vší Ruské země hlavního města, proti vodě že přijel, a tam všecku zemi Ruskau požehnal a obyvatele její pokřtil, a znamení kříže tam vystavil. Z Kyjova pak předse bral se až ku počátkům a pramenům nejprvnějším řeky Boristenes, Dněpersko řečeným, a odtud do Novogrodska Velikého, a potom po moři Německém plavil se až do Říma. Naposledy že v Peloponesu řeckém, za krále jmenovaného Aga, pro Krista ukřižován byl.

Arcibiskupové po všem knížetství Moskevském toliko dva jsú: jeden u Velikém Novogrodsku, kterýž má tu přednosť, že obyčejem našich biskupův může nositi bílau a dvérohau korunu na hlavě; druhý jest v Rostově. Biskupů jiných mnoho jest, jako: Permiský, Susdalský, Tverský, Kolumnský, Černikovský, Rhesanský, Smolenský, Pleskovský etc. Habit a oděv jejich jest jako jiných mnichů, černý, krome že někdy hedvábného užívají, a zvláště pak plášť černý, kterýž napřed má tři bílé prýmy, ku podobenství potůčků nerovně tekoucích vyšité, což vyznamenává, že z srdce jejich prejštiti se mají pramenové pravého učení víry a svatého obcování. Metropolita pak, arcibiskupové, biskupové, opati, mniši, ustavičně od jedení masa se zdržují. Vychování své a jiné potřeby mají z dědin, rolí a jiných postranních příhodností, z prebend a z almužen. Města, zámkové i všeliká panství světská jim odňata jsú. Ale metropolita země Ruské, králi Polskému přináležející, i jiní biskupové, také vsi a města svá mají.

Opatové, kterýmž oni *igonomei*, převorové, jimž *archimandritae* říkají, i všickni jiní mniši, přetvrdé a přetěžké zákony a regule sepsané sobě a uložené mají, a žádným spůsobem potěšiti a neb obveseliti se jim nedopauští. Všickni poddáni jsau rozkazu netoliko knížecímu, ale i jiných zemanů. Mnozí z nich z klášterů na paušť odcházejí, a tam v těsných chalupkách buďto sami, a neb s tovaryši svými obývají, pokrm z koření od stromův a z rozličných zelin sobě dobývají a hledají.

K úřadu kněžskému ti toliko se připaužtějí, kteříž dlauhý čas při církvích slaužili. Na kaplanství žádného nesvětí, leč má svau manželku; pročež se trefuje, že některý druhdy i žení se, i na kaplanství řízen bývá. Ale kdož by buďto pannu obtěžkal, a neb manželku svú v prvním sňatí prvé porušenú býti seznal, ten na kaplanství řízen nebývá. Kterému kněží

manželka umře, ten s kněžství složen býti musí, leč by se dal do kláštera a podlé řeholy živ byl; při vykonávání také služeb božích v svém stavu vdovském, jest-li čistotně živ, s jinými církevními služebníky v kůru přítomen býti může. Pakli kněz vdovec jinau sobě manželku (což jim svobodné učiniti) pojme, ten docela povolání a úřadu kněžského zbaven bude, a s jinými kněžími žádného obecenství míti nemůže.

Žádný kněz ani mnich hodin kanovnických neříká, leč by měl některého svatého obraz při sobě, jehož se také žádný, leč s velikau uctivostí, dotknauti nesmí. Když pak ten obraz kněz mezi lidi nese, rukau jej vysoko vyzdvihuje, a všickni tudy jdaucí velmi slavně jej ctí, klanějí se a křížem znamenávají.

Knihy svatého evangelium u veliké vážnosti a poctivosti mají, aniž rukama jich se dotýkají, leč by prvé mnohokráte hlavu sklonice, křížem se znamenali. Všickni kněží z společné zbírky vyživení své mají. Postupují také jim i domečků s polemi a lukami, odkudž oni živnosti svými rukami neb skrz služebníky své, jako jiní sedláci, dobývají.

Kněží římské tupí, proto že se přísahau zavazují, že bez manželek panický a svobodný život v čistotě povedau. Poněvadž sněm svatý, kterýž držán byl v městě Gangra, napsal v čtvrtém kanonu: Kdož pohrdá knězem podlé zákona manželku majícím, pravě, že nesluší z rukau jeho svátosti požívati, prokletý buď! A týž sněm dokládá: Každý kněz a kaplan, kterýž by svau vlastní manželku opustil, kněžství zbaven buď.

Habitem a oděvem od lidí světských nic se nedělí, toliko že klobauk okrauhlý černý, jímž pleše své přikrývají, nosí. Vlasů dlauhých až na ramena růsti nechávají; všecky hole, na něž se zpodpírají, při rukověti nakřivené mají, a říkají jim „posoch“.

Rusové podlé kalendáře svého mnoho svátkův svatých světí, ale ne na ty dny jako Římané. Trojice svaté památku světí druhého dne Letnic, při hodu svatého Ducha; osmého dne po památce sv. Ducha drží památku Všech svatých. Svátku pak Těla božího podlé řádu římské církve nesvětí. Nejznamenitější lidé mezi nimi, po vykonání náboženství svého, dny svátební v pití a v žrádle tráví. Měšťané a řemeslníci službám božím přítomni bývají, a po dokonání jich k svým pracem domácím a řemeslům i všelijakým obchodům se navracují, říkajíce, že světiti a zahálěti náleží na pány.

Mezi všemi svatými nejvíce sv. Mikuláše slaví a nejináč než jako boha ctí. Nejpřednější kostely ve jmenu jeho stavějí a o jeho mnohých divích a zázracích častokrát vypravují. Mají také v počtu svatých zapsané některé biskupy římské, kteréž mezi svatými ctí; jiné pak, kteříž po rozdvojení jich byli, když se od Římanů oddělili, klnau a za veliké kacíře drží, a odtrženci od církve svaté nazývají. Nebo na sněmu obecním sedmém, kterýž držán byl za papeže Adriana, praví, že by zavříno bylo, aby ty věci, kteréž na předešlých sněmích ustanoveny a zavříny, na potomní časy po-

vně, nepohnutedlně a věrně až na věčnost držány byly, a žádnému potom pod velikau pokutau a prokletím aby se nedopauštělo jiných sněmů svolávati a na ně jíti. Na těch pak sedmi prvních sněmích jistá věc jest, že tito biskupové Římští přítomni byli, kteréž Rusové mezi svaté přičítají, a za svaté mají i vyznávají, že jsau hodni byli stolice a neb katedry svatého Petra, proto že s nimi smejšleli: na prvním sněmu papeže Sylvestra, na druhém Damasa, na třetím Celestina, na čtvrtém Lva, na pátém Vigilia, na šestém Orphania, na sedmém Adriana. A kteříž koli sněmové neb *concilia* po těchto sedmi držána byla, za zlořečené, převrácené a hanebně zfalšované drží a býti praví.

Byl nějaký arcibiskup ruský, jmenem Isidorus, kterýž stolici svú v Kyjově měl; ten přijel na sněm Florentský, jenž držán byl za papeže Eugenia, kdež všecky církve ruské zavrh, řády řecké s církví římskau v jednotu uvedl; potom když se zase do Rus navrátil a věc tu předsevzatau a téměř již stvrzenau Rusům přednášel, a je z slova božího k jednotě a svornosti u víře vyučoval, ihned jat byl od nich a ze všeho statku svého oblaupen, a do vězení těžkého uvržen.

Doktoři, jichž učení Rusové následují, jsau ze jmena tito: Basilius Veliký, Gregorius Nazianzenus a Johannes Chrisostomus, jehož oni Zlatoústým, to jest ústa zlatá majícím, nazývají. Mají také Řehoře, papeže Římského, knihy psané o ctnostném a mravném chování.

Mše a neb služby boží konají se u nich jazykem slovanským, i písně některé řeckým jazykem druhdy se zpívají; epištoly svaté a evangelium, aby tím lépe od lidu slyšány byly, u prostřed kostela před kůrem pozorným hlasem přistojícímu lidu se čtau. Kazatelů žádných nemají, dosti býti pravíce, když lid přítomen jest službám božím a mši, a slova evangelium a epištoly svaté od kněze jazykem svým čtená slyší, a velmi přísně zbraňují v svých církvích kázati: nebo praví, že tím spůsobem rozličných bludů a kacířských smyslův o víře, a nesvorného učení budau se moci vyvarovati, kteréž z kázaní, z subtilných důvodů a podvodných otázek se rodí a pocházejí.

Chléb k obětování a neb posluhování tímto spůsobem posvěcují: Jeden z nich připravený chléb ku posluhování na míse, postavě ji na hlavu, skrz menší bránu sakřišty vycházeje, nese, druhý pak přikrytý kalich plný vína; jiní pak kaplané a neb kněží obrazy svatých: Petra, Pavla, Mikuláše, Michala archangela, s velikým křikem a náboženstvím přistojícího lidu, před nimi nesau. Někteří z okolostojících volají jazykem svým: „Pane, smiluj se!“ Jiní hlavú o zem bijí, podlé obyčeje pohanského; jiní klanějíce se a schylujíce, křižují. A naposledy s velikau vážností a náboženstvím ta znamení a obrazy nešené ctí. Potom odbudauce takové processí, kněží skrze prostřední bránu do kůru vcházejí a mši konají. A když koliv se křižují, dělají to pravau rukau, a nejprvé čelo, potom prsy, za tím pravau stranu prsů, a naposledy levau na spůsob kříže znamenávají a punkty dě-

lají. Kdoby se pak jináče křižoval, tomu jako kacíři domlauvají.

Chlubí se Rusové, že oni sami s Řeky praví křesťané jsau; Římany pak a jiné všecky křesťany potupují a klnau, jako poběhlce od prvotní církve a přestupníky sedmi svatých sněmů.

Svátosti křtu s Rušáky tímto spůsobem užívají: Když se dítě narodí, hned pro kněze pošlí; ten přijda, přede dveřmi toho pokoje, kdež šestinedělka leží, jisté své modlitby říká, a dada nemluvněti jmeno, domů se navracuje. Potom to dítě do kostela nesau, a tímto spůsobem křtí: potopí je u vodě, a křižmem, kteréž u Veliký pátek ten týden před Velikau nocí posvěceno, maží, a potom mirrau; za tím kněz dítěti vlásky odstříhá, a obale je do vosku, na zvláštní místo v kostele položí. Soli pak, slin a bláta, obyčejem římským, při křtu neužívají; vodu, kterauž se křtí, pro jednokaždé dítě obzvláštně světí, a hned po křtu do jámy k tomu připravené vylévají. Kmotrové toho dítěte, kolikrát koli tázáni bývají na místě dítěte, odříká-li se ďábla? odpovídajíce, tolikrát na zem plijí.

Svátosť potvrzení a neb biřmování velmi v nenávisti mají, a tím důvodem, že daremné, neužitečné a potupné jest, toho potvrzují, že takměř na všech sněmích povědíno jest, a zvláště pak na Nicenském: Vyznávám jeden křest na odpuštění chřichův. A poněvadž jeden jest křest, jedno také křižmo, a jedna a táž moc kněze a biskupa při posluhování svátostmi býti praví. Řekové a Rusové tomu místa nedávají, aby měl býti jaký po smrti očistec; ale praví, že jedenkaždý podlé skutků svých má sobě po smrti místo připravené a ukázané, kdež by posledního dne saudného čekal: pobožní zajisté že s angely dobrými v jasných a rozkošných místech, v zeleném a veselém ráji, odpočívají; bezbožní pak v místech temných, hroznych, černých a osmahlých propastech, s angely zlými a strašlivými obydlí mají, očekávajíce dne saudného. Ty pak duše, kteréž v místech rozkošných a světlých s pokojnými a dobrými angely obývají, vědí, že milosti boží budaucně dojdau; pročež ustavičně žádají, aby saudný den byl. Jiné duše naproti tomu, kteréž v hlubokých mrákotách a v propastech pohřížené jsau, cítí to dobře, že jim nastává odsauzení a hrozné muky.

A že duše po smrti ani do nebe, ani do pekla se nedostávají, tvrdí to nejvíce tímto: Na koho by se to povědění Kristovo v poslední den vztahovati mělo: „Pojďte, požehnaní otce mého! vládněte královstvím vám připraveným atd.?“ Jest-li že prvé všickni v nebi jsú, třeba-li jich tam uvoditi? A naproti tomu proč má říci: „Jděte zlořečení do ohně věčného!“ jsau-li již prvé v peklo zatracenci pohříženi? A tomu věřiti nemohau, aby duše od těla oddělená pokutám jakým poddána býti měla: poněvadž duše spolu s tělem hříchy se poškvrnila, také že spolu s tělem za to trpěti a pokutu nésti má. Čehož já theologům k rozváženi bedlivému podávám.

Za mrtvé pak modlí se a mše slauží, proto že domnívají se, že přímluvami svými dušem jich snesitedlnější místo uprosí, kdež by lehčejí posledního dne očekávati mohly. Nýbrž když nějaký znamenitý člověk umře, tehdy arcibiskup neb biskup napíše list k svatému Petrovi, a podpíše se svau vlastní rukau a pečetí zapečetě, vloží tomu umrlému na prsy, chválu a svědectví jemu dávaje, že jest ctně a chvalitebně na světě živ byl. A aby snázejí po dokonání dne saudného v nebe puštěn a za aud pravé křesťanské církve poznán býti mohl, i jiní též se podpisují. Mimo to hlaupý lid sedlský při pohřbu rozličných a zbytečných ceremonií, řádů a obyčejův užívá. Pohřbové jejich jsau v lesích a na polích, kteréž příkopy velikými navožují a zdmi ohražují, a kříž na vrchu hrobu stavějí. Míst pro pochování mrtvých lidí neposvěcují, pravíce, že těly lidí pokřtěných a svátostmi Kristovými posvěcených země se posvěcuje, a ne zemí těla.

Vyznávají také, že Duch sv. od Otce toliko a ne od Syna pochází, a Římany říkající: „Věřím v Ducha svatého, kterýž od Otce i Syna pochází," potupují, a praví je býti podobné kacířům Macedonianským a Arianským, za tau příčinau: že by dva počátky, dvě vůle z Ducha sv., a dvě mocnosti vyvozovali, a cti Ducha sv. utrhali, nerozumějíce tomu, že jedna jest božská vůle, moc, sláva i čest. A tak podlé snému Nicenského, kterýž držán byl proti Ariovi, a podlé Konstantinopolitanského snému proti Macedoniovi, říkají: „Věřím v boha Otce i Syna i Ducha svatého, boha pravého a obživujícího, od Otce pocházejícího, kterýž s Otcem i s Synem spolu ctěn a slaven býti má."

O postu ruském, a jaký spůsob při něm zachovávají.

Rusové postem, jako i jinými všemi ceremoniemi od Římanův se dělí; a mají veliké čtyři posty, v kterýchž se od masa zdržují. Nejprvé v postě přes celých sedm nedělí masa nejedí. V nejprvnější pak tejden, jemuž my konec masopůstu říkáme, oni mléčných a mastných pokrmů užívají, a ten tejden „máslný" nazývají. Jiných celých sedm téhodnů, až do Veliké noci, zdržují se také i od ryb, přestávajíce na zelí, košťálích, řetkvi a hubách. Někteří pak nábožnější v samy toliko dni nedělní a sobotní (na kteréž, praví, že jest hřích se postiti) pokrmů užívají, jiných pak dnů zdržují se ode všech jídel, kromě že okolo poledne kausek chleba pro posilnění snědí. Jiní v nedělní dny, v auterý, ve čtvrtek a v sobotu užívají pokrmů vařených, jiných pak dnů přestávají na kusu chleba s kvašenau vodau, a tak celý den hlad trpí.

Po druhé postí se v témž dni po svatém Duše, až do památky svatých Petra a Pavla, apoštolův Páně, a nazývají ten půst sv. Petra.

Po třetí od prvního dne měsíce Srpna až do památky Na nebe vzetí panny Marie postem se trápí.

Po čtvrté v advent Páně za šest nedělí masa, ani s máslem nejedí; a slove ten půst sv. Filipa, neb se počíná podlé ka-

lendáře ruského ode dne sv. Filipa. Každého dne sobotního (vymíníce časy postní) maso jedí; ale v středu a v pátek, praví, že jest veliký hřích maso jísti; a však kdyby se v středu neb v pátek svátek svatého Petra a Pavla, a neb Na nebe vzetí panny Marie trefil, tehdy kdo by na ten den masa nejedl, že by zhřešil. A za tau příčinau Římany velmi štrafují a potupují, dovozujíce toho Klímentem, papežem Římským, kterýž takto mezi statuty apoštolskými v kanonu LXIIII praví: „Kdyby kněz který a neb duchovní člověk v den sobotní neb nedělní nalezen byl, že se postí, vymíníce jistý čas postů ve dnech sobotních od církve uložených, ať jest kněžství zbaven; jest-li že by pak světský člověk byl, vyobcován a od církve odlaučen býti má. Žádného sv. vigiliam s postem nesvětí, kromě svatého Jana Křtitele, kteréhož svátek, podlé vyměření kalendáře svého, dvadcátého devátého dne měsíce Srpna pamatují. Mniši mimo jiný lid těžší půst musejí trpěti, a na omočeném u vodě z obilí kusu chleba přes celý den dosti míti.

O spovědi.

Rusové obyčej mají okolo Veliké noci nejvíce se z hříchův zpovídati, a to tímto spůsobem: Zpovědník s zpovídajícím se stojí u prostřed kostela, s velikým nábožeństvím a skraušením srdce, obrátíc se uctivě k obrazu některého svatého; potom zpovídajícímu zpovědník podlé velikosti hřícha uloží pokání, a obadva před tím obrazem nábožně se pokloní, a křižujíce se na čele, na prsích a ramenách s velikým vzdycháním, zvyklau jim modlitbu říkají: „Jezu Kriste, synu boha živého, smiluj se nad námi!“ Kteříž pak se těžkých a větších hříchů dopustili, ti vodau posvěcenau (kterauž při památce Křtění božího, posvěcuje celé řeky a neb jezera, podlé obyčeje svého s pilností váží) se obmývají; a tu vodu pro shlazení těžkých a škodlivých hříchů přes celý rok v kostele chovají. Některým za pokání posty, krátké a snadné modlitby se ukládají. Málo jich jest z obecného lidu, ješto by modlitbu Páně uměli, a obyčejně říkávají, že pánům a kněžím, kteříž nemají co dělati, potřebí jest modlitbu Páně uměti.

Zpověď také ačkoli vyměřenau mají, však sedláci a jiný lid obecný praví, že ku pánům toliko přináleží, a že jim na tom dosti, aby sprostně v boha Otce, a Syna jeho, Ježíše Krista, a Ducha sv. věřili. Této modlitby vesměs i obzvláštně všickni Rusové užívají: „Ježíši Kriste, synu boha živého, smiluj se nad námi!“

O užívání velebné svátosti večeře Páně.

Rusové svátosti večeře Páně pod obojí spůsobau užívají; jiný pak spůsob při nemocných, a jiný podlé obyčeje přijímajících zachovávají. Svátosť pro nemocné, ve čtvrtek před Velikau nocí posvěcenau, v čisté nádobě přes celý rok chovají. Když pak má kněz nemocnému toho podávati, tehdy málo něco vína a vody teplé k tomu přidá, a kausku dobře smočeného nemocnému po lžíci z kalichu podá. Pakli dítě jest nemocné, tak že by nemohlo z toho chleba přijímati, tehdy vlije mu krůpějičku vína posvěceného v kalichu do úst.

Pro přijímající pak podlé obyčeje, když

se mše odslauží, svátosť se posvěcuje; chléb ten posvátný kněz na malé kausky rozláme a rozmele, a s vínem smíse, přijímajícím z kalichu lžicí podává. Nařízený a určitý čas ku přijímání svátosti před Velikau nocí (a neb jindy, když by se komu vidělo, toliko když se prvé zpovídá) mají. Děti, kterýmž přes sedm let, k svátosti večeře Páně připaužtějí, a praví, že člowěk maje sedm let, již proti pánu bohu počíná hřešiti.

K tomu také všickni Rusové užívají chleba kvašeného, a ne přesného, jakž v římské církvi obyčej jest. A toho tímto důvodem potvrzují: že Židé na památku vysvobození svého z Egypta podlé rozkazu božího užívali chlebů nekvašených. Oni pak jsauce jednau učiněni křesťané, že sau nikdy v porobě a pracech egyptských nebyli; a protož že od takových židovských chlebů nekvašených neb přesných, i zachovávání obřízky a sobot jsú osvobozeni. Nebo jest-li že by kdo z těch věcí jedné ostříhal (podlé svědectví sv. Pavla), povinen jest všecken zákon naplniti. A téhož apoštola mluvícího přivozují, kdež dí: „Bratří! já zajisté co sem vzal ode Pána, to i vydal sem vám, že Pán v kterau noc zrazen byl, vzal chléb a dobrořečil etc.“ Což oni rozumějí o chlebu kvašeném a ne o přesném, pravíce, že toho času, když Pán večeřel, ani chleba přesného, ani beránka tu nebylo. A toho tímto důvodem potvrzují: že jedení beránka židovského stoječky se dálo, podlé vyměření zákona; ten pak spůsob při večeři Kristově nebyl (jakž evangelista praví), když jich stolilo dvanácte. Item: I učedlník jeden odpočíval na prsích jeho za večeří etc. Také kdež Kristus praví: „Žádostí velikau žádal sem jísti tohoto beránka s vámi!“ tak smejšlejí, že tu ne o židovském beránku řekl, kteréhož prvé vždycky s apoštoly jídal. Aniž věří, aby pán Kristus apoštolům nekvašeného chleba podati měl, ale že jim kvašeného a obecného chleba podal, poněvadž praví: „Aj chléb, kterýž *já* dám vám!“ Tak podobně k Jidášovi: „Komuž podám omočeného chleba, ten jest, kterýž mne zradí.“

Římany pak, užívající nekvašeného chleba, velmi tupí, pravíce, že židovských obyčejů a ceremonií ostříhají, a že po kacířství Juliana Apolinarisa Laodicského a Pavla Syria Samosatenského, Machometa, Eutichia a Diasteria kráčejí, kteřížto na šestém sněmu duchovním nejhorší kacíři a ducha ďábelského plni byli.

Ženy pak u Rusův chleby posvátné, jenž *proskura* slovau, dělají a pekau. Obírají a volí k té věci ženy letité, kteréž již více měsícu proměn netrpí; obzvláštně pak ženy kněžské ovdovělé tu povinnosť mají.

O manželství.

Rusové toho při stavu manželském ostříhají, aby se krevnosti čtvrtého stupně nedotýkali. S velikau těžkostí dopaužtí se muži třetí ženu pojíti, a tak saudí, že takové manželství nevelmi pořádné jest. Čtvrté pak žádným obyčejem vzíti nedopaužtějí, a hned za nekřesťanskau věc takové manželství uznávají. Kdyby muž,

maje svau vlastní manželku, s jinau svobodnau děvkau obcoval, za cizoložstvo toho nepočítají; než kdyby s manželkau bližního svého činiti měl, to cizoložstvem býti praví.

Rozvedení manželův časté mezi nimi bývá, však s dopuštěním biskupův, kteříž dávají lístky zapuzení. Někteří také z lidu sedlského, kterýmž pro dalekosť cesty nesnadný přístup jest k biskupovi, propuštění takovým spůsobem (podlé obyčeje pohanského, kterýž od starodávna zachovávají) konají: Když žena a muž s obojí strany sobě se nelíbí, tehdy vycházejí za ves, na místo, kdež se tři cesty spolu sbíhají, berauce s sebau ručník, kterýžto rukama držíce obadva mezi sebau, na poly roztrhují, a každý svú polovici má, a tudy domnívají se, že i manželství mezi nimi rozděleno jest; a muž ženě odlaučené říkává: „Jdi ty tudy, já onady se poberu.“ Ale ten nechvalitebný a pohanský spůsob rozvedení a rozlučování již dokonce zkažen a v nic obrácen jest.

Tímto pak řádem mezi nevěstau a ženichem manželství se koná: Nejprvé postaví stůl u prostřed kostela, přikryjí jej i náležitě ozdobí; a když ženich a nevěsta do kostela vcházejí, kněz před nimi jda své určité modlitby říká; potom za patriarchu svého, za arcibiskupa, biskupy a všecky duchovní, za pána svého a všecky urozené, i za lid obecní, jejich náboženství se přidržející obzvláštně, kněz s kaplanem nahlas se modlí. To když se vykoná, ženich a nevěsta k stolu připravenému přistaupí, a podlé obyčeje toho národu, na plátně rozestřeném obadva nohama stojí. Potom kněz podlé nařízení ptá se jich, mají-li s kým jiným slib, či-li nemají? a proměně obaudvau prsteny, štůlau jim ruce svíže; zatím koruny dřevené, a neb z lipového dřeva udělané a vůkol malované, kteréž k té potřebě v kostele chovají, jednomu i druhému na hlavy vstaví, řka: „Položil si, Pane, na hlavu jeho korunu z kamene drahého etc.“ a říká evangelium o svadbě, kteráž se v Káni Galilejské stala. Naposledy podává jim k okušení chleba a vína posvěceného; potom štůlu (kterauž vídáme, že kněží na hrdle nosí) ženich a nevěsta s jedné strany, a kněz z druhé strany držíce, za knězem jdau, kterýž ta slova říká: „Obcházejte jej, lide Sionský! a vzdejte chválu bohu nejvyššímu.“ A když tak třikrát obejdau, zase na místa svá se posadí. A kněz říká žalm LI.[1]) „Smiluj se nade mnau, Hospodine! podlé velikého milosrdenství svého atd.“ A pomodlíce se za všecky bohu, jakž za duchovní tak i za světské, z kostela vycházejí.

1) Podlé rozvržení hebrejského; podlé latinského přeložení L.

VÁCSLAV DOBŘENSKÝ,

spisovatel ascetický a mravoučný, vzdělán na universitě Pražské, stal se v Praze potom úředníkem nad solí, a přijat byv od přítele svého Jiřího Nigrína za strýce erbovního, povýšen jest listem císařským dne 10 Července 1592 do stavu šlechtického s titulem: z *Černomostí*, lat. *de Nigro Ponte* a něm. v. *Schwarzprucken*. Zemřel okolo l. 1599. Vydal u Jiřího Nigrína spisy tyto: *Modlitba krále Šalomúna* (1579); *Pramen vody živé*, t. j. naučení a výstraha před cizoložstvem (1571 a 1581); *Srdečná stížnosť na hříchy* (1582); *Vrtkavé štěstí* (1583 a 1824); *Běh světa* (2 díly, 1583); *Věník fikový*, t. zastření aneb výmluva všelikého opilce (1587); *Pokřební památka Petra Codicilla z Tulechova* (1590); mimo to sepsal také několik drobnějších básní. Podáváme tuto ukázku ze spisu:

VRTKAVÉ ŠTĚSTÍ.

Příkladové proměny všech věcí.

Člověk jsa narozen z ženy, vždycky dítětem malým jednostejně neostává, ale bez svého chtění, když v tom vůle boží jest, k prostředním, neb k starým letům přijde. Kdež potom uhlédaje jiného mladého skákati a radovati se, na svau mladosť zpomíná, že jest on také tak vesel býval, a již nemůže, a snad kdyby možné bylo, chtěl by zase mladý býti.

V tom pak životě svém jaké strasti, bídy, těžkosti, starosti, neštěstí přeméje a počije, kdož by se ho ptal, uměl by o tom vypravovati; však v té jedné váze nezůstává, neb mezi tím zase radosť, potěšení, mír a pokoj, odpočinutí, štěstí a vůle naplnění dostává tak dlauho, až právě přijde jeho uložený čas, když se narodil, že také umříti musí, i sejde z světa. A jiných kolik na to místo na svět se jich urodí, i ti takovejž tanec a triumf v světě vedau, jako i první, kteříž již z světa sešli. Jakž Sirach toho potvrzuje a podobenství dává, řka: Rovně jako se děje při zeleném listí na krásném stromu, některé dolů padá a některé zase roste: takť se také i při lidech děje, že někteří mrau, a jiní se rodí; neb každá věc pomíjející musí konec vzíti, a kteříž se s ní obírají, i oniť konec berau.

Živočichové.

Živočichové pak nerozumní, ti též rozličně svůj život zhovadilý vedau a svůj čas docházejí; neb bydlejíc v lesích, hájích, bořích, na pustinách, v skalách, jeskyních, tam se chovají a krmí, některá zvířata jedno druhým živo, a jiná i lidi dáví.

Tolikéž ptactvo rozličné a všelické, počnauc od orla až do včeličky, vidí se zjevně, kterak v svobodném povětří a po širokém světě se proletují a živnosť svau vyhledávají, buďto v rozkošných krajích, neb na pauštích. Kdež ačkoli ta nerozumná zvířata a ptactvo rozličnau i divnau povahau, vlastností, chytrostí, silau, hbitostí a obyčeji tak obdařena, a ozdobena jsau rozličnau pěknau ušlechtilostí a krásau, však

proto pán bůh to nařídil, aby lidé nad takovými všemi zvířaty a ptactvem panovali. Nebo lidé svau rozšafností, maudrostí, opatrností, rozumem a vtipem tu všelikau divokau a lítau zvěř krotí, lapají, chytají, a jí k svému pohodlí užívají, zabíjejí, k lékařství požívají, jich kožích se odívají, a vedlé své libosti ta hovada k dílu, k pokrmu, a ptáky k zpívání neb všednímu pohodlí berau a obracejí.

Co se ryb a zeměplazův dotýče, vidomě se spatřuje, že ani ti v jedné váze, v jedné míře a v stálosti nezůstávají, rovně tak jako i živelní věci, totiž země, vítr, voda i oheň.

Příkladové na velikomocných lidech.

Že pak hned summau nic stálého a věčně trvajícího na zemi není, než toliko všecko časné a pomíjející, učí nás to znáti sama zkušenosť, a příkladové tito: Kde jsau všickni patriarchové, proroci, svatí apoštolé a mučedlníci boží, slavní císařové, velicí králové, knížata, vévodové, a jiní vysoce vznešení lidé, kteříž byli na světě od počátku světa, a až do tohoto našeho věku? všickni jakožto hosté a pautníci pominuli sau, a odešli svau cestau, tu kdež je pán bůh obrátil.

Příkladové na mocnářstvích světa tohoto.

Pohleďme na běh světa tohoto, zdali se skutkem toto propovědění Šalomaunovo neplní: že všecky věci svůj čas mají, a svým vyměřeným během míjejí. Kde jsau císařství a království mocná a znamenitá tohoto světa (o nichž Daniel prorok skrze vyložení snu předpověděl)? a obzvláštně mocnářství Assyrské, jehožto byl původ a počátek onen vysokomyslný král Nabuchodonosor, a stkvěl se tehdáž po všem světě jako zlatá hlava?

Též, kde jest mocnářství Perské, kteréž svůj původ vzalo od slavného a paměti hodného Cyra, krále Perského?

Též, kde jest mocnářství Řecké, kteréž svůj počátek vzalo od nejmocnějšího a nepřemoženého krále, velikého Alexandra?

Příkladové na městech.

Tak jako, kde jsau již i stavení pevná týchž králův neb jiných, totiž město Babylon nejohraženější, kteréž bylo vystaveno okolo oné věže Bábel, o němž vypisuje Orosius, že jest bylo čtverhranaté, rovné míry, a od jednoho uhlu k druhému bylo vzdáli šestnácte mil, zeď okolo něho z tlaušti čtyřidcíti pěti, a z vejši sto loktův; item, sto bran mosaznych v sobě mělo, a věží veliký počet vůkol něho, a každá z nich z vejši půl druhého sta loket? To město jest potom od Cyra, krále Perského, zbořeno a zkaženo. Též, kde jest znamenité a staré město Sidon, kteréž bylo vystaveno od syna Noelova, Chámа, atd.

Naučení mravné.

O všech pak vůbec lidech Seneka tento příklad přivozuje: že děvka jedna u jeho ženy oslnula v náhle, ale v tom se nedala znáti, než ustavičně prosila jiné děvky, aby ji vyvedla z toho domu, pravíc, že se jí den tmavý zdá. Tak také častokrát přichází i nám, že se žádný nechce poznati v lakomství, v skauposti, v hněvu. Slepí zajisté žádají vůdce; ale my bez nich blaudíme, říkajíce: Já nejsem lakomý, ale že mnoho potřebuji stravy a autraty. Jiný

praví: Nejsem já tím vinen, že jsem hněviv; nebo ještě sem nedošel pravého věku mužství, než mladosť má přemáhá mě. Pakli jest muž, tehdy vymlauvá se, řka: Musím se hněvati, bych nechtěl; neb potřebí jest čeleď míti v hrůze, jinak by se mne nebáli a rozkázaní mého nic neposlauchali. A tak sami se sklamáváme; neb není zevnitř zlosť naše, ale vnitř v srdci přebývá, a protož těžce uzdraveni bývámě, nebo (prý) sami neduhu svého neznáme.

Přišlo-li by co před tebe takového, ješto by znal býti něco nepravého, nemáš hned, jsa hněviv, se svářiti, dokud by jisté věci nemohl věděti; nebo hněv překážku mnohému člověku činí, zvláště rozumu nedospělému, tak že hned nebude moci rozeznati, co by pravé neb zlé bylo. Až někdy, když upokojí se hněv jeho, teprv pozná nedostatek rozumu svého. Všecko činí nazpět tělo; svět s zlau žádostí nemá nikdy na ničem dosti. Rádce hledí zboží, to všelijak množí; což duši k spasení, toho pilen není. Když peněz nahltá, mní, že má na tom dost, málo dbajíc na upřímnosť a pobožnosť. Rozkoše, všeliká zvůle trvají do boží vůle. Léta přijdau, vše se změní, všemu konec smrť učiní. Ne každého toho, kdož skutky chválí tvé, věrného se domnívej; než toho přítele máš celého držeti, kdož z vejstupkův tvých smí tě potrestati.

Příběh o jistém saudci, kterýžto mezi bohatým a chudým člověkem spravedlivý nález učinil.

Bohatý měštěnín jeda cestau, ztratil tisíc zlatých. I nalezl je jeden chudý člověk, a přišed s nimi domů, manželce své dal schovati. Manželka jeho přijala je s radostí, řkauc: „Co se mně dostane, toho já ven nevyvrhnu; poněvadž nám pán bůh ráčil dáti, umějmež schovati.“ Druhý den hned potom na zejtří dal ten měštěnín po městech zjevně volati, že by pytlík s tisícem zlatých ztracen byl, kdo by jej nalezl, aby zase vrátil, že má za to sto zlatých míti bez všeho odporu. Jakž to ten chudý člověk zvěděl, oznámil manželce své, a řekl jí: „Vrátíme zase ty ztracené peníze, a dají nám za to sto zlatých, kteréž bez hříchu míti a užívati budem moci; a lepší nám budau, nežli ten tisíc, kdybychom jej se zlým svědomím při sobě zadrželi měli.“ A ačkoli žena jeho všelijak proti tomu byla, aby těch peněz zase nevracoval, však předce vzav ten dobrý člověk těch tisíc zlatých, ohlásil se před právem, že by je chtěl zase vrátiti tomu, kdož je ztratil, ale aby mu také sto zlatých z nich dáno bylo podlé přípovědi. Měštěnín ten pak byl lstivý a příliš chytrý, chtěl toho chudého i o těch sto zlatých připraviti, aby mu jich nevydával, řka: „Příteli! však mi těch peněz všech nepřinesl, kteréž našel, neb mi se ještě nedostává čtyr set zlatých při nich: ty mi též přines, a hned podlé přípovědi tobě také sto zlatých odečtu.“ Chudý se zařídkal, což nejvíce mohl, že všeckno to, což nalezl, vrátil. A když se o to snésti nemohli, podána byla taková věc na krále, a peníze na právo složeny byly, až do té pře skonání. Král povolav jednoho starého rádce svého, kterémuž říkali „chudých pomocník,“ tomu tu při k spravedlivému rozeznání poručil. A když již obojí strana

přeslyšána byla, ten muž, maudrý rádce královský, vyrozuměv tomu hned, co se tu šikovalo, zavolal k sobě chudého a řekl jemu: „Pověz mi věrnau pravdu, vrátil-li's mu ty všecky peníze zase, kteréž si nalezl?“ Chudý ten vysokau přísahau toho potvrdil, že všecky vrátil. I dí saudce k králi: „Pane! ráčíš-li, abych já spravedlivý nález v té při vypověděl a vyřekl?“ Odpověděl král: „Ovšem, tak učiň, anobrž já tobě přikazuji.“ Vece saudce: „Milostivý králi! tento člověk bohatý a znamenitý jest, a mnoho se mu věří; k tomu potvrzuje a vysvědčuje svau věc svědomím mnohých lidí, kteříž napomáhají, aby slovům jeho věřeno bylo: z čehož se porozumívá, že on toho není žádostiv, čeho neztratil, ani toho viniti, kdo by mu dlužen nebyl. Z druhé strany tento chudý člověk také dobré pověsti vždycky byl, a žádný o něm nic zlopověstného nemluví; a tak jeho víře a dobrotě se může věřiti, že všecko, což jest nalezl, zase vrátil.“ I řekl král: „Tehdy vypověz nález.“ Odpověděl saudce: „Milostivý králi! vezměteż vy ten tisíc k ruce sobě, a z něho tomuto chudému sto zlatých dejte. Což pak více zbude, to vy schovejte do toho času, až by ten člověk přišel, který těch tisíc zlatých ztratil: nebo tento bohatý (podlé jeho přiznání a věrau potvrzení) ztratil čtrnácte set zlatých; když by pak přišel ten, kterýž ty peníze a tak mnoho nalezl, ty tomu bohatému přivlastníte a přisaudíte.“

Nález ten líbil se králi, i všem lidem přistojícím. To uslyšev bohatý, zarmautil se velmi, a nevěda co činiti, promluvil k králi těmito slovy: „Nejmilostivější králi! prosím poníženě tvé milosti, aby mi ráčil milostiv býti; neb v pravé pravdě mohu oznámiti, že to jest ten tisíc zlatých, kterýž sem já ztratil; ale vyznávám provinění své, že sem tomu chudému těch přiřčených sto zlatých dáti nemínil, chtě ho o ně připraviti, abych tak veliké škody neměl. Protož milostivý králi! prosím, rač mi milost učiniti a milosrdenství ukázati, poněvadž sem své viny nezatajil.“ Tehdy král rozváživ s radami svými to přiznání jeho, poručil chudému dáti sto zlatých, a ostatek měštěnínu tomu vrátiti. A tak ten chudý prostý skrze toho maudrého, spravedlnost milujícího člověka od té lstivé a zchytralé lišky byl vysvobozen. Z kterékožto nálezu chudý ochotně poděkovav, šel odtud, nesa sto zlatých s potěšením a s radostí.

Ten není chudý člověk, kterýž s chudobau svau dobře nakládá, a nebo kterýž málo má; ale ten, který více žádá. Před bohem lidská chytrost nic skrytého učiniti nemůže. Lepší jest spravedlnost, která pochází z přirozeného zákona, nežli ta, kteráž pochází z práva. Kdo vysoko dům staví, boj se pádu, a kdo se varuje učení, upadne ve zlau vádu. Neb opatrné srdce vládne maudrostí, a ucho maudrých žádá umění slyšeti. Nechť tebe nečiní pyšného poctivosť, ale ať převyšuje pokora auřadnau povýšenosť; neb kdež bude pokora, tuť bude maudrosť, a kde pejcha, tu bývá potupování.

DANIEL ADAM Z VELESLAVÍNA,

hlavní spisovatel český, kterýž všecky své předchůdce patnáctého a šestnáctého věku nejen množstvím, ale i výborností kněh převýšil, a co do čistoty jazyka, posud vzorem nejlepším zůstává. Více než 20 kněh česky psaných zhotovil, jiné mnohé přehledl, opravil a vytiskl. Co koli za Rudolfa v Čechách literního vyšlo, to vše jej, jakž Balbin dí, původce, nebo překladače, nebo pomocníka, nebo posléze tiskaře mělo. Narodil se v Praze 1546, † 1599, 18 Října. Byl mistrem a professorem historie ve filosofii, kterýž úřad po sedmi letech se sebe složiv, vzal sobě za manželku dceru tiskaře Jiřího Melantricha z Aventýna, po němž ujav tiskařství, pro svou dokonalost a učenost nazván jest arciknihtlačitelem. Smrť jeho opěvalo 35 tehdejších básníkův. Život jeho a spisy sestavil Balbin v Boh. docta, Pelcel v knize Abbildungen böm. und mähr. Gelehrten III 25, Nejedlý Jan v Hlasat., Rozum ve Staročeské bibliotéce. Zde jen některé ukázky slohu jeho podati můžeme.

a) ŽIVOT ENEÁŠE SYLVIA.

Ze spisu: Kroniky dvě o založení země České atd., jedna *Enedis Sylvia*, druhá *Martina Kuthena*, obědvě znovu zpravené, obnovené a v jednu knihu uvedené, 1585 v 4, str. 315.

Pius toho jmena Druhý, nejvyšší biskup Římský, slaul prvé *Aeneas Sylvius*, příjmím *Picolomineus*, rozený Vlach z města *Senis*. Otec jeho slaul *Sylvius*, matka *Victoria*, kteréžto, když s ním těhotná byla, zdálo se ve snách, že dítě porodí, mající korunu na hlavě; pročež vždycky se toho obávala, aby ten sen její nějakého posměchu jak dítěti tak rodu jeho neznamenal, aniž prvé té starosti a péče zbavena byla, až uslyšela, že syn její Tergestinským biskupem učiněn. Teprv zajisté všeho strachu pozbyla, děkujíc bohu, že jí syna v lepším štěstí spatřiti dal, nežli se ona kdy nadíti mohla. Narodil se v městečku *Corsinianum* řečeném, kdež otec jeho statček svůj měl, a vyhnán jsa z města *Senis* s jinými zemany od obce, tam se s manželkau obrátil. Eneas pak v dětinském věku nejprvé tu v Korsinianu velmi rychle a pamětlivě naučil se literám i grammatice, náramně skrbný a tvrdý život veda, tak že pro chudobu rodičů svých všecky práce a díla sedlská na poli i ve dvoře podnikati musil. Potom jsa již v XVIII letech mládenec, dal se do města *Senis*, odkudž otce jeho vyhnali, a maje pomoc na vychování od příbuzných a přátel svých, slyšel poety a oratory latinské, a v tom obojím umění tak mnoho zdárným vtipem svým a snažnau bedlivostí prospěl, že v krátkém času dobré verše jazykem latinským i vlaským psáti a vydávati mohl,

zvláště o freji a milosti, od níž mladý věk lidský největší pokušení mívá. Oddal se i k umění práv císařských, od něhož však brzo upustiti musil. Nebo že tehdáž nevole a válka vznikla mezi Senenskými a Florentskými, Eneas jedno drahoty se obávaje, druhé nedůvěře se obci, kteráž všecky zemany v podezření měla, dobrovolně z města ustaupil a přivinul se k Dominikovi Kapranikovi, muži slavnému, kterýž rovně toho času skrze město *Senas* do Bazilee na sněm jel, aby na Eugenia papeže žaloval, že mu auřadu kardinálského dopříti nechtěl, jímž ho předek jeho, Martin papež, daroval. Tau příčinau tedy Eneas do Bazilee se dostal, a jakž koli mnohá zaneprázdnění měl, jsa u téhož Dominika sekretářem, však proto vždycky nějakau chvilku sobě ujal k učení a knihám, s nimiž se rád obíral. Po nemnohém času opustiti musil Dominika s nemalau žalostí svau, a to pro chudobu a nauzi jeho (neb mu byl Eugenius všecky důchody a platy, jak z duchovenství, tak z otcovského dědictví jeho odjal), a dal se k Bartolomějovi biskupu Navarienskému, s nímž také i do Florence, kdež byl papež Eugenius, přijel. Ale i toho nechav, že papeži v nemilost upadl, přichytil se Mikuláše kardinála S. Kříže, kterýžto na poručení Eugenia v městě Harasu pokoj mezi králem Franským a knížetem Burgundským smluvil a zjednal. Však s tímž kardinálem do Vlach nejel, věda, že k němu Eugenius nemá chuti, ale do Bazilee se navrátil, kdež také u veliké cti a vážnosti držán byl. Nebo zajisté písařem byl toho slavného sněmu, a listuov apoštolských relatorem, a k tomu jedním ze dvanácti pánův, kteryžto auřad na tom sněmu znamenitý, přední a censorský byl: poněvadž od žádného nic zjevně jednáno býti nemohlo, leč s povolením těch XII pánuov; a také byl-li jest kdo k sněmovnímu jednání nehodný, ten od nich vyvržen a vyobcován býti mohl. Mnohé tedy věci Eneas na tom sněmu řídil a působil, a nejednau o věcech potřebných a platných s pochvalau mluvil, anobrž i v legacích od sněmu často jezdil: do Štrospurku třikráte, do Tridentu jednau, do Konstancí dvakrát, do Frankfurtu jedné, do Sofoje po dvakráte. Když po mnohých rozepřech Felix V na biskupství Římské volen byl a Eugenius s toho důstojenství složen, a obráno z každého národu osm osob, kteříž by největší moc na sněmu měli, Eneas auřadu toho k sobě přijíti, ani sekretářem papežovým býti nechtěl. Potom jsa oratorem k císaři Fridrichovi, tak se mu bystrým vtipem a výmluvností svau slíbil, že ho císař korunau poetskau daroval, a přijav ho k svému dvoru, sekretářem, anobrž i tejnau radau svau učinil. Císaře Fridricha s Eugeniem papežem, kteříž spolu v nesrozumění a roztržitosti byli, od jednoho k druhému často pracuje, srovnal a smířil, a od císaře k papeži poslán jsa oznámil, že on, i všecky krajiny Německé, Eugenia v božských i světských věcech poslauchati a jím se říditi chtějí. Toho času, když on ještě v Římě byl, Eugenius umřel, a na místo jeho Mikuláš V volen; od něhož on vzav odpuštění a jeda do Říše, na té cestě, nic o tom nevěda, od císaře i papeže biskupem Tergestinským

učiněn. Opět po smrti Filipa knížete od císaře k Mediolanským poslán, napomínal jich k zdržení víry; a snad kdyby ho byli obyvatelé tehdáž uposlechli, ještě podnes svobody své užívati mohli. Kdežto podruhé z rozkazu císařského se navrátiv, s velikým nebezpečenstvím sotva do města vjel, kteréž již od Františka Sforcia těžce obleženo bylo; ale nic nespůsobiv, na poručení císařské k Alfonsovi králi Neapolitanskému se obrátil. A toho času biskupem Senenským, odkudž sám rodem byl, od Mikuláše papeže učiněn. Spůsobiv příbuzenství a švagrovství mezi králem Alfonsem a císařem, do Němec se navrátil a císaře napomenul, aby se co nejdříve muože, ku přijetí císařské koruny do Vlach vypravil. Tak císař jeda do Vlach, Eneáše napřed poslal, aby pannu Leonoru, nevěstu a manželku jeho z Lusitanie jedoucí, v Hetruří poctivě přivítal. Kteréžto příjev do města *Pisas*, kdežto Lusitanové připluli, pannu samému sobě svěřenau k císaři, kterýž tehdáž v městě *Senis* byl, přivedl. Odtud příjev s císařem do Říma, všecky věci, malé i veliké, sám řídil, až císař s manželkau svau korunován byl. Císař také maje odjeti k Alfonsovi králi do *Neapolis*, krále Ladislava mladého, kteréhož Uhři a Čechové častokráte kradí vziti usilovali, v Římě pod stráží Eneášovau, jemuž nejvíce věřil, zanechal. Odtud navrátiv se do Říše, z rozkazu papeže vypravil Eneáše s plnau mocí do Čech a do všech Rakúských měst. Nebo před tím vznikla byla nevole a nesnáz mezi nimi a mezi císařem o krále Ladislava, kteréhož oni vždy, aby jim vydán byl, žádali. Tu nesnáz spokojiv a mezi obojíma pokoj spůsobiv, poslán byl na sněm Říšský do Řezna, kdežto jsa komissařem císařským, v přítomnosti Filipa knížete Burgundského a Ludvíka Bavorského, o turecké ukrutnosti a těžkostech říše křesťanské tak horlivě a hojně mluvil, že téměř všecky k lítosti a pláči přivedl; zvláště pak Filipa Burgundského k tomu chvalitebnému tažení tak ponukl, že i hned všickni jednomyslně na tom se snesli, aby proti Turku válku zdvihli. Ale ta potom zanechána byla pejchau a nerozumem těch, kteříž se domnívali, že jim všecko náleží. Opět v též příčině poslán byl od císaře do Frankfurtu, kdežto také všemi náramně k válce hnul. Ale již to dávno skutkem shledáno, že kdož se snadno pohnauti dadí, ti také velmi brzo oblevují. Třetí sněm o též věci držán byl v Novém městě, na kterémžto Eneas vší snažností o to pracoval, jednohokaždého obzvláštně i vůbec napomínaje, aby tažení proti Turku předsevzato bylo, pro zachování svobody všech knížat i národův křesťanských v Europě. Aniž pochyboval, že by to svedl: a v tom poselství přišlo, že papež Mikuláš z tohoto světa se odebral, jehožto smrtí všecko to jednání zrušeno. Potom Eneas poslán byl od císaře k novému papeži Kalixtovi, kterýž ho u sebe v Římě zdržel a po nemnohém času kardinálem učinil, a tak na něho laskav byl, že jemu k vuoli oratory své k Senenským, kteříž se toho času sami proti sobě bouřili, vypravil a obce té k svornosti a ku pokoji napomenul. V teplicích Viterbienských zdržuje se za pří-

činau nemoci své, historii a neb kroniku Českau psáti začal; a uslyšev o smrti Kalixtově, hned do Říma se navrátil, kdež ho tak žádostivě očekávali, že veliké množství lidu Římského, vyšedše mu v cestu pro poctivosť, jako papeže prorockým duchem ho vítali; nebo na něho všickni jednomyslně toho duostojenství podávali. Všed do pokoje, ode všech kardinálův jednosvorně za nejvyššího biskupa vyhlášen 20 dne měsíce Srpna, a korunován třetího dne měsíce Září, léta páně 1458 v kostele S. Petra; kdežto poděkovav pánu bohu a utvrdiv pokoj církve, všecken se na obhájení říše křesťanské oddal, a nejprvé země Vlaské spokojil, a kde jaké mezi knížaty a městy různice a války byly, ty rozšafně zdvihl a srovnal. Potom sněm položil v Mantui, kdež se množství knížat a legátův téměř ze vší Europy a ze všech národů sjelo. Sám tu *Pius* II papež přítomen jsa, puovodem toho byl, aby válka proti Turku zdvižena byla; sám cesty ukazoval, kterak by to předsevzato býti mělo; sám nebezpečenství předkládal, kteréž by křesťanům nastávalo. Splakali a zsilzeli všickni, slyšíce vypravovati těžkosti těch nebohých lidí, kteréž ukrutní turečtí pohané každého dne v ohavnau služebnosť podrobují a zavozují; rozhorlili se všickni, když jim ukazoval, kterak Turci, opanujíce Řecké země a *Illyricum*, také i do Europy dále potáhnau. Nic zajisté toho neopustil, což k ponuknutí srdcí křesťanských přináleželo. To i jiné když se na sněmu Mantuanském jednalo, za tím všecka Europa, opustivši válku pohanskú, na domácí se oddala. Zdvihli se Němci jednak sami proti sobě, jednak proti Uhrum, kteříž to k válce turecké největší platnosť přinesti mohli. Roztrhla se Anglická země na dvě roty, z nichžto jedna starého krále, druhá nového, vyženauc starého, míti chtěla. Hišpani také svorni nebyli, k nimž se i Francauzové přimísili. K tomu ani Vlaské země pokoje neměly: nebo Jan, Renata krále syn, Ferdinanda z království Neapulského vyhnati usiloval; z toho se knížata a města vlaská rozdvojila, když jedni Ferdinandovi, drazí Renatovi pomáhali, tak že ani Pius papež bez zaneprázdnění a války nebyl. Ale však s nemalau těžkostí z toho se vypraviv, opět tažení do Azie před sebe vzal, připojiv k sobě krále Uherského Matyáše, Filipa kníže Burgundské a Benátčany, kteříž mu se k tomu boji nad jiné hotovější a chtivější býti zdáli; rozeslal své oratory a posly s listy apoštolskými k národům křesťanským, kteříž by knížat i lidu obecného k takovému a tak potřebnému tažení napomínali. Sám zatím do města *Senas* odjel, chtěje se odtud, když by čas příhodný byl, do teplic Petriolanských dáti, kteréž znal býti zdraví svému nejpohodlnější. Tam novinu uslyšel, že kníže Burgundské, kterýž před tím sliboval, že sám osobně s vojskem svým na tu vojnu potáhne, úmysl svůj proměnil. Srozuměl také, že mnohá knížata jsau, netoliko cizí, ale i vlaská, kteříž z pejchy a závisti to předsevzetí zbořiti a zrušiti chtějí. Ty on, jakž na papeže slušelo, otcovským napomenutím k nápravě přivesti usiloval. Z teplic do Říma se navrátil, kdež za několik dní

ukrutnau bolestí noh a těžkú zimnicí trápen byl, a za tau příčinau ke dni uloženému v Ankoně najíti se dáti nemohl. Ale jakž mu nemoc pooblevila, oratory knížete Burgundského, nepřítomnosť jeho vymlauvající, slyšel, a povolav k sobě kardinálův, Jiřího krále Českého, proto že by o víře obecné křesťanské scestně smejšlel, k jistému dni před sebe citoval. To vykonav, z města vyjel, dav se nésti do Ankony. Na cestě veliké množství lidu potkával, an z Němec, z Frankreichu, z Hišpanie na vojnu proti Turku táhli; jichž on větší díl rozhřešiv, zvláště Němcův, domů je propustil, proto že ani dobře oděni nebyli, ani autrat k tomu tažení s sebau neměli. V Ankoně jsa a očekávaje na armádu a kníže Benátské, umřel ztrápený od zimnice 16 dne měsíce Srpna, léta páně 1464, okolo třetí hodiny na noc. Byl papežem šest let méně šesti toliko dní. Živ byl let 58, měsíců 9 a dnův 27. Více o něm, o jeho životu, učení, obcování a mravích kdo chce věděti, čti *Platinam*, kterýž to všecko dosti obšírně vypsal.

Já tuto některé přípovídky jeho krátce poznamenám, z nichž se maudrosť jeho poznati může, a ty také k navedení lidského života mohau býti úžitečné.

Říkával, že božské přirození a podstata lépe věrau dosažena a poznána býti může, nežli hlubokým a bedlivým spytováním.

Všeliká sekta, kteráž má posilu od lidí, jest bez důvodu a rozumu.

Křesťanská víra, by pak nebyla utvrzena divy a zázraky, však pro samau počestnosť svau od lidí přijata býti měla.

Že tři osoby jsau v jednom božství, ne jakými důvody dokázati by se mohlo, ale kdo to praví a jistí, šetřiti a vážiti máme.

Lidé, kteříž vyměřují nebe a zemi, více všeteční zdají se býti, nežli pravdomluvní.

Vyhledávati běhy hvězd a planét nebeských věc jest více pěkná, nežli úžitečná.

Přátelé boží, to jest pobožní lidé, i tohoto i budaucího života užívají; ale bez ctnosti žádný nemůže míti dokonalé radosti.

Jako lakomý penězi, tak učený uměním nikdá nasycen býti nemuože.

Komu více dáno jest znáti, ten u větší pochybnosti zůstává.

Literní umění jest obecným lidem místo stříbra, urozeným místo zlata, knížatům a pánům místo perel a drahého kamení.

Dobří lékaři žádostivi jsau zdraví nemocného, a ne peněz.

Svatosvatá jsau práva, kteráž nezřízenau svobodu lidskau skrocují a jako na úzdě drží.

Práva nad obecným lidem moc svau provozují, proti mocnějším a bohatým jsau němá.

Veliké věci a těžké ne právy, ale meči rozeznány bývají.

Měštěnín dům svůj městu, město krajině, krajina světu, a svět bohu poddává.

Kluzké a plzké jest první místo u králův.

Jako do moře všecky řeky tekau, tak do velikých dvorů královských všecky nešlechetnosti se sbíhají.

Pochlebníci nejvíce krále vodí, kam chtí.

Knížata a páni žádného raději neposlauchají, jako pomluvače.

Největší zlé králům jest jazyk pochlebníka.

Který král žádnému nevěří, jest neužitečný; aniž mnohem lepší jest ten, ještoť všechněm věří.

Kdož mnohé spravuje, ten od mnohých spravován býti musí.

Není hoden královského jmena, kterýž svého zisku více než obecného dobrého vyhledává.

Aniž ten, kdož potupuje náboženství, hoden jest důchodův církevních; ani král, kterýž práva neuděluje a nesaudí, platův a aurokův.

Strany, kteréž se saudí, nazýval ptáky, rathauz čihadlem, saudce sití, a řečníky čiháři.

Ne lidem auřadové, ale auřaduom lidé dáni býti mají.

Mnozí hodni jsau auřadův, a však jich nemají; jiní pak mají je, a nejsau jich hodni.

Těžké jest břemeno auřad biskupský, ale blahoslavený tomu, kdož jej dobře na sobě nese.

Neučený biskup podobný jest oslu.

Zlí a neučení lékaři mordují těla, neučení kněží duše lidské.

Taulavý mnich jest otrok ďáblův.

Ctnosti zbohatily kněžstvo, hříchové je chudé činí.

Veliká toho příčina byla, že kněžím zapovědíno manželstvo; ale jistě větší jest, proč by jim zase propuštěno býti mělo.

Věrnému příteli žádný, jakkoli drahý, poklad vrovnati se nemůže.

Život příteli, závisť smrti připodobniti se může.

Kdo příliš synu svému folkuje a odpouští, ten na sebe nepřítele chová.

Lakomý nikdá lidem vděk nečiní, leč když umře.

Nedostatkové lidští štědrostí se přikrývají, lakomstvím obnažují.

Lháti jest hřích velmi ničemný a chlapský.

Pití vína přidalo lidem i nemocí i prací.

Máme víno píti, aby mysl probudilo, ne aby ji obtížilo.

Chlipnosť každý věk člověka hyzdí, starý hubí a moří.

Pokojného života ani zlato, ani drahé kamení nedává.

Milo dobrým umříti, zlým odporné.

Lépe s poctivostí umříti, nežli bez cti živu býti.

---

b) List Poggia Florentského k Leonhardovi Aretinskému, o odsauzení a upálení M. Jeronýma Pražského na sněmu Konstanském.

Z téhož spisu str. 326.

Poggius Leonhardovi Aretinskému pozdravení.

Předešlého času za několik dní v teplicích se zdržuje, psal sem k Mikulášovi našemu list, kterýž za to mám že i ty čísti budeš. Potom, když sem se z teplic do

Konstanci navrátil, začala se pře mistra Jeronýma, kteréhož vuobec za kacíře mají. Protož umínil sem o té věci správu tobě učiniti, jak pro velikosť a hodnosť té pře, tak a nejvíce pro výmluvnosť a umění toho člověka. Znám se k tomu, že sem jak živ neviděl a nepoznal žádného, kterýž by veda při, zvláště hlavní a hrdla se dotýkající, tak blízko se přiblížil k výmluvnosti starých oratoruov, kterýchž my sobě mnoho vážíme. Ku podivu zajisté bylo, jakými slovy, jak ozdobně a výmluvně, jak podstatně a důvodně, jak veselým obličejem a živým hlasem, a jak srdnatě a směle nepřátelům svým odpovídal a naposledy i při svau zavřel, až v pravdě čeho politovati, že tak slavný a tak znamenitý vtip člověka toho odvrátil se k učení a bludům kacířským: však pokudž pravé jest, což se mu připisuje. Nebo mně nenáleží tak veliké pře rozsuzovati; přestávám na vejpovědi těch, kteréž vůbec lidé za maudřejší mají. Ale však ty nedomnívej se, že bych jako orator a neb řečník chtěl tobě tu při ve všech klauzulích a částkách jejích vypraviti: dlauho by to bylo a několik dní by k tomu býti musilo; dotknu toliko krátce, což jest předního a mimo jiné věci paměti hodného, z čehož ty o velikém umění toho člověka sauditi moci budeš.

Když proti tomuto mistru Jeronýmovi mnohé věci na sněmu mluveny byly, že jest kacíř, a to se i duovody a svědky dotvrzovalo, naposledy vidělo se všechněm za dobré, aby on sám obecně a zjevně slyšán byl, a na jednokaždé, což mu se za vinu dává, odpovídal. A protož přiveden jsa do sněmu, když mu roskázáno bylo, aby na artikule žalobníkuov svých odpovídal, dlauho tomu odpíral, pravě slušné a náležité býti, aby nejprvé sám svau při vedl a nevinu ukázal, než by na křivé žaloby odporníkuov svých odpovědi dával. Ale když mu toho odepříno, tedy stoje u prostřed sněmu, takto hlasitě promluvil: „Jaká jest to nespravedlivosť! Tři sta a čtyřidceti dní byl sem držán v těžkém a temném žaláři, v smradu, v nečistotě, v lejnách, v okovách, v nauzi a nedostatku všech věcí. V tom času protivníky a nepřátely mé vždycky ste slyšeli: mne pak nyní jedinké hodiny slyšeti nechcete. Z toho bez pochyby pošlo, když nepřáteluom mým a utrhání jejich uši jednohokaždého z vás otevříny byly, a oni v tak prodlauženém času namluvili vás a v tom stvrdili, že jsem kacíř, nepřítel víry křesťanské, protivník církve a lidí duchovních, že vy mně nyní, abych neviny své hájil a bránil, dovoliti nechcete. A tak ste mne prvé v srdcích a myslech vašich za zlého a nešlechetného člověka odsaudili, nežli ste, co bych provinil a jaký byl, poznati mohli. Ale však i vy lidé jste, a ne bohové; nejste věčně trvající, ale smrtedlní; klesnauti, padnauti, poblauditi, zmejliti, oklamáni, podvedeni a svedeni býti můžete, jako i jiní lidé. V tomto místě a na tomto sněmu praví shromážděna býti světla světa, a ze všeho okršlku země muže nejmaudřejší. Nejvíce tedy o to se snažiti a o to pracovati máte, abyste ničehož všetečně, ničehož

nerozvážlivě, ničehož nespravedlivě před se nebrali a nečinili. Já zajisté jsem človíček nestatečný a mdlý, o jehožto nyní hlavu a hrdlo běží; aniž pro sebe a zachování života svého to mluvím, poněvadž smrtedlný jsem: ale že mi se nevidí slušné, ani z povahy maudrosti, aby tolik slavných a velebných mužův měli co proti mně nespravedlivého vyříknauti a uložiti, což by ne tak skutkem jako příkladem na budaucí časy ke škodě býti mohlo.“ Tyto a jiné mnohé věci velmi krásně a ozdobně mluvil, ačkoliv mu nejedni šaustáním a reptáním svým překazili a řeč přetrhovali. Však předce na konec na tom zavříno, aby na bludy, ješto mu se připisovaly, odpověděl; potom aby volně mluviti mohl, což by chtěl. Čteni tedy byli artikulové bludův jeho s kathedry, jedni po druhých, každý obzvláštně, a ti potom jistými svědky dotvrzováni. Tázán byl o jednom každém, zda-li by proti kterému co mluviti chtěl? K víře nepodobné jest, jak maudré a chytré odpovědi dával, jak mocnými duovody se hájil; nikdá ničehož nepropověděl, což by na dobrého muže neslušelo, tak že pokudž jest tak o víře v srdci svém smyslil, jakž slovy vyznával, žádná hodná příčina netoliko smrti, ale ani nejmenšího proviněnění na něm nalezena býti nemohla. Všecky žaloby, a což proti němu vedeno bylo, pravil býti nepravé, křivé a od nepřátel svých ze zlosti a závisti smyšlené. Mezi jinými artikuly, když naň čteno bylo, že jest utrhač stolice apoštolské, odbojník biskupa Římského, odporník kardinálnov, protivník prelátuov a kněžstva, nepřítel náboženství křesťanského, tedy povstav a ruce zhůru spav, žalostivým hlasem zvolal: „Kamž se nyní jedinau obrátiti mám, Velební Otcové? od koho pomoci žádati budu? koho za milost prositi? k komu se uteku? zdali k vám, ó Důstojní Otcové? Ale však ti protivníci moji odvrátili srdce a mysli vaše od zachování mého, omluvivše mne před vámi, že jsem úhlavním nepřítelem těch, ješto mne sauditi mají. Domnívali se bez pochyby, by pak ty věci, kteréž sobě proti mně nedůvodně smyslili, lehké se zdály, však vy nic méně že výpovědí vaší odsúdíte a zahubíte všech obecného nepřítele a protivníka, jakéhož mne oni neprávě a lživě býti praví. Takž tedy uvěříte-li vy křivým slovuom a řečem jejich, já nebohý žádné naděje více o zachování hrdla svého míti nemohu.“ Mnohých žertem odbyl, jiných štíplavě dotekl, mnohé nejednau v smutné věci k smíchu přivedl, šprymuje na jejich žaloby a důtky. Otázán jsa, co by smejšlel o velebné svátosti: „To smejšlím,“ odpověděl, „že nejprvé jest chléb při posvěcení, a potom pravé tělo Kristovo, a dále jakž mne křesťanská víra vyučuje.“ Tehdy ozval se jeden: „Však (prý) někteří o tobě praví, že by učiti měl, že i po posvěcení zůstává na oltáři chléb.“ Jemuž on odpověděl: „U pekaře zůstává chléb.“ Jiného z řeholy kazatelů, když naň tuze dotíral, okřikl, řka: „Mlč ty, pokrytče!“ K jinému přisahajícímu proti němu a svědomí svého se dokládajícímu, řekl: „Tať jest nejjistší a nejbezpečnější

cesta k oklamání.“ Jiného opět, předního nepřítele svého, nikdá jináč nepojmenoval nežli psem a neb oslem. Ale že pro množství žalob a velikosť bludův ta pře toho dne k konci dovesti se nemohla, do třetího dne odložena býti musila. Kteréhožto dne, když opět žaloby na něj čteny a mnohými svědky provozovány byly, tehdy on povstav promluvil, řka: „Poněvadž ste tak bedlivě a pilně poslauchali nepřátel a odporníkův mých, slušné a náležité jest, abyste i mne již také mluvícího dobrotivě a trpělivě slyšeli.“ A tu nejprvé, maje začíti mluviti, prosil boha, aby mu takovau mysl, to srdce a tu výmluvnosť dáti ráčil, kteráž by k dobrému a spasitedlnému duše jeho slaužila. Potom takto mluvil: „Vím o tom, Ctihodní Otcové a páni! že sau mnozí slavní a vznešení muži snášeti a trpěti musili to, čehož sau svými ctnostmi nikdá hodně nezaslaužili; vím, že sau bývali přemoženi a přesvědčeni falešnými svědky a na smrť odsauzeni od nespravedlivých saudcuov.“ A začav od Sokratesa, kterak nespravedlivě od svých měšťanův k smrti odsauzen byl, vypravoval, a jakž koli dobře mohl, však že ujíti nechtěl, aby jiným odjal strach dvau věcí, kteréž se lidem nejodpornější býti zdají, totižto žaláře a smrti. Potom dotekl Platonova vězení, Anaxagorova utíkání, Zenonova mučení, a jiných množství pohanů neprávě a bez viny odsúzených. Připomenul vyhnání Rupilia, a nehodnú smrť Boetia i jiných, kteréž sám Boetius vyčítá. Odtud obrátil se ku příkladům lidu židovského, a předně jmenoval Mojžíše, onoho vysvoboditele lidu svého a naříditele práv, ukázav, kterak jest častokráte od svých vlastních pomlúván a křivě tím dotýkán, jako by svůdce byl a potupník lidu. Přivedl Jozefa, kteréhož bratří z závisti cizozemcům prodali a pán jeho pro podezření cizoložstva do žaláře uvrhl; Izaiáše, Daniele, a téměř všecky svaté proroky, kteříž jako potupní ruhači boží a buřiči, křivě osočeni a odsauzeni bývali. Nepominul odsauzení ctné a šlechetné Zuzany, a jiných mnohých, kteřížto, ačkoli svatí a nevinní byli, však skrze nespravedlivé rozsudky zahynauti musili. Dále přistúpil ku příkladům sv. Jana Křtitele, i samého pána Krista, spasitele našeho, o nichž výborně vědomé jest, že sau na křivé a falešné svědky od nepravých saudců potupeni a na smrť ortelováni byli. Takž i sv. Štěpán od roty kněžské že byl ukamenován, apoštolé všickni na smrť odsauzeni, ne jako nevinní a dobří, ale jako buřiči lidu, potupníci boha, a zlých nešlechetností pachatelé. Jest ovšem nenáležité, kněži od kněze nespravedlivě odsauzenu býti: ale on příkladem ukázal, že se to netoliko od kněžstva, ale i ode všeho kněžského sněmu neslušně a neprávě stalo. Tyto všecky příklady velmi ozdobně, krásně a s velikým poslucha-
čuov očekáváním vypravoval. A že všecka podstata pře jeho na svědcích záležela, mnohými duovody ukázal, že žádnému z těch svědkuov nemá věřeno býti: poněvadž sau proti němu ne z pravdy, ale z nepřízně, zlobivosti a závisti svědčili. Oznámil i příčiny, pro kteréž by naň nepřátelé jeho nevražili a dobrého mu nepřáli, až

téměř nedaleko toho chybilo, že saudce k sobě a k své při naklonil. Pohnuli se všickni v srdcích svých a k milosti se nachýlili; neb i toho doložil, že jest dobrovolně a sám od sebe na sněm přišel, aby se očistil a svau nevinnu spravil; oznámil o životu a obcování svém, plném šlechetnosti a ctnosti; předložil, že i staří nejučenější a nejsvětější muži ten obyčej míval, že sau v některých artikulích víry se dotýkajících ne vždycky jednostejně učili, anobrž netoliko rozdílně, ale časem i na odpor sobě smýšleli, a však beze všeho podezření kacířstva. Očekávali pak všickni na to, aby a neb vymluvil se a očistil, odvolaje bludy, z nichž byl vinen, a neb za odpuštění viny své a za milosť prosil. Ale on tuze na svém stál, pravě se žádným kacířstvím nebyti vinen, a nechtěje odvolati bludův, kteréž mu jiní křivě přičítali. Naposledy dal se v vychvalování mistra Jana Husa, před tím na oheň odsauzeného a upáleného, tvrdě to o něm, že byl muž dobrý, spravedlivý, svatý, a té smrti ohavné nehodný. O sobě také pověděl, že jest hotov jakauž koli smrť podniknauti mysli zmužilau a stálau, ustaupiti nepřáteluom svým a těm svědkuom nestydatým, lživě svědčícím, kteřížto však před bohem počet svým časem vydati musejí z toho, což sau proti němu neprávě svědčili. Velikau nad ním litosť měli všickni okolo stojící; nebo žádostivi byli při hrdle zachovati muže tak slavného, kdyby on byl sám rozumu svého užívati chtěl. Ale on stále na svém předsevzetí trvaje, zdál se sám dobrovolně a ochotně k smrti chvátati, vždy chvále mistra Jana Husa, a zajisto tvrdě, že jest nic scestného a bludného proti církvi boží nesmyslil, než toliko že kázal proti neřádům kněžstva, proti jejich pýše, nádhernosti a skvostnosti. Nebo kdež nadání a statkové zádušní i jiná duchovenství náležela prvé chudým a pohostinným lidem, potom pak na stavení a opravy chrámův obrácena býti měla: za neslušné a nehodné uznával ten dobrý muž, že se nyní rozptylují na nevěstky a kuběny, na kvasy a hody, na chování psuov a koní, na drahá a skvostná roucha, a jiné věci náboženství Kristovu protivné a odporné. V tom pak největšího vtipu dokázal, že když řeč jeho několikráte přetržena byla rozličnými křiky, a mnozí mu odmlauvali, stíhajíce řeči jeho, žádnému z nich neodpustil, aby ho nedotekl, ale nade všemi se mstě, všecky a neb k zahanbení a neb k mlčení přivedl. Když se hluk rozmohl v sněmu, tedy sám mlčel, někdy zástup z toho trestal; potom předse řeč svau konal, žádaje a prose pro boha, aby mu dopustili mluviti, poněvadž ho podtud více slyšeti nemají. Nikdá se křiku ani hluku neulekl, ale vždycky byl na mysli stálý a nestrašlivý. Ten pak byl předivný důvod jeho paměti, že tři a čtyřidceti dní seděl dole u věži hluboké, smrduté a tmavé, na kteréhožto vězení tvrdosť sám naříkal, pravě o sobě, že jakž na dobrého a statečného muže záleží, ne proto sobě hořekuje a stěžuje, že nehodné věci trpěl, ale že se diví takové proti sobě ukrutnosti a nemilostivosti. V tom místě zajisté nic netoliko čisti, ale ani viděti nemohl. Mlčím o trápení duše

a úzkosti mysli, kteráž naň bez pochyby každého dne docházela a všicku paměť z něho vyraziti mohla. Však on tolik vysoce učených a maudrých mužuov k své při za svědky přivedl, tolik svatých doktorův církevních k utvrzení svého smyslu připomenul, že příliš dosti toho bylo, kdyby se po ten veškeren čas v největší prázdnosti a v největším mysli své upokojení, s uměním maudrosti a s knihami obíral. Řeč jeho libá, příjemná, prostranná a zvučná byla. Hnutí těla oratorské a vážnosti plné, buďto že by chtěl saudce k hněvu popuditi, a neb nakloniti k lítosti a milosti: kteréžto však on ani nehledal, ani dojíti nežádal. Stál vesele bez bázně a bez strachu, netoliko smrť potupuje, alebrž na ni žádostivě čekaje: řekl by, že jest druhý Kato. Ó muže věčné lidské paměti hodného! Nechválím, ani nezastávám, jest-li že co proti nařízení a řádům církevním smyslil; divím se jeho učení, mnohých věcí známosti, výmluvnosti, libé a ozdobné řeči a opatrným bystrým odpovědem. Ale bojím se, že ty všecky dobré věci k zahynutí jeho od přirození mu propůjčeny a dány byly! Potom dva dni mu propůjčili k rozmyšlení, zda by pokání činiti chtěl. Mnozí ho navštěvovali muží slavní a učení, aby ho od smyslu a předsevzetí jeho odvedli. Mezi jinými i kardinál Florentský k němu šel, aby ho na pravau cestu zase přivedl. Ale když neústupně bludy své zastával a od nich upustiti nechtěl, odsauzen byl od sněmu duchovního za kacíře a ohněm spálen. Vesele a ochotně k smrti své šel, nelekaje se ani ohně, ani muk, ani ohavné smrti se boje. Žádný nikdá z oněch stoikův tak stálau myslí a spokojeným srdcem smrti nepodstaupil, jak on jí žádostiv byl. Když přišel na místo popravy a smrti své, sám se z šatuov svých svlékl, a padv na kolena, modlil se před kolem, k němuž i nahý přivázán byl mokrými provazy a řetězem; potom obložili ho dříví, ne drobným, ale obhraubným, až do prsuov, mezi dříví slámy nakladše. Jakž dříví hořeti počalo, začal zpívati píseň, kterauž mu sotva oheň a dejm přetrhl. Tím spůsobem muž (kromě víry) znamenitý a slavný zahynul. Díval sem se na skonání jeho; jak se s ním dálo, všecko sem spatřil. Buď to, že z nevěry a neb pro neústupnosť toho zaslaužil: v pravdě ze školy filozofské smrť toho člověka vypsati by mohl.

Dlauhauť sem píseň zpíval, maje k tomu na zbyt chvíle. Nebo neměv co jiného dělati, aspoň něco dělati sem chtěl a vypsati tobě věc nemnoho rozdílnau od starých historií. Ani zajisté onen *Mutius* tak směle a tak srdnatě nevložil na oheň ruky své, aby ji spálil, ani Sokrates s tak dobrau a veselau myslí jedu nevypil, jak tento Jeroným ochotně oheň podstaupil. Ale o tom dosti. Odpusť slovům mým, jest-li že jsau příliš mnohá; nic méně ta věc delšího a obšírnějšího vypsání potřebovala: ale já nechtěl sem býti příliš žvavý. Měj se dobře, muoj nejmilejší Leonharde! Dán v Konstancí 30 dne měsíce Máje, kteréhožto dne M. Jeroným pro kacířství upálen, léta páně 1416.

c) KALENDÁŘ HISTORICKÝ.

Vytištěn v Praze u Jiřího Melantricha z Aventýnu a M. Daniele Adama Pražského (z Veleslavína) 1578 v 4, a podruhé 1590 ve fol.

Januarius. Leden. U Židův desátý měsíc, a slove Tibeth. Má dnův 31.

Cisio Janus Epi. sibi vindicat Oct. Feli. Mar. Ant.

Prisca, Fab. Agn. Vincenti Paul. Pol. nobile lumen.

Leden I. Cal. Januar.

Léta od stvoření světa 1657, měsíce desátého (Tibeth) a dne prvního, po dnech 74, jakž se koráb Noe na horách Ararat (to jest, jakž se mnohým vidí, Armenských) zastavil, ukázali se vrchové nižších hor; z čehož Noe poznal, že vody potopy opadají. 1 Mojž. 8, 5. Od potopy až do narození pána Krista prošlo let 2313.

Léta od stvoření světa 1970 (někteří 63 počítají, o 7 let méně) v sobotu, jakž někteří vyznamenali, pán náš Jezus Kristus, osmý den po svém narození obřezán vedlé zákona, aby nás od zlořečení zákona vysvobodil, a zaslíbení toho, kteréž se nám v něm stalo, účastny učinil. Lukáš 2, 21. Galat. 4, 4. Od prvního nařízení obřízky patriarchovi Abrahamovi, v letech věku jeho 49 (1 Mojž. 17, 9), až do narození a obřezání pána Krista prošlo let 1922.

Téhož dne (jakž někteří poznamenali) Sara letitá v letech 90 a neplodná manželka Abrahamova porodila syna svého Izáka. Item, pět měst Kananejských: Sodoma, Gomorra, Adama, Zeboim a Segor, pro nešlechetnosti obyvatelův se propadla. Mojž. 18 a 19.

Od téhož dne prvního Ledna říše křesťanská, vedlé obyčeje Římského, rok svůj městský začíná, a jmenuje se ten den Nové léto. Nebo i staří Římané na ten den každého roku obyčej měli voliti nejvyšší své vrchnosti, kteréž *consules*, to jest, dva purgmistry roční nazývali. O nichž viz jinde.

Léta po narození pána Krista 19, za císaře Tiberia, umřeli jednoho dne a roku *Titus Livius Patavinus*, kterýž vypsal historii Římskau velmi bedlivě a ozdobně, a *Ovidius Naso, počta. Euseb. Buchol. T. Livii effigies monstratur Patavii in Palatio, cum hac inscriptione:*

Ossa tuumque caput cives tibi, maxime Livi,
Prompto animo hic omnes composuere tui.
Tu famam aeternam Romae, patriaeque dedisti,
Huic oriens, illi fortia facta canens.
At tibi dat patria haec, et, si majora liceret,
Hoc totus stares aureus ipse loco.

Léta páně 383 umřel sv. Blažej *(Basilius)* přijmím Veliký *(Magnus)* biskup Cesarienský (*Caesarea* město v Kappadocii,

odkudž on i rodem byl). Ten mnohá protivenství snášel od kacířů Arianů, a těžké odpory vystál proti císaři Valentovi, od něhož k tomu mocí nutkán byl, aby rauhavému učení Arianskému povolil; ale on nepohnutedlně a stále pravé a křesťanské učení o věčném božství pána Jezu Krista obhajoval a zastával až do své smrti. *Urspergen.* Více o něm najdeš dole, třetího dne Února.

Léta páně 1311 stavové království Českého na obeslání svého nového krále Jana (kterýž nedávno před tím z Říše od císaře Jindřicha VII, otce svého, do Prahy přijel, a Jindřicha knížete Korytanské, neúšitečného krále, z Čech vyhnal) sjeli se na hrad Pražský, a tu jemu, jakožto králi a pánu svému řádně volenému, poddanosť a věrnosť slibovali. Nebo předešlého roku, v pátek před sv. Jakubem (24 Července) nálezem císařským a knížat říšských osvobozeni byli povinnosti té, kterauž knížeti Korytanskému Jindřichovi učinili. Král Jan byl tehdáž mládenec ve 14 letech, a manželku již měl Alžbětu, dědičku koruny České. *Chron. Aul. Reg.*

Léta 1380 (Hájek položil 79) umřel Jan Očko *(Ocellus)* kardinál tytule XII apoštolův, první *legatus natus*, a druhý v počtu arcibiskup Pražský. Pochován v kostele sv. Víta na hradě Pražském, v kaple sv. Erharta a Ottilie, kterauž sám vystavěti poručil a nadal, a ku pohřbu svému obral. Byl arcibiskupem 16 let, a před tím Olomúckým biskupem. Jiní smrť jeho k 14 dni měsíce Ledna kladau; ale snad toho dne byl pohřben, jakž nápis hrobu ukazuje. O životu jeho čti v kronyce Hájkově list 351. Po něm arcibiskupem byl Jan, syn Pavla z Jenšteina, patriarcha Alexandrinský, kterýž potom léta 1398, zhroziv se nějakého vidění nočního a snu o nastávajícím v brzce protivenství kněžstvu, o proměně v náboženství a roztrhání duchovenství mezi světské atd., s povolením krále Václava a kapitoly Pražské dobrovolně opustil arcibiskupství, a odevzdal je Volbramovi, příteli svému, nic více sobě nevymíniv, než toliko potřebu živnosti do smrti. A tak odjev do Říma, dal se do kláštera sv. Braxedy, kdež i umřel u veliké chudobě: neb mu Volbram naposledy nic sláti nechtěl. Po Volbramovi léta 1399 dostal arcibiskupství nějaký Mikuláš Puchník. Ten netrval přes rok, byl otráven. Na místo jeho teprva vstaupil Zbyněk Zajíc z Hazmburku, jinak z Valdeka, kterýž knihy Viklefovy páliti dal. To tak v některých pamětech psaných poznamenáno nacházím; ačkoli Hájek i jiní hned po Očkovi kladau Zbyňka Zajíce, a o jiných třech mezi tím žádné zmínky nečiní.

Léta 1387 (Hájek 88) umřela v Praze královna Johanna, první manželka krále Václava Římského a Českého, ale neplodná; s nímž devět let v stavu manželském strávila. Paní nábožná a bohabojná, kteráž mnohá příkoří a bezpraví od manžela svého trpělivě snášela. *Crantius* napsal, že sobě sama dobrovolně hladem hrdlo odjala, nemohauc se déle dívati na neřádný a rozpustilý život manžela svého. Byla dcera Albrechta staršího knížete Bavorského, hraběte Holandského a Seelandského.

Léta 1427 umřel na Pardubicích Viktorín Boček z Kunstatu a z Poděbrad, první hrabě Kladské, veliký přítel Pražanův, jimž stále a věrně pomáhal, a čtyř artikulův zastával proti císaři Zikmundovi až do smrti. Otec byl Jiřího z Kunstatu a z Poděbrad, potom krále Českého, a syn Bočka IV, kterýž se nejprvé pánem z Poděbrad psáti začal.

Léta 1431 narodil se napoly k sedmé hodině ráno Alexander toho jména VI, papež Římský. Byl rodem z Hišpanie. *Junctin.*

Léta 1467 (jiní 69) narodil se o půl noci (před samau šestau hodinau ráno, *Junctin.*) Zikmund I král Polský, syn krále Kazimíra III, a Vladislava II, krále Českého, vlastní bratr. Matka jeho byla Alžběta dcera císaře Albrechta, Uherského a Českého krále, sestra krále Ladislava, a císaře Zikmunda po dceři vnučka, paní mezi blaženými a šťastnými počtená, proto že měla otce krále trojího království, bratra krále, manžela krále, a syny čtyři krále.

Léta 1491 kométa se ukázala. Toho roku v Čechách byla veliká neúroda obilí a vína, kteréž pro mokra nevyzralo a kyselé bylo; mřel také i dobytek. Král Portugalský spadv s koně umřel atd.

Léta 1492 Vladislav II, král Český, uvázav se vedlé smluv po smrti krále Matyáše v království Uherské, toho dne před samým západem slunce porazil a jal v Uhřích Jana Albrechta, bratra svého, kterýž také chtěl nad Uhry kralovati, a měl na pomoc Kazimíra krále Polského, otce svého. Však potom smluvau propustil ho, a dal mu v Slezích knížetství Hlohovské a Tropavské. Nic méně Kazimír král tak se na Vladislava proto rozhněval, že ho vyděděl, jakž koli prvorozený syn jeho byl. Ale ani Vladislav po smrti otce svého na království Polské se nepotahoval; nýbrž maje na svém dvojím dosti, bratřím mladším, kteříž jeden po druhém tří poslaupně kralovali, dobrovolně ho postaupil, a v bratrské lásce a svornosti až do smrti s nimi zůstával. *Cureus.*

Léta 1514, před samau šestau hodinau ráno, narodil se v městě *Bruxellis*, *Andreas Vesalius*, velmi vznešený lékař a umělý *anatomicus*. Umřel léta 1559. *Cardan. Junctin.*

Léta 1515 umřel v Paříži Ludvík XII, král Franský, bez dědice mužského pohlaví, v letech věku svého 53. Na místo jeho vstaupil *Franciscus I*, strejc a zeť jeho, kterýž potom mnoho válel s císařem Karlem.

Léta 1537 Jakub V, král Šotský, pojal sobě manželku Magdalenu, Františka I krále Franského nejstarší dceru, kteráž nedlauho živa byla. Po ní vzal sobě Marii knížete z Gvisu dceru, vdovu po knížeti *Longovillae* pozůstalau; s níž měl dva syny, kteříž v dětinském věku zemřeli, a jednu dceru jmenem Marii, dědičku téhož království, nynějšího krále Šotského Jakuba VI matku. *Buchanan.*

Léta 1551 Židé v království Českém z rozkazu krále Ferdinanda oděv změnili, a na levém křídle ženských plášťův žluté kolečko nositi začali. Ačkoli Hájek poznamenal, že léta páně 1067, za knížete Vratislava, též s takovým znamením Židé v Praze chodili. *Baptista Guarinus ad Caecilianum:*

Cur ferat Hebraeus vocalem in pectore quartam?
A multis quaeri, Caeciliane, solet.
Addictum aeternis ut se cruciatibus esse
Cogitet, haec secum signa doloris habet;
Aut quia pro nihilo numeris apponimus illam,
Inter mortales se sciat esse nihil;
Aut quod Judaeis augentur foenore nummi:
Major ab hac numerus nam solet esse nota.

Léta 1553 umřel v městě Míšni při Labi *Johannes Rivius Atthendoriensis*, muž učený, *praeceptor* a pěstaun dvau bratří knížat, Morice a Augusta, kurfiřstův Saských.

Léta 1554 narodil se Ludvík, nynější kníže Virtemberské, knížete Křištofa syn.

Léta 1559 umřel Christian Denemarský a Norvedský král, kníže Holšteinské, v letech věku svého 56, *Eber.*, otec Anny, Augusta kurfiršta Saského manželky.

Léta 1576 císař Maximilián II na sněmě obecném v Varšavě po druhé za krále Polského vyhlášen. Ale dobrý a svatý pán směnil všecka časná království zemská za věčné království nebeské.

VAVŘINEC LEANDER RVAČOVSKÝ

narodil se l. 1525 v Roudnici nad Labem, odbyl vyšší studie v Praze a oddav se stavu kněžskému, byl l. 1570 farářem v Moravských Budějovicích na patronátě Hynka Brtnického z Valdštejna a l. 1576 v Jevíčku; potom přestěhovav se do Čech, byl děkanem l. 1580 ve Slaném, později v Kostelci, a konečně l. 1585 farářem v Bohdanči na Pardubsku. Zemřel, jak se podobá, okolo l. 1590. Známy jsou od něho spisy tyto, vše obsahu náboženského, psané výbornou češtinou, jež ani za vzorem Veleslavínovým pozadu nezůstává: *Kniha zlatá* (v Olomouci 1577); *Masopust, kniha o uvedení v pravou a bohumilou pobožnost* (v Praze u Melantricha 1580), spis mravokárný, obsahem i formou velmi zajímavý; a *Výklad modlitby Páně velmi utišený* (v Praze 1585).

MASOPUST.

Výpisky z artikulu pátého: O saudu Masopusta s Quadragesimau, a vajpovědi, kteráž se mezi nimi stala.

Některého pak času Masopust sedě v svém pokojíku u prostřed rozkoší svých, a vida se býti v tak velikém štěstí, sám se sobě podivil, kterak mu všecky věci podlé jeho vinše pod ruku jdau, kterak bohatství a poctivosti vždy více přibývá, kterak mu jednak veškeren svět slauží, kterak rodina jeho se rozmnožuje a jako palmoví v Kádes a neb růže v Jericho šlechtí se, a kterak

skrze ně jednak se všemi zemskými i pekelnými obyvateli v znamenité spříznění vešel, i počal z toho pyšným a vysokomyslným býti a nad jinými se potřásati: jakož pak z příliš pyšného štěstí obyčejně se pejcha rodí, kteráž neumí ničehéhož mírně užívati, štěstí pak jako slepé v ledacos člověka uvede. Pročež ne bez příčiny říkají v přísloví, že nemohau tak pevné nohy býti, aby volné štěstí mohly dlauho bez poklísky nésti. Rozum toho jest: že jak koli pejcha jest nedůtklivá, však nic méně vždyckny se za ní laudí a na paty jí nastupuje *Nemesis*, to jest, božská spravedlnosť, šklubíc a pokutujíc ji. Což též Šalomún v knihách Přísloví připomíná: Kdež, prý, přijde pejcha, tudíž za ní přikluše hanba. To jest: kdež sobě zjedná hospodu pejcha, tam pojme s sebau také chlaubu, a ta hospodáři oči zaslepí, a soběhrda za birýtek zastrčí, aby jako šálený sám sebe, co by byl, neznal. A takž bývá, že jako velicí potentátové rádi s sebau mívají blázny pro svau i jiných kratochvil: tak pejcha a daremní chlauba tolik mají s sebau bláznův, kolik hospodářův, s nimiž nejprvé sami mají kratochvil, potom jiným maudrým lidem za posměch a kratochvil je předkládají.

Toho též také tento Masopust zkusil. Neb jsa on též v krátkém času štěstím velikým pozdvížen, popnul výše a kaupil sobě erb pro svau i rodu svého poctivosť, a psal se pán Karnavál z Kobližovic; neb se již za prvnější příjmení i obyčeje, v nichž zrostl, i za chudé přátely hanbil: neb obyčejně *honores mutant mores, sed raro in meliores*. Tak tento vida, že byl mezi jinými stavy na slovo vzat, a kam se obrátil, s vděčností přijímán, hned z toho (jako jiní) počal býti pyšný a jinými pohrzeti a potřásati se nad mnohými; zvláště pak nad nějakým dobrým člověkem Quadragesimau, o němž všelijak úklady obmajšlel, kterak by ho z světa svedl, z příčiny té: že každého roku svým časem Karnaválovi v jeho kratochvílech překážku činil, což sobě Karnavál za hanbu a zlehčení sebe i svého rodu pokládal. Protož jsa hněvem a pejchau popuzen, umínil se vypraviti do Říma, a tam před najvyšším biskupem Římským na téhož Quadragesimu (neb odtud byl rodem) žalovati a v nějakau lehkosť i těžkosť ho uvesti.

Ale někteří z přátel jeho neradili mu k tomu, vědauce, že spíše sobě sám nějaký posměch a strach těžkosti uhoní, než aby tam měl Quadragesimu zlehčiti. Zvláště pak jeden jeho věrný přítel, kterýž mu upřímně dobrého přál, odvedv se s ním saukromí, mnohé potřebné věci předkládal, navrhaje mu i to: Zdaliž nevíš, že ten za maudrého muže bývá počten, kterýž nic všetečně o své ujmě nečiní, ale prvé všeho bedlivě považí a radu od jiných béře, než by se v něco zapletl, z čehož by potom těžce se mohl vyplesti? Snadno jest do Říma jeti a saud tam začíti, ale ne tak snadno toho se zhostiti. A počátek saudu jest rovně jako náhlý příval, kterýž z maličkého mračna přichází, potom se tak rozvodní, že daleko větší škody činí než jak koli veliká voda,

kteráž vždyckny svým tokem teče. Tak saud někdy z maličké křivdy, od druhého sobě učiněné začatý, mnohdykrát v daleko větší škody člověka všene, než kdyby dosti veliké křivdy snášel a v trpělivosti přemáhal.

Karnavál pak vzpolehaje na své bohatství a štěstí, rady toho dobrého přítele, ani jiných nechtěl poslechnauti; ale nashromáždiv mnoho zlata a stříbra, předse do Říma jel. Kdež mimo naději dosti přátel nalezl, zvláště těch, kteříž byli z rodu a čeledi jeho, a kteříž téhož pana Quadragesimu v veliké nenávisti mají. Neb když jeho správa a panování přichází, příliš jim obroku ujímá; za kteraužto příčinau rádi se příteli svému starodávnímu Karnaválovi propuojčili a jeho při, jako v krajině neznámé, vyvesti slíbivše, před stolici najvyššího biskupa s ním šli. Mezi nimiž byl prokurátor: *Philargyrus ab Aurea rupe;* jiní pak s ním advokáti: *Doctor Crassus ex Monte Veneris.* Item: pan Vildpret z Grynvaldu, pan Marcipán z Cukrperku, pan Svítek z Putrsfeldu, pan Paštéta z Dykštajna, s jinými znamenitými lidmi. Kteříž vyrozuměvše žádosti jeho, dotčenému prokurátorovi poručili mluviti v tento smysl:

Poněvadž žádnému člověku povlovná audiencí před stolicí Vašeho Důstojenství, Najsvětější Otče! nemá zahájena býti, a pokudž víme nebyla, protož tento vysoce vznešený *eques auratus,* pan Karnavál, v též důvěrnosti před Svatosť Vaši předstupuje a za tauž povlovnau audiencí a s tím i za ochranu žádá. Předně pak žádá za spravedlnosť, kteréž poněvadž všickni saudcové kdež koli povinni jsau žádajícímu, pokudž spravedlivé a náležité jest, udělovati: mnohem více Svatosť Vaše, jsa *vicarius* najspravedlivějšího saudce, Krista, zde na zemi, v tom se jemu volní najíti dáti jste povinni, zvláště poněvadž za věc slušnau a sobě potřebnau žádati míní. Ale poněvadž saud od půhonu začíti se má, tento pan Karnavál žádá, aby skrze půhon k tomuto právu Svatosti Vaší Quadragesima, odporník a škůdce jeho, pohnán byl.

Čehož jemu dopřino bylo, a den i hodina, aby se obě dvě strany před saudem postavily, položena.

V tom pak času na téhož Quadragesimu, starožitného rytíře, přišlo neštěstí (jakož pak to ne po horách, než po lidech vždyckny se tluče), skrz kteréž v takovau mdlobu těla upadl, že jednak za šest nedělí pořád zběhlých masa neokusil. Však jak koli byl zemdlený, předse k uloženému dni se kulhal, na kteréžto cestě jednak všechněm byl neznámý. Jakož se pak to vůbec přihází, že dokudž jest člověk v štěstí, muože přátely na centnýře vážiti; ale jakž přijde neštěstí, ani jednoho k potřebě nemůž najíti. A to též v světě za obyčej jest: Přijdeš-li kde s penězi, jakau chceš zvůli a ochranu nalezneš; pakli bez peněz, tudíž i u vlastních přátel mrzákem zůstaneš. Tak se též Quadragesimovi přihodilo: žádný z těch hlavatých nechtěl ho znáti. Což zadní vidauce, počali ho též v ošklivosť bráti, až se nad ním a jeho spravedlností někte-

rým pobožným slitovalo. Mezi nimiž byl doktor *Macilentus ex Lachrimosa valle*, pan Suchánek z Chudobic, pan Stuchlík z Hladomře, s některými jinými. A zjednavše mu prokurátora Modesta *de Macris*, k saudu před najvyššího biskupa s ním přišli.

A když bylo rozkázáno, má-li kdo proti někomu žalobu, aby oznámil, *Philargyrus* prokurátor, jsa laskav na peníze, prvé s Karnaválem na tom zůstal: chce-li, aby pilně při jeho vedl, že nemusí peněz litovati, neb na tom mnoho záleží; protož jest-li že se chce k němu ochotně ukázati, on také že chce ochotně jazyk nabrausiti a řeči nelitovati. I slíbil mu Karnavál jistau sumu peněz dáti, a on mu také slíbil při jeho s pilností vésti. Počal tedy prokurátor mluviti v ten smysl:

Ačkoli vím to s podivením býti všem tuto přistojícím, že já při tomto saudu duchovním s tímto dobrým člověkem, z dalekých krajin sem přišlým, proti obyvateli domácímu a velmi zde spřízněnému o věc světskau a při tomto saudu nikdy netraktovanau mluviti mám; však kdož by příčiny, kteréž mne k tomu nutí, znal, žádný by se tomu nedivil, ani mně za zlé neměl atd. Zvláště pak, poněvadž, jakž toho jistau správu máme, že tento urozený a statečný rytíř a můj i těchto ctných dobrých lidí při něm přistojících, ano i jiných mnohých ve všem křesťanstvu milý a žádostivý přítel, pan Karnavál, po všem křesťanstvu maje veliké panství, a jakž správu dává, s vědomím slavných předkuov Svatosti Vaší nadané, v pokojném jeho užívání a s znamenitým všeho křesťanstva prospěchem od mnoho věkův jsa, v tom ve všem jako ctný a udatný rytíř se choval a chová, největší péči maje, aby všeckno křesťanstvo v pokoji, v dobré lásce a v přátelském jak koli spříznění býti mohlo. Kteréžto věc beze vší pochybnosti Svatosti Vaší, i tomu, jehož Vy zde na světě vikariusem jste, předně jest vzácná. Což i oni svatí králové staří vysoce schválili: jako král David, jsa též jednoho času pod správau jeho, z hojnosti srdce pověděl: Aj jak jest dobrá a utěšená věc přebývati lidem v lásce!

Toho tehdy jediného tento ctný rytíř při císařích, králích, knížatech, hrabatech, páních a všech stavích, i všech napořád, chudých i bohatých, hledá a návěští, jakž může, skrze dobré i zlé lidi, i častokrát skrz od něho najaté staré babky těm, kteříž syny a dcery mají, dává, aby té lásky, pokoje, přátelství a společného spříznění rozmáhati nemeškali: neb sic jináč musil by svět jednak pustý býti. K tomu poněvadž tak úhlavního a dědičného víry Kristovy a krve křesťanské žíznivého nepřítele, Turka, vždyckny na sebe čekáme, jemuž hříbaty, telaty, kozly, berany atd. odpírati nemůžeme: z té příčiny u nás se snáší, že hoden jest tento ctný rytíř věčné poctivosti a chvály, že s takovau snažností dnem i nocí o rozmnožení lidského pokolení starati se nepřestává, jichžto retuňkem mohl by takový ukrutný nepřítel býti přemožen, a my v pokoji zůstávati. Jakož pak jistě, jak tohoto, tak všech jiných ctných hrdinských lidí ušlechtilá ctnosť jiné mzdy a odplaty svých prací a usilování těžkých

a pracných nežádá, než vděčnosť a chválu věčnau získati, kteréž kdyby nebylo, pročež bychom se přes tak kratičký čas tohoto mizerného života tak těžkými a nebezpečnými pracemi měli přemáhati? atd.

Ať se pak k žalobě navrátíme: žádá pan Karnavál od práva Svatosti Vaší v své násilné křivdě, kterauž od tohoto Quadragesimy trpí, ochráněn býti. Každého zajisté roku k němu beze vší opovědi přijíždí, pravě se k tomu nějaké privilegium míti, o němž Karnavál žádné vědomosti nemá a míti nechce; a tak přijeda s jakýmisi svými mistrnými nástroji, tam v těch krajinách, odkudž jest Karnavál, nevelmi (jakž správu dává) vděčnými a přirození jejich nesnesitedlnými: jak jest pak těžká věc, i hotová nemoc a z toho strach smrti, užívati toho, čehož se přirození lidské děsí, to všem známé jest. A takž jest rozuměti, že tohoto Karnavála více smradem než strachem z mnohých království, krajin a zemí křesťanských vyhání. A k tomu ještě takový jemu tam posměch činí, že i ta místa, na kterýchž on před tím s manželkau svau Smilkau, a s čeládkau a neb rodinau svau sedával, rozkazuje vodau, octem, lauhem vymývati a někde ohněm čistiti, nejináč než jako by na těch místech hlízy, pryskýře a nějaké jedovaté šelmy od desíti let trvaly. Jest-li že pak to na veliký jeho posměch se nevztahuje, nechť to každý saudí? Ješto kdyby chtěl Karnavál s Quadragesimau na vetu hráti, mohl by ty cesty vyhledati, že by s těžkem nemusil Quadragesima nazpátek caufati. K čemuž ho (jakž mám správu) mnozí neposlední přátelé jeho bezděk, aby to učinil, nutkají; neb již, jakž jest rozuměti, Quadragesima tam nemnoho dobrého větru má. Ale jakž jest koli, on jsa člověk pokojný, nechce nic skrze moc a kvalt před sebe bráti; než teď před vrchnosť svau i jeho najíti se dal, pokojně toho hledaje, poněvadž spravedlivé jest jednomu každému svého vlastního svobodně pro zachování pokoje požívati, aby jemu vladařství jeho, od Quadragesimy svévolně odjaté, bylo navráceno, i škody, kteréž pro něho nésti musí, nahraženy. A toho všeho podlé processu práva žádá. Nebo poněvadž Quadragesima nestydí se nad ním pychu a kvaltu provozovati, kratochvilím jeho překážku činiti, přátely jeho turbovati, protimyslnosť jim činiti a příliš vysoce sobě počínati: ješto zřením k udatnosti tohoto nic není, než jako nějaká káně vyzáblá! Přes to kdyby takovau protimyslnosť jednau a neb podruhé učinil, snad by bylo snesitedlné: než toto se každého roku přes tolik věkův vleče! Nemá-liž tehdy nad čím tak vzácný člověk těžek býti? nemá-liž slušné příčiny, že se k Svatosti Vaší utíká a na tu pokutu se potahuje, kterauž jemu Quadragesima při právě Svatosti Vaší jest povinen? Protož nechť se čte nález atd. Což všecko při spravedlivém rozeznání práva Svatosti Vaší se zuostavuje.

Proti té žalobě *Modestus de Macris*, prokurátor Quadragesimův, mluvil: Račtež předně, Najsvětější Otče! toho považiti, jak posměšně a utrhavě tento prokurátor Karnaválův i s ním před Svatostí Vaší vůkol jdau, ješto dekretové a práva toho brání, aby jedna strana druhau haněti, zvláště ne-

duovodně měla, a pokuty na to vysazeny jsau. Jakož pak teď vysoká a stížná žaloba, jakž se *jim* zdá, proti panu Quadragesimovi na jeho těžkosť se schylující, ale jakž se *nám* zdá, zbytečně učiněna jest; neb odtud žádného strachu netřeba se báti, nýbrž jest rozuměti, že ten jistý Karnavál něco musí býti mistrného, jakož samo jméno ukazuje: a snad ho štěstí doma příliš bodlo a nutilo, aby šel někam a pohledal, kde by s neštěstím stávali? Jakož obávám se, aby zde toho něco nenalezl a domuov bycha za ušima neodnesl! Neb z processu jeho žaloby tak se k Svatosti Vaší za jakýmisi statečnými kausky, kteréž tam kdes, nevím kde, provozuje, laudí, jako by hned všeckno po jeho vůli jíti mělo, a neb jako by tento saud Svatosti Vaší jeho lehkomyslnosti folkovati měl. Ale sklamáť mu nepravosť jeho! Neb tento dobrý a pobožný člověk, pan Quadragesima, lepší jest k Svatosti Vaší i k tomuto duchovnímu saudu naděje, proto že lépějí a pobožnější o tom o všem, jsa z písem svatých naučen, než ten jistý Karnavál, smysliti umí. Ví zajisté, jakož i všickni dobří a pobožní lidé vědí, že ti, kteříž lidi o jejich rozepře saudí, přede všemi věcmi mají se pána boha báti, myslíce, že ne lidský, ale boží saud činí atd.

Navrátím se k žalobě jejich, kdež praví, že pan Quadragesima svými časy přijížděje tam, kdež Karnavál heraltuje, jeho nespravedlivě z toho vladařství vyhání a posměch jemu i rodu jeho činí, a v škody nemalé uvozuje. K čemuž se všemu Quadragesima zná, anobrž což jest mu po ta všeckna minulá léta činil, to ještě, pokudž ho stává, činiti chce, a to slušně a spravedlivě. Nemůže se zajisté jako starožitný a věrný této svaté apoštolské stolice regent, pro bázeň boží a pro zachování svědomí a víry, jíž se pánu bohu a Svatosti Vaší zavázal, na ty hampejsy více než Sodomské, kteréž ten příliš svobodný Karnavál po všem křesťanstvu (jakž se správa dává) provozuje, dívati a neb tomu povolovati, aby v pokutu boží i s ním neupadl. Neb S. Pavel praví, že povolující s činícím jedné pokuty i smrti hodni jsau.

Mnoho tuto od něho bylo mluveno, jak by mnoho dobrého v křesťanstvu při všech stavích, což by se k pokoji a přátelské lásce vztahovalo, statečně provozoval; ale to jemu škodí, že se sám chválí — musí tužím tam zlé sausedy míti. Ještoť však s těžkem to všeckno, což se mluvilo, jest upřímné: ne všeckno zlato, což se blyští; anobrž sám v své řeči se stihá. Neb to všemu křesťanstvu známé jest, že netoliko za času správy jeho, kteráž se každého roku jako měsíc mění a nikdy v své váze nestojí; ale děje se toho mnohem více jiných částek roku, že lidé v přátelské spříznění vstupují. A mnohdykrát taková spříznění, kteráž se jiných částek roku dějí, bývají rozšafnější, nechci říci pobožnější, jakž skušení pravdu činí. Mnoho se tu plaše děje; mnoho se též toho plaše rozvěje.

Jiné tehdy zdá se tuto mluviti Karnavál, a jiné obmajáleti, aby za tau zástěrau jeho statečnosti a tak pracného o obecné dobré pečování zastřel jiné hanebnosti,

kteréž on, jako zeť ďáblův, s Smilkau ženau svau, dcerau Lucipera knížete z Tartarí, i s syny svými, vnuky ďáblovými a patriarchy pekelnými [1]), na světě ve vší rozpustilosti páchají, a rád by tau aulisnau řečí, kterauž dal mluviti, Svatosti Vaší oči zaslepil; ale nesvede nic. Nadarmo se rozstírají síti před očima ptákův; neb to nic není, než usilování proti své vlastní duši, atd.

Protož pro přetržení takových hanebností, zdaliž spravedlivé není, aby pan Quadragesima v cestu tomu se vší snažností vycházel? Nebo jest-li že se zlé v čas nepřetrhne, a jiskra škodlivá malým skropením neuhasí, potom když se zlé rozmůže a oheň příliš rozpálí, k přetržení toho ani moc, ani řeky nepostačí. Slušně tehdy panu Quadragesimovi v tak pobožné a svaté práci, pro obhájení pobožnosti a navrácení střídmosti, má od Svatosti Vaší fedruňk proti tomu Karnaválovi dán býti, a k tomu ruka ochranná nad ním, aby při správě své zůstaven byl, držána býti má: zvláště poněvadž k tomu privilegia od Svatosti Vaší nadaná má, což všem jest vědomé; nemůžeť tehdy od nich k vůli žádnému odstrčen býti. Čehož nález dotvrzuje v dekretu atd.

Poněvadž tehdy práva, dekretové a privilegia toho jemu dopauštějí, nýbrž k tomu ho *sub poena excommunicationis* zavazují: kdo tak hlaupý jest, aby to měl říci, že by tomuto Karnaválovi netoliko tauto žalobau, mnohem pak méně pokutau povinen býti měl?

Zavíraje pak všecknu svau řeč Quadragesima, toho dokládá: Poněvadž spravedlivě každému pobožnému vladaři náleží, z panství svého zlé obyvatele, i ty, kteříž by příčinau zlého jiným býti chtěli, vypleňovati: mnohem více to Svatosti Vaší, jakožto najvyššímu náměstku Kristovu na zemi přináleží, abyšte toho zlořečeného Karnavála se vší jeho rodinau ze všech zemí, krajin, míst Svatosti Vaší vypovědíti poručili, aby ani stín jeho napotom pobožným lidem neškodil, a tudy podnět mnohých hříchův z prostřed obcování dobrých vykořeněna byla.

Po úklidu pak té žaloby i odporu stal se mezi nimi nález takový:

Ačkoli Karnavál při svau pod pěkným přikrytím rozmnožování v křesťanstvu lásky, pokoje, přátelského spříznění vyvesti usiluje, čehož sám bůh všechněm lidem, kteříž k tomu spůsobeni jsau, a podlé církve svaté nařízení v to vkračují, propůjčuje a tomu požehnání dává; však poněvadž pod tím, jakž se z vlastní chlauby jeho poznává, mnohem více zlého, pánem bohem zapověděného, jeho samého i synův jeho původem na věčnau skázu nezčíslného počtu duší křesťanských páchati se nepřestává: z těch příčin my, mocí nám od boha propůjčenau, takovému zlému v cestu vcházejíc a takové hanebné rozpustilosti zastavujíc, tímto ediktem vypovídáme,

1) V artikulu čtvrtém vyčítá spisovatel 12 synův Mesopustových, totiž: Soběhrda, Lakomce, Nádherného, Vožralce, Vzteklíka, Pochlebníka, Závistníka, Klevetníka, Všetýčku, Lenocha, Darmotlacha a Lháře, o nichž o každém mluví obšírně.

a to míti chceme, aby Karnaval hned od auterka po neděli, kteráž slove *Quadragesima*, až do radostného hodu vzkříšení pána našeho Jezu Krista, nikdeš ve všech zemích, i ve všech královstvích i krajinách všeho křesťanstva nedal se viděti, a Quadragesimovi v správě jeho od nás jemu darované žádné překážky nečinil; ale aby jako vypověděnec mezi Turky a pohany bydlel, a spolu s nimi, i s ženau, i testěm, i se vší svau rodinau na věky zahynul.

A tak jest konec toho saudu. Naplněno jest tehdy tuto v skutku, což Duch svatý praví: Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává svau milost. A jako blahoslavená panna zpívá: Pyšné sází s stolice a povyšuje pokorných. To se teď na Karnaválovi našlo: svržén jest s stolice pyšné mysli své, a získal na svém předsevzetí, co Michal na sviních. Ten pak, kohož svýmyslně usiloval skaziti, povýšen jest v slávě.

Přátelé Karnaválovi s hanbau navracujíc se domův, rozjímali mezi sebau, kterak čistá jest věc člověku ne všeckno kvapně před sebe bráti, nepejchati v dobrých darích božích, nedoufati v přílišné štěstí, ale najprvé bráti radu s pánem bohem, kterýž sám jak člověku pobožnému a bojícímu se jeho dává požehnání, tak bezbožnému, pyšnému, lehkosti a těžkosti jiných vyhledávajícímu, zahanbení a zlořečení na hlavu jeho přivozuje. Což se na těchto dvau osobách patrně našlo, kterak bůh podlé skutkův jejich spravedlivě jim odplatil.

Prokurátor pak *Philargyrus* velikým hořem, že ho naděje zisku zmajlila, vyšel z města nedaleko k příteli svému do nějakého městečka, mnoho s sebau na cestě o proměnnosti fortuny rozvažuje. A v tom přitovaryšil se k němu ďábel v osobě člověka pocestného — a tak hrnec příhodnau pokličku našel, totiž *calumniator sicophantam*. Na kteréžto cestě srozuměv prokurátor z řečí těch, kteréž mezi sebau rozjímali, koho by měl za tovaryše, velmi se sám u sebe ulekl, a všelijak ho od sebe zahnati usiloval; ale všeckno bylo darmo. V tom nějaký chudý človíček z toho městečka hnal proti nim svini, drže ji za provaz; a že mu vždy s cesty zbíhala, hněval se, laje a zlořeče, aby ji ďábel vzal. To slyše prokurátor, řekl k tovaryši cesty: „Slyšíš-liž, žeť se teď zvěřina nahází? pročež meškáš ji schajtnauti?“ Odpověděl ďábel: „Zlořečení to sedláčkovo žertovní jest; vím já, že mysl jeho s slovy se nesrovnává.“ Za tím pak přiblížili se k městečku, a vcházejíc do něho, slyšeli, ano dítě plakalo, a matka jeho pohnuvši se hněvem, zlořečila mu, řkúc: kdyby tu ďábel byl, že by mu je kázala vziti. Tu opět prokurátor: „Neslyšíš-liž, žeť se teď opět nová zvěřina, duše lidská, podává? což myslíš, proč nebéžíš a nevezmeš jí?“ Odpověděl ďábel: „I toto klnutí není než žert; vím já, že žena ta není tak štědrá, aby ďáblu děťátko své dáti měla, než ona jako žena těmi slovy svůj hněv chce ukojiti.“ A tak s tím rozmlauváním vcházeli dále do městečka, kdež lidé, uzřevše toho prokurátora, jehož jako hada jedovatého neviděli, všickni jedněmi ústy křičeli: „Již opět k nám ďábel toho prokurátora vede, aby jazyk na škodu a těžkost lidskau hnu-

sil. Ó kdyby ho raději někam jinam sanesl! hylo by hodné i spravedlivé, a všickni bychom mu toho přáli.“ Což slyše ďábel, řekl k němu: „Slyšíš-liž ty též, co tito mluví? Tutoť není žádného žertu, než což koli mluví, z pravého srdce mluví a tobě žádají. Protož, pane tovaryši! nelzeť jest, než aby šel se mnau.“ A pochopiv ho v půly, nesl ho do povětří, a potom do pekla — ten tam! A takž se tu naplnilo přísloví to: Jaká služba, taková záplata.

JAN ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ Z ŽELETAVY,

narozen v Kutné Hoře, študoval a zastával pak některý čas službu „servusa“ městského v Kouřími. Potom oddav se na kněžství strany pod obojí, byl okolo l. 1579 kaplanem v rodišti svém na Horách Kutnách, pak l. 1588 farářem v městečku Mnichovicích, l. 1589 v Krutech, l. 1591 a 1592 v Veliké Bystřici pod městem Libání, a posléze v Kopydlně. Zemřel po roce 1596. Jungmann v Hist. lit. česk. uvádí 16 rozličných spisův jeho, které však věčším dílem známy jsou jen z Koniášových Indexů kněh zapovězených; a co se jich přes to zachovalo, jsou skoro vše jen kusé a necelé exempláře. Šíře o nich promluvil J. J. Hanuš v Čas. Mus. 1864 str. 262. Zde výpisky některé z knihy:

O STVOŘENÍ SVĚTA,
mezi Michalem a Václavem rozmlauvání.

Vyd. l. 1591 v 8.

Předmluva.

Čteme, že léta 1534 Augustin Ergabinus oddal jest a připsal Pavlovi, jmena toho třetímu biskupu Římskému, vejklad na tři kapitoly knihy Mojžíšovy, jako i léta 1555 D. Martin Luther a Vitus Theodorus připsal knížeti Saskému, Janovi Arnoštovi, oc na první knihu Mojžíšovu, kteráž v sobě má kapitol padesáte jednu; ale já sem na ten čas na tři kapitoly první knihy Mojžíšovy vejklad v této knize položil s vejklady z učitelův s písmy svatými, že Václavovi Michal odpovídá: proti učení falešnému Ovidiuse, Lucidáři, Thalmutu židovskému, Alkoranu tureckému a Mandivillovi, věda to z písma svatého, že bůh bluduov nenávidí. Neb pán bůh proto jest stvořil nás lidi na svět tento, abychom my ho z pravé pravdy slova jeho poznali a chválili i ctili zde na světě tomto, i potomně v budaucím životě věčném. My pak lidé abychom snáz poznati mohli pána boha, netoliko jest nám uděliti ráčil částku rozumu, ale také i živým hlasem našim prvním

rodičům sebe i tejný slib o synu svém, pánu Jezu Kristu, prostředníku našem jest zjevil; nad to nade všecko i učení, kterým bychom se říditi a spravovati měli, skrze patriarchy, proroky, Krista pána a apoštoly vydati jest ráčil, chtěje tomu, abychom my to učení literami poznamenané v zákoně páně čtli, jeho poslauchali a o něm přemyšlovali, i učitelé lidu vykládali; a skrze písem svatých rozjímání činí v nás víru a jiné všecky dobré věci; k těm že se toliko přiznávati a je k sobě do života věčného chce přijíti, kteří by milovali písma svatá, totiž slovo boží, jemu věřili a jím se spravovali. Neb praví Kristus pán: „Ovce mé hlas můj slyší, a ját je znám a jim život věčný dávám, a žádný jich nevytrhne z rukau mých.“ A opět: „Miluje-li kdo mne, řeči mé zachovávati bude, i otec muoj milovati jej bude.“ A opět: „Ptejte se na písma; kdybyšte Mojžíšovi věřili, ovšem i mně byšte věřili, nebo Mojžíš psal o mně; jest-li pak písmu Mojžíšovu nevěříte, kterak slovům mým uvěříte?“ A opět: „Mají Mojžíše a proroky, nechť jich poslauchají.“ Opět: „Vykládal Kristus pán Kleofášovi a Natanielovi, jdúcím do Emaus, písma všeckna, kteráž byla o něm, počav od Mojžíše až do všech prorokuov.“ Protož při začátku prvních kněh Mojžíšových jest, že bůh stvořil člověka k obrazu svému, tak aby jeho člověk ctil a chválil, jak se on v slovu svém vyjevil: to pak každý člověk učiniti má, hned summau se v tom cvičiti od mladosti své; neb psáno jest: „Blahoslavený muž, kterýž přemyšluje v zákoně páně ve dne v noci.“ A sv. Pavel napsal k Timotheovi: „Od dětinství písma svatá znáš.“ A protož tím přísným přikázaním pána boha našeho zbuzujeme se k tomu, abychom z písem svatých rádi rozjímali sobě o předivných skutcích pána boha všemohaucího, jako i to: o počátku světa, o stvoření nebe, země a jiných všech věcí, kteréž na nebi, na zemi i v moři jsau: ryby a zeměplazové, hovada, zvěř, šelmy; a kterak pán bůh člověku poddal ty věci a dal požehnání všelikému stvoření, aby rostlo a rozmnožovalo se, zvláště lidské pokolení. Protož o takovém stvoření pána boha všech věcí na nebi i na zemi znáti máme, že to stvoření jest dílo pána boha zevnitřní, kterýž jsa svobodné vůle, dobrovolně všecky věci, viditedlné i nevidítedlné, z ničehožto učinil svau božskau a nestihlau mocí, aby poznán býti mohl, že jest maudrý a dobrý, a aby sobě věčnau církev spůsobil, od kteréž by poznán, ctěn, slaven i veleben byl na věky věkův; jak se v této knížce najde. Ač pak z pejchy a závisti padli ďáblové a potom skrz ďábla lidské pokolení, kteréž zase vyvedl kněz a biskup Kristus Ježíš, když to nás svým tělem a krví vykaupil z rukau ďábla, hříchu, smrti, zatracení věčného, a smířil nás s bohem Otcem, utvrdiv nás životem věčným; do kteréhož abychom se dostali, zůstavil nám sám sebe, nejprv aby dítky věrau pravau duchovně ve křtu svatém, jako někdy patriarchové a proroci jeho požívali, a když by po křtu zhřešili, ustanovil a zřídil stál večeře své poslední, dávaje člověku svátostí oltářní za pokrm své pravé tělo a za nápoj svau pravau krev, aby člověk znovu

netoliko svau duši a tělo od hříchu krví jeho svatau očišťoval a se hojil, ale i nad ďáblem skrze něho vítězil. A protož, čtenáři milý! v této knížce položil sem, jak se jest stvoření světa stalo, i o pádu člověka a zase o povstání, na tři kapitoly knihy Mojžíšovy.

Potom ještě, dá-li pán bůh, pro lepší vyrozumění lidem obšírnějí v jiné knížce položím, že nemluvňátka, dokud nepřijdau k dospělejšímu rozumu, na křtu svatém dosti mají k svému spasení, a pokud jsau nerozumné, večeře páně nepotřebují, až v letech rozumných; a to učiním proti některým bludným kněžím a od nich zavedenému lidu, kteříž jsau slepí, jakž dí prorok Izaiáš, řka: „Kteří jste vidaucí a nevidíte, a patřící nepatříte ty věci, kteréž pravé jsau, ale podlé libosti lidem, kteříž vám praví: Mluvte nám libé věci, prorokujte nám bludy, odneste cestu od nás, uchylte od nás stezku, a odjat bude od tváři naší svatý Izrahelský," totiž bůh. Jistě tu prorok pravdu praví, žeť mnozí jsau správcové duchovní jacís (dobrých nedotýkajíc) v Čechách nastali, kteříž boha radějí rozhněvají, než by lidi hněvati měli, když toliko od nich požitky časné mají; jsauce kněží nevěrní, nesprávní, lid k učení nevedau, ani je modlitbě páně a článkům víry křesťanské, ani desateru božímu přikázání, a jiným kusuom náboženství křesťanského vyučují, lid bez napomenutí k stolu páně připauštějí a neskušují jich, jsau-li kající či nekající, Židé či Turci, do dětí svátosť cpají a je připauštějí k svátosti velebné. Jako okolo léta 80 v městě Kauřími trefilo se o slavnostech hodu Vánočního za kněze jednoho, že malé pachole, Jan syn Joachyma Barvíře, s jinými lidmi požíval svátosti oltářní, a přiběhše domů, jedné podruhyně děvčeti řekl: „Poď do kostela, dal mi tam kněz vína a dobrýho chleba." I šlo děvče s ním a bylo aučastno svátosti, jako i pachole podruhé. Neděje-li se takového neřádu dosti v Čechách u mnohých kněží modlářských, že nevědí jak děti tak i lidé rozumní, co přijímají, nejsauc o tom vynaučeni z slova božího? jakž o nich David Chytreus, učitel z Rostoku, projev krajiny Uherskau i Českau zemi, i jiné mnohé, a to léta 1574 oznámil jest: že v těch zemích, v kterých koliv byl, neviděl toho, co spatřil v Čechách od kněžstva modlářského, že se chovají nepořádně při služebnostech církevních, zachovávajíce to, jak se začalo za císaře Zikmunda, kterýž nechtěl dovoliti Čechům, aby se všudy v čistotě kázalo pravé slovo boží a posluhovalo svátostmi velebnými podlé nařízení Krista pána, bez nálezků lidských. To jest David Chytreus pověděl pravdu, kdež jsau posavad takoví kněží, že s svátostí oltářní jako s věcí lidskau zacházejí, při křtu pak svatém ledajakýms poboňkům lid vyučují. Neb já dostav se za správce církevního do Krut po kněžích modlářských: knězi Janovi Kulhavým, a knězi Mataušovi Kaufímským, a knězi Benediktovi Pallasovi, nalezl sem takový lid, že modlitby páně, víry křesťanské, desatera přikázaní božího, o křtu a večeři páně a o jiných křesťanských kusích nic nevěděli. Nějaký Martin Hurtů z Bohaunovic přišel

ke mně o křest. Když mi měl modlitbu páně říkati, pověděl: „Čert ví, jak bych se jí naučil; já jí sám jak živ neříkal než s ženau, a ještě jí neumím.“ Opět, Štěpánek z Radlic, přišedši o křest dítěti, pravil, že neví, co jest to. Modlitbu takto říkal: „Otče náš, příď království, zbav nás, zdráva Maria, počala duchem svatým, svatých obcování, amen.“ A jiných mnoho bylo jest. Kteréž sem bral na rukojmě, ti mi zlořečili, jsauce podobni léta pominulého 90, den svatého Jeremiáše, ve vsi Chotěji chalupníku Vondrovi Hapníkovi, kteréhož pan farář Vítický vzal na rukojmě, aby se učil modlitbě páně. On pak řekl: „Jáť se tomu hromskému otčenáši nemohu naučiti, ať jej ten zabí!“ Po tý zaufav sobě, běžel do rybníku, utopil se. Opět v osadě Krutské od těch kněží modlářských byl lid vynaučen, jakž mi hodnověrné ženy [1]) oznámily i muži, aby dítě nesauce ke křtu, dávali mu krajíček chlíba, aby se s ním křtilo: že jest dobré pro psotník. Opět, aby ho nenesli do síňce a neb kostela: že by bylo moraus. Opět, vejda do síňce, aby s sebe kmotra svrhla plášť: že nebude míti dítě padaucí nemoci. Opět, otec aby při křtu nebyl: že dítě vyrostauc, bylo by zrádcem otcovým. Opět, kněz když dítě křtil, bylo-li jest na Tři Krále, jak se jmenuje Boží křtění, dal jmeno pacholeti Křtěa, od Hromnic Hron, od Ducha svatého Duchek, od Trojice svaté Trojan, od Svátosti Svatoš a děvčeti Sváta, a jiných jmen mnoho dávali sau na křtu dítkám. Opět, po křtu kněz rozkázal dítě nésti na oltář: že bude maudré. Opět, vejda s ním ven z kostela, aby sedli na kámen: že bude míti dítě tvrdé zuby. Opět, aby mu bylo poslauženo večeří páně: aby pokojně spalo, aby ho Šetek, jinák Hospodařiček, ďábel, duch domovní nestrašil. Opět, kdo by jedl hlohyně, tomu kněz neposlaužil oltářní svátosti: že Kristus pán měl z toho korunu [1]). Jistě pravím, kdyby nyní v Čechách byli visitatores a jezdili po farách, že by nemálo kněží nalezli, že jsau v své osadě své posluchače tak vyučili, jako tito modlářští kněží, a zvláště (dobrých a věrných pánu bohu nedotýkajíc) řemeslníci, utrativše statky. Augustin praví: „Zlořečený jest, kdož květ věku svého mladého ďáblu, kvasnice pak a náklonek starého věku teprva bohu posvěcuje,“ jako ševci, mydláři, krejčí, kožešníci, kováři, formani atd., kteříž v školách nebývali, v auřad kněžský se vetřeli, jdauce tím: že apoštolé řemeslníci byli. Byli sau k tomu přezvěděni skrze Jeremiáše proroka, jakž svatý Pavel svědčí; a byli řádně od Krista pána povoláni do církve, jsauce při něm, půl čtvrta léta se učili: ale řemeslníci nikdež ani u děkaná kaplani nebyli, a mnohej čísti neumí, vykrmujíc lid toliko nálezky lidskými a cere-

1) Z osady Krutské Daušova Mandelína reitharka, Lidmila Vaněčkova, kteréž při porodu žen těhotných bývají a dítky k křtu sv. přinášejí. Ďáblovo učení! kteréhož Kristus pán ani apoštolé při křtu svatém neužívali, ale ďábel skrz falešné učitele na světlo vynesl, aby tím šálením lid od boha odvedl a je na zatracení přivedl.

1) Anna Svobodka tesařka.

moniemi, povolujíce lidem ve všem zlém. Takovým praví pán: Běžíš, a já tě neposlal. Pse němý! neštěkáš, za hrst ječmena a za kus chleba duše lidské prodáváš: kladance polštáře pod lokty jejich, totiž když jim pochlebuješ a v zlém povoluješ a ve lži své svozuješ. Protož toto praví svatý Izrahelský pán: Znejte takoví, že ste pohrdali slovem mým, a naději měli ste v křivém oklamání a v hluku, i spolehli ste na to; protož bude vám nepravosť tato jako tržená zeď vysoká, kteráž jest na oboření; neb brzce, když se nenaděje, přijde potření její, a zetřína bude, jako se rozbije láhvice hrnčíře zetřením velikým a nalezen z slomkův bude. O nichžto v den poslední pán poručiti ráčí angelům, řka: Nehžitečného služebníka svížíce ruce a nohy, uvrzte jej do temnosti zevnitřních, kdež pláč a skřípení zubův.

Protož, čtenáři milý! přijmi ode mne tuto knížku, připsanau pánům, totiž výklad na tři kapitoly prvních kněh Mojžíšových. I druhau, bude-li vůle boží, panim, že se nemá posluhovati večeří páně dítkám (o češ nejvíce ženy a bratří Pecinovští mluví; o čemž potom najdeš). A s tím se dobře měj, za mne i za věrné kazatele i za všecko křesťanstvo pánu bohu se modli, ať je buoh všemohaucí spolu s námi před bludy a hříchy chrániti a po časné smrti do věčné radosti přijíti ráčí. Datum v Velké Bystřici pod městem Libání léta 1591, měsíce Března 1 dne, kterýž u Židův Adar sluje; kteréhož dne před lety od stvoření světa 3189 narozen jest Mojžíš, po smrti Josefa, syna Jakobova, léta 65, jehož otec byl Amram z pokolení Levi, kterýž byl třetí syn Jakobův z Lie; matka pak byla Mojžíšova Jochabed, strejčená sestra Amrama. Stalo se od počátků světa 2373. Téhož dne umřel Mojžíš, léta od světa počátku 2493, před narozením Krista pána 1478, maje věku 120 let, léta 40 od vyvedení lidu Izrahelského z Egypta.

Kněz Jan Štelcar Želetavský z Želetavy.

Příkladové moudrých a rozšafných žen.

Léta páně 912, kdy císař Kunrát oblehl město Vinsberk knížete Bavorského Gvelfa, v kterémž se zavřel s rytířstvem, s vojáky udatnými a s měšťany, míníc se císaři brániti; tu císař k městu šturm pustil, a nemoha ho dobyti, ležel při něm, až v městě potrav a jiných věcí neměli, a hladem mřeli. Kníže pak Gvelfo s obleženými dal se císaři na milosť; ale císař předce umínil je zmordovati až do posledního psa. Protož než brány města otevřeli, kněžna knížete Gvelfa a jiné urozené paní, jichž v městě nemálo bylo, daly všickny radu pánům a manželům svým, a prosily jich, aby na nich přestali, oč s císařem jednati budau. A když kníže s pány manžely jich k tomu povolili, vyslaly z sebe ženy k císaři a žádaly ho, poněvadž nechce od města odtrhnúti, ale je chce zkaziti a zmordovati, aby jim všechněm a jednékaždé, co jich v městě jest, dopustil odtud bez překážky vyjíti, a vzíti s sebau svých věcí to, což by unesti mohly. Císař jako pán dobrotivý milostivě jim toho dovolil; neb se žádný jinak nedomníval, než že s sebau vynesau své ozdoby, drahé šaty, klénoty,

stříbro, zlato a perly. Ony pak cos mnohem většího před sebe vzaly: nebo předně kněžna vzala pána svého na svá ramena, a za ní jiné paní, jedna každá manžela svého vzavše na záda, a kteréž dítky měly, ty na rukau nesauce, všeho zlata, stříbra a klénotův v městě nechaly, tak pořádně jedna za druhau vyšly z města, a upřímo táhly k ležení císařskému, že se bylo nač podívati. Tu když někteří z dvořanuov a rad císařských na tom se zhoršili, a ten spůsob takový ženský a neb skutek vykládali, jako by se smlauvy zrušily a císař podveden byl, a protož že by jim to dopuštěno nemělo býti; ale císař jako ctný, šlechetný a dobrotivý pán, maje nad takovau počestnau šlechetností a ctí ženskau obzvláštní potěšení a libosť, nechal toho při tom, a netoliko těm paním manžely jejich daroval, ale také na milosť je přijal a všecknu vinu jim odpustil.

K tomu podobná historie léta 1340 o Boleslavovi, knížeti Mynsterberském, když od Karla, markrabí Moravského, kterýž potom byl císařem, toho jmena slaul Čtvrtý Karel, z poručení Jana krále Českého, otce svého, s Čechy a s Moravany v městě Frankšteinu (proto že ho nechtěl k koruně České připojiti) obležen byl, jsa tam zavřen se svými rytíři. Po některém dni nenadále vypadl z města a autok učinil do ležení Karlova, a zajav nemálo pánuov Českých i Moravských, do města s nimi ujel. Tehdy Karel, markrabě Moravský, povolal do ležení těch manželek zajatých pánův, paní urozených a velmi krásných, radil se s nimi, kterak by jich manželé z vězení Boleslavova vyvedeni býti mohli. I dały radu Karlovi, prej: „Připrav knížecí panget, a pozvi na něj kníže Boleslava; my tu s ním o manžely naše jednati budeme.“ I zlíbila se rada ta Karlovi, kterýž také dobře byl povědom přirození a mravův Boleslavových: učinil tehdy panget, a pozval z města knížete Boleslava; kterýž mu neodepřel toho, věda, že Karel jest pán hrdinský a dobrotivý. Protož pozván jsa dal se najíti k takovému pangetu. Po obědích, když se kníže u přítomnosti těch urozených a krásných paní rozveselil, žádán byl od nich pěknými a lahodnými slovy, aby jim manžely jejich, kteréž zjímané u vězení měl, z knížecí štědrosti daroval a navrátil. Tu on hned beze všeho odložení a neb odporu, povolav těch zajatých z města, všecky je bez auplatku a šacuňku propustil a paním jejich daroval. Kteříž to i hned přišedše, s manželkami svými, an na to obé knížat s potěšením hledí, vítali se a objímali, a manželkám děkovali, chválíce pána boha, že jim skrze ně pomoci ráčil. Karel pak pohnut jsa šlechetností knížete Boleslava, pokoj s ním učinil a daroval mu panství Kladské, kteréhož kníže Boleslav do smrti požíval.

Dobře tehdy písmo praví: Rozumné a rozšafné ženy, jsauc silné svau radau nade všecky, když padli manželé jejich a zajali je, když pak přišel nepřítel k nepříteli, stálau mysli při hodech řekly k nepříteli: Nalezly-li sme milosť, propusť nám manžely naše. I nakloniл k nim ucha svého a propustil je. A tak stálau mysli radau svau vysvobodily je z rukau nepřítele, a muži mi-

lovali a políbili manželky své, a chválili sau spolu pána boha z vysvobození radostí velikau v ten den. Nepřátelé kteříž před tím byli, učiněni sau přátelé.

Příkladové zlých a nehodných žen.

Václav.

I poněvadž muži mají se s zlými ženami snášeti, tehdy se jim mohau ve všem důvěřiti?

Michal.

Ne ve všem, zvláště v věcech tejných; neb (dobrých nedotýkajíc) mnohé jsau ženy takové: když se jim v něčem svěří, hněvajíce se všecko na muže vyzradí, by pravda nebyla. Jakož se trefilo v Římě: Nějaký znamenitý senátor Římský, *Papyrius Paetus*, měl syna mládenečka také Papyria, cvičeného a bystrého vtipu, kteréhož s sebau podlé obyčeje Římského vodil na rathauz, aby od mladosti v poznání práv městských rostl, a prospíval v maudrosti před bohem i lidmi. Některého pak dne přišla k senátorům nějaká veliká pře, kteréž nemohše ten den dosti učiniti, poručil nejvyšší sudí, aby toho, což se jedná, žádný pod nižádným spůsobem, dokudž se neskoncuje, nepronášel. Vidauc pak matka Papyriova manžela svého nad obyčej starostlivějšího, jako všetečná zeptala se na příčinu, co by toho bylo, a proč by tak smutně chodil? Odbyl ji muž, jakž rozuměl. Ona z toho porozuměvši, že musí něco obzvláštního býti, přivolala k sobě syna Papyria, a jako matka rozličně mu chlácholila, toto i ono dáti slibujíc, aby jí oznámil, co by tak pilného na rathauze jednali? A nemohauc nic vyzvěděti, vzala metlu a s hněvem se obořila na něho, hrozíc bitím a mrskáním, jest-li že jí toho nepoví. Miádenček pak aby tajné rady nepronesl, a mrskání ušel, smyslil čistau kunštovní lež, řka: „To jednali: aby jeden muž svobodu měl dvě ženy pojíti.“ I nechala ho. Nazejtří pak ráno, když se senatores sešli na rathauz, ona úprkem běžela k paní purkmistrové, o tom jí oznamujíc. Ta hned s ní dále běžela k jiným a jiným přednějším měštkám, křičíc, aby tomu na jejich lehkosť místa nedávaly. A takž v maličké chvíli sběhlo se veliké množství žen a běžely na rathauz, křičíc: že tomu nechtí povoliti, leč také každá žena bude míti svobodu dva muže pojíti. A tak rozmáhali se křikové náramně a blízko bylo odtud, že chtěly útok na senátory učiniti. Byla ta věc senátorům divná; ptal se jeden druhého, co by to bylo nového? co ten křik ženský, co to jejich vztěkání, lání, klnutí umí? co ty dvě ženy jednomu muži, a neb dva muží jedné ženě vyznamenávají? In summa, byli všickni jako zámeni. Vida to Papyrius, vystaupil do prostřed rady, a z jaké by to příčiny přišlo, oznámil, totiž: že skrze matku jeho, kteráž bezděk chtěla od něho tajnosť rady vyzvěděti, a on že ten obmysl nalezl, aby tajnosť rady zachoval, a mrskání matky ušel: jako by bylo jednáno, aby jeden muž měl svobodu dvě ženy pojíti. A za tau příčinau že matka jeho tu baufku ženskau vzbudila. Což vyslyšavše senatores, velikým smíchem se rozveselili, a pro budaucí památku Papyriovi jmeno *Praetextus* přidali, proto že v tak mladém věku tak maudrau zástěru k za-

chování tajnosti rady smysliti uměl. Z prostředku pak svého vyslali muže maudré k nezbednému tomu zástupu ženskému, kteříž vyžádavše od nich mlčení, všecko to jim předložili; z čehož naposledy smích mezi všemi jest učiněn.

Dobře tedy dí Jezus Sirach, řka: Nenávistné a klevetné a všetečné ženě nesvěřuj sebe, a nedej se jí oklamati; neb žena klevetná pokojnému muži jest rovně jako písečná cesta k vrchu člověku starému. Protož kdož takové daremné žváče v nenávisti má, ten ujde škody i posměchu.

Václav.

Když se muži taková žena zlá a klevetná dostává, čím ho nejvíce sklamává?

Michal.

Píše *Ovidius*, mistr a vyhledavač falše a pokrytství ženského, s Virgiliusem, pokládaje tyto tři věci: Nejprv, praví, že panny a neb vdovy, buď mladé a neb staré, své milovníky troštují zbožím a nápady; pod tím pak dostanauc muže, spatřic, že po vůli jich nebudau, s nimi v zlau vůli vejdau. Jakž dí Sirach: Když žena muže obohatí, jsau ustavičtí svárové, pohrdání a veliká potupa, že ženy pro zboží mužům nespravedlivě činí, činíc muži zarmaucené srdce a smutnau tvář i srdečnau žalost a hanbu, s níž nemá muž žádného potěšení; činíť ho tesklivého ke všem věcem. Opět Sirach vystříhaje muže od takových žen, praví, aby sobě mládenci pro statek a bohatství ženy nepojímali: neb peníze a zboží tvau ženau nebudau. A protož sobě žádný pro veliké bohatství a statek ženy nepojímej, ale zachovej se podlé toho přísloví: *Aequalem tibi ducito uxorem.* To jest: Pojmi ženu sobě rovnau. Sice pojmeš-li sobě bohatší, nežli jsi sám, musíš hned jejím pacholkem, votrokem, manem a bláznem býti; neb když žena muže obohatí a pána z něho udělá, nebude se moci muž pro ženu ani právě hnauti, ani se vesele truňk vína napiti; a krátce mluvíc: čeho se jen dotkne, to všecko jest samé ženy a mužovo nic, ana mu potom toto i ono vyčítá a uši mu natírá: že jest nuzníkem byl, a ona že ho pánem udělala; zadek svůj že v statku jejím válí, jí a pije na její měšec atd. Protož daleko lépe jest na mále přestati a dosti na skrovnosti míti, s pokojem a s dobrým svědomím sobě pojíti dobrau, bohabojnau, chudau děvečku, kteráž by s tebau pěkně manželsky snášela, tebe ve cti měla, s tebau za dobré přijímala, jejíž by k sobě lásku poznal, a tak by tím dělejí s ní živ byl. *Prudentius* praví:

Trpká bylina zlá žena,
od mnohých jest věc skušena:
že když obohatí muže,
čert s ní skvasiti nemůže;
ano někdy mužem smejká,
statkem mu oči vytejká,
mluvě: Vzala sem nuzného
tebe, že's neměl nic svého;
protož chci, aby mi poddán byl
a v statku mém pánem nebyl.
A tak z učeného žáka
činí šaška a tuláka;
též z bohatého chudého,
a z pána chlapa nuzného.

Druhé, ženy sklamávají muže skrze krásu. Trefilo se v Atenách, když Syllovi

vdovci umřela žena, i spatřil jednu pannu, jmenem Metellu, kteráž byla téměř ve všem rovná a podobná v krásе první jeho ženě, ale v dobrotě podezřelá, a k tomu velmi zlá; o níž v Atenách i po vší Řecké zemi spívali. Syllus pak tomu věřiti nechtěl, ale vzavše za ženu Metellu, pravil o ní, že krásnější a poctivější v světě není. I pobyv s ní málo, že byl sám škaredý, omrzel ji; kteráž mu nejednau řekla: „Já jsúc krásná a příliš pěkná žena, co sem to učinila, že sem sobě škaredého muže vzala!“ A v tom porodila Syllovi krásného syna. Tehdy Syllus řekl: „Což mi se žena pledná dostala! jsem s ní měsíc, a již krásného syna má: rozumím, že každý měsíc bude roditi mi syny krásné. I pokudž peníze mám, kaupím dvanáct kolibek, poněvadž dvanáct měsícův do roka jest.“ O takových mužích dí *Olimpiades*: *Demens oculis duxit uxorem, non auribus.* To jest: Blázen se ženil očima a ne ušima. Dobře tedy S. Augustin dí: Žena krásná jest pasť duše, laupežník života, libá smrť, aulisný auraz, rozkošná zkáza, smradlavá růže, podpal k smilstvu. A *Satyricus* pověděl: Krásy mu se zachtělo bláznu, že se voženil; a čím byla větší krása, tím menší poctivosť nalezena, kteráž krásau zklamala muže bláznu, že se musel k cizí věci přiznati. Protož kdož chce toho posměchu ujíti, uposlechni mne: miluješ-li ženu pro krásu, tudíž ji v nenávisti míti budeš. Neb ten blázen jest každý, kdo na jabloň laskav pro květ, a ne pro jablka; mnohem bláznivější, kdo na pannu neb ženu ne pro stud, ale pro krásu laskav jest. Nebo jako květ brzo sprší, tak všeliká krása, zvláště ženská, jest nestálá, a v rychlém se času změní. Nic není, co by více ženskau mysl nadejmalo, jako krása tělesná. Žena srozumí-li málo, že ji muž pro krásu miluje, již jest jí odevřel vší pejše a hrdosti dvéře; jižť se mu bude na oko připravovati, aby se zdála pěknější nežli jest; již milý muž bude míti doma modlu připravenau a nákladnau; již ať nikam nechodí, nic nemyslí o ní, než přemejšlej toliko, ať má tvrdau stráž a lahodné vožení, sedíc v zlatých pantech; musí neochotné řeči slyšeti, zakrněle vidění trpěti, nechváliti žádné jiné před ní, neskládati očí s ní, měj se k ní ochotně, živ buď jak ona chce, co ona chválí také chval, co hyzdí hyzď, ne pán její, ale služebník buď: toť tebe, muži, potká od tvé ženy, jest-li že jest pěknější nežli ty. Pakli jste sobě v krásе rovni, čekejž ustavičně války, v kteréž svítěziš-li, šťastný budeš; by jiné nesnáze mezi vámi nebylo, tehdy mezi poctivostí a krásau vždyckny otevřena válka jest, a bez boje řídké vyjití, totiž bez bitvy atd.

Třetí, píše *Ovidius*, že ženy skrze pláč sklamávají muže své, když se na ně zalobí, že jí muž nechce nic k vuoli učiniti; neb takto praví: Každá žena, rozhněvajíc se před mužem svým, že jí po vůli není, umí řemeslně plakati, a když koliv chce, to vždyckny pohotově má. A dokládá dále, že pláč ženský jest tejná zbroj jejich proti sprostným mužuom. Když žena bez hodné příčiny nejvíce pláče, tehdy jí nejméň věř: neb sau oči na to sobě vyučily, aby kdy chtí plakaly. Všecko buď podezřelé, když žena

pláče; neb čemu se nejvíc protiví a nad obyčej hyzdí, toho jest všeho v pláči tejná milovnice; a což na oko koliv v nenávisti má, když ona jednau muže podvede, již má všem svým nástrojům svobodu. Všeliký podvod a všeliké oklamání od ženy plačtivé z důvěření přichází, tak že z pláče ženského připadá muž k sklamání. Když muží ženám příliš věří a v jejich pláči je litují, tu jim posilu dávají; ale v tom jich zlosti a hněvu neznají, kterak vrtkavé a proměnné zvíře vždyckny jest žena: neb pláčem přikrejvají svau všecku nepravosť, slibu stálého nemají, co připoví, tomu dosti nedělají. I praví Sirach: Plačící a nenávistné ženě nedávej moci nad sebau, ať by pánem tvým nebyla; ucházej před ní, aby v osidla její neupadl.

Vácslav.

Což ženy tak jsau lstivé a hněvivé, že nemají stálé mysli, ani řeči pravdivé?

Michal.

Nemají některé; neb *Satyricus poeta* vším hrdlem křičí, řka: Ó ukrutné pokolení, aniž věrné jmeno žena! když nejvěrnější aumysl má, nic stálejší není než jako list pod větrem; neníť čemu, neníť se na čem zastaviti. Ó výborní muží! buď vám to snesitedlnějí, aby vás jináč nežli dověrností vaší podvodily. Mrzké a ne mužské oklamání, kteréž pod oděvem víry děje se; radějí chutně věř, ať by potom podvedauci tebe, tvé víře nenasmála se. Zlomyslné ženě veliká zástěra k hříchu víra mužova. Jest-li žeť se, stud opovrhúci, k hřešení nachýlí, již z těžka co prospěješ: půjdeš-li k ní jedněmi dveřmi trestáním, onať trojími uteče, a naposledy křiv zůstaneš. Nenadarmo Aristoteles toho muže, který ze zlé ženy dobrau chtěl udělati, přirovnal k tomu, kterýž chtěl s cihly červenosť smejti, aby bílá byla; ano zpět bývá: čím ji více myješ, tím červenější jest. Tak zlá žena trestáním pěkným lepší nebude, leč strachem. Nebo když se v ní vůle zapálí, těžká věc jí uhasiti, a skůro nepodobná: leč sám bůh ruku přičiní. Dobře tedy praví Jezus Sirach: Kdo zlau ženu má, tak rovně jest jako nerovná spřež voluov, kteříž podlé sebe táhnauti mají; kdo takové dosáhne, ten štíra a hada dosáhne. A *Casparus laureatus poeta* praví:

Auro quid melius? Jaspis. Quid jaspide? Virtus.
Quid virtute? Deus. Quid deitate? Nihil.
Aspide quid pejus? Tigris. Quid tigride? Daemon.
Daemone quid? Mulier. Quid muliere? Nihil.
Quid levius fumo? Fulmen. Quid fulmine? Ventus.
Quid vento? Mulier. Quid muliere? Nihil.

To jest:

Nad zlato co lepšího? Jaspis. Co nad jaspis? Ctnosť.
Co nad ctnosť? Bůh. Co nad božství? Nic.
Nad aspida co horšího? Tigris. Co nad tigrida? Ďábel.
Co nad ďábla? Žena. Co nad ženu? Nic.
Nad dejm co lehčejšího? Blesk. Co nad blesk? Vítr.
Co nad vítr? Žena. Co nad ženu? Nic.

Ale to rozuměj o nestaudných. Dobře teď vejš praví Satyricus, že ženy v smyslu svém nic stálejší nejsau, než jako list pod větrem. O zlosti jejich Sirach takto praví: Žádná bolesť není tak veliká jako bolesť srdce, a není chytrosti nad chytrosť ženskau. Žádná hlava není tak lstivá, jako hlava hada, a není žádný hněv tak hořký, jako hněv ženy.

JAN KOCÍN Z KOCINĚTU,

narozen v Písku r. 1543, 14 Února, kdež učil se začátkům literního umění, na universitě Pražské dosáhl hodnosti bakalářské, pak v Štraspurce pobyl za příčinou bojnějšího umění. Byl předním písařem radním v Menším městě Pražském, kdež umřel v r. 1610, 26 Března. Od něho několikero spisů zůstaveno v čistém, zprávném jazyku českém: a) *Historia církevní Eusebia Pamfila,* biskupa Cesarienského v Palestýně, pomocí a nákladem Veleslavíny 1594, fol. str. 394 mimo registřík, přípisy a předmluvy. Připojena jest: b) *Historia církevní Kassiodora,* Římského senátora, nazvaná Tripartita, ze tří historikův řeckých, Sozomena, Sokratesa a Theodorita, sebraná, téhož roku, str. 624 a 16 listů. Má patero přípisův. c) *Kronika nová o Tureckém národu,* na dva díly rozdělená, 1594, v 4. Matěj Hosius ji sepsal a vydal v r. 1588 latině; Löwenklai do němčiny přeložil r. 1595. d) *Cesta z Vídně do Konstantinopole,* z lat. Itinera Constantinopolitanum et Amasianum Angerii a Busbequio, vykonána l. 1554. Rkp. v Mus. e) Providentia dei. *O řízení a opatrování božském.* U Velesl. 1592, v 8. f) *Jana Tajna ráj* rozkošného naučení o jistých znameních synů božích, v Praze 1613. [Někteří Opsimaterovi ji připisují.] g) *Rozmlouvání o moru.* V Praze u Velesl. 1582. h) *Abeceda pobožné manželky a rozšafné hospodyně.* Tento původní spis Kocínův připojil Vel. ku knížce: Čest a nevina pohlaví ženského, v Praze 1585, pak 1823.

Z HISTORIE CÍRKEVNÍ EUSEBIA PAMFILA.

Přípis.

Vysoce urozenému pánu, panu Petrovi Vokovi z Rožmberka a na Českém Krumlově atd., vladaři slavného domu Rožmberského atd., pánu a ochránci mému milostivě příznivému.

Vaše Milost vysoce urozený pane, pane mně milostivě a dobrotivě příznivý! Od všemohaucího a nebeského pána boha VMti dlauhého zdraví, šťastného panování, užitečných prospěchův v správě obecné i domácí upřímně a věrně žádaje, vedlé toho služby své každého času hotové a volné vzkazuji. Jest VMti, jakožto pánu maudrostí a uměním osvícenému, dobře vědomé, kterak o užitku čítání historií mnozí mnoho

psali: ale žádný kratčejí a podstatnější nad onoho Římana, kterýž je mistrem života nazval. Nebo k ctnostem (dí *Seneca*) po naučeních daleká jest cesta, než po příkladích blízká a platná: poněvadž člověk z skutkův a mravův života daleko větších úžitkův dochází, nežli z slov hojné řeči a obšírného napomínání. Však ne každá historia jest mistrem života, jako ne každá ruda zlato nese; a byť pak i taková byla, ne každý jí dobře užívati umí. O tom vidělo mi se něco v místě tomto předložiti, ne že bych Vlti naučení dávati chtěl, ale aby se jiní mladší a neumělejší v té věci spraviti uměli.

Historia tedy, má-li býti mistrem života lidského, tyto tři povahy a vlastnosti do sebe míti musí, totiž: jistau a neomylnau pravdu, zřetedlnosť a srozumitedlnosť, a saud rozumný a vtipný. Pravda pak, ať mnoho řeči nešířím, na tom záleží, aby historia všecky věci a skutky, s jejich případnostmi, příběhy a zřízenými průchody věrně vypravovala, beze všech marných přídavkův a řečí povětrných. Tato ctnosť v historii přední jest a znamenitá; ale pohříchu u starých i nových historikův zřídka se nachází: proto že se od ní mnozí netoliko tejně pro své náklonnosti a vášně, ale i zjevně a svévolně, pod ledajakaus podobiznau pravdy, uchylují, jmenujíce to věrností k vrchnostem, když o věcech jejich jináč, nežli se v skutku zběhly, vypisují. Pravda pak jest grunt a základ historie, začátek maudrosti a opatrnosti; a protož na osoby nepatří a v ničemž jich neušetřuje: jináč by lidem žádného úžitku nenesla. Rovně jako člověk zbavený zraku málo těla svého užiti může: tak čtonář historie, kteréž se světla pravdy nedostává. Nebo kdež se leží, faleš a blud nachází, kterak tu, prosím, člověk oklamán a v omyl uveden býti nemá? an i křivé pravidlo nic přímě a rovně vyměřiti nemůže.

Druhá ctnosť historie jest srozumitedlnosť a zřetedlnosť: aby historia všecky věci a skutky nejen věrně a právě oznamovala, ale také místně je spořádala, a podlé vlastních cirkumstancí patrně vysvětlovala a vyjadřovala, dokládajíc vždycky, co se kde, kdy, jak a proč stalo. Nebo kdež se toho nenachází, tu jakž *Polybius* poví, čtaucímu všecken úžitek mizí. Kdož by z historie vyňal tyto otázky: kdy, jak a proč se to stalo? jiné všecko, což v ní pozůstává, více žert a hříčka, nežli jaké naučení bude.

Třetí ctnosť historie jest saud a neb rozsuzování, kteréž činí rozdíl mezi věcmi, o nichž se píše, to jest: aby historia dobré věci chválila a velebila, zlé tupila a haněla, na ten konec, aby ctnosti mlčením se nepomíjely, nešlechetnosti pak hrůzu a strach přinášely. Výborná jest tato věc a velmi potřebná, proto že lidský život řídí a spravuje: však i při té opatrnosti potřebí, aby ten saud z rozumu dobrého, zdravého a rozšafného uvážení pocházel. Nebo neumělému a nerozumnému darmo se o to pokoušeti, leč by se s posměchem a hanbou potkati chtěl; nebo marnosť a bláznovství, jako šidlo v pytli, zatajiti se nemůže. Toť jest tedy trojí znamení, po němž se pravá historia poznávati má, kteréžto kdež se

koli pospolu nachází, tu každý bezpečně čísti a moudrosti hledati může.

Kdož pak z čítání historie úžitkův nabyti chce, ten předně šetřiti má cíle a konce, k němuž ona směřuje; kterýž se v dvojím spůsobu nachází: nebo historia slouží lidem nejprvé k umění a známosti, potom i k činění a skutkům. O prvním takové jest naučení: že historia podobná jest nejčistšímu křišťálovému zrcadlu, v němž lidé předivné skutky správy a opatrování božího spatřují, aby znali a věřili, že všecky věci pod nebem, obecné i zvláštní, vůlí boží se řídí; že skutkové boží skrze prostředky lidským předsevzetím odporné se vykonávají; že bohu všecky věci hned od věkův známé jsau; že což se nám někdy zdá býti pokutau a trestáním, to častokráte úžitečné lékařství přináší. Toho tedy všeho nacházejí se v historii zřejmí příkladové, vyučující nás, jak bychom se v povolání svém, buďto šťastném a neb nešťastném, chovati měli. Při čemž slouží také na toto tré bedlivý pozor míti, totiž: na osoby, na skutky a na circumstancí, o nichž při druhé otnosti historie dotknuto. Při osobách znáti máme jednéhaždé povinnosť a povolání, a jak se kdo v něm, buďto v libém a neb odporném spůsobu choval, oč rady, kde a s kým držíval, co mluvil, co dělal, co na koho sluší a neb neslušĺ, co komu náleží a neb nenáleží. V kterýchžto věcech aby člověk, zvláště postavený v takovém oslepení mysli, mezi tak rozličnými překážkami vnitřními i zevnitřními, domácími i cizími, aby někdy nezblaudil a neklesl, zhola jest nemožné: leč by při něm přirozené temnosti světlem božího opatrování osvíceny a všecky překážky moudrostí a radau nebeskau odloženy byly; obzvláštně když rozum lidský saudí, že se dobrým zle, a zlým dobře vede. V štěstí pak kdo jest medle, aby se mírně choval, nenadul se a nezpýchal? Toho všeho jedenkaždý sám v sobě a doma u sebe, nechodě po příklady k sausedům, hojně důvodův vyhledá, když se bedlivě rozsaudí.

Což se věcí a skutkův pro paměť zaznamenaných dotýče, při těch šetřiti máme nejprvé rad a uvážení, potom působení a konání, a naposledy průchodu a skončení. Kdož o svá předsevzetí s bohem radu béře, šťastný jest, a dobře mu se povede, byť pak někdy i vůle a mínění, anobrž i saudu rozumu lidského chybilo; ale kdož se s světem o své věci radí, to jest, saudu množství lidu obecného následuje, slavným a mocným líbiti se usiluje, rozumu vlastního poslauchá, a sám v svých radách sobě se líbí, ten zlých a škodných rádcův požívá, a nevelmi šťastná skončení mívá, ač snad někdy zdá se lidem, že mu se vše dobře a šťastně vede. Rad následují činové, a ti nejednostejní: jiní zajisté jsau náležití a jako povinní; jiní pak zbyteční, kratochvilní a žertovní. Kteréhožto rozdílu pováživ *Seneca*, pověděl: že veliký díl života lidem pomíjí v činění zlého, větší v prázdnosti a zahálce, a největší pak v činění věcí cizích, kteréž jim nenáležejí. Z té příčiny častí se v historii příkladové nacházejí těch lidí, kteříž o věci potřebné a povinné tak málo pečují, jako by nepotřebné a neužitečné byly; na druhau pak stranu

bezpotřebné a zbytečné s takovau chutí a snažností vykonávají, jako by potřebné, povinné a náležité byly.

O průchodu a neb skončení lidských předsevzetí toto naučení mějme: Když se nám dobře a šťastně vede, samému bohu, jakožto dárci všeho dobrého, to připisujme, což i pohané zdravějšího smyslu o bohu činívali. Příklad na Pythonovi, kterýž Athenienským, když ho po vítězství slavně vítali a za práci děkovali, takto odpověděl: Bohu samému děkujme, jehožto původem tak veliké věci sem vyřídil. Nebo já ruky toliko a práce sem mu propůjčil, průchod pak a skončení v samé jeho moci pozůstávalo. O nezdárném a nešťastném skončení výborně Cicero napsal: My častokrát o radách lidských z skončení předsevzetí jejich saud činíme, a komuž se dobře zvedlo, říkáme o něm, že mnoho maudře přezvěděl a dobře se uradil; komuž pak zle, pravíme, že zlau radu měl a ničehož neznal. Ale však když dobré rady nedobře se zvedau, neštěstí toho příčina dobrým a upřímným radám nemá se přičítati a slušně nemůže: poněvadž maudří dobře poraditi umějí a mohau; než aby se všecko tak, jakž oni naměřili, vedlé dobré rady jejich zvedlo, toho dovesti nemohau, proto že to v moci jejich není. Takž tedy průchodové a skončení rad lidských na jednu i na druhau stranu samému řízení božímu a jeho spravedlivým saudům připsati se mají, kterýmž my, zanechajíce přesuzování a vyměřování bohu, diviti se a klaněti povinni jsme. Dobří tedy muží v radách svých ne z skončení, kteréž potom následovalo, ale z upřímného úmyslu sauzeni býti mají.

K skončení přisluší udělování mzdy a pokut zasloužilých, v kterémž se veliká nerovnosť mezi lidmi vždycky zachovávala. Příkladové nesčíslní to ukazují, a skušení každodenní nasvědčuje. A v té příčině paměti hodné jest, což *Crates Thebanus Cynicus* v svých registřích poznamenal, v tento rozum: Polož na kuchaře deset hřiven, na lékaře quentik; na pochlebníka deset talentův, na rádce dým; na kurtisanu *talentum*, na filosofa tři haléře. Ukázati bez pochyby chtěl, jak veliká jest nerovnosť a nespravedlnosť v rozdělování mzdy a pokuty, jakž kdo mnoho a neb málo zasluhuje.

A poněvadž *historia* bez *chronologiae*, totiž vypsání časův, jest toliko pauhá rozprávka; bez *geographiae* a *chorographiae*, to jest vyměření země, vypsání krajin zhola slepá: z té příčiny v čítání historií bedlivý pozor míti musíme na čas, kdy, a na místo, kde se co zběhlo. A to až potud o cíli a konci historie, kterýž k umění a známosti směřuje, z něhož počestná mysl člověka velikých rozkoší a obveselení svého dochází, dosti nyní buď napovědíno.

O druhém cíli, kterýž se k činění a neb skutkům vztahuje, a jest k navedení života nejužitečnější, toto obecné propovědění v pamětech svých bedlivě složme: že historia předloženými příklady lidí, jak dobrých tak zlých, tomu nás vyučuje, čím jsme bohu, sami sobě, a všechněm bližním i lidem v tomto životě povinni, a jak to vše snažně, podlé nejvyšší možnosti, vykonávati máme. Nebo ačkoli křesťan k ne-

vedení pobožného života potřebuje správce a vůdce nebeského, totiž ducha páně: však i historia velmi jest k tomu nápomocna, poněvadž příkladův všelijakých povolání, ctností, nešlechetností, činův náležitých a povinných, nenáležitých i zbytečných, hojně dodává. Neb dokavadž jednostejné přirození lidské zůstává, vždycky jednostejné a podobné věci se zbíhají, jakž *Thucydides* pověděl. Při čemž i toho doložiti neškodí, že by všickni téměř k bohu přijíti chtěli; ale kteří by po bohu a za bohem chodili (dí svatý Bernart), velmi řídcí se nacházejí. Všecka zajisté historia tohoto světa jiného nevyznává, nežli že větší díl pokolení lidského zde i potom budaucně dobrého sobě žádá: ale tak, aby boha následovati nebyli povinni, než toliko své libosti a žádosti svobodně a zvolně bez studu aby vykonávali; na druhau stranu skrovný počet jest těch, kteříž by za bohem šli, a život svůj k jeho libosti a vůli nastrojovali. Mluvím pak tuto ne podlé *theologiae*, ale po lidsku, *politice* a *historice*. Ku příkladu: *Demosthenes*, orátor Athenienský, jsa otázán, čím by se člověk bohu nejblíže připodobniti mohl? odpověděl: Dobré čině jiným, a mluvě pravdu. A *Plato:* Poněvadž okolo vás chodí a jako ležením kladau se všecky zlé věci, náleží nám podobným býti bohu, to jest, přílišně se nebaužiti a nekormautiti, ani se dopauštěti, abychom od věcí odporných přemoženi byli. Takových příkladův ač mnoho jest mezi pohany, však křesťané více pozorovati mají na Adama, Enocha, Noe, Abrahama, Davida, Daniele, Pavla a jiné z toho svatého kůru, v nichž se darové Ducha svatého s hůry pocházející skutečně pronášeli, nežli na to, což *Socrates, Palamedes, Phocion, Aristides, Pomponius, Scipio, Seneca* a jim podobní z pohanstva buďto maudře promluvili, a neb chvalitebně učinili.

K ctnostnému a šlechetnému životu mnoho také napomáhá pravá známosť samého sebe, kterážto, jak *Thales* vysvědčil a skušení potvrzuje, jest mezi všemi věcmi nejtěžší a nejnesnadnější. Odkudž pohané maudře říkali, že to přísloví: „Znej samého sebe," spadlo od boha s nebe. Pročež i *Amphictiones* táž slova na dveřích chrámu Apollinova v *Delphis* zlatými literami napsati poručili, chtěvše ukázati, že k navedení ctného života nic není platnějšího jako poznati samého sebe. Tomu tedy, jak by se každý poznávati a rozsuzovati, to jest k dobrému ponaukati, od zlého odvoditi, na svau mdlobu, původ i skončení rozpomínati měl, historia velmi pěkně vyučuje. Taká onano pobožná a maudrá kněžna *Placilla* císaře Theodosia, manžela svého, napomínati se neostejchala, aby se na to ustavičně rozpomínal: Čím prvé byl, čím nyní jest, a čím potom bude.

Potřebí jest v tomto životě i na ty lidi pozor míti, s nimiž bydlíme a neb nějaké obecenství máme. Neboť veliký díl maudrosti a opatrnosti světské na tom záleží, uměti obcovati s lidmi vyššího, nižšího a sobě rovného zavolání a stavu v obojím pohlaví, buďte oni známí a neb neznámí, přátelé a neb nepřátelé. O přátelích *Epictetus* velmi úžitečné naučení položil: Nižší k vyšším poslušenství a uctivosť upřímně pro-

ukazujte, v ní mezi sebau pěkně se snášejte, a náležité sobě povinnosti i přátelské služby vykonávejte. Vyšší zase k nižším přívětivě se mějte, a poklísky jejich jako lidí trpělivě snášejte. To kdož rozšafně zachovati umí, ten se všemi trefí a v dobrém srozumění zůstane. Takové pak rozšafnosti, a ať tak dím, zdvořilosti historia mnoho příkladův přednáší. Jako o Pomponiovi Attikovi mezi jinými věcmi toto paměti hodné jest zaznamenáno: že se s mateří svau nikdy nemířil, a s sestrau nikdy nevadil, ačkoli s nimi po domácku množství let bydlel. A poněvadž řídký jest člověk v světě, aby nepřítele, odporníka, závistníka a pomluvače neměl: nad takovými není lepší pomsty, jako aby se na každém místě uctivě a šlechetně choval, povolání svého pilen byl, a o každé křivé a nepravé nářky se nedomlauval, nýbrž jeden shrnul, druhý svinul, na paměti maje zlaté naučení S. Jana Zlatoustého, kterýž pravil: Chceš-li se křivdy své náležitě pomstiti, mlč a snášej, a tím si nepřítele svého smrtedlně ranil. A jeden z císařův Římských, když mu žalobníci mnohé donášeli, že by o něm zle mluvili, toliko to říkával: Já pak, když nic hanebného nečiním, na ty křivé a lživé pomluvy zhola nic nedbám.

Až potud o druhém cíli historie; z kteréhožto ne tak předložení, jako navržení pravá historia poznána, i prospěšně k užitku obrácena býti může.

JIŘÍ STREJC,

narozen v Zábřehu na Moravě, odkudž Zábřežský nazýván; umřel v Židlichovicích l. 1599, dne 25 Ledna. Byl z Jednoty bratrské, a měl podíl v překládání biblí Kralické i v konfessi podané cís. Maximiliánu II. Od něho jsau též a) *Knížky dvé*, zrcadlo poctivé ženy a naučení manželům, (snad druhé vyd.) v Olomouci r. 1613. b) *Žalmové* a neb zpěvové sv. Davida, kterýchž církev svatá i stará i nová při službě boží vůbec i jinde obzvláštně užívala, v rytmy české vyloženi a v způsob zpívání uvedeni v r. 1587, 12. Po dvanácté vydáni v Praze od V. Hanky 1827, 12.

Žalm I.

Beatus vir, qui non abiit.

Kdož neodchází v radu bezbožných,
a nekráčí cestau nešlechetných,
jenž se nesází spolu s posměvači,
v zákoně páně maje chuť největší,
v něm se cvičí po veškeren svůj věk:
tent jest jistě přeblažený člověk.

Nebo jest připodobněný k stromu
při vodách živých štěpovanému,
jenž časem zdárné ovoce vydává,
zelenati se nikdy nepřestává;
cíl takového člověka prací
ve vše dobré vždycky se obrací.

Nejsau jistě tak lidé bezbožní,
ale jako prach a plevy všickni,

jimiž točí vítr na tváři země;
protož na saudu to bezbožné plémě
neostojí, an zde, jest věc jistá,
v spolku spravedlivých nemá místa.
Neb tyto pán má v dobré známosti,
i všelijaké jejich snažnosti,
protož s doufáním před bohem ostojí:
ale kteříž se bezbožnostmi kojí,
jejich věc nijakž státi nemůže:
zhynau, bůh je na věky zavrže!

Žalm LXX.

Deus in adjutorium meum.

Bože přispěj mi ku pomoci!
na tebeť já vždy očekávám,
dejž ať rychle tvau pomoc seznám
proti nepřátel svých moci:
všickni mé duše lákající
ó dejž ať jsau zahanbeni,
v náhle nazpět obráceni
v neštěstí mém se kochající.
Ó rač to mocně konati,
ti kteříž hanby mé hledají,
na mne: Ha há! povolávají,
ať sami hanbau se zvrátí;
ti pak, radujíce se stále,
kteříž na tě vždy čekají,
tvého spasení žádají,
ať povstanau k tvé cti a chvále,
Řkauc: Budiž tvé velebnosti,
ó bože! věčná čest i chvála,
že jsa věrných svých port i skála,
zprošťuješ je všech těžkostí;
z přehrozných bíd a kvaltování
vysvoboď i mne, bože, sám:
však's můj spasitel, též i pán,
ó učiň to bez prodlévání!

Žalm LXXXI.

Exultate deo adjutori.

Hlasem veselým zvučně prozpěvujte,
před Jakobovým bohem, svau sílau,
mysli veselau ochotně zpívejte.
Začněte píseň zvuku veselého:
připojte buben, žaltář i lautna
i harfa zvučná ať vzní na čest jeho!
Na nov měsíce nechať se ohlásí
všem všudy brzce skrze trauby hlas
slavný svátek náš, obecný v ty časy.
Bůh lidu svému sám to byl přikázal
Izraelskému, i Josefovi
k jistotě smlauvy to za právo vydal,
Tehdáž když rány na Egypt vysílal;
své pak obrany, vyprostiv z jejich
i rtův nesnadných, k nám hojně dokázal.
V ten čas bůh mluvil: Aj s hřbetu vašeho
břímě sem složil, i ruce vaše,
byť znikly spíše díla otrockého.
Neb když si volal ke mně v své těžkosti,
ját sem spomáhal, tebe slýchaje,
divný byt maje svých hromů v skrytosti.
Až pak v Meribě při vodách sem seznal,
že jest při tobě urputné srdce;
však sem vždy předce z milosti se ozval,
Řka: Slyš lide můj! chcit v známost uvesti
jistý úmysl svůj, budeš-li chtíti
můj hlas slyšeti, čině jemu dosti.
Z bohů žádného cizích by nemíval
krom mne samého, mnau se zpravuje,
ve mne doufaje, mne by ctil i vzýval.
Neb sem já tvůj pán, bůh věčný v bytnosti;

já tě přivedl sám do této země,
rozkošné zřejmě, z Egyptských úzkostí.
Tu pak svá ústa jen chtěj otevříti;
zkusíš do jista, jak všudy všecho
hojnost dobrého budeš moci míti.
Však mne slyšeti můj lid mi odpíral,
na mně přestati zpurný Izrael
naprosto nechtěl, vždycky mne pobíhal.
Pročež mne dráždíc v jejich srdce zlosti,
byť je páchal víc každý urputně,
pustil sem hodně všecky bez litosti.
Ještoby byl chtěl v poslušenství státi
lid můj Izrael, a po cestách mých
mnau ukázaných s doufáním se bráti:
Z nepřátel jeho byl bych já vyvrátil
náhle každého, na protivníky
sílu své ruky k zkáze jich obrátil.
Ti, jenž i mne s ním mají v ošklivosti,
jistě s bojem svým hned by ustali,
snažně hledali u něho milosti.
A tak pokojné můj lid mohl dny míti,
na časy věčné bíd a těžkostí
i všech úzkostí cele zbaven býti.
Jádra pšenice hojnost bych mu dával
bez mnohé práce, i z skály medu
k zahnání hladu, tím krmil a choval.

Žalm XCI.

Qui habitat in abdito.

Kdož ochrany nejvyššího
v skrejši jeho užívá,
tenť v stínu všemohaucího
bezpečně odpočívá;
protož i já říkám pánu
v každý čas s dověrností:
Ty's hradem mým, ty mau schranú,
jáť na tobě mám dosti.
Onť mne z osidla lstivého
lidských ošemetností
i z pokušení každého
vytrhne svau mocností;
nad to mne chce i přijíti
pod brky křídla svého,
místo štítu budu míti
pravdu všech zámluv jeho.
Protož přístrachu nočního
nebudu se nic báti,
ni ve dne létajícího
šípu se strachovati,
ani jaké morní rány
nenadále škodící,
ni zhauby na všecky strany
žádného nešetřící.
Bychť jich po boku svém tisíc
v náhle viděl klesati,
po pravici desetkrát víc:
ke mněť nemá sahati;
nýbrž v cele jsa zachován,
to budu spatřovati,
jakau umí odplatu pán
bezbožným všem dávati.
Ponévadž tedy samého
mě, boha, autočiště
i ty za ochránci svého
kladeš na každém místě:
netkneť se tebe nic zlého,
aniž k tobě přistaupí,
žádná rána stánku tvého
v nejmenším nezarmautí.
Neb andělům svým o tobě
bůh ráčil přikázati,
že na všech tvých cestách tebe
vždy mají ostříhati:
by tě pak i na rukau svých

vlastně měli nositi,
tak od aurazu i noh tvých
ustavičně hájiti.

Po lvu i hadu zdrážděném
směle budeš choditi,
i po draku jedu plném:
nemáť nic však škoditi.
Proto že's jej zamiloval,
dí bůh, chciť ho chrániti,
mé slavné jmeno že poznal,
na věky zvelebiti.

Bude-li ke mně volati,
jistě žeť jej vyslyším;
z saužení mu spomáhati
sám mocí svau přispíším;
učině jej i slavného,
dlauhé dny mu chci dáti,
by tak moc spasení mého
v pravdě mohl seznati.

Žalm CX.

Dixit dominus domino meo.

Slávau divnau pán poctiv pána mého,
řekl mu: Posaď se na mé pravici,
až uvrhu z nepřátel tvých každého
za podnože tvých noh pod stolici.

Na Sionu nejprv moc tvau prokáži,
odtud i hned po všem světě všudy
zjevně toho, že's mocný pán, dokáži,
i nad všech svých nepřátel národy.

V den triumfu tvého potěšeného,
když'to budeš šťastně vítěziti,
tvůj lid též, v krásе oděvu svatého,
slávu, radosť z tebe bude míti.

Ty jej vida, v něm budeš se kochati,
an tebe ctí bez mocí nutkání,
a že budau tak se rozmnožovati
jako rosy vláha na svitání.

V tomť se tobě pán s přísahau zavázal,
čehož nezmění, řka v tato slova:
Ty jsi tím věčným knězem, což's i přijal,
podlé řádu Melchisedechova.

Věrný lide! nechtěj se strachovati:
tvůj tento pán jest s tebau vždy stále,
v zlý čas za tě sám bude bojovati,
v hněvu svém potře i mocné krále.

Saud jeho pomst podlé vší spravedlnosti
půjde všudy skrz všecky národy,
i nad tím, kterýž svau ošemetností
sobě panství osobuje všudy.

V tom na cestě ač svého pracování
i z potoka napije se vody,
však po slavném vítězství dokonání
hlavu zvýší, půjde v věčné hody.

Žalm CXXXVII.

Super flumina Babylonis.

V svém zajetí při řekách Babylonských
s pláčem sme se, byvše v rukau pohanských,
na Sion, svau vlasť, rozpomínali,
a tam na vrbí zavěšovali
své harfy, slaužící někdy k radosti;
neb tu byl čas zámutku a žalosti.

Tu ti, od kterýchž sme byli zjímáni,
vydali se v posměšné ponaukání,
bychom jim o Sionu zpívali;
jimžto slušně sme odpovídali:
Ach nemůžemť písniček boha svého
zpívati v zemi lidu pohanského!

Nýbrž než bych se chtěl zapomenauti
na Jeruzalém, na věky zhynauti
rozkáži své pravice umění;
a jazyk můj nechť radče oněmí,
jest-li bych v kom své potěšení míval
a na Jeruzalém se zapomínal.

Pane! na Edomské, příbuzné naše,
pomni s pomstau; neb sau vztekle a plaše,
když Jeruzaléma dobývali,
zlosť našich zhaubců rozněcovali,
křičíc: Na ně, ber na ně dotírejte!
bořte, kazte i s grunty vyvracejte!

Vezmeš i ty, ó Babylone! v svůj čas
pomstu boží, kterauž již hotovau máš!
Blaze tomu, kdožť za to zaplatí,
což si ty zlého nám směl dělati!
blaze, kdož tvé dítky v čas tvé úzkosti
bíti o skálu bude bez milosti!

JAKUB MEDUNA,

a neb jakž po latinsku se psával, *Melissaeus*, narodil se bez pochyby ve vsi Krtech, odkudž jeho jmeno *Krtský;* byl děkanem v Kutné Hoře a zemřel l. 1599. Aby strana pod oboji, ku které náležel, měla své vlastní přeložení žalmův Davidových, a vůbec oblíbeného překladu Strýcova užívati nemusila, sám v tu práci se uvázal, kteráž vyšla pod titulem: *Žalmové S. Davida*, k vzdělání čistého náboženství křesťanského opravení a v písně pod melodie zvyklé uvedení od atd. Vyt. 1596 u Jiřího J. Dačického v 12. Krom toho vydal kázaní troje o povodni škodlivé l. 1598 (v Praze 1598) a poskytnul Veleslavínovi mnohá jmena hornická. Pro patrnější rozdílnosť mezi oběma překlady vzali sme na ukázku z obou tytéž žalmy.

Žalm I.

Vyučuje David vnuknutím Ducha svatého o pravém blahoslavenství, o zdárnosti pobožných a skáze bezbožných.

Blaze tomu, kdož v radu nevchází s bezbožnými,
aniž cestau jde s nešlechetnými,
s utrhači také neobcuje,
jich spolků i sídla se vzdaluje.

Ale v slově boha nejvyššího zalíbení
skládá sobě, to má za vše jmění;
nim se kojí, srdce potěšuje,
dnem i nocí v něm snažně přemyšluje.

Ten jakožto strom spanilý při tekuté vodě
dá ovoce, v času se nezpozdě,
v své slávě vždycky se zelenaje,
ve všech skutcích z boha prospěch maje.

Ne tak bude vám, zločinci! ale jak plevami
vítr zmítá, takť bůh zajde s vámi;
v jeho saudu vy neostojíte:
ven z losu spravedlivých musíte!

Neb zná pán bůh, kteří chodí cestau spravedlnosti,
jim jsa přítomný božskau milostí:
hříšníci pak v cestě poblauzení
hrozně klesnauc, přijdau k vyvrácení.

Žalm LXX.

Modlí se za vysvobození od vztěklosti nepřátel.

Bože! svau milostí
přispěj sauženému,
vytrhna mne z auzkosti,
spomoziž bídnému,

nemeškaj zastaupiti,
mne mocně schrániti.
Uvediž v pohanění
mé krve žízníci;
nechť jsau s hanbau poraženi
moji protivníci:
jenž se v mém zlém kochají,
nechť se s ním potkají.
Nechť jsau v zpět obráceni,
jenž vyhledávají
lstně mého zahubení,
posměšně volají:
Ha ha! hlav ukřivují,
na mne ukazují.
Po tobě pak taužící
obdařiž radostí;
po spasení dychtící
nechť dí v společnosti:
Budiž slaven na věky
bůh náš, sám veliký!
Hle já pak jsem úzkostí
sevřený ze všech stran:
přispěj mi svau milostí,
neb's ty můj mocný pán,
má pomoc, mé spasení:
nedliž v spomožení!

Žalm LXXXI.

Vzbuzuje církev k chválení boha a jeho dobrodiní připomíná.

Bohu našemu zaplesejte,
z moci jeho se těšíce;
bohu Jakoba čest vzdávejte,
žaltář k tomu přičiníce;
bubnujte jemu v zvučnosti,
harfau zvučte s veselostí,
na lautnu hrejte s radostí.
Trubte trubau na nov měsíce,
nastal čas našich slavností;
ten zákon od boha majíce,
držmež jej k jeho libosti:
neb tak s Jozefem v smlauvu všel,
když k skáze Egyptských vyšel,
kdež sem neznámau řeč slyšel.
V ten čas bůh ráčil tak mluviti:
Zbavil sem jha tvé rameno;
by přestal otrocky robiti,
učinil sem pro své jmeno;
tebe sem zbavil upění,
slyšel sem tě v místě hřmění,
znal sem v Merib tvé čelení.
Tehdáž sem mluvil: Slyš, lide můj!
toběť se dám já poznati;
otevruť tobě zákon, bůh tvůj,
chtějž mne jen rád poslauchati:
nehledejž pána jiného,
neměj a necti cizího
boha, kromě mne samého.
Jáť jsem bůh tvůj, kterýž těžkosti
Egyptské tebe sem zbavil;
dobrých věcí ve vší hojnosti
dámť: jen hleď, by ústa spravil!
Lid pak můj nechtěl slyšeti,
sliby mými směl zhrzeti
Izrael, mne se zbaviti.
Protož sem jich nechal blauditi
v jich srdce radách a zlosti.
Kdyby lid můj chtěl mne slyšeti,
chodě v cestě mé libosti,
všecky nepřátely jejich
mocnau rukau porazil bych,
a potřel k zemi šíji jich.
Ti by, jenž odporují bohu,
aulisně se jim kořili;
lid pak můj majíc radosť mnohu,

věčně v pokoji by byli,
jsauce ode mne schráněni,
jádrem pšeničným krmeni,
medem z skály nasyceni.

Žalm XCI.

Vyučuje o boží ochraně, bezpečnosti volených a o předivné k nim milosti boží a lásce.

Kdo v schráně nejvyššího
bezpečně přebývá,
tentýž všemohaucího
v stínu odpočívá;
budeť k bohu volati:
Ty ráčíš má býti
naděje, pevnosť, bůh můj,
v těť daufám, sluha tvůj.
Oni před osidly lovce
život tvůj zachová,
od těžké, věrný vuodce,
zhauby tě uchová;
brky svými tě schrání
a křídly obrání;
pavezau jest i štítem
řeč jeho věrným všem.
Ty přístrachu nočního
nebudeš se báti,
ve dne létajícího
šípu se lekati;
zhauby nočně škodící
a ve dne hubící
nebudeš se děsiti
a srdce mámiti.
Byť pak po tvé levici
zhynulo jich tisíc,
deset tisíc k pravici,
neuškodí ti nic:
nýbrž zraky svými
spatříš, jak nad zlými
bůh hrozně ráčí mstíti,
za zlosť zlým platiti.
Zvolejž: V tě mé doufání,
ó bože, sem složil,
nejvyšší mne k schránění
pevnosť si položil;
zlé tebe nezachvátí,
věku neukráti,
ani se metla k tvému
kdy přiblíží domu.
Neb ráčil přikázati
angelům o tobě,
tě při tvých ostříhati
cestách v každé době:
ponesau tě v ruce své,
aby na noze tvé
v nenadálém aurazu
nevzal jakau zkázu.
Na lva i baziliška
vstaupíš, je stíraje,
lvíče potřeš, i draka,
hlas boží slýchaje:
Dychtil po mně v duši své,
spasímť ho v moci mé;
poznal jmeno mé právě,
ochránímť ho v slávě.
Pustím k sobě hlas jeho,
s ním jsem v zarmaucení,
vysvobodě ze zlého,
dámť jej v oslavení;
budeť mu vždy za boha,
dámť mu léta mnohá,
zjevímť mu spasení mé,
přijmu ho k slávě své.

Žalm CX.

Vyučuje o slávě, nepřátelích a vítězství království Krista, o poníženi i povýšení jeho.

Buoh Otec Syna svého milého,
vykupitele a pána mého,
nade všecko ráčil zvelebiti
a takto se k němu přihlásiti:
Sediž, ó Synu! na mé pravici,
dokudž tvoji všickni protivníci
nebudau podnož tvá učiněni,
jsauc mocně k nohám tvým poraženi.
Z Sionu berlu, království tvého,
pustí buh do končin světa všeho,
aby v prostřed nepřátel panoval
a nad nimi moc svau ukazoval.
Lid tvůj věrný se vší hotovostí,
jsa oblečen v odění svatosti,
vidauce tvého vítězství slávu
přistaupí k tobě v velikém davu.
Jako při dennice vycházení
oblak dává rosy v rozhojnění:
v takové se rozplodí hojnosti
rodina tvá, podlé tvé libosti.
Ráčilť buh přísahu učiniti,
a nikdy nebude jí měniti,
že's ty kněz pomazání věčného
z řádu Melchisedecha svatého.
Protož volení doufejte v něho,
oni stojí po pravici každého:
když přijde jeho prchlivosti den,
potře i krále přemocný pán ten.
On pojme národy v své trestání,
porazí je a sobě podmaní;
vůdce nad nimi panujícího
shladí v prchlivosti hněvu svého.
Že pak v běhu svého bojování
napije se z praudu muk a lkání,
u vítězství povýší své hlavy,
v nebi věčné požívaje slávy.

Žalm CXXXVII.

Vypravuje žalostivé v Babyloně vězení, naříká na nepřátely a jim pomsty žádá.

Když sme byli z vlasti přemilé
do Babylona zavedeni,
neměli sme radostné chvíle,
než ustavičné zarmaucení;
tam sme nad řekami sedávali
a na bídu hořce plakali,
zvláště pak se na hory Sionské
rozpomínavše v zemi pohanské.
Harfy naše tam s sebau měvše,
na vrby sme je zavěsili;
to nepřátelé ti viděvše,
kteří nás ukrutně věžili,
tázali se na naše spívání
a v těch zármutcích na plesání;
posměšně mluvíce, nám říkali,
bychom Sionskau píseň spívali.
My pak jak sme spívati měli
k zvelebení jmena božího,
když sme se tam býti viděli
v zemi národu pohanského?
Jeruzaléme, město mé milé!
nezapomenu žádné chvíle
na tebe: prvé nechť se má ruka
nástrojů hudebných nedotýká!
Nechť mi jazyk přilne k dásním mým,
nebudu-liť na tě pomníti;
nebudu-liť v tobě srdcem svým
největší zalíbení míti!
Rozpomeň se, bože, na Edomské,
jak kazili pevnosti městské,
křičíce: Kazte a nešanujte,
všecko až do gruntu vyvracujte!

O Babylonské pokolení!
musíš ty na skázu přijíti:
budau tehdáž blahoslaveni
ti, kteříž budau zlým platiti!
blaze bude trapičům dítek tvých,
kteří je zmordují v rukau svých:
budau je o skálu bez lítosti
rozrážeti ve své zůřivosti!

MATYÁŠ GRYL Z GRYLOVA

narodil se l. 1551 v Rakovníku, kdež otec jeho, Jan Gryl z Grylova, známý český spisovatel, byl radním. Nabyv počátečných studií v domě otcovském, odebral se okolo l. 1568 na universitu Pražskou, kdež se stal l. 1570 bakalářem. Potom l. 1572 byl rektorem školy Lounské a l. 1576 školy Táborské, načež vrátiv se do Prahy učiněn mistrem a brzy na to professorem filosofie na universitě Pražské. L. 1579 vydal se na další studia do Genevy, do Vitemberka a do Basileje, odkudž navrátiv se l. 1581 zase do Prahy, jmenován děkanem fakulty filosofické. Po roce však opustiv universitu, přijal úřad syndika městského v Žatci, jejž zastával až do smrti své dne 2 Září 1611. Krom některých spisů latinských sepsal v češtině: O kometách, kdy a kterých let se ukázaly (1578), a báseň tuto níže následující, kteráž vyšla tiskem na konci spisu: Providencia dei, o řízení a opatrování božském, od Jana Kocína z Kocinétu (u Velesl. 1592).

O ŘÍZENÍ A OPATROVÁNÍ BOŽSKÉM,

spravujícím všecky věci na světě, proti ruhačům a Epikurům bezbožným.

Nic nemám s vámi, aniž kdy chci míti,
o bezbožníci nemaudří! činiti,
kteříž, když se v zlém silíte,
že boha není, pravíte;
a že se všecko bez řádu jistého
sem i tam měte, nemajíc žádného,
kdo by je maudře zpravoval
a v jistých mezech zdržoval.
Nedáte se od bludu svého svésti,
a na pravau cestu víry navesti;
naučení nepřijímáte,
mluv vám co mluv, nic nedbáte.
Neslušíť psům svátostí podávati,
a drahých perel před svině metati;
nedbajíť ony na zlato,
neb jest jim milejší bláto.
Zdaž prospívá světlost slunce slepému?
a neb zvuk harfy přelibé hluchému?
tak i vám bláznům mluvení
o bohu nic platné není.

Ale ti, kteréž v dařích svých bohatý
osvítil pravau maudrostí Duch svatý,
znají pána boha svého,
a diví se slávě jeho:
kteráž se při správě světa spatřuje,
jak on všecky věci v řádu zdržuje,
aby vše v svých mezech stálo
a z nich nevystupovalo.
Pozdvihněteż tedy k nebi svých očí,
a patřte, zdali sem i tam se točí
slunce? zdaž běhu jistého
nemá sobě zřízeného?
Šetřte, jak divná jest v tom boží rada,
že v jistém místě k večeru zapadá,
v jistém místě ráno vzchází;
a jakž tmy husté rozráží,
hned nám s sebau den jasný přivozuje
a jej od noci temné odděluje;
když pak běh svůj dokonává,
proměny roku nám dává.
Onoť zahřívá svau mocí i zemi,
a obživuje s aurodami všemi,
i nám lidem posluhuje,
tak jakž je sám bůh spravuje.
Měsíc také, ač jest běhu rychlého,
k tomu způsobu velmi nestálého,
a však v té své proměnnosti
řídí se božskau maudrostí,
a osvěcuje svět nočního času,
bera od slunce všecku svau okrasu;
jehož světla když nemívá,
tehdy se smutně zatmívá.
Tak i všecky hvězdy svůj běh konají,
kterýž od boha uložený mají;
znajíť místa svá pořádná,
nevystaupíť z nich ven žádná.
Zdaž i v povětři bůh náš nepanuje,
an když chce, větry bauřlivé vzbuzuje,
když chce hned je pokojí zas,
a přivodí nám tichý čas?
Onť déšť příhodný dává, onť hřímání
působí, s krupobitím i blýskání,
jednak svým milým k dobrému,
jednak bezbožným ke zlému.
On když chce zůřivosť svau prokázati,
ráčí k nám posla svého vysílati,
hroma převelmi hroznéhо,
kterýž koná vůli jeho.
Tohoť se dějí bezbožní a straší,
kteříž svobodně nepravosti páší;
tuť se třesau co osyka,
kam kdo vidí, tam utíká.
Tuť se teprv dávají na pokání,
když slyší hrozné ze všech stran třeskání,
a vidauc blýkání mnohá,
chtějí teprv znáti boha!
Tak někdy byla hrůza, když Sodomu
bůh podvracel, i jiná města k tomu,
když je sirau s ohněm pálil
a s břichy z země vyhladil.
Patřteż i na zem podpor nemající,
a však v povětří předivně visící,
nad vodami založenau,
mořem kolem otočenau.
Kdo ji, než bůh náš, svau mocí zdržuje,
že se z místa svého nepohybuje?
a není ani o prst níž
země v vodách, tak velká tíž.
Z ní roste skalí kamene tvrdého,
a v lesích hojnosť dříví rozličného;
na ní z božského řízení
mají příhodné bydlení
nesčíslný počet pitomých hovádek,
též i polesních divokých zvířátek;

k tomu ptactvo rozmanité,
žížaly i šelmy líté.
Každý ten tvor má jiné přirození,
jiné spůsoby, jiné požívení;
každý má jinau postavu,
zná své časy, svau povahu.
Všecko summau nám boha ukazuje,
a před oči patrně představuje
svrchovanau maudrosť jeho
v spravování světa všeho.
Obilí, jenž roste z země v hojnosti
lidem i mnohým hovádkům k živnosti;
ovoce s stromův rozličných,
byliny mocí předivných;
včely, kteréž snažně z kvítí vonného
dělají plásty medu rozkošného,
svau matkau se spravujíce,
a na ni pozor majíce;
i ten mravenček v létě běhající
a potravu k zimě shromažďující,
když na svůj kopenec v lese
zrno větší sebe nese,
ohlašuje nám boha nebeského,
kterýž tau rozšafností obdařil jeho,
že nás svau opatrností
odvozuje od lenosti.
To nám též osvědčují potokové,
a z země prýštící se pramenové,
z nichžto divnau božskau mocí
ustavičně dnem i nocí
řeky tokem svým bez přítrže plynau,
a zemským aurodám, když suchem hynau,
vděčné vláhy dodávají,
i k zrostu napomáhají.
Anobrž není žádná věc tak malá,
aby nám boha neukazovala,
an jeho divné maudrosti
při všem všudy svědkův dosti.
A byť pak v jiném zjevena nebyla
předivná božská sláva, moc i síla,
však moře samo bez toho
má důvodův dosti mnoho:
když se koli zbouří větry prudkými,
tuť zmítá divně bárkami velkými
jednak dolů, jednak vzhůru,
nedbaje na plavcův spůru.
Tuť se naučí pána boha vzývati
ti, kteří ho prvé nedbali znáti,
spatřujíc divnau moc jeho
v vlnách moře zbouřeného:
jak on je mocně v svých rukách zdržuje,
když se všecko sem i tam vyzdvihuje,
jako by se ven vyliti
a svět chtělo zatopiti.
Však nesmí nikam přes meze své dále,
nýbrž ostříhajíc jich vždycky stále,
s hanbau musí utichnauti
a v skrýše své se shrnauti.
Poznejteť tedy pána boha svého,
ó bezbožníci srdce nemaudrého!
ont svět všecken opatruje
a v jistém řádu zdržuje.
Snažujte se mu příslušnau čest dáti,
a nechtějte více pochybovati,
že divnau maudrostí jeho
stojí správa světa všeho.
Může-liť duše tělo vzaté z hlíny
spravovati, i všecky jeho činy,
obmýšlejíc, jak by jemu
vše mohlo býti k dobrému:
nad toť bůh věci od sebe stvořené
opatruje, zvlášť pak své vyvolené,
kteří s celau důvěrností
těší se jeho milosti.

O pane náš, laskavý Hospodine!
ty's věrných svých útočiště jediné,
kdož při tobě pevně stojí,
v ničemž se zlého nebojí.
Byť hrom bil na všecky strany s blýskáním,
a svět se roztřásal hroznym hřímáním,
byť přitáhli nepřátelé:
v tebeť on doufá vždy směle.
Nedbáť nic na tyrana ukrutného,
ani na strašlivé pohrůžky jeho;
v kříži a těžkém trápení
má od tebe potěšení.
Před morem se bláznově neukrývá,
v čas hladu od tebe nasycen bývá;
nemoc a jiná trestání
snáší mile bez reptání.
Ovšem, kdož tě sobě má přítomného,
nebojí se ani ďábla hrozného;
ale živ jsa v bezpečnosti,
má s tebau dobrého dosti.

PÍSEŇ O RÁNĚ MOROVÉ

z roku 1599.

Z rukopisného zpěvníku literátů při kostele biskupském v Hradci Králové ze XVI století vytištěno v Čas. Mus. 1843 str. 497.

Hrozí se nám valným morem
na obloze nebeské:
slunce, měsíc s autoky se strojí
na pokolení lidské.
Angel páně prstem hrozí,
vypovídá příměří;
smrtelnými střelami hroznými
ke všem napořád měří.
Slunce, měsíc tmíti budau
na sirobu truchlivau;
plačtivý hlas, smutné naříkání
v lidech množíti budau.
Jaré, vozimé dozrává,
žeň veřejná nastává;
zrostu dosti, ale bez plínosti:
na boží jsme milosti.
Aj již slunéčko vychází,
Holka kosu naráží;
po hodině žádného nezmine,
leč bůh bude jich stráží.
Nohy její svědomé jsau
ve všelikém národu;
vidí a zná každého člověka,
a ví, čího jest rodu.
Ústa její vždycky lační,
a střeva dna nemají:
všecky věci životné pod nebem
jako nic požírají.

Srdce její srdce lvové,
oči baziliškové:
do kohožť se ona právě vzhledne,
nespomohúť lékové.

Ruce její obsahují
města, zámky i tvrze;
podmaňuje mocné krále světa,
papeže i císaře.

Uši její pozorné jsau,
chřípě čichu jemného:
slyší, čijí víc než od tisíc mil
z nás jednoho každého.

Darův a poct nemiluje,
peněz nepotřebuje;
stříbra, zlata, rovně jako bláta,
tak sobě považuje.

Nenít hodův milovnice,
kratochvilného líce;
strach z ní srší, až proniká duši
tauž, než kulka z ručnice.

Jakožto oblak hyn již táhne
od uhlu západního
s pryskyřičnými střelami náhlými,
z vnuknutí božího.

Čelní vojsko na hřbet klesá,
Holka radostí plesá;
střelba fučí, zvonovina hlučí,
pláč sirých v domích zvučí.

Korauhvice již zpět padá
a smrť od vojska vpadá;
kam se díti nelze, než dojíti:
pán bůh rač s námi býti!

Ježíš Kristus heslo naše
buď nám až do skončení;
neboť jest on sám, jenž dostačuje
nám k životu, k spasení.

Ku pomoci naší přispěj,
pane bože náš s nebe!
nedopauštěj smrti náhlé na nás
tento nebezpečný čas.

Času k pokání svatému
z milosti rač popříti,
abychom mohli k tvé chvále a cti
pokání zde činiti. Amen.

OBSAH.

ČTRNÁCTÉ STOLETÍ.

Stránka

Úlomek legendy o XII apoštolích (S. Jan) 1

Legenda o desíti tisících rytířích:

Když po božiem umučení 5

„ o sv. Dorotě:

Ó Doroto, panno čistá 17

Píseň k nejsvětější Svátosti:

Jezu Kriste, štědrý kněže! 21

„ o Těle božím:

Otče Bože všemohúcí 23

„ Hvězda mořská:

Zdráva, matko přežádúcie! 25

„ Maria spomocnice:

Divná milost božie 27

„ Mistr Lepič:

Slýchal-li kto práv při vieře 29

Úlomek hry divadelné na umučení Páně 31

PATNÁCTÉ STOLETÍ.

Dvě Kroniky o Stilfridovi a Bruncvíkovi:

O Stilfridovi: V České zemi jeden pán a kníže bieše 39

O Bruncvíkovi: Když bieše po smrti Štilfridově 55

Historie Trojanská:

Knihy čtvrté. Kapitola druhá: Gvido vypisuje čas podletní, v němžto králi a vévody Řecké vypravili sú se k městu Trojanskému 75

Knihy páté: O ustavení města nového a převelikého Troje nazvaného od krále Priama, syna Laumedonty krále Trojanského 85

Kapitola druhá: O rodu Priama krále Trojanského 86

Kapitola třetí: O ustavení města Troje nového a hradu v něm, a o osazení jeho měšťany a řemeslníky, a o hrách tu v městě vymyšlených 88

Stránka

Šesté knihy: O radě krále Priama s syny svými, rytieři i měšťany, coby mělo činěno býti, a o mnohém návěští, aby Paris nejezdil na pomstu do země Řecké 101

Knihy sedmé: O výpravě Parida a Deifoba s valným vojskem do země Řecké na pomstu 114

Knihy osmé: O radě Řeckých králóv a kniežat, kterak by sě pomstili nad Trojanskými únosu Eleny královny, lúpeže chrámu a mordu lidí . . 127

Desáté knihy: K'erak Řekové poslali posly slavné s velikými obětmi k bohu Apollo nazvanému, aby byl otázán, kterak sě jim má ta vojna zdařiti 131

Knihy jedenácté: O radě Kalchanta, tajného zrádce Trojanských, Řekóm vydané, o pohnutí a plynutí vojska Řeckého 137

Knihy devatimezcietmé: O rokování mezi Řeky a Trojanskými, na kterémžto rokování jednána jest zrada a úklad toho slavného města . . . 142

Třidcáté knihy: O dobytí, nébrž zrádném ztečení města slavného Trojanského, a o zboření, zlúpení a vypálení jeho, o zmordování krále i všech jeho téměř dvořan i měšťan atd. 155

Jan Hájek z Hodětína:

České zřízení vojenské 167

Úlomek biblí české písma hlaholského:

Z knihy přísloví kap. 4. 177

M. Jan Hus:

I. Postilla:

Předmluva: Aby ktož budeš čísti 181

Milosrdný spasitel, pán všemohúcí 181

Čtenie neděle prvé v Advent 183

Neděle čtvrtá u puostě 190

Poznamenání (od důst. Dra. Jana Fabiána, jakožto censora) . . . 203

II. Dcerka aneb o poznání cěsty pravé k spasení:

Úvod: Slyš, dcerko! a viz 205

Kapitola prvnie 207

„ třétie 211

„ desátá 216

III. Listové ze žaláře:

1. Mistr Jan Hus, v naději kněz 221

2. Bóh s vámi rač býti 223

3. Mistr Jan Hus, v naději sluha boží 224

Stránka

Jeronýma Pražského list panu Lackovi z Kravař,
dán u vězení v Konstanci dne 22 Září 1415 227
Počátkové husitství:
Sluší každému věděti 229
Zbarvení mnichové:
Vlka poznáš po srsti 235
Žaloby na Husity:
I. Všichni poslúchajte 239
II. Slyšte, Čechové! což sě nynie děje 245
III. Když Lev umřel pravú túhú 249
Úlomky z rýmované kroniky české, z r. 1419 a 1420:
1. Ale oni na Beránku 251
2. Lid z Prahy i s Vyšehradem 254
O smrti kněze Jana z Želiva 257
Žižkovo tažení válečné do Uher l. 1423 265
Řád vojenský Jana Žižky a spojencův jeho 271
Listové Jana Žižky z Kalichu:
1. Pán Buoh všemohúcí rač býti s vámi 277
2. Pozdravenie vám od boha Otce 279
3. Bože dejž, byšte se navrátili 279
4. Milost Ducha svatého račiž přebývati 281
Píseň válečná Táborův (složená od Bohuslava z Čechtic):
Kdož jste boží bojovníci 283
Václav, Havel a Tábor, čili rozmlúvánie o Čechách roku 1424:
Když čas bieše léta od nar. syna bož. 285
Bitva před Ústím léta 1426 dne 16 Června:
Slušíť Čechuom spomínati 303
O zajetí Sigmunda Korybuta v Praze dne 17 Dubna 1427:
Z dobrého jmena Čechové 311
Práva Starého města Pražského:
Léta od narozenie Syna božieho 1310, Února měsiece, ten úterý před S. Blažejem, těmito dary jest město Staré Pražské obdarováno od krále Jana atd. 315
Zápisy Starého města Pražského:
A. Soukromé:
1. 1418, 18 Května. Smlouva o napsání bibli 347

Stránka

2. V Ostrově 1419, 26 Února. Klášter Ostrovský směňuje s Janem Korkyní a s jeho bratřími zboží své, Hořany, za zboží jich, Oboru a Kamenná vrata atd. 349
3. 1422, 1 Července. Veliké a Nové města Pražská zapisují Mikšovi Tkaničkovi, měštěnínu svému, ves Dobroviz za služby jeho v poselství k knězi velikému Litevskému 350
4. Na hradě Pražském 1427, 16 Listop. List osvědčení úředního Mikšovi z Lojovic v příčině zboží jeho 351
5. 1428, 30 Dubna. Staré město Pražské přijímá Martina mlynáře Nelahozevesského, hrdla i statku odsouzeného, na milost 353
6. 1429, 26 Listop. Purkmistr a konšelé města nějakého žádají purkmistra města Praž. za naučení v jisté při 355
7. V Praze, 1430, 14 Listop. Ondřej Štuk z Kamenice postupuje Václavovi Štukovi z Cholpic a Václavovi z Miletína, purkrabímu Hasištýnskému, zboží svého v Kamenici, v Skuhři, v Olešovicích a j. v dluhu 358
8. 1433, 3 Prosince. List posledního poručenství Šimona od Bílého lva, měštěnína St. m. Praž. 360
9. 1435, 5 Září. Nález mezi mistry řemesla střelcovského a mezi tanléři o prodávání samostřílův 365

B. Obecné:

1. 1420, 26 Července. Obec Pražská všecka zboží a statky měšťan z Prahy uteklých a obci nevěrných k obci potahuje 365
2. 1421, 21 Července. Výnos obce Veliké Pražské, učiněný v pondělí před sv. Maří Magdalenú l. 1421 367
3. 1422, 5 Února. Výpověď rozsudčí mezi Pražany Staroměstskými a Novoměstskými 369
4. 1422, 28 Máje. Výnos obce veliké atd. 375
5. 1429, 30 Ledna. Výpověď úmluvčí ve při a v záští vzniklém mezi Starým a Novým městy Pražskými 377

Zápisy sněmovní:

1. 1415, 5 Září, v Praze. Zápis velikého sněmu pánův Českých i Moravských, v Praze o S. Jiljí 379
2. 1421, 7 Června, v Čáslavi. Zápis velikého sněmu Čáslavského proti králi Sigmundovi 384
3. 1423, 1 Listop., v Praze. Zápis velikého sněmu v Praze, jímžto předešlý (neznámý) sněm Kolínský se potvrzuje atd. . . . 391

Stránka

Pašije dle Sv. Marka:

Bieše Veliká noc a Přiesnosť po dvú dní 401

M. Jan z Příbrami:

Tuto sě vypisuje život kněží Táborských od jich počátku až do tohoto léta (1429) 409

M. Prokop z Plzně:

Veřejné napomenutí k Čechům i Moravanům, aby námluvy se sborem Basilejským učiněné přijali a jich dokonali, l. 1435 431

Král Přemysl Otakar a Záviš:

Král Přemysl když králem bieše 437

Píseň o Štemberkovi:

Račte poslúchati, co vám chci spievati 443

Léčitelství:

Všeliká múdrosť od pána boha jest 445

Herbář:

Počínají se knihy o mocech rozličného kořenie, a to pořadem abecedy 453

Ranné lékařství Rhezasovo:

Předmluva 457

Kapitola prvá: O ráně 460

„ druhá: O ráně hlavné bez šitie 463

„ třetie: O otoku hlavy bez rány 464

„ čtvrtá: O ráně s zlomením lbi 465

„ pátá: O zlomení velikém lbi a ráně úzké zcela 467

„ šestá: O rozštiepení lbi 469

Solfernus (Život Adama a Evy) 471

Belial 497

Život Alexandra Velikého, krále Macedonského:

Kap. 59. Tuto Dariáš, sebrav lid, vytrhl jest polem proti Alexandrovi 529

„ 60. Tuto Dariáš přijev do města Susis i padl na sieni a plakal . 531

„ 61. Dariáš posielá Alexandrovi, aby mu máteř a ženu vrátil . . 532

„ 62. Tuto poslové Dariášovi dali list Alexandrovi, a on jim z úst odpověď dal 533

„ 63. Tuto Alexander rozbil stany podlé řeky řečené Grankus . . 533

„ 64. Tuto opět Dariáš strojí se s Alexandrem bojovati 534

„ 65. Dariáš posielá Porovi Indickému, žádaje pomoci 535

„ 66. Tuto dva rytieře Dariášova zabili krále Dariáše 535

„ 67. Alexander vjel do města Susis, i nalezl Dariáše, an ssečen . 536

Stránka

Kap. 68. Tuto Dariáš mluví s Alexandrem i pusti duši v rukú jeho . . 537
„ 69. Alexander vrátiv se s pohřbu i sedl na stolici Dariášově divné 540
„ 70. Tuto Alexander kázal všem Persidským a vladařóm všecky obeslati 541
„ 71. Tuto kázal mordéře Bysso a Onobrazantes stínati 542
„ 72. Tuto Alexander pojal dceru Dariášovu sobě za ženu Roxanu 543

Million Marka Pavlova:

Kterak a proč pan Mikuláš Pavluov z Benátek, a pan Matúš brali sú sě do krajin na východ slunce. Knih prvých kap. 1. 545
Kterak krále velikého Taterského došli sú. Kap. 2. 547
Kterak je ten král poslal k Římskému papežovi. Kap. 4. 548
Kterak sú čekali v Benátkách volení papeže. Kap. 5. 550
Kterak sú sě vrátili k Taterskému králi. Kap. 6. 550
Kterak sú od něho přijati. Kap. 7. 552
Kterak Markus, syn pana Mikuláše, rostl u milosti před králem. Kap. 8. 552
Kterak po mnoho časích obdržali sú od krále, aby sě domuov navrátili. Kap. 9. 553
Kterak sě do Benátek vrátili. Kap. 10. 554
Popsánie vlastí na vzchod slunce, a prvé o Menší Armenii. Kap. 11. . 555
O Tureckej vlasti. Kap. 12. 556
O jednom ukrutníku, jenž slove Stařec. Kap. 28. 556
O smrti toho Starce a o zrušení města. Kap. 29. 558
O městu Karokoram. Kap. 51. 559
O prvniem králi Taterském, jenž slul Chinchiš. Kap. 52. 560
O bití Tateruov s tím králem. Kap. 53. 560
O číslu a o porážce Taterských. Kap. 54. 562
O druhém velikém hodu Únoru měsiece. Knih II, kap. 15. 563
O zšlechtilém městě Singuj tu píše. Kap. 64. 565
O divném městu Kvinsaj tuto píše sě. Kap. 65. 565
O úžitcích, jenž béře veliký kám (z) Kvinsaj a vlasti Mangi. Kap. 66. . 570
O vlasti Ruskej nebo o Rusích. Knih III, kap. 53. 572

M. Vavřinec z Březové:

a) Snář 573
b) Z kroniky o Římských císařích:
Liberius 579
Mauricius 581
Fokas 583

Stránka

Eraklius 584
Konstantin 586
c) Z cesty Jana Mandevilly:
Předmluva I, II, III 587
Rozdiel prvý o času výjezdy tohoto ctného rytieře z Nižších zemí . . 590
Druhý rozdiel praví cestu do Konstantinopole, o Dunaji a o tom městu, a o mosazném obrazu Justiniana ciesaře 590
Třetí rozdiel o svátosti, kteráž jest v Konstantinopoli atd. 592
Čtvrtý rozdiel o korunách božích, a o hrobu, o kopí a o svatých tělech, ježto leží v Konstantinopoli 594
Pátý rozdiel o položení města Konstantinopole, o Troji, o krajinách Řeckému císaři poddaných, o tělu Aristotyle atd. 596
Šestý rozdiel o paláci neb domu ciesaře Konstantinopolského, o mrtvém těle divného proroka 597
Sedmý rozdiel o vieře Řecké a proč pod papeže neslušejí 598
Osmý rozdiel praví cestu z Konstantinopole do Jerusaléma 599
Devátý rozdiel o Ipokrasově dceři v drakovú tvárnosť kúzlem proměněné, a o dvú rytieřú, jenž sú pro ni zahynuli 600
O Machometovi a jeho přiebytku, o pústevníkovi jeho milostníku, o zákoně a o smrti Machometově 602

Petr Chelčický:
a) Z repliky proti Mikulášovi biskupovi Táborskému o večeři páně . . 605
b) Z výkladu na pašiji sv. Jana 609
c) Z Postilly: Předmluva 621
Neděle 1 po sv. Trojici 625

Písně světské:
1. Přečekaje vše zlé stráže 639
2. Ach nešťastná žalosti! 641
3. Stratilať sem milého 641
4. V Strachotíně hájku 641
5. Paní milá! k tvé milosti 642
6. Panno milá! pomni na to 643
7. Služba, tužba 643
8. Milovati a nemieti 643
9. Miluji tě, to věz 643
10. Kdo chce mnohé túhy zbýti 644
11. Milovánie bez vídánie 644

Stránka

12. Kto miluje nevěda 644
13. Milosť nic jiného nenie 644
14. Bych měl to, což nemám 644
15. Ktož v tvář pěkně 644
16. Kdež sě žena muže nebojí 645
17. Ach má přenezčastná jiezda 645
18. Ktož sě večer opie 645
19. *Detrimentum patior* 646

Rozumové mudrcův 647

Seneky spis o mravích 649

O čtyřech ctnostech stežejných:

O spravedlnosti kap. (1, 6 a 10) 653

M. Václav Koranda:

Poselstvie krále Jiřího do Říma k papeži 663

Hilarius Litoměřický:

Z traktátů proti Jiříkovi z Poděbrad, Janovi z Rožmberka svědčícího, rozdíl 1 715

Jošt z Rosenberka, biskup Vratislavský:

List královně Johaně, l. 1467 723
Třinácte šprochuov vajovských 727

Odpověď na šprochy Klímovy z Prudovic:

Třinácte nešprochóv vajovských 728
O spravedlnosti a nespravedlnosti, spis téhož Jošta 730

Odpověď: Povahy křesťanské spravedlnosti 730

M. Jan z Rokycan:

a) List proti Pikartóm, t. proti Bratřím českým, po Čechách i Moravě l. 1468 rozeslaný 733
b) Z Postilly (Luk. 13, 31.) 737

M. Pavel Pražský, příjmím Židek:

Ze Zpravovny: Králi Jiřímu přípis 745
Karel Čtvrtý 768
Václav Třetí (IV) 770
Zigmund 772
Albrecht 774
Fridrich Třetí 774
Jiří z Poděbrad 776

Rada králi Jiřímu o zlepšení kupectví v Čechách 777

Stránka

Ctibor Tovačovský z Cimburka:

a) Z hádaní Pravdy a Lži o kněžské zboží a panování jich (kap. 1, 2, 7, 8, 9) 793

b) Z knihy Tovačovské:

Předmluva 803

Když pán umře země, a země osiří 806

Přípis listu, když země osiří 807

Přípis listu k lantfrídu 808

Přípis lantfrídu, když země bez pána jest 809

Kde se kladú lantfrídní listové a přiznávající 811

O dědicích po smrti krále zóstalých aneb volení nového krále . . . 812

Přípis listu, když král jest vybrán a zvolen za krále 812

Rozdiel mezi králem zóstalým dědičným a znovu zvoleným 813

O sjezdu všie země do Brna neb jinam 816

Přísaha královská neb markrabina, kterúž udělal král Mathiáš . . . 818

S jakú poctivostí dsky mají vzaty býti od kapitoly Olomúcké v Olomúci, a z Brněnské v Brně 819

Při dskách kto v šranciech býti mají 820

Z které příčiny dsky psány počaty česky 820

O spolcích 821

Když se spolkové vložie, a hajtman ven vystúpí 821

Kterak se ve dskách hledá a výpisové z desk dávají 822

Kterak se ve dsky vkládá 822

O vkladu i vymazání z desk 826

O dědičných zbožích panských 827

O prodeji zbožie dědičného některé paní 828

O válce s Uhry l. 1468—1474:

Potom hned téhož léta 831

O sněmu Kutnohorském po smrti krále Jiřího l. 1471 849

Smlúva o pokoj, učiněná l. 1478 mezi králem Matyášem a Vladislavem, a královstvími Českým a Uherským 863

Zpráva o knězi Michalovi l. 1480 879

Z Albertána: O přátelství 889

Rozprávky nábožné:

O jedné panně rozprávka velmi krásná, a ta panna bieše dnú zlámána atd. 897

O jednom mládenci, ježto byl upadl u veliké hřiechy, a kterak pán bóh jemu ty hřiechy divně odpustil 899

Opět o jednom mládenci divná rozprávka 901

Stránka

O jednom rytieři rozprávka 902
Rozprávka o jednom mládenci velmi pěkná 903
Rozprávka velmi pěkná o sv. Krištoforu 904
O jedné babě čarodějné, jenž bieše horšie než čert, a ta jest manžely dobré v nenávisť uvedla 906
Ze života sv. Františka Assisského 907
Příklady světské z kronik Římských:
Morovid 909
Svíce míru 911
Moudrý rytíř 912
Fóka kovář 915
Tři pravdy 920
O čem kdo neví, na to nedbá 922
Tři hádanky 924
Skutky a mravy dávních mudrcóv:
Tales 927
Solon 929
Philo 931
Sokrates 932
Plato 940
Virgilius poeta 946
Bajky Esopovy:
O zlém a ještě o horším 947
O vlcích, o ovcích a o psích 949
O muži a o sekeře 949
O kramáři a o vosku 950
O lišce a o hrozních 951
O vlku, pastýři a o myslivci 951
O pávu, bohyni řečené Juno, a o slavíčkovi 952
O koni, o jelenu a o myslivci 953
O nemocném oslu a o vlku 954
O člověku a lvu 955
Nové fábule:
Slavíček a krahujec 955
Liška 956
Pes a vlk 956
Mravenec a holubice 957

Stránka

Ptáčník a skřivánek 957
Vosové a koroptvy 957
Hlemejžď a vorel 958
Lev a vlk 958
Fábule Anianovy:
O jedli a o šípku 959
O plačícím dítěti a o lakomém zloději 960
O větru a dčbánu 960
O vlku a o kozlátku 961
Fábule Adelphonsovy:
O penězích, kteréž byly dány k věrné ruce schovati 962
O sedláku, vlku, lišce a o sejru 965
Fábule Pogiova:
O lišce, o kohoutu a o slepici 968
Fábule Šebestiana Branta:
Saudce, kterýž pocty béře, ten nespravedlivě saudí 969
Lichevník, kterýž neprávě pokání činí, v horší upadá 970
Dvořská odpověď Minatia k jednomu sedláku 971
Rada zvířat:
Lev 973
Liška 976
Jelen, srna a laně 979
Vorel 981
Jestřáb, raroh, krahulec, sokol a jiné ptactvo laupežné 988
Sova, kalaus, vajr a netopýr 991
Ptactvo drobné 994
Slavík, laštovice, žežhulka, skřivánek, strnad, dedek, křepelice . . 995
Vrána 997
Václava Vlčka z Čenova naučení ku králi Vladislavovi, kterak se mají šikovati jízdní, pěší i vozy 999
Kabátníkova cesta do Jerusaléma a do Egypta 1015
Viktorín Kornelius ze Všehrd:
a) Z knihy o napravení padlého: Přípis 1039
b) Z kněh o právích země České:
Předmluva 1049
Knihy II. O súdu zemském, jak má osazen býti. Počátek 1 1055
O rozličnosti póhonóv. Hlava 21 1062

Stránka

Kde jeden a kde trój póhon. Hlava 22 1065
Knihy IV. O prodávajícím. Hlava 4 1068
Knihy IX. Co jest při dskách a súdu změněno. Hlava 10 . . . 1075

ŠESTNÁCTÉ STOLETÍ.

Zřízení zemské království Českého za krále Vladislava l. 1500 vydané:
Úvod 1087
Kterak v saudu zemském sedají 1090
O saudu 1091
Matouš z Chlumčan:
Předmluva na zřízení privilegií koruny a království Českého . . . 1101
Registrum privilegií v 10 truhlicích na Karlštejně složených 1106
Jan z Lobkovic:
Putování k hrobu božímu. (O výjezdu z Čech a o pobytí v Benátkách.) 1109
Z Kancionálu bratrského l. 1505:
1. Vesele zpievajme 1137
2. Kristus příklad pokory 1139
3. Jestiť psáno dávným rokem 1141
4. Umučenie našeho pána Jezu Krista 1143
5. Radostně boha chvalme 1148
6. Z té milosti nesmierné 1150
7. V moci múdrosti dobrého 1152
8. Smrť se blíží každému 1154
Václav Písecký:
Přípis Řehořovi Hrubému 1157
Spis Izokrata k Demonikovi napomenutedlný 1160
Řehoř Hrubý z Jelení:
Bohuslava z Lobkovic a z Hasenšteinu list Petrovi z Rozenberka (počátek) 1175
Erasma Roterodamského Chvála bláznovství 1182
Mikuláš Konáč z Hodištkova:
Z Kroniky české Aenea Sylvia:
O vojště do Čech skrze Martina V papeže uloženém a o poražení Němcuo. Kap. 48 1189
O začetí Bazilského sněmu a povolání Čechuo na ten sněm, aby své víry duovod oznámili. Kap. 49 1194
Řeč Juliána kardinála k českým poslóm a odpověď týchž. Kap. 50 . . 1195

Stránka

O vítězství Čechuo německé strany a poražení i o smrti Prokopa a jiných bratří. Kap. 51 1198
Hra flus v Čechách l. 1512 1205
List pánův a rytířstva ze sněmu Benešovského Pražanům i jiným městům Království Českého l. 1516 1207
Smlúva Svatováclavská l. 1517 1217
Potupná píseň Táborských na vyšší stavy zemské a zvláště na p. Ladislava ze Šternberka, l. 1520 1245
Odpověď na tauž píseň 1247
Viléma z Pernšteina listové:
1. Sigmundovi I, králi Polskému. Sebe i syny své jemu do milosti poroučí, připomínaje i služby, které někdy bratru jeho, Vladislavovi II, Uherskému i Českému králi, činíval. V Pardubicích 1520, 13 Aug. 1249
2. Ludvíkovi I, králi Českému a Uherskému. Zakazuje se věrností svau a napomíná krále, aby k uvedení zemí svých v lepší řád užil rady strýce svého, krále Polského atd. V Prostějově 1520, 26 Mart. . 1251
3. Témuž králi, když pro mor v Čechách panující do Brna přijeti nemohl, napomínání činí, aby království svého Českého vždy předce pilen byl a mohútně v něm kralovati hleděl. V Prostějově 1520, 4 Oct. 1254
4. Témuž králi, stár jsa, radu dává, kterak sobě ve zhaubných roztržkách stavův K. Č. počínati má. Ve Hranicích 1520, 10 Dec. . 1255
5. Panu Adamovi Polickému a Vilémovi Prusinovskému: aby k tomu vedli na sněmu stavův Moravských, aby Uherským pánům v Moravě na pomezí Uherském osazovati se dovoleno nebylo. V Prostějově 1520, 3 Mart. 1258
6. Všem třem stavům K. Č. zdání své píše, jakový způsob v nastávajícím jednání s králem JMtí od stavův zachován býti by měl. V Pardubicích, 1 Jun. 1260
7. Panu Ladislavovi ze Šternberka, nejv. kancléři K. Č.: napomíná jeho, aby zpletkům v K. Č. vzešlým, zvláště o dluhy královské, konec učiniti hleděl. V Pardubicích, 2 Sept. 1261
8. Stanislavovi Turzovi, biskupu Olomúckému: horlí proti úmyslu některých, bráti privilegia královská do Moravy po Uherskou pečetí. V Hranicích, 11 Nov. 1266
9. P. Petrovi z Žerotína: důvěrné naříkání nad obecnými zmatky, kteří v Moravě počali. V Prostějově 1521, 16 Febr. 1267

Stránka

Z kněh pamětních archivu městského v Praze:
1. O založení špitálu S. Pavla za Poříčskou branou v Praze . . . 1269
2. O spojení Starého a Nového měst Pražských v město jedno, l. 1519 1273
3. O rozdělení jednoty měst Pražských l. 1528 1275

Bratr Matěj poustevník:
List mistru Havlovi Caherovi, administrátoru pod obojí, l. 1525 . . 1281

Bartoš písař:
Z Kroniky Pražské, knihy III, kap. 7: V níž se vypisuje, jak Pražané svau vysoce stavějí a skrze arcibiskupa Ostřehomského mnoho provozují. Dále jak Turek škody v Uherské zemi činil, Bělehradu dobyl, a jak král Ludvík žalostivě, aby Čechové mu pomoc dali, prosí. Při tom, kteří a jak táhnou, se jmenují, a jak král Ludvík zahynul . . 1299
Kap. 8. V níž se vypravuje a na rozum dává, jak přítel v potřebě poznán bývá. Přitom když sau Turci Budína dobyli, co sau tam působili. Přitom život a dobrota krále Ludvíka se vypravuje, a ta ho zavedla 1307

Radslav Berkovský z Šebířova:
List králi Ferdinandovi, 1529, 18 Června, v příčině nařízeného sněmu Budějovického 1313

Brikcí z Zlicska:
Předmluva na Práva městská, l. 1536 1317

Václav Hájek z Libočan:
Z Kroniky České:
L. 1003 (o knížeti Jaromírovi a o Vršovcích na Velize) 1325
L. 1009 (o hradě Přímdě) 1331

Historijí dvanácte o bratru Janovi Palečkovi 1337

Nejmenovaný mnich řádu S. Františka:
a) Charakteristika pana Bohuslava ze Švamberka a paní Magdaleny Švamberské, rozené z Šellenberka 1349
b) Píseň k sv. Kateřině:
Vím já jeden kvítek pěkný 1357

Artikulové sněmu obecního, kterýž držán byl na hradě Pražském l. 1547 1359

M. Mikuláš Šud z Semanína:
Předmluva k Pranostice nové od r. 1541 až do konce 1550 . . 1373

Sixt z Ottersdorfu:
Z knihy památné čili historie oněch dvou nepokojných let v Čechách 1546 a 1547 1379

Stránka

Zprávy ze sněmů Bratří českých:

Léta páně 1512 po sv. Martině v Brandýse 1395
Z sněmu, na němž bylo rozjímáno, odkud pochází oblevení 1396
Zpráva předloženým 1397
Zprávcům zemských věcí 1397
O práci skutečné 1398
Zpráva při saudu 1398
Při trestání 1399
Zpráva úředníkům 1400
„ saudcím světským 1402
„ jdaucího k saudu 1403
„ při rychtářství a konšelství 1405
„ řečníkům 1406
„ svědkům 1407
„ na vojnu jdaucím 1408
„ urozeným 1409
„ poddaným 1410
O snášení křivd v trpělivosti 1410
Zpráva pánův k čeledi 1410
„ pánův k poddaným 1411
„ bohatým 1411
„ chudým zase 1413
„ zprávcům duchovním 1413
O samotnosti kněze 1414
Bratří pomocníci ustavení nad zborem které věci na péči mají míti . 1414
Napomenutí hospodářův z sněmu starého 1416
„ „ z sněmu jiného 1416
„ po domích 1417
Zpráva hospodáře o manželku 1418
„ „ k dětem 1419
„ „ při čeledi 1420
„ „ k přístavným 1420
Napomenutí manželek, a nejprv k svým manželům 1421
„ samy při sobě 1421
„ při dítkách 1422
„ při čeledi 1422
„ synům a dcerám 1422

Stránka

Napomenutí čeledi 1423
Sluhám naučení 1424
Zdrželivým 1224
Pannám 1425
Vdově a vdovci 1425
Mládencům a mladicím 1425
Zpráva postaveným k radě těm, jenž by stav proměniti chtěli . . . 1426
„ při svatbách z sněmu starého 1427
Příčiny svatby činění 1427
Zprávcím nad almužnami 1428
Zpráva almužny dávajícím 1428
„ almužny beraucím 1429
Z sněmu léta 1500: Míra živnosti, řemesl nebo obchodů 1429
O oděvu zpráva z sněmu 1506 1430
Jiná zpráva při živnostech 1431
Zpráva při obchodích 1432
„ řemeslníkům 1432
O opovídání jdaucích přes pole 1433
Z téhož sněmu při posvíceních 1434
O chození na jarmarky 1434
Zpráva vandrovním 1434
„ při vaření piv 1435
„ při kupectví 1435
„ při nemocných 1436
Léta p. 1538: Věci zapověděné všechněm bratřím 1438
Léta p. 1546, o knize zpráv kněžských 1439
Doplnění v Přerově l. 1566 1441

Jan Blahoslav:

a) Z života Jana Augusty 1443
b) Předmluva k České grammatice 1461

Práva a zřízení zemská království Českého l. 1549:

Artikulové o důstojenství, mocnosti a saudu Jeho Milosti Královské (A. IV—IX) 1467
O osazování saudu zemského většího (A. X—XXIV) 1471

Pavel Vorličný:

Flavius Josefus o válce Židovské.

Z knihy VII: O šturmování ke zdi, a o zapálení chrámu. Kap. 9 . . 1481

Stránka

Jak chrám zapálen jest proti vůli Titově. Kap. 10 1485
O kněžích a o pokladnici, i o ambitu. Kap. 11 1488

Oldřich Prefát z Vlkánova:

Z cesty do Palestiny:

O plavení pautníkuov od země Svaté portu Jafu zas k ostrovu Cypru, a o šarvátce, kterauž sme s Turky na moři měli na té cestě mezi zemí Svatau a ostrovem Cyprem, v kteréž několik osob postřeleno a zbito. Kap. 66 1491
O bauři mořské veliké, kterak se při ní od počátku až do konce děje. Kap. 80 1506

Martin Kuthen ze Šprinsberka:

Kronika velmi pěkná o urozeném a statečném rytíři Janovi Žižkovi, Čechu, pravdy boží horlivém milovníku 1511

Jan Táborský z Klokotské Hory:

a) Z vypsání orloje Pražského:

Chvála orloje Pražského, a jaké věci divné v něm zavříny jsau. Kap. 1 . 1523
Čeho tento orloj a jakého zprávce potřebuje. Kap. 2 1528

b) Z Kancionálu Žlutického (Úvod) 1529

Arcikníže Maximilián II v peleši loupežnické ve Španielské zemi . 1531

Pavel Slanský:

Zpráva o vysvobození dvau synův, Vratislava i Ferdinanda, uroz. p. Floriána Kryspeka od zamordování v Paříži l. 1572 dne 24 Srpna . 1535

Prokop Lupáč z Hlavačova:

Historie o císaři Karlovi IV (léta 1342—1349) 1539

Pavel Kristián z Koldína na Martinicích:

Předmluva na Práva městská, l. 1579 1549
Artikulové práv městských: O spravedlnosti a právu (A. I—III) . . 1553

Jan Mirotický:

Z obyčejův, práv, řádův aneb zvyklostí všech národův atd.: O zemi Moravské 1557

Matouš Hosius:

Z Kroniky Moskevské:

O náboženství národu Moskevského i jiných všech Rusův 1567
O postu ruském, a jaký spůsob při něm zachovávají 1578
O zpovědi 1579
O užívání velebné svátosti večeře páně 1580
O manželství 1582

Stránka

Václav Dobřenský:
Ze spisu: Vrtkavé štěstí:
Příkladové proměny všech věcí 1585
Naučení mravné 1588
Příběh o jistém saudci, kterýžto mezi bohatým a chudým člověkem spravedlivý nález učinil 1589
Daniel Adam z Veleslavína:
a) Život Eneáše Sylvia 1593
b) List Poggia Florentského k Leonhardovi Aretinskému, o odsauzeni a upálení M. Jeronýma Pražského na sněmu Konstanském. Dán v Konstanci 30 dne Máje 1416 1603
c) Kalendář historický (1 den Ledna) 1615
Vavřinec Leander Rvačovský:
Masopust. Výpisky z artikulu pátého: O saudu Masopusta s Quadragesimau, a výpovědi, kteráž se mezi nimi stala 1621
Jan Štelcar Želetavský z Želetavy:
Ze spisu: O stvoření světa:
Předmluva 1637
Příkladové moudrých a rozšafných žen 1646
Příkladové zlých a nehodných žen 1649
Jan Kocín z Kocinétu:
Z Historie církevní Eusebia Pamfila:
Přípis p. Petrovi Vokovi z Rožmberka 1657
Jiří Strejc a
Jakub Meduna (Melissaeus) Krtský:
Překladové Žalmův S. Davida:
Žalm I . . . . . 1667 a 1675
Žalm LXX . . . . . 1669 a 1676
Žalm LXXXI . . . . . 1670 a 1677
Žalm XCI . . . . . 1671 a 1679
Žalm CX . . . . . 1673 a 1681
Žalm CXXXVII . . . . . 1674 a 1682
Matyáš Gryl z Grylova:
O řízení a opatrování božském:
Nic nemám s vámi, aniž kdy chci míti 1683
Píseň o ráně morové z r. 1599 1689

V PRAZE.

TISK JAROSLAVA POSPÍŠILA.

1868.

Cena 1 zl. 20 kr. r. č.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

DUE JAN 21 1928

9 '50

OCT 21 '60 H